DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

SÛRNÂME

Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı

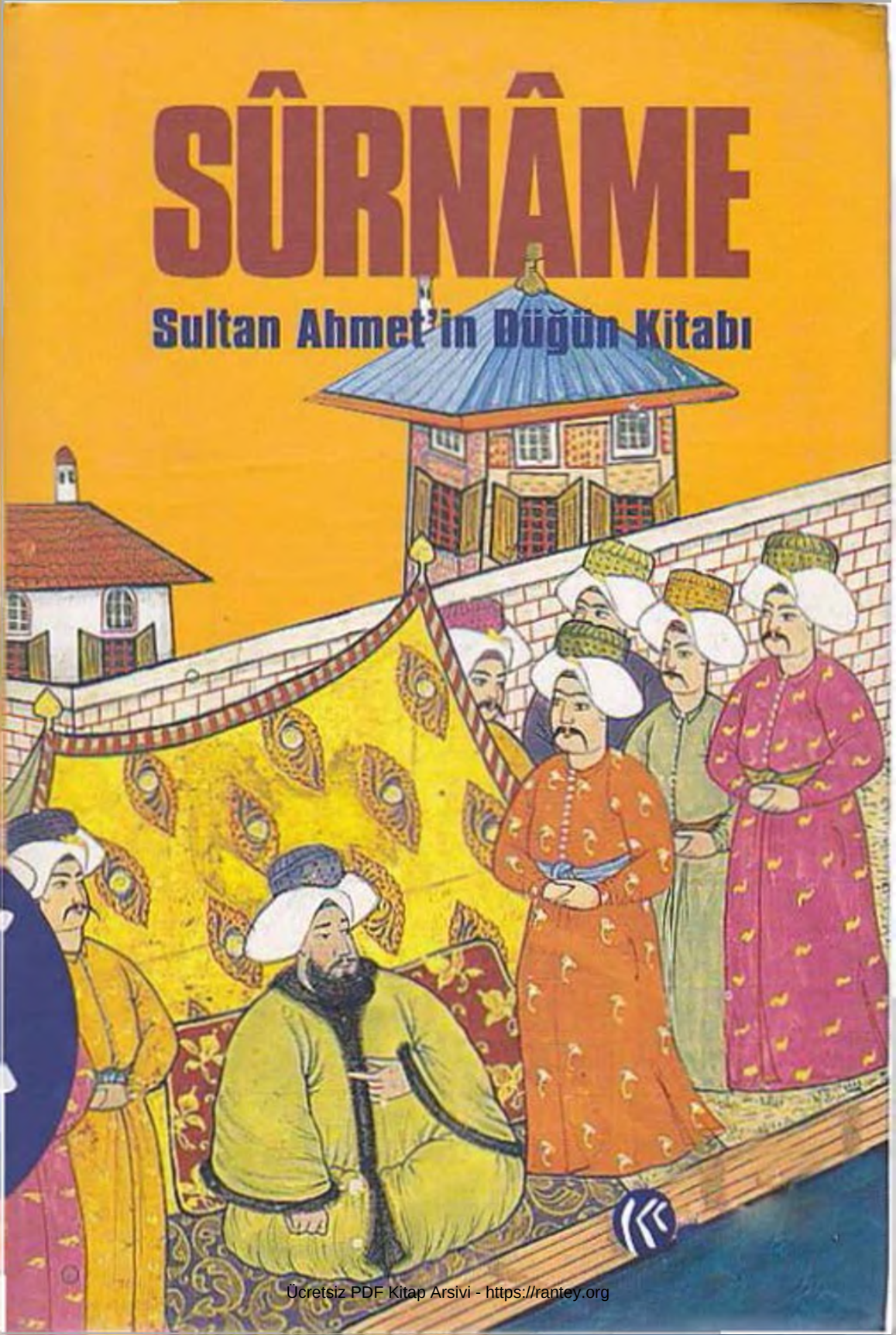

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SURNÂME

Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı

KABALCI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

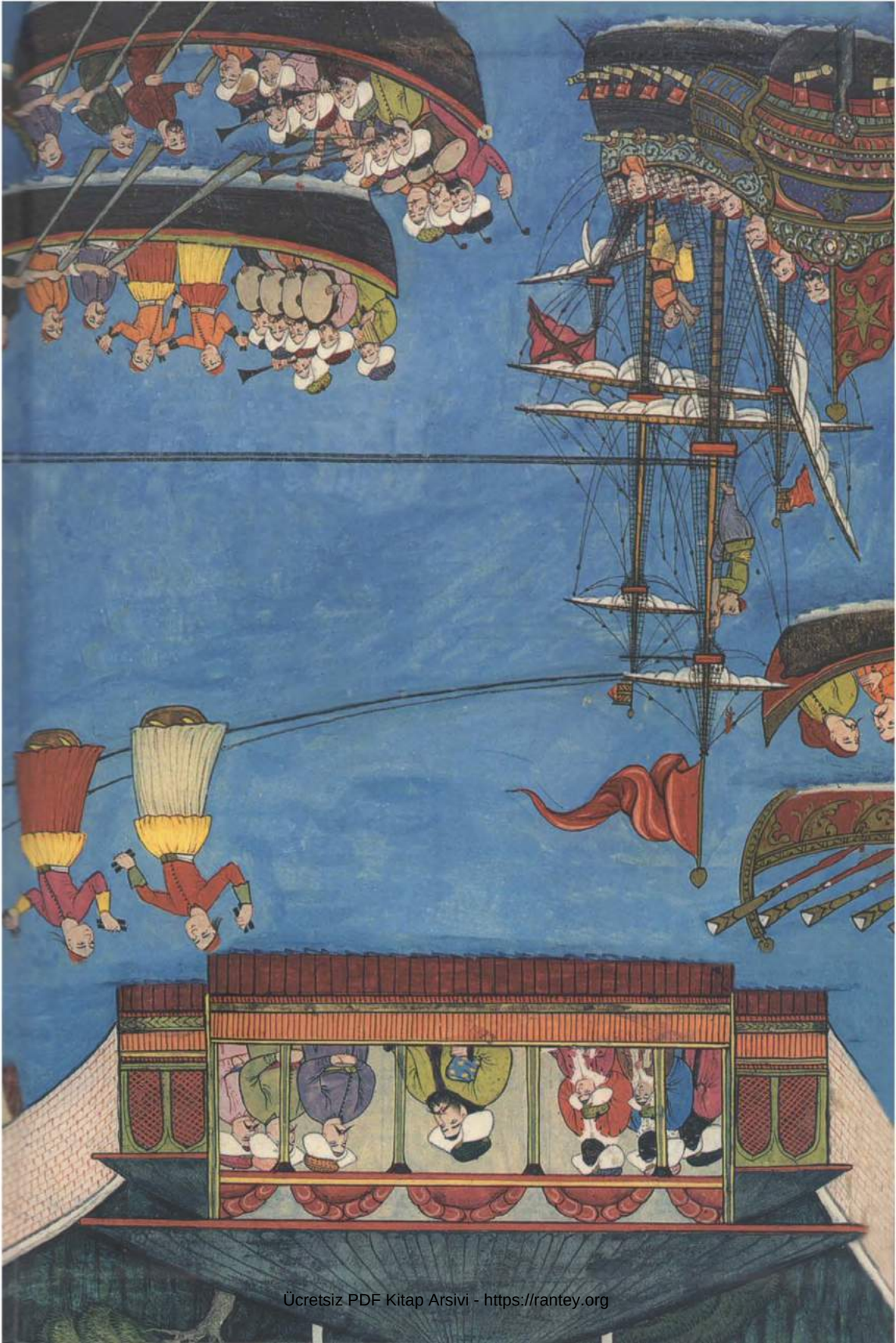

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VEHBÎ

SÛRNÂME

Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı

KABALCI YAYINEVİ: 324

ŞARK KLASİKLERİ DİZİSİ: 14

Seyyid Vehbî (y. 1674, İstanbul–1736, İstanbul); asıl adı Hüseyin olan Seyyid Vehbî, ünlü bilginlerden Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Vehbî mahlasını ona hocası Ahmed Neylî vermiştir. İyi bir öğrenim görmüş, Hoca Hatun, Şerife Hatun, Husrev Kethüda medreselerinde müderrislik yapmış ayrıca Kayseri, Manisa ve Halep mevleviyetlerinde bulunmuştur. 1735'te hacca gitmiş ve dönüşünde İstanbul'da rahatsızlanarak ölmüştür. Kısa sürede saray çevresine girmeyi başaran Vehbî, ilk şiirlerinde Husamî mahlasını kullandı. Nabî, Nedim ve Nef'î'ye özenmekle birlikte, divan şiirine önemli bir yenilik getiremedi. Ne var ki derin bilgisi, yaratıcı zekâsı, zamanının edebiyat dilini kullanmadaki ustalığı ve sanatkârlık kabiliyetiyle akranları arasında ön sırada yer tuttuğu; özellikle süslü nesir dilinin büyük ustalarından sayıldığı şüphesizdir. *Sûrnâme-i Vehbî* adlı eserinde, İstanbul'un yöresel özelliklerini, o devrin düğün, eğlence, ziyafet ve oyunlarına dair gelenek ve göreneklerini yansıtması bakımından çok değerlidir. Ayrıca büyük bir *Divan*'ı bulunan Vehbî'nin, Kafzade Faizî'nin yarım bıraktığı *Leyla ile Mecnun* mesnevisini tamamladığı söylenirse de yapıt henüz ele geçmemiştir.

Levnî (17. yüzyıl sonları, Edirne–1732, İstanbul); asıl adı Abdülcelil Çelebi, olmasına karşın resimlerinde Levnî (Renkçi) ismini kullanmıştı. Lale Devri'nin en tanınmış minyatürcüsüdür. Gençliğinde İstanbul'a giderek Topkapı Sarayı'ndaki nakkaşhanede tezhip sanatını öğrendi. II. Mustafa zamanında sarayın başnakkaşlığına getirildi. III. Ahmet döneminde de büyük bir olasılıkla bu görevini sürdürdü. Lale Devri'nin yaşam biçimine uygun olarak, minyatürlerinde daha çok eğlence sahnelerini işledi. Bir yandan klasik çizgiyi sürdürürken bir yandan da minyatür sanatına derinliği ve perspektifi getirmiş, yapay, yaldızlı ve canlı renkler yerine daha doğal renkler kullanmıştır. Minyatürlerinde yüzlerin kalıplaşmış halde değil, resmettiği insanların kişisel özelliklerini yansıtmaya verdiği önem ve figüre kıvraklık kazandırması, kompozisyonu resmin bütün yüzeyine yayması ve resmin bütünü içinde renk uyumuna özen göstermesi, perspektif kurallarına uyulması en önemli özelliği ve Osmanlı minyatür sanatı için oldukça önemli yeniliklerdi.

Mertol Tulum (1940, Ayvalık); İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatından mezun olmasının ardından 1968'de *Tazarru'-nâme* üzerine çalışmasıyla doktorasını tamamladı.1979'da *Ma'ârif-nâme* adlı teziyle doçent oldu. 1982-83 yılında Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde çalışmasının ardından İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine döndü ve 1984'te Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığı görevini üstlendi. 1989 yılında profesör oldu. 1983-86 yılları arasında Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü olarak görev yaptı. 1997 yılında kendi isteğiyle emekli oldu. 1983 yılında Atatürk Yüksek Kurumu'na bağlı kuruluşlardan Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu asli üyeliğine seçildi ve altı yıl boyunca Yürütme Kurulu üyeliği yaptığı gibi Terim, Gramer, Türkoloji Bilim ve Uygulama Kolu başkanlığı da yapmıştır. 1986 yılında Evliya Çelebi Bilim ve Uygulama Kolu üyeliğine de seçilmiş ve dört kişilik Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ni Hazırlama ve Yayımlama Merkez Kurulu'nda görev almıştır. Çalışmalarını Türkçe tarihsel metinler üzerine yoğunlaştıran Mertol Tulum'un ulusal ve uluslararası dergilerde makaleleri yayımlanmıştır.

Eserleri: Sinan Paşa, *Tazarru'-nâme*, 1971; Nev'î, *Dîvân*, 1977; Tursun Bey, *Târîh-i Ebü'l-feth*, 1977; Temel Türkçe Sözlük (Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*), 1985; *Mühimme Defteri 90*, 1993; *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul*, 2000.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Vehbî

Sûrnâme

Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı

© Kabalcı Yayınevi, 2007

Birinci Basım: Kasım 2008

Renk Ayırımı: Altuğ Güzey (Figür Grafik)

Fotoğraflar: Orhan Cem Çetin

Kapak Düzeni: Gökçen Yanlı

Teknik Hazırlık: Zeliha Güler

Son Okuma: Seda Çakmakcıoğlu

Yayına Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu

Yardımlarından dolayı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ne teşekkür ederiz

KABALCI YAYINEVİ

Ankara Cad. No: 47 Cağaloğlu 34112 İstanbul

Tel: (0212) 526-8586 Faks: (0212) 513-6305

www.kabalciyayinevi.com yayinevi@kabalci.com.tr

online satış: www.kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Vehbî

Sûrnâme

Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı

(Levnî'nin minyatürleriyle)

ISBN 975-997-128-3

Baskı: Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. (0212 567-8003)

Litros Yolu Fatih San. Sitesi No:12/197-203 Topkapı-İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VEHBÎ

SÛRNÂME

Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı

Çeviriyazılı ve günümüz diline aktarılmış
metni açıklamalarla birlikte hazırlayan:

Prof. Dr. Mertol Tulum

KABALCI YAYINEVİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Vehbî ve *Sûrnâme*'si 11

SURNÂME	[GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE]	[ÇEVİRİYAZILI METİN]
[BAŞLANGIÇ]	17	455
[GİRİŞ]	25	465
[BİRİNCİ GÜN]	51	481
[İKİNCİ GÜN]	96	499
[ÜÇÜNCÜ GÜN]	138	521
[DÖRDÜNCÜ GÜN]	150	527
[BEŞİNCİ GÜN]	183	544
[ALTINCI GÜN]	200	553
[YEDİNCİ GÜN]	245	578
[SEKİZİNCİ GÜN]	272	594
[DOKUZUNCU GÜN]	299	611
[ONUNCU GÜN]	329	629
[ON BİRİNCİ GÜN]	348	641
[ON İKİNCİ GÜN]	369	658
[ON ÜÇÜNCÜ GÜN]	374	662
[ON DÖRDÜNCÜ GÜN]	378	665
[ON BEŞİNCİ GÜN]	389	674

EKLER, 693

Minyatürlerle İlgili Açıklamalar 695

Özel Adlar ve Terimlerle İlgili Notlar 755

Dizin 773

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Orta Osmanlıca edebi nesrinin, söz varlığı olabildiğince zengin ve biçimce şiire yakın diliyle yazılmış bir metni, anlam ayırtılarını bütünüyle koruyarak ve onu özelleştiren yanlarını tümüyle yansıtarak günümüz diline aktarabilmek hemen hemen imkânsızdır. Bu imkânsızlık her şeyden önce kullanılabilecek dil malzemesinin (söz ve söz öbekleri ile gramer biçimlerinin) farklı ve sınırlı olması; başka bir deyişle, aktarma işlemi yapılırken bugünkü yazı dilinde kullanılmakta olan farklı kalıpların belirlediği bir sınır içinde kalınması zaruretinden kaynaklanır. Bu sınır öncelikle aynı anlam için kullanılmış birden çok kelimeyi çoğu kez kullanılmakta olan tek bir kelimeyle aktarmak zorunda kalmak demektir; halbuki eski süslü nesrin en özellikli yanı, sonu benzer seslerle biten cümle ve cümle parçacıklarının birbirine denk iki unsur hâlinde düzenlenmiş olmasıdır. Bu düzenleme ise üç dilden (Türkçe, Arapça ve Farsça) alınmış, çoğu o günün ortak konuşma dilinde kullanılmayan çok zengin bir dil malzemesi kullanılarak yapılmıştır. Öte yandan, edebi nitelikli bu tür nesirlerde söylenmek istenenler çoğu kez doğrudan değil, dolaylı bir yolla dile getirilir. Yüksek bir kabiliyet, üstün bir zekâ, derin bir bilgi, geniş bir kültür, gelişmiş bir edebi zevk gerektiren bu söze dökme anlayışı, kısaca, anlamlar ve kavramlar ile kişi ve nesneler arasında kurulmuş çoğu yeni ve benzersiz benzetme ilişkilerine, çok farklı bilgi alanlarının kelime, terim, deyim, atalar sözü, deyiş gibi türlü unsurlarının argo dahil çeşitli anlam birimleriyle içinde yer aldığı çağrışım alanlarının bir bağlam birimi içinde kullanılarak hayal gücü zenginliğinin kurguladığı ilişkilerle ilişkilendirilmesine dayanır. Bu tarz bir anlatımda söylenenler çoğu kez üstü oldukça örtülü bir biçimle aktarılmış olur ki, bu özellik eskilerce ifadenin ustalıklı ve edebi sayılma şartlarının en önemlisidir ve bu üslup tarzı eski metinleri anlamakta en büyük engeli teşkil eder. İşte bir yandan söz konusu şekil özelliklerini elden geldiğince koruyabilmek; öte yandan hem eski edebiyat dilinde ortak, hem de Vehbî'nin kendi hayal dünyasının ürünü olan mecazları değiştirmeden anlaşılır dil kalıpları hâlinde verebilmek, yaptığımız aktarma işinde benimsenen iki esas olmuştur. Bunda ne derecede başarılı olunduğunu okuyucu takdir edecektir; ancak yaptığımız işin bu gibi metinler üzerinde yapılmış ilk deneme olduğunu söylemeliyiz. Bir yandan anlamı doğru bir şekilde aktarmanın önceliğini gözetmek; öte yandan bunu, metnin özellikle cümle düzenlerini değiştirip bozmadan, edebi özelliklerini de yansıtabilecek herkesçe anlaşılabilir dil kalıplarını kullanarak yapmak zorunda bulunmak, açıkça söyle-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

meliyiz ki, bizi bir hayli uğraştırmış ve yormuştur. Benimsenen yol, görüleceği üzere, Vehbî'nin kurduğu cümle kalıplarını değiştirip kısa cümlelerle yalnızca anlamı aktarmak yerine, her bir kelime ve gramer şekli için anlaşılabilir bir karşılık bularak cümleleri kendi yapılarıyla vermek; bunu yaparken aynı zamanda bu cümlelerde bulunan sesçe benzer yapıları yine aynı özellikteki yapılarla değiştirmek olmuştur. Bazen ince bir tüle büründürülmüş, bazen kalınca bir sis perdesi ardına gizlenmiş edebî ifadelerin, yakın ve uzak çağrışımlara ve bazen çok özel hayal bağlarıyla kurulan benzerlik ilişkilerine dayanan mecazlı anlatımların aktarılmasında izlenen yol ise, bunları da, kalıplarını bozmadan mümkün olduğunca anlaşılabilir yeni dil kalıplarına koyarak aktarmak, sonra da parantezler içinde açmak olmuştur. Bu yüzden köşeli parantezler içine alınmış, başında "yani" bulunan kelime ve kelime öbekleri sözü daha anlaşılır kılan anlatım ve karşılıklar değerindedir. Bu yol aslında yer yer yazarın kendisinin de kullandığı bir yol olmuştur. Bunu yapmak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Vehbî'nin düğünün göz kamaştırıcılığına yaraşır ihtişamlı dilini olabildiğince aktarabilmek için korumak zorunda bulunduğumuz üslup özelliklerini yansıtmaya çalışırken okuyucu için de metnin kolay anlaşılırlığını sağlamak açısından gerekliydi.

Eski klasik nesrin belirleyici ve ayırıcı bir niteliği olmak üzere bu metinde de çoğu yazara ait olan çok sayıda şiir yer alır. Bunların büyükçe bir bölüğü, görüleceği gibi, metnin parça bağlamları içinde nesirle bağdaştırılmış, yani uzun cümleler içinde kurucu söz öbekleri olarak yer verilmiş unsurlardır. Metnin cümle yapılarındaki bu düzen bozulmamış, ancak bunlar –bazen bir mısra, bazen bir beyit, bazen de bir kıta ya da daha çok beyitlik bir şiir– nesre çevrilerek aktarılmıştır. Şiirlerin cümle yapıları içindeki durum ve görevleri kullanılan noktalama işaretleriyle anlaşılır duruma getirilmeye çalışılmıştır. Özellikle italikle dizilip içeri çekilerek metin içinde ayrıcalaştırılmış şiirlerden sonraki satırın küçük harfle başlatılması bunların cümle içine girip girmediklerini gösteren örnekler olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca özgün metinde "yazarı tarafından" diye belirtilen kısımları hem çeviriyazılı hem de günümüz türkçesiyle verdiğimiz metinde gri ton kullanarak diğerlerinden ayırma yoluna gittik.

Temas etmemiz gereken önemli noktalardan biri de, aktarılmış metne açıklayıcı notlar koyma ihtiyacını karşılamakta çizdiğimiz sınırdır. Son derecede zengin eski kültür malzemesini ihtiva eden bu eser için aslında sınırı daha geniş tutmak gerekirdi, ancak kitabın hacmini en az kendi kadar büyüteceğinden bu yola gidilmemiş, sınır dar tutulmuştur. Tarih, sanat tarihi ve kültür tarihçilerinin de ilgi alanına giren

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

böylesi bir çalışmayı minyatürlerin çizim ve renk diliyle aktardığı bilgilerle birleştirip destekleyerek ayrı bir kitap hâlinde yayımlamayı düşünmekteyiz. Burada şimdilik yaptığımız, başka bir kelimeyle değiştirilmesi mümkün ve yerinde olmadığı için olduğu gibi bırakılmış –çoğu özel ad ve terim olmak üzere– birçok kelime ile özel anlamlar için sayfa altlarına küçük açıklamalar ve bilgi notları koymak olmuştur. Ayrıca kitabın sonuna bir de kişi ve kitap adları dizini eklenmiştir. Konulan notlar ve açıklamaların genişliğini metindeki bağlantı ve ilgi noktaları belirlemiştir. Eski kültüre adamakıllı yabancılaşmış bugünün ortalama okur yazarının daha pek çok şeyin açıklanmasını gerekli bulacak olmasını anlayışla karşılıyoruz, ancak tuttuğumuz yol daha çok şey öğrenmek isteyecekler için teşvik edicidir ve belli kaynaklarla bu ihtiyacı tam olarak değilse de büyük ölçüde gidermek meraklı okuyucu için mümkün olabilir. Mazinin göz kamaştırıcı zenginlikteki yüksek kültür iklimine seyahat etmenin bedeli olan böylesi bir kazanca birçok okuyucunun istek göstereceğini ummak istiyoruz.

Vehbî'nin *Sûrnâme*'sini ilkin 2000 yılında, Sultan III. Ahmet için hazırlanmış nüshanın tıpkıbasımı ile çeviriyazılı metin, bugünün diline aktarılmış metin ve minyatürleri açıklayan notlar olmak üzere üç ciltlik bir takım olarak yayımlama imkânı bulmuştuk. Bu baskı ise eseri daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırmayı amaçlıyor.

Bir büyük devlet düzeni, bu düzeni yöneten insanlar, pek çok ilgi çekici yönüyle günlük hayat, bizim insanımızın meydana getirdiği bir şehir kültürünün olanca zenginliği, bugün yalnızca övünç duyulabilecek bir üstünlüğü yansıtan bütün sesler, renkler ve görüntüler ve daha neleriyle yaşanmış bir tarih dönemi ... ihtişam ve bu ihtişama yaraşır bir devlet düğünü ve şöleni ... XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde, olumsuz gelişmelere rağmen yine de gününün en büyük imparatorluğu ve bu imparatorluğun büyüklüğünü o günün dünyasına gösteren bir sultan: Sultan III. Ahmet ve benzersiz bir dil ve üslupla bu devlet düğününde olan biteni bütün ayrıntısıyla aktaran bir dil ve kalem ustası: Vehbî. Biri devlet ihtişamını, diğeri bu ihtişama yaraşır bir dil ve sanat kudretini temsil eden iki insan: Sultan Ahmet ve Vehbî ... ve göz kamaştırıcı bir düğün ve şölen. Vehbî'nin *Sûrnâme*'sine bu yüzden bir de alt başlık koyduk: *Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı*.

Bu ihtişamlı düğün aynı kitap içinde bir başka dille; çizim, biçim ve renklendirme ustası Levnî'nin minyatürleriyle de anlatılmıştır; dolayısıyla *Sûrnâme* iki anlatım dili bulunan bir eserdir. Biri sözlü, öteki çizimli ve renkli bu iki anlatım birbirini bütünler ve hiç şüphesiz, iki büyük sanatçının ayrı araçlarla yaptığı aktarımlar, olan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bitenin ne, nasıl ve nice olduğunu iki ayrı algılama yoluyla daha yakından bilip anlamamızı sağlar. Türk sanatı tarihinde önemli bir yer edinmiş Levnî'nin kalemiyle çizip fırçasıyla renklendirdiği minyatürler şüphesiz çok değerlidir; ama sesler ve seslerden örülmüş dil kalıplarını kullanan bir söz ustasının, Seyyid Vehbî'nin kaleminden dökülmüş söz ezgileri, çok renkli hayal dünyasının tasvir fırçasıyla renklenmiş satırları da en az Levnî'nin minyatürleri kadar değerlidir. Bir dilbilimci, bir Türklük bilgisi alanı uzmanı ve tutkunu olarak bizi daha asistanlık yıllarında eserin söz ezgileri ve satırlara yansımış kalem ustalığı görüntüleriyle meydana getirilmiş bu çarpıcı yönü ilgilendirmiş, bu eseri sadece taşıdığı tarih olmuş bilgileri açısından değil, ihtişamlı dili açısından da günümüze aktarabilmenin yol yordamını bulma yolunda çalışmalara yönlendirmişti. Geçen zaman çok uzundur, ancak çok önceleri sıradan bir kitap olarak yayımlama imkânı bulunduğu hâlde bunu yapmayıp ertelemem, hep eserin şanına yaraşır, değerine yakışır bir baskısını yapabilme arayışı içinde olmamdandır. Bu imkânı ilk kez 2000 yılında bulmuş, büyük mutluluk duymuştum. Şimdi de, aynı zamanda geniş okuyucu topluluklarına ulaşması dileğimle de bütünleşmiş olarak yayımlama imkânı bulmakla bir emelimin daha gerçekleştiğini görmek bahtiyarlığına ermiş bulunmaktayım. Bu imkânı sağlayan Kabalcı Yayınevi sahibi Sabri Kabalcı'ya ve yayın yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu'na, ayrıca yayınevi çalışanlarına, kitabın en iyi ve en güzel bir biçimle ortaya çıkmasında emeği bulunan herkese şükranlarımı sunuyorum. Hepsi sağ olsun.

İstanbul, 6 Ağustos 2007

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VEHBÎ VE *SÛRNÂME*'Sİ

VEHBÎ

XVIII. yüzyılın divan sahibi şairlerindendir. Asıl adı Hüseyin olup ataları Peygamber sülalesine dayandığı için Seyyid Vehbî diye anılmıştır. İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak belli değildir. İstanbul'da 1736 yılında ölen Vehbî, Sultan III. Ahmet tarafından *Reîs-i Şâirân* [Şairler Başbuğu] sıfatı verilen Osmanzâde Tâib tarafından vekil seçilmiş ve kendisi de kaside şeklinde bir vekâletname kaleme almıştır. Şair olarak, yaşadığı dönemde kazandığı bu şöhrete ve zamanında yazılmış tezkirelerin kabiliyet ve sanatkârlığını öven ifadelerine rağmen, sonraki yıllarda şöhreti devam etmemiştir. Özellikle çağdaşı Nedim'le karşılaştırıldığında, gerek şiir diline yaptığı katkı, gerekse getirdiği yenilik ve yaptığı etki bakımından divan şairleri arasında ayrıcalıklı bir yeri olduğu söylenemez. Ne var ki derin bilgisi, yaratıcı zekâsı, zamanının edebiyat dilini kullanmadaki ustalığı ve sanatkârlık kabiliyetiyle akranları arasında ön sırada yer tuttuğu; özellikle süslü nesir dilinin büyük ustalarından sayıldığı şüphesizdir. Nitekim kendisine edebiyat tarihimizdeki asıl şöhret sağlayan divanı değil, Sultan III. Ahmet'in şehzadelerinin sünneti için düzenlenen düğünü anlattığı, eski nesrin anlatımca olağanüstü güçlü, biçim özellikleriyle de eşsiz güzellikte bir örneği olan, kendisine ait çok sayıda şiirle anlatım biçimi zenginleştirilmiş *Sûrnâme* adlı mensur eseridir. Sadece İstanbul kütüphanelerinde yirmiden çok nüshasının bulunması bu eserin yazıldığı dönemde ve sonrasında kazandığı şöhreti göstermeye yeter.

SÛRNÂME

Sûrnâme [Düğün Kitabı] Osmanlı dönemi Türk edebiyatında başlıca sünnet, evlenme ve tahta çıkma münasebetleriyle yapılan şenlikleri anlatan manzum ve mensur eserlere verilen ortak addır. Kendi başına bir tür olan bu eserlerin önemi, yazıldıkları zamanı bütün yönleriyle yansıtmaları, bu yüzden de kültür tarihi araştırmaları için zengin kaynaklar olmalarıdır. Manzum veya mensur olarak yazılmış, bilinen müstakil sûrnâmeler içinde en genişi, en şöhretlisi ve Türk kültür tarihi açısından en önemlisi Vehbî'ninkidir. Adlarını bir bir anarak tanıttığı idari, askeri ve ilmi sınıf mensupları ile saray teşkilâtı ve teşrifat kuralları konularında aktardığı tarih bilgileri;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıyafetler, kumaşlar, kitaplar ve eşyalarla ilgili olarak renk ve biçimlerine varıncaya kadar yaptığı nitelemeler; gösteriler, eğlenceler, oyunlar ve şölenler hakkındaki tasvirlerinde verdiği ayrıntılarla Vehbî'nin *Sûrnâme*'si benzerleri arasında çok müstesna bir yere sahiptir. Sunulan metin okunduğunda da görüleceği üzere, düğün kitabı yazarlığını açılan yarışma sonunda kazanmış olarak bu işe girişmiş ve geceli gündüzlü on beş gün süren, seyretmesi bile yorucu düğün şenliklerini başından sonuna kadar izlemiş; her şeyi görmeye çalışarak, her yapılanı yakından inceleyip, seyircileri hayrete düşüren mekanik donanımlı kimi yapıların işleyiş düzenlerini bile öğrenip tanıtmaya çaba göstererek, kendi deyişiyle kalem elde, hokka belde oradan oraya koşuşturup durmuştur. Bu durumu Sadrazam İbrahim Paşa'yla arasında geçtiğini kaydettiği konuşma sırasında, Paşa'nın: "Vehbî! Gördüğün garip şeyleri ve tuhaf hâlleri güzelce izledin ve dikkatle gözledin mi; gereği gibi kafanda şekillendirip olduğu gibi yazıya aktarabildin mi?" sorusuna: "Gördüklerim arasında gece ve gündüz olan bitenden mühim bir şey değil, belki pek küçük ve değersiz bir şey bile kalmamıştır" diye cevap verdiğini kaydederek dile getirir ve ardından, "Böylece hiçbir şeyi kaçırmaksızın kaydettiğimi belirttim" diye ekler.

Vehbî'nin bu yorucu çalışma sırasında birtakım notlar aldığı, bugün elde bulunan metni ise düğün bittikten sonra, tuttuğu bu bilgi notlarına dayanarak düzenleyip yazdığı şüphesizdir. Kitabını hangi tarihte bitirip sunduğunu bildirmez; ancak on beşinci günün olayları arasında, Sadrazam'ın düğünde başarılı bir şekilde hizmet görenleri ödüllendirdiğinden söz ederken, başta kul kethüdası Hasan Ağa olmak üzere birtakım rütbeli kimselere kaftan giydirilmesi sırasında kendisine de kaftan giydirildiğini kaydeder ve ardından şöyle der: "Rahat uykusu görmemiş gözünün karasını istidat hokkasına mürekkep eden kutlu düğün kitabının yazarı Vehbî kullarının emel cebi gerçi cömertliğin akçeleriyle ağzına kadar dolmuştu, fakat kıvanç kaftanı giydirmeleri, üzerine övgü ve beğeni kürkü geçirmeleri kutlu düğün kitabının temize çekilmesine bırakılmıştı." Bu temize çekme işleminin ne kadar sürdüğü bilinmiyorsa da bunun kısa bir sürede gerçekleştiği tahmin edilebilir.

VEHBÎ'NİN *SÛRNÂME*'SİNİN NÜSHALARI

Vehbî'nin bu değerli eserinin İstanbul'daki kütüphanelerde yirmiden fazla nüshası vardır. Bunlardan yedisi Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde bulunmaktadır ve içlerinden ikisi Sultan Ahmet'e sunulmak üzere hazırlanmış minyatürlü nüshalardır. Müze kütüphanesinin III. Ahmet bölümündeki bu iki nüshadan 3593 nu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

marada kayıtlı olanı Levnî'nin çizdiği 137 minyatürü ihtiva eder. 3594 numaralı diğer nüshada bulunan 140 minyatür ise saray nakkaşhanesindeki diğer nakkaşlar tarafından yapılmış olmalıdır.

ÇEVİRİYAZILI METİN

Bu baskıda günümüz diline aktarılmış olarak sunulan metin daha önce hazırlanmış karşılaştırmalı bir çeviriyazılı metne dayanmaktadır. Bu çeviriyazılı metin hazırlanırken üç nüsha kullanılmıştır; bunlar Topkapı Müze Kütüphanesi'ndeki Sultan III. Ahmet'e sunulmak üzere hazırlanmış, Levnî'nin minyatürlerini ihtiva eden nüshayla İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan TY 6099 numaralı ve Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümü'ndeki 952 numaralı nüshalardır. İstanbul Üniversitesi'ndeki nüsha tarihli nüshalar arasında en eskisi olup 1148/1735 tarihini taşımaktadır. Sonundaki kayda göre Hâdîzâde Mehmet Saîd adlı bir hattat tarafından *talik* yazıyla yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki, *nesih* yazıyla yazılmış nüshada istinsah kaydı yoktur; ancak bu da iyi bir hattat elinden çıkmadır. Her iki nüsha da dikkatle kopya edilmiş ve özenle yazılmış nüshalardır ve aşağıda açıklanacağı üzere iki ayrı nüsha grubunun güvenilir temsilcileri olarak seçilmişlerdir.

Sûrnâme'nin mevcut nüshaları metnin düzeni bakımından iki küme oluşturur. Bu iki kümeden ilki, minyatürlü Sultan nüshasının da içinde bulunduğu, metni karışık nüshalar kümesidir. Metindeki karışıklık düğünün dördüncü günüyle ilgili olayların anlatıldığı sayfaların, ilk günden söz eden sayfalar arasına katılmış olmasından kaynaklanır. Bunlar bizim çeviriyazılı metnimizdeki 55b, 56a, 57b, 58a, 59b, 60a numaralı sayfalardır. Bu yüzden metinde, düğünün ancak üçüncü günü İstanbul'a gelebilen Rakka Valisi Ali Paşa'nın İbrahim Paşa tarafından kabulü ve onun refakatinde Sultan'ın huzuruna girmesi ile İstanbul'da bulunan sultan ve vezir camileri şeyhlerine (vaizlerine) ziyafet verilmesi, ayrıca Sultan'ın, sadrazamı ve damadı İbrahim Paşa'ya hediye olarak at göndermesi birinci günde gerçekleşen olaylarmış gibi bir bağlam kopukluğu meydana gelmiş, aşağıda ayrıca temas edileceği gibi, bu yanlışlık yüzünden Sultan nüshasında minyatürler de yanlış yerlere yerleştirilmiştir. Nüshaların ikinci kümesinde bu karışıklık bulunmamaktadır ve kullandığımız nüshalardan İ.Ü. Kütüphanesi, TY 6099 bu kümeyi temsil eder. Öte yandan Sultan nüshasında iki sayfa eksiktir ki, bunlar çeviriyazılı metne göre 48b ve 49a sayfalarıdır. TY 6099'un da sayfa ölçüsünde olmayan küçük bir eksiği bulunmaktadır; o da yine bizim kurduğumuz metne göre 26a'nın sonundaki Sadrazam İbrahim Paşa'nın sun-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

duğu hediyeleri değerlendiren satırlardır.

Başka eserlerin yazma metinlerinde de bulunabilen, bu yüzden de olağan sayılması gereken eksikliklerin ve daha az sayıda da olsa bu tür karışıklıkların, varsa, mevcut nüshaların yardımıyla, tek nüshalı eserlerde ise, doğrudan muhteva tahlili ve metin bağlamı yardımıyla tamamlanıp düzeltilmesi tenkitli metin çalışmasının öncelikli ve en önemli konularından sayılır. Hazırlanan metin böyle bir çalışmanın ürünüdür; bu yüzden de daha önce tıpkıbasımı yapılmış Sultan nüshasıyla bire bir uyuşmaz; eksikler ve yanlışlar birbirini tamamlayıp bütünleyen üç nüshanın da bir iç tenkit süzgecinden geçirilmesi ve değerlendirilmesiyle ortaya çıkarılmış ve bu yüzden de yer yer her birinden belli farkları bulunan yeni bir metin kurulmuştur. Bu arada yayımlanmış olan tıpkıbasımda, sultan nüshasının iki sayfalık eksiği, yerine iki boş sayfa eklenmek suretiyle belirtilmiştir.

Bu arada daha da önemli olan, tıpkıbasımı yapılan Sultan nüshasında sayfalarla birlikte minyatürlerin de tarafımızdan yerlerinin değiştirilmiş olmasıdır. Bunun bir açıdan doğru olmadığı ileri sürülebilir; çünkü minyatürler bağımsız yapraklar hâlinde değildir, metin yazılırken boş bırakılmış karşılıklı sayfalara, önceki yaprağın arka yüzü (b) ile bir sonrakinin ön yüzü (a) şeklinde yapıştırılmıştır. Ne var ki gerek ilk gün olaylarıyla dördüncü gün olaylarını anlatan metin sayfalarının, gerekse bu sayfalarda anlatılan olayları iki sayfayı kaplayan bir tablo hâlinde canlandıran minyatürlerin, bulunması gereken yerlerinden alınıp yanlış yerlere konulmuş olması, her şeyden önce metnin bağlamı açısından ciddi bir kusur teşkil etmekteydi ve bunun düzeltilmesi kaçınılmazdı. Öte yandan minyatürlerin pek çoğuna, metnin tasvir ettiği olaylar ve gösterilerden sonra yapıştırılmak üzere boş sayfalar ayrılmış olması, ister istemez ikisi arasında bir uyuşma sağlanması düşüncesinden hareket edildiğini göstermektedir. Böyle olunca sonradan hazırlanıp bırakılan boş sayfalara yapıştırıldığı anlaşılan minyatürlerin metinle uyuşmadığı yerlerde yanlışlık yapıldığı anlaşılıyordu. İşte bu yanlışlar da değerlendirme içine alınmış ve tıpkıbasımda bazı minyatürlerin de yerleri değiştirilerek olmaları gerekli yerlere konulmuştur. Minyatürleri metinle birlikte inceleyecek olanlar bu uyuşmayı görerek yapılan değiştirmenin gerekliliğini kavrayacaklardır.

Yeri gelmişken şu hususu da belirtmeliyiz ki, bu sürnâmenin minyatürleri üzerinde yapılan sanat tarihi ağırlıklı çalışmalarda nüshanın bu durumu anlaşılmamış, yalnızca minyatürlerin yansıttığı şekil ve renk anlatımlarına bağlı kalındığı için çelişki ve tutarsızlıkların farkına varılmamıştır. Levnî, Vehbî'nin kelimelerle anlattığı her ayrıntıyı çizgi ve renk diliyle ifade edememiş olsa bile, genel olarak malzemesi farklı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

iki anlatımın bir bütünlük değeri taşıdığı çok acıktır. Nitekim Sultan nüshasında kimi sayfalarda yazının küçültülmesi, kelime ve satır aralarının daraltılarak daha çok metin sığdırılmaya çalışılması, kimi sayfalarda ise yazının iri harfler ve geniş aralıklarla yazılmış olması, belli konuları yaprakların *a* yüzünü teşkil eden sayfalara sığdırıp yerleştirmek isteme kaygısının eseridir. Minyatürler de işte anlatılanların çizgi ve renk diliyle görüntülenmesi olarak bu sayfalardan sonra konmak üzere hazırlanmıştır. Demek ki bu kaygı ve düşünceyle yazılmış metin ile ona sonradan bağlanmak üzere hazırlanmış minyatürlerin yer yer uyuşmaz durumda bulunması, düşünülenin gerçekleştirilmesi sırasında yapılan yanlışlıklardan kaynaklanmıştır. Tıpkıbasımda bile bu tür yanlışların düzeltilmesi tenkitli metin çalışmasının bir gereği sayılır; bu yüzden daha önce tıpkıbasımı yapılmış olan minyatürlü metin gerekli yer değiştirmelerle iki farklı yanı bağdaştırılmış bir nitelik taşımaktadır.

Öte yandan metin ile kimi minyatürler arasında bulunan farklar, eksiklikler ve uyumsuzluklar, minyatürlerle ilgili açıklamalarla değerlendirilmiştir. Görüleceği üzere, iki anlatım arasında bazen ciddi farklar bulunmaktadır. Bunların sebeplerini yorumlamak gereksizdir; ama şu söylenebilir: Her şeyden önce, Levnî'nin *Sûrnâme* metnine bire bir bağlı olarak çalışması söz konusu olamazdı ve olmamıştır. Öyle anlaşılıyor ki, o da Vehbî gibi gece gündüz olanı biteni izlemiş, kendince notlar almış ve kendi sanatçı kişiliğiyle gördüklerini ve intibalarını resim diliyle anlatmıştır. Şu da var ki, resim dilinin imkânları yazı diline göre oldukça sınırlıdır ve Levnî belli ânları resimleyerek, bazen de ister istemez farklı zamanlarda gerçekleşen birden çok durum ve hareketi bir ân içinde birlikte sabitleştirip yoğunlaştırarak aktarmak zorundaydı.

Şunu da bir tenkit notu olarak kaydedelim: Sanat tarihi ağırlıklı çalışmalarda, Vehbî'nin metnini bazen hiç kullanmadan, bazen de yarım yamalak kullanmak suretiyle minyatürler üzerinde yapılmış olan açıklamalar ve yorumlar, özellikle Levnî'nin sahnelerinde yer alan tarihi kişiler ve özel kıyafetleriyle ihtişamlı bir tarih döneminin temsilcileri olan çeşitli devlet görevlileri hakkında aktarılan bilgiler büyük ölçüde yanlıştır. Bunun, özellikle Sultan Fatih zamanında esasları belirlenen ve geçen zaman içinde pek az değişikliğe uğratılmış teşrifat esasları ile bu esaslarla bağlantılı kıyafetler, yüksek devlet görevlerinin özellikleri ve görevliler arasındaki ilişkiler konusundaki ve bir de, XVIII. yüzyılın ilk yarısında hâlâ ihtişamını koruyan imparatorluğun idare düzeninin işleyişi ve devlet teşkilâtı hakkındaki bilgi eksikliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VEHBÎ'NİN DİLİ

Vehbî'nin kullandığı dil olağanüstü zengin ve sanatkârca bir dildir. Süslü nesir denilen, retoriğin bütün imkânlarını kullanan, bir bakıma şiirlik unsurlar sayılan secilerle (ses denkliği olan kelimelerle) kulağa hitap eden özellikler taşıyan bu dil aslında düğünün ihtişamına pek de uygun bir dil olarak seçilmiştir denilebilir. Sesçe uyuşumlu binbir kelime (özellikle sıfat), ifadeyi bazen ince bir sanat tülü, bazen de yoğun bir sis perdesiyle örtülü hâle getiren ve onu edebi kılan çağrışımlarla yüklü mecazlar; durum, hareket, renk ve şekilleri olanca zenginliğiyle aktarmak için karma bir dili oluşturan Türkçe, Arapça ve Farsça asıllı kelimeler arasından özenle seçilmiş söz varlığıyla bugün için kavranıp anlaşılması çok güç böyle seçkin bir dil için Vehbî'nin kendisi de aslında seçilmişti. Bu yüzden onun ihtişamlı düğünü anlatabilmek için seçtiği dil, aynı zamanda kendi seçkinliğinin ve erginliğinin ölçüsü ve ifadesidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

[BAŞLANGIÇ]

[1b] Şu görünen dokuz kat göğü iç içe surlar biçiminde düzenleyip var eden Tanrı'ya şükürler olsun.

O, sonsuzluk mülküne hükmedici; durumu ve konumu ne olursa olsun, her yaratığın rızkını vericidir.

Nice şah ve nice şehzade Onun emrine baş eğmiştir.

Bağışı herkese açık bir şölendir ve sunuşu düğün şöleninde olduğu gibi bol boldur.

Havadaki kuşa, denizdeki balığa günlük azık bağışlayan o yüce Tanrı yaşamak için gerekli şeyleri gereğince saçıp dağıtmaktadır.

Bu dünya bir vakıf konak gibidir; bu konağa konup göçenler onun nimetlerinden doyasıya yararlanmışlardır.

Bu yer yüzü bir konuk evi, bu konuk evinin sofracıbaşısı ise, *"Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım"* sözüyle muştulanmış olan Hazreti Muhammet'tir.

"Benim Allah'la öyle bir vaktim olur ki, ne Ona en yakın bir melek ne de gönderilmiş bir peygamber öyle bir yakınlığı elde edebildi" sözüyle yüceliği belirtilmiş bir taht sahibi padişahtır O ve nice şahlarşahı Onun kuludur.

Günlük beş vakit namaz için okunan ezan ve getirilen kamet Onun için günde beş kez çalınan nevbet olmuştur.

Kim Onun sünnetini yerine getirirse, öte dünya o kimse için sünnet düğününe benzer bir şenlik olacaktır.

O din padişahına bir hediye sunalım ve bağlılık incileri saçıverelim:

"Allahım! Ona, soyuna ve yakınlarına inci gibi parıltılı dualar olsun."

❁

Ey neşe çalgıcısı! Kalemi mızrap gibi kullan da sazından ezgiler döktür.

Kâğıt üzerindeki mıstar iplerinin izleri santurda ince ve kalın tellere benzer.

Yayı andıran kollu dividi ortaya getir de kalemi o yaya ok gibi yerleştir.

Neşe dolu uyuşumlu sesleri düzenlemeye başla; kalemini söylet ve onu dü-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğüne çağrı borusu gibi öttür.

Bana kaleme benzer neyi yoldaş et de bir ağızdan başlayıp, önce

Cihan şahına övgüler düzelim ve sonra da olanı biteni anlatmak için ikisini raks ettirelim.

Bu zamanın sultanı olan, Hazreti Muhammet'in yolunu canlandıran Han Ahmet;

Zamanın adaletli efendisi, Allah'ın elçisi –ki felek ona dokuz bölmeli bir çadırdır–;

O Allah'ın gölgesi, o iyilik perisi şah –ki Hazreti Muhammet'in gölgesi gibi onun gölgesi de yere düşmez–;

Kanununu usule uydurdu; çünkü işi Allah'ın elçisinin sünnetini izlemekti.

[2a] O mertebesi Cem'e denk, o Allah'ın yardımıyla yeri yüksek hükümdarın zamanı düğün mevsimi oldu.

Onun hükümdarlığı zamanındaki günleri kim gördü? Halkın her bir günü bayram oldu.

Başka bir padişahın zamanında böyle rahatlık oldu mu; söyle!

Yeniçerilere maaşlarını vaktinde ödediği gibi, pek çok kimseye de durumuna ve yerine uygun geçimlik dağıtıp durmaktadır.

Fazla ve gereksizi ayırıp atarak devlete düzen veren odur; sikke onun zamanında düzeltilmiştir.

Kûfî yazı gibi ne olduğu anlaşılmazken, dünyadaki gelişmeler ve olup bitenler hakkında bilgi sahibidir o.

Din yolunda savaşlara katılıp kılıcıyla "Gazi" namını kazanmıştır.

Döneminde yaşayanlar onun sayesinde huzur ve rahat içindedirler; onun koruması altında cihan kaygısız ve tasasızdır.

Barışla önce cihanı sevindirmiş, sonra kendisi de düğün düzenlemiştir.

Asıl maksadı cihanda kaygıdan uzak eğlenceli bir ortamı yaygınlaştırmaktı; düğün arada bir bahane idi.

Şehzadelerini sünnet ettirdi; bu vesileyle bağışlarda bulunarak sahip olduğu nimete karşılık yüklendiği borcu ödedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sünnet olma çağına eriştikleri için şehzadelerine şölen düzenledi.
Düğün yeri olarak görüş birliğiyle Okmeydanı seçildiğinde,
O uçsuz bucaksız alan çadır çiçeğiyle bir çiçek bahçesi gibi donatıldı.
İnsanlar ok gibi havaya kanat açıp uçarcasına o geniş alana yöneldi.
Halk nehirler gibi oraya aktı; meydan coşup taşan bir denize döndü.
O engin düzlük sanki bir adam deryası; orada bulunan her çadır ise bu derya içinde sanki birer ada idi.
Güneş ile ay görülmez oldu; onlann yerini gece ve gündüz dizilen şölen sinileri aldı.
Halka öyle bir ziyafet çekti ki, sanki doğudan batıya dek sofralar kuruldu.
Meydanda sanki felekler teşrifat görevlileri, melekler ise zülüflülerdi.
Gözlere ilişen güneş ve ay değil, pilav ve zerde tepsileridir.
Yağmur bulutlan sakalık ederek şölene kırbayla su taşımaktadır.
O şölen sofrasını anlatmaya benim gücüm yetmez; en iyisi sen kendi kavrayışını çeşnici yap da anlamaya çalış.
Çobanyıldızı ayı ve güneşi tef gibi eline almış, şafak ateşine tutup ısıtmakta.
Gök tan yerinden yayılan gün ışıklannı bir direk gibi yükseltti; güneş bu ışık direği[1] üzerinde bir testiye benziyor.
Arada bir yıldınmlar düştüğünü sanmayın; bunlar şimşekli gök gürültüsünün sektirme top atışlandır.[2]
Gökyüzü şah kösünün iri gövdesini andırmakta ve kopardığı gürültüyle onun gibi ortalığı inletip durmakta.
Bu da ne! Süratle yol alan şimşek mi, yoksa ipte yürüyen cambaz mı?
Gökyüzünü kaplamış bulutlann çizgileri üzerinde ilerleyen ay mıdır, yoksa ip üzerinde giden araba mıdır?
Şu görülen, gökte gösterişli bir şekilde salınan ay mıdır, yoksa havada kal-

---

[1] Yazar başka bir yerde "sabah direği" diye de adlandırmaktadır. Sabah vaktinde güneşin doğuşu sırasında ufuktan yayılan ışık demeti için kullanılmıştır.

[2] Sektirme top atışı [*sektirme endâht*]: Yatık yol izleyecek şekilde yapılan atışlarda mermi seke seke gittiği için bu tür atışlara bu ad verilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yon mu yürümektedir?

Selvi üzerinde ışık saçan ay direk tepesine konmuş parlak altın para gibi göründü.

Fişekler gezer yıldızlar saçmakta; tüfekler ise şimşek fırlatmaktaydı.

Felekler iç içe yerleştirilmiş çemberler gibiydi ve çevik şimşek sanki kılıçla gösteri yapıyordu.

Gök bulutla su damlaları serpmek suretiyle tulumcubaşıya benzedi.

Meydanda bir kale nazik bir şekilde yürüdü; öyle bir şey ki, işe istekle ve dört elle sarılmakla sanki dağ devrilmişti.

[2b] Öyle oldu ki meydan kıyamet yerine döndü. Dağlar mı yürüyor, nasıl bir durumdur bu?

Meydana düğün münasebetiyle dikilen o ağaç sanki Tur Dağı'ndaki parıltılı gül fidanı;[1]

Üstündeki üzerine çiy düşmüş hoş gül ise, aslında çil akçayla dolu bir maşrapadır.

Atlı askerler birbiri üzerine çılgınca at sürerler; akan yıldızlar gibi cirit oynarlardı.

Sonuç olarak, atlısı yayası dolanıp boy gösterdi; sonunda meydan hayal atı yetiştirenlere kaldı.

Sonra onlar da birer ikişer meydana geldi. Kalem ince bedenli karayağız at gibiydi.

Çok istekli gözükenlerin her biri doğrulup davrandı; topalı çolağı, "deh, çüş" diyerek yola düştü.

İnce kamış kalem ağaçtan at gibiydi; ama çocuk oyuncağı değildi.

Bu kalem yarışına katılanlardan kimileri Farsça ve Arapça tarih düşürüyorlar; akılları sıra Arap atını yarışa alıştırıyorlardı.

Meydanı boş sanıp atıldılar; ancak eğri okun hedef yerine toprağa saplan-

---

[1] Kur'an'ın birden çok suresinde Musa Peygamber'in Tur Dağı'nda [Tûr-i Sînâ] Tanrı'dan aldığı vahyin ayrıntısına temas edilir. Tanrı'nın dağda bir gül fidanında beliren ışık olarak tecelli ettiği aktarılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

masi gibi ayak üstü kaldılar [yani amaçlarına ulaşamadılar].
At sürücülük kalemle olurdu; bu işi tiryaki koşusu sanma.
Ödüllü yarışı kazananlar Vehbî ile seri gidişli Raşit oldu.
Böylece bu fırsatı bir iki kimse elde etti; diğerleri gölge gibi kalakaldı.
Gün bu şekilde sona erdi ve ardından gece, gündüz görünümüyle geldi.
Bahtı açık Şah'ın varlık güneşi Hamel burcunu kendine taht ettiğinde geceyi de gündüze çevirdi.
Meşaleler güneş gibi ortalığı aydınlattı; gece, gündüzle bir gibi oldu.
Kandillerin ışıklarından gece aydınlık sabaha döndü.
Gece ışık denizi kabarıp karayı kapladı ve onu görünmez duruma getirdi.
Öyle oldu ki, tan vaktinde güneş doğmayacak olsa, fişek mehtabı gündüz için yeterdi.
Üzerinde su değil de sanki ateş kaynatılan ocak alevlenip parladı; çadır fişeği ateş kabarcığına benziyordu.
Feleklerin eteğine kıvılcım düştü ve etekleri tutuştu.
Püskürme fişekte tavus kuyruğu misali yüzlerce renk belirdi.
havaî fişek göğe doğru yöneldikçe parıltısı Yay Burcu'nu aydınlatır;
Birdenbire yere indiğinde ise, sanki gökten inmiş bir kazâ meydana gelirdi.
Fişek dolabı dönüp durdukça Kova Burcunun başını döndürürdü.
Döndükçe şaşılacak derecede ışık saçtı ve eğlence bahçesine su saldı [yani eğlenceye canlılık kattı].
Sapan gibi dönerek sanki feleğin çarkına taş attı.
Her kovasından saçılan alev hareket hâlinde bir köprü gibiydi; bu görüntüsüyle bayram dolabına benzemişti.
Ok fişeği göründüğünde Mars gezegeninin gözünü kör ederdi.
Fişek sandığı ejder fişeğiyle her gece Akrep Burcu'na benzedi.
Bu fişekler öyle bir görünüme sahipti ki, sanki bir ejder, ağzından ateş saçıyordu ve sanki ejderlerin ağızlan ateş fıskiyeleriydi.
Koç fişeği tos attıkça Koç Burcu öküz gibi böğürüyordu.
Özellikle kestane fişekleri öyle kızışmıştı ki asla yerinde duramıyor;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Âdeta bir genç kız gibi hoplayıp sıçnyor ve kestanesi çatlamışı [yani delişmen bir genç kızı] andınyordu.

[3a] Timsah ona kıskançlık duyuyor, deniz fişekleri ise "kıt kıt" diye ses çıkararak boğuluyordu.

Humbara fişeği halkın aklını başından uçurdu; öyle ki, sanki havanda barut tutuşmuştu.

Havan fişekleri dopdolu bir havuza; fışkınp dağılan ışıklan ise bu havuzun fıskiyelerine benziyordu.

O da ne! Karanlık gecede dolanan bir aydınlık mı, yoksa karada yürüyen bir çektirme mi?

Sözün kısası, hayret verici bir seyir oldu ve bu düğün şenliğini görenler şaştı kaldı.

Ne kadeh, ne şarap, ne de saki ettikleri ikramı başa kaktı ve işte böylesi bir cömertlikle sunulan bu şenlik herkesin başını döndürdü; hey hey!

Dünya için âdeta bayram üstüne bayram oldu ve bu zamanda yaşayanlar şükür şekerinin tadını aldı.

Zühre gök kuşağını bir çeng gibi ele alsa da ezgiler döktürmeye başlasa ne olur?

Açıkçası ne böyle bir düğün görülmüş, ne de böyle bir sefa sürülmüştür.

Zamanın padişahının uğurunu gör ki, köyü şehri şenlikle bezedi.

Kendi sevinci her yana yayıldı ve düğünü tam da dilediği gibi oldu.

Sevinç ve şenlik için gerekli her şey var; ortada görünmeyen sadece zavallı keder.

Allah o Padişah'ın düğününü mübarek etsin; sevincini günden güne arttırsın.

O tek ve benzersiz Tann, bağışıyla şehzadelerinin ömrünü uzun etsin.

Yardımcılanna yardımcı olsun; ona yardım edene yardım etsin.

Allahım! Onun iyiliğini isteyene iyilikler ver;

Özellikle değerli ve saygıdeğer damadını mutluluğunun gölgesinde yaşat;

Çünkü o değerli varlığın, o seçkin ve iyiliksever Sadrazam'ın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yaptığı iyilikler dile sığmaz; o engin bir denizdir, kamış kalemin mürekkep oluğuna nasıl sığabilir.

Cihan Şahı'nın temiz yürekli ve dosdoğru bir kuludur o; onun kadrini bilelim.

O vezirlerin başı, Padişah'ın her şeyi yapmakta bağımsız ve yetkili biricik vekili ve Hakk'ın dostu İbrahim Peygamber'in adaşıdır.

O bizim için sevinç kaynağıdır ve Tann'nın muştulayıcı bir ayeti gibidir.

Yüreğinin temizliği ve doğruluğu doğuştan, iyiliği yaradılışındandır; yaptığı iyiliklerle halkın gönüllerini kazanmış, onlan kul gibi kendisine bağlamıştır.

İçten bir yönelişle ona her an hayır dualar etmek, and olsun ki, herkes için yerine getirilmesi gereken bir görev olmuştur.

Allahım! İndirdiğin değişmez ve sarsılmaz hükümler hakkı için, ona, bulunduğu bahtiyarlık makamında sürekli oturmayı nasip et.

Ey Vehbî! Yetişir artık, uzatıp durma; sözün bıkkınlık verecek kerteye varmasından sakın.

"Sözün cana sefadır" dedikse de, sana bizi usandır diyen kim?

Nazmın, farz edelim ki, bir inci gerdanlıktır; ama artık biraz da nesrinle cevherler saç.

Anlam yoluna düş, izini kaybetme; yolsuzluk edip de yabana gitme.

Nesirle yazılması daha önce Sadrazam Hazretleri tarafından emredildiğinden,

O her biri emsalsiz anlam incilerini bir gerdanlık gibi ipe diz de sünnet düğününde olan biteni anlat.

Büyük bir heves duyarak o akıl almaz hikâyeye gir; o inanılmaz olaylan anlatmaya başla.

Bir abdal gibi "Hak dost" diyerek artık şu olan bitenden söz aç.

Önce bir elini diğerine çarparak gazel yerine bir kıta oku.

Sahip olduğumuz bu nimete şükredelim, kadrini anlayıp da

[3b] Yüce Tanrı'nın halifesi olan zamanın padişahının;

Çünkü o büyük Sultan'ın güvenli ve rahat zamanında her günümüz sevinç ve neşe içinde düğün bayram oldu;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Cihan efendilerinin mürüvvetini görüp cümle âlemin gözleri parladı ve yüzleri güldü;

Bu neşe saçıcı düğünü seyretmenin verdiği sevinç gönüllerde zerre kadar olsun keder tozu bırakmadı.

Ey gafil, bu şenliği görmedinse yazıklar olsun sana! Anlatayım da, neler olup bittiğini işit hiç olmazsa.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

[GİRİŞ]

Cihana efendilik eden, yer yüzündeki bütün insanların rahatlığını isteyen ve Osmanoğullan'nın yüz akı olan; adalet sahibi meliklerin övüncü, yer yüzünün hükmedici gücü; taht sahibi İskender, onun gibi dünyayı ele geçirmiş bahtı açık güçlü er; Hazreti Muhammet'in yolunu canlandıran, Onun gösterdiği yolun geçerli olmasını sağlayan; yer yüzünün dört bucağında yaşayan yaratıklar üzerinde Allah'ın halifesi; iki kutsal şehir Mekke ve Medine'nin hizmet eri, iki cihanın efendisi olan Peygamber'e adaş olanlardan biri; sultan oğlu sultan oğlu sultan; çok zaferler elde eden ve nice savaşlar kazanan, Sultan İbrahim'in torunu ve Sultan Mehmet'in oğlu Gazi Ahmet Han – *Tanrı devletini sonsuza dek güçlendirsin*– Hazretleri'nin uğurlu tahta çıkışlarından beri mutluluk ve baht açıklığının bayram sabahını andıran aydınlığı bir mıskala gibi zaman aynasından kaygı ve mutsuzluk karanlığını gidermiş, zafer menevişli kılıcının parıltısı karanlığa boğulmuş cihan sarayını nur âlemine çevirmiş, sıkıntıları sürüp gideren ululuk kösünün gümbürtüsü yer yüzündeki bütün yaratıkların matem evini andıran kalplerini düğün sarayına döndürmüştü. Bu yüzden cihan halkı onun koruyuculuğu sayesinde rahatlamış ve zamanın fitnesi söğüt gibi altına gölge salan demir kılıcının gölgesinde uykuya yatmıştı. Böylesi bir ortamda halkın gönülleri zevkusefa güzellerine kapılmış, keyif düşkünleri gönlü tasadan uzaklaştırıcı eğlence yollarına düşmüşlerdi.

Onun kutlu hükümdarlığı zamanında büyüklük, güçlülük ve mutluluğunu göz değmesinden korumak için, Tanrı'nın o bilinmez hikmetinin bir sonucu olarak, savaş erlerinin gönüllerine korku salan ve derece derece ilerleme gösteren Avusturya meselesinden başka can sıkıcı bir durum görülmemişti. O sıkıntı ve karışıklık da az zamanda sevinç ve şenliğe dönüştü; savaş ve dövüş şarabından arta kalan baş ağrısı yerini huzur ve barışın rahatlık verici tatlı sarhoşluğuna terk etti. Böylece sevinç fermanı yenilendi; ezel ülkelerinin sultanının [yani Tanrı'nın] sınırsız bağışlarından olmak üzere Müs-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lümanlara sevinç ve mutluluk ülkesi mülk olarak verildi ve herkes yeni bir dirlik bulup yepyeni bir yaşama sevincine kavuştu. Özellikle,

İstanbul'da yaşayanlar o derece mutlu oldular ki, mutluluklarının genişliği düğün şenliğinin seyir dairesine döndü.

Böylesi bir durumda, "Saltanatın göz kamaştıncı bahçesinden şan ve şerefle yetişerek boy salan, aynı zamanda halifelik sülalesinin şahane parkında *'kökü yerde, dalları gökte'* [KUR'AN, İBRÂHİM 14:24] olan ağacın çiçeğinin kapçıklarından sürüp baş göstermiş şan ve mutluluk fidanının dallarının olgunluk çiçekleriyle çiçeklenmelerini ve erişkinlik meyveleri vermelerini sağlamak üzere, Hazreti Muhammet'in getirdiği dinin hükümlerine göre birer dallarının uçlarının şeriat bahçıvanının bıçağıyla kesilmesi için bundan daha gönül açıcı ve ılımlı bahar günleri olmaz; yani doğunun ve batının sahibi olan Tanrı'nın son derece kıymetli bağışları, ana babanın birbirini eş olarak seçmeleri yoluyla kurdukları birlikteliği temsil eden evlilik ağacının yemişleri olan bahtiyar şehzadelerin Hazreti İbrahim'in güzel sünnetiyle sünnet edilmelerine ve sağ ellerinin şehadet parmağı uçlarının sünnet kınasıyla kınalanmasına bundan daha iyi [4a] bir zaman bulunmaz ve daha uygun bir fırsat ele geçmez" diyerek, Padişah Hazretleri sahip olduğu nimete karşılık şükretmeyi, herkese açık bir sevinç ziyafeti vermeyi ve bir düğün şöleni düzenlemeyi aklına koymuş ve unutmamak için de parmağına ip bağlamıştı. Bundan ötürü, güçlülük bedenlerinin unsurları; eyvanı sarsılmaz devlet yapılarının taşıyıcı direkleri; mutluluk pazusuna asılı, içinde "Kul!"[1] ile başlayan dört sure yazılı koruyucu muskalar ve kudret hikmethanesinde[2] hassas oranlarda birleştirilmiş dört maddeli panzehirler olan yüceler yücesi şehzadelerin –ki her birinin kutlu vücudu yer yüzündeki dört ana kıtanın ruhudur– *Allah onları koruyup saklasın*;

Nasıl şehzadelerdir onlar? Bil ki, her biri zamanın padişahının gözünün nurudur.

Onlar sultanlık kökünden süren fidanın meyveleridirler; Tanrı'nın gölgesi olan

---

[1] "De" anlamındadır. Kur'an'da dört sure bu kelimeyle başlar.

[2] *Hikmethane*: Kimya laboratuarı anlamındadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

babalarının himayeleri altında yetişmişlerdir.

Birinci seçkin şehzadenin –ki o hükümdarın soyunda taç süsleyen iri inci gibidir–

Şanlı adı Süleyman'dır; ve o, büyüklük ve değer tahtının şahıdır.

Büyüklüğünün ışığı ruhunda parlamaktadır; baht ufkunda parlak dolunay gibidir.

Tanrı ona şimdiden Süleymanlık tacını giydirmiştir.

İkincisi Han Mehmet'tir; biriciktir o, akranı yoktur.

Çok değerli bir padişah oğludur; kendisi uğur ve talihle ikiz gibidir.

Tertemiz özünde bir soyluluk, yaradılışında büyüklük mayası var.

Hiçbir bahtı açık ona benzemez; benzeyen yalnızca ve yalnızca Han Mustafa'dır.

Bu da küçük yaşta şan ve şevket görmüştür; zamanın şahının göz bebeğidir.

Eşi bulunmayan Tanrı onu da uğur ve talihle ikiz yaratmıştır.

Değerli şehzadelerin dördüncüsünün adı Bayezid'dir.

Bunun şahsında "Veli" lakabıyla anılan Sultan Bayezid'ın[1] *adı gibi özü de açıkça görülmektedir.*

Daha bir süt çocuğudur o; hele bir görsen, ne ay parçasıdır o.

Allah hepsini uzun ömürlü etsin; Padişah'a bağışlasın.

Dilerim Allah'tan, en kısa zamanda birkaç evlâdı daha olsun

bu yılın, yani 1132 senesinin Zilkade ayının onbeşinde [18 Eylül 1720] erkekliklerinin divanî harfli kalemlerinin şeriat usturasıyla yontulması, Hazreti Muhammet'in güzel sünneti üzerine sünnet düğünü düzenlenmesi için ilk adım atıldı. Geçmiş zamanlarda toplanma yerlerini güzelliklerle donatan, sevinç dolu bu çeşit bir düğün yapıldığında İslam ülkelerinde ve Osmanlı topraklarında devlet adına sancak çekmiş olan şerifler, hanlar, vezirler, beylerbeyileri ve diğer devlet ileri gelenleri, bu arada yine ileri gelen devlet görevlilerinden olan defterdarlar ile hükümdar adına ülke topraklarında iş görmekte olan rütbeli memurlara gördükleri iyiliğe karşılık şükür borcunu ödemeleri ve

[1] Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Sultan Bayezid.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tebrik merasimini yerine getirmeleri yolunda şanı yüce ve şerefli padişah fermanıyla müjde ulağı gönderilmek ve sevinç haberi ulaştırılmak, ömrü ebede uzayası devletin eski kanunlanndandı. Bu sebeple her sözü şaha yakışırca istekleri dile getiren, yazılış biçimleri kutlu padişah emrini bildirme tarzıyla uyuşan; düzenlenme şekli ışık saçan düğün nahlını andıran, itaat mührüyle mühürlenmiş bir fermân; iyilik ve cömertlik ziyafethanesinde sofralar düzen, [4b] herkesi İbrahim Halil gibi nimet saçarak doyuran; İslam ülkelerinde sözü geçerli, halkın Padişahının tam yetkili vekili; düzen için gerekli ne varsa hepsini bir araya devşirmiş, veziriazamların Ülker takımyıldızındaki yıldızlar gibi art arda dizildiği tespihte imame yerine geçmiş; devletin güçlü elinin süsü, madde ve mana dünyalarının en büyüğü; padişah kızına eş, cihan hükümdarının sırlarını saklayan harem dairesine sırdaş; vezirler başı, devlet yönetiminin kilit taşı; hem emredici, hem yol gösterici; mutluluk verici, mutluluk arayıcı ve mutluluk bulucu; devlet işlerini düzenleyen, halkın uğradığı güçlüklere çözüm getiren;

Ülkenin ve milletin işlerine çekidüzen veren; devletin en yüksek mevkiini süsleyen ve bir yapının taşıyıcı direği gibi ülke yapısının ayakta durmasını sağlayan;

Sadrazamlık makamını şereflendiren; âleme nizam veren İbrahim Paşa

Hazretleri tarafından; hâlen yüce Devlet'te reislik mevkiini süsleyen, gizlilik gerektiren görüşmelerin yapıldığı yerde tek başına bulunan; kalem erbabının önderi, Divan-ı Hümayun göğünde Utarit yıldızı, olgun kimselerin en değerlisi Reisülküttâb Mehmet Efendi'nin siyah renkli, yepyeni kelime ve ifadeleri ölçüp biçerek seçen kalemiyle, yukarıda söz edilen anlamda, düzgün ve güzel ifadeli, eşsiz bir üslûpla kaleme alınmış mektuplar yazdırıldı ve bu sevinç buyruklu haber her tarafa duyuruldu ve bu tasa giderici mektup, gerektiğinde devlet adamlarınca kullanılabilir bir örnek olması için olduğu gibi aktarıldı.

❁

Yüce Devlet tarafından taşrada bulunan vezirlere gönderilen üslûbu benzersiz mektubun suretidir:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Doğruluk ve içtenlikle duyurulur ki: Büyük sultanlann en büyüğü ve ulu hakanların en ulusu; hükümdarlar hükümdarı ve feleklerin kölelik ettiği şahlarşahı; şevketli, mehabetli, kudretli ve kerametli efendimiz İslam Padişahı -*Tanrı ona yardımcı olanları kıyamete kadar güçlendirsin*- Hazretleri'nin, bağışı sınırsız yüce Tanrı'nın güzel bağışlarından ve bütün dileklere cömertçe karşılık veren ulu Allah'ın değerli hediyelerinden olan sultanlık hanedanının değerli evlatları, 'ne büyük mutluluk' denilesi güzel ve akıllı padişah çocukları; din göğünde yıldız gibi parıldayan, hükümdarlık tacına ve mührüne yaraşan, şanlı Şehzade Sultan Süleyman; ve taç giyip hükümdarlık etmeye layık, efendilik bahçelerinde boy atmış selvi denmeye yaraşık, iyi huylu ve cömert Şehzade Sultan Mehmet; tahtı ve saltanatı süsleyen, devleti ve ülkeyi güzelleştiren, gökte ay gibi hüveyda [apaçık görünen] Şehzade Sultan Mustafa; saltanatın genç fidanı, değer ve talih göğünün parlak ayı; uğurlu ve mutlu gelecek için taze bir güç ve ümit, Şehzade Sultan Bayezid Efendilerimiz -*Tanrı ömürlerini uzun etsin ve babalarının saltanatının devamıyla onların da üstünlüklerini devam ettirsin*- Hazretlerinin, varlığı sonsuz ve sınırsız olan Tanrı'nın yardım ve desteğiyle sulanıp beslenerek gelişip şeref ve itibar bahçesinde parıldayan, mutluluk ve değerlilik parkına süs katan kutlu vücutlarının şanslı fidanları uğurlu bir sünnet düğünüyle sünnet edilmeye elverişli ve yatkın bir duruma geldiğinden, İslam merasimini icra etmek ve insanlığın efendisi olan Hazreti Muhammet'in -*En üstün dua ve en değerli selam üzerine olsun*- güzel sünnetini uygulamak için, Melik[1] ve Latif[2] olan Allah'ın yardımıyla, bu uğurlu yılın sonbaharında ve güzel mevsiminde sünnet düğününe başlanılmış ve bu gibi ortalığı sevinçle kaplayan bir düğün olduğunda şanlı vezirler, değerli beylerbeyiler ve saygıdeğer beyler ile ömrü ebede uzayası devletin diğer ileri gelenlerinin tebrik merasimini yerine getirmeleri, böylece elde ettikleri nimete şükür borcunu ödemeleri [5a] devletin eski güzel kanunlarından ve saltanatın övgüye değer süregelen kurallarından olduğu göz önünde bulundurularak bu sevinç verici düğünü bildirmek ve duyurmak için bu mektup

---

[1] Allah'ın güzel adlarından olup "varlığın gerçek sahibi" anlamındadır.

[2] Allah'ın güzel adlarından olup "iyilik edici" anlamındadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yazılmış ve gönderilmiştir. Vedud[1] olan Allah dilerse, ulaşır ulaşmaz, Tan'nın bağışı olan, yıldızlan gerdanlık gibi dizilmiş Ülker'i kıskandıran; her biri dünya nizamı için göz bebeği gibi değer taşıyan ve her düzeydeki insanlann kalplerine güven salan, kendileri için yüksek bir mevkide yapılmış dört katlı bir yuvada yurt tutmuş dört şehzadenin, bir düğün gerdanlığında, uğurlu sünnet ipine dizilmelerinin her kesimden insanlan sevindirici, başlı başına büyük bir nimet ve tam anlamıyla engin bir bereket olduğu apaçık olduğundan, nimete karşılık şükür borcunu ödemek ve tebrik merasiminin gereğini yerine getirmek üzere, buyurmaları umulur."

❁

Bu emir üslûplu mektuplar her yana gönderildi, bu sevinç haberinin velvelesiyle her şehrin surlannın dairesi düğün sazendelerinin ellerindeki daireye döndürüldü, şenlik azığından pay almak ve neşe nimetleri her yana dağıtılmakla, halkın tümü dua ve övgü sofrasında *Elhamdü lillah* diye başlayan Fatiha suresini okudu.

Düğüne davet edilenler içinde önceki hükümdar; yurdu cennet, yuvası Firdevs olan merhum Sultan Mustafa Han *–Tann ona cennet tahtlarında taç giydirerek lütufta bulunsun–* Hazretleri'nin ismet tacının tek, iffet gerdanlığının ise biricik incisi olan kızı Emetullah Sultan Hazretlerini kendisine eş ederek aile ocağını sevinç ışığıyla ışıklandırmayı ve bu evlilikle doğudan yükselen güneşe benzetmeyi yüce Hükümdar'ın kutlu zatınca kararlaştırmış olduğu değerli vezir Sır Kulu Osman Paşa Hazretleri; ve yine padişah damadı olup bu aile bağından ötürü öğünen, vezir oğlu vezir, Rakka valisi, akıllı ve ileri görüşlü Kara Mustafa Paşazâde Ali Paşa; ve yine yukanda sözü edilen, rahmete kavuşmuş Padişah *–Allah onun üzerine mağfiret bulutlarını yağdırsın–* Hazretleri'nin temiz soy gerdanlığında iri ve değerli inci olarak yer alan Numan Paşa'nın kızı Ayşe Sultan Hazretleri'nin, liyakati vazosuna bir gelincik gibi süs olarak konulması [yani eş olarak verilmesi] soyu yüce Padişah tarafından düşünülmüş olan Maraş valisi, sabık silâhdar İbrahim Paşa ve yükü

[1] Allah'ın güzel adlarından olup "çok esirgeyici" anlamındadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

başarı olan devlet donanmasıyla Vidin kalesini onarmaya gönderilmiş olan, temiz yürekli, iş bilir vezir Kaptan Süleyman Paşa Hazretleri davet şerefiyle şereflenip ayrıcalıklı muamele gördüler ve gönüller kazanan, makamı yüce Sadrazam'ın saygılı bir üslûpla kaleme aldığı hususi mektupla ayrıcalıklı bir yazışmaya layık görüldüler. Ulak atını kamçılayıp hızla koşturmalan için davet mektuplan Sadrazam ağalarıyla gönderildi.

❖

Bundan sonra düğün için gerekli şeylerin aralıksız bir biçimde ikmaline çalışılması en önemli iş olduğundan aynı senenin şerefli Ramazan ayının yirmibirinci Cumartesi [27 Temmuz 1720] günü doğruluğuyla ün kazanmış, saray dışındaki işlerin görülmesinde dürüstlük ve güvenilirlik nitelikleriyle tanınmış Mutfak Emini Halil Efendi düğün eminliği görevinin şeref kaftanını giyerek o günden sonra düğün için gerekli şeyleri hazırlamaya başladı.

Önce ihtişamlı saltanat parkının gül fidanlarının, yani soylu ve şanslı şehzadelerin her biri için birer şeker bahçesi ve düğün nahlı yapılması hakkında yüce ferman çıktığından, Has Bahçe'de Hastalar Odaları bitişiğinde bir yer seçildi; ölçü bilir dülgerler ve usta nahılcılar otuz kadar demirciyle birlikte ağaçtan ve demirden parçalan hazırlamak için hemen işe koyuldu. Bu arada [5b] varlığıyla üzerlerine kurulan nezaret çadırını süsleyen eski defterdar Mehmet Paşa'nın kethüdası Mehmet Ağa aracılığıyla işçilere verilecek ücret belirlendi ve aynı ayın yirmi beşinci Çarşamba [31 Temmuz 1720] günü işe başlandı. Tamamlandıktan sonra Eski Saray'a nakledilmeleri kararlaştırılmış ve yüksek mertebeli şehzadelerin de alay gecesi orada gecelemelerine ve ertesi günü gösterişli bir alayla Yeni Saray'a getirilmelerine niyet edilmişti; ancak bu durumun güçlük, zorluk ve sıkıntıya yol açacağı düşüncesi bu niyeti değiştirdi ve kararın yönünü başka bir yere çevirdi. Nahıllann ve şeker bahçelerinin yapımında kullanılacak her türlü araç gereç şimdiden Eski Saray'a nakledildi, sarayın Sultan Bayezid Camisi avlusuna bakan tarafındaki boşluğuna çadırlar kuruldu. Kutlu padişah fermanıyla Şevval ayının dokuzuncu Salı [13 Ağustos 1720] günü taşıma ve yer değiştirme işi tamamlandıktan sonra usta ve işçiler istendiği biçimde memur olduklan işe giriştiler ve gayret kolunu sıvadılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu arada Düğün Emini tarafından eskiden olduğu gibi düğün şöleni için gerekli şeylerin satın alınması için her yanda adamlar işe koşuldu; İzmit kazasından on bin ağaç sini; Tekirdağ, Şarköy ve Eynecik ile Hüdavendigâr Sancağı sınırlan içindeki Küçük, Yenice, Taraklı ve Gölpazarı kazalarından bin ördek, sekiz bin tavuk, iki bin Mısır tavuğu, üç bin piliç ve iki bin güvercin temin edildi; aynca şeker koymak için yüz adet mevlit tablası ve düğün yerinin çevresine mahyalar dizilmesi için on beş bin şişe kandil ve on bin kandil kutusu ile on bin şerbet kavanozu kısa zaman içinde sağlandı. Yine bu arada Hanendebaşı Burnaz Hasan Çelebi aracılığıyla toplanan güzel sesli ses sanatçıları ile seçkin saz sanatçılarından seksen kadar birbirine uyumlu musikişinas yeni şarkı ve bestelerle söz ve saz meşk etmek için Has Bahçe'de, Yalı Köşkü'nün büyük dış kapısı içinde belirlenmiş bir yerde her gün bir araya getirildi, kol kol çengilere ise altın işlemeli elbiseler verildi. Her yandan bir sürü gösteri ve oyun ustası hüner pazarının kurulma günü olan düğün sırasında bulunmak hevesiyle gelmişti ki, bunların kimine belli ücretler verildi, kimi de uygun durumları olan devlet ileri gelenlerine dağıtılıp düğün için hazırlatıldı. Düğün meydanında seyircilere ve oyunculara sınır çizmek için eskiden olduğu gibi görevlendirilen kapı kethüdalan ve Muhzır Ağa neferlerinden, düğün yerindeki seyircileri şiddet ve taciz sopası sallamaksızın ve göğüslerine vurarak uzaklaştınp kovmaksızın, sının aşarak düğün meydanını zorlayan ve yola taşanları yağlı tulumlarla gülünç hareketler yapmak suretiyle geri püskürterek gerektiğinde yolu boşaltmak üzere, koltuk altlarında dağarcıkları bulunan tuhaf kılıklı çobanlar şeklinde, "tulumcu" adı verilen, gülünç görünüşlü yüz yirmi kişi hazırlatıldı; bunlara meşinden elbise, külah, şalvar ve o gülünç görünüşlerini tamamlayan diğer şeyler düğün emini tarafından yaptırıldı ve her birinin rütbe ve görevleri kendilerine bildirildi. Nihayet, eskiden beri yapılageldiği üzere, şehzadelerin başlarının sadakası olmak için, fakir çocuklarından sünnet olma şerefini kazanan beş bin kadar çocuğa elbiseler sağlanması ferman buyurulduğundan [6a] düğün emini tarafından düşünülenden de fazla miktarda elbise yaptırılıp hazırlandı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şevval ayının yirmi beşinci Perşembe [29 Ağustos 1720] günü,

Cihan Şahı şehzadeleriyle birlikte Eski Saray'a doğru yola çıktığında,

Boyu sanki bir nur ağacı, gölgesi ise sanki düğün nahlı oldu.

Tur Dağı'ndaki ağaç gibi salındı; şehzadeleri sanki meyveleriydi.

Hasılı, o adalet yuvası olan Padişah ve değerce yerleri Cem gibi yüksek olan üç şehzade

Eski Saray avlusunu bezemiş olan düğün nahıllannı ve şeker bahçelerini görmek için, öğleden sonra adı geçen sarayın yeşil renkli çimenlik kumaşını uğurlu gelişlerinin alınlan akıtmalı atıyla adımladıklannda, bağışlanma tacıyla taçlanmış, "Veli" lakaplı merhum Sultan Bayezid Han Camisi civannda güzel bir mevkide yeni yapılmış kasnn ana giriş kapısında duruş dizginini çektiler; sağında ve solunda dizilmiş olan kullanna şahlara yaraşır bir esirgeyicilik bakışı yönelterek değer iksiri sundular [yani değer verdiklerini gösterdiler]. Sonra o saltanat denizinin emsalsiz incisi, yüzük kaşına oturmuş bir inci tanesi gibi, adı geçen kasırda şahnişine yerleşti; şanı yüce şehzadeleri ise, taşı iri bir inci olan yüzükte bu inciyi çevreleyen gül nakışlar gibi etrafında sıralandılar. Bu sırada düğünü bir gösteri sarayına döndürüp sevinç saçarak şenlendirecek olan bazı oyuncular Padişah'ın gözüne ilişti; sarayın avlusu ise şehzadelerin ceylan bakışlı gözlerine bir otlak gibi göründü. Şehzadeler düğün nahıllannı görmeyi gönülden arzuladıklannı kaşlannın köşelerinin diliyle [yani kaşlannı oynatarak] lalalarına anlattılar; onlar da edepli ve dileyen bir hâl diliyle

Ovanın yeşilliğinden ipek bir yaygı oluştu; onu bizimle gönder de oynasın, eğlensin

mısralannın aktardığı anlamda izin istediler ve ardından o ikbal bahçesinin yeni bitmiş fidanlannın her biri at sırtına binmeye, lala ve halayık kucağında taşınmaya rağbet etmeyip yaya olarak nahılların bulunduğu yöne doğru salındılar.

Nazlı nazlı salınıp giderdi her şah; öyle bir güzellikle ki, maşallah.

Şeker bahçelerinin renk renk tatlı meyvelerini göz parmaklanyla koparış-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lan ve göz kapaklarının dudaklarıyla tadışlan şehzadelerin seyir zevklerine öyle bir tatlılık verdi ki,

Bu tat Firdevs adlı cennetin meyvesinde bile yoktur; senin çenenin elması (o kadar yumuşaktır ki) dudakla ısırılabilir.

mısralarını mırıldanarak dillerinin tatlı sözlü papağanlarının ağzından terennüm şekeri saçtılar. Boylan Sidre ağacı gibi upuzun, Tuba ağacını andıran her nahılın birbirine dolanmış, her dem çiçekli dallarının rengârenk çiçeklerinin burunlarına beğeni kokulan saçması keyif genizlerine öyle bir sevinç ıtın sürdü ki,

Bir gül dalına baksa, bir de bu pürüzsüz fidanı seyretse; gülün her yaprağı bahçıvanın gözüne batan bir diken olur

diye mırıldanarak, söz söyleme bülbüllerini çın çın öttürdüler. Gelin süsleyici kadınların ve Mâni'nin yaptıklarına benzer süsleme ve nakışlar yapan nakkaşların, gelin sandalyesinde oturan düğün nahıllan gelinine verdikleri süs şehzadelerin ince ve ölçülü bakışlarına hoş göründüğünden iki kez yaya olarak gelip gittiler. Onların bu sevinçli gezintisi Padişah'ı da sevindirdi; biri nahılların güzelliğini niteleme yolunda söz eteğinden gül saçtıkça diğerinin şeker bahçelerini anlatmak üzere güzel tabirlerle ağzından sanki şeker dökmesi Sultan'ın damağına akide şekerinden daha tatlı geldi. Bunun üzerine gönüllerinin dileğini yürütüp yaya olarak şehzadeleriyle birlikte yürümeyi arzuladılar; sağında ve solunda Darüssaade Ağası Hazretleri ve Silahdar Ağa koltuklarına girmiş olarak, o büyüklük kasidesinin şah beytinin boyunun iki yana ölçülü biçimde salınan mısraını ululuk ve gösteriş sergileyen bir anlamla kendi mısralarına kattılar. İşte böyle bir görüntüyle kanat açmış melekleri andıran Padişah Hazretleri kendileri de nahıllan görmek için iltifat adımlan attılar; [6b Minyatür] [7a Minyatür]

Zamanın hükümdarı olan Padişahım şehzadelerle nahıl seyrine gitti; ortaya öyle bir görüntü çıktı ki, sanki açmış gülüm iki üç goncayla birlikte yerinden koptu;

[7b] nahıllan ve şeker bahçelerini kılı kırk yararcasına bir inceleme bakışıyla

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gözden geçirdikten ve şanlı gelişinin şerefiyle o cennet bahçesine imrenilecek bir durum ve değer kazandırdıktan sonra, uğur olsun diye, şeker yediler; böylece hiç de ihtiyaçlan olmadığı hâlde, damaklanna şeker tadı sürdüler. Ardından adı geçen sarayda, yerinin yüksek oluşuyla denizi ayaklar altındaymışçasına gördüğünden "Yalı Köşkü" diye anılan yüksek köşkte yemek yemeyi ferman buyurdular. Bunun üzerine temiz yaradılışlı şehzadeler düğün emini ile lalaları önderliğinde Teberdarlar Odaları'na bitişik bahçenin meydana açılan kapısından girdiler ve kırk adet düğün nahlıyla Tur Dağı ormanına dönmüş bulunan o parıltılı yeri seyrettiler; sonra teberdarların Orta Koğuş denilen yerlerini görerek ve karakullukçu ve süngerci hizmetinde bulunanların bu hizmetten bağışlanmalarını buyurarak bu yerin kapısından, Burak'a binmiş melekler gibi, seri gidişli atlara bindiler ve Aşçılar ve Helvacılar Odaları önünden geçip Yalı Köşkü'ne gittiler.

Makamı yüce Padişah Hazretleri yemekten sonra saray meydanında olan köşk alanından görünüşüyle göğü andırır bir arabaya binerek, gökte seyreden parlak dolunay gibi, asıl burçları olan Yeni Saray'a yöneldiler ve gün görmüşlük uğuruyla konaklarına dinlenme süsü sundular.

Aşağıdaki ibret verici ve güzel bir anlatımla sunulmuş satırlar kadirbilir Padişah Hazretleri'nin, devletinin iyiliğini isteyen temiz niyetli Sadrazam'ına, gösterdiği bağlılık karşılığında olan bağışı ve soylu oğlunu kendi şehzadeleriyle birlikte sünnet ettirmesi hakkındadır.

Hazreti Muhammet'in sünnetini canlandıran, dine arka çıkan ve Müslümanlara önderlik eden; karalar ve denizler padişahı, yer yüzü hükümdarı

[Sultan] Hazretleri'nin esirgeyici tutumunu yansıtan alışkanlığı her zaman iyilik edip bağışta bulunmak, cömertlik edip nimet saçmak, özellikle de yüce Devlet'in iyiliği için çalışanlara sadakat ağacının meyvesi olan özel ilgi ve yönelişleri sürekli olarak seçkinlik şerefi bağışlamaktı. İşte o kullarını esirgeyici ve hizmetin ne olduğunu iyi değerlendirici kadirbilir Sultan'ın o sıradaki saltanat vekili, devletin sağ kolu ve ülkenin en güvenilir kulu Sadrazam Hazretleri'ni –ki hareminin eskiden beri saçtığı iyilik taneleriyle beslenmiş

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

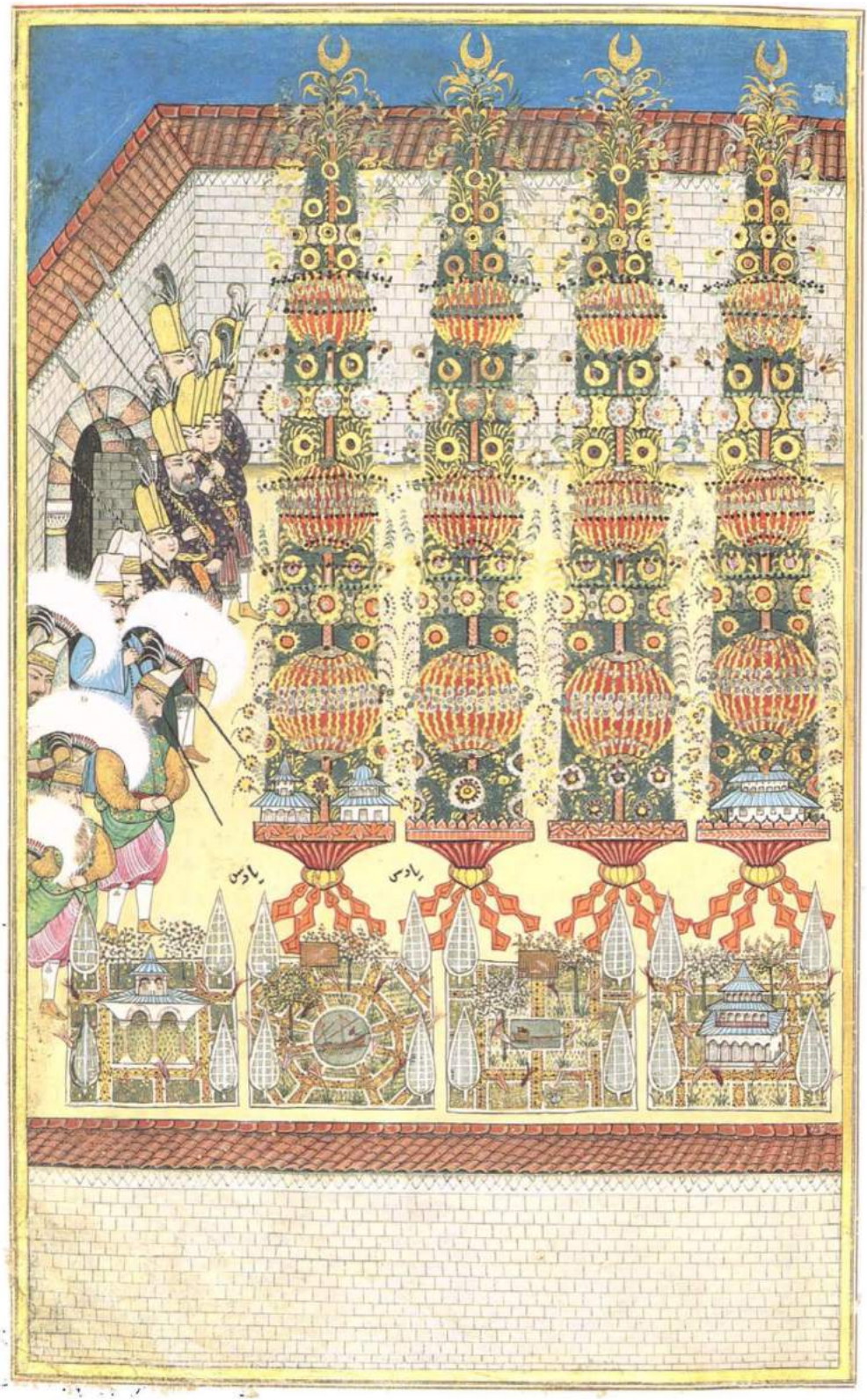

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kuşudur [yani damadıdır]– ilk zamanlanndan yükselmeyi arzu ettiği basamaklann sonuncusuna ulaşıncaya kadar görüp gözetmek suretiyle eğiterek, din ve devlet hizmetleri için tam anlamıyla kabiliyet sermayesi kazanıncaya kadar kâh heveslendirip kâh gözünü korkutarak hangi hizmetinde kullandıysa gördüğü işi beğenmiş ve hangi saltanat sırlannı tılsımlı gizlilik hazinesine koyduysa bağlı ve güvenilir olmanın gerektirdiği davranışlan yerine getirdiğini görmüş, böylece tecrübe ve imtihan mihengine sürtülen kabiliyet altınının, değer belirleme ayarhanesinde itibar damgasıyla damgalanmaya layık olduğunu anlamıştı. Bu yüzden günden güne bahtının açıklığını arttırarak ve rütbe basamaklannı gittikçe yükselterek sadrazamlık makamında ayncalık bayrağı çektirdiği ve damat olarak Harem'e katılma şerefiyle kendisine herkesten daha seçkin bir yer verdiği gibi, sadakatli olanı iyi bir şekilde ödüllendirmenin kuralının [8a] yalnızca kendisi için değil, soyu sopu için de geçerli olduğunu göstermek ve devlet kapısında hizmet gören herkesi bu davranışı aktaran anlamın doğru yoluna sevk etmek için adı geçen Vezir –*Allah bakışını onun üzerinden eksik etmesin*– Hazretleri'ni hiçbir vezirin elde edemediği mutluluğa kavuşturmayı diledi ve onun, temiz soyunun hareminde soyluluk panltılan saçan meşalesi olan çok değerli oğlu Mehmet Bey'in de şanı yüce şehzadeleriyle birlikte sünnet düğünü toplantısını süslemesini buyurdu. Böylece onu şereflerin her türlüsüne layık gördüğü gibi, *"Bu arslan yavrusu o arslanın yavrusudur"* deyip yüksek soyunu da bu müstesna şerefle kutlanmaya yaraşık gördü.

Ey akıl sahipleri! İbret alınız;

Bugüne kadar dünyada bir vezirin oğlunun padişah çocuklarıyla birlikte sünnet edildiğini gören oldu mu?

Bunun üzerine onlar için de, bundan sonraki sayfalarda aynntılı olarak açıklanacağı üzere, şahlara yaraşır iki büyük nahıl ve bir şeker bahçesi yapılması için kutlu buyruklan şerefle çıkmıştı. Sadrazam Hazretleri de kendi ahlak kitabının eksik ve yanlışlannı padişahlık terbiyesi öğrenimi görülen yerde nasıl tamamlayıp düzeltti ise, diğer din ve devlet hizmetlerine memur ve devlet adına iş görülen yerlerde yönetici olan devlet ileri gelenlerine de

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

doğruluk ve güvenilirlik dersi vermiş, dine bağlılıkla hizmet edenlere kabiliyet dershanesinde ustasından gördüğü gibi hocalık etmiş ve ilk bilgiler mahiyetindeki dürüstlük ve temizlikten elde edilecek sonuçları göstermişti. İşte ahlak defteri tertemiz, bağlılık ve kulluğu sınanmış, devletin iyiliğini dileyen, saltanatın devamını kollayan, hâlen Dergâh-ı Âlî –*Yüceliklerle bir arada bulunadursun*– Yeniçerileri Ağası izzetli Mehmet Ağa hakkında da bu imtiyazlı yolu seçmiş ve İsmail adında on yaşındaki bir değerli yavrusunu kendi soylu beyzâdelerine yedek bir binek atı gibi yedeklemek ve birlikte sünnet olmak şerefine layık görmüştü. Bunun için Padişah'ın yüksek bağışlarından dilekte bulunulmuş ve onun için de iki büyük ve hoş görünüşlü nahıl yapılmıştı.

❁

Aynı ayın yirmi sekizinci [1 Eylül 1720] günü adı geçen beyzâdeyle birlikte bu da Eski Saray'da kendileri için yapılan nahıl ve şeker bahçelerini görme izninin şerefine eriştiler ve sûr emininin çadırında başlarını istirahat yastığına koydular.

Aşağıdaki satırlar Sadrazam Kethüdası Hazretleri'nin düğün için kurulacak otağ ve çadırların yerini belirlemek üzere Okmeydanı'na gitmesi ve şenlik için yapılan hazırlıkları gözden geçirmesi hakkındadır.

Şevval ayının yirmiyedinci [31 Ağustos 1720] günü –ki Cumartesi günüdür– yüksek vakarlı Sadrazam kethüdası, bahtiyar Veziriazam damadı Hazretleri Hassa Çadır Mehterbaşısı ile düğün yeri olan Okmeydanı'na gitti ve kutlu sultan otağı ve padişah dairesi çadırlarının kurulacağı uygun bir yer belirlemek için meydanın dört bir yanına keman kaşlarının ucuyla tahmin bakışının oklarını attı. Bu arada Harem dairesinin perde ardında oturan mensupları için seyir yeri olarak seçilen ve bu yüzden yıkık yerlerinin onarılması buyurulan Atıcılar Tekkesi'nin konaklama ve oturma yerleriyle kapladığı alanın ölçülmesine başlandı. Ancak lekesizlik perdesi ardında oturan kadınların istitare zamirine[1] benzer biçimde Tersane Sahilsarayı bahçesinde otur-

[1] Kelime olarak belirtilmiş olmayıp bir fiilin çekim şeklinde gizli bulunan tekli ve çoklu kişi zamiri.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

maya ve musiki makamı gibi, bir perdede karar etmeye[1] karar vermeleri üzerine, ilk düşünülenden vazgeçildi ve ileride söz edileceği üzere, umumi ziyafet günü söz konusu tekke kadınlara tahsis edildi.

Aynı gün Padişah'ın buyruğuyla, teşrifat defterinden ve kadı sicillerinden eski töre gereğince sunulması gelenekleşmiş olan her meslek sınıfı için belirlenmiş hediyelerin birer sureti [8b] çıkarıldı. Sultan'ın yüce katına sunulduğunda, hükümdarlık şanına yaraşır yüksek esirgeyişlerinin eseri olmak üzere, hediyelerin cinslerinin belirli olması kaydı geçersiz sayıldı ve azlığı çokluğuyla değerli değersiz oluşları kendi seçimlerine bırakıldı.

Bugünlerde düğün için gerekli diğer pek çok şeyin sağlanması için dikkat ve özen gösterildi. Matbah-ı Âmire'de mevcut olan yemek kaplan hazırlandı, aynca devlet erkânı ve meslek sınıflarının kilerlerinde bulunan bakır kaplar, yeni kalaylanmış tencere, sini, sahan ve kazan ve benzerleri toplanıp, düğünde kullanılmak üzere, türlerine göre öbekleme damgasıyla damgalandı, bu arada diğer gerekli şeyler de eksiksiz olarak tamamlandı.

Alay günü o iç açıcı uğurlu nahıllar ile mumdan ve şekerden yapılmış bahçelerin geçişine engel olacak evlerin ve dükkânların saçak ve şahnişinlerinin yıkılması gerekiyordu. Yıkılanın yeniden yapılması ve yok olanın yerine konması gerektiğinde ne miktarda para harcanarak eski görünümünü kazanabileceğini, ödeme yükü hükümdar tarafından üstlenilmek üzere, keşfetmek için kâtipler ve mimarlar görevlendirilmesi ferman buyuruldu. Bu arada haşmetli sultanlık sarayında Bab-ı Hümayun üzerindeki kâgir odalar, iffet otağında oturan biricik eşi, yani cennete benzeyen saltanat hareminin hurisi cenapları için –ki "*Çadırlar içinde iffetli (kadınlar) vardır. Bunlara eşlerinden önce ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur*" [KUR'AN, RAHMÂN 55:72, 74] ayetleri yüksek değerlerini belirten, iffet yuvalarının eyvanına yazılmış kitabedir– alayı seyretmek üzere bir günlük oturma ve seyir yeri olarak seçilmişti. Bunun üzerine gereken onanmlann yapılmasına, dayanıp döşenmesine ve diğer önemli eksiklerin tamamlanmasına başlandı.

Bu şekilde kutlu düğün için gerekli şeylerin elde edilmesi ve yapılması

[1] "Asıl makama dönüş" anlamında bir musiki terimidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

için her gün çaba ve özen gösterilerek, hepsi olması gerekenden ziyade sağlandı ve bitirildi.

Aşağıdaki keyif verici satırlar yine sözü edilen Kethüda Hazretleri'nin Okmeydanı'na gidip, bütün devlet ileri gelenleriyle her bahtı açık topluluk için çadır yeri belirlemelerini, durulacak ve alay geçecek yerleri açıklığa kavuşturmalarını belirtir ve bildirir.

Mübarek Zilkade ayının beşinci [8 Eylül 1720] Pazar günü yine yüksek bir rütbede bulunma mutluluğuna ermiş Sadrazam Kethüdası Hazretleri; Başdefterdar Hacı İbrahim Efendi, Başbakıkulu Ahmet Ağa, Düğün Emini Halil Efendi, Dergâh-ı Âli Yeniçeri Ağası Mehmet Ağa, Topçubaşı İbrahim Ağa, Sipah Ağası Mehmet Bey, Silâhdar Ağası Niğdeli Ali Ağa, Cebecibaşı Sebzî Mehmet Efendi ve Hassa Mehterbaşısı Abdullah Ağa'yla Okmeydanı'na gidip, Padişah'ın, çevresinde yer alan diğer çadırlarla ihtişamlı bir alay görünümündeki otağıyla itibarı yüksek Sadrazam'ın dairesinin ve devlet adına yüksek görevlerde bulunan vezirlerin çadırlarının kurulacağı yerleri, aynca Ocak halkının [yani Yeniçeri Ocağı ve Kapıkulu Süvari Ocakları mensuplarının] ve Divan görevlilerinin oturacakları çadırların yerlerini birer birer seçtiler ve sağlam kazıklarla işaretlercesine kesin olarak karara bağlayıp belirlediler.

Aşağıdaki satırlar devlette en güven duyulan ve sultan adına yetki kullanan Sadrazam Hazretleri'nin de adı geçen düğün yerinin yerleşme düzeniyle ilgili belirlemeleri kesinleştirmek üzere Okmeydanı'na gitmelerini anlatır.

Aynı ayın altıncı [9 Eylül 1720] Pazartesi günü Padişah'ın dairesinin kurulup yükseltileceği ve adalet sığınağı olan köşkünün yerleştirileceği yerin durumunu görmek ve incelemek suretiyle daha önceki seçimlere kesinlik kazandırılması ve belirlenen yapıların kurulması için Sadrazam Hazreti, Defterdar Efendi ve Düğün Emini ile birlikte Okmeydanı'nı ikbal atıyla dolaştılar. Bir önceki gün bir arada bulunan devlet büyükleri o gün de eksiksiz olarak bulundular, selam yerinde Sadrazam'ın göz ucuyla iltifat edici bakışını beklediler ve teşrif ettiklerinde, saygı göstermek ve ululamak amacıyla, boylarını

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yaya benzeyen kemer gibi öne doğru eğdiler.

Önce Bektaşiler [yani Yeniçeriler] Ocağı'ndan on bir bölük odası, çorbacısı ve neferleriyle kutlu padişah dairesi için görevlendirildi ve her birinin görevlendirildikleri hizmet açıklanıp bildirildi. Bir odaya Atıcılar Tekkesi'nde, bir odaya Kâğıthane'de –su getirmekle görevli sakalara nezaret etmek üzere– bir odaya Kasımpaşa'da, bir odaya Hasköy'de Pîrîpaşa'da görev verildi; bir oda yeniçeri ağası otağı dairesi, bir oda Matbah-ı Âmire, bir oda sünnet çocukları çadırları, bir oda Kilâr-ı Âmire, bir oda sakabaşılık hizmeti ve yirmi sekizinci bölük –ki muhzır ağa odasıdır– Sadrazam'ın dairesi için ayrıldı ve herkesin göreceği iş açıklandı.

[9a] Padişah'ın kutlu dairesinin, aşağıda görüleceği gibi, yükseklik alanında bayrak gibi yükselmesi hususunda son derecede özen gösterdikten ve herkese ayrı ayrı olmak üzere yer tahsis edip çadırların kurulacağı yerleri dikkatle belirledikten sonra sünnet düğününün kamberleri olan gülünç yüzlü tulumcuların neşe saçan oyunlarını bir tadımlık seyrettiler ve düğün yeri hizmetine o günden gayret atlarını kamçılamış olan yeniçeri sakalarını ve diğer düğün hizmetine koşulmuş olanları bol bahşiş dağıtarak sevindirdiler. Böylece birçok inci tanesinden oluşan bir gerdanlık gibi çadır dizilerinin dizilmesi [yani düğün yerindeki otağ ve çadırların yerlerinin belirlenmesi] bütün ilgililerin ortak görüşüyle en güzel biçimde karara bağlanmış oldu; ardından dua ve övgü Fatiha'sı okumalarıyla [yani görecekleri işleri dualarla bitirmeleriyle] herkes evine döndü; değeri pek yüksek, rütbesi gök kadar yüce Sadrazam da kendi saraylarına gittiler.

Bu satırlar kutlu padişah otağının ve görünüşçe göğü andıran diğer daire çadırlarının yerli yerince düğün meydanına kurulmasını anlatır.

Aynı ayın dokuzuncu [12 Eylül 1720] Perşembe günü sabahla birlikte, parlak güneşin, altın ipli çadırını gökyüzü meydanına diktiği kutlu vakitte Okmeydanı'nda, daha önce belirleme kazıklarına sıkıca bağlandığı üzere, kutlu düğün çadırlarının dikilmesi ferman şerefiyle birleştiğinden Defterdar Efendi, Düğün Emini ve Hassa Mehterbaşısı bu işe memur edilmiş olarak

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Okmeydanı'na gittiler ve direkleri sanki güneş ışıklan gibi altın telden, sorgucu ise âdeta güneş olan otağı ve kutlu padişah dairesi çadırlannı yerlerine getirip koydular, gerekli her şeyi hazırladılar ve şerefli Sadrazam Kethüdası Hazretleri'nin gösterişli gelişlerini bekleyerek çadır direği gibi ayak üstü dikildiler. Adı geçen ağa hazretleri, daha önceden Padişah'ın vadesini belirleyerek değerli imzasıyla imzaladığı sözleşme üzere, sabık hükümdar Sultan Mustafa Han *-Allah ona cennetlerinin tahtında bağışlama elbiseleri giydirsin-* Hazretleri'nin iffet tacıyla taçlanmış kızlan Emetullah Sultan Hazretleri'nin hâlen Musul valisi olup kutlu düğüne çağınlmış bulunan Osman Paşa Hazretleri'ne eş olarak verilmesi suretiyle nikâh sözleşmesinin gerdanlığına bir inci geçirilmesi işi için Yeni Saray'a gitmişler idi. Adı geçen vezirden vekâlet alarak bu uğurlu nikâh kıyma işini tamamladıktan sonra onlar da Okmeydanı'nı şereflendirdiler. Bunun üzerine Defterdar Efendi, Sûr Emini Efendi ve Mehterbaşı Ağa önce duayla Padişah'ın otağını kurdular ve on adet kurban kesip besmeleyle orta direğini diktiler. Bundan sonra, makamı yüksek Sadrazam'ın çadırında da yedi kurban kesildi; böylece bu otağlarla ihtişam alanını süslemiş oldular.

Kutlu düğünün o seçkin görünüşlü dairelerini öyle tertiplediler, görünüş ve biçimleri göğü andıran çadırlannı öyle düzenlediler ki, kutlu sultan dairesi meydanda namaz kılmak için saf tutanlann yöneldikleri kıble ve ok talimi yapan erlerin secde yeri olan namazgâhı çepçevre kuşatır bir duruma getirildi [9b] ve o ibadet gelini için gelin odası olan gönül alıcı çayın oyunculann oturma yeri olmaktan korumak için namus perdesi altında müstetir zamir[1] kılınıp [yani perdeyle çevrilerek gizlenip] sultan otağı sanki sonsuz gök boşluğu ve namazgâh mihrabı, bu boşluk içinde Yay Burcu'na benzetildi. Kâğıthane tarafı o göğe benzer otağın baktığı yön olup, İstanbul -ki saltanat camisinin mihrabıdır- tarafının, İslama hizmette öncü, halkın koruyucu gücü Hazretleri'nin arkalannda hayhuydan uzak kalıp başını dinlemesi uygun görüldü. Bu arada namazgâh yakınında bulunan minare görünüşlü ulu ağacın gölgesinin kapladığı yerdeki çimenlik üzerinde, adalet kasrına [yani otağa]

[1] Bağımsız bir kelime olmayıp bir fiilin çekim şeklinde gizli bulunan kişi zamiri.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bitişik; yükseklik, görünüş ve biçimce ona benzer bir seyir kasrı yapılmasına ferman buyuruldu ve bu da iki günde, istenildiği gibi, en güzel biçimde kurulup yapıldı. Arz ağalarının çadırları kutlu padişah dairesinin çevresine kuruldu, bu arada kutlu otağ ile Atıcılar Tekkesi arasında padişah düğününün ziyafet yeri konuklan için üç direkli, iki direkli obalarla bunlara bitişik kahve, şerbet, gülsuyu ve buhur hizmetiyle görevlendirilenlerin çadırlarının yerleştirilmesi yerinde bulundu.

Kutlu padişah dairesi bu biçimde yerleşme pergeliyle çevrildikten sonra; büyüklük pazısının koruyucu muskası, devlet gücünün güven verici tılsımı, övünç kaynağı olan kutlu üstünlükler sahibi Sadrazam Cenaplan'nın otağ ve gölgelikleri ve eşiği gökyüzü olacak derecede ulu ve gösterişli dairesinin diğer çadırları, muşambalı beze sarılmış bir hamaylı gibi, müminlerin başbuğu Padişah'ın sağ yanında o güç sergileyici alana kurulup yerleştirildi. Onların da sağ yanlannda saygıdeğer kethüdaları ve değerli sayılmaya layık damatları, cömertlik ve yardımla ikiz kardeş olmuş, iyilik ve esirgemeyle bir batında doğmuş; yaşça küçük, ama davranışça büyük, tecrübesi ihtiyarca ve her davranışı akıllıca olan delikanlı saadetli Mehmet Ağa Hazretleri'nin itibar yuvası olan gölgeliği ve hizmetinde bulunanlann çadırlan kuruldu. Onların da altında Defterdar Efendi, Reis Efendi, Çavuşbaşı Ağa, tezkireci efendiler ve hâcegân [Divan-ı Hümayun'un daire amirleri] efendiler sağ yanında sıra sıra sıralandılar. Kutlu otağ karşısında, Kâğıthane yolunun sağ yanında bulunan bir iç açıcı yüksek tepede yüksek mertebeli vezirler hazretleri için ikişer direkli çadırlar kuruldu, söz konusu yerin sol yanında "Ağalar Menzili" adıyla anılan yüksek bir yerde ise yeniçeri ağası ile diğer ocak ağaları ve neferlerine oturma yerleri ayrıldı ve böylece buraya "Ağalar Menzili" diye ad verilmesinin iç yüzü de anlaşılmış oldu. Ve yine kutlu padişah otağı karşısında, vezir çadırlannın [10a] sağındaki yüksek tepede Topçular Ocağı için yer ayrıldı ve buraya, çıkardıkları gürültü gök gürültüsünü andıran otuz adet top yerleştirilmesi buyuruldu. Topların bir kez günün ilk saatlerinde ve bir kez yedi ülkeli Padişah'ın varlık güneşinin doğuşunda [yani Padişah'ın gelişi sırasında] ve bir kez de ikindi ezanı duyulduğunda atılması ve bu şekilde her gün üçer kere şenlikler yapılması yolunda Topçubaşı Ağa'ya ve Top arabacısıbaşı'na

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

emir verildi. Ve yine sultan otağının batı yanı karşısında "Cin Deresi" adıyla anılan gayya kuyusuna benzer bir dehşet verici düzlüğün en yüksek yerinde; ziyafet için akıtılacak kuş, koyun ve diğer hayvanlann kanlannın akıp gidebilmesi maksadıyla; Kasapbaşı Ağa, aynca Matbah-ı Hümayun ve Masraf-ı Şehriyârî için çadırlar kuruldu; günlük giderleri yazmaya Baş Muhasebe tarafından tayin ve memur edilmiş düğün kâtibi de bu sıraya konuldu ve Teşrifatçı Efendi ile birlikte aynı sırada yer aldı. Bunlann hepsini sevk ve idare etmek gerektiğinden Sûr Emini Efendi de çadınnı orada kurup yerleştirdi ve bitişiğindeki bir ev boşaltılıp mutfak gereçlerinin konması için kiler yapıldı. Bu arada altmış kazan sığacak genişlikte ocak taşları getirdiler, o taraflan sanki taştan putlar bulunan yerlere çevirdiler. Sünnet çocuklarının çadırları düğün emini civannda olup, bir yanında sayılan yüz elli olan cerrahlann çadırları ve bir yanında tulumcular ve çengilerin çadırlan kurulmuştu. Böylece çocukların, korku ve umut arasında telaşlı salınışlarıyla

Kan damlayarak dönüp dolaşan gönlün, kandil yağı gibi, bir yanı ateş, bir yanı ise su oldu

parlak deyişinin anlattığı duruma benzedikleri görüldü. Adı geçen Cin Deresi'nin karşı tarafı ecinni görünüşlü tulumculann çadırlan için uygun iken, yürekleri yanık çocuklara teselli serpintisi saçmak düşüncesiyle, bakış yerlerinin aynasından [yani her baktıklarında çevreyi ayna gibi görebilecekleri yerden] aynlmalan yerinde görülmeyip, sözü edilen yere sipah ve silâhdar ağalan için çadırlar kuruldu ve bunların ocaklarının neferleri için de Yahudi Mezarlığı uygun görüldü. Kâğıthane yolunun sağ yanında uzakça bir yer kapıcıbaşı ağalara tahsis olundu; hanende ve sazendeler ise kutlu sultan otağı bitişiğindeki bostancıbaşı ağa civarına yerleştirildi. [10b Minyatür] [11a Minyatür]

[11b] Aynı gün çevresine büyüklük saçan Padişah Hazretleri güneş yüzlü şehzadelerinden Sultan Süleyman ve Sultan Mehmet'le Eski Saray'da, daha önce yaptıkları gibi, Meydan Köşkü'nü güneşin Hamel burcunu aydınlattığı gibi aydınlatıp pehlivanları seyrettikten sonra nahıllan da bir kez daha seyrettiler ve Yalı Köşkü'nde akşam yemeği yediler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

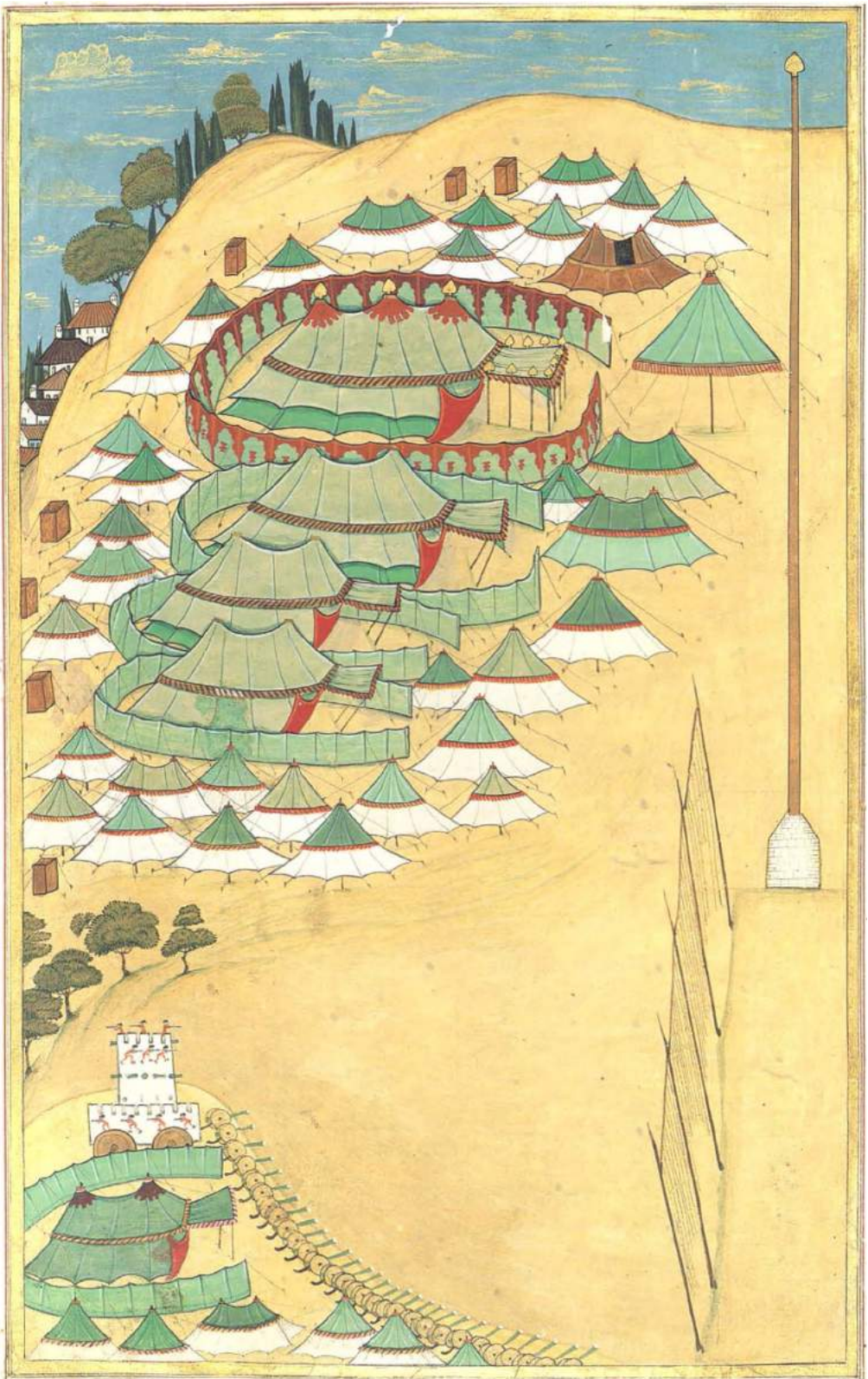

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

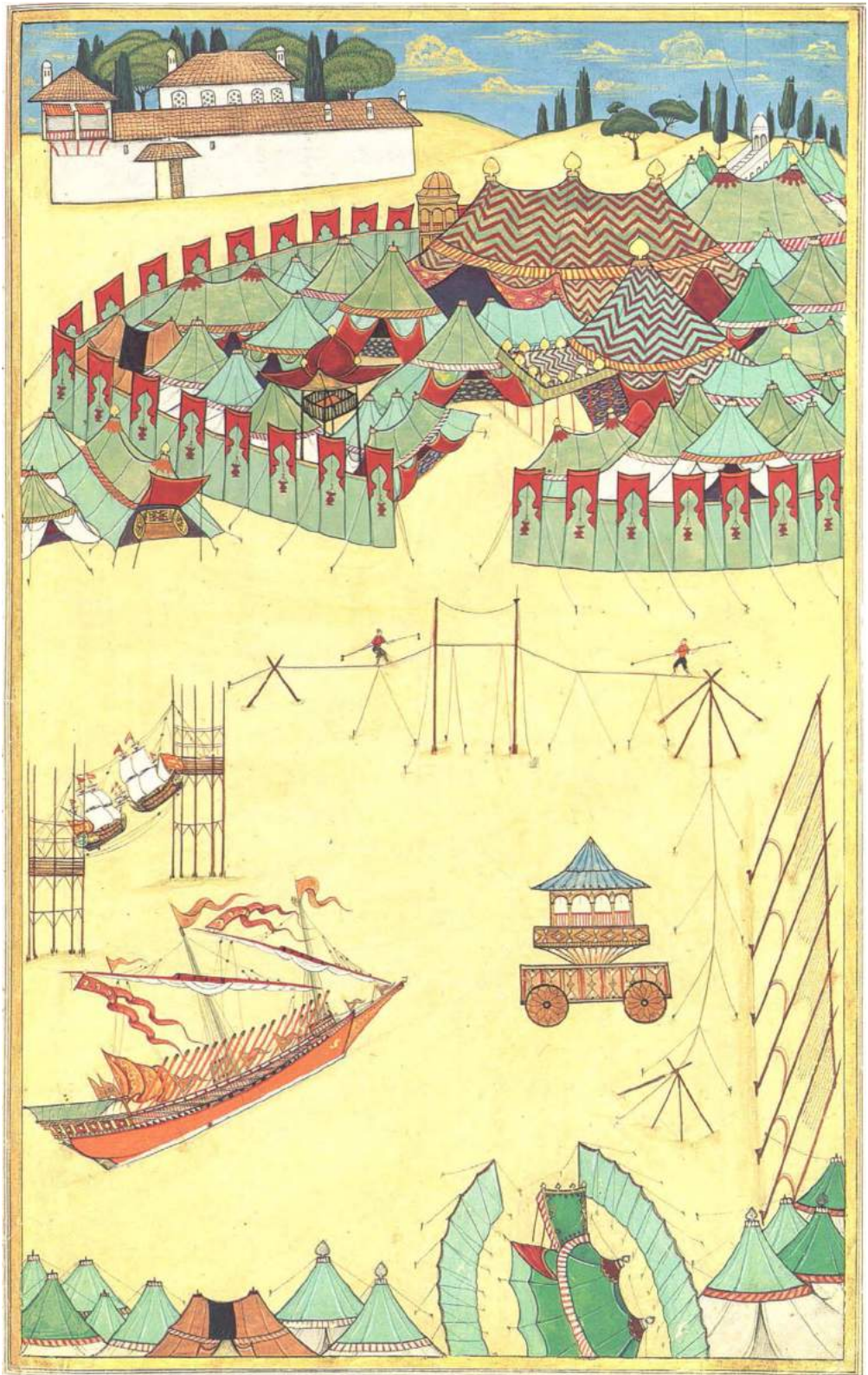

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

❁

Ertesi Cuma günü Nişancı Paşa Hazretleri de akşama yakın düğün emini efendiyle Eski Saray'a gittiler, nahıl ve şeker bahçelerini gördükten sonra konaklanna geri döndüler.

❁

Aynı ayın on birinci [14 Eylül 1720] Cumartesi günü birinci Defterdar Efendi ve Sûr Emini Okmeydanı'nda düğünle ilgili hazırlıklann bitirilmesi için güçleri yettiğince incelemelerde bulunurlarken güç ve itibar çadınnı bir kumaş nakşı gibi süsleyen seçkin Sadrazam Hazretleri de gelip padişah otağına indiler ve çevrenin tepeden görünüşünü, incelikleri görebilen bir bakışla gözden geçirdiler. O sırada kandilciler kandilleri asmak için "gönder" adı verilen sınklan yerli yerine dikmeye uğraşmakta idiler. Bu sırada çabuk kavrayışlı zihninin meşalesi ışığını Tanrı vergisi olan bir ışık kaynağının saçtığı ışıktan alan o içi aydınlık vezir mahya kandillerinin padişah otağına çok yakın olduğunu görüp düğün emini efendiye, bilmezliğe vurarak, "Bu da ne?" diye dokundurma yollu söz attılar ve onlann "Gerçekten de gönderler yakın olmuş; adam göndereyim de uzağa alsınlar" diyerek cevap borcunu ödemeleri üzerine de; sesçe hoş, anlamca güzel ve Nâbiga'nın beğenisini kazanacak kadar özel: "Gönder gönder pek yakındır" kelimeleriyle karşılık vererek sözlerine şaka yollu hem okşama, hem de paylama anlamlannı kattılar; bunun üzerine mahya kandilleri gereği kadar uzağa çekildi ve böylece kandillerin çevrelediği alanın ortası, düğün eğlencelerinin gerçekleşeceği yerde hüner gösterecek olanlann oyunlannı sergileyecekleri alanı belirlemek için sınırlandırma pergeliyle çizilerek sınırlanmış oldu. Öyle ki, sanki eğlence güzelinin yüzük kaşının kenan mine işli nakışlarla süslenip bezendi ve sevinç konusunda yazılmış olan kitabın önsözü kat kat zincirli altın cetvelle [yani altın suyuyla çekilmiş kenar çizgileriyle] tezhiplendi.

Bundan başka şenlik için gerekli diğer şeylerin hazırlanması ve neşe, zevk ve süs bayramı için gerekli düzenlemelerin tamamlanması ne gibi övgüye değer çalışma ve çabalara bağlı ise, bu çalışma ve çabalar da bir dakika kaybedilmeksizin yapılıp gösterildi ve ardından

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Devlet meclisinin meşalesi, her türlü nimetin sahibi; mutluluk mumunun aydınlık saçıcı alevi, peygamberler atasının[1] *adaşı*

yine yüksek saraylanna döndüler. Defterdar Efendi ve diğer devlet erkânının seçkinleri ve gözdeleri ise düğün emini efendinin çadırında dinlendiler, yemek yiyerek halife kesesinden ikram gördüler ve daha sonra onlar da İstanbul'a geri döndüler.

Hasılı, düğünün kusursuz şekilde olması için ne yapılması gerekiyorsa yapıldı ve

Yiyip içip eğlenme için her şey hazırlandı; ancak şans el verirse, sohbet sevgilinin teşrifine kaldı

beytinde dile getirilmiş söz nakşı gibi, düğün cemiyetinin, zemini güllerle bezenmiş toplanma yeri süslü döşemelerin nakışlarıyla nakış nakış süslenmiş ve artık sevinç sûrnâmesinin yürürlüğe girmesi için, Sultan'ın bakış şirazesiyle şirazelenmesi gereken o sonu uğurlu vakit gelip çatmıştı. Bunun üzerine aynı ayın onüçüncü Pazartesi [16 Eylül 1720] günü

O bulunduğu mevki gökyüzü gibi engin ve yüce olan Padişah Tersane'ye yöneldi; öyle ki sanki güneş bir burçtan ayrılıp başka bir burca konuk oldu;

bütün kutlu haremle birlikte Tersane-i Âmire Sahilsarayı'na büyüklük gölgesi saldılar.

Aynı gün Defterdar Efendi ve devlet ileri gelenleri [12a] Okmeydanı'nda yine bir araya geldiler ve o gün üzerine çil akça dolu gümüş maşrapa konulmak için meydana otuz altı zirâ boyunda bir direk dikildi ve hükümdarın bakışlarıyla selamlayarak geçtiği yerde selam alayının ayakta duruşu gibi boylu boyunca uzatıldı.

Yine aynı gün, daha önce, şenlik için günde üçer kez atılmak üzere getirilmesi topçular ocağına buyurulan otuz adet yıldırım saçıcı top geçirildi ve

---

[1] Peygamberler atası Hazreti İbrahim'dir. Sapkın inançlara karşı verdiği mücadeleyle Tanrı'nın tek ve eşsiz yaratıcı, kulluk edilecek biricik varlık olduğu inancını [tevhid] yerleştirmiş ve bu inanç sonraki peygamberler tarafından temsil edilen Tanrı inancının tek dayanağı olmuştur. "Peygamberler atası" denmesi bu yüzdendir.

vezirlerin çadırları yakınındaki topçular dairesine yerleştirildi.

❁

Ertesi Salı günü ikindiden sonra sadrazam kethüdası Mehmet Ağa ve saygıdeğer vezir semahatli Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri; ardından rütbesi yüksek ve büyük işler başarmakta tek sahib-i devlet; Sultan'ın tek yetkili ve bağımsız vekili, Padişah'ın Aristo düşünceli veziri; mutluluk kavramını güzelleştiren devlet adamı, parlak görüntüsü ve güçlü ışıklarıyla gökyüzünü süsleyen güneş gibi güç kaynağı olan İbrahim Paşa Hazretleri altın kemerli otağlarına yükseklerde yuva kurmuş Hüma kuşu gibi konup büyüklük ve üstünlüğünün kaplayıcı gölge salan kanadını yaydılar.

[BİRİNCİ GÜN]

Bu sevinç dağıtıcı satırlar ortalığı şenlendirici kutlu düğünün neşe saçıcı birinci gününde, mevkii yüce Sultan'ın ve bulunduğu yer görünüşüyle göğü andıran, ancak izinle girilebilir yücelikte bulunan, biricik işi ise adaletle hükmetmek olan Padişah Hazretleri'nin yüzlerini düğün yeri yönüne çevirmelerini [yani Okmeydanı'na gidişlerini] anlatır.

Ertesi gün –ki mübarek Zilkade ayının on beşinci Çarşamba [18 Eylül 1720] günüdür– gösterişli bir alayı andıran düğün yerinde sevinç alanına gölge salan kutlu padişah otağının Sultan'ın varlık güneşiyle bir şeref yuvasına dönmesi arzu olunmuş ve bulundukları kutlu yerin doğusundan cihanı süsleyen güneşle birlikte doğmaları kararlaştırılmıştı. Bu yüzden sabah namazını sultan otağının önünde kılmak ve azametle gelişleri sırasında "*Mübarek olsun*" diyerek hayır duaya iftitah tekbiri[1] söylemek şartlarını yerine getirmek üzere, uygulanageldiği gibi, bir gün önce davet olunan bütün devlet büyükleri, ulema sınıfının ileri gelenleri, müderrisler, mollalar ile bütün Divan-ı Âli mensupları, derecelerine uygun bir şekilde, birbiri ardı sıra ve kopuksuz bir dizi hâlinde divanlık elbiseleriyle saat on birde misafir çadırlarında toplanıp oturmuşlar ve Şeyhülislam *–Tanrı ona esenlik versin–* Hazretleri de heybetli örfü ve beyaz kürküyle kendilerine tahsis edilen çadırda Sultan'ın eteğini öpecekleri vakte kadar bekleyiş durağının bir köşesine çekilmişlerdi.

O parlak günün, nevruz bayramına eş olan heves uyandırıcı bayram sabahında gün ülkesinin altın taçlı hakanının [yani güneşin] karanlık gecenin yatağının samurundan [yani bir samur kürk gibi içine girip büründüğü gece yatağından] kalkıp ortaya çıkarak, gökyüzünün, eyer örtüsü atlastan ala bacak atına bindiği ve ufkun ışık direkli otağına doğru dizgin saldığı [yani doğup da ufukta göründüğü] uğur getirici demde, [12b Minyatür] [13a Minyatür]

---

[1] Namaza başlarken söylenen *Allahü ekber* [Tanrı uludur] sözü. Burada olduğu gibi, "Maşallah, Allah esirgesin" anlamında bir esirgeme sözü olarak da kullanılırdı.

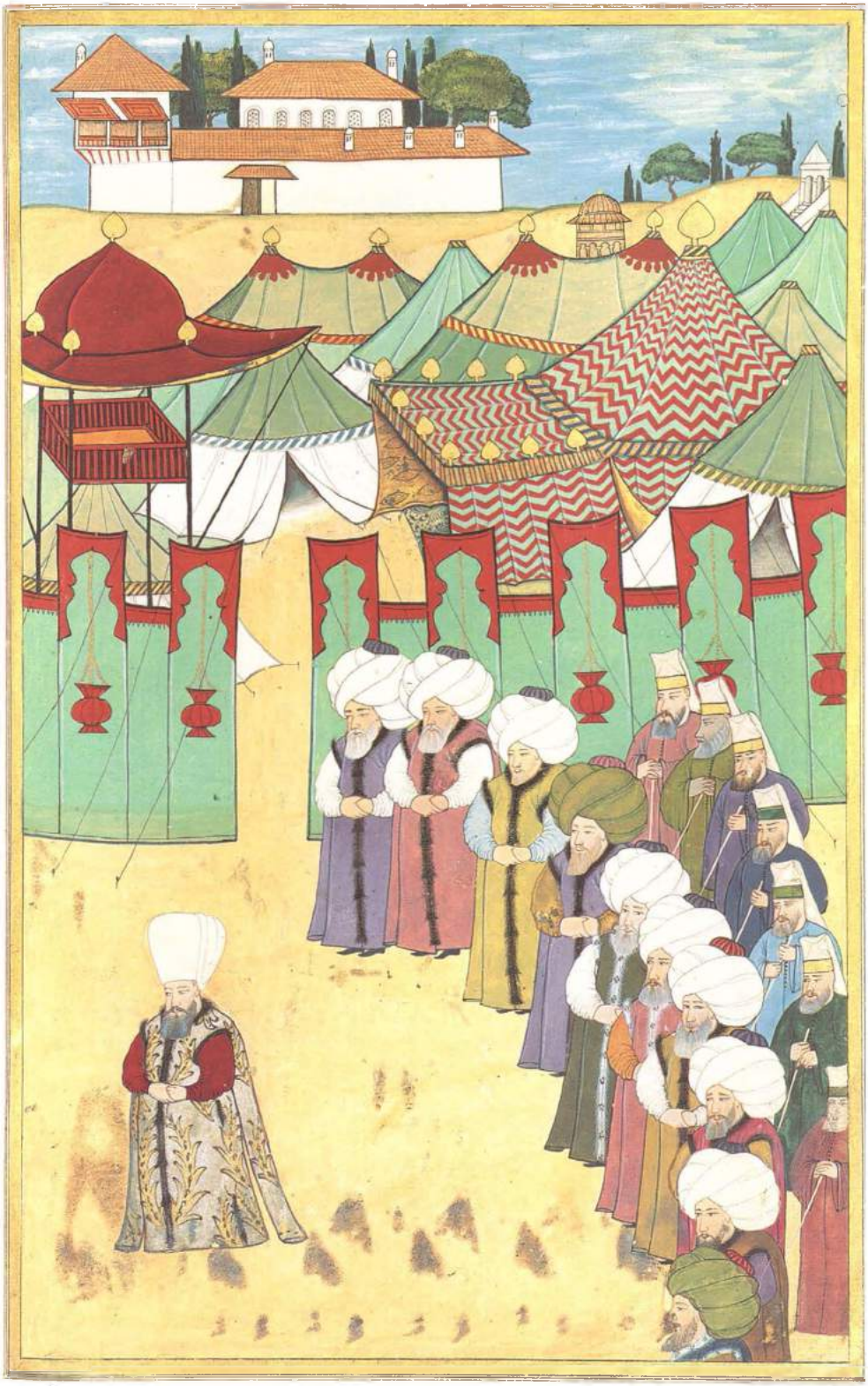

Saltanat güneşi, o doğunun ve batının en büyük şahı -ki yüzünün saçtığı ışıkla dünyayı apaydın eder-

düğün yerine gitmek için ata binip,

Önü sıra giden gâşiyeli talih ve mutluluk atları

ve iki yanında yer alan nazik gidişli, murassâ eyer takımı donanımlı iki soylu at yol boyunca sağa sola kuyruk sallayarak, [13b Minyatür] [14a Minyatür]

O devlet arsasının şanlı binicisi -ki atının üzengisini Dârâ tutar, Hüsrev ise eline dizgin verir-

İskender'e yaraşır bir haşmet ve Hüsrev'e yakışır bir şevketle, çadırlarıyla bir ordu kampını andıran düğün alanı yönüne doğrulduklannda, o üstünlük meydanına tek başına atılmış atlıya Bostancıbaşı Ağa, Dergâh-ı Âli Kapıcılar Kethüdası izzetli Mehmet Ağa ve Mirahur Ağalar Hazretleri, ululuk ve güçlülük emrinde hizmet görenler olarak, öncülük ediyorlardı. Varılması dilenen konak olan Okmeydanı'na bir an önce varma isteği içlerinde sanki kollu kanatlı bir attı ve işte böyle bir istek atının kolu kanadıyla kanatlandılar ve bu istek atını acele özengisiyle vurarak dehlediler. O soyu yüce Şah'ın ağır ve oturaklı bir görünüm içinde oturduğu satranç tahtasında Has Ahır Halifesi ve Haseki Ağa, al dolama giymiş ve serâser kemer kuşanmış bir kıyafetle, sanki önü sıra yürüyen piyadeler,[1] sağ ve sollarında solaklar ise, kucak biçiminde bir görüntü meydana getiren sorguçlanyla, sanki ruh[2] idiler. [14b Minyatür] [15a Minyatür]

İşte Padişah'ın en yakını olarak hizmet görenler bu düzen içinde yer almış olarak, Silâhdar ve Rikâbdar Ağalar ile diğer Enderun-ı Hümayun ağalan Tanrı'nın gölgesi olan Padişah Hazretleri'nin ardı sıra bir gölge gibi giderek, Dârüssaâde Ağası saadetli Beşir Ağa Hazretleri ise yedekçiler ve teberdarlarla geriden gelerek kutlu padişah otağına vardılar. Herkes kendilerine ayrılmış olan çadırlara geçti ve ayak üstü bekleyişe geçti; [15b Minyatür] [16a Minyatür]

---

[1] Satrançtaki piyon.

[2] Satrançtaki kale.

O Şahlarşahı otağına gelip tahtı bir süs gibi süsledi; öyle ki, varlığıyla sanki Mülk suresi üstündeki Bismillah'a benzedi.

[16b] Bu sırada defterdarlar, diğer hacegân ve bütün Divan mensuplarıyla Yeniçeri, Cebeci, Topçu ve Top Arabacısı Ocakları kumandanları, bayram töreni düzeni üzere, özel tören elbiseleriyle tören otağı önünde olageldiği gibi toplandılar ve saat on ikiye geldiğinde büyük vezirlerden Maraş Valisi, yedi ceddi belli ve temiz yürekli vezir, eski silâhdar Hüseyin Paşa oğlu İbrahim Paşa ve Sadrazam'ın pek saygıdeğer damadı, vezirler içinde soy sahibi seçkin ve soyunun seçkinliği kazanmış olduğu üstünlükle daha belirgin olan vezir Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri kallâvî ve tören kürküyle, toplananlar arasında bir süs gibi yerlerini aldılar.

Ardından eli okyanus kadar açık ve Hâtem gibi cömert Sadrazam Hazretleri, başında mutallâ kallâvî ve beyaz üst kürküyle, tören kuşamlan kuşanmış, misk kokulu mutluluk atına yüzük kaşına oturtulmuş kıymetli bir mücevher gibi oturdu. Pek oturaklı kethüdalan Divan-ı Hümayun'a gider gibi mücevveze ve yeşil atlas kaftanla Burak'a binmiş yeşil gövdeli bir melek gibi temkin ve vakarın yeşil pusatlı yedek atı olmuşlardı. Çavuşbaşı izzetli Ebubekir Ağa ve Sadrazam Kapıcıları Kethüdası izzetli Mustafa Ağa serâser üst ve mücevvezeyle önlerinde yürümekte idiler. Kutlu padişah otağına yaklaştıklarında otağın giriş kapısının sağ yanında Yeniçeri Ocağı neferlerine kumandanları bir kitabın önsözünün başlığı gibi başçılık edip, sol yanında ise sipah ve silâhdar bölükleri mensuplarına bölükbaşılan ve ileri gelenleri başkanlık sancağı çekip, bu düzen üzere kendi hizmet mevkilerinde sıra sıra dizildiler. Bunun üzerine Dârâ kadar ihtişamlı Sadrazam selam yerinde kemer bağlamış olarak [yani hizmete hazır bir durumda] ayakta durmakta olanlara ima kaşının köşesiyle iltifat ve ikram bakışıyla bakarak ve Selam Ağası da güzel ve yüksekçe bir sesle [17a] güzellikler saçan dillerinden âdet olduğu üzere bu selama karşılık vererek misafir otağına geçip oturdular ve devlet ileri gelenlerinin bulundukları mecliste başköşeye kuruldular.

Evvelce valide kethüdalığından vezaret rütbesiyle imtiyaz sancağı çekip, [yani vezirlik rütbesi alarak ayrıcalık kazanıp] daha sonra yaşlılıktan ötürü

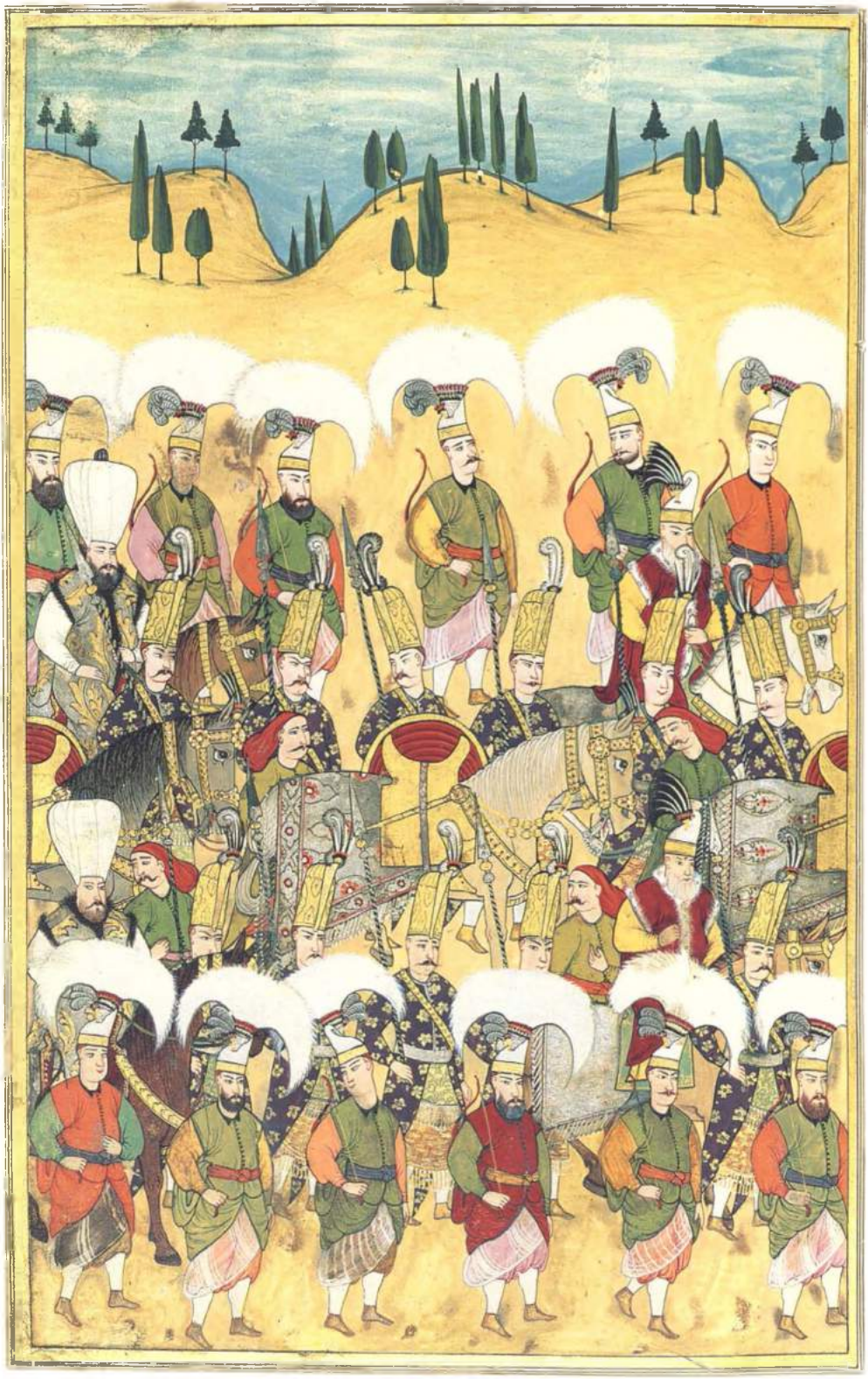

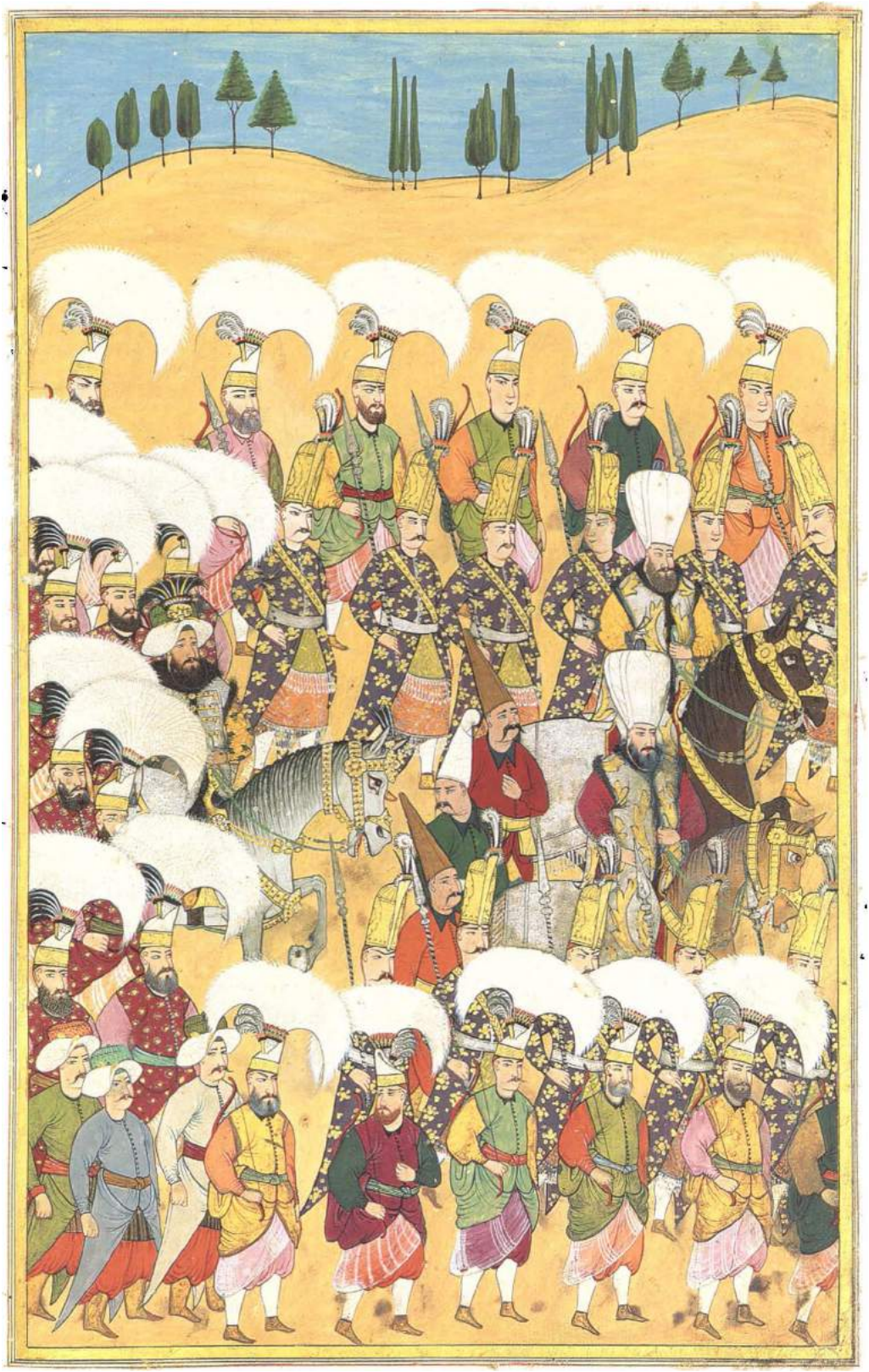

hizmetten aynlma yolunu seçen Hacı Mehmet Paşa, devlet emektan olduğundan, yaşlılığı göz önüne alınarak itibara layık görülmüş ve davet şerefiyle şereflendirilmişti. Günlük kıyafeti ve sangıyla Sadrazam'ın huzuruna geldi, itiban yüksek ve geniş gönüllü Sadrazam Hazretleri de *"Allah alçak gönüllülük edeni yüceltir"* hadisinin buyruğuna uydular ve adı geçen yaşlıya ayağa kalkmak suretiyle saygı gösterdiler. O da büyük vezirlerin teşkil ettiği dizide yer almak suretiyle itibar sahiplerinin gerdanlığında vasıta oldu ve böylece veziriler hazretleri ve ulemanın büyükleri bir topluluk halkası oluşturdular. [17b Minyatür] [18a Minyatür]

[18b] Aşağıdaki satırlar devlet teşrifatında yer alanların uğurlu düğünü kutlamak üzere bayram divanı tertibince Sultan'ın katına girmelerine izin verilmesi ve öne eğilerek selamlamak suretiyle kutlama merasimini saltanat makamına uygun biçimde yerine getirerek dileklerine kavuşmaları konusundadır.

Kapısı, büyüklüğün secdeye varıp baş koyduğu yer olan o zaman şahlarının önderi;

Saltanat mihrabını aydınlatan ışık kaynağı, yani baht açıklığının kıblesi olan o Sultan Ahmet

üzerlerindeki beyaz dibaya kaplı, kapaniçe yakalı, malota denilen samur kürkleri kâfur gibi bembeyaz gerdanlanna "*nur üstüne nur*" [KUR'AN, NÛR 24:35] gibi panltılı bir görünüş katarak, başlanndaki her zaman giydikleri sanklan gökyüzünde hilal gibi bir görünüm vererek uğurlu bedenleriyle hakanlık tahtının burcuna güneş gibi oturdular. Bu sırada çalmaya başlayan mehterhanenin sesi çavuşlann alkışıyla [yani dua ve iyi dilek sözleriyle] uyumlu bir biçimde birleşti ve sultanlığın soy ağacından uzanan dallar, devlet kitabının başlangıç sözlerinden yansıyan sonuçlar, şan ve şevket sedeflerinde varlık kazanan inciler olan Sultan Süleyman, Sultan Mehmet ve Sultan Mustafa adlanndaki üç bahtiyar şehzade tahtın solunda sanki bileğe takılmış üçgen biçimli muskalarmış gibi Sultan'a yakınlık bileğini süslediler [yani tahtın solunda, babalannın yanı başında yerlerini aldılar]. Hemen ardından divan

üyeleri ile diğer devlet ileri gelenlerine tebrik merasimi için izin çıktı ve nakîbüleşraf olan Ak Mahmud Efendi oğlu Seyyid Mehmet Zeynelabidin Efendi seyyidlik şerefinin sağladığı üstünlük ve yüce Tanrı'nın elçisine vekil olmaktan kazandığı değerlilikle herkesten önce en büyük Hükümdar'ın elini öpme önceliğini elde etti. Ardından, bayram divanında olduğu gibi, mertebesi yüce Sadrazam ve mevkileri yüksek vezirler ve yine yüksek dereceli devlet görevlilerinden olan Rumeli ve Anadolu kazaskerleri ile defterdarlar, hacegân, kapıcıbaşılar; onların ardından bir süs gibi fetva tahtını süsleyen, takva mevkiine güzellik saçan, Müslümanların önderi, halkın din konularında rehberi – *Allah ona esenlik versin*– saadetli, inayetli Abdullah Efendi Hazretleri ile hâlen görevli bulunmayan kazaskerler, vilayet kadıları ve müderrisler, mertebe sıralarına göre, usulünce tebrik merasimini yerine getirerek övünç kazandılar. Bu arada adı geçen Hacı Mehmet Paşa da vezirler arasına katılarak tebrik merasimini yerine getirdi, ancak öteki vezirler gibi kendisine alkış yapılmayıp vezirliğin gereği olan resmi gösterişten uzak bir şekilde etek öpmek şerefiyle mutluluğa erişti.

Anlatıldığı üzere etek öpme merasimi yapıldıktan sonra Sadrazam, vezirler ve diğer devlet ileri gelenleri divan otağına dönmüşler ve ağır resmî giyimlerini çıkararak bir miktar hafifleyip kural ve katılım bağından uzak bir şekilde dinlenmek üzere oturmuşlardı ki, Eski Saray'ın zülüflü baltacıları kahve ve tatlı getirdiler ve Hükümdar adına ikram ve konuk ağırlama merasimini yerine getirdiler.

❁

Bu sırada, mübarek bayram divanında yapıldığı gibi, Divan-ı Âlî yeniçerileri için meydana bin tabla kadar pilav ve zerde konulmuş ve Bektaşilerce yağmalanacak bir nimet olmak üzere hazırlanmıştı. Turna katarı gibi [19a] dizildiler ve üsküflü doğanların keklik ve kanaryaya süzülüşü gibi öyle süzüldüler ki, kaplarda pilav ve zerde bulaşığı kalması yüzünden bulaşıkçıların temizleme zahmeti çekip hizmet kolu sıvamalarına gerek kalmayacak derecede iştahla yağmalamaya yumuldukları hâlde, sunulan nimet sofralarında arta kalanlar nice gözü doymaz cimri, zavallı karınca sürüleri ve nice dört

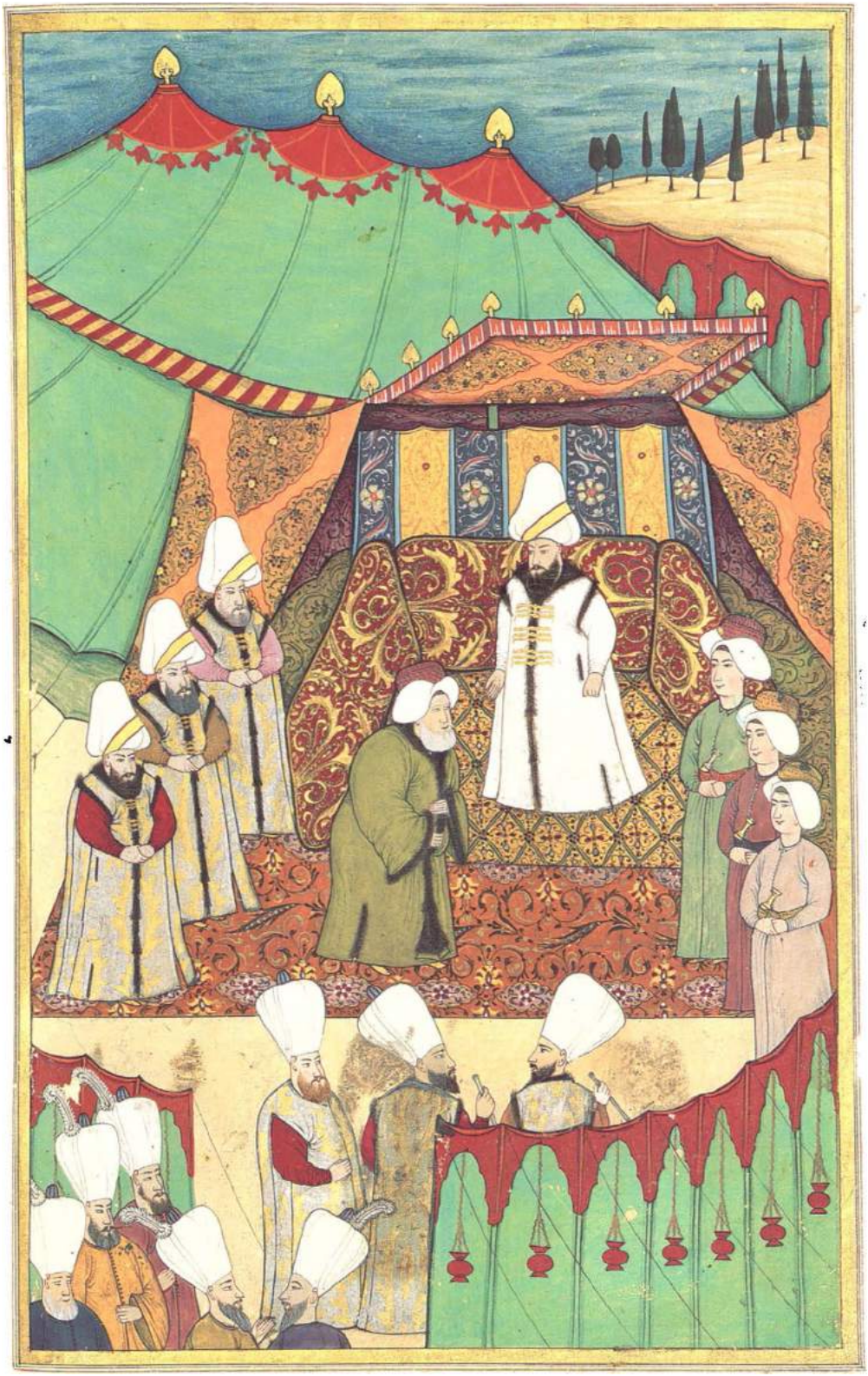

ayaklı hayvan ve kuşlar ile düğünün konuk ağırlama yerindeki daha pek çok asalak için ziyafet sofrası gibi oldu.

❁

Bu sırada Sadrazam İbrahim Paşa'nın askerleri yaya olarak cirit oynadılar; aynca topçu neferlerinden otuz kadar gülünç hareketler yapan kimse, üzerlerinde Acem kıyafetlerine benzer giyimler, başlarında Kalenderlerin giydikleri takkeleri andırır başlıklar bulunduğu hâlde, ellerindeki kâğıttan topuzlarla birbirine Rüstemce hamle ederek ikişer ikişer geçtiler ve bir yapma devekuşunu, ustalıkla kolunu kanadını hareket ettirir gösterip, canlıymışçasına gezdirdiler. Bu arada tekerlekli bir arabaya benzer biçimde, altın işlemeli ve süslü püslü bir köşk yapmışlar, içine üç adet Acem kılıklı ve altı adet de rakkas görünümlü, ellerinde tef bulunan güzel kuklalar yerleştirmişlerdi. Hileli işleyiş düzenini gizleyerek arabayı içinden idare ediyorlardı; tekerlekler kendi kendine dönüp araba yürüdükçe kuklaların elleri saat rakkası gibi sağa sola hareket edip duruyor ve bu durumda kimi tef çalıyor, kimisi de oyun oynayan rakkas oluyordu. Doğrusu hayret verici bir ustalıklı iş ve şaşırtıcı bir biçim verişti; söz konusu arabayı tıkır tıkır işleyen dakika şaşmaz bir saate döndürmüşlerdi.

Araba geçip gittikten sonra on kadar tuhaf yüzlü kişi göründü. Bunlar sahici at görünümünde birer at benzeri yapmışlar ve yan bedenlerini bu yapma atlar içinde gizlemişlerdi. Bu at benzerlerine canlı bir at gibi eyer vurup gem takmışlardı. Şeytan yavrusu bu kula atlar üzengi ve eyer örtüleriyle nazlı nazlı salınarak ve binicileri iki yana dizgin salıp kılıç uzatarak, arabanın etrafını kale varoşunda savaşçı erler gibi çevreleyen parlak yüzlü gençlere parıltılı kılıç çekerek ve birbiriyle vuruşup savaşırcasına seğirtmek suretiyle yaya iken kendilerini atlıymış gibi göstererek mehterhane, davul ve nakareleriyle geçtiler ve gök kubbeye gümbürtü saldılar. Bu kişilerin bellerinden aşağılan eyer örtüsüyle örtülü olup, ayakları at ayağı gibi göründüğünden, biraz uzaktan bakanlar gerçekten bindikleri yapma atlan canlı, bunları da Midilli atlarına binmiş çocuklar sanırlardı.

Bunlar da şenlik satrancı yaygısı üzerinde bu şekilde at sürerek ve Sul-

tan'ın önünde bambaşka oyunlar yaparak üç ayak üzerine yerleştirilmiş kale biçiminde bir kule fişeğine ateş verdiklerinde ortalığa o derecede alev yayıldı ve kıvılcım saçıldı ki, meydanda oturan seyirciler ateşe dokunmuş üzerlik tohumlan gibi yerlerinde duramayıp darmadağın oldu.

[19b] Bunlardan sonra eski Mısır valisi Ali Paşa Hazretleri'nin Saîd kazasından bu kutlu düğün için getirtip İstanbul'a gönderdiği Dünyanın Anası'nın[1] kucağında büyümüş iki fırlama çocuktan Hacı Şahin ve Hacı Mehmet adlarında, sihirbazca şeyler yapan iki zorbaz –ki onlan seyretmek düğümlere üfürerek sihir yapanların ağızlarını hayretle açılmış bir göz gibi açardı– o gün meydana getirildi ve çıraklarıyla birlikte maharet örnekleri sergileyen denemeler yaptırıldı.

Bunlardan biri bir meşale sapının demirden sivri ucunu iki kaşı arasına koyup alnı üzerinde döndürmekti. Bu durumda raks edercesine vücudunu sağa sola korkusuzca oynatarak, önüne ve ardına doğru eğilip bükülerek kendisini seyredenlerin şaşkın bakışlarını ateşe düşmüş kuş gibi dağıtıp savurdu. Diğeri, varlığı şüpheli Ûc gibi uzun boylu, fil kadar iri cüsseli bir genç Arabı başı üzerine alıp gergedanca gücünü göstermekti. Farkadan'ı aşındıran [yani uzun boyundan ötürü Ferkadan'a sürtünen] tepesinde bir payanda gibi diktiği ağır yükü sank yerine saymayıp döne oynaya gezinmek, düşüp kalkmak, oturup dikilmek suretiyle bakanlan şaşkına çevirdi.

Sonra her biri diğerine göre daha dar dört çemberi su kemeri gibi birbirine karşı ve aynı hizaya koyup yerleştirerek uzaktan sıçradı ve her birinin içinden su gibi akıp geçti. Aynca çapı bel kemeri çemberi kadar bir çemberi de o dört çembere kattı ve iki eline iki yalın kılıç alıp,

Kaşlar Hindu gibi iki kılıçla oynar

mısraında dile getirilmiş bir görünüş içinde, kılıç kınına girer gibi geçip gitti ve böylece beş çemberden geçmekle insan gücü halkasına sığmaz bir iş etti.

Daha sonra bu çemberlerden daha dar, üzerine yalmanı iç tarafında Firenk kılıçlan yerleştirilmiş bir çemberi arkadaşları ellerinde tutarken uzaktan

---

[1] Arapçası *Ümmüd-Dünya* olan bu söz Kahire hakkında kullanılırdı.

sıçrayıp, iğne deliğinden geçen iplik gibi bu çemberin de içinden geçti.

Hacı Şahin düğünün bu ilk gününde ustalığından bu kadar örnek göstermekle yetindi ve ne çemberden geçmiş olduğunu [yani ne derecede güçlü ve yetkin bir usta olduğunu] düğün şenliği yerindeki diğer göstericilere hissettirmiş oldu.

❁

Bu sırada üstü örtülü tablalarla yemekler getirilmeye başlandı;

Yiyecek denizi coşup kabardığında sahan kapakları su kabarcıklarına döndü;
Sofra deniz, sahanlar kayık, kayıkların kürekleri ise dillerdi;
Boğaz sefası ederlerdi, arada içilen şerbetler de dudak kirasıydı.

Bayram divanı merasimlerinde olduğu gibi, Has Oda çaşnigirleri başlarına mücevveze ve üstlerine kaftanlar giymiş olduklan hâlde sofra hazırladılar.

[20a] Misafir otağlarında sofralar türlü türlü yiyeceklerle cennet sofraları gibi donanmış, gümüş siniler yeni doğmuş güneş gibi şafak renkli peşkirlerle süslenip bezenmişti. Bu arada mutluluk şöleninin sofracıbaşısı olan, iyilik azığıyla herkesi doyuran Sadrazam Hazretleri ilk sofrada sedef içinde bulunan tek inci gibi yer tuttu; bulunduğu yer ve yükseklik her yeri ve her yüksekliği kuşatıp saran o benzersiz inci tanesi, kendisi için özel bir sofra hazırlanmakla, sahip olduğu ikbal mevkiine tek başına oturdu ve böylece yüzük kaşına yerleştirilen tek taş gibi bu özel sofraya kendi başına yerleşmiş oldu. İkinci sofrada Maraş Valisi eski silâhdar İbrahim Paşa ve Sadrazam'ın damadı Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri Farkadan gibi yan yana oturdular ve uğur ve mutluluk getirdiğine inanılan iki yıldızın aynı burçta bulunmaları gibi değerli bir konum kazandılar. Üçüncü sofrada Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri'ne dilenen sonucun elde edilmesini sağlayan yücelik öncülleri[1] gibi yer verdiler; böylece sonucu meydana getiren iki asıl üyesi iki önermesinde yer alan bir kıyasa benzettiler. Dördüncü sofrada Şıkk-ı Evvel, Şıkk-ı Sani ve

[1] Mantık terimi olarak "iki kıyasın parçaları olan iki önermeden her biri" anlamındadır ki, *mukaddemât* karşılığıdır.

Şıkk-ı Sâlis Defterdarları ikram sofrasında sunulan yemekleri birlikte tatmak üzere yer aldılar. [20b Minyatür] [21a Minyatür]

Sadrazam'ın damadı, aynı zamanda kethüdası olan Mehmet Ağa Hazretleri de düğünün bu ilk gününde değeri yüce Sadrazam Hazretleri'ne, değer verme kafiyesi ardından redif[1] buyurulmuştu [yani bu ilk günkü şölende, değerini daha da yüceltmek maksadıyla Sadrazam'a refakatçi olmasına buyruk çıkmıştı]. Böylece Sultan'ın bu büyük düğün yemeğine katılmak ve Hükümdar'ın nimet sofrasına konuk olmakla otağ perdesi ardında kendisi için hazırlanmış yere yerleşmişti. Onlara da türlü yiyeceklerle donanmış özel bir sofra hazırlandı ve bu özel sofrada tek başlarına oturdular. [21b Minyatür] [22a Minyatür]

Bu düzene göre sofralar donatılıp şölen defterinin yapraklan en güzel düzenleme şirazesiyle şirazelenip birleştirildiğinde çaşnigirler olageldiği gibi yemek hizmetinde koşuşturdular ve Eski Saray'ın zülüflü baltacıları kahve, şerbet, gülsuyu ve buhur hizmetlerine memur olduklarından, onlar da bu hizmetleri kusursuz bir şekilde görerek, gelenek ve görenek gereği olan her şeyi yerine getirdiler. Böylece bağışı engin ve sofrası bol ve zengin olan Sultan'ın düğün şölenine davet edilmiş olanların sunulan sayısız ve türlü türlü nimetlerle gönülleri doymuş olduğundan, herkes Padişah'ın ömrünün ve sonsuz nitelikli devletinin sürmesi ve ululuk sığınağı olan yüce zatında sevinç nimetinin artması duasıyla karşılıkta bulunma mihrabına yöneldi ve yerlerine döndü. [22b Minyatür] [23a Minyatür]

❁

[23b] Bugün, varlığı sonsuza dek uzanası devletin eski âdeti üzere şenlik nimetine şükür borcunu ödemek için sunulacak hediyelerin o eşsiz Sultan'ın önüne serilmesi telhisle[1] dilenmiş ve Sultan tarafından yerinde görülüp izin verilmişti. Bunun üzerine sadrazam kethüdası ve telhisçi ağayla önce Sadrazam'ın güzel ve değerli hediyelerinin gönderilmesine başlandı ve daha sonra,

---

[1] Kafiyenin *reviy* denilen son harfinden sonra gelip mısra sonlarında yinelenen kelime ya da kelimeler.

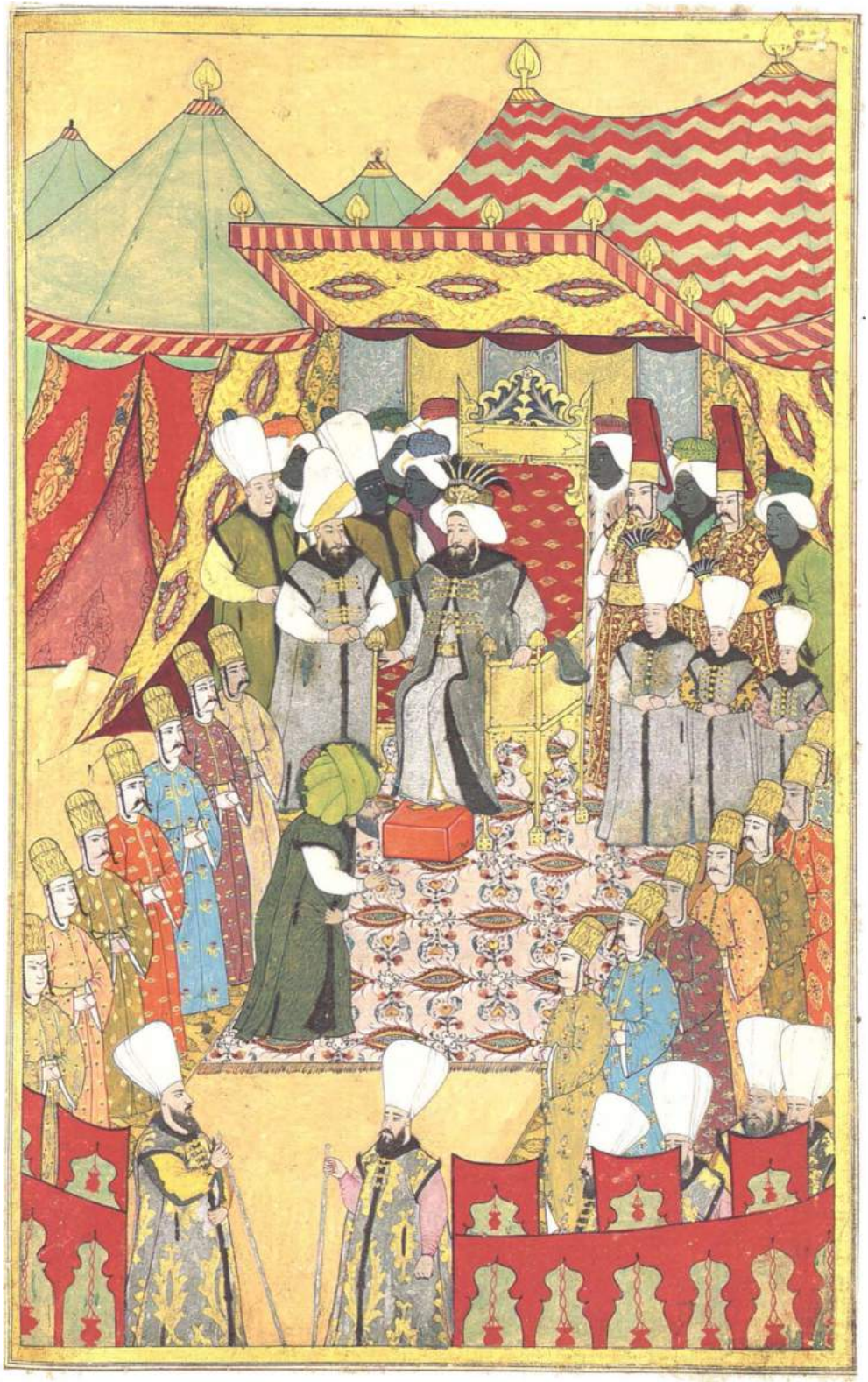

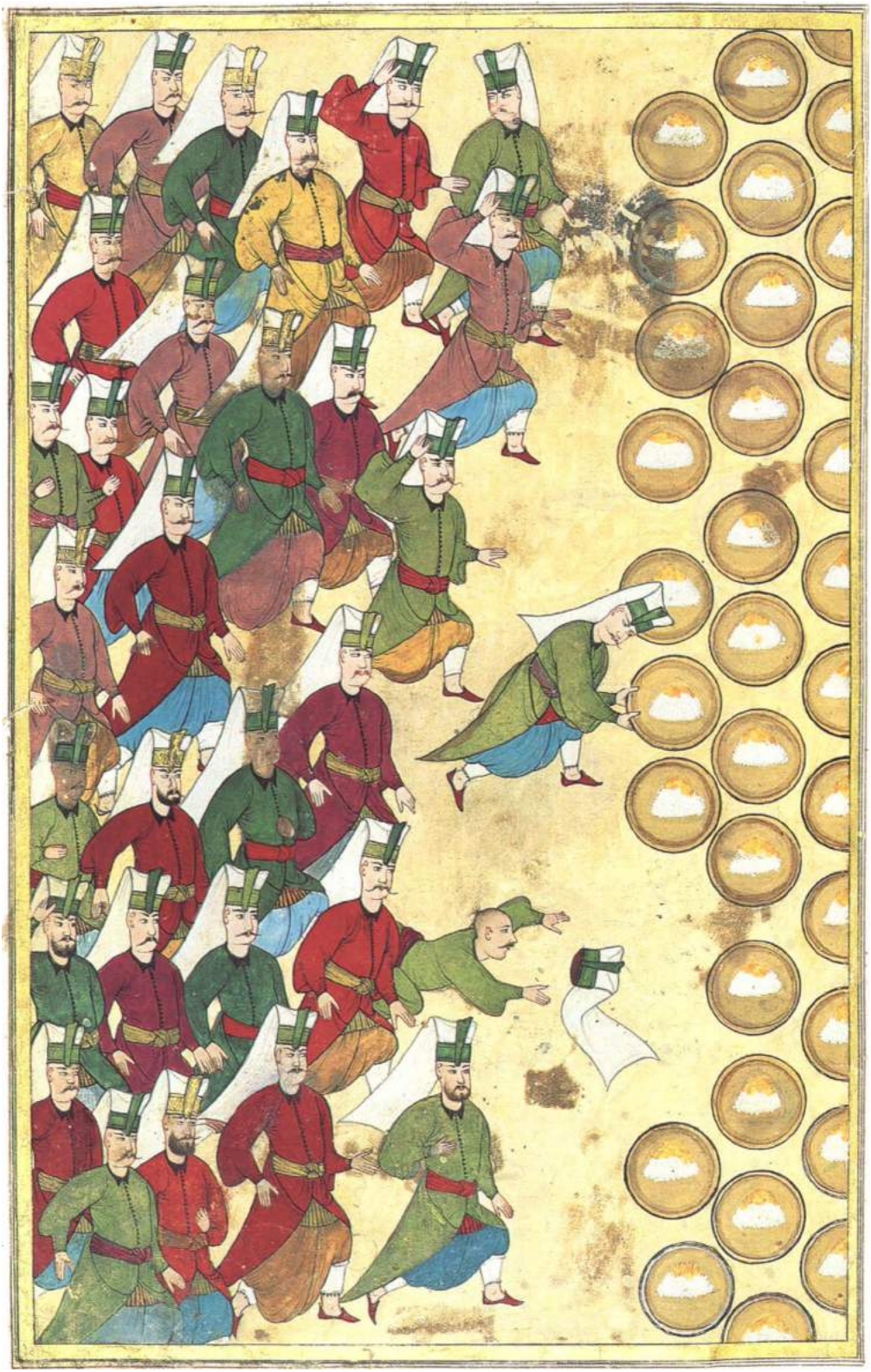

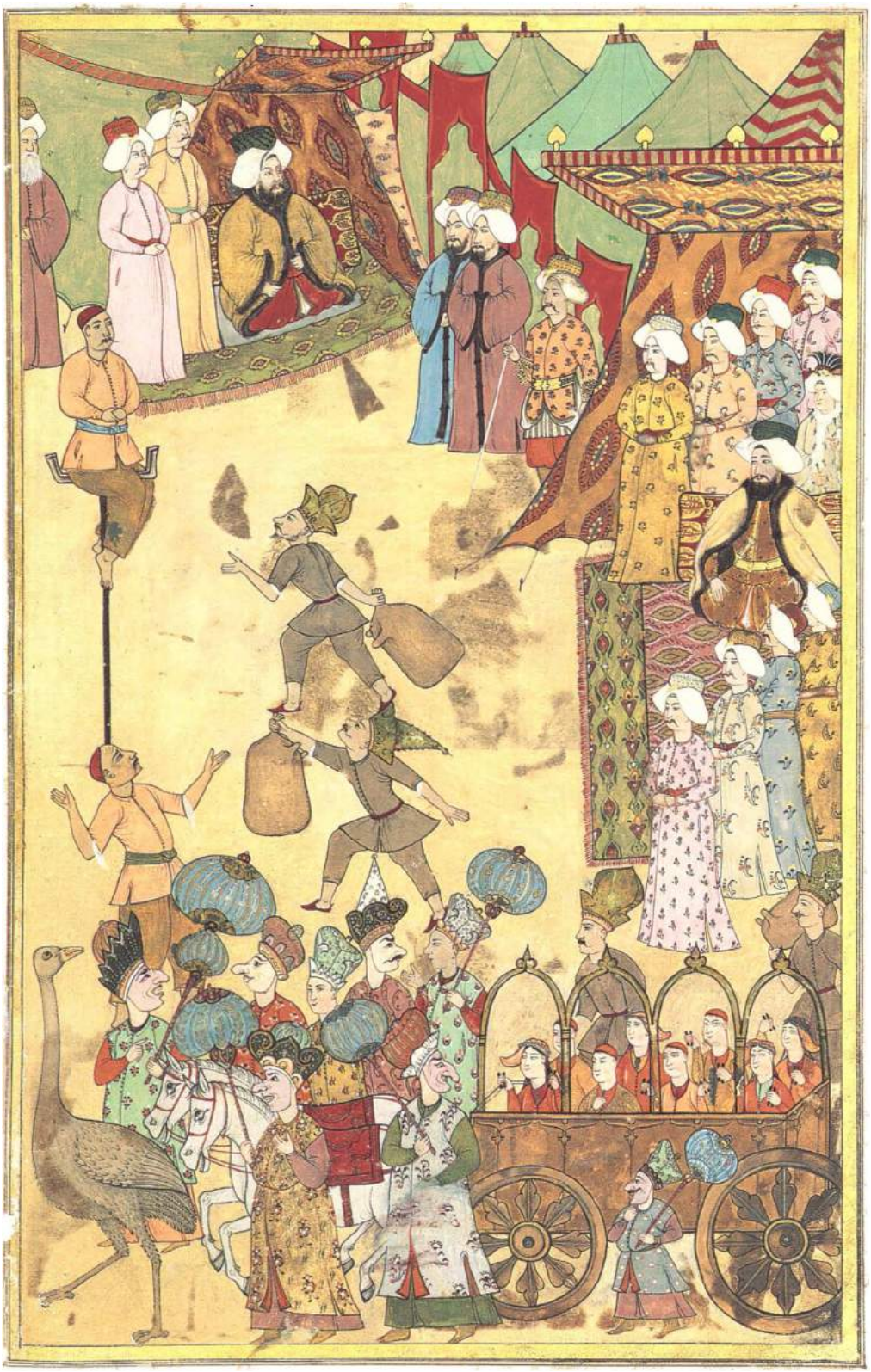

aşağıda sırasıyla kaydedileceği üzere, devlet ileri gelenlerinin hediye bineklerı yola sürüldü.

Bu satırlar cömertliği Hâtem gibi engin Sadrazam'ın, eli deniz kadar açık ve gönlü zengin Padişah'a sunduğu hediyeleri bildirir.

İlk olarak çok kıymetli, pınl pınl ve tertemiz elmastan yapılmış, görünüşü pek göz alıcı bir kuşak –ki[1] üzerine çiy düşmüş yüz yapraklı gülden daha an duru ve gökyüzü kemerine bir avize gibi asılmış olan ayın billur topundan daha parlak ve ışıltılı olup cihanı aydınlatan parıltısı düğün yerini ışık denizine döndürdü ve değerini doğru olarak belirlemek akıl sarrafının şuur kesesini boşalttı;

Onun yanında geceyi aydınlatan ay, güneş yanında bir muma döner;

O elmastaki lekesiz parlaklığı gören: "Sanki kemerlerde akan Gümüş Suyu'dur" der;

Padişaha layık bir hediye olsa olsa ancak böylesi bir hediye olur–;

ardından elmas ve yakutla bezenmiş usta elinden çıkma bir çapraz –ki cennet hurilerinin boyunlarına gerdanlık olarak asılmaya yaraşır olup zamanın mücevher ustaları bir eşini daha itibar pazarına süs etmek iddiasıyla denizin yakasına dikilseler, "Benzerini getirmek iktidar dairesinin dışındadır" diyerek yakasını almaca [yani kesin ve böyle bir iddianın boş olduğunu belirten] cevap verir ve imkânını ileri sürenlerle yaka yakaya girerdi–;

Seçmece incilerini ve kıymetli taşlarını ele geçirip de, deniz ve maden ocağı, sanki bu şekilde o Şah'a armağan ettiler;

kıymetli taşlarla süslenmiş bir Çin kâsesi

–ki güzellikte ve incelikte bir içim sudur,

---

[1] Aşağıdaki tasvir edici mısralardan birinde geçen "kemer" kelimesinin kılavuzluğu bu değerli hediyenin kuşak olduğunu doğrular; ama niteliği övülen tek parça elmasın ancak kuşak tokasında bulunabileceği dikkate alındığında burada metnin aslında ya "toka" unutulmuştur ya da "kuşak"ı "kuşak tokası" olarak, yani bütünü zikredip parçayı kastetme yoluyla anlatma olarak değerlendirmemiz gerekir.

ve kırınızı yakut taşlarının pırıltılarının yansımasından içinde olan su erimiş lal gibi, güneş gibi ışık saçan tane tane elmasları ise su üzerinde kabarcıklar gibi görünüyordu;

Ey Câm-ı Cem için "dünyayı gösteren ayna" diyen! Cem bu kâseden içti mi, bu âlemi gördü mü?

İçindeki sıvıyı içmeden, içkide olağan ve kendiliğinden var olan tasa giderici özelliğin dalgalanmakta olduğunu görürsün–;

üzeri kıymetli taşlarla süslenmiş bir billur sürahi –ki meşhur Çin hükümdarı olan Fağfur'un tacı yanında değersiz kalırdı ve gökyüzünün hilali, kulpu ve bir altın külçeyi andıran güneş altın kapağı olmaya yaraşırdı;

Tanrım! Bu sürahide ne şeref var ki, cihan şahıyla dudak dudağa gelir;

O su kabını görür de güneş ile ay kıskançlıkla kendilerini dağlayıp yanık izleriyle bedenlerini nasıl benek benek etmez;

O sürahiden arı duru su içsin de cihan şahına şifa olsun–;

aynalı Hint işi bir süslü mücevher çekmecesi –ki ince işlemeli nakışları insanı hayrete düşürüp gözünü ayna gözü gibi açar, belki süs ve bezeklerinin güzelliği seyredeni Ferhâr tapınağındaki duvara yapışıp kalmış putlara döndürürdü;

Hiçbir usta böyle bir nakış işlememiş; ne güzel çekmece, kutlu olsun–;

Çıfıt işi mine işlemeli, on üç gözlü, görülmedik güzellikte bir altın kaplama para çekmecesi –ki yüzü yaldızlanmış peçeli bir gelin gibi herkese açılmaz ve altın sikke zengininin paraya doymuşluk gözü gibi gözü altına tok ve gönlü zengin olduğundan, [24a] gözlerini altınla ağzına dek doldursalar bile, işi cömertlik ve iyilik olan Padişah'tan başkasına dönüp bakmaz; yer yüzündeki yerleşim yerlerinin çarşılarında öyle bir sanatlı çekmece az bulunur ve değer biçme pazarındaki kuyumcular değerini takdir etmekte çaresiz kalır;

Öyle bir sanatlı çekmece ki, olsa olsa taht önüne konmaya yaraşır;
Şanı yüce Tanrı bahtı uğurlu Sultan Hazretleri'ne mübarek eylesin–;

üç yüz miskal ağırlığında bir şişe şahlara yaraşır enfes kokulu ıtır –ki bir

damlası tüm insanların burunlarına koku saçar ve cennet hurilerinin genizlerini yakar;

Hoş kokulu nefesi yayılsaydı eğer doğuda, yayılan bu kokuyu burnu koku almaz biri dahi hissederdi batıda;

Rüzgâr padişahın güzel huylarının kokusunu yaysa, yüzlerce şişe enfes kokulu ıtır damıtırlardı–;

teker gibi görünen dolunaya benzer, iki yüz miskalden ağır bir nefis kokulu ham amber –ki güzellerin çenesindeki ben ona duyduğu haset ateşiyle kıskançlık micmerinde yansa şaşılmaz ve saçı misk kokan dilberlerin kâkülleri zincir gibi halka halka yükselen hoş kokulu duman halkalarını görüp âşık aklı gibi dağılsa yersiz sayılmaz;

Amber, ufukları güzel kokuyla doldursa, buna şaşılmamalı; çünkü o Han Ahmet'in ayağının bastığı topraktır–;

bir altın çekmece saati –ki niceliklerden anlar, dakika gibi ince ölçüleri bilir kimseler değerini takdir etmekte çaresiz kaldı ve o güzel biçimine duyduğu kıskançlık gökteki Akrep burcunun canını acıttı; sağ yanında olan ipi tambur teli gibi çekildikçe çeyrek saatte bir çârgâh nağmesiyle çalmaya başlar ve cilveli rakkası her saat başı salınıp sanki çalparayla oynar, sol yanındaki ipi ise santur teli gibi çekildikçe gece ve gündüz kafilesinin çanı olan zembereği kurulup saati kendi kendine çalar;

Gökyüzü de aylı günlü saattir, ancak o çalmaz, bu saat ise çalar;
Bunu saat sanırdım, ama dikkatle baktığımda anladım ki;
Aslında o göz süzüp naz satarak çekmece başında mağrurca oturan bir dilberdir–;

yeşil çuha kaplı, yeni, siyah tilki kürk –ki sanki kılları tek tek incelenerek seçilmiş, nice kürk satıcılarının binlerce post yıpratmalarıyla güç bela bulunmuş, tellal ve aracı tırtıklamadan yirmi bir kese kuruşa satın alınmış, kenarları ve yakasına ayrıca sekiz kese verilmişti; gerçek şu ki, tüyleri gönül dinlendiren güzel yüzlü çocukların yeni belirmiş siyah tüylerinden ince ve yumuşak; gül tenli, menekşe kokulu kirpik tellerinden ince ve sıcak; her kılın-

dan nice Selma'ya kaş, belki aşk yüzünden çölde gezer binlerce Leylâ'ya saç olur; söz gelimi sarı rengiyle turuncu andıran güneşi soğuktan ve kış ayazından korumak için kıllarının siyah renkli perdesi ardında gizleseler samura konmuş yumurta gibi gözden kaybolur, bir top gibi görünen dolunayı yakasına gümüş düğme yerine dikseler karanlık bir köşede beyaz peri gözü gibi gözlere görünmez olur ve karanlık gece içinde yok olan güneş tekeri gibi batar, yok olurdu;

Bu kürk görünüşte pek kapkara görünüyorsa da Kadir Gecesi gibi apaydın oldu;

Karanlık içinde gezen İskender'i görmeyen bu kürk içinde zamanın padişahını görsün–;

ayrıca iki tahta samur postu –ki [24b] karanlık geceden daha kara ve kılları Selma'nın kirpiğinin kılından daha ince;

Karanlık geceye benzer bu eşsiz samur ya siyah bir ışık ya da huri gözünün karasıdır;

Eğer padişah kürkünün yakası olursa, o kâfur gibi ak gerdan daha da ak olur–;

bir tahta vaşak –ki beyazı kuru kâfur ve siyahı mis tozu; yahut beyazı alın akı, siyahı huri gözünün karası; tahtası güzellerin benli ak pak göğüslerinden daha alımlı ve benek benek oluşuyla, göz alan savatlı gümüş gibi sürümlü idi–; iki tahta kara kuyruklu kakum –ki oğlan çocuklarının yumuşacık ve sıcacık göğüsleri gibi ak ve saf ve sultan için hazırlanan âbâdî kâğıt yaprağı misali pürüzsüz ve şeffaf; aydınlığıyla parlak yüzlü bir güzele benzeyen sabah gibi yüzü ak; her iki renkli kuyruğunun ucu mürekkebe bulaşmış bir beyaz Cava altın kalemine benziyor ve söndürülmüş kara fitilli kâfurla yapılmış bembeyaz bir mumu andırıyor, belki de gerdek odasındaki gelinlerin kınalı parmağına eş bir görünüm taşıyordu–; bunlardan başka rengârenk çuhalarla kaplı, göbek, boğaz, cılkafa ve beyaz tilki olmak üzere dört adet güzel ve çok değerli kürk; her biri beşer giyimlik olmak üzere, ikişer bohça Acemî ve İstanbulî güzel dîbâ –ki kazâ dokumacısı gökyüzü tezgâhında hilal minvali ve güneş defesiyle gece ve gündüz kumaşını dokumaya başladığından beri ne böyle ince nakışlı kumaş dokunmuş ne de bir benzerinin bakış

endazesiyle ölçüldüğü [yani görüldüğü] akıl kulağına dokunmuştur; gerçek şu ki

Ticaret iskelelerine gelen ithal nazım kumaşları bir yere yığılsa, bunların yanında Vehbî'nin elinden çıkanı benzersiz söz nakşıyla seçkinleşir

beyti, taşıdığı anlamla bu kumaşlan nitelemekte kenar damgası olmak için pek doğru düşer ve pek yaraşırdı–; yine her biri beşer giyimlik ikişer bohça kıymetli telli ve sade, benzersiz Hatâyî –ki güzellik ve göz alıcılıkta sanki zerefşan [yani üzerine altın tozu serpiştirilmiş] Hatâyî yaprağı olup, süsleme ve bezemelerinin ince işçilikleri Çin ve Hatâ nakkaşlannı tapınak duvarlanndaki, hayretten dona kalmış gibi görünen resimlere döndürür–; on giyimlik taraklı atlas –ki gök yüzünün atlası yanında sandal olamaz–; beş giyimlik renk renk kanaviz –ki şafağın al renkli perdesi o güzellik ve rağbeti bulamaz–; her biri yine beşer giyimlik olmak üzere, tıka basa dolu iki bohça çiçekli ve sade, renk renk değerli şal; güzellik, renk ve üstün değerde oluşla nitelik kazanan, on giyimlik mâhûd çuha; beş giyimlik sof; değerinden ötürü başlar üstünde süs gibi taşınmaya layık on top bendî[1] ve köse[2] destar; telli ve sade on top Hindî alaca ve germsud; beşer adet alaca ve sade, atkı ve çözgüsü altın telli kutnî ve daha başka sayısız cins cins kumaşlar; yenir şeylerden ise birer kavanoz karanfil, emlec ve aynünnâs murabbası ve buna benzer yiyecek türünden nice nefis şeyler; aynca sarma ve bağa kundaklı, gümüş kaplama, çifte bilezikli, Hacı Mustafa ve Molla Mehmet ve Niğbolulu Ahmet adlanndaki meşhur ustalann elinden çıkma dört adet şeşhane tüfek ve bir adet Macar yapımı tüfek –ki her birinin fişeğinden çıkan bilyeler hedefi bulmakta kader okuyla birlikte uçup ve içtenlikle yapılan bir dua okuyla başabaş gidip, [25a] çıkardığı dehşet saçıcı sesten düşman kulağı sağır olurdu ve atıldıkça "düşman kulağına kurşun" derlerdi; sözün gelişi her biri demir

[1] "Sık dokunmuş" anlamındadır.

[2] Başvurduğumuz kaynaklarda bir tür dokuma olarak köse destar bulunmadığı gibi köse için seçilecek uygun bir anlam da bulunmamaktadır. Buradaki bağlamda "sık" anlamı da bulunan bendî kelimesi köse'ye "seyrek" anlamı vermemizi gerekli kılmaktadır. Buna göre köse destar sarık bezinin seyrek dokunmuş türünün adıdır.

yürekli, ateşten yaradılışlı bir içi içine sığmaz, sert huylu levente benzerdi ki,

Ağzına kurşun akıtmış gibi sesi çıkmazdı; ama bir de ağzını açtığında nefesi göğe yükselirdi;

her yolla hasmına karşılık verir hazine sahibi namlı bir bahadırken ve bir tokat patlatmakla düşmanının can evini kundaklamaya gücü yeterken yine de otuna[1] dokunmayınca boşuna atılmaz ve boş yere kavgaya katılmaz–; binek cinsinden de; Anadolu ve Mısır soylu, mükemmel donanımlı, benzersiz, hayranlık uyandıncı iki binek atı ve bir yük beygiri –ki her birine hilal eyer ve teker gibi görünen güneş altın üzengi olsa yaraşırdı; salına salına yürüyüşleri ve işveli gidişleri Çin ve Tatar ceylanlarına yürüyüş öğretir ve boy pos resmi yapmaları için Maçin nakkaşlarına yüz gösterirlerdi; altın işlemeli eyer örtüleriyle koşup seğirterek meydanda kırıta kınta dolandıkça ve gerdan kırarak başlarını ve ayaklarını oynattıkça sanki eteklikle oynayan elleri çarparalı rakkaslara ve çemberden geçen Mısırlı Araba nispet yapıyorlar ve laf atıyorlardı.

Arslan yavrusu, ulular ulusu Şehzade Sultan Süleyman Hazretleri'ne Sadrazam'ın sundukları hediyeleri bildirir.

Sadrazam'ın kapı halkının kucaklarına alıp götürdükleri, değer ve nitelikleri yukarıda belirtilen hediyeler –ki ifade yoluna süs olarak yerleştirilmişti, Sultan'ın büyüklük sığınağı olan kapısındaki görevlilerin kucağına birer süs gibi verilip, bakışlarını gezdirdikleri yerde kabul anlamlı bir göz atmaları dileğiyle kutlu huzurlarına ulaştırıldıktan sonra; Sadrazam'ın, soyu yüce şehzadelerin ve saltanat yatağının süsleri olan Harem mensuplarının her biri için belirleyip titizlikle seçtikleri hediyeler sunulmaya başlandı. Önce Sultan'ın pek değerli oğlu, bahtı açık taht sahibinin akıllı ve iyi huylu evlâdı; en yetenekli aday, en meymenetli bey; şahtan olma yüce soylu oğlan; saadetli, asaletli, necabetli Sultan Süleyman Hazretleri için telhisle sunulmak üzere oluru alınan çok değerli kitaplardan biri Kur'an okuma isteği uyandırmak kastıyla cildi kıymetli taşlarla bezenmiş, fevkalade ustalıkla süslenmiş, İmam Hafız

[1] Barut.

Mehmet Efendi hattıyla bir *Mushaf-ı Şerif* idi. Diğerlerine gelince bunlar: Şeyh hattıyla pek güzel ciltli bir *En'âm Suresi*; Ahmet-i Bûnî'nin eserlerinden, irfan sahiplerince can tılsımı olmaya yaraşır *Şemsü'l-Ma'ârif*; *Mukaddime-i Salât* ve dinî bilgiler edinmek için kaynak değerinde olan çeşit çeşit nice risaleler; cildi, tezhibi ve cetveli son derecede güzel ve kusursuz, değeri sınırsız bir *Kitâb-ı Hidâye*; meliklere layık, nazik canlan ilmi meselelere kafa yormaktan sıkılarak bezginlik duyup da içi açılma ihtiyacı duyduklarında oyun ve eğlenceyle ilgili olmayıp, yine bilgi dağarcığını zenginleştirmek yoluyla oyalayıp dinlendirmek amacıyla içinde Behzad elinden çıkmışçasına güzel çizimli resimler bulunan, cildi kıymetli taşlarla süslenmiş, tezhipli *Yûsuf u Züleyhâ* ve *Silsiletü'z-Zeheb* [25b] idi.

Bu kitaplardan başka, siyah abanoz üzerine elmas ve yakutla bezemeli bir hançer –ki parlak yıldızlar arasında hilale benzer–; hünkârlara yaraşır, iki yanı havlı, altın telli hamam takımı –ki benzeri görülmemiştir ve ince havlanna nispetle bir kadife kumaş gibi, ufka yayılan şafağın havlan andıran tel tel ışıklan ölgün otlar gibidir–; mükemmel donanımlı, soyunda benzeri görülmedik bir at –ki tasviri Behzad'ın kalemini bile acze düşürürdü

Maksat kulca bağlılık göstermektir; bu yüzden, değerce yaraşır olmasa da, karınca kadarınca hediyemi[1] *Süleyman'ın önüne getirdim*

beytinin anlamına uygun olarak getirilip yüce katlarına sunuldu.

Yine Sadrazam tarafından ikinci şehzade hazretlerine sunulan hediyeleri bildirir.

Devlet ağacının dalı, ululuk ağacının meyvesi; saadetli, necabetli Sultan Mehmet Han Hazretleri için:

Âbâdî kâğıda yazılmış, yaldız ciltli, Kütahyalı hattıyla çok değerli bir Mushaf;

Dede hattıyla bir *En'am Suresi* ki, benzerini yazmakta kalemler aciz olur–; cil-

[1] Süleyman Peygamberin ordusuyla giderken bir vadide karıncalarla karşılaşması ve konuştuğu karıncaların beyinin hediye olarak bir çekirge bacağı vermesi motifiyle ilgilidir. Sunulan hediyenin sunulanın değerine pek de yaraşır olmadığı gibi bir ilgiyle kullanılır.

di kıymetli taşlarla bezemeli, tezhipli bir *Silsiletü'z-Zeheb* nüshası;resimli, usta işi işlemeli, üzeri kıymetli taşlarla bezemeli, güzel bir nestalikle yazılmış, benzeri görülmemiş bir murakka'; bilgili ve ergin kimselerin gönlünde yer etmiş, çok güzel bir *Kemâl-i Hocendî Divanı*; kıymetli taşlarla bezemeli, altın kınlı bir hançer; kusursuz, işlemeli ve sırma bezemeli bir hamam takımı ve altın koşum ve gümüş üzengiyle süslenmiş, sırma işlemeli eyer örtüsü ve gümüş eyerle bezenmiş, midilli denilen, şimşek gemli bir serkeş at –ki sanki ince butlu, güzel endamlı ve bir başka salınışlı rakkas yavrusu idi–;

Sadrazam tarafından üçüncü şehzade hazretleri'ne sunulan hediyelerdir.

Özü ululukla dolu şah oğlu, değer ve yücelik tacına yerleşmiş inci tanesi, saadetli, arâfetli[1] Sultan Mustafa Han Hazretleri için de; Ali oğlu Abdullah hattıyla pek güzel bir *Mushaf*; Ramazan Efendi kalemiyle yazılmış çok değerli bir *En'am suresi*; Ali Rıza hattıyla yazıya dökülmüş *Sûret-nâme-i Şâh Abbâs* adlı, herkesçe beğenilir bir kitap; eşi benzeri görülmemiş resimli bir murakka'; görene "al beni" dedirtecek güzellikte bir *Şeyh Sa'dî Divanı* ile çok kıymetli, üzeri taşlarla işlemeli bir elmas saat; kusursuz bir hamam takımı ve bir donanmış binek atı –ki koşumu Saman Uğrusu [Saman Yolu], göğüs bağı Ülker takımyıldızı, güneş gibi parıltılı, altın üzengili ve gümüş gemli idi–.

Sadrazam'ın dördüncü şehzadeye sunulan hediyeleridir.

Değerlilik ve ululuk fidanının henüz olgunlaşmış meyvesi, uğurluluk ve mutluluk nevruzunun gündüzü; kutlu Şehzade Sultan Bayezid Hazretleri için ise; Üsküdarlı Hasan Efendi hattıyla bir *Kur'ân-ı Kerîm*; Hafız Ahmet kalemiyle bir *En'am Suresi*; Gazi Murad Han'ın şairlik kabiliyetinin verimi olan, değerce seçkin bir *Divan*; bir *Şerh-i Gülşen-i Râz* ile bir resimli murakka' ve üzeri taşlarla işlemeli, pek süslü bir elmas saat hazırlanıp yüksek soylu şehzadelerin önüne sunulduktan sonra

Doğu ufkunda yükselmiş güneş gibi saray hareminde sivrilip parlayan,

[1] Önderlik yeteneği bulunan anlamındadır.

sultan evinde ar ve namus perdesi ardında oturur gibi oturan Padişah'ın eşleri hazretlerine de ayrı hediyeler sunulduğunu bildirir.

[26a] Cihan padişahının mutluluk kaynağı, yani ismetli Ümmü Gülsüm Sultan Hazretleri'ne bir top İstanbulî dîbâ; bir top telli, yeni çıkma[1] Hatâyî ve bir top sade Hatâyî; devletli Başkadın Hazretleri'ne bir elmas saat; iki giyimlik İstanbulî kıymetli dîbâ; ikişer giyimlik sade ve telli benzersiz Hatâyî ki, işlemelerini çizmek ressam kaleminin başarabileceği bir iş değildir; sultanlık güneşinin doğuş yeri, hakanlık kaynağının akış gözü Şehzade Sultan Süleyman Han Hazretleri'nin değerli annelerine ikişer giyimlik İstanbulî dîbâ ve yepyeni telli ve sade Hatâyî; Şehzade Sultan Mehmet Han Hazretleri'nin iffetli anneleri için iki giyimlik dîbâ; ikişer giyimlik sade ve telli Hatâyî; Sultan Bayezid Han Hazretleri'nin değerli anneleri için de iki giyimlik İstanbulî dîbâ ile sade ve telli ikişer giyimlik Hatâyî hazırlanıp, hepsi, yüksek vakar sahibi kethüdalarıyla Darüssaâde Ağası'na gönderildi, onun vasıtasıyla da sultanlık tahtının ayağı dibine ulaştırıldı ve her biri umulanın üstünde bir beğeniyle kabul gördü. Bu arada darüssaâde ağası, sultan sarayı hareminin görevlisi, hakana ait ar ve namus evinin güvenilir üyesi, saadetli Beşir Ağa Hazretleri'ne de hediye olarak bir elmas hançer verilip, hediye sunma yaygısı dürülerek tomar biçiminde toplandı.

❁

Eski sultanlar zamanında yapılmış olan düğünlerde tarih yazarlarının kalemleriyle çizip resimlediği üzere beyan arsasının süsleri olan [yani yazıya geçirilmiş olan] veziriazamların sunmuş oldukları hediyeler derin dikkat bakışının endazesiyle birer birer ölçülüp; cennet yurdunda oturan, Allah'ın bağışlama tahtını süsleyen; Cihan Sultanı ile babalık bağı olan, önceki sultan merhum Sultan Mehmet Han *–Allah onu cennetlerinin tahtlarına oturtsun–* Hazretleri'nin mutlu zamanında tüm insanlara şenlik saçmış olan bugünkü Sultan *–Tanrı devletini kıyamete kadar sürdürsün–* için yapılan sünnet düğü-

[1] *Nev-zuhur* karşılığı olarak çeviride çokça geçecek olan bu niteleme sözü, "benzeri daha önce görülmedik, ilk kez görülen, eşsiz, benzersiz" anlamına gelir.

nünde sadrazamlık makamında bulunan merhum Köprülüzâde Ahmet Paşa *–Tanrı onu ahirete rahmetinin rızıklarıyla kat kat rızıklandırsın–* kendisinden sonra şerefli vezaret mührü zaman ellerinde dolaşa dolaşa, kullanılagelen bir peşkir gibi, ellerine geçecek olanlara bir âdet olmasın diye, koruma düşüncesi kastıyla, sunuş alanına serdiği hediyeleri, bütün geçmiş vezirlerin hediyelerinden daha az ve değerce daha düşüktü. Bu ana kadar sadrazamlık eli üzerine baş koyup yatmış olan [yani sadrazamlık görevini yerine getirmiş bulunan] vezirlerden, Sultan Murad zamanındaki düğün sırasında veziriazam olan Sinan Paşa bütün diğer vezirlere bu hususta üstünlük göstermişti. Bu yüzden "Sunduğu cins cins hediyeler defter yapraklarına sığmayacak derecede bol ve çoktur" diye şöhret kazanmış ve alışveriş iskelelerine mal getiren tüccarlara şaşkınlık pazarı sermayesi olmuştu [yani tüccarları hayrete düşürmüştü]. Hâl böyle iken, sözün doğrusu budur ki, kutlu uğrunda canla başla çalışıp varını yoğunu harcayan, vezirler içinde benzersiz, sadrazamlar arasında eşsiz Sadrazam İbrahim Paşa Hazretleri'nin utana sıkıla Sultan'ın önüne sunduğu yüksek değer taşıyan hediyelerinin yansı kadar dahi olmadığı, değerli ve misli görülmedik eserler satılan pazarlara mal getiren tüccarlar için gün gibi açık ve besbelli; padişahın yüksek ilgi ve yardımlarıyla elde ettikleri mevki ve imkân sermayesinden maksatları mal toplamak ve servet biriktirmek olmayıp, ancak şevketli, kudretli, mehabetli Padişah Efendimiz Hazretleri'ne canı ve malıyla hizmet etmek, yürekten ve içtenlikle kulca bağlılık göstermek olduğu ayan beyandır. *"Ey akıl ve basiret sahipleri! Siz (bundan) ibret alın."* [KUR'AN, HAŞR 59:2] [26b Minyatür] [27a Minyatür]

İbrahim Paşa, Tevkiî Mustafa Paşa, sadrazam kethüdası, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri efendiler ve defterdar efendinin hediyeleri

[27b] Aynı gün cevherler saçıcı, şanı yüce Sadrazam Hazretleri herkesin, mertebelerine göre değeri karınca kaderince, kendi durumuna yaraşır hediyelerini sunmasının Padişah'ın güç beğenir tabiatına ve Şahlarşahı'nın tok yaradılışlı gönlüne hoş görünüp de hüsnükabul emaresi göstermekle her birinin memnun olmalarını istedi. Bunun üzerine, kendisinin çok miktardaki ve türlü türlü hediyeleri gündüz katarını yorgunluktan mecalsiz bırakmışken, ka-

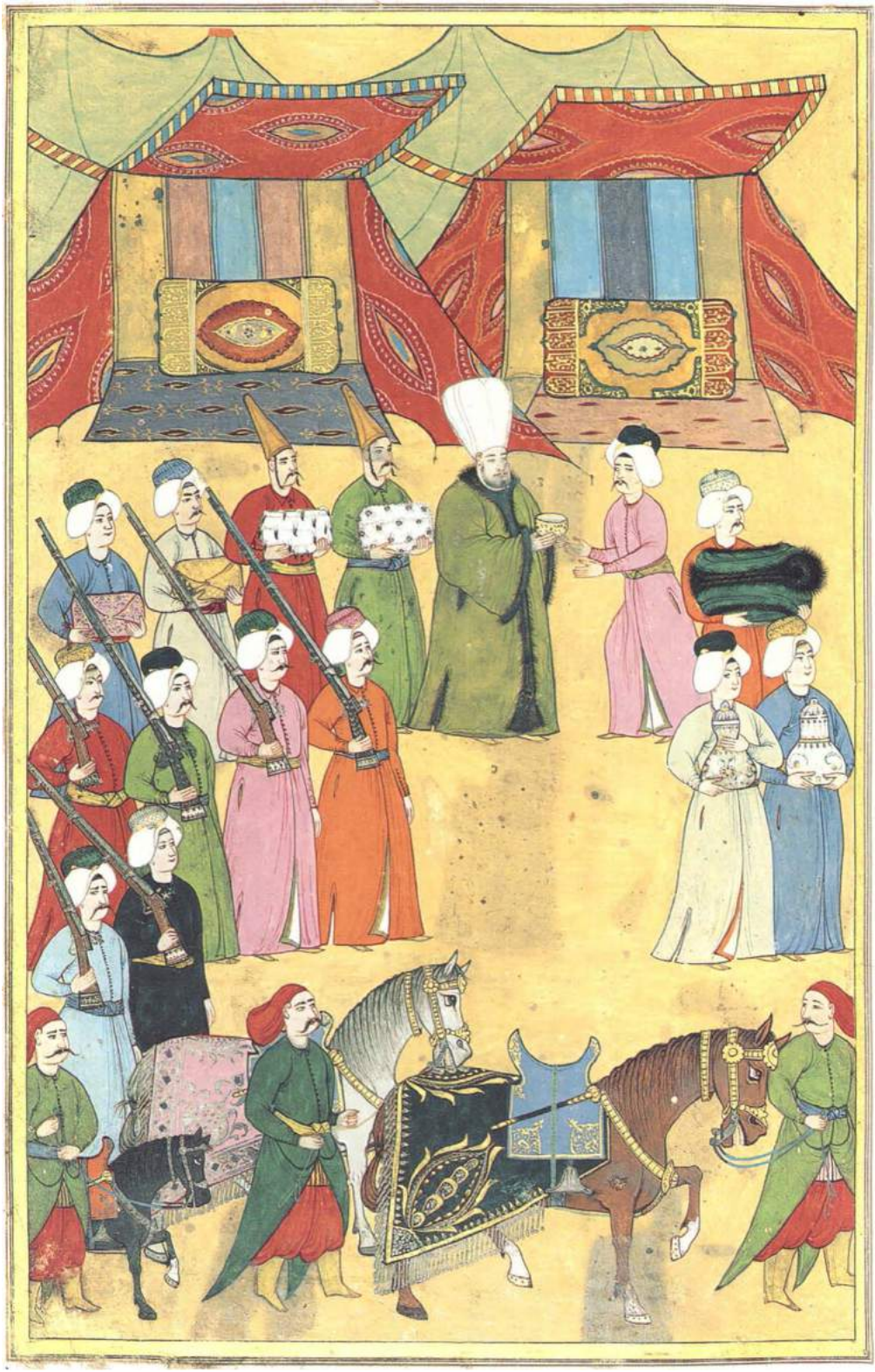

bul iskelesinde yol bulmaya vesile olmak üzere durumlarına uygun hediyelerini itibar atına artçı ettikleri, yüksek rütbeli büyük vezirlerden ve devlet erkânı arasında ön sıralarda yeri bulunan, o sırada Maraş valisi olup, kutlu düğüne davet edilmiş olmakla devlet büyüklerinin bir inci dizisi gibi dizildikleri topluluk dizisine süs unsuru olarak katılan, silâhdar Hüseyin Paşa oğlu, Sultan'ın eski silâhdarı saadetli İbrahim Paşa Hazretleri tarafından da beş giyimlik, çok kıymetli, sûzenkârî şal; on giyimlik güzel ve her biri bir başka dîbâ; on beş giyimlik, renkleri ve türleri başka başka, değerli ve her biri saç bölükleri gibi ayrılıp bölüklenmiş Hatâyîler; beş giyimlik sade Hatâyî, beş giyimlik parlak atlas, beş adet Hindî kutnî ve beş top bendî destar Sadrazam'ın yukarıda bir manzumenin mısraları gibi sıralanan hediyelerine, müstezad manzumelerindeki "ziyade" denilen kısa ekleme parçalar gibi eklendi. Ardından yüce Devlet'in yüce Divan'ında tevkiî görevinde bulunan, büyük vezirlerin ergin ve olgun bir ferdi olan; güzel dış görünüşü iç temizliğini açıkça gösteren; soyca ve kendince üstün yeri, atadan dededen getirdiği ve kendi elde ettiği değeri, kazandığı yüksek mevki ve mutluluk beratı için liyakat unvanı olan; Sadrazam'la arasındaki aile bağı özünün yüksekliğine ve niteliklerinin üstünlüğüne delil teşkil eden; büyük oğlu büyük, tevkiî oğlu tevkiî vezir; Sultan'a kulca gönül bağlamış ve Hakan Cenapları için hep iyilik dilemiş olan Tevkiî Mustafa Paşa –*Namı hayırla yayılsın ve duyulsun*– Hazretleri tarafından da Belgradlı'nın ince kesimli kalemiyle yazılmış emsalsiz bir *Mushaf* –ki "*Güzel güzele hediye verir*" sözünün anlamına uygun ve yaraşır; siyah noktalı hattının nefaseti ufuk sayfalarına yazılıp çizilmiş, güzel yazı yazan eski ustaların koydukları kuralları âdeta bir dokumacı gibi dokuyan, merhum Şeyhzâde Hamdullah'ın amber renkli harfler çizen kalemiyle yazılmış bir cilt *Kehf Suresi* ki, cihan halkı için bir mağaraya benzer güven korunağı ve zamanın pazıya bağlanmış bir muska gibi sığınağı olan zamanımız sultanının beğenme ifadeli bakışına ancak böylesi, hem dış görünüşçe hem de anlamca değerli bir hediye yaraşır; zira dış görünüşçe taşıdığı nefaset bir yana, sanki [28a] *Mushaf* hazinesinde saklanan, içinde her biri iri ve nadide inciler gibi değerli sözler bulunan bir sandık ve söz gelimi Tanrı sözünün iki âlem değe-

rinde [yani dünya ve ahiret kadar değerli] incileriyle dolu bir sedef kabuktur ki, kabulle karşılanması sırasında insanı başka bir değerli hediye karşısında sevinç heyecanı duymaktan uzaklaştıracak bir yürek çarpıntısına uğratmaması kabil değildir–; mükemmel koşum takımı ve altın işlemeli örtüyle donanmış; gümüş üzengi, gümüş eyer ve süslemeli eyer örtüsüyle bezenmiş, gidişi sabah esintisi gibi hoş bir at –ki panltılı alnına ikbal sabahının ilk aydınlığı akıtma olsa yaraşır–; ve bir elmas kuşak –ki

Gökyüzü kuyumcusu onu bu kalıba dökünceye kadar çok yorulmuştur;

Yüzünde görülenler leke değildir; aslında şebçerağı andıran ay bozulmuştur [yani yer yer sönükleşip kararmıştır];

Böyle elmas görmedik; sanki inci suyu donup buz olmuştur.

kıtasında söylenenlere uygun düşer dense yerindedir–, sunuldu.

Bu dört parçadan oluşan hediye –ki her biri dünyanın dört bucağına benzeyen dört mısralık bir şiire birer benzersiz ve seçkin mısra gibidir–, kabul caizesiyle karşılanmak arzusuyla, divan otağı önünde Sultan katına ulaştırıldıktan sonra, Sadrazam Kethüdası, kapısındaki görevli sayısı Dârâ kadar çok o muhterem zatın damadı

Cihan Şahı'nın, nimetiyle beslenmiş kulca bağlısı; zamanın başbuğunun kapısında hizmet bağımlısı;

Akıllı, iş bilir ve cömertlikte ağa, yani saadetli Mehmet Ağa

Hazretleri'nden de bir şemse biçiminde kemer tokası –ki lekesiz elmastan icat kalıbına dökülmüş [yani ustalıkla işlenerek benzersiz bir biçimde yapılmış] olup, sanki, kuyumcu ocağına benzer güneş ocağında parlayan bir ateş idi ki, alevleri, gece karanlığına ateş salan mumun gözünü karartır ve panltısı seyircilerin gözlerini kamaştırırdı; şöyle ki göklerin lal renginde kat kat sanlmış bir kuşağı andıran dokuz kubbeli köşküne kubbe şemsesi olsa, ışığıyla geceyi pırıl pırıl aydınlatan dolunaya ihtiyaç duyulmazdı ve *Meşârıku'l-Envâr* adlı kitabın cildine şemse olan parlak güneşle karşılaştırılsa, aydınlık saçan ışığından gecenin müsveddelerinin gubar hattı ayan beyan okunurdu–; bundan başka beş giyimlik Acemî dîbâ –ki altın çözgü ve bakış ışığı kadar parlak

atkı ipliğiyle dokunmuş–; beş giyimlik Rumî, altın telli dîbâ –ki nur saçıcı güneşin altın çözgü ipliğine benzeyen ışınlan kullanılarak biçim kazanmış–; yepyeni, çok değerli ve benzersiz beşer giyimlik telli ve sade Hatâyî, beş giyimlik renk renk atlas –ki kat kat gök perdelerinin altın işlemeli ipek kumaşıdır– güvenilir kapı görevlilerinin saygılı elleriyle, "*Kul ve onun sahip olduklan efendisinindir*" sözünün anlamına uygun olarak, kulca bağlılanna karşı iyi davranışlı Sultan'ın önüne serildi.

Hemen ardından hâlen Rumeli kazaskerliği makamına şeref katan, fazilet kaynağı ve ilim madeni ocağı; devlete duacı, saltanata iyilik dileyici; adı o adla anılmaya yaraşık, veli denmeye layık Mirzazâde Şeyh Mehmet Efendiden kutlu olması dileğiyle bir *Mushaf*; bir *Beyzâvî Tefsiri* ve bir *Sahîh-i Buhârî* ile üçer giyimlik zincirbaf, dîbâ ve putadârî; altı top destar, beş giyimlik Keşmîrî şal, beş adet enfes kutnî, dört giyimlik Firengî atlas ve üç giyimlik hünkârî sof değerce yoksul dervişlere yaraşır bir yeşil yaprak misali Sultan'ın yüce katına sunuldu.

Onun ardı sıra hâlen Anadolu kazaskerliği mevkiini süsleyen, seyyidlik ağacının yere sağlamca geçmiş köklerinden süren dalı; hem atadan gelme hem de kazanılmış bir değerliliğe malik, soydan ve sonradan elde edilmiş bir şerefle başı dik; özü lekesiz ve düzgün, soyu şerif[1] olmakla özgün Paşmakçızâde Seyyid Abdullah Efendi Hazretleri'nden de [28b] Dede hattıyla bir *Mushaf*–ki değeri cihandan çok–; tek ciltte bir *Buhârî* –ki bir benzerini daha gören yok–; ile bir *Dürer-i Gurer* –ki ederi beyaz bir inci tanesinden üstün ve değeri parlak sabah aydınlığından daha engin idi–; ve bunlardan başka altı top çok değerli destar; altı adet her biri ayn renkte Keşmîrî şal; üçer giyimlik dîbâ, telli Hatâyî, zincirbaf; bir gümüş endam aynası –ki güzellerin lekesiz sineleri gibi parlak ve an duru–; dört adet Hindî kutnî ve dört giyimlik sof –ki her birine güzellik ve göz alıcılık vasıf idi–; ve son olarak da sultanlık mallarını koruyan, hakanlık hazinelerini bekleyen; Divan-ı Hümayun hâcegânının rütbece en üstünü ve en seçkini, Şıkk-ı Evvel Defterdarı Hacı İbrahim Efendi tarafından da geçmişte olduğu gibi gümüş sinebendli donanmış bir at, bir tahta

[1] Sıfat olarak "Hazreti Muhammet'in soyuna mensup" demektir.

samur post, altı giyimlik Rumî diba, sade ve telli altışar giyimlik Hatâyî; altışar giyimlik çiçekli kadife, atlas ve sade hârâ; altı Hindî kutnî ve altı bendî destar red ve kabul yerine konulduktan sonra her birinin karınca kadarınca değersiz hediyelerinin kulca bağlılık göstermeye dönük ve dosdoğru bir niyetle, ele geçen nimete karşı şükür borcunu ödemeye yönelik olarak sultanlara yaraşır peşin ödenmiş iyilik bedelinin karşılığı olan malı teslim etmek ve meliklere yaraşır yardımseverliğini Anka kuşu misali ele geçirmek için yem dökmek kabilinden olduğunu bildiği için, hiçbirini kabule değer görme geçimliğinden mahrum bırakmayıp, göz ucuyla da olsa dönüp bakmaya layık bulduklarını gösterdiler ve bu yolla da boylarınca iyilik ve bağışta bulunup kendileri adına hediyelerini getirmiş olan elçilerine hil'at giydirildi.

Mal varlığını cömert olana sunan zarar etmez; bulut yerden çiy alırsa yağmur verir.

Düğünün ilk gününün gecesinde şenlik meşalelerinin yakıldığını bildirir.

Şimşek gibi parıltı saçan ve gök gürültüsü gibi gürleyen topların yıldırımları ikindi vaktinin girdiğini duyurduğu sırada esen şiddetli rüzgâr, Sultan'ın sidre ağacı salınışlı, gül fidanına benzeyen boy fidanının Tersane Bahçesi'nden yana eğilim göstermesine yol açtığından, yüksek tepelerde yuva kuran Hüma kuşu gibi erişilmez şan tepesini yurt tutmuş olan Padişah Hazretleri yuvalarına dönmek arzusu gösterdiler ve bu ilk günün gecesinde de o saltanat ocağını aydınlatan ışık kaynağı mutluluk hareminin aynalı sarayında yeterli sayma fanusu altına gizlendiler.

Ay ışığının ortalığı aydınlatan meşalesi karanlığın çadırlarının bulunduğu alanı parıl parıl ettiği gece vaktinde, bir eğlence meclisine ışık saçan mum gibi, varlığıyla sadrazamlık makamını aydınlatan Sadrazam Hazretleri vekillik kapısının eşiğinde, muşambaya sarılmış bir muska gibi fanus kolunu süslediği durumda [yani sultanın vekili olarak bulunduğu hâlde] padişah otağının önünde, akşamla yatsı arasında çadır fişeği tutuşturulup, bir süre gergi ipleri altından bir çadır gibi düğün alanında yükseldi ve güneşi parlatan kubbeleri ışık denizi üzerinde kabarcıklar gibi göründü. Aynca "fıskıye fişeği" denilen,

saçtığı ateşler tufan gibi her yanı kaplayan bir ateş fırını da fıskıye benzeri fışkırıp ve etrafa kıvılcımlar saçıp peri yüzlü güzellerin dağılmış san kâkülleri ni [29a] andırdı. Bunlara ek olarak, bir çarkıfelek fişeği de ustura çarkı gibi dönerek dört bir yana yarım saat kadar kıvılcım saçtı ve her birinin içinden nice âsümânî fişekler havaya fırlatılmış ok gibi göklere kanat açtı;

Fişek havaya fırlatılmış ok gibi göklere atıldı; onun ateşli ucu parlak yıldızlar oldu;

ve bir havan fişeği de ateş düşmüş harman yeri alevi gibi parlayıp anlatım ölçeğine sığmaz derecede kıvılcım başaklan taneleri döktü.

Bu sırada Sadrazam'ın iç ağalarından Ankad Ağa'nın icat ettiği bir çadır fişeği –ki Padişah'ın huzurunda seyir alanına kurulup yükseltilmek üzere hazırlanmıştı–, o gece Sultan'ın mehtap gibi parıltılı yüzü gizlenme bulutu ardında saklı kaldığından [yani gece şenliğini seyretmeye gelmediğinden] ötürü ertesi gece kullanılmak üzere dürülmüş olarak hazır bulundurma sandığına konması istenmişken, buyruk verilmeksizin yanlışlıkla tutuşturuldu. Gerçi ortalığı adamakıllı şenlendirdi, ne var ki gümbürtüsü benim dertli başıma koptu ve ayak tabanlarının nimetlerinin sayısını hesaplamakta asâ kalemleriyle çarpım yapmak için büyük çaba gösterildi [yani çıkan kargaşada kaçışanların sayısını hesaplamak için asâ büyüklüğünde kalemler kullanarak çok çalışmak gerekti].

Sadrazam'ın öfke ateşinin alevlenmesi şu yüzden oldu: Böbürlenip de buyurulmamış bir işe kalkışmakla maharet sermayesini yitirmesi ve böyle fodulca harekete cesaret göstermekle zarar vermesi bir yana, Tersane tarafından yeni bir buluş eseri olarak imal edilen havada yürür kalyonların araç gereçlerini koymak için hazırlanmış olan tahta sofanın altında buyruk verilmesini beklemek üzere hazır bulundurma sehpasına konmuş olan yığın yığın fişeklere bir havaî fişek dokunarak hepsini birden tutuşturdu ve sofayı ateş mangalına, belki ateş yağdıran bir hamam külhanına döndürdü. Emek verilerek yapılmış bu kadar yanıcı şeyin yok olup gitmesi bir yana, sofa üzerinde topluca bulunan birçok kimsenin ateşte yaşayan semender gibi etekleri tutuştu ve kimi de duman içinde çaresiz kalmış güvercin gibi ateşe düştü. "*Bizi*

o ateş azabından koru" [KUR'AN, BAKARA 2:201]. Ancak bu kadar yıldınmlar yağdıran gümbürtüyle yer yüzü yuvarlağı bir ateş topuna dönüp, yıldızlar sayısınca kıvılcımın ortalığa saçılması ateşe dokunmuş siperlik tohumu gibi halkı darmadağın etmişken, kimse malca ve bedence zarar görüp yara almadı ve korku saçıp paniğe yol açtığı ölçüde şevk ve neşe ocağını tutuşturdu; seyircilerin eğlenip şenlenmelerini sağladı ve şenliği bir saat kadar sürdü. Özellikle o ateş deryasından "*Esenlik kenardadır*" sözü uyanınca kenarda oturanlara öylesine eğlence meşalesi yaktı ki, dile getirilmesi anlatım havsalasının baruthanesini ateşe verirdi. Bununla birlikte gece müsveddesinin parçaları olan dağınık neşe ve eğlence yaprakları Padişah'ın seyir ipliğiyle dikilip şiraze bağıyla bağlanarak derlenmediği için [yani gece şenliğini Padişah seyretmediği için] yatsı namazından sonra seyir meşaleleri söndürüldü ve bu kadarla yetinildi.

[29b Minyatür] [30a Minyatür]

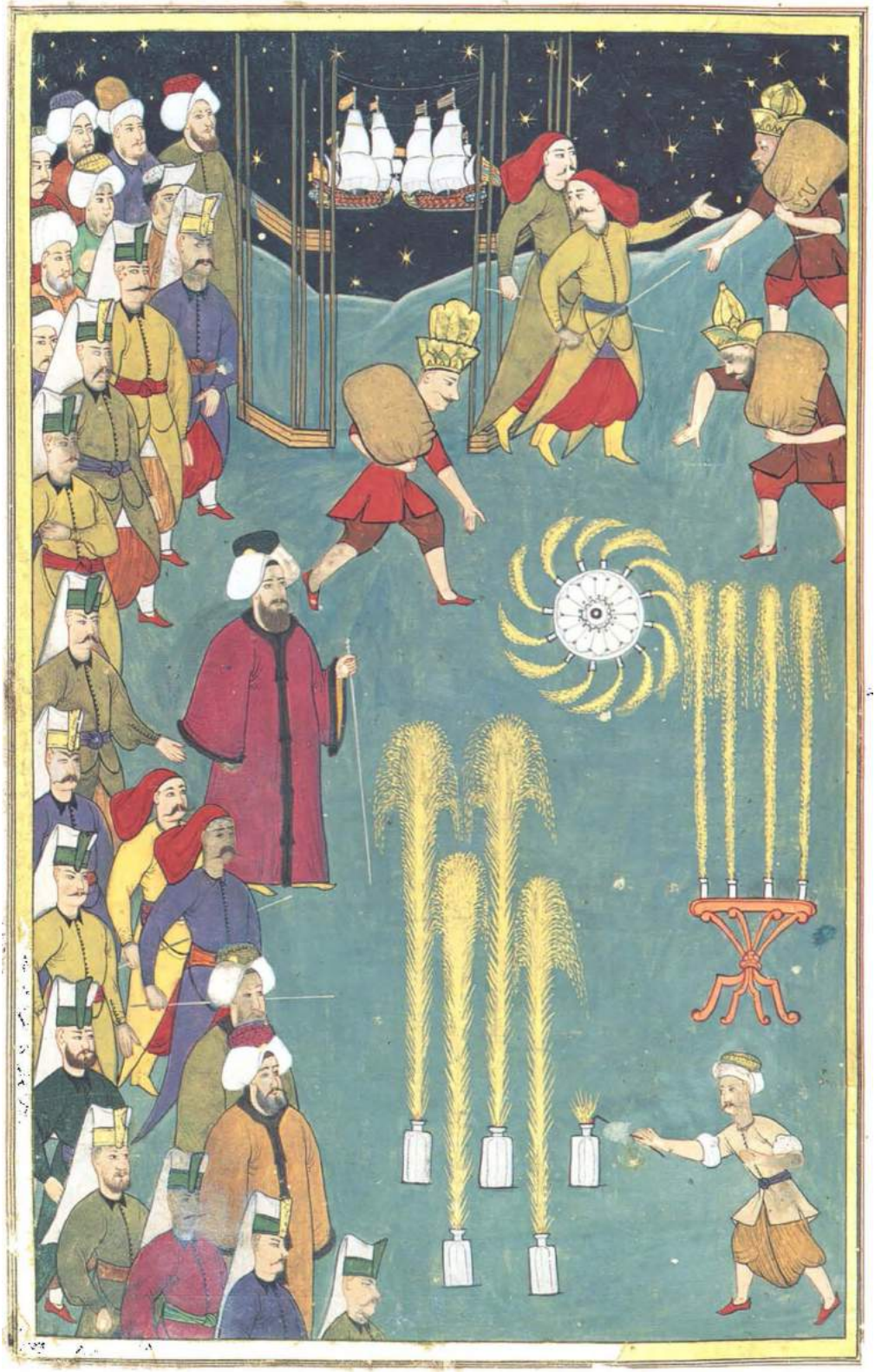

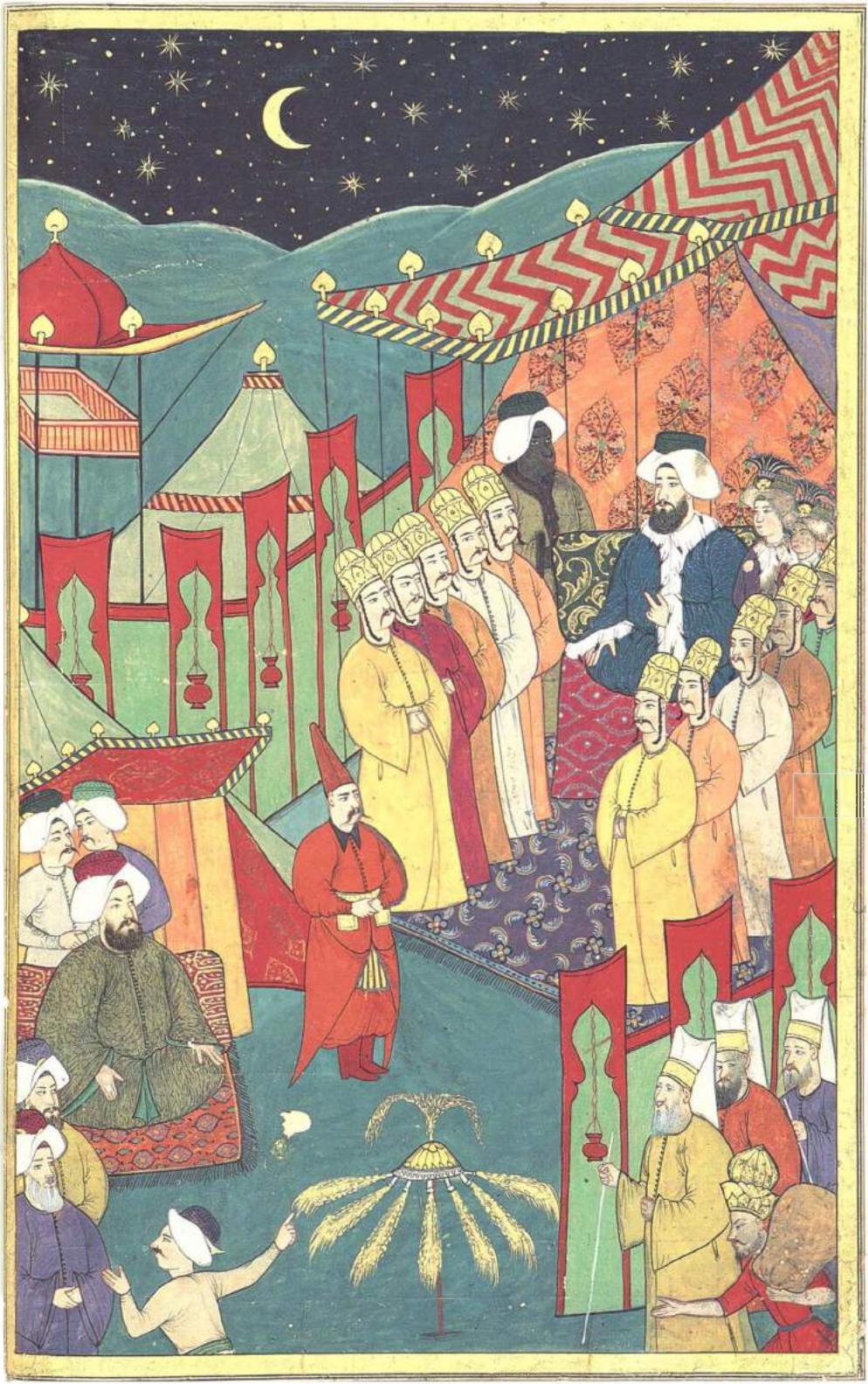

[İKİNCİ GÜN]

[30b] Sevinç dolu düğün günlerinin ikinci gününde görüntü parıltısı saçan neşe arttırıcı olaylar.

Ertesi gün –ki Zilkade ayının on altıncı Perşembe [19 Eylül 1720] günüdür–

Sabahla birlikte –ki doğu ülkesinin padişahı [yani güneş] dördüncü göğün tahtını süslemiş,

Karanlık gecenin yıldızını toplayıp altın alemli otağını yer yüzünü kuş bakışıyla seyredecek bir yere kurmuş,

Belli ki kutlu düğün şenliğini seyre gelmiş, upuzun ışınları kendisine dürbün olmuştu–

bahtiyarlık aynasının yuvası olan sultanlık tahtı, eşiğine yüz sürenlerin gözlerinden bulaşan sürme tozundan mutluluk Hüma'sının yeleklerinin[1] süpürgeye benzer mıskalasıyla antılmış; istebrak nakışlı, sündüs işlemeli, altın telli örtüsüyle güzeller güzeli bir görünüm kazanmış; ne var ki, henüz Sultan'ın varlık şebçerağından övünç panltısı almamış olmaktan ötürü, Süreyya sorguçlu padişah otağı sanki kaşı konmamış yüzük yuvasına dönmüştü. Bunun üzerine saltanat vekilinin otağının kapısı tulumculann kirpiklerinin süpürgesiyle süpürüldü, ardından önce o ecinni kılıklı, acayip görünüşlü, işleri maskaralık ederek eğlendirmek olan şahıslar curcuna denilen maskaraca oyunla keyif hasınnı yaydılar ve otağın çevresini neşeli gülüşlerle safran bahçesine döndürdüler. Onlann ardından kol kol çengiler ayak usulüyle raks ettikçe ve elele tutuşmuş nice perçemi dağınık peri yüzlü güzeller

–ki kalçalarının girdap gibi dalgalanmasından, dalga titreme egzersizi yapar–;

kıvrak bir salınışla oynayıp kınttıkça,

Şarkı okuyuşları dinleyenleri kıpır kıpır eder, "hey hey"leri halkı baştan çıkarırdı;

Bir yaşlı kimse onları seyretse, elindeki bastonu dört parça ederdi;

---

[1] Uzun kanat tüyü.

Fırsat bulup da görmüş olsa, şal oyununa hazır olurdu–;

bu şekilde onlar bel ve kalça kıvırarak dolanıp oyunlar oynadı ve seyircilerin kalpleri kavuşma sevdasıyla saat rakkası gibi heyecan çarpıntısına esir düştü. Sadrazam'ın otağı önünde bu musiki keyfi bir iki saat sürdü ve rakkasların ellerindeki teflerin cilcilleri seyre gelip de halka şeklinde kümelenip oturanları coşturdu. [31a Minyatür]

[31b] Sadrazam Cenapları hilafet otağını süsleyen Sultan Hazretleri'nin vekili olarak oturduğunu ifade etmek üzere adalet kasrının yanı başında bulunan seyir otağında mutluluk makamını süslediler. Bu esnada Mısırlı göstericilerin yine ustalık pazısının gücünü göstermeleri ferman olundu ve getirilmeleri için işaret parmağı, davet etmek üzere, Mısırlı Şahin'e, bir tuzak kuşu gibi, pır pır oynatıldı. O sihirbaz oyuncu arkadaşlarıyla düğün meydanına şenlik kilimini bir oyun perdesi gibi sermeye girişir girişmez, seyirciler arasında bir kargaşa koptu ve seyretme isteği coştu. Arap daha arkadaşının omuzuna binmeden bunlar nöbetleşe birbirinin omuzlarına binmeye başladılar. At sırtında rahat edemeyenler bile sepeti omuzunda bir meyve satıcısı bulup, malının bedeli kadar ücretle sepetini kiralayıp ve üstünü kâh oturak şiltesi, kâh ayak üstü dikildikte basamak yeri gibi kullanıp,

Yine mi iş çıkarır o bozguncu

diye gözlerini dört açarak bekleştiler ve sarmaşık gibi direklere sarılıp duvar resimlerine benzeştiler.

Ardından sözü edilen oyuncular kâh bir çemberin içini ve dışını zümrüt renkli fincanlarla murassâ bir kemere döndürdüler, kâh iç tarafına sivri uçlu bıçaklar dizmek suretiyle hançerli bir kuşağa benzettiler. Ardından Hacı Şahin uzaktan fırlayıp koştu ve okun zihgirden geçişi gibi geçip uçtu; ne fincanın birinden bir damla damladı ne de sivri uçlu bıçaklardan birisi vücuduna saplandı.

Sonra bir devenin hörgücü üzerine konulan çemberin bir tarafından bir anda çakan bir şimşek gibi atılıp, öte tarafında kasırga gibi esip gittiğinde, düştükleri aşın hayret yüzünden, şenlik meclisinin bazı oyuncuları "Ne de-

venin sütü, ne Arabın yüzü" diyerek durma yaygısını dürdüler [yani gitmek üzere toparlandılar] ve hadlerini bilip "*Devesi küçük yere bak*" meşhur atasözünü mınldanarak kaçıp gittiler.

Adı geçen pehlivan on yaşlannda bir çırağını düzgün bir sırığın tepesine çıkanp sırığı başı üzerine aldı; ustası yerde kıvnla kıvıra oynarken çırağı da başı üzerinde bir dolu küple oyunlar yaptı ve kırıtıp oynamakta ustasıyla başabaş geldi; böylece bardak yuvarlandı, kapağını buldu. Doğrusu, o küçük yaştaki çocuğun yaptığı oyunlar da seyredenleri şaşırttı ve "*O karga, bu ise karga oğlu karga*" sözünü hatırlattı.

Söz konusu pehlivanlardan biri başı üzerine bir Mısır testisi koydu, onun üzerine de kocaman bir küp yerleştirip bu durumda arkadaşının başında ve omuzunda oynayıp kıntarak seyircileri hayretten ağzı açık duruma düşürdü.

Hemen ardından İzmit'ten gelen zorbazlann biri de bir yalın kılıcı kına sokar gibi ağzına sokup başını yere değdirmeden ayak üzerinden sıçrayıp havada üç kez uçarcasına döndü ve "Hüner gösterdim" diye sevincinden [32a] taklalar attı.

Şişebazlar da bir testi üzerinde put şeklinde ağaçtan dört köşeli bir alet yapıp, birbiri üzerine yirmi adet vazoyu ustalıkla dizip, o şişelerin üzerine de bir tabla koyup, bu tabla üzerine de üç adet büyük şişe diktikten sonra içlerinden biri testiyi başına aldı ve korkusuzca, çevik hareketlerle raks etmek suretiyle idrak şişesine taş savurdu [yani akıl almaz bir şeyi becerdi]; bunun yanı sıra kocaman bir küpü tokmakla vururcasına başıyla vurup parçaladı.

Aynca iki adamın bileklerini birbirine bitişik ağaçlar gibi bağladıktan sonra aralanna girip bellerinden kavradı ve düğün meydanında atlı karaca gibi fır fır döndürerek ikisini de serseme çevirdi.

Bundan başka o da birçok hayret verici gösteriler yaptı ki, birkaçı şunlardır:

Birbirine paralel iki tahta parçasının iki yanına yalmanı yukanda ve dikine durmak üzere, dört kılıcı demir bir köprü biçiminde yerleştirdi, sonra üzerlerine basarak korkusuzca ayak üstü dikildi. Ardından parıl panl parlayan üç kılıcın neşter gibi keskin uçlannı karnına dayayıp vücudunu pervasızca sağa

sola eğip doğrulttu ve daha nice hayret verici hareketler yaptı. Daha sonra ayaklarını havaya doğrulttu, sırt üstü kılıçların üzerine uzandı, sonra vücudunu yanlamasına yere bıraktı ve bıçakları yerden birer birer topladı. Sonra da kavun büyüklüğünde iki taş parçasını çocuk oyuncağı olan top gibi birer birer havaya fırlatıp kâh başı ve omuzunda ve kâh elinde, ayağında, sırtında ve göğsünde dolaştırdı ve uzuvlarının çevgânıyla dilediği gibi yakalayıp meydan yüzüne yuvarlamadı [yani yere düşürmedi]. Ve son olarak da bir çemberin iç tarafına yarı yüksekliğine kadar fincanlar dizip suyla doldurdu ve oyunculukta o derecede suyunu buldurdu [yani ustalık sergiledi] ki, bir fincan yere düşmeden ve bir damla su dökülmeden çemberi hızla ve korkusuzca döndürerek döner bir aleve döndürdü.

Bunlar oyun aletlerini topladıktan sonra çengiler fasla başladıkları sırada sultan kösünün gümbürtüsü ve padişah nevbetinin gürültüsü gök kubbeyi gümbürdetti ve top şenlikleri zaman ve zeminin başbuğunun teşrifini müjdeledi; bunun üzerine gök ülkesinin taçlı beyi –ki güneştir– bulut perdesi ardına gizlenip, adalet kasrı saltanatın cihanı aydınlatan güneşine şeref yurdu oldu [yani Sultan gelip otağına yerleşti]. [32b Minyatür] [33a Minyatür]

❁

[33b] Düğünün bu ikinci gününde Şeyhülislam Hazretleri –*Tanrı ona esenlik versin*– diğer yüksek dereceli âlimler, değerli kazaskerler ve rütbe sahibi vilayet kadıları halkın velinimeti olan Padişah'ın şölen evine çağrılmakla ikram görmüşlerdi. Saat altıda divan otağına ve bitişiğinde olan çadıra başlarında örfleri ve üstlerinde kaftanları olduğu hâlde gelip mertebelerine göre bu şerefli toplulukta yan yana oturdular. Ancak Şeyhülislam, padişah otağının bitişiğinde olan çadırda yükseklik döşeğine tek başına oturup; giyimi, örfü ve beyaz kürküyle meslek sınıfının örfüne uygun davrandılar. Bu sırada Sadrazam, başında mutallâ kallâvîsi ve üzerinde çok değerli samur kürk feracesiyle herkesten önce Sultan'ın kutlu katında durma şerefine erişti, bir müddet sonra Şeyhülislam Hazretleri de yücelik sığınağı Padişah'ın yanına ulaştırıldı. Rumeli kazaskerliğinden ayrılmış efendiler hazretlerinden; babadan oğula bilgin ve ergin, şerefli ve ulu; vilayet kadılığı rütbesine erişmişlerin en seçki-

ni, yani Damatzâde Ebülhayr Ahmet Efendi; bilir ve bildiğini işler, değerli ve olgun er; hâlen Rumeli kazaskeri Mirzazâde Şeyh Mehmet Efendi; ulema sarığı taşıyanlar sırasında sırabaşı, Rumeli payesiyle daha önce sultan imamı Hasan Efendi; daha önce Rumeli kazaskerliği şerefine şeref katmış, kendini ilimler ve üstünlükler madeni olarak tanıtmış Uşşâkîzâde Seyyid Abdullah Efendi; Rumeli payesiyle Anadolu kazaskerliğinden ayrılmış, saray tabiplerine baş olmuş ve hükümdardan yakın ilgi görüp gözüne girmiş Ömer Efendi; hâlen Anadolu kazaskerliği makamını süsleyen, kökleri yere sıkıca geçmiş seyyidlik ağacının dalı olan Paşmakçızâde Seyyid Abdullah Efendi; Anadolu kazaskerliğinden ayrılmış, fazilet ocağının şerefli ferdi Çivizâde Atâullah Efendi; ilim ve olgunluk hilallerinin doğuş yeri, değer ve üstünlükler yıldızlarının yükseliş yeri, büyük kazaskerlerin başı ve önderi, Kevâkibîzâde Veliyyüddîn Efendi; İstanbul kadılığından ayrılmış, Anadolu payesiyle seçkinlik şerefi kazanmış olan, saygıdeğer âlimlerin ileri gelenlerinden, hâlen nakiplik makamında mutluluk sancağı dalgalandıran, soyu unvanlı ve atadan ve sonradan kazanılmış üstünlükle şanlı Ak Mahmud Efendizâde Seyyid Mehmet Zeynelabidin Efendi; yine Anadolu payesiyle saygıdeğerlik mihrabını bir seccade gibi süsleyen, İstanbul kadılığından ayrılmış, daha önce sultan imamı olan Salih Efendi; yine aynı rütbeyle kazaskerlik mevkiinde bulunanlar arasında yer tutmuş, daha önce hekimbaşılık yapmış Mehmet Efendi; hayırla bitip barışla sona ermiş, kaygısızca atlatılmış sefer sırasında İslam ordusunda kadı olan, şerefli ve soylu efendi, olgunluk ocağını süsleyen, değer ve üstünlükler makamını bezeyen Yahyâ Efendizâde Feyzullah Efendi; İstanbul'dan ayrılmış efendilerden Tosyalı Mustafa Efendi; daha önce sultan imamı Hacı Mehmet Efendi; Yahyâzâde Ahmet Efendi, Sun'ullah Efendi; İstanbul payesiyle şereflilik döşeğini süsleyen, temiz soylu ve yüksek değerli efendilerin seçkini ve önde geleni, eski şeyhülislam, kerametli, faziletli Mirza Mustafa Efendi Hazretleri'nin kutlu varlık ağacının dalı Salim Mehmet Efendi; hâlen görevde olarak İstanbul kadısı Dürrî Mehmet Efendi; Mekke kadılığından ayrılmış Şaban Efendi; Mekke payesiyle daha önce Mısır kadısı Birâderzâde Mustafa Efendi; Mekke payesiyle daha önce İzmir kadısı, eski şeyhülislam

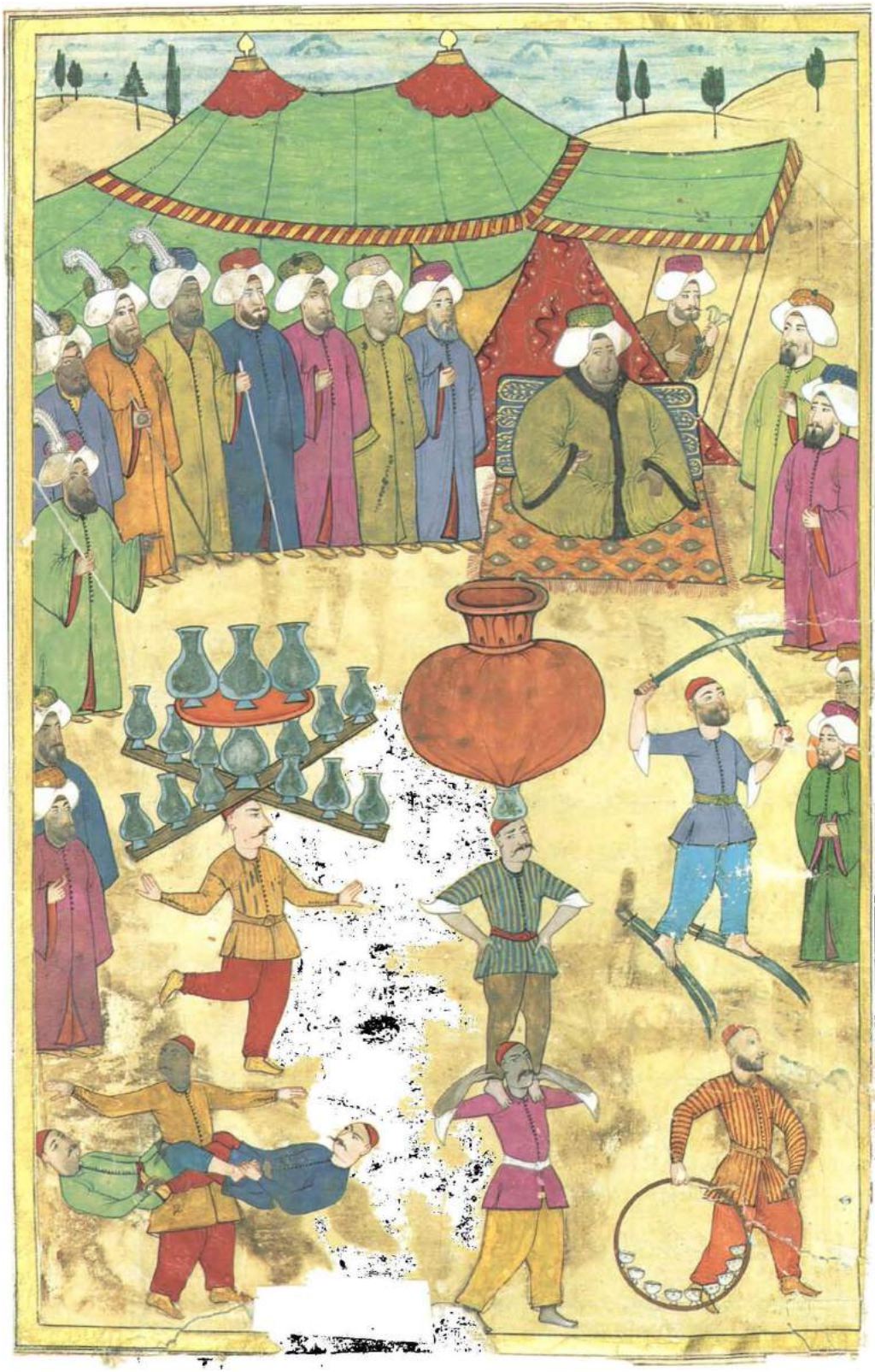

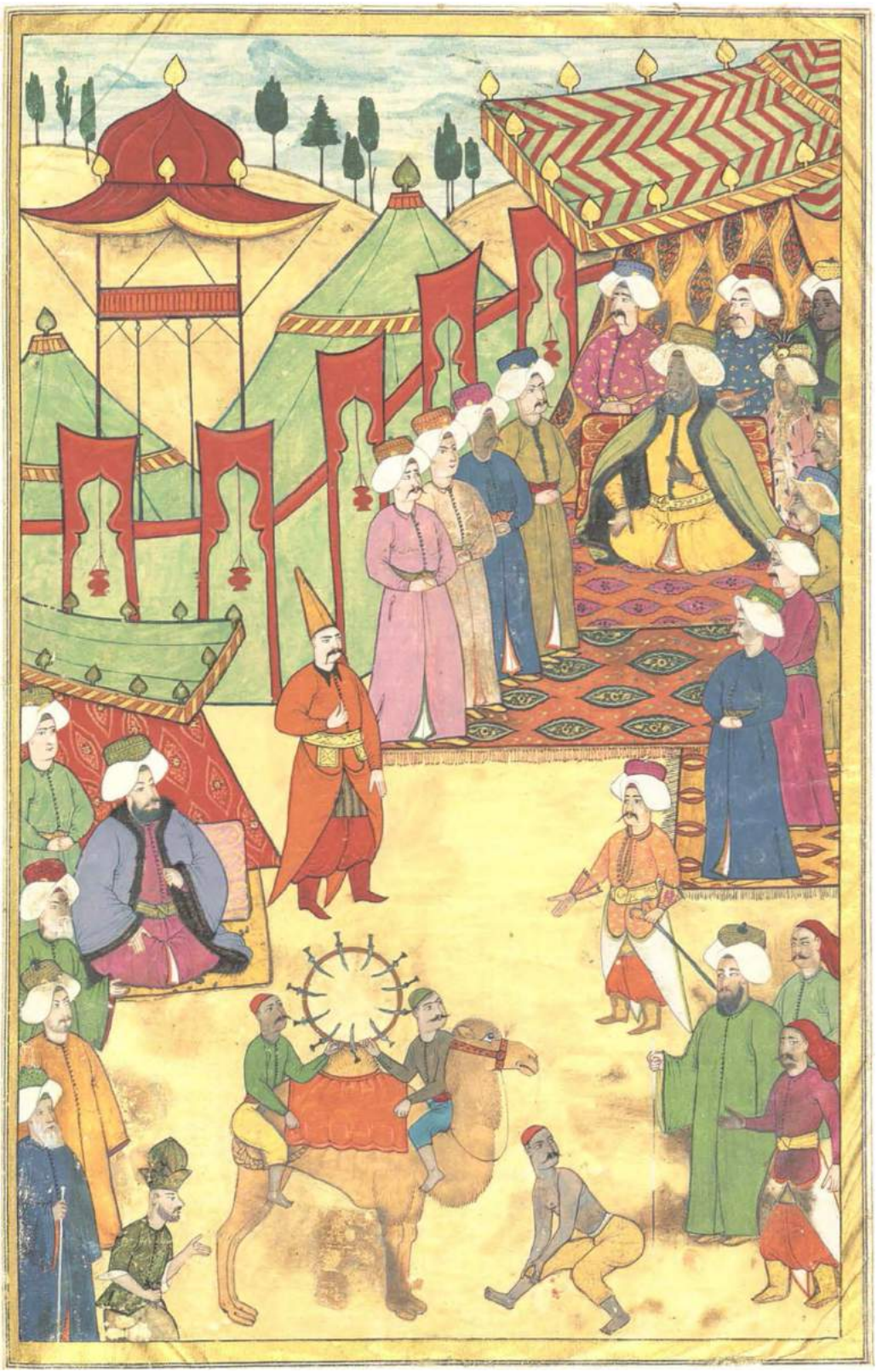

saadetli İsmail Efendi Hazretleri'nin değerli soy dizisinin değerli üyesi, büyük efendilerin en büyükleri içinde seçkincesi İshak Efendi; Edirne'den aynlmış efendilerden Kebîrîzâde Abdurrahman Efendi, Seyyid Zeynelabidin Efendi, Abdullah Efendi, Vardarlı Şeyhzâde [34a] Mehmet Efendi, Hekimbaşızâde Ebûbekir Efendi; Edirne payesi olan efendilerden daha önce Şam kadısı Kerimzâde Rifdî Mehmet Efendi; daha önce Halep kadısı Altıparmakzâde Abdülbâkî Efendi, daha önce Selanik kadısı Ağazâde Seyyid Mehmet Efendi; daha önce Halep kadısı Yahyâ Efendizâde Abdullah Efendi; Bursa'dan aynlan efendilerden Mektûbî Osman Efendi, Çıracızâde Hasan Efendi, Zülâlî Hasan Efendi; Bursa payesi olan efendilerden, daha önce Mısır kadısı Bâbîzâde Mehmet Efendi; daha önce Şam kadısı Evliyâzâde Ali Efendi; Mısır'dan aynlan Kâmî Mehmet Efendi; Şam'dan aynlmış olan efendilerden Cezayir Paşasızâde İbrahim Efendi, Bolevîzâde Seyyid Ahmet Efendi, Çeşmisiyah Mustafa Efendi; Şam payesiyle daha önce Galata kadısı Hocazâde Ömer Efendi; Kudüs'ten aynlmış efendilerden Şeyhülislam Mehmet Efendi damadı Mustafa Efendi, Pîrî Mehmet Efendi, Abdullah Efendi'nin damadı Mehmet Efendi, Kethudâzâde Mustafa Efendi; Halep'ten aynlmış efendilerden Muabbir İsmail Efendi, Osmanzâde Ahmet Efendi; Selanik'ten aynlmış efendilerden Hocazâde Seyyid Abdullah Efendi, Mestçizâde Abdullah Efendi, Zekîzâde Mehmet Salih Efendi; Yenişehir'den aynlma efendilerden Sofu Seyyid Mehmet Efendi, kethüda Mustafa Efendi, Râzî Abdüllatif Efendi; İzmir'den aynlmış efendilerden Gümrükçü Hüseyin Paşazâde Mustafa Efendi, Bolevîzâde Seyyid Mehmet Efendi, Mirzazâde Nîlî Ahmet Efendi; Galata'dan aynlmış efendilerden Abdülvehhâb Efendi, Müsevvid Ahmet Efendi, Fâiz Seyyid Abdürrahîm Efendi, mertebelerine göre ve bir kitap nüshasının yapraklan gibi topluluk nüshasının sırasıyla birbirine bağlanmış parçalan hâlinde sıralanıp, fetva eminliğiyle hâlen Galata Kadısı Sâcidî Ali Efendi de davet risalesinin sonucu olarak [yani son sırada yer alarak] aralanna katıldı.

Bunlar üç direkli, şaldan dikilmiş, göğü andıran otağda ağırbaşlılık mevkiinde diz dize oturmuş, katı göklerce yüce Sultan'ın yüzünü görmeyi beklerken Şeyhülislam Hazretleri de teşrif edip, bir risalenin önsözü gibi topluluğun

başına geçerek mutluluk köşesinde yerlerini aldıktan hemen sonra Sadrazam ve Darüssaade Ağası Padişah Hazretleri'nin –*Yüce Tanrı mutluluğunu kıyamete dek sürdürsün*– sağlarında ve sollarında koltuklarına girmiş olarak, yücelik sığınağı olan önlerinde Kapıcılar Kethüdası ve Çavuşbaşı Ağa başlarında selimî, ellerinde gümüş asâ ve üstlerinde uzun yenli kürkle ve Bostancıbaşı Ağa ile Mirahur Ağalar, aynı şekilde selimî ve erkân kürkleriyle,

Ey taht! Binlerce müjde ki devletin geliyor; örtüyü sıyır, ay yüzlü Şahın geliyor;

Hasret çekerek ruhsuz bir kalıp gibiydin; o cihanın canı bu hâlini bildi, işte o yüreğindeki hasret yarası geliyor;

Belki de başına konup yine gölge salacak; kanadını açmış o mutluluk Hüma'n geliyor;

Başında övünme tacına süs olmak için değer ve ölçü[1] *sedefinin o biricik incisi geliyor;*

İnsanlar düğünle neşelenmişti, senin gönlün ise bir türlü açılmazdı; müjdeler olsun ki senin de sevineceğin vakit geliyor;

Arslan inine yaklaşamayacağım gibi, artık sana da yaklaşamam; çünkü yanına o arslan atılışlı Şah geliyor;

Ricam şudur ki, o Şah iyilik saçarken: "Ey Vehbî! Duaya hazır ol, sıran geliyor" diyesin

haberi uyarınca, kutlu Padişah'ın gelişini müjdelediğinde, bütün âlimler saygı içinde ayağa kalktılar, selam yerinde doğruldular. Bahtı yüce, Hüma gölgeli Padişah ululuk ve büyüklük tahtının tepesine yuva kurduğu ve o emeller kıblesine karşı eğilmek suretiyle karşılama ve selamlama merasimi yerini bulduğu sırada, hoş sesli çavuşların dualarıyla tahtın altın işlemeli döşeğini süslediler. Ardından ulular ulusu, ülke âlimlerinin en güçlüsü, üstünlüklerle süslü Şeyhülislam, tıpkı bir dairenin merkezi gibi, ifade dairesinin merkezinde yer aldı ve fetva emini, yukarıda söz edilen Sâcidî Ali Efendi de, buhur şamdanı gibi, istifade mihrabı seccadesine oturdu; bunun üzerine Şeyhülislam: *"[Ey Hazreti Muhammet] de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin"*[KUR'AN, ÂL-İ İMRÂN 3:31] ayetini okudu ve sevgi anlamını yorumlayarak bağlılık gösterme meyvelerini açıkladı. O konuştukça adı geçen

Ali Efendi bu açıklamanın doğruluğunu destekler anlamda başını sallıyor ve uygun bulup onayladığını "Evet, evet" diyerek belirtiyordu. [34b Minyatür] [35a Minyatür]

[35b] Bu şekilde ayetin ses kalıpları altındaki anlamını açıklaması bitip, kısa dersinin özlü sözleri sona erip de, o cennet görüntüsü sergileyen, mübarek varlıkların ayak bastığı dem, melek huylu Padişah'ın mutluluğu için edilen duayla güzel bir şekilde sona erdirildikten sonra, hepsi birden ayağa kalkarak toplantıdan ayrıldılar, misafir otağlarına gidip başlarından örflerini çıkardılar ve Horasanî sarık giyerek çadır köşesinde istirahate koyuldular. İhtişamı Dârâca Sadrazam ve makamı yüce Şeyhülislam asıl kılıkları ve günlük giyimlikleriyle seyir otağında oturup dinlendikleri sırada; hilafet kelimesinin anlamı, saltanat sözünün zihinde beliren yanı olan ulular ulusu Padişah, bir manzumenin en güzel beytinde saklı nükte gibi adalet kasrına gelip yerleşti, yücelik ve yükseklik yuvasının kat kat perdeleri

Altın alemli dîbâ sancak gibi

kaldırıldı ve eşiği gök kadar yüce şan ve mutluluk otağının örtüsü

Seyir kirpiğinin eteği gibi

toplanıp açıldı. Bunun üzerine, şenlikle süslenmiş düğün meydanında kalkan tozu gidermek için hizmet yerinde ayak üstü bekleşen ve koşuşturmaya hazır bulunan gülünç yüzlü tulumcular kırbalarından su saçarak ve Sultan'ın adalet mekânı olan kutlu köşkünün kapısının önünü süpürge benzeri kirpikleriyle süpürerek, düşe kalka dört bir yana koşuşturup, kuraklıktan çatlamış neşe zeminindeki çatlaklara sevinç gülüşlerinin tohumunu saçmakla düğün yerini safran tarlasına döndürdüler. Bu sırada gök kemerli otağın perdesinin ardından Padişah'ın âlemi aydınlatan yüzü bulut altından parıltı saçan güneş gibi ululuk, şanlılık ve ağırlık ışığı saçtı; yani

O büyüklük tahtına parıltı saçan, ihtişamla gelip, mutluluk ve kutlulukla halka Hüma gibi gölge saldı;

O arslan atılışlı başbuğla, güç ve yücelik güneşinin saçtığı ışıktan adalet kasrı Arslan Burcu'na döndü;

Padişah'ı şehzadeyle birlikte oturur hâlde gören: "Bu kasrın aylı günlü kubbe saatle ne farkı var?" derdi;

Gösteri ustalarına buyruk saldı ve böylece ortalığı sevince boğmak suretiyle dünyaya hem bedence hem de ruhça şölen vermiş oldu.

bu şekilde dünyayı süsleyen Padişah, gökte dolanan güneş gibi düğün alanına ışık saçar, yükseklik ve büyüklük burcunda salına salına dolanır hâlde bulunduğu sırada, değeri büyük sadrazamı, mutluluk bağışlayıcı Veziriazam da

Güneşin yeri yücelerde olur; parlak ay onun gölgesinde hoşça geçinir gider

beytinin anlamından yansıdığı üzere, sultan otağının gölgesinin düştüğü yerde bulunan seyir otağında mutluluk köşkünde şilteye kurulup yaslanır durumda idi ki, yaya ciridi oynanması için emir verdi. Bu sırada İskender'e yaraşır kös ve şahlara yakışır davul, âşıkların göğüslerini yumruklamaları gibi tokmak muştasıyla dövülüp güm güm ötüyor ve ürküntü verici sesleriyle kerrenaylar, mehteran ağızlarının kâsesinden hava kadehini ağzına kadar doldurmakla, zurna akorduna dönüp, delice çığlıkları göklere ulaşıyordu.

Ara açıcı, uydurma bir kendini bilmezlikle, ortada hiçbir sebep yokken, birbirine düşman kesilerek kahvehaneyi yiğitlerin vuruştuğu savaş alanına döndüren gayretkeş masal dinleyicileri gibi, lahana ve bamyaya karşı ilgi duyarak taraf tutmaktan ötürü birbirinden ayrılıp ikiye bölünen yaya ciritçiler cirit sopasıyla göğüs dövücü vuruşmaya hazır oldukları sırada, dik sesli çavuşların gayrete getirici "hay hay" nâraları her birinin sabır ve sükûnetini kapıp aldı, böylece iki taraf birbirine katıldı ve karşılıklı olarak akan yıldızca gidişli ciritler atıldı. Birbirini el çengeliyle yıkmak ve birbirinin kemik hisarlarının kamışını kuru bir çöp gibi kırmak için çılgın bir fil gibi hamle edermişçesine rol yaparken, ciritler dokumacı mekiği gibi bir o yandan, bir bu yandan atıldı; iki taraf, çubuklu kumaş atkı ve çözgüsü gibi birbirine girişip katıldı. Cirit vuruşması demirle dövüşmeye yol açacak dereceye vardığında, çavuşların "kiş kiş"leriyle aralan ayrıldı ve birbiriyle çöp kınşmadan [yani hesaplaşmadan], üstün gelen tarafın belirlenmesi davasının sonuçlandırılması başka bir vakte bırakıldı.

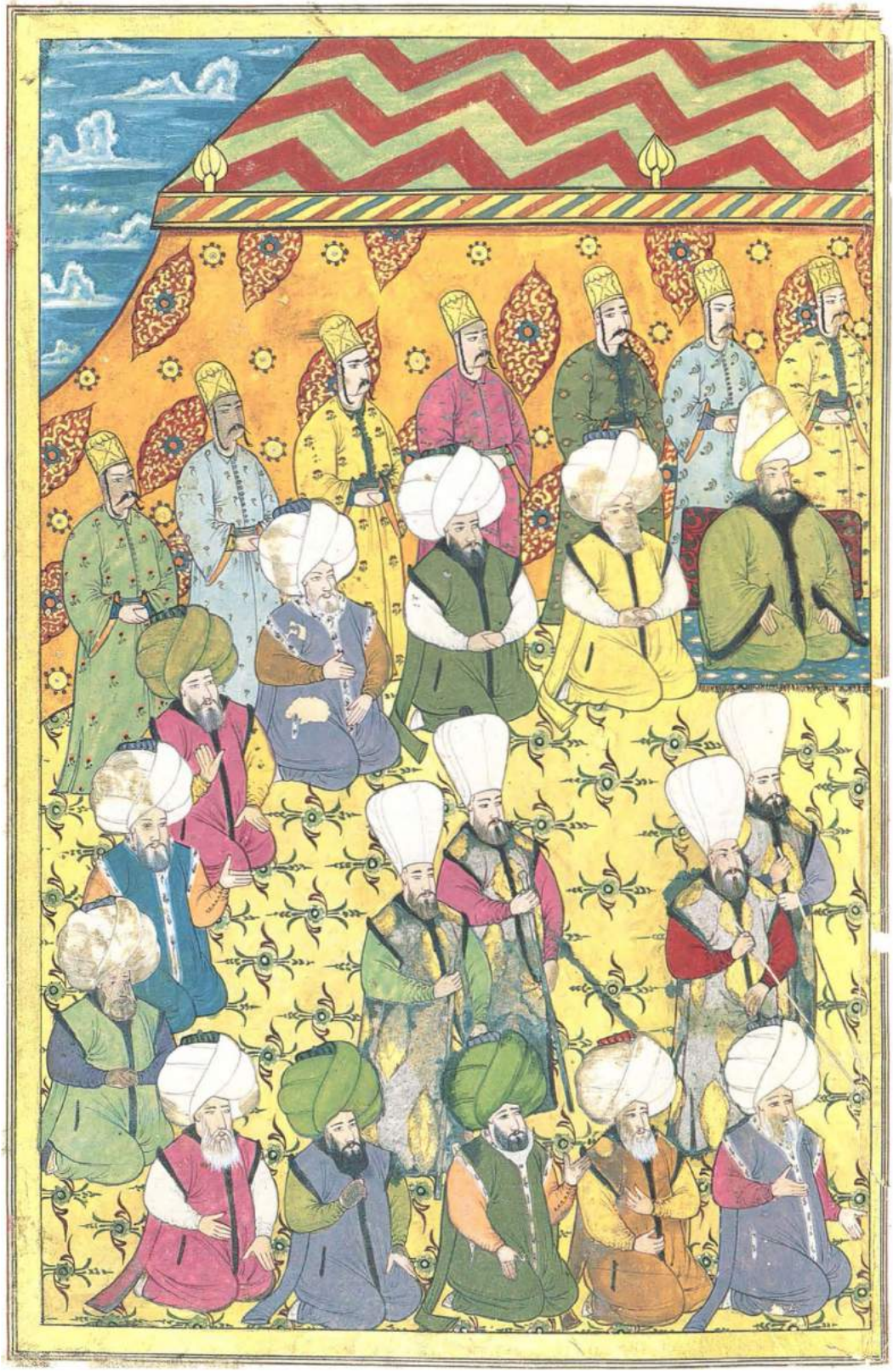

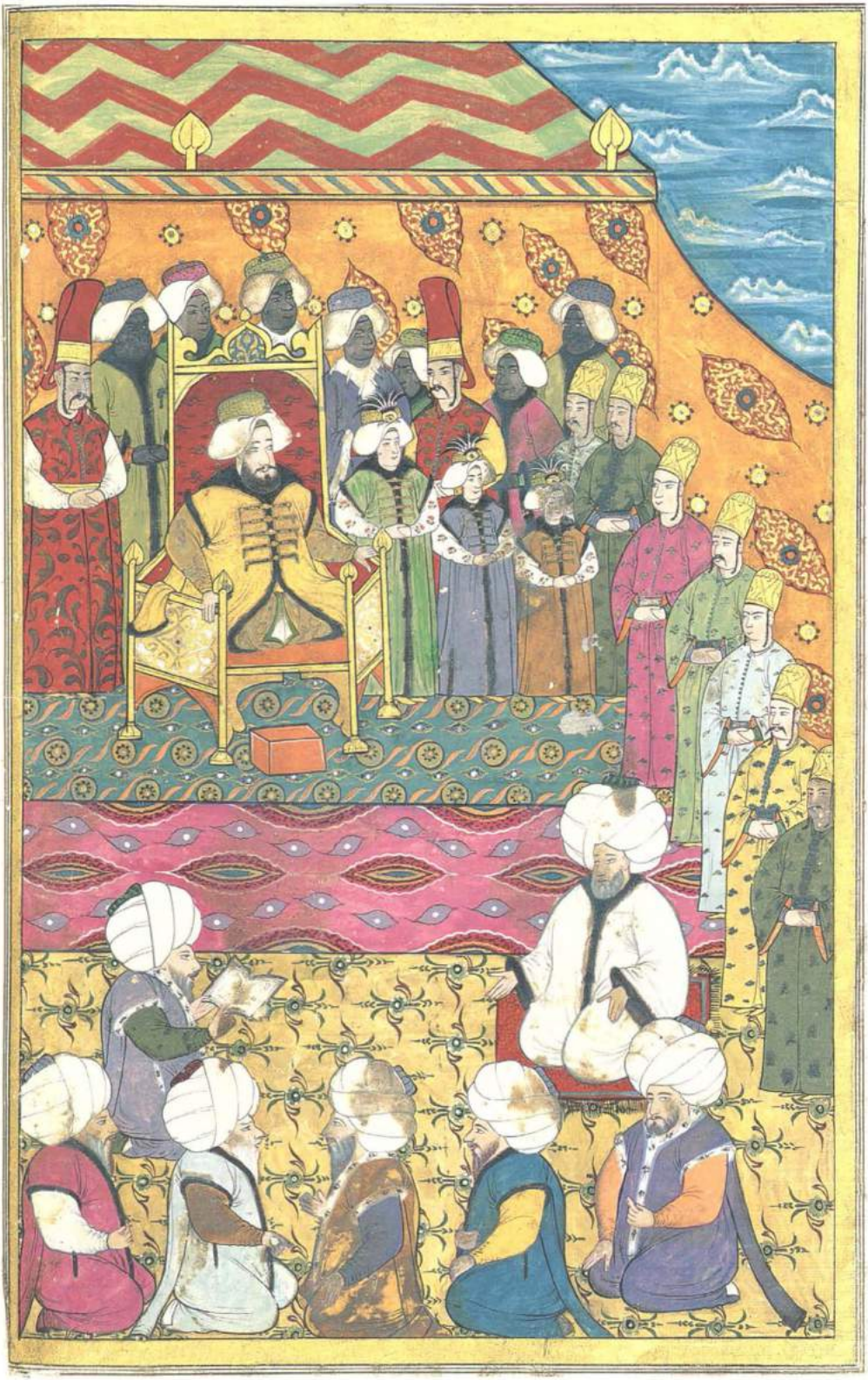

❁

[36a] Bu sırada Sultan'ın yardımlarıyla bağış elbisesi giymiş olan sünnet çocuklarının bir bölüğünün toplu ve düzenli bir şekilde Padişah'ın önünden geçip kendileri için hazırlanmış çadırlara gitmesi ferman buyuruldu. Bunun üzerine, önce, tuhaf yüzlü tulumcular korku salıcı bir hücum denemesiyle yol üstüne taşıp oturan seyirci kalabalığını sürerek meydanı genişlettiler ve oyun oynarmışçasına, havayla şişirilmiş tulumlarını tokat sallar gibi birbirlerine sallamak suretiyle, birbirlerini tulum çıkararak [yani olanca güçleriyle] koşuşturdular; bu arada asesbaşının adamlarından yüz kadar yeniçeri de onların ardınca ayak yordular. Onların ardından Düğün Emini sof üst ve mücevvezeyle, yavaş yavaş salınarak yürüyüp geldi ve yer yüzü şahının [Sultan'ın] önünde, secde ederce yere kadar eğilmek suretiyle, selamlama merasimini yerine getirdi.

Ardından yüz elli kadar cerrah düzenli bir dizi hâlinde ve hassa cerrahlarının önde gelenlerinden Evliyâzâde Hüseyin Çelebi ve Hamzazâde Hacı İsmail kendilerinin, takip fâsı[1] gibi hemen ardında bulunduğu hâlde, cerrahbaşı Nuh Efendizâde Süleyman Efendi,

Âdet budur, büyükler toplantıya en son gelir

sözüne uygun olarak, kapısının eşiği Hazreti Süleyman'ın eşiği kadar yüce Padişah Hazretleri'ne kulca bağlı oluş halkasını bir süs gibi boynuna takmaktan kıvanç duyduğundan ve Osmanlı'nın soy zincirine hizmet ilmiği attığından ötürü herkesten sonra geçip bin şevkle Padişah'ın önünde yerlere eğilerek tebrik merasimini yerine getirip göğüs kabartarak övünç satarcasına bir yürüyüşle ve büyüklük taslarcasına bir salınışla, "Hamd olsun Allah'a; Padişah'ın düğününde hizmet etmek akranlarım arasında bana üstünlük sağladı ve babama göre de öne çıkardı" diye,

Kişinin bin yıl da olsa ömrü, ne faydası var; Nuh'un ömrünün de nihayet bir sınırı var

beytini mırıldanarak ve

[1] Arapçada "ardı sıralık" anlamı veren *fe* harfi.

Saçına asılıp kalanın ayağı yere basar mı?

diyerek hızlı adımlarla yürüyerek geçip gitti.

Bundan sonra mehterhane ile bir sürü süt kuzusu misali, yüz otuz sekiz adet çocuk yürüdü. Yer yüzü Padişahı'nın Firdevs bahçesini andıran otağ dairesini seyrederek gözlerini aydınlatıp daralmış gönüllerini ferahlattıkça, rengârenk tüylü cennet tavuslan gibi sevinç bahçesinde kırıtarak yürüyor, önlerinde giden, Merih yıldızı gibi dik ve sert bakışlı cerrahların kin bıçağını bileyip keskinleştirmelerini düşündükçe de, kasap eline düşmüş koyun gibi korku ve telaşa kapılıyorlardı. Bu hâlleriyle mahşer günü Âraf'ta oturanların durumuna benzer bir ruh hâli içinde elli birinci bölüğün çorbacısı –ki "ördekçi" adıyla şöhret ağacında kanat çırpmaktadır– odasının neferlerinden iki geçeli [yani iki sıralı] yeniçeri keçelisiyle, çevrelerinde toplanmış bir şekilde, salına salına giderek alay gösterdiler. [36b Minyatür] [37a Minyatür]

[37b] Böylece sünnet çadırına vardıklarında, bir kol çengi ve hayalbazların [yani karagöz oyunu oynatanların] çadırlarında gece ve gündüz şenlik etmesi ferman buyurulduğundan, hayretle açılmış gözlerinin kemerine gaflet perdesi asılmış ve sünnet şekeri ardından acı tatlısı tattırılmış oldu.

Sünnet çocuklarının, varlığıyla ülkeyi süsleyen ve bağışı herkese erişen Sultan'ın önünden geçişi son bulduğunda, gülünç yaradılışlı tulumcular beş on kadar çocuğu acayip şekillerle ecinni kılığına koyup düğün yeri dairesini cincilerin cin toplama dairesine döndürdüler.

❁

Daha sonra gösterilere geçildi. Tersane emini Abdullah Efendi'nin kollayıp gözetmesi, Kaptan Süleyman Paşa Hazretleri'nin gayreti ve kimseye duyurulmaması uyarısının meyvesi ve Tersane Kethüdası Musa Paşa'nın işe girişmesiyle yapılmış olan baştarda biçiminde, otuz altı zirâ boyunda, on üç oturaklı, üç fenerli bir çektirmeyi çektire çektire düğün meydanına getirip vezirler dairesi yakınında bir yerde hazır bulundurma limanına demir atmışlardı. Küreklerini ve yelkenlerini kullanarak karada yürüyüp ovayı deryaya döndürmesi yolunda deniz ve karanın İskender'i olan Sultan'ın, kazâ gibi

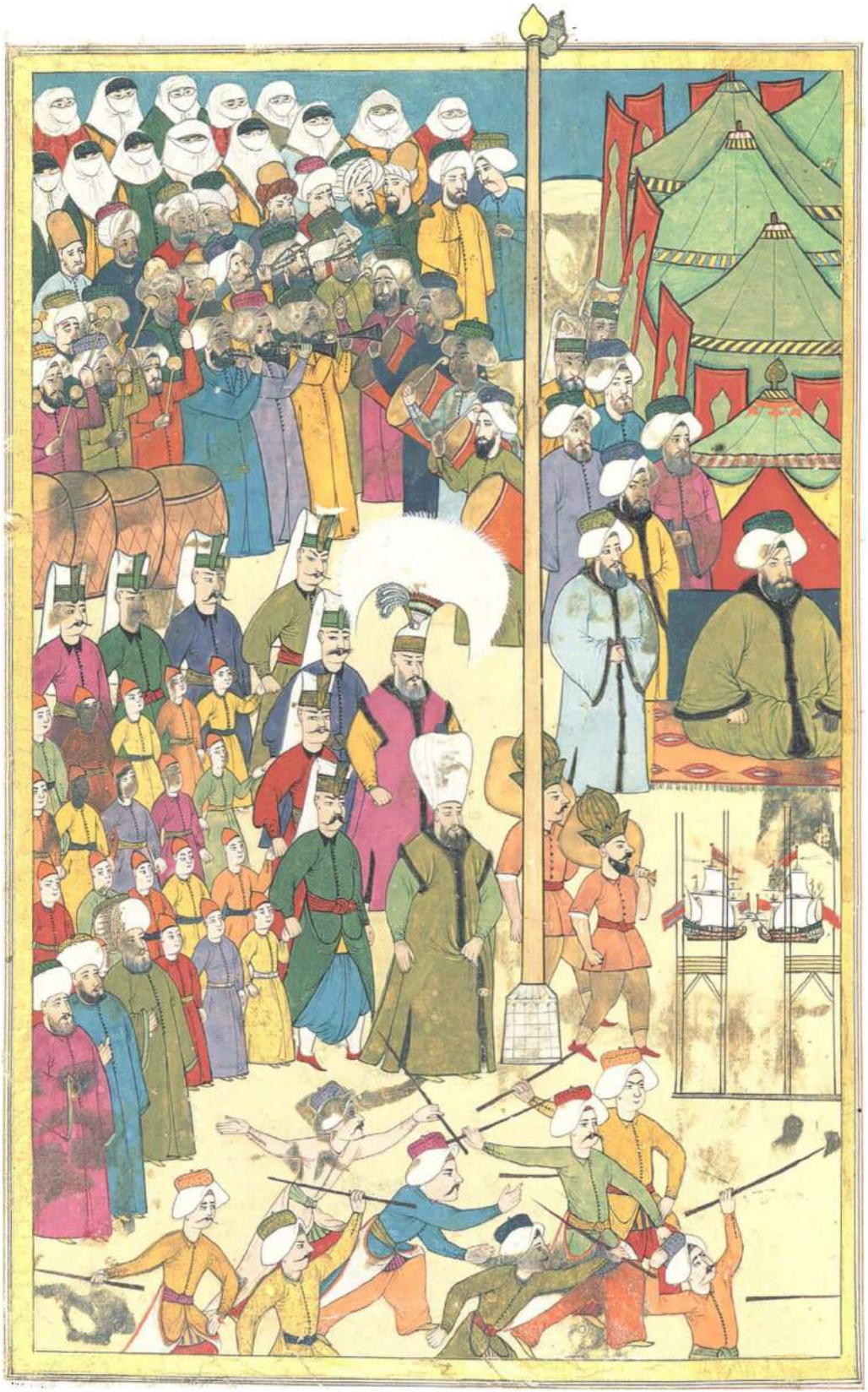

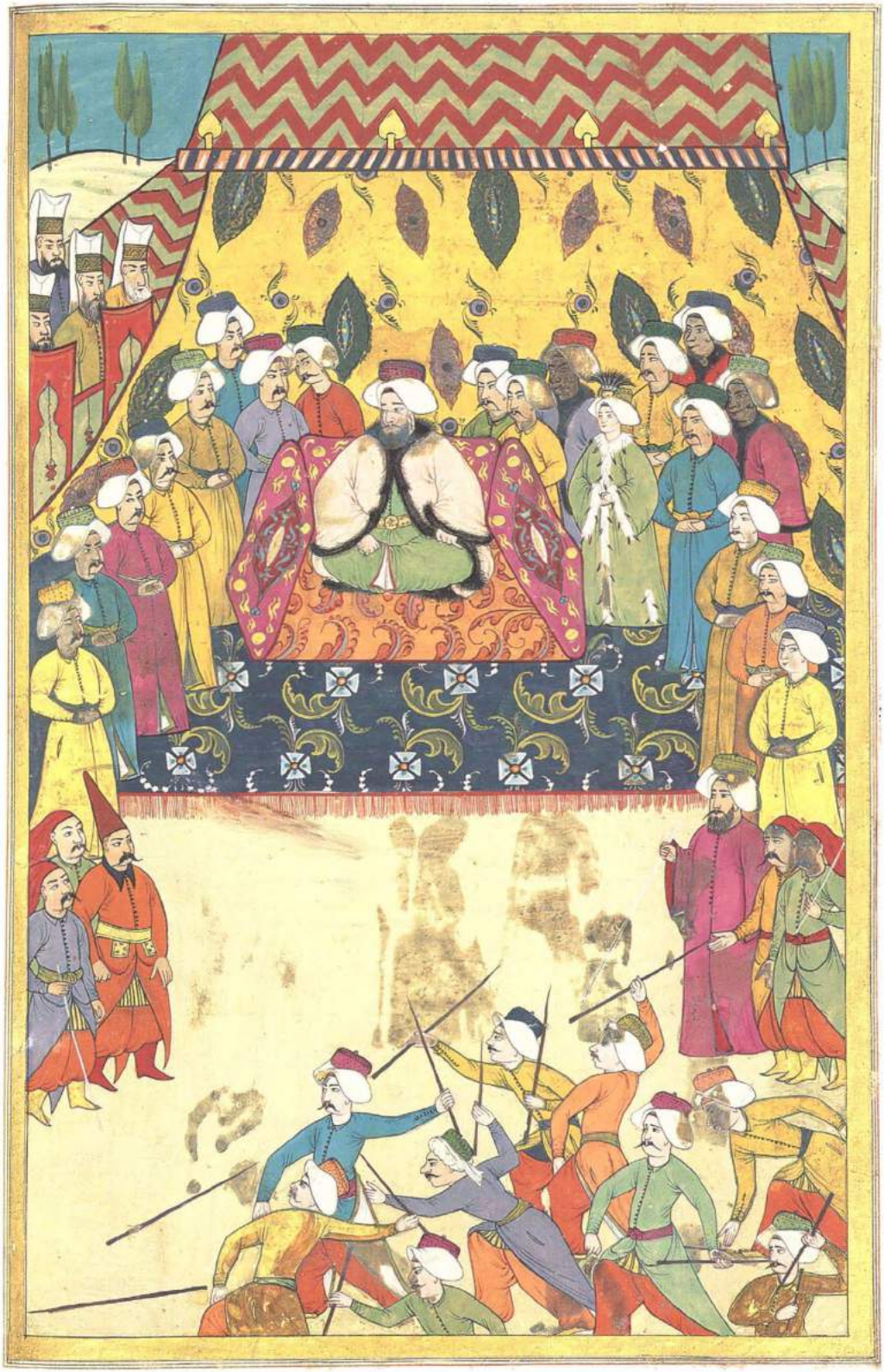

ne gecikir ne de önlenir nitelikte buyruk buyurması üzerine,

Hükmüyle gemi karada, araba ise denizde yürür; ne buyursa olur; deniz ve kara, fermanına boyun eğmiştir

deyişince, yükü sevinç definesi olan geminin gemicileri emri yerine getirme dümenini saltanat okyanusu yönüne doğrulttular. O anda, kadırgalarda uygulanagelen merasim üzere, reisin emrini bildirmek için, sanki hâl dili olan, tuhaf sesli, Firenk ezgili, sesi uzaktan duyulur aletten –ki "silistire" denilen demir düdüktür– çıkan "Göç var" sesinin çığıltısı İsrafil'in sûrunu andırıp, gemide bulunan esirler "ranza" dedikleri daracık yerlerinden ve ürküntü verici yataklarından birden fırlayıp ayaklandılar; öyle ki, sanki kabirden ölüler fırlayıp ayağa kalktı ve her biri bir alete yapışıp mıknatıs gibi öylece kalakaldılar.

O kırmızı boyalı, kızıl bayraklı gemi –ki gök gemisi yanında sandal olamaz;

Bir benzeri daha, duygu yanılması yoluyla da olsa, şaşı gözün bakışıyla görülemez–

uygun esimli rüzgânn yoldaşlığıyla bulunduğu limandan hereket ve Perviz'in "genc-i bâd-âver" adlı hazinesi gibi, tabiat güçlerine hükmeden[1] Süleyman Peygamber kadar güçlü Sultan'ın önünden şenlik etmeye başlayıp, açılmış yelkeni beyaz gül yaprağı gibi göründü ve ovanın yüzü, direğinin erguvan renkli ağacıyla bir çiçek bahçesine döndü.

Doğrusu, Tersane işçileri öyle sihirbazca ustalık göstermişlerdi ki, çektirmeyi bir kimseye çektirmeden ve dışandan bir tek kimsenin bile yardımına muhtaç ettirmeden, ağırlık çekmek için yaptıklan düzmece aletleri geminin içinde gizlemişlerdi. Tayfalan elleriyle kürekleri oynatıyor, ayaklanyla ustaca iş görüyor ve reisi hangi yöne dümen çevirirse gemi de o yöne gidiyordu. Kâh yelken, kâh kürekle hareket ederken iniş-çıkış, uzak-yakın fark etme-

[1] Rivayet edildiğine göre, Süleyman Peygamber hayvanların dilinden anlar, onlarla konuşur ve onları hizmetinde kullanırdı; Saba melikesi Belkıs'la ilgili kıssa motifinde Hüdhüd kuşuyla konuşması, onu haberci olarak görevlendirmesi gibi. Ayrıca bütün tabiat güçlerine hükmederdi, onları emri altına almıştı; yelin tahtını taşıyıp götürmesi, askeriyle birlikte denizde yürümek gibi.

yip, gerçekten denizde gider gibi kolaylıkla yol alıyordu. Bu durumu görünce, [38a] adam deryası olan düğün alanında yol kenarında oturup da denizde yüzermişçesine seyre dalanların şuur kayıkları hayret girdabına kapıldı ve:

Görünen gemi mi, gökte parlak yeni ay mı, yoksa talik hatla su üstüne çekilmiş bir yâ harfi midir?

Dalga dizisi üzerine çekilmiş bir beğenme kaftanı mı, yoksa "Onun akıp gitmesi de durması da Allah'ın adıyladır" [KUR'AN, HÛD 11:41] *ayetindeki uzun okuma işaretleri midir?*

Ova yüzünde yüzüp gelen peri midir? Şu görünen kürekler midir, yoksa Ankâ'nın kanatları mıdır?

Zühre'nin çeng'i yere düşmüş desem mi ki? Ama Zühre'nin sazı bu derecede güzel, bu kadar mükemmel midir?

Gök kasrının eşi midir, yoksa Yay Burcu'nun yansıması mı? Yoksa Rüstem'in yayı bin nakışla bezenmiş olarak görünmekte midir?

Burası eğer bir düzlük ise, onun gemi olması ihtimali olamaz; o eğer gemi ise, bu düzlük peki deniz midir?

Öyle de olsa, onu kullanan, içindekiler mi, yoksa engin bilgi sahibi Şah'ın fermanının kaşının ucu mudur?

O kara ve deniz hâkimi, parlak incili İskender –ki hükümdarlığı zamanı mutluluk ve eğlence günleridir–

Her ne buyursa, Tanrı buyruğunu güçlendirerek yürütür; iki zıddı bir araya getirmesi uzak sayılacak bir anlam mıdır?

İskender denizi kara etti, bu ise karayı denize döndürdü; ona "İskender" denilse kuru bir iddia mıdır?

Bu geminin gidişini ibret gözüyle seyret; yalanım var mı bak; sözüm aşırı ve akla sığmaz derecede ölçüsüz bir övgü müdür?

Ey Vehbî! Dua et, Tanrı ona Nuh ömrü versin; çünkü zamanı rahat çağı, eğlence mevsimidir.

şarkısını söyleyerek, garip bulma konusunda birbirlerine dil uydurdular ve yürüyüp gidişini sağlayan aletlerin inceliklerini açığa çıkarmak için düşünce dalgıçlarını dibi bulunmaz hayret denizine salıp boş yere yorulduktan sonra, kelimeleri şaşkınlık düzeninde dizilmiş söz dizilerine "*Bu cidden acayip bir*

şey!" [KUR'AN, SÂD 38:5] incisini geçirdiler.

Söz konusu gemi, anlatıldığı yol üzerince, deniz kuşu gibi kanat açıp,

Ova yüzünde suyunu buldurdu [yani işini gördü]; yelkenini nefes rüzgârı doldurdu.

Etrafında Tersane Ocağı neferlerinden levent kılığına bürünmüş nice ateş yüzlü yiğit kırmızı fes ve al sarıkla

O fettan gamze kirpik sürüsünü saf saf dizer; öyle ki, sanki mızraklı yiğitler dizi dizi savaşa gider

şimşeğinin aydınlığınca, tüfek omuzda ve kılıç belde, güzellik ve çekicilik alanında savaşmak için sıraya girerek ve gemi de toplar ve mermilerle savaş hamlesine karşı koyarmış gibi şenlikler ederek Sultan'ın önüne ulaştı ve yüksek kemerli otağ kapısının kıyısında biraz oyalanıp,

Meydan ışık deryası, gemi ise ateş gemisi; gök dokuz yelken, yer yüzü ise bir demir lenger oldu.

Çektirme kâh gök gürültüsünü andıran şimşeklerle yıldınmlar yağdırdı ve kâh etrafında savaş alanında sıra sıra dizilmiş olan erler gibi duran Tersaneliler alevli ateşe benzer tüfeklerle ateş saçtı.

Yeterince şenlik gösterdikten sonra çektirme yine durduğu yere döndü ve huzur limanının kıyısını lenger pençesiyle tuttu. Nuh zamanından kalma görüp geçirmiş yaşlıların görmediği ustaca gösteriler yaptılar.

Şenlik dalgalarının çalkantısından tabiat denizinin coşup kabarması sebebiyle, kadırga erlerinin diliyle söz konusu geminin niteliklerini dile getirmek üzere, dil küreğini kullanıp kalem gemisini anlatım denizinin enginine doğru sürmek burada uygun görüldü.

Allah mübarek etsin; bu ne benzeri görülmedik gemidir! Sonsuz kudret sahibi olan Tanrı onu kem gözden saklasın.

Tenteyle gören: "Bir beyaz sadeli [yani beyaz sade elbiseli] İzmir güzeli keyif uykusuna dalmış" der.

Gök gemisinin kıçı yok ki, ona ayak uydursun; aklı başında olan böyle bir benzetme yapar mı?

Yelken ile direği aşk acısıyla inleyen gönle bir servi boylu eteği belinde güzeli hatırlatır.

Kaptanı düdüğü çalıyor [yani işini aksaksız yürütüyor]; çünkü ne emir verirse kalabalık gemi tayfası kendisini dinliyor.

Reis çaştaktan "Alakani kalarima" dese, kimi aletlerini pusa kaşka pruva ederler.

Pusulayı şaşırıp eğer kerteyi bozarsa, zavallı dümenci kendisini denize fonda bilsin.

"Livalanka" deseler hiç ses çıkmaz olur; "avanti" dense "pala" sesi ortalığı kaplar.

Ya o koğuşta olan topa ne dersin? Küçücük bir güllesi yüz sağlam kale duvarını yerle bir eder.

Kâh tiryaki ve bengî gibi bir köşede kıvrılıp kalır; gezdiğinde ise bir ihtiyar gibi ağaçtan tekerlekle gezer.

Ama yuvalağını[1] *yutup da otu yetişince, bir arslan gibi zincirlerle bile zabt olunmaz.*

Sözün özü şu ki, o benzersiz çektirmenin niteliklerini saymak, cihan sultanının düğünü gibi dile sığmaz. [38b Minyatür] [39a Minyatür]

[39b] Yükü şenlik definesi olan gemi liman köşesine çekildikten sonra, Topçular tarafından yapılan bir döner kale benzeri yapı ortaya çıktı. Aslında olduğu gibi; varoş, hendek, tabya, şarampol ve çarh-ı feleklerle ele geçirilmesi güç, savunma tesisleri mükemmel bir kaleye benzetilmişti. Urganlarla çekilip araba gibi tekerlek üzerinde yürütüldü. Kale bedeni döneduran gök gibi bir tarafa dönerken, iç kulesi saat çarkı gibi hızla öte yana dönüyordu. Dağ kadar ağır bedeniyle, gergedan boynuzunda fil misali, bir mil üzerinde durur ve içinde bu kadar alet edevat ve erler bulunur iken, kolay bir işlemle kulelerini hayal fanusunu andırıcı hızlı bir şekilde döndürerek, kaleyi inişe ve yokuşa sürdüler.

Aynca iri ve ürküntü verici bir fil görünüşlü büyük düzme bir fil yapmışlardı ki, yerinden oynatılmaz bir dağı andınyor ve her baldın yıkılmaz bir di-

[1] Taş gülle.

reğe benziyordu. Sağlam urganlarla kaleyi o filin omuzlanna bağlamışlardı; kaleyi sanki fil çekiyor ve fil yürüdükçe kale de yürüyüp gidiyordu. Bu kalenin burcu ve bedeni kırmızı renkli bayraklarla donatılmış, at üzerinde atlı asker benzeri düzme biçimler ve daha başka süs ve bezeklerle süslenmişti.

Dönen kalenin [yani göğün] burçlarının tepesi gibi yüksek; bir çarka benzeyen feleğin [yani daire gibi yuvarlak gökyüzünün] sağlam bedeni gibi yerinden oynatılması zordu;

top ve tüfek, humbara ve fişek ve sair ateş yağdırıcı yanıcı savaş aletleriyle sanki demirci ocağı gibi bir ateş topuydu ve ele geçirilmesi gerçekten de epeyi güçtü. "Tirepente" denilen Firenk ezgili düdük bunda da bulunuyor ve nevbethânelerinde "alarga, alarga" sesleri firenkçîn usulünde hisar makamından bir beste hâlinde duyuluyordu. Zamanın Dârâsı'nın [yani Sultan'ın] bakış oklarını atacağı yere [yani önüne] geldiğinde savaş alanında Kaf dağı gibi yıkılmaz bir set görüntüsüyle yerinde dikilip durdu. Görme gücü sağlayan göz nuru gibi, çevresini kuşatmış olan Tersane-i Âmire leventleri savaş alanı erleri gibi dövüşmeye başlayıp o parlak yanaklı, ateşli dilberi kemerin beli kuşattığı gibi kuşatıp, sağlam kapısının yakasındaki, yerinden sökülmesi oldukça güç düğmesini keskin kılıç tırnağıyla açmak için duvannın eteğine sarıldıkça, kale içinden atılan top ve tüfeğin barut dumanı kale duvannın yüzünü bir perde gibi kaplayıp, içine girmek bir yana, yüzünü görmek mutluluğuna bile erişemediler. Defalarca savaş ve dövüş ateşi tutuşturarak meydanı kıyamet meydanına döndürdükten sonra

Ey taş yürekli kâfir, yeter! Seninki sende, benimki de bende kalsın

havasıyla[1] savaş bestesi icrasında karar ezgisine geçildi, harp kılıcı kınına girerek ve söz konusu kale kurtuluş toplanyla şenlik ederek meydandaki asıl yerinde istirahate çekildi. [40a, boş] [40b Minyatür] [41a Minyatür]

[41b] **Bu üslûbu ipekten dokunmuş hoş kumaşlı makale büyük âlimlerin Sultan'a hediye sunmalarını bildirir.**

[1] Hava, "müzik parçası" anlamındadır.

Bir gün önce; ülkeyi süsleyen, sadrazamlar sadrazamı olan Sadrazam Hazretleri'nin değerli vezirlere ve diğer Divan-ı Hümayun üyeleri olan büyük rütbeli devlet adamlarına eskiden beri sunulagelen hediyelerini sunmakta yol göstermek hususunda önderlik etmeleri ve en iyi yola yönlendirmeleri gibi, bu neşe saçıcı parlak günde de bilginlerin reisi, büyük değere sahip ergin kimselerin bir inci dizisindeki en iri inci gibi en gözde ve değerlisi; zamanın bulunmaz nimeti, bugünün en bilgili şahsiyeti; herkese fetva verme yetkisinde bulunan, birbirine denk büyük âlimler arasında en yüksek yere oturan; şeyhler şeyhi, faziletli, inayetli Abdullah Efendi *–Tanrı ona esenlik versin–* Hazretleri de kendi sınıfının çok değerli ve üstün nitelikli mensuplarına önderlik edip ilk sırada hediyelerini sundu. Önce bir nakışlı, Hint işi sûzenî seccade yoluna yordamına uygun olarak Sultan katına sunuldu. Ardından paha biçilmez değerde, bir cilt hâlinde bir *Hidâye* ve itibar kütüphanesine süs olmaya layık bir *Minhü'l-Gyfâr* nüshası, mübarek olması dileği ve bağlılık belirtisi olmak üzere, kendi hediye defterine satır başı yapıldı. Bunlardan başka iki adet çok değerli, siyah kuyruklu kakum kürk, iki top nefis dîbâ, beş adet Keşmirî şal, üç giyimlik emsalsiz sof, dört adet Hint kutnîsi, iki top çok kaliteli bendî destar seçkin inciler dizisine katılır inciler gibi kabulle karşılanma dualarına katılarak "maden ocağına taş, bahçeye meyve" kabilinden Sultan'ın katına sunuldu. Daha sonra ise iki adet şal, eşi az bulunur bir kakum, ikişer top Hindî alaca ve kutnî, iki giyimlik mevvac[1] sof, bereketli ve uğurlu olması dileğiyle, sevinçli şehzadeler için ayrıca hazırlandı ve kethüdaları aracılığıyla sunulmak üzere izin alınıp, saadetli Darüssaade Ağası Hazretleri'ne gönderildi, ardından da kutlu katlarına ulaştırıldı.

Sonra eski şeyhülislamlardan faziletli, kerametli Mirza Mustafa Efendi Hazretleri'nden Tîbî hattıyla, tek cilt hâlinde, değer ve nitelikleri dile gelmez, benzeri bulunmaz bir *Tefsîr-i Keşşâf*, yine tek cilt hâlinde, altın parçası değerinde olan, "İmtü'l-azîz [Aziz Nimet]" lakaplı hattatın yazısı uğurlu kalemiyle yazılmış, inanılmaz güzellikte kaplara benzeyen harflerinin siyahı âlimlerin gözlerine göz bebeği ve yaldızlı cildinin şemsesi ayın ve güneşin yüreğine

[1] "Dalgalı, yanar döner" anlamındadır.

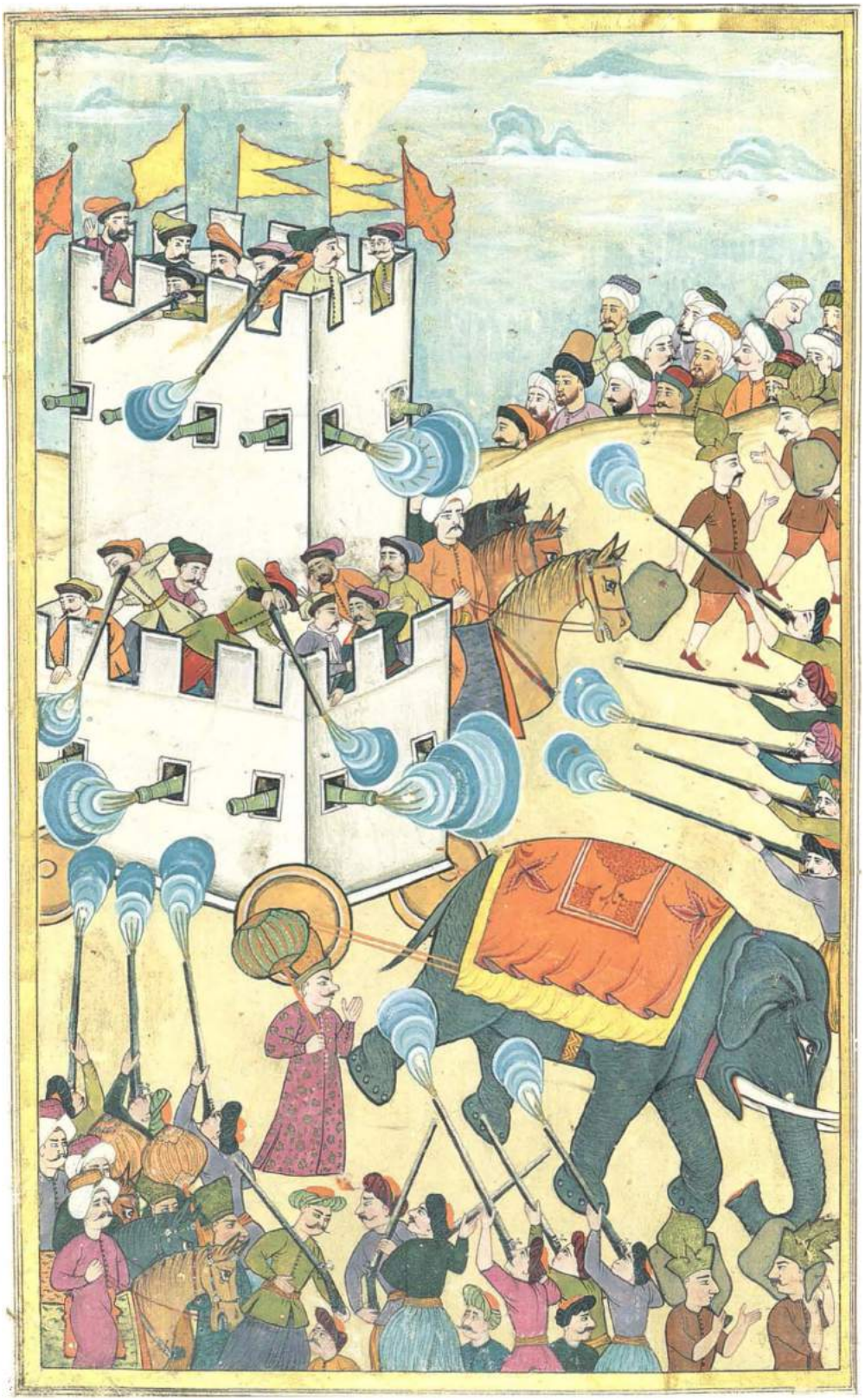

yara olan *Câmiu's-Sahîhayn* cihan sığınağı olan Padişah'ın katına olageldiği şekilde ulaştırıldıkta, bunlara ek olarak, "Nasıl da tıpatıp uydu" sözünü doğrulayacak eski maden[1] bir eşsiz san fağfur kâse ve tabak da kabul kabı kâsesine konulmuştu.

Onların ardından daha önce fetva verme makamına süs olmuş olan saadetli, faziletli Ebû İshak İsmail Efendi Hazretleri tarafından da ışıl ışıl ışıldayan satırlarının hayat suyu, Anadolu nesih yazı ustalarının yüz suyu Suyolcuzâde merhumun amber gibi simsiyah yazan kaleminden damlamış olan, iki cihana değer bir *Mushaf,* Edirneli Derviş Hasan'ın amber renkli yazısıyla yazılmış, tek cilt bir *Tefsîr-i Beyzâvî* –ki yazısı güzel mi güzel, cilt ve tezhibi gösterişli ve eni boyuyla görünüşü mükemmel, yanlışsız yazılmış olma üstünlüğüyle de herkes için âdeta emel idi– iyi karşılanmak mahfazasını süslemek dileğiyle sunuldu. Bunlara ek olarak, Padişah'ın yardım azıkları sunulan aş evindeki iyilik sofrasında midesini doyurduğunu bildirmek için, bir sofralık, on adet, orta büyüklükte Çin porseleni tabak da [42a] sultan mutfağında çini yemek takımları taşıyanların eline ulaştırıldı ve kabule değer bulunup iyi karşılandı.

Düğünün bu ikinci gününde ulema sınıfından üç zatın –ki

Güzelliğiyle dünyayı şereflendiren üç şey vardır: kuşluk vakti güneşi, Ebû İshak ve ay

beytinin yorumu, özleri ve özelliklerini yansıtan, cihanı aydınlatan güneşe benzer sıfatlarının bir zerresidir– uğurlu olsun dileğiyle sundukları hediyeler, zamanı süsleyen Padişah'ın önüne gönderilip ve hayır dualarını meleklerin toplandığı yere ulaştırılıp kutlu düğünün uğurluluğuna yoruldu.

Ulema hazretlerinin hediyelerinin sunulmasından sonra kazaskerlerin ve diğer üst rütbeli kadıların ayrı ayrı hediye vermeleri eski bir uygulama iken, görevden ayrılmış olanlardan ancak Anadolu ve Rumeli kazaskerliğinden ayrılmış olanların kabul şerefine ulaştırılması, ötekilerin değerli isimlerinin hediye defterinden çizilip çıkarılması ferman buyurulduğundan, hepsinden

[1] "Porselen" anlamındadır.

önce, evvelce iki kez Rumeli kazaskerliği şerefine erişmiş olan, bilgi ve ahlakça nitelikleri kendinde toplayan; halkın din yolunda efendisi, zamanın sedefinin biricik incisi; büyük alimlerin en üstünü ve en değerlisi; allâme torunu, faziletli Damatzâde Ebülhayr Ahmet Efendi Hazretleri tarafından, ayetleri Semerkantlı Muhammet kalemiyle satırlanmış, okunuş farkları güzel bir nesihle yazılmış, tefsirleri ise Nesefli Ömer'in amber renginde yazan kaleminden dökülmüş, benzeri görülmemiş bir *Mushaf* –ki,

Beğenme kalemi icat levhasını elinin altına aldığından beri benzerini kaydetmedi–

az bulunur hediyeler defterinin başına yazdıktan sonra, Cevrî hattıyla bir ciltlik, benzersiz bir *Mesnevi*, Fundukzâde hattıyla bir *Şerh-i Siyer-i Kebir* ve merhum Şabanzâde'nin kalemiyle yazılmış Okçuzâde'nin *Şerh-i Âyât-ı Erba'în*'i saygı mahfazasına konuldu ve o seçkin Sultan'ın katına sunuldu. Bunlara kıymetli kumaşlardan beş adet kutnî, üç top telli Hindî germsûd; üç giyimlik şal, dört adet sof, beş top hünkârî ve bendî destar, üç adet kemerbend ve pek hoş buhûr şalı, üç top İstanbulî, altın çözgülü zincirbaf ve üç giyimlik Firengî parlak atlas katılmak suretiyle, usulüne uygun şekilde Sultan'a ulaştırıldı ve öncelik verilme damgasıyla damgalandı.

Ardından daha önce Rumeli kazaskerliği makamına şeref katıp ilim, olgunluk ve doğruluğu dile sığmaz olan faziletli Uşşâkîzâde Seyyid Abdullah Efendi Hazretleri'nden Derviş Ali hattıyla bir *Mushaf*, müfessirler sultanı, müctehidler dayanağı Hazreti İbni Abbas *–Allah ondan ve babasından razı olsun–* Hazretleri'nin değerli eseri olan *Tefsir* –ki Padişah'a layık, eşi az bulunur ve paha biçilmez bir parça idi–, hat ve tezhib bakımından benzersiz, doğruluk ve güvenilirlik bakımından eşsiz bir cilt *Kitâb-ı Hidâye* –ki hediyeler listesinin başına yazılmaya yaraşırdı– hediye olarak sunuldu. Bunlara ilave olarak altışar adet de değerli, güzel ve az bulunur kutnî, şal, destar ve dîbâ, üçer giyimlik sof, Firengî atlas ve telli hârâ aynı merasimle o cihan bağışlayıcı Sultan'ın eşiğine sunuldu.

Hemen ardından yine Rumeli kazaskerliği rütbesiyle hâlen hassa reisületıbbâsı, yetenekçe Eflâtun'a benzer olgun insan, yaradılışça Aristo'yu andırır

ergin zat, faziletli Ömer Efendi Hazretleri tarafından "*bin gibi bir* [yani bine değer bir]" [42b] sözünün anlamını doğrular, bir cilt hâlinde İbni Sînâ'nın *Kânûnu't-Tıb* adlı eseri sunulup; ardından, daha önce Anadolu kazaskerliğiyle yolsuzluk penceresini çivilemiş ve yavaşlık ve temizlik meydanında at koşturmuş olan Çivizâde Mehmet Atâullah Efendi tarafından bir *Mushaf* ve bir *Hidâye,* uğurlu olması dileğiyle hediye defterine süs kılındıktan sonra eskilerin yoluna uyulup, olageldiği gibi, beş adet Keşmîrî, üçer adet Bervecî alaca ve putadârî, iki sof, üç atlas, altı bendî destar, beş kutnî ve Hindî zerbaf Sultan'ın önüne konuldu.

Onlardan sonra daha önce Anadolu kazaskerliği makamında kevkebe gibi yükselmiş, büyük alimler arasında sivrilip öne geçmiş, faziletli Kevâkibîzâde Veliyyüddîn Efendi Hazretleri'nden de âbâdî kâğıt üzerine yanlışsız bir hüsnühatla yazılmış, tezhibli ve cedvelli, eni boyuna uygun, emsalsiz bir *Mushaf,* Derviş Abdî hattıyla tek cilt, çok değerli bir *Mesnevi*, yine onun kadar eşsiz ve benzersiz bir *Kitâb-ı Kuhistânî*, beş top çok değerli destar, üç adet kemerbend, üç giyimlik Keşmîrî şal, üçer giyimlik zincirbaf, dîbâ, putadârî ve sof, üçer giyimlik telli Hatâyî ve nakışlı badlı Padişah'ın önüne sunuldu.

Ardından hâlen nakiplik makamının şerefini arttırıcı, seyyidlik bahçesinin kökü sabit ağacı faziletli Ak Mahmud Efendizâde Seyyid Mehmet Zeynelabidin Efendi Hazretleri'nden nefis bir *Mushaf,* bir *Mevâhibü'l-Ledünniyye*, bir *Kuhistânî*, tek ciltlik *İhyâu'l-ulûm* ile dört top atkısı ve çözgüsü siyah kutnî, dört top Rumî dîbâ, bir top telli germsud, iki giyimlik Keşmîrî şal, iki adet nakışlı kemerbend ve üç giyimlik padişaha yaraşır mevvâc sof hediye olundu.

Onun ardından daha önce banşla sonuçlanan sefer sırasında alay kadısı olup hâlen Anadolu kazaskerliği rütbesiyle kazaskerler dizisinde süs gibi duran; halkın efendisi, büyüklerin seçkin kişisi, faziletli Yahyâ Efendizâde Feyzullah Efendi Hazretleri tarafından Nefesîzâde hattıyla bir *Mushaf,* hattı ve tezhibi nefis tek ciltlik bir *Kuhistânî* ve *Hidâye*, her biri dörder giyimlik Rumî ve Rahîmî çiçekli dîbâ, beş top hünkârî, mutallâ destar, Keşmîrî ve kemerbend, beş giyimlik şal, beş top fevkalade güzel kutnî, dört giyimlik Savâyî alaca ve beş giyimlik sof Sultan'ın eşiğine arz olundu.

Onun ardından hâlen İstanbul Kadısı, faziletlilik göğünün parlak yıldızı Mehmet Dürrî Efendi Hazretleri tarafından, olageldiği gibi; bir *Mushaf*, bir *Şerhu'l-Meşârık*, ikişer top zincirbaf, badlı, putadârî ve sof; üç giyimlik Keşmîrî şal, beş top destar, kutnî ve atlas –ki her biri birbirinden çekici, birbirinden gönül alıcı idi–; Edirne Kadısı Muîd Ahmet Efendi'den bir *Mushaf*, bir *Muhtâr-ı Sıhâh* ile aynca birer top nakışlı kadife ve Acemî dîbâ, dört giyimlik atlas, yedişer adet kutnî ve sade Hatâyî; Bursa Kadısı İshâkzâde Nur Mehmet Efendi'den bir *Sahîhu'l-Buhârî* ile iki top buhûr şalı, iki top zerbaft, ikişer top Hindî kutnî ve Rumî dîbâ; hâlen İzmir Kadısı fekâhetli Kınmlı Mehmet Efendi'den bir *Mushaf*, bir *Tatarhâniyye* ile beş top hünkârî destar, beş giyimlik Rumî dîbâ, beş adet kutnî, beş adet değerli ipek kuşak, beş giyimlik Firengî atlas, beş top kemhâ adamlan eliyle sunulduktan sonra; Mısır Kadısı [43a] Ebezâde Efendi damadı Hâmid Efendi tarafından Yâkût hattıyla bir *Mushaf*, bir *Zeyl-i Şakâyık* ve on adet çeşit çeşit destar, on adet çatan alaca, beş adet sade kutnî, beş top alaca kutnî, dört top Mehterhânî ile dörder top kemerbend ve giyimlik şal ve dört telli badlı gelip, onun da ardından Selanik Kadısı Şikârîzâde'den bir *Mushaf* ile beş kutnî, dört giyimlik atlas, üç top kemhâ, üç hünkârî destar, üç top dîbâ, üç top Firengî hârâ; Galata Kadısı, fetva emini faziletli Sâcidî Efendi'den çok değerli bir *Mushaf*, eşi benzeri bulunmaz bir *Sahîh-i Müslim* ve Sâlihzâde'nin doğru hattıyla yazılmış Çarperdi nüshası *Keşşâf* ile bir nakışlı, bordürlü emsalsiz şal, iki adet kemerbend şal, iki hünkârî destar, iki alaca kutnî, iki sade kutnî, bir top altın çözgülü dîbâ, beş top Hindî germsud, "*Muhakkak ki hediyeler hediye edenin değerini gösterir*" sözünün anlamına uygun olarak hediye olundu; ardından Filibe Kadısı Hasan Paşa İmamı Ahmet Efendi de, kalp akçayla paralı dost toplantısına karışıp, utana sıkıla bir *Mültekâ*, ikişer giyimlik atlas ve hârâ, iki giyimlik sırmalı sandal sundu.

Yüce Devlet'in imrenilesi töresine göre, görevde olsun, ayrılmış olsun, bütün üst rütbeli kadıların karınca kadarınca hediyeleriyle Sultan'ın meliklere yaraşır eşiğine yoksul dervişler gibi bir yeşil yaprak sunmaları [yani bir yoksulun sunabileceği bir yeşil yaprak değerinde bile olsa bir hediye sunmaları] alışılagelmiş iken, merhametli, hâlden anlar Padişah Hazretleri o sırada bir

görevde bulunmayan efendilerin, sunacakları hediyeleri ancak yüce Sultan [Allah] katında damgalı bir kumaş gibi kabul damgası vurulmuş dualarının kumaşıyla sınırlamalarını, sadece kazaskerlikten ayrılmış olan zatların hediyelerinin kabul akçası ödenmeye değer sayılacağını ferman buyurmuştu. Buna dayanılarak vilayet kadılarından İstanbul'da ve civarında hâlen görevde bulunanlar ve uzak yerlerde görev yapanların adamlan bulundu ve sunulagelen hediyeleri bulup hazırlamakta tez davrananlannkiler kazasker hediyelerinin dizisine dizilip bugün Sultan'a ulaştırıldı ve böylece kabul olunma şerefine kavuşmuş oldular.

Onlardan başka görevde olan efendilerin gün gün İstanbul'a varan adamlarıyla düğün bitinceye dek hediyeleri geldi, ancak bunlar ayn ayn kabul edilmekten nasiplerini alamadı ve Sultan'ın önündeki caddede revaçsızlık tozuna bulaşmış bir hâlde yığıldı kaldı. Ne var ki büyük kadılar arasında her yönden seçkin ve önde olan, Padişah'ın yardım ve desteğiyle beslenmiş, daha önce Halep kadılığı etmiş faziletli Osmanzâde Ahmet Efendi bugün uğurlu düğünün niteliklerini yansıtır, Padişah hizmetinde olanların kulaklarına küpe olmaya yaraşır birkaç parlak sözlü tarih ve çok değerli bir kaside sundu ki, "Gerçekten sunmaya layık ve Sultan'ın sayısız bağışlarından pâyine [ayağına] yüksekçe bir pâye [yani yüksek dereceli bir görev] yaraşıktır" diye kadirbilir ve halkı gözetir Sadrazam tarafından dileği soruldukta o anda diline geliveren bir kıtayla dileğini bildirdi ve şiir için verilen bahşiş yerine, karınca kadarınca bu değersiz hediyesinin, eşiği Süleymanca yüksek Padişah'ın katına yaraşır görülmüş olmasına dayanarak, akranından üstün tutulma şerefine eriştirilmeyi dileyip bu hususta direnmesi ve isteğini bununla sınırlaması üzerine,

Padişahım! Ödül alsam, bunda şaşılacak ne var; ben bir Mısır atıyım; senin merhametinin tavlasında beslenip yetiştim, yemimi kesme.

Utana sıkıla, küstahça bağlılığımı sundum; senin ayağının bastığı mutluluk üzengisine kesme[1] *bir suriyye getirip koydum*

[1] Burada "süslemelerle bezenmiş" anlamındadır.

kıtasıyla, malının kabule değer bulunması için Sadrazam tarafından bir yazı gönderildi ve Sultan tarafından da dileğinin yerine getirilmesi için izin çıktı. Bunun üzerine övünç duyarak ve sevinip göğüs kabartarak bir Mısır atına eyer örtüsü olmaya yaraşır, değerli Acemî dîbâ üzerine işlenme altın nakışlı ve çok değerli bir kesme sunmaya cesaret göstererek muradına ermiş ve nam kazanmış olup, Mısır kadılığını kazanmış kadar itibar yolunda ilerlemiş oldu.

Eski hükümdarlar zamanında uygulandığı üzere, hediye merasimi bitip sona erdikten ve hediye sunanlar kabul şerefine layık görülmek suretiyle ağırlandıktan sonra seyir otağında bahşişi cihanca olan Sadrazam'ın meclisinde gülücükler saçan eğlence ve şenliklere göz açmışken, birden ezan sesi ve şimşek gibi alev saçan toplann gülbanki duyuldu. İkindi vaktinin girdiğini duyurmak için bunlar iki delil olduğundan, Allah'ın sözünü yüceltmekte minare gibi imtiyaz sancağı çekmiş olan

Biricik Padişah'ın [yani Allah'ın] gölgesi; yani iyilikseverlik sancağını yüksekere asmış Han Ahmet

ki, zamanın bütün şahlarına üstündür ve beş vakit namazda kendisine dua etmek kaçınılmaz bir borçtur

namaz kılmak için ululuk ve mutlulukla Tersane Sahilsarayı'na gittiler.

❖

Bu esnada misafir otağında Sultan'ın şölenine katılan herkesin karın doyuracağı sofralar hazırlanmıştı ve hakan mutfağının sofracıları [yani sofra hizmeti görevlileri] yemekleri getirmeye başlamak için Sadrazam Hazretleri'nin teşrifini bekliyorlardı. Bunun üzerine Veziriazam, Şeyhülislam ve Kazasker Efendiler gidiş dizginini söz konusu otağa çevirdiler ve saat dokuzda yemek yemeye başladılar.

Birinci sofrada Sadrazam ve Şeyhülislam o gösterişli yerde birlikte yer aldılar ve asker kadılarının görevde, görevden ayrılmış ve payelileri, yollarının merasimi gereğince saygı mihrabında oturdular. İkinci sofrada Defterdar Efendi baş olmuştu; dokuz büyük dereceli kadı da mertebelerine göre birlikte oturdular. Üçüncü sofrada ve dördüncü sofrada onar kadı efendi birbirlerine oturum arkadaşlığı ettiler.

İkinci bir çadırda da dört sofra kurulup Padişah'ın huzuruna girme şerefine erişemeyen, dereceleri mahrec mevâlîlerinden aşağıda, payeleri düşük molla efendiler [yani kadılar] onar, on ikişer bir arada oturdular, adamları ve hademeleri de ikram olunan yemeklerden arta kalanı yediler.

Yemekten önce sîm sakalar, başlarında mücevvezeyle leğen ibrik verdiler ve çaşnigirler, serâser ve üst kaftanıyla, sofra hizmetlerini düzenleyerek yoluna koydular. Yemek sırasında kahve, şerbet ve sonrasında gülsuyu ve buhur hizmeti Eski Saray'ın zülüflü baltacılarının üzerine düşen görev olduğundan, bu görevler de yerine getirildi ve bütün misafirleri saygı göstererek ağırlama konusunda eski kurallara uyuldu.

Sonra herkes yerlerine geri döndü ve Sadrazam Hazretleri de otağlarına gitti. Meclistekiler şirazesi dağılmış kitap yapraklan gibi darmadağın oldu ve yine düzen bağıyla bağlanmaları ertesi günün öbür sayfasına [yani yarına] kaldı. [43b Minyatür] [44a Minyatür]

Bu arzu uyandırıcı satırlar üçüncü gecede karada görünme ışığı saçan fişek şenliği ve diğer eğlenceleri anlatır.

[44b] Bugünün akşamında –ki Cuma gecesidir– fişek şenliği ferman buyurulduğundan, önce göğün al renkli çadırının yüce kapısında yıldız kandilleri İlahî gücün verdiği ışıkla parladığı ve mehtabın yer yüzünü aydınlatan fişeği gecenin katran renginde fitiliyle tam anlamıyla tutuşup alevlendiği sırada, uğurlu otağın [yani sultan otağının] çevresinde, omuzunda meşaleyle, her çadır mehteri "*Allah sultana yardım eder*" sözünü arabâne makamında söyleyerek, Şamlılar kafilesinin ortasında, gece yol alan bir deve katarına şarkılarla eşlik edenleri andırır bir görüntü sergilercesine, yer yer ışık saçan meşalelerle yer yüzü topunu bir ateş topuna döndürdüler ve geceyi gülümseyen sabah gibi aydınlığa boğdular. Bir taraftan da kandilciler, yıldızlar gibi ışıl ışıl yanan kandillerle ortalığı, "*And olsun ki biz dünya göğünü (yere yakın olan gök katını) donattık*" [KUR'AN, MÜLK 67:5] ayetini doğrularcasına aydınlatıp ve türlü türlü ışıklar saçan kandillerle ovanın yüzünü Tur Dağı gibi ışıklandırıp

Yere nispetle gök kapkara kesildi; ışıklar ayın ve güneşin gözünü kör etti

bir yüzük yuvasını andıran düğün dairesini [yani düğün alanını dolduran

yüzlerce çadırın meydana getirdiği çadır kümesini] parlak mine işi nakışla o derece süsleyip püslediler ki, çepçevre düğün alanında parıl parıl parıldayan bir dizi kıymetli taş gibi görüntü veren, inci gerdanlığa benzer ışık gerdanlığını görenler, düğünün gümüş bilekli güzelinin bileğinde altın bilezik ve şenlik gelininin ayak bileğinde halhal olmak için, cennet ehlinin, hurilerin gerdanlarındaki taşlı gerdanlığı saçı [yani düğün armağanı] olarak verip, Padişah'ın katına sunduğunu sandılar. Yer yer düzgün sınıkların kimini yeşil renkli kandillerle düzgün endamlı bir selviye benzetmişler ve kimini kırmızı renkli kandil camlarıyla erguvana döndürmüşlerdi. Bu yüzden her türlü meyveli ağacın birer örneği belirdiğinden ve her cins çiçek ve meyvenin renk ve biçimi görüldüğünden, o çiçek bahçesi kandilli bahçe gibi görünüp,

Her gece kandil nakışlarıyla ortaya kâh lale, kâh gülnar, kâh selvi, kâh çınar görüntüsü çıkıyordu;

Ateşi İbrahim Peygamber'e gül bahçesi yapan[1] *Tanrı halkın ümit lambalarını ışıklandırdı.*

Bu şekilde şenlik gereçleri hazırlanınca, yani kandil ve meşalelerin düzenlenip yakılması işi son bulunca ve Sultan'ın gelişini bekleme ateşiyle yürek yarasının fitili yanmış olan lale renkli kandillerin kesilmiş gözleri [yani söndükten sonra ucu yanan fitilin makasla kesilmiş siyah uçları] âlemi koruyup gözeten Sultan'ın bakışının bir şebçerağ gibi parlayan ışığının parıltısından insanların bahtlarının gözü aydınlandığı gibi aydınlanınca [yani kandiller yakılınca] Sadrazam'ın alabildiğine geniş otağında gönül açıcı rakkaslar akşama kadar seyir kucağında cilve saçtılar.

Akşamın ilerleyen saatlerinde; saltanatın gözü ve ışık kaynağı, adaletle cihanı aydınlatan ay ışığı olan şevketli, kudretli, mehabetli Sultan Hazretleri'nin yine kutlu otağını teşrif buyurup adalet kasrında yer almaları üzerine Sadrazam Cenapları da yüzünün mumunu yakarak seyir otağını ayın burcu gibi aydınlattığında ışık saçan kandiller o ülkeler fatihi Şah'ın yüzünü gör-

---

[1] Hazreti İbrahim Nemrut tarafından ateşe atılmış, ancak Kur'an'da nakledildiği üzere Tanrı'nın ateşe: "İbrahim'e bir serinlik ve esenlik ol" buyruğu üzerine yanmaktan kurtulmuştu.

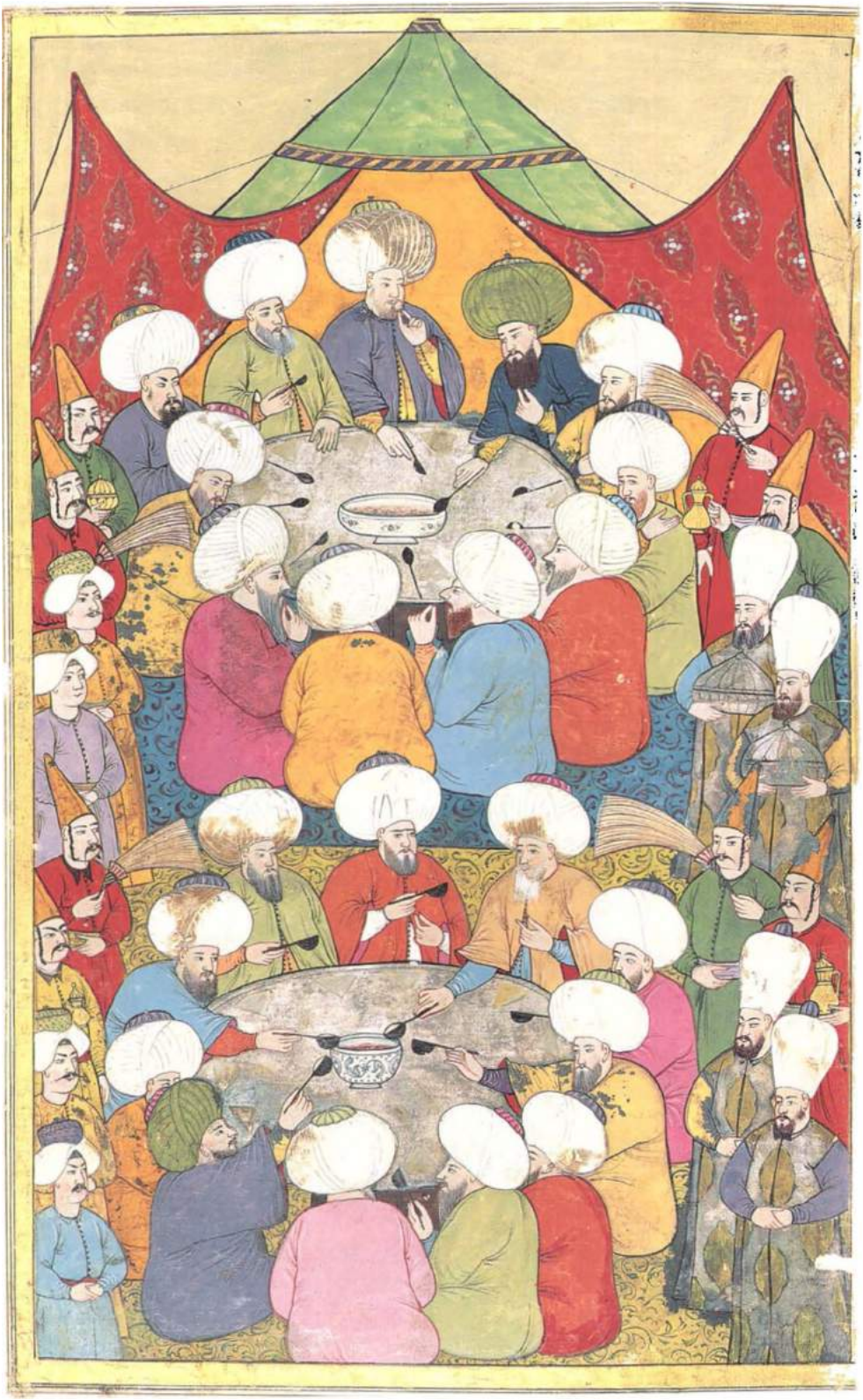

mek için göz nuru harcayıp bin hasretle yanıp yakılmaya ve kestane fişekleri de onlara duyduğu kıskançlıkla çatır çatır çatlayıp, her biri Padişah'ın önünde taklabazlık ederek, ustalık satmak kastıyla düşe kalka meydana atılmaya başladılar.

Önce Topçular Ocağı'ndan ışık kandili yakmış ve belirme fitili tutuşturmuş olan bin iki yüz kadar rengârenk fişekle dolu, "dahme-i Efrâsiyâb" denen, çiçek bahçesini andırır bir ateş ocağı getirildi. Tılsım olmak üzere tepesinde yuva kurmuş ve kubbesine uçmaya hazır bir hâlde kanat açıp konmuş olan leylek biçimindeki fişeğin uzun gagası kendisine ateş dokunmuş barutla tutuşma aksınğına tutulduğunda [yani gagası tutuşturulduğunda] ve "lak lak" ederek yanıp yakılma tarrakası kopardıkta, kıyametler koparıp [yani ortalığı kahkahaya boğup] ölüyü güldürdü, soluğu tutulmuş dilsizi söyletip eli ayağı tutmaz kötürümü yerinden kaldırdı ve söz konusu leyleğin gözler önündeki alev almış görüntüsü ateşte yaşayan semenderin durumunu andırdı.

Sonra alemi hurma ağacı görünümünde, kendi kurulmuş bir çadır biçiminde, [45a] sekiz yüz kadar rengârenk fişekle süslenip donatılmış "akabe" adlı cehennem misali bir ateş ocağı da sözü edilen dahmenin ardından ortaya geldi. Çadırın çevresinde meşale parlar gibi, eteği alev saçan fitil kıvılcımıyla tutuştuğunda sanki düğün alanında bir ışık çadır kurulmuş, güzellerin lüle lüle san saçları gibi, altın gergi ipleri kıvrılmış, belki alev güneşinin ısısından ateşe atılmış saç kılı gibi kavrulmuş gibi oldu. Havaî fişeğin yükselen alevinin direği, çadır direği gibi, parlak ay ağırşağına [yani ağırşağa benzeyen aya] ulaştı ve sancaklarının mehçesi dam üstünde duran alaca tüylü tavus gibi göründü.

Ve "çarkıfelek" adlı üç adet döner fişek de sapan gibi her dönüşünde dönüp duran göğe taş fırlatıp

Uzun boylu her alev sanki yüksek göğün felek çarkının çiçeği olmuştu,

ve otuz adet tabancalı fişeği de çarkıfeleğe duyduğu kıskançlıktan öyle çatladı ki, pazarlık için avuçlan sert bir biçimde birbirine "çat" diye vurarak yapılan el sıkışmasında olduğu gibi, çıkardığı ürküntü verici "çat pat" seslerinden, köş kazanı gibi, göklerin göğsü inledi ve saçmalı fişek gibi o derecede patladı ki, korku salıcı patlama sesinden, baltacıların nişangâhı olan, ardında çan asılı hedef tahtası gibi, göğün gümüş zilli tefinin kulağı çınladı.

Ve "havan fişeği" adlı, ateş tufanı yağdıran üç adet ocak sabah horozu gibi coşup ve seyirciler topluluğunu birbirine katıp, büyülü âşık aklı gibi darmadağın etti.

Ve görünüşü nar çiçeği, her kıvılcımı nar tanesini andırır kırk adet enar fişeği ve on tane püskürme atılıp, bunlar ortalığa alev saçtığında sanki nice afyon tutkunu uyku serseminin yüzlerine ateş suyu püskürdü, "hay hay" naralarıyla halkı geriye püskürttü ve böylece ateşbazlıkta ne derecede usta olduğunu sergiledi.

Ve yüz adet âsümânî fişek de birer birer göğe doğru aşıkların yakıcı ah ateşi gibi yol aldı ve mercan renkli konik görüntüleri bu ateşli beyti seslendirmek için sanki söyler dil oldu.

Fişek havaî ok gibi göklere sıçrayıp atıldı; onun ateşli ucu parıltı saçan yıldıza döndü.

Bunlardan sonra yedi başlı ejder kılığında, fişekten yapılmış bir surete ateş verildi. Havanın sağladığı hareketlenmeyle o yana bu yana yönelerek ve arada bir atılıp hızlanarak ağızlarını açıp ve diliyle cehennem zebanisi gibi alev dilleri saçıp bir saat kadar kıvılcım püskürttü, seyircileri yılan görmüş tiryakiler [yani afyon tutkunları] gibi darmadağın etti ve düğün dairesini yılan kalesine benzetti.

Daha sonra Sadrazam'ın enderun ağalarından, "Ankad" adıyla şöhret kubbesine konup kanat açmış olan ağa –ki fişek atıcılıkta gökteki akan yıldızdan ileri ve ateş oyunları yapmakta ateşperest Hindulardan becerikli idi– nice nice yeni düzülmüş fişeklerle ortalığa alevler saçıp gökyüzü arslanını [yani Arslan Burcu'nu] ateş içinde kalmış arslan gibi korkuya düşürdü ve seyircilere

Ne kadar yüksek uçarsa Ankad'a yaraşır

mısraıyla kendisi için methiye düzdürdü.

Fişek şenliği bu şekilde saat dörde kadar aralıksız sürdükten, sevinç ve eğlence ortamını ısıttıktan sonra, cihanı aydınlatan ululuk mehtabı [yani Sultan] istirahat tahtının hâlesi içine çekildi, mutluluk göğünün Müşterisi yalnızlık bulutu içine gizlendi ve herkes uyku yuvalarına geri dönmekle seyir ve sohbet ertesi güne kaldı. [45b Minyatür] [46a Minyatür]

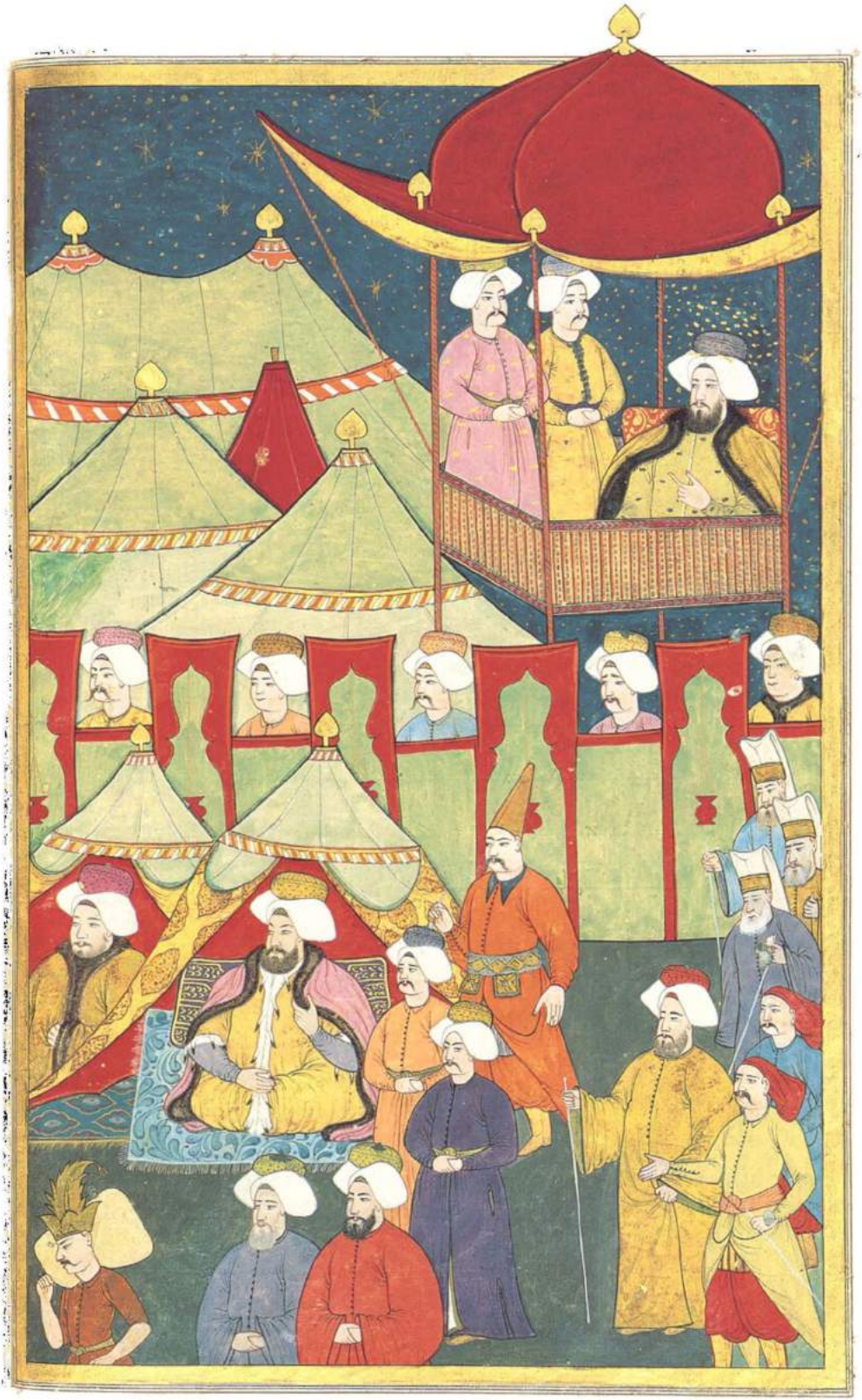

[ÜÇÜNCÜ GÜN]

[46b] Düğünün üçüncü gününde gerçekleşen, açıklanması gerekli olayları dile getiren, iç açıcı ve anlamı gönül çekici satırlardır.

Aynı ayın onyedinci [20 Eylül 1720] Cuma günü, erkenden, işleri ve davranışları planına uygun bir temel gibi mutluluk ve yücelik temeline dayalı, işi gücü ve huyu suyu mühendislik hesabı gibi ölçülü biçili olan devlet yapısının mimarı Sadrazam Hazretleri İstanbul'da Sultan'a ait Yeni Saray'da ve kendi saraylarında bir gün evvel tamamlanması büyük önem taşıyan binaların durumunu görmek ve nerelerinin nasıl yapılacağını belirlemek ve daha başka işler için İstanbul'a gitmiş ve kuşluk vaktinde yine geri dönmüştü. Dönüşüyle birlikte Bahçıvanoğlu yepyeni oyunlarla şenlik bahçesini süsledi, neşe ve sevinç fidanını yeşertti. Oyuncular bahşiş aldılar ve verimli bağış başağını devşirdiler.

Ardından Edirne Kolu'na ferman buyuruldu. Onlar da çeng ve çağanayla görülmedik oyunlara başladılar; ancak fasılları sona ermeden ve henüz para devşirecek yere gelmeden, soyu yüce Sadrazam Hazretleri, bu gece Sultan'ın uğurlu varlığına yuva olmuş olan içeri obaya çağırıldığından yerlerinden doğruldular ve ağır ağır Sultan'ın kutlu katına doğru adımlarını melekler gibi nazlı nazlı atarak yürüdüler. Bunun üzerine saygıdeğer damatları, değerli vezir saadetli Nişancı Mustafa Paşa Hazretleri ile Anadolu Kazaskeri faziletli Seyyid Abdullah Efendi Hazretleri; saadetli, necabetli Sadaret Kethüdası Hazretleri ve izzetli Defterdar Efendi ve daha önceden defterdarlık mevkiine parlaklık saçmış olup hâlen defter emini olarak divan hâcegânı arasında bir inci dizisindeki tek inci gibi yer alan izzetli Hacı Mustafa Efendi Hazretleri, temsille görevlendirilmiş olarak, seyir otağında çengileri seyretmek üzere bir araya gelip bir yakınlık halkası oluşturmuşlardı. Bu sırada yaygın sanı ve yüce adı halifelik hutbesini bir kumaş nakışı gibi süsleyen ve sultanlık sikkesine geçerlik sağlayan ulu Rabb'in gölgesi hazretleri [yani Sultan] cuma namazını kılma niyetiyle herkesten önce camiye hareket buyurdular; bunun

üzerine, gidişlerinin o emsalsiz yaradılışlı atlan önde, Veziriazamı ardında ve onun yerinde oturmuş olanlar da daha arkada olmak üzere birbiri ardından yerlerinden doğrulup davrandılar ve namazdan sonra yine yerlerine geri geldiler. Allah'ın halifesi olan Sultan, otağında adalet kasrına çıkıp oturduklarında, bir önceki gün niteliği dile getirildiği üzere, bugün de iki yüz seksen dört adet çocuğa sünnet alayları düzüldü; ancak Düğün Emini işlerinin çokluğu yüzünden mazur görüldü.

Şan ve şöhret meydanının ünlü binicisi; bugünün Rüstem'i ve zamanın Kahraman'ı

tarafından atlı ciridi oynanması dileğinde bulunulması üzerine, Sadrazam kapısının erleri hemen ve hiç eğlenmeksizin at binip, katı feleklerce yüksek Padişah'ın önünde akan yıldız gibi birbirlerine mızrak savururcasına cirit savurarak hızla at sürdüklerinde Sadrazam Kethüdası saadetli Mehmet Ağa Hazretleri de, her zaman olduğu gibi, cirit oynandığı sırada kendi yerlerinde huzur atına binmişçesine bulundular ve gereken bahşişi vermek hususunda [47a] ünlü Sadrazam'la birlik oldular. Binmiş oldukları rakkasça salınımlı atlarından ve gidişleri Burak gibi ün salmış soylu yedeklerinden de iki Türkmen atını Sultan'a iltifat görmesi dileğiyle sundu ve atlar kuşamlanyla birlikte hasahıra konuldu. Üzengisinin gözünün Padişah'ın sürme çekilmiş ayağının tozuyla sürmelenmesi [yani Padişah tarafından binmeye değer görülerek kabul edilmesi] adı geçen ağa için açık bir bağış ve değer veriş olduğundan, feleğin, eyeri atlastan ala bacak atı bir koyun gibi uysallaştırılarak mutluluğunun ağılına sokulmuş kadar ayaklan yere basmaz [yani sevinçten havalarda uçar] ve göğün ele geçirilmesi güç ceylanını övüncünün eyer terkisine benzer kirpiğine asmaz oldu.

Onlar bu değerli sayılma şerefini elde ettikten ve yine yerlerine döndükten, cirit seyrine doyulduğu da Sadrazam tarafından anlaşıldıktan sonra düğün alanının oyuncularına rağbet kaşı oynatılması [yani oyuncuların gösteri yapmalarının istenmesi] üzerine, ilk iki günde olan şenlikleri görmeyen seyircilere göstermek ve onları da sevindirmek kastıyla, aynı oyunlar birer birer tekrarlandı ve ardından daha nice nice görülmedik garip oyunlar büyük

küçük herkesçe seyredilmiş oldu.

Ardından ip cambazlarının çıraklarından sekiz yaşlarında bir kız çocuğu her uzvunu bir yana eğmek suretiyle kendini pek çok hayvana benzeterek hayret verici perendelerle oyunlar yaptı. Daha sonra ustası, tepesine yakın bir yerine ancak ayak koyacak büyüklükte, nalın kayışı kadar bir tahta parçası konmuş on zirâ uzunluğunda iki sırığın üzerindeki bu tahta parçalarına basıp sırığın ucunu kucaklayarak dikildi; sıçradıkça ve kâh yavaş kâh hızlı yürüyüp koşturdukça, doğurduğu şenliği seyretmek için, elden ayaktan düşmüş yaşlılar, arzu ve istek içinde tahta ata binen çocuklarla birlikte at oynatır [yani yarışır] oldu.

Bunlardan başka, günlerin gözünün seyrine alışık olduğu oyunlar hadsiz hesapsızdı; ne var ki onları uzun uzadı anlatmaya gerek görülmedi ve söz uzatılmadı. [47b Minyatür] [48a Minyatür]

❖

[48b-49a] Ve düğünün bu üçüncü gününde, İslam illerinin çeşitli yörelerinde vezirlik bayrağı dalgalandıran, güç ve büyüklük sancağı çeken büyük vezirler arasında en şöhretlisi ve en sivrilmişi, en bilgilisi ve en tecrübelisi, hâlen Diyarbakır valisi, saygıdeğer vezir, saadetli Fazıl Osman Paşa Hazretleri'nin yüksek taraflarından İstanbul'da kapı kethüdalan Mehter Yusuf Ağa ve Sadrazam Telhisçisi Ağa eliyle mükemmel donanmış, gidişi sabah yeline benzer, kara kuyruklu bir at –ki

Gökyüzü, eyer örtüsünün atlas astarı; Saman Uğrusu, Çerkes işi koşumu olsa yakışık alır

Has Ahıra çekildi; aynca her biri beşer giyimlik Rumî ve Acemî dîbâ, on altı giyimlik telli, çok değerli, çeşit çeşit yepyeni Hatâyî, on altı giyimlik kitresiz Rumî ve Firengî eşsiz atlas, sekiz adet Hindî benzersiz kutnî ve sekiz top itibar başında yer tutmaya yaraşır hünkârî ve bendî destar soyu yüce Padişah'ın önüne sunuldu.

Ardından bunlara Mısır Muhafızı, saygıdeğer vezir, saadetli Recep Paşa Hazretleri'nden mükemmel donanmış, ince salınışlı, tez gidişli bir Mısır atı –ki

oynayış ve kırıtışta Mısırlı oyuncuya ders vermeye yaraşırdı– dokuz top altın baş hünkârî destar, on sekiz top telli, yepyeni altın çözgülü Hatâyî, dokuz giyimlik sade Hatâyî, dokuz giyimlik kutnî, on sekiz giyimlik türlü türlü parlak atlas; dokuz giyimlik hünkârî, çeşit çeşit sof; dokuz top ateş görünümlü, hoş renkli Firengî kemha, dokuz adet beyaz Hindî şerbetî, dokuz top bendî destar ve on sekiz adet türlü çeşitli, kıymetli kuşak katılıp eklendi.

Sonra hâlen Azak muhafızı, saadetli İbrahim Paşa Hazretleri tarafından da, uygulanagelen merasimle gümüş üzengili, koşumu altın işlemeli bir at, üzengisi mülk olan Padişah'ın ahırına bağlanıp, aynca her çeşidi beşer giyimlik Rumî ve Acemî dîbâ, telli Hatâyî ve çok değerli atlas, beşer top hünkârî destar ve Hint işi kutnî Sultan'ın katına sunuldu.

Onun ardından Bosna muhafızı, saygıdeğer vezir Osman Paşa Hazretleri tarafından da mükemmel donanmış bir at ile beş giyimlik Rumî ve ve Acemî sırma işlemeli dîbâ, her biri beşer giyimlik sade Hatâyî, taraklı atlas, kutnî ve destar, dokuz adetten üç sofralık büyük ve küçük, yaldızlı, Bosna işi sahan – ki her biri zarif ve benzersiz idi–, üç adet büyük sini, iki adet yaldızlı bakır kâse ve bir tas sunuldu ve adlan geçen iki ağa eliyle Sultan'ın, temeli adalet olan uğurlu kasrının bulunduğu yere götürülüp hüsnükabul ifadesi olmak üzere her birine değerli hil'at giydirildi.

Ne şaşılacak bir durumdur ki, zevk ve eğlence günleri çabuk geçer; henüz günün yarısı olmadan akşamı erişir

ölçüsünce, ikindi vaktinin girdiği top şenliklerinden anlaşılması üzerine İslam Padişahı ikindi namazı için kalktılar ve Tersane Sahilsarayı'na doğru at sürdüler.

❁

Bugün değerli müderrisler Sultan'ın yemek şölenine gelmiş olduklarından, el öpme sırasında kendilerini tanıtırken birbirleriyle ağız birliği etmeleri için Rumeli ve Anadolu kazaskerleri de yeniden davet olunarak taltif olunmuşlar ve görevden ayrılmış kazaskerlerle önce bir araya getirilmek, sonra da onlardan ayn tutulmak suretiyle ikinci kez ululanma ayrıcalığı elde etmişlerdi. Bu yüzden söz konusu iki kazasker hazretleri ve iki yüz otuz sekiz

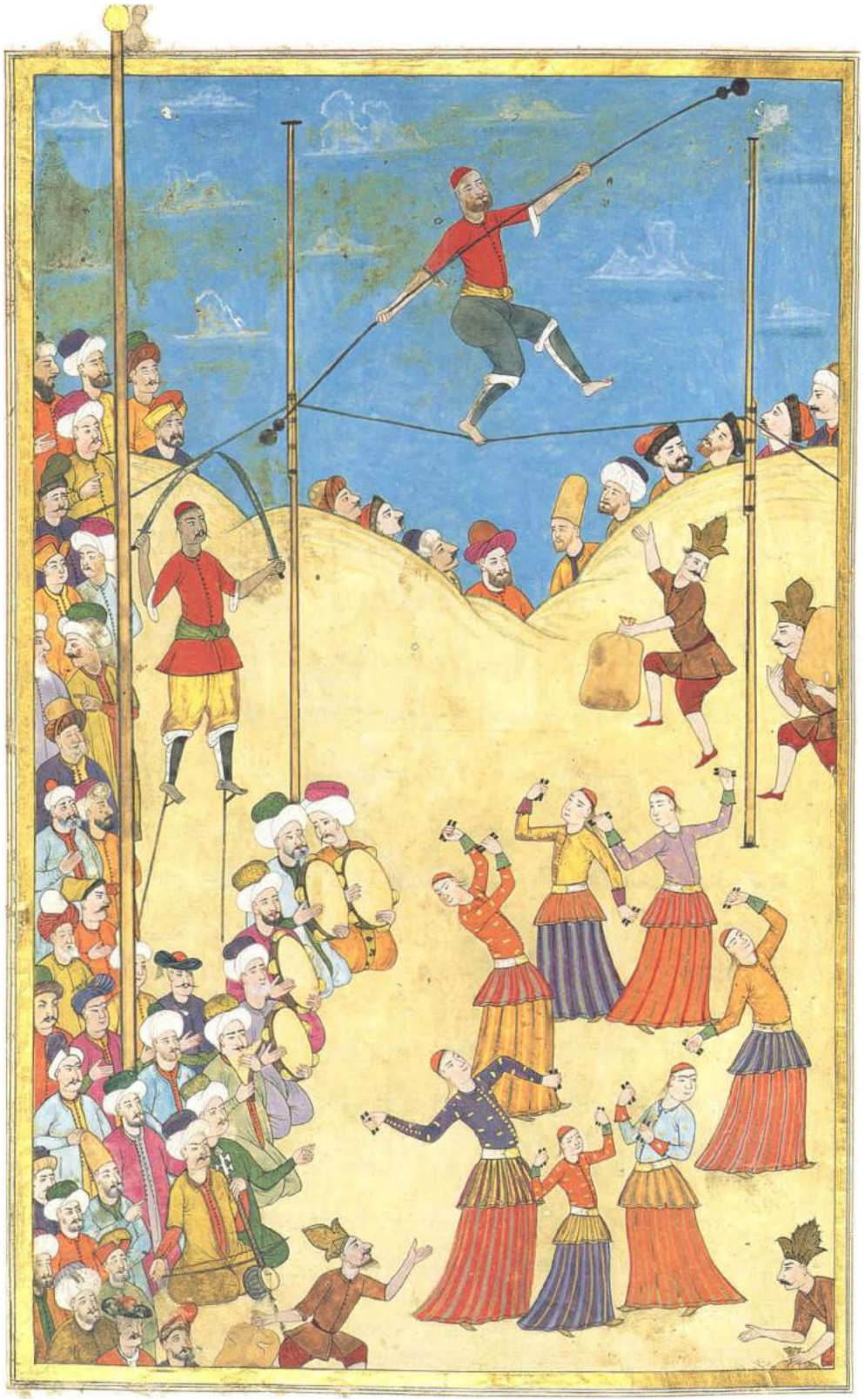

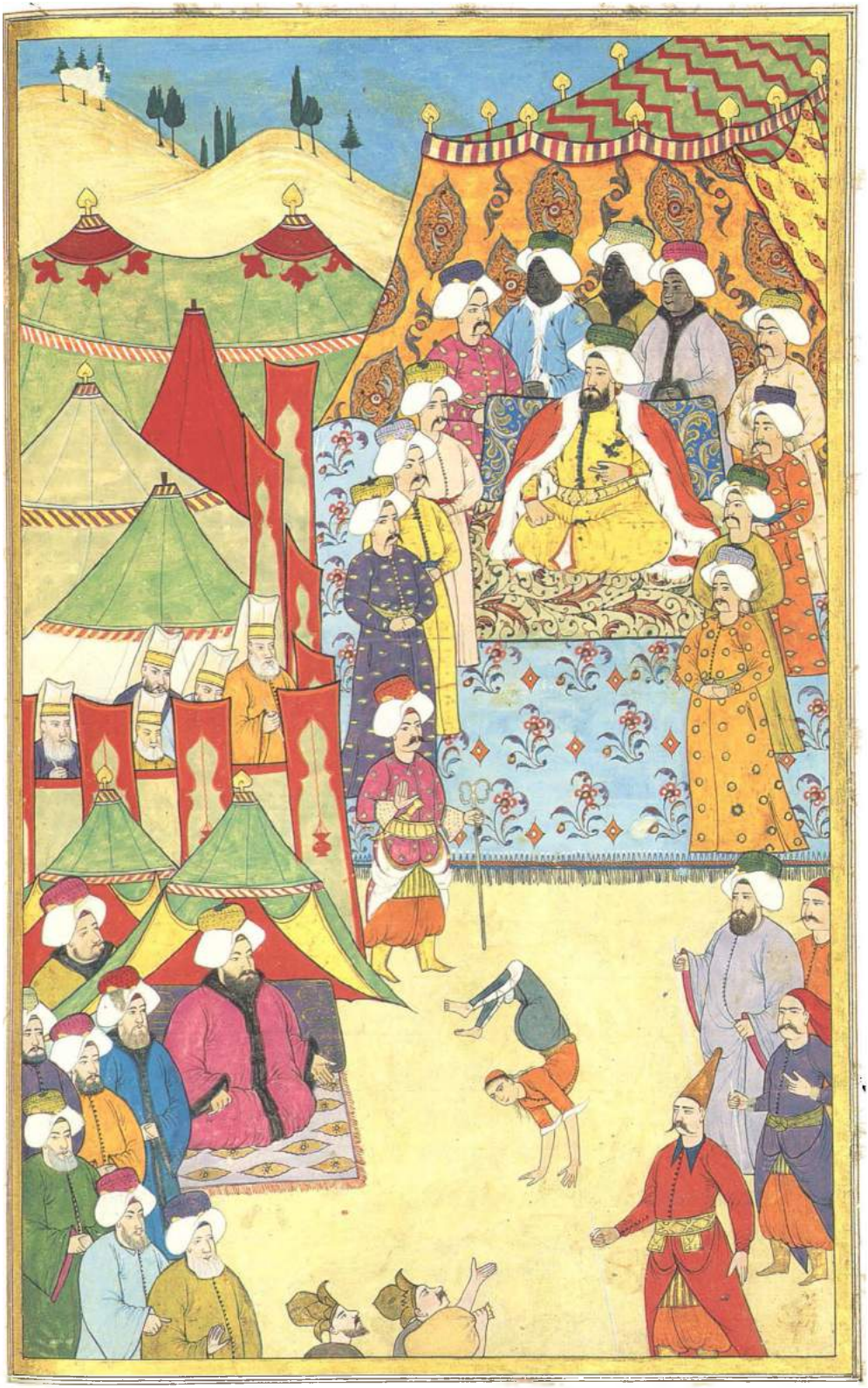

adet müderris efendiler olageldiği üzere Sultan'ın sofrasında toplandıklarında üç direkli, iki direkli yetmeyip bir çadır daha kuruldu ve kümelenip oturdukları yer genişletildi.

Birinci çadırda altı sofra kurulup onarlı kümeler hâlinde oturdular ve başsofrada Defterdar Efendi kendilerine baş oldu. İkinci çadırda on iki sofra, üçüncü çadırda ise iki sofra hazırlanıp, her birinde onar, on ikişer efendiler doyuruldu ve sakalar, çaşnigirler ve teberdarlann hizmetleriyle ağırlanma merasimi önceden olduğu gibi tamamlandı ve artan yiyecekler de hizmetlilerin önüne konuldu.

Bu şölen toplantısında Sadrazam Hazretleri kutlu padişah otağı yanındaki obayı seçmişler ve silâhdar İbrahim Paşa, saygıdeğer damatlan Nişancı Mustafa Paşa Hazretleri ve iki kazasker efendi hazretleriyle orada ağırlık ve otoraklılık dayanağına süs olmuşlar; ancak dört adet Süleymaniye müderrisini birlikte yemek yemeleri için özel olarak davet etmiş ve bunlara diğerlerinden fazla itibar ederek ayrıcalıklı davranmışlardı.

Yemek merasiminin tamamlanmasından sonra müderris efendiler topluca obaya davet olundular, örf ve üstleriyle Sadrazam Hazretleri'nin elini öptüler ve ardından herkes yerlerine geri döndü.

Bugün toplantı risalesi aceleyle yazılmış bir temmet süsüyle süslendi ve gece Tersane'de Kapudane kalyonunda deniz şenliği seyrine gidildi.

[49b] **Bu satırlar kutlu düğünün dördüncü gecesi –ki cumartesi gecesidir– Tersane Sahilsarayı önünde ateş ocağını tufan gibi coşturan deniz şenliğini** anlatır.

Parlak düğünün üçüncü gününün beyaz denizinde güneş gemisi gurup limanına çekilip gizlendikten sonra, gecenin siyah denizi eğlence ve şenlik dalgalarıyla coştuğunda; denizce nimet saçar, iyi yön ve üstünlükleri İskender'e benzer Padişah Hazretleri Tersane Sahilsarayı'nın ana giriş kapısında yüceliğin, zemini güllerle bezeli otağını süsledi; talih ve mutluluğun, eşiği gökçe ulu büyük obasını aydınlattı; eli deryaca açık Sadrazam da Aynalıkavak önünde demirlemiş olan Kapudane kalyonunun, revaklan süslenmiş

çardağında uğurlu vücutlarıyla iri bir inci tanesinin sedefte tek başına duruşu gibi oturduklarında, Padişah'ın rağbetinin sevinç doğurucu işaretleri kandil yakan kandilcilerin parıltı saçan övünç kandillerini yaktı [yani kandilcilere Sultan'ın kandilleri yakmaları emri duyuruldu]; bunun üzerine kandilciler yerine getirilmesi kaçınılmaz bu buyruğa uydular ve ateş tapınaklarında yanan ateş gibi şenlik ateşini tutuşturdular.

Önce Topçu Ocağı tarafından yapılan benzeri görülmedik sal bir ateş gemisi gibi denizin ortasına doğru hareketlendi; dört yanını çepçevre saran parlak ışıklı, renk renk kandillerle karanlık geceyi gündüz gibi aydınlatarak ve seyircilerin gözlerini ışık enginindeki girdaba sürükleyerek yüzmeye başladı. İçinde mehterhâneler coşkun bir şekilde ve ateş yüzlü rakkaslar yerinde duramaz bir hâlde söze ve saza başladılar ve her âsümânî fişeğin alev diliyle akan yıldıza söz attılar.

Bu salda yedi yüz kadar çeşit çeşit fişekle yapılmış, vücudu yalnızca hava ve ateş karışımından varlık bulmuş, kılığı Acemlere benzer, ürküntü verici, büyük bir kukla canlı bir insan gibi hareket ederek Sultan'ın önünde ateşle oynayan Hindu imişçesine bir görüntü verdi; sevinç ve şenlik ışıklarıyla yüzlerce dolunay gibi ferahlık gecesini aydınlattı ve mutluluk yolları açarak, seyircilerin gözlerini ateşe düşmüş güvercin gibi şaşkınlıkla döndüredurdu.

Ardından ikinci bir sal bakış denizinde bir ada gibi belirdi. Kenarları yeşil renkli kandillerden yapılmış düzgün selvilerle sanki iki yanı ağaçlı bir ana yola benziyor ve *"Adn bahçeleri vardır ki altlarından ırmaklar akar"* [KUR'AN, TÂ-HÂ 20:76] ayetini tefsir ediyordu. İçi, gökte dizi dizi dizilmiş mumlar gibi duran yıldızları andırır mumların sıra sıra dizilmesiyle şekil verilmiş, ışıklı kandillerin içine konduğu cam kaplar misali güzel biçimli nar çiçekleriyle nar bahçesine dönmüş, bu görüntüsüyle "*Ey ateş ...*" [KUR'AN, ENBİYÂ 21:69] ayetlerini açıklayan bir öğütçüye benzemiş; özellikle de, içindeki, işlenmiş barut ve neftle hazırlanmış beş adet döner, alevli fanus ile Fener Bahçesi sahilini gözde canlandırır olmuştu. Yanar kandillerden, her birinde dokuz kadeh bulunan ve her kadehinde güzel görünüşlü üçer düzme biçim yer alan üç kat fıskıye yapmışlar ve kıvılcım saçan her fitilinden bir ışık fıskıyesi meydana

getirmişlerdi ki, her kadehi hayret verici bir biçimde dönüyor ve her gören şaşınp kalıyordu.

Onun ardı sıra Topçubaşı Ağa tarafından hazırlatılmış diğer bir sal geçti. İçinde nice kandilli güzel görüntüler, nice meşaleler ve fenerler, nice [50a] hayret verici ve ürkütücü şekiller ve nice dudak ısırtıcı, garip biçimler göz kamaştınyor, kol kol çengiler oyunlar oynuyordu. Her biri pek çok şenlik ederek denizin ve karanın sultanının önünde türlü türlü ustalıklar, gülünç durumlar ve görülüp işitilmemiş oyunlar gösterdi. Bir tarafında tabancalı fişekler dirhemli tüfekler gibi kıvılcım saçmaya başlayıp, çıkardığı gürültü uçsuz bucaksız gökyüzü dairesinde şamar gibi patladı, humbara ve havanlar demircilerin kıvılcım saçan ocağına benzedi; öbür tarafında ise çarkıfelekler değirmen taşı gibi dönüp durdu ve püskürmeler etrafa ejderha ağzı gibi kıvılcım püskürttü. Âsümânî fişekleri dua ışığı gibi yüce âleme yükseldi; bahrîler şenlik denizinde yüzen yüzücüler ve ferahlık incileri devşiren dalgıçlar olduklanndan, denizin dibine dalıp çıktı; mührüsüleymanîlerin ışıklarının yansıması ve parıltılarının ışığı Süreyya gerdanlığı gibi Burçlar Kuşağı'nı süsledi. Maytap fişeklerinin alevi de mehtabın ışığını sönükleştirdi, parıltılı yıldızlan utançtan yere geçirdi. Hasılı âlem ışığa boğuldu ve karanlık gece aydınlık gündüz gibi görünür oldu.

Bunun da ardından tersaneli tarafından; Kaptan Süleyman Paşa Hazretleri'nin sorumluluğu, Tersane Emini Abdullah Efendi'nin yardım ve gayreti ve Tersane Kethüdası Musa Paşa'nın işi üstlenmesiyle düzülüp donatılan; adı sal, ama görünüşçe Süleyman Peygamber'in tahtına benzer, denizde gider, yüksek kubbeli bir köşk gönderildi. Bir yanında iç açıcı ezgilerle mehterhaneler insan ve meleklerin kulaklarına hoş sesler salıyor, ortasında kıvrak ceylanları andıran rakkaslar türlü türlü işvelerle kıntıp duruyorlardı. Her köşesinde bir türlü ahenk vardı ve her bucağında yıldız benzeri kandiller bir toplanma yerini aydınlatan şebçerağa denk düşüyordu. Ön tarafının bir yanında aslıyla bire bir bir atlı karaca kurulmuştu, gökyüzü burçları gibi dönüyor ve üstünde, dört adet parlak yüzlü ay parçası seyyareler gibi dolanıyordu; öte yanında bayram yeri dolapları gibi dolaplar yapılmıştı; her gözü Yusuf gibi

güzel yüzlü insana benzer bir güneşe oturma yeri olduğundan, rütbece Ken'ân ayının[1] terazisinin bir kefesine dönmüş, belki de Terazi Burcu'na denk düşmüştü.

O ikinci Yusuf güneş gibi dolandıkça, dolap köprüsü düğün yerinde Terazi Burcu'na döndü.

Arka tarafının bir yanında, bir anda çakıp geçen şimşeğin yükseklerde salınan kemendi gibi bir salıncak kurulmuş, öte yanında ise beşik adı verilen, ayakları havada bir köşk vücuda getirilmişti.

Salına salına giden bir güzeli ustalıkla sallandırmak için, aşk oyuncuları salda salıncak kurup dolap çevirdiler.

Ve son olarak, Gümrük Emini Yeğen Mehmet Ağa'nın düzenlediği bir sal bunun ardı sıra geldi. Bu da çeşit çeşit süslerle dolu olduğu gibi, aynı zamanda tavanı da olduğundan, altın boynuzlu iki koç makaralarla canlıymış gibi tavanının her yanında gidip gelip aslında olduğu gibi toslaşarak, ayrıca iri kıyım iki düzme insan, bayram kuklasına benzer, ince kuzu derisinden yapılmış çehrelerle hileci şeytan kılığında oyunlar oynayarak ve ortalığı şenlendirerek geçtiler; envaiçeşit fişeklerle şenlikler edip giderek bakanları keyiflendirdiler ve o altın saçıcı Sadrazam'ın hesapsız bahşişleriyle ceplerini doldurdular.

Bundan sonra, büyüklükçe Cem'e denk Padişah rahat döşeğine uzanıp uyumak eğilimi gösterdiklerinden, herkes dinlenmek üzere kendi yuvasına yöneldi; ezgiyle okunan

Ey zavallılar, dağılın! Çünkü toplantı ertesi güne kaldı

mısraına kulak vererek, orada bulunanlardan ve seyircilerden her biri bir yöne dağıldı. [50b Minyatür] [51a Minyatür]

---

[1] Ken'ân ayı, Yusuf Peygamber'in güzelliğiyle ilgilendirilen bir benzetmedir, yani "Ken'ân ülkesinin ay yüzlü güzeli Yusuf" demektir.

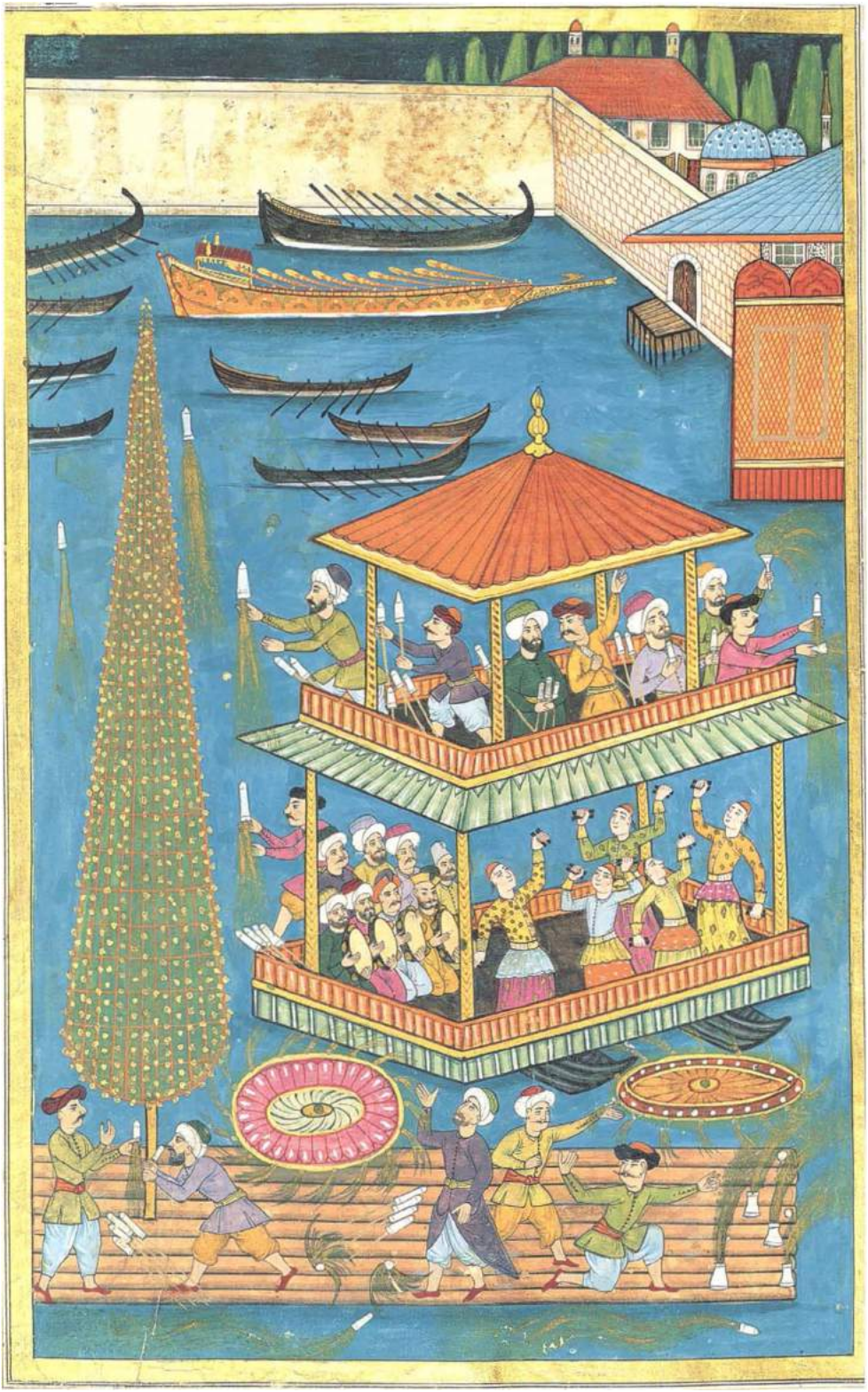

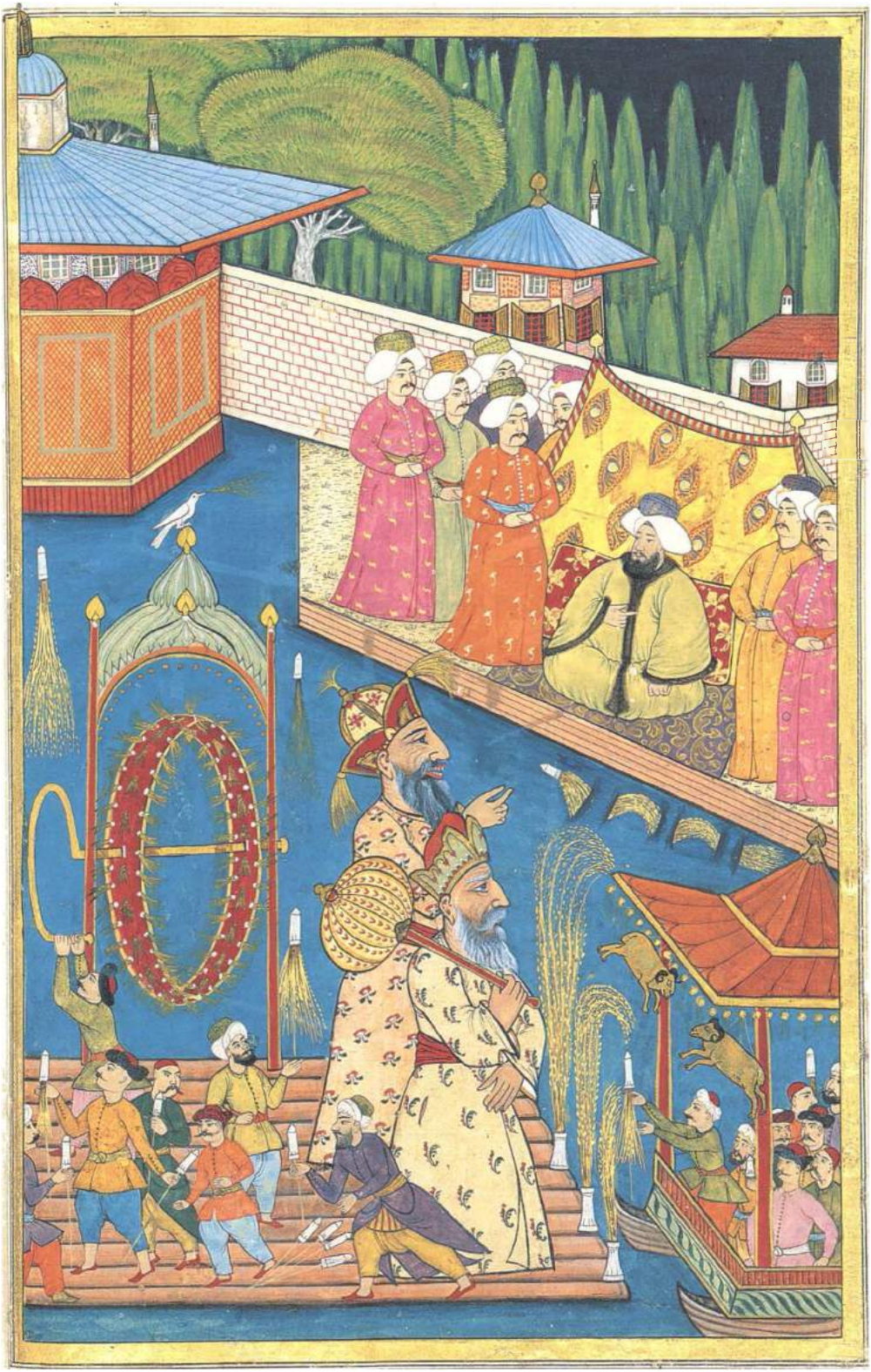

[DÖRDÜNCÜ GÜN]

[51b] Dördüncü günde olup bitenler hakkındadır.

Aynı ayın onsekizinci [21 Eylül 1720] ve uğurlu düğünün dördüncü günü –ki Cumartesi günüdür– güneş doğduktan bir saat sonra, sultan nevbetinin gümbürtüsü gökyüzünün yüksek kemerli dağlarını inlettiği ve hakan düğününün çalgıcılarının çalıp çığırmalan parlak Zühre yıldızının tef gibi kulağını çınlattığı neşeli demde, mevkiinde yuvasına oturtulmuş bir değerli taş misali oturmuş, cömertlikte Hâtem gibi nam salmış Sadrazam Hazretleri'nin birden seyir otağında ağırlık ve ölçülülük minderini süslemeleri üzerine, düğünün gösteri yerinde görülmedik oyunlar sergileyen oyuncular hazırlandı; bu arada, düğün alanını süsleyen, altın sorguçlu sultan otağının eteği seyir gözü gibi açıldı. Yeniçeri keçelileri [yani keçe başlıklı yeniçeriler] iki yandan meydanı çepeçevre kuşatıp doldurdular; Dergâh-ı Âlî Kul Kethüdası Hasan Ağa ve Muhzır Ahmet Ağa ile adaşlan arasında "Çelebioğlu" lakabıyla tanınan Başçavuş Ağa edeple el bağlamış olarak yerlerini aldılar. Kadınlar ve erkekler birlikte neşelenip eğlensinler diye, kadınlar düğün meydanından mahrumiyet yasağıyla uzaklaştınlmayıp meydanı kadın pazanna döndürdüler; sabah akşam, kadın erkek bir arada toplananlar

Pamukla ateşin oyunu olmaz

mısraının anlamını halka unutturdular; öyle ki, Okmeydanı'nı mahşer yerine benzettiler. Halkın Sultanı'nın adaletli yönetimi döneminde ve İslam Padişahı'nın sultanlık günlerinde *–Allah kıyamet gününe kadar sürdürsün–* kolluk görevlilerinin ve devlet adına güç sahibi olanların iyi niyetli davranış ve yaklaşımlarıyla kurt ve koyun birbirine güven duyup, ceylan ile arslan dost ve arkadaş olup,

Ey cihan şahı! Allah'a şükürler olsun ki, kefil olman sayesinde zamanında bütün dünya insanları güven ve huzur buldu;

Arslanlar senin adaletli döneminde komşuluk hakkını gözetip, kendi yataklarını

yatıp uyusunlar diye ceylanlara verdi

ölçüsünce, ne bir kimse tarafından kendilerine kırıcı bir söz edildi, ne bir yönden engelleme ve uzaklaştırma yasağı geldi, ne de namus eteklerine leke ve toz olarak bulaşacak bir durum görüldü. "İplikçiler çarşısında (pervasızca dolaşan) Fatmacığa 'Kim bu?' derler?" anlamının durumlarını doğrulayıcı olduğunu bilip, kuruntu ve korkuya kapılmaksızın, kimi te'nis zamiri[1] gibi sultan otağının ulu giriş kapısı altında gizlendi, kimi de parlak Zühre yıldızının Burçlar Kuşağı'nda dolandığı gibi kutlu otağın eteklerinde gezip dolandı. Bugünden itibaren düğünün son gününe kadar, söz edildiği şekilde, kadınlar ve erkekler gösterileri Sultan'ın önünde bir arada seyretme iznini elde ettiler ve diledikleri gibi, görülmedik ve alışılmadık bir tarzda izlediler. Öyle ki, görüp geçirmiş ve nice garipliklerle karşılaşmış olanların ibret alırca bakışlarına ve içyüzünü kavrarca görüşlerine göre, bunların hâli hayret gözüyle bakmaya yaraşır ve her şeye karşı üstünlük taşır nitelikte, görülmedik şeylerin en şaşırtıcısı gibi göründü. Nice şimşek gidişli, sert adımlı koşu atlarını dizgin kaşının bir işaretiyle kendine râm eden erlik meydanının at sürücüleri güçsüz takatsiz bir at ile dermansız bir kısrağı bir tavlada bağsız ve dizginsiz olarak bir arada tutmaya güç yetiremezken, düğün meydanında yer yer nice Yusuf gibi ay yüzlü güzeller ve taraf taraf binlerce Zeliha gibi güneş görünüşlü dilberler, sütle şekerin karışması gibi birbirine katılıp kanştılar. Yine neyzenden başka birbirine yan bakan kimse görünmeyip ve çalgıcıların tellerinden ezgi dökülen tanburlarının mızrabından gayn kimse kimsenin teline dokunmayıp, gece ve gündüz, kadınlar ve erkekler güven içinde istedikleri yöne gidip geliyorlardı. Bu, tasavvur dairesi dışında bir olağan üstülüktür ki; bunun, adaleti gün gibi açık Padişah'tan kaynaklandığı söz götürmez bir gerçekliktir.

❁

Rebabımızın dilinden dökülen sözler daha ne kadar sürecek? Bu kadar yeter, kendi hikâyemize dönelim artık.

Fil kılıklı tulumcular tulumlarının hortumlarıyla düğün alanına su serpip,

[1] Arapçada bir isme dişilik niteliği kazandıran zamir.

neşe saçan davranışlarla [52a] birbirlerini yere yuvarlayarak ve "köpeğin dişi domuzun derisinde" sözünün anlamını sergileyerek [yani birbiriyle dalaşarak] meydanı temizlediklerinde ve oyun oynar görüntüsü vererek alana taşan seyircileri uzaklaştırdıklannda, önce bülbül gibi şakıyan, papağan sözlü hânendeler ve ezgileri gönül açıcı, hoş sesli sâzendeler için Sadrazam'ın seyir yeri önünde davet halısı serilmesi üzerine, hepsi daire biçiminde toplanıp başlama emri çıkmasını beklediler.

Bu sırada, Rakka valisi olup, Sadrazam'ın saygıdeğer damatlan Tevkiî Paşa Hazretleri'nin yüksek vasıflı, bahtı yüce dayısı olmasından ötürü pek cömert Sadrazam'ın pek şerefli ailesiyle de akrabalık bağıyla ilişiği bulunan ve bu yüzden kutlu düğüne davet edilmiş olan, büyük vezirlerden saadetli Kara Mustafa Paşazâde Ali Paşa Hazretleri ancak bugün ulaştıklarından, Sadrazam'ın davet buyruğunun el hareketiyle çıkması üzerine, saadetli Silâhdar İbrahim Paşa ve değerli vezir saadetli Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri ile birlikte Sadrazam otağına gelip saygı kurallarına uygun olarak Sadrazam'ın eteğini öpme şerefine eriştiler, güzel ve gönül alıcı sözlerle okşandılar. Bu sırada ses sanatçılarına emir verildi, böylece birbirine uyumlu seslerle musiki faslına başlamalarıyla sabah ve akşam zevki açıldı ve iç açıcı nağmelerinden ruhlan dinlendirici bir etki saçıldı. Ezgileri ve güzel sesinin nitelikleri yazıyla anlatma dairesinin sınırlan dışında olan Hânendebaşı Hasan Çelebi

Bülbül, sevincinden her ötüşünde bir gül fidanına kondu; her nağmede yer değiştirdi

geçişince[1] bir iki saat boyunca, sürekli ve birçok değişik fasılla neşeli ortamın coşmasına yol açtı. Bu arada, adı geçen vezirin gelişini, musikann boyunca uzanan ağzı ve her biri ayn bir ezgi veren saz tellerinin diliyle de "merhaba" diye selamlayıp karşılama kastıyla, bugünlerde halkın ağzını tambur kâsesi gibi nağme şarabıyla dolduran bir şarkıyla son verdi ki,

Hoş geldi, sefa geldi, aziz konuk geldi

sözleriyle nakarat zinciri bağlamıştı. Gerçek şu ki, gerek kasten olsun, gerek-

[1] Müzikte "bir makamdan başka bir makama geçme" anlamındadır.

se tesadüfen, bu da övgüye ve bahşişe yaraşır, neşe katıcı, sırlar âlemiyle ilgili bir latife oldu.

Ardından ayıcılar kendilerine mahsus zilsiz teflerle zincirlerini şakırdatarak geldi. Kimi:

Ayı gördüm, hatırımda meymûn[1] *[uğurlu] yüzü canlandı*

diye nara atarak oyuna başladı, kimi de:

Kara kız eğer çadıra gelmezse, borcum olsun, bir çingene narasıyla ormanı yıkayım

diyerek, şeştâ gibi beyin tırmalayıcı keskin bir sesle bağıra çağıra maskaralık eyledi.

Muhzır ağanın adamlarından Çomar lakaplı kapı kethüdası –ki

Samson ona nispetle Hatâ ülkesinin ceylanıdır; köpek ona nazaran oldukça güzel yüzlüdür–

"Bundan âlâ av kapacak gün olmaz" diyerek, avcı köpeği gibi meydana atılıp, o görmüş geçirmiş kurt Türk ters kürkle onlara katılıp,

Şimdi en büyük düğün mevsimi; marifet gösterme demidir;
Beni samsonlara sun [yani sal, üzerine gönder] ayı gibi; türkü ırlat biraz havaî gibi;
O dürzüyle atışayım, gidiye haddini bildirivereyim;
Ayılarla güreşmeye gücü yeter benim gibi bir boz er nerede bulunur?

tekerlemesiyle meydanda cumbalak [takla] atmaya başladı ve ürküntü verici görünüşü

Ayı "hırs;" domuz "hûg" ve "gürâz"

mısraını belletici olup, ayıyla it dalaşı gibi alt alta üst üste güreşti. İki canavar birbirine öyle girişti ki, ürküntü verici "hay hay" naraları Ayyuk'a erişip seyirciler kendinden geçecek derecede kahkahalarla gülüştü. Diğer ayıcılar da soyunup ve ayıların boyunlarından zincir ve halkaları alıp, birer birer,

---

[1] Kelime "maymun" olarak da okunabilir ki, yazar her iki anlamı da çağrıştıracak biçimde kullanmıştır; nitekim mısraın ilk kelimesi olan "ayı" da böyle kullanılmıştır.

pençe pençeye ve kafa kafaya gelip düşmanca güreştiler; yaban kedisi gibi yüreklilik ve yiğitlik gösterdiler.

Ayıcılar ve ayılar güreşçilerin uyguladığı bütün oyunlan aynen uyguladılar ve sonunda "Zor oyunu bozar" atasözü uyannca ayılar sahiplerine üstünlük sağladılar.

Maymuncular da:

Ey felek! Sur'un[1] *meymun*[2] *olsun; kasrının şebeği*[3] *kutlu olsun.*

diye şarkı söyleyerek gelip, maymunlar akıllı insan gibi nice yapılması güç oyunlar gösterip, keçileri sakalına gülüp alaya almakla maskara edip, öfkeden çılgına döndürdüler ve her biri umut avuçlannı avuç avuç bahşiş gümüşüyle doldurmak suretiyle çingeneler de sevinçlerinden taklalar atıp, sonra da birbirlerine: "Oğlan! Sen bu yaylalarda yaylayamazsın" diyerek dağıldılar. [52b Minyatür] [53a Minyatür]

[53b] Bu arada Mısırlı zorbazlar yine Mısır güvercini gibi meydanda göründüler ve görülmedik, yepyeni ustalıklannı tahtı İskender'e denk Padişah'ın teşrifine bırakıp önceki günlerde yaptıklan oyunlan görmeyenlere göstermek için birer birer tekrarladılar.

Bu esnada birden,

Cihana huzur getiren, yer yüzünden karışıklığı gideren; güven ortamı yaratan, Tann'nın pek belirli gölgesi olan;

Din pazısına güç veren, ağırbaşlılık bedenine sağlık bağışlayan; hüzünlü kalpleri ferahlatan, yer yüzünün ayı ve zamanın şahı;

Tuğrası bağış buyrultusunda yükselen, cömertler safını yarıp ileri geçen; şahlık sancağı seyyareler gibi dolanıp duran, şöhreti Rüstem'i gölgede bırakan Hakan;

---

[1] Göğün dünyayı çevreleyen bir daire biçiminde tasavvur edilmesi ve bir şehri çevreleyen kalenin göğe benzetilmesi yoluyla, *sur* kelimesinin ilk anlamı: "kale duvarı", ikinci ve burada kastedilen anlamı ise "düğün"dür.

[2] "Uğurlu" anlamındadır; ancak *maymun* olarak okunduğunda "malum hayvan" anlamına gelir.

[3] "Nakışlı kafes" demektir, ancak bir maymun türü de bu adı taşımaktadır.

Büyüklüğü İskenderce göz kamaştırıcı ve etrafa gösteriş saçıcı Sultan; kapısının eşiği yükseklikçe sanki Keyvan yıldızı, ordusu sayıca göz kamaştırıcı taç sahibi;

Ululuk incisi ve soydan gelen şahlık denizinin sedefi; Osmanoğulları soyunun hareminin gece parlatı saçan şebçerağ taşı gibi parıltılı temsilcisi;

İnsanlar ve melekler arasında seçilmiş, feleğin dönüşünden varlık bulmuş; yani cihan sultanlarının sultanı Sultan Ahmet Han

Hazretleri kutlu otağlarını şereflendirdi ve adalet kasrı, şahlara yaraşır irilikte ve çok değerli bir incinin sedefte bulunması misali, uğurlu vücutları için sanki bir sedef oldu. Sultan'ın teşrifiyle birlikte top şenlikleri feleklerin kulağını sağır etti ve padişah nevbeti gökyüzü kulesini çın çın çınlattı. Bu sırada meydanda gösteri yapmakta olan Mısırlı Arap önce selamlama merasimini usulünce yerine getirdi, yakarış için açılan elinin arkasını yere koyup yüzünü değdirerek devlet eşiğine yüz sürdü, ardından arkadaşları ellerinde bir çember tuttu, kendisi de arka üstü yatıp ayağı bağlı bir eşeği kucakladı; ikisi birden çemberin içinden geçip gittiler.

Ardından yine arka üstü yatarken, Sultan'ın işaretiyle Dilsiz Hasan Ağa'yı da ansızın kucakladı, tıpkı ayağı bağlı eşek gibi bağladı ve istesin istemesin onunla da, çember içinde çember görüntüsü verircesine, perendeler atarak çemberden geçip gitti.

Bu oyunları Sultan'ın hoşuna gittiğinden Dilsiz Hasan Ağa'ya Sadrazam tarafından bir avuç altın bağışlandı.

Söz konusu zorbazlardan biri, dibi tablalı bir kargı mızrağın keskin ucunu başındaki arakıyyeye dayayıp korkusuzca onca kırıta salına gezindikten sonra mızrağın ucunu iki kaşının ortasına koydu, sağa sola eğilip sallanarak yürüdü. Yürürken omuzunu hareket ettirdikçe, mızrak döner alev gibi fır fır dönüyor ve Arap mızraktan gözünü ayırmayıp meydanda dolaşıyordu. Mızrağın fırlak gibi hızla dönüşü görüldükçe keskin ucunun kebap şişi gibi vücuduna saplanmaması seyircilerin kirpik oklarını hayret alanına sapladığından derin görüşlü Sadrazam, Arabın mızrağını huzuruna getirtip, birlikte oturdukları keskin bakışlı devlet erkânıyla kılı kırk yararcasına incelediklerinde, bendeniz de Sadrazam'ın otağı girişinde bulunuyordum. "Gel, sen de

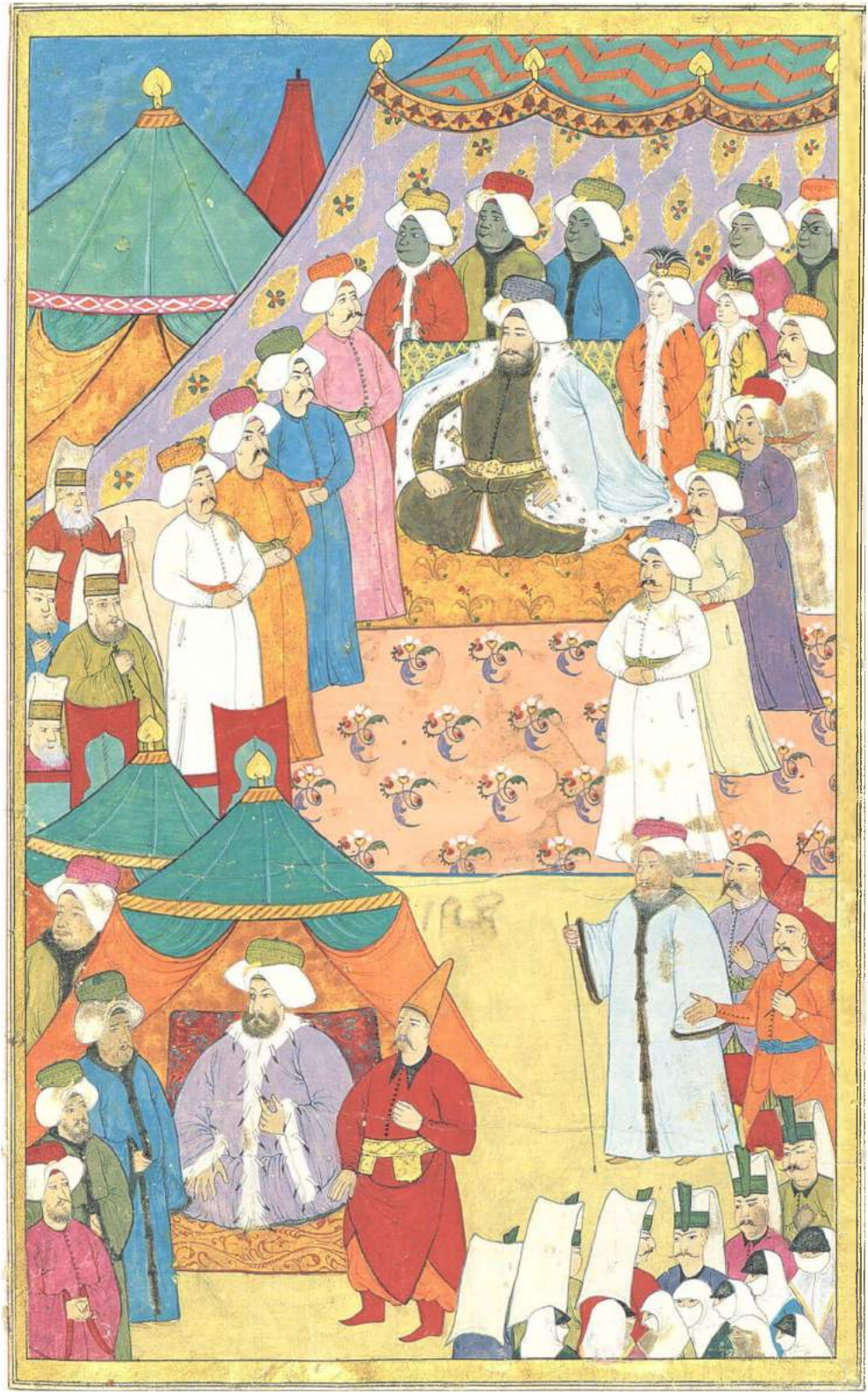

incele; yazacağın şu olağanüstü şeyde şüphen varsa, doğruluğunu anla" buyurmaları üzerine, derinliğine inceleme bakışını bileyerek keskinleştirip parmaklarımı ucuna ve yalmanına sürdüğümde, alimallah, yalmanının menevişli kılıçtan keskin ve ucunun güzellerin kirpiklerinin iğnesinden daha ince ve delici olduğunu; dönüşü sırasında kazandığı delicilik niteliğindeki artış bir yana, [54a] insanın alnını değil, feleklerin dokuz katlı göğüne saplansa, şimşek gibi savrulmuş bir kılıç gibi onu bile delip bir yanından öte yanına geçmemesinin söz konusu olamayacağını gördüm.

Ve yine bir mızrağın çamurluğu tarafına bir tabla geçirip etrafına altı meşale ve ortasına da bir küp yerleştirdi, sonra mızrağı başına dayayıp türlü oyunlarla hızla dolanıp durdu.

Sonra küp yerine on iki yaşlarındaki iki çırağını başı üzerine ayak üstü dikti ve onlar davul çalarken kendisi kâh yavaş kâh hızlı salınıp yürüdü.

Bir başka gösterisinde çırağını düzgün bir direğe dolanmış yılan gibi sarıp, boynuna da bir davul astı; bu durumda o davul çalıyor, kendi de sırığın ucunu başına kaşına koyup istediği gibi oynuyordu.

Ardından fil kadar bir Arap omuzlarına bindi, ayaklarını ustasının beline sıkıca dolayıp birleştirdikten sonra, onun da omuzuna başka bir arkadaşı çıktı ve davul çalmaya başladı. Bu iki arkadaşı söz konusu zorbazın omuz yükü iken, ayrıca bir meşalenin ucunu alnına dayayıp etrafta gezinip dolandı ve maharetinin pazı gücünü gösterdi.

Ve yanın zirâ kadar dikine bir şamdanı başı üzerine ters çevrilmiş olarak koyup, uzun boyu sanki üstüne maşrapa konmuş düzgün sütuna dönmüşken şamdanın üzerine bir küp yerleştirip bu durumda arkadaşının omuzuna bindi ve bu kadar ağır yükle kimi yavaş, kimi hızlı hayret verici hareketlerle gezindi.

Ve suyla dolu bir Mısır testisini başı üzerine koyup meydana atıldı ve iki kez düğün yerinin her yanına seğirtmek kendisine su içmekten daha kolay geldi. Aynca testi göz kapağı üzerine konmuş iken, göz göre göre, nice görülmemiş salınış ve kıntışlarla döktürüp durdu ve testi sanki göz kapaklarına kapak oldu ve bardak kapağını buldu.

Hemen ardından, dinlenmek için arkası üzere yere yattı ve ayağıyla o testiyi gözünden alıp her uzvunda biraz biraz hareket ettirip döndürdükten sonra el yardımı olmadan yere bıraktı. Bu kadar hızlı hareket etmesine ve kâh yere inip, kâh havaya çıkmasına rağmen testiden yere bir damla su damlamadı ve bu durum herkesi hayrete düşürdü. [54b Minyatür] [55a Minyatür]

[55b] Bu esnada, asrın İskender'i ve dünyanın Hüsrev'i –ki gölgesi dünyanın dayanağı– altın kemerli otağında öğle namazını kıldıktan sonra tahta bir süs gibi oturduklarında ve mutluluk ve baht açıklığı minderine yaslanıp kurulduklarında; kılıç ve kalem sahibi Sadrazam Hazretleri Padişah'ın şölenine konuk olarak gelen, yukarıda sözü edilen vezir Ali Paşa Hazretleri ve uyulması boyun borcu olan davet buyruğuna uyarak misafir otağlarında rahmet toplantısında bir araya gelen kürsü sahibi[1] şeyh efendilerden sultan camileri şeyhleri olanların Padişah'ın kutlu huzuruna girmelerine izin buyurulması ricasını güzel hatlı, uğurlu yazılarıyla bir not olarak Şevketli Padişah'a ilettiklerinde; Sadrazam Hazretleri'nin İslam Padişahı'nın iyiliğini istediği, dileğinin her zaman insanların kalplerini kazanmak ve seçkin olsun, sıradan biri olsun, yani kim olursa olsun, herkesin hayır duasını almak olduğu tahtı İskender'inki kadar değerli, temiz yürekli Sultan'ın aydınlık iç aynasında apaçık göründüğünden dileklerinin kabul edildiği ve rica öncüllerinin doğru sonuç verdiği haberi ulaştı. Bunun üzerine melek huylu Sadrazam Hazretleri derhal öne düştü ve Ali Paşa da onlara uyarak ardına katıldı. Onları sırasıyla; üstün değer taşıyanlar arasında önder; hem bilir, hem bildiğini uygular ve olgunlara üstatlık eder Ayasofya şeyhi, şeyhler reisi Süleyman Efendi, Sultanahmet Camisi şeyhi İspirîzâde ... Efendi, Süleymaniye şeyhi Süleyman Efendi, Sultan Bayezid Camisi şeyhi Abdülvehhâb Efendi, Sultan Mehmet şeyhi Arabzâde Hacı Hasan Efendi, Şehzade Camisi şeyhi ... Efendi, Sultan Selim şeyhi Yenibahçeli Çelebi Efendizâde Abdurrahman Efendi, Eyüp şeyhi Ali Efendi ve Yenicami şeyhi Kurra Mehmet Efendi, yol yordamlarınca,

[1] Büyük camilerde halka öğüt verme yetkisine sahip, "şeyh" diye anılan ulema.

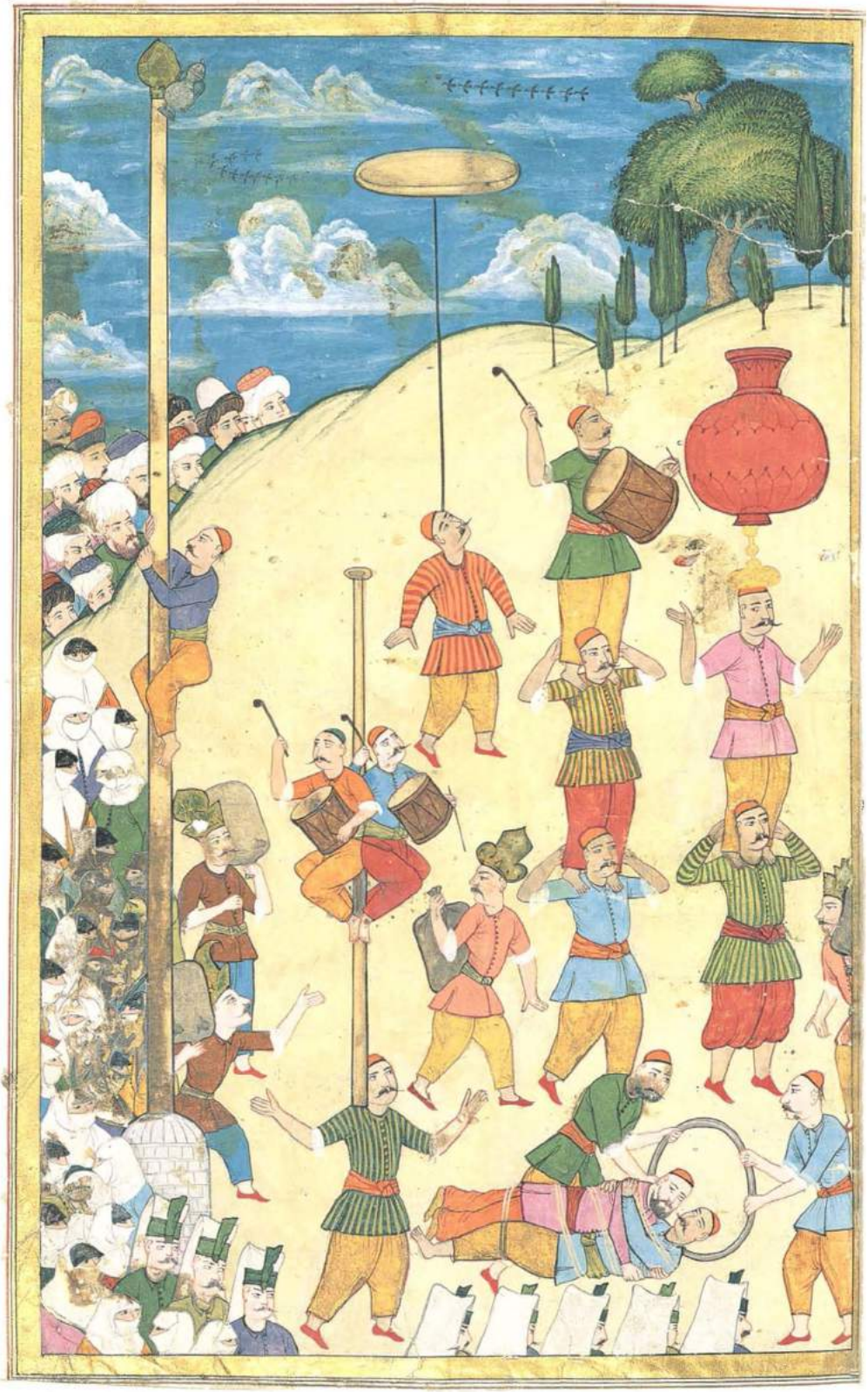

kutlu otağda Sultan'ın eteğini öptüler ve gözyaşlan içinde, hayır dualar ederek yüce Tann katına el açtılar; kadirbilir Sultan'ın bilginlere ve Allah yolundaki temiz yürekli kimselere karşı alçakgönüllü davranışını, onları ağırlayışını, güzel sözlerle okşayışını ve saygılı davranışını görenler de canıyürekten "Amin amin" diyerek, seslerini Arş ve Kürsî'de bulunan kutsal varlıkların "Yârabbi, Yârabbi" yakarışlarıyla uyuşturdular. Bu kulca bağlılık merasiminden sonra, yine geldikleri sırayla yerlerine geri döndüler.

❁

Yüzlerce "Maşallah, Allah saklasın" duası, o, bağlılığı biricik yol seçmiş, hayırdan başka şey düşünmemiş vezire ki, düşüncesinin avcısı bir kementle nice avlanması güç gönül Hüma'sını ele geçirme kancasına geçirip, şu kadarcık külfet ve zahmete, yani bir anlık külfet ve birkaç adımlık hareket zahmetine katlanmak suretiyle nice gönülleri mutlu etti.

Bu arada, yukarıda adı geçen Ali Paşa'nın, yolculuğu sırasında karşılaştığı güçlüklerden ileri gelen rahatsızlıkları, İstanbul'a düğünün üçüncü gününe dek ulaşmasına gecikme dizgini tutmuş olduğundan, düğünün birinci gününde diğer vezirlerle Sultan'ın katına girip de yer öpme şerefine erememişti. Bu yüzden mahcuptu ve Sadrazam yanında olmadıkça, tek başına kutlu huzura girmesi kuraldışı olduğundan, bundan sonra da o cihan şahının yüzünü görmekle övünç gözünü aydınlatamayacağı düşüncesinden ötürü "vah vah" eliyle göğsünü dövmekteydi. Durum bu merkezde iken, o melek huylu Sadrazam, bu yolla [yani onu yanına alarak], vakti geçmiş bir namazı daha sonra kılmak gibi, gecikmiş bir görevi yerine getirmesine ve özel ziyaretle özel ilgi görme şerefi kazanmasına bir başına kılavuzluk etmiş oldu.

❁

Şeyh efendiler oyun ve eğlenceden tat almaya uzak durduklarından, düğün ve şenliğin genel şöleninden kendilerine düşen payın, ancak nefis lezzetlerinin en özeli olan yemek yemekle sınırlı olduğu görünürken, onların ikram sofralarının beden gıdalarıyla sınırlı olmasını, ruh gıdasından ise mahrum kalmalarını doğru görmemekle, Sadrazam'ın, göz kapaklarının kaşık-

lanyla Sultan'ın yüzünün nimetini yemeye izinli olmalarını ve yerinde hitaplarının şekeriyle hakan helvasının tadını tatmalarını sağlamış olmaları şükür ve dua şekerlerini mükerrer[1] eyledi. Bu güzel çabalarla böyle girişimlerde bulunmaktan kendi nefisleri için önceden amaç olarak belirlenmiş bir sonuç da aklından geçmeyip, sadece, [56a] velinimeti olan, Osmanoğulları soyunun en iyisi, hakanlık ocağı zincirinin en seçkini; cihan huzurunun sermayesi, Müsteân[2] olan Tanrı'nın koyu gölgesi olan Padişah Hazretleri'nin kollayış ve esirgeyişlerinin çekim kemendine kalplerini çekmek suretiyle insanların bağlanmalarını, genç yaşlı herkesin dualarına, mutluluklarının sürmesi duasını da katmalarını ve saltanatları süresinin uzun olmasının küçük büyük herkesin en büyük dileği olmasını sağlama düşüncesinde olduğundan, bu yerinde davranışla, Padişah Hazretleri'nin de bu kadar hayır dua almasını ve yeniden diriliş gününe dek hayırla anılmaya sebep olacak bir güzel işi gerçekleştiren el olmasını sağlamış olmakla, çabalan övgüye değer görüldü ve Hak katında güzel karşılıklar buldu.

❁

Hak –*Onu her türlü kusur ve eksiklikten uzak sayarım ve şanı yüce olsun derim*– din ve devlet hizmetlerinde, Kendi rızasına ve Sultan'ın isteğine uygun, güzel işler yapma yolunda destek verip ve her durumda hidayetini yoldaş edip, Şevketli Padişah'ın yardımları sayesinde, iyi şöhretli Sadrazam'ı ve bütün halkı huzur içinde yaşatsın ve Sultan'ın saltanatının sürmesiyle yücelik tahtını ve hilafet tacını kıyamet gününe kadar mutlu etsin.

Amin, amin; bir kez değil, bire binler katarak amin.

❁

Bundan sonra yine sadede gelelim.

Öğle namazıyla ikindi namazı arasında adalet kasrı yine doğunun ve batının sultanına konak olup, önceki günlerde olduğu gibi bugün de iki yüz

---

[1] *Mükerrer* aynı zamanda birkaç kere kaynatılarak kristal hâle getirilmiş şeker için kullanılır.

[2] Allah'ın güzel adlarından olup "kendisinden yardım istenen" anlamındadır.

altmış iki adet sünnet çocuğu güvercin sürüsü gibi alayla yuvalarına doğru kanat çırptılar. Ardından bugünün sabahında ustalığı güneşin doğuşu gibi gözlere apaçık görünen Mısırlı Şahin ve çırağı Hacı Mehmet'e davet için işaret eli tuzak kuşu pır pır ederek kanat çırpar gibi çırpılıp ustaca oyunlar göstermeleri emredildi; bunun üzerine ustalarının bellettiği biçimde yardımcıları gerekli aletleri hazırladılar. Önce, o ülkeler fatihi Padişah'ın bakış yönünde ve seyircilerin dikkatle dört açılmış gözleri önünde Hacı Şahin'in ayaklarına demir köstek vurulup, elleri de sıkıca bağlandı. Gözü, eli ve ayağı bağlı bir vaziyette bir zembil içine koydular, zembili şahin gözü gibi dikkat iğnesiyle dikip bir peştemala sardılar ve makaraya bağlı iple meydanda dikilmiş olan kırk zirâ uzunluğundaki direğe çektiler. İpin ucunda sallanan zembil o bağlı hâliyle direğin tepesine ulaştığında; gözünde, elinde ve ayağında bulunan bağlarını zembil içinde birer birer çözüp ve hepsini desteleyip birden göründü ve selvi tepesinde yuva kurmuş kumru gibi direğin tepesine dolandı.

Konulması sırasında zembilin içi bazı hile aletlerinin gizlenmesi ihtimaliyle birkaç kez aranmışken, yine bir yolunu bularak gizleme cebinde gizlediği ibrik ile fincanı hilebazın kilim perdesine benzeyen zembilinden çıkardı ve direğin üzerinde iki fincan kahve içti. Bir yudumunu herkesin gözü önünde yere dökmesi üzerine henüz ısıtılmış pişmiş kahve olduğunu herkese gösterip ardından ibrik ve fincanla bağlan, peştemalı ve ipi yere attı, sonra kendisi göbeğinin halkasını direğin parmağına yüzük edip, Süleyman'ın mührüne benzer mahyalar gibi direğin tepesinde karnı üzerinde yavaş yavaş döndü ve seyircileri, akıllarını başlarından alıp şaşkına çevirdi. Ardından dua elini Tanrı katına kaldırıp

Allah Osmanoğulları'nın ülkesini sonsuza dek var etsin; zamanın şahını sultanlık tahtında sürekli oturtsun;

Cenab-ı Hak o bahtı uğurlu, mertebesi Cem'ce ulu, şanlı Sultan Ahmet'e şehzadeleriyle birlikte uzun ömür bağışlasın.

sözleriyle Padişah'a dua ettikten sonra, makara ve ip yardımına ihtiyaç duymaksızın direğe yılan gibi sarıldı ve şahin gibi süzülüp, yukarıdan aşağıya baş aşağı durumda uçup indi.

Hacı Şahin'in bu inanılması güç garip işi halkın ağzını garip bulma parmaklanna geçirilmiş mühüre döndürdüğünde [yani halk, hayret ifadesi olmak üzere, parmaklarını ağızlanna sokarak dişleriyle ısırdığında] kutlu huzurda kendisine ve çırağına hil'at giydirildi, ardından cömertlik ve iyilikseverliği sonsuz Sadrazam Hazretleri'nin de yaptığı bağış ve verdiği bahşişlerle yüzleri güldü. [56b Minyatür] [57a Minyatür]

[57b] *Hacı Şahin adlı bir Mısırlı acayip şahinlik etti; ne denli yüksekte uçarsa ona yakışır.*

Gözü, eli ve ayağı bağlı olarak bir çuvala koydular; ustalıkla çekip direğin tepesine çıkardılar.

Yukarı doğru giderken bağlarını bir bir çözüp direk tepesinde oynadı; seyircileri hayret içinde bıraktı.

Çıkarken çuval içinde kahve pişirdi, sonra çuvaldan çıkıp bunu içti; nihayet kimseden yardım istemeksizin baş aşağı indi.

Hacı Şahin istirahat yuvasına girdikten sonra, ikindi vaktine dek, ip cambazları da Mısır güvercini gibi ip üzerinde perende denilen taklalar atıp oyunlar gösterdiler; doğrusu onlar da hayret uyandıracak derecede ustalık sergilediler.

❁

Bu sırada büyük vezirlerden cennet yurdu olan Bağdat'ta yükseklik sancağı çeken, arslanca atılgan, saygıdeğer vezir saadetli Hasan Paşa Hazretleri tarafından mükemmel donanmış; kırmızı dizginli, su gibi oynak, sabah yeli gibi hafif gidişli bir Arap atı –ki olanca genişliğiyle yer yüzü korkusuz ve uçarcasına koşuşuna dar gelir bir meydandı– şanlı Padişah'ın önünde salına kırıta kişneyip, bundan başka cevzî ve bendî on beş top destar, çok değerli bir inci tespih, beş top altın çözgülü zincirbaf, dört kiloya yakın Mâverdî kokulu öd, bir kilo kadar halis amber, beş giyimlik çamur şal, dokuz top emsalsiz Hindî kutnî, üçer giyimlik Rumî ve Acemî dîbâ, altışar giyimlik telli ve sade, çok değerli Hatâyî, altışar giyimlik taraklı ve sade, parlak Firengî atlas kapı kethüdalan Mehmet Emin Ağa ve Sadrazam Telhisçisi Ağa eliyle kulca bağlılık gösterme yerine serildi ve yücelik eşiğine sunuldu.

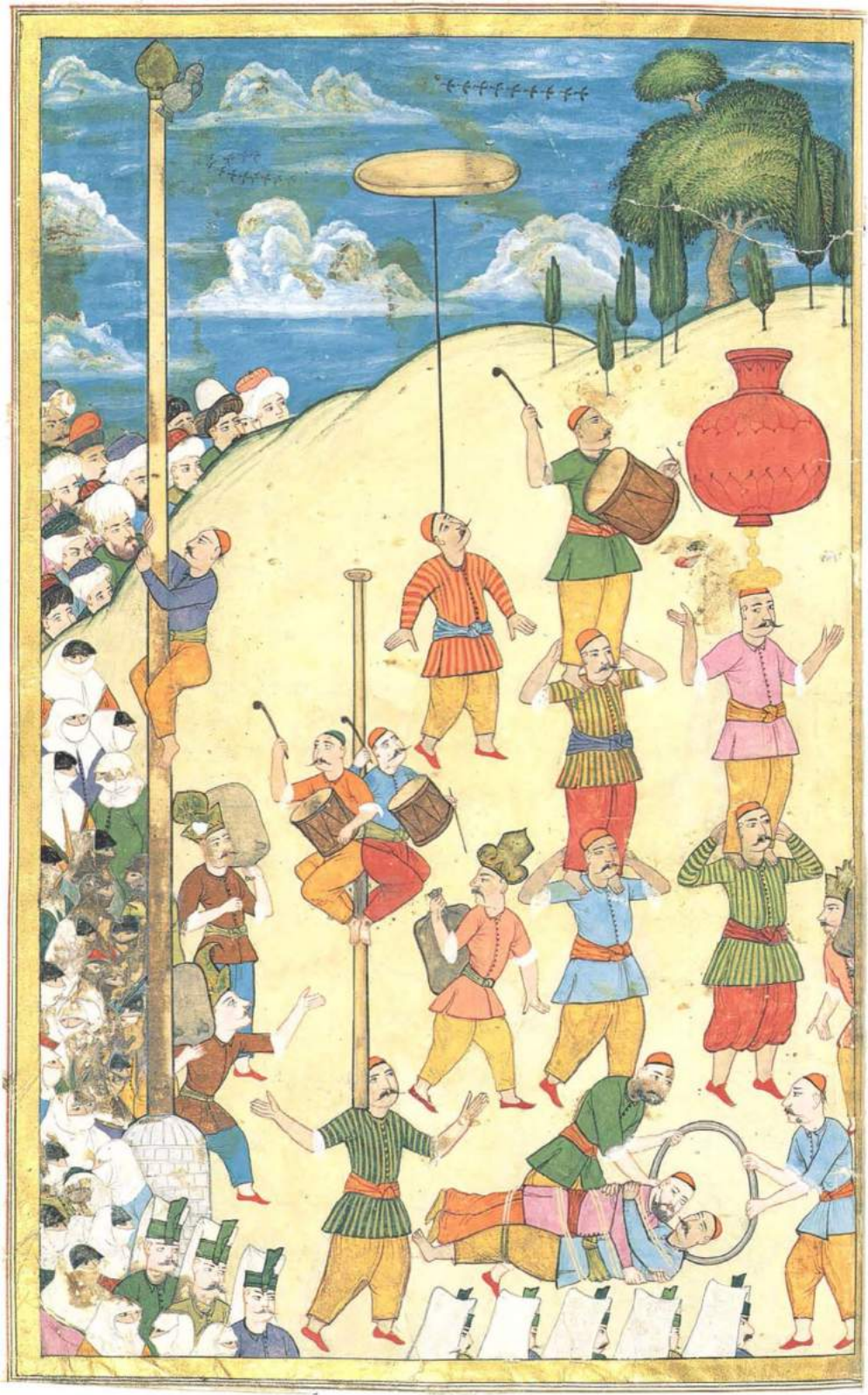

Ardından Basra valisi saadetli Mustafa Paşa'dan da donanmış, güneş gibi ışıl ışıl parlayan bir at ile on sekiz top bendî destar, dokuz giyimlik sade ve altı giyimlik taraklı Hindî kutnî, altı giyimlik benzersiz, her biri bir renk Keşmîrî şal, altışar giyimlik pek değerli ve pek nefîs sade ve taraklı Firengî atlas, üçer giyimlik Acemî ve Rumî dîbâ, altışar giyimlik telli ve sade, yepyeni ve çok güzel Hatâyî; onun ardından, kendisine Hac Emirliği görevi de yüklenmiş olan, cennet kokulu, şerefli Şam'ın valisi, saygıdeğer vezir saadetli Osman Paşa tarafından da sırmalı koşum ve altın işlemeli eyer örtüsüyle süslenmiş, gümüş üzengi ve eyerle bezenmiş; sürmeli gözlü, süslü püslü bir Arap atı Sultan'ın kendi özel ahınna çekilip ve Hakan'ın kabul bakışının ışığı değerli görülme yüzüne akıtma olup [yani Padişah'ın kabul anlamlı bakışıyla akıtmalı bir at gibi değer kazanıp], ayrıca on sekiz adet hünkârî, emsalsiz bendî destar, on top Hindî kutnî, altı giyimlik altın çözgülü Rumî ve Acemî dîbâ, her biri altışar giyimlik sade ve telli yepyeni, Hatâyî nakışlı Hatâyî, altı giyimlik renk renk Keşmîrî şal, altı kapı kolu tokmağı, altışar giyimlik taraklı ve sade, fevkalade değerli Firengî atlas; onun ardından, Karaman valisi, arslan yavrusu, vezir oğlu vezir Hasan Paşazâde saadetli Ahmet Paşa tarafından da mükemmel donanmış, siyah yeleli, ceylan toynaklı, ince belli ve zarif kuyruklu bir at hediye sunma yerine getirilerek nazlı nazlı salınıp ve üzengi gözünün o Cihan Sultanı'nın ayağının öpücüğünü kapması dilenip, aynca gökte bir inci dizisi gibi duran Ülker'in değerini düşürücü, çok değerli, istek uyandırıcı bir inci tespih, on sekiz top hünkârî, bendî ve hilâlî parlak destar, altı top üstün nitelikli, [58a] renk renk Keşmîrî şal, dokuz top nitelikli ve pahalı sade kutnî, on iki giyimlik, nakış ve renkleri birbirinden farklı, parlak Firengî atlas, üçer giyimlik Rumî ve Acemî dîbâ, on iki giyimlik sade ve telli çok güzel Hatâyî, sözü edilen ağalarla, kapısı Süleymanca, değeri şahlarşahı olacak kadarca Sultan'ın yüksek eşiğine, bir karıncanın çekirge ayağının yansı eder değerde, hiç değilse kabilinden hediyesi olmak üzere sunulup olalagelen merasim yerine getirildi. Bunun üzerine, ikindiden sonra, ağırlama evinin sofrabaşısı olan Halil lakaplı İbrahim peygamber gibi sofrası herkese açık ve eli cömertçe saçan Sadrazam Hazretleri misafir otağına şeref verdiler

ve herkese ilgi ve güler yüz göstererek gönül yaptılar.

Bugünde olan bitenlere ek ve Sultan'ın dördüncü şöleni

Bu iç açıcı ve gönle ferahlık verici günde İstanbul, Üsküdar, Eyüp, Galata ve Tophane'de bulunan sultan ve vezir camilerinde şakıyan bülbül gibi konuşarak halk topluluklanna vaaz ve öğüt veren, gül fidanına konmuş bülbül gibi şeyhlik kürsüsünü süsleyen büyük şeyhlerden otuz sekiz yüksek ilim sahibi, saygıdeğer kişiyle yüz otuz sekiz adet isimleri belli, kendileri değerli, soylan tertemiz seyyidler ve şerefli Peygamber ocağına mensup şerifler, adaleti "Faruk" lakaplı Hazreti Ömer'e benzer Sultan'ın düğün yemeğine davetli olduklanndan, başkanlan olan; şeriflere önder, ahlakça övgüye değer; seyyidler süsü, mutlular mutlusu Ak Mahmud Efendizâde Seyyid Mehmet Zelnelabidin Efendi Hazretleri de ikinci kez davetle kendisine kazaskerler gibi diğer saygı gösterilmesi gerekli ileri gelen yüksek mertebeli kimselerden daha seçkin bir yer verilmiş, o da, zümrüt bir tespih dizisi misali topluluk dizisine katılan yeşil sarıklılara imame yerine geçip başköşeye oturmuştu. Âdet olduğu gibi, çaşnigirler, sakalar ve öteki divan hademeleri yemek hizmeti için koşuşup, üç direklide türlü yiyeceklerle donatılmış dört sofra kuruldu. Gerekli diğer şeyler tamamen hazırlandığında ve töre eksiksiz bir şekilde yerine getirildiğinde, başsofrada Sadrazam Hazretleri ile Ali Paşa, Nakibüleşraf, Ayasofya Şeyhi Süleyman Efendi, Sultanahmet Şeyhi İspirîzâde ... Efendi, Süleymaniye ve Sultan Bayezid Şeyhleri; ikinci sofrada Maraş Valisi İbrahim Paşa ve Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri ile Sultan Mehmet Şeyhi ve Şehzade Sultan Selim, Eyüp ve Yenicami Şeyhleri yan yana sıralanıp, bu iki sofra kutlu huzura giren sultan camileri şeyhlerine ayrılmış iken soyunun yüksekliğine, atadan gelme ve sonradan kazanılma şerefine bağış olmak üzere Kılıç Ali Paşa Şeyhi; soyundan övünç verici değerler ve üstünlükler almış, büyükler büyüğü sayılmış Himmetzâde Seyyid Abdüssamet Efendi de onlann dizisine katıldı, böylece sultan camileri şeyhlerinin manzumesi onlarla bir müstezad manzumesine döndü. Üçüncü sofrada Defterdar Efendi ile dokuz şeyh, dördüncü sofrada on şeyh yemek yediler.

İki direklide ise iki sofra donatılıp, ayrıca dört sofra yaygısı serilip seyyidler ağırlandı ve artan yemeklerle şeyhlerin ve seyyidlerin adamlan doyuruldu.

Şerbet ve buhurla töre gereği yapılan ikramlar tamamlandıktan sonra herkes yerlerine döndü ve Sadrazam Hazretleri de vezirlerle birlikte yüksek otağlarına gittiler. [58b Minyatür] [59a Minyatür]

❁

Taşradan gelen, yüksek önderlik mevkiinde oturan büyük vezirlere ve yüce vekillik şerefi kaftanı giyenlere Sultan'ın uğurlu eteklerini öpmeleriyle [59b] mutlu olduklarında kürk giydirilmesi ulu devletin güzel bir geleneği olduğundan, büyük küçük herkese mutluluk dağıtıcı Sadrazam Hazretleri yanında topluca bulunanlar arasında tespih nişanı gibi yer alan adlan anılmış iki vezire, yani Ali Paşa ve İbrahim Paşa Hazretleri'ne bu merasimi yerine getirdiklerinde, saygıdeğer damatlan, yüksek yaradılışlı vezir Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri de o büyük meleklerin hizmet ettiği mecliste birlikte bulunduğundan, şanına şan katmak amacıyla, onlara da çok kıymetli bir samur kürk giydirdi ve böylece herkese boylarınca bağışta bulundu.

❁

Bu sırada *"İyiliğin karşılığı da ancak işte böyle iyiliktir"* [KUR'AN, RAHMÂN 55:60] ayetinin yüce anlamı hemen belirip, eski sultanlar zamanındaki düğünlerde uygulanmış bir kural ve töre gereği değilken, kendisine kulca bağlı olanların gönlünü hoş edici Padişah Hazretleri, cömertliği huy edinmiş damadına, geçmiş vezirlere göre daha üstün bir durum kazandırmak kastıyla, ikramda bulunup, birinci mirahur izzetli Hasan Ağa'yla sabah yeli gibi hafif gidişli bir Mısır atı göndermişler ki, siyah yelesinin her kılında bir Çin ve Hatâ samuru asılı ve alnındaki akıtma, sabahın ilk ışıklarına alaysı gülücükler saçıcı idi. Doğrusu gökte uzanan bir zinciri andıran Saman Uğrusu, koşumuna askı ve kıymetli taşlar dizisine benzeyen Ülker takımyıldızı, taşlı bir sînebend olup yıldızlar parlak nalına mıh olmaya yakışır ve gümüş üzengisi için "Yusuf'u tartan terazinin kefesidir" dense yaraşır idi.

Sadrazam Kethüdası, yani ağalar ağası ve Kapıcılar Kethüdası ile diğer ağalar, çavuşlar ve Dârâ gibi haşmetli Sadrazam'ın kapı halkı selam duruşuna geçip ululama merasimi yerine getirildi ve mutluluktan âdeta uçan Sadrazam Hazretleri de beş on adım ilerleyerek karşıladığında o şahane gidişli at kâh sağa sola göz diliyle selam verir gibi padişahça hareket edip ceylanca bakarak, kâh yeni gelen genç eşli gelin gibi dilberce kıntarak ve kâh Sadrazam'ın aşın ilgisi karşısında sevinç ateşiyle kızışıp kendinden geçmişçe kişneyerek, Has Ahır halifesi saygı içinde dizginini çekip yederek getirdiklerinde mirahur ağa dizginini kendi eliyle Sadrazam'ın eline teslim eder etmez ve Padişah'ın selamını duyurur duyurmaz, önce büyük bir saygı ve ululama gösterisi olarak dizgini, üzengiyi ve eyeri öptü, daha sonra da hilal şeklindeki eyerini değerli vücutlarıyla parıldayan dolunaya [60a] benzetip [yani üzerine binip] otağ kapısı önünde birkaç kere dolandılar, sonra şan ve büyüklük ahırının tavlasında en seçkin köşeye bağladılar [yani bağlanmak üzere kendi ahırlarına gönderdiler].

Hemen ardından Mirahur Ağa'ya değerli bir samur kürk giydirdiler ve hasahır halifesine bin kuruş bahşiş verdiler; ayrıca ona ve diğer saray ahın hizmetlilerinden yirmi altı kişiye hil'at giydirdiler, türlü türlü ve sınırsız bağışlarla şükran borcunu ödediler.

❁

Bugünün akşamı saltanat güneşi, devlet ufkunun ayı ve göz kamaştırıcı büyüklük göğünün yıldızları toprak burcundan su burcuna geçtiler, yani yerin ve zamanın başbuğu, şanı yüce Sadrazam, vezirler ve diğer divan üyeleri önceki gecede olduğu gibi yine Tersane Sahilsarayı'nda kendi seyir yerlerine gittiler ve deniz şenliği seyrine ilgi gösterdiler. [60b Minyatür] [61a Minyatür]

[61b] **Düğün günlerinin beşinci Pazar gecesi gök hisarına gürültü salan fişek şenliklerini anlatır.**

Gece, dokuz perdeli gelinin ışıklı yüzüne örtü çektiğinde
Karanlık gecenin ağ gibi göz göz görünen perdesi ayın otağını süsledi;
Yeni ay ufukları aydınlatmak için o gece duvara mum yapıştırdı;

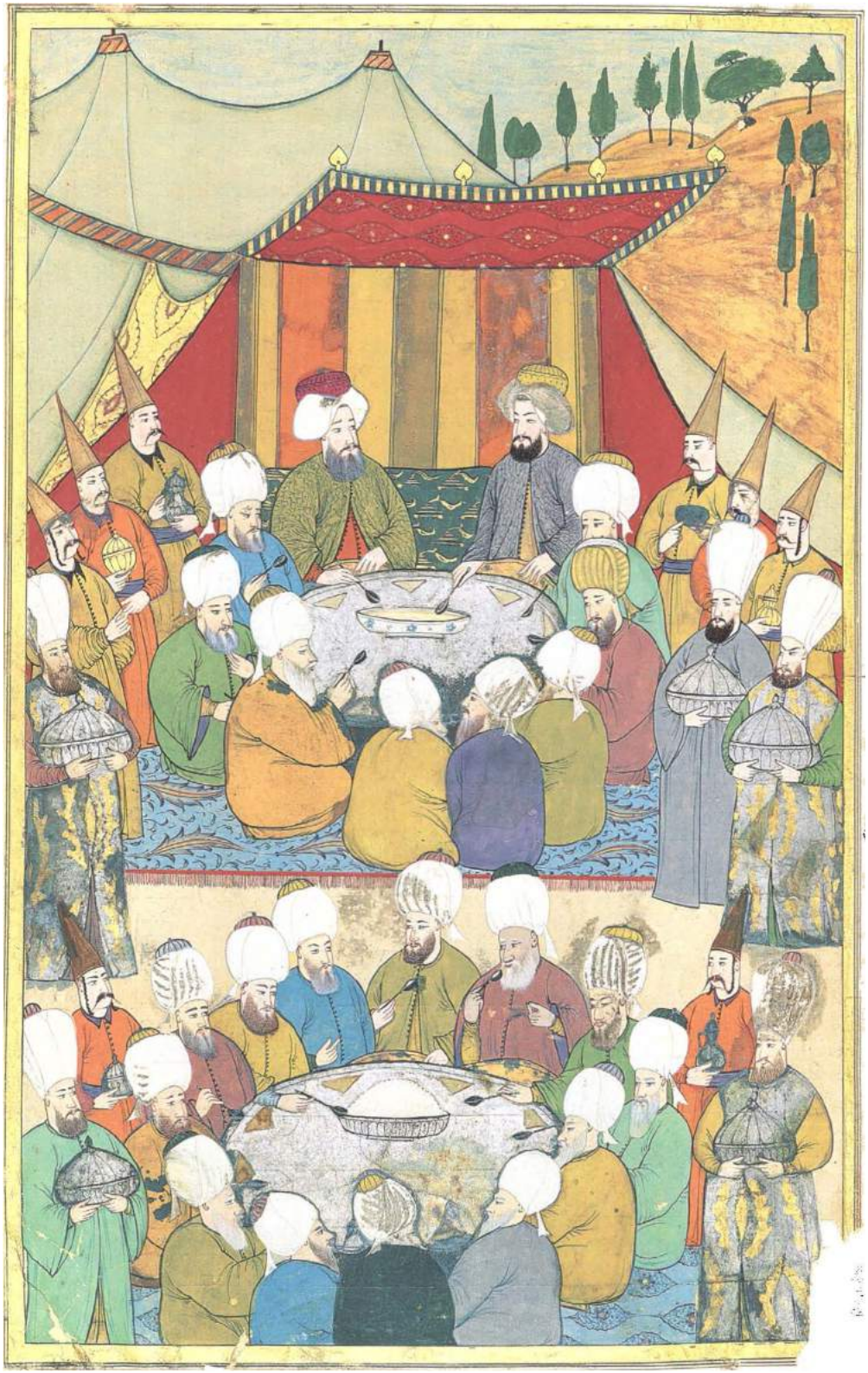

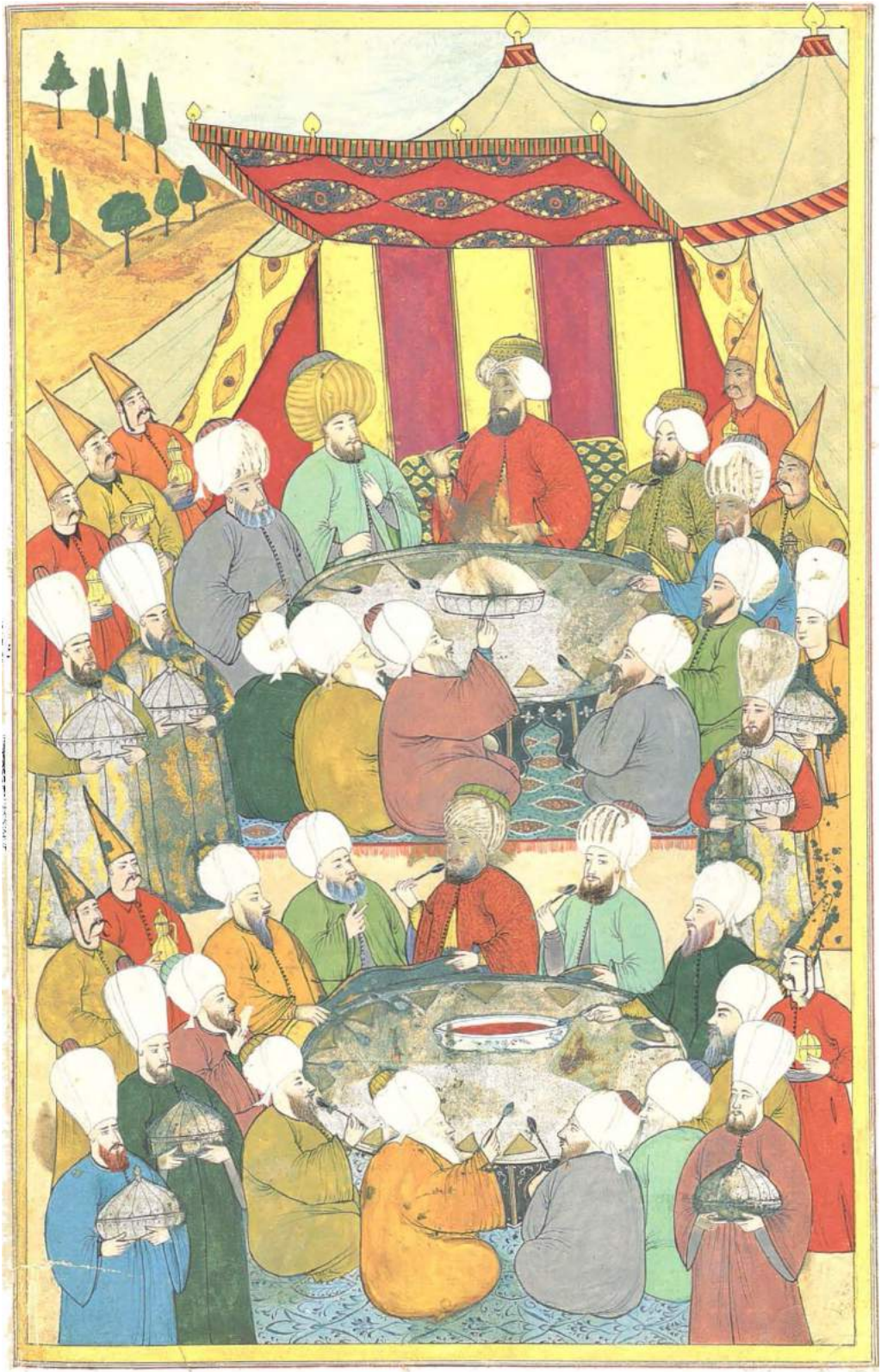

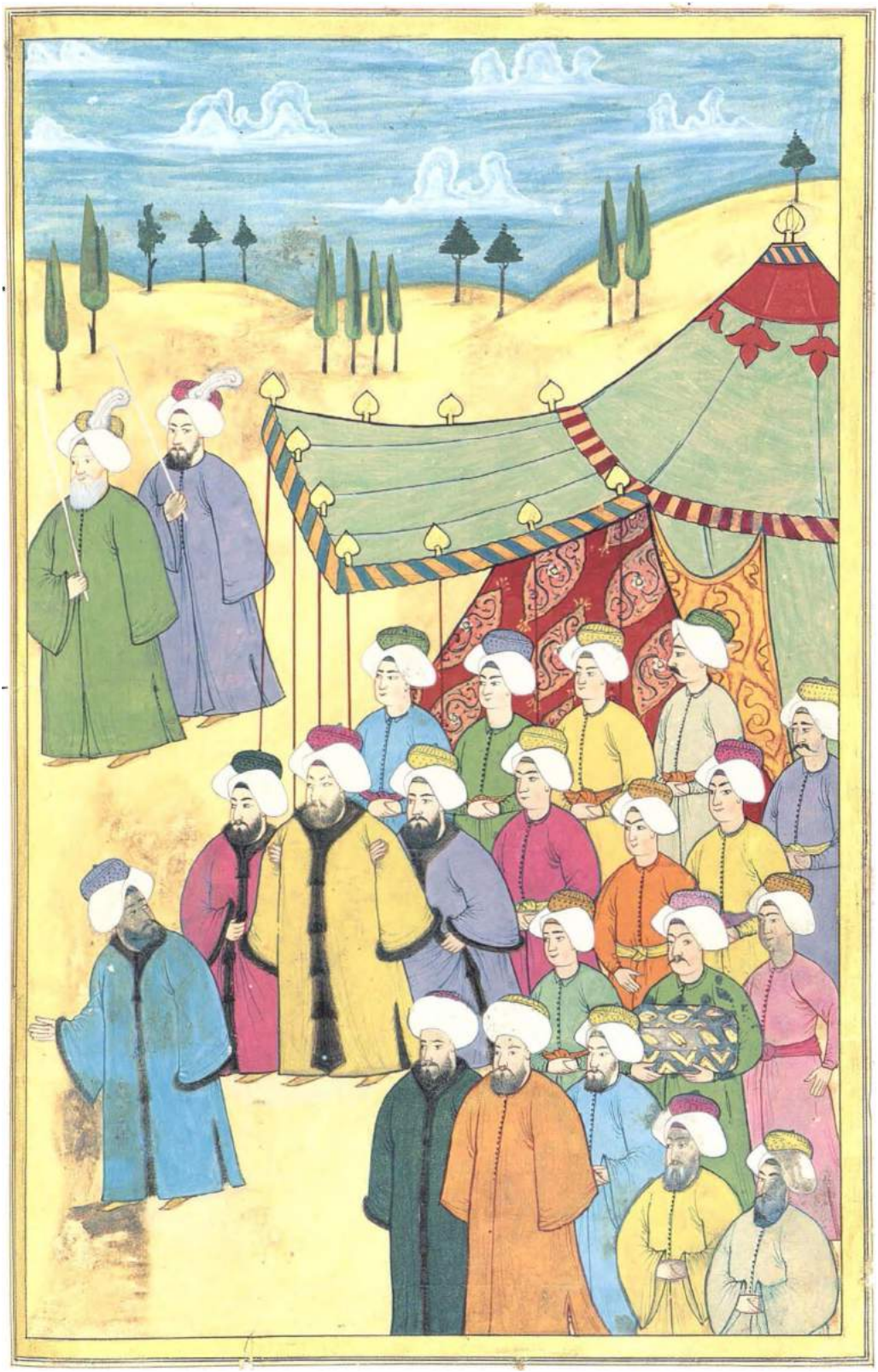

Meğerse o gece bayram gecesi idi ve dünya ışıkla sanki bayramlıklar giymişti.

Bugünün gecesinde, akşam namazından sonra, Bathâ ve Yesrib Sultanı'nın [yani Mekke ve Medine'nin sultanı olan Hazreti Muhammet'in] elçilik mirasçısı, yani

İyiliksever başkan, adalet dağıtan sultan; haşmeti Ferîdunca olan şahlarşahı, hakanlık tahtını süsleyici;

Sultanlığın tanıtıcı arması, ululuk mevkiinin süsü, halifelik bahçesinin gülü, hükümdarlık tacını parlatıcı;

Adı Hazreti Muhammet'e eş olan, varlığı manevi desteğiyle ayakta tutan, soluğu Hazreti İsa gibi can bağışlayan, Müslümanların huzurunu sağlayan, ikinci İskender namını hak edici;

Adaleti cihanca yaygın, yardım ve gayreti her bucağı sararca engin, gücü dünyayı kaplarca ergin, bağışı şükür borcu ödenmezce zengin –ki niteliklerini saymak dili pes ettirici–

Cömertliği iş edinmiş sultan, cenk ormanında arslan, inancı adalet ve tek kaygısı iyilik olan, bir maden ocağı gibi cömertlik ve bağış cevherine kaynaklık edici

Gazi Sultan Ahmet Han Hazretleri –ki odur Süleymanlık tahtını ve tacını süsleyici;

–Allah tahtının kıvancını varlığıyla sürekli etsin ve erkinliğinin, üstünlüğünün ve cömertliğinin devamıyla halkın gönüllerini ferahlandırsın– yine, önceden olduğu şekilde, Tersane-i Âmire Sahilsarayı'nın ulu kapısı önünde mutluluk Hümâsı gibi ihtişam kanatları açmış olan ve büyüklük abidesi gibi görünen otağı, aydınlık yüzlerinin o emsalsiz incileriyle İncili Köşk'e döndürmüş, üç soylu ve mutlu şehzadelerini de üçgen biçimli bir uğur muskası gibi sağlarına ve sollarına süs gibi oturtmuştu. Devlet okyanusunda parlak bir inciyi andırırca sadrazamlık elini süsleyen vezir, yani

Devlet bağrını sağaltıcı, içinde dualar bulunan bir muska gibi manevi güç katıcı, ülkenin sağ kolu olup yönetim için güven uyandırıcı, sultan damadı;

Eli açık sadrazam, dünyanın şahlarşahına –ki İskender gibi buyruğu denizde ve karada geçer sayıldı–sırdaş;

Cömertliği iş edinen, iyilik etmekten başka şey düşünmeyen İbrahim Paşa –ki

Kâbe hakkı için Sultan'ın kendisine yaptığı bağış yerinde görüldü–;

–Allah mutluluğunun süresini uzatsın ve bahtına düşman olanların hükümlerini geçersiz kılsın– Hazretleri de Padişah'ın kutlu otağı yakınında, deniz kıyısındaki seyir sofasını şereflendirerek ululuk divanının ilk beytine mütekarib kalıbında[1] söylenmiş bir ikinci beyit güzelliği verdiler, yanında toplanıp da bir inci dizisinde yer almışçasına o topluluk dizisini süsleyen, büyük vezirlerden Rakka valisi saadetli Ali Paşa, Maraş valisi eski silâhdar saadetli İbrahim Paşa ve sadrazam damadı saadetli Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri de sanki bir gazelin en güzel beyti gibi değerce eşsizlik kavramıyla birlikte oturan o şahlarşahına tahmis mısralan oldular ve diğer devlet ileri gelenleri ise, o büyüklük görüntüsü saçan manzumeye müstezad mısraı gibi üçüncü sırada olmak üzere eklendiler.

Birdenbire Bostancıbaşı Seyyid Mehmet Ağa elçiliğiyle deniz ve karanın maliki, haşmeti İskender'e eş o melikler meliki [Sultan] Hazretleri'nin kutlu katından boyun eğilmesi gerekli buyruk çıkması üzerine, pek şerefli Sadrazam tarafından da şenlik için hazır bekleyen düğün gecesine neşe ışığı saçanlara hazırladıklan eğlence gereçlerini ortaya getirmeleri için buyruk verildi; bunun üzerine de önce Cebeciler Ocağı'nın hazırladığı kandiller [62a] ve meşalelerle süslenmiş bir sal göründü. Üzerinde bir çiçek bahçesi düzenlenmişti; renk renk kandillerle dolu on adet düzgün, yeşil renkli selviden her biri –ki göklerde yuva kuran kanat açmış kerges, dallannın tepesinde renkli kanatlı, alaca halkalı kumru gibi görünür, cennet yollannın iki yanını süsleyen kökü havada dallan yerde Tuba ağacı ise arzu uyandırıcı seyrinin dallanna baş eğmiş ve hayran olmuş bir hâlde dururdu– sanki altın kemerli, düzgün boylu şâtır ve muşambadan başlık giyen, eteği belinde [yani hizmete hazır bekleyen] peyk gibi, saltanat güneşinin [Sultan'ın] gözü önünde ayak üstü dikilmişler, buyurulacak hizmete hazır bir durumda bekliyorlardı. Her selvinin ortasında neft yağıyla hazırlanmış, işlenmiş baruttan yapılma fişeklerle birer döner fanus yerleştirilmişti; saçtığı ışıklann döner alevi, bakanlann göz-

[1] Aruzda 4 *faülün* parçasından oluşan ölçü.

lerini mum görmüş pervane gibi fır fır döndürerek yavaş yavaş her yöne dönüp duruyordu.

Söz konusu bahçenin kapısı ve duvarı türlü türlü nice kandillerin gonca görünüşlü çiçekleriyle süslenmiş, Süleyman'ın mührü gibi altı köşeli yıldız ve maytap fişekleriyle bezenmiş, başağı andıran kubbesi "çarkıfelek" adlı fişek çiçekleriyle donatılmış, zeminine ise altı adet çanak, bir adet fıskıye ve on iki adet kabak fişeğiyle cennet bahçesini imrendirecek bir güzellik verilmişti. Bu ateş çiçekli ışık bahçesinin mahsülü olmak üzere neft ve barut alevinden dört tabla çeşit çeşit meyveler ve hoş çiçekler dizilmişti ki, her biri sanki cennet bahçesinden henüz devşirilmiş taptaze, yeni olgunlaşmış meyve ve rengi solmamış çiçek gibi görünüyordu. Bir saat kadar şenliği sürdükten ve eğlence bahçesini süsledikten sonra ateşlenen havaî fişekleri üçer beşer melek ve beşer topluluklarını birbirine katmaya, yüz elli kadar bahrî fişek de deniz yüzünde dalgıç gibi dalıp çıkıp, yüzüp gezmeye başladı. Bu sırada söz konusu fıskıye, çanak, meyve, tabak, mührüsüleymanî ve kabakların her birinin içine konulan yüzer, yüz ellişer havaî de bir yandan havaî ok gibi gökyüzüne fırlıyordu. Öte yandan tablalardaki meyveler son bahara erip [yani olgunlaşıp] hepsine birden ateş verildiğinde öyle neşeli bir gümbürtü koptu ve öyle [62b] coşku verici şimşekli bir yıldırım düştü ki, parlayıp yalımlanan yanıcı maddelerin coşkunluğundan deniz ateş tufanı fırınına dönüp, göğün dokuz yelkenli gemisi ışık denizinde batıp kayboldu ve sal, içinde sevinç ve neşe buhuru yanan bir ateş kabı gibi oldu.

Bu arada Tophane tarafından hâlen topçubaşı olan izzetli İbrahim Ağa'nın öncülüğüyle hazırlanıp yüzdürülen bir sal göründü. Üzerinde yanıcı maddelerden yapılmış, dört yüz kadar değişik türde fişekle süslenip düzülmüş sütunsuz, gökyüzüne benzer bir çadır –ki bükümünde altın renkli alev telleri bulunan ipek iplikle örülmüş olan parlak gergi ipleri ışık saçan güneş güzelinin parlak saç örgülerinden daha hoş görünüyordu– içi hava dolu bir su kabarcığı çadırı gibi bir süre deniz yüzünde yükseldi. İçinde yer yer dolanıp duran âsümâniler "Göğü bir meşale gibi aydınlatan ay isterse sönsün; göğsümüzden çıkan ahın yalımı dünyaya yeter" sözleriyle dolunaya laf ata-

rak, Baruthane kubbesini andırır görünüşüyle bir saat kadar göz önünde kaldı ve gümüş şamdana benzer parlak ay gibi ışık saldı. Etrafında kırkar fişekle dolu üç adet mührüsüleymanî asılı idi. Bu hâliyle uzun süre şenlik yolunu aydınlattı ve ulu bir söğüt görüntüsü verdi. Ayrıca iki yanında dört yüz kadar değişik fişekle iki adet düzgün selvi benzeri yapılmış olduğundan o ışık çadın iki minare ortasında cami kubbesi gibi göründü. Bunlardan başka tek ve çifte otuz beş bahrî, yüz âsümânî, on beş humbara, üç havan, dört çarkıfelek ve bunun gibi daha nice yıldınm saçıcı, ustaca düzülmüş, parıltılı fişeklerle gecenin karanlığını giderınek ve sevinç dolu bir aydınlık saçmak için ustalık usulleri sergileyerek ve eğlence gereçlerini göstererek yetkinlik konusundaki iddialarına açıklık getirdiler.

Yine Tophane tarafından adı geçen ağanın öncülüğü ve iş bilirliğiyle düzülmüş başka bir sal [63a] geldi; o da türlü türlü ve bukalemun gibi renk renk nakışlı kandillerle süslenmiş ve süslü püslü, renk renk askılarla bezenmişti. İçinde bir kol çengi coşku verici, görülmedik oyunlarla zevk ve eğlence tefine el vurarak ve cıva gibi oynak vücutlu rakkaslar seyircilerin durgunluğunu kapıp alarak Sultan'ın önünden geçtiler ve ortalığa neşe saçtılar.

Onun ardından Gümrük Emini Yeğen Mehmet Paşa tarafından yaptınlmış, içi yer yer fişeklerle dolu bir sal Padişah'ın önüne doğru yüzdürüldü. Ortasında çadın andırır bir fişek, dört yanında birer çarkıfelek vardı. Her köşesinde sazendeler şenlik kanunu çalar, her bucağında hanendeler eğlence ezgileri düzer, her yanından tanbur ve çeng sesleri duyulur ve her tarafında bir türlü cümbüş edilir bir durum sergileyerek geçtiler ve göğün Zühresini oynattılar.

Sonra yine bir sal geçti; üzerinde ahşaptan yapılmış, mükemmel bir kale benzeri vardı. Duvar ve burçlarında söz ve saz bayrakları dalgalandıranlar "Allah Allah" naralarıyla feleklerin kalesini inletiyor, gülle ve saçma yerine değişik türde fişeklerle ateşler saçıyordu. Nevbethanelerinde davul ve zurnalar coşmuş, neferleri yanıcı maddelerle savaşa tutuşmuş bir görünüşte idi. Kaleye ateş verildiğinde mahşer kargaşasını andınr öyle bir korku salıcı gümbürtü koptu ki, barut dumanı göğe ağıp yalımı Kerges yıldız kümesinin

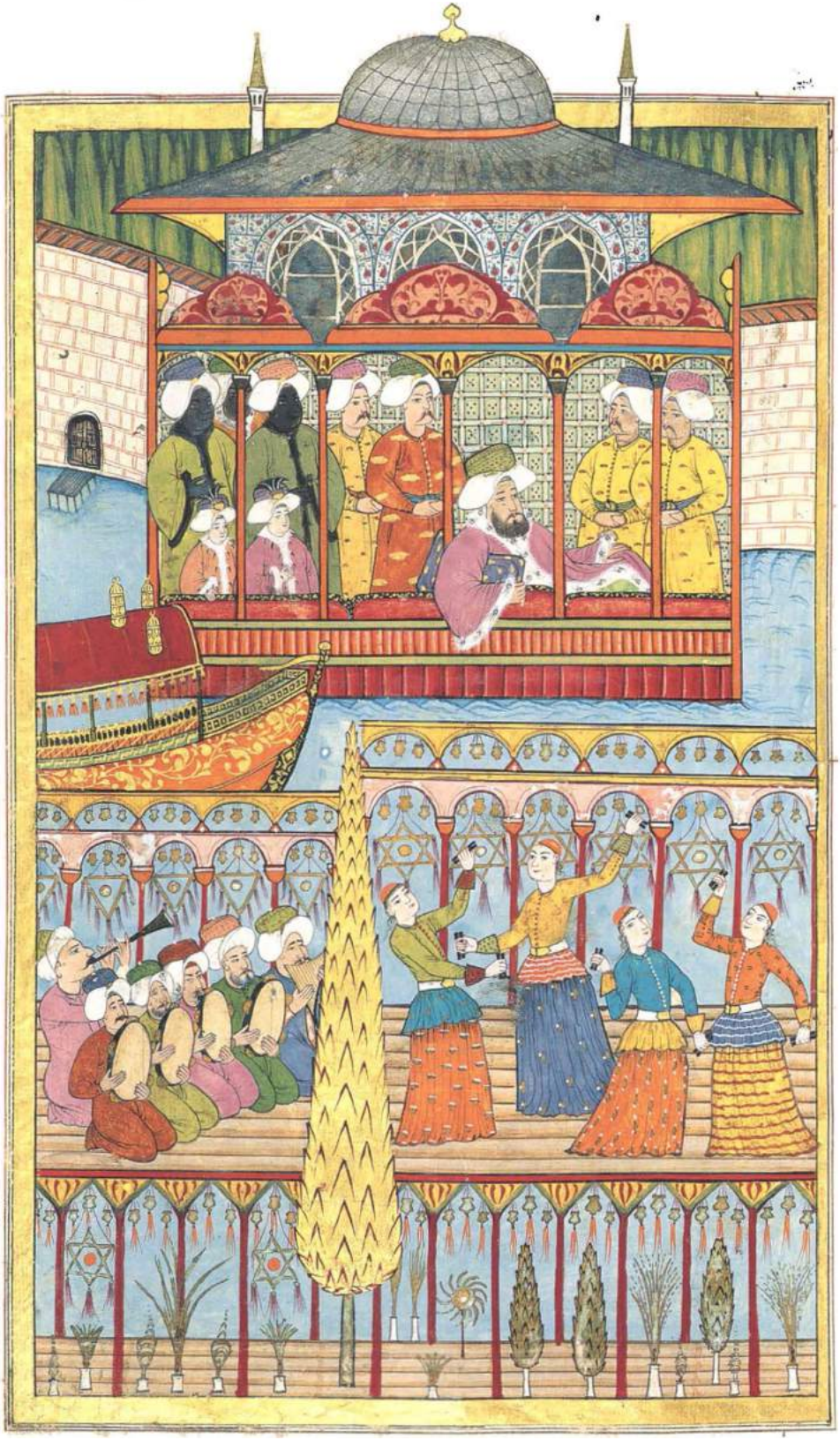

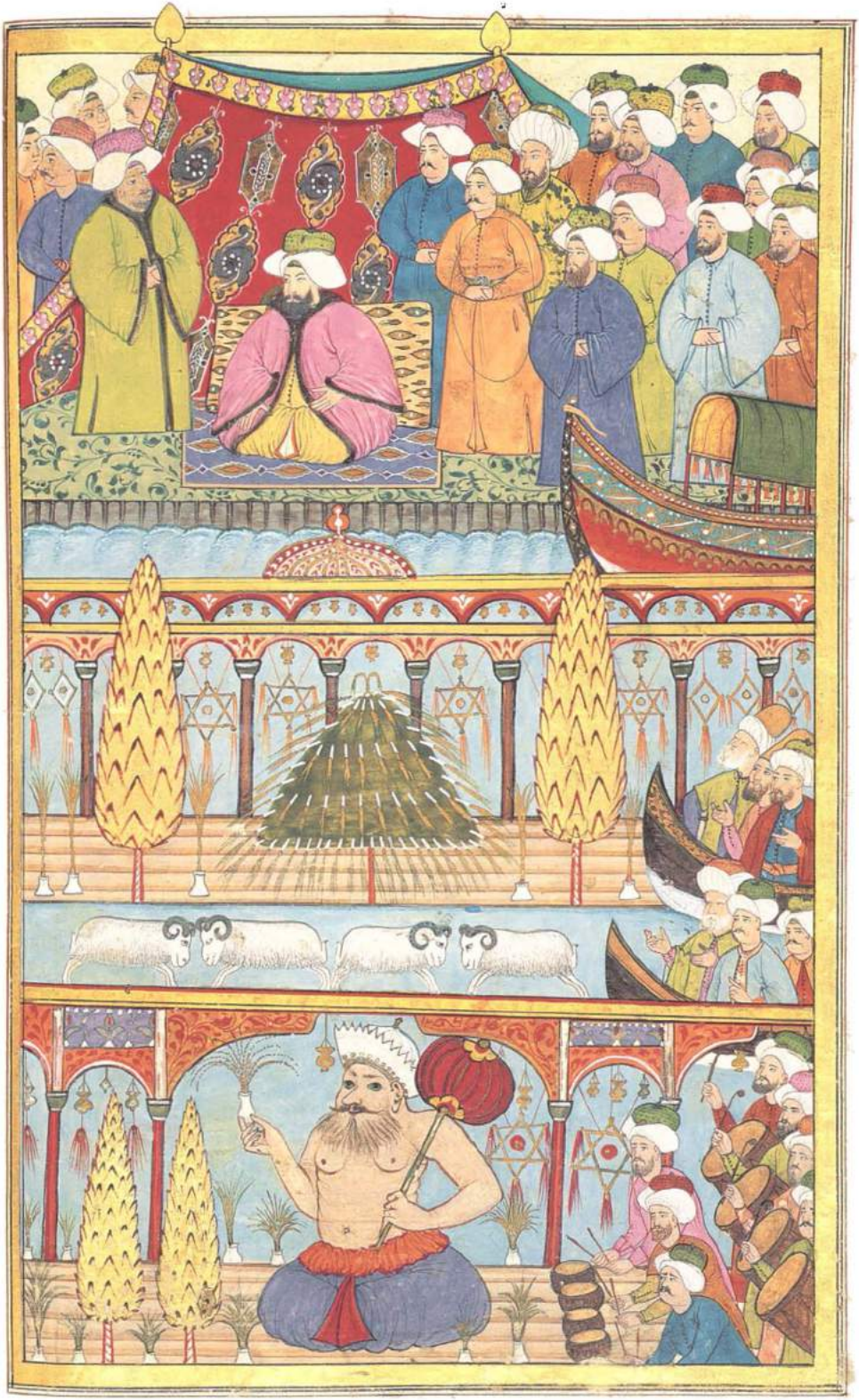

benzini uçurdu ve feleğin arslanını [yani Arslan Burcu'nu] korkutup kaçırdı.

Bunun da ardından bir sürü ışık saçıcı meşale ve geceyi aydınlatan kandille süslenip püslenmiş bir sal göründü ve binlerce şenlik ve eğlenceyi bir araya getirmiş bir durum sergileyerek geçti. İçinde korkunç bir şeytansı biçim, tuhaf ve şaşkınlık veren bir yapma cisim vardı ki, gulyabani ona nispetle peri yüzlü bir genç ve zebanilerin çehreleri ona nazaran cennet hurileri gibi sevimli ve güleç olup, görenleri ürkütüp şaşkına çeviriyordu. Kubbesinin kemerinde iple bağlı, altın boynuzlu dört keçi kuklası, aynen canlı gibi birbiriyle toslaşmak için ileri geri gidip geldikçe ve boynuz boynuza vuruşmalan feleğin Oğlak ve Öküz Burçları'nı hayrete düşürdükçe post giyimli çobanlar kılığında korkunç bir kukla arada bir onları birbirine katıp kışkırtmak, uzaklaştırıp yakınlaştırmak için canlı bir kimse gibi salın zemininden tavanının kemerine doğru sıçrıyordu; ne var ki yukarı çıkarma aleti olan makara ve iple düzeneği çalıştıranlar ve ipi çekenler gizlenme perdesi ardında saklanmışlardı, görünürde sanki yoklardı.

Ona benzer daha bir sürü ilgi çekici, hoş kuklalar büyük küçük herkesi hayrette bırakarak, tahtı felekçe yüksek Sultan'ın önünden geçtiğinde iki yüz bahrî ve iki yüz havaî fişeğe ateş verilip

Eteğine kıvılcım düştü; feleklerin eteği tutuştu.

Sonuç olarak, o şenlikli salda bulunan neşe ve eğlence kaynaklarıyla coşku ve tutku araçları söz dairesine sığacak gibi değildi ve anlatım dağarcığının varını yoğunu tüketirdi.

Bu şekilde gece yarısına kadar eğlence ışıklarından yararlanıldı ve neşe kandili yakıldı. Sultan'ın gözbebeği ferinin şekerleme yapma eğilimi göstermesi üzerine, misk renginde [yani siyah] kıldan dokunmuş kirpik fanusu [yani kirpikleri üst üste gelerek kapanmış göz kapaklan] içinde saklanmak vakti geldiğinden, coşku ve eğlence yerinin mumlan saba yelinin tatlı esintisinin nefesleriyle sönüp çarşaflar serildi ve toplantı çadırının perdeleri dürülüp herkes yatak odalarına istirahate çekildi. [63b Minyatür] [64a Minyatür]

[BEŞİNCİ GÜN]

[64b] **Bu sevinç verici satırlar düğünün beşinci gününde sergilenen ve coşkuyla izlenen görülmedik şeyleri anlatır.**

Düğünün beşinci Pazar günü erkenden, güneşin bütün dünyayı dolaşmış olan İskender gibi batıdaki ülke topraklan üzerinde dolanması ve doğunun dört ayaklı tahtına ışıklannın bayrağını dikmesi üzerine, gök varlıkları şenlik araçlarını hazırlayıp ve saba yeli bir süpürücü gibi ruhlar topluluğu alayının birikip toplandıkları alanı temizleyip, felek rakkası al eteklikle devr usulünde coşkulu bir şekilde dönmeye ve Zühre sazcısı [yani saz çalıcı Zühre] güneşin ısıtılmış tefi ardında nur yüzünü gizleyip

Ey sabah! Gönlü güneşin gülüşü gibi aç ki, sevinç sarhoş olsun; gam ise baş ağrısına tutulsun

diye mırıldanarak şarkı söylemeye başladığında, ihtiyar felek yıldızların uykusuz bırakan afyonunu yutmuş ve sabah içkisi yudumlayan rindler gibi seher neşesi kazanmış olarak neşelenme alanına koşturdu. Gökyüzünün gözbağcı hilebazları bulut kiliminin perdesi ardından kâh ortalığı aydınlatan şimşeği alaca kanatlı bir güvercin uçurur gibi uçurdu; kâh ufkun, kenarları al renkte fırfırlı hırkasının eteğinden ışık fıskıyeleri fışkırttı; Rüstem'in yayını gökyüzü devesinin hörgücünde bir çember gibi gösterip, şimşek gibi sıçrayarak çemberden geçen perendeci Mısırlı pehlivan gibi perende atan bir görüntü verdi. Mertebesi yüce Sadrazam Hazretleri'nin, Rakka Valisi saadetli Ali Paşa, Maraş valisi İbrahim Paşa ve yüksek soylu damatlan Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri ile seyir otağında oturmalarıyla birlikte fil kılıklı tulumcular kırba hortumuyla düğün meydanına su serptiler; bu arada Sadrazam otağı önünde rakkaslar, tasbazlar ve diğer oyuncu ve göstericiler ise, önceden olduğu gibi, eğlence ve gösteri tezgâhlarını düzdüler, öğleden biraz önceye değin sürecek olan eğlendirici türlü türlü gösterilere giriştiler ve seyir yerinde toplananlann gözlerine parıltı saçtılar.

Bu sırada, basamağı göklerce yüksek adalet kasrının yine saltanat güneşinin şerefli burcu olması [yani Sultan'ın seyir köşküne gelip oturması] üzerine bir taraftan o iri gövdeli kösün gümbürtüsü göğün iç içe dokuz kat duvarlı kalesini güm güm inletti, bir yandan da ejderha gibi ağzından ateşler saçan topların patırtısı yeri göğü titretti. Aynı anda rakkaslann çarparalannın çık çık sesleri çavuşların çevgan zincirlerinin sesiyle uyuşurken, zorbazlar insan gücünü aşacak derecede kahramanlıklar ve demir pençeli Gerşâsb'ın pençesini kıracak kadar pehlivanlıklar sergileyip pazı kuvveti gösterisi yaptılar.

Cambazlar da:

Aşk cambazının çığlığından ve ahından sakın; çünkü onlar keder bastığı sırada Allah derler

sözleriyle, santur teline dokunan mızrap gibi, zevk işliğinde kavga kızıştınp ipten ipe coşku içinde adım attılar.

Bunlar ustalıklarını sergilemek için çabalar ve Okmeydanı'nda sınavdan geçerlerken, Bektaşi kılıklı [65a] küçük yaşta bir çocuk bir derviş tennûresi giyip –karagöz perdesinin üzerinde sihirli, türlü türlü gölgeler olarak beliren şekilleri ardında gizlemesi gibi– bir sürü şeyi ardında gizlemek suretiyle, tennureyi üzerinde hayal görüntüleri beliren fener gömleğine benzetti. Örnek olarak, kendisi oynaya oynaya meydanın dört yönüne seğirtirken çadıra benzer hırkasının altından yirmi kadar mukavva ve bakır sahan ve tas çıkardı ki, her biri türlü türlü yemeklerle dolu idi; böylece meydanı kutlu düğün şöleni verilen yolcu misafirhanesine döndürdü. Cebinden bir sürü canlı güvercin çıkarıp uçurarak gökyüzünde yuva kurmuş Kerges yıldız kümesini şaşkına çevirdi. Borazan şeklinde, minare kadar uzun, konik bir aleti hırkası altında gizleyip sonra yine ortaya çıkarması bir yana, oturduğu yerden kalkarak havaya fırlayıp, eteği altından bire bir aslına benzer bir fıskıye göründü ve otuz kadar gözünden su fışkırdı ki, bu gösteri şenlik bahçesini canlandırdı ve seyir parkına parlak bir görünüm kazandırdı.

Ardından, adlan daha önce anılmış olan pehlivanlar Hacı Mehmet ve Hacı Şahin Mısır güvercini gibi perendeler atıp gösteriler yaparak önceki gün

sergiledikleri oyunlarını tekrarladıktan sonra, Hacı Şahin arkadaşlarından birinin başına lanet halkası gibi baş belası ettiği çemberden geçip sıkıntı dalgasını başından savdı, böylece durumu, "*Amr boyunduruktan kurtuldu*" Arap atasözüne uygun düştü.

Ayrıca dört adet demir kahve tokmağını birbirine bitiştirdi, bunu iğne gibi sivri bir şişe bağlayıp iliştirdi, sonra sivri ucunu kirpik gibi göz pınarına batırdı.

Sonra birbirine bitişik dört beygirin eyerlerini birer çemberle terki halkası gibi süsleyip, ok gibi fırlayarak dört çemberin de içinden hızla geçip gitti. Sonra dört arkadaşını kemer gibi iki kat olmuş durumda birbiri ardına dizdi, en sondakinin üzerine de bir çember koydu ve eli ve ayağı bağlı iken yerinden sıçradı, şimşek gibi bir atılışla dördünün de üzerlerinden uçup geçtiği gibi sonlarında bulunan çemberi de aşıp gitti. Bu da yetmezmiş gibi, çırağını da omuzuna alıp yine aynı şekilde dördünün üzerlerinden uçarak geçmek suretiyle çemberden de geçti, böylece ne çemberden atılmış [yani ne usta] olduğu görüldü. [65b Minyatür] [66a Minyatür]

[66b] Mısırlılar şenlik için kuşça kanat açıp uçtukları yükseklerden açık kanatlarını indirerek aşağı süzüldüklerinde [yani gösterilerine son verdiklerinde], tiryakilerden de

Bir alay canı cebinde zavallı,

uyulmazsa olmaz buyruk üzerine, şanı yüksek Padişah'ın gözü önünde, aynı hizada durarak dörder dörder eşleştiler ve düşe kalka yarıştılar. Sonra Sultan'ın katında bir toplantı düzenleyip, otağı Süleymanca büyük o Şah'ın önünde Süleymaniye kahvelerinin hâlini sergilemelerine izin verildi. Kimi:

Afyon can sofrasında en değerli yiyecektir; ona can pahası dense yaraşır;
Pek az neşesine erişen için, afyon abıhayatla birdir.

diye mırıldanarak coşkunca şarkılar söylüyor, kimi:

Ey Vehbî! Kahvecinin şu yaptığına bak; bize, bön diye bulaşık suyu gibi kahve verir.

beytini

Ey sâki! Kahveyi dudağınla zemzemle de [yani Zemzem suyu gibi tatlı ve şifalı dudağını değdir] öyle sun

mısraıyla müstezad edip tütünü düşünerek kıvılcım saçan ahlar ediyordu. İçlerinden biri:

Eğer Arş üstüne çıkmak istersen, afyon üstüne iki fincan kahve iç.

dedikçe, biri de afyon uykusuyla haşhas kapsülü gibi başı önüne düşmüş bir hâlde, dumana bulanmış barut alevi gibi dil uzatarak:

Kafa dengi arkadaşlar arasında en mükemmel ziyafet, iki fincan kahve ile bir lüle keskin tütün

diye bir hava tutturup, an vızıltısını andırır bir sesle, burun borusuyla seslendirdiriyor, arkadaşı ise afyon neşesinin coşkunluğu içinde uyuz elinin tırnağıyla kaşınıp durduğu sırada:

Benim gibi bir düşkünün kederle pençeleşmeye gücü yeter mi? Fakat kara pehlivan [yani afyon] onunla güreşir

diye eğlenceli bir şiir döktürüyordu. Tam bu sırada birdenbire Sadrazam tarafından, gösteriş düşkünü Silâhdar Boşnak Selim Ağa eliyle üzerlerine etek etek badem çiçeği gibi çil paralar saçıldı ve etraflan altın ve gümüşten bezeklerle bezenmiş bir çiçek bahçesine döndürüldü. Her biri tane gagalayan tavuk gibi keçi tamahkârlığıyla gümüş devşirmeye gaga uzatmış iken haseki ağalar kestane fişeklerine ateş verdiler ve her birini şahin görmüş kanarya gibi darmadağın ettiler. Onlann kahkahayla gülünecek "hay hay" bağırtılan Sultan'ın hoşuna gittiğinden keyif kılıcını keskinleştirmeleri için abıhayattan daha tatlı ağır kahvelerle ağırlandılar ve o kahvehane duvanna çizilmiş cansız yılan gibi kıvrılmış bir hâlde donup kalmış olan afyoncular zehirlendiler. Hasekiler gül reçeli ardından zehir balı kabilinden, arzu damaklanna görünüşte gönüllerini hoş edercesine aldatış tatlılığı sunduklan sırada,

Dertlilere bela kapıdan bacadan sürekli gelir

sözüne aynen uyar bir durumla, fişekler yine korku salıcı seslerle patlamaya başlayıp, sığındıklan köşelerden

Bir sürü ayı ile maymun, yılan ve akrep her birinin keyif sermayesini yağmalayıp yok etti [yani firlayıp kaçışmalarına yol açıp keyiflerini kaçırdı].

[67a] Ardından Sadrazam'ın cömert eli yine akça saçarak Gümüş Suyu gibi hararetlerini söndürdü. Bu sırada içlerinden biri şehnâmehân olup açık ve anlaşılır bir dille Hefthân Destanı'nı[1] okuyup aktarmaya başladı. Rüstem ve Sâm hikâyelerini aktardığı sırada elindeki sopayı savurarak keskin kılıç yalmanı savuruyormuş gibi göründükçe yan canlı tiryakilerin kimi o hikâye kahramanlarının dehşet verici hayalî narasından şuurunu kaybetti, kimi sopanın hareketinin gölgesini savrulan kılıç, destan okuyan şehnâmehânın yumruğunu ise Kahraman'ın gürzü sanıp "hay hay" diye bağırarak kaçtı. Bu sırada neşe kaynaklan olan kahveleri üzerlerine döküldü, keyifleri dağılan sanklan gibi perişan oldu; paralan ve afyon hokkalan meydanda yuvarlanıp gûy u çevgân oyunu oynanıyor sanılacak bir durum yaşandı. Bunlar olurken afyon satıcısı kılığında bir yılancı, ezgili bir sesle:

Bende bulunur gam zehrinin panzehiri

diye seslenince, zavallılar sevinçlerinden sema eder gibi dönmeye başlayıp yılan sandığını afyon kutusu sanarak gıda alışverişi için bu şahsa yanaştılar ve:

Açtırma keyif ehline kutunun kapağını

diyerek şakalaştılar. Arzu ellerini yılan sandığının kilidini açan bir anahtar gibi kullandıklarında abıhayat sandıklarının öldürücü bir zehir ve yılan zehirine panzehir hayal ettiklerinin daha da beter bir zehir olduğunu gördüler; bunun üzerine her birinin aklı gidip kaçıştılar ve yılanlar ülkesinde yaşayanlann arasına karıştılar.

Nice zamandan sonra biraz akılları başlarına gelmiş ve bahşiş verilerek gönülleri hoş edilmişti ki, söz konusu yılancı bu kez o hayat söndürücü yılanlara, pişmanlıkla parmak ısınr gibi, burnunu, elini ve dilini ısırttı ve bu hareketi tiryakilerin naralannı Akrep burcuna ulaştırdı. Bu durum yeniden o

[1] *Şahnâme*'de anlatılan destanlardan biri.

derece kannaşa ve kargaşaya, neşe ve eğlenceye yol açtı ki,

Uzun uzadı aktarılması yılan hikâyesidir.

Tiryaki oyunu bittikten sonra seyir yerine koşar adımlarla Bahçıvanoğlu ve Edirne Kolu geldi ve türlü türlü oyunlarla neşe saçmaya başladı.

Bugün de diğer günlerde olduğu gibi iki yüz yirmi çocuk alayla sultan otağının önünden geçtiler ve kendilerine ayrılmış çadırlarda çeşitli eğlencelerle, sünnet şekeri yer gibi damaklarını tatlandırdılar.

Daha önce veziriazam olup hâlen Kandiye muhafızı olan saadetli vezir Mehmet Paşa Hazretleri tarafından mükemmel donanmış, saba yeli gibi hafif gidişli, tavus gibi göğüs kabartarak salınan bir at Cihan Sultanı'nın hasahırına çekildi, ayrıca ikişer giyimlik Acemî ve Rumî dîbâ, dörder giyimlik telli ve sade yepyeni Hatâyî, taraklı ve sade sekiz giyimlik çok değerli atlas, dört giyimlik Firengî pek güzel kemha, dört top emsalsiz bendî destar, dört adet benzersiz Hindî kutnî; Hotin Muhafızı, saygıdeğer vezir saadetli Abdi Paşa Hazretleri'nden yel ayaklı, her görende hayranlık uyandırıcı, dört başı mamur bir at, ayrıca beş top parlak destar, beş adet kutnî, iki giyimlik Acemî ve üç giyimlik Rumî dîbâ, beşer giyilik sade ve mutallâ Hatâyî, beş giyimlik parlak Firengî atlas; o sırada kapudan olan Süleyman Paşa Hazretleri'nden benzersiz, sırma işlemeli koşumlu, donanmış bir at ile kıymetli taşlarla bezenmiş bir kılıç ve ayrıca her biri onar giyimlik destar ve kutnî, altı adet Keşmir şalı, üçer giyimlik Acemî ve Rumî altın çözgülü dîbâ, altışar giyimlik mutallâ ve sade, görünüşü pek çekici, yepyeni Hatâyî, taraklı ve sade altışar giyimlik Firengî parlak atlas; hâlen Cidde valisi Hacı İbrahim Paşa tarafından da dört başı mamur at karşılığı olmak üzere, pırıl pırıl yanan bir taş ile yirmi top destar, dokuz kutnî, üçer giyimlik Acemî ve Rumî altın işlemeli dîbâ, altışar giyimlik telli ve sade, yepyeni, ince iplikli Hatâyî, altışar giyimlik taraklı ve sade parlak atlas, kapı kethüdaları Mehmet Emin Ağa eliyle, olagelen me-

rasime uygun olarak, kapısı Süleymanca yüksek Padişah'ın ayağı altına serildi, ona ve sadrazam telhisçisi ağaya, her zaman olduğu gibi, kaftan giydirildi.

Aynı gün olan bitenlere ek

Bu parlak günde sultan ve vezir camilerinin imamları ve hatipleri Sultan'ın şölen evine çağnlı olduklannndan üç direklide Padişah nimetlerine arzu midesi hazırlıyorlar, Maide ve Kevser surelerini okumak suretiyle, "*Yiyiniz, içiniz*" [KUR'AN, A'RAF 7:31] ayetini duymak için kulakları kirişte bekliyorlardı. İkindi vakti girdiğinde üç direklide üç sofra kurulup donatıldı, ikinci çergede ise dört sofra kurulup iştah elleri terazi kefesi gibi inip çıkıp işledi.

Üç direklide kurulan başsofrada Defterdar Efendi dokuz hoca efendiye baş olup, diğer sofralara onar kişi oturdular.

Yemek sırasında Eski Saray'ın zülüflü baltacıları ve gümüş ibrikli sakalar, saygı ve ağırlama töresi gereğince, su yerine hazmı kolay şerbetle dolu kâseler sunup, çaşnigirler mücevveze ve üst kaftanıyla hizmetleri için pervane gibi dönüp, ağırlama merasimi, gerekleri yerine getirilerek tamamlandı ve gülüftan dili "kum kum" nağmesiyle "kalk" emrini duyurduğunda [yani son ikram olmak üzere, gülüftanla ellerine gülsuyu döküldüğünde] her biri, "*Yemeği yediğiniz zaman dağılın*" [KUR'AN, AHZÂB 33:53] ayetinin emrine uyarak, yurtlarına ve yuvalarına dönmek için çadır kapısına üşüştü. İçlerinden sultan camileri hatipliği ve imamlığıyla övünç minberine çıkanlar ve imtiyaz mihrabı köşesini kapanlar obada Sadrazam'ın eteğini öpme şerefiyle diğerlerine üstünlük sağladılar.

Daha sonra Sadrazam Hazretleri adı geçen vezirlerle kendi otağlarında yemek yediler. [67b Minyatür] [68a Minyatür] [68b Minyatür] [69a Minyatür]

[69b] **Bu üslûbu ateşli sayfa kutlu düğünün altıncı pazartesi gecesi yaşanan coşku ve eğlenceyi anlatır.**

Batının hükümdarı, gece kandillerle [yani yıldızlarla] köşkünü aydınlattığında
Ve ufuk, güneş mumuna şamdan olup, mum yana yana inip tükendiğinde

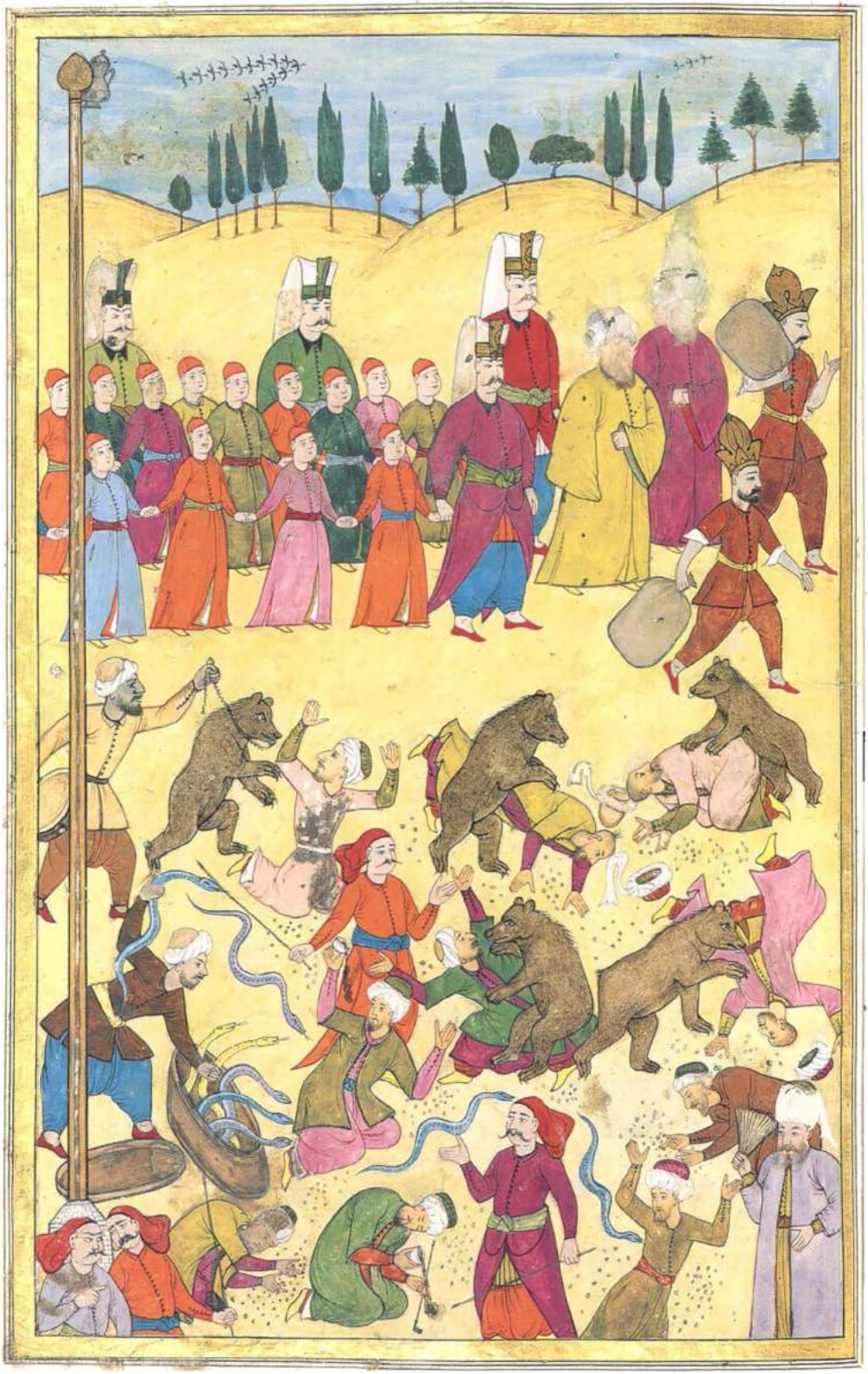

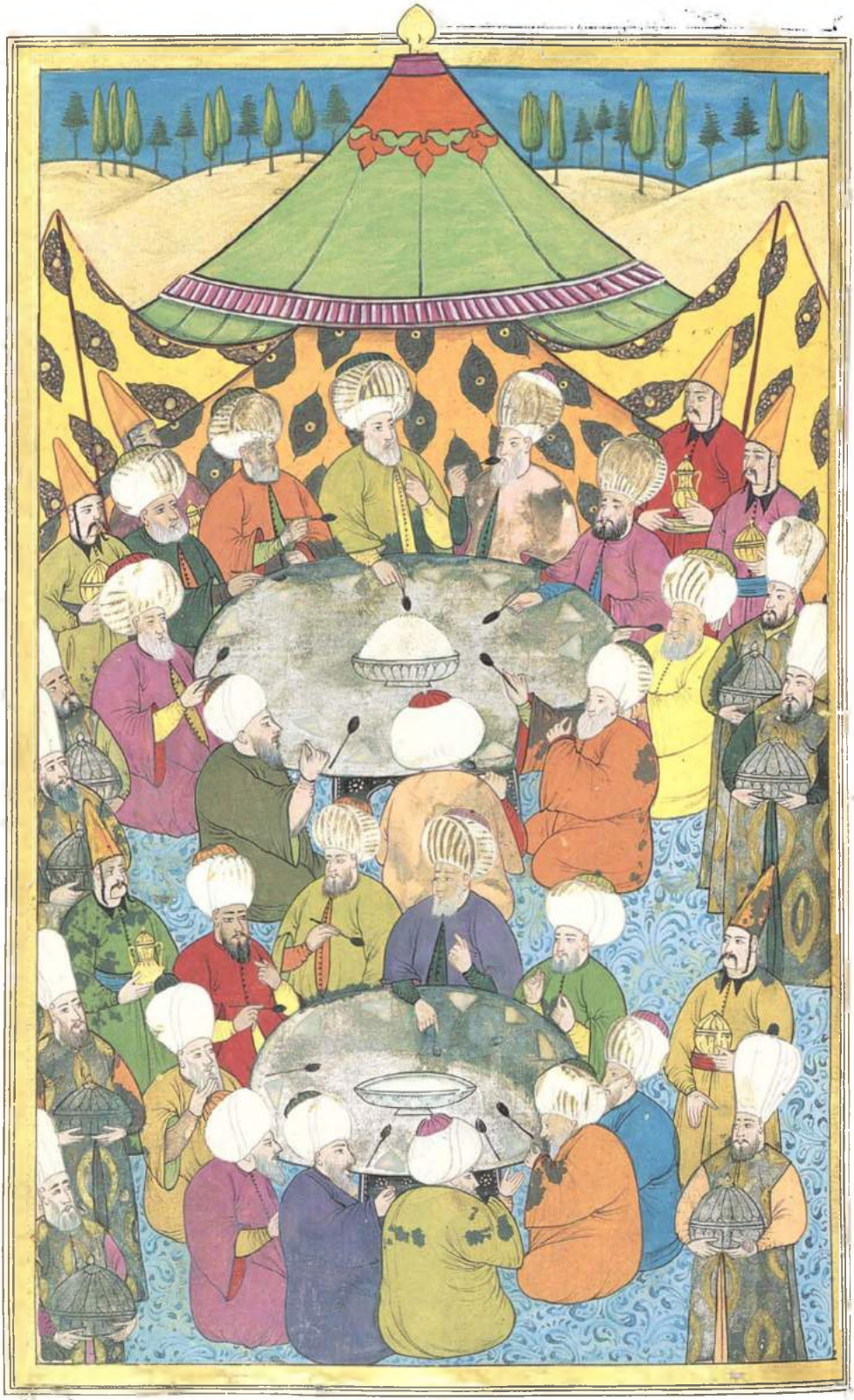

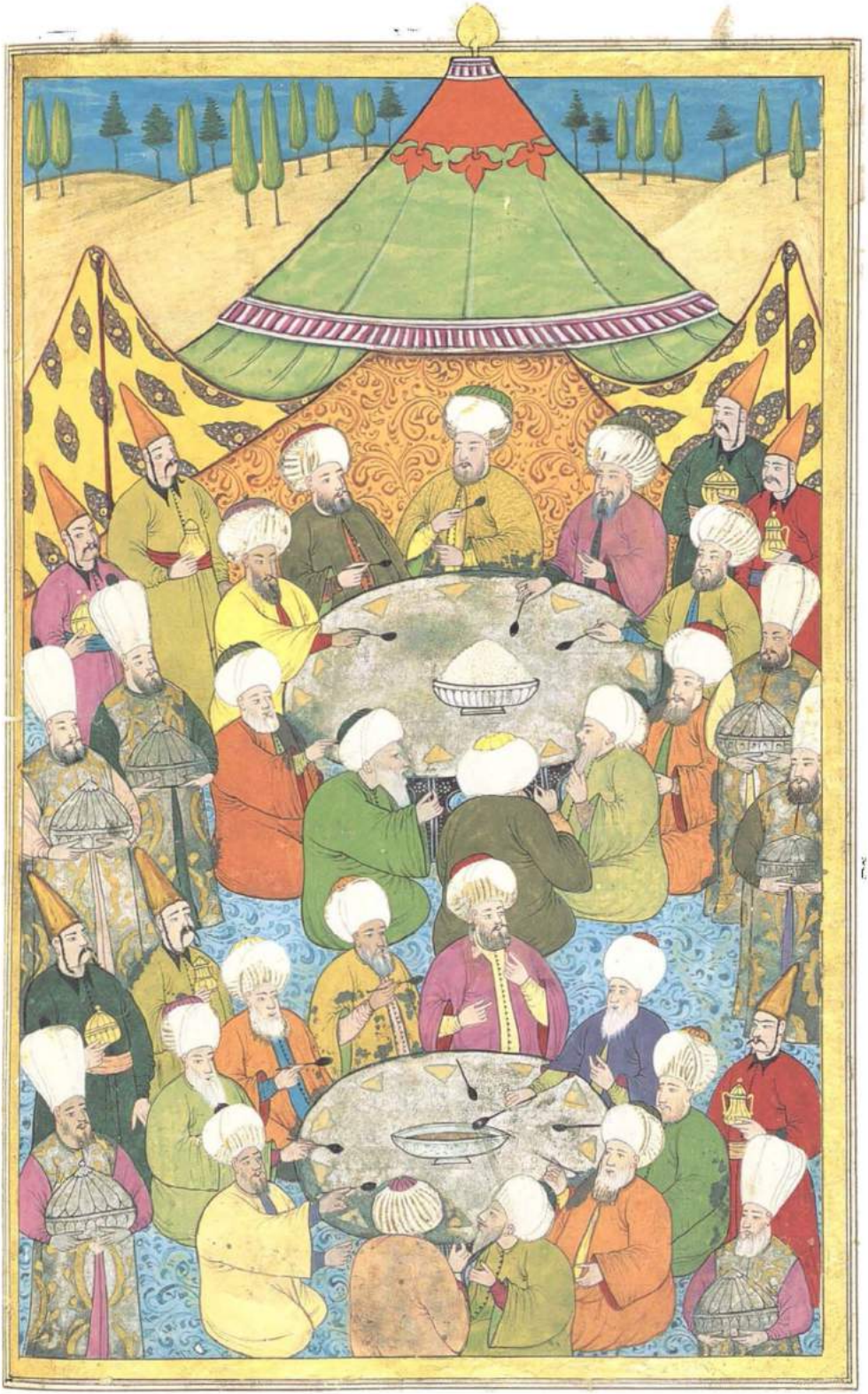

o insanlara hükmeden melik, o üzengisi güneş olan şanlı binici hazretleri [yani Padişah] akşamla yatsı arasında uğurlu otağında parlak dolunay gibi ululuk perdesinin ufkundan yüz göstererek parlayıp iki yıldızın üçüncüsü [yani güneş ve ay yanında üçüncü bir ışık kaynağı] oldu. Bu sırada Sadrazam Hazretleri de yanında adı geçen vezirler olduğu hâlde padişah dairesinde olan obayı şereflendirdiler. Sultan otağının önü hemen çepçevre ışık saçan meşalelerle aydınlık Tur Dağı'nın eteğine benzetildi ve alevli kandillerin görünüşü, rengârenk ışın çiçekleriyle düzenlenmiş ateş çiçekli bir parkı andırdı. Bir taraftan saz ve söz, bir taraftan da coşku aşılayıcı çavuşlar püskürme fişekleriyle şenlik ocağının fitilini yaktılar.

Bu sırada, önce Cebeciler Ocağı tarafından hazırlanan fişekten yapılmış, benzeri görülmedik bir döner çadır, çadır çiçeği gibi düğün alanı bahçesini süsledi ve fener hayali gibi döndükçe, türlü türlü ateş ve ışık görüntüleri sergiledi. Ardından başına tahta külah geçirmiş bir şahıs göründü. Boynuna yük olan bu tahta külahın her yanına pas renginde bir sürü fişek asılmış ve üzerinde bir ihtişam süsü gibi duran siyah kaftanın astarına pamuk yerine barut doldurulmuştu. Eksiği tutulmuş ekmek satıcısı gibi teşhir edilerek ve arkasından bir sürü tulumcu ve çavuş ceza kamçısı sallayarak elbisesine ateş verdiklerinde, söz konusu şahıs tabana kuvvet kaçtıkça eteklerinin hareketiyle varını yoğunu yok eden alev savrulan etek gibi her yanına dokunduğundan, başındaki tahta külah portakal renginde bir imame ve bedenini örten çalı çırpı ateş renginde bir giysi olup, kendisi, halka halka yükselen bir duman içine düşmüş güvercine ve ateş ortasını yuva tutan semendere dönüp,

Döndükçe tıpkı döner aleve döndü; ağzındaki dil sanki alev dili oldu;

O Cihan Şahı'nın koruyuculuğunun eserlerini gör ki, çıplak tenine ateşten bir zarar gelmedi.

Bu kişi bu şekilde yanıp yakılarak yalvarıp yakardıkça ve "aman aman" narasıyla yardım dilini alev dili gibi uzattıkça, bir taraftan tulumcular ateşlerini söndürmek için kırbalarla üzerine su saçarken, bir taraftan çavuşlar yine eteklerini tutuşturmak için püskürme fişekleri savurdu ve zavallı, ateşe atıl-

mış üzerlik tohumu gibi o yana bu yana savrulup durdu.

Kana bulanmış gönlün kandil yağı gibi bir yanı ateş, bir yanı su oldu

anlam şimşeğine [yani zihinde şimşek gibi apaydın bir şekilde beliren anlama] uygun olarak, ardından yağmur gelen şimşek misali, meydanda bir o yana bir bu yana can havliyle koştuktan ve düğün meclisini canlandırdıktan sonra iki çadır fişeği daha düğün alayına katılmış süs gibi alana girdi ve ışık deryasında bir ada gibi belirdi. Bir taraftan püskürme fişeğiyle tutuşturduklannda, bir anda bütün yanıcı maddeleri birden alev aldı [70a] ve ibrişim ipli bir çadır gibi görünen yapısı barutla pekiştirilmiş işlenmiş neftten varlık kandili yakmış [yani düzülüp elde edilmiş] olduğundan, bir saat kadar yanıp mehtap sayvanının parlaklığını sildi. Sonunda yıldırım düşmüş baruthane gibi büyük bir patlama meydana geldi ve bir sürü havaî fişek birden göğe fırlayıp, görünüşü hurma ağacıyla bir oldu ve fişek kandilleriyle Süreyya kandillerinin kıskançlık ateşini tutuşturdu.

Bunun ardından bir şadırvan fişeği ortaya çıkıp akıcı ateşinin parlaklığı güneşin çeşmesini yere akıttı [yani geçersiz ve gereksiz kıldı]. Gerçekten de işlenmiş neftin yanmasıyla çıkan beyaz alevden aynen bir şadırvan biçimi oluşmuştu ve içinde sanki ak mermerden bir çanak bulunuyor görüntüsü doğmuştu. Kenarlannda lüleler gibi dizilmiş ve su renginde ateşten düzülmüş fişeklerin kulağı, cezalandırmak için suç işleyenin kulağını çekmek kabilinden, tutuşturucu eliyle tutuşturulduğunda kıvılcımlar su damlacıkları gibi coşuyor ve her biri hızla akan fıskıye gibi ateş saçıyordu.

Sonra bostan dolabı biçiminde yapılmış, acayip bir fişek daha tutuşturuldu. Ustura çarkı gibi fır fır döndükçe ve kıvılcımlan gezegen yıldız gibi dolanıp gezindikçe,

Dolap gibi döndükçe Kova Burcu'nu serseme çevirirdi;
Döndükçe olağanüstü ışık saçtı ve eğlence bostanına su sağladı.

ve "dahme" adlı bir fişek –ki

Dahme –ki sanki kıvılcım cevheri ocağı ve her ateş parçası sanki nar renginde bir lal taşı–;

Cevher saçtıkça genc-i bâd-âver'e denk olur

beyitlerinde söylenenlere benzer– daha ateşe verildi. Fişek düzücü ateşbaz Hindu açmaya niyetlendiği ve barut bulaştınlmış fitil anahtanyla kapısını aralamaya yeltendiği anda hâlis altın sikkeleri andırır ateş parçalan Perviz'in hazinesi gibi gümbürtüyle havaya saçıldı ve dağılan ışıklarından oluşan ışık konisi Şebdîz'e binmiş bir hükümdarı andıran ayın tepesine sorguç armağan etti.

Onu bir kale fişeği izledi. Etrafı çarkıfelek fişeğiyle doldurulmuş ve iki tunç havanla göğün dokuz kat duvarlı kalesini dövecek bir hâle konulmuştu. Önce, etrafında parmaklık gibi sıralanmış olan yüz elli havaî fişeğe birer birer ateş verildi. Bu sırada püskürme fişekli telli[1] çavuşlar, başı cığalı gazilerin saldırdığı gibi saldırıya geçip, kale cenginin nasıl olduğu ve kaleden püskürmeyle, askeri geriye püskürtmenin nasıl olacağı görüldü.

Cebeci Ocağı fişekçilik ateşini söndürdükten sonra Topçubaşı Ağa tarafından da bin adet fişekle donatılmış, Efrâsiyâb'ın kümbet mezarına benzer bir dahme ile iki çarkıfelek tutuşturuldu ve yirmi humbara, yirmi tabanca, iki yüz kestane ve yüz âsümânî fişek atıldı. Bunların saçtığı alev gecenin karanlığını tutuşturdukça ve yaydığı ışık güneşin konakladığı yere ulaştıkça "*nur üstüne nur*" [KUR'AN, NÛR 24:35] ayetini hatırlattığı gibi, zift renkli dumanı da yeşilimsi mavi renkteki cam köşkün [yani göğün] avlusunu boz renkli bir alana döndürdü; siyah barutu ise ay parçası gece güzelinin kaşına rastık olup [70b] korkunç patlaması kıyamet gününü andırdı.

Daha sonra Tersane sahilinde de şenlik hazırlanmış olduğundan, akşamla yatsı arasında Sultan'ın gidiş atını o yöne sürmesi üzerine gece şenliğine denizde devam olundu. Önce Padişah'ın seyir için oturduğu köşk önünde, önceden olduğu gibi Tophane Ocağı tarafından hazırlanmış bir sal göründü. Türlü türlü fişekler ve bir sürü süs aracıyla tepeleme dolu olup her biri tutuşturulduktan sonra Tersane-i Âmire tarafından da, gemi ortasında direk misali, içinde iki maytap ve bir selvi bulunan, aynca beş çarkıfelek, kırk ör-

[1] Başında turna kanadı teli bulunan, sorguçlu.

dek, on çömlek, beş fıskıye, beş mührüsüleymanî fişeğiyle daha pek çok püskürme, tulumba, havan, âsümânî fişekleriyle dolu olan bir sal daha yürütüldü ve içindeki yanıcı nesneler birer birer yıldırım yağdırıp ateş saçtı. Bunun da ardından Gümrük Emini Yeğen Mehmet Ağa tarafından hazırlatılan, binbir süsle süslenmiş, çeşit çeşit askılar ve bukalemun gibi renk renk kandillerle bezenmiş bir sal yürüdü. Bu salların her birinde çengiler, rakkaslar, çevik perendebazlar, ip cambazlan ve başka oyuncular ustalıklarını sergiliyor ve neşe saçıyordu. Padişah'ın köşkünün ulu kapısı önünden geçtiler ve binlerce çeşit fişekle denizi bir alev bahçesine döndürdüler.

Padişah seyir zevkine doyduktan sonra, sallar yine şenlik ederek bulundukları limana gidiş dümeni doğrulttu ve herkes kendi yerine yurduna dönüp istirahat döşeğine yönelerek:

"Ey zamanın Şahı! Hizmet sürekli" dediler.

[ALTINCI GÜN]

Pazartesi günü olanlar

Aynı ayın yirminci Pazartesi [23 Eylül 1720] günü gökyüzü otağının ağırşağı, yani parlak güneş topu, selvi tepesinde yuva kurmuş kızıl kanatlı kumru gibi ışık saçıcı sabah direğinin tepesine süs olup, göğün altın mehçeli otağı doğu ülkesi hükümdarına alaca perdeli taht olduğunda, o büyüklük ufkunun dolunayı, güzel huylu Sadrazam Hazretleri bir ordunun öncü birliği gibi büyüklük sabahına öncülük edip, Sultan'ın güneş armalı otağının bitişiğinde, ustalıklarını sergileyen oyuncuları seyretmek için kendileri için kurulmuş olan altın ipli, gümüş direkli otağına, göklerde yurt tutmuş Hüma misali, büyüklük ve şan kanadı serdiklerinde ve bir başına döşeğe yaslandıklarında büyük vezirlerin önde gelenlerinden Rakka Valisi Ali Paşa, Eğriboz Muhafızı Silâhdar İbrahim Paşa ve damatları Tevkiî Mustafa Paşa da üçgen biçimli bir muska gibi kendilerinin sağ yanında saygı yaygısı üzerine oturmuş; büyük alimlerden, eski Rumeli kazaskeri Damatzâde Ahmet Efendi, Rumeli kazaskerliği rütbesiyle eski Anadolu kazaskeri, o sırada hekimbaşı olan Ömer Efendi, Halep kadılığından ayrılmış, vilayet kadıları arasında üstün bir yer bulmuş Osmanzâde Ahmet Efendi onlara sohbet arkadaşı olarak katılmış; Reisülküttâb Mehmet Efendi, Çavuşbaşı [71a] Ebubekir Ağa, Birinci Tezkireci İbrahim Efendi ve İkinci Tezkireci Haşim Efendi ile diğer devlet ileri gelenleri ve divan hademeleri ile sünnet düğününde olan biteni kaleme alan bu kulca bağlıların en zavallısı da meclise dahil olmuştu. Kâh kalkıp, kâh oturup gerekli hizmetlerini yerine getirirken asrın en büyük bilgini, zamanın ele geçmez bilgi zengini faziletli Abdullah Efendi Hazretleri de teşrif edip Sadrazam'ın sağ yanında itibar minderine oturdukları sırada otağın perdesi selvi eteği gibi dürüldü ve uyku döşeğinin çarşafı toplandı. Önce Sultan'ın, azığı herkese yeter şöleninde yemek yemek için kıyafet değiştirmiş olan tuhaf kılıklı tulumcular, kırbaları omuzunda sakalar kılığında oldukları hâlde, olageldiği üzere, seyirciler ve oyuncular için sınır belirlediler ve düğün meydanını

boşalttılar. Hemen ardından

Nakâre sanma ki "düm düm" diye boşuna ses çıkarır; devletinin devamlı olmasını diler, Şahlarşahı'na dua eder

ölçüsünce çengilerin dümbeleği mızrabın hâl diliyle birlikte Padişah'ın devleti için coşkun bir şekilde duaya başladılar ve çalgıcıların musikarları âdeta ağız kesilip, ney ve zurnanın o ateş soluklu boğazına soluk uydurdular.

Ve bir kol çengi düğün meydanında el açıp [yani oynamaya başlayıp] ve sıcak [yani ısıtılarak istenilen kıvama getirilmiş] tef sesleri şenlik topluluğu dairesine [yani şenliği izlemek üzere daire biçiminde toplananlara] gürültü saçıp, bir sürü ceylan ayaklı rakkas çocuklar

–ki dalga, kalçasının girdap gibi dalgalanmasından titreme dersi alır

coşku meclisine o derece zevk sundular ki,

Gözünün hançerini [yani gözünün hançer gibi delici bakışını] gönül levhasına çizsem, kusur bulma; çünkü el titrer, gönül pır pır eder.

Bunlar yepyeni oyunlardan kazaz ve Acem oyunlarıyla düğün alanına eğlence yaygısı yaymışlar ve düğün yerini neşe kahkahalarıyla zaferan bahçesine döndürmüşlerdi.

Bu arada ip cambazları da tahta nalınla,

Kıldan ince, kılıçtan keskin,

sırat köprüsünü andıran ip üzerinde santur telinde mızrap gibi gezinir ve bir baldırına dikine ve enlemesine birer keskin kılıç bağlayan biri varış yerine korkusuzca ve pervasızca gidip gelerek hüner gösterirken, topçu ocağını yılan kalesine benzeten, ağzından ateş saçılan ejderhaları andıran otuz adet şimşek saçıcı ve gök gürültüsü gibi gürleyici topun [71b] birden, ürküntü verici bir sesle gümbürdemeye başlaması ve düğün surunu savaş alanına döndürmesi, adaletli Hükümdar'ın sevinilmesi gerekli gelişini müjdelediğinden dik sesli çavuşların övgü ve dualarıyla karşılama merasimi yerine getirildi. Hemen ardından, adalet kasrının kalıbının saltanat ruhuna beden olduğu, sonu uğurlu, can bağışlayıcı vakitte –ki öğle vaktinden az öncesidir– kulca

bağlılarını görüp gözetici Sultan tarafından, Teberdarlar Kethüdası Hüseyin Ağa ile Kahvecibaşı Hacı İsmail Ağa ve diğer Eski Saray teberdarlarının ileri gelenlerinin hizmet görmekte aracılık edişleriyle, seyir otağında bulunan, nimeti herkese yaygın Sultan'ın şölen evinin seçkin konuklarına tatlı kahve geldi; bu arada sıkılganlıkla başı öne düşmüş bu kulun açık ağzı da, karşılama sırasında kucaklamak için açılan kollarmış gibi hissolunduğundan, yüksek buyruk gereğince, bir fincan kahve ikram edilmek suretiyle insanlar arasında kıskanılır olma mutluluğuna erişti.

Şimdi ağır kahveyle fincanlar dönsün, aldırma; bayramda bardak dolusu şaraba yine sıra gelir.

Bu sırada, Sultan'ın rakkasları ve ip cambazlarını seyredebilmesi için kutlu otağın kapılan açıldı, deniz ve karaların hâkiminin [yani Sultan'ın] gözünün ışığının mıskalasıyla övünç kılıçlan parlatılmış olduğundan gittikçe keskinleşip ustalıklarını son kerteye vardırdılar. Hatta ip cambazına Sultan'ın seyir kirpiğinin bitişip açılması [yani seyrederken gözünün açılıp kapanması] sanki uçmasını sağlayan bir kanat olup, "şahin uçurması" denilen çok tehlikeli oyuna girişti ve perçemini ipe bağlayıp, eriştiği konağın en yüksek noktasından [yani direğin, ipin bir ucunun bağlı bulunduğu noktasından] gösterisine başlarken bulunduğu en alçak noktaya [yani yere] değin süzülüp, iri bir doğanın yeleğinin hareketine benzer bir görünüş sergiledi.

Aynca yalmanı ateş gibi parlayan iki kılıcı terazi[1] yerine ellerine alıp, denge elinde iken teraziyle yürüyen [yani aslında elini denge olarak kullanarak terazi sapını istediği gibi oynatıp tartıda hile yaptığı hâlde yanında terazi bulunduran sahtekâr satıcılara benzer] o acayip kılıklı rezil, menzille kılıç kaftan götüren [yani konaktan konağa göçüp her konakta at değiştirerek durmaksızın yol alan] müjde ulağının seğirdişi misali, ip üzerinde seğirttiği gibi, iki direk ortasında ecel beşiği denilen gevşek bağlanmış ip üzerinde terazi yardımı olmaksızın arka üstü yatıp, kâh eliyle tutarak, kâh ayağından asılarak ipi yavaş yavaş havalandırıp o kadar hızla sallandı ki, onu bu du-

[1] Ip cambazlarının ip üzerinde yürürken denge sağlamak için kullandıkları uzun sırık.

rumda seyretmekten yer beşiğinde kaygısızca oturan; [72a] insan, hayvan ve cansız varlıklardan olma çocukların benizleri attı; ve o derece korkusuzca arka üstü yatıp keyif sürdü ki, seyredenler bu durumu: "Ecel beşiği kendisine rahat döşeği oldu" diyerek değerlendirdi. Gerçek şu ki, canıyla oynayıp cambazlığın ne demek olduğunu halka anlattı.

Ey gönül! Senin yerin aşk oyunu oynanan bu yer değil; çünkü buranın cambazı can kılıcıyla oynar.

Rakkaslar ve ip cambazlarının yaygılarını dürdükleri ve Saltanat Vekili'nin bahşişiyle onlar da sevinç sermayesi kazandıkları sırada sünnet çocuklarının geçmesi buyuruldu; bunun üzerine, Padişah'ın bağışıyla türlü türlü giysilerle övünç gömleği giymiş olan iki yüz yetmiş yedi sünnet çocuğu, anneleri ve kız kardeşleriyle birlikte geçtiler ve gece gündüz bir kol çengi ve diğer oyuncular çadırlarında şenlik etmekte olduklarından, sünnet şekeriyle damaklarını tatlandırdılar. [72b Minyatür] [73a Minyatür]

❁

[73b] Bugün meslek sınıflarından ancak ... sınıf şölene davet edilmiş ve İstanbul'da zaferle son bulan uğurlu bir sefere çıkılırken yapılagelen ordu alayı merasiminde olduğu gibi, her mesleğin kendi sanatını göstermesi ve uğurlu olması dileğiyle eskiden beri uygulanagelen kural gereğini yerine getirip karınca kadarınca hediyelerini, değeri Süleyman'a denk Hakan'ın katına sunmaları hususunda izin şerefine ermişlerdi. Bunun üzerine, Sultan'ın kutlu iznini gözleri yollarda bekleyen meslek temsilcileri Kâğıthane yolundan gelip, yeniçeri ağasının otağı önünde toplanıp kendi yolları yordamları gereğince alaylarını düzenlediler, birbirini takip ederek sultan otağının sol yanından geçtiler ve o yüksek yerde ne sanatları varsa gösterdiler. Sadrazam'ın otağının kapısına geldiklerinde kethüdaları atlarından indiler ve Sadrazam'ın oturduğu yere yürüyerek değil, yüz sürüyerek gelip, saygı kuralları gereğince ayak üstü durdular. Çavuşbaşı Ağa ve Kapıcılar Kethüdası Ağa mücevveze ve erkân kürküyle Sadrazam'ın önünde hizmete hazır durmakta olduklarından, meslek sınıflarının hediyelerini önce Sadrazam'ın önünde edep eliyle

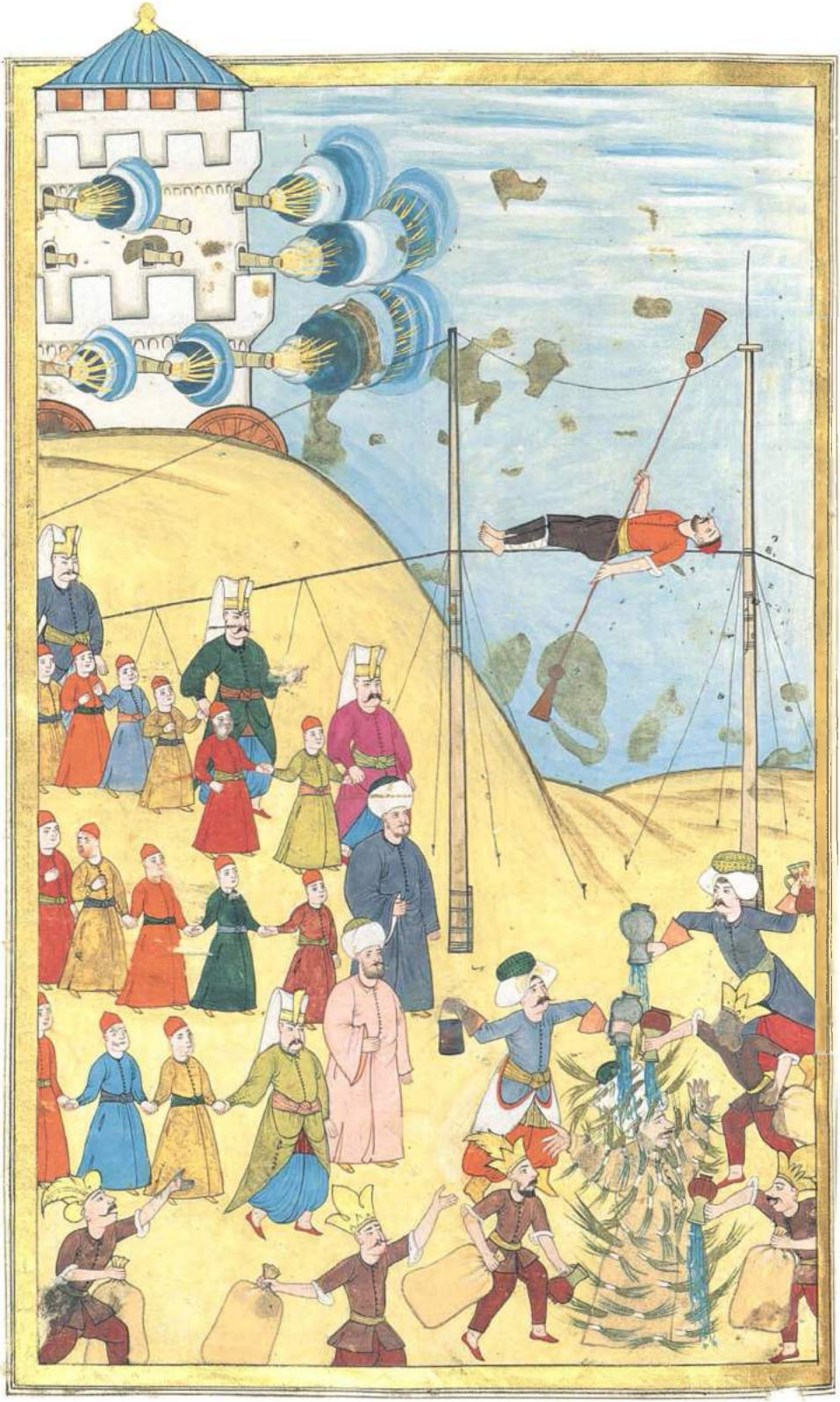

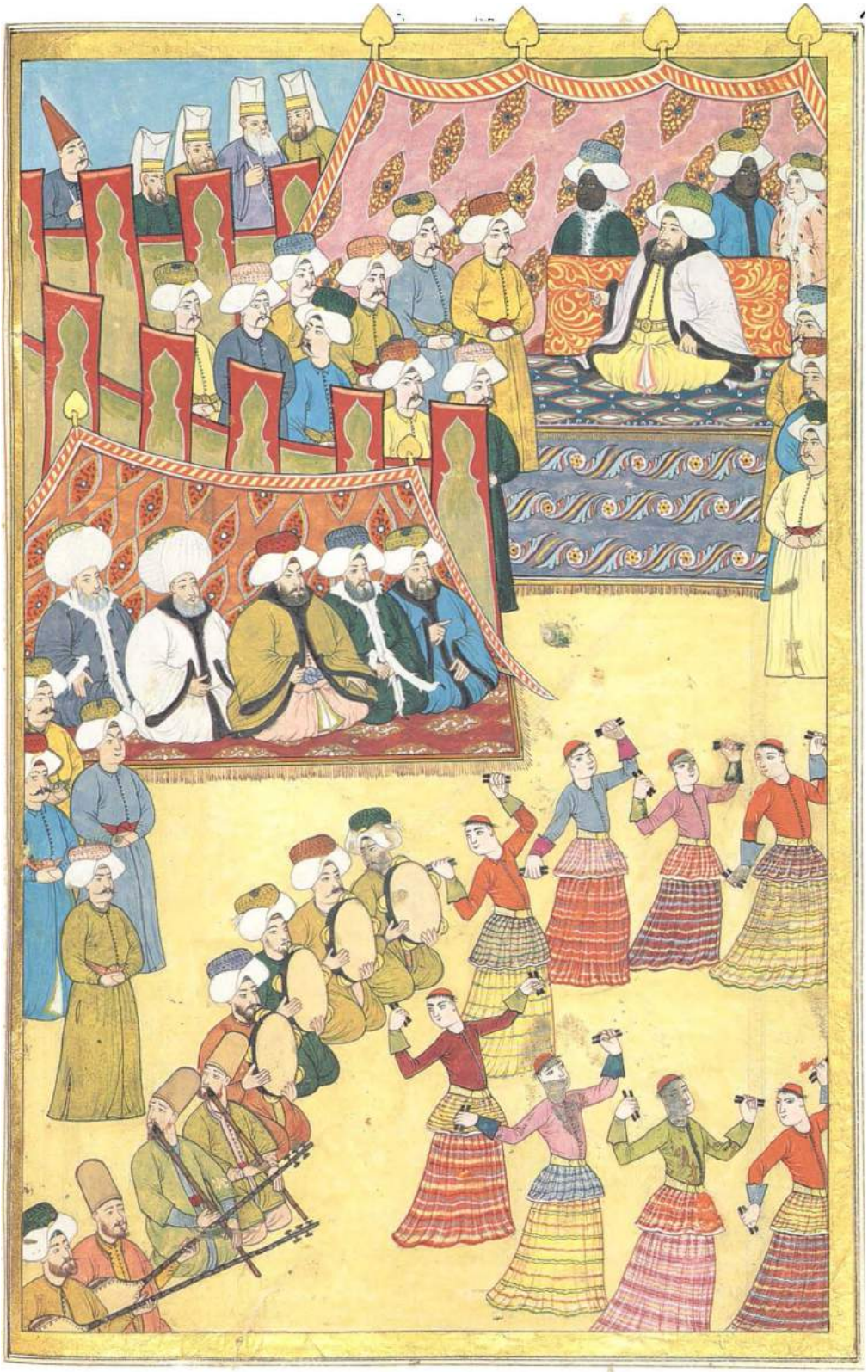

kaldırıp gösterdiler ve Cihan Sultanı'nın kutlu eşiğine sunulmasına yüksek izinlerini dilediler. Bunun üzerine, sunacaklan hediyelere yetenekçe Ali Şir'e eş Sadrazam'ın o gerçeği sahtesinden ayırıcı bakışı kabul edilir bulma belirtisi sayılıp, izin şerefine değer bulunduktan sonra, görünüşü gökçe heybetli Sadrazam'ın makamının sağ yanında hizmete hazır bekleşen Kapıcılar Ocağı neferleri hediyeleri edepli elleriyle ellerinden alıp, üzerinde sof ferace ve başında selimî ile Saray Kapıcıbaşısı Mehmet Ağa ve Peşkeşçi Ağa yanlannda bulunduğu hâlde, hediyelerin nelerden ibaret bulunduğunu önce Sultan'ın katına arz ettiler; ardından sunulma izniyle şeref bulmalarının yerinde görülmesi üzerine, başında mücevvezeyle Düğün Emini Efendi'nin ve selimî ile Kapıcılar Kethüdası Ağa'nın refakatinde her sınıfın kethüdaları birer birer şevketli Padişah'ın huzurunda yer öpme şerefiyle şereflendiler. İçlerinden bezirgânbaşı, bedesten kethüdası ve kuyumcubaşıya itibar kaftanı giydirildi ve diğerleri de Sultan'ın bağış ve bahşişleriyle sevindirildi. Onlar uygulanagelen bu merasimi bitirince, her sınıfın mehterhanesinin coşkunca çalmaya başlaması, oyuncularının ustalıklarını sergilemeleri ve rakkaslannın el vurarak dönüp oynamaları gibi şartlar da yerine getirildikten sonra, alay geçişi için işaret verilmesi üzerine, her meslek sınıfı temsilcileri çarçabuk derlenip toparlandılar ve Hazreti Âdem mesleğinin temsilcilerini hızla yol alan katarlarının önüne koyup yürüyüşe geçtiler.

Önce ekinciler tayfası, yani "*Yer yüzünde rızkınızı buğday tanelerinde arayın*" sözündeki anlam tarlasından harman harman dilek başağı tanesi devşirmek arzusuyla düşünce tarlasına tohum saçan ziraatçi köylüler,

[74a] *Yer yüzü öküzünün*[1] *arkasına çifte atanlar;* [74a-74b] *gökyüzünün boğasıyla boynuz boynuza toslaşanlar*

koyu sarı renkte, iri gövdeli, boynuzları yaldızlanmış iki öküzü üzerine binmiş vaziyette güdüp gayrete getirmek için üvendireyle dürttükçe öküzler manda gücü ve ateş tırnaklı pençeleriyle yeri altüst ederek ve kendileri sağa

[1] "Yeryüzünde dolaşıp duran öküz" anlamındadır ki, gökyüzündeki Boğa'ya, yani Boğa burcuna zıt olmak üzere kullanılır.

sola sevinç tohumlan saçıp geçim sağlamakta insanlığın babası olan Hazreti Âdem'in izinden giderek

Kime ekmek gerekse ona ekmek lâzım

diye mırıldana mırıldana geçti.

Hemen ardında ceylan tavırlı, sürme gözlü iki öküzün güçlüklere dayanıklı omuzlarına asılmış, gökyüzü gibi yuvarlak, kubbe biçiminde bir araba yer almıştı. İçinde insan kılığında görünen, göğün güneşine benzeyen, melek tenli, Zühre yüzlü bir çocuk Bakara suresini okumak ve *"Şu ağaca yaklaşmayın"* [KUR'AN, BAKARA 2:35] ayetini seslendirmek suretiyle edep içinde oturmakta idi ve

Sanki güneş Öküz Burcu'na girmişti.

Gerçekten de, yüzünün güzelliği Kur'an nurunun yansımasıyla bir kat daha parlamış olduğundan, bu eserin sayfalarının yazarının, yani bu aciz kulun bir elmas parçasına eşdeğer, şu unutulmuş kıtasının hatırlanmasını sağladı:

Varlık harmanımızı yok eden bir afet olsa ne gam? Şu köylü çocuğunun cihanı ateşe veren güzelliğine bak!

Sözün kısası, o buğday benizli dilberi utançtan burçak burçak terlemiş hâlde görenler, yeni açmış gül derlerdi.

Velhasıl, bu meslek temsilcileri, Hazreti Âdem soyunun o seçkin temsilcisinin önünde, o en büyük hükümdarın huzurunda çiftçilik mesleğini icra ediyormuşçasına, *"Dünya ahiretin tarlasıdır"* güzel hadisinin verimini derin görüş sahiplerine hâl diliyle anlata bildire ve *"Eken biçti"* sözünün anlamını insan oğluna göstere hissettire, kannca kadarınca hediyelerini tahtı Süleymanca yüce Padişah'ın katına sunduktan sonra,

Köylünün selamı maksatsız değildir

hükmüne uygun olarak, bu bahaneyle hâllerini arz ettiler ve bütün dilekleri karşılık görüp,

Ey dokuz kat gök! Senin başağın tanelidir

diye mınldanarak, dua katannı ezgilerle yürütüp ruhlar âleminin mihrabına yöneldiler. Meslek kethüdalarıyla on adet pirleri Sultan'ın bağış sofrasından türlü türlü iyilik ve cömertlik azıklarıyla karınlarını doyurup, Padişah şöleni için cennet sofalan gibi yüksek sofalarda kurulmuş sofralarda adam[1] gibi yer buldular.

İkinci olarak **değirmenciler**: Ekinci tayfasına ikinci olan [yani ekincilerin ardından gelen] değirmenciler bir araba üzerinde daire biçiminde bir su değirmeni yapmışlardı. İncelemelerinin eleğinden geçmiş olan ince düşünceleri gereğince, [74b] oyunculuk çarkını döndürmek için güç atlarını yormuşlar ve seyircilerin gözlerini şaşkınlıktan değirmen kalburu gibi fır fır döndürekoymuşlardı. İçlerinden

Kendimi bileliden beri, zaman değirmeninde o değirmenci güzeli gibi taş kalpli birini görmedim

beytini doğrulayacak nice nazlı, buğday benizli sevimli çocuk kalça değirmenini döndürdükçe nice aklı gitmiş ve gönlü kınk:

Gönül bir değirmenci güzeline tutuldu; değirmen taşı gibi bağrıma taş bassam ne olur?

beytini ezgili bir biçimde mınldanıyor, devr usulüyle rehâvî makamında notaya çekiyordu. Bu mesleğin temsilcileri de sanatlarını sergileyerek; kıytınk, kırık dökük hediyelerini o tahtı İskenderce yüksek, oturuşu Kahraman'a denk Sultan'ın katına sundular. Bu sırada hazırlamış oldukları çeşitli oyunlar seyircilerin gözlerini hayretten fır fır döndüredururken içlerinden pek çoğu:

Herkesin bir derdi vardır, değirmencinin derdi de sudur

diyerek dilek sunmaya davrandılar ve Sultan'ın bağış selinin coşkunluğuyla umut değirmenleri Murat Suyu üzerinde dönüp muratlarına erdiler; bunun üzerine de,

Bu eğri gidişli çarkı [yani kâh avutarak, kâh umutsuz ederek kararsızca bir

---

[1] Yer aldığı bağlam cennet ile Âdem Peygamber'in ilişkisini çağrıştırmakta, dolayısıyla "adam gibi"yi "Âdem gibi" olarak anlamak gerektiğine işaret etmektedir.

çark gibi dönüp duran dünyayı] şimdi dileğimce döndürdüm.

ezgisiyle dualar etmeye koyuldular.

Ekinciler ve değirmenciler zanaat sermayelerinin uygunluğu bakımından birbirine katışık ve alışverişlerinde biri ötekine bağlı ve bağdaşık olduğundan, sayı ve cinslerinin bir bir yazılı bulunduğu defter uyannca, sekiz çift Bursa işi altın çözgülü yastık, bir gümüş gülüftan, bir gümüş savatlı küçük boy tepsi kethüdaları elinden hoşgörülmesi dileğiyle sunulup, tarikat şeyhleri olan aydınlık gönüllü ihtiyar Sultan'ın devleti için dua ederek, o herkesin kendisine muhtaç olduğu Tanrı'nın katına el açtı ve iyi niyet ve iç coşkunluğundan sesli olarak çiftçilik edip orada bulunanlara tesir taneleri saçtığından

Okmeydanı sanki dua harmanı oldu.

Gerçekten de büyük küçük, yaşlı genç, o İskender'e denk Sultan'ın devletinin sürmesini içtenlikle dilediklerinden ötürü, dua cümleleri duraklarında "âmin âmin" sesleri göklerin kubbesinde yankılanmıştır.

Bunlar kulca bağlılık merasimini yerine getirdikten ve şenlik gösterdikten sonra, üçüncü olarak [75a] bu mesleğin ardına yamak adıyla takılmış olan ekmek satıcıları da ekmeği ve tuzuyla beslendikleri cömert Padişah'ın uğurlu ve kutlu, özel mi özel meclislerinde şenlik etmek hevesiyle, eşeğe tersine binmiş bir kişiyi muhtesip kılığıyla bir teskereye[1] bindirmişler, sırtına hasırdan giysi ve tepesine ipten örülmüş imame giydirmişlerdi. Araba üzerine yerleştirilmiş düzmece tezgâhtan sözüm ona bir ekmekçinin eksiğini tutmuş gibi indirip, lanet halkası gibi başına tahta külah geçirdiler. Bundan başka daha bir sürü oyun göstererek şenlik ettiler ve gövdesi biçimli, zarif bedenli birkaç güzel çocuğun parlak yanağının ateşiyle kimi seyircilerin içindeki hasret ocağını tutuşturdular ki, bu gibiler:

Aşk ateşine fırın gibi yansak ne var; o ekmekçi güzelini görünce ekmeğimizi aldık

---

[1] Metnin aslında *kol*: Daha çok inşaat işçilerinin malzeme taşımak için kullandıkları, tahtadan yapılmış dört kollu araç. Burada "teskere," bir sonraki cümledeyse "tezgâh" kelimesiyle karşıladık.

diye mırıldanarak aşk mayasıyla mayalanmış hamuru yumruklarcasına göğüslerini coşkulu vuruşlarla ezdiler.

Söz konusu ekmekçi tayfası birer okkalık iki şamdan, yüz yirmi dirhem iki makas, her biri dört yüz kırk beşer dirhem iki gümüş tepsi, yüz doksan dirhem gülüftan ve buhurdandan ibaret hediyelerini Sultan'ın kutlu katına sundular ve iyi karşılanıp kabule değer görüldüğünün belirtisi olmak üzere bahşiş alarak nasip payıyla nasiplendiler. [75b Minyatür] [76a Minyatür]

[76b] Bunlann ardından kasaplar tayfası geldi. Önlerinde bir kuzu ve koyun sürüsünü gösterişli alaylanna öncü etmişler, yaldızla süsleyip püsleyerek boynuzlarını tozlu yaya, güneş ışınlan gibi tel tel parıldayan altın telli sorguçlarla da her birini gökteki Koç Burcu'na döndürmüşlerdi. Bir yaşındaki bir sürü kuzunun kimini gümüş hançer ve altın kemerle süslemişler, bezekleri sırma telle işlenmiş giysilerle sünnet çocukları gibi bezemişler, her birini koyunda beslenecek, bakışı can alıcı, kanlı canlı bir tosuncuğa benzetmişlerdi ki,

Hançerinden kan damlar, ama ağzı süt kokar

ve kimini de üzengi, eyer ve dîbâ eyer örtüsüyle cennet Burak'ı gibi o derecede donatmışlardı ki, kurban kesip de parça parça ayırarak mahşerde sırat köprüsünü geçerken binmek için binek hazırlayanların sevinçten şimdiden ayaklan yere basmaz oldu. Deriden yapılma üstlük giymiş çobanların her biri ters kürkle kurt gibi görünüp, kavallannın ürküntü verici seslerinin koyun sürüsünün kendi hâllerini yansıtan sesleriyle uyuşması Sultan adaletinin hüküm sürdüğü zamanda kurtla koyunun birbirinin yoldaşı, belki süt kardeşi olduğunu açıkça gösterdi.

İçlerinden bakışları içe işleyici, sürme gözlü birçok çocuğun gözlerini yüksek mertebeli şehzadelere dikip, sözde hâl diliyle:

Ben bir şefkatli bakışa layık değil miyim? Kurbanın olduğum, sana tutkun değil miyim?

anlamını dillendirdiğinin ve koyun gözü gibi hayran hayran hasretle baktığının görülmesi üzerine, birkaçı merhametli Padişah'ın yüzünü çevirip bakmasıyla övünç ve ayrıcalık otlağında nazlı nazlı salındılar.

Bunların ardında saf tutmuş bir sürü seçilmiş delikanlı, leventçe kıyafetleri, sarhoşça hareketleri ve Bektaşileri andırır suratlarıyla,

Bak o yeşil mukaddeme, o kırmızı fese

mısraını okuyarak geçtiler. İçlerinden kan dökmeye hazır bir genç, hayvanların boyunlarına asılmış bir tahtırevan üzerinde dükkân düzmüş ve nice hasret mezbahası kurbanlarının ciğerlerinin parçasını kirpik çengellerine asmıştı. Gamzesinin göğüs yancı satırını aldırmazlık bileğisine sürterek ve elinde can pahası hazır müşterilerine

Kâh gerdan, kâh but gösterip

alışveriş ederek iş gördü;

Göz kasabının el çabukluğuna alkış! Satırının vuruşunu boğazlanan gönül duymadı.

Koyun kasapları bu şekilde gösterişli bir alay düzdükten, zevk ve keyif verici gösteriler sunduktan sonra kethüdalan vasıtasıyla üç yüz altmış sekiz dirhem bir gümüş leğen, iki yüz otuz üç dirhem gümüş ibrik, yüz dirhem bir gümüş maşrapa, yüz otuz altı dirhem gümüş buhurdan, altmış yedi dirhem gülüftan ve bin üç yüz altı dirhem bir gümüş siniden oluşan hediyelerini, izlenegelen yolu yordamınca ve kabul görmesi beklentisiyle yakanş yerine serdikten sonra koyun kasaplarının ardına katılmış olan sığır kasapları göründü. Onlar da bir sürü öküzle âdeta bir boynuz alayı düzmüşler; sağa sola bel bel bakar, korkunç görünüşlü, üvendireyle dürterek sürdükleri mandaları eyer ve üzengiyle kula donlu bir ata döndürmüşlerdi. Bu şekilde seyircilere neşe saçtıktan hemen sonra yaya ve atlı, hoş adımlı, düzgün endamlı bir sürü genç geçiş yolunun sağını ve solunu iki yanı ağaçlı bir yola çevirdiler ve varlığı hayalde Ûc'un [77a] göze görünür benzeri bir yaban adamı kuklasıyla seyircileri dehşete düşürdüler ki, derviş tennûresi gibi, çadırı andırır rengârenk bir örtü içinde söz konusu yabani ihtiyarın boyu sanki bir direkti. Aynca üzerindeki göze canlıymış gibi görünen bir dişi ve erkek suratı, kan ve koca çehresi, bir sürü acayip yaratık benzerleri ve üzerinde sırma işlemeli giysi ve başında takke bulunan kukla kıyafetli çocukla oyunlar sergileyip örtüyü karagöz perdesinden daha hoş bir görünüşe koydular.

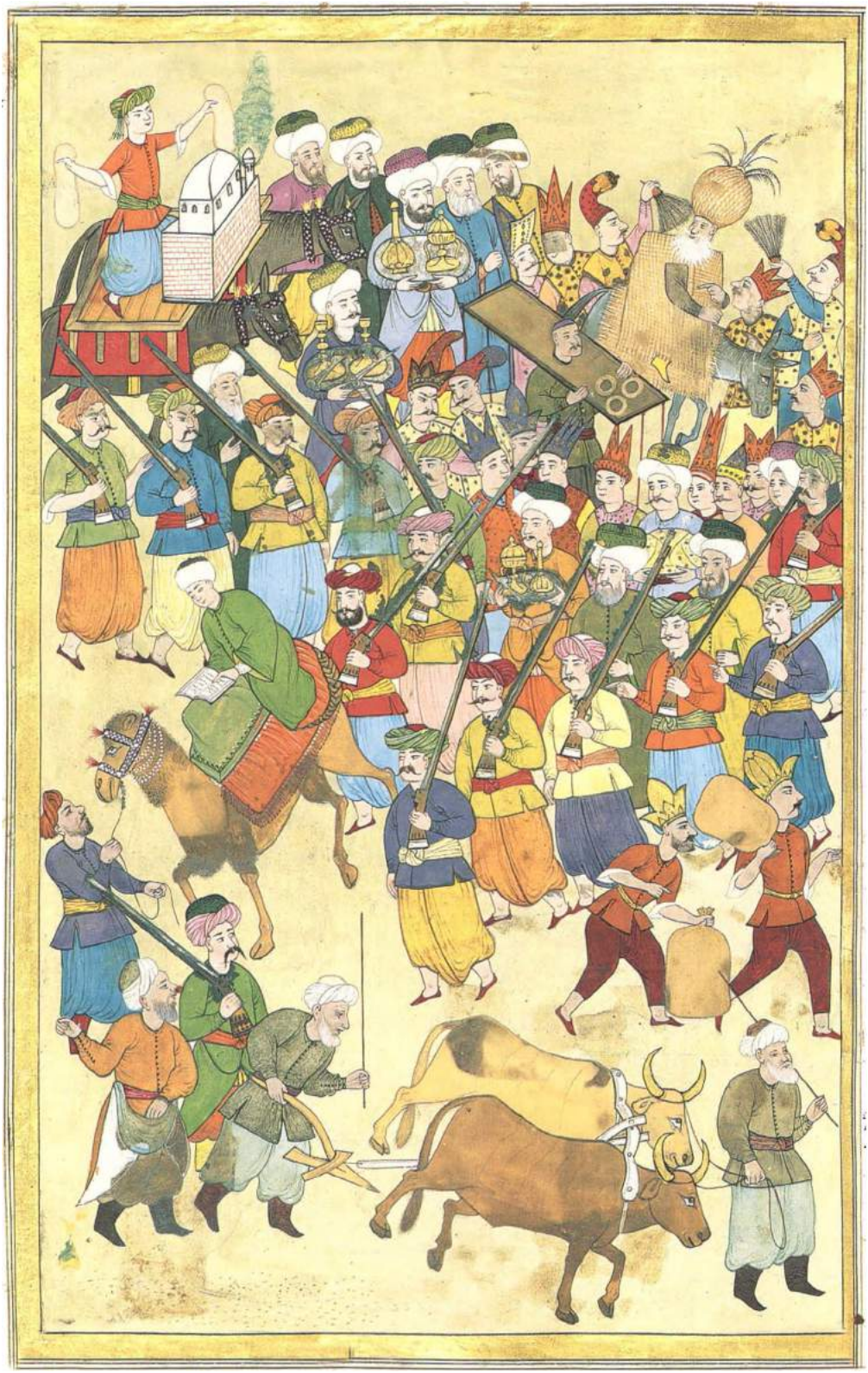

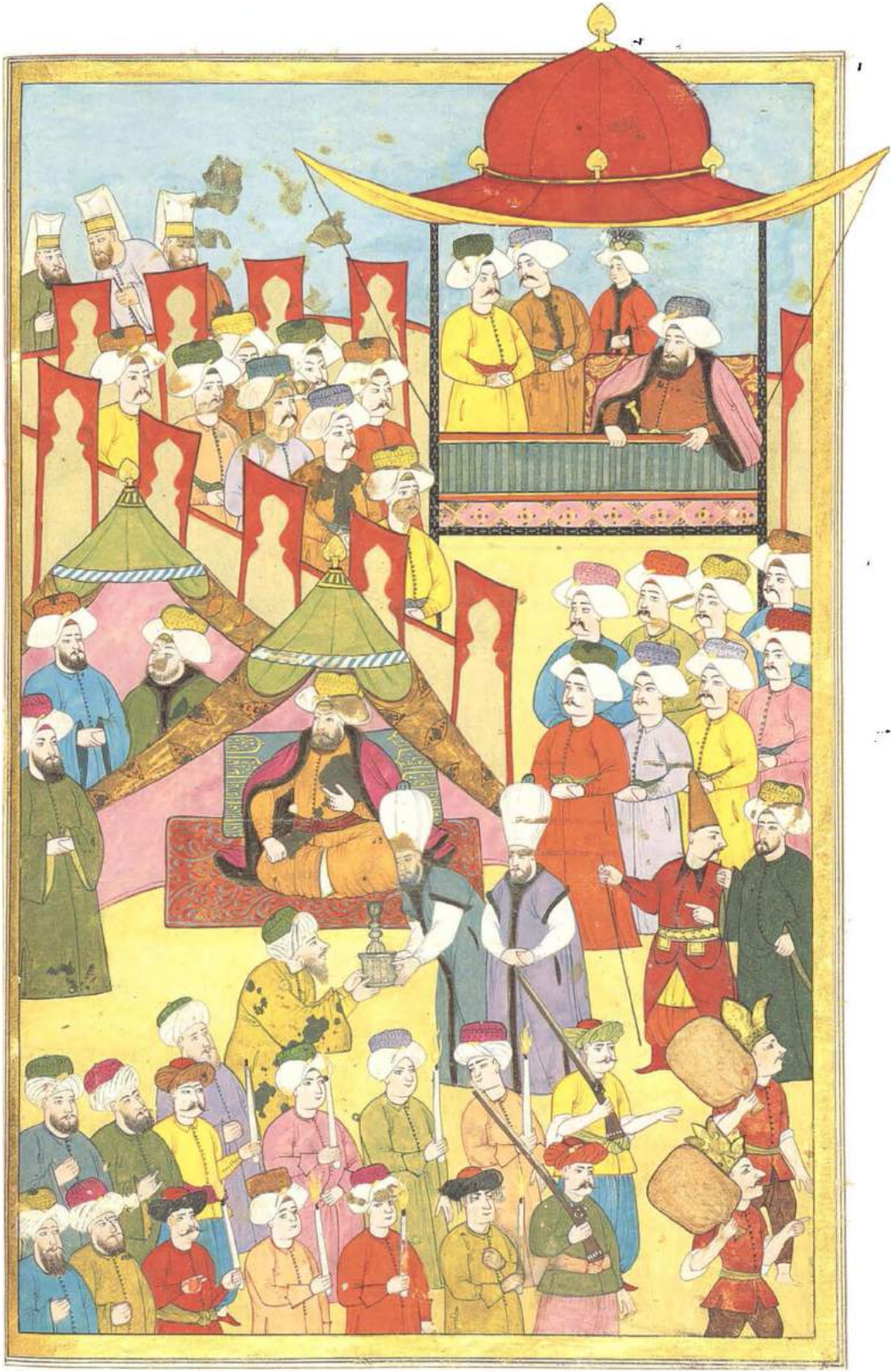

Nihayet alışılmış merasimle değersiz ufak hediyelerini sunup, iki yüz seksen üç dirhem bir gümüş gülüftan ve buhurdan, seksen bir dirhem bir şamdan, dört yüz yedi dirhem leğen ve ibrik, yüz yirmi üç dirhem bir abdest ibriğini bin otuz yedi dirhem bir gümüş sini üzerine koydular ve Sultan'ın, Süleyman'ınki kadar yüksek katına kaldırdılar.

Dökümü defter kayıtlanna göre belirli hediyelerini yedi iklimin padişahının eşiğine sunduklan ve mesleğin kethüdalan Padişah'ın yüksek bağışlanndan kendi paylanna düşeni aldıklan esnada aşçılar ve kebapçılar da kasaplann yumuşak sağnlanna kuyruk oldular; ateş gibi kırmızı yanaklı gençleri, ağlayan ve acıyla inleyen âşıklann ciğerlerini kirpiklerinin şişinde kebap ederek geçtiğinde, vuslat nimetine iştahlan adamakıllı kabarmış olanlar:

Hissemize hiç olmazsa söğüş çıkar

mınltısıyla,

Gönlün nazik kebabı uygun ateş ister; yüzünden perdeyi yavaş yavaş düşür (de yanmasın)

diyerek, yana yakıla bir yalvanş havası tutturdular. Bunun üzerine onlar da kendi naz pazarlıklannı kızıştıracak olan, müşterinin gönlünü hoş edici davranışlarla piyaza başlayarak, eğlence düğününün sözlü sazlı eğlentisinin türlü yiyeceklerle donanmış sofrasını meze meclisine nahıl olmaya yaraşır güzellikte bir süs gibi süslediler ve her zamanki gibi yüz elli dirhem bir gümüş maşrapa, yüz elli dirhem bir gümüş kahve ibriği, ikisi yedi yüz dirhem iki leğen ve iki ibrikten ibaret hediyelerini Sultan'ın eşiğinde hizmet görenlerin ellerine verdiler.

Bunlann ardından kesiciler zanaatlannın ustalığıyla boğazlanmış hayvanlan soluk pompasıyla şişirerek, çok süt emip de karnı şişmiş deve yavrusuna çevirdiler ve derisini çıkarmak ve içini parça parça ayırmak suretiyle hayvanlann bütün uzuvlannı bir bir gösteren teşrih [anatomi] kitabının sayfalanna döndürüp tabiplik gösterisi sundular.

Tabaklar tayfası: Ve usta tabaklar da mesleklerinin el işçiliklerini sergilediler, her biri eksiksiz mehterhaneleri, oynak rakkaslannın şarkı ve oyunlan

ve bir sürü acayip kuklalarıyla düğün meclisini şenlendirdiler ve sözü edilen iki meslek temsilcileri beş yüz dirhem bir gümüş leğen ve ibrik, bin dirhem bir sini, iki yüz yetmiş beş dirhem gümüş şamdan ve yirmi üç adet renk renk sahtiyan sunup merasim gereklerini yerine getirdiler.

[77b Minyatür] [78a Minyatür]

[78b] Onların ardından **mumcular tayfası** göründü. Önlerindeki ham mumdan yumuşak ve yanar mumdan sıcak bir alay parlak yanaklı, kâfur gerdenli alev yüzlülerin gümüş beyazı avuçlarında parlayan birer kâfûrî [yani kâfurla saflaştırılmış, bembeyaz ve berrak] mum düğün nahlı gibi kat kat ışık görüntüsü taşıyordu. Mevkii yüce Hükümdar'ın seyir yerinin göz kamaştırıcı bahçesinde o gül yüzlü lale yanaklılar çiçek bahçesinde yanan kandiller gibi ışık saçtılar; ayrıca oturduğu tahtırevan sandukasını güzellik kandiline fanus eyleyen [yani bir fanusu andıran tahtırevan içinde güzellik kandili gibi yer alan] yüzü parıltılı bir sevimli gencin mumuna pervane ve hizmetine mum olup, yaktıkları ışık saçıcı mumlarla o parlak ayın çevresini yıldızların kümelendiği bir gök bölgesine döndürdüler. Böylece sandukada oturan yeniyetme, nezaket ustalığıyla, aslına uygun olarak, sanatını sergiledi ve eğlenme ve keyif sürme güzellerini mumla düğüne davet ederek geçti; öteki meslek erleri de:

O mumum rakiplerin eğlence meclisini aydınlattı; gönül bu gece ayrılık ateşiyle fitili aldı

diye mırıldanarak onun ardı sıra yürüyüp gitti. Dört başı mamur mehterhane, rakkaslar, gülünç kuklalar ve neşe saçıcı oyunlarla seyircilerin gönüllerini coşturdular, izleyicilerin içlerini açtılar; hediyeleri olan bir sürü parlak mum ve kokulu buhurla süslenmiş üç okkalık bir gümüş şamdan ve makası sunmak suretiyle de karşılık olarak kabule layık görülme ödülü aldılar.

Berberler tayfası

Selman-ı pâk ocağının yüz akı; gözü berber tası gibi yaşlı,

beyaz sakallı bir ihtiyarı kendilerine önder ederek ve ustalarını onun izi sıra yürüterek Sultan'ın huzurunda

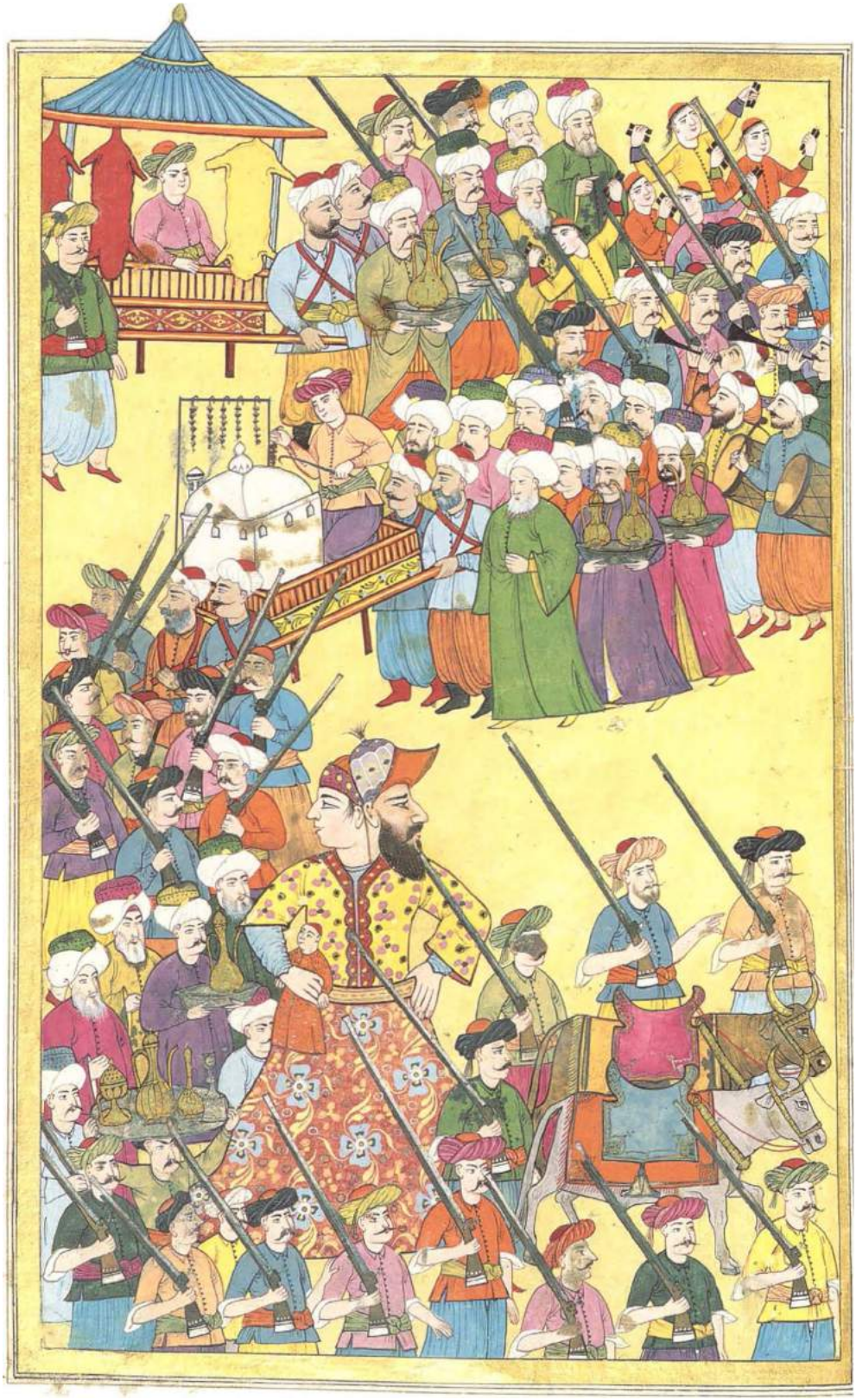

Baş açıp hayır dua ettikten sonra

bir araba geçirdiler. Üzerine oturttukları camdan dükânı büyücü küresine benzetmişlerdi. İçinde

O ortalık karıştırıcı bakış, ustalığı Merih'in usturasından tıraşlamıştı

[79a] beytinin anlamı kaşlarının kılıcına yazılmış; sevgi ve delice tutkuyla başı açık gezenlerin yüreklerinin süveydâsı, gamzesi usturasının bileği taşı olmuş bir yeniyetme genç oturmakta,

Berberim gümüş bileğini nazla sıvayıp, müşterisiyle bir yere geldi ve ona dileğini verdi

beyti uyarınca müşterisini tıraş etmekte idi. Makas kollarının kapanıp açılmasıyla yerinden kopup ayrılan kıllar boynuna dolanıp kucakladıkça, hayretle parmaklarını saça geçmiş tarak gibi dişlerine geçiren mihnet sokağının sakinleri:

O berbere âşık olanlar tıraş olmak için üşüştü; ey gönül, sen de başının çaresine bak, iş başa düştü

beytini seslendirerek ezgiler döktüren çalgıcılara eşlik ettiler. Ve âdet olduğu üzere beş yüz dirhem bir gümüş leğen, iki yüz dirhem gümüş berber leğeni, iki yüz dirhem bir tepsi, bir sırmalı güvez[1] bohça ve parlak ve altın telli bir berber peşkirini düğün emini ve kethüdaları eliyle adalet kasrının eşiğine sunup, o nitelikleri İskender'e denk Sultan'ın bağış ve bahşişlerini elde ettiler ve mükemmel mehterhaneler, bir sürü ürküntü verici kuklalar ve türlü türlü oyunlar sergileyerek alay gösterdiler. [79b Minyatür] [80a Minyatür]

Saraçlar tayfası

[80b] Onların ardı sıra saraçlar sevinç satrancı yaygısı olan düğün meydanında yaya ve atlılarını düzene koydular. Bir yapma fil üzerine yerleştirdikleri süslü köşk içinde oturan bir çocuk ustalık sergileyerek, açmazdan şa-

[1] Morumsu koyu kırmızı.

hane, olağanüstü bir mansube[1] gösterdi. Sahte vakarlı kethüdalan parlak üzengili, gümüş eyerli bir kır ata binmiş, tirşe ve kâğıttan yapılmış başlık, balta, gürz ve şeşperle otuz kadar ürkünç görünüşlü çocuk altın kemerli şatır ve başlığı sırma ve kıymetli taşlarla bezenmiş peyk görünümünde iki yanında yer almış olduğu hâlde geçti. Çocuklar kendilerini izleyen dev benzeri kuklalardan ürküp "kuskuna kuvvet, kamçıya bereket" diye koşa kaçışa gidiyor, içlerinden gül yüzlü bir genç de tahtırevan üzerindeki dükkânı süsleyip, mis kokulu saçının kâkülünün gölgesini düşürmek suretiyle, yer döşemesine altın telle işlenmiş güzellik bezeğini resmediyordu. Onun kıntışının doru atını görenler:

O baş belası saracın atının kırıta kırıta salınışını bir gör; ona sevgi duyanların kolanı gevşese şaşılır mı?

sözündeki gizli anlam üzerine nice sözler söylediler;

Dünyayı parlatan güneş o ay gibi parlak saraç güzeline benzemez; eğer benzerim derse (bu başka bakımdandır), güzelliği yönünden asla olamaz

sözünü dile getirdiler.

Bunların ardından kelleciler geçti; bir araba üzerinde bir ocak yakmışlardı. Karayağız bir genç gümüş baldırını mesleğinin becerisini sergilemek için sıvamış, gönülleri hasret açlığı çekenler de, kuşluk vakti yemeği için bir tercihi yansıtan

Dünyanın en lezzetli şeyi onun baldırının ortasıdır

sözü uyarınca, vuslat bumbanyla gözlerini doyurmuşlardı. Onların bu tuhaf ve yadırgatıcı durumu yol üstündeki seyircileri hayrete düşürdü ve şaşkınlıkla açılan ağızlan, boğazlanmış koyun kellesinde hayvanın ağzının sıntmışça kalması gibi, dişleri görünür hâlde kalakaldı.

Aynca bir araba üzerinde körpe yüzlü bir erkek çocuğuyla nazik huylu bir kız çocuğu raks eder durumda bir görüntü sergileyerek geçtiler ve bu sıra-

---

[1] Zar ve pullarla oynanan *nerd* adlı oyunun yedi türünün altıncısıdır. Burada genel anlamda oyun, satrançla ilgili oluşu bakımından da hamle anlamında kullanılmıştır.

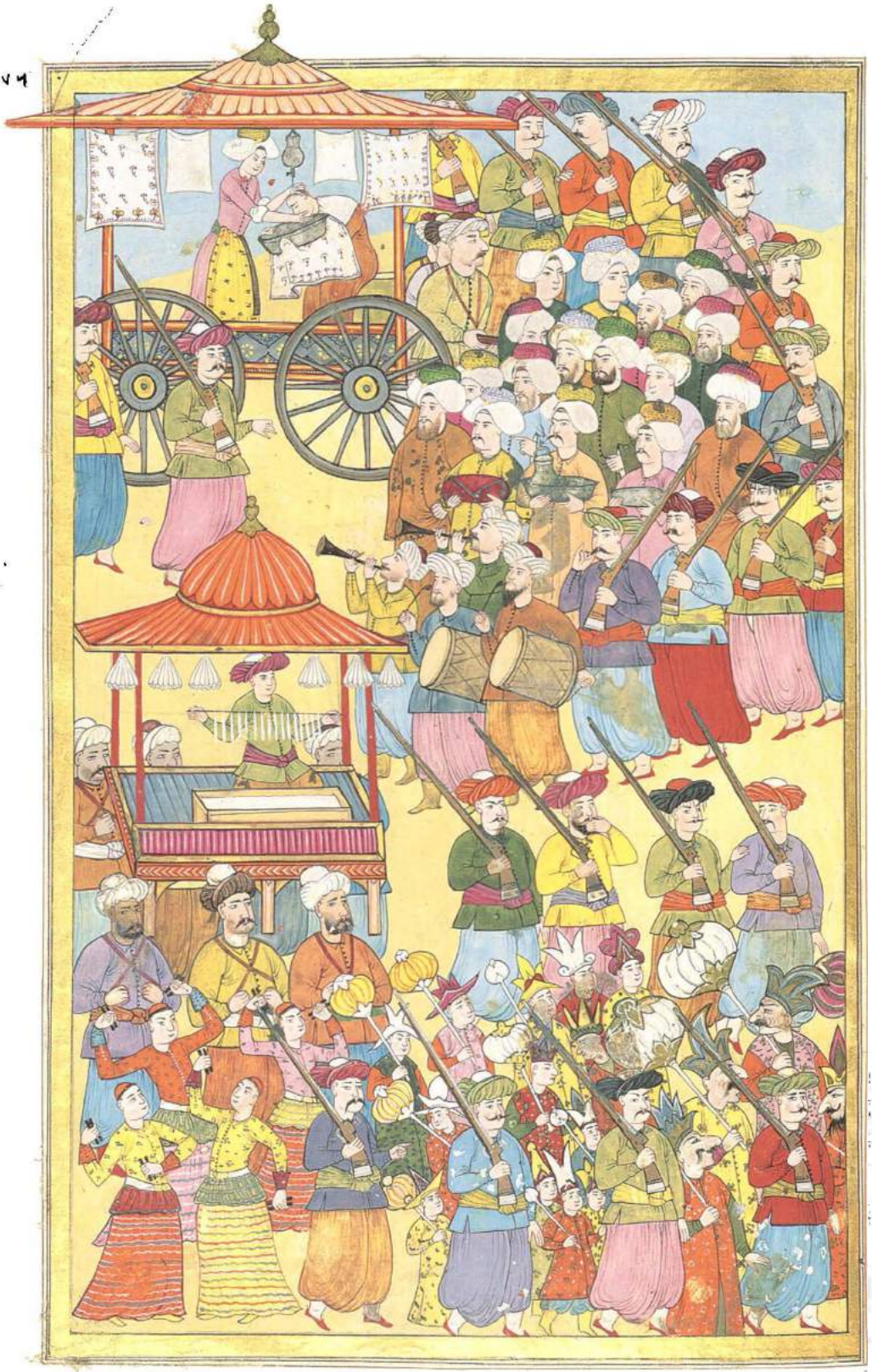

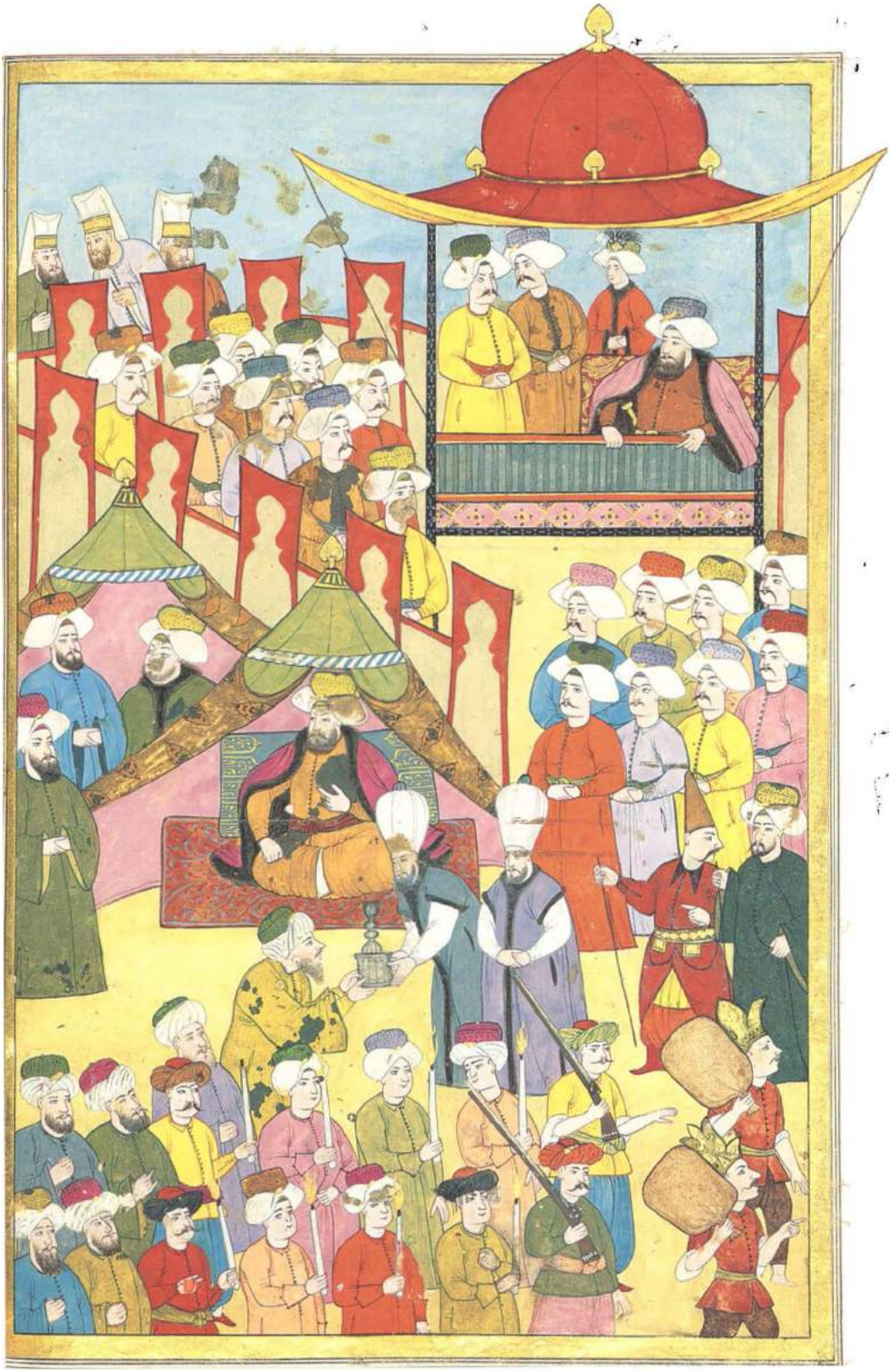

da âdet olduğu üzere altı yüz dirhem bir gümüş leğen ve ibrik, yüz elli dirhem bir gümüş şamdan, beş yüz dirhem saf gümüşten yapılmış bir koşum kemeri, yüz beş dirhem gümüş gülüftan, yüz dirhem iki çiçek bardağı ve beş yüz dirhem bir tepsiden oluşan hediyelerini İskenderce ağır ve oturaklı Padişah'ın devletin başı olarak oturduğu yönetim tezgâhının önüne koydular.

Eski ve Yeni Bedesten tayfası da topluluk kitapçıklarının önsözü olan atlı sınıflarının satırlarını kalemkârî bayram giysisiyle tezhipleyip fil kılıklı bir yapı üzerinde taşlı yüzüğü andırır kubbeli imrenilesi bir köşk yapmışlar ve sırma işlemeli yastık dizilmiş döşeğinde Acem giysileri içinde güzel yüzlü bir çocuk ile altı adet maskara ve mukallit kılığında rakkas oturtmuşlardı. Kumaşı omuzuna atmış tellal türlü türlü kumaşlarla melek pazarında ortalığı kızıştırıp duruyordu. Arkalan sıra gelen mine işli bir tahtırevanı binbir süsle süslemişler ve parlak taşların en değerlileriyle bezemişlerdi. Topluluklarının şirazesi olan kethüdalan perîşânî sarıkla Sadrazam'ın huzurunda mutluluk kaftanı giyip [81a] Sultan'ın önünde yere kadar eğilerek selamlama şerefini elde etti ve olageldiği üzere üç adet zümrüt, orta boy ve küçük elmaslarla bezenmiş iki paftalı pek göz alıcı ve ustalıklı bir taşlı kuşak, iki adet altı yüzlü fağfûrî [porselen] kâse ve hoşaf kabı, üçer giyimlik atlas ve Hatâyî ile üç giyimlik mâhud çuhadan ibaret hediyelerini Padişah'ın değer biçmesi için önüne arz ettiler.

Yukarıda adı geçen meslek sınıflarının kethüdalan ve on adet ihtiyarlan misafir otağında Padişah sofrasından ferahlama fırsatı azığını tattılar.

Bugün Olan Bitenlere Ek

Bugün ordu alayından bu kadarla yetinilip, düğün meydanına dikilmiş olan otuz altı zirâ boyundaki düzgün sırık üzerine çil akçayla dolu bir gümüş maşrapa konulması yolunda kutlu, yüce buyruk çıktı ve hemen yüz otuz kuruşluk çil akçayla dolu, yüz on dirhem gümüşten yapılmış bir maşrapa Vezirlerveziri Cenaplan'nın huzuruna getirildi. Ne var ki, başı gökte direğin tepesine elin erişmesi değil, düşünce kemendinin bile ulaşması imkânı yoktu; bu yüzden, çaresiz, iskele kurulması kararlaştırılmış, onun da üç günden önce

bitirilmesinin işçi ve ustaların güç ve becerilerini aşan bir durum olduğu bildirilmiş ve ister istemez, gerekli araç gerecin hazırlanması için Tersane esirleri getirilmişti. Bu sırada manevî bir yardım Padişah'ın buyruğunu geçerli hâle getirdi; içlerinden boynu halkalı, ayağı zincirli, esaret bağıyla bağlanmış bir zavallı esirin: "Eğer horluk ve hakirlik çölünde susuz kalmış olan bu çaresiz kula merhametli Sadrazam'ın bağış yazımlı kaleminin lülesi merhamet sızıntısı sızdırıp da hürriyetimi kazanmamı sağlayacak ve arzıhâlimin sayfasına azatlık satın yazacak olursa, iskele külfetine katlanmaksızın, iş gereçlerine ve güç ipine yapışmaya gerek kalmaksızın

Buyruğunu yerine getirmek su içmekten daha kolaydır.

Bel bağım olan kemerimi kement gibi kullanıp bugün maşrapayı direğin tepesine bağlanın; böylece hem uğradığı bela yüzünden gönlü kararmış bu esir esirlik bağından kurtulmakla yeni bir hayata kavuşur, hem de Sultan'ın sözü ruh bulmuş olur" dediği tersane emini vasıtasıyla Sadrazam'ın kulağına çalındı; bunun üzerine sözü edilen esir getirildi ve bu güç iddia yeniden, tercümanların çevirisiyle kendi dilinden hazır bulunanların kulaklarına küpe edildi. Çok esirgeyici ve çok yufka yürekli Veziri'n, azat edilmesini iddiasını ispata bağlaması ve kurtuluş belgesini bir buyruk hâlinde yazmak suretiyle, verilen sözün hemen yerine getirileceğini belgelemesi üzerine de, hiç vakit geçirmeksizin bel bağı olan iki tiftik kuşağını çözdü; birisiyle kendisini sıkıca tutacak şekilde belinden direğe bağladı, birini de elinin yetiştiği yerden bağladı ve direği bu yolla bir kemende dönüştürdü. Sonra güçlü bileğinin birini yukarıdaki kuşağa, birini de direğe sarıp var kuvvetini pazıya getirerek kendini kuşağın ucunun bağlı bulunduğu noktaya çekti ve altındaki kuşağı yine çözüp yukarıya bağlamak ve ona yapışarak kendini yine çekmek suretiyle direğe düzgün vücutlu bir güzelin beli gibi sarıldı ve kıvrım kıvrım sarmaşan bir sarmaşığın duvara ve yılanın ağaca sarmaşıp [81b] çıkması gibi gide gide direğin tepesine çıkıp seyircileri hayrete düşürdü. Önceden hazırladığı ve gizli cebine yerleştirdiği ince ipin bir tarafını direğin tepesinden yere attı, bir ucunu da eliyle sağlamca tuttu; direğin dibinde duran maşrapayı ipe astılar ve dua nuru gibi yerden göğe doğru gönderdiler. Maşrapa eline ulaştığında say-

gı dudağıyla öptü ve selvi tepesinde oturan kumru gibi direğe bağlayıp yine aynı yolla yere indi ve iki saatte muradına erdi.

Buyruk üzerine düğün yerinin ortasına bir direk dikildi; şimşir gibi boy attıkça o alanı çiçek bahçesine döndürdü.

Üstüne çil akçayla dolu maşrapa kondu; bir usta sanki Gümüş Suyu'nu teraziye[1] *çıkardı.*

beyitlerinin anlamı uyarınca, bir hizmet görerek davasını ispat edip ve hayat hakkı belgesini yenileyip cömert Sadrazam'ın huzurunda, yanına bir avuç altın da katılarak, belgesi eline teslim edildi ve bundan böyle esirlik bağı çözülerek hürriyetine kavuştuğu kendisine bildirildi. Hiç gecikilmeksizin verilen sözün yerine getirilmesi ve yapılan sözleşmeye bağlı kalınması üzerine, gönlünün aynasından keder tozu ve elem izi silinip gittiği gibi, İslamın yücelik mıskalası kalbinin aynasından da küfür ve inkâr hüznünün pasını tastik ve ikrara dönüştürüp, hidayet yüzünü seyretmek suretiyle o güzeller güzeli Rabb'in yardım ve desteğini kazanmış oldu; bunun sonucu olarak kendi kendine işaret parmağını kaldırdı ve tercümanın diliyle kelime-i şehadet sözünün söyletilmesini diledi. Firenk kanaryası gibi, küfür ve sapkınlık demi çeken kırmızı gagalı kuşun söz ve öz dili, şeker dilli papağan misali "*Allahtan başka ilah yoktur*" sözünü mırıldandı ve ikinci bölük olan "*Muhammet Onun elçisidir*" sözünün şekeriyle ağzı tatlılandı.

Bizi ve onu İslam dininin doğru yoluna yönlendiren ve Muhammet'in –Sevgi ve selamların en üstünü üzerine olsun– ümmetine katılmamızı sağlayan Allah'a hamd olsun

Söz konusu mühtedi başındaki Hıristiyanlara mahsus başlığını yere çaldığında ve mutluluğa ermiş başını Müslümanların ayıncı alâmeti olan sırma bantlı sarıkla süslediğinde o derecede sevindi ki, sevincinden sanki şapkasını gök kubbesinin üstüne fırlattı ve övünme tacının kavisli tepesini Farkadan'ın tepesine ulaştırdı. Bu hâlinin Sadrazam'ın gözüne ilişmesi üzerine, bu uğurlu

[1] Eskiden künk borular içinde suyun akıp geldiği hat üzerine, basıncını düşürmek amacıyla, belli aralıklarla yapılan kulemsi yapı.

ve değerli bağışa bir şükran sadakası olmak üzere, bir adı da Ahmet olan Hazreti Muhammet dini aşkına, doksan akça yevmiyeyle bir kalyon reisliği bağışladı ve onlara mahsus bir kat kıymetli elbise giydirilmesini buyurup boyunca bağışta bulundu. Sözü edilen mühtedi, daha sonra, Hazreti Muhammet'in güzel bir uygulaması olan sünnet işlemini yerine getirmek için sünnet çadırına gitti ve diğer Müslüman çocuklarla birlikte sünnet işlemi tamamlandığında, şenlik düğününün gösterilerini seyretmek ve sevinç elbiseleri giymekten ötürü orada da bir tür kabına sığmaz coşkuyla külah savurdu.

Bugün, *"(O sarp yokuş) bir kıtlık gününde yemek yedirmektir; yakınlığı olan bir yetime, yahut toprakta sürünen bir yoksula"* [KUR'AN, BELED 90:14-16] ayetiyle şereflenmiş olan o mertebesi gökçe yüksek Hükümdar "*(O sarp yokuş) kul azat etmektir*" [KUR'AN, BELED 90:13] sevabına erişme mutluluğunu da elde etti.

Bundan önce meydanın ortasında Tersaneliler tarafından aynı hizada iki ahşap sofa kurulup Tersane Limanı'na benzetilmiş; birinden diğerine sağlam halatlar bağlanarak, üzerinden, on zirâ kadar yüksekten eksiksiz silah, alet edevat, [82a] cephane ve mühimmatıyla yelken açmış kalyonlar yürütülmek üzere hazırlanmıştı. Kaptanları buyruk sahibi Sultan Hazretleri'nin işaretini gözetlemekte idi. O sırada izin dümeninin kırıldığının görülmesi üzerine kalyonlarda cenk bayrakları açılıp birbirini yiğitçe savaş meydanına çağırmak için sözüm ona elleriyle işaretleştiler ve haber toplan atılıp karşılıklı olarak mermi ve gülle şimşeklerinin ürkünç aleviyle dehşet yıldırımları yağdırarak Firenk ezgili boruların ürpertici sesleriyle savaşa tutuştular. Karşı karşıya gelmek kastıyla yürüyüp, lumbarlarını ejderha ağzı gibi açıp ve ağzından kıvılcımlar saçıp vuruşmaya başladılar ve ateş gemisi gibi birbirine toslayıp yanıcı maddelerle askerlerini haşladılar. Bir yakadan öte yakaya hava denizinde yüzüp, gelip gittiler ve seren sınıklarını ip cambazının terazisine döndürüp, ip üzerinde pervasızca hareket ederek cambazlık ettiler. İp üzerinde suda yüzer gibi gitmeleri, dönüp dolaşmaları seyircilerin gözlerinin dönüşünü girdaba tutulmuş gemi gibi hayret dalgalarıyla yok edip cenkten sonra limanlarına çekildiler.

İp üzerinde havada giden kalyonlar ip cambazları gibi gösteri yaptı; bu nasıl oyundur ki, kölesiyle hürüyle herkes hayrette kaldı.

Bu sırada yine yer yer cambazlar, perendebazlar sürekli gösteri yaptı, sazlar durmaksızın neşe saçtı ve mehterhaneler çalıp çığırdı.

Cambazlar meydandan ayrılıp yerlerine Bahçıvanoğlu Kolu geldi; onlar da neşe ve sevinç bahçelerine tarhlar düzdü.

Onların ardından kutlu padişah otağının önüne çimen renginde bir yaygı yayıldı ve yüz kadar seçkin ses sanatçısı ve yetkin saz sanatçısı birbiriyle uyuşumlu olarak musiki faslına başladı. Hanendebaşılıkla övünç kanunu çalan Hasan Çelebi kırmızı gagalı papağan gibi tatlı sesiyle ezgiler döktürüp Rast makamında durdu, hanendelere usul gösterip makam belletti; ardından ezgileri gönül açıcı seslerini göğe ulaştırdılar ve Acemlere özgü nağmeleriyle Irak ve Isfahan[1] ülkelerine yankı saldılar. Bu arada bu fakirin buyruk üzerine kutlu düğünün niteliklerini dile getirir sözlerle yazdığı şarkıyı Hanendebaşı Hasan Çelebi verilen buyrukla Bayatî makamında bestelemişti ki, bu şarkıyı o yüksek mecliste Davudî bir sesle son eser olarak seslendirdi; bunun üzerine, buraya kaydedilmesi ferman buyurulduğundan, kalem neyinin yazı ezgileri döktürmesi uygun görüldü.

Âlem düğün şerefiyle yine mutlu oldu; gülelim, oynayalım kutlu düğündür bu. Düğününün dairesi bir kale dairesi gibi oldu; gülelim, oynayalım, kutlu düğündür bu.

Okmeydanı, kaşları yayı andıran dilberlerle dolup, her yanını kirişi çok,[2] başı pek[3] güzeller doldurmuş. Biz de güler yüzlü gönül çocuğunu oynatalım; gülelim, oynayalım, kutlu düğündür bu.

Cem gibi görkemli bir şah olan Ahmet Han'ın hükümdarlığı döneminde bütün dünyanın bahtı açıldı, yüzü güldü. Bu neşe saçan düğünün hakkını verelim; gülelim, oynayalım, kutlu düğündür bu.

---

1 Acem, Irak ve Isfahan, aynı zamanda klasik Türk musikisinde makam adlarıdır; dolayısıyla yazar kelimeleri bu anlamlarını da çağrıştırarak kullanmış olmaktadır.

2 "Aşna fişne, oynaşma, kırıtış" anlamındadır.

3 İlk anlamı "huysuz, dik başlı"dır; aynı zamanda kiriş uçları için "ucu sağlam, uçları yayın iki başına sağlamca bağlanmış" demektir.

[82b] *Ey çalgıcı! Sazını al, şehnaz makamından çal.* /82b/ *Ey saki! Şarap getir, sözünü tut. Ve ey Vehbî! Sen de yeni yeni şarkılara başla; gülelim, oynayalım, kutlu düğündür bu.*

Hanendeler bu şarkıyla fasla son verdiler ve ardından Mısır'dan gelen Hacı Şahin adlı, sihirbazca işler yapan ve daha önce sözü edilen oyuncu ile arkadaşı Hacı Mehmet adlı, her yanı hareketli, karayağız Arap delikanlısı hünerlerini sergilediler. Önceki günlerde yaptıklan gösterileri tekrar yaptıktan sonra Hacı Şahin bir Arabın kürek kemiklerini merdiven basamağı gibi ayağına basamak yapıp tepesine çıktı ve sevdalı başının tepesinde, kubbelerde alem misali, kendini herkese ayan beyan gösterdi. Bu yetmezmiş gibi, arkadaşının başında tek ayak üstünde durdu ve diğer ayağını eliyle ağzına değdirip öptü; yer üstünde yapılamayacak derecede hareketler yapıp taklalar attı. Pergel görünüşlü ayaklan arkadaşının başıyla omuzu arasındaki noktada iken, arkasına doğru eğildi, başı yere değip yoldaşının ayaklarının arasına ulaştı ve bu durumda gezinip dolandıkça gûy u çevgân oyunu oynanıyormuş gibi oldu.

Daha sonra başına bir sürü su dolu testi ve birbiri üstüne dizilmiş küp ve bardak koyup, hiç zorlanmadan dolanıp durdu ve daha birçok gösteriyle seyircileri şaşkına çevirdi.

İki zirâ kadar uzunlukta bir demir mil ve üstünde dört köşeli, haç biçiminde birbirine çatılmış iki tahtayı, her köşesine yerleştirdiği su dolu bir Mısır testisiyle Hazreti Süleyman'ın mührüne döndürüp, bunu taç yerine başına bir süs gibi koydu; bu durumda arkadaşının başı üzerinde kâh yavaş, kâh hızlı oyunlar oynadı. Bir testisi düşmeden ve bir damlası dökülmeden önüne ardına eğilip elinin içini yere değdiriyor ve yine arkadaşının omuzuna çıkıp boylu boyunca dikiliyordu.

Başına ve omuzuna testiler, bardaklar, küpler alıp, binlerce oyunlar icat etti.

Dört kılıcı dikine birbirine eklemek, birinin keskin ucunu diğerinin kabzasına oturtmak suretiyle üst üste dizdi ve dördüncüsünün ucunu iki kaşının arasına koydu. Bu hâliyle o dört kaşlı genç iki kat güzelleşip, ağır ağır ve seğirte seğirte giderek kendini öylesine tanıttı, öyle bir şöhret elde etti ki, yer

yer gözlerini dört açarak seyre koyulan körpe genç düşkünleri:

Dört kaşlı gördük, ama sekiz kaşlı görmedik

diyerek, çâr-darb[1] abdallar gibi boyun eğip varlıklarını sundular ve "Eyvallah" dediler.

O birbirine eklenmiş dört kılıcı, yalmanı iç tarafında olmak üzere, güzellerin beline kemer olacak derecede dar bir çember hâline getirip, kâh bu çemberi yerden iki zirâ kadar yüksek bir ipe astıktan sonra arkadaşından yardım görmeksizin uzaktan sıçrayıp, zihgirden ok geçer gibi içinden uçup gidiyor, kâh arkadaşının başında iken arkasına doğru eğilip yere konmuş bu çemberden geçiyordu.

Kendi başı üzerine iri kıyım bir Arabı payanda gibi dikip, kendisi de çırağının başında sank gibi yer alıp, yerdeki Arap bu kadar ağır yükle gezinirken, kendisi de Elbürz dağı kadar yükü varken, çırağının başında oyunlar oynayarak iki yana eğilip doğruluyordu.

Gölge gibi kendisinden ayrılmayan arkadaşının başına bir çemberi lanet halkası gibi geçirip, bel kemeri misali, beline indirdi, kendisi de yine başka bir arkadaşının başına bindikten sonra arkasına doğru eğilip, ayakları pergel ayağı gibi altında olan Arabın beyinsiz başının ortasından ayrılmadan, [83a] yervdeki arkadaşının belinde kemer gibi duran çemberin yan boşluğundan geçti. İkisi birden ana rahminden ikiz çıkar gibi bir çemberden çıktılar ve oyunbaz feleğe ne çemberden geçmiş olduklarını bildirdiler.

Bir direğin üzerine, her birinin çapı birer zirâ olan çadır ağırşağı gibi üç adet tabla geçirip üç şerefeli minareye döndürdükten ve her tablanın üzerine dörder beşer Mısır testisi yerleştirip minare kandiline benzettikten sonra hepsini birden başında, omuzunda, parmağında ve sırtında gezdirip mahyacılık gösterisi sergiledi.

İki keskin kılıcı arkadaşının başı üzerine, yalmanı yukarıda olmak üzere, sorguç gibi koydu ve kucaklamak için açılan kollar gibi iki yana açtı; sonra

---

[1] "Cascavlak" demektir ki, bu da "saçı, sakalı, bıyığı ve kaşları usturaya vurulmuş" anlamındadır. Kalenderler böyle yaparlardı.

ona bitişik duran kılıçların tam karşısına gelecek şekilde iki çemberi birbiri arkasına başka bir arkadaşının başı üzerinde köprü gibi durdurdu; bunlar ayakta ve oturur durumda iken kemerden su akar gibi kılıçların üzerinden, çemberlerin içinden akıp geçti, görenler şaşırıp kaldı.

Çember Mısırlı'nın kemerine uygun, o bel ince; çember kemerince, kemeri ince belince.

Bunlardan başka; kâh ters çevrilmiş bir fincanı, kâh tepetaklak edilmiş bir şişeyi başına koyup, üzerine de içi su dolu bir küp yerleştirdikten sonra eğile doğrula oynayıp durdu ve "*Eğri tutar, ama dökmez*" atasözünü doğruladı.

Dört kişinin omuzlan üzerinde tahtadan bir sofa yapıp, böylece görülmemiş bir oyun yeri kurup üzerine çıktı; başına içi su dolu bir testi alıp kâh oturdu, kâh yattı, kâh ters perendeler attı ve bu durumda testiyi bütün uzuvları üzerinde gezdirdi.

Dört ayaklı bir sofa gibi ayak üstü duran söz konusu dört kişinin başlan üzerine dört kılıcı, yalmanı yukarıda olmak üzere, tuturdu, sonra başını kılıçların üzerine koydu ve kâh ağzına, kâh boğazına değdirdi; daha sonra da kılıçların üzerinde tepe üstü dikilip bir zaman Tûbâ ağacı gibi baş aşağı kaldı. Ardından kılıçlan bırakıp başını kendisine eşlik eden bir çırağının başına koydu; ayaklarını havaya kaldırıp cambaz terazisi gibi sağa sola oynatarak, başını da ayak gibi kullanarak öylece durdu ve çırağı meydanı dolanırken ustası çırağının başı üzerinde baş aşağı olduğu hâlde

Türlü türlü, çeşit çeşit baş aşağı, tepetaklak

oyunlar sergileyip düğün meydanını araladı. [83b Minyatür] [84a Minyatür]

[84b] Altıncı ziyafet hakkındadır.

Bugün eski töre uyarınca sipah ve silâhdar ve dört bölük ağalan ile sipah ve silâhdar kâtipleri, süvari mukabelecisi ve halifeleri ve aynı ocağın subayları ve çavuşları Sultan şölenine davetle saygı gördüklerinden, divanî giyimleriyle yerlerinden yaya olarak misafir otağına geldiler; ağalan diğerlerinden ayrıcalıklı olarak günlük üst giyimiyle Sadrazam'ın yanına girip dineldiler.

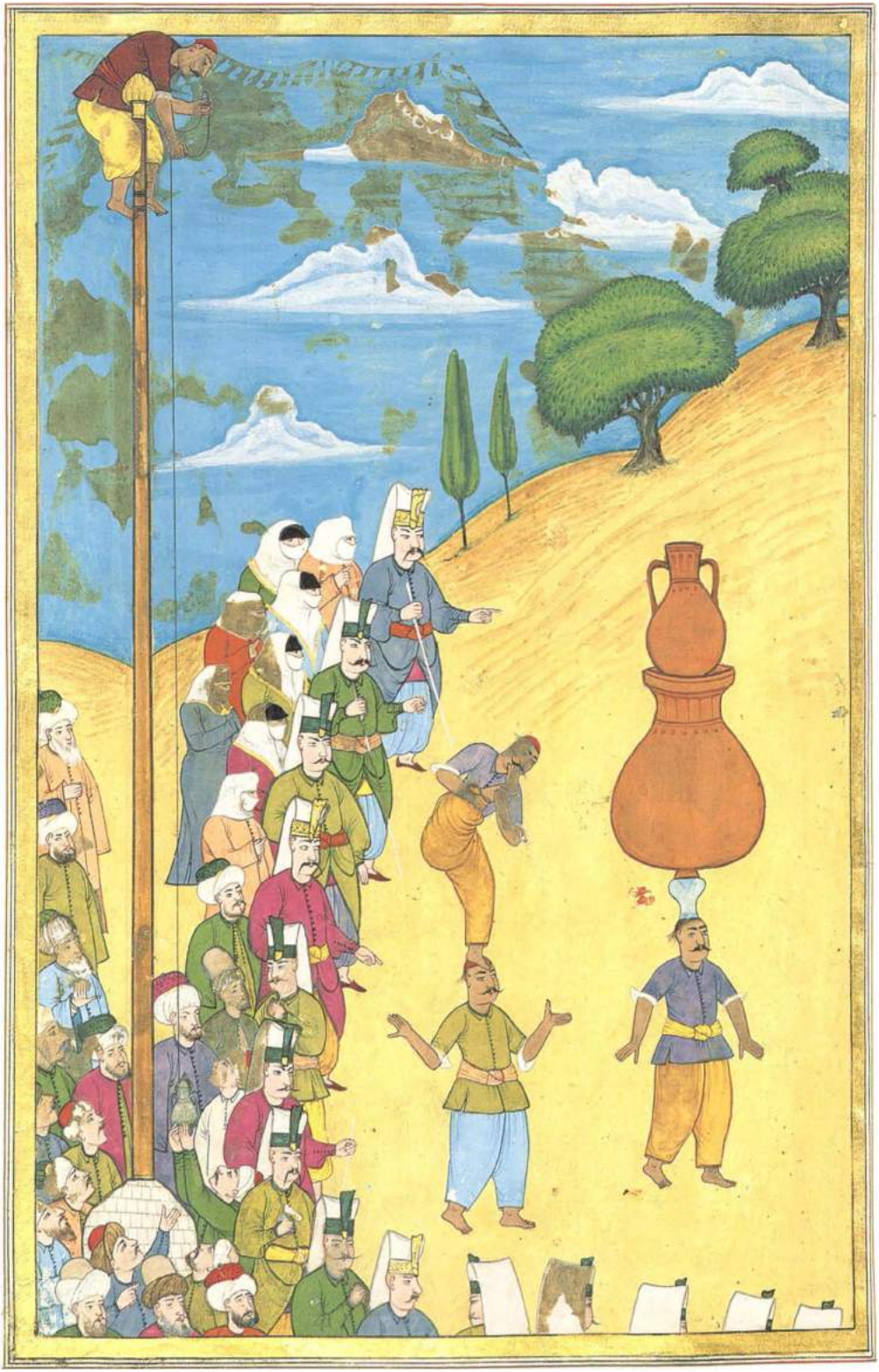

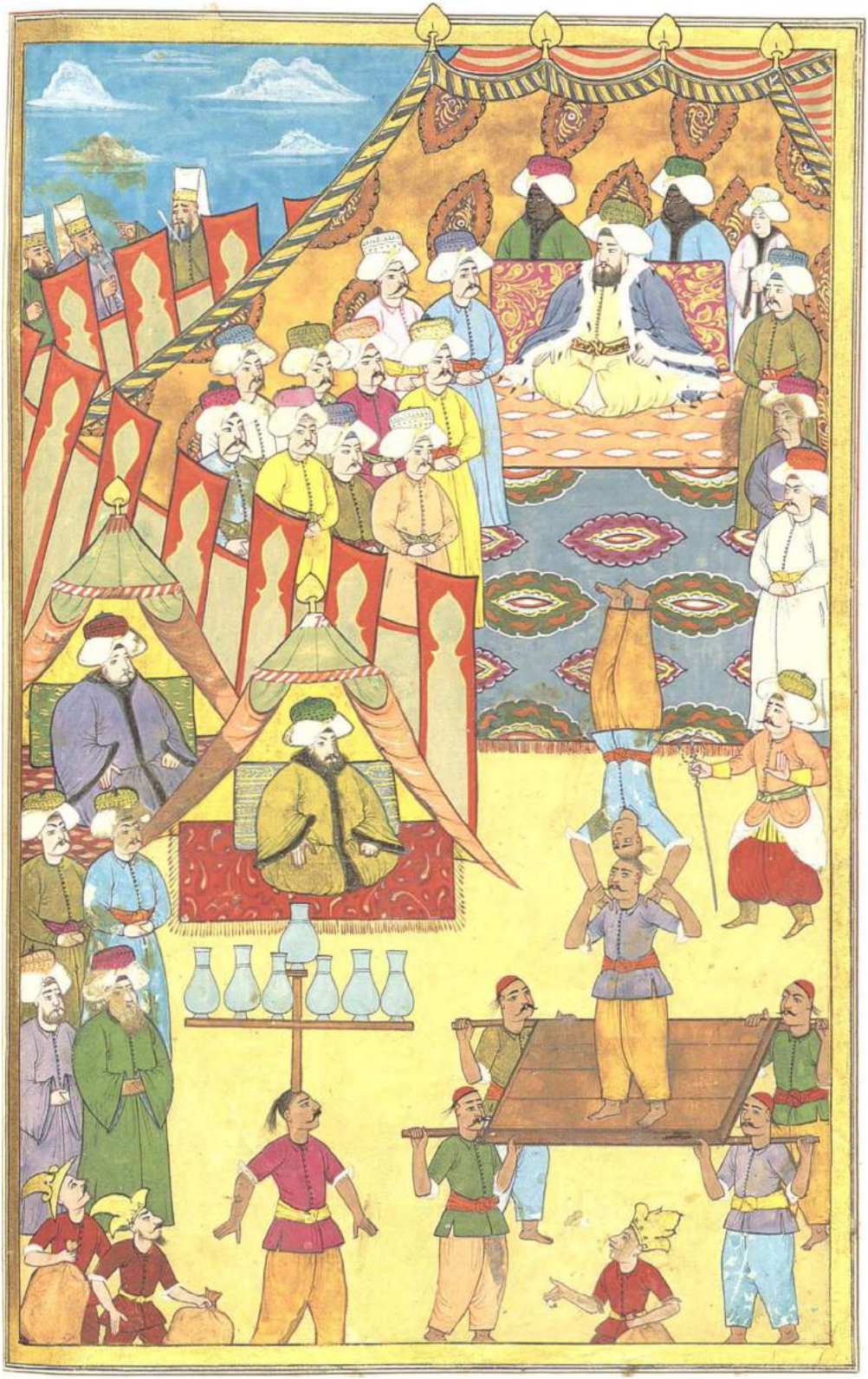

İkindiden sonra âdet olduğu üzere çaşnigirlerin divanî giyimleriyle yemek ve kap kacak taşıdıklan görüldüğünde saltanat vekili, devletin en büyük yetkilisi Sadrazam Hazretleri yerlerini değiştirdiler ve Şeyhülislam Efendi, Ali Paşa, İbrahim Paşa, Nişancı Paşa ve Defterdar Efendi ziyafet otağına saygılı bir şekilde ayak bastılar.

O devlet ocağının kandilinin gözü mihrap mumu gibi mutluluk sedirini aydınlattığında hepsi etek öpme merasimini yerine getirerek saygı gereklerine uydular ve mevki ve mertebelerine göre pervane gibi halka halka toplanmak suretiyle oturma iznini elde ettiler.

O değerli mevkide üzeri türlü türlü yiyeceklerle donanmış dört sofra göğün, peşkiri al renkli sofracıbaşısı [yani güneş] gibi yayıldı. Birinci sofrada mutluluk şöleni evinin sofracıbaşısı olan, bağış azığıyla herkesi doyuran Sadrazam Hazretleri ile herkese yarar sağladığı besbelli olan Şeyhülislam Cenaplan ve seçkin nitelikleriyle tanınan Rakka Valisi günlük giyimleriyle; Sipah ve Silâhdar ağalan ile Süvari Mukabelecisi Efendi de her zamanki sanklanyla bir araya gelip halka oluşturdular ve Sadrazam'ın varlığının o dünyalar değer cevheri ululuk nişangâhına asılmış bir inci tespihin imamesi gibi hepsine baş oldu. İkinci sofrada Silâhdar İbrahim Ağa, Tevkiî Mustafa Paşa ve dört aşağı bölük ağalan ile sipah ve silâhdar kethüda ve kâtipleri; üçüncü sofrada Defterdar Efendi ile aşağı bölük kethüda ve kâtipleri; [85a] dördüncü sofrada mukabele halifeleri saygı içinde sofra çevresinde yer aldılar.

İkinci çadırda söz konusu ocakların çavuşları ve geri kalanlarına sofralar kuruldu ve durumlarına göre yiyecekler sunuldu. Yemekten sonra önceden yapıldığı gibi kahve, şerbet ve buhur ikram edilmek suretiyle, konuk sahibinin ağırlama merasimi tamamlandı, ardından sırasınca ve yolu yordamınca divanî giyimleriyle tekrar Sadrazam'ın eteğini öptüler ve her biri yerlerine geri döndüler. Ardından deniz ve karaların hükümdarı Padişah Hazretleri gidiş dizginini Tersane Bahçesi'ne doğrulttular; Sadrazam Hazretleri de Kâğıthane yolunun sağ yanında bulunan tepe üzerine kurulan otağlarında akşama kadar cirit oynatıp, güneşin altın topu ufuk potasında şafak ateşiyle eriyinceye dek, bu bahaneyle hesapsız derecede bahşiş dağıttılar ve halis altın saçtılar. [85b Minyatür] [86a Minyatür]

❁

[86b] Bugün Rumeli Valisi, değerli vezir Abdullah Paşa Hazretleri tarafından altın işlemeli örtü ve koşum takımıyla donanmış bir at, altışar top bendî destar; Hindî, Acemî ve Rumî kutnî, üçer giyimlik dîbâ, yepyeni, sade ve telli altışar giyimlik çok değerli Hatâyî, hoş renklilik tezgâhında dokunmuş altı giyimlik Firengî atlas; Sayda Beylerbeyi Kara Mustafa Paşa tarafından at bedeli olarak tek parça emsalsiz, pek kıymetli bir taş, dörder adet bendî destar, Hindî kutnî ve Keşmîrî şal, Acemî ve Rumî ikişer giyimlik dîbâ, sade ve mutallâ dörder giyimlik güzel Hatâyî; Şehr-i Zur Beylerbeyi Abdurrahman Paşa'dan yine at bedeli olarak eşsiz, kıymetli bir parça taş, ikişer giyimlik, altın çözgülü Rumî ve Acemî dîbâ, dörder giyimlik sade ve mutallâ, ince nakışlı Hatâyî, dörder top hünkârî destar ve benzersiz kutnî, dört giyimlik Keşmir şalı kapı kethüdalan Mehmet Emin Ağa eliyle yüksek eşiğe sunulup, ona ve Sadrazam Telhisçisi Ağa'ya, karşılık olmak üzere güzel kaftanlar giydirildi.

Ardından Sipahiler Ağası, daha önce mirahurluk etmiş, Padişah'ın yardım ve desteğiyle beslenmiş izzetli Mehmet Bey tarafından üç giyimlik göz alıcı dîbâ, üç giyimlik telli kadife; altı giyimlik yepyeni ve zarif nakışlı, altın çözgülü, güzel mi güzel Hatâyî; üç giyimlik sade, parlak Hatâyî; silâhdarlar ağası Niğdeli Ali Ağa tarafından üç giyimlik Acem dîbâsı, çiçekli telli üç giyimlik benzersiz kadife, altı giyimlik mutallâ Hatâyî, üç giyimlik sade, hoş görünüşlü Hatâyî, tahtı süsleyen Hükümdar'ın ayağı altına yayılıp, süvari mukabelecisi Mehmet Efendi tarafından da, önceden olduğu gibi, beş top hünkârî destar, beş giyimlik putadârî, beş giyimlik renk renk Keşmir şalı, beş giyimlik yepyeni telli, emsalsiz Hatâyî, beş top çok hoş ve benzersiz kutnî, tahtı felekçe yüksek Hükümdar'ın bakış yoluna serildi.

Bugün bu kadarla yetinilip eğlence günlüğü dürüldü, sevinç hükümlerinin çıkarılması ışık saçan yıldızlara ve yıldızlarca çok kandillerin aydınlığının yayılmasına bağlı olduğundan, gidiş dizgini gece şenliği seyri için Tersane Sahilsarayı tarafına doğrultuldu.

❁

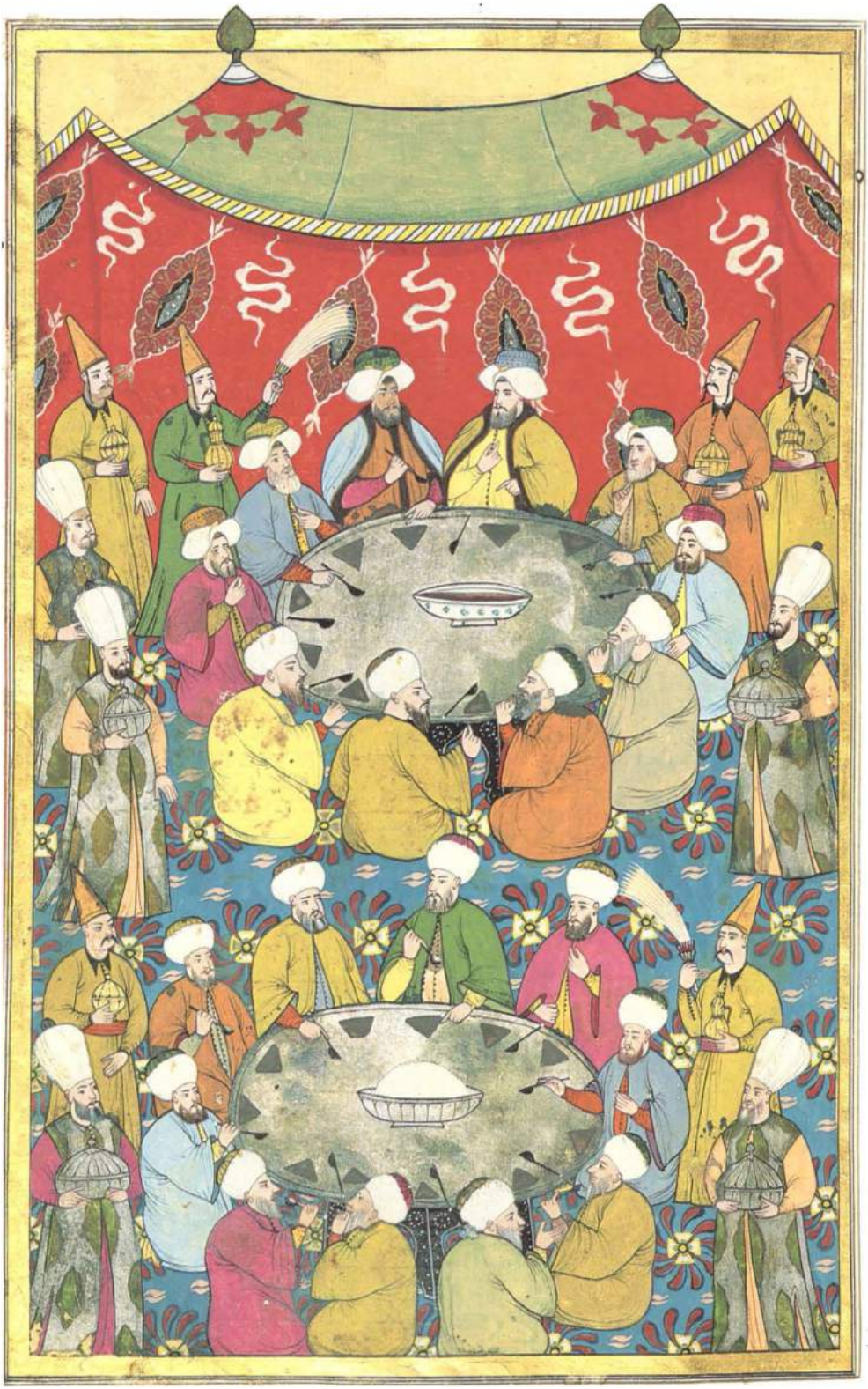

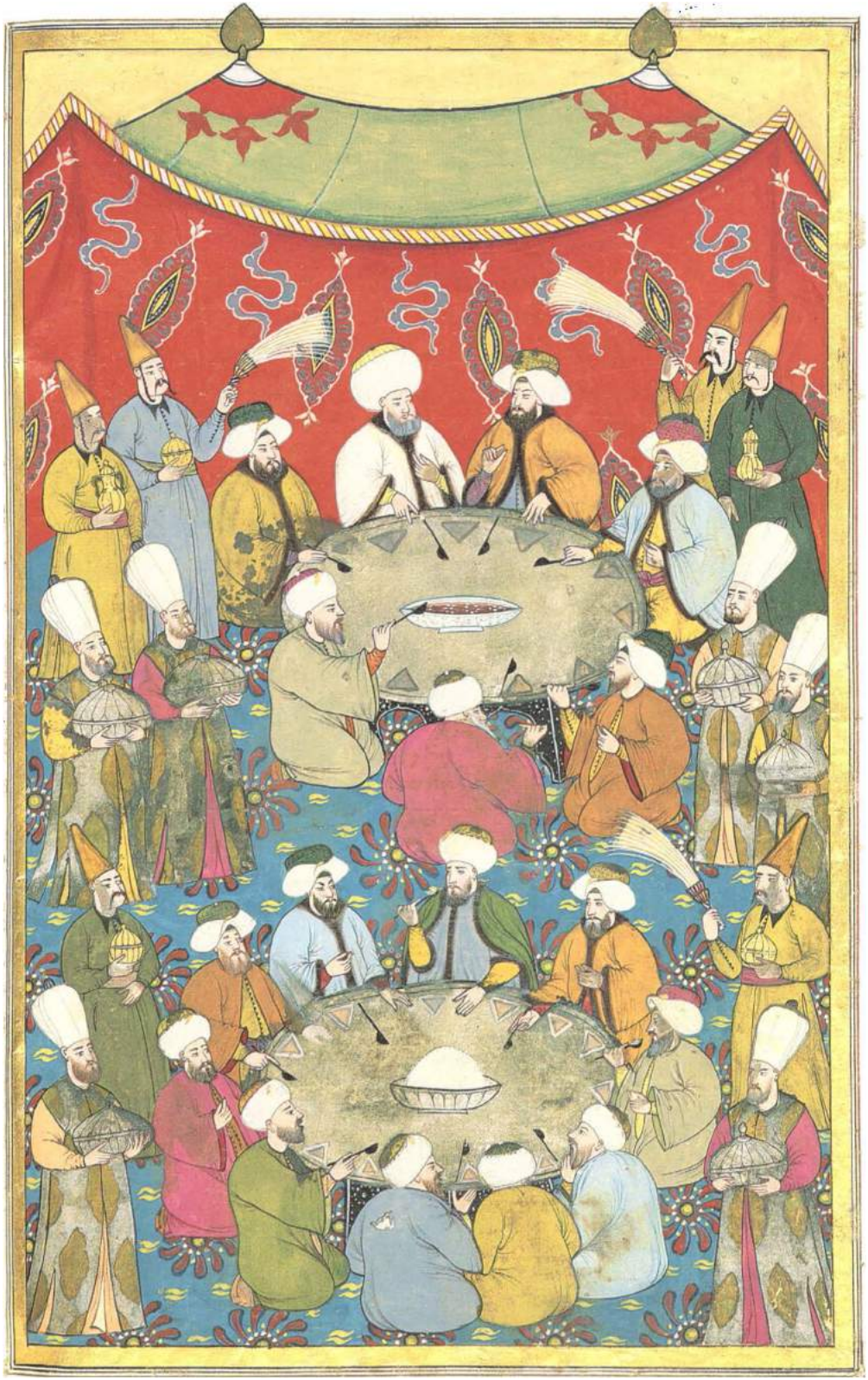

Aynı ayın yirmi birinci günü ve uğurlu düğünün yedinci salı gecesi, perde gerisinde oturan güneş gelininin yüksek göğün duvarına asılmış olan gümüş sürmedanı –ki geceyi aydınlatan yanm aydır– kudret elinin döndürmesiyle baş aşağı görünüp, karanlığın misk renkli sürmesi gündüzün apak örtüsüne damladığından ceylanların gözünün karası gibi siyahın belirgin olduğu gece vaktinde, Tersane Sahilsarayı'nın ulu giriş kapısında, gelinler yeşilliğinde kurulmuş olan eşiği sidrece yüce otağ [87a] yine sündüs saçaklı, istebrak nakışlı döşekle donatıldı; ululuk ve erişilmezlik gereçleriyle yüksek cennetin gerdek odası minassası gibi göz kamaştırıcı bir güzellikle süslendi ve

Zamanın Dârâ'sı yine tahtına oturdu, bu zamanın Ankâ'sı deniz kıyısına kondu;

Ülke bedenine can veren, insanlar için huzur kaynağı olan; zamanın ölü bedenlerini İsa gibi canlandıran;

Dokuz katlı sedef içinde biricik inci, yer yüzünü süsleyici; bugünün Âdem'i ve Havva'sının hayırlı evlâdı;

O denizlerin ve karaların sahibi, o zamanın İskender'i, o ordusu denizce engin günümüz halkının şahı;

Güzellik güneşinin insan suretinde görünen hakanı; zamanımızın melek huylu ve melek yüzlü hükümdarı;

Yiğitlik ormanlarının pençesi güçlü arslanı; cihanın Hûşeng'i, günümüzde savaş alanlarının süsü;

Eğlence alanına cömertlik sancağı çekici; kavga meydanında ordusunu önderliğiyle süsleyici;

Alayı Cem'ce göz kamaştırıcı şahlarşahı, oturmakta olduğu yüksek tahtı süsleyici Gazi Ahmet Han

Hazretleri ululuk ve yücelik, kutluluk ve mutlulukla şan sedirini süsleyip büyüklük tahtını bezedi. Yüksek soylu şehzadeleri, sağa sola dile gelmez eğlence ve neşe saçarak değeri pek yüce olan babalarının sağında ve solunda birer nakış gibi yer aldılar. Saltanat eşiğinde hizmet görenler, devlet kapısının Cevza[1] kemerli hademeleri ve ay yüzlü, güneş başlıklı peykler Saman Uğru-

[1] *Cevza:* İkizler burcu. Birbirine yapışık gibi duran iki yıldızdır. Hizmet görenler ellerini gö-

su gibi emre amade bulunmalarının belirtisi olmak üzere el bağladılar; hizmet için sıra sıra dizilerek Ülker yıldız dizisi gibi bir dizi oluşturdular. Bu sırada padişah kösünün ağzının gümbürtüsü göğün tepesine ve sultan nevbetinin gürültüsü Keyvan'ın burcuna erişti ve gülünç tavırlı, neşeli çavuşlar birbirine tokat patlatarak ve tekme savurarak gönülleri neşelendirmek için püskürme fişekleriyle birbirine girişti. Bu arada kol kol çengiler türlü türlü oyunlarla neşe tezgâhı kurdular ve seyircilerin akıl güvercinlerini uçurmak için kalça ceketlerini sallamaya başladılar.

Söz konusu yerin bitişiğinde, Aynalıkavak sahilinde gece eğlencelerini seyretmek için yapılan iç açıcı sofaya da siyah halılar döşendi ve göğün dördüncü tabakasına[1] naz satar hâle getirilip

Vezirlerin başı, günümüz ülkesinin süsü; bir kitabın yapraklarını bir arada tutan şiraze gibi günümüzde dağınık birçok parçayı bütünleştirip bir araya getirici,

Yönetim kılavuzu, halkın huzur ve güveninin resmi belgesi; savaşsız ve dövüşsüz, gününde çıkan anlaşmazlıklarda ara bulucu;

Allah'ın dostu lakaplı İbrahim Peygamber'in adaşı, o ululanmaya değer şerefli kişi; zamanın, katı gökçe yüce şahlarşahının damadı;

yani devlet yüzüğünün taşının parıltısı, vekillik mührünün güzelliğinin ışıltısı, sadrazamlık koltuğunun süsü; sultan adına yetkisi belirgin, dağarcığı deryaca zengin, himmeti denizce engin devletli, saadetli İbrahim Paşa Hazretleri haşmet sedirinde köşeye geçip kuruldular; Rakka Valisi, ululanmaya yaraşır vezir saadetli Ali Paşa ile atadan tuğracılık mirasçısı vezir saadetli Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri de, gayret ve fedakârlığı Hüma kuşunun uçtuğu yüksekliklerce yüksek Sadrazam'ın sağında ve solunda sohbet kuşunun kanatları oldular. Maraş Valisi saadetli İbrahim Paşa Hazretleri bu gece izinli

---

bek hizasında birleştirip kemerleri üzerine koyarak bellerini sarmaladıkları için yazar onların bu görünüşüyle bu iki yıldız arasında benzerlik ilgisi kurmaktadır.

[1] Eskilerce dokuz katlı olduğu kabul edilen göğün dördüncü katıdır. Güneşin yeri bu kattır. Güneş aynı zamanda ışığı en çok olan yıldızdır [*neyyir-i a'zam*], bu yüzden de ışığıyla bulunduğu gök katını apaydın hâle getirir. Yazarın temas ettiği bu özelliktir.

olarak sevinç tacının incisi, aile yuvasında gelin odasının süsü olan ismetli, iffetli Sultan Hazretleri'nin [87b] yalılarında dinlenmek üzere gerdek odası döşeğine keyfince uzandığından bu toplulukta bulunmadılar. İzzetli Çavuşbaşı Ağa, izzetli Tezkireci Efendiler, Muhzır Ağa, Kapıcılar Kethüdası Ağa, Telhisçi Ağa ve bazı enderun ve birun ağalan sözü edilen sofada, mevkii yüksek Sadrazam'ın oturduğu yerin çevresinde halkalanmışlardı; kâh hizmet mumuna pervane oluyorlar, kâh istirahat köşesine çekiliyorlardı.

Bu yerin etrafına perdeler çekilmiş ve yalnızca sadrazam dairesinin seçilmiş hademeleri için ayrılmıştı. Çavuşlar ve diğer divan hademeleri ile muhzır ağa neferleri ise, perdenin dışında halka şeklinde toplanarak kutlu düğün hizmeti için hazır durumda bekliyorlardı.

Sadrazam dairesinin yakınında bulunan iskele üzerinde bir sofa daha donatılıp Sadrazam'ın şansı yüksek kethüdası saadetli Mehmet Ağa Hazretleri için ayrıldı; izzetli Defterdar Efendi ile izzetli Reis Efendi Hazretleri de Sadrazam'ın yanında olmadıkları zaman onlarla birlikte oturdu. Diğer Divan hacegânı ve rütbe sahibi olan seçkin kimseler kâh onlarla birlikte oturdu, kâh yakınlarında oturma yaygısı serip gözlerinin halkaları seyir incisi sedefleri oldu.

Hasılı, devlet ileri gelenleri bu düzende sevinç manzumeleri düzdü, herkes kendine ayrılmış yerde topluluk tutanağının mühürü oldu. Okmeydanı'nda nişan taşı gibi ayak üstü dikilen ve padişah otağının ulu kapısında şenlik seyri için bekleşenler de deniz tarafından âsümânîlerin havaî ok gibi atıldığını ayan beyan görünce, ok gibi yeleklenip atıldılar ve Aynalıkavak İskelesi'nde seyirciler dalga gibi birbirine katıldılar.

Denizde birbirine bitişmiş olan seyirci kayıklarından sözüm ona Tuna nehri üzerinde dubadan köprü kuruldu ve kayıktan kayığa basıp bir yakadan öte yakaya geçilecek derecede kayık bolluğu görüldü.

Bu sırada, Bostancıbaşı Ağa aracılığıyla şenliğe başlanılması yolunda kutlu buyruk çıktığının iletilmesi üzerine, eli deryaca açık Sadrazam'ın işaret parmağı görüldüğünde ilkin Tophane tarafından düzülen garip biçimli salı, "Emre kulak sal" buyruğuna uyarak İskenderce mutlu Hükümdar'ın önüne çektiler ve caraskal sanatını sergilediler. İçinde zümrüt renkli kandillerle süs-

lenmiş, karışık renkli bir direk vardı ki, sanki nur âlemi bahçelerinde düzgün bir selvi ve Tur Dağı'nda belirmiş olan erguvan benzeri, ateş çiçekli bir fidandı. Ta tepesinde birkaç yüz kandilden düzülmüş, hayal fanusu gibi bir döner kümbet görünüyordu ki, karanlık geceyi gündüz güzeline döndüren her ışıklı kandili bir parlak aynaya benziyordu; böylece de o yere "Aynalıkavak" denmesinin sırrı açığa çıkmış oldu. Uzun zaman sabah direği gibi karanlık geceyi aydınlattıktan [88a] ve kâfurî mumla süslenmiş düğün nahlı gibi şenlik gecesini parlattıktan sonra, yer yer âsümânî fişekler havaya savruldu. Her biri Tîr'in burcunu nişan alıp ok yılanı gibi atıldıkça ve alevlerinin dilinden kıvılcım zehirleri saçıldıkça, Yay ve Akrep burçlarını yılan sandığına döndürdüğünden, seyredenler şu beyti dillendirdiler:

Siyah dumanla şu havaî fişeklere bak; sanki bulutla feleklere ejderha çekildi.

Sözü edilen salın içinde atlı karaca, üç adet bayram dolabı ve salıncak; dört bir yanında çarkıfelekler, bir sürü garip kukla ve oyuncak, bayram cemali suratlı nice tuhaf yapma cisim ve şaşırtıcı düzme biçim, ceylan gidişli rakkaslar, Zühre endamlı çalgıcılar, hoş ezgili şarkıcılar ve şıkır şıkır çağanalarıyla çengiler vardı; her köşesini eğlence gürültüsü ve her bucağını bir türlü şenlik görüntüsü sardı. Etrafında yanan meşaleler, içinde parlayan mumlar güneşin gözünü kör etti ve karanlık geceyi bahar sabahına benzetti. Doğrusu, o becerikli usta serî' bahri'nde sözleri parlak, anlamlan ateşli bir murassa nazımdan sakîl usulünde yepyeni bir nakış[1] bestelemiş ki, herkesi oynatıp el çırptırdı ve incelik gergefinde nakış işleyenleri heyecandan soluk alamaz duruma getirip şaşkınlığa düşürdü.

Ardından ikinci bir sal göründü. Üzerindeki Cebeciler Ocağı tarafından düzülen çadır fişeği denen ateşli bir kubbe ve alev alev yanan bir akabe feleklerin dokuz kat yükü üstüne fazladan vurulmuş bir yük gibiydi; içinde dört yüz kadar kandilli havaî, Firenk, badaloşka ve kestane fişekleri yıldırım düşmüş baruthane gibi ateş saçıyordu. havaîler göğe çıktıkça göğün tepesine kurulmuş kameriyeyi Süreyya başağı gibi süsledi; yere indiğinde ise, hurma salkımı gibi oldu ve tepesi üstü duran Tûbâ ağacına benzedi. İçinden kat kat

[1] Türk musikisinde bir beste formu.

çarkıfelek, bir sürü ustaca düzülmüş fişek, alıştırılmış neft alevinden türlü türlü ve pek çok çiçek görünüp bir buçuk saat kadar ışıl ışıl yanışı ve ortalığı parıl parıl aydınlatışı Tersane, Eyüp, Hasköy, İstanbul ve Kasımpaşa'nın denize bakan yönlerini bir ışık kaynağının ışığına ve mehtap aydınlığına ihtiyaç duyulmayacak derecede aydınlattı. Aynca her yanın saatte bir, "akabe" denilen ışık ocağı coşup kabararak beş yüz kadar kandil ateş fıskıyesi fışkırığı gibi göklere doğru atılıp etrafa salkım saçak dağılıyor, sanki denize gökten nur iniyordu.

Bu şekilde üç kez sultânî söğüt gibi şenlik bahçesini süsledikten sonra, bir havan püskürmesi de sırlı bir testi gibi parıltı saçıp kıvılcım yağdırdı ve on beş dakika kadar devam edip sayısız kıvılcımı parlak yıldızlara katıldı.

Bu esnada [88b] birer beşer havaî ve kestane ve bahrî fişekler ardı kesilmeksizin atılıp duruyordu; şimşek gibi ışık saçan yanıcı maddelerinin tutuşmasından karanlık gecenin Leylâ'sının yüzünden karanlık perdesi açılmış gibi karşı taraftaki kayıklarda bulunanlar seçildi;

Aydınlığı karanlık geceyi sabaha özendirdi.

Her âsümânî fişekten çıkan yirmi beşer yanar kandil ruhlar âlemine asılmış kandiller sanıldı ve her birinin ortalığı mehtap kadar aydınlattığı görüldü.

Sonra Tersane tarafından düzülmüş bir sal üzerinde bir akabe daha geldi; kıç tarafında korkunç bir şeytan benzeri düzme biçim, öte tarafında ise bir sürü peri kılıklı yapma cisim vardı. İçinde gizledikleri körükle şeytanın ağzı sanki mağara ağzı gibi açılıyor; arada bir ürpertici ve ürküntü verici sesi orada bulunanların kulak zarlarını patlatıyor ve peri yüzlü kuklalarının kibirli cilveleri ve güzellikleri seyircilerin kalplerini anlatılamayacak derecede büyülüyordu. Akabenin üstünde boynuzları yaldızlı dört adet koç birbirine karşı bir hileyle canlı gibi hareketleniyor, tokuşup birbirine düşmanca kelle savurarak vuruşuyordu. Aralarında post giyimli çoban kılığında bir cansız beden canlıymış gibi ara sıra hareket ediyor, koçları birbiri üstüne sürerek ve kuyruğundan tutup kızıştırarak hasım tarafa yöneltmek için salın bir tarafından kalkıp boy gösteriyor, öbür tarafından inip gözden kayboluyordu.

Üç yanında direk üzerinde ışık saçan meşalelerden ve yeşil kandillerden düzülmüş birer yeşil selvi görülüyor, çok sayıda mührüsüleymanî parlıyor, aynca çeşit çeşit süs avizeleri bulunuyordu.

Daha sonra Tersaneliler tarafından düzülmüş "akabe" denen bir sal daha geldi. Onun da içinde gökyüzündeki burçlar gibi on iki gözlü bir dolap vardı ki, her bir gözünde peri yüzlü bir adam döndükçe dönüyor ve seyredenlerin gözlerini hayretle döndürüp duruyordu. Aynca bir atlı karaca da fır fır dönüyor ve üzerinde altı kişi dolanıyordu. Yirmi zirâ kadar yükseklikte bir salıncak da gökyüzü kubbesinin tepesine kement savuruyordu. Bundan başka aslına uygun cambaz köprüsü gibi ipler kurulmuştu, dört beş ip cambazı üzerinde ustalıklannı sergiliyorlardı. Salın etrafını altın varaklı askılarla donatmışlar; çepçevre yaldızlı kemerler, güzel dîbâ ve değerli kumaşlardan avizeler asmışlar, Süreyya görünüşlü çok sayıda kandille göz kamaştıncı bir görünüm kazandırmışlardı. Dört bir yanında yedi sekiz kalyon flandrası asılmıştı; bunlar felek tavusunun [yani güneşin] kanşık renkli uzun kuyruk tüyleri gibi salınıyordu. İçinde beş yüz kadar adam mevcuttu; eğlence gereçleri, neşe ve coşku araçlan, garip cisimler, acayip biçimler sayısız denecek derecede çoktu. Yer yer aydınlık saçan meşaleler panldıyor; nazik yürüyüşlü, güneş gibi parlak yüzlü oyuncu çocuklar el çırparak, kalça kıvırarak raks ediyorlardı.

[89a] Bahçıvaoğlu Kolu Sultan'ın neşe dolu düğün bahçesinde şenlik ve eğlence çiçekleriyle bezenmiş öyle bir tarh düzenledi ki, anlatılması söz dairesinin dışındadır.

Aynca yer yer mehterhaneler coşkunca çalıyor, perendebazlar durup dinlenmeksizin gösteri yapıyor, çengiler çalparalarla canlı ve neşeli bir şekilde oynuyor, taklacılar yengeç gibi dönüp duruyordu. Hasılı, o derecede şenlik ve eğlence ve o kadar sevinç ve neşe araçlan bir araya toplanmıştı ki, seyri insanı hayrete düşürür ve parlak Zühre yıldızını zenne kıyafetiyle dans ettirirdi.

Bu durumuyla Sultan'ın önünde becerilerini gösterip şenlik saçarak ve büyük küçük, uzak yakın, herkese ve her yere keyif ve neşe dağıtarak geçip gitmelerinden hemen sonra, yine Tersane Ocağı tarafından düzülmüş boyu

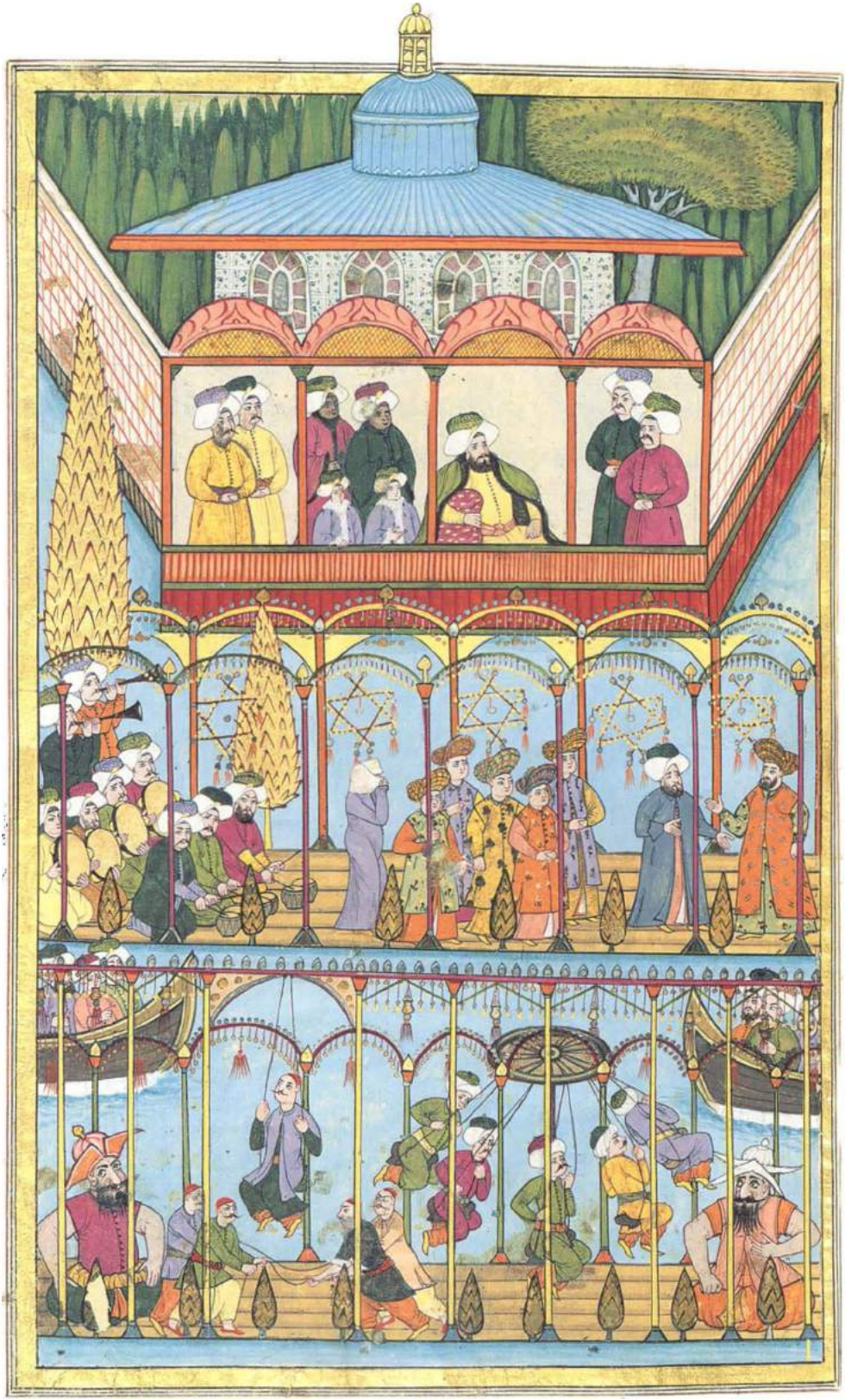

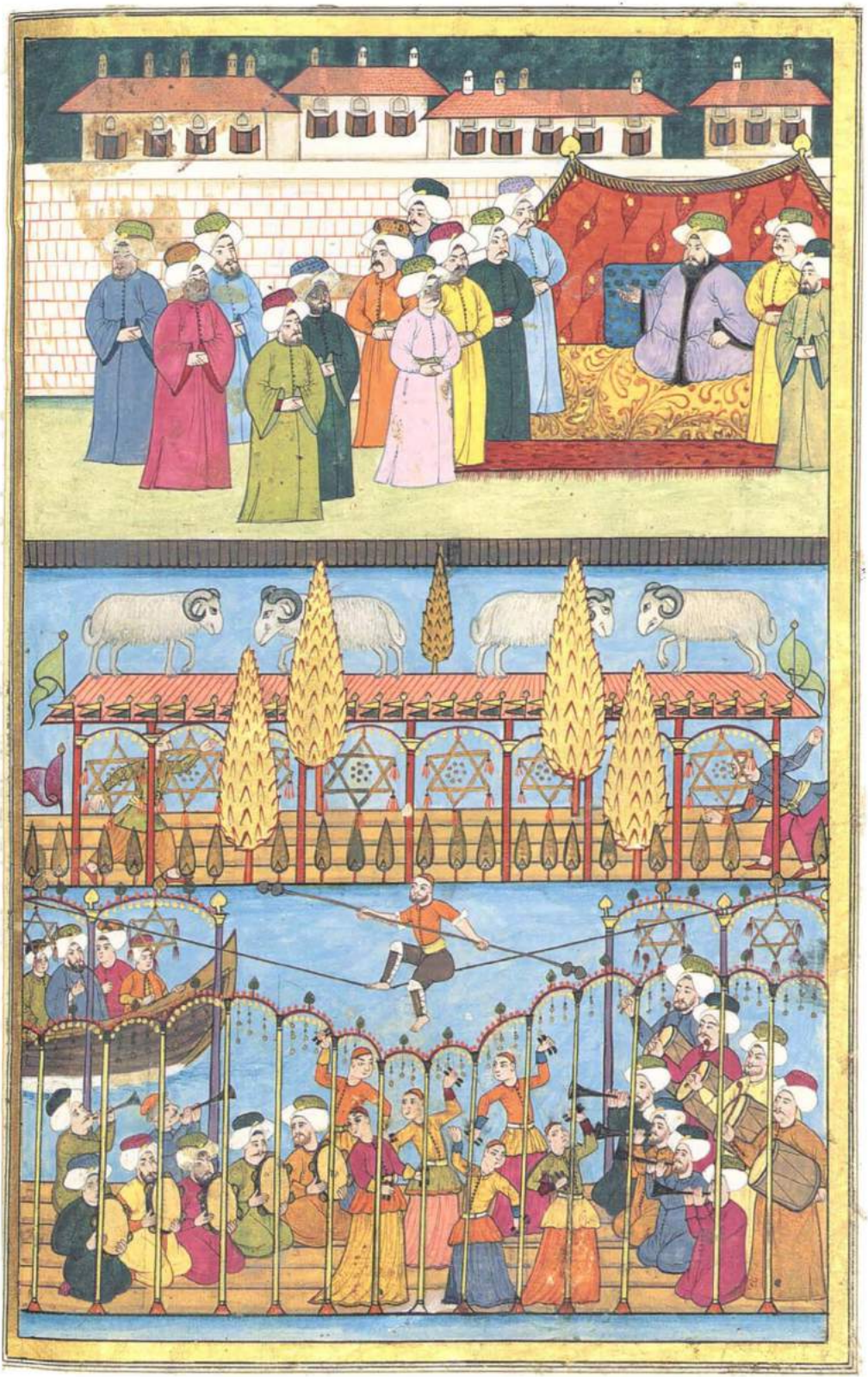

yüz, eni elli zirâ bir başka sal da deniz yüzünde genc-i bâd-âver gibi süzüldü. Boyu on, eni beş süslü püslü kemerle çevrelenmiş, her kemer gök kuşağı gibi rengârenk avizelerle donanmıştı. Sal sanki gökyüzü boşluğu, kandiller ışıklı yıldızlar ve mührüsüleymanîler başak görünüşlü Ülker'e benziyordu. İçinde bulunan bir sürü parlak mum, yanar meşale ve aydınlık kandil insanlann mutluluktan ışıl ışıl parıldayan gözünü andırdı. Halil Kolu türlü türlü neşe saçıcı oyuna girişti, kolbaşıları ellerinde mendillerle diğer çengilerden ayrıcalıklı konuma geçti. O şeytanı imrendiren oğlan bir sürü Şirazlı kıyafetli çocuğu ve Kandeharlı kılıklı, Keşmirli suratlı genci birbiri ardına dizmiş ve her birini terkiye bağlı av gibi ardına katmış bir durumda, Acem oyunuyla çalıp çığırarak, her bir oyuncu oğlan Kıpçak Çölü ceylanı gibi kıvrak bir dönüşle gerdan kırarak, bunlardan başka canlı sanılan yapma bir gazal ile ceylanı andırır düzme bir kız da onlarla birlikte kırıta kınta oynayarak deniz yüzünde peri gibi yüzdüler ve seyredenlere türlü türlü keyif saçtılar.

Yine Tersaneliler tarafından bir sal daha seyir yerine getirildi. Onda da binbir süs ve bezek, etrafında kandiller, çarkıfelekler, kenarlarında araba gibi tekerlekler bulunuyordu; çepeçevre dört bir yanında, her birinin arası onar zirâ olan on kemer vardı ki, bu kemerler türlü türlü avizeler ve sırma kaplı rengârenk kumaşlarla Burçlar Kuşağı'na benziyordu; öyle ki, belki bu hâliyle onu gören İkizler Burcu'nun kıskançlık yüküyle gücü tüketip boyu bükülürdü. Bu salın ortasında, on beş bin kadar karanlığı tutuşturucu kandilden ve heves uyandırıcı, zeberced renkli fenerden düzülmüş, yeşil minare gibi düzgün, alev yüzlü bir direk dikilmişti ki, Atmeydanı'nda dikili olan taşın görünüşü boyca ona eş ve Ahmet Han'ın düğün meydanındaki düğün nahlının süsü gibi bir süs ancak onun süsüne benzeş idi. Bu suretle beş altı saat seyirden sonra sallar yine yerine çekildi, herkes rahatlık döşeğine uzandı ve sohbet ertesi güne kaldı. [89b Minyatür] [90a Minyatür]

[YEDİNCİ GÜN]

[90b] Aynı ayın yirmibirinci [24 Eylül 1720] ve kutlu düğünün yedinci günü, sabah erkenden, altın taçlı güneş hükümdarı feleğin yeşil denizinin kıyısında, sabah direğinin dikilmesi suretiyle kudret eliyle kaldırılmış bulunan altın ipli çadırdan başını çıkarıp gösterdiğinde ve kendinden süslü tacındaki elmasın parıltısından ortalık aydınlık dalgası içinde kaybolup da keyif verici gölgesi Hükümdar'ın düğün yerinde altın telli bir yaygı gibi yayıldığında;

Yer yüzü göğünün güneşi, dünyanın adaletli şahlarşahı,

Halkın seçkin padişahı, yani Gazi Sultan Ahmet Han

–Yüce Allah onun gücünü arttırsın ve ülkesini sonsuza kadar sürekli kılsın– Hazretleri Aynalıkavak gölgesinde, yani Tersane Bahçesi'nin kutlu ve yüksek eteklerinde, şan ve şevket aynasının perdesi, şans ve mutluluk Hümâsı'nın büyük kanat teli olan, sidre ağacınca ulu otağda ululuk tahtını süslediler; sağında ve solunda yüksek soylu şehzadeleri hazretleri önsöz satırları gibi değerlilik sedirine çıkıp oturdular, şanlı Sultan Hazretleri ise 'Sultanım' sözü gibi ortalarında imtiyazlı başköşeye kuruldular. Enderun ağaları ve hakan eşiğinin hizmetkârları, büyüklük tezgâhı olan taht yerinin alt yanında başlıktan sonraki mektup satırları gibi sıra sıra dizildiler.

Her topluluğun önünde duran diğerlerinden hürmetlidir; mektupta ilk satır değerlidir, şereflidir.[1]

Bu sırada kutlu Harem-i Hümayun mensupları da Kafesli Köşk'te gizli zamir gibi gizlilik perdesi ardından bakmakta ve pencere kafeslerinin gözünden düğün ve eğlence oyunlarının o şaşırtıcı gösterilerini seyretmek için beklemekte idiler. Sultan'ın önünde çavuşlar sevinç kafilesinin çanını çalıp, zevk ve coşku alanında damda tünemiş horozun ötmesi gibi coştu, bir yanda da ezgiler döktüren çalgıcılar çalıp çığırmaya ve perde perde seslerini yükseltmeye başladı.

---

[1] Eskiden mektup başlıklarında kişi adından önce muhataba göre niteleyici kelimeler olarak "izzetli," "rif'atli" kelimeleri de kullanılırdı. Yazar aynı zamanda buna da işaret etmektedir.

Şenlik ezgisi yine Hüseynî perdesine çıktı; bunu kim sağladıysa koltuğunda sürekli otursun.

Sultan'ın seyir yeri yöresinde büyüklük ve yücelik gereçleri en iyi şekilde düzülmüş, yükseklik sedirinin kıyısı ve üstünlük şehnâmesinin kenarları binbir süsle bezenmişti. Bu sırada gayretli ve yardımsever devletli Sadrazam Hazretleri de saadetli Nişancı Paşa Hazretleri ile Kapudane kalyonundaki eğlence sofasında yüzük yuvasına oturtulmuş kıymetli bir taş gibi oturdular ve şenlik araçlarının hazırlanması için emir buyurmaları üzerine, diğer vezirler de kalyonlarda seyir zevki buldular.

❁

Karada ve denizde rakkaslar ve mehterhaneler yeri ve göğü inletip, iki yanda kıyıda oturanların çokluğundan ve kayıklarla denizde seyirci dalgalarının çalkantısından yer yüzü ve deniz kıyısı [91a] görünmez oldu ve bir başka adam deryası vücut buldu. Nice kimseler:

Takdir'in oyunuyla bu her zaman dönmekte; satranç gibi bir haneden bir haneye geçip durmakta.

sözünün anlamınca piyadeden piyadeye takla atarak ve kayıktan kayığa adım atarak bir yakadan öte yakaya gidip gelebildi.

Bugün sabahın ilk saatlerinden kaba kuşluğa kadar öte yakada, düğün meydanında bazı devlet ileri gelenleri, seyircilerce seyri gözlenen oyun araçları hazırlanıncaya kadar neşe yapısını ayakta tutan dayanaklar olup, önceki günlerde olduğu gibi türlü oyunlar oynandı ve seyircilerin çoğu Sultan'ın gelişini müjdeleyen top şenliklerine kulak tuttuklarından, denizde olan seyirlerden mahrum kaldı. İçlerinden kimi, sezgi bulutundan nem kapanlar, "Seyir otağının henüz Sadrazam'ın gelişine göz açmayışı, yani bu vakte dek o deryadil Sadrazam Cenapları'nın otağ tarafına yönelmeyişi salt havada yağmur belirtisi olmasından, bulut perdesinin yer yer güneşin yüzünü perde gibi kapamasıyla göğün gözünün gülsuyu imbiği gibi damla dökmesinden kaynaklanmamaktadır; elbette bundan daha gerekli bir işle ilgilenmeleri yüzündendir" diye deniz tarafına seyirtti ve aşağıda anlatılacak oyunları seyretmek su-

retiyle mutlu oldu. Bu gibiler meydana geri dönüp de karadaki oyunlan seyretmekle yetinenlere olanı biteni aktardıklannda:

Göğün oyununu anlamak güçtür; ey gönül, sen ancak bir katını bilirsin

diyerek, birbirlerini gördükleri seyirlik oyunlara imrendirdiler ve birlikte gitmeyişleri yüzünden pişmanlık parmağını çiğnettiler.

❁

Yine konuya gelelim:

Bugün yapılan şaşılası gösteriler gerçi pek çoktu, ancak bunlardan biri eski mimar İbrahim'in mühendisçe yaradılışının buluşuyla gerçekleştirilen bir gösteri idi. Bir taraftan Aynalıkavak iskelesi kıyısındaki çınar ağacına, oradan iskeleye yakın bir şayka direğine, ondan Delibalta kalyonuna, ondan da Fener İskelesi'nde karaya iki kat halat denilen sağlam bir ip bağlanmış, o iplerin birinin üzerinde de aslına uygun, kırmızı çuha kaplı, yeşil tekerlekli, kula beygirli "talika" denilen bir araba yapılmıştı. İçinde feraceli, yaşmaklı, ayna yelpazeli, yanın yanaklı bir insan benzeri biçim, görünen yan çehresi güneşe benzer bir parlak yüzlü yapma cisim seyredenlere yüzünü göstererek ve heves atını sürmek için beygir üzerindeki koçaşı şevk kamçısı savurarak sokakta ve pazarda inişe yokuşa doğru yol aldığı gibi, dingil dingil oynayarak şaykanın serenleriyle alet ve ipleri [91b] üstünde cambaz gibi ileri geri gidip gelmek suretiyle gösteri yapıp sihirbazlık sergileyerek konak başına ulaştıktan ve kalyona girdikten sonra, ip cambazının çömezi gibi ustalıkla geri geri geldi ve asıl yeri olan iskeleye dönüp seyredenlerin gözlerinin halkasını araba çarkı gibi hayretten fır fır döndüredurdu.

Bu arada Anadolu Kazaskeri Paşmakçızâde Seyyid Abdullah Efendi Hazretleri de Kapudane kalyonuna gelip Sadrazam'ın yanına oturdular.

Araba seyrinden sonra Sultan'ın huzurunda Bahçıvanoğlu ve Halil kollan birer fasıl geçtiler. Ardından üzerinde araba oynayan, birbirine bağlı ipler üzerinde rakkaslar göründü. Bu iplerden birinin üç yerine tahminen üçer dörder zirâ uzunluğunda, "Rumeli" denilen keresteden yapılmış, çadır direği gibi işlenip biçim verilmiş üç adet düzgün direk yerleştirilmiş, boylannın üçte

birlik yerlerine halat sığacak kadar genişlikte delik delinip her birinden halat geçirilmiş ve gereği gibi sıkıca bağlandıktan sonra her birinin aşağı ucuna hacıyatmaz gibi taşıyabileceği ağırlıkta kurşun ağırlıklar asılmıştı. Sırıkların üçte ikilik bölümü ipin altında kuyruk sallıyor, üçte birlik kısmı da ipin tepesinde yay zihine dokunan ok gibi görünüyordu. Sırığın halata geçtiği ve bağlandığı yere çadır ağırşağı gibi bir tabla sağlam bir şekilde bağlanarak yerleştirilmiş, oynak rakkasların havada uçmaları sırasında basmaları için, kalyon çanaklığına benzer özel bir bölüm yapılmıştı. Nazik salınışlı rakkas çocuklar direğin yukarıda olan üçte birlik kısmını sıkıca tutturulmuş kementlerle bellerine bağlayıp hançer gibi bel süsü yapmışlar, eteklikleri altında gizlemişler ve görünmeyen tablayı da ayak basıp gezinecek yer durumuna getirmişlerdi. Sırıklar tabla deliğinin genişliğinin el verdiği ölçüde sağa sola eğildikçe rakkaslar da bağlı oldukları sırıkla, ister istemez o yana salınıyorlar ve bu çaprazlama gidiş gelişlerinde düşme korkusundan emin olduklarından hızlı bir şekilde, korkusuzca o yana bu yana eğiliyorlardı. Bu görünüşleriyle ipte uçan cambazlara benzediler ve salınıp oynamakta göğü süsleyen, parlak Zühre'ye denk oldular. Ayrıca sırıkların geçtiği halatlardan başka, tablaların iki yanından da birer ip bağlanmıştı; bu ipler bucurgatlarla hangi yönden çekilirse, tablalar da sırıklara bağlı olduklarından, tablayı o yöne çekiyor ve hareketleri sırıklara bağlı olan rakkaslar da o tarafa yedilip gidiyordu. Büyük halat yanında bu ip görünmediğinden, halat hareket etmeksizin rakkasların kâh öne doğru, kâh geri geri gidiş gelişlerini görenler salt sırıklara bel bağlayıp [92a] onları kendi kendilerine yürür gezer sanıyorlar; sırıkla tablanın başka bir iple gizlice çekildiğini anlamayıp, bu durumda ip üstünde oynaya salına gidip gelmelerine hayran oluyorlardı. Bu şekilde kâh kalyon tarafına, kâh kara tarafına gidip gelerek Sultan'ın önüne ulaştıklarında ve oyunlarını seyretmekte olan Padişah'ın yeterince seyir zevki aldığını anladıklarında coşku ve eğlence elbisesini değiştirmek için özel giyimlerini usul usul çıkardılar ve aşağı düşmeye karşı güvence olan direklerden bağlarını çözdüler, sonra Sultan'ın önünde karaya yarım mil uzaklıkta bir yerden kendilerini denize attılar ve o ay yüzlüler karalara ve denizlere hükmeden Sultan'ın gözü önün-

de balıklar gibi yüzerek maharetlerini gösterdiler.

Sözü edilen araba hızla yol alarak ve rakkaslar kıvrak oyunlar oynayarak ip üzerinde gösteri yaptıkları sırada, altında kayıklar içinde tef çalıp oynayan çengiler de denize atılıp binbir çeşit takla ve perendelerle yengeçler sınıfına katıldılar ve yoğurtçular da süt gibi denizi görüp gemi çanaklıklarından atıldılar.

Bunların Sultan tarafından ödüllendirildiklerini gören bir ip cambazı:

Ey gönül, bu aşk işliği senin yerin değil; buranın cambazı can kılıcıyla oynar

şeklinde bir değerlendirmeyle haykırarak Fener İskelesi tarafında olan kalyonlardan kurulan ipe çıktı ve önce ihtiyatlı davranarak teraziyle yürüdü; ipin ortasına geldiğinde korku ve ürküntü duymaksızın, terazi merazi olmaksızın eline aldığı iki kılıçla ip üzerinde oynadıktan, görülmedik oyunlarla hızla salınıp gezindikten sonra arka üstü ipe yatıp ipi eliyle tuttu ve yattığı ipe bağlı olan başka bir ipe de ayağını attı; böylece

Aşk cambazının ahından ve iniltisinden çekin; çünkü onlar gamdan bunaldıkları demde Allah derler.

diye mırıldanarak böbürlenircesine atıp tutup sırtüstü yattı ve o boğazı ipli [yani suçlu, kötü işli, ipe çekilesi] iki eli ve iki ayağıyla çabalayıp karaya yakın bir yere dek ustalıkla, denizde yüzer gibi yürüdü gitti. Bu durumda Sultan'ın önüne yakın bir yere kadar eriştiğinde kendisini denize attı ve Padişah'ın bağışına değer bir iş etmiş olarak karada da yol almak suretiyle, isteği olan Gümülcine Gümrüğü'nden gündelik altı akça geçimlikle muradına erip işi bitti. [92b minyatür] [93a minyatür]

❁

[93b] Deniz tarafındaki şenlikler böylece tamamlanmış, seyircilerin gözü deniz seyrine doymuş, şenlik sırası Okmeydanı'na gelmişti. Karadaki gösterilerin seyri tahtı feleklerce yüce Sultan'ın teşrifine bağlıydı ve Sadrazam'ın yardımseverlik bağışının meydanı deniz açıklığına döndürme iradesine dönük bulunuyordu. Şenlik gereçlerinin tamamlanması ve eğlence başlangıçlarının ayrıntılandırılması için, vezirlik sedirinde başköşeyi tutmuş, madde ve

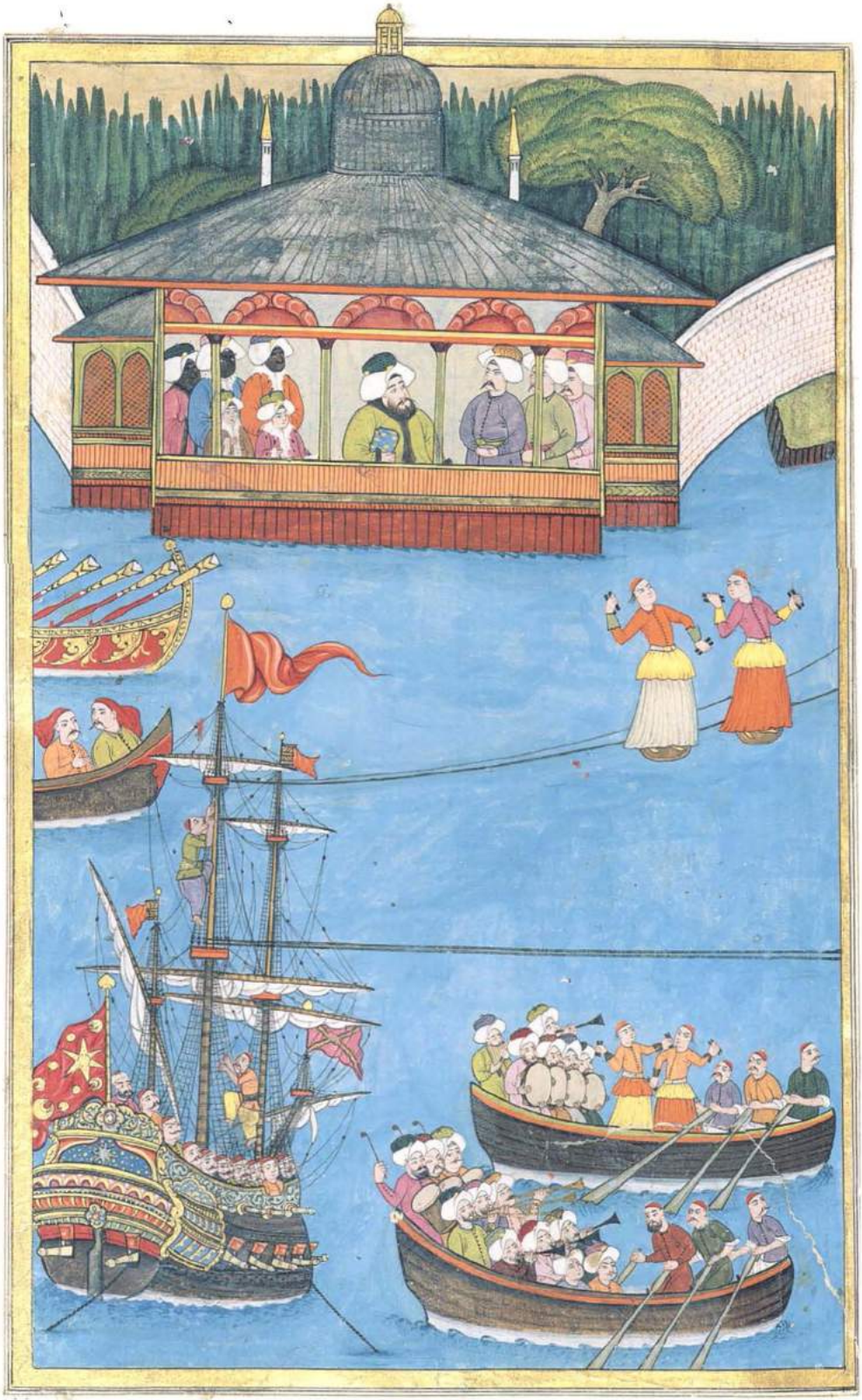

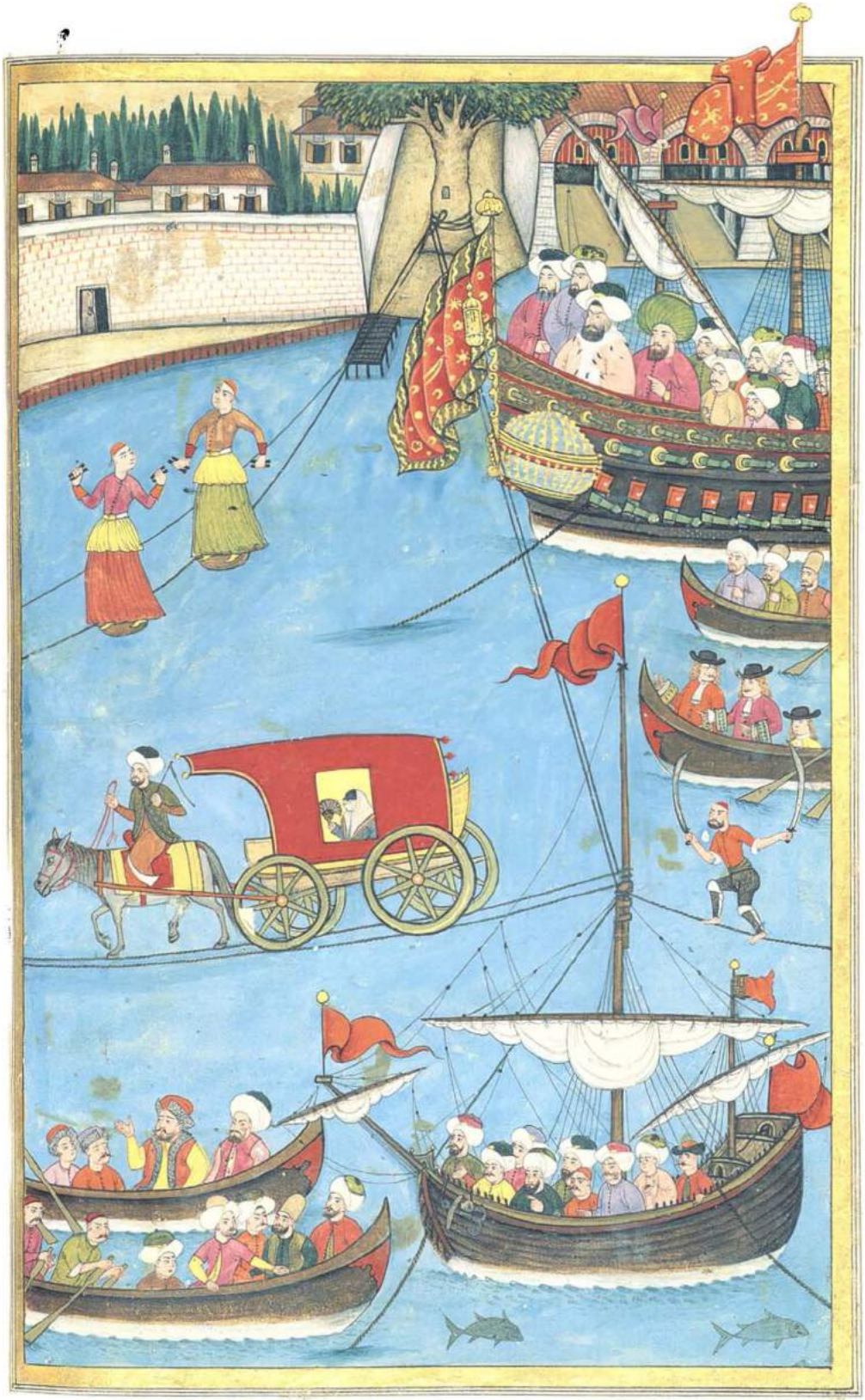

mana ülkelerinde önderler önderi olmuş Sadrazam Hazretleri Kapudane kalyonunda bir süre vakit geçirdi ve güler yüzle hâl hatır sorup hizmetinde bulunan kapı halkının gönlünü aldı. Bu sırada bendeniz de

Kalem elde, hokka belde; huzurunda hizmet ederek gezerken

iltifatkâr bakışlannı çevirdi ve o can bağışlayıcı sözleriyle, hayatın sıkıntıları yüzünden bu yan ölmüş hâlde bulunana hayat bağışlayıp: "Ey Vehbî! Gördüğün garip şeyleri ve tuhaf hâlleri güzelce izledin ve dikkatle gözledin mi; gereği gibi kafanda şekillendirip olduğu gibi yazıya aktarabildin mi?" buyurduklannda ben zavallı da: "Gördüklerim arasında gece ve gündüz olan bitenden mühim bir şey değil, belki pek küçük ve değersiz bir şey bile kalmamıştır." diyerek hiçbir şeyi kaçırmaksızın kaydettiğimi belirttiğimde: "Dün gece beygirinin dizgininden kurtularak kaçtığını; yakanın ve eteğinin havaî fişeklerden sıçrayan kıvılcımla yandığını; meydanda bulunanların dağıldıklan sırada, seyircilerin aynlıp gittikleri demde ve karanlık gece yansında yoldaşsız ve yardımcısız olarak bir başına fenersiz kalıp, ister istemez aklının ve şuurunun perişanlığını yaktığını da gecenin olaylan arasına kattın mı?" diye sorduklannda elimi hayretle ağzıma götürüp bir süre konuşma yolunu kapadım ve: "Allah Allah! Bu ne uyanıklık ve göz açıklığıdır ki, 'Kara talih eseriyle karanlık gece yansında uğradığım üzüntü ve sıkıntılanmdan, ne yazık ki kimsenin haberi olmadı ve başıma gelenleri, çevresini görüp gözetici Sadrazam'ın eşiğine arz etsem, ancak dilencilik ederek dil döküp el açmak şeklinde yorulabilir; güvenilmediği taktirde ise, şahitlik edecek ne gören var ne de hâlimi anlayan' diye keder içinde bulunur; o sırada muhzır ağa olan Ahmet Ağa'nın yardım atının yedeği olmak suretiyle esenlik kıyısına ulaştığıma şükredip sevinir; ertesi gün beygirimi karagöz eşeği gibi koşum ve eyer örtüleri yükünden anndınlmış bir durumda bulduğumu büyük bir mutluluk sayıp kıvanır, ancak soyguna uğramış örtüleri arasında bulunan ödünç bir gaddareyi ödemek düşüncesiyle düşünüp dururken, gece olup bitenler baştan aşağı nasıl oldu da Sadrazam'ın o parlak iç aynalanna aksetti" diye cevap vermeye kendimde güç bulamadım. İyilik tonlamalı sorulannı yinelemeleri üzerine gerçekliğini belirtme dudağını dudağını oynattım ve "Evet" diyerek doğru-

ladım; utanç ve çaresizlik içinde, ellerim göğsümde, [94a] sessizce başımı eğdim. Hâlimin dilinin bugün yaya kaldığımı ifade edici ve yürüyüşümün, sözümün ve duruşumun ertesi gün bir binek ödünçlemeye muhtaç olduğumu doğrulayıcı olduğunu görüp bir at bağışlamak suretiyle kaybımı karşılamak ve iltifat beratını yenilemek istemeleri sezildiğinde, değerli kethüdalan denizdeki gösterileri seyretmek üzere kalyonda, Sadrazam'ın yanında bulunduklarından, üzüntümden ötürü sevindirmek ve bu zavallıyı ululama atına bindirmek kastıyla, bendenize kınama yollu hitap yüzü döndürüp: "Bre utanmaz! Madem ki bindiğin at boyun eğip elinin altında bulunmak yerine firar yolunu seçti, niçin bize bildirmedin ki, seni, görenin "Maşallah" diyeceği güzellikte bir ata bindirmekle övünç meydanının binicisi edeydim; yerden kaldırmakla değerini ve itibarını yükselteydim; kaçan kıçı açıkta beygirine karşılık kıllan misk kokulu ahuya benzer, endamı gönül alıcı bir at vereydim; belki de, mükemmel donanımlı, güneş gibi parıl parıl bir atla da velinimetimizin kerem manzumesini müstezad kılaydım" buyurduklarında, bu üzgün ve dili tutkun kul da: "Efendim! Ben hâlen başımdan geçen bu talihsizliğimin velinimetimiz tarafından duyulmasına üzülür ve bundan utanç duyarken, hizmetim geçmezden önce, yani kulca bağlılık satrancının yaygısında o herkesin sığıncağı olan Şah'a[1] yaraşır bilgince[2] bir tavırla yetenek ve yeterliliğin fil gövdeli atını yürütmeden ve hakkımda bir kimse piyade sürmeden efendilerimin devlet eşiklerine yüz sürmüş olmamın onurunu yeter bulmazken,

Ey ay gövdelim![3] Yere kapanıp da yerlere yüz sürüyerek güneş gibi kapına nasıl gelmem?

diye cevap verişim eli denizce açık Sadrazam'ın hoşuna gidip bu kullarına kuşamı ve örtüsü tam da istediğim gibi, dört başı mamur, emsalsiz, görenin

---

[1] Metnin bu kısmında şah, vezir, fil, at, piyade sözcükleri satrancı çağrıştaracak şekilde kullanılmıştır.

[2] *Ferz* satranç oyununda "vezir" anlamına da geldiğinden *ferzâne* "vezirce," "vezire yaraşır" demektir ki, yazar ikincil anlam olarak bunu da çağrıştırmaktadır.

[3] Şişmanlığına imada bulunuyor olsa gerektir; eğer öyle ise bunu "şişkom," "tosunum" anlamlarında kullanılmış saymak gerekir.

maşallah diyeceği türden bir at bağışlanması için kendi ağızlarıyla emir buyurdular. Bunun değerimin doru atını övünç meydanında coşkuyla salındırmış olduğu, yüksek emirleri uyarınca buraya yazılmaya değer görüldü.

Bu birkaç satırlık yazı dört bir yanı uğurlulukla çevrelenmiş düğün ziyafetini nitelemek; azığıyla herkesi doyurucu Padişah'ın düzülen şölen sofralarını, Şah'ın bağışlarının konuk evinde bu sofraların donatılmasını ve meydana gelen sayısız coşku ve sevinci bildirmek üzere kaleme alınmıştır.

Bu ayın yirmi birinci [24 Eylül 1720 Salı] günü Aynalıkavak'ta olan seyirlik oyunlar kudretli Sultan'ın buyruğuyla dürülüp, kıymetli taşlarla bezeli, dalgalı ayna yüzünü başında kavak yeli esen seyircilerin seyir gözünden dokuz katlı örtüyle perdelediğinde,

Yer yüzünün Padişahı, adaletli şahlarşahı Hazretleri,

[94b] saat altıda, dokuz katlı göğün imrendiği Okmeydanı'ndaki adalet kasrında köşeye geçip kuruldular. Bunun üzerine her zamanki gibi şenlik toplan atılıp nevbethaneler çalındı ve Sultan'ın gelişini müjdelemek amacıyla, ürküntü verici tiz sesli kerrenaylann dilinden halkın kulağına sesler salındı.

Bugün Yeniçeri Ağası ve diğer ocak ağalan hazretleriyle bu ocağın odabaşılan, vekilharçları, aşçıları ve diğer neferleri şölene davet edilmişlerdi ve hepsinin alışageldikleri divan yemeğiyle özel olarak doyurulmalanna niyet olunmuştu. Bu sebeple düğün meydanının dört bir yanı ve padişah otağının önünün köşesi bucağı, yabancı birinin girişini engelleyecek kısmı hariç olmak üzere, serbestçe girilebilecek bir alan olarak belirlenmiş, sözü edilen ocak halkının sığabileceği kadar yere kazıklar kakılmış, bu kazıklara da sağlam urganlar takılıp meydan boşaltılmış ve böylece oluşturulan alan yeniçerilere tahsis olunmuştu. Bu esnada yeniçeri ağası Mehmet Ağa düğün meydanında emrindekiler için kurulmuş olan çadırların bulunduğu Ağalar Menzili dairesinden, divan düzenine göre, töre uyarınca özel giyimi ve gövdesi sarsılmaz alayıyla şölen otağına geldi, diğer ocak ağalarıyla ziyafet ve ağırlan-

ma yerinde yerini aldı. Her zaman olduğu gibi, söz konusu otağda kendileri için düzülüp hazırlanmış olan sultan azıklan sofrasında yemek yeme nimetini gözlerken o konuksever, İbrahim Halil huylu Sadrazam Cenaplan bir başka türlü daha ağırlamayı düşünüp adı geçen ağa hazretlerini, İstanbul Ağası-'nı, Yeniçeri Efendisi'ni, Kul Kethüdası'nı ve Sekbanbaşı Ağa'yı özel zamanlarda giydikleri üstleri ve sanklanyla seyir çadınna davet ettiler ve yapılacak şaşırtıcı oyunlan seyretmeleri için sevinç nimetiyle de gözlerini doyurmalanna izin buyurdular. Onlar da emre uydular ve Sadrazam'ın eteğini öptükten sonra ululanma mevkiinin döşeklerine oturdular. Bu arada cambazın ipe çıkması hususunda kutlu buyruk çıktı; ancak gergi ipleri henüz çekilip sağlamlaştınlmamıştı ve bu da büyük hazırlık gerektirmekte idi, bu yüzden de: "Bugün hiçbir şekilde mümkün değildir" diye cevap verilmişti. Durum böyle iken değeri, yardım ve gayreti yüksek Sadrazam olağanüstü çaba gösterip, İsa menkabeli [yani nefesiyle cansıza can verdiği nakledilen İsa Peygamber gibi] Padişah'ın kutlu sözünün can bulması için haseki ağalan görevlendirdi ve "Bucurgat denilen aletle gerilip sağlamlaştınlması mümkündür" diye sağlam fikir ve şaşmaz görüşlerini bildirdi. Bunun üzerine hasekiler hemen Padişah emrinin yerine gelmesi için gergi iplerini gerip sağlamlaştırmak üzere işe dört elle sarıldılar ve iyi niyetlerinin kol gücüyle her urganı istenildiği gibi gererek yerlerine bağladılar; [95a] böylece Allah tarafından sultan sözünün geçerliliği sağlanmış ve padişah buyruğunun güçlendirilmiş olduğu uzakta yakında olanlarca görülmüş oldu.

Gerçekten de işi bilenler bu güç işin başarılmasının imkân dışı olduğuna karar vermişti; zira yeniçerilerin geçmesi için düğün meydanının bir kısmı boşaltılmış, başıbozuk seyircilerin hücumunu önlemek için kazıklar ve kazıklara bağlanacak alet edevat hazırlanmış, cambazın sağlam köklü bir ağaç gibi olan gergi iplerini sağlamlaştırma işi tehir düğümüne salınmıştı [yani unutmamak için parmağa ip düğümlenmek suretiyle tehir edilmişti]. Böyle iken cambazların sanat menziline erişecekleri, maksat ve meramlarına kavuşacakları gergileri bir anda sağlamlaştınlmış, emelleri iplerinin bağlantıları sıkıca yapılmış, padişah otağı karşısında yeniçeri ordugâhına doğru altı yüz

adım kadar urganlar çekilmiş ve ip cambazları çarçabuk, ağ üzerinde gezinen örümcekler gibi, ustalıklarını sergileyecekleri konaklarına ulaşmış oldu.

Bu arada Cebeciler tarafından da yedi başlı bir yapma ejderha getirildi. Küpe binmiş bir cadı kuklası o ejderhaya binip dizginini eline almış ve ejderhanın her başında bir ağız, fıskıyelerdeki ejder başı gibi su fışkırtır surette gösterilmişti. Bu ürküntü verici biçim seyredenlerin yüreklerine yılan görmüş afyon tiryakisi gibi korku saldı; şaşılacak bir durum ve inanılmaz bir görünüm sergiledi.

Topçular tarafından ise türlü türlü ateş oyunculuklarıyla dolu, gökyüzü gibi döner durur bir kale bu ejderin ardı sıra ortaya getirildi. Yapma bir fil kaleyi hortumuna bağlanmış olan urganla sözüm ona çekiyor ve kale de filin ardınca yürüyerek çekilip gidiyordu. Önündeki ejder yedi başındaki ağızlarından kıvılcım saçan fişeklerle sanki püskürme atıyor ve çarkıfelek gibi önüne gelene ateşler saçıyordu. Bu kalenin büyük giriş kapısında ince deriden yapılmış ürkünç çehreler, korkunç suratlar, midilli görünüşlü atlar ile üzerlerinde mukavvadan yapılmış acayip biçimler ve garip garip cisimler vardı ki, hepsinin elbiselerinde fişekler düzülmüş olduğundan, gülümsemelere yol açan biraz gezintiden sonra atlar yanar fitille tutuşturulduklarında sağa sola atılmaya ve hızla dolanıp inen yıldırım Burak'ının nalı gibi etrafa alev saçmaya başladılar. Bu arada binicilerinin de elbiseleri siyah renkli, yepyeni barut pamuğuyla doldurulmuş bulunduğundan, kıvılcım yayan ateşin tesiriyle tutuştu ve birine değen o kötü mü kötü kıvılcım diğerinin de eteğine erişti.

Pamukla ateşin oyunu olmaz

diye mırıldanarak her biri kestane fişeği gibi takla attıkça ve dolanıp inen yıldırım gibi birdenbire sıçrayıp kendini yerden yere bıraktıkça, turuncu elbiseyle kırıta kırıta oynayan rakkas çocuklara döndüler, ateşlerinden birbiriyle yaya ve atlı olarak ağaçtan kılıçlarla savaşıyormuş gibi göründüler ve çelik çomak oyununda ustalık gösterdiler.

[95b] Söz konusu kale, yanıcı maddelerini kullanmakla Revan Kalesi benzeri bir görüntü verdikten ve göğün dokuz kuleli hisarını andırır bir yapı olduğunu gösterdikten sonra o yapma filin ipleri çözüldü ve o ağır yük bağın-

dan kurtarıldı. Üzerindeki taht ve taht içindeki fil sürücüsü kılığında bir katı yürekli çocukla kendi kendine dolaşmasına izin verilmesi üzerine, meydan yerinin yaygısı o ağır filin sarhoşça gezinmesinden ve dolanmasından satranç yaygısına döndü. Kale de kâh Ehram Dağı'nı andırır ağır bir kaya parçası, kâh meydanın ortasında aşılmaz bir set ve bir sürü kilit ve anahtarı olan bir hazine gibi düşman saflarına karşı durdu ve savaş harmanında dövüş kasırgasıyla tüfek ve top mermi ve güllelerini esti savurdu.

Bu kalenin ele geçirilmesi için o kaleler alıcı Padişah'ın karşısında, sağ yanında savaş için dizilen erler safında yer alan ve kılıçlaşıp dövüşmek için hazır bekleyen topçu askerleri gayret kemerini kılıç gibi kuşanıp, bendi yıkılmış su gibi kaleye doğru boşandılar. Bunlar birbiriyle dövüşür, yaka paça boğuşurken otağın önünde çengiler tefler, rakkaslar çalparalarla çalıp çığırmaya ve vuruşma ve kınşma ateşini kızıştırmak için kızgın sesli kerrenaylar cenk havası çalmaya başladılar. Bu sırada halat üzerinde yürür biçimde yapılmış dağ gövdeli kalyonlar da geçen gün olduğu gibi birbirine top ve tüfek atmaya başladı, karşılıklı olarak savaşa tutuştu. Barut dumanı aydınlık günü kapkara gece gibi kararttı ve âlemi tedirgin eden top gürültüleri ortalığı zelzele gibi sarsan vuruşlarıyla göğün dokuz burçlu hâkiminin [yani güneşin] keyfini kaçırttı. Bir süre çatışıp vuruştuktan sonra "Kes" davulu çalınması üzerine sığınakları olan limanlarına gittiler.

Bu arada Topçular dairesinde bağlı bulunan çektiri de arada bir kürekleri-ni çektire çektire bulunduğu yerden dinlenme lengerini alarak, şan denizinin sahili olan sultan otağının eteklerine ulaşmak için gayret yelkeni açtı; o da top ve tüfek atarak, savaş ve dövüş aletlerini kullanarak, Sultan'ın kutlu dileğinin taraftarlığı, kuşatma altında bulunan söz konusu kaleden ve onu kuşatmış bulunan çok sayıdaki askerden hangisinden yana ise o yana yardımda bulunma eğiliminde olduğunu haber ulaştıncı toplarının diliyle bildirip kendi çapında hizmet sundu ve edeple yerine geri döndü.

❁

Bu neşe saçıcı ve düşmanın yüreğini dağlayıcı uğurlu günde bütün Yeniçeri Ocağı neferlerine haftada iki gün yemeleri âdet olan azık sofralarından

daha üstün olmak şartıyla yemek verilmesi tasarlanmış, kendilerine davet duyurusu yapılmış ve ziyafet yemeği yemeleri için buyruk çıkanlmıştı. Bu yüzden ağaç sehpalar [96a] üzerinde, boynuzlan altın varaklarla yaldızlanıp süslenmiş, her biri bir hilâlî sangın yan düzgün süsünü andınr iki yüz adet kızarmış koç boynuz boynuza alana getirilmiş ve kannlannın içine birer ikişer diri taklacı güvercin saklanıp gizlenmişti. Yine boynuzlan renk renk boyayla bukalemun gibi rengârenk bir görünüme büründürülmüş üç yüz adet pişmiş koyunun da boynuzlannın arasına birer limon konulmak suretiyle, bunlar da turunç bahçesinden daha hoş bir görünüşe büründürülmüştü. Yine uygulanagelen töre gereğince, dört bin beş yüz tabla pilav ve zerde meydan sofrasına yayıldı ve her tablaya her biri yanmşar okkalık ikişer has ekmek de konularak onlar için özel sofra kuruldu; aynca yirmi adet "mancana [damacana]" denilen büyük fıçılarla, cana can katan şaraba bedel olmak üzere, ayın geceyi aydınlatan incisinden daha an duru, sabahın gümüş çizgiler gibi görünen ışık dalgalannın pırlantasından daha şeffaf olan berrak sular, yol üstlerine konan ve gelip geçenin susuzluğunu dindirdiği sular gibi konuldu.

Padişah'ın ülkesinde din hükümlerine göre yeme içme zevkine izin yolu bulunduğu sırada adı geçen ağa tarafından Kemerler Suyu'ndan saf, berrak ve şeffaf, çok iri ve değerli elmastan yapılmış, çok güzel bir kuşak [toka], ikişer tahta samur ve vaşak ve mükemmel donanmış, yel ayaklı, ceylan yüzlü, eşsiz benzersiz bir at hediye edildi. Bunlardan başka: her biri dörder giyimlik Acemî dîbâ, yepyeni telli, çok değerli Hatâyî; yine türü başka, nakışlan bambaşka, altın telli ve sade işli Hatâyî; rengârenk çuha, mahut ve hoş görünüşlü taraklı atlas olmak üzere, toplam olarak yirmi dört giyimlik kumaş da hediyeler dizisine katıldı ve mutat merasimle Kisrâca âdil Padişah'ın önüne sunuldu ve güzel huylu Sultan'ın iyi karşılama mezadında geçer akça sayıldı.

Sonra yeniçeri Efendisi Osman Efendi tarafından da her biri beşer adet hünkârî destar, telli sûsî, parlak putadarî, Hindî kutnî, Keşmîrî şal; toplam olarak yirmi beş top hediye türü eli denizce açık Hünkâr'ın ayağı altına serildiği sırada saltanat şöleninde konuk sahipliği eden, azık ve bağışı Keykâvûs-

ça engin, Sultan adına tam yetkiyle iş gören, yani devleti sahiplenen Hazret yüce Padişah'ın kutlu huzuruna davet olundu. Adı yukarıda anılmış olan yeniçeri ağası kullarının da yanında bulunması ve Sultan'ın yüzünün nimetiyle de bir türlü ağırlanmış olmasından sonra şölen için bekleyenlerin ve yemeği gözleyenlerin dedikodu ağzını kapamaları, arzu dişlerini bilemeleri ve lokma peşindeki iştah midelerini hazırlamaları İbrahim Halil huylu Padişah'ın her şeyi doğru bir anlamla değerlendirici gözüne iliştiğinde kutlu izin çıkması üzerine, Dergâh-ı Âlî kapıcıları kethüdalığıyla seçkinler içinde seçilmiş, güzel ahlâkıyla [96b] tanınmış, yumuşak yüreklilik ve esirgeyicilik nitelikleriyle nitelenmiş, daha önce Cıgalzâde kethüdası izzetli Mehmet Ağa Hazretleri hâl diliyle "Haydi davranın" diyerek büyük divanda olagelen kanun ve düzenleme ve sultan eşiğine kulca bağlı olanları kıvandırma kuralı üzere gümüş asa, üst ve ululuk sembolü mücevvezeyle yürüdü. Kapıcılar peşkeşçisi de keçesini giyip, ardına gölge gibi uyup, büyük bir gösterişlilikle yeniçeri neferlerini selamlayıp: "Şahlarşahı'nın yiyecekleri yağmadır, alan alsın" diye mırıldanarak yemek yenmesi için genel izin verildiğini bildirir bildirmez, hepsi birden, kale fethi için saldırır gibi saldırınca kalkan tozdan "Yer yüzü altı oldu, gökyüzü sekize döndü" sözündeki gizli anlam açığa çıktı; yani kuşluk aşı niyetine bu topluluk haykırarak uçan turnalar gibi birbiri ardına sıra sıra dizilip, her biri bir yana hücum ederek birer kebap sinisine üsküflü şahin gibi süzülüp, yemek tablasına yağma pençesi savurarak kaşıkların göğüs yancı satırıyla koyun sürülerinin ve sunulan hayvan dizilerinin yüreklerini delip de "Her çeşit av koyunun ortasındadır" diye mırıldanarak ciğerlerini dilmeye büzülmüş [yani üstüne kapaklanmış] iken düzüldüklerinde [yani doğrulduklarında] her bir tablayı yer edinmiş ve yurt tutmuş birer ele avuca sığmaz güvercin aralarından fırlayarak ve bukağı ve bağını açıp kaçmış zindan esirleri gibi kalp diliyle "İmdat" diye seslenerek,

Başında çevir de azat et devletli sultanım

ezgisiyle yeri İskenderce yüce Padişah'ın bulunduğu yöne doğru sığınma kanadı oynattılar ve adalet kasrının kubbesinin tepesinde güven içinde olacakları bir yuva kurmaları için dilekte bulundular.

❖

Yeniçerilerin, adalet tahtında oturan o büyük hükümdarın azığıyla gönülleri doyduktan sonra önceki günlerde olduğu gibi tulumcular koşa seğirte, fil hortumuna benzeyen kırbalarıyla neşe ve maskaralık serpintisi saçarak alışık oldukları görevlerini yerine getirdiler. Ardından berberler kethüdası, yaşlıları ve yiğitbaşılarıyla cerrahların ileri gelenleri ve duacıları yüksek soylu ve yüce mertebeli Sultan'ın önünden geçtiler. Cerrahbaşı Nuh Efendizâde Süleyman Efendi de onların ardından geliyor, mehterhaneleri ise

Korkarım mahallende bir gün kan dökülür

nağmesini döktürüyordu.

❖

Bugün de iki yüz elli iki sünnet çocuğu ördekçi[1] çorbacı neferleri arasından geçip gösterişli bir kalabalık hâlinde yürüdüler; ayrıca şenlik için çengiler üç yerde kol kol çalıp oynadığı gibi, hayalbazlar da çadırda perdeler kurdular.

❖

Bugün saat onda aşçıbaşı ve çaşnigirler, mücevveze ve divan kaftanlarıyla ve tablalarla yemek taşıyarak yürüdüler ve misafir çadırlarına yemek götürdüler.

Yukarıda söz edildiği gibi, izzetli Yeniçeri Ağası Mehmet Ağa ve kendisiyle birlikte oturan savaş ormanının arslanları [97a] cömert Sadrazam'ın obasında yemek yedikleri sırada devletli Sadrazam Hazretleri sağ kola takılan bir muska gibi ululuk mevkiinin sağ yanında yer aldı, yani sağ yanın başköşesine büyüklük vişahı gibi yerleşti. Sonra Rakka Valisi saadetli Ali Paşa ve saadetli Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri, daha sonra da İstanbul Ağası ağırlama sofrasına oturdular. Sol yanda devletli İbrahim Paşa Hazretleri oturdu;

---

[1] Yeniçeri ocağının 51. bölüğünün çorbacısına [başına, subayına] verilen ad. Yazar bunu daha önce "elli birinci bölüğün çorbacısı –ki ördekçi adıyla şöhret ağacında kanat çırpmaktadır–" sözleriyle bir açıklama biçiminde belirtmişti. "Ördekçi çorbacı neferleri" burada "ördekçi denilen bölükbaşının askerleri" olarak anlaşılmalıdır.

onun da yanına, sırasıyla, Yeniçeri ağası Mehmet Ağa, Sekbanbaşı Hacı Mustafa Ağa ile Kul Kethüdası Hasan Ağa birbiriyle diz dize sıralanarak yemek yediler ve türlü türlü ikramlar görüp ağırlandılar.

Üç direkli çadırda da iki sofra kuruldu; birine Defterdar Efendi baş oldu, birinde de başköşeye izzetli Çavuşbaşı Ebubekir Ağa kuruldu. Sadrazam'ın sofrasına sığmayan ve "ocak ağalan" adıyla ayncalıklı yerleri bulunan ocak ileri gelenleri yemek yiyerek ağırlandılar; diğer çorbacılar da kurulan yirmi sofrada mertebelerine göre ikram gördüler.

Yemekten sonra, Sadrazam'ın yanında toplanıp da sultan sofrasında yemek yerken yan yana sıralanan, adı geçen iyi huylu ağalar "*Yemeği yediğiniz zaman dağılın*" [KUR'AN, AHZÂB 33:53] ayetinin anlamının gerçekleşmesini bekledikleri sırada, Sultan adına tam yetkili vekil, kapı halkı Dârâca gösterişli, o bağışı çok Sadrazam Hazretleri veda anında sultan sofrasının konuklan olan ocak halkını hoşça davranmak ve gönüllerini okşamak suretiyle ödüllendirmek kastıyla, değerlilik yuvası olan çadırlannı şereflendirdiler ve töreye uygun olarak başlanna kallâvîlerini bir süs gibi giyerek bütün Divan halkına büyüklük ve gösteriş gereğini bellettiler. Bunun üzerine yeniçeri zabiti olan, adı geçen ağa –*Allah ona sunduğu nimet paylarını genişletsin*– hazretleri mücevveze ve üst kaftanı, diğer ocak halkı da divan giyimleriyle Veziriazam'ın eteğini öpme şerefini elde ettiler.

❁

Bu sırada daha önce sözü edilen kale, sultan donanmasının başgemisi gibi meydan limanına demir attı. İçindeki askerler kelle kopancı kılıçlannı sıyırmış, ağzından ateş saçan ejdere benzer tüfekleriyle mermi yağdırarak kendilerini kavga havasına kaptırmıştı. Kaleyi ele geçirmek için vuruş ve dövüş kılıcını sıyırmış olan topçu neferlerinin yansı kalenin sağından iki kez yaylım ateşi açıp birden hücuma kalkarak, diğer yansı da sol yanından saldırarak savaşa tutuşmuşçasına silâha davrandıklannda kaleden de toplar ve tüfekler atıldı ve kaleyi kuşatanlar püskürtme fişekleriyle geri püskürtülüp, el humbarası yerine patlıcan ve misket topu güllesi yerine Sinop elmasıyla gerisin geriye sürülüp birbirine kanştılar. İki taraftan biri kesin üstünlük sağlayamayınca, daha önce sözü edilen çektirme yardıma gelip o da kaleyi topa tutma-

ya başladı; böylece kale içindeki askeri savaş ateşiyle haşladılar. Bu sırada topçular tekrar saldırdılar, kaleden çıkan dalkılıçlar da topçulara kılıç savurdular. Fakat iç kale böyle ölümüne kapışmaya karşı dayanacak güçte olmadığından, bu yapma kalenin güzel görünüşlü kulesi hayal fanusu gibi bir saat kadar döndü ve seyredenlerin fır fır dönen gözleri şaşakaldı. Sonunda dördüncü hamlede topçular el humbarasına ve çarkıfeleğe bakmayıp kaleyi ele geçirdiler, içindeki askerleri zincire vurdular; kulesinde ezan okuyup yüksek sesle tekbir getirdiler ve zabitlerini esir edip büyüklük tahtında oturan Padişah'ın önüne getirdiler.

Yemek yeme ve ağırlama merasimi bu şekilde sona erdirildi. İkindi nevbeti çalındığında her kişi yönünü kendi yerine yurduna yöneltti, gece şenliği seyri için rahatça oturabileceği bir yer hazırlamak üzere seğirtti ve herkes yerlerine dağılıp gitti. [97b Minyatür] [98a Minyatür]

[98b] **Bu sözleri ateşten sayfa kutlu düğünün sekizinci gecesinde yapılan fişek şenliklerinin mehtabı andırır aydınlığının; dünyayı kaplayan, felekleri tutuşturan alevinin nitelenip anlatılması, açıklanıp yazıya dökülmesi hakkındadır.**

Bir gece vakti, doğu hükümdan [yani güneş] adına yönetim görevini üstlenmiş, batı ülkesinde sözü dinlenmiş Şam[1] meliki, karanlık ülkesinin sultanı ünlü Nureddin'in,[2] yani güneş gibi aydınlık saçıcı ayın, yıldız direkleri ve akan yıldız ipleriyle Zengistan meydanına ışık çadırlan kurduğu, yıldınm yağdıncı bulut gölgelikleri diktiği ve ortalığa aydınlık saçıcı mehtap ışığını yaydığı keyifli vakitte, düğün alanının etrafı mahyalarla süslendi. Sağ yanında yeşil kandillerden yapılmış bir yeşil selvi, onun ardında renk renk kandillerden çok zarif ve göz alıcı bir ibrik, onun da arkasında imrenilesi bir köşk ve yüksek bir yeşil kubbe; topçular dairesinde demirden kale dövücü

---

[1] Aynı zamanda "akşam" anlamına da gelmektedir.

[2] Yazar "el-Melikü'l-Âdil" lâkabıyla tanınmış olan Şam ve Halep Atabeyi meşhur Nureddin Ebul-Kâsım bin lmâdeddîn Zengî'ye (1118-1174) atıfta bulunmaktadır. Yakındoğunun siyasî tarihinde önemli roller üstlenmiş bu hükümdarın adının "dinin ışığı" anlamına gelmesi yüzünden de kelimeyi her iki yönü [Sultan ve ışık] çağrıştıracak biçimde kullanmış olmaktadır.

bir balyemez top ve top arabası benzeri, zümrüt renkli kandillerden güzel bir biçim yapmak suretiyle düğün yerinin zeminini taşlı bir yüzüğe benzetmişler, aynca adalet merkezli padişah köşkünün önünde servi görünüşlü iki minaresi olan yüksek ve güzel bezeklerle bezenmiş bir cami yapmışlardı ki,

O yüksek camiyi seyredenler: "Allah en büyüktür; şanı yüce olsun" der

beytinin anlam ışıklannın doğuş yerine dönmüş ve göklerin Mihr ü Mâh Camisi'yle bir boyda görünmüştü. Göğün burçlannın panltılı manastırlan kıskançlık ateşiyle parlıyor ve bu caminin âsümânî fişeklerinin ışınlan feleklerin camilerine minare olacak derecede yükseklere fırlıyordu.

Düğün meydanının sol tarafında söz konusu camiye bitişik, gök mahfiliyle bir boyda, dokuz basamaklı bir minber ve bu caminin büyük dış kapısından girilen avlusunda gölgeli, zebercet renkli bir selvi yapılmış, onun arkasında yeniçeri ağasının yerleştiği bölgede, düzgün direği ay ağırşağına ulaşmış, on iki nur hazneli bir çadır kurulmuştu. O derecede süs gereçleri düzüldü ve şenlik araçlan bir araya getirildi ki, parlak kandillerin ışıklan yıldızlann gözünü hayretten ateşe düşmüş kuş gibi fır fır döndürdü. Bu hazırlıklardan sonra şah kösü ve padişah nevbeti gök gürlemesine dehşet saçıp meleklerin kulağını sağır ettiği zaman, yatsı vaktinde, adalet köşkünün adaletli Padişah'la hem bire bir kelime karşılığıyla şah-nişîn [yani şahın oturduğu yer], hem de özel anlamda şahnişin [yani Padişah'ın oturduğu yer] olduğu; Sadrazam Hazretleri'nin, gölgesi sidreye benzer saltanat makamının ve adalet güneşinin gölgesine oturduğu, diğer vezirlerin de Saltanat Hüması'nın kanadı altındaki gölgelikte yer aldığı sırada, kulca bağlılannı koruyup gözetici Şahlarşahı tarafından "Fişek şenliklerine başlansın" diye kutlu buyruk duyuruldu ve yer yer ateş şenliğinin parlak ışıklı eserleri görüldü.

Bu gece ortalığa ışık saçan garip ateş oyunlanndan biri şu idi: Meydanda siyah barut yığılı, Leylâ'nın çadınnın siyahı gibi [99a] siyah ışık dolu zift renkli bir çadır kuruldu, içinde bulunan bir sürü kestane fişeği hızla kanat çırpıp uçan yarasa gibi göğe savruldu ve binlerce püskürme fişeği de çadır mehteri gibi hizmete koyuldu.

Biri de Sadrazam'ın enderun ağalarından, Kilerci Ankad adlı namlı bir ustanın –ki

Ankad ne kadar yüksek uçarsa yaraşır

mısraını doğrulayıcı ve Sadrazam'ın iltifatına pek de yaraşıcıdır– yaptığı fişekti. O da mükemmel ve bambaşka bir çadır yapmış, türlü türlü ve garip nakışlar meydana getirmişti ki, meydana sanki kutlu düğün güzelinin peçesini kaldınp eşine görünmek için oturduğu yer olmak üzere alev ipeğinden, gök renginde, dokuz bölmeli bir çadır hâlinde kuruldu. Dört yüksek sütunu vardı ve her sütunun tepesinde halis alev külçesinden altın renginde bir alem görülüyordu. Her ipi bir akan yıldız, her topu bir güneş, her köşesi bir ateş haznesi ve pencere kafeslerinin her çubuğu birer nar çiçeği dalı olduğundan, duydukları kıskançlık ateşi feleklerin eteklerini ve yıldızların fişeklerini tutuşturmuş, âsümânîleri ise havaî ok gibi nesr-i tâir'in rahatını uçurmuştur.

Aynca üç ayaklı destekler üzerine yerleştirilmiş, Ankad Ağa'nın icat edici eliyle düzülmüş bir sürü büyük, görülmemiş ve uzun âsümânî fişek –ki göz erimi dürbünü yukan doğru çıkışı ve yükselişi sırasında ona erişemez ve gece vakti çekilen ahın hızla uçan güvercini iniş yolunda yan yolda kalıp yetişemez– gökler âleminde alev tufanı kopmasına yol açtı ve bir saat kadar şenlik saçtı.

Ve çepçevre beyaz alevli alıştınlmış neft ve kömürle karışık barutla hazırlanmış, bahar çiçeklerinin parlaklığını sönükleştirici, türlü türlü ateş çiçekleriyle yapılmış süsleri göz alıcı; Acem çârbâğlanndan parlak bir köşe ve Acem makamında bestelenmiş murabbalardan güzel bir mısra görünüşünde yepyeni bir nakış[1] belirdi. Her çiçeğinin şekli seyredenlere büyü tılsımı, yeşil renkli çemeninin her taş kırıntısı eğlence bahçesinin yolunda yürüyenlere gül renkli ayak kabarcığı oldu ve ışık saçan yanıcı maddelerinden oluşan çiçek bahçesi bukalemun gibi rengârenk göründü.

Sonra topçular ocağı tarafından görünme ışığı gösteren, bin yüz adet türlü

[1] Yazar Acem, beste, murabba gibi musikiyle ilgili terimleri asıl anlamları yanında ustaca kullanmaktadır.

türlü alevli fişekten yapılmış bezekli bir yapı; etrafı yüz âsümânî, otuz bahrî, iki çarkıfelek adlı ışık saçıcı fişek; otuz tabancalı, iki havan, iki bin kestane, delice ve badaloşka adıyla süslenip ünlenen fişeklerden vücuda getirilmiş dokuz bölmeli bir çadır düğün meydanına kuruldu ki, karanlık gece mehtap gibi ortalığı aydınlatan ışıklannın aydınlığıyla aydınlık gündüz güneşi gibi seyircilerin gözlerini kamaştırdı.

Ardından cebeciler ocağı tarafından hazırlanan şadırvan fişeği denilen bir ışık fıskıyesi görünüm kıvılcımlan saçtı; aynca kümbet biçimli bir çadır fişeğiyle yüz âsümânî, iki çarkıfelek ve gökyüzüne benzer kubbe biçiminde iki havan fişeği ortaya çıktı ki, bunların alevinin kat kat ışık olduğu görüldü.

Ardından Gümrükçü Yeğen Mehmet Ağa tarafından da bir çadır fişeği [99b] kuruldu, yüz elli balık şekilli havaî göğün Hut burcuna gönderildi, yüz bahrî fişeğiyle denizin balıklanna haber verildi, alev ve ateş kalenderinin ibriği olan yirmi maytaba ateş verildi, yüz püskürmeyle çavuşların yüzüne ateş suyu püskürtüldü. Sultan'ın huzurunda öyle bir şenlik görüldü ki, ne ayın gözü benzerini görmüş ne de doğu sultanı [yani güneş] yıldız mahyacılığıyla [yani yıldızlardan mahya düzerek] böyle zevkusefa sürmüştür. Çavuşlan püskürme fişekleriyle, etekleri kutlu padişah otağının çevresinden püskürtmeleri Sultan'ın o derece hoşuna gitmiştir ki, bu sırada düğün emini Halil Efendi'nin Şahlarşahı'nın tatlı damağına tat kattığını bildirmek için gönderdiği beş on tabla envai türlü şeker tekrar edilen bir masalın verdiği tat gibi o kadar tatlı gelmemiştir.

Ardından Cebecilerin ilgi çekici bir buluşu olarak bir tahta külah günah yükü gibi yüzü kara bir şahsın başına lanet halkası gibi geçirildi ve üstüne çeşit çeşit fişeklerden yapılmış bir aba kaftan giydirildi. Bu şahıs Padişah'ın önünden geçerken kaftanının eteğinin saçağına oynak alev rakkaslannın mumunun fitiliyle ateş verildiğinde öyle bir büyük gürültü koptu ki, o günahkâr adam alev gidişli ateşbaz ve oraya buraya sıçrayan kıvılcım gibi dört bir yana seğirte sıçraya ateşte yaşayan semendere benzedi ve seyreden düşünceli kimseler, *"Ey Rabbimiz! Bizi o ateş azabından koru"* [KUR'AN, BAKARA 2:231] ayetini okumaya başladı.

Bunun ardından meydana tersane-i âmire tarafından yapılmış, bu gecenin mutlu ve neşe dolu gündüzünde sağa sola su saçan, acayip görünüşlü file benzer ateş saçıcı bir fil geldi. Eşi az bulunur bu filin arkasına bir köşk yerleştirmişler ve içine üç adet fil sürücüsü kılığında ateşperest Hintli oturtmuşlardı. Filin hortumunda maytap, çiçekli ve daha başka çeşit çeşit fişekli yanıcı araçlar hazırlanmıştı. Bir süre gezinip dolandıktan sonra hortumundan kıvılcım suyu fışkırtarak ve püskürme fişeği kadar şenlik saçarak öyle bir büyük gürültü kopardı ki, meydanda bulunanlara ve seyredenlere ateşin yalımlanmasından son derecede korkuya kapılmaktan ötürü ateşperest gibi baş eğdirtip secde ettirdi.

Bunun da ardından bir fişek daha getirildi. Aynen büyük bir bostan kuyusu dolabı gibi, hızla dönüyor ve kovaları su yerine kıvılcım saçıyordu. Fişek dolu kovalarıyla beş on kere, her seferinde artan bir hızla dönüp ve her dönüşünde büyük bir gürültü koparıp âlemi şaşkına çevirmiş ve benzeri görülmemiş olduğu konusunda herkese ağız birliği ettirmiştir.

Bunlardan [100a] başka çeşit çeşit kandillerden altın boylu bir selvi; gümüş tenli, beyaz renkli bir fidan ve karışık renkli fişeklerden uzun direkli yüksek bir çadır ve bunların ardından da sarp bir akabe yapmışlardı ki, her biri akıllara durgunluk verici, aynı zamanda da eğlendirici, ürkütücü ve hayrete düşürücü idi.

Ve bunlardan başka üç küçük maytap, dört çarkıfelek, bir mührüsüleymanî, kırk ördek, yüz elli âsümânî, on iki çömlek, kar topu görünüşünde ve kış gecelerinde parmak çevgânına top olan helva topu biçiminde yirmi otuz fişek birer birer atıldı, bunların göğün yıldızlarına katıldıkları ve koyu karanlık gecede ay gibi ortalığa ışık saldıkları görüldü.

Ve yine Gümrükçü Ağa tarafından hazırlanmış muska biçiminde, benzeri görülmemiş, parlak bir fişek karanlık gecenin siyah sayfalarına çizgi çekti ki, düzgün gidişli, daire biçiminde dönücü dört pergeli ihtiva ediyordu. Pergellerden her biri aynı hizada bulunan pergele karşı eşit bir dönüşle yarım saat kadar öylece ölçülü biçili iş görmek suretiyle, düşünce mimarına düşünme ölçüsü ölçtürdü ve seyircilerin göz bebeklerini şaşkınlık pergelinin noktasına dö-

nüştürdü. Her dönüşü tamamlandığında sürüyle âsümânî fişek havada bölme işlemini gerçekleştirdi ve bu durum pergel dönüşlü, maharetli algılama ve kavrama gözünü ürkek ceylan gibi hayret zincirine tutsak etti.

Daha sonra on iki adet yoğurt çanağı getirildi. İçinde fişekler gizlenmiş ve üzerine deniz yüzündeki köpük gibi kaymaklar döşenmişti. Tulumculann, cambazlann yoğurtçulanna yemeleri için izin vermeleri üzerine, her biri birini kapıp ve bir tenhaya sapıp kaymaklannı yemeye başlar başlamaz içindeki fişekler tutuşup ellerini haşladı ve her biri bu ateşle her ne yana kaçtı ise, halk onları "Hayır, defol, bas git" gibi ret sözleri atarak taşladı. Yoğurt çanaklannı, seçip alma eliyle kaptıklannda "Kaymak kaymak" diye cilve satarken, bu işten bir fayda görmeyip, süt dökmüş kediye ve namusluluk iddiasında bulunurken, baskına uğrayıp yoğurtlamış gidiye[1] döndüler.

Bu sırada birisi, huzur yatağına yol göstermek için zorbazlann sopalarının süsü olan birbiri içine konmuş ortası delik taşlar gibi bir sopa üzerinde meşale biçiminde bir fişeği döndürdü, beş on kandili güvercin sürüsü gibi birden uçurdu. Bundan sonra ululuğa sığınak olan Padişah Hazretleri ile işi uğraşı büyüklük olan Sadrazam Cenaplan şenlik yaygısını dürüp yatak odalarına çekildiler. [100b Minyatür] [101a Minyatür]

---

[1] *Yoğurtlamak*: "Yakayı ele vermek, yaptığı işi beceremeyip yüzüne gözüne bulaştırmak, iş üzerinde iken basılıp enselenmek" anlamındadır.
Gidi: "Kadın pazarlayıcısı" anlamındadır.

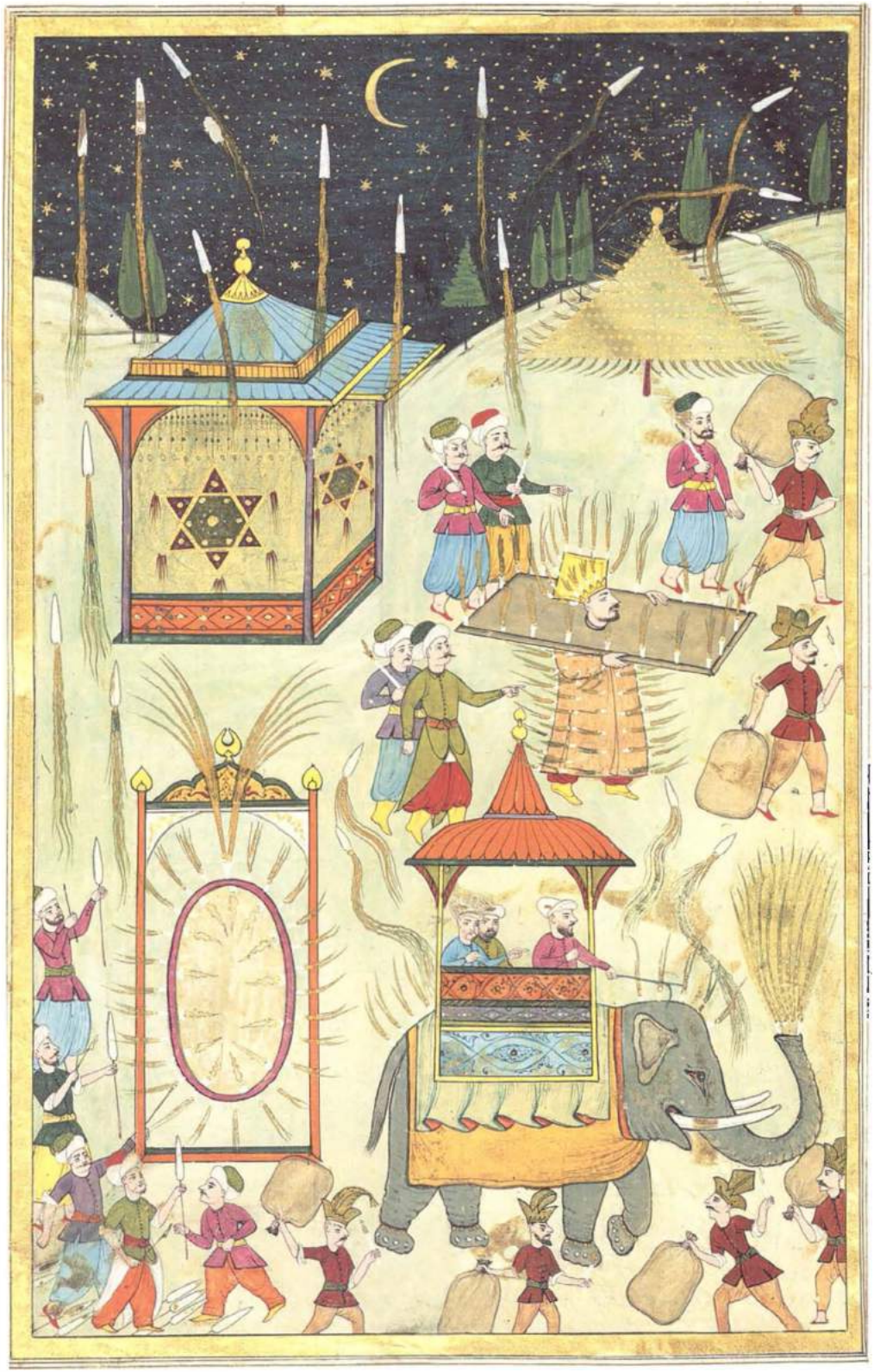

[SEKİZİNCİ GÜN]

[101b] Zilkade ayının yirmiikinci [25 Eylül 1720] ve kutlu düğünün sekizinci Çarşamba günü, sabahın otağ perdesi ardında oturan sultanı –ki dünyayı aydınlatan güneştir– doğunun aydınlık alanlı görünme yerinde ortaya çıkıp da baş göstermek için, batıda gecelediği konaktan gündüzün kır atına bindiğinde, göğün bulutu hızla seğirten kırbalı tulumcular gibi bahar yağmuru damlaları saçarak zeminin ve zamanın tozunu gidermişti. Sümbülî havanın üzeri çiy tanecikleriyle kaplı sümbül demeti gibi arı duru ve pırıl pırıl göründüğü, insanın içini sevinçle dolduran bu vakitte

Zevk ve sefa yolu yine sulanıp tasa tozu yok oldu.

Şevk çimenliği şaşırtıcı şekilde tazelendi; bütün çadır çiçekleri yine açtı.

Şenlik makamı yine çeşitlenerek gelişti; Zühre çalgıcısı bir başka hava tutturdu.

Eğlence sazı coştu; kimse yerinde duramaz oldu.

Şenlik gereçleri önceki günlerde olduğu gibi bir bir hazırlandı.

Düğün yeri bir başka şekle girdi; biz de yine sadede girelim.

Bugün düğün ve eğlence sonuçlarının önceki günlerde olduğu gibi büyüğü küçüğüyle kurulması[1] için düğün oyunlarının hizmet erlerine gerekli hazırlıkları yapabilsinler diye Sultan'ın teşrif vaktine dek bir iki saat fırsat verilmesi kastıyla, cömertlik meydanında er oğlu er, din ve dünya için övünç kaynağı olan değer; yardım ve gayret arsasında rakipsiz binici, binicilik yarışmasında ödül kazanıcı; sultanın tek yetkilisi, devlet yönetiminin her işten sorumlu kişisi –*Allah yüce şanını daha da yüceltsin, değer ve saygınlığını arttırsın*– Hazretleri [yani Sadrazam] karşı yakada yüksek bir tepe üzerinde çadır kurdurmuş ve yanında devlet yapısının temel direkleri olan çok değerli ve anlı şanlı vezirler olduğu hâlde bu tepeye çıkmayı ferman buyurmuştu. Teş-

[1] Metnin aslındaki *netice* [sonuç], *kübrâ* [büyük] ve *sugrâ* [küçük] mantık terimleridir. Yazar bu kelimeleri yine bir mantık terimi olan "kurmak" fiilini de katarak bir araya getirmiş, özel anlamlarını da çağrıştıracak biçimde kullanmıştır.

rifinin mutluluğuyla o yüksek yerin ve o sarp mevkiin değerini yükselttikleri, belki de övünme kılıcını gökyüzü dağının yamacına astırdıklan kınalı parmak ucundaki bez gibi açık seçik görüldü. Kuşluk azığı yeme vaktine değin orada kaldılar ve kaldıklan süreyi erlik için gerekli olan ve yiğitler için geçerli sayılan tüfek atma talimi, savaşçı ve savaş yollan egzersiziyle geçirdiler. Yirmi otuz kadar epeyi uzağa konmuş testiyi havada yıldız gibi dolanarak giden tüfek mermisiyle birer birer parçaladılar ve ok atmakta öyle nişancılık mahareti sergilediler, öylesi kol ve bilek gücü gösterdiler ki, düşmanlann gözünü korku ve kıskançlık okuna hedef ettiler ve dostlann dualı dillerinden, belki de ruhlar âlemindeki kutsal varlıklann ağızlanndan "Yüce Allah seni korusun" diye dua söylettiler. Tüfek atıcılann ustalan yenilgiyi kabullenme ve "pes doğrusu" ifadesi olmak üzere yere el koydular ve bu nişansız[1] kulun anlamca tam yerinde söylenmiş şu kıtasını hatırlayıp okudular:

Ey menzili yüksek olan! Bir nişan taşı diktin ki, gören, tüfeğin oraya yetişmesi olacak şey değil sanır.

[102a] *Elindeki yüksükten geçen ok testiyi öyle parçaladı ki, kulpu göğe sıçradı; gören hilal sanır.*

Bu şekilde burada birkaç saat eğlenme minderi serdiler, yemek yedikten sonra dönüp seyir otağına erdiler, kendi özel yerlerine geçip kuruldular ve katı yüksek, makamı yüce Şeyhülislam ve anlı şanlı yüksek vezirlerle birlikte oturdular. Saat beşte şenlik ve eğlence hazırlıklanna girişildi ve nevbetler çalınıp şenliğe yol verildi.

Bu esnada

Yer yüzünün hükümdarı, adaletli Padişah; devlet ve dine aydınlık saçan, Allah'ın buyruğunu ve Peygamber'in yolunu canlandıran;

Yani dünya sultanlarının sultanı Ahmet Han ki, varlığıyla dünyayı huzur ve güven yurdu yapan;

Kendisi Hakk'ın bir bağışıdır, halka kendi bağışı ise sınırsız; işte bu yüzden ona

---

[1] "Adı sanı belirsiz" anlamında kullanılmış olmakla birlikte, *nişan* kelimesinin "ok atma yarışmasında atılan okun düştüğü yere [menziline] hatıra olarak dikilen taş" anlamı da çağrıştırılmıştır.

verilen ad şudur: Velinimet;

Yardım ve çabası matem evini andıran dünyayı düğün yerine çevirdi; zamanı, sıkıntılı geçen zamanları telafi edecek zaman;

O heybetli kös güm güm ötüp gürlesin; toplar hücum korkusu salan şu sesle gümbürdesin: dan dan;

Zühre onu çalparayla raks ederek karşılasın; gökten atılıp gelsin, olsun hizmete koşan;

Şans ve mutluluk selamlamak için sıraya girsin; çünkü İskenderce büyük Hakan Hazretleri'dir gelen

nağmeleri, sesi ürkünç kerrenaydan işitildiğinde ve çavuşların tok sesli ve çoşkun gülbankleriyle kutlu müjde seyircilerin kulağına eriştiğinde daha önce olduğu üzere havada yürüyen kalyonlar yerlerinden ayrılıp harekete geçtiler ve birbiriyle savaşıp vuruşmaya giriştiler. Kalyonların, onları daha önce seyretmeyen, bu yüzden de alışık olmayan, yeni gelmiş, korkak tiryakilerden yana "yallah, yuf" türünden kuru sıkılarla "paf puf" etmeye başlamaları, onların da bunun tehlikeli bir iş olduğu kuruntusuyla çığlık atarak ve "imdat" diye bağrışarak pek merhametli Padişah'a sığınıp yardımını dilemeleri ortalığı kahkahaya boğdu. Ardından ayıların oyunuyla da tiryakilere bir oyun edilmesinin buyurulması üzerine, otuz kadar terbiyeden geçmiş ayı, deri ve kâğıt havsalasına sığmayacak [yani yazıya dökülemeyecek] derecede oyunlar gösterip meydanda dolandığında seyircilerden nice yağmur yemiş kurt [yani görmüş geçirmiş kimse] "Ayıya dalanmaktansa çalıya dolanmak yeğdir" diye mırıldanarak kalabalığın ortasından esenlik kıyısına kaçtılar; ama kalyon cengi korkusundan huzursuz olan keyfi kaçmışlar, büyük bir bezginlik içinde henüz bu durumu kavrayacak şuurda değillerdi ki, bu sırada ansızın birkaç samson da getirildi. Samsonların hırıltısı seyircilerin harıltısını ve yan canlı tiryakilerin horultusunu bastırıp, bir miktar hırlaşmak ve dalaşmakla ayıların kin pençeleri sivrildiğinde samsonlar yerlerine gönderildi ve onların yerlerine ayıcıların ayılarla güreşmeleri buyuruldu. Arslan yakalayan Kahraman'ın buyruğuyla ayıların her biri zincirleri çözülmüş durumda ayıcılara saldırmaya izinli olduklarını ve intikam almak için yol ve fırsat bulduk-

larını hissetmişler iken [102b] pehlivanlık kuralına uygun şekilde davrandılar ve ellere karşı pençelerini davet için savrulan el gibi hafifçe savurarak kullandılar. Ayıcılar da çekingenlikten sıyrılıp ayılara "Gel bakalım" diye hamle teklif ederek mertliklerini gösterdiklerinde ve her biri çingene işi bozuk düzen bir dille

Ne gelirsin be elinle, gelsene ayacığınla

diyerek, çingene Farsçası bir mısrayla meydan okuduklarında ayılar naralarını geğirti sesine uydurup ve bir ağızdan "Şirvan yaylası" türküsüne başlayıp bir hamlede onlara eriştiler ve pehlivanlar gibi birbirine giriştiler. Pehlivanların birbirine dalışları türünden dalışlar yapmakta ve amansızca saldırmakta bir dakika kaybetmeyip ayıcılara üstünlüklerini gösterdiler ve seyreden pehlivanlara "el arkası yerde" [yani "pes"] dedirtip ustalık sergiledikten sonra boyunlarına yine zül halkası geçirileceğini hissettiklerinden dört bir yana kaçıştılar, oraya buraya koşuştular. Bu sırada bir sürü korkak kimseyi inletmeleri ve darmadağın etmeleri de bir başka seyirlik durum oldu.

Sonra Zünnunoğlu adlı yiğitlikte eşsiz bir pehlivan Keskinoğlu diye ün yapmış benzersiz bir pehlivanla güreşti ve Üsküdarlı Kara Osman, Çuhadar Abdi adındaki pehlivanla elleşti. Birbirlerine üstünlük sağlayamayınca ve birinin gücü diğerinin gücünü bastıramayınca güreşi kestiler ve baş başa vuruşmaya giriştiler. Sonunda Keskinoğlu ve Kara Osman dayanamayıp düştü ve halk başlarına üştü. Bu ürkütücü vur savul gösterisinden korkuya kapılan, neredeyse ölecek duruma düşen afyon tiryakilerinin yüzlerine teselli serpintileri serpmek için tulumcular kırbalarından sağa sola su saçıp, "Korkulacak bir durum yok" haberiyle canlarına müjde eriştirdiler.

Ardından önceki günlerde olduğu gibi Sultan'ın buyruğu üzerine, tulumcuları takip ederek cerrahlar ve iki yüz kırk dokuz sünnet çocuğu düzenli bir şekilde Padişah'ın önünden geçtiler ve firar edilmesi imkânsız mezbahada amansız sünnet bıçağını beklemeye koyuldular. Onlar süt emen kuzucuklar gibi bağnşıp ağlaşırlarken Padişah'ın önünde coşkulu bir biçimde fasıl yapmakta olan Edirne Kolu sünnet şekeri gibi arkalarından salındı, böylece Edirne helvası yemişçe lezzet almaları sağlandı.

Bu sırada pek cömert ve iyiliksever Sadrazam Hazretleri'ne düğün emini tarafından bir tabla çeşit çeşit şeker geldi. O da oba kenarında ayak üstü duran ağalara kendi altın saçıcı, keremli elleriyle şeker dağıtıp, bu gönül okşayıcı tatlı muameleyle her birinin ümit ve dilek damağını tatlandırdıktan sonra bağış sofralarından artakalanları çocuklar için "yok payı" olmak üzere ayırdı ve bu yolla, bağışlarının akide şekeriyle çocuklara ikramda bulunarak ağırlanma duygularını tatlandırdı.

Çocuklara bu iltifatlarını görüp, çengiler de o derecede şenliklerle oynayıp [103a] kalça kıvırdılar ki, sünnet perdesi hayalbaz perdesine döndü; bu yüzden ağlayan çocuklar da neşelerini buldular, dağıldıklarına pişman oldular ve boylarınca iyilik ve bağışa nail oldular.

Bu esnada Sultan'ın huzurunda daha önce yapıldığı gibi bir çektiri çektire çektire meydana getirildi. Ardından yelken açtı, top ve tüfekle etrafa ateşler saçtı. Sağ yandan gelip sol yandan geçti ve ustalığını gösterip sığındığı liman olan her zamanki yerine yelken kürek gitti.

Ansızın tasbâz denilen iki Hindu gelip, ağız birliği edip ve birbiriyle sır ortağı olup;

Hızla öteye beriye koşarken, eteğinin altından kâh mangallarla ateş, kâh testilerle su çıkardı.

Yıldızlar sayısınca bilyeyi elinde gizledi; insanlar ve cinler görüp, gözleri güneş gözü gibi hayretle açık kaldı.

beyitlerinde dile getirildiği gibi, o kadar ustalık gösterdi ve ortaya öyle maharet isteyen şeyler sürdü ki, yazılması müşküldür ve anlatılması başarılacak bir iş değildir. Kaygısızca dönüp dolanışına duyduğu kıskançlıktan felek hokkabazının haset kılıcıyla göğsünü yardığına bu beyit anlayanlarca şahitlik eder:

Felek hokkabazı akşam üstü gezindi; güneş topunu o da göz göre göre yok etti.

❖

Bugün hava sümbülî olduğundan namlı Sadrazam'la birlikte oturan büyük vezirler ve anlı şanlı vekiller hazretleri seyir otağına kakum kürkle gel-

mişlerdi. Öğleden sonra havanın ısınması giyim değiştirmeyi gerektirdiğinden Sadrazam Hazretleri sof ferace giydi, paşalar ise kürkle oturmakta idiler. Havanın sıcaklığından etkilendiklerini gören, o nitelikleri Bermekîler gibi olan Sadrazam Hazretleri her birisine birer sof ferace giydirdi, muhterem damatları saadetli Tevkiî Mustafa Paşa Hazretleri'ne ise kendi üzerlerinde olan sofu çıkarıp giydirmekle kendisine mümtaz bir yer verdi ve böylece her birini boylarınca, hadsiz hesapsız bağışla sevindirdi.

❁

Bu sırada Bahçıvanoğlu Kolu güzellik ve çekicilik bahçesinin genç fidanları olan bir sürü genç rakkas çocukla düğün bahçesini süslemekte ve şenlik çiçekliği düzenlemekte idi ki, esnaf alayı her türlü eğlence gereçleriyle hemen düzenli bir şekilde Şevketli Padişah'ın önünde sağlı sollu saf bağladı. Önce iki sıralı yeniçeri keçelileri ile çadırcılar alaylarını kurdular. Her biri bir kesimde[1] olan ay parçası gibi parlak bir sürü genci önlerince işe sürüp, mehterleri ve söz ustası şairleri

Göğüs dediğin ayna gibi pırıl pırıl olmalı; yer yüzüne güneş gibi ışık saçmalı;
Aşıklar o düzgün boyu kucaklayamaz; bunu yapabilmek için nice hazine çadır gibi açılmalı

nağmesiyle çalıp çağırıp geçtiler. Bu sırada kimileri seyir yolunda çadır direği gibi yaya olarak ayak üstü durdu, çok kimse yalvarma yüzünü çadır eteği ucu gibi toprağa sürdü, seyredenler de her biri hakkında bu parlak beyti dile getirdi:

[103b] *Güzeller alayını çadır çadır gezsen de bu mavi çadır altında o düzgün boyluya benzer birini bulamazsın.*

İnce salınışlı rakkasları parlak baldırlarının billur ırmak üzerindeki kabarcıklara benzeyen etekliklerini çadır eteğine benzettikçe keramet sahibi ermişler geçinen doğruluk yolunun yolcuları boyunlarını saç kıvrımlarının kemendine bağlayıp kazığa vurulmuş gibi yollarda durdular ve nice utanmaz ve ar-

[1] "Giyim biçimi, giyim kuşamda farklı özellik" anlamlarındadır.

lanmaz ipsizler meyve ümidiyle maskaralık ederek deriden yapılmış maskelerle ip gibi birbirine girdiler.

Çadırcılar sultan otağının bir benzerini ortaya koymak için, aslına uygun olarak, dışı yeşil ve al atlas ve ipek, içi İstanbul dibasıyla astarlanmış, dört adet topu ve selvi gibi uzun boylu, nakışlı dört direği bulunan ibrişim telli, altın alemli benzeri görülmemiş bir çadırı hediyeleri olmak üzere el üstünde taşıyarak meydana getirdiler, kanat açmış bin nakışlı bir tavus gibi düğün alanına eriştirdiler ve Hayyam yaradılışlı, şiirden anlar üstatlardan biri yerine

Mutluluk güneşinin ışınları, yardım ve bağışının çadırı dilek kapısı olan o padişahın çadırının ipleridir.

beytini her yedi seyyarenin çadırına nakşettirmiş olarak kabul olunması umuduyla Sultan'ın önüne yetiştirdiler. İçlerinden karayağız bir delikanlıyı çadırda oturan Leylâ gibi bir çadır içine oturtmuşlardı; mehterlerinin, şenlik kafilesinin çıngırağı olan garip sesli yankısına uyarak, Sultan'ın huzuruna varıncaya dek inişe yokuşa sürüp göçürdüler.

Doğrusu alaylanna şaşırtıcı bir kılık, işlerine bambaşka bir güzellik ve düğün yerine öyle bir şenlik verdiler ki, yazılması müşküldür ve anlatılması başanlacak iş değildir. Özellikle ürkütücü çeşit çeşit şekiller, hayrete düşürücü garip suretler yapmışlar; bir sürü korkunç görünüşlü, şeytan suratlı, genç ve yaşlı kılıklı, ürküntü verici deri maskelerle şekil verilmiş pek çok görülmedik kuklalar meydana getirmişlerdi ki, bunlann ellerinde mukavvadan gürz ve topuz, sırtlannda ters giyilmiş hırkalar bulunuyor ve üstlerindeki post elbiseler içinde ateş saçıcı fişekler gizlendiğinden fanus gibi görünüyorlardı. Padişah'ın önünde başlannda ve arkalannda bulunan fişeklere ateş verildi. Bu ihtiyar görünüşlü kuklalann sahte sakallan yakıldı ve üzerlerindeki elbiseler çörçöp gibi tutuşturuldu. Bu arada küçük çocuk kılığındaki kuklalann durumlanna uygun biçimde yaptıklan tahtırevan kadar küçük çadırlann da kıvılcım saçıcı ateş aleviyle yanmaya başlamasıyla o derece şenlik belirdi ki, alev dili gibi oynak ve etkili dil bu şenliği nitelemekte ve anlatmakta âcizdir.

Bunlar, biraz önce sözü edilen hediyelerini el üstünde tutturup Sultan'ın eşiğine sundular ve hâllerine göre, çadın gökçe büyük Padişah'ın bağışını elde ettiler.

Bunların ardından kavaflar yamaklan olan kunduracılarla birlikte alaylarını düzdüler, ayak ayak ve birbirinin ökçesine basarak yürüdüler [104a] ve içlerinden kenar çizmeye niyetli olanlarla yumruk yumruğa[1] gelip iki ayaklarını bir papuca koydular. Tahtırevan gibi, iki merkebin sırtına yükledikleri bir dükkân yapmışlar ve içine bedende can gibi esiri olma ateşinde nal olmaya[2] değer peri yüzlü bir genci alışveriş için oturtmuşlardı. Aynca bir araba üzerinde kunduracılar tezgâhı konulmuştu; onda da gümüş bilekli, güzellikte benzersiz bir genç sözde sanatını icra ediyor, ama aslında âşıklann yürek yarasına deriye yama yapar gibi şifa yaması yapıyor ve sevgi çarşısına gelenlerden kimine iltifat ederek göğsünü açıyor, kimine de ustalıkla yumruk gösteriyordu. Kavaflann bu ay yüzlü gençleri her biri hilalin papucunu göğün damına atmış ve hayret çarşısına çıplak ayakla gelmiş bir sürü kimseyi ayak kavafı[3] etmişti.

O kavaf güzelinin, aşkından sarhoş olup başı dönenleri görünce terlemesi gül gibi pek nazik oluşundandır.

Sözün kısası, seyir yerinde dinelip duran başsız ve ayaksızlar, yani gerek alçak, gerek ulu ayak öpmek düşüncesiyle ardına düşüp çekik gözlerinin bakışlanndan iltifat işareti hissedenler kendinden geçmişçesine nara atıp

Gel meyhaneye gidelim de gülüp eğlenesin bey gibi; içerek mest olup coşalım kükremiş arslan gibi

beytini söyleyerek inleyip gözyaşı döküyorlardı.

Bunlardan başka kâğıttan yapılmış cemal adında parlak yüzlü, peri çehreli, eşsiz güzellikte bir kız kuklası getirdiler; cansız bir kalıp iken, canlıdan da çok ve rakkaslardan artık oyunlar oynattılar ki, her gören hayran oldu ve

---

[1] Asıl metinde "yumruk" anlamındaki kelime *muşt*'tur. Kunduracıların deriyi döverek inceltmek için kullandıkları demir tokmağın adı ise *muşta*'dır. Yazar aynı anlam alanına dahil "ayak," "ökçe," "papuç," "çizme" kelimeleri gibi, bu kelimeye de cümlede yer vererek aynı çağrışım alanı içindeki kelimeleri bir araya getirmiştir.

[2] Şekil verilmek için ateşte kızdırılarak örste dövülen bir nal gibi aşkının esiri olup da esaret ateşinde yanmaya anlamındadır.

[3] "Çok gezen, sürtük" anlamındadır.

işiten seyretme arzusuna kapıldı.

Kız idi ama pek de afetti; kılığı epeyce yiğitçe idi.
Zenne diye hemen sanma tort mort;[1] *ayakkabısı bin kadına verirdi zort.*[2]

Özellikle de yaldızlanmış ince deriden bir oba yapmışlar, tepesine kar topu gibi ve Acem mendili kadar pamuktan, gümüş renkli bir alem takmışlar ve alıştırılmış barutla hazırlanmış olan obayı yakacak fişekleri o alemin içinde gizlemişlerdi. İçinde kaba saba bir herif çadır direği gibi ayak üstü maskaralık edip dururken obanın alemini tutuşturdular; bu kişinin başında ateşler yanıp etekleri tutuştu ve o cehennemlik, ateşte yaşayan semendere dönüp aleve dokunmuş üzerlik tohumu gibi dönüp dolaşmaya ve dört bir yana kaçıp koşmaya başladı. Bu sırada alayda yer almış bulunan çocuklar deriden gürz ve topuzlarla döve döve ve kendisi de nefsini kınayıp kendi kendine söve söve hangi yana seyirtti ise orası fişek tarrakasından birbirine girdi, bağırtı çağırtı gökyüzüne erdi. Bunun gibi nice şenlik ve eğlenceden, görülmedik patırtı ve şamatadan sonra tulumcular ateşini söndürmek niyetiyle her yandan o derecede su saçtılar ki,

Kana bulanmış gönlün kandil yağı gibi bir yanı ateş, bir yanı su oldu.

Bunlar buna benzer bir sürü [104b] süs ve bezekle, şenlik ve maskaralıklarla alaylarını sona erdirdiler; inci ve zümrüt işlemeli bir iki çift usta işi çizme ve yine inci işleme, sırmalı, kıymetli taşlarla bezenmiş Çerkes filan, üç yüz dirhem yaldızlı bir gümüş tepsiden ibaret mutat hediyelerini halkın sultanının önüne teslim edip Padişah'tan yakın ilgi gördüler ve Hükümdar tarafından iyi karşılanma mutluluğuna erdiler. İçlerinden, içi günah pasından arınmış bir ihtiyar içten bir yönelişle tesir edici bir dua için el kaldırdıktan sonra sultan sofrasında karınlarını doyurdular.

Bunların ardından **bakkallar** geliyordu. Bunlar da araba üzerinde bir dükkân yapmışlar, yaptıklan işe uygun olarak, dükkânları için gerekli şeyler ne

---

[1] "Değersiz, işe yaramaz" anlamındadır.

[2] *Zort vermek*: "Başına dert açmak, zor durumda bırakmak" demektir.

ise onları koyup yerleştirmişler, içine de bir naz satıcı ve işve tartıcı genci kavuşma nevalesinin müşterileriyle alışveriş etmek üzere oturtmuşlardı. Kâh ağzının fıstığına tatlı dudağının gülücüğüyle şeker katıyor, kâh gönül aldatırcasına bakışının Yusuf güzelliği tartan terazisiyle sabır ve huzur yoksullarını alıp satıyordu. Etrafında başında al sarık, omuzunda ibrişim peştemal bulunan fıstık ağızlı, şeker dudaklı ve tatlı sözlü gençler sağlı sollu leventçe yürüyor ve terazi şahini gibi her yana bakış kanadı uzatmak suretiyle müşteriye göz dikiyordu.

Birçok bakkal dilberi "Bal bal" diyerek geçti; "Baldır" diye ayağına düş, baldırına bak kal.

Her biri güzellik pazarını karıştırıcı ve söz ustalarına sermaye sağlayıcı idi; biri göz önünden geçip gittiğinde bakanların gözleri gölge gibi ardınca gidiyor ve ister istemez şu hazmı kolay şiiri tekrar tekrar kaynatılan şeker gibi kendi kendilerine tekrar ediyorlardı:

Onunla birlikte olmanın tadından vazgeçilebilir mi? Dudağı Girit balından yapılmış şerbete benzer.

Gönül o şeker satıcının dudağını hayal etmekten aldığı tatlılıkla bal kovanına benzedi.

Başındaki o leventçe dolanmış al şalından her çılgın gönlün başında ateş yanar.

Kalçası sanki gürzdür de arkasına asmış; öylesine heybetli ki, kanadından[1] *Rüstem tir tir titrer.*

Ey Vehbî! Şeker sözlü dudağının niteliğini övmekten kalemim şeker kavanozuna döndü.

Biri gözden kaybolmadan başka biri hemen beliriyor, gelecek olan geçene üstünlük sağlıyor ve bunun, sevgisinin mıknatısı halkın bakışını kendisine çeken, dükkân süsü olan, sözü edilen gümüş bilekli gencin kibir pazarını sanki müşterisiz bırakmak kastıyla yapıldığı anlaşılıyordu. Bu durum karşısında kabuk ve öz ayırıcıları olan güzellik inceliğinden anlayanların kendisiyle göz ağzı ve kirpik diliyle naz ve niyaz alışverişine girişip sabun gibi

[1] Gürz üzerinde bulunan dikine ve enlice çıkıntı anlamındadır.

ezildiği, onun da süzgün bakışlı gözünün badem kediciği gibi süzüldüğü bir sırada

Ağır ol, eksiğin olmasın ey göz nuru! Bakış terazisi seni hiç başkasıyla tartar mı?

beytinin güzellik ve incelik dolu anlamıyla muhtesib ruhsatı gibi naz şiirinin değerine ve [105a] imtiyaz kumaşının sürümüne sebep olundu. Böylece türlü türlü edayla cilveler ederek geçip gittiler.

Bu mesleğin tulumla iş ilişkileri olduğundan, alayın önünde ve ardında, kutlu düğün için özel olarak hazırlanmış, tulumculara benzer kılıkta, yirmi otuz kadar tulumcuları ve türlü türlü garip heykelleri ve acayip kuklaları vardı; ayrıca yamakları olan yaş yemişçiler de onlarla birlikti ve alayları alaylarına bitişikti. Yemişçilerden bir aklı kıt, bakkalların dilberleriyle şeftali pazarlığına girişip "döngel" diye çağırınca o da:

Sana şeftali gerekse bana canım kayısı

diye bağırdı. Bunun üzerine Sinop elmasını misket topu güllesi gibi birbirine atmaya ve muşmulayı tüfek bilyesi yerine sayıp fırlatmaya başladılar.

Çarşıda tablayla satarmış Memiş yemiş; amma sattığı yemiş eyva[1] *yetişmemiş.*

beytinde belirtilen cinsten bir manav dilberi için: "Alma yârin elmasını, yersin odun yarmasını" diyerek, iki meslek bir güzele dostluk görüntüsünde birbiriyle kavgaya tutuştular; kâh tabancalar ve tüfekler, kâh türlü türlü ustaca hazırlanmış fişeklerle diğer meslekleri bastıracak derecede şenlikler edip sevinç gösterileri yapmakta ustalık gösterdiler. Ardından birer okkalık iki adet büyük gümüş şamdan, iki okkalık çok değerli bir gümüş sini, beş giyimlik İstanbulî ve Firengî dîbâ, beş giyimlik serengî kumaş ile kırk tabla türlü türlü kuru ve taze meyve ve çiçeklerden ibaret hediyelerini devlet eşiğine sundular ve kulca bağlılık sergisinde sergilediler. Duacıları, dua elini kaldırıp çevirerek terazi kefesi gibi Allah katına açtıktan ve dilekleri dirhemlerini sürüm ve ge-

[1] Yazar kelimeyi ustaca hem "ayva" hem de "eyvah" anlamında kullanmıştır. Bu durumda "yetişmemiş" de hem "yetmemiş, az gelmiş" hem de "olmamış, olgunlaşmamış" anlamlarında kullanılmış olmaktadır.

çerlik damgasıyla damgaladıktan sonra alayları sona erdiğinde kutlu düğün tulumcuları sözü edilenlerin kendilerini taklit etmelerine şişip kabarıp birdenbire ve can evine topluca yönelen bir saldırı ve beklenmedik bir anda yükselen "Allah Allah" naralarıyla üzerlerine düşmanca saldırıp ve Rüstemce gürz savurup savaşıp dövüşmeye ve vuruşup itişmeye giriştiler. Etraftan çeng-i harbî sesi yerine "Allah domuzun başına köpeği sarsın" bağırtısıyla öyle kapışıp savuldular, öyle elleşip tutuştular ki, bu hâlleri bütün şenliklerden daha fazla eğlenceye yol açtı, seyircilere zevk saçtı ve hayret içinde herkes ağzını açtı.

Bunların ardından kavukçular seçkin dilberlerini karşı taraftaki o bildik tepede çekip çevirip bir güzel kalıba koymuşlar, bakış iğnesine geçirilmiş olan kirpik tellerini âşıkların başına yara fitili etmişlerdi. Birçok seçilmiş ve öne çıkmış dilberleri insan vücudundaki damar ve sinirleri ıstırapla titretecek mertebede kıvrakça davranışlar gösterip halkın başını sevdaya uğrattılar ve hayret elinin tersiyle ağızlarının kâsesini serpuş gibi kapatan kadınları baştan çıkarıp kötü yola sevkettiler.

Kavukçu dilberi beni öyle bir kalıba koydu ki, taç başıma bela bence;

Güneş onun aşkıyla gökte baş açık gezen abdal olmasa, şehri [105b] *gezip dolanır mıydı benim gibi serserice.*

Bunlar alaylarını tamamladıktan sonra yamakları olan takkeciler de onların peşinden binbir eda ederek geçip ve taçsız, sarıksız, başı açık âşıklara takkeler biçip aydınlık gözlerine dünyayı karanlık ve uçsuz bucaksız gök boşluğunu başlarına daracık ettiler ve takke başlarını sıktığında bu kendini beğenmişçe tutumlarına düğün sevincinden ne yaptığını bilememeyi mazeret olarak ileri sürdüler.

Bir takkeci gencine baş vermişim[1] *ki ben, çektirdiği acı dalgası baştan aşıp taşar.*

Sıkıntıyla atlas göğünü başına dar edip, başı açık âşıklarına başörtüsü eder.

Bu iki meslek erbabının her biri başlı başlarına araba üzerinde kendilerine

[1] "Tutulmak, âşık olmak" anlamındadır.

mahsus dükkânlar kurup işlerini gördüler; mehterhane, rakkaslar, bir sürü gülünç davranışlı ve maskara düşüncelilerle şenlik gösterileri sergiledikten sonra kavukçular dört giyimlik kadife, kırk zirâ dîbâ; takkaciler de yirmi zirâ nakışlı Dimi dîbâsı hediyelerini kabul sergisine eriştirdiler.

Bunların arkasından **yorgancılar** yürüdü. Araba üzerinde kurdukları dükânlarını binlerce süs püsle öyle süslemişler, altın çözgü telli yorgan ve işleme ve bezemeyle kaplı kumaşlarla öyle bezemişlerdi ki, aşırı derecedeki süsünü nitelemek dilin haddi olmadığı gibi kalemin becerebileceği bir iş de değildir. Süs bakımından hepsine üstünlük sağladıkları gerçek, şenlik yönünden öteki meslek erbabını gölgede bıraktıkları muhakkaktı.

Önce

Yavurucuğum bağırdaktan bilir kucaklamayı

mısraının anlamını doğrulayıcı bir sürü küçük yaşta, melek huylu çocuğu süslü alaylarının önüne geçirmiş, meslek kumaşının yüz işlemesi gibi yer vermişler; sonra yumuşak tenli, pembe bedenli gençleri leventçe bir giyiniş ve Rüstemce bir görünüşle alaya yerleştirmişlerdi. Böylece şenlik yaygısını yaymak ve bu şekilde birbiri peşi sıra iki yönden ağır ağır yürüyüp geçmek suretiyle dinlenme döşeğinde uyumakta olan huzur içindeki kimseleri tasasızlık uykusundan uzaklaştırdılar ve başı dinç bir hâlde kat kat yorgan içinde kıvrılmış yatmakta olan yanlan dolgun keyif düşkünlerini hiç olmazsa çarşaf çarşaf afiyetten uzaklaştırdılar;

Âh, sıcağım geçti o yorgancı dilbere; soğuk algınlığıyla düştüm döşeklere

diye mırıldanarak sabaha kadar hüseynî perdesinde ağlayıp sızlatarak içlerini daralttılar.

Bunlar pek çok oyunbaz, hokkabaz, göğe savrulan fişek, kıvıra kıvıra oynayan rakkaslar, edalı edalı kıntan çengilerle önceki esnafa göre seçkinleşip Sultan'ın bakışıyla şeref kazandılar ve beş yüz seksen dirhem ağırlığında bir gümüş leğen ibrik, iki yüz on beş dirhem gümüş tepsi, yüz elli beş dirhem bir kapaklı gümüş tas, Firengî atlas ve bürüncük üzerine işleme dört adet çok kıymetli yorganı düğün hediyeleri olmak üzere almakla görevli bulunanlara

teslim ettiler ve Sultan'ın şölen sofrasında karınlarını doyurup ağırlandılar.

[106a] Bunların ardından **Yeni Bedesten esnafı** Padişah'ın bakış şehrâhında dizi dizi süs ve bezek, türlü türlü parlaklık ve gösterişle birden görünüp, bir öküz arabası üstünde yapılmış dolap ve dükkânlarını Sevr burcuna benzettiler. Tebriz kumaşına kıskançlık damgası vuracak gülriz kumaşlarını dükkânlarının etrafına salkım saçak asmışlardı. İçinde bir genç delikanlı gümüş parmaklarının endazesiyle güzellik kumaşı ölçerek yüzünün kumaşını hayal çarşısında dolaşanlara giyimlik giyimlik gösterip, aşığına kumaş arz ederek geçip gittiler ve itibar pazarında tüccarlık eden güzel yüz kumaşı talep edenlerden

Can sermayemi kullanarak onu elde etme kumaşına alıcı oldum; sırrımın metaını kendi dilimle tellala verdim

beytinde saklı anlamı işittiler.

Kumaşçılar bu şekilde alaylarını düzenleyip ve katılanların oluşturduğu kitap satırlarına benzer saflarını kenarını dîbâ ve şerit giyinmişler, gönül avlayıcı zerbeft üstlüklere bürünmüşlerle bezeyip dört top değerli, atma telli büründüğü, yüz seksen iki dirhem üç sürahi, dört yüz beş dirhem bir gümüş tepsi, üç top nakışlı Dimi dîbâsı ve şîbten oluşan hediyelerini soylu Hükümdar'ın önüne arz ettikten sonra duacılar dua merasimini yerine getirdi, kethüdaları kabul şerefiyle boyunca iyilik gördü ve Sultan'ın ziyafet sofrasında sayılma ve ağırlanma nimetleriyle gönülleri doygunluğa erdi.

Ve **esir pazarının günahkâr tüccarları** bu meslek erbabına yamak olmaları ve onlara katılma şerefiyle bezek bulmaları yüzünden onların ardı sıra geldiler. Önlerinde yer alan birçok Müşteri yüzlü erkek çocuk ve Zühre kılıklı, işveli cariye kuklalarıyla övünç pazarını süsleyerek meydanı güzelleştiren alaya düzüldüler; onlara sahip olma arzusu içindeki âşıkları pençik esiri gibi yol üstüne dizildiğinde o eşsiz, Yusuf yüzlü dilberler kendilerine kavuşmak isteyen müşterilerine

Alıcı gözle bak, kölesi olduğum güzel!

diye mırıldanmak suretiyle yüzlerini arz [106b] edip, kibirden gerdan kırarak

her biri şu beyti okuyup, ipi kopmuş inci dizisi gibi çözüldüler:

Ey inleyen dertlim! Gönül esirin oldu; kapında ben de köleyim, efendi sultanım!

Ve hediyeleri olmak üzere parlak yüzlü, körpecik bir erkek çocuğuyla saçları mis kokulu, ahu gözlü, eşi pazara düşmemiş bir kız çocuğunu kulca bağlılarını gözetip gönüllerini hoş eden Sultan'a sunmak suretiyle bağlılıklarını gösterdiler.

Bunların da ardından, örf gereğince, mertebelerine göre, esircilerin ardında yer alan hallaçlar da alay düzdüler. Önlerinde giden kemençe çalıcı ve söz üretici şairleri

Hilali o ayın kaşına benzetme, gözünü aç; hallacın yayı Rüstem'in yayıyla bir midir?

diye bağırıp çağırıyorlardı. Merkeplerin sırtına yükledikleri bir dükkân yapmışlar ve içine yüzük yuvasına yerleştirilmiş elmas taş gibi cevheri lekesiz bir dilberi güzellik pazarında pamuk satıcısı rolünde oturtmuşlardı. Yanında göğsü sıcak, gönlü yumuşak bir güzel çocuk can yakıcı bir âşık müşteri şeklinde alışveriş ederek geçtiler ve seyredenlere pamuktan yapılmış bir sürü arslan seyrettirdiler. İçlerinden biri pazarlığın kızıştığı sırada arslan şeklindeki bu fişeklere ateş verdi. Bu arada mehterleri de

Pamukla ateşin oyunu olmaz

mısraının ne demek olduğunu haykırıyordu. Bu şekilde Sultan'ın önünden geçtiler ve sanatlarının yüz aklığı, mesleklerinin geçerliğinin aydınlık bir bayram sabahı gibi parlaklığı olan pamukla doldurulmuş Firenk beğendi, çok değerli bir çift altın nakışlı yastığı, düğün hediyeleri olmak üzere, özürler dileyerek yere döşediklerinde, seyirciler arasındaki söz bilir kimseler şu birkaç nazik beyti okudular:

Hallaçlar da alaya katıldı; pamuk gibi ortaya atıldı.

[107a] *İçlerinden eşsiz güzellikte bir afet naz dükkânını süsledi.*

Hey hey! O ne afet öyle ki, kahrının genişliği Mansur'un başına dünyayı dar eder.

Sıcaklık pamuğunu tezgâha koyunca gönül gam ateşiyle yanıp tutuştu.

Gamzesi ok, kaşları yay; âşıkların yarasını hedef yapmış, pamuk savurup duruyor.

O berrak sine nur gibi; pamuktan yumuşak ve sıcak, kardan ak.

Nazla ilgili bin türlü işi var; saat gibi bir sürü kirişleri[1] *var.*

Hayli tokmakçısı[2] *var, gözünü aç; hallacın ne anasının gözü olduğunu gör.*

Bugün ordu alayından bu kadanyla yetinildi ve yukanda dökümü verilen hediyeleri olageldiği üzere dergâh-ı âli kapıcılar kethüdası izzetli Mehmet Ağa hazretleri vasıtasıyla kabul sergisine ulaştıktan sonra yemek vaktinde doyurulmak için misafir çergelerinden üçüncü çergeye alınıp şeref buldular ve yemek vaktine dek onlar da gösterileri izlemekle meşgul oldular. [107b Minyatür] [108a Minyatür]

[108b] Sekizinci Günde Olanlara Devam

Padişah bağışını saçtı ve yine sofra sofra yiyecekler döşendi.

Yer yer ikram sofraları kurulup sekizinci ziyafet şöyle oldu.

Bu tasa giderici günde Sultan'ın herkese açık şölenine ve Hakan'ın düğün ziyafeti çektiği konuk evine dergâh-ı âli kapıcılar kethüdası izzetli Mehmet Ağa, şerefli ocaklanna mensup olup bu kapıda hizmet görenlerle, devlet haşmetini temsil eden ak sancağı taşıyan mîr-i alem ağa ve dergâh-ı âli kapıcıbaşı ağalanyla, çaşnigirbaşı ve diğer saray mutfağı çaşnigirleriyle, izzetli çavuşbaşı Ebubekir Ağa bütün divan çavuşlanyla ve küçük ruznameci efendi, kâtipleri ve halifeleri ve müteferrikabaşı ve sair divan müteferrikalanyla davetli idiler. Hepsi misafir obalannda toplandılar ve birbiriyle yan yana otur-

---

[1] Eski çekmeceli saatlerde zembereği kurmaya yarayan, ucuna ağırlık asılı tele kiriş denirdi; aynı zamanda Farsça bir kelime olarak "naz, eda, baygın bakış, baştan çıkarıcı davranış" anlamlarındadır. Ayrıca hallaçların büyük bir yaya benzeyen aletlerindeki gergi tellerine de "kiriş" denir ki, yazar kelimeyi bu üç anlamı da çağrıştıracak bir ilişkilendirmeyle ustaca kullanmıştır.

[2] *Tokmakçı:* Burada argodaki anlamıyla kullanılmıştır; ancak hallaçların pamuk atmak için kirişe vurdukları tahta topuza da tokmak denir.

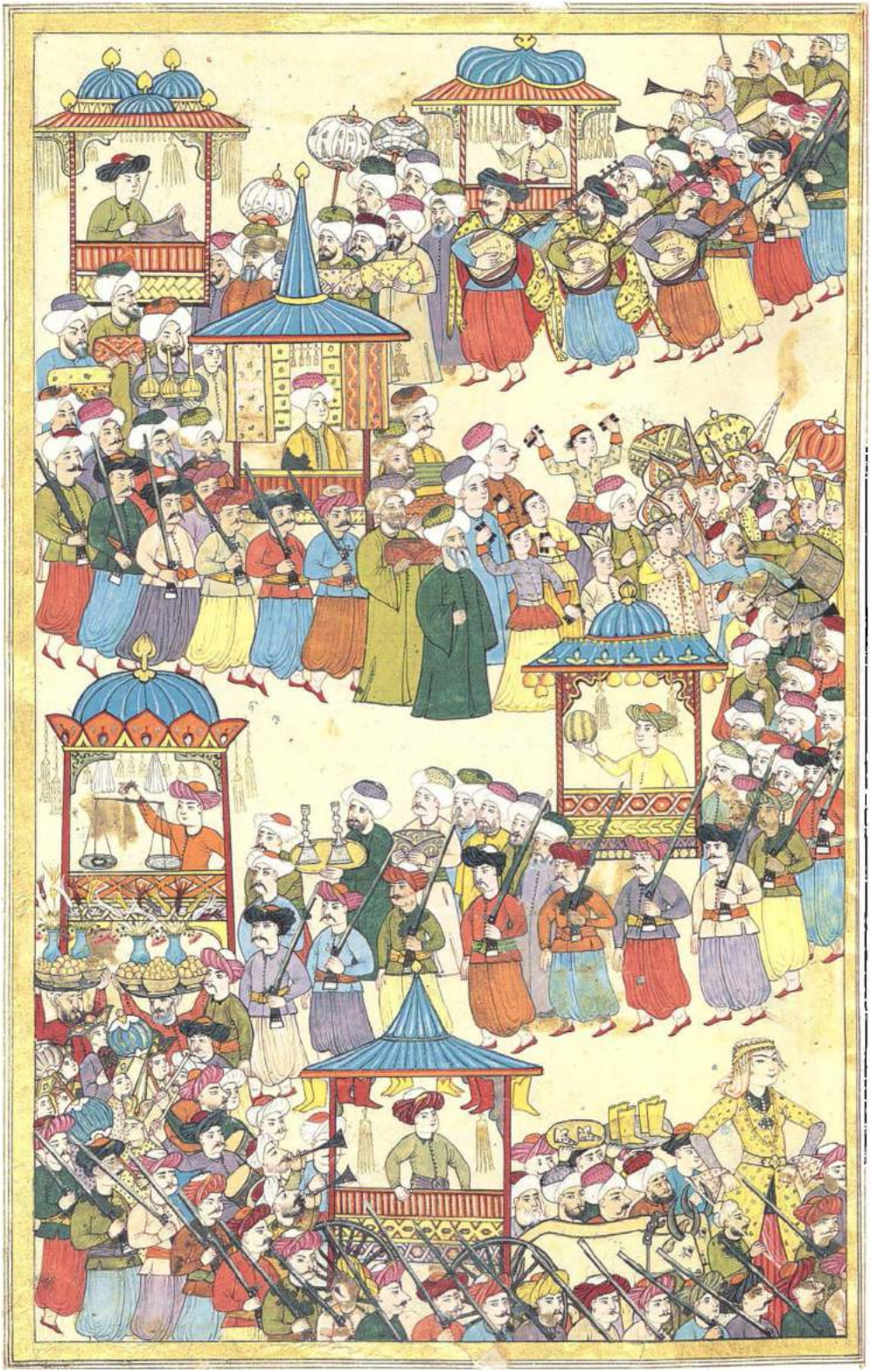

dular. İkindi vakti girdiğinde sîm sakalar ve Eski Saray çaşnigirleri başlarında mücevveze, ellerinde leğen ve ibrikle Sultan'ın huzurundan geçtiler ve misafir çadırlarında konuklan ağırlamak için gerekli olan hazırlıklan yaptılar. Bunun üzerine mevkii gökçe yüksek Sadrazam Hazretleri seyir otağından aynlıp misafir otağını teşrif buyurdular ve Padişah'a yaraşırca donanmış şölen sofralanndaki konuklan memnun etmek kastıyla, kendileri; toplum içinde en bilgin adam olan Şeyhülislam *–Gerçek mülk sahibi olan Allah ona esenlik versin–* ve nitelikleriyle her biri övgüye değer büyük vezirler hazretleri günlük sarıklarıyla oturdular; orada bulunan diğer divan üyelerinin de mücevveze giyme külfetinden kurtulup gündelik giyim ve başlıklanyla oturmalarını buyurdular.

Birinci çadırda dört sofra kuruldu. İlk sofraya Sadrazam Hazretleri başkanlık etti; yüksek makamlı Şeyhülislam [109a] sağ yanlanna oturdu, sol yanlarında ise Rakka valisi değerli vezir Ali Paşa ile çavuşbaşı ağa, kapıcılar kethüdası, mîr-i alem ve baş kapıcıbaşı ağalar sıralandı. İkinci sofrada sağ yanda Maraş mutasarnfı silâhdar İbrahim Paşa ve sol yanda saadetli Nişancı Mustafa Paşa Hazretleri ile kapıcıbaşılardan beş ağa birlikte oturdular. Üçüncü sofrada ise defterdar efendi ve küçük ruznameci ile dokuz kapıcıbaşı ağa bir araya geldiler. Dördüncü sofrada yedi kapıcıbaşı, çaşnigirbaşı, çavuşlar kâtibi ve çavuş emini oturdu. Bu sofralardan arta kalan yiyecekler vezirlerin ve diğer ağaların adamlanna ikram olundu.

İkinci çadırda müteferrikalar için on sofra döşendi; üçüncü çadırda ise sekiz sofra hazırlandı ve her sofrada on ikişer sahan yemek verildi. Esnaf alayına katılanlann kethüdaları ve yaşlılanndan onar kişi saygıyla ağırlandılar ve zülüflülerle Eski Saray baltacılan hepsine hizmet etmekle görevlendirildiler. Herkes kendi mertebesince ikram görüp ağırlandı ve ziyafet gerekleri olan şeylere yeterince yer verilip şölen tamamlandı. Sonunda gülsuyu ve buhur da verilerek oturma yaygısı dürüldüğünde ilkin vezirler hazretleri, ikinci olarak ağalar ve diğer ileri gelenler düzenli ve sıralı bir şekilde Sadrazam'ın eteğini, Şeyhülislam'ın da elini öperek veda ettiler, gece eğlencelerini seyretmek için her biri istirahat yerlerine gittiler. Ardından mevkii yüksek, devlet

adına yetkice tek olan [yani Sadrazam] da gökçe yüksek ve büyük otağlarını teşrif buyurdular ve kendi büyüklük ve mutluluk köşelerinde altın ve inci saçarak saadetle şanlı döşeklerine oturdular.

Vezirlerin sundukları hediyeleri bildirir.

Bugün büyük vezirlerden Musul valisi, değerli vezir Osman Paşa tarafından [109b] mükemmel donanmış sabah yeli gibi eserce gidişli bir at, beş giyimlik Acemî ve Rumî altın telli dîbâ, beşer giyimlik yepyeni telli Hatâyî, kitresiz atlas, çeşitli renklerde Hindî kutnî ve en iyisinden hünkârî destar; Halep valisi Ârifî Ahmet Paşa'dan yine mükemmel donanmış, seri gidişli bir at, üçer giyimlik Acemî ve Rumî dîbâ, altışar top yepyeni telli ve sade, çok değerli Hatâyî, altışar giyimlik pek güzel Firengî atlas ve pek değerli kutnî ve olageldiği gibi altı top hünkârî destar; Aydın muhassılı Mîrmîrân Abdullah Paşa'dan mükemmel donanmış, benzersiz bir at, üçer giyimlik Rumî ve Acemî dîbâ, her biri altışar giyimlik yepyeni telli ve sade Hatâyî, altı top Firengî atlas ve her biri altışar top Hindî kutnî ile mutallâ destar; Hüdavendigâr sancağı mutasarrıfı Derviş Mehmet Paşa tarafından yine mükemmel donanmış, şirin çehreli bir at, üçer giyimlik Acemî dîbâ ve yepyeni telli, enfes Hatâyî ve üç top taraklı atlas, düğün hediyeleri olmak üzere, merasim gereğince, kapı kethüdalan Kıblelizâde izzetli Mehmet Bey Efendi eliyle devlet eşiğine sunuldu ve sunuş sırasında kendisine eşlik eden sadrazam telhisçisi ağaya kaftan giydirildi. Aynca çavuşbaşı izzetli Ebubekir Ağa tarafından beş top rengârenk keşmîrî şal, altın telli, hoş dokumalı beş giyimlik, pek güzel evreng-şâhî, beş giyimlik telli, yepyeni Hatâyî, beş top hünkârî ve bendî destar ve beş adet câlisî (?)[1] ve Abdullah Hânî Hindî kutnî; kapıcılar kethüdası, özengi ağalan arasında itibarı yüksek, davranışları gökçek, ahlakça övülmüş, yaptıkları değerli görülmüş izzetli Mehmet Ağa tarafından beş giyimlik telli, yepyeni, değerli Hatâyî, beş top telli, renk renk, çok değerli Bervec boğası, beş giyimlik emsalsiz şal ve yine o miktarda rengârenk benzeri görülmemiş kutnî, beş top mutallâ ve zerkâr; hünkârî, çok kaliteli destar; kapıcıbaşı ağalar-

[1] Bir tür kumaş olduğu açıkça anlaşılmaktadır, ancak kaynaklarda bulunamamıştır.

dan sır kâtibi Osman Ağa'dan ikişer giyimlik dîbâ ve [110a] atlas ve bir giyimlik çok değerli, parlak kırmızı kadife; miftah ağası İbrahim Ağa'dan aynı şekilde ikişer giyimlik atlas ve dîbâ ve bir giyimlik kadife; büyük bahrî ağadan, destar ağası Mustafa Ağa, Derviş Mehmet Ağa ve maarif denizinden inci devşiren yüzücü Ömer Efendizâde küçük bahrî ağadan, Süleyman Paşa'nın kethüdası Ahmet Ağa'dan, Mehmet Paşa'nın kethüdası Arnavud Mehmet Ağa'dan, Abdî Paşazâde Ali Bey'den, Gül Ahmet Ağa'dan, Erzurumlu diğer Ahmet Ağa'dan ve eski bostancıbaşı Mustafa Ağa'dan, Selanikli Ahmet Ağa'dan ve kiler kethüdası Ali Ağa'dan, her birisinden ayn ayn ikişer giyimlik altın telli dîbâ, parlak atlas ve ve hoş yüzlü kadife olmak üzere, değerli kumaşlardan ibaret, verilegelen düğün hediyeleri yüksek soylu Padişah'ın devletin dayanağı olan eşiğine sunuldu ve hoşgörü yoluna serildi. Niteliklerinden daha önce söz edilen Şevketli Hünkâr'ın kapıcılar kethüdası aracılığıyla kabule değer bulunup her biri umduğunu elde etti ve ziyafet otağı olan misafir çadırlarında mertebelerine göre ağırlanma şerefine erişti.

Daha sonra hediye toman dürülüp sunuşta aracılık eden şanı yüksek, adı geçen ağa ile unvanı felekçe, kadri yüce Sadrazam'ın telhisçisine bağış olarak kaftan giydirildi ve gönülleri boylarınca hoş edildi. [110b Minyatür] [111a Minyatür]

[111b] Düğün gecelerinin /dokuzuncu/ Perşembe gecesi denizde yapılan şenlikleri anlatır.

Bugünün akşamı –ki aynı ayın yirmi üçüncü Perşembe gecesidir– felek yükçüsü gündüzün beyaz renkli otağını toplayıp, çadırda oturan ay Leylâ'sının yoluna sermek için karanlık gecenin siyah renkli kilimini yaydı; şâhî kös yerine göğün kazanı güm güm öttü, dünyayı aydınlatan şimşek padişah otağının karanlığı tutuşturan meşalesine karşılık yalımlanıp ışık saçtı ve Batı ülkesinin taht sahibi sultanı deniz gibi taşkın, inci saçıcı yağmurların coşkunluğundan geçeceği yol üzerine mavi su dîbâsı döşetti. O sonu keyifli gece vaktinde Tersane Sahilsarayı yakınında kurulan, daha önce sözü edilen sofada önceki gecelerde görülen akabe ve sallar eskisi gibi ortalığı aydınlattı ve

geceden geceye gelişme gösterdikleri gözlendi. Önce, ön yüzüne nesih yazıyla "*Mübarek olsun*" yazılmış, türlü türlü çiçeklerle saray has bahçelerine benzetilmiş; göz kamaştırıcı bir lale bahçesini andıran, yeni çiçeklenmiş bir turunç bahçesinden daha hoş görünen, alıştırılmış barut alevinden düzülmüş, nar bahçesi görünüşünde, ateş çiçekli, meyveli bir bahçe getirdiler ki, fişekleri yükseklere uçuşup, denize ve karaya kıvılcım saçıp dil uzattı ve yüce âlemde yol alanlann karanlık gecede kandil ve kılavuz kullanmalanna ihtiyaç bırakmadı.

Önceki gecelerde geçen sallardan farklı olarak, bu gece bir sal üzerinde dört köşe varoşlu, şarampolu ve bedeni güçlü ve dayanıklı, giriş ve çıkışlan birçok hendek ve çarkıfelek fişekleriyle düşman hilesine karşı emniyete alınmış, sağlam ve müstahkem bir döner kale göründü. Sayısız havaî ve diğer ateş yağdıncı fişekleriyle nice şenlikler gösterip karanlık geceyi aydınlık gündüzden ziyade aydınlattıktan sonra söz konusu kalenin baruthanesine ateş verildi, burçlan ve duvarlan tutuşturuldu. Bunun üzerine öyle bir şenlik oldu ve ortalığa öyle bir aydınlık yayıldı ki, bir kıvılcımını yazmak yazdığı sözler ateş gibi etkili olan kalemin havsalasını yakar.

Bu gece, cömertliği denizce engin Sadrazam'ın saçtığı altın ve gümüşün miktannı kalem parmaklannın dizisiyle saymak güç sınırını aşar. Öyle ki; ateşbazlara, leventlere ve diğer emeği geçen yardım edilesi kimselere, rakkaslara ve mehterlere ve esirgeyici bakışlannın değdiği büyük küçük herkese yetenekleri eteğinin alacağı miktarda altın pâş ederek [yani dağıtarak/saçarak] doğrusu pâşâ kelimesinin anlamını halka açıklamış oldular.

Değerli taş ocağı sermayesi bağışlayan cebini ve koltuk altlannı, saçıp bağışlamak için hazırladıklan altından boşalttıktan [112a] sonra, yanlannda bulunup kendilerine hizmet etme yakınlığıyla yüklü bir övünç sermayesine sahip olan değerli hizmet erlerinin de ceplerini ve keselerini boşaltacak derecede cömertlik akçesi saçtılar ve her gruba ayn ayn bağışta bulunduktan sonra, sal içine de birer ikişer altın saçmak suretiyle sınırsız denecek ölçüde cömertlik gösterdiler.

Daha sonra bir sürü şenlik vasıtası saat dörde kadar ardı ardına gece şen-

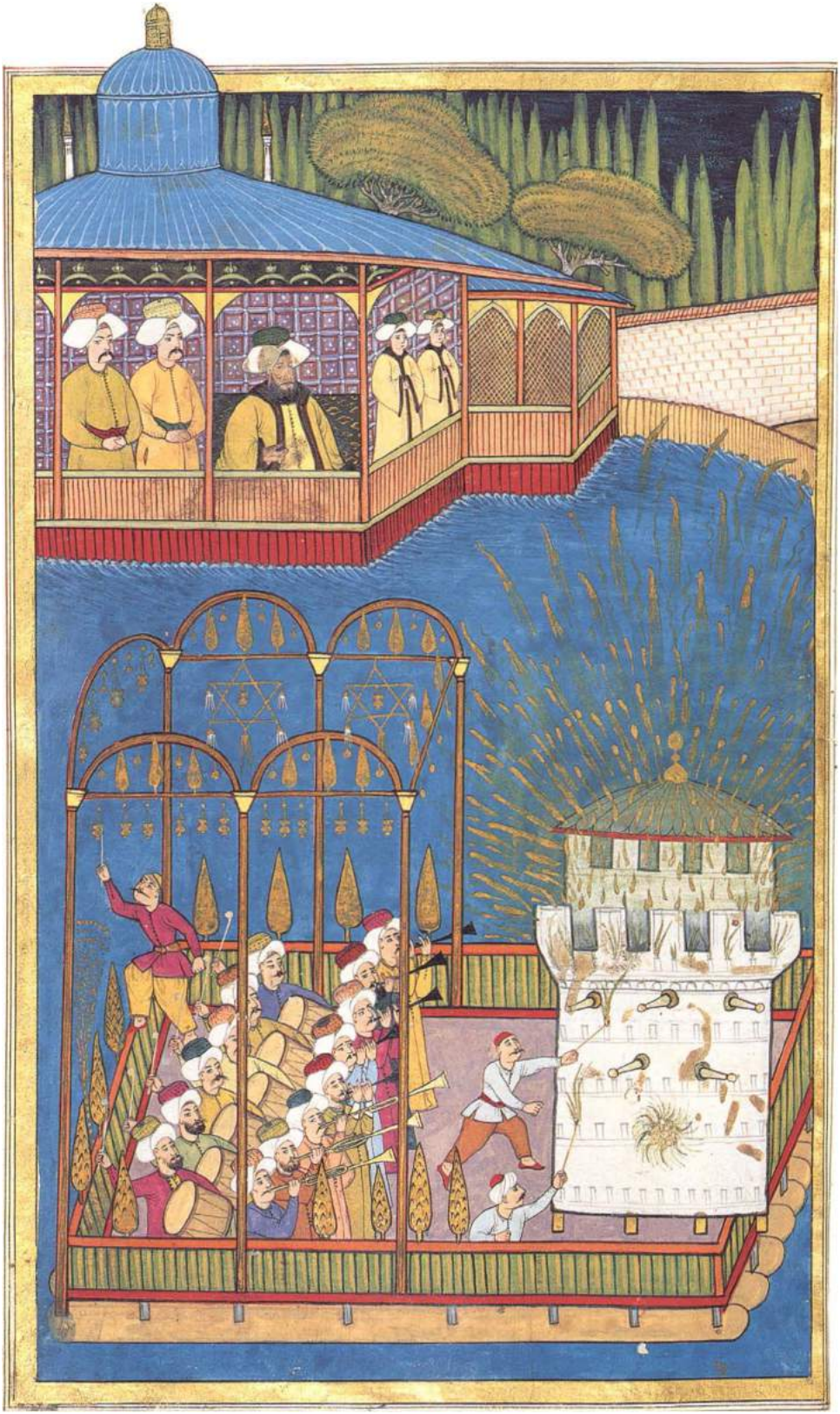

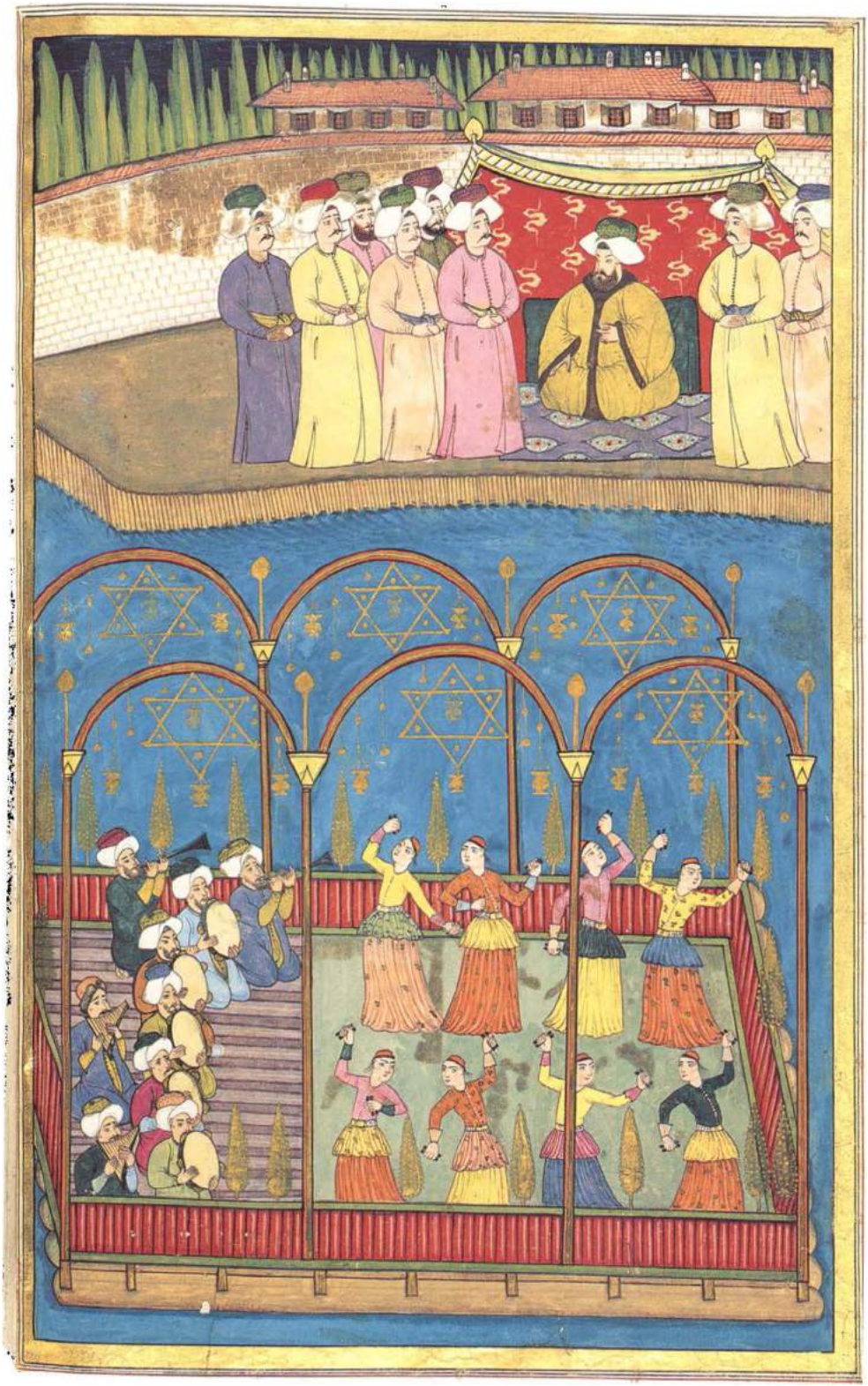

liğine katıldı. Sultan'ın huzurunda rakkaslar türlü türlü oyunlarla eğlence kaynağı olup, sadrazamlık mehterhanesi yüce buyruk üzerine bu fakirin kutlu düğün için yazdığı şarkıyı nakarelerle seslendirip ortalığa neşe saçarak yaptıklarını söylediklerine uyguladılar, düğün ve şenlik yollarını olabildiğince düzenlediler.

Ardından,

Ey zavallılar, dağılın; çünkü toplantı ertesi güne kaldı

mısraıyla rakkasların "çık çık" sesleri çavuşların "kiş kiş"lerine karşarak halkı arzu kamçısıyla düğün yeri semtine yönelttiler.

Denizde ve karada yakılan türlü türlü oyun ateşinin, başı havada olan keder yakıcı alevi göğe yükselip, yıldızların gözlerine duman salıp, feleklerin eteklerini tutuşturacak kadar dil uzattı ve zemherir küresi[1] bir ateş ocağı oldu. Bunun üzerine, söndürülmesi için kader sakası bulut kırbasından yağmur suları saçmak suretiyle düğün alayı çadırlarını taşıp köpürmüş bir deniz yüzündeki su kabarcıklarına döndürdü; ancak bu kederden arındırıcı tufan yerin çehresine bulanmış tozu tamamen yıkayıp anndırdığından, bu da bir başka canlılık verip seyircileri coşturdu. Gök kerrenayı olan gök gürültüsünden yayılan şu hoş ezgili kıtanın sesi akıl kulağını keyiflendirdi:

Ey bağışlayıcılık eli nisan yağmuru yağdıran buluta benzeyen! Bu gece boşanan yağmuru boşuna sanma;

Sen halka cömertliğinin sofrasında nimet saçınca, gökyüzü de aşka gelerek yer yüzüne gülsuyu saçtı. [112b Minyatür] [113a Minyatür]

[1] Çok soğuktan kinaye olmak üzere: aşırı soğuk küre, buz küresi.

[DOKUZUNCU GÜN]

[113b] Aynı ayın yirmiüçüncü [26 Eylül 1720] ve kutlu düğünün dokuzuncu günü, karanlığın misk renkli perdelerinin güneşin pençesiyle göğün altın alemli otağından toplanıp dürüldüğü ve yer yüzü beşiğinde uyumakta olan canlı cansız bütün varlıkların uyku yorganından başını çıkarıp doğrulması için bulut gülüftanından yer yüzüne bahar yağmurunun gülsuyu saçıldığı sonu şenlikli demde,

Ey gönül! Eğlence ve şenlik meclisi yine ısındı; kargaşa ve tatsızlık her zamanki yoluyordamınca soğutuldu gibi;

İçkili eğlence sofrası yüzük kaşı gibi kurulup, meyhanelerin cihanda şimdi yalnızca adı kaldı;

Öyle bir neşe ve keyif oldu ki, eğer masalcılar onu anlatacak olsalar koşun koşun da kulak verin.

Bu sevinç aydınlığı saçan günde oyun ve eğlencelerin öteki günlerden daha üstün olması için kâh aynı perdede şenlik araçlarını hazırlamaya koyuldular; çeng ve çağana, söz ve saz düzenleri kurdular ve kâh musikişinaslar yola getirmek için ısıtılıp kıvama getirilmiş tefi tokatlayıp santurun kulağını burdular[1] ve elden geldiğince özen göstermek için dilleri mızrabıyla özendirip, korkutma tellerine dokunmak suretiyle birbirine dokundurdular.

Ses ve saz ustalarının bu tür bir hazırlıkla seyir otağının önünde daire şeklinde toplanıp kâh musikar ve ney arasında tercih tartışması yaptıkları, kâh nakış ve kârdan birini seçme konusunda çekiştikleri sırada neyzen bakışı gibi birbirine yan gözle bakıp, bu arada iki karşı görüş yüzünden meydana gelen kavganın ortalığa saldığı patırtılı nağmeyle musikar gibi her ağızdan bir ses çıkıp birbirinin teline dokundular ve kâh sôfiyâne usulüyle teslim olup, boyun eğme makamında uzlaşma ezgisi düzüp ve uyuşma anlamında baş sallayıp birbiriyle anlaşarak ve ağız birliğiyle aynı sesi verir, aynı şeyi

[1] Telli sazlarda telleri germeye yarayan burguya kulak denir, dolayısıyla *kulağını burmak* "sazı doğru ses vermesi için ayarlamak" anlamındadır.

söyler hâle gelerek kendilerine düzen verip buyruk çıkmasını beklemek suretiyle edeplerini takındılar.

Bir taraftan makamdan makama geçen sazendeler

Ey çalgıcı! Eline yine alıp çağanaların

diye ezgi düzerek sazın tellerinde gezinen parmaklarını kemençe, çeng ve ud yayının kirişleri gibi kullandıkça, hanendeler de bir yanda

Ciğerde oynasa hey heylerin, teranelerin

diye nağme döktürerek o yürek coşturucu şarkılarını yeşil örtülü ağaçlıkların süsü olan kumruların "gû gûy"ları ve bülbüllerin "çik çik"leriyle bütünleştirip şakımaya başladılar. Bu sırada –ki zaman sazının mızrabı ve hızla yol alıcı günler rakkasının çalparası olan saat akrebi çârgâh makamında fasla başlamış, yani saat henüz dörde gelmiş idi– birden şah kösünün gümbürdemesi gök gürültüsünü andıran top gürlemesine karıştı ve selam için dizilen divan mensupları sıra sıra sıralanıp turna katarına denk düştü ki,

O azametli hükümdar, saygıyla ululanması gerekli o koca hünkâr; saltanat payesini bezeyen, taç süsüne süs katan;

[114a] *Savaş alanlarında üstün, kavga ormanında arslan; cömert ve iyilikten başka bir şey düşünmeyen, yedi iklimin şahlarına şahlık eden;*

Düşüncesi uğurlu, ülkeyi süsleyip şenlendiren, mutluluk yazgılı o hakan; ki yanında Bîdpây, Rây ve Dâbişlîm'i[1] *yoktur ağzına alan*

Ululanmaya layık padişah, babası Sultan Mehmet'in ve dedesi Sultan İbrahim'in gözlerinin nuru olan Üçüncü Ahmet Han

–Melik, Aziz ve Allam olan Allah onu değerli çocukları ve üstün nitelikli torunlarıyla birlikte yücelik ve ululuk tahtlarında güçlendirsin ve halkı, kın içindeki kılıç gibi, adaletinin gölgesinde huzur ve güven içinde uyutsun– Hazretleri otağlarına şeref verdiklerinde ve hemen veziriazamını ve muhterem damadını davet şerefiyle mutlu kıldıklarında, devletçe korunup kollanan kapı eşiklerinin kulca bağlıları olan söz konusu hanendeler, çevresi göz kamaştırıcı bir ululukla

[1] Üçü de meşhur Hind hükümdarıdır.

çevrili, hizmet edenleri Baykaraca değerli Sultan'ın huzurunda hoca önünde mektep çocuğu gibi edeple diz üstü oturup ve eğlence tefine el vurup:

Hoş geldin yine ey cihan şahı, hoş geldin; gözler seni gözlemektedir, hoş geldin.

Şevval ayı senin kattığın değerden ötürü mutluluk bayramı oldu; bu yüzden boyunu iki kat edip seni ululayarak der ki: Hoş geldin.

Varlık âlemini kuşatıcı akıl düşünce meclisinde senin görüşünü almak için der ki: Söz senindir, buyur ey ince düşünceli, hoş geldin.

Dünyaya nice şah geldi, dalkavukluk bilmem, lakin sen, ey cihan şahı, hepsinden hoş geldin.

Tahta ayak basalı sıkıntı ve tasa gitti gider; gelişin bize yaşama sevinci verdi, hoş geldin.

Sende öyle bir başarı arzusu ve kararlılık var ki, atının dizginini hangi ülkeye çevirsen, o ülke ahâlisi der: Hoş geldin.

Ey seçkin şah! Sen dur; bir adamını göndersen, Hemedan şahı tacını ve tahtını verir; hoş geldin.

Hak tarafından inen bir rahmet sofrasısın sen. Ey herkesi azığıyla doyuran! Hoş geldin.

Kutlu düğünün öyle bir konuk evidir ki, kapıcıları durmadan söyler oldu: Hoş geldin.

Cömertliğinin kapısı öyle bir şifa yurdudur ki, ona keyifsiz gidene müjde verilerek denir: Hoş geldin.

Teşrifinle halk yeniden canlandı; âlemin canı mısın, ey canlandırıcı ruh, hoş geldin.

Herkesin yüzü güldü, Vehbî'nin gözü açıldı; çalgıcının da oynayarak sözü şu oldu: Hoş geldin.

Talih ve şans her zaman devletle seyretmeye gelerek, yüksek sesle bağırıp desin: Hoş geldin.

beyitleriyle musiki faslına başladılar ve zincir halkaları gibi birbirine eklenmiş kumru nağmeleri gibi devr-i revan usulünde birbirine bağlı bestelerle seslerini birbirlerine uydurup, şöhrete ulaşmakla mutluluğa ermiş Hamza gibi imtiyaz meydanını süslediler.

Hanendebaşı ses tonunu ayarlayıp keyif verici bir taksime başladı.
Yüzüne utancından ötürü perde çekti; tefini ele alıp hoş nağmeler döktürdü.
Rahmetli Hasan, zavallı Burnaz papağan gibi öyle şakıdı
Ki sesi ta ciğere işledi, ney bu derecede tesirli olmadı.
Bülbül işitince, burnuna inat, onu taklit ederek "çik çik" diye öttü;
Ne var ki onunla bir olamadı ve ne kuş olduğu görüldü.
[114b] *O besteyi okumaya başladığında çalgıcılar da ona uydu.*
Tanburlar coştukça coştu; çeng onların sesine boyun eğdi.
Ney yüreğinin ateşinden ah eder, neyzen ona yan gözle bakardı.
Kaval ateşli ahlar kopardı; ut kıskançlığından öd gibi yandı.
Nakare göğsünü öylesine dövdü ki, açtığı her yara dört parça oldu.

beyitlerinin anlamını ses perdesi gibi kullanarak, başladıkları faslı karar perdesine ulaştırdılar; çalgıcılar da olanca hünerlerini perde perde ortaya koyup gösterdiler.

Ardından, oyuncu çocukları ele ele tutuşmuş olarak, türlü ayak hareketleriyle Bahçıvanoğlu, Halil ve Edirne Kolu geldi; her türlü sıkıntı ve tasa askeri üzerine adım adım yürüyerek, savaş havasıyla üç koldan hücum edip, neşe coşkusuyla birbirine girişip kaynadılar, görülmedik ve işitilmedik oyunlar oynadılar.

Çengilerin sağ tarafında güreşçiler güreş tutmak için birbirleriyle pençeleştiler; yaşlı pehlivanlardan biri:

Yine söz meydanının pehlivanı oldum; Allah yardımcın olsun, Ahmet [yani Hazreti Muhammet] aşkına salavat.

diyerek, içlerinden bazıları ayıların samsonlarla güreştikleri gibi güreştiler ve baş başa vurup:

Ecelin gücü cihanda sırtı yere gelmemiş ne pehlivanları yere çalar

diye söylenerek birbirine giriştiler. Sol tarafında ise hokkabazlar:

Gözün her kirpiği sanki dil eyledi de gönlümün sırlarını halka faş eyledi
Hileci bir hırsızdır o, gönlümü göz göre göre alıp içi perdeli kiliminde gizledi

türünden gösteriler ve oyunlar sergilediler.

Çengilerin ardında ip cambazı da ip gibi ince sanatını kolaylıkla icra ederek

Vaiz sırattı, ip üzerinde yürüyüp salınan cambaz gibi, Allah'ın adını anarak geçirir

diye mırıldana mırıldana adım attı ve daha önce gerçekleştirdiği, yere doğru baş aşağı süzülen güvercin gibi havada uçuşunu bugün de gözler önünde tekrarlayıp,

Menziline ulaşmak suretiyle herkesten öne geçti ve kulca bağlılarını görüp gözetici Şah'ın bağışına nail

oldu. Çengilerin önünde ise matrakbazlar ve gürzcüler hüner meydanında boy göstererek pazı güçlerini göz önüne serdiler, seyirciler üzerinde gûy u çevgân oyunundan çok ilgi uyandırdılar.

Bunlar Sultan'ın huzurunda hünerlerini sergiledikten sonra düğün meydanında da gösteri araçlarını serip bütün seyircileri eğlendirdiler; matrakbazlar da zeminde ve zamanda, yerde ve gökte şimşek ve akan yıldız kadar şöhrete erdiler.

Bu arada Sadrazam [115a] Hazretleri'nin Sultan'ın huzurundan ayrıldığı ve seyir otağına geri geldiği sevinçli demde önceki günlerde olduğu gibi bugün de iki yüz on dokuz sünnet çocuğu yeni elbiseden ağızlarına sünnet balı çalınıp kabaran kolları kanatlarıyla bal[1] ballanarak sünnet çadırına doğru geçtiler ve Hazreti Muhammet'in güzel sünneti üzere sünnet edilerek Müslümanlığın ayırıcı özelliklerinden birinin gereğini yerine getirmiş ve inanmış olmanın güzelliklerinden birini elde etmiş oldular.

Bu sırada havada giden kalyonlar yine önceki gibi demir alıp bulunduk-

[1] Arap harfli yazımına göre, Türkçe "arının ürettiği tatlı madde" anlamında *bal*, Farsça "kanat" anlamında *bâl* olmak üzere iki türlü okunabilen bu kelimeyi yazar her iki anlamını da gözeterek ustaca kullanmıştır. Buna göre cümledeki *ağızlarına sünnet balı çalınmak* deyişinin sağladığı ilgi bağıyla *bal ballanmak* "ağızları bal tadıyla tatlanmak," *kabaran kolları kanatlarıyla* kelimelerinin sağladığı ilgi bağıyla da "kanat takınmak, kanatlanmak, kanat açıp uçmak" anlamında kullanılmış olmaktadır.

lan yerden ayrıldılar, birbiriyle aslı gibi savaşa tutuştular ve nice şenlikler gösterdikten sonra dönüp yerlerine gittiler. Ardından çektirme de yerinden ayrıldı, uçurması[1] al renkli küreklerinin hareket ettirmesiyle deniz kuşu gibi saltanat denizinin kıyısına dek uçurdu, yani Sultan'ın oturmakta olduğu köşk önünde mayna edip kondu. Çektirmenin bu hareketi İskender gibi şöhretli Padişah'ın sınırsız cömertliğinin dalga dalga kabaran denizini coşturduğundan kaptanının arzuhal sunmasına izin verilerek dileği hoş karşılandı, ayrıca bütün neferlerine Sultan tarafından bol bol bahşiş dağıtıldı. Geri dönmesine ruhsat verildiğinde güven içinde bulunduğu limana vanp kol kanat saldı ve kaygısızca yerleştiği yuvasında rahat demiri attı.

Bunların gelmeleri gitmeleri son buldu ve neferlerine dinlenmek üzere izin verildi. [115b Minyatür] [116a Minyatür]

❖

[116b] Bundan sonra ordu alayının geçmesine kutlu izin çıktı; bunun üzerine, kimi meslek sınıflan Sultan'ın önünden birer birer geçtiler ve işlerini gördükleri tezgâhlarını süsleyen ustalıklarını sergilediler.

Önce Dülgerler Tayfası

Dülgerler bugün ordu alayına düzen ve demek temeli oluşturmuş, şenlik yapısına dayanak olmuşlardı. Mühendisçe bilgili ustalarının mimarlık kabiliyetleriyle iki öküzün çektiği bir araba üzerinde Öküz Burcu'na benzer, bir sürü al atlasla bezenmiş gönül oturası bir köşk yapmışlar, perend ve sereng yaygılarla süslenmiş, göze batıcı bir şahnişin vücuda getirmişlerdi ki, derinliğine bakış şakulüyle havasını teraziye alsalar İrem Bağı'nın sümbül kokusuyla aynı seviyeyi tutturur ve düzgün duvarını, bir durumu içyüzüyle kavrarca görüş terazisiyle çırpıya vursalar [yani ip çekerek ölçseler] yedinci göğün yüksek kemerli kubbesiyle eşleşmese bile, yükseklikçe hiç olmazsa Havernak Köşkü'nün yüksek eyvanlı çatısıyla bir boyda olurdu. Yapı biçimi ve düzenleniş şeklinin güzelliği Sultan'ın hoşuna gidip beğenisini kazandığın-

[1] "Yelken" anlamındadır.

dan kabule değer görüldü ve içeriye alındı.

Mahir ustalarının seçkinlerinden atlı olanları grup hâlinde önde gidiyor; yayaları ise dülgerlik aletleriyle sanatlarını icra ederek onları takip ediyorlardı. İçlerinden levent yapılı çok sayıda yakışıklı delikanlı işveli bakışlarıyla iltifat gözünün kirpiğini çapkın derbederlere karşı testere gibi hareket ettirip, göz açıp kapayıncaya dek nice işler kesiyor; hile ve oyun ederek, kırıtıp göz süzerek, hileden anlamaz bönleri ince hilelerle oyuna getirip duvar resimleri gibi hayret içinde bakakalır hâle düşürüp gidiyordu. Onlar da:

Dostum! Yıkık gönüle, kavuşma umudun mimar olsun; Habib-i Neccar'ın manevi yardımı seni mamur etsin.

Ey peri! Lütfeyle, davet dairesine gel; yeni ay isen de pergel gibi kenar çizme

diye mırıldanarak bir araya gelmek için yalvardıklarında,

Sevgilinin yüzündeki buruşukluğun pazarlığı bu çapa uymadı, eğe dişleri gibi gönül törpüleyici oldu.

Testere gibi gidip gelerek bakıp durdu; bu arada gözyaşı döküldü, çok telaş[1] *oldu.*

Dülgerlik mesleğinin erleri kâh yalvartırca, kâh yalvanrca oynaşıp kırıttılar; bu arada nice Ferhad gibi taş kıran ırgat ve kazma sallayan işçi, gülünç kılıklı türlü kuklalar ve tasa giderici acayip suretlerle "zır zop, zır zop" diyerek "hop hop" sıçrayıp; kâh düşüp, kâh kalkıp arada bir birbirleriyle güreştiler ve delice fişeği gibi oyuna girişip tutuştular. Ardından mehterhaneleri de zurna ağzından havâî edalı bir dille:

Bedeninin dört temel direkli köşkünü zevkle sağlamca tut; sade nakışlı ol, dünyalık şeylerden mala tutkun olma hiç.

[117a] *Rakip, sevgiliye çatmış*[2]*; arzusuna kavuşup, kadehini dikip içmiş; kırmızı şarap kayığıyla sen de yürü, çat, al, çek, iç.*

beyitlerini söyleyerek ağır ağır geçtiler; bir sürü fişek ile tuhaf, gülmeye yol

---

[1] "Telaş" kelimesi "talaş" gibi de okunabilir.

[2] Çatmak "yanaşmak," "bir araya gelmek" anlamlarında kullanılmıştır; dülgerlik terimi olarak ise "kurmak," "tutturmak," "birbirine ekleyip bağlayarak şekil vermek" demektir.

açan düzme biçim ve yüzlerce neşe saçan acayip yapma cisim gösterip, şairleri çöğür çalarak:

İş ya kirpiğinin burgusu ya gamzenin çekicidir; gönül yapısında keser şamatası bilmezler.

diye bağıra çağıra, hay huyla geçip gittiler. Kethüdalan ve meslek büyükleri beşer giyimlik telli ve sade değerli Hatâyîyi, düğün hediyeleri olarak sunmak üzere, dilek ve dua için el kaldırmak suretiyle Sultan'ın bulunduğu köşk alanına ve oturduğu şahnişinin yoluna adım attılar ve hâllerine göre bahşiş elde ettiler.

Bunlar

Dost cilvesi yüreğimin köşkünde yer bulmuşken, dost bir kere evime ayak basmadı gitti.

diye bağırarak ziyafet çadırına doğru yürüyüp gittiler ve yemek vaktine kadar diğer meslek gruplarını seyretmek için dinlenme köşesinde yer tuttular.

Bu sırada gümüş endamlı zergerler, yani kuyumcular da, "Bir kalıba kuyum"[1] diyerek alaylarını düzenleyip inci dizisi gibi dizildiler ve sanatlarını kollarına altın bilezik bilen paha biçiciler, özü marifet olan incilerini göz önüne sermek için kol kol oldular. Alaylarının önünde giden arabanın üzerine taşlı yüzük gibi güzel bir dükkân yapıp yerleştirmişler, kenar ve uçlan konmamış foyalı taş yuvası gibi renk renk boyanmış, çökertme tavanlı [yani ortası çökük gibi görünen], içinde gönül oturası, mineli bir köşk kondurmuşlar ve başak görünümlü Ülker dizisi gibi bir sürü inci dizisi ve güneş ve ay yuvarlağı gibi külçe külçe gümüş ve altınla o derece süslü hâle getirmişlerdi ki, düğün alanına kuyumcular çarşısını müşterisiz bırakacak ölçüde rağbet kazandırıp, seyir gözünün mihenk taşına sürülmüş olan süs esaslı meslekleri-nin ayarını kendilerini seyredenlerin övgü damgasıyla damgaladılar.

Atlıları eyeri altın işlemeli, gümüş üzengili ve altın koşum takımlı ala bacak atlarla alay gösterdiler; yayaları ise kılıç ve hançer, teber ve şeşper ve taşlarla bezenmiş kemerle ortalığı süse gark ettiler. İşlerini aynen dükkânla-

[1] "Koyma işi veya biçimi" anlamındadır.

rındaki gibi işleyerek geçtiler, çöğürcüleri de şu kıtayla çalıp çağırarak gittiler:

Bir kuyumcu dilberine tutuldum ki, hâlimi kısaca söylesem destan olurdu.

Verdiği acının ateşi dile gelmez, tabire sığmaz bir hâlle beni hicran potasında eritti.

Bu meslek mensupları elmas, yakut, zümrüt ve inciden yapılmış, ustalıklı, değişik bir biçimde icat kalıbına dökülmüş, taş bezemeli, çok değerli bir yelpaze; elmas ve yakutla bezenmiş, mücevher çalar saat; iki bin üç yüz dirhemlik emsalsiz, büyük bir gümüş sini; bin dirhemlik bir gümüş şamdan, iki adet mum makası, [117b] bin dirhemlik gümüşten bir ibrik ve leğen, bir okka kadar gümüş savatlı iki kâse, beş yüz dirhem halis gümüşten eşi menendi bulunmaz iki adet büyük maşrapa, iki okkalık askılı bir gümüş ibrik, bir okka kadar gümüş buhurdan ve gülüftandan oluşan hediyelerini Kapıcılar Kethüdası Ağa Hazretleri ve kendi kethüdaları aracılığıyla saadetli Darüssaade Ağası Hazretleri'ne ulaştırıp teslim ettiler ve cömert Padişah tarafından bağışlar elde ettiler.

Kazzazlar Alayının Süsünün Niteliği

Bunların ardından kazzazlar [ipekçiler] karşı yakada dinelip duran; hizmet yerinde gayretli, ibrişim teli gibi yumuşak ve itaatli gariban çıraklarını beşer beşer, nitelenmesi beşer gücünü aşar binbir süs ve bezekle alay için takım takım düzdüler ve bir sürü yağdan sıvama[1] kakma[2] gençleri düğme gibi sağlı sollu yolun ince ipine dizdiler. Atlıları dolu dizgin meydana çıkmak için atlarının kolanını sıkıca bağlayıp erce dolanmak iddiasında bulunduklarında,

Varsayalım ki kutlu düğünde oyun oynuyorsun; a canım, deveye kazzazlık yakışsın mı?

diye halkın kınayıcı sözlerini işitip, utançtan ter içinde kalıp kıpkırmızı kesil-

---

[1] Metnin aslındaki *delk* kelimesi "sıvama, sıvazlama, ovma" demektir. Buradaki anlamı çok açık olmasa da ipek ipliği hazırlanmasına dair ipekçilikle ilgili bir terim olabilir.

[2] Bu kelime metnin aslında da aynen geçmektedir ve ipekçilikle ilgili bir terim olduğu anlaşılmaktadır. Yağla birlikte kullanıldıklarını ve genç ismini nitelemesini dikkate alırsak, "üzerine yağ sıvanmış gibi parlak ve pürüzsüz, parıltılı" anlamlarında olabilir.

diler ve hayal nakşı işleyenlerin dil kasnaklannda dokuduklan şu beyti göğüsleri mecmuasına yazdılar:

Gül yüzlü yarin çözünce düğmesini; inim inim inleyen aşıkların dizlerinin bağı çözüldü.

Bunlar kutlu düğün için bulup hazırladıklan bir adet ön kuşak; bir adet taşlı, sırmalı hazine kolanı; bir adet taşlı, inci takımlı çapraz, beş adet som hazine dizgini ve beş adet hazine tapkurundan oluşan hediyelerini Sultan'ın üzengisine sundular, kethüdalan ve üstatları hükümdar iltifatı ve bağışı kazandılar.

Mesleklerinin benzerliği, sanatlarının ortaklığı ve geçim yollarının yakınlığı bir arada bulunma sebeplerinin en önemlisi olması bakımından, kazzazlardan sonra,

Gitti kazzaz, geldi bezzaz

diyerek bezzazlar tayfası [kumaşçılar] alayı yamaklanyla geldi. Mevkii İskenderce yüce Şahlarşahı'nın kutlu düğününün yapıldığı alanın, ayan miskle ölçülen, her tozu miskalle tartılan amberle aynı ölçüde olan yolunun toprağında dilek halısı sermek için karşı tepede top top toplandılar, kıyaslama ölçüsüne sığmaz türlü türlü elbiselerle alay kurdular. Azamet ve şevket kâbesinin astan olan cümle âlemin sığınağı Hükümdar'ın otağının eteği karşısında sanatlan rengârenk kumaşlarla kurumla dalgalanıp uçuşur olduğu hâlde, adım adım ve ağır ağır salındılar; yer kumaşını mutluluk arşınıyla ölçüp, renk renk elbiseler ve rengârenk kumaşlarla seyredenleri hayran ettiler.

Onlara bağlı bulunmaları yüzünden alaylarının ardı sıra yürüyen boğasıcı, astarcı ve diğer yamakları, önlerinde ve ardlannda şairlerinin omuzlarını her biri bir giyimlik nice kumaşlarla süslemiş, onlar da çöğürün sapını balta sapı gibi göğüslerine dayamış oldukları hâlde geçtiler.

[118a] İçlerinden Karadenizli, san benizli bir beze[1] sünepesini çelimsizliğinden ileri gelen gevşekliğine bakarak pazar oğlanı[2] sanıp

[1] "Yoksul" anlamındadır.

[2] Erkeklerle ilişki kuran edepsiz genç.

Bir boğasıcı güzeli sevdim ki, güneş görse müşterisi olur
Ama bir aracı rakibi[1] *var ki, insanın öldürüp boğası gelir*

diye çalıp çağınp birlikte olmak için müşterisi olduğunu açığa boyadı.

Bezzazlar düğün tezgâhında dokunmuş olan neşeli alaylannın hoş yüzlü mallannı son damgasıyla damgaladıklannda, sanatlannın yaşlılan dua için el kaldırdılar, İslam'ın önderinin mutluluğu için dua etmek suretiyle kulca bağlılık merasimini tamamlayıp, hadsiz hesapsız iltifat ve bağışla ağırlandılar ve iftihar sermayesi kazandılar. Eskiden olageldiği gibi, hediyeleri olan kadife üstüne işleme bir bohça içinde bir zerduz şal, iki top telli badlı, dört hünkârî destar, üç top kenarlı bez, üç çekme boyama ve iki Mirzâyî boğası, kılabdanlı atlas bohça ve sırmalı nişan makramasını aynı yolla Sultan'ın eşiğine sunup, misafir çadırlannda dinlenmek suretiyle yemek vaktini beklemeye koyuldular.

Bunlann ardından aşçılar'ın ocaklanna yanaşma odunu atan [yani ardlan sıra gelen] yamaklanyla neşe örtüsü serdiler, türlü türlü şenlik ve eğlence yiyecekleriyle sofra düzüp, "bin aşçı bir başçı" atasözüne uygun olarak, konuk sahibini ve edep erkânı gözlemeyi umursamayıp, sağdan soldan güzellik nevalesinin tadına bakmak için küstahça bakış eli uzatan seyir açgözlülerine

Her bir güzele sahip olma sofrasına el uzatmayın; her gördüğünüzü ağzınızın kaşığı sanmayın

diye tatlı tatlı nasihat ettiler; mensuplannı bir araya getirip toparlamak için pişmiş kotanlmış sanat pirlerini önlerine kattılar, pilav ve zerde özlemiyle tulumcu kıyafetine girip yemek yemek için kılık değiştiren ve tuz gibi her aşa giren aç gözlü sofra yüzsüzlerini de şaka yollu döve döve keşkek ettiler. Sonra sağa sola yemek sahanlan gibi bir sürü pelte tenli, badem gözlü ve fıstık ağızlı, ince bedenli güzel gençleri intizam sahtiyanına çekip[2] düğün evinin konuklanna türlü türlü eğlence araçlan nimetleriyle toplu bir ziyafet çek-

---

[1] "Belalı, zorba dost" anlamlarındadır.

[2] *Sahtiyan* "sepilendikten sonra boyanıp cilalanmış deri" anlamındadır; *intizam sahtiyanına çekmek* ise "sahtiyan üzerine düzgün bir şekilde yerleştirmek" demek olmalıdır.

tiler, sonra dua elinin kepçesiyle övgü ve dua nimetini karıştırdılar ve yakarış gözyaşını gülsuyu gibi kabul olunmuş dua hoşafına serptiler. Nihayet yedi yüz dirhem bir ibrik ve leğen, yüz elli dirhem hararet söndürücü bir gümüş maşrapa, yine aynı ağırlıkta bir Yemen kahvesi ibriğinden oluşan hediyelerini aynı şekilde ve aynı yolla Sultan'ın önüne gönderme arzusuyla iyilikçi ve yardımsever Sadrazam Telhisçisi ve beyliğe yaraşır Kapıcılar Kethüdası Ağa elinden Darüssaâde Ağası'na teslim edip sanatlarının gerektirdiği kulca bağlılık merasimini tamamladılar [118b] ve kethüdaları ile sanat pirleri yüce Hükümdar'ın bağışıyla mutluluğa erdiler.

Bunların ardından terziler tayfası kendilerine "yamak" adıyla ayak uyduran çakşırcı tayfasından bir alay baygın bakışlı çapkın ile nazik endamlı, ay yüzlü gençlerini ağır ağır salındırarak ayaktaş edip, adımlar makasıyla ince ipleri kestiler ve araba üstünde yapılıp düzülmüş tezgâhlarında benzeri görülmedik renk renk kumaşla düğün alanını bedestene döndürüp Eski Bedesten'i müşterisiz bıraktılar. Ustaları bir top altın telli kumaşı kesip biçip, yırtıp dikip sanatlarının olağanüstü becerisini sergilediği gibi, meslek tezgâhlarının süsü olan endamlı çıraklarından

İbrişim teli gibi ince beli; siyah bölüklerinin telleri sırma teli

nice al giysili selvi boylular, sıra sıra ve peşi sıra seyir alanında nazlı nazlı salınmaya ve ölçüye gelmez derecede tatlı tatlı sallanmaya başlayıp onbeş dakika kadar yürüyüp yol aldılar ve lüle lüle saçlarını altın telli yaka şeridi edip, peş peşe düğme gibi dizilen seyircilerin dilek boylarına naz kaftanı dikerek geçip gittiler.

Beli kılca ince o terzi güzelini görenler belleдiler; malını örseleyip tezgâhını ellediler;

Çok kesip biçip onu nasıl elde edeceklerini hesapladılar; ne var ki gönüllerince çıkmayıp teğellediler.

Doğrusu binbir biçimde ortaya çıkan işin o eli çabuk terzisi, göklerin atlasını şafak ateşiyle ütülediğinden ve aydınlık sabahın ilk beyazlığı düğün güzelinin günlük elbisesi olan günün on iki endazelik beyaz renkli kumaşını

güneşin ışın iplikleriyle işaretlediğinden beri sevinç tezgâhında cümle âlemin beğenisini kazanan böyle bir neşe perendi dokunmamış ve bu tür nakışlı, pahası cihanca bir zevkusefa kumaşının zaman pazarını süslediği akıl kulağına dokunmamıştır.

Terziler öyle bir kesimle yürüdüler ki, seyreden hayran oldu;
Dostlar iğne gözü gibi gözünü dikti, ağzını makas gibi açtı.

Terziler alaylarına bu şekilde son verip ve diğer esnafa endam gösterip üç yüz yetmiş beş dirhem bir gümüş matara, bir okkalık gümüş şamdan ve makas, yüz elli iki dirhemlik gümüş kahve ibriği ve iki yüz seksen yedi dirhem gümüş gülüftan ve buhurdan; çakşırcılar da yüz otuz iki buçuk dirhemlik bir gümüş gülüftan, iki yüz on dirhemlik buhurdan ve yüz elli dört dirhemlik bir şamdandan oluşan hediyelerini haşmet tezgâhı olan adalet köşkünün önüne ulaştırdılar; kethüdalan, yaşlı ustaları ve şenliğe katkıda bulunanları Padişah'ın bağışıyla meramlarına nail olup misafir çadırlarına gittiler.

Onlardan sonra nalçılar tayfası birer birer [119a] meydana ayak bastı ve süsleri kavafların şöhret papucunu unutulma damına attı. Bir araba üzerinde yaptıkları dükkânda sanatlarını işleyerek geçtiler ve bir sürü demir yürekli, taş kalpli kollarına nallar kesip [yani kesmek suretiyle kollarına nal biçimli izler yapıp] ve şişler geçirip bilek ve pazılarının sinirlerini keman yüksüğü gibi gösterdiler. Sonra ayağının nalça izi cihan şahlarının sancaklarına mehçe olan bu zamanın Hüsrev'inin önünde, olageldiği üzere mehterhanelerini ve gülünç oyunlarını sergilediler ve hepsi iki okka tutan gümüşten yapılmış bir şamdan, bir kahve ibriği, tepsi ve dört çift nalça ile altın gibi san renkli çividen ibaret pek değerli olmayan hediyelerini sunma cesaretini gösterdiler ve Sultan'dan pek çok bağış ganimeti almak suretiyle muratlarına erip misafir çadırına gittiler.

Ayağının nalça izine baktı; geçtiği yolda tutkunları mıhlandı kaldı.

Bakırcıların Gelişi

Bunların arkasında bakırcılar alayı bir gösteriş ve alım ve bir başka çalımla birden göründü. Bakırdan yapılmış parlak, pırıl pırıl aynen aslı gibi burcu

ve bedeni yerli yerinde bir kale var etmişler, etrafına yaya ve atlı tulumbacı ocağı neferleri gibi bakırdan başlık ve siper giyimli çok sayıda asker sıralamışlardı. Bir taraftan mehterhaneler çalınıp asker kaleye sanlmakta, bir yanda araba üzerine kurdukları dükkânlarında sanatları işlenip, gerçekte olduğu gibi alışveriş olmakta ve kös kazanı gibi bakırlar pul pul dövülmekte idi. Asker kaleyi düşmana karşı bekleyenlerle savaşıp dövüşür görüntüsünde aşın ölçüde şenlikler gösterdi; bu arada özellikle zorbazlarının seyri herkesi hayrete düşürdü.

İçlerinden biri üç keskin kılıcı, yalmanı yukarıda olmak üzere yere koydu, ellerini yere ve arkasını kılıca değdirip, üzerinde giyim olmaksızın ve hiç korku duymaksızın, eline ve ayağına dayanıp sırtüstü yattı. Bu durumda iken midesi üzerinden on kadar adamın döndürmeye güç yetiremeyeceği bir değirmen taşını geçirdiler. Sonra otuz kadar bıçak ve hançeri yüksekten bir bir göbeğine doğru attılar, hiçbiri batıp iz bırakmadı ve duvara çarpan dolu gibi yere sıçrayıp, ucu sipsivri bu bıçakların hiçbirinin keskin ucu karnına ve göbeğine saplanmadı ve kan çıkmadı.

Ve bir kantar ağırlığında bir bakır külçesini on kişi midesinin üstünde ağır çekiçlerle dikkat tokmağıyla dövdüler; ne sırtına yerdeki temas etmekte olan kılıçtan zarar geldi ne de bu kadar vuruştan çalgıcı dairesine vurulan fiske kadar olsun bir tesir görüldü.

Zorbazlar bu yolda hüner sergiledikten, mehterhaneler ortalığa velvele saldıktan ve çalışanları dükkânlarında icra edecekleri olanca sanatlarıyla [119b] yaya olarak iş gördükten sonra, çöğürcüler de sazlarının ince ve kalın tellerini

Vefa çarşısında altın adını bakır etme; ey kazancı veledi, sonra sana bir kulp takarlar.

narasına uydurdular ve bağırtılarının yüksekliğini havada uçan turnaların acı bağırtılarıyla denk düşürdüler. Bu şekilde geçip gidip toplam olarak yedi okkalık altın kaplamalı üç gümüş sini, üç büyük maşrapa, bir buhurdan ve gülüftandan oluşan hediyelerini uygulanagelen yolla yerine teslim ettiler ve kulca bağlılık gereklerini layıkıyla yerine getirdiler. Kethüdaları ve meslek

ileri gelenleri yapılması alışılmış sultan bağışıyla, rehin alınmışa kavuşurca emellerine kavuştular; ayncalıklan besbelli olan hüner sergileyenleri bol bol bahşişle sevinçten uçtular ve yemek çadınna gittiler.

Tüccarların niteliğini dile getirme kiliminin yayılması

Hepsinin sonunda zevk ve eğlence kumaşının kenannı "son" damgasıyla damgalayan **bezirgânlar** alayı, keyif tüccarlannın pazar yeri olan düğün meydanında şenlik yaygısı döşedi. Müslüman olanlan, taç ve destar gibi, tanınır olma başlanna süs oldu, yani bu kazanç yolu erbabının önünde yer aldı; Yahudi, Hıristiyan ve Acem olanlar ise elbise eteği gibi tüccar alayının ardına katıldı. Bir tahtırevanı sırma telli cins cins mallarla ve türlü türlü zarif yüzlü, rengârenk kumaşlarla süsleyip donatarak düğün alayının geçtiği alanı Ahmetâbâd İskelesi'ne döndürmüşler, işve satan bir dilberi tahtırevan içinde mal göstererek naz ve niyaz alışverişi etme işine sürmüşlerdi.

Bir güzellik tüccarı ki, şimdi o mesleğe kumaş yüzü oldu,
Onu gören pazarlığı uzatmaksızın can nakdiyle satın alır;
Sır metaını bohçayla açıp naz kumaşını külçeyle satar.
Sabır sermayesini tüketti; gönlümü alıp alışveriş etti.

Bunlar mehterhane, çeng ve çağana, saz ve nağme, kusursuz bezek ve süsler, şaşılası ve gülünesi şeylerle geçip gittiler. Bezirgânlara katılmış olan Acem Ermenileri mukavvadan yapılmış sağlam ve dayanıklı bir kaleyi, o kale zapt edici Sultan *–Allah durumunu güçlendirsin, gücüne güç katsın–* Hazretleri'nin seyir yeri önüne getirmişler; içinde şeytan kılıklı, gulyabani kıyafetli, karalara bürünmüş bir düzme cisim göstermişlerdi ki, darmadağın saç ve sakalıyla, siyah cüppeli keşiş gibi sağa sola bakış İncil'inin yapraklannı çeviriyor, düğün yeri dairesini görmek için bakışının pergelini o yana bu yana fır fır döndürüyordu. O da yerin sağlam metninde yepyeni bir nakış çizdi ve seyredenlerin ön yüzlerine [yani göğüslerine] bir biçimde açıklama yazdı ki, kutlu düğünün kitabının sayfa kenarlanna açıklayıcı notlar koyup eğlenceli şeyler sergilemek hususunda pek iddialı olan diğerlerini küçük düşürüp iddialannı çürüttü.

Ardından Müslüman tüccarlar, hazırlamış olduklan, her bir türü onar giyimlik olmak üzere, enfes Venedik dîbâsı ve Filorintin atlası, dört adet altın telli Mardin şiltesi; dört top [120a] telli, zincirbaf Hint putadan ve Hint tezgâhının özel buluşu Bervec ve Mirzâyî iki top boğasıyla, bunlardan başka beş top parlak destar, iki giyimlik, kıymetli çiçekli şal, bin dirhemden yapılmış hâlis gümüş bir büyük hoşaf tası, bin dirhem gümüşten bir leğen ve ibrik, kutlu tahtın ayağına hediye olmaya değer ve yaraşır beş porselen kâse ve bir sofralık on tabaktan oluşan hediyelerini Sultan'ın eşiğine sunduktan sonra, Yahudiler de kendi hediyeleri olan Firengî ve Rumî on giyimlik dîbâ; yirmi giyimlik yepyeni İstanbulî ve Firengî, renk renk, parlak Hatâyî; on giyimlik sade İstanbul dokuması Hatâyî; on giyimlik Firengî, parlak atlas ve on giyimlik renkli ve pek değerli hârâyı otağı Süleymanca Padişah'ın adalet üreten tezgâhının kapısına el üstünde taşıyarak götürüp sunma yürekliliği gösterdiler. Bu arada Bezirgânbaşı Hüseyin Ağa mücevvezeyle Sadrazam huzurunda kabul kaftanı giydirilerek meramına nail olduktan sonra, izzetli Kapıcılar Kethüdası ağa aracılığıyla Padişah'ın huzuruna girdi ve eteğini öpme şerefini elde etti. Düğün Emini eliyle kendisine bağışta bulunuldu; mesleğin ileri gelenleri belki de bir bir olmak üzere hepsi, kalem ve rakam kursağına sığmaz derecede mutluluğa kavuşturuldu.

Bu sırada ordu alayı sona erdi, seyirciler de dinlenmek üzere yerlerine yurtlanna gitmeye meyil gösterdi. İkindi vakti girmiş bulunduğundan, alayı Dârâca gösterişli Sultan da, yanında değerli şehzadeleri ve saygıdeğer hizmet erleri hazretleri bulunduğu hâlde saadetle Tersane Sahilsarayı'na gitti.

[120b Minyatür] [121a Minyatür]

[121b] Dokuzuncu ziyafeti anlatan satırlar

Bugün Bostancıbaşı ve ocağı halkı, Birinci Mirahur, Küçük Mirahur, Arpa Emini ve sair Istabl-ı Âmire zabitleriyle kalabalık neferleri, hünkâr silahşorlan, Çakırcıbaşı, Atmacacıbaşı, Şahincibaşı ve öteki şikârcı gruplan davet elinin tuzak kuşunun kanat çırpmasına benzer hareketine uyarak düğün yemeğine yöneldiklerinden Bostancıbaşı Ağa başına selimî ve üzerine yarım

kürk giydi, diğer bostancı ustaları ise başlarında "kalafat" denilen kalensüveyle başlarına uydular. Haseki Ağa, Odabaşı, Sofa [İskele] Bekçisi, Kayık Çekici, Başhaseki, Koz Bekçisi ve Başyazıcı san külah ve seraser kemerle kıyafetlerini kendi kurallarına uygun olarak güzelce kuşandılar; bölükbaşılar ve yeşilciler yeşil renkli düğün alanına meydan baklası gibi yayıldılar, alçak ustalar yerlerinde dineldiler ve hepsi envaiçeşit yiyeceklere büyük bir iştah duyarak sohbete koyulup kaynaştılar; hamlacılar ise nimet deryası sahili olan şölen otağı kıyısına bir hamlede bir baştan yanaştılar. Elli kadar haseki ve iki yüzden fazla bostancı neferi kırmızı baratalarla ziyafet çadırlarını saray has bahçesine döndürdüler ve sultan bahçelerinin laleliğine çevirdiler. Saray Mirahuru, Şahincibaşı, Çakırcıbaşı ve Atmacacıbaşı üsküflü doğan gibi başlarında mücevveze üstlerinde boy kürkleriyle nimet yuvası olan sofraya konup boylu boyunca memnuniyet kanadı yaydılar. Öteki Istabl-ı Âmire hademeleri yine mücevveze ve erkân kürkleri, Ahır Halifesi ve Hazinedarı beyaz külahları, Silahşor Ağalar sarıklarıyla gelip üç adet iki direkli misafir çadırlarında toplandılar. Kahve ve şerbet ikramı tamamlandıktan birkaç saat sonra, ikindi vaktinde, yemek hazır ve bekleşenlerin arzu gözleri nimet gözler durumda olduğundan, Sadrazam Hazretleri yüksek mertebeli vezirlerle üç direkli misafir çadırını şereflendirdiler; herkese günlük başlıklarıyla yemek yemelerini ferman buyurup bu yolla da hepsini bir başka türlü sevindirdiler.

Çadırlarda özenle donatılmış sofralar döşendiğinde ve çaşnigirler ve zülüflülerce ikram merasimi tamamlandığında, birinci sofrada Kara Mustafa Paşazâde Ali Paşa, Birinci Mirahur Hasan Ağa ve İkinci Mirahur yer aldılar; Şahincibaşı, Çakırcıbaşı ve Atmacacıbaşı Ağalar da onlarla birlikte oldular. İkinci sofrada Maraş Valisi İbrahim Paşa, saadetli [122a] Nişancı Mustafa Paşa Hazretleri ile Defterdar Efendi, Arpa Emini, Başsilahşor Ağa ve bir silahşor ağa oturdular. Üçüncü sofrada Ahır Kethüdası, Arpa Ruznamecisi, Saraçlar Kâtibi ve sekiz silahşor ile bostan ustaları yan yana oturdular. Dördüncü sofrada Hasahır Halifesi ve Hazinedar itibar sofrasında başköşede oturup, "kaşıkçı" adıyla şöhret bulma sahanlanna kaşık sallayan ve Has Ahır hizme-

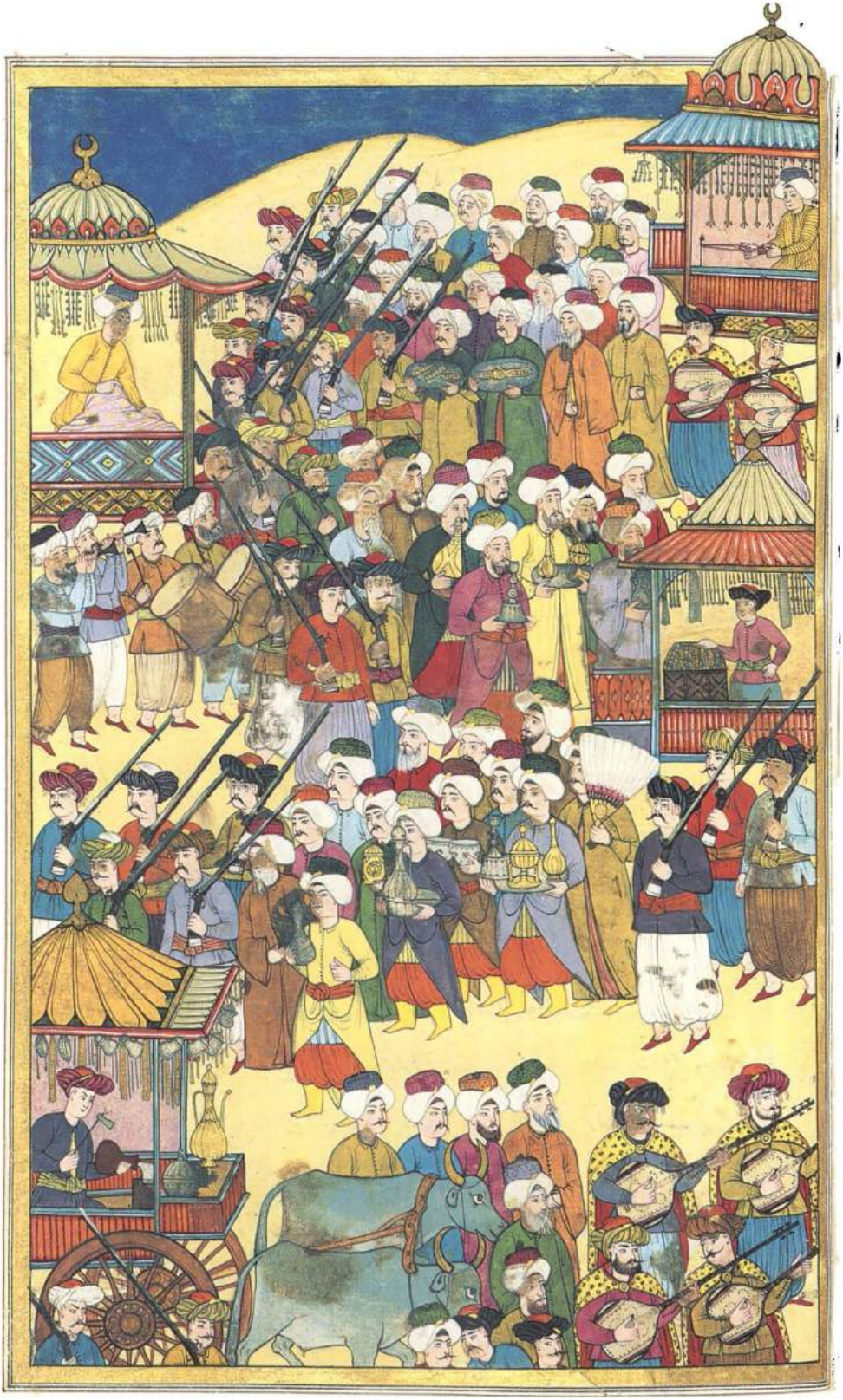

tindeki ileri gelenler takımına sepetçi tombulu[1] olan Kara Mustafa Efendi, rahtvan ağalan, Arabacıbaşı, Saraçlar Halifesi ile iki ocak ihtiyarı bir araya toplandı ve yakınlık tavlasına girdikten sonra ayakları bağlandı.

Birinci sofradan artan yemekler nimetler dağıtan Sadrazam Hazretleri'nin arkalarında, girilmesi yasak himaye otlağının gölgesinde oturan haseki ağalar ve öteki seraser kuşaklılara, ikinci sofradan artanlar Çavuşbaşı Ağa'ya ve öteki sofralardan artanlar da misafirlerin hizmetinde bulunan adamlarına sunuldu.

İkinci ve üçüncü çadırda, her bir sofrada tam on ikişer kap çeşitli yemek olmak üzere, yirmi üç sofralık yemekle sofralar hazırlandı; bostancı neferlerinin yansına çadırlarda, öteki yansına da çadır dışında kilimler yayılmak suretiyle tablalarla pilav ve zerde ikram olundu.

Yemekten sonra kahve, şerbet ve buhurla ikram merasimi tamamlandı; yemeğe katılanlar, mertebelerine göre, bağışı herkese ulaşan Sadrazam'ın eteğini birer birer dudaklarına sürüp öptükten sonra herkes yerine döndü; Sadrazam Hazretleri de kendi otağlarına avdet buyurdular, daha sonra vezir otağlarının arkasında Piyale Paşa üstünde bir büyük çadır kurdurup tüfek atışı yapmak bahanesiyle bahşiş dağıtmakla meşgul oldular. [122b Minyatür] [123a Minyatür]

❁

[123b] Bugün Sivas Mutasarrıfı beylerbeyi Mehmet Paşa tarafından her biri altışar adet gümüş maşrapa, gümüş kahve tepsisi ve gümüş sürahi; bunun gibi, her türü altışar top Firengî dîbâ, yaldızlı Hatâyî, taraklı atlas, çiçekli kadife, Hindî kutnî, bendî destar; Kocaili Sancağı Mutasarrıfı beylerbeyi Halil Paşa'dan da her biri dörder giyimlik Rumî dîbâ, telli ve sade, sırma işlemeli Hatâyî; dörder top kutnî ve hünkârî destar Sultan'ın eşiğine sunuldu. Daha sonra Bostancıbaşı Seyyid Mehmet Ağa'dan bir tahta samur postu, dörder giyimlik dîbâ, atlas, hârâ, sade ve telli, yepyeni Hatâyî; Birinci Mirahur Ha-

[1] Metnin aslındaki *gül-rûy* "kırmızı yüzlü, kanlı canlı" anlamındadır. Söz konusu kişinin [Has Ahır Kethüdası] tombul, kırmızı yüzlü oluşundan kinaye olarak kullanılmış olmalıdır.

san Ağa'dan her türü üçer giyimlik Acemî dîbâ, telli ve sade Hatâyî, mâhud çuha ve parlak atlas; İkinci Mirahur Ahmet Ağa'dan üçer giyimlik kadife, üçer giyimlik telli Hatâyî ve bir giyimlik "Acem seraseri" denilen kumaş; Arpa Emini Süleyman Efendi'den beş giyimlik yepyeni telli Hatâyî, beş top yaldızlı "Düdemî" denilen çiçekli kumaş, beş top renk renk Keşmîrî şal, beş kutnî ve pek değerli beş destar; Çakırcıbaşı Rüstem Ağa'dan bir giyimlik dîbâ, ikişer top kutnî ve atlas, bir giyimlik kemhâ, ikişer giyimlik sade ve telli, pek değerli Hatâyî; Atmacacıbaşı'ndan bir giyimlik telli ve bir giyimlik sade Hatâyî, iki giyimlik dalgalı hârâ; Şahincibaşı Ağa'dan bir giyimlik dîbâ, üç giyimlik telli Hatâyî, bir giyimlik çekme ve atlas, düğün hediyeleri olmak üzere, süregelen yol yordamca Sultan'ın eşiğine ulaştırılmak için Telhisçi Ağa ile saadetli Darüssaâde Ağası Hazretleri'ne Kapıcılar Kethüdası elinden teslim edildi ve bunlara kaftan giydirilmek suretiyle ikramda bulunuldu.

❁

Bugünün akşamında, gök meydanının eşsiz atlısı ufuk eyerinin yuvasından inip, yani cihanı aydınlatan güneş gizlendiği gurup evine ayak basıp gözden kaybolma otağına çekildiği sırada, sadaret göğünü aydınlatan, şans ve mutluluk mevkiinde yüzük yuvasında pahası cihan değer bir taş gibi oturan, yani o devlet işlerinde biricik sorumlu ve yetkili, rütbece en yüksek ve etkili Sadrazam Hazretleri at gezintisi yaptıktan sonra gidiş dizgininin yönünün değiştirilmesini ve geri dönüş için kendi otağlarına doğru çekilmesini buyurdu. Namazın farzını hemen eda ettikten sonra bağış kesesinin mumunu söktüler ve anlam çarşısında söz satan nice kimseye değer ve derecelerine uygun olarak bağışta bulunup geçimlik dağıttılar; hatta bu nasibi kıt, sermayesi hiçten ibarete de cömert elleriyle, gerdanlıkları oluşturan dizi dizi incileri andıran, bağış saçıcı parmakları sayısınca [124a] tam ayarlı, damgalı altınla itibar sermayesi bağışladılar. Bu sırada baltacılar kethüdası Ağa ile Sultan'dan bir hatt-ı hümayun gelmesi ve hadsiz hesapsız sevinç incileri saçılması üzerine, ululamak için kalkıldığı ve karşılamak için birden davranıldığı sırada, Sadrazam Hazretleri kirpik tırnağıyla açıp ve siyah mürekkepli harflerinin karaltısını kalp gözü sürmesi buyurup [yani okuyup], o saadetli gerdan-

daki askının [yani yaka içine sokulmuş notun] üzeri kapatılmış [yani ustaca ifadeler ardına gizlenmiş], eşi az bulunur inci dizisindeki yücelik dolu anlamın, havada yağmur emaresi belirdiğinden ötürü bu gece kutlu beden mehtaplarının [yani mehtap gibi ışık saçan varlıklarının] gözlerden uzaklaşıp geceliği andırır uyku rahatlığı bulutu ardına çekilmek olduğunu doğru bir şekilde belirledi; seyir meclisinin aydınlatılmasına devletlerinin dolunayı olan pek değerli Sadrazamlarını vekil tayin ettiklerini ve kendisini tek yetkili sayan vekâletnamelerini genelleştirdikten sonra özelleştirme yoluyla da [yani aslında sadrazam yapmakla kendi adına tam yetkili kılmışken, özel olarak bu gece kendisini vekil bıraktığını bildirmek suretiyle] şanını yükseltmek anlamını kattıklarını açığa çıkardı; cihanın boyun eğdiği hatt-ı şerifte ifade olunan hususları sevinç ve gururla açıklayıp duyurdu ve gönül borcunu ödeme merasimi yerine getirmek için Şevketli Sultan'ın elçisini bahşişle doyurdu. Ardından hemen neşe katarına ezgilerle süren hoş sesli hanendeler ve zevkusefa kafilesinin çanı olan şenlik habercisi sazendelerin hazırlanmasını ferman buyurdular. Bunun üzerine musikişinaslar sadrazam otağı önünde halka şeklinde toplandılar; fasıl fasıl kulak okşayıcı nağmelerle ses ve sazlarını birbirine uydurarak, meclisi, üzerinde bülbüller ötüşen gül fidanını andırır içkili eğlence meclisini kıskandıracak hâle döndürdüler ve tef gibi göğsü ısınmış, söz ve sazla gönülleri coşkuyla dolmuş olanları coşturup keyifle doyurdular. Onlar işlerini bitirdiklerinde ve susmak suretiyle fasla son verdiklerinde, çengiler kol kol, âşıkça "dost dost" diye bağırarak ve mestçe "hay hay" diye nâra atarak ardlarından gelmişti ve bunlar da türlü türlü oyunlar sergilemekte idi; lakin hava değişmeye başladığından, fişek şenliğinin öne alınması uygun görüldü; hanende ve sazendeye, çengi ve oyunculara dinlenmeleri için izin verildi.

Ardından ilkin Saray Kilercibaşısı Ankad Ağa'nın av için eğitilmiş kuş gibi elinin emeği olan, ustaca yapılmış pek çok havaî fişek tutuşturuldu ve havada o yana bu yana uçup dolanan ateş kanatlı güvercin gibi göğün yücelerine uçuruldu. İkinci olarak Cebeci Ocağı ve sırasıyla, Topçu ve Tersane-i Âmire ocakları tarafından ve Gümrükçü Yeğen Mehmet Ağa aracılığıyla ha-

zırlanan fişekler art arda, aceleyle tutuşturuldu; her yanda türlü türlü fişekler atılıp havaîler göğün akan yıldızlarına katıldı. Özellikle araba tekerleği şeklinde bir değirmi çark fişeği yakıldı ki, yirmi otuz kere kendi kendine döndü; o hareketli alevden aralık aralık bir tarrakalı fişek parladı ve ondan da beş on demet fişeğe birden [124b] ateş bulaşıp her birinin tüfek kadar ses çıkardığı görüldü; çark fişeğinin dönüşünden ise, devr usulünde dolap nağmesiyle bir revnaklı kâr keyfi sürüldü. Fişek şenliği on beş dakika kadar bu minval üzere sürüp, sonunda içinden

Ejder gibi nefes aldıkça kıvılcımlar saçılır

bir tarrakalı fişek daha fırladı ve ondan da bir sürü fişek parlayarak hızla dolanmaya başladı. Kimi havada, kimi yerde sarhoşça yalpalayarak öyle bir şenliğe yol açtı ve o derece neşe saçtı ki, anlatılması söz havsalasını yakar.

Üç ayaklı rampalar üzerinde atılan havaîlerin de hurma ağacından hoş dörder beşer dalı olup, her biri düzgün boylu güzellerin dağılmış kâkülü gibi eğlence güzelinin çehresini süsledi ve Azrâ'nın yanağına yayılmış dağınık telli saç demeti gibi karanlık geceye parlaklık bağışladı. Ayrıca benzeri görülmedik iki fişek de düğün meydanına ışık saçtı ki, bir adam her birini eline alıp, aşağı yukarı hareket ettirip sağa sola döndürdükçe bakışlarını keskinleştirmek için bileyenler; cilalanmış, parıltılı iki kılıçtan kesinlikle farkı olmadığını kesin bir şekilde gördüler. Önceki gecelerde seyredilen garip ateş oyunlarının bu gece hazırlanan ateşli acayip şeylere nispetle birden çakıp inen şimşek gibi olduğu şüphesizdi; lakin gittikçe Hârût sihrinden örnek gösteren barut alevinin garip şekillerinin yayılışından göğün ocağının alev alıp tutuşması ve dönüp dolanan araçların ateşinden şafak ateşinin kızışması yüzünden felek imbiği damla dökmeye; ilham sahibi Padişah'ın parlak sözlü gonca ağızlarının kerametli söz gülsuyu saçışına benzer biçimde yağmur damlaları düşmeye ve Sultan sözünün belirtileri görülmeye başladı. Bu yüzden topçuların buluşu olan benzeri görülmedik selviyi gereği gibi yakmaya ve felek çarkına [yani görünüşüyle bir çarkı andıran gökyüzüne] benzer çark fişeklerini döndürmeye imkân bulunmaması üzerine, yatsıdan sonra atılan fişeklerde önceki gecelerdeki kadar seyir arzusu ve coşkusu olmadığın-

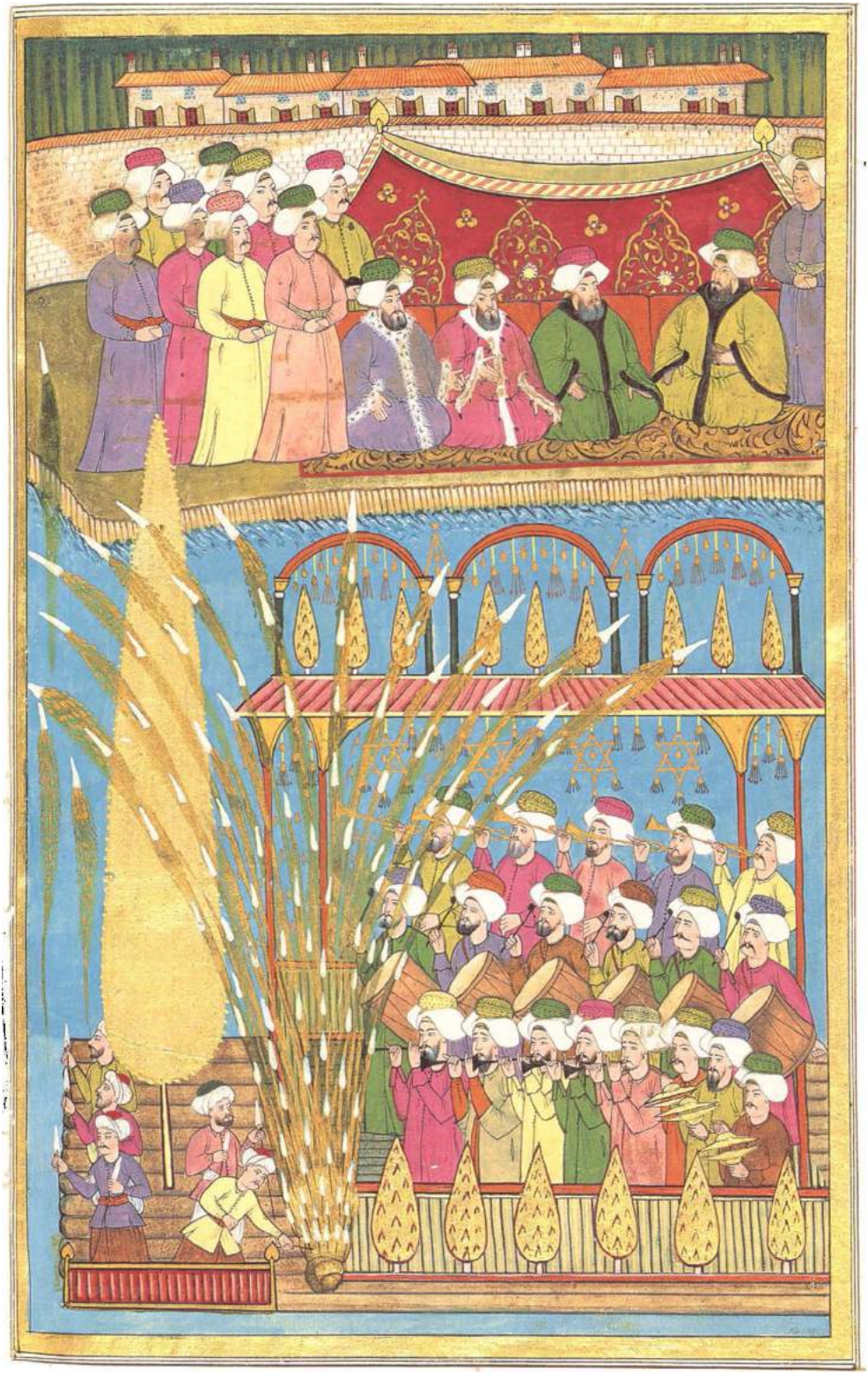

dan, eşiği gökçe yüksek Sadrazam, hâle içinde oturan dolunay gibi otağ köşesi burcuna süs verdiler ve saat altıya kadar yine musiki fasıllarıyla Sultan Baykara beğenesi meclis düzenlenmesini buyurdular. Bu sırada göklerin kemençe telleri olan bahar bulutlarının damarlarının yağmur ezgileri dökmesi coşkunca çalan çeng tellerinden dökülen bas ve tiz seslerin daha da etkileyici olmasına yol açtığından, ayrıca ney ve musikar seslerinin tesirini arttırdığından, duyulan aşın keyiften ötürü mecliste bulunanlar kâh mutluluk şiltesine yaslanıp seyrediyorlar, kâh uyuyorlardı. Aynca otağ ortasında saray dilsizleri dillerle anlatılamayacak derecede şakalar ve gülünçlükler, Sadrazam'ın enderun çavuşları [125a] söz meydanına sığmayacak ölçüde maskaralıklar yaptılar, şuh endamlı seçkin rakkas çocuklar da yazı kalıbına sığmayacak kadar hareketli oyun biçimleri sergileyip oynadılar. Özellikle Dilsiz Hasan Ağa, buyruk üzerine, çadırın düzgün direğini selvi boylu bir güzelin belini kucaklar gibi kucakladı ve sarılıp tepesine çıkarak kendisini yılan kılığına soktu ki, bu gösterisi üzerine bir avuç altınla ödüllendirilip mutluluğa erdi ve nam kazandı.

Bu mecliste Kara Mustafa Paşa'nın oğlu saadetli Ali Paşa ve Nişancı Mustafa Paşa Hazretleri de bulundu; aynca devlet vakanüvisi, bilgi ve marifet yolunun seçkin eri, haysiyetli Raşit Mehmet Efendi ile yüce Devlet'in eşiğinin yoksul ve zavallı bu bendesi Sadrazam'ın yerine getirilmesi mutlaka gerekli, yinelenmiş buyruklarıyla edepli bir biçimde yan yana oturmak, neşe ve eğlenceyi görüp dinlemek şerefini kazanmak mutluluğuna erdiği gibi, özel olarak da Raşit Efendi'nin ve bu değersiz kulun şarkıları ve güftelerine yapılmış bestelerin okunması Sadrazam'ın buyruğuyla gerçekleşti; bu yolla da sevinç ve bağış sermayesi bağışladılar ve düşünce üreticiliğimizin başına övgü ve övgüye değer bulma cevheri saçtılar.

[125b Minyatür] [126a Minyatür]

[ONUNCU GÜN]

[126b] Bu parlak ve akıcı satırlar, düğünün onuncu gününde görünüş cevherleri saçan sultan sofralarında çok yararlı gıdaları bol bol alma hususunda inci yağdırıcı kalem fıskıyesinin sevinç arttırıcı serpintisidir.

Bu aydınlık günün herkesi mutlu eden bayram sabahını andırır neşeli sabahında zeminin tozunu giderme hizmeti için engin gökyüzünün suyu toprağı ve suyu yaratan Tanrı'nın gölgesinin [yani Padişah'ın] ayağına dökülüp, iri taneli yağmurun şiddetinden ve gök delinmişçesine boşanan suyun bereketinden gök camisinin, kılıcı taşlarla bezenmiş hatibi –ki güneştir– yağmuru bir yaz bulutuyla perdeleyerek ve her günkü belirli görevini eda etmek için gök kubbenin tepesinde ağır ağır ilerleyerek durmaksızın dönüp duran minberde gün saatleri basamaklarının beşincisine çıkıncaya dek görünmemesi üzerine saltanat göğünün güneşi [yani Padişah] Hazretleri de kutlu yüzünü altın telle nakış nakış bezenmiş tahtının şerefli burçlarından dışarı çıkarmayıp, cuma namazını bekleyerek şevketli saraylarında kurulup oturmuşlardı. Düğün alanı Padişah'ın teşrifinden uzak kaldığından, o vakte kadar neşe ve eğlenceden ırak düşmüş, yeşil dalga kabartısı düğün yeri açıklığını dibi belirsiz bir denize döndürdüğü ve her seyir çadırını girdaba kapılmış kayık gibi çaresizlik içine düşürdüğünden ne tulumcular bir şenlik sunabilmiş ne de diğer eğlence yollarından neşeli bir durum görünmüştü.

Bugün ordu alayına katılacak olan balmumcular, aktarlar, okçu, yaycı, kalaycı, kılıççı, bıçakçı, kürekçi, kâğıtçı ve kuyumcu esnafının ileri gelenleri kahve çadırlarına sığınıp köşeye bucağa kaçışmış, şenlikleri göremeyeceği düşüncesiyle kahra düşmüş, ağlayıp sızlanmalarından ise başka türlü bir gök gürültüsü ve yağmur oluşmuştu. Birden Mücîb[1] Tanrı'nın gölgesinin namaz kılmak için camiye gitme vaktinin yaklaşması üzerine, o büyük hüküm-

[1] Allah'ın güzel adlarından olup "kullarının dualarını kabul edip dileklerini yerine getiren" anlamındadır.

dann bahtının açıklığının tesiri havanın bahtına da tesir edip hava açtı ve yer keder tozundan arınıp cilalanmış ayna gibi parıltı saçtı. Büyüklük, gösteriş, ağırlık ve kurumla cihanı süsleyen güneş gibi bulunduklan yerin doğu ufkundan baş gösterip, kalabalık bir alayla camiye doğru yönelip farz olan namazı eda ettikten, kulluk görevinin gereklerini yerine getirdikten sonra günün yedinci saati girdiğinde gidiş dizginini düğün yeri yönüne çevirdiler. Bu sırada alışılmış olarak yapılageldiği üzere ürküntü verici top gürlemelerinin şenlik yollarının açıldığına kılavuzluk etmesi, sultan nevbetinin ve hakan kösünün müjde gülbangi söylemeye başlaması üzerine,

Şanlı padişahı görüp cümle âlemin canı yerine geldi.
Herkes zevkusefaya başladı; neyler eğlenip coşmak için ses verdi.
[127a] *Çekilen yağmur sıkıntısı, sanki içki âlemi kadar neşeye yol açtı.*
Halk zevk ve eğlenceye koyuldu; coşkuyla göklere fişek atıldı.
Demidir, neyler içip demlensin; hey heyler yine göklere yükselsin.
Vaktidir, konuşan kalem mutribi bu perdeden ezgiler dökürmeye başlasın.

kullan Cemce değerli, ihtişamı İskenderce panltılı Padişah, zafer geçidi olan adalet köşküne oturduklarında önceden olduğu gibi tulumcular şevk öncüleri ve çengiler zevk meclislerinin kılavuzları oldu; geçen günlerde görülen oyunlar yüz katıyla düğün meydanına güzellik kattıktan sonra yine ordu alayı için kutlu izin çıktı. Bunun üzerine ilkin okçular Okmeydanı kendi menzilleri olduğundan alayla geçmek için yeleklendiler [yani yola koyuldular], hazırlamış olduklan gönül çekici süslerine çekidüzen vererek gösterişli bir şekilde sunmak için denemeye giriştiler.

Onların ardından yaycılar da saltanat meydanının biricik atlısı, yani vanş yeri gök kadar yüksek Şahlarşahı'nın oturdukları adalet köşkünün bulunduğu alanı isteklerine nişangâh ve dilekleri için havaî ok hedefi yaptılar ve kocaman bir kanat açmış düzme kartalla içi ve dışı nakışlı, biçimi alımlı, Usta İbrahim işi iki adet emsalsiz sırma kirişli yay, güçken kanadından yapılmış iki deste oktan oluşan hediyelerini katı gökçe yüksek Padişah'ın kabul meydanına sundular ve böylece akranları arasında Tozkoparan menzili alıp, övünç meydanına taş diktiler. Sanatlarının okunu atmış, yayını yasmış yaş-

lılan saygı boyunu yay gibi büküp ve Padişah'ın mutluluğunun sürmesi için yücelere doğrulan dua okunu kabul göklerinin en üst tabakasına eriştirip bir avuç altınla meramlarını elde edip gittiler; kulakları kirişte olan nazik bakışlı alımlı gençleri ok benzeri gamzelerine vurulan ve hedef gibi temreni andırır kirpiklerine göğüs geren âşıklarından

İki kaş yaycılar gibi naz idmanı yapar; gözü okçular gibi kirpik okuyla doludur

beytini işittiler.

Bunların arkasında balmumcuların kırmızı yüzlü, parlak yanaklıları lale bahçesi kandilleri gibi tertiplice sıralandılar; güzel yüzlerine ışığına kapılarak mum çevresinde dönüp duran pervane gibi kapılıp pervane olanlara gönül avlayıcı, huzur sermayesini tüketici bir bakış diliyle:

Yaklaşma bana, aşkımın ateşiyle yanarsın

dedikçe, onlar da:

Yanağın tüylenince sen de beni mumla ararsın

diyerek, naz ve cilve satmak, yanıp yakılmak suretiyle neşe mumlarını yaktılar; bu arada çöğürcüler de coşku sazına mızrap vurup:

Yanağı kıllanınca sen de gidersin araya; ey amber benli, hiç olmazsa diye balmumu yapıştır buraya

diye şarkı söyleyerek şenlik kandilini tutuşturdular. Bu sırada bir sürü gülünç kılıklı, acayip görünüşlü düzme insan hayal fanusu gibi fır fır dönüp durdu; elbiselerinin içine doldurulmuş fişeklere ateş verildikçe etekleri tutuşup kestane fişeği gibi kendilerini yerden yere atıp yuvarlandı.

Ustaları ve belli başlıları atlı ve yaya olarak süslü püslü kıyafetleriyle alaya katılmışlardı. İçlerinden temiz kalpli bir ihtiyar dua elini [127b] mum makasının kolları gibi iki yana açarak doğruluk ve içtenlikle Nur âyetini okudu ve her biri üçer okka ağırlığında sekiz adet siyah ve beşer okkalık dört tane beyaz kâfur mumu hediyelerini şevketli Sultan'ın tahtının ayağına hediye olarak sundular ve beliren kabul ışığıyla kıvanç lambalarını tutuşturdular.

Balmumcuların arkasında kâğıtçılar hoş düzenli alay saflarını yer say-

fasının satırlarıymışçasına sıralayıp, yaldızlı kâğıttan bayraklar, kâğıttan gürz, balta, tolga ve miğferlerle cengâver asker görünüşünde seyrine doyum olmaz çocukları heves cennetinin öncüleri ederek geçtiler ve gece ile gündüzün iki renkli sayfalarına sığmayacak derecede süs ve bezek gösterdiler. Alayları sona erdiğinde yaşlı ustaları adaletli Padişah'ın mutluluğunun sürmesi için dua ettiler ve kutlu sunuş yerine eskiden olduğu gibi kapağı taş işlemeli, her şeyiyle mükemmel bir gümüş divit ile bir altın işlemeli makas, iki deste Semerkandî kâğıt ve bir altın işli yelpazeden oluşan hediyelerini uğurlu olması dileğiyle red ve kabul mevkiine bıraktılar; şu kıtayla meramlarını arz ederek ve son verme tomarını dürme dileğini dile getirerek misafir çadırına doğru geçip gittiler:

Hediye niyetine sanatkârların elinden çıkan bu ustalıklı yeni divitin
Kalemi hokka ağzında sanki dile gelip, o şevketli Sultan'dan kabul edilmeyi diler.

Bunların alaylarının aharlı sayfalarına çaba kalemleriyle temmet [bitti] yazılarak son verildiğinde Kahire tüccarlarından aktarlar, kahve satıcıları, ketenciler ve onlara katılan diğerleri atlı ve yaya olarak süslü püslü bir alay düzdüler; bir beygir üzerinde yaptıkları küçük bir dükkânda, seyyar iş yerlerinde aslında olduğu gibi alışveriş ederek iş gördüler ve her türlü satılık mallarını bakışlar pazarında satma dileğiyle alıcının önüne sürdüler. Bir yandan üstünde yaptıkları fırını yakıp çekirdek kahve kavurarak, bir yandan da bir köşesinde kurdukları dayanıklı bir yerde özenle tokmak vurup kahve döverek bir arabayı yürüttüler ve seyre koyulmuş olanlara

Kahve pişirmek can damağına nefis bir koku veriyor; söz ustaları gazel tahmis etseler niye garip karşılansın ki!

beytini hatırlattılar.

Bunlar gibi ketenciler de güzel yüzlerinin müşterileriyle alışverişe girişti, ketenle ayın bu barışıklığını[1] gören seyirciler hayrete düştü, böylece bu alay da

[1] Yazar burada ay ışığının keteni çürütmesine telmihte bulunmaktadır.

Keten gibi çürürsem de çürüyeydim de, tek o gümüş endamlı aya iç çamaşırı olaydım

beytini hatırlarda canlandırarak geçti. Bunlar da süs ve bezeklerini ortaya saçtılar ve seyri insanı hayrete düşürecek oyunlar ve aktanlması eğlenceli şaşırtıcı şeyler gösterdiler. Bunlardan biri, uzunluğu sekiz zirâ, eni ve boyu üçer zirâ olan, içi sattıkları mallarla dolu bir kalyondu. Yüz kadar gemici neferi akıntıda kürek çeker gibi bu kalyonu düğün meydanına sürüp getirerek ağırlıkları hareket ettirme sanatının [mekanik] ne olduğunu gösterdiler. İçine leventleri ve araç gereçleri eksiksiz olarak yerleştirilmiş, atlastan [128a] bayrak ve yelkenleri açılmış bir durumda, düdüğünü çalarak, top ve tüfek atarak ve çeşit çeşit binden fazla tarrakalı fişekleri halkı birbirine katarak, şevket denizinin sahili olan adalet köşkünün kıyısına geldiğinde devlet donanması gibi büyük bir şenlikle neşe saçan gösteriler yaptı ve içinde bulunanlar Sultan'ın mutluluğu için dua etmek suretiyle elde etmiş oldukları nimete teşekkür borcunu yerine getirdi. Bu sırada Padişah tarafından kalyonu kutlu otağ dairesi içine çektirmeleri ferman buyuruldu; bunun üzerine içindeki adamlar çıkanldı ve kalyon hasekiler tarafından tahtı gökçe yüksek Padişah'ın huzuruna getirildi; bir müddet soylu şehzadelerin mutlu bakışlarının cihanı aydınlatan güneşine Kova Burcu olduktan sonra yine dışarı çıkarılıp teslim edildi.

Yarımşar okka iki maşrapa, bir okka iki gümüş tepsi, bir okka enfes Mâverdî öd, iki tabak karışık koku, dörder tabak karanfil, küçük Hindistan cevizi, Hindistan cevizi, sakız, tarçın, safran ve misk sabunu, dört kavanoz beyaz kristal şeker, on beş şişe esans, altı şişe çiçek suyu, yedi kâse mühür mumu, üç tabla hurma, altı tabak ağız miski, on beş tabak badem şekeri, dört tabak akide ve yedi adet Kâbe bardağından oluşan hediyelerini mevkii Süleymanca yüksek ve gösterişli şevketli Padişah'ın kapısına sundular ve ziyafet çadırına yollandılar.

Onların arkasından kuyumcu mücevherciler süs püs içinde göz alıcı bir alayla geldiler. Bir tahtırevanın dışını türlü türlü taşlarla bezemişler, taşlı sorguçlarla süslemişler, içini mine işi nakışlarla donatıp çok değerli bir inciyi [bir güzeller güzeli çocuğu] yüzük taşı gibi içine oturtup arabayı taş evine ben-

zetmişler, belki içi inci dolu sedefle denk etmişlerdi. Türlü türlü şenliklerle geçtiler; kuyumcubaşı mücevveze ve samur erkân kürkü ve on kadar baratalı yedekçiyle kurum satarak Sadrazam'ın önüne erişti ve kaftan giyinme şerefine ulaştıktan sonra Sultan'ın huzuruna da alındı ve Düğün Emini Efendi ile birlikte adaletli Padişah önünde yer öptü. Elmas, yakut, zümrüt ve inciyle bezenmiş ince motifli, ustalıklı bir yelpaze; elmaslı, değerli taş işlemeli kalkan (?) çalar saat; iki bin üç yüz dirhem bir büyük gümüş tepsi, dokuz yüz doksan bir dirhem iki gümüş şamdan ve makas, dokuz yüz seksen beş dirhem bir gümüş leğen ve ibrik, yedi yüz seksen dirhem iki gümüş kâse, beş yüz dirhem iki gümüş maşrapa, sekiz yüz sekiz dirhem Firenk işi büyük askı ve kahve ibriği ve üç yüz seksen dirhem bir buhurdan ve gülüftandan oluşan hediyelerini cömert Hükümdar'ın kutlu eşiğine teslim ederek kulca bağlılık merasimini tamamladılar.

Bunlardan sonra seyyaflar tayfası, [128b] yani kılıççılar parlak bir kılıç üzerindeki meneviş gibi panltılı bir şekilde göründüler. Yüzü tüysüz delikanlıları kirpik hançeri ve kan saçıcı gamze kılıcıyla kendilerine göz dikenlerin ciğerlerini yanp, alaya katılan diğerleri ise herkesten keskin çıkma hevesiyle yürekten yöneliş kılıçlannı gayret kemerlerine bağlayıp, olanca süs ve bezekle, nice oyun ve gösteriyle sanatlannı işleyerek

Zaman padişahının kılıcı keskin olsun; sağlık ve esenlik aynası tasa pasıyla paslanmasın

diye mırıldanarak muzaffer Padişah'a dua ettikten sonra, hediye olarak Sultan Gavrî kılıçlanndan papağan gagası [yani eğri uçlu], balık dişi kabzalı, kemer bağı altın motifli, şimşek panltılı bir kılıç; iki tahta kınlı Şam demirinden [çeliğinden] yapılma bıçak sundular. Bunlara yamaklan olan bıçakçılar tarafından da dört adet yaldızlı tırnak bıçağı; dört balık dişi kabzalı, altın pervazlı, İstanbul demirinden [çeliğinden] mamul, mercan tepeli kalemtıraş ve iki bıçak eklenip mutat ve gerekli merasimi yerine getirip geçtiler.

Hemen arkalanndan kalaycıların oynak kalçalı edalılan,

O kalaycı güzeli nazdan döner durur; işsiz güçsüz dolanıp duran âşığa açmazdan kuyruk sallar

gibisinden geçtiler. Çadır şeklinde kalaylanmış bir örtü içinde, yaban adamı kılığında düzme bir insan yapmışlardı ki, başının üzerinde dört kukla dans ediyor, örtüsünün etrafında fişekler şimşek gibi çakarken göbeği üstündeki bir tenekeden fıskiyenin lülelerinden su akıyor ve su ile ateşin bir arada bulunması orada bulunanları hayrete düşürüyordu. Etrafında kalaylı derilerden yapılmış, muhtelif kılıklara sokulmuş çocuklar kâh fişekler atıp patırtı kopmasına yol açtılar, kâh nişadırsız kalaylar çekip [yani küfürler edip] ortalığı kahkahaya boğdular. İki yüz otuz dirhem bir gümüş buhurdan ve gülüftan olan hediyelerini teslim edip görevli oldukları hizmeti tamamladılar.

Bunların ardından bitpazarı oturakçıları ödünç elbiseyle yapmacık bir vakara bürünerek ve merdiven bitini sarık ucu göstererek iftihar pazarında alışveriş ettiler. Bunların hediye vermesi alışılmış bir durum değilken, Sultan'a bir çift incili çizme ve fılar hediye etmek suretiyle itibar basamağına ayak bastılar.

Bunlardan sonra kürkçüler geçti. Derilerinden kürk elde edilip işlenecek hayvanların canlıymışçasına benzerlerini yapmışlardı. Son derecede eğlendirici gösteriler yaptılar ki, anlatılmak istense söze sığmaz. Bir sürü acayip düzme biçimler, garip yapma cisimler, türlü türlü gülünç şekiller ve korkunç kuklalarla tulum çalarak geçtiler ve iki tahta vaşak göbeği, on üç tahta kakum ve iki tane bacaklı samurdan ibaret hediyelerini halkını görüp gözeten Hükümdar'a sundular.

Arkalarından hemen aynacılar şenliğe [129a] katıldılar. Neşe ve eğlence çehresini öyle süslediler ki, hakkıyla dile getirilmesi papağanı susturur, seyri insanı hayal ve hayret ifadeli duvar resimlerine döndürürdü.

Ey sevgili! Aynaya bir kez bak da kendini gör, nesin; yüz Yusuf'un başını döndürecek, misli menendi yok bir cananesin

diye mırıldanarak, birer birer geçtiler ve bir eşi daha görülmemiş çok güzel bir alay gösterdiler.

Bunları görebilme isteğiyle bakanların dönüp durmakta olan göz daireleri, gönül çekici bir salınışla salınan eğlence güzeline benzeyen, üstü taş işlemeli bir halhal oldu. Bugün ordu alayı son buldu ve şenlikleri de sona erdi. Sözü

edilen esnafın her birinin hazırladıkları hediyeler Kapıcılar Kethüdası aracılığıyla teslim olundukça Dergâh-ı Âlî Çavuşbaşı, Haseki Ağa, Koz Bekçisi Ağa ve Düğün Emini Halil Efendi ile her sanatın kethüdaları Sultan'ın huzurunda yer öpme merasimini yerine getirdi. Ardından düğün emini eliyle her kethüdaya bahşiş verilip bağışta bulunuldu ve ziyafet çadırlarında yedirilip içirildi.

[129b Minyatür] [130a Minyatür]

❁

[130b] Bu sırada ip cambazları önceki günlerde olduğu gibi pek çok oyun sergilemiş, diğer gülünç ve sihirli oyunlar yapan göstericiler de geçmiş günlerden daha çok, binbir türlü becerilerle hüner göstermişlerdi. Bu arada Yeniçeri Ağası Mehmet Ağa Hazretleri ziyarette bulunmak ve devlet işlerinin görülmesiyle ilgili bazı hususlarda izin istemek için seyir otağına gelip Sadrazam'ın huzurunda toplananların arasına katıldı ve şanını yüceltmek amacıyla bugün de ziyafette bulunanlar arasında kendisine yer verildi.

Ağanın gelişi cambaz ve diğer oyuncuların yaygılarını dürdükleri boş vakte tesadüf ettiğinden, özel olarak onlar için, el altındakilerle bir eğlence ve neşe sofrası hazırlanması için buyruk verildi; bunun üzerine perendebazlar havada takla atan güvercinler gibi oyunlar sunmaya başladılar ve öteki günlerden daha üstün hünerler gösterip görüp gözetici, eli açık Sadrazam'dan bol bol bahşiş aldılar ve sevinçlerinden ötürü de bir tür taklalar atıp havalanıp uçtular.

Bu arada bir ateşbaz da, "Çiğner, tükürür, yoldaştan geri kalmayız" diyerek kızgın demirleri bulduğunu yutan pisboğaz gibi ağzına sokup diline sürdü, ateş parçalarını nar taneleri gibi yiyip çiğnemek suretiyle ateş yiyen kuş gibi göründü.

Bir zorbaz da yere iki kılıç koydu ve yatıp sırtını keskin tarafına dayadı. Bu durumda iken göğsüne bir değirmen taşı yerleştirdi ve cambazların oyun yerinde asılı duran bir çeki taşını on adamın makarayla iki zirâ kadar yukarı kaldırıp şiddetle vurarak taşın üzerinde çok sayıdaki kiremit parçalarını un ufak etmeleri halkı şaşkınlığa düşürdü; taşın her iniş çıkışında söz konusu kişi ölür diye korkudan seyircilerin yüreğini ağzına getirdi.

Bunlar becerilerini sergileyip gösterilerine son verdiklerinde önceki günlerde olduğu gibi cerrahlar alaylarını düzdüler ve iki yüz altmış yedi adet sünnet çocuğu da onların ardı sıra yürüdü. Çadırlarına vardıktan sonra sünnet edildiklerinde gündüz çengiler, gece ise karagözcüler şenlik için gönderildiler.

O derecede hayret uyandırıcı, sınırsız denecek derecede garip şeyler ve sonsuz denecek ölçüde acayip işler gözler önüne kondu ki, her birinin uzun uzadıya anlatılması değil, özetlenmesi bile bıkkınlık ve usanç verici olurdu. Ancak Mısırlı oyuncular her gün bir önceki günden üstün, olağanüstü, günler ve zamanların sayfasına kaydedilmeye yaraşır maharet sergiliyorlardı ki, bunlardan biri insanda tasa bırakmayan bu aydınlık günde gösterdikleri sihirli oyundu. Düğün meydanına biri sarı, öteki pas renginde iki zembil koyup bukağı ve ipler hazırladılar, sonra düğün alanına bir çadır kurdular ve Mısırlıların ellerini arkadan sıkıca bağlayıp ayaklarına bukağılar vurdular. Gözü, eli ve ayağı bağlanmış bir hâlde iken Hacı Şahin'i sarı [131a] zembile, Hacı Mehmet'i de pas renkli zembile koyup zembilleri de sıkıca bağladılar; bununla da yetinmeyerek dikkat çuvaldızıyla diktikten sonra ikisini aynı çadırın içine koydular, dışında da birkaç çavuşla aklı başında, dikkatli dört beş hademe bıraktılar. Bunlar hileci sihirbazların kilim perdesine benzer çadır içinde on beş dakika kadar bile kalmadan çadırın kaldırılması için seslendiler, zembillerin bağ ve düğümlerine bakıldıktan sonra çözülüp açılması için bağırdılar. Bunun üzerine üzerlerindeki çadır kaldırıldı ve zembiller tam bir dikkatle, dileyen herkes tarafından iyice incelenerek gözden geçirildi. Nasıl diktilerse öylece durduğunu, hiçbir ipinde kesinlikle bir bozukluk meydana gelmediğini, bağ ve düğümlerinin bulunduğu yere çözülme belirtisi ihtimalinin sirayet etmediğini gözleriyle görüp bağlarını çözdüklerinde, ikisinin de elleri ve gözleri uyanık çavuşların pençesi güçlü elleriyle bağlanmış, ayakları bukağıyla birbirine çatılmış iken bağdan sıyrılmış, bukağıdan kurtulmuş olduğu; Hacı Şahin'in konulduğu zembilden Hacı Mehmet'in, Hacı Mehmet'in kapatıldığı zembilden ise Hacı Şahin'in çıktığı görüldü. Çadırın dışında göz kulak olan bir sürü yağmur yemiş kurt tulumcu ve çavuştan hiçbiri çadır içinden ayak sesi işitmeden ve hiçbir şekilde hareket sezmeden hem kendi

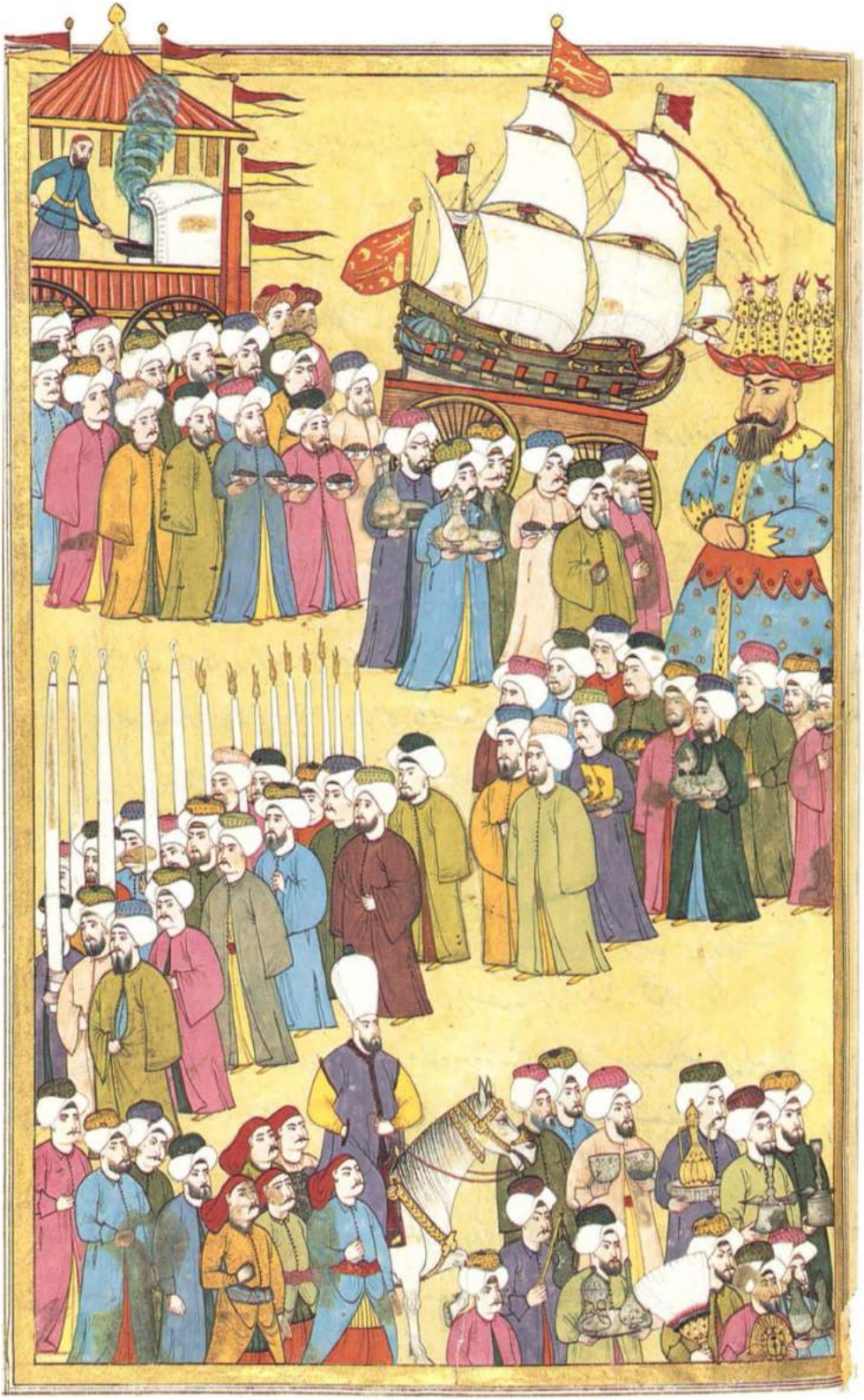

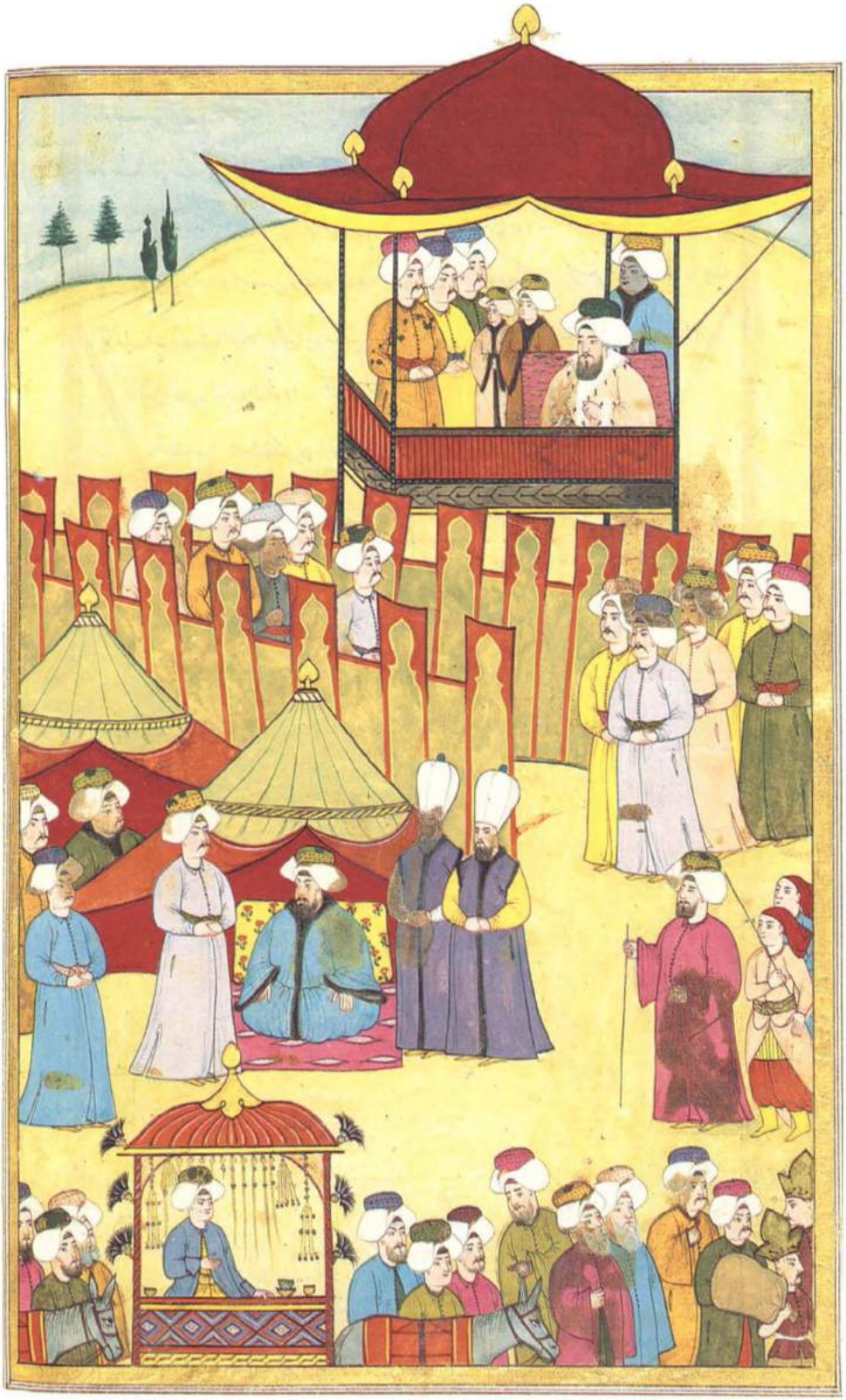

bağlannı hem de zembili çözüp yerlerini değiştirdikleri ve zembilleri dışından yine olduğu gibi diktikleri görüldü ki, Hârût'un beğeneceği türden bu sihir, düğüme üfürerek büyü yapan üfürükçüleri hayrette bırakıp ağızlarını elleriyle kapamalanna yol açmıştır. [131b Minyatür] [132a Minyatür]

[132b] Kadirbilir, eli Hâtemce verir Sadrazam Hazretleri bunlann bu türlü ustalık göstermelerine, beceri sergilemelerine ve seyredenleri hayrete düşürmelerine bakıp, elleri ve ayaklannın doğrudan bir yardımı olmaksızın ve arkadaşlanndan destek görmeksizin oruç hapsi zindanından yakayı kurtarmış Şeytan gibi demir bukağılannı ve sıkıca bağlanmış bağlannı çözdüklerini görüp, ardından övgüler yağdıran ve yardım dileyen ağızlannı dinar dizisi ve hadsiz hesapsız altın bağış zinciriyle kapattılar ve avuç avuç altın bağışlamak suretiyle bunlan ihtiyaç bağından kurtardılar. Bu arada sekiz ayakdaşlannı da bol bol bağışta bulunarak sevindirdikleri gibi, yüksek değerlerle sanlmış huzurlanna girmelerine izin verdiler ve övgü kaftanı giydirmek suretiyle, kat kat, boylarınca, umduklanndan öte gönüllerini hoş ettiler.

Gerçek şu ki, bugün şenlik ve eğlence konuk evinde ziyafet verenler yemekten önce türlü türlü meyvelerle dolu öyle bir neşe sofrası hazırladılar ki, kirpik parmaklannın işleyip durmasıyla ibret gözünün zevk alma duyusu yedikçe lezzetine doymayıp, yemek vakti gelmişken kimsede iştiha gurultusu duyulmadı;

Oyun çadırı sevinç kileri oldu; eğlence geçimliği cümle âleme zembil zembil çıktı;

bunlann sihirli zembilinden çıkan benzeri görülmedik işlerinin ilaç gibi şifalı hurmasının seyredenlerin aklını şaşırtması ve izleyenlerin gözlerini başka bir seyirlik oyuna rağbet göstermekten uzaklaştırması yüzünden başkaca oyunlar ve garip gösterilerden vazgeçildi; herkes kitap sayfalannı bir arada tutan şirazeye bağlı işaret ipini okumakta olduğu yere koyup kitabı kapar gibi seyre doymuş olarak bulunduğu topluluğu terk edip aynldı ve bu çözülmesi güç düğüm ne tür bir hile tırnağıyla çözülür diye şaşkınlık içinde, parmağını düşünme ve zihin yorma kilidine anahtar etti.

Tesirleri pek çok kimse için yararlı olan bu sofra, itibarı yüksek hâcegâna

ziyafet olsun diye, kaleme alma sekisine serilmiş ve dile getirme hediyesi olmak üzere dizilmiştir.

Bu uğurlu günde izzetli Şıkk-ı Evvel Defterdarı Hacı İbrahim Efendi, izzetli Reisülküttâb Mehmet Efendi, daha önce şıkk-ı evvel defterdarlığı yapan ve hâlen defter emini olan izzetli Hacı Mustafa Efendi ve diğer divan hâcegânı ile kâtipler, halifeler ve kesedarların ileri gelenleri düğün şölenine davetli ve şölen evine çağrılı idiler; bu yüzden bütün hâcegân efendiler, tezkireci efendiler, Mektupçu Efendi, Tophane Nazın, Beylikçi Efendi, Mektupçu Halifesi, Reis Kesedarı, Tahvil Kesedarı, Birinci Ruznamçeci, başmuhasebe ve malikâne halifeleri hepsi de mücevveze ve divan giyimleriyle ve sıralı bir biçimde üç direkli baş çadırda, diğer halife ve kesedarlar ikinci çadırda [133a] yemek vaktine kadar vakit doldurdular; isimleri yukarıda kaydedilmiş ve sayfa başına konulmuş olan saygıdeğer yüksek rütbelileri ise düğün oyunlarının seyri sırasında seyir otağında Sadrazam ve vezirlerle birlikte oturdular. Birinci ve ikinci çadırda bulunan büyük sultan şölenine davet edilmiş olanların büyüğüne küçüğüne, rütbece alçağına yükseğine Eski Saray baltacılarının tatlı ve kahve vererek konuk ağırlama gereklerini yerine getirdikleri sırada en şanlı vezir, en büyük hükümdar adına tam yetki taşır devletli Sadrazam Hazretleri üç direkli ziyafet çadırına erkân kürkü ve günlük sarıklarıyla şeref sundular ve havanın serin oluşundan ötürü sarık giyme izniyle herkese lütufta bulundular. Ardından ezan tekbirinin ikindi vaktinin girdiğini, şenlikli hükümdarlık nevbetinin ve şimşek gibi ortalığa ateş saçan topların hayır getirici dilinin yemek vaktinin gelip çattığını açık açık bildirip duyurması üzerine yemeklerin gelmesi ferman buyuruldu. Her zaman olduğu gibi; çaşnigirler, baltacılar ve sakalar alışmış oldukları hizmetlerde bulunmak için koşuşturdular ve üzerlerine düşeni yerine getirmek için eteklerini bellerine sokuşturdular.

"Baş çerge" denilen üç direkli süslü çadırda dört sofra kurulup, başsofrada; cömertlik sofrasında baş çeken, yardım ve iyiliği herkese değen Veziriazam Hazretleri başköşede oturdular ve Rakka Valisi Ali Paşa Hazretleri, Defterdar Efendi, Reis Efendi, Defter Emini Efendi, Başmuhasebeci Hüseyin Efendi, Tersane Emini Abdullah Efendi ile Anadolu Muhasebecisi'ni kendile-

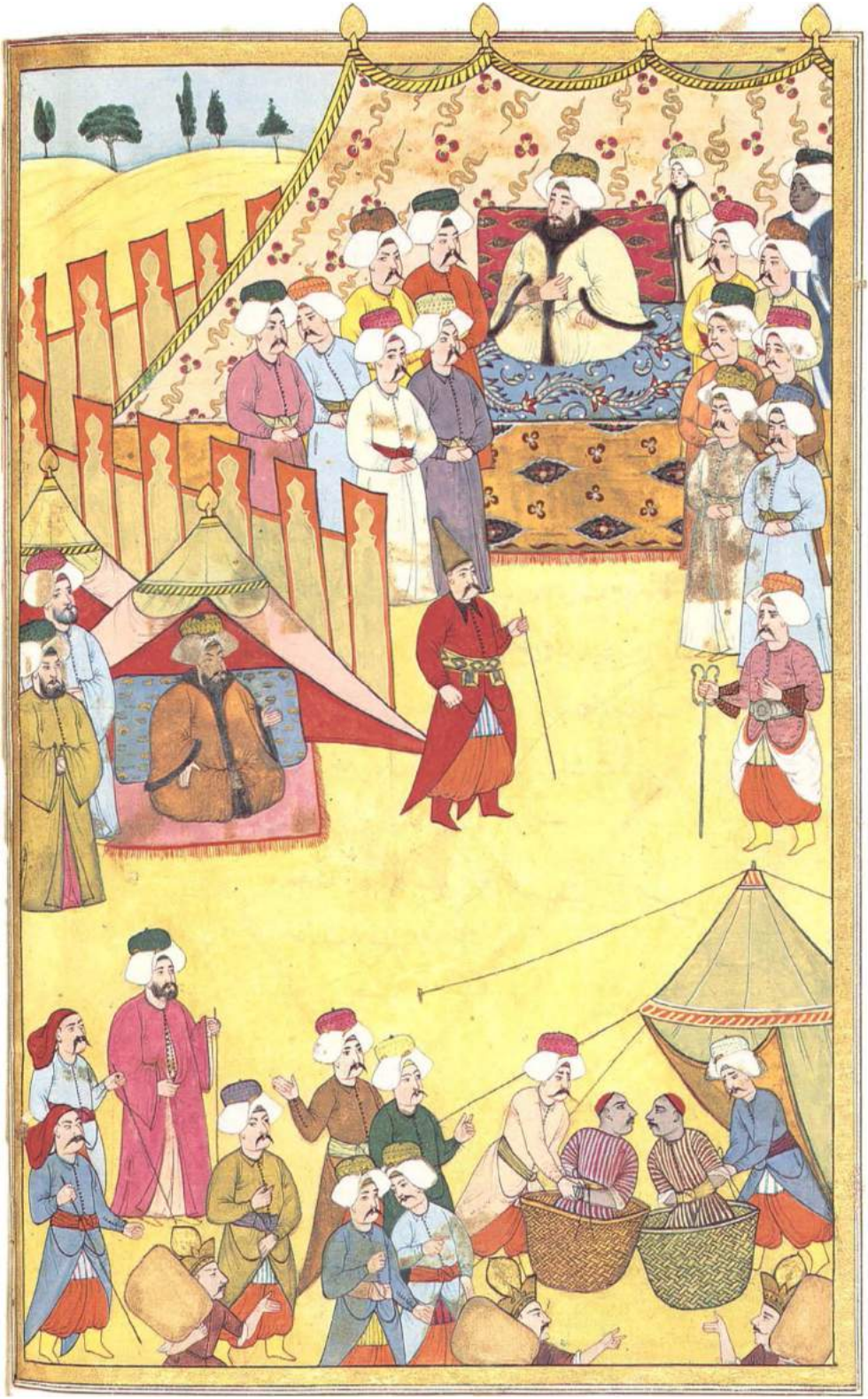

rine oturum arkadaşı olarak seçtiler. İkinci sofrada Silâhdar İbrahim Paşa, Haremeyn Muhasebecisi Ali Efendi, Cizye Muhasebecisi ... Efendi, Mevkufatçı Mehmet Efendi, Maliye Tezkirecisi Boz İbrahim Efendi, Mutfak Emini Halil Efendi, Birinci Tezkireci İbrahim Efendi, Sadrazam Mektupçusu İsmail Efendi, Tophane Nazın Kıblelizâde Mehmet Bey Efendi mertebelerine göre yan yana sıralanıp kannlannı doyurdular. İkinci Tezkireci Efendi bir parça keyifsiz olduğundan sofraya oturmayıp bağışlanması dileğiyle çadınn bir kenarına ilişti. Onun gibi, Birinci Ruznamçeci Hüseyin Paşazâde Mehmet Bey Efendi de rahatsızlığı sebebiyle kımıldayacak hâli olmaması yüzünden bu bereketli ziyafete katılamadı ve konukluk nimetinden pay elde edemedi. Üçüncü sofrada Piyade Mukabelecisi ... Efendi, Küçük Ruznameci ... Efendi, Şehremini Sami Mustafa Efendi, İstanbul Gümrüğü Emini Yeğen Mehmet Ağa, Büyük Kale ve Küçük Kale Tezkirecileri, Haslar [133b] Hâcesi Hasan Efendi ile Bursa ve Avlonya Hâceleri bir araya toplanıp halka gibi dizildiler. Dördüncü sofrada Mektupçu Halifesi Nuh Efendi, Divan Kesedarı, Birinci Ruznamçe Halifesi, Başmuhasebe ve Malikâne halifeleri bir araya geldiler. Kasapbaşı Osman Ağa ve Mehmet Emin Ağa davetliler sürüsüne dahil iken yemek sırasında misafir sürüsüne girmeyip sofraya oturmadılar; ancak veda vaktinde diğer davetlilerle birlikte Sadrazam'ın eteğini öptüler.

İkinci çadırda geri kalan halifeler ve kesedarlar için ... sofralık yemek hazırlandı ve birinci çadırda olan başsofradan arta kalanlar Çavuşbaşı Ağa, Kapıcılar Kethüdası Ağa, Bostancı Odabaşısı, Teşrifatçı ve Çavuşlar Kâtibi ve Emini'ne; öbür sofralardan artanlar da çavuşlar ve hizmetkârlara verilip, herkes durumuna göre ağırlandı ve sofralarından artan yiyeceklerle kimsesiz gariplerin de karnı doyuruldu.

İzlenegelen yol üzere, ziyafet merasimi bittikten ve mürüvvet gerekleri yerine getirildikten sonra, önce büyük vezirler, sonra her biri ayn değerde hâcegân ile diğer kalem halifeleri ve kesedarlan veda etmek üzere kalktılar ve hepsi eskiden beri olageldiği üzere Sadrazam'ın etek ucunu ağızlarına götürdüler; böylece yerlerini sağlamlaştırmış ve nam kazanıp meramlarına nail olmuş olarak herkes memnun bir şekilde çadırlarına doğru yol aldı ve huzur içinde dinlenecekleri yere yöneldi.

Ustaca söz söyleme tezgâhında üretilmiş olan bu kumaş, dengi bulunmaz bir hükümdar ve halife olan Sultan'ın eşiğine sunulan cins cins hediyeleri anlatmak üzere, belâgat damgalı, hoş yüzlü kalemin nakış işlediği kasnakta dokunmuştur.

Bugün eski bir uygulama ve yürürlükteki bir kural olmak üzere, cümle halkın hükümdarına uğurlu olması dileğiyle hediye sunulması için izin çıkması ve Dergâh-ı Âlî Kapıcılar Kethüdası Hazretleri'nin cömertlik sığınağı Sadrazam'ın otağının bulunduğu yöne yönelmelerinden iyi karşılanacağı emaresinin görülmesi üzerine, önce vezirlerden İnebahtı Muhafızı, temiz yürekli vezir, saadetli Mustafa Paşa Hazretleri'nin üç giyimlik Acemî ve üç giyimlik Rumî dîbâ, üç giyimlik telli ve üç giyimlik sade Hatâyî, üç giyimlik hârâ, üç giyimlik mâhud çuha, üç giyimlik atlas, üç top çok değerli şal, iki hünkârî destar ve hoş yürüyüşlü, Çerkes huylu iki seçme köleden oluşan düğün hediyeleri kapı kethüdası Düğün Emini Halil Efendi aracılığıyla ve Telhişçi Ağa'nın yanına katılmasıyla Sultan'ın ayağına götürülüp teslim edildi. Bunun gibi, Iğrıboz Muhafızı değerli vezir Osman Paşa'dan, yine adı geçen iki görevlinin aracılıklarıyla, kusursuz bir kuşamla süslenmiş, altın motifli, çok kıymetli eyer örtüsüyle bezenmiş, alnı akıtmalı bir at Has Ahır'a bağlandıktan başka, üçer giyimlik Acemî ve İstanbulî altın işli dîbâ; [134a] her biri beşer giyimlik yepyeni, telli ve sade, üç parça kıymetli Hatâyî ve beş giyimlik parlak Firengi atlas Süleymanca güçlü Hükümdar'ın önüne sunulup Halil Efendi ve telhisçi ağa Sultan'ın değerli bağışlarından sayılan ve hediyelerin makbul görülüp beğenildiğinin belirtisi olan kaftan giydirilmek suretiyle bağış kazanmış oldular ve umduğunu elde eden elçi olup mutluluk buldular.

Onun ardından saadetli Reisülküttâb Mehmet Efendi'nin uğurlu olması dileğiyle kulca bağlılarını görüp gözeten Padişah'ın önüne serilmek için Osmanlı Devleti'nde eskiden bu yana kural olarak uygulandığı üzere hazırladığı beş top İstanbulî altın telli ve çiçekli dîbâ; beşer giyimlik sade ve yaldızlı, yepyeni, ince motifli Hatâyî; beş top en iyi kalitede, nakışlı, emsalsiz şal; beşer top yaldızlı bendî destar, sade Câlisî Hindî kutnî ve beşer top parlak atlas ve Firengî alaca hârâdan oluşan hediyeleri; aynı şekilde saadetli Defter Emi-

ni, sultan eşiğinin iyilik dileyici kulca bağlısı Hacı Mustafa Efendi'den olageldiği üzere her biri beşer giyimlik yaldızlı ve sade Hatâyî, beş top cilalı atlas, beş top yaldızlı hünkârî destar, beşer top İstanbulî ve Acemî altın telli dîbâ, beş top benzersiz kutnî, nakışlı ve sade beş adet emsalsiz Keşmir şalından ibaret hediyeler; Birinci Ruznamçeci Mehmet Bey Efendi'nin her biri bir çeşit dörder top dîbâ, yepyeni sade ve yaldızlı Hatâyî, taraklı atlas ve alaca hârâ; Muhasebe-i Evvel Hüseyin Efendi'nin beş top hünkârî destar, beş top telli putadârî, beş top Keşmir şalı ve beşer top telli Sûsî ve pek güzel kutnîden oluşan hediyeleri uygulanagelen merasimle sunuldu. Âsitâne Gümrük Emini Yeğen Mehmet Ağa bugün itibar elinde tespih gibi olan büyüklerin inci dizisine katılıp, hediyeleri olan bir elmaslı, taş işli ön kuşak; her biri dörder giyimlik İstanbul seraseri ve Acem dîbâsı; her cinsi beşer top Firenk'in meşhur ve yepyeni telli Hatâyîsi, türlü türlü ve rengârenk atlas ve hârâsı; Londrine çuha ve sair buna benzer pek çok sayısız kumaşı kulluk sergisine serilip; Mutfak Emini Halil Efendi'den beş giyimlik Keşmir şalı, beşer top İstanbulî dîbâ ve benzersiz, yaldızlı Sûsî ve beşer top Hindî kutnî ve bendî destar; ayrıca Tersane-i Âmire emini Abdullah Efendi'nin hazırladığı güzel hediyelerin –ki beş giyimlik renk renk Keşmir şalı, her biri beşer top İstanbulî dîbâ, çok değerli telli Sûsî, beşer top Hindî kutnî ile benzersiz bendî kutnî idi– hepsi Sadrazam Telhisçisi vasıtasıyla devletli Darüssaade Ağası Hazretleri'ne dökümü çıkanlmak suretiyle gönderildi ve her biri bahtı uğurlu Hükümdar'a arz edilip, Telhisçi Ağa'ya ve kabul gördüğünün ifadesi olmak üzere hediye sahiplerinin birer adamlarına kaftan giydirilerek şan kazandırıldı.

Daha sonra eşiği gökçe yüce şevketli Padişah Hazretleri gidiş dizginini Tersane Sahilsarayı'na çevirdiler; mevkii pek yüksek Sadrazam da kendi otağlarında vekillik şiltesine yaslanarak denizde gece [134b] şenliği için her şeyin özen içinde gerçekleşmesini sağlamak üzere hemen emirler çıkarmaya giriştiler.

Gece Eğlencelerinin Nitelenmesi

Aynı günün akşamı, akşam namazından önce, deniz şenliği için Cebehane, Tophane ve Tersane tarafından tasarlanıp biçimlendirilmiş pek çok, türlü

türlü ve yepyeni fişeklerle Gümrükçü Ağa tarafından düzülmüş olup önceki gecelerde şenlik eden, garip biçimli sal çalgı ve şarkılar, hoşa giden ve insanda tasa bırakmayan gülünç oyunlarla Sultan'ın önünde edegeldikleri şenlikleri yinelediler; belki de öncekinden fazla olarak zümrüt renkli kandillerden bir sürü ışık selvisi ve yeni yeni yapma biçim ve düzme cisimlere yer vermek suretiyle su yüzünü parıl parıl ettiler.

Gece saatiyle beşe kadar, cömert eli deniz kadar açık Padişah, Tersane-i Âmire kıyısında dokuz kat giyimli olan göğe benzeyen, direği sidre ağacı gibi uzun ve düzgün otağda saltanat gülünden süren filizler, şevket ağacından uzanan dallar, hilafet yemişleri, yani şehzadeler hazretleriyle vakar tahtına yaslandılar; O ışık saçan güneşin vekili seyir otağının şerefli burcunda güneş gibi parlak alınlarının ışığıyla karanlık geceyi gündüzü kıskandıracak hâle döndürdüler. Sadrazam Hazretleri de saltanat sidresinin gölgesinde varlık bulan rahat sofada vezirler hazretleriyle bir araya gelerek bir toplantı tertip ettiler ve şenlik pazarının satıcılarına, keyif pazarlığını kızıştırmak için rağbet sermayesi bağışladılar. Bu gece öyle bir neşe ve coşku ve öylesine eğlence ve zevkusefa olmuştur ki, söze dökülmesi anlatımı hoş kalemi kandil alevine çevirdiğinden ve nurlu harflerinin noktasını ateş kıvılcımına döndürdüğünden bir parıltısını nitelemek ve bir kandilini tarif etmekle yetinildi ve bu sihirli, ustaca söylenmiş, parlak kıta ile abartma alevleri saçan ateşi söndürmek daha yerinde görüldü.

Ey ihtiyar felek! Çok düğün ve cemiyet gördün; söyle, hiçbir mecliste böylesi bir coşku seyrettin mi?

Şu işe bak ki, benzerini açıklamakta ben hayrete düşerek aptallaştım ve dilimi yuttum; umulur ki ressamlarda hayret resmi yoktur.

Şu da var ki, bu düğünün yapıldığı alanın toprağı lalenin rengi, gülün kokusu ve meyin etkisiyle yoğrulmuştur.

[ON BİRİNCİ GÜN]

Bu parlak ve iç açıcı sayfalar iyilik yağdırıcı, yardım ve bağış incileri dökücü buluta benzer, cömert ve hayırsever Padişah Hazretleri'nin uğurlu ve kutlu on birinci şölenini aktarma hususunda, söz çimenliğini canlandırmak için su taşıyan deve ve beygir katarını andırır haber ve rivayet katarıdır.

Aynı ayın yirmibeşinci [28 Eylül 1720 Cumartesi] ve kutlu düğünün on birinci günü,

Sabahleyin bu ışık denizi taşıp güneş gemisi bulut limanına girdi.

Dünyayı gerçi ışığa boğdu; ancak etkisi tufan gibi oldu.

Bulut yelken, sabah direği ise sanki kürek oldu; felek gemi çanaklığına döndü.

Bereketli yağmur bulutu taşınca, ışık saçan sabah direğinin oluğu dar geldi.

Feleklerin yedi deryası coşunca, akıntı toprak tarafına yöneldi.

[135a] *Yağmurun coşkunca yağması gerçi Sultan'ın geçeceği yolu suladı;*

Ancak gittikçe coşup kabardı ve ovayı uçsuz bucaksız bir denize döndürdü.

Düğün yeri dalgalı bir deniz oldu; halk içinde yüzme egzersizi yapıyordu.

Kötü hava karayı ak deniz etti; çadırlar Suda adasına döndü;

Veya yer kocaman bir gemi oldu da çadırlar ona yelken oldu.

Sidre gölgeliği gibi geniş gölgeli her sayvan emsalsiz iri bir inci yuvası olan sedefe benzedi.

Sele dönen yağmur suyuyla yer denize dönünce ipteki kalyon demir aldı;

Çektiri, yelkenini doldurdu; karada olduğu hâlde hedefine ulaştı.

Yağmurun coşkunca boşanması gerçi olağandışı bir ölçüye vardı; ama başka bir canlılık kattı.

Üçüncü Murad Han zamanındaki sünnet düğünü sırasında

Övgüye değer ne eğlence oldu ise, niteleyecek olsam, bunda beş kat fazlası oldu.

Onda aktarmaya değer ne olduysa, bunda da bir bir oldu; ancak

Düğün yerinde binlerce işçi o zaman bir havuz yapmışlardı;

Şimdi ise gök bu hizmeti de gördü ve düğün alanını deniz yaptı.

Ne yorgunluk ne de yapma zahmeti çekildi; o da murad edildiği gibi kendiliğinden hâsıl oldu.

Bu gam yakıcı, üzüntü yıkayıcı günün gecesinde, sabaha kadar şiddetle yağan yağmur kesilmemiş; gökteki yıldızlann her biri bir havuzun su fışkırtan fıskıye ağızlıklarına dönmüş, suyun sele dönüşen dökülüşü giderek artmıştı. Sabahın erken saatlaerinde de göğün dokuz çarklı değirmenini döndüren engin kudret denizinin bulut kanallanndan coşkunca akması, sabah direği oluğundan dökülerek gittikçe kabarması, yerin eteğinden Nuh Tufanı olayının tozunu unutulma sabunuyla yıkayıp giderecek derecelere varması ve yer topunu Nuh'un gemisine döndürüp ovalann deniz ve her dalgasının ağzının "(Her yanı) su bastı" [KUR'AN, HÂKKA 69:11] ayetinin yorumcusu ve "Sel tepelere ulaştı (durum pek kötüleşti)" anlamının belleticisi olması yüzünden hükümdarlık varlığının güneşi vaktini saygı uyandıncı haremlerinin Burçlar Kuşağı'nı andıran yuvasında geçirdiler ve geniş bir alana yayılan otağ perdeleri bulutunun ardına saklandılar. Sadrazam Hazretleri de çevresi yağmur suyuyla dolmuş olan altın kuşaklı otağlannda en yakın çalışma arkadaşlanyla Sultan Baykara'nın beğeneceği türden bir meclis kurup kâh buyruklarının pehlivanca güçlü pençesini yolsuzluk edenlerin yakasına savurdular, kâh "Oldu" menekşeleriyle bağış çimenliğini süslediler; kâh şiir mecmualannın yapraklannı çevirdiler, kâh tarih kitaplannın sayfalannı bir bir gözden geçirdiler ve kâh düşüne taşına oynamayı gerektiren satranç oyunu oynamak suretiyle kılıç ve kalem sahibi için gerekli olan hususlarda çalışmalar yaptılar, banş ve savaşla ilgili eğlencelerle eğlenip hoşça vakit geçirdiler. Bu arada herkesin çadırlannda oturup istirahat etmeleri konusunda izinli olduklanna dair buyruk vermişlerdi. Bu sırada kimsenin ne oyuna ve eğlenceye rağbeti ne de şenlik gereçleri hazırlığının bir an önce bitirilmesi için gayreti görüldü; herkes birbirinin hâlini seyretmekle yetindi. Alayla geçmek için [135b] süslü püslü şeyler hazırlayan, şenlik kumaşı sergilemek kastıyla neşe saçıcı türlü türlü araç gereç sağlayan meslek sahiplerinin ıstırap ayaklannın çamur yüzünden sürçmesinden, şiddetli soğuk ve sel sulannın üşüşüp gelmesinden

ötürü ne pergel gibi açılıp kapanan ayaklarında düğün dairesinden dışarı kenar çizip kasaba çarşısında bir dükkân çatısı altına sığınmak için kımıldayacak takat, ne kesilip kalmış ellerinde sanat icra edecek kuvvet ne de çadırlarında durmayı sağlayacak kudret kaldı; baş açık yalın ayak bir şekilde şaşkınlık nehrinde yüzerek ve binbir zahmetle "cemal" adıyla yaptıkları gülünç kuklalara benzer gülünç kılıklara bürünerek üzüntüleri sevince, şaşkınlıkları neşe ve eğlenceye dönüştü.

Ey Vehbî! Âşıklar rezil olmaktan kaçınmaz; denize düşen yağmurdan çekinmez

diye narayı basarak bağrışmaya ve bir sürü yağmur yemiş kurt su içinde perendeler atarak yengeç gibi dolaşmaya başladılar.

Kılığının güzelliğini seyretmeye can atanlar bakar bakar da kendisinin kılık kıyafetine güler.

Hasılı bugün şenlik ve eğlence için yapılan hazırlıkları bir yana koymaya yol açacak derecede şiddetli rüzgâr esmesi ve sürekli yağmur yağıp yer sayfasının yağmur yüzünden harap olması yüzünden hayal gecesinin müsveddelerinin temize çekilemeyeceği, meslek sınıflarının zahmet yüzünden birbirine girmiş alay satırlarından zevk ve sefa anlamı çıkarılamayacağı açıkça ortaya çıkmış, düğün için çektikleri zahmetlerin sağdıç emeğine döneceği besbelli olmuşken, kutlu baht eserleri ışığının parlayıp altın peçeli güneşin şerefli çehresinin buluttan doğması ve göğün deniz yağdıran gözünün döktüğü gözyaşının kesilmesi üzerine, "her sıkıntıdan sonra bir rahatlık vardır" parıltısının saçtığı ışıklar ortalığa saçıldı ve top şenlikleri daha hoş bir biçimde şimşekli gök gürültüsünün yerini aldı. Bunun üzerine herkes ıslanmış giyimlerini çıkardı, üstünü başını temizledi ve suyun aktığı yerleri genişletmek suretiyle sel suyunun dizginini düğün meydanından deniz tarafına çevirdi; böylece ikindi üzeri ortalık yeniden canlandı ve düğün pazarının yine hareketlenmesi için şenlik kumaşının ortaya serilmesi hususunda buyruk çıkıp çadırlarda cümbüşe başlandı ve her çadır bir karagöz perdesine döndü.

İri taneli yağmur dizisine bir iki saat fasıla[1] gelip, güneş mıskalasıyla yer

[1] "Ara, aralık, açıklık" demektir; ama *tane* ve dizi [zincir] kelimeleriyle birlikte kullanıldığın-

aynasının parlatıldığı, şenlik karaltısının belirginleşmesi için izin yüzü görüldüğü sırada

Beklenen çehre yine her yönden ayan beyan görüldü; cihan, düğün aynacıları çarşısına döndü;

zekâsı parlak, itibarı güneş gibi yüksek Sadrazam birden ışıklı yüzlerinin panltısıyla seyir otağını aydınlattılar ve emel sahiplerinin istek gözünü parlattılar. Rakka Valisi Ali Paşa ve kaderi Allah'ın buyruğuyla belirlenmiş soylu damatları saadetli Mustafa Paşa Hazretleri ile bazı devlet ileri gelenlerinin katılmalarıyla bir dostça ilişki yapısı kurmaları, saray surunu güçlü tutmak için destek koymaları, görkemi İskenderce Sultan'ın mutluluğunun sürmesi [136a] için dua etmeleri, elde ettikleri nimete şükür sadakaları dağıtmaları, cömertlik kümbetini açmaları ve hesapsızca yardım akçeleri saçmaları suretiyle, dağılmış olan şenlik ve eğlence parçalan şirazenin dağınık yapraklan topluca birleştirmesi gibi yine toplanıp bir araya geldi. Düğün hademelerinin çektikleri meşakkat, "Damla gölcüğe delâlet eder" sözüne uygun olarak giysilerinin her çözgüsü ve atkısı bir yağmur bulutu dalgasını, saç tellerinin her biri her gözünden su sızan çok gözlü bir çeşmebaşını andırmasından anlaşıldığından; kir pas içindeki, göze pek kötü görünen çamura bulanmış vücutlarındaki eziyet bulaşığının mükâfat hamamında bahşiş suyuyla yıkanmadıkça temizlik yargısına dahil olmayacağına cömertlikle maruf Sadrazam tarafından kesin olarak karar verildiğinden, düğün hizmeti için görevlendirilmiş olan birinci, beşinci ve altıncı odalar ile solaklar odalarının, nöbetleşe olarak hizmet için eteğini beline sokan ortalardan yirmi iki adet yeniçeri ortasının ve muhzır ağa neferlerinin ileri gelenleri Sadrazam'ın önünden turna katan gibi birer birer geçirildi; her ortanın odabaşısına ikişer altın; bayraktarlarına, vekilharçlanna ve ahçılanna birer altın ve öteki neferlerinin her birine de ikişer zolata bahşiş verildi. Neferlerinden bazıları gözleri önünde havaya saçılan, yüzü iç açıcı altınları hasret pençesiyle kapmak için hevesle atılıp saldırırca koşmaktan ötürü ayaklan kayarak yere yuvarlanıp da üstü başı çamura

---

dan, "tespihte belli sayıda ve yapıda inci ve taş taneden sonra konulan, biçimi farklı ayırıcı parça" anlamını da çağrıştırmaktadır.

bulanarak bir kat daha rezil duruma düştüklerinde, duydukları utanca karşılık olmak üzere tekrar birer altın bağışlamak suretiyle verdikleri bahşişi arttırmaları üzerine, herkesin ayağı dolaşıp her biri düşecek yer aramaya başladı.

Daha sonra tulumculann duacılanna ve ileri gelenlerine de birer altın ve diğer neferlerinin her birine ikişer zolata; asesbaşı ve subaşıtopluluklanna, kapı kethüdalanna, falakacılara, bostancı hasekilerine ve nöbette olan çavuşlara birer altın; kol çavuşları ile orta yazıcılarına da ikişer altın bağışlamak suretiyle cömertlik sının içine herkesi katıp, aynca Muhzır Ağa'ya ve kul çavuşlarından Başçavuş Ağa'ya bir avuç dinar; yeniçerilerden çorbacı ağalara, Asesbaşı'ya; yazıcılardan Başyazıcı Efendi'ye ve divan çavuşlarından Kılavuz Çavuş'a insaf terazisinin kefesi olan cömert elleriyle herkesin kabiliyet kesesini dolduracak kadar avuç avuç, adedi belirsiz altın bağışlayıp her birine ayn ayn cömertlik ettiler. Ne kadar esir ve ayağı bağlı varsa, hepsine ikişer zolata dağıtılıp; her ocak, her bilinen bölük ve her belli öbekten dinar zinciriyle kölelik bağı vurulmadık bir köle ve hür kalmamışken, yine cömert yaradılışının "Daha çok ver" diye zorlamasına gevşeklik gelmeyip, seyreden herkesi hadsiz hesapsız bağışla pay sahibi etmek için avuç avuç çil para, sülüs, rub ve zolatayı açıklığı denizce eliyle meydanın ortasında [136b] cümle âlemin başlarına saçıp; büyüğü küçüğü, zengini fakiri sayıya gelmez cömertliğiyle sevindirip

Cömertliği cihanın zenginleşmesini sağladı; Okmeydanı bugün zolata harmanı oldu.

Doğrusu Okmeydanı'nda taş diktikleri büyük küçük herkesçe görüldü, dirhem ve dinar saçışıyla yağmurların coşkunca yağışını ve bulutun inci taneleri yağdırışını unutturdukları esnada herkes övgü diliyle bağış ve bahşişlerine övgüler düzüp cömertliğin bir dem ayrılmaz yoldaşı olan zatlarını Ma'n ve Hâtem'e benzettiklerinde, bu fakir şöhretli varlıkları için bu benzetmeyi uygun bulmayarak, düğünden biraz önce yüksek değerlendirmelerine sunduğum bayram kasidesi beyitlerinden

Ma'n'ın cömertliğini sana benzetirlerse, vallahi ve billâhi ve tallahi yalandır

beytini okuduğumda bu beytin söz konusu kasideyi hatırlatması üzerine baştan sona dek okunması buyuruldu ve bittikten sonra gönül alıcı sözlerle beğendiklerini ifade buyurduklan sırada, beyitleri yerine uygun görülüp: "Buraya tamamiyle yazılsın" diye emir buyurmalan üzerine, o mecliste bazı sözleri değiştirilmek, kolayca başka bir şekil verilmek suretiyle, bayramlık iken düğünlük bir kasideye döndürüldü ve bugün günlerin ceridesine [yani her gün olan bitenin kaydedildiği deftere] kaydetmiş olduklan cömertlik yaymalan hususu da bu mazur görülesi manzumenin sonuna ek olarak konuldu.

Allah'a şükürler olsun ki sünnet düğünü zamanıdır; cennette kıskançlık uyandıran zaman bu zamandır.

Bin bayram görüldü, nice nevruza eriştik, biz böyle eğlence görmedik; bu Allah katında da ayan beyandır.

Zühre o kadar yüksek perdeden ezgi saçmaktadır ki, işitenler göğün sırını düğün dairesi sanırlar.

Yer yüzü keder tozundan arınmış; tozla[1] *kaplı olan galiba güzel gençlerin kıllanmış yanaklarıdır.*

Yıldız dolu gök, bu düğün yeri alanı için gümüş ağızlıkları olan bir şadırvandır.

Zamanımız padişahının otağının alemleri ucundaki mehçe, sanki ramazan bayramı hilalidir;

Veya felek Behrâm'ının hançeridir ki, yüreği pek[2] *kimselere can düşmanı olan gama karşı çekilmiştir.*

Gama gamgam (?) gibi ciğerini deşen bir kılıç çalmıştır; göğün çevresindeki kızıllığı şafak sanma, o kandır.

Yüreği pek kimselere ettiklerinin cezasını buldu, yaralı yatmaktadır; yarası ölümcül, acısı pek yamandır.

Eğlenceleriyle iç açıcı bu yerde adı sanı kalmadı artık; rezillik karanlığında köşeye sinmiştir şimdi o.

---

[1] Metnin aslındaki *mugber* kelimesi aynı zamanda "kırgın, gücenik" anlamındadır.

[2] Metnin aslındakı *ehl-i dil* aynı zamanda "sıkıntı ve tasaya karşı dirençli, zorluklardan ve acı verici durumlardan kolayca etkilenmeyen," "irfan sahibi, olayları kalp gözüyle derinliğine kavrayıp değerlendiren" anlamlarına gelmektedir.

Buna karşılık düğün ziyafeti verilen meydanda yüzlerce coşku ve şenlik hizmet için etek belde dinelip durmaktadır.

Binlerce şahane eğlence meclisi kuruldu ki, bir benzerini anlatmaya kalemin gücü yetersiz kalır.

Bu düğün yerinin her yanında bir zevkusefa toplantısı vardır ki, Cem'in ruhu o toplantıya bir soytarı asalaktır.

Sakisi melek, toplantı yeri felek, kadehi güneş; başkanı ise cihan hükümdarının mutluluğudur.

Sevinç bolluğunun sebebi görünürde şenlik ise de, aslında asıl sebep bu zamanın şahının gönlündeki coşkudur.

Şahın neşesi ve üzüntüsü halkı etkiler; bir ülke için beden sultanı her yerde dolaşıp duran ruhtur.

O padişahı Allah üzüntüden uzak tutsun; bu hayır dua dünyanın her yanına ulaşıp yayılsın.

Özellikle de böyle bir büyük hükümdar ise ... çünkü o hem cümle âlemin sultanıdır, hem de bütün dünyayı himayesi altına almış bir hükümdardır.

Cömertlik denizidir o; öyle cömert bir deniz ki, sahiline vurmuş bir sedef bile kuyumcular çarşısında kargaşa yaratır.

[137a] *O erişilmez bir güçle cömertlik sancağını yukarı kaldırmıştır; din bayrağını göndere çekmiş, nice ünlüleri dize getirmiştir.*

Seçkin sultan, adaletli Ahmet Han Hazretleri; ülkeler alıcı, taç verici şahlarşahı'dır o.

Bu cömertlik, bu bağış hep onun iyilikseverliğinin eseridir; cömertliğinin cebi saçılan cevherin elde edildiği ocaktır.

Bağış çeşmesi odur; ama o çeşmenin lülesi, dinar saçıcı Sadrazam'ın elinin parmağıdır.

Seyrettiğin cömertlik ondan alınmış vekâletledir; ayın ışığını güneşten aldığı gün gibi meydandadır.

Ne var ki her vezire bu şeref değmez; bu, İki cihan şahının [yani Tanrı'nın] bir bağışıdır.

O iyilikçi vezir, o yardımsever sadrazam ki, zamanımız Süleyman'ının ülkesini yönetmek için seçilmiş güvenilir bir kişidir.

Soyu pek yüce Şahlarşahı'nın aile ocağına mensup bir vezirdir o; şahlar arasında seçkin bir yeri olan Sultan'ın, gözü her daim üzerinde olan damadıdır.

Vezirler bir tespih, o bu tespihin imamesi gibidir; yüzlerce inciye sahiptir, ancak kendisi şan denizinin biricik incisidir.

O kadar çok altın, o kadar inci ve cevher saçar ki, eli ya güneş pençesi, ya deniz ya da kıymetli taş ocağıdır.

Yok yok, hata ettim; altın saçan eline güneş demek doğrusu sözünü bilmemektir ve bir dil sürçmesidir;

Çünkü güneşin bütün sermayesi bir avuç altındır; onu da dağıtsa elinde avucunda bir şey kalmayacağı besbellidir.

Ya denize nasıl benzeteyim; benzettiğim an bulutun kıskançlıkla gözyaşı döktüğünü görüyorum;

Zira ne kadar cevhere malikse, hepsi sedef cebinde ve dibinin kesesinde gizlidir;

Buna rağmen yine yalı önünde dilencilik eder; elindeki kayık, dilencilerin kâsesi gibidir.

Alnındaki kırışıklığı gören adam "kıt kıt" ederek boğulur; cömertliği baştan aşar, ama duruşu da pek ağırdır.

Kalemim tabiatını değerli taş ocağına benzetme gafletine düşmüş; o utançla hâlâ gözü kanlı gözyaşı dökmektedir.

Güç kazması iş görmese ocaktan ne çıkar; ocak dediğin bağışı kendi kendine çıkan bahtiyarlardır.

Taş ocağının faydası olsa da, taş kıran bir ırgada olur; buna cömertlik demek hatadır, hezeyandır.

Ey Tanrı rahmetinin sofrası! Sunduğun yiyecekler zenginin fakirin, yaşlının gencin ağzını doldurur.

Yalnızca yerde oturanlar değil, göklerin sakinleri de sürekli seni över dururlar.

Sözün doğrusu benim dediğim gibidir; ama kalemim ne etsin, dile getirmeye ve nitelemeye gücü yetmez.

Seni kime benzeterek övsün? Böyle biri varsa hiç olmazsa açıkla, çünkü ben bilmemekteyim.

Hâtem dersen, onu parmağına almam;[1] *çünkü o yalnızca kendi kabilesi arasın-*

[1] *Hâtem:* Arapların Tay kabilesine mensup, cömertliğiyle meşhar biridir. Yazarın bu mısrada

da şöhreti olan biridir.

Tarihe meraklı olanlarca başka Arap, Bizans ve Acem cömertleri de bilinir;

Ancak bunlarla ilgili olarak nakledilen hikâyelerin doğru mu yanlış mı olduğu pek de belli değildir; hâlbuki senin cömertliğini halk ayan beyan görmektedir.

Ma'n'ın cömertliğine gelince; onu sana tercih ederlerse, vallahi ve billâhi ve tallahi yalandır.

Bununla birlikte özrüm, övülen kişiden üstünü olmayınca, nükteli ve şair yaradılışlı kimselerin yaptığını yapmış olmaktan başka bir şeye gücümün yetmeyişidir.

Fenere benzetilmesi ışığın değerini azaltmadı; bu benzetme değerce düşük bir şeye benzetmenin de uygun sayıldığını gösterir.

Hasılı efendim, seni nitelemeye gücüm yetmiyor; akla uygun olanı bu özürle bir an önce sözü derleyip toparlamaktır.

Ey Vehbî! Yeter, sözü sıkıntı verecek derecede uzatmanın zamanı değil; nazım istedilerse, sana kim usandır dedi.

Sözün sonunda bir de kendini övmeye başlayacak olursan, ne olacağını bilirsin; nazım masalının eseri ağır bir uykudur.

Biliyoruz, kalemin şiir maslağının lülesidir; akıcı şiirlerin su gibi dünyaya akmaktadır.

Sözünün ruhu can gibi gönülde yer eder; insanın damarlarını doldurup kaplar.

Nef'î'nin kasidelerini incelemek suretiyle varılacak hüküm şudur ki: bu bir günlük kasiden söz ustası kimselere dil bağı, ağız mührüdür.

[137b] *Senin kendini övmene ne gerek var; efendin sözün kadrini bilici akıllı ve zeki bir kişidir.*

Sözü bitir, vakit kafiye gibi dardır; el aç, çünkü dua edecek zamandır.

Dilerim Allah'tan ömrü bağışı gibi çok olsun; çünkü devleti çarçabuk geçip giden ömrün sermayesidir.

Mevlâ ona hiçbir zaman sıkıntı göstermesin; çünkü varlığı dünya için güven sebebidir.

---

parmak kelimesini kullanmış olması *yüzük* kelimesini çağrıştırmaktadır ki, bu anlamdaki kelime de *hâtem* okunmakta, sadece yazılışında küçük bir fark bulunmaktadır.

Tanrı her gününü düğün ve eğlence etsin; şerefli hükümdarlık zamanı gönül huzuru duyulacak zamandır.

❁

Hükümdarlık eşiğinin emeller Kâbesi'nin altın oluğu yerinde olan tek ve tam yetkili saltanat vekilinin cevher yağdırıcı elinden boşanan bağış selinin yer yüzüne aktığı, sevinç sızıntılarının sağladığı canlılığın herkesin emelleri çimenliğine yayıldığı, cümle âlemin yeni bir istek ve ölçüsüz heves duyduğu keyifli zamanda –ki gök Mevlevisi güneş, külahını ekvatora yaklaştırmıştı– doğu ufkundan beliren hilafet güneşi, yüce Rabbin gölgesi; taç ve tahta aydınlık saçıcı, bahtı açık ve yıldızı parlayıcı; şevketli, mehabetli, salâbetli Padişah Hazretleri'nin Koç Burcu'na benzeyen adalet köşkünde belirip yüz göstermesi, bu uğurlu günü seyirciler için nevruza eş bir bayrama döndürdü; gökçe ulu ve gösterişli otağının perdeleri açıldığı gibi açıklık çehresi yüz gösterip

Herkes bir başka şekilde, ölçüsüz derecede neşesini buldu; dünya çalgıcısı bir başka şekilde ezgi düzdü;

Hava açılarak âlemi gösteren bir aynaya döndü; yeni bir neşe dünyaya bir başka şekilde yüz gösterdi;

elhasıl, düğün ve eğlence mecmuasının dağılmış yapraklan düzen şirazesiyle demet hâlinde toplanıp, önceden olduğu gibi intizam bağıyla bağlandıktan sonra önceki günlerde yapıldığı gibi ordu alayının geçmesi ferman buyurulduğunda, önce gümüş tenliler sınıfı olan sırmakeşler zenci saçı gibi salkım saçak dağınık iken Ülker yıldız dizisinin altın telli hotozu gibi derilip toplandılar ve pırıl pırıl göründüler. İş yerlerine benzer bir tahtırevanı süslerle öyle donatmışlardı ki, çeyizi eksiksiz düğün güzeline mücevher sandığı ve henüz bitmemiş düğün kulübesine kuyumcu kafesi olmuş, sanki altın ve gümüş madenlerinin yer altındaki mahzenlerini ve saklı defineleri ortaya çıkarmış ve düğün meydanını kıyamet arsasına döndürmüştü. İçinde gümüş baldırlı bir genç sanatını işlemek için paçaları sıvayarak ve ustalık göstermek için kuşak bağlayarak o derecede alışveriş işvesi sattı ki, nezaket konusunda ince görüşlü olanlar, hayal ve dikkat hususunda kılı kırk yaranlar

Gönül telini haddeden tel gibi kendine çektin; ey simkeş delikanlı, yüzlerce alkış ustana

diye eda mıskalasıyla perdahlayarak alaylarını yaldızla cilaladılar. Kethüdalan eğreti süs, altın iplikli elbise ve mantarî destarla Sultan'ın önünde yer öptü; mehterhaneleri iyice coşmuş bir hâlde, başı takkeli çocukları [138a] ve seyircileri kahkahayla güldüren diğer soytarı kılıklılanyla meydanı safran tarlasına döndürdüler. Yaya ve atlıları sıra sıra Sadrazam'ın önünden geçtiklerinde içlerinden biri başında içi su dolu büyük bir cam şişeyle raks edip dolandıktan ve ilgiyle izlendikten sonra şişedeki beş altı okka suyu içti ve şişeyi nöbet şekeri gibi yiyip seyredenleri hayretler içinde bıraktı.

Sırmakeşler bu şekilde hizmetlerini tamamladıktan sonra, kethüdalan alaylarının süs aracı olan çok değerli tahtırevanlarını bahtı uğurlu Sultan'ın tahtının ayağına hediye olarak sunmak suretiyle, İran topraklarının payıtahtı olan Revan Kalesi'nin Osmanlı topraklarına katılması için uğur saydılar ve hediyeleri kabul şerefine layık görüldükten sonra ziyafet çadırlarında yemek yemeye gittiler.

Söz konusu tahtırevan kırmızı çuhayla kaplanmış; içinde pamukla dolu sade Hatâyî kumaştan bir minder, onun da üstünde İstanbulî dîbâdan renk renk nakışlı, güzel bir şilte yer almıştı. İçi aynca dört dîbâ yastıkla bezenmiş, dışı ise beyaz sırmadan tel kafes biçiminde örülmüş korkuluklarla süslenmişti. Dört bir yanına cam yerine yirmi dört ayna konulmuş ve her biri otuz dirhem altın sırmadan otuz beş adet güneş benzeri hotoz asılmıştı. Yuları sırmadan, eyer örtüsü pas rengi dîbâdan, semeri bükme kılabdandan süslü püslü iki seçme katın Sultan'ın oturmakta olduğu adalet köşkünün kapısına çektiler.

Bunların ardından **nalbantlar** alayı geçti. Temiz giyimli atlıları tek tırnak üzerinde yol alır yel gidişli atlara binmiş, yayaları

Billâhi bu vadide oynamaz benim atım

diyerek seke seke yürüyüp at tepmesinden ürküp korkarmış gibi kimi sürçüp, kimi düşüp birbiriyle tepişerek maskaralık yolunda bahşişe talip olmuştu. Kimi pehlivanlar gibi birbiriyle güreşti; kimi de, barışa savaşa, serte yava-

şa bakmayıp tulumculara girişti.

İçlerinden biri büyük bir testi içine bir ağaç dikip, üzerine gemi çanaklığı gibi bir tabla, tablaya da on kadar dolu şişe ve şişelerin üzerine de bir büyük tabla koyup, tablanın üzerine yamağını oturttuktan sonra testiyi başının üzerine aldı; şişeler kınlmadan ve su dökülmeden yamağı tabla üstünde, kendi bu kadar ağır yük altında olduğu hâlde, sağa sola eğilip hızlı bir şekilde raks etmek ve nice kıvrak oyunlar sergilemek suretiyle halkı şaşkına çevirdi. Ancak bundan başka nakle değer bir garip ve gülünç şey görülmedi ve hazırlamış olduklan oyunlar ve garip şeyler var idiyse de gerçekleştirme imkânı bulunmadı. Alayları geçerken şiddetli yağmur bastırdığından bundan fazla hüner göstermeye çaba gösterseler dahi, soğuk demir döver gibi yanlış bir düşünce olduğundan, alaylan soğuk örs olup; başlanna mıh, dişlerine zırnık yaraşmazken, yine otağ önünde [138b] mıhlanıp kimileri bahşiş koparana dek çakılıp kaldılar, kimileri de mahrum kalıp göğüslerine nal yaktılar. Sözün kısası, elden geldiğince şenlik ettikten ve hizmet görevini yerine getirdikten sonra bir okka ağırlığında dört adet tam ayarlı gümüş nal, yüz dirhem kadar gümüşten yirmi dört tane çivi, bir gümüş tepsi ve damgalı gümüş tastan oluşan hediyelerini sunmak suretiyle sayısız güzel ödülle ödüllendirildikten sonra ziyafet çadırında övünç ve saygınlık meclisinin kapıya yakın yanında yer buldular.

Arkalarından sandalcılar özen kumaşının endazesiyle neşe ve eğlence yolunda kumaş ölçerek ve gayretli ayaklarının adım makaslarıyla vakit ve zamanın tepesine asılmaya layık bir elbise olacak zevkusefa kumaşı keserek alay gösterdiler;

O denli kumaş gösterdiler ki, dîbâ yanında sandal olamaz.

Ejder gibi üç başlı, akrep gibi kuyruklu, geyik gibi boynuzlu, insanla hayvan arası bir yaban adamı, Afgan Kürtleri gibi bir sürü gülünç yapma biçim ve buna benzer ürkünç düzme biçimler ve acayip kılıklı şeylerle şenlikler gösterip mehterhanelerini çalarak geçtiler ve bir Çin işi gülüftan ve buhurdan, iki gümüş maşrapa, bir gümüş sürahi ve bir küçük gümüş tepsiden ibaret hediyelerini arz ettiler.

Bunlan takip ederek seraserciler de alaylannı düzene koydular; alaya katılanlar baştan ayağa süslü püslü kumaşlarla geçtiler ve bir öküz arabası üzerinde tezgâh kurup hünerlerini sergilediler. Arabada iş görmekte olan biri, önde yedek çekilen bir öküz üzerine sıçrayıp bindi ve türlü türlü oyunlar oynadı. Sonra bir top zerbaf, iki adet çekme bürünmcük, iki adet sandal çekmesinden oluşan hediyelerini Sultan'ın eşiğine teslim ettiler ve üstlerine düşen hizmeti görüp bitirdiler.

Sonra semerciler de onlara alay ardından gelen at gibi artçı olup, çirkin suratlı bir Arap başında bir tablayla raks ederek gösteri yaptı; biri küçük ve ikisi büyük yapma sungur kuşuyla maharet sergiledikten sonra, yüz dirhem ağırlığında bir gümüş semer, yüz doksan dirhemlik bir gümüş maşrapa ve her biri doksanar dirhem üç tane küçük gümüş kahve tepsisi hediyelerini verip,

Bu ağır yük bizlere asla ağır gelmez; meşhur sözdür: Semer eşeğe yük olmaz.

diyerek ziyafet çadınna gittiler.

Bunlann ardı sıra mutaflar geldi. On iki cavlak yüzlü çocuk, başlarında takke, üstlerinde çuldan kerrakelerle tezgâhlan üzerinde çul dokuyarak sanatlannı icra ettiler; neşe saçarak eğlence atına çul diktiler ve atlı ve yaya alayları düzenli bir şekilde yürüyüp şenlik araçlan göstermekte emsallerini çulladılar [yani çuvallattılar, geri bıraktılar].

Mutafların çoğunun beli kıl gibi ince olup, bitkin âşıkların yüreği kılca kaldı.

Sonuç olarak gerekli hizmetlerini söz götürmez şekilde kıl ucu kadar kusur etmeksizin tamamladıktan sonra yedi yüz dirhem bir kemerraht [yular], beş yüz dirhem bir çift gümüş üzengiden ibaret hediyeleri hasahır hademelerine teslim olunup, kethüdalan ve mesleklerinin ileri gelenleri kabul bahşişi elde ettiler, umduklannı buldular ve ziyafet çadırında çullama yemeğiyle bayram ettiler.

Sonra şa'r [kıl] ve şa'îr [arpa] benzerliğiyle mutaflann ardından arpacılar yürüyüp, [139a] kıyas mikyaline sığmaz derecede şenliklerle şenlik tarlalanna tohum serptiler ve iki yüz on dirhem bir gümüş tepsi, altı yüz yirmi dirhem bir kemerraht ve üç yüz otuz dirhem bir gülüftan ve buhurdan hediyelerini

teslim etmek suretiyle hizmetlerini tamamladılar ve Sultan'ın önünden geçip ziyafet çadırına gittiler.

❁

Bu sevinçli günde Dergâh-ı Âlî Cebeciler Ağası Sebzî Seyyid Mehmet Ağa ile ocaklan kethüdası ve diğer zabitleri ve neferleri; Topçubaşı İbrahim Ağa ile Topçular Kethüdası ve bütün zabit ve neferleri; Top Arabacıbaşısı Hüseyin Ağa ve kethüdasıyla tüm zabitleri ve neferleri; Topçu ve Cebeci Ocaklan kâtipleri; Tersane Kethüdası Musa Paşa ile İstanbul'da bulunan deniz beyleri, kaptanlar, tersane kâtipleri, zabitler, çavuşlar, mülâzimler, murâbıtlar ve sair neferlerle yakınlan ve yoldaşlan kudretli Hükümdar'ın şölenine davetli olduklanndan her ocağın başı divan kıyafetiyle kendi adamlarının dernek kumaşına yüz ve sevinç konulu gösterişli kitabına önsöz olup, alay alay misafir çadırlanna gelip toplandılar. Önce Cebecibaşı, ardından Tersane Kethüdası, daha sonra Topçubaşı, sonra yedi nefer çektiri paşası günlük destarlanyla ve üç nefer tersane kâtibi alışılagelen düzen içinde ziyafet yeri olan üç direklide övünç yastığına yaslanıp, saygınlık ve kıvanç dayanaklanna dayandılar. Cebeci, topçu ve top arabacısı çorbacılan ikinci çadırda; Tersane kaptanlanyla kâtipleri ve öbür ileri gelenleri üçüncü çadırda oturtuldular ve mertebelerine göre en güzel şekilde ağırlandılar; Topçubaşı ve Cebecibaşı ile Tersane Kethüdası ise ordu alayı seyri sırasında Sadrazam'ın otağında bulundular.

Bugün aynca Allah'ın gölgesi, hoşgörü ve iyi niyet sığınağı olan saltanat kapısı –ki güzel davranış ve iyi huylannın övgüleri konusundaki beratının başlığının anlamı

Mecusi ve Hıristiyan senin sarayında görevlidir

ve unvanı "ulu" unvanıyla anılan mertebesini nitelemek için yazılmış manzumenin ekleme mısraı

Sen ki düşmanlarla her konuda bağdaşıksın

dır–; ölçüsüz büyüklüğünü göstermek, gücünün derecesini bildirmek ve doyasıya yedirip içirerek ağırlamak kastıyla, herkesin karnını doyurduğu şölen sofralarına Fransa kralının ve Moskof çannın yüce Devlet katında bulunan kapı kethüdalan ile elçileri de davet olunmuş; bu münasebetle sultan adına

tam yetkili Vezir Hazretleri, cömertlik saçıcı iyilik eri, devletli, saadetli Sadrazam obasının sağ yanında makamı yüksek, şanı yüce kethüdalan saadetli Mehmet Ağa Hazretleri'nin sidre direkli çadırlarının yanında olan sokağın öte yanında on iki bölmeli bir büyük çadır onlara tahsis edilip kendi usul ve törelerine göre dört beş iskemle konulmuş ve beş altı çavuş görevlendirilerek önlerinden seyircilerin engelleme perdesi kaldırılmıştı. Doğrusu konukseverlik konusunda öyle incelikli bir üslûp sergilendi ki, yer verilmek ve özel sofrada ağırlanmak suretiyle hem onlar ayrıcalıklı muamele görüp minnet tutsağı oldu hem de aydınlık ve karanlık gibi birbiriyle karşıtlık ve aykırılık üzere olan iki ayn din mensuplarının arası "Ey günahkârlar, bugün siz (bir tarafa) ayrılın!" [KUR'AN, YÂSÎN 36:59] ayetinde saklı anlamla birbirine karışmaktan incelikle korundu.

Alışık oldukları öğle vaktinde, dileklerine uygun olarak, yemek öncesi önlerine yiyip içtikleri şeyler konuldu, yedirilip içirilmek suretiyle herkese ulaşıp erişen nimet bolluğundan hisselerini aldılar ve kendi geleneklerini uygulamakla ağız tadı bulup, devletin o göz alıcı düzenine ve bu ölçüde şenlik sofraları sermesine hayran kaldılar.

Ordu alayı son bulur bulmaz ve bugün sünnet edilmek için hazırlanan iki yüz otuz üç adet sünnet çocuğu alayı da geçip sünnet çadırına varır varmaz yine şiddetli bir yağmur indirdi; bu durum göstericilerin hünerlerini sergilemelerine engel teşkil ettiğinden Sultan Tersane Sahilsarayı'na döndü, Sadrazam da kendi otağlarına yöneldi. [139b Minyatür] [140a Minyatür]

❁

[140b] İkindi vakti girdiğinde eskisi gibi üç sofra hazırlandı; cömertlik şöleninin konuk sahibi, en yetkili devlet yöneticisi Sadrazam Hazretleri, kuşağı İkizler Burcu'na benzeyen otağlarında istirahat tahtına uzanmış bulunduklarından, birinci sofrada Rakka Valisi Ali Paşa ve Nişancı Paşa Hazretleri kendisine vekil olarak oturdular; Defterdar Efendi, Cebecibaşı Ağa, Tersane Kethüdası Musa Paşa, Topçubaşı Ağa ve üç çektiri paşasıyla birlikte yemek yediler. İkinci sofrada yedi çektiri paşası padişah nimeti denizinde içi çeşit çeşit yiyeceklerle dolu sahan teknelerinde kürek ve kaşık kullanırken, cebeci

kâtipleri ile Top Arabacısıbaşı da onlara katıldılar. Üçüncü sofrada dört cebeciler kethüdası, Topçular Kâtibi ve Kethüdası, Top Arabacısı Kethüdası, Dökücübaşı ve iki Tersane kâtibi oturup; ikinci çadırda cebeciler, topçular, top Arabacılar çorbacılan; üçüncü çadırda Tersane kaptanları, çavuşlar, veznedarlar ve kâtipleri oturdular.

Çadırların ikisinde de yirmi sofralık yemek verildi ve bu ocakların diğer bütün neferlerine padişah otağının önünde tablalarla yer yer pilav ve zerde çıkarılıp hepsi doyuruldu. İkram merasiminin tamamlanmasından sonra, önce Tersane Kethüdası Musa Paşa selimî ve erkân kürküyle hepsine başkanlık edip, ardından çektiri paşaları günlük destarları ve giyimleriyle, sonra Cebecibaşı üst kaftanı ve mücevvezeyle, Cebeciler Kâtibi mücevveze ve sof muvahhidî kürkle, dört kethüdalan perîşânî ve erkân kürkleri, çorbacılan mantarî ve diğer divanlık giyimleriyle mertebelerine göre düzenli bir şekilde sıralandılar. Topçubaşı atlas üst ve mücevvezeyle; sair amirler, kâtipler ve ileri gelenler de özel giyimleriyle onların ardı sıra gelip, Sadrazam otağında dinelmelerine ve devlet temsilcisi olarak eteğini öpmelerine izin verildi; bu yolla da şeref kazanmaları sağlandı.

Sözü edilen elçiler yemekten sonra Kethüda Bey Hazretleri'nin dairesinde olan özel çadırlarında ilgi çekici düğün gösterilerini seyretmek için beklediler; lakin şiddetle yağan yağmur yüzünden oyunlar için gerekli düzenlemeyi yapmaya bir türlü imkân bulunamadı, gülünç ve şaşırtıcı gösteriler için lâzım olan şeylere çekidüzen verme fırsatı yakalanamadı. Serin hava meclisin sıcaklığını dağıtmış ve şiddetli rüzgâr hazan yaprağı gibi eğlence mecmuasının yapraklarını dağıtıp bozmuşken, adı geçen ağa hazretlerinin himmet kanununun telleri olan gayret damarlan hareketlendi, dost görünen düşmanlara gösteriş olsun için yerin buruşuk yaygısını ve zamanın çamura bulanmış döşeğini Avrupalılarca beğenilen kumaşla süsledi. Hanendebaşı Hasan Çelebi'ye işaret kaşı mızrabının oynayışını göstermeleri üzerine, çalgıcılar ve okuyucular söz konusu çadırda derhal toplanarak Firenkçîn usulüyle Rehavi makamında fasla başladılar, etkili ve kıvrak nağmeleriyle [141a] neşe saçıp söz konusu soğuk adamları ateşlediler. Ardından Bahçıvanoğlu ve Halil kollan nöbetleşe türlü türlü Karaman oyunuyla seyircileri neşelendirdiler ve ora-

da bulunanlan keyiflendirdiler. Ayrıca Mısırlı zorbazlar da söz konusu çadırın önüne getirildi ve önceki günlerden aşkın, söz dairesinden taşkın hüner-ler sergiledi. Ortalığı öyle şenlendirdiler ve öylesine sevince yol açtılar ki, alışkanlık edinmiş olarak ellerinde sallayıp durdukları kendilerine has asalarını hayretten parmağını ağzına sokar gibi ağızlarına sokup, bu derece şenlikli ve eğlendirici gösterilere kendi ülkeleri kaynaklık ederken, "Bu ana kadar böyle hayret verici, böyle değişik şeyler seyretmedik" diyerek gerçeği dile getirdiler ve övgü mataralarını itiraf koltuklarına astılar.

Doğrusu bugün çamurdan çukurdan, nemden yağmurdan ötürü yer üstünde ayakta durmak kolay değilken, soğuktan elini ayağını oynatmaya güç yetmezken diğer günlerden çok şenlik sergilenmesi, sırf adı geçen ağa hazretlerinin gösterdiği yoğun çabadan kaynaklandığından bu konuda da ne ölçüde saltanat onurunu koruduğu ve din muhalifleri olan, dost görünüp de içten düşmanlık besleyenlere karşı ne türlü güç gösterip gayretle çabaladığı cihanca ve tüm seyredenlerce görülüp, herkes "Aferin, çok yaşa" diyerek kendisine alkış tuttu.

Eğlenceye doyulduktan ve seyir zevki kıvamını bulduktan sonra tercüman aracılığıyla ayrılıp gitmek için izin istediklerinde, din ve devlet ileri gelenleri vedalaşıp ayrılmış; uzak görüşlü, dağca oturaklı ve çok çok haşmetli Sadrazam şiddetli yağmur bahanesiyle istirahat için Beşiktaş'taki sahilsaraylarına gitmiş bulunduklarından, adı geçen ağa hazretleriyle vedalaşmakla yetindiler ve ayrılıp yerlerine gittiler.

Bu satır zincirinin yular zinciri gibi birbirine ulanmış halkaları, bugün düğün güzelinin bileğine geçirilen bilezik olan belli hediyelerin taşınması için kalem kamçısının savrulmasıyla söz ustalığının geniş alanına sürülmüştür.

Çok uğurlu kutlu düğünün sağlam yapılı binalarının temel direkleri olan, her biri iyi niteliklerle donanmış vezirlerin önde gelenlerinden Rakka Valisi Kara Mustafa Paşazâde saadetli Ali Paşa Hazretleri düğün hediyelerini düzmekte emsalleri gibi olageldiği üzere birkaç top değişik türde kumaş sunmuş

olmakla yetinmemiş, özel yakınlık ve kulca bağlılık arz etmek kastıyla İstanbul'a geldikten sonra ayrıca güzel bir hediye elde etmek için gayret sermayesi harcamış; icat kalıbına döktüğü parıl parıl yanan, işlemeli elmas çapraz bu zamana dek usta tezgâhı rahminde gelişen bir cenin olup, nizam azaları tamamlanıncaya kadar birkaç gün daha beklemek gereği hediyelerinin bu vakte kadar gecikmesine yol açmıştı. Bu yüzden bugün şerefi besbelli taraflarından güneş pençesi gibi parıltılı elmastan yapılmış bir işlemeli çapraz, beş giyimlik Rumî dîbâ; telli ve sade beşer giyimlik, yepyeni, çok değerli Hatâyî; beş giyimlik Firengî atlas, yine o miktarda Firengî hârâ, beşer top bendî destar [141b] ve Hindî kutnî, Mehmet Efendi'nin kapı kethüdalığı ve Telhisçi Ağa aracılığıyla hediye olarak sunuldu ve ikisine de, yüksek soylu Sultanca makbul görüldüğünü müjdeleyen altın telli kaftan giydirildi.

Bunun gibi Bender Muhafızı Tezkireci İbrahim Paşa tarafından da altın takımlı, eyer örtüsü sırma işlemeli, nazik yürüyüşlü bir at, iki giyimlik Acemî ve üç giyimlik altın telli İstanbulî dîbâ; her biri beşer giyimlik telli ve sâde, güzel yüzlü Hatâyî; beş top Câlisî kutnî, beşer adet bendî destar, beş giyimlik Firengî atlas Süleyman Efendi'nin kapı kethüdalığı ve Telhisçi Ağa kılavuzluğuyla belli merasime uyularak Sultan'ın önüne konuldu; adı geçenler yine aynı şekilde kıymetli kaftan giydirilmek suretiyle kıvandırıldı.

Ayrıca Cebecibaşı izzetli Sebzî Mehmet Ağa tarafından da beş giyimlik Rumî dîbâ, beşer giyimlik telli ve sade Hatâyî; beş giyimlik olağanüstü güzel, taraklı Firengî atlas ve her biri beşer adet kutnî, destar ve Keşmîrî şal; topçubaşı İbrahim Paşa'dan üç top eşsiz güzellikte Keşmîrî şal ve ateş gibi parıl parıldayan parlak hârâ, üç top Câlisî Hint kutnisi; üçer giyimlik Firengî, cilalı atlas, sade kadife ile yepyeni ve çok değerli dört adet parlak destar; onun ardından Top Arabacıbaşısı Hüseyin Ağa'nın üçer giyimlik Rumî dîbâ ve telli Hatâyî, üçer top bendî destar ve Hindî kutnîden ibaret değersiz hediyeleri yalnızca Telhisçi Ağa eliyle Sultan eşiğine arz edilip, kabul şerefine değer görüldü ve her biri iltifat caizesi kazanıp, övünç ve kıvançla göğüs kabartıp sevindi.

Devlet ricalinin alışılmış kural gereğince hediye sunmaları bitip de hediye-

leri taşıyanların geliş gidişleri son duruş yerine vardıktan hemen sonra Fransa kralının yüce Devlet katında kapı kethüdalığı hizmetiyle sefirlik sandalyesinde rahatça oturan elçileri tarafından sağlanan altmış zirâ dîbâ, altmış arşın yaldızlı parlak Hatâyî; altmış endâze yepyeni, benzersiz sade Hatâyî; her biri otuz zirâ Firengî hârâ, mâhud çuha, bir tane işlemeli, gümüş sıvama tüfek; Moskof çarından, İstanbul'da bulunan elçisinin hazırladığı bir giyimlik sırt samur, bir calkafa, bir top karın ve iki kakum hediyeleri tercümanları aracılığı ve Telhisçi Ağa kılavuzluğuyla Sultan'a sunulup telhisçi ağa ile tercümanlarına mutluluk kaftanı giydirildi ve düğün meydanından şenlik yaygısı dürülüp toplandı.

❁

Bugün çok yağmur yağması halka göz açtırmayıp birkaç gün öncekiler gibi zevk ve seyir görülmemesi bir yana, gecesinde de sürekli olarak yağmur yağması ve kesintisiz bir şekilde rüzgâr esmesi yüzünden Cebeci ve Topçu Ocakları'ndan, Gümrük Emini ve Tersane-i Âmire'den sağlanan envaiçeşit fişekler gece şenliği için hazırlatılmışken ateş ve suyun bir araya gelmesi gibi her birini tutuşturup dolandırmak imkânsızlık ve çaresizlik rüzgârıyla söndürülmüş olduğundan "*Bütünü elde edilemeyen şey* [142a] *büsbütün terk edilmez*" sözünün anlamına uyuldu ve bir miktar yanıcı şey yakılmasıyla yetinilip, herkes istirahat köşesine çekilmek suretiyle gözden kayboldu ve sedef gibi çadırlar denizinin dibine çekildi.

[ON İKİNCİ GÜN]

Anlam kapları olan bu harfler aynı ayın yirmialtıncı [29 Eylül 1720, Pazar] ve bereket dolu kutlu düğünün on ikinci uğurlu gününde gerçekleşen, bolluğu herkesi doyurucu ziyafeti nitelemek uğruna harcanmıştır.

Bu şerefli gün –ki seyir arzusu arttırıcı gösteri ustalarının alış veriş ettikleri günüdür– Ahmetâbâd mallarının kalem tüccarları, zevkusefayı Hindistan'ın hokka limanından niteleme ve anlatma balyası hâlinde yükleyip ustalıklı söz pazarına bu biçimde sürerler ki, göğün dokuz kubbeli camisinin hatibi –ki ışık saçıcı, parlak ve top gibi yuvarlak güneştir– bu ayın günlerinin otuz basamaklı minberinde on ikinci basamağa çıktığı malum günde Üsküdar, Galata, Eyüp, Kasımpaşa ile diğer semt ve mahallelerde bulunan cami, mescit, tekke ve mekteplerin imamları, hatipleri, muallimleri, halifeleri, şeyhleri ve dervişleri sevinç verici, kutlu şölende seyir otağında bulunmak üzere davet olunmuşlar ve onlar da bu davete uyarak gelmişlerdi. Mertebelerine göre, her biri saygı görme ve ağırlanma mevkiine oturup gönül alma reçeliyle damakları tatlandırıldıktan ve ardı ardına lezzetli kahvelerle ağırlandıktan sonra; güzel huylar ve iyi niteliklerle donanmış, en büyük ve en yüksek dereceli kimselerin kıblesi olmuş; Müslümanlara önder, inananların ardına düştüğü lider; yer yüzünde hükümdar, bütün yaratıkların sorumluluğunu yüklenmiş Tanrı adına iş gören er; alayı Dârâca göz kamaştırıcı padişah, hizmet erleri Cemce kalabalık şah; savaş ve zaferin babası Sultan Ahmet Hazretleri, kubbesi İkizler Burcu kuşağını andıran kutlu otağa şan ve şevket gölgesi saldıklarında ve saygı uyandırıcı duruş ve ürküntü verici görünüş kanadını yaydıklarında; makamı yüksek olan, halka din konularında görüş sunan; zamanın en bilgilisi, çağın en akıllı kişisi [yani Şeyhülislam] Hazretleri de İslam Padişahı'nın şeref verici daveti üzerine şölen sofrasının davetlileri arasına katılıp en büyük vezir, en parlak bedir [dolunay]; vezirler arasında en ergin, kavrayışı Aristoca derin; devletli, saadetli Sadrazam Hazretleri'nin obasında vezirlerin oturdukları yere oturduklarında ve en büyükler tespihine

imame olduklannda önceden olduğu gibi kös ve kerrenay sesleri, hay huy bağırtılan zenginin fakirin kulaklannı çınlattı. Bu arada sünnet çocuklannın alay düzmeleri ferman buyuruldu ve iki yüz altmış üç şehirli çocuk ve yetmiş yedi köy çocuğu çığlık atan turnalar gibi "Allah Allah" diye bağırarak, sıra sıra Sadrazam otağının önünden geçmek suretiyle, kendi çadırlanna kanat çırptılar ve sünnet şekeriyle ağızlannı tatlandırdılar.

Bu neşe saçıcı günde görevleri icabı İstanbul'da bulunan Macar ve Felemenk balyoslan da

Büyük ve anlı şanlı padişah; cömertlik ve bağışı çok mu çok; Müslüman olan da olmayan da gelsin ona, "Hayır!" yok

sözü uyannca Hâtemce cömert Sultan'ın şölen sofrasında kann doyurmaya son derecede istek göstermiş olmalan üzerine kutlu düğüne davet edilmiş olduklannndan, kendilerinden önce [142b] hediyeleri varmış, ardından kendileri de gelmişlerdi. Dün gelen elçilere tahsis edilmiş olan seyir otağında ilgi çekici düğün gösterilerini seyrettiler ve sağladıklan belirli hediyelerini önceki günde kendilerinden söz edilen Moskof ve Fransız elçilerinin hediyelerinin sunulduğu gibi telhisçi ağa ve kapı kethüdalanyla Sultan'ın önüne arz ettiler. Ardından şiddetli yağmur diğer günlerde seyredenleri hayretler içinde bırakan oyunlar, şaşılası gösteriler ve inanılması güç ustalıklann gösterilmesine engelleyici perde çektiğinden, çadır içinde kol kol çengiler, cambazlar ve öteki oyuncular beceri ve ustalıklannı sergilediler.

Daha sonra, bir aralık tufan gibi yağan yağmur diner gibi olduğunda ve ortalık durulduğunda, ova sahiline demir atmış olan şu malum kadırgayı çektire çektire getirdiler, yelken kürek yokuşa inişe sürdüler; top ve tüfekle şenlik ettiğini seyredenlerin hayret içinde kaldıklan görüldükten sonra yine yerine götürdüler.

Bu esnada, önünde cirit oynanması için Padişah buyruğu çıktığından, şanı yüce Sadrazam'ın soyu yüksek ve duruşu pek saygı uyandıncı kethüdasının girişimiyle, vezirin emrindeki bir sürü fil gibi iri gövdeli atlı ve piyade savaşçılar öyle ustaca oynadılar ve oynaşma satrancının yaygısında [yani Okmeydanı'nda] öyle Topkoparan'a yakışırca ve şaha yaraşırca bir gayretle at

oynattılar ki, düşünce mansubesi oynayanlan şaşkına çevirip mat ettiler ve açmazdan[1] seyredenlere yeni bir hamle [yani rahatça görebilme] imkânı sağladılar.

Bunlann vur kaçlan, düşüp kalkışlan Sultan'ın hoşuna gitti. Bu gösteri sona erdiği sırada, Kethüda Bey Hazretleri'nin hazırladığı yel gidişli iki Mısır atı Sultan'ın ayağına arz olunup, bu münasebetle bu satırlann yazannın şu kıtasının –ki

Ey ikbal arsasının binicisi! İltifat atının dizginini elime bir kez ver;
Ayağına donanmış bir at sundum; eğer beğenmezsen malını[2] *atıver*

mısralan dizisinden oluşmuş bir şiirdir– şiirden anlar nedimlerin diliyle anılmış olması üzerine, ince söz erbabı olan Padişah, bu zarif kıtadaki uzak anlamı kavrar gibi olduğunu bildirmek ve kastının Kethüda Bey Hazretleri'nin gönlünü hoş etmek olduğunu halka açıkça göstermek için, hediye olunan, kişneyişi kulak okşayıcı at kabul ahınna bağlandıktan sonra

Güzel yüzüne süsleyici gerekmez

mısraının anlamına uygun olarak, söz konusu atın donanımını geri verdiler ve rağbet bakışlannın çevik ve soylu atlann güzelleri arasından seçilmiş olan o at üzerinde yoğunlaştığını, kabul şereflerini de onunla sınırladıklannı bir aracı dilinden ifade buyurdular. Bu durum adı geçen ağa hazretlerini o derecede memnun etmiş ve sevindirmiştir ki,

Dilek atına binenin ayağı yere mi basar.

mısraının aktardığı anlamca, söz kalıbına sığması ve anlatım meydanında görünmesi güçtür.

❁

---

[1] *Açmaz*: Satrançta şahı koruyan atlardan birinin yerinden kımıldayamaması durumudur. Yazar "açmazdan seyredenler" deyişiyle, gösterileri seyredenlerin sıkışıklık yüzünden âdeta yerlerinden kıpırdayamaz hâlde durduklarına işaret etmektedir.

[2] Asıl metindeki *raht*'ın "mal" anlamı dışında "at, at takımı; gem, dizgin, eyer, eyer örtüsü, üzengi vb. gibi atı donatmak için gerekli her türlü gereç" anlamları da vardır.

Bu bitti, biz yine konumuza gelelim:

Sözü edilen elçilerin ağırlanmalan, İslam Devleti'nin haşmetini göstermek için, cümle âlemin padişahınca buyurulmuş olduğundan, kendi alışkanlıkları gereğince, yemek yeme vakitleri olan öğlende doyurulmaları için harekete [143a] geçildi; kendi kural ve tarzlarına uygun şekilde, sadrazam kethüdası Hazretleri'nin, üzerindeki kuşak İkizler Burcu kuşağını andıran, altın işlemeli otağının yanındaki pas renkli, altın işlemeli bir çadıra iskemleler konuldu, altın ve gümüş sahanlarla damak tatlarına uygun türlü nefis yemekler sunuldu ve ikram nimetiyle hepsinin gönülleri doyuruldu.

Bunlara zenginliğin ne olduğunu göstermek ve cömertlik sofraları döşemek suretiyle saltanat saygınlığının olanca gereklerini yerine getirmek için, gecikilmeden doyurulmaları sağlandı; ardından bir önceki gün aynntılan verildiği türden eğlence ve gösterileri izlemeye doymaları üzerine de ayrılmalarına izin verildi ve tümü ziyafet meydanından uğurlandı. İkindi vaktinde, Tann katından gönderilmiş peygamberlerin sonuncusu olan Hazreti Muhammet'in ümmetinden olanlara verilecek ziyafetin konukların hâtimesine[1] verilecek olması sebebiyle,

Âdet budur, ahirde gelir bezme ekâbir

beytinin anlamına uyuldu ve misafir olarak Edirne Mevlevihanesi şeyhi; keramete sığınak, doğru yolu bulmakta insanlara destek; mevkice itibar halifesi Mevlânâ Enis Efendi ve Beşiktaş Tekkesi'nde Mevlevi dervişlerine şeyhlik eden, halifelik şerefiyle Mevlânâ –*Allah sırrını takdis etsin*– Hazretleri'ne manevi oğul olan Memiş Efendi ile bazı sultan camilerinin vaizleri, imamları ve hatiplerinin ünlü, erdemli ve din yoluna tam bağlıları için üç direklinin ardında ipekli kumaştan bir çadır tahsis edilmiş ve nefis yemeklerle ağırlanmalan Sadrazam tarafından istenmişti. Bu yüzden onlar bu yolda doyurulduktan ve diğerlerinden ayn tutulmak suretiyle, ululandıktan sonra sözü edilen efendilere yirmi sofralık yemek çıkarılması ve her birinin alışılan usul erkân üzere

[1] "Bir şeyin sonu," daha çok da "bir kitabın sonundaki sonuç bölümü, kitaba eklenen sonuç yazısı" demektir; bu yüzden yazarın "konukların hâtimesi" olarak naklettiği anlam "davetli olarak ziyafete bölük bölük gelen konukların bugünkü son bölüğü"dür.

yedirilip ağırlanması, eski kurallar örnek alındığında güzel bir uygulama olduğu gibi, ayrıca teşrifat defterinde kayıtlıdır.

❁

Bugün Hanya Muhafızı vezir Esat Paşa tarafından bir post vaşak, iki beyaz parlak kakum, beş giyimlik altın nakışlı şal; Acemî ve Rumî beş giyimlik benzersiz güzel dîbâ; beş giyimlik telli Hatâyî, üç giyimlik atlas, iki hârâ, beş top Hindî kutnî ve beş adet bendî destar; Kale Muhafızı Mirza Mehmet Paşa'dan her biri üçer giyimlik atlas, yaldızlı Hatâyî, dîbâ, çiçekli kadife, kutnî ve çok değerli destar; Mora Muhassılı Beylerbeyi Ahmet Paşa tarafından alışılmış olduğu üzere hediye olarak sunulması gereken at karşılığında taş işlemeli elmaslı bir hançer ve her biri beşer giyimlik telli Hatâyî, dîbâ, Firengî atlas, Hindî kutnî ve parlak destardan ibaret hediyeler Sultan'ın önüne sunuldu.

❁

Ne var ki, bugün ara ara indiren yağmur yüzünden, gizlilik kiliminin perdesi altında gereği gibi saklanmış ve hazırlanmış olan oyunların, garip ve acayip gösterilerin sergilenmesine bir türlü fırsat bulunamadığından, Padişah Hazretleri ayrılıp Tersane Bahçesi'ne döndüler ve "*Eksiksiz olarak elde edilemeyen şey bütün bütüne terk edilmez*" [143b] sözü uyarınca yapılabilen gösterileri seyretmekle yetindiler; ancak akşam üzeri havada açıklık, zeminde ve zamanda güzellik belirmesi, gökyüzü aynasında eğlence ve şenlik güzelinin yüzünün görünmesine müjde belirtisi olması üzerine, olanca büyüklüğüyle yine kutlu otağlarına göz alıcı duruş ve parıltılı görünüş ışığı saçtılar.

O eğlenceli gecede o derece fişek şenliği olmuş ve düğün meydanı öylesine aydınlanıp Tur Dağı'na dönmüştür ki, en küçük alev dilini anlatmak sıcak tabirli kalem dilini yakar.

Övgü ateşi sirayet edici olan şiire karşı çare susmaktır

mısraının parıltısınca anlatılıp nitelenmesi hemen hemen imkânsız olduğundan, bu durum karşısında hâl diline bırakılması daha uygun görülmüştür.

[ON ÜÇÜNCÜ GÜN]

On üçüncü sultan şöleninin anlatılıp açıklanması ve türlü türlü şenlik ve eğlencelerin nitelenmesi

Aynı ayın yirmiyedinci [30 Eylül 1720] ve sevinç dolu kutlu düğünün on üçüncü Pazartesi günü İstanbul'da bulunan görevden ayrılmış beylerbeyi, sancakbeyleri ve divan hâcegânı ile mülâzemette bulunan Anadolu ve Rumeli kadıları efendiler sultan şölenine davet şerefiyle övünç ve kıvanç mevkii kazanmışlardı. Belirli vakitte ziyafet çadırına gelip toplandıklarında; sultana tam yetkiyle vekillik eden, hükümdar adına devlet işlerini yoluna koyan; en büyük yönetim görevlisi, en güçlü Vezirlerveziri Hazretleri seyir otağına şeref verdiler ve cömert elleriyle yağmur bulutu gibi etrafa bahşiş incileri yağdırdılar. Hemen ardından tahtı gök olan, erişilmez yükseklikte mevki, göz kamaştırıcı büyüklük ve apaçık bir baht sahibi olarak dünyaya ışık salan Güneş [yani Sultan] Hazretleri de yerlerini alıp adalet kasrını göz alıcı bir gerdanlık gibi süslediklerinde sünnet çocuklarının alayla geçmeleri ferman buyuruldu; bunun üzerine yer yer çalgılar, şarkılar ve mehterhane sesiyle ortalığa yayılan şenlikler sırasında bugün sünnet için hazırlanan dört yüz kırk çocuk Sultan'ın önünden önceki alaylar gibi sıra sıra dizilmiş bir hâlde ağır adımlarla geçtiler ve kendilerine ayrılmış çadırlarında sünnet edildiler. O şefkatsiz cerrahların kin bıçakları öyle kan döktü ki, dökülen çocuk kanları mezbahayı andırır pas renkli çadır üzerinde al nakışlar oluşturdu.

Bu arada büyüklük ve mutluluk âlemlerini okyanus gibi kuşatan, güçlülük ve ataklığı kıyısı belirsiz deniz gibi sınırsız olan, alayı İskenderce parıltılı Sultan Hazretleri, engin halifelik deryasının dalgaları, çok değerli şehzadeleriyle deniz şenliği seyretmek için Aynalıkavak'ta yedi katlı gök görünüşlü, Süreyya kemerli, yüksek kubbeli otağlarını şereflendirmeye değer bulmuş, Veziriazam Hazretleri de mutluluk içinde Kapudane kalyonunda oturmuştu. Şenliklerin başlamasını buyurmalarıyla birlikte, sallar üzerinde yapılmış bir tahta kale ile kancabaşlarda bulunanlar, başka bir salda saf bağlayıp savaşa

hazırlanmış olan levent yoldaşlarla cenge tutuştular; [144a] kaleyi çepeçevre kuşatmak suretiyle ele geçirmek için saldıranlara karşı kaledekiler de savunmaya geçtiler. Zaptetmek için dalga dalga gelen hücumlara ve gösterilen gayretlere karşı kaleden de püskürmelerle savunma yapmakta gerçekmişçesine tam bir çaba gösterilmesi, gerçekten de oynaşma pazarında dövüşme ortaklığı senedi imzalayan kuşatan ve kuşatılan taraflarından cahilce ataklık eserleri görülmesi, oyun görünüşünde olan savaşlarını gerçek bir savaşa yol açacak mertebeye vardırması ve içerdekilerin kaleyi teslim etmemekte direnmeleri üzerine, Sadrazam tarafından teslimi için buyruk alıncaya ve ister istemez aman dileme bayrağı çekinceye değin cenk hayli zaman sürdü, bu sözde savaştan öyle şenlik hâsıl oldu ve ortalığa öyle ahenk yayıldı ki, söz kalıbına dökmeye güç yetmez, anlatma kursağına sığmaz.

Büyük vezirler ve Kethüda Bey Hazretleri bugün deniz şenliğinde bulunmadılar; şenliklerin devam ettirilmesi için Sadrazam'a vekâlet etmek üzere düğün meydanında görevlendirilmiş olmaları sebebiyle birlikte seyir otağında oturdular ve önceki günlerde olduğu gibi türlü oyunlar ve eğlencelerin yapılması hususunda elden geldiğince çaba gösterdiler. Deniz şenliği bittiğinde ve kale cenkleri sona erdiğinde, saltanatın göz kamaştıran parıltısı Kova Burcu'ndan yola düşüp yönünü değiştirdiler ve ışıklarını yine düğün alanında adalet kasrına doğrulttular; Sadrazam Hazretleri de seyir otağına döndüler.

Bu tür kutlu düğünlerde âdet olduğu üzere, kendilerine has davranışlarını seyretmek kastıyla

Canı cebinde bir alay zamane zavallısı,

yan canlı tiryakiler için keyif ve güven içinde oturacakları bir yer ve bir anlamda ölü tabutları olmak üzere yapılmış ve on iki zirâ uzunluğunda bir demir mil üzerine oturtulmuş bir tahta köşkü düğün meydanında Sultan'ın önüne yerleştirdiler ve haseki ağalar saygılı bir şekilde koltuklarına girip, tiryakileri, toplanıp dedikodu etmeleri ve yemek yemeleri için özel olarak yapılmış bu köşke çıkardılar. Hemen ardından fesat ateşi tutuşturup, köşkün her yanına yerleştirilmiş olan fişeklere ateş verdiklerinde, zavallıların hâlleri perişan oldu; kimi kıssahanlık, kimi şairlik taslamak niyetinde iken yürek para-

layıcı "ay ay" haykırışlanyla yakalarını parçalayarak birkaçı köşkün üstünden yere düştü ve kimisi de insanın varlık sermayesini tüketici durum yüzünden öleyazdı. Ne var ki, işin sonunda emelleri sularının dağıtım yeri olan Sultan'ın cömert ellerinden akan altın suyuyla ateşleri söndürüldüğünden, aynca bağışı sınırsız Sadrazam'ın ferman pençesi [yani avucu] ve parmaklannndan akan geçimlik ve hediyelerle can yakıcı eziyet ateşi bastırıldığından; lütuf ardından kahır, panzehirden sonra zehir türünden bir uygulama görülüp, sözü edilen tiryakilerin her biri alev dilleri saçan dilleriyle kendi destanlarını ufaktan ufağa hikâye ederek ve taraf taraf [yani aynntılarıyla] aktararak dile düştüler ve uzun süre atasözü gibi zamanın dilinden düşmez oldular.

❁

Seyir zevkine yeteri kadar doyulup da ikindi vakti geldiğinde, sultan şölenine davetli olan paşalar, beylerbeyiler [144b] ve divan hâcegânı günlük destarlan ve her günkü giyimleriyle üç direkli büyük çadırda; Anadolu kadıları ikinci çadırda ve Rumeli kadılan üçüncü çadırda mertebelerine göre ve belirli kurallar ve uyulagelen geleneklerin gerektirdiği şekilde ağırlandılar; hademelerine de tabla tabla pilav ve zerde çıkarılıp onlar da doyuruldular.

Ardından kadı efendiler ziyafet merkezindeki mülâzimlikten aynlmaya mezun olup mazul paşalar, beylerbeyiler ve divan hâcegânı mazullerinin Sadrazam otağına girmelerine izin verildi; hepsi uğurlu eteğini öpme şerefiyle muratlarına erdi ve herkes yerlerine döndü.

❁

Bugün Venedik elçisi ve yeni Balyos ile Nemçe [Avusturya] kapı kethüdası davet olunmuştu. Nuh'un gemisine dönen düğün meydanı, onların da bulunması yüzünden kem gözlerden sakınmak için, "*Ben onu kusurlu yapmak istedim*" [KUR'AN, KEHF 18:79] ayetinin anlamına uygun bir yer hâline getirildi, onlar da Sadrazam Kethüdası Cenapları'nın otağlan kenanndaki diğer elçilerin ağırlanıp doyurulduklan çadırda aynen onlar gibi ağırlandı ve olağanüstü gösterileri seyretme lezzetleriyle de ağızlan tatlandırıldı. Hediyeleri Telhisçi Ağa'nın aracılığı ve tercümanlann elçiliğiyle Darüssaâde Ağası'na gönderildi

ve öncekilere yapıldığı gibi tercümanlara, sevinçten şişinmelerine yol açan kabul kaftanı giydirildi.

Yemek sırasında Mısırlı zorbazlar önceki günlerde yaptıklan inanılmaz gösterileri ve daha bir sürü büyük bir ilgiyle izlenen, şaşılacak ve parmak ısırılacak ustalıkları sergilemek suretiyle, seyreden herkesi duvar resimleri gibi hayretten donakodular. Bu arada şevketli Padişah Cenapları süratle Tersane Sahilsarayı'na gittiler; Aristovari ince düşünceli Sadrazam Hazretleri de deniz şenliği hazırlıklarına nezaret etmek bahanesiyle huzur yaygısını dürerek seyir otağından nazlı nazlı kendi yerlerine doğru yollandılar ve bugünün akşamı, üç ambarlıda yapılan şenlik gösterilerini seyrettikleri sırada, gökteki aydan denizdeki balığa kadar, bütün kara ve deniz sakinlerini bağış ve bahşiş dalgalarına gark ettiler.

❁

Bu geceki fişek şenliği, önceki gecelerde olanın tümüne eş, belki dokuz kubbeli felek baruthanesinde gizli kudret mahzenleri olan yıldınm şimşeklerine benzeşti; bu yüzden söz harfinin alev dili ipek gibi yumuşak yazışlı kalemin dilini yaktı.[1]

Vezirlerin Sunduğu Hediyeler Hakkında

Van Valisi Ali Paşa, Adana Beylerbeyi Rişvanzâde Seyyid Mehmet Paşa, Halep Muhassılı Osman Efendi ve Diyarbakır Voyvodası taraflarından sağlanan düğün hediyeleri Sultan'ın eşiğine sunulup, her zamanki gibi paşaların kapı kethüdalarına ve Telhisçi Ağa'ya kaftan giydirildi ve diğerlerine de bağışta bulunulmak suretiyle övünç sermayesi bağışlandı.

---

[1] Metnin aslındaki *harîrî* "ipek gibi yumuşak," "ipekten yapılmış" anlamlarının yanında "ipek gibi ince bir tür kâğıt" anlamına da gelir; "kalemin dili" ise "kamış kalemin oluğundaki, mürekkep akışını sağlayan ince kıl" anlamındadır.

[ON DÖRDÜNCÜ GÜN]

On dördüncü ziyafetin açıklanması

Bu ayın yirmisekizinci [1 Ekim 1720] ve gösterişli ve uğurlu kutlu düğünün insanda üzüntü ve sıkıntı bırakmayan on dördüncü günü –ki Salı günüdür– yüce hilafet merkezi, yüksek ülke topraklarının kürsüsü olan korunmuş İstanbul şehri –*Allah onu belaya uğramaktan korusun* [145a], *sürekli ve yaygın sevinçlerle kuşatsın*– sakinleriyle çevresinde bulunan Eyüp, Galata, Kasımpaşa ve Üsküdar'da oturanların büyüğüne küçüğüne; hürlerine, kadın ve erkek kölelerine; erkeklerine kadınlarına genel davet çağrısı yapılmış, topyekûn yemek haberi duyurulmuş ve ziyafet sofraları hazırlanmıştı. Bu sebeple Okmeydanı alanı mahşer meydanına döndü; her tarafta halkın önüne beş on bin tabla pilav ve zerde konulduğundan, büyük kuşluktan ikindi vakti girinceye değin, zengin düşkün, genç yaşlı, bu şekilde, padişah nimetiyle karnını doyurdu. Bir taraftan da birçok eğlence ve gösteriyle ruh gıdasının zevkini tattılar, sultan düğününün sevincine ortak oldular ve güzel sözlerle hakan için dualar ettiler.

Doğrusu öyle bir kalabalık toplandı ve öylesine azık sofraları çıkarıldı ki, teker biçiminde çöreği andıran parlak güneş tekeri ve beyaz pullu süt balığına benzeyen ışıklı ay kevgiriyle donanmış olan gök sofrasına Öküz, Oğlak ve Koç Burçları şafak ateşinde kebap olup sofraya ilave olarak konsa, bir tablasına eş ve bir sofrasına benzeş olamazdı. Sahan ve kaşıkların çıkardıkları "şak şak" seslerinden ortaya öyle bir gürültü yayıldı ve oburca tıkınanların dişlerinin birbirine vurmasından öyle bir boğaz cengi hâsıl oldu ki, yerli konuk, Müslim gayri Müslim bol miktarda yağma hissesi elde ettiler, eski hükümdarlar zamanında vuku bulduğu duyulmamış ve görülmemiş böyle bir bereketli şölen karşısında şaşkınlığa düşüp donakaldılar.

Uçsuz bucaksız kır üzerine sofralar döşendi; dünya varlıklarına şenlik azığı sunuldu.

Yer sofra altlığı, şafak al peşkir; hilal sofra kenarında ekmek dilimidir.

Yahut hilal beyaz pullu süt balığını andıran kevgir oldu da gök sofrasının üst yanına asıldı.

O şah cihanı azıkla tıka basa doldurdu; mutluluğu için dua etmek insanlara ve cinlere farz oldu.

Tablalardaki şu pilav ve zerdeye bak; sanki vazolara altın ve gümüş dizildi.

Aşçı pilavın üstüne mızrak dikti; bunu gökte görünen sabah direği sanma.

Öğle ezanı vaktinde, buyruk üzerine, erkeğe kadına, Şah şöleni için çağrı yapıldı.

Hudâ zamanın iyilikçi hükümdarının cömertlik gölgesini dünya üzerine baştan başa uzatsın.

Şehzadelerine, adaletli zamanında, şan tahtı üzerinde mutlulukla uzun ömür versin.

Allah onun sevgi ve merhamet kanadını veziriazamı olan mutlu vezir üzerinde daima açık etsin.

Herkesin sevinç duyduğu bugün; kadından erkekten, kurttan kuştan, yakından uzaktan tek bir kişi sultan azıklanyla kann doyurmaktan mahrum kalmadı; hatta eski sultanlann hüküm sürdükleri zamanlann hiçbirinde eşi olmayan ve benzeri görülmeyen nice konukseverlik davranışlan sergilendi. Bunlardan biri, genel ziyafetten sonra bir kez de özel olarak, kadınlara ayrıcalık gösterme ve ağırlama sofrası donatılması yolunda ferman buyurulmasıydı. Bunun üzerine beş altı bin kadar pilav ve zerde ve başka yiyecekler hazır edildiğinde ve kadınlardan her birinin dişilik zamiri gibi saklanma perdesi ardında oturmalan için, Atıcılar Tekkesi'nin [145b] boşaltıldığı kendilerine duyurulduğunda, ulam ulam gelerek orada toplandılar, bu genel çağnyla kannlannı doyurdular ve kendilerine mahsus deyişler ve sözlerle şükran duygulannı dile getirip dualar ettiler. Söz konusu tekke Avrat Hisan'na döndü; Sadrazam silâhdan, orta zabitleri ve neferleriyle birlikte korumayla görevlendirildi ve bütün kadınlann kendi evlerindeki gibi diledikleri yerde yemek yemeleri, örtülerini çıkarmalan, rahat bir şekilde ve huzur içinde arkadaşlanyla grup grup gezinmeleri, gönülleri dilediğince davranmalan için uygun bir ortam sağlandı.

❁

Bu sırada Padişah Hazretleri deniz şenliğini seyretmek için Aynalıkavak sahilinde büyüklük yastığına yaslanmışlar ve mutluluk sayvanı kalıbına ruh olmuşlarken, Sadrazam Hazretleri geniş düğün alanına şenlik atı sürme görevini üstlendiklerinden, meydandan yana dizgin çevirdiler, haşmet ve saadetle eşiği sidre ağacınca yüksek otağlarının köşesini süslediler. Bu sırada, bir yandan erkek ve kadınların çeşit çeşit yemekleri yemek için hücumlarını, bir yandan tulumcular ve çavuşların "hay huy"larını seyrettiler, altın saçıcı elleriyle çalgıcılara ve oyunculara sermaye dağıtarak ülkeler alıcı Hükümdar'a vekillik görevini yerine getirdiler.

❁

Bugün, yüce Devlet'e eskiden beri bağlılık göstermiş olan ve öteden beri denenmiş bir sadakatle hizmet sunan Dobravenedik elçisi önceki günlerde gelen elçilerin oturdukları çadırlarda kıvanç sandalyesine oturdular; düğün gösterilerini seyrettiler ve Sultan'a o etkileyici büyüklüğü sağlayan şeyler karşısında hayrete düştüler.

Bu arada yüz seksen sünnet çocuğu önceki günlerde olduğu gibi yeni elbiseler içinde, güzel bir alay düzeninde; çalgılar ve şarkılarla ve süse boğulmuş bir hâlde Sadrazam'ın önüne vardılar ve hoş sesli turna sürüsü gibi saf saf dizilip, cevher saçıcı Sadrazam'ın elinden bağış şekerinin tadına baktılar. Onların ardından Cerrahbaşı ve diğer önde gelen cerrahlar Sadrazam'ı usulünce selamlayarak geçtiler ve kendilerine ayrılmış çadırlarda sünnet gereklerini yerine getirdiler. Bu arada yemek vakti gelmiş olduğundan, çaşnigirler ve sim sakalar etek belde sahan taşımaya başlamışlardı ki, sözü edilen balyosun defter gereğince hiç hükmünde, değersiz hediyeleri usulünce ve karınca kadarınca eşiği Süleymanca yüce Padişah'ın önüne konulması için Telhisçi Ağa'nın aracılığıyla Darüssaâde Ağası Hazretleri'ne gönderildi; böylece onlar da hediyeleri kabul şerefini kazanmak suretiyle muratlarına erdirildi. Diğer elçilere gösterilen konukseverce uygulama ve davranışlar bunlara da gösterildi; bunlar da türlü türlü yemekler ve lezzetli içeceklerle yedirilip içirildi.

Ardından Sultan düğününün konuk sahibi, vezirlik mevkiini süsleyici; en büyük vezir, en parlak bedir hazretleri öteki büyük vezirler ve anlı şanlı paşalarla birlikte düzeni Ülker yıldız dizisine benzeyen kendi otağlarına [146a] geldi; Sultan düğününe davetli olan rütbeli rütbesiz herkes uygulanagelen kural ve uyulagelen yol yordam gereğince mertebelerine göre, kendilerine ayrılmış olan çadırlarda envaiçeşit yemeklerle doyuruldu, reçel ve şerbet ikramıyla da damakları tatlandırıldı. Böylece konuk ağırlama gerekleri yerine getirilip bitirildi ve yemekten sonra akşam şenliğinin düzenli biçimde gerçekleşmesi için çaba gösterildi.

Bu hoş nağmeler düğün kitabı satırları santurunun mızrabı olan ince ezgili kalem kamışının bugün sabahtan öğlene dek deniz yüzünde şenlik süsleyicisinin yedi tür maddeyle yaptığı süs ve düğün güzelinin saç örgülerini güzelleştiren güzel kokulu şenlik ve neşe maddeleri hakkındaki söz bestesidir.

Sabah erkenden; denizde ve karada sözü geçen, İskenderce zaferler kazanan, adaletle hükmeden, azığı deryaca engin olan Sultan Hazretleri, Tersane Bahçesi'nde deniz kıyısına kurulmuş olan süs ve bezek içindeki otağlarına gelip istiridye içindeki çok değerli bir inci tanesi gibi saygı uyandırıcı bir duruş ve ağırlık içinde oturduklarında ve övülesi üstün niteliklere sahip Sadrazam da Tersane gözünde dikilmiş olan iç açıcı çadırlarında dünyayı gören göz bebeği gibi yer aldıklarında, her tarafta çalgı ve şarkı sesleriyle yer yer ilgi çekici gösterilerle şaşılası şeyler yapılıyor ve orada burada beceri sahipleri yepyeni oyunlar ve eğlenceler sergiliyorlardı. Denizin yüzü kayıkların çokluğundan batmış güneş gibi saklanma perdesi ardında görünmez oldu ve birbirine bitişmiş durumdaki kayık ve gemiler kıyamet meydanında gizlenme tılsımı çözülmüş tıka basa dolu definelere döndü.

Bugün görülen garip şeylerden biri eski mimar İbrahim Efendi'nin hayal ve düşünce ağının çengeline takılmış, kendi özel buluşu olan yapma timsah idi ki, üzerindeki basma yemeni örtü aynen balık pullarına benziyor ve bedeninin eni boyu üç çifte bir piyadeye[1] denk düşüyordu. Arada bir üst çenesini

[1] Üç çift kürekle çekilen bir kayık türüdür.

hareket ettirdikçe, ne ve nasıl bir şey olduğunu bilenleri bile "Acaba gerçek bir timsah mı?" diye şüpheye düşürüyordu. Denizin dibinden baş gösterip ortaya çıktı ve yüzerek ağır ağır Padişah ve Sadrazam'ın bulundukları sahile ulaştı. Yarım saat kadar yüzüp dolandıktan ve seyredenlerin gözlerini tuzak ağı gözleri gibi hayretten iyice açılmış hâle getirdikten sonra denize daldı ve "Balık battı" [yani işi bitti] dedirtecek şekilde birden kayboldu. Yalnızca bu kadar gösteri halkın hayret ve şaşkınlığına yeter görülmeyip; Bermekî vasıflı, müşkülpesent Sadrazam'ın, adı geçen mimarın asılsız iddiası incelenmeye değer olmadığından kutlu alnının ak denizinin ret kırışığı dalgasıyla dalgalanması üzerine, iltifat bakışını cıva gibi oynak kalçalı rakkaslara çevirmeyi yeğlemeleriyle birlikte, onlar da el ele tutuşup ve ayaklarını birbirine uydurup kıvanç içinde oynamaya başladılar ve öyle oynadılar ki, sanki o tatsız durumu biraz olsun kurtarmak istediler.

Bu durum bir saat kadar sürdükten sonra [146b] sözü edilen balık yine Padişah'ın önünde belirip, birden üst çenesini hareket ettirdi ve hayret verici bir mahiyet sergiledi. Deniz kıyısına kayık gibi lenger pençesi attı; ağzından garip kılıklı, neşe saçıcı beş kişi ve karnından kızgın ve alev saçan bir ocak göründü. Meğerse örtüsünü, balık şeklinde yaptığı bir kayığın altına kalafatlarla sıkıca gerip tutturmuş, örtünün ortasına destek koymak suretiyle çadır biçimine koymuş ve gerektiğinde suya daldırmak ve gerek duyulduğu vakit deniz yüzüne çıkarmak için bucurgatlarla bağlı caraskal aletleri hazırlamış imiş. İlk göründüğünde gerekli ön hazırlıkları yapmakla uğraşmış, daha sonra da denizin altında hünerlerini hazırlayıp göstereceği vakti gözlemiş imiş. Üzerini kaplayan örtülere delikleri hava girişi olması için iç tarafı kalafatlı, uçlan sudan biraz yukarıda beş on kadar kamış parçasını ustaca yapıştırmışlar, âdeta kirpik ile göz kapağına döndürmüşlerdi. İçinde iş görmüş, sanki denizde tencere kaynatıp pilav ve zerde pişirmiş gibi, tabla tabla başlarına ve omuzlarına alıp balığın ağzından birer birer meydana çıktılar, bu işin aslını kavramak için düşünce deryasına dalan seyircilerin akıllarını başlanndan aldılar.

Bunlar ustalıklarını sergileyip, hayal deryası dalgıcı olduklarını gösterdiklerinde, eli deryaca açık Sadrazam da cevher yağdıncı elinin taşkın denizini

bahşiş dalgalarıyla dalgalandırdı ve her birini karşılıksız iyiliğe gark ederek kıvrım kıvrım etti.[1] Bu sırada, bu satırların yazarının güzel söz ustası kalemi, bu şiir parçasıyla kendilerinin iyilik nazımlanna övgü düzdü.

Ey iyilikçi biricik Sadrazam! Ölçüsüz derecede bağışta bulunduğunda

Bu gevher saçıcı elinle sen denizi de utandırırsın.

Yalnız denizdeki balığı değil efendim, gökteki balığı da avlarsın.

Hakk ömrünü Nuh Peygamber'in ömrü gibi uzun etsin; irfan sahibi, gönlü temiz kimselere eğilim gösterirsin.

Vehbî kuluna gösterdiğin ilgi ve yaptığın iyiliklerle kendisine her zaman kıvanç sermayesi bağışlarsın.

Bu iyilikle onu, gide gide kimseye minnet etmez duruma getirirsin.

Bu garip işin, halkı serseme çevirdiği ve aydan balığa dek seyredenlerin aklını başından aldığı sırada, saltanat güneşi [Sultan] Balık Burcu'ndan ayrıldılar, Tersane Sahilsarayı'na yönelmek suretiyle Arş konaklı yerlerini değiştirdiler ve düğün alanında iş manzumelerinin düzülmesi için çok değerli Sadrazam'lannı vekil bıraktılar. Şevketli Padişah Hazretleri'nin uğurlu haremlerine gitmeleri üzerine, otağı gökçe ulu Sadrazam karadaki otağlarına döndüler ve yukarıda ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi ziyafetle ilgili işleri yoluna koymaya giriştiler.

❁

Bugün Anadolu Valisi, değerli vezir Ali Paşa tarafından mükemmel giyim ve koşum takımlarıyla donanmış; altın nakışlı, çok değerli eyer örtüsüyle süslenmiş bir at kulca bağlılık ahırına çekildi; aynca bir top destar, bir tahta vaşak, her biri dokuz giyimlik olmak üzere Rumî, Acemî ve Hindî, on iki cins Hatâyî, dîbâ, kutnî, sof, atlas ve hârâ ile ipek [147a] kuşak hediye atına artçı kılındı. Aynca şerefli Kudüs Beylerbeyi İbrahim Paşa tarafından dört giyimlik Acemî ve beş giyimlik Rumî dîbâ, her biri onar giyimlik sâde ve yaldızlı Hatâyî, beş giyimlik çok değerli taraklı atlas; Sakız Muhafızı Hasan Paşa'dan Sakız işi, altın telli, hoş motifli bir duvar halısı, bir yepyeni cevizî

[1] Yazar bununla teşekkür anlamında bel kırarak eğilmelerini kastetmektedir.

destar; iki adet kumaşı göz alıcı, yüzü gönül çekici, yaldızlı seccade; her biri ikişer giyimlik Acemî dîbâ; yepyeni, pek değerli yaldızlı Hatâyî ve parlak Firengî atlas; üç top beyaz Hint kutnisi, iki adet bendî destar, ikisi sade ve biri uçan [alaca, karışık renkli] iğne işi ve altın tel kabartmalı, olağanüstü güzellikte turuncu şal; deniz beylerinden Rodos Sancağı Mutasarrıfı Süleyman Paşa'dan denkleri için gerekli, benimsenmiş eski örf ve belirli eski kural gereğince her biri dörder giyimlik altın telli Hatâyî ve parlak atlas, üç adet yaldızlı leğen ve ibrik, iki büyük yaldızlı fener; Midilli Sancağı Mutasarrıfı olan deniz beylerinden Derviş Paşazâde İsmail Paşa tarafından da beş top güzel dîbâ, üç giyimlik altın telli Hatâyî, üç giyimlik Firengî atlas ve üç top hünkârî destardan oluşan değersiz ve önemsiz hediyeleri soyu yüce Hükümdar'a sunulmak üzere Telhisçi Ağa aracılığı ve kapı kethüdalarının elçiliğiyle saadetli Darüssaâde Ağası Hazretleri'ne ulaştırıldı; kabul şerefini kazanmak suretiyle itibar eteği damgalanıp sahiplerine kıvanç gömleği, Telhisçi Ağa ile kapı kethüdalarına ise Sultan'ın önünde övünç kaftanı giydirildi.

Şam Kadısı faziletli Kütahyalı Ahmet Efendi'nin kabul bakışına yaraşır, benzerlerine göre üstün değer taşır, her bir türü ikişer giyimlik telli düdemî, İstanbulî çekme ve çiçekli dîbâ, altın telli Hatâyî, fevkalade güzel kemerbend ve Behûrî şal ve yine her biri dörder top Bervecî alaca, Hindî kutnî, Firengî atlas ve bendî destardan ibaret hediyesi; İzmir Kadısı faziletli Kınımlı Mehmet Efendi'nin görevinden ayrılması pek yakınken ve hediye sağlamak halefine düşerken

Cömert olana varını yoğunu harcayan zarar etmez; bulut yerden nem alırsa yağmur verir

diyerek ve "Adımın bir sürü kulca bağlı arasında defterde yer alması ne şereftir!" diye kıvanarak, sağlamış olduğu bir benzersiz *Mushaf-ı Şerîf*'i hediyeleri defterinin ilk sayfasına yazıp, "Emsaline üstün olmak kastıyla örfe uymaz, geleneğe yakışmaz bir şekilde aynı rütbede olanlardan fazla hediye eklemek edepdışı bir davranıştır" diye, edepli ve haddini bilir kişiliği hediyeler defterine başka bir şey yazmaya rıza göstermediğinden, adamıyla alelacele gönderdiği beşer giyimlik dîbâ, Firengî atlas ve çok çok güzel kemhâ, beş

adet ipek ön kuşak, bendî destar ve Hindî kutnî; cennet Bağdat Defterdan Ömer Bey'in [147b] hazır edip gönderdiği her biri dörder top hilâlî destar, şal, telli Hatâyî ve pek âlâ cinsinden kutnî; Basra Defterdan'nın sağlayıp hazır ettiği her bir türü beşer adet şal, destar, zincirbaf, putadar, Sicâsî (?) kutnî ve parlak atlastan oluşan, karınca kadannca bir armağan olan değersizce hediyeler Sultan'a sunulunca adamlan çok çok bahşiş kazandılar; kendileri de, cömertliği herkese ulaşan Padişah'ın, her sayfası şenlikli düğün defterinde adlan yazılı belirli sayıdaki kullanndan olup, bu yolla ün saldıklannndan mutluluk duydular ve şeref nakışlı kıvanç kaftanı giydiler.

Yüce Devlet'in eskiden beri bağlılık matarası koltuğunda ve itaat halkası ayağında bağımlısı olan Dobravenedik tarafından cizyelerini teslim etmek ve bağlılıklannı göstermek için bundan önce şan sığınağı İstanbul'a elçilikle gelip de henüz yüce Devlet şöleni verilen Okmeydanı'nda konuk bulunan beyleri yukarıda aynntılı olarak açıklandığı gibi öteki elçiler dizisine çekilmek suretiyle muradına ermiş ve bu büyük şölene davetle şeref kazandınlmıştı. O da:

Umarım bu çağın Süleyman'ı kusuruma bakmaz; çünkü karıncanın armağanı kendisincedir

diye mazeretini mınldanarak iki top kırmızı kadife, on giyimlik telli Hatâyî, on sekiz giyimlik Floransa atlası, on iki adet yaldızlı gümüş tas, on iki adet altın kaplamalı, her biri ağır ve düzgün, balmumundan yapılmış minare gibi uzun mum hediye etmek için izin diledi ve hediyelerinin kabul edilmesi kendisi için övünç ve kıvanç kaynağı oldu. Telhisçi Ağa'ya ve bir tercümanına benzerlerine olduğu gibi kaftan giydirildi ve sevinç sermayesi bağışlandı.

Hediyeler tomannın dürülmesinden sonra ziyafet çadırlanyla otağ girişi önündeki ve meydandaki seyirci yığını dağıtıldı ve gece şenliği için hazır edilmiş olan yanıcı araç gerecin kullanılması için gerekli işlerin yapılmasına girişildi.

❁

Bugünün akşamı –ki düğün günlerinin geceleri müsveddelerine bitiş tem-

met'i çekilmiş, yani gece şenliği bu keyifli ve eğlenceli gecede sona ermiştir–, ateşbazlık ustalığı satanlar âsümânî fişeğin diliyle:

Gecenin beğeneceği malım, sabaha layık Ülker'im yoktur

diyerek ezgi düzmeye başlayıp, akşam pazan [yani pazann akşama yakın saatlerinde] rengârenk kumaş, türlü türlü fişek o kadar kızıştı [yani alıcı hücumuna uğradı] ki, her tarafta havaî güvercini uçurulmak suretiyle gök limanındaki seyir kumaşı tüccarlanna şu yolda haberler gönderildi:

Fişek alımıyla uçan yıldız görevlendirilip, kestaneler ateş pahasına satılmada.

Önce Cebehane tarafından hazırlanan fişeklere yer yer ateş verildi ve düğün alanında barut göğüne yayılan şenlik alevi Hârût'un sihrini andırdı.

[148a] Kâh ateşten kuleler uç verdi, kâh alevden gemiler belirdi; kâh altın ipli otağlar yükseltildi, kâh ateş çiçekli bahçeler düzenlendi; kâh barut dumanı bulutundan kıvılcım yağmuru yağdı, kâh alev çemberinden değirmen çarkları döndü; kâh püskürmelerden fıskiye gibi kıvılcım damlalan döküldü, kâh çadır fişeklerinde mühürsüleymanîler asıldı; kâh dolaplar döndürüldü, kâh dahmeler görüldü, kâh maytaplara ateş sürüldü, kâh âfitaplar panltı saldı; kâh hayal fenerlerde türlü türlü şekiller belirdi, kâh mine işlemeli fanuslarda binbir renkte nakışlar, rengârenk ışın demetleri uç verdi; kâh çarkıfelekler dolandı, kâh uçan yıldızlar hızla yere indi; kâh havaîler atışa hazır hâle getirildi, kâh bahrîler ateş denizine batıp boğuldu. Bu arada badaloşkalar gök gürültüsü gibi gürleyip patlıyor, kâh kestaneler kızmış, ateşinden duramayıp çatlıyordu. Hasılı, ortaya o derecede fişek şenliği kondu, o ölçüde ateşbazlık ustalıklan sergilendi ki, seyri idrak gözünü kör etti ve gürültüsü göklerin kulak zannı patlattı.

Yine Gümrük Emini Yeğen Mehmet Ağa ile Tersane ve Tophane Ocaklan tarafından hazırlanmış, biri diğerine üstün ve birbirini izleyen yanıcı ve ışık saçıcı araçlann ve garip garip oyun gereçlerinin birkaç saat, kesintisiz olarak süren gösterisi o derece şenlik ve eğlence ışığı yağdırdı ki, önceki gecelerin tümünde izlenen görülmemiş ustalıklı ışık gösterilerini bastırdı, her öne geçeni arkasından gelerek yakaladı. Sözün gerçeği şu ki, niteliğinin hakkını ver-

mek hiçbir şekilde tam ve yerinde sayılmayacak derecelere varmışken, birden, defalarca sözü edilen çektirme karar lengeri çekip [yani bulunduğu yerden aynlıp], ateş denizi olan düğün meydanına dümen çevirdi ve yürümesini sağlayan küreklerini hareketlendirdi. Alevden bayrak, ateşten sancaklar açarak, ejderha kılıklı toplannın ağzından kıvılcımlar saçarak, geçiş yolu üzerinde savaş alanında dizilir gibi dizilmiş olan yalın kılıçlı, alev gibi çevik ve kıvrak hareketli leventleri bile ateş görmüş arslan gibi kaçarak, sağa sola o kadar ateş saçtı, geçtiği yolun önüne ardına o derece kıvılcım serpti ve o denli ateşli araç gereç kullandı ki, alev ve duman içinde, ateşte yaşayan semender gibi göründü ve cehennemin gürültülü tufanında ateş gemisi gibi algılandı. Bu sırada her biri ateşe düşmüş kıl gibi acıyla bükülüp kalmış, ciğerleri korku şişinde kebaba dönmüş zavallı, yan canlı tiryakilerin büryan tandın mesabesinde olan döner köşklerinin –ki araba gibi tekerlekler üzerine konulmuş ve her yanına türlü türlü fişekler yerleştirilerek yapılıp düzülmüştü– çekile çekile padişah otağı önüne getirilmesi ferman buyuruldu; bu arada da işin sonunu düşünerek keçe hırkadan korunma zırhı giyinmiş olan nice badireler görmüş birkaç çavuş ile dilsizlerden [148b] ipsiz sapsız ve edepsiz takımı içinde nam salmış üç dört bet sesli, laf anlamaz uyuşuk tiryakilere arkadaş ve keyif bulmakta yoldaş suretinde şenliksiz sofalarına bindirildi. Yalandan gürültü patırtı ederken ve tartışma sazı çalarken, sırdaşlan olan baş ağnlannın, üzerinde oturup yaslandıklan minder ve yastıklarda, sağlannda sollannda, üstlerinde altlannda gizlenmiş olan fişeklere ateş vermeleri üzerine, birden bir gümbürtü koptu ve bir anda bir kazâ yıldınmı ortalığı aydınlattı. Bu sırada cehenneme dönen uçurumlu sofalan döndükçe zavallılar da döner ateş gibi fır fır dönüyor ve alev saçan dilleri sızlanıp ağlama kıvılcımlan yağdınp "aman aman" naralan atıyordu. Bir yandan üzerlerine kıvılcımlar yağar, bir yandan da tulumcular tulumbalarla su saçarken öyle bir niteliğe büründüler ki, dile getirilmesi kâğıt havsalasını yakar. Bunlann kıvnlıp büzülmeleri, korku içinde çırpınıp durmalan da öylesine şenliğe yol açtı ki, seyredenlerin kahkahayla gülmelerinden feryatlan işitilmedi ve bunlan seyreden göz başka bir şey seyretmek istemeyip penceresini kapadı.

Tiryakiler de gerçi bir miktar cehennem azabı çektiler; ancak sonra iyiliksever Hükümdar'ın yüzü cennetini görmek suretiyle sevinip hararetlerini söndürdüler, dinar şerbeti ve altın haplanyla ateşli iflas hummasını iyileştirici ilaç elde edip şifa buldular; yani avuç avuç bahşişlere kavuştular; her birinin yerine gelmesi için can attığı dileklerinin gerçekleşmesi üzerine, zehir yerinde panzehirle dert ve kahırlannın kavurucu ateşinin söndürülmesini sağlayan merhametli ve mutluluk bağışlayıcı Sultan'a dua etmek suretiyle de yakanş damaklannı tatlandırdılar.

Bu şekilde gece şenliği sona erip, bahtı açık Padişah Hazretleri Tersane Bahçesi'ndeki saraylannda taht yastığına yaslandı; Sadrazam Hazretleri otağına döndü ve herkes rahat bir uyku uyumak için çadırlanna yöneldi.

[ON BEŞİNCİ GÜN]

Aynı ayın yirmidokuzuncu [2 Ekim 1720] ve uğur dolu düğün günlerinin on beşinci Çarşamba günü, yani ziyafet günleri günlüğü sona erip de cemiyet rakamlannın altına toplama çizgisi çekilir gibi temmet [bitti] hattının çekildiği keyifli günde –ki son üç günlük, yorgunluktan apışıp kalmış ay atı, parlak güneş atıyla yarışmak için, ufuklar meydanının bir köşesinde pusuya girip başını torbaya sokmuş; aydınlık saçıcı, alnı beyaz akıtmalı, ala bacak güneş atı ise, "*Ne güneşin aya erişip ulaşması uygundur, ne de gece gündüzü geçebilir*" [KUR'AN, YÂSÎN 36:40] ayetinin anlam kamçısıyla hızlanması ve ışıtma yarışında bitiş noktasına varıp ödüle hak kazanması üzerine, boynuna asılan al renkli şafak kumaşıyla başka bir güzellik, özge bir nitelik kazanmıştı– kahramanlık meydanında at yarışı birincisi, bahtiyarlık alanının ünlü binicisi; şans ve mutluluk atını uysallaştıran, uçsuz bucaksız şan ve şevket kınnda at koşturan; [149a] adalet sığınağı olan Padişah, tahtını göğe koymuş taç sahibi Şah –*Allah onu güçlendirsin ve başımızdan eksik etmesin*– Hazretleri,

Yani o büyüklük alanının şanlı binicisi -ki üzengisini Dârâ tutar, Hüsrev eline dizgin verir–

son derecede etkileyici bir görünüş ve olağanüstü bir gösterişle melek yürüyüşlü Burak'ının dizginini düğün alanına çevirip, altın işlemeli nakışlan Çin galerilerini andıran, her atkı ve çözgüsü İlliyyîn[1] istebrakının incelik niteliğini sergileyen, benzeri görülmemiş şaldan yapılmış ve göğün altın mehçeli, dokuz gözlü çadınndan daha hoş görünen "oba" denilen kutlu otağlarını, adalet kasn yerine, uğur saçıcı gelişleri şerefine değer bulmuşlar ve bitişiğinde, temkin döşeğinde oturuşu, yuvasına yerleştirilmiş bir yüzük taşını andıran, cömert yaradılışlı Sadrazam Cenaplan için de göz alıcı büyüklük şiirinin en

---

[1] Kur'an'da "*Gerçek bu ki, iyilerin amel kitapları hiç şüphesiz İlliyyîn'dedir*" [MUTAFFİFÎN 83:18] buyurulur. Kimilerine göre inananların ruhlarının yükselip yerleşeceği yedinci gökte, Arş'ın altında bir yerdir; kimilerine göre ise cennet yerlerinin en değerli, en üstün, en güzel olanıdır. Burada bu anlamla ilgilendirilmiştir.

güzel beytine katılmış mısra gibi emsalsiz bir özel oba kurmuşlardı. Onlar da sabah erkenden, düğün meydanının kenarındaki tepe üzerinde yükselen otağlarında düğün hizmeti için görevlendirilmiş olan yeniçerilere tüfek attırıp, bahaneyle çorbacılara dörder beşer, yazıcılara ve çavuşlara üçer dörder, odabaşılara ikişer üçer; bayraktar, vekilharç ve aşçılara birer ikişer ve öteki neferlerin tümüne birer altın bahşiş verdiler; tulumculara ve diğer soytarılık edenlere ve belki de bütün seyircilere cömert elleriyle hesaba gelmez ölçüde dirhem ve dinar saçtılar ve ardından sözü edilen obaya gelip, kendileri için özel olarak seçilmiş yerlerinin Padişah'a yakınlığından ötürü bir başka yolla daha gemilerini yürütme şerefi kazandılar. Bu sırada birden kutlu sultan otağının o süse gark olmuş kat kat perdesi insanların baht gözü gibi açıldığında ve falı uğurlu Hükümdar'ın olgun yüzünün parıltısı bulut ardından ışık saçarak görünen dünyayı aydınlatıcı güneş gibi orada bulunanların gözlerini kamaştırdığında, Enderun ağalarına atlı ciridi oynamaları için ferman buyuruldu. Bunun üzerine davul, zurna ve kerrenaylar çalmaya başlayıp, bir taraftan çavuşların naraları, bir taraftan tulumcuların ortalığı kahkahaya boğan çarpışmaları, atların yarışmaları, savaş erlerinin oynaşmaları ve cirit oyuncularının vuruşmaları o derecede kızıştı ki, niteleme meydanında abanoz kalemli ciritçiler için at oynatmak imkândışı bir şeydi.

Bu esnada Sadrazam sultan obasına çağırıldı ve kulca bağlıları Ferîdun'un kullarınca olan Hükümdar'la birlikte cirit seyretme izniyle şeref buldu. Seyir sırasında hızla seğirtip atılan savaş erleri, ok tesirli ciritlerini birbirlerinin başına, omuzuna, kalça ve oturağına savurmalarının çok hoşa gittiğini çavuşların ve tulumcuların bağırıp çağırmalarından anlar anlamaz, attan inip Sultan'ın önünde yer öperek kulca bağlılıklarını ifade ettiler ve Sultan adına tam yetkili vekil olan Sadrazam aracılığıyla halife kesesinden kendilerine düşen payı aldıktan ve mutluluk kazandıktan sonra yine kalktılar, ka'-de-i ûlâdan kıyama geçtiler ve hasmını tahiyyâta oturtuncaya kadar savura savula, düşe kalka imtiyaz sermayesi kazandılar. Bu sırada gölgeli Saltanat sidresi, dalları mutluluk olan büyüklük ağacı [yani Sultan] Hazretleri, nefis kokulu şenlik yelinin esmesi üzerine yüksek nitelikli mevkilerine koyu ferahlık gölgesini yaydılar.

[149b] Sağında ve solunda her dem çiçekli büyüklük ve övünç bahçesinin süsleri olan pek soylu, pek itibarlı ve pek ağır başlı şehzadeleri bahtiyar vücut ağaçlarına aşılanmış fidanlar gibi yer almışlardı. Kâh gül gibi tebessüm ediyorlar, kâh hoş sesli bülbül gibi zevkusefa dalında cihan padişahı olan babalarının devletinin sürmesi için dua ezgileri mırıldanıyorlardı. Yanlarında bulunmakta olan sadık yaradılışlı Sadrazam kâh ikbal poyrazıyla titreme eğilimi göstermelerini, kâh övünçle göğüslerini gere gere, başlan dik bir hâlde, bir yerden bir yere nazlı nazlı gidip gelmelerini gördüklerinde, tebessüm edecek yerde gizlice sevinç gözyaşı dökerek, basiret sürmesi çekilmiş gözleri mendilinin köşesini parlak inci sedefine döndürdüler ve bu nimete şükran borcu olmak üzere, bakış okuna hedef olanlara bol bol altın dağıttılar.

Bu uğurlu günde Yusuf yüzlü Hükümdar Hazretleri'nin, adaleti nimetiyle beslenmiş olan kulca bağlılarının gözünü yüzünün nimetiyle de doyurması ve bu yolla seyredenlerin tümüne bir de ruh gıdası dağıtıp bir gizli ziyafet çekmesinin unutulmayacak bir şey olduğu, bakış kaşıklarını sallayanlar gözünü hayat nimetine yummayı arzu etseler bile, kabirlerinde biten otların hâl dili olup, kıyamete kadar

Can damağında daha henüz o lezzet durmakta

diye mırıldanarak bunu konuşacağı inkâr edilemez bir şekilde anlaşıldı.

Ey aşka tutulmuş gönüller! Siz tuzağa düşmüşsünüz; biz sizinle meşgulüz, siz ise falan filanla.

Cirit oyunu seyrine yeterince doyulduktan ve saat akrebinin siyah atları gündüz saatinin on iki menzilli merhaleleri[1] üzerindeki yedinci menzile vardığında, varlığıyla tahta güzellik katan Sultan, geleneksel düğün gösterilerinden olan at yarışı yapılması için emir buyurdular. Düğünün ilk günlerinde tedarik edilmesi buyurulmuş olan koşu atlarını alıştırıp hazırlamak ve vakti geldiğinde derecelerine göre sevk etmek görevi Gediklîler Emini Mısırlı Mustafa Ağa'ya verilmişti. Devletli, inayetli Sadrazam, değerli vezir saadetli Tevkiî Mustafa Paşa ve saadetli Kethüda Bey Hazretleri ile öteki devlet ileri ge-

[1] Oniki saatlik, yani bir günlük yol.

lenleri ve görevlileri, yüksek rütbeli divan hâcegânı ile ocak ileri gelenlerinden maaş ve güç sahibi olanlar tarafından sağlanıp hazırlanan koşu atlan – ki hepsi altmış altı adet, her biri şimşek Burak'ından daha tez, yel gidişli at– toz ve çamur engelinden anndınlmış, bir saatlik uzaklıkta bir yerden, altışar altışar eşleştirilmiş olarak, varış yeri olan Sultan'ın önüne doğru koşturuldular. Varış noktasına ulaşan atlann övünç gerdanlarına Düğün Emini tarafından, sahibinin durumuna ve şanına uygun, değeri farklı olmak üzere; kimine dîbâ, kimine yaldızlı Hatâyî askılar asıldı; üzerlerine binenler de aynı nispette, onar kuruş bahşiş verilmek suretiyle çektikleri zahmete karşılık ödüllendirildi.

Ve bugün de önceden olduğu gibi sünnet için hazırlanmış olan bir alay çocuk alayla geçip, özel çadırlannda büyük şenliklerle sünnet edildi ve Sultan tarafından bahşişle sevindirildi.

Bu sırada her yanda bir türlü şenlik hüküm sürmekteydi: Sazlar çalıyor, şarkılar söyleniyor; inanılmaz gösteriler, gülünç ve garip oyunlar sergileniyor; hokkabazlar, perendebazlar, [150a] söz ve saz cambazları ustalık gösteriyor; kale cenklerinde top ve tüfekler atılıyor ve bugün düğünün son günü olduğundan, havaya gidecek havaî fişekler havaya savruluyordu. Bütün bunlar ve daha bir sürü şenlik diğer günlerde olanlann iki katı idi; ne var ki aynntılı olarak aktarılması can sıkıcı olacak derecede uzayacağından, söz ipini uzatmaktan kaçınıldı, söz sonunun dürülmesi yolu seçildi.

❁

Bugün İbrahim Hanzâde İsmail Bey ve eskiden sadaret kethüdası olup, merhum Amucazâde Hüseyin Paşa'nın mühürdarlığıyla ün ve kıvanç kazanmış olan Hasan Ağa ile zatlan saklı, ismetli Sultan Hazretleri kethüdalan, sultan vakıflan mütevellileri, vezir ve beylerbeyi kapı kethüdalan hakan şölenine davetli idiler. Üç direklide toplanmaları üzerine, ikindi vaktinin girmesi yaklaştığında, yemek sofralan hazırlanarak konuklann ağırlanmaları ferman buyuruldu; bunun üzerine uyulagelen örf ve gelenek gereğince önce tatlı ve kahve ikram edildi, ardından türlü türlü yemeklerle dolu iki sofra donatıldı. Birinci sofrada izzetli Defterdar Efendi, İbrahim Hanzâde ve yukarıda söz

edilen Hasan Ağa ile Süleymaniye Mütevellisi Osman Ağa, Büyük Ayasofya Mütevellisi ve Şehzade Mütevellisi Ağa ve beş sultan kethüdası ve kapı kethüdaları ağalar bir araya geldiler ve katı yüce Padişah'ın nimetini yediler. İkinci sofrada da geri kalan on sultan kethüdası ile beylerbeyi kapı kethüdaları doyurulup, çaşnigirler ve sakalar sim mücevveze ve divanlık giyimleriyle gerekli hizmetlerini tamamladılar; zülüflüler ve baltacılar kahve, şerbet, gülsuyu ve buhur sunmak suretiyle konuk ağırlama gereklerini yerine getirdiler; Sadrazam Hazretleri kutlu huzurda bulunduklarından, etek öpme şerefi kazanmaları mümkün olmayıp ziyafet çadırından doğru yerlerine gittiler. Bağış dağıtıcı, cömertliği herkesi kapsayıcı devletli Sadrazam Hazretleri düğün mecmuasının sonucunu cömert huylu parmakları kalemleriyle tezhipledi, yani Enderun-ı Hümayun ağalarını, belki de bütün rütbelilerini rütbesizlerini, söze sığmaz ölçüde avuç avuç altın bağışlayıp memnun ederek, değerliyi değersizi, büyüğü küçüğü bağış nimetine doyurduktan sonra kendi özel otağlarını şereflendirip yemek yediler.

❁

Adı geçen İbrahim Hanzâde İsmail Bey tarafından sağlanan, içinde yüz yirmi beş resimli meclisi bulunan bir cilt *Siyer-i Nebi*, her biri beşer giyimlik Acemî dîbâ, yaldızlı, yepyeni Hatâyî ve güzel yüzlü Firengî atlas, beş adet bendî destar ve beş top Hindî kutnîden ibaret naçiz hediyeleri Sultan'ın eşiğine sunuldu.

Bugün Eflak Voyvodası Nikola Bey tarafından iki adet gümüş leğen ibrik, üç gümüş şamdan, dört gümüş kapaklı hoşaf tası, büyük ve küçük altı adet gümüş maşrapa, beş kahve ibriği, iki adet gümüş tepsi, her türü onar giyimlik Rumî ve Acemî dîbâ, telli Hatâyî, telli hârâ, sade [150b] çiçekli Hatâyî, telli atlas, sade beyaz atlas, sermâî atlas, sarı atlas, kırmızı atlas, yeşil atlas, Hindî kutnî ve bendî destar; Boğdan Voyvodası'nın, 1086 tarihinde kendisine verilen çeşitli hediyelere karşılık olmak üzere hazırladığı şark elmaslı bir çelenk; İstanbul'da Rum Patriği "Ermiya" adlı rahip tarafından bir taş işlemeli kuşak, iki giyimlik Acemî dîbâ, sekiz giyimlik Firengî atlas ve dokuz giyimlik kemhâdan oluşan naçiz hediyeleri kapı kethüdaları aracılığıyla sunuldu ve ket-

hüdalara ayrıcalık kaftanı giydirildi.

Bu ahenkli makale, düğünün son gününde güzellik çeşmesinin maşrapasından sızan anlam suyunun sızdığı gözdür.

Gönül çekici, şenlikli düğünün ziyafet yerindeki toplantılann sonuncusunda kaşık ve sahanların "şak şak" diye çıkardıkları sesten *"(Allah'ın verdiği rızıktan) yeyiniz, içiniz"* [KUR'AN, BAKARA 2:60] emrini işitenler, doyduktan sonra, hoş edalı kalem gülüftanın gülsuyu serpmesi gibi yer yer *"Yemeği yediğiniz zaman dağılınız"* [KUR'AN, AHZÂB 33:53] hitabı serptiği sırada; daha önce, sanki düğün günleri için sınır belirleme alâmeti olarak dikilmiş olan ve bir dikili taş gibi görünen sütuna, göğe benzer zebercet renkli bir çadırın direği gibi alanın ortasına dikine yerleştirilmiş olan o yüksek direk üzerine minare alemi gibi konulmuş, katıksız gümüşten dökülüp yapılmış; değerce, eline geçirene mutluluk sermayesi, uğrunda can verene diyet akçası olmak için yeterli çil akçayla dolu gümüş maşrapa –ki on iki gün, selvi tepesinde yuva kurmuş kumru ve göğün yükseklerini yuva edinmiş Nesr-i tâir yıldız kümesi gibi, yağma kargasının pençesinden emin olup ne bir avcının tuzağına düşmüş ne de yükseklerde uçarak Hüma avlayan bir doğanın kökünden söküp alıcı pençesinin tırnağından kendisine bir zarar dokunmuştu; niceleri Gümüş Suyu'nu terazide görmemişken maşrapayla önüne konmuş görmekle, susuzluğundan, hayrete düşmüşçe, ağzını açakalmış ve alev saçan ağzıyla

Uçardım bulsam; ama neyleyim ki, kolum kanadım yok

diye mırıldanarak özlem bakışı kemendi atmış, gözü dalıp gitmişti; tepesinde bulunduğu o direğe yılan gibi kıvrıla kıvrıla sarmaşanlar ve bir iki basamak tırmaşanlann gücü tükenir, afyon yutmuş yılan gibi yere inip yan ölü hâle gelir; âsümânî fişek gibi o direğin tepesine çıkmak sevdasına düşen, havaî ok gibi kendisini ayağının dibinde düşmüş bulur; Gümüş Suyu arzusunda iken yüzündeki her kıl ve her daman dibindeki su gözünde ıstırap dalgası içinde kaybolup, bahrî fişeği gibi "kıt kıt" diye ses çıkararak boğulur; daha da cahilce davranırsa, soluğu yokluk meydanında alırdı–; sözün kısası, o baş belası servetle dolu maşrapa,

El ermez, tuzağa düşmez o uzak duruş göğünün yüceleri'nde uçan Hüma kuşu

sözüyle doğrulanan bir durum sergileyip, gayret kemendiyle avlanması olacak şey değilken ve demiri delip geçen tüfek mermisi kezzabıyla yaralayıp düşürmekten başka yolla ele geçmesi ihtimali bulunmadığı herkesçe benimsenmişken, yüksek hükümdar iradesi ve güçlü hakan niyeti, ilk konulduğunda ihtiyaç çölünde susuzluktan dudağı çatlamış birinin, oyun görüntüsü altında, ciğer yakıcı yoksulluk susuzluğunu gidermeye vesile olma kastıyla gerçekleşip yerine geldiği gibi, bu kez de yerine geldi.

[151a] *O şahın ki sözü sabah gibi sadıktır; İsa gibi soluğunu üflediği kimse ruh bulmaz mı?*

Allah'ın yardımı Sultan'ın sözünü güçlendirdi ve emrini geçer hâle getirdi ve birden şahin bakışlı, çevik bir delikanlı önce İlliyyîn'in doruğuna doğru yürekten bir yönelişle yöneldi, güçsüzlüğünü itiraf etti ve yardım diledi, sonra da kesin bir kararlılıkla avına yönelen doğan gibi caymaz bir kararlılık ve cesaretle, çaba harcama ve başarmak için var gücünü kullanma kanadıyla direğin tepesine uçmaya niyet etti. Gayret kemerini çaba harcama ve başarmak için var gücünü kullanma beline bağlayıp, daha önce maşrapayı direğin tepesine yerleştiren esirin kullandığı, yerinde anlatılan usulle beline sarmış olduğu iki kuşağı bağlayıp çözerek ikindiden sonra tırmanmaya başladı ve bir saat kadar bir sürede sütunun yansına ulaştı. Tam bu sırada aşağıdan çevik bir tatar [ulak] kuşak ve ip yardımı olmaksızın sütunu kucakladı ve yılan duvara, asma ağaca sanlır gibi sanlıp, kulaç kulaç yükselmeye başladı. Bu hâli orada bulunanları şaşkına çevirdi ve örümcek gibi pervasızca çıkışı kendisini seyredenlerin soluğunu kesti. Sütunun yansına yakın bir yere ulaştığında

Ayağıma takılacak taş olanlar yolumdan savulsun

diye seslendiği işitildi. İtişip kakıştıkları sırada birbirlerine laf atıp söyleşmeleri giderek uyuşma ve anlaşmaya dönüştü ve ilki ikinciye teslim ve rıza yolu verip ortaklık anlaşması yaptı. "*Yarısı senin, yarısı benim*" deyişince, anlaşma senedine imza koyduktan sonra, sözü edilen tatar delikanlı, merdan himme-

tiyle kalan yolu sanp toplarca az zamanda geçip, dolu maşrapayla yoksulluk hararetini giderdi ve yine,

İpçi çocuk gibi, geri geri gidedur

sözüne benzer biçimde, utanç verici bir geri çekilişle yere ayak bastı ve böylece ün kazandı. İkisi de hemen cömert Sadrazam'ın huzuruna getirildi, aralanndaki anlaşma uyarınca maşrapada olan gümüş akçalar bire bir bölüştürüldü ve "*Pazarlıkta ne kadar kırdın; kaça anlaştın*?" sözünün doğruladığı gibi ve "*Öne geçen üstündür*" sözünde dile getirildiği üzere, maşrapa, bir gümüş ödül olarak arkadan gelip öne geçen genç tatarın başına konuldu. Böylece, hazırlanıp düzenlenen seyirlik gösteri önermelerinden bu da sonuç veren bir önerme oldu; belki de bu şaşkınlık verici gösteri seyircileri hepsinden çok doyurdu ve arzu duyacakları, görülmedik bir şey kalmadı.

❁

Bu esnada herkes yerine döndü ve cemiyet çadırının toplanması ferman buyuruldu. Bağışı bol Sadrazam cömertliği yağmur bulutuna, cesareti arslana benzeyen; vezirliği Harun'u, beyliği Süleyman'ı andıran; eli Ma'n kadar açık, verişi Hâtem'den artık; nitelikçe Kerrûbîlere eş, himmeti Hüma kuşuna benzeş; iyi huylar ocağı, güzellikler odağı; iyilikçi ve destekçi; korku bilmez ve kolay yıkılmaz; tam ve tek yetkili saltanat vekili, sultan damadı olarak adı belli; en büyük toplantılarda başkan, şairler ve âlimlere geçimlik sağlayan; hizmet edenin kadrini bilen, kabiliyetli kimseleri mevkiyle ödüllendiren; güçlü mü güçlü, cömert mi cömert devlet adamı [Sadrazam] Hazretleri Cevza kubbeli otağlarında düğünde görevlendirilip de işini tamamlayan, övgüye değer üstün gayret gösteren kulca bağlılarının hizmet ve rütbe derecelerine göre ödül dağıtmaya, iyilik ve bağış akçası harcamaya özen gösterdikten sonra; Kul Kethüdası [151b] Hasan Ağa'ya, Tersane Emini Abdullah Efendi'ye, Düğün Emini Halil Efendi'ye, Aşçıbaşıya, Aşçılar Kâtibi'ne, Aşçılar Kethüdası'na, Sultan Vekilharcı'na, dört adet bölükbaşıya, Cebeciler Çavuşu'na, Topçular Çavuşu'na, bu arada Başmuhasebe'den, ancak gelir ve gider hesaplarını tutmakla görevli, *Sûrnâme* yazan olan alçakgönüllü şahsa da hâllerince

kaftan giydirdiler ve herkese boyları ölçüsünce bağışta bulundular. Rahat uykusu görmemiş gözünün karasını istidat hokkasına mürekkep eden kutlu düğün kitabının kâtibi Vehbî kullarının emel cebi gerçi cömertliği akçeleriyle ağzına kadar dolmuştu, fakat kıvanç kaftanı giydirmeleri, üzerine övgü ve beğeni kürkü geçirmeleri kutlu düğün kitabının temize çekilmesinin bitirilmesine bırakılmıştı.

❁

Mutluluğu eteklerinin ucu her zaman emeller dudağının öpücük yeri olsun; Sadrazamlık mevkiinde liyakatli ve ehil kimseleri her daim destekleyip ödüllendirsin. Ömrünün her demi düğün ve eğlenceyle, başarı ve sevinçle geçsin; iyilik ve cömertliğinin hikâyeleri zaman sayfalarını süslesin ve bahtının çadırları mutluluk alanında sürgit dikili dursun.

Âmin, âmin, bir değil binlerce âmin.

❁

Sonu hayırlı bugünde ziyafet merasiminin bitmesi, toplanma günlerinin sona ermesi, düğün evindeki hakan şöleninin gereklerinin yerine getirilmesi ve herkesin çadırlarının iplerini çözüp, keyif yaygılarını dürüp yerlerine yurtlarına dönmesine genel izin çıkması üzerine, ilkin sultan dairesi, ikinci olarak iyilikçi Sadrazam'ın çadırları ve sayvanı boşaldı ve bütün vezirler, eminler ve hâcegân ile diğer ileri gelenler; meslek sınıfları, bütün oyuncu ve göstericiler, topçular ve cebeciler tümüyle yerlerine dönmek üzere izinli sayıldı.

Şevketli, azametli ve kudretli saltanat güneşi [yani Sultan] Hazretleri de Burçlar Kuşağı'ndaki asli yuvaları olan Yeni Saray'a doğru yöneldiler ve böylece toplanma yeri değiştirilmiş oldu.

YENİ SARAY'DA YAPILAN TOPLU SÜNNETLER, EĞLENCE VE ŞENLİKLER

Bahtiyar şehzade efendilerimizin uğurlu sarayda sünnet edilmeleri doğru görüldüğünden, bu münasebetle uğurlu Yeni Saray'ın içinde de günden güne gelişip zenginleşen, söz dairesine sığmayıp taşan şenlikler yapıldı; Zilhicce ayının ilk günü [4 Ekim 1720] olan Cuma günü adları sünnet defterine geçirilen çocukların sünnet edilmeleri için Bab-ı Hümayun'un iç yanında, Cebehane girişinde Düğün Emini, Cerrahbaşı ve öteki cerrahlar için başka başka çadırlar kurulup, yine mehterhaneler ve çengiler görevlendirildi. Ertesi Cumartesi günü elli yedi, Pazar günü yüz yirmi, Pazartesi günü yüz on altı ve Salı günü iki yüz on şehirli çocukla yirmi dokuz köy çocuğu alışıldığı gibi düğün emini dairesinde düğün kıyafetlerini giyip alaylarını düzdüler; mehterhaneleri çalmaya başlayıp, Hükümdar huzurundan geçer gibi sünnet çadırı önünden yürüdüler; Has Ahır Kapısı'ndan, Orta Kapı, Fodla Fırını, Hastalar ve Enderun Gulamları önünden geçtiler, [152a] yine Bab-ı Hümayun'un içinde durdular ve Müslümanlık için ayırt edici bir nitelik olmak üzere sünnet edilmek suretiyle yüksek değer kazandılar; bu arada, düğün meydanından daha çok seyirlik gösteriler yapılmış olduğundan, kendilerine çektirilen acı zehrine bedel olmak üzere, keyif ve eğlence bal suyu içerek neşelendiler.

Allah bize benzerlerini görmeyi nasip etsin.

DÜĞÜN ALAYININ GEÇİŞİ VE ŞEHZADELERİN SÜNNET EDİLMELERİ

Zilhicce ayının altıncı günü [9 Ekim 1720, Çarşamba], yedi iklim şahının düğünü için rengârenk çiçeklerle bezenip süslenmiş ve yeşil renkli bir sürü kandille pırıl pırıl ışıklandırılmış; gizlilik çadırının kapı perdesi ardında, Eski Saray'da yapılıp hazırlanmış; minare görünüşlü, kızıl çiçekli erguvan fidanlan gibi uzun boylu düğün nahıllannın göz kamaştırıcı bir güzellikle, yollara sığmaz bir alayla ve herkese yararlı, bahtları açık şehzadelerle kutlu Yeni Saray'a götürülmesi ferman buyurulduğundan, sabah erkenden devlet ileri gelenleri divanlık giyimleri, erkân kürkleri; âlimler, kazaskerler ve vilayet kadılan örf ve üstleriyle, dalga dalga kabarmış bir deniz gibi, kalabalık gruplar hâlinde Eski Saray'a geldiler ve kendileri için hazırlanmış çadırlarda mertebelerine göre öbekleşip "*sağlam bir yapı gibi*" [KUR'AN, SAFF 61:4] oturdular. Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşılan da hep birlikte selimî ve nimtene kürk, kadife şalvar ve Çerkesî fılarla, divan donanımlı atlanyla ve diğer gösterişli merasim kıyafetleri içinde geldiler. Aynı şekilde sipah ağalan, silâhdarlar ve divan hâcegânı da kendi unvanlannı yansıtır bir görünüş sergilediler. Sultan kethüdalan olan ağalann büyükleri, Defter-i Hâkânî Emini, Reisülküttâb, Şıkk-ı Evvel, Sani ve Salis Defterdarlan mertebelerine göre, başlannda selimî kalensüve, üstlerinde erkân kürkleri, kadife şalvar ve Çerkesî fılarla kendilerine aynlmış yerlere yerleştiler. Cihan sığınağı olan dergâh yeniçerileri ağası alaylarda giydiği gösterişli giysilerle Eski Saray kapısı önünde yer aldı; büyük vezirler ise kallâvîler ve muvahhidî kürkler, kadife şalvar ve Çerkesî fılarla; divan takımlı ve abâyîlerle donanmış atlarla; elleri gaddâreli, altın sansı kemerli şâtırlan, Merih yüzlü [yani çatık kaşlı, ters bakışlı] sayılan yıldızlarca çuhadarlan; tüfeği omuzunda, zırhlı, tepeden tırnağa silahlı tüfekçileri ve vezirlik şanının diğer gerekleri olan takımlanyla kendi çadırlannda yerlerini aldılar. Hemen ardından Şeyhülislam Hazretleri de kendileri için hazırlanmış olan gökçe gösterişli çadın teşrif edip Sadrazam'ın gelişini beklemeye koyuldular. Saat üç buçuğa yaklaştığında güç sahibi Sadrazam Hazretleri kırmızı çuhaya

kaplı, muvahhidî yenli ve kapaniçe yakalı çok değerli beyaz samur kürkü; pek gösterişli, yaldız bantlı kallâvîsiyle o göz kamaştırıcı büyüklükteki alay mecmuasına başlık oldular. Sağında beyaz sorguçla Muhzır Ağa, solunda sarı külahla Bostancı Odabaşısı, önü sıra beli eteğinde, altın sarısı kemerli şâtırlar olduğu hâlde, meliklere yaraşır göz kamaştırıcı bir gösteriş ve nitelemekte kalem kırılacak, [152b] dil tutulacak derecede büyüklük, parıltı ve ürkütücü bir görünüş içinde, seyredenlerin gözlerini hayretten kamaştırarak ve görenlerin aklını ürküntüyle darmadağın ederek yüce makamlarına parıltı saçtılar ve hemen yüksek makamlı Şeyhülislam ile büyük vezirler hazretlerini davet ederek gerektiği şekilde ağırladılar. Bu arada bahtı açık şehzadeler hazretleri gizli bir kapıdan meydanda olan köşke dilberce bir bakış gibi gizlice gelmek suretiyle şeref verip bir miktar oyalandılar. Ardından alayın yürümesi emri çıktı; ama söz edilen nahıllardan birkaçının boyları yüksekçe, selviyi kıskandıracak ölçüde uzunca kaçmıştı; bu yüzden de Sultan Bayezid Meydanı'na açılan kapıdan çıkarılmalarının mümkün olamayacağı belliydi; bunun yanında, izlenecek yol üzerinde geçişe engel olacak çok sayıda bina bulunduğu da apaçık ortadaydı. Bu yüzden cami tarafına açılan kapıya yakın yerden nahılları geçirebilecek genişlikte bir gedik açılıp, Veznecilerbaşı'nda bulunan Miskçiler Kapısı'nın kemerlerinin ve Yeni Saray'a varıncaya dek geçişi engelleyen diğer binaların yıkılması için, kelimeleri inci dizisi gibi dizilmiş

Bir güçlüğü çözmek için, gelip çatmazdan önce ne gerekli ise yap

mısraının anlamına uygun hareket edilmişti. Nahıllar hemen söz edilen gedikten çıkarıldı ve seyircilerin gözlerine sevinç ışığı saçıldı. Yüceliği gökçe Dergâh-ı Âlî yeniçerileri Eski Saray kapısından Yeni Saray kapısına varıncaya kadar selam duruşuyla dizildi; Cebecibaşı da nimtene kürk, kadife şalvar ve Çerkesî fılar ile divan takımlı, gösterişli bir ata bindi. Ocak zabitleri ve neferleri divanlık giyimleriyle Laleli Çeşme karşısında yer aldı; Topçubaşı ve Top Arabacıbaşı ise zabitleri ve neferleriyle, cebecilerin alayları sonunda selam için dinelip alaylarını düzene koyduktan sonra, devlet alayı Eski Saray'ın demir kapısından ağır ağır yürüyüşe geçti. Bahtı açık şehzadelerin de

mutluluk ve göz kamaştırıcı bir gösterişlilikle ata binmeleri üzerine,

Üzengisini mutluluk tutar; büyüklük, eline dizgin verir

mısraının anlamı göze göründüğünde, eşi bulunmaz Sadrazam Cenaplan'nın o anda yaya olarak şehzadeleri karşılamaları ve önlerinde eğilerek selamlamada acele göstermeleri karşısında, ellerinde altın renkli çevgânlar bulunan çavuşlar meliklere yapıldığı gibi alkışladılar. Dârâca gösterişli Sadrazam ardından, göz alıcı bir görünüşle dağca sağlam duruşlu atına binip ürkütücü bir büyüklük ve ağırlıkla ileri yürüdüler. Bölük çorbacıları önü sıra yaya olarak; sorguçlu, altın kuşaklı şâtırlarla birlikte yürüyorlardı. Sipah ve Silâhdar Ağaları saray kapısından dışarı çıkıncaya kadar bahtı açık, şerefi yüksek Şehzade Süleyman Han Hazretleri'nin uğur sığınağı olan üzengisi yanında yürüdüler ve sonra gem almaz atlarına bindiler.

Bu kutlu alayın başı Miskçiler Kapısı'ndan, Vezneciler içinden, Eski Odalar önünden Saraçhanebaşı'nda, Horhor Çeşmesi'nden Aksaray'a çıktıktan sonra [153a] Divanyolu ile Laleli Çeşme, Eski Darphane ve Valide Hamamı önünden geçmeden; saltanat ormanının, atılış ve karşı koyuş ağaçlığının arslanı; şevketli, azametli yer yüzü hükümdarı, şanı yüce Allah'ın yer yüzündeki gölgesi Hazretleri, gözlerinin nuru olan arslan yavruları; şerefli, uğurlu ve bahtı açık şehzadelerinin alay nahıllarını seyretmek için Aslanhane yakınındaki Nakkaşhane'de yapılan ince nakışlı, kusursuz seyir köşkünü ölçüye sığmaz bir büyüklük yansıtan gelişleriyle şereflendirmeye layık gördüler ve o göz kamaştırıcı alayın gelmesini beklemeye koyuldular.

Bir süre sonra, mehterhane sesine benzer bir garip gürültü, bir acayip patırtı duyuldu. Meğer neşeli tulumcularmış. Ellerinde yağlı tulum, başlarında takke, arkalarında meşinden heybeler vardı. Aralarında, başında hasır ipinden sarık, altında garip yürüyüşlü bir eşekle Tulumcubaşı bulunuyor; önünde birkaç eşek süslü dizginlerle yedek çekiliyor; arkasından davul, zurna ve tefler çalınıyordu. İki tarafa selam vererek, türlü türlü acayip ve garip hareketlerle şenlik ederek geçtiler.

Bundan sonra Asesbaşı, Subaşı ve ocak zabitleriyle Yeniçeri Ağası; onların ardından çavuşlar topluluğu; onların ardı sıra müderrisler, sonra sultan

kethüdalan, sonra Divan hâcegânı, onlann ardından büyük kadılar, onlann da ardından Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşılan geçtiler. Onlan sayıları yüz elliyi aşkın kafesî sanklı, çuha feraceli cerrahlar ile mantarî sanklı on iki cerrah bölükbaşılan izliyor, arkalanndan ise, başında örf ve üzerinde muvahhidî kürkle Cerrahbaşı Süleyman Efendi geliyordu. Başlannda mücevveze ve üstlerinde ferace kürk, daha sonra ellerinde birer küçük nahılla kırk yeniçeri ve onların ardından da iki büyük nahıl göründü. Önlerinde bir taraftan Düğün Emini Hacı Halil Efendi eski ve bilinen uygulama gereğince mücevveze ve sof kürkle, öte taraftan Tersane Kethüdası Musa Paşa selimî ve erkân kürküyle atlı olarak gidiyorlar; arkalannda nahıl ağası Mehmet Ağa ile Mimar Ağa mücevveze, orta kuşak, beyaz kutnî kaftan ve ellerinde çomakla yaya olarak geliyorlardı. Koyun çobanı gibi, hizmet edenlerin düzenli ve disiplinli bir şekilde yürümelerini sağladılar. Yol açmak için görevlendirilen tulumcular ve dülgerler, nahıllann geçişine engel olacak bazı yerlerin yıkılması için gerekli alet edevatla, fesi yana devrik Tersaneli kılığında geçtiler.

Her büyük nahılın dört yanında dörder kol yapılmış ve dörder halat bağlanıp ikişer giyimlik çok değerli telli Hatâyî asılmıştı. Her kolun altına onar kadar fesleri yana devrik, kırmızı gömlekli, iri kıyım Tersane yiğitleri girmiş; nahıllara kolanlar takıp birer tarafını nahıllann kollanna bağlamış, birer tarafını hamaylı gibi kendi boyunlanna yanaştırmışlardı. O ölçüde ağır yükle hedeflerine doğru yol almalan esnasında etraflannı çepeçevre kuşatmış olan kabına sığmaz kalabalık grup, çektiri gemilerinde isteklendirip güçlendirmek yoluyla kürekçilere yardım etmek için çalınan, "sipsi" denilen düdüklerin onlarcasına [153b] birden üflemek suretiyle,

Ey sevgili! Nağmeler döktürmeye başladı sanma; neyzen âşıkların ateşini üflemektedir

sözünü doğrularcasına, söz konusu yiğitlerin güç ateşlerini parlattıktan ve güç işlerini bu yolla kolaylaştırdıktan başka seyircilerin gönüllerine de son derecede keyif ve neşe saçtılar; tuhaf sesli düdükle kaptan ve zabitler neferlerine isteklerini duyurup onlan düzene sokarak, salına salına geçtiler ve seyredenleri şaşkına döndürüp hayran bıraktılar.

Ardından iki şeker bahçesi –ki her biri bir tatlılık dünyası ve lezzet âlemi olup, anlatılması kalemin boğazını şekerlemeci presine döndürür ve nitelenmesi divitin ağzını peynir şekeri kavanozuna benzetirdi[1]– toprağı mis renkli [yani siyah] toz şekeri, çakıl taşlan rengârenk badem şekeri; her zarif biçimli, gönül açıcı tahtası şekerden yapılmış; lale, nesrin, gül, zerrin ve sair bağ ve bahçe ağaçlannın çiçek kapçıklannın döl yataklarından bahar yavruları olarak doğmuş ve çimenlik kucağında büyütülmüş ne kadar çiçek, meyve ve ağaç varsa, hepsi aslına benzer biçimde, yapı parçalarına şekil vermeye uygun şekerlerden yapılmış olarak kalıba dökülmüş ve etrafına şeker şerbetinden çaylar ve ırmaklar akıtılmış ve yer yer çakıl taşı bahçeleriyle her birine çiçek bahçesinden daha güzel bir görünüm kazandırılmıştı. Yer yer konduruluş benzersiz güzellikteki köşklerde aynadan yapılmış hayal fenerler vardı ve bir çarkla dördü birden dönüyor, güneş vurdukça parlak güneşten daha çok ışık saçıyorlardı. Onlara da büyük nahıllar gibi dörder kol yapılmıştı; onlan da Tersane yiğitleri taşıyordu. Kendileri için hazırlanmış olan ikişer giyimlik güzel ve pek değerli Hatâyî kaptanlarının övünç boyunlarına asılmıştı. Duyduklan aşırı sevinç ve mutluluktan titreye salına, onlar da kendilerinden öncekiler gibi gökteki meleklerin kulaklanna ulaşan bir gürültü patırtıyla geçtiler. Bunlann ardı sıra, daha önce geçenlere benzer, eşsiz güzellikte iki büyük nahıl daha biraz önce anlatılan biçimde geçtikten sonra, kırk adet devrik fesli, kırmızı gömlekli Tersane yiğidi ellerinde birer tabla şeker işi [yani şekerden yapılma] yırtıcı hayvan ve kuş heykelleriyle onlan izledi. Kullarını af edici Rabb'in gölgesi olan, şükretmesini bilir Padişah, Tanrı'nın bu lütfunu görüp, pek seyrek ele geçer bu şerefle de şereflenip, her şeye gücü yeter o Yaratıcı'ya şükür şekeriyle damağını tatlandırdı ve bu hoş tavır, seyretmekte olan genç yaşlı herkese parmak ısırttı. Tam bu sırada Şıkk-ı Sani ve

---

[1] Metindeki *münkad* kelimesinin "yumuşak" anlamından hareketle "peynir şekeri" karşılığı verdiğimiz bu şeker, iri taneler hâlinde kesilmiş, ağızda çabucak eriyen bir şekerdir. İri olması yüzünden konulacağı kavanozun ağzının da oldukça geniş olması gerekir. Kanaatimizce yazar böylece, şeker bahçelerinin zengin nitelikleri bir bir sayılıp dökülürken, kalemin sürekli girip çıkması yüzünden divitin ağzının sürekli açık oluşuna telmihle, şaşkınlıktan ağzı açılakalmış bir duruma düşmeyi çağrıştırmaktadır.

Şıkk-ı salis diye adlandırılan defterdarlar, onlann ardından Reis Efendi, Defter Emini ve Defterdar Efendi Hazretleri, onların da ardından Sadreyn mazulleri ve payelileri İstanbul kadılığından aynlmış olanlara vanncaya kadar geçtiler. Onlann ardından namlı vezirlerden eski silâhdar İbrahim Paşa ile eşi az bulunur, Aristo gibi derin ve ince düşünür vezir Tevkiî Mustafa Paşa ve iki değerli vezir, eski silâhdar Osman Paşa Hazretleri ile Rakka Malisi Ali Paşa Hazretleri yürüdüler.

Osman Paşa Hazretleri gerçi kutlu düğüne davetli vezirlerdendi; ancak birtakım engeller yüzünden geciktiği için İstanbul'a vaktinde erişememişti. Nahıl alayından bir iki gün önce ancak yetişmiş olduklanndan, onlar da bu emsalsiz alayın güzelliğine katkıda [154a] bulundular.

Bundan sonra beyaz sorguçlu bölük çorbacılan ve altın kemerli şâtırlarla büyük bir mutluluk ve göz kamaştırıcı bir büyüklük görüntüsü içinde kapı halkı Dârâca kalabalık Sadrazam Hazretleri yıldızlar içinde parlayan ay gibi yer yüzünü aydınlatarak ve bağış cevherleri saçıcı eliyle her yana altın saçarak yürüdüler. Sağ yanında Muhzır Ağa, sol yanında ise Bostancılar Odabaşısı ile diğer görevliler bulunuyordu. Onlan Istabl-ı Âmire [Has Ahır] hademeleri ve Hadika-i Hassa [Has Bahçe] bostancılan yaya olarak izliyor, onlann da ardından Bostancıbaşı Ağa ve Mirahur Ağa; gidişi saba yeli gibi yumuşak ve ayağı atak birer ata binmiş olarak geliyorlardı ki, bu esnada mücevher koşum takımlı ve mücevher kalkanlı, inci ve kıymetli taşlarla işleme gözlüklerle ve kaplan postlanyla süslenmiş ve donanmış, gök çehreli dokuz yedek at –ki her birini hasahır hademelerinden birer mücevvezeli atlı çekmekte idi– mutluluk sabahı aydınlığı gibi göründüler ve genç yaşlı herkesi hayran bırakarak geçtiler. Bunlann ardından saygıya değer ve saygı görür seyyidlerin büyüklerinden oluşan bir kalabalık grupla birlikte iyi huylanyla seçkinleşmiş Nakibüleşraf Hazretleri yürüyor, onların ardı sıra da

Osmanoğulları soy zincirinde bir inci dizisindeki en değerli inci gibi en değerli halka, Hazreti Süleymanca hükümdarlık tacının süsünü arttırıcı eşsiz inci tanesi,

Bu zamanın şahlarşahının gözünün nuru, bahtının ışığı –ki cihana övünç sermayesi sunucu, âlem bedenine can olucudur–

Mutluluk alayı denizinin ilk dalgası –ki inci saçan avucu maden ocağı sermayesi vericidir–

Haşmet tahtını süsleyen, Sultan Süleyman Hazretleri –ki şehzadelerin şan ve şerefine önderlik edicidir–

o şansı yüksek şah, o şansı yüksek şehzade mücevher koşum takımlı bir ata binmişti ki, yelesinin her mis kokulu kılında bin Çin ülkesi asılı durur ve her keyif verici hareketi karşısında bin nazik sekişli ceylan şaşkın bir hâlde dolanır dururdu. Alnındaki akıtması ikinci sabah gibi gülümser, ceylan bakışlı siyah gözlerinin oynayışı güneş ceylanını kıskançlık cinnetine uğrayarak Saman Uğrusu zinciriyle prangaya vurulmak derecesine düşürürdü. Hoş gidişli ayağının tırnağındaki nakış parlak hilale benzer, nezaketli ayağındaki gümüş nal göğün dolunayını andırırdı. Koşum takımına Süreyya sînebent olmuş; ikbal avı terkisine kementle bağlanmıştı. Eyerinin hanesi yüzük yuvası gibi haşmet, temkin ve iclal evi; üzengisinin gözü dilek sahipleri için dudak kondurma yeri; renk renk nakışlı eyer örtüsünün rengi, al renkli şafak atlasından daha canlı ve altın işli örtüsü üzerindeki kıymetli taşlar, elmas parçacıklan gibi panl panl parlayan güneş ışınlan kadar panltılı idi. Farkadan'la bir yükseklikteki başlanna taç süsü olan mücevher sorguçlannı –ki şekli mutluluk ve büyüklük güzeline kucak açmışa benzer; değerini belirlemek ise, akıl sarrafını şaşırtır– meliklere yaraşır, dünyalara değer kapaniçe yakalı kürklerini ve hükümdarlara yakışır diğer ağır elbiselerini görenler, göz kuyruklan inci dolu denizde dalgıçlık eder sanıp kendilerini şuurunu kaybetmiş bir hâlde bulmuştu; sonuç olarak binbir panltı ve gösteriş, binbir süs püsle geçtiler. Arkalanndan altı ayaklı deniz böceğini andıran; altı adet siyah tüylü, kınalı ayaklı, ceylan tırnaklı atla çekilip, altın tekerlekleri parlak güneşe ve gümüş gülmıhlan ışıklı aya benzeyen, gök görünüşlü bir araba bahtı açık, soyu yüksek iki şehzadenin elmas parçası kutlu vücutlanna bir yüzük yuvası gibi yuva olmuştu. İçinde büyüklük göğünün iki parlak yıldızı, [154b] mutluluk güzelinin iki gözü Sultan Mehmet ve Sultan Mustafa –*Tanrı her ikisini de aşırılıktan uzak tutsun, ölçülü ve adaletli davranışa yaklaştırsın ve mutluluk tahtlarında zevkusefa içinde yaşatsın*– Hazretleri meliklere yakışır gösterişli bir

büyüklük ve şahlara yaraşır bir üstünlük tavnyla yan yana oturmuşlar, baht ve mutluluk gibi birbirlerine yakın olmuşlardı. Kutluluk tacı konmuş başlanna mehtap şebçerâğından daha ışıklı, pırıltı saçan elmas ve bir sürü parlak taşla işlenmiş sorguçlar ululuk süsü vermiş, mutluluk Hüma'sının uzun kanat tüyü benzeri bir görüntü kazandırmıştı. Meliklere yakışır diğer giysilerine değer biçmek ise denizlerin ve maden ocaklarının kesesini boşaltacak bir kerteye ulaşmıştı. Yol boyunca sıralanan ve sevinç gözyaşıyla geçiş yollanna kum[1] saçan seyircilere arabanın penceresinden itibar bakışı yönelttikçe, kaşlannın ve konuşan gözlerinin diliyle sağa sola selam verdikçe "*Allah esirgesin sizi*" dualan meleklerin kulaklannı çınlatmıştı. İşte bu güzellik dolu görünüşle geçtiler.

Arkalan sıra, Kutlu Saray'da uygulanan belli usuller gereğince, kırmızı bükme üsküfle üsküflü şahini andıran cihandarlık silâhdan ve sultanlık çuhadan o değerlilik ve mutluluk fidanlannı gölge gibi izleyip yolun iki yanına badem çiçekleri gibi çil paralar savurarak, gümüş saçan elleriyle bahar bulutu gibi sayısı belirsiz miktarda dirhem damlalan saçarak Sultan'ın önüne, soyu yüce Hükümdar'ın karşısına vardıklannda atlannın dizginlerini gevşetip, şiirlerde uygun ve yerinde kullanılmış hoş bir sekte gibi bir süre oyalandılar.

Gidiş sırasında durmak, şiirlerde sekte gibi hoş ve ölçüye uygun sayılır.

Bu sırada bahtı açık Şehzade Süleyman Hazretleri şecaatli, azametli, cihan sığınağı, İskenderce güçlü Padişah Hazretleri'nin kendisine intizar gözü açtığını görünce, hemen hükümdarlar için geçerli saygı kuralı uyarınca at üzerinden üç kez baş eğerek selamlama merasimini yerine getirdi. Ardından Dergâh-ı Muallâ [Saray] çavuşlan o bahtı açık, biricik şehzadeyi alkışladıklarında Allah'ın gölgesi Hazretleri şevketli, kutlu vücut yuvalannın Hüma kuşlannı böylesine büyüklük, üstünlük, gösteriş ve parlaklıkla seyretmek ve sonu ebede uzanası Osmanoğullan Devleti'nin kuruluşundan bu âna gelinceye kadar böylesi bir sünnet düğününün ancak hilafet sığınağı Sultan Hazretleri

[1] Metnin aslındaki *rîğ* kelimesi hem "kum" hem de "alkış, dua" anlamına gelir. İlkiyle alayın geçtiği yola, toz kalkmaması için kum döşenmesine işaret edilmektedir.

ile büyük atalanndan dört büyük hükümdara nasip olup, bu sonu uğurlu eserin kıyamet gününe kadar dillerden düşmeyeceği ve hüküm sürdükleri kutlu yüzyılın yeni bir tarih çağına başlangıç olacağı hususlannda şüphe bulunmadığını düşünmekle bu büyük nimete karşılık Tann'ya binlerce kez şükrettiler, mutlu ve sevinçli gözlerinden bir iki damla sevinç gözyaşıyla şanlan yüce şehzadelerine cevherler saçtılar. O sırada yanında bulunan ve bu durumu gören yakınlan gözyaşlanna boğulmuş, keyif sofalannın etekleri Aden denizi kıyılanna dönüp ağlaya ağlaya şükür secdesi yapmışlardı.

Şanı yüce, bahtı açık Şehzade Sultan Süleyman Hazretleri de bu unvanı büyük alayla; [155a] Sultan'ın gözünün nurlan, Farkadan gibi birbirine yanaşık ve uyumlu iki kardeşi de, görünüşü ve tekerleklerinin dönüşüyle göğü andıran arabayla Sultan'ın önünden geçtiler. Arkalannda Darüssaâde Ağası Hazretleri, Kapı Ağası ve Enderun-ı Hümayun ağalan yürüyordu. Onlann da ardından Mehterhâne-i Hassa keyif verici nağmelerle zaman ve zemini tiz perdeli seslerle doldurarak süslediler ve gök varlıklannın kulaklannı çınlatarak geçtiler. Onlann da ardından Sipah ve Silâhdar Ağalan geçip devlet alayı tamamlandı ve son durağa ulaştı. Bu sırada ordusu Rüstem'inki kadar büyük, alayı Dârâ'nınki kadar gösterişli Sultan Hazretleri Nakkaşhâne'den saba yeli gibi yumuşak gidişli atına binip dizgin çekerek Ahırkapı'dan Has Oda tarafına yöneldiler. Harem-i Hümayun mensuplan da Bab-ı Hümayun'un üstünde olan kâgir odadan o büyük ve gösterişli alayı seyrederlerken bahtı açık şehzadeleri böyle Hazreti Süleymanca bir gösterişlilik, hükümdarca görkem ve göz alıcılıkla gördüklerinde, kutsal bir güce sahip olan, İskender gibi dilediğini dilediğince yapabilen Sultan bile kendini tutamayıp ağladığına göre şefkatli annelerinin hâllerinin ne olduğu apaçık ortadadır.

Bu sırada uğurlu alayın başı büyüklük ve mutlulukla Bab-ı Hümayun'dan geçip Orta Kapı yanında durmuş ve saray alanında iki kol olup selam için beklemeye koyulmuş iken büyük nahıllar da geldi; ancak Saray-ı Âmire kapısından kolayca geçirilemediğinden Bab-ı Hümayun dışında uygun bir yere konuldu ve alayın geçişi bittikten sonra Orta Kapı içinde Mermerlik Kapısı önüne getirilip dikine oturtuldu. Şeker bahçeleri de alay düzeniyle geldi

ve Orta Kapı yanında yine adı geçen Mermerlik Kapısı'na konuldu; bu arada küçük nahıllar da mermer sütun gibi ayak üstü dikildi. Bu esnada Ebû Hanîfe makamlı Şeyhülislam, değerli kazaskerler ve saygıdeğer vilayet kadıları bahtı açık şehzadeler hazretlerini Orta Kapı dışında selamlayıp onurla yerlerine döndüler; ancak büyük vezirler ve divan erbabı Orta Kapı'dan içeri girdiler. Bahtı açık şehzadeler Arz Odası önüne şerefle eriştiklerinde, cömertlik kavramını süsleyen Sadrazam Hazretleri hükümdarlar için geçerli selamlama merasimini yerine getirdiler ve saray çavuşları uygulayageldikleri kural gereği alkışlayıp dua ettikten sonra, Sadrazam Hazretleri; Dârâ unvanlı, Süleymanca azametli Sultan Süleyman Hazretleri'ni attan indirdiler. Sağında kendileri ve solunda Dârüssaâde Ağası koltuklarına girmiş olarak; Sultan Mehmet Hazretleri ile Sultan Mustafa Hazretleri'ni de diğer büyük vezirler saygılı bir şekilde arabadan çıkarıp, her ikisinin de koltuklarına ikişer vezir girmek suretiyle Has Oda'ya götürdüler. Ardından bütün değerli vezirler bahtı açık şehzadeleri selamlama mutluluğuna eriştiklerinde şevketli, azametli İslam Padişahı Hazretleri'nin Nakkaşhane'den büyük bir mutluluk ve gösterişli bir büyüklükle teşrif ettikleri haberi gelmesi üzerine değerli vezirler Kubbealtı'na geçip içeride yalnız iyiliksever Sadrazam Hazretleri kaldı. Şahlarşahı Hazretleri [155b] Has Oda'yı sevinç verici gelişlerinin şerefiyle İrem Bağı'na benzettiklerinde, önce Sadrazamlar Sadrazamı Hazretleri, sonra bahtı açık şehzadeleri hazretleri önünde eğilip selamlamak suretiyle şeref bularak Sultan'ın ışık saçıcı huzurunda ayak üstü durdular; Padişah Hazretleri de büyük sadrazam'ına çok değerli bir samur kürk giydirmek suretiyle ikramda bulundular.

Sünnet olma şerefiyle şeref kazanacak olan şehzadelerin güneş sancaklı, mutluluk nişanlı, övgüye değer nitelikli dört zat olduğu bundan önce açıklanmıştı; ancak Şehzade Sultan Bayezid *–Ulu Tanrı onu korusun–* Hazretleri yaşça küçük olmaları yüzünden inip binecek güçleri bulunmadığından, çok değerli kardeşleriyle sünnet alayına süs olarak katılamamışlardı; ama Sultan'ın huzurunda bu sırada onlar da bulunmakta idiler.

Ardından katı yüksek, Vezirlerveziri Hazretleri, kutlu izin çıkması üzerine, dışarı çıkıp uğurlu gelişlerinin şerefiyle Divanhane'ye [Kubbealtı] şeref ver-

diklerinde, diğer divan toplantılarında uygulanan teşrifat kuralı uyarınca, büyük vezirler ve diğer yüksek rütbeli devlet adamları selam için ayağa kalktılar; onlar da selamlarına ikram selamıyla karşılık verdiler. Bu sırada selam ağası yüksek sesle selam aldı. Ardından görkemli bir şekilde Kubbealtı'na girip oturduklannda ve meclislerin en değerli süsü olan sadra geçtiklerinde, buyrukları üzerine, iyiliksever Şahlarşahı'nın hademeleri üç yere benzersiz, zengin ve göz alıcı sofralar kurdular. Birinci sofrada cömertliği Hâtem'e denk Veziriazam, ikinci sofrada üç saygıdeğer ve büyük vezir, üçüncü sofrada ise bahtiyar defterdar efendiler hazretleri oturdular.

O gün cömertliğiyle ünlenmiş, bağış eli herkese uzanmış Sadrazam Hazretleri kendi yemeğini birinci ruznâmçe, Başmuhasebe, Mevkufat ve Haremeyn Kalemleri'ne bağışladı, artanlan ise reis efendi Hazretleri'nin kalemine verildi.

Yemekten sonra Tersane Kethüdası Musa Paşa'ya, on bir kaptana, Nahıl Ağası Mehmet Ağa'ya, Mimarbaşı'ya ve Tulumcubaşıya kaftanlar giydirilmek suretiyle ikramda bulunuldu; aynca nahılları ve şeker bahçelerini taşıyan Tersane neferlerine, dülger kalfalarına, nahılcılara, bahçecilere, çiçek yapan Acem'e ve on dört kapı kethüdasına bol miktarda para bağışı yapıldı. Bugün de Divan-ı Âlî yeniçerileri pilav, zerde ve diğer Divan üyeleri töre gereğince divan yemeğiyle doyurulduktan sonra, büyük vezirler kurala uygun olarak Divanhane'den herkesten önce aynlıp at bindiler ve Bab-ı Hümayun dışında sözü felekçe güçlü ve geçerli Sadrazam'ı selamlamak için beklediler. Cömertliği pek büyük Sadrazam Hazretleri de Arz Kapısı'nı selamladıktan sonra, görkemli bir şekilde üstünlük atına bindiler ve Bab-ı Hümayun'da selam için gelişlerini gözlemekte olan büyük vezirler hazretlerini etkileyici bir büyüklük tavnyla selamladılar. Ardından her biri kendi yüksek yerlerine döndüler.

Şehzadelerin Sünnet Edilmeleri

Bugün yüce Devlet'in hizmetinde bulunan beş büyük vezir; makamı yüksek ve fetvaya sığınak Şeyhülislam, değerli Rumeli ve Anadolu [156a] Kazas-

kerleri ve uğurlu niteliklere sahip Nakîbüleşrâf Efendi Hazretleri ile Yeniçeriler Ağası, Sekbanlarbaşı, Kul Kethüdası, Seksoncubaşı, Defterdar Efendi, Sipah ve Silâhdarlar Ağaları ve Kethüdaları, Cebecibaşı ve Topçubaşı saat yedi buçuğu biraz geçe divanlık giysileriyle en büyük hükümdarın] sarayına teşrif eylediler. Önce Yeniçeri Ocağı'ndan adı geçenler ile Sipah ve Silâhdarlar Ağalan kutlu saraya gelip Orta Kapı'nın iç tarafında Sipah Ocağı'nın oturageldikleri yerde durdular; Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri, Nakîbüleşraf ve Defterdar Efendi Hazretleri de kapının ortasında olan sofanın sağ tarafında kendilerine yer seçtiler. Ardından saygıdeğer Bostancıbaşı, Birinci ve İkinci Mirahur, Kapıcılar Kethüdası Ağalan da divanlık giysileriyle sipahiler ağasının durmakta olduğu uzun sofada oturdular. Onların ardı sıra büyük vezirler hazretleri gelip, Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri'nin oturduklan yeri süslediler. Nihayet kapı halkı Dârâ'nınki kadar gösterişli Veziriazam Hazretleri, salı günü giydiği beyaz üst kürk ve kallâvîyle, divan donanımlı, saba yeli gidişli ata binmiş olarak, uğurlu gelişlerini bekleyip gözlemekte olan Şeyhülislam ve büyük vezirlerin bulundukları yere gelip, uğurla ve kutlulukla oturdular.

Ardından Enderun-ı Hümayun'a gidilmek üzere yüce buyruk çıkması üzerine, önce Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri, ardından büyük vezirler Arz Kapısı önünde bulunan sofaya buyurdular. Onların ardından nefesi İsaca etkili Veziriazam Hazretleri ile manevi gücü yüksek Şeyhülislam Hazretleri yerlerinden doğruldular ve doğru Enderun-ı Hümayun'a yöneldiler. Bu sırada büyük vezirler, değerli Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri, Yeniçeri Ağası, Defterdar Efendi, Reis Efendi ve Çavuşbaşı Ağa yanlarında bulunup, diğer ocak ağalan Arz Kapısı'nda oturdular; Sekbanbaşı ve Kul Kethüdası ile Seksoncubaşı ve Kul Kethüdası söz konusu yerde ayak üstü durdular. Melek huylu Sadrazam ve makamı ulu Şeyhülislam, büyük vezirler hazretleri ve diğerleri Arz Odası kapısından girecekleri sırada, her zaman olduğu gibi çizmelerini çıkarıp Arz Odası'nı şereflendirdiler. Birkaç kez sunulan reçelle damakları tatlandırıldıktan ve nefis kahvelerle ağırlandıktan sonra, hilafet sığınağı Şahlarşahı Cenapları Hırka-i Şerif odasında bulunduğundan, kutlu izinle erişilmez büyüklükte ve çevresine ışık saçan huzura vardılar. Büyük vezirler

hükümdarlara uygulanan teşrifat kuralı uyarınca baş eğerek selamladılar, makamı uğurlu Şeyhülislam da Allah katına sunulan duaya başladılar. Dua sona erdikten sonra Sadrazam Hazretleri'nden gayrısı yine Arz Odası'na döndüler, orada istirahat buyurdular. Bu mecliste Sadrazam Hazretleri'nin başında günlük sarıkları vardı.

Daha sonra, saat ona yaklaştığında Sünnet Odası'na gidilip şerefli sünnete başlandı. Önce bahtı açık ve pek değerli Şehzade Sultan Süleyman Hazretleri'ni [156b] kapı halkı Dârâca kalabalık Sadrazam Cenapları kucağına aldı ve Cerrahbaşı Süleyman Efendi de yaratılmışların efendisi'nin [yani Hazreti Muhammed'in] güzel sünneti üzere sünnetini gerçekleştirdi. İkinci olarak pek değerli ve pek uğurlu Şehzade Mehmet Hazretleri'nin de aynı şekilde diğer odada sünnet edilmesi tamamlandığında, o da Sünnet Odası'na götürüldü ve hazırlanan döşeğine süs katması sağlandı. Üçüncü olarak Şehzade Sultan Mustafa Hazretleri'ni de yine yukarıda yazıldığı gibi bir başka odada sünnet edip, pek değerli kardeşlerinin yanlarına götürdüler. Lakin uğurlu Şehzade Sultan Bayezid Hazretleri'ni, henüz pek küçük olduğundan, sünnetten sonra tayası Harem-i Hümayun'a götürdü. Şerefli sünnet işi sona erip, Dârâca gösterişli Sadrazam Hazretleri yine Arz Odası'na döndüklerinde, sultan musahiplerinden birinin sünnet tepsisini Arz Odası'na getirmesi üzerine, önce vezirler arasında başat, şanlı damat [Sadrazam] Hazretleri tepsiye beş yüz altın, diğer vezirler yüzer altın ve Şeyhülislam ile Rumeli ve Anadolu kazaskerleri de birer miktar altın bıraktılar.

Ardından bağışı deryaca engin, gücü üstün mü üstün Sultan Hazretleri Arz Odası'na büyüklük gölgesi saldıklarında, Veziriazam Hazretleri'ne serâsere kaplı samur kürk, Şeyhülislam Hazretleri'ne *–Allah esenlik versin–* beyaz çuhaya kaplı ferace kürk; Musul Valisi Osman Paşa ile Rakka Valisi Ali Paşa, eski silâhdar İbrahim Paşa, Kapudân-ı Deryâ vezir Süleyman Paşa ve Nişancı Mustafa Paşa Hazretleri'ne de serâsere kaplı samur kürkler; aynı şekilde Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri'ne, Nakîbüleşrâf'a, Hekimbaşı Ömer Efendi'ye, şehzadeler hocası ve saray birinci imamı ... efendi hazretlerine, Cerrahbaşı Efendi'ye çuhaya kaplı samur kürkler giydirildi. Ardından Yeniçeri Ağa-

sı, Defterdar Efendi, Reis Efendi, Bostancıbaşı Ağa, Çavuşbaşı Ağa, Sekbanbaşı Ağa, Kul Kethüdası, Seksoncubaşı, Birinci Mirahur, Kapıcılar Kethüdası, İkinci Mirahur, Sipah ve Silâhdar Ağalan, Cebecibaşı ve Topçubaşı'ya Arz Kapısı ortasında kaftanlar giydirildiğinde, ikinci kapıdan içeride teşrifat kuralı gereğince selamlayıp çıktılar. Daha sonra büyük vezirler dışarı gelip Arz Kapısı'na bitişik, kapıcıbaşılann oturdukları sofada mertebelerine göre saygı meclisi kurup yan yana oturdular.

Bu sırada Şeyhülislam *–Allah esenlik versin–* Hazretleri çıkıp mutluluk yuvalarına doğru yola koyuldu ve cömertliği Hâtemce Sadrazam Hazretleri de büyük vezirlerin oturdukları yere haşmet gölgesi saldı. Burada ilkin kutlu düğünde eminlik görevi üstlenmiş olan Halil Efendi'ye, sonra Çaşnigirbaşı Ağa'ya, sonra Başbakıkulu Ağa'ya, sonra Teşrifatçı Efendi'ye, Sipah ve Silâhdar Ağalan'na ve Hazinedarbaşı Ağa'ya kaftan giydirildikten sonra, büyük vezirler saygılı bir şekilde ayrılıp Orta Kapı'nın dışında Sultan tarafından bağışlanmış olan; sade divan koşumu, gümüş zincir ve abâyî ile donanmış atlara binip doğru konaklarına yöneldiler.

Mevki ve mertebesi ne olursa olsun, herkes için ümit kapısı olan Sadrazam Hazretleri cevher saçıcı avuçlarından sağına soluna altın dağıtarak Orta Kapı'nın iç tarafında [157a] olan parmaklık yanına vardıklarında, burada kendileri için hazırlanmış, cömertlik kavramını süsleyen Şahlarşahı'nın bağışı olan mücevher koşumlu, inci kesmeli, pahası dünyalara değer ata bindikleri sırada eyer kaşını ve üzengi gözünü üç kez öptüler ve ardından Rüstem gibi Kahramanca bir çeviklikle, cümle âlemin hayranlık duyacağı mutluluk atlarına bindiler ve yüksek saraylarına göz kamaştırıcı bir parlaklık saçtılar.

Bu uğurlu günde Düğün Emini tarafından tablayla şekerler hediye edilmek suretiyle vezirler, ulema ve bazı devlet ileri gelenlerinin damaklan tatlandırıldı; kutlu düğün böylece bitmiş oldu ve sona erişme şerefiyle şeref buldu.

[157b Minyatür] [158a Minyatür]

[158b Minyatür] [159a Minyatür]

[159b Minyatür] [160a Minyatür]

[160b Minyatür] [161a Minyatür]

[161b Minyatür] [162a Minyatür]

[162b Minyatür] [163a Minyatür]

[163b Minyatür] [164a Minyatür]

[164b Minyatür] [165a Minyatür]

[165b Minyatür] [166a Minyatür]

[166b Minyatür] [167a Minyatür]

[167b Minyatür] [168a Minyatür]

[168b Minyatür] [169a Minyatür]

[169b Minyatür] [170a Minyatür]

[170b Minyatür] [171a Minyatür]

[171b Minyatür] [172a Minyatür]

[172b Minyatür] [173a Minyatür]

[173b Minyatür] [174a Minyatür]

[174b Minyatür] [175a Minyatür]

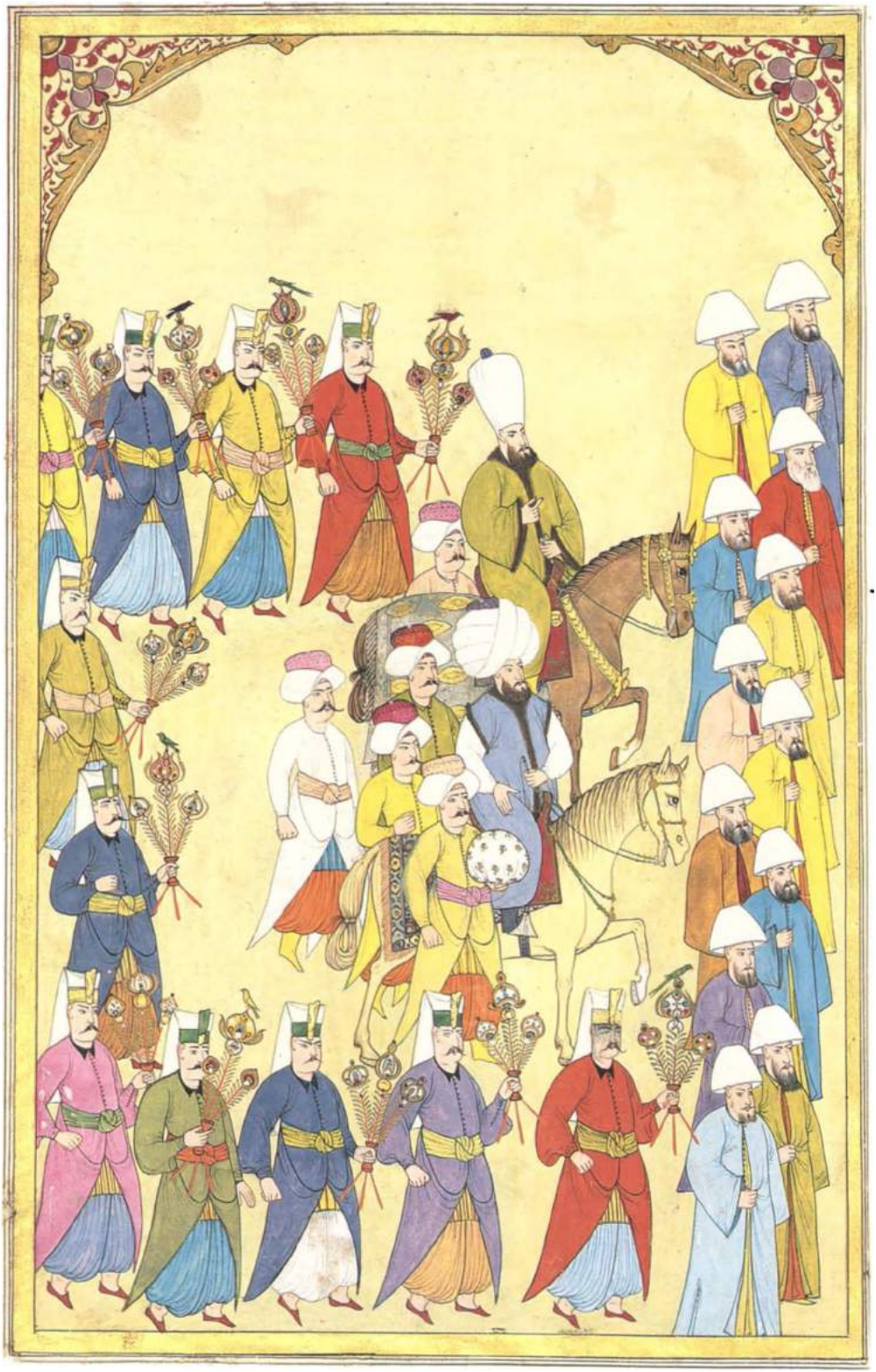

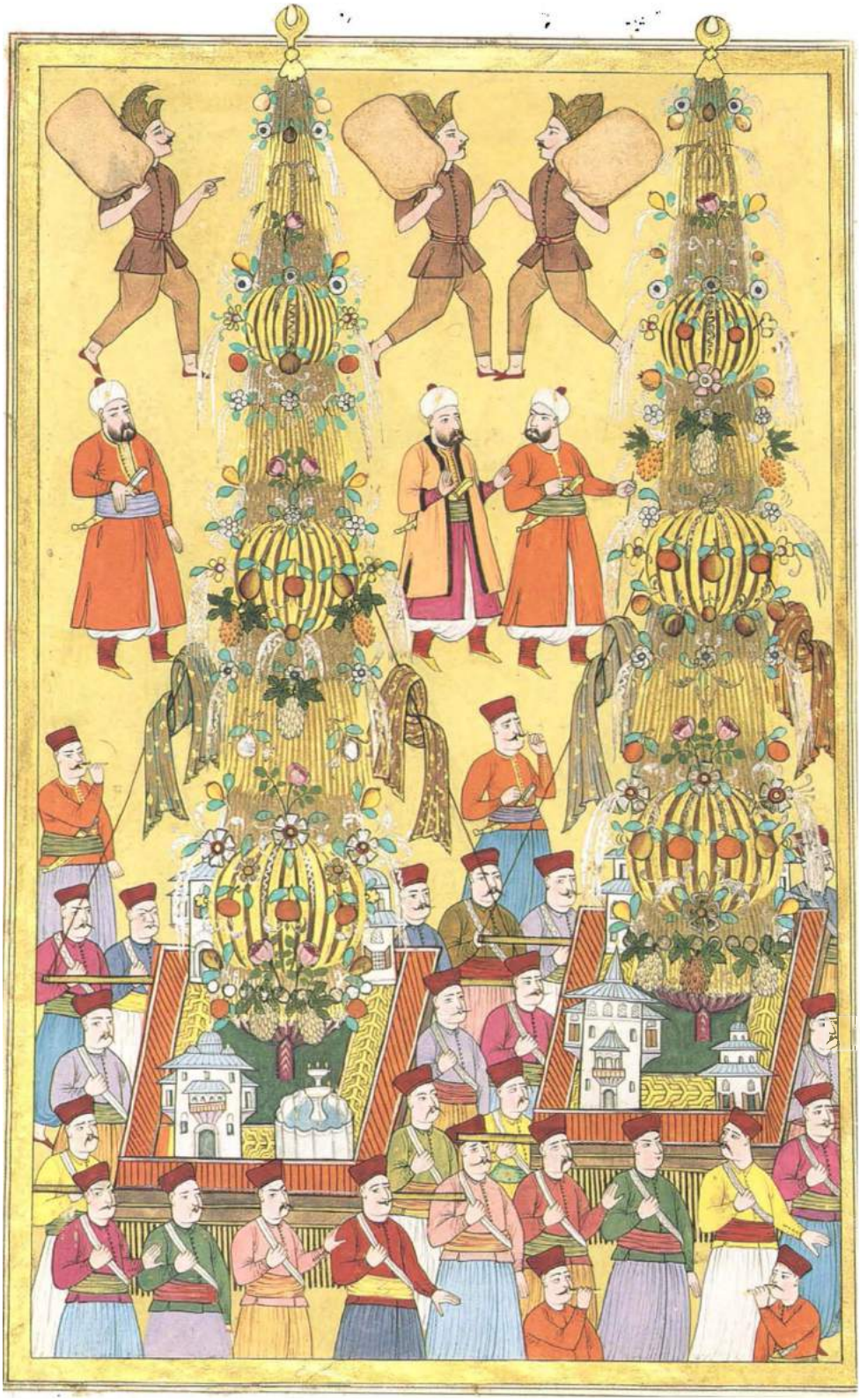

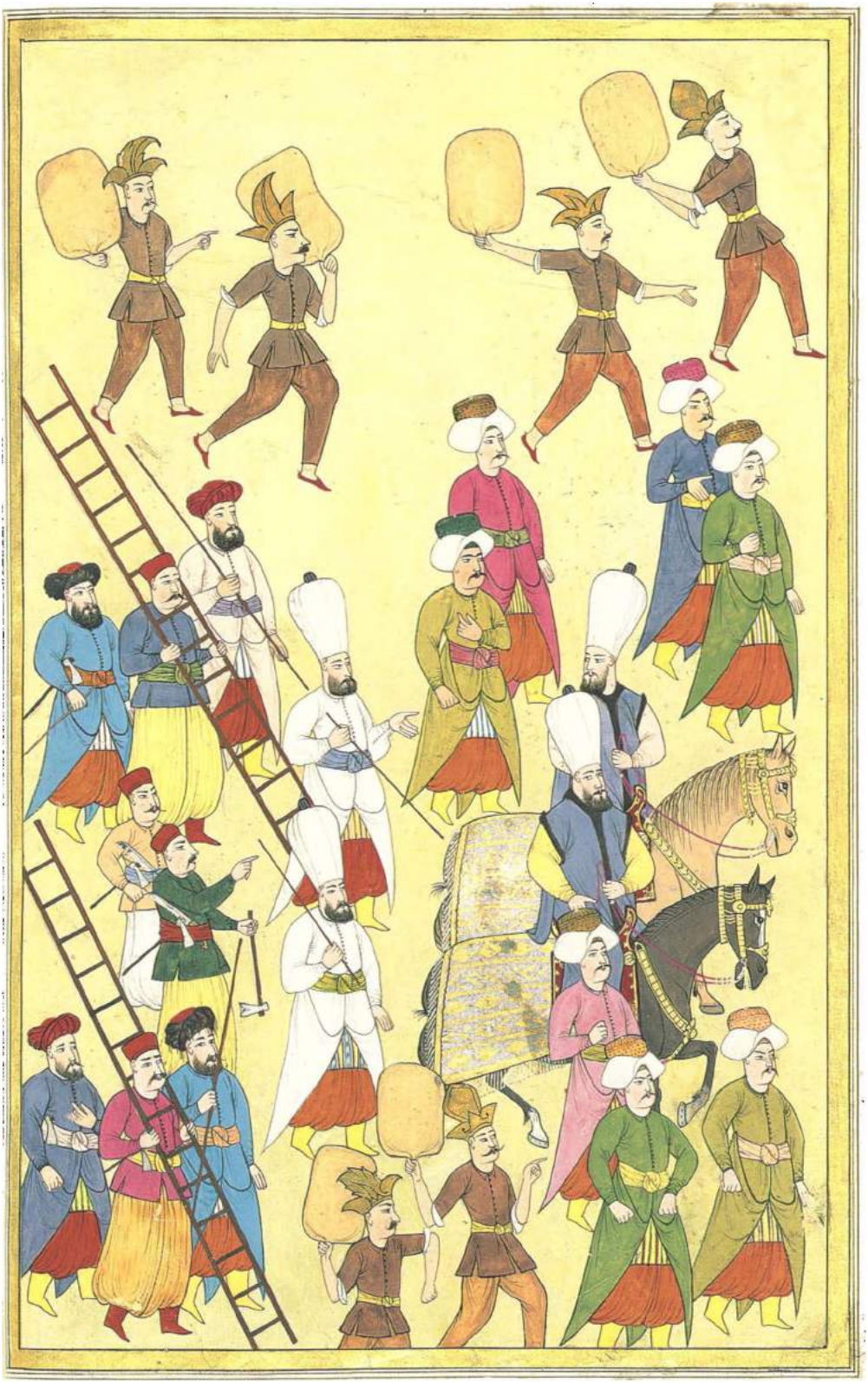

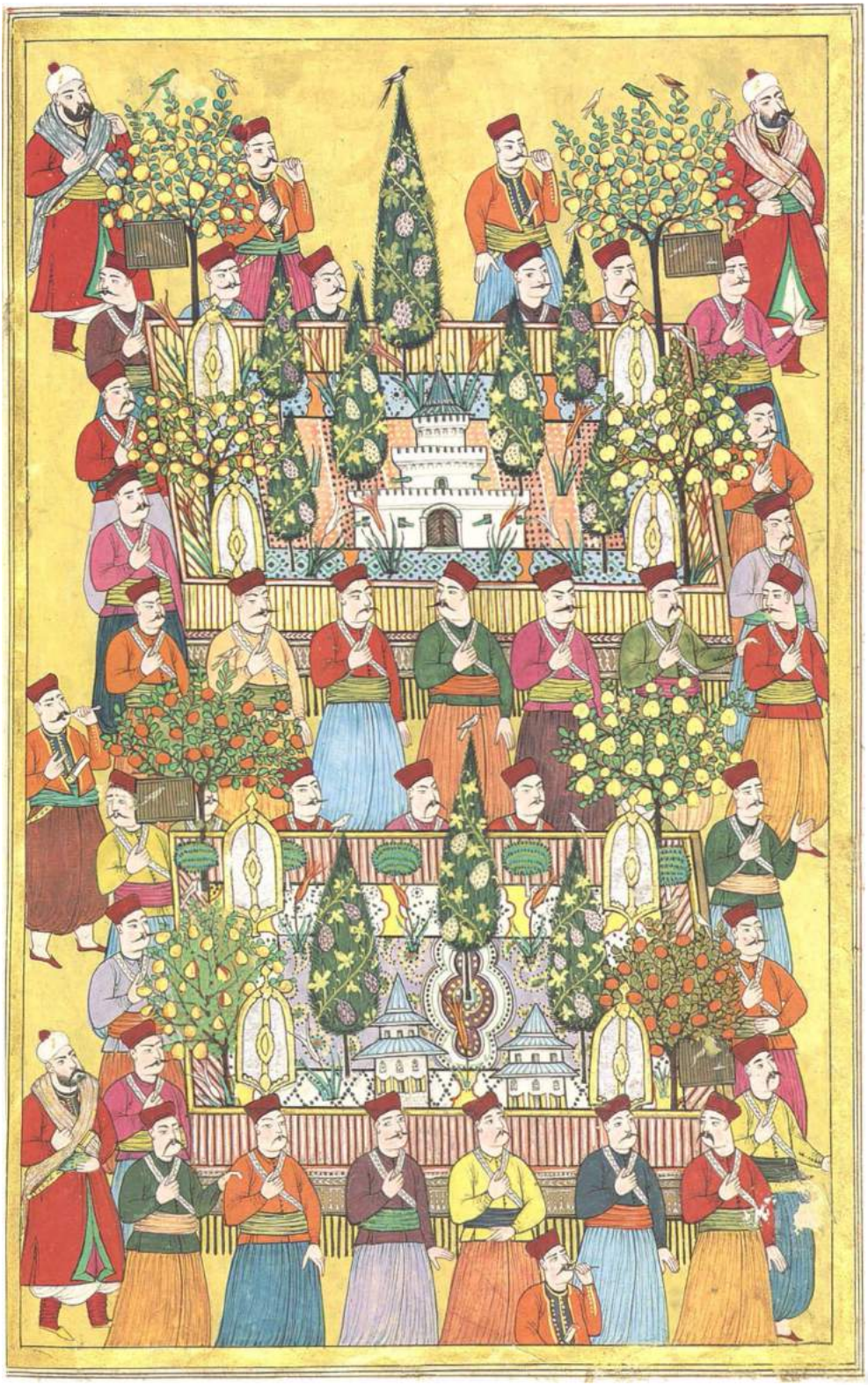

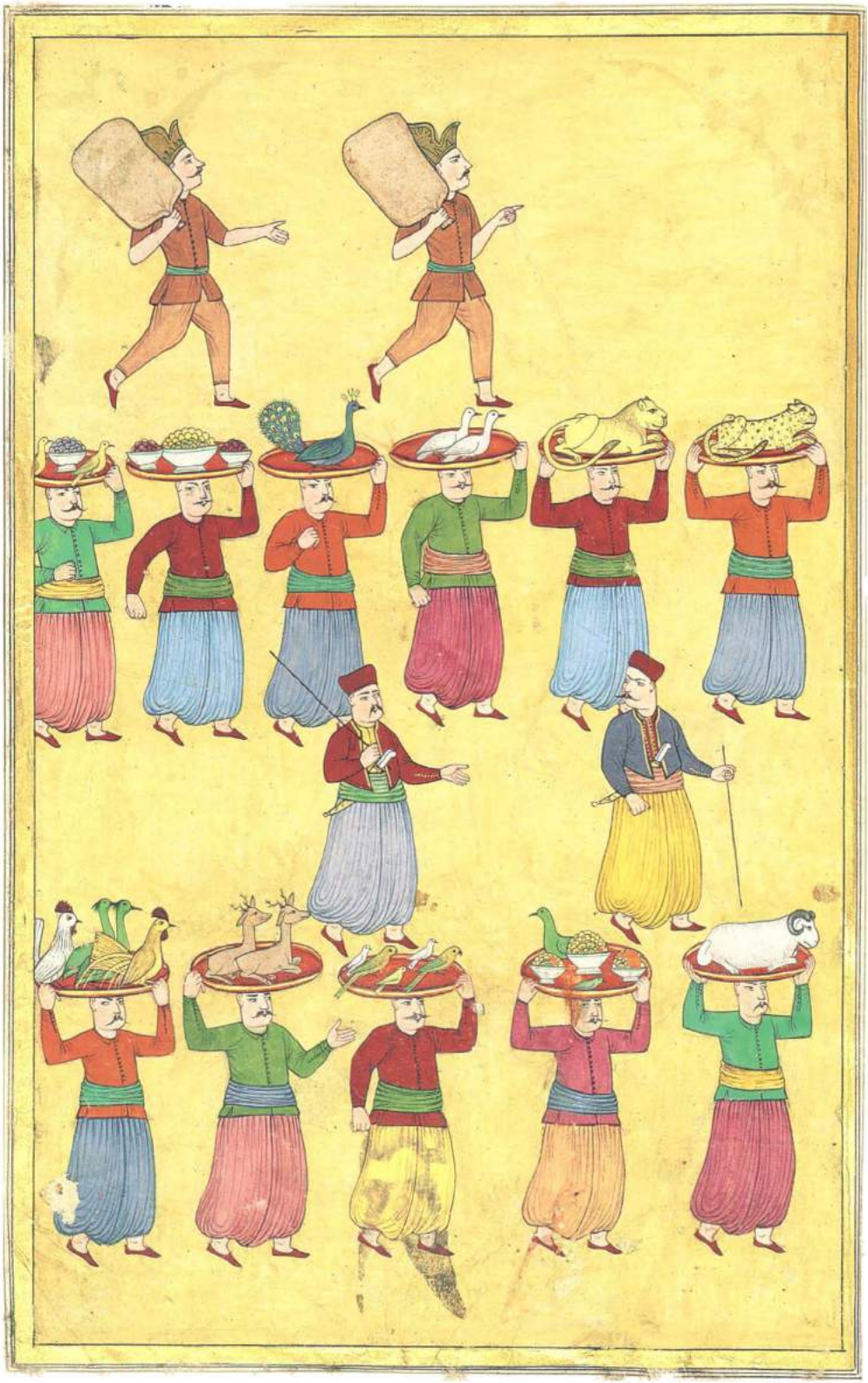

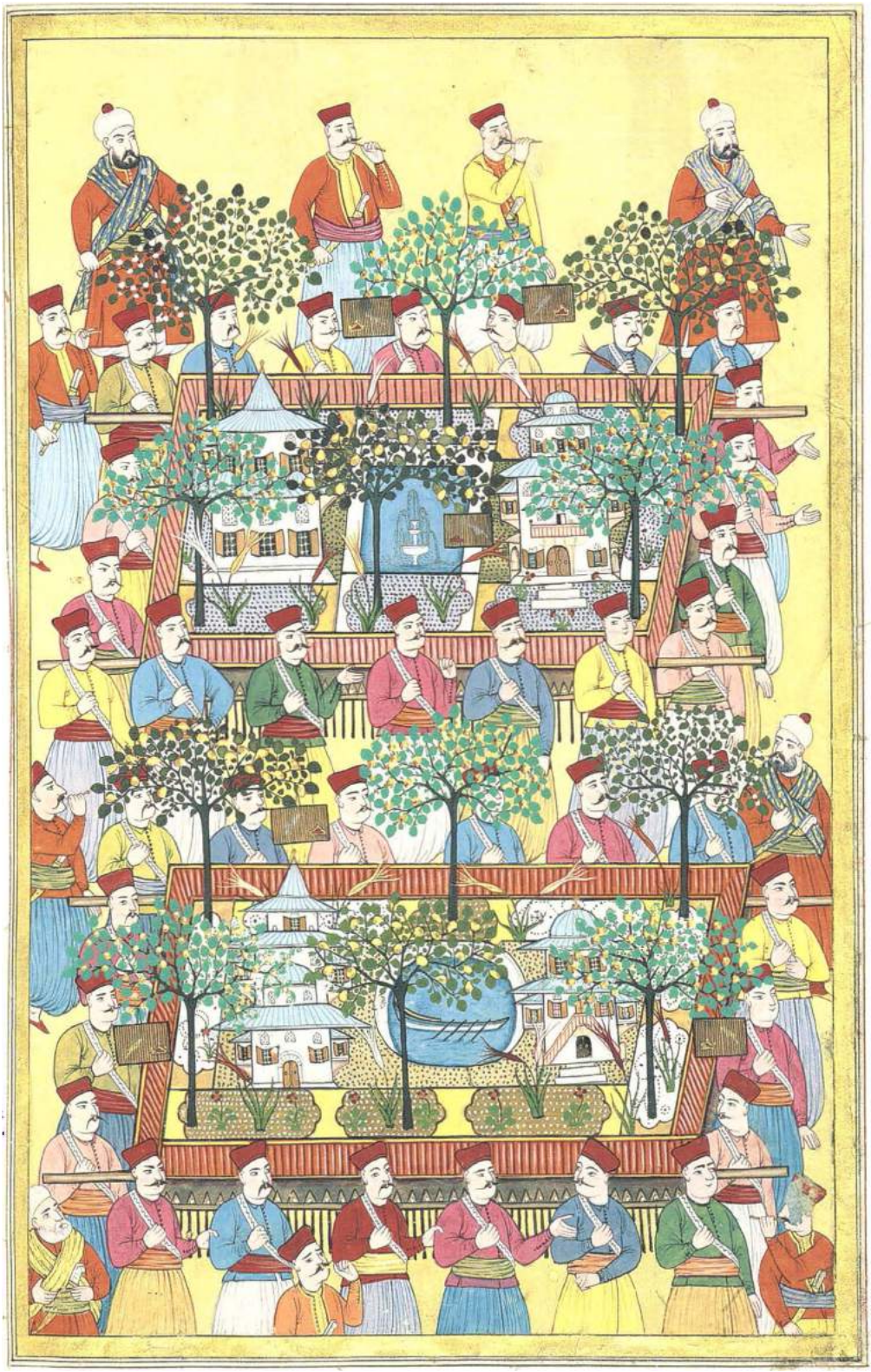

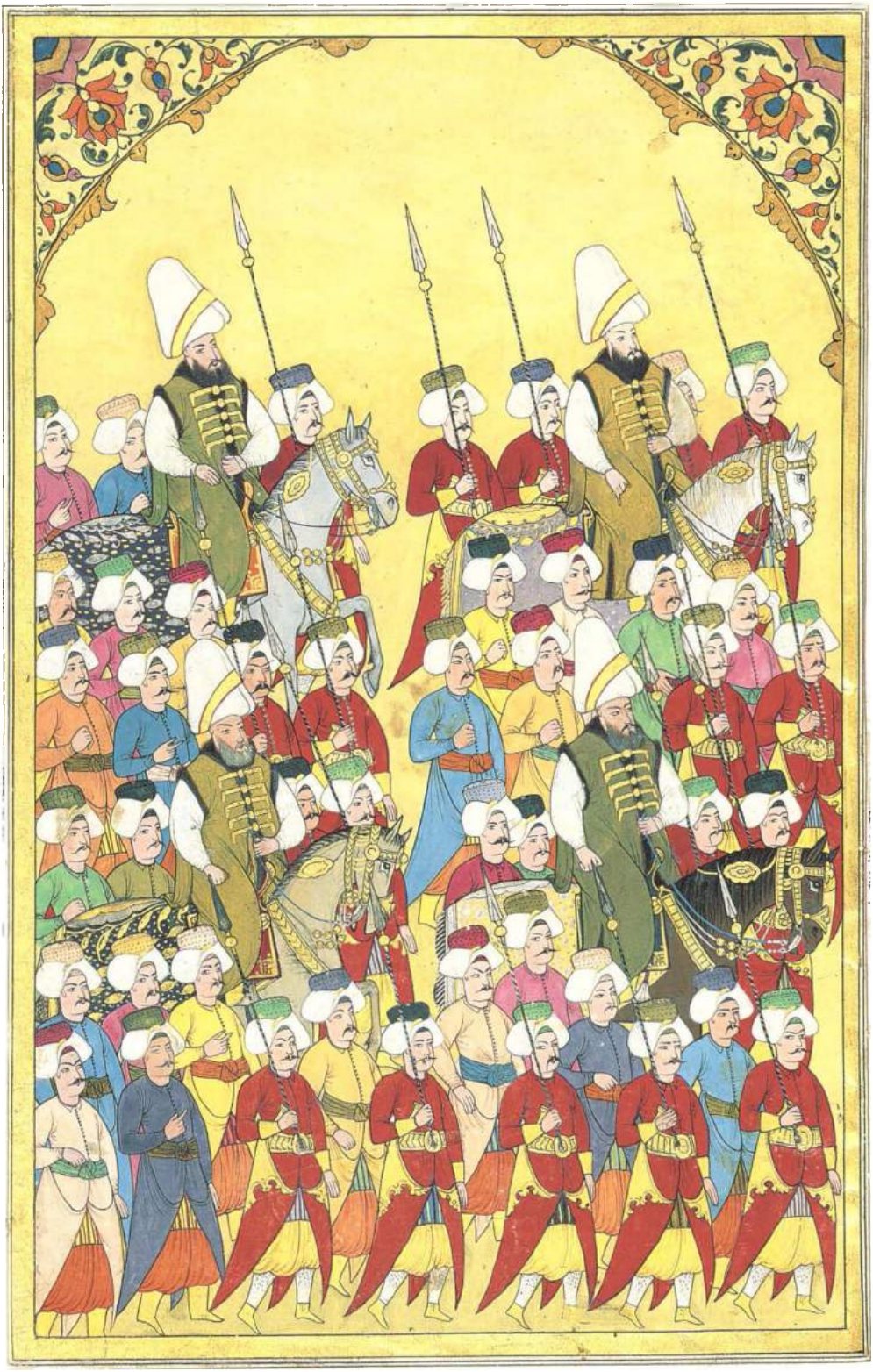

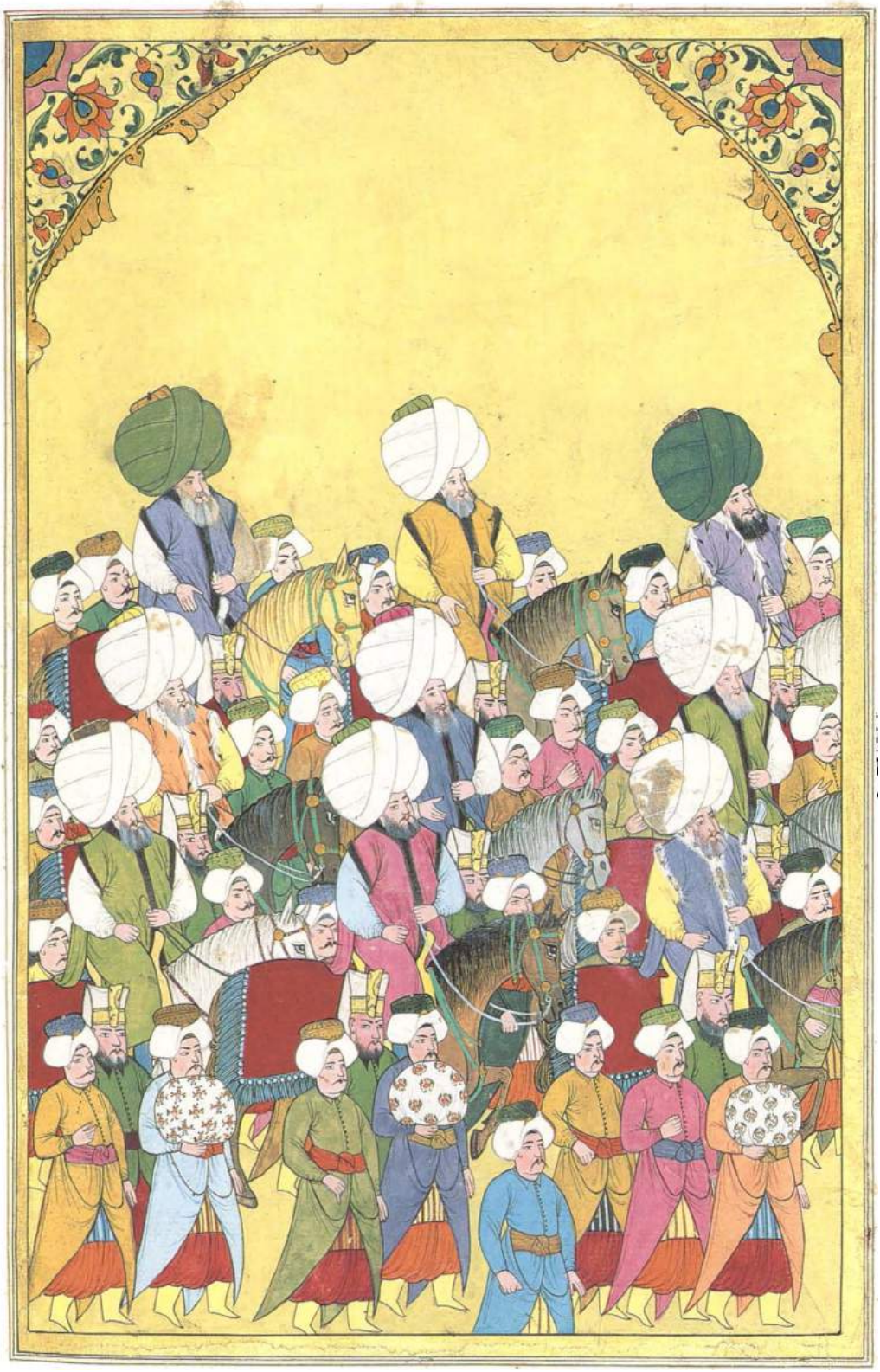

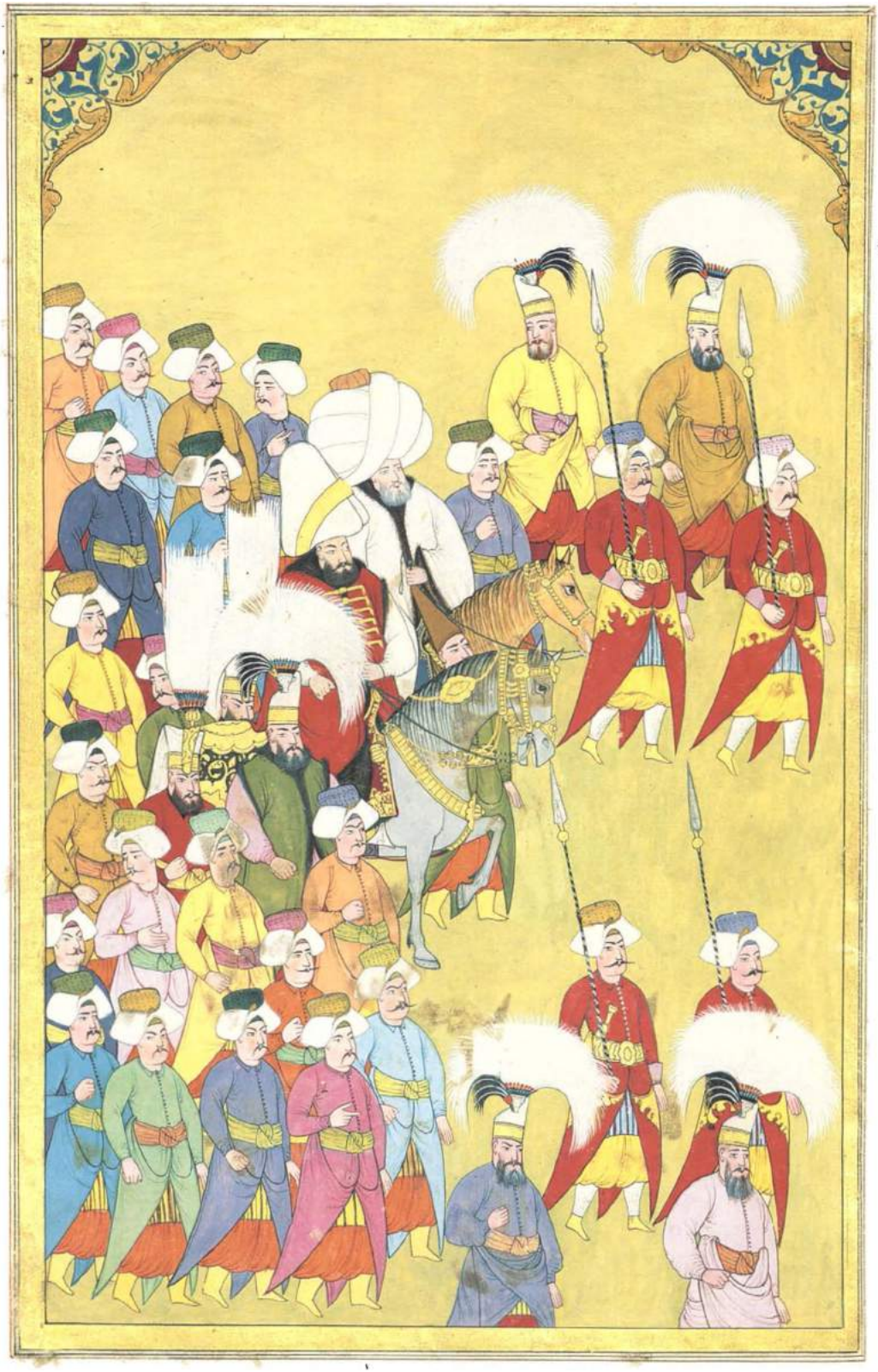

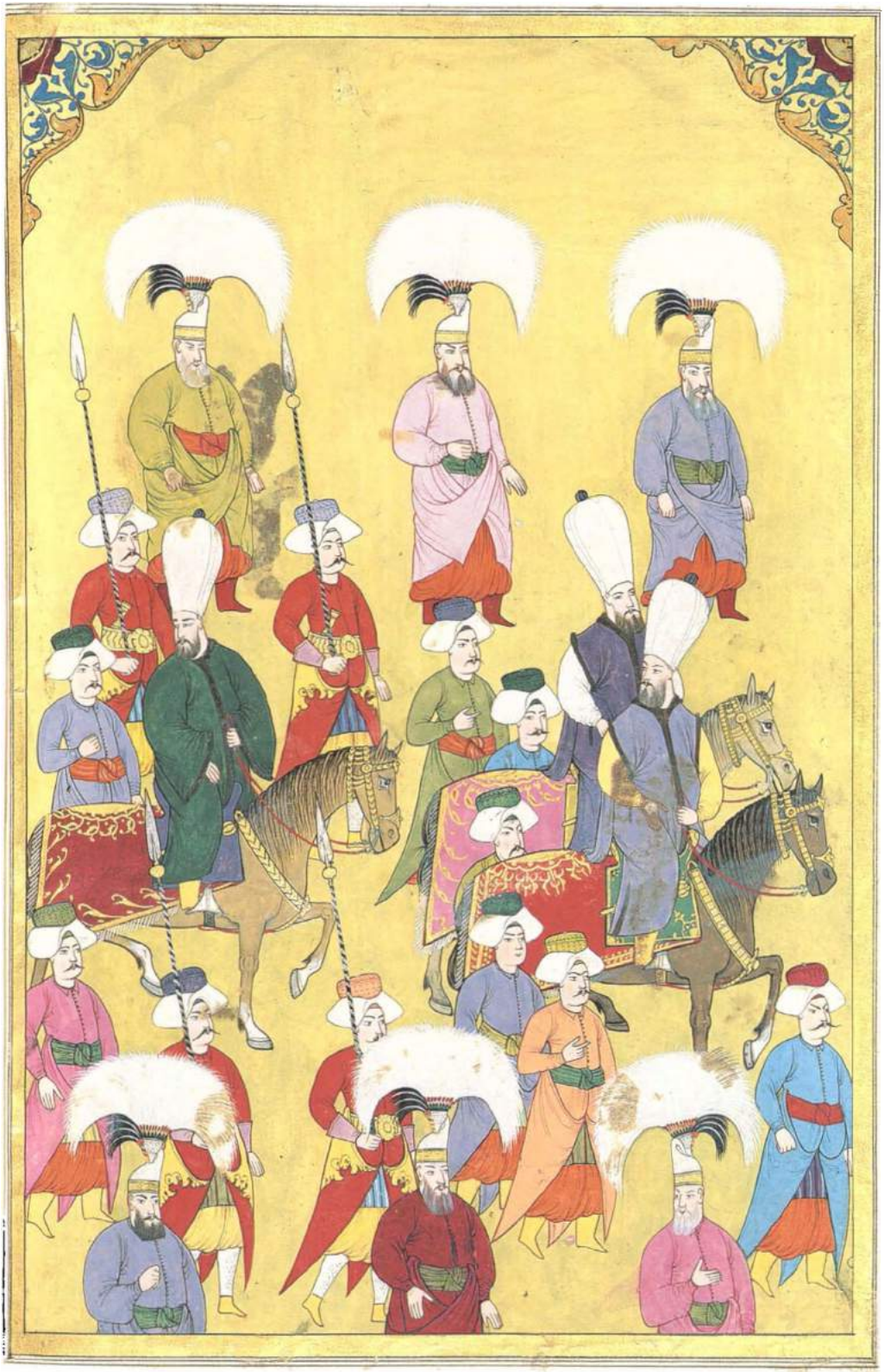

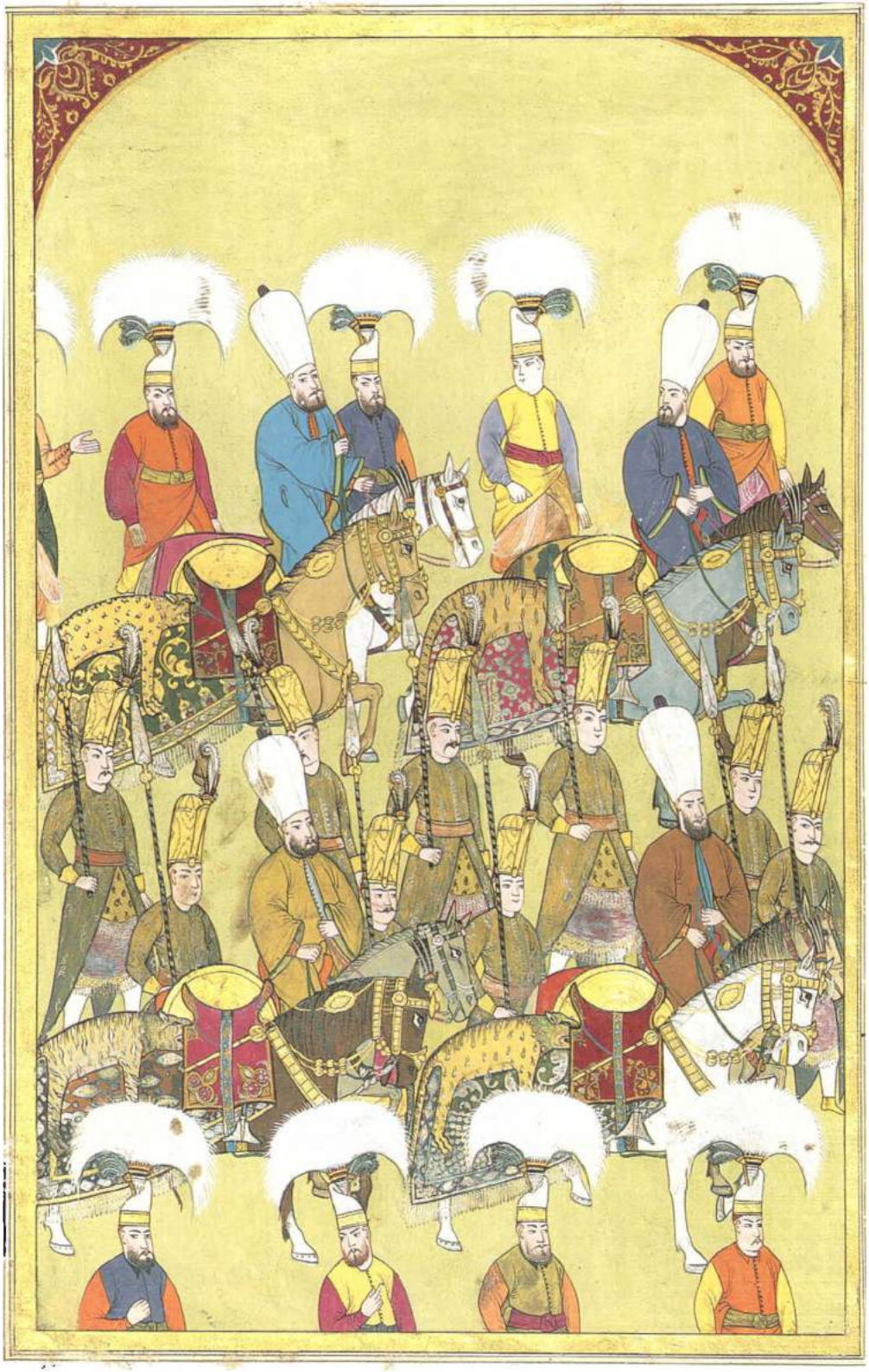

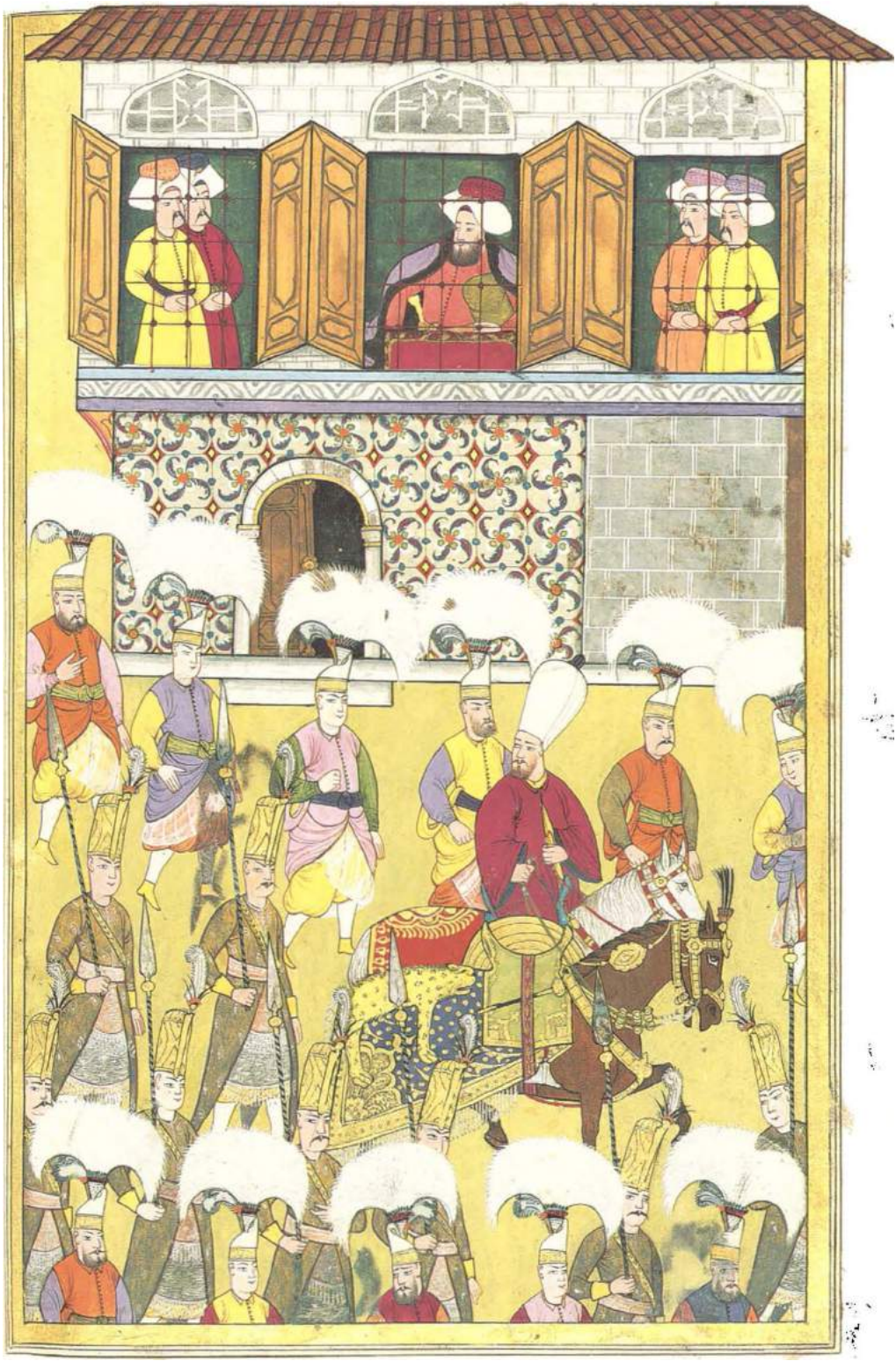

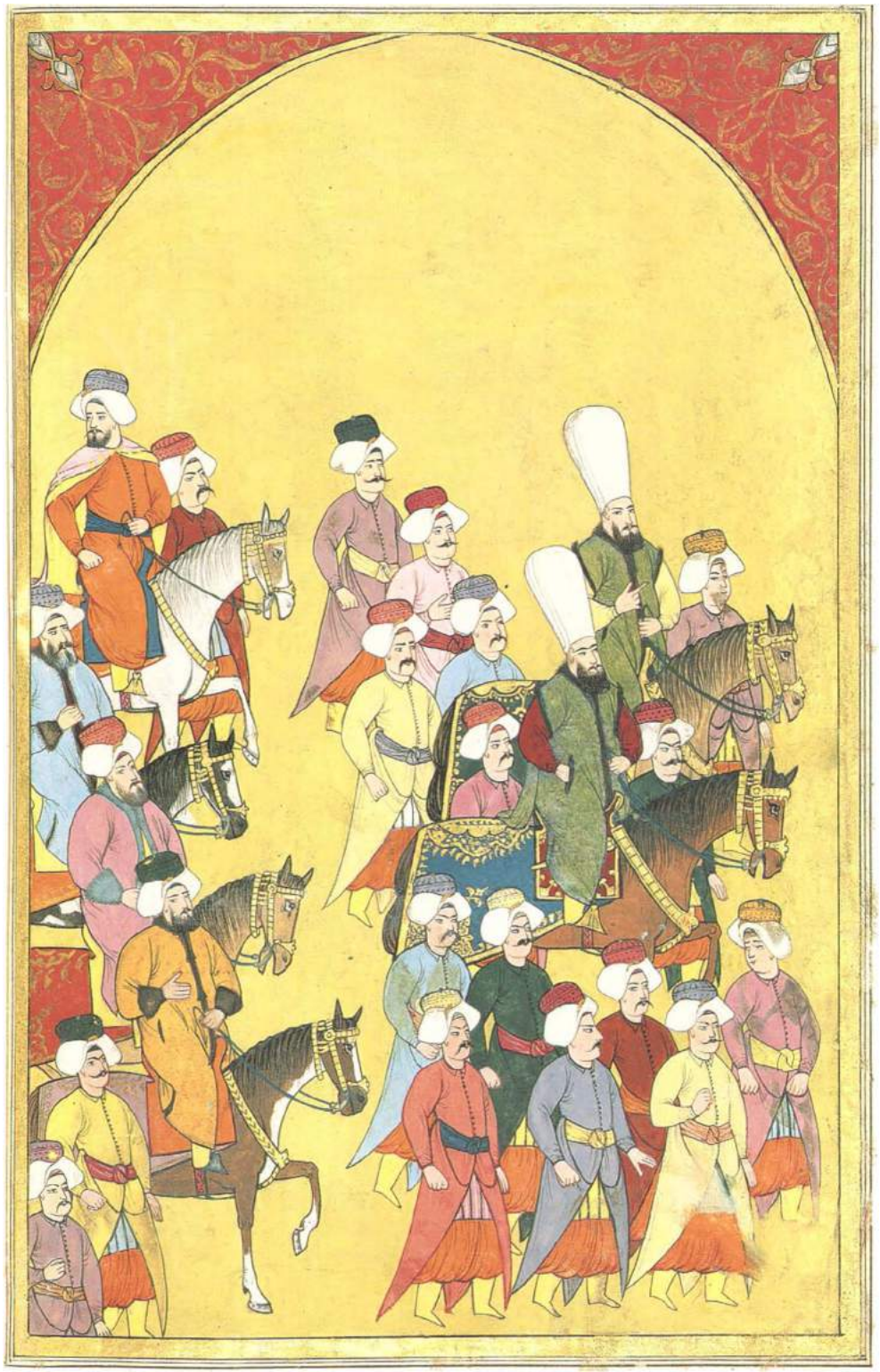

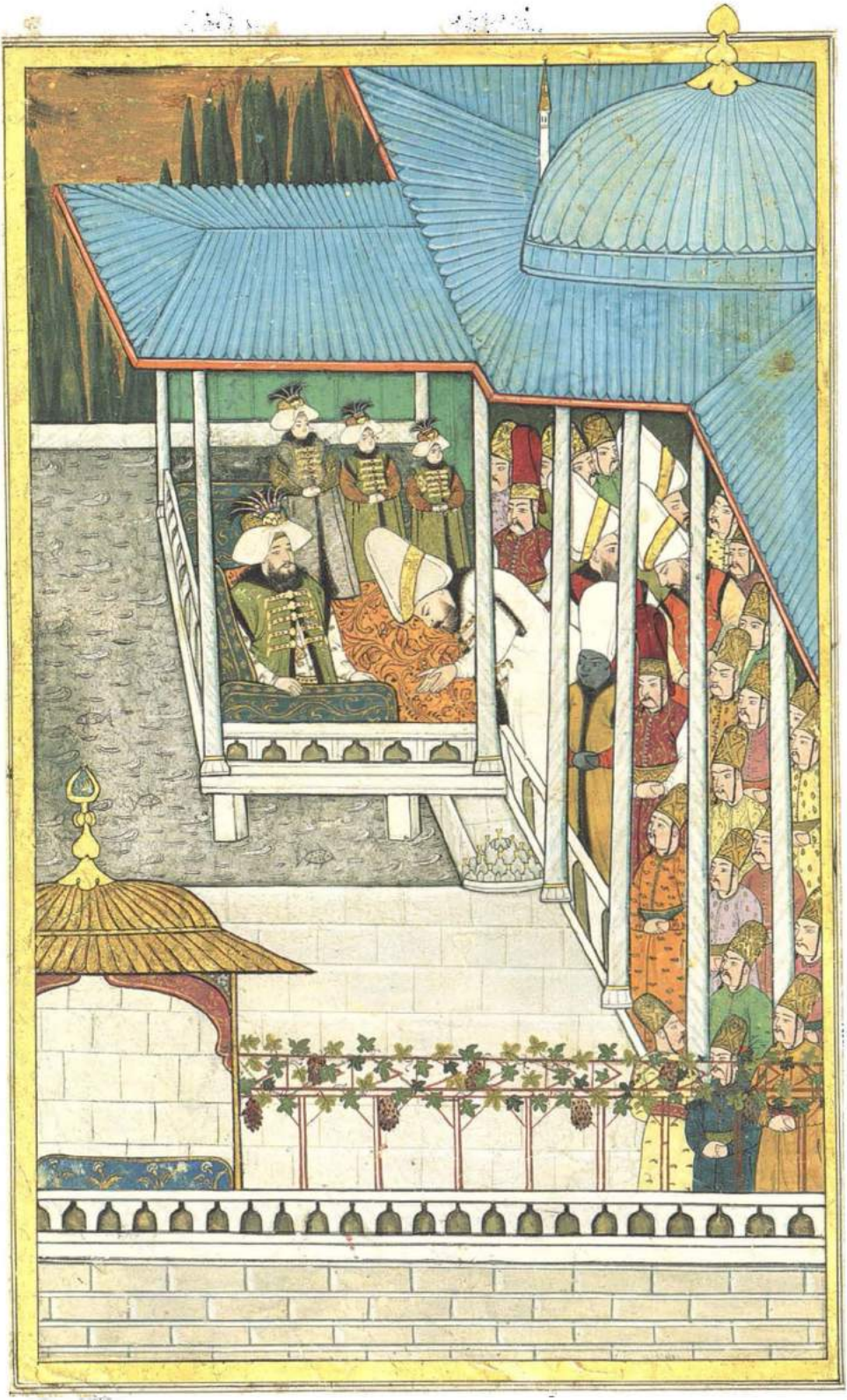

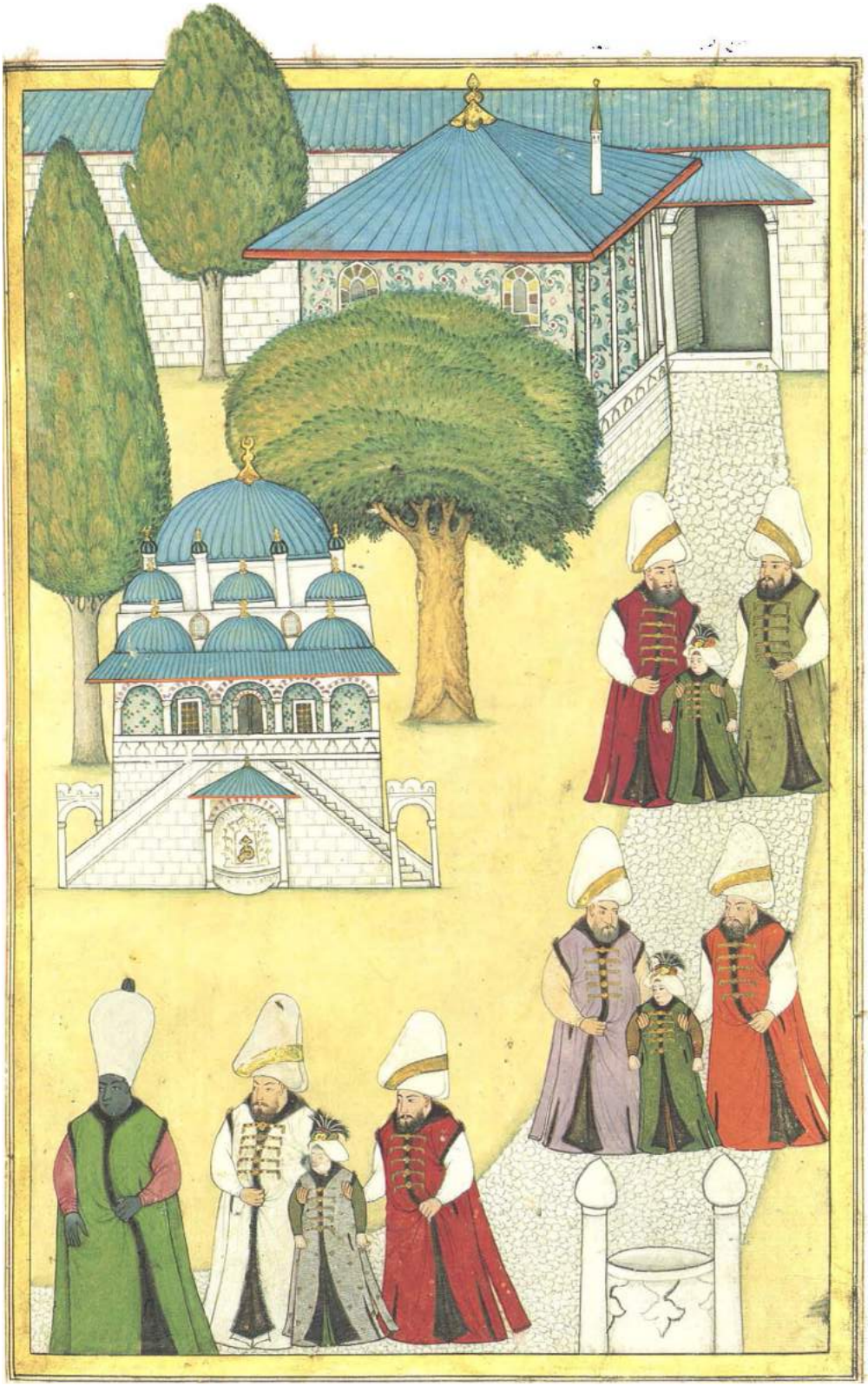

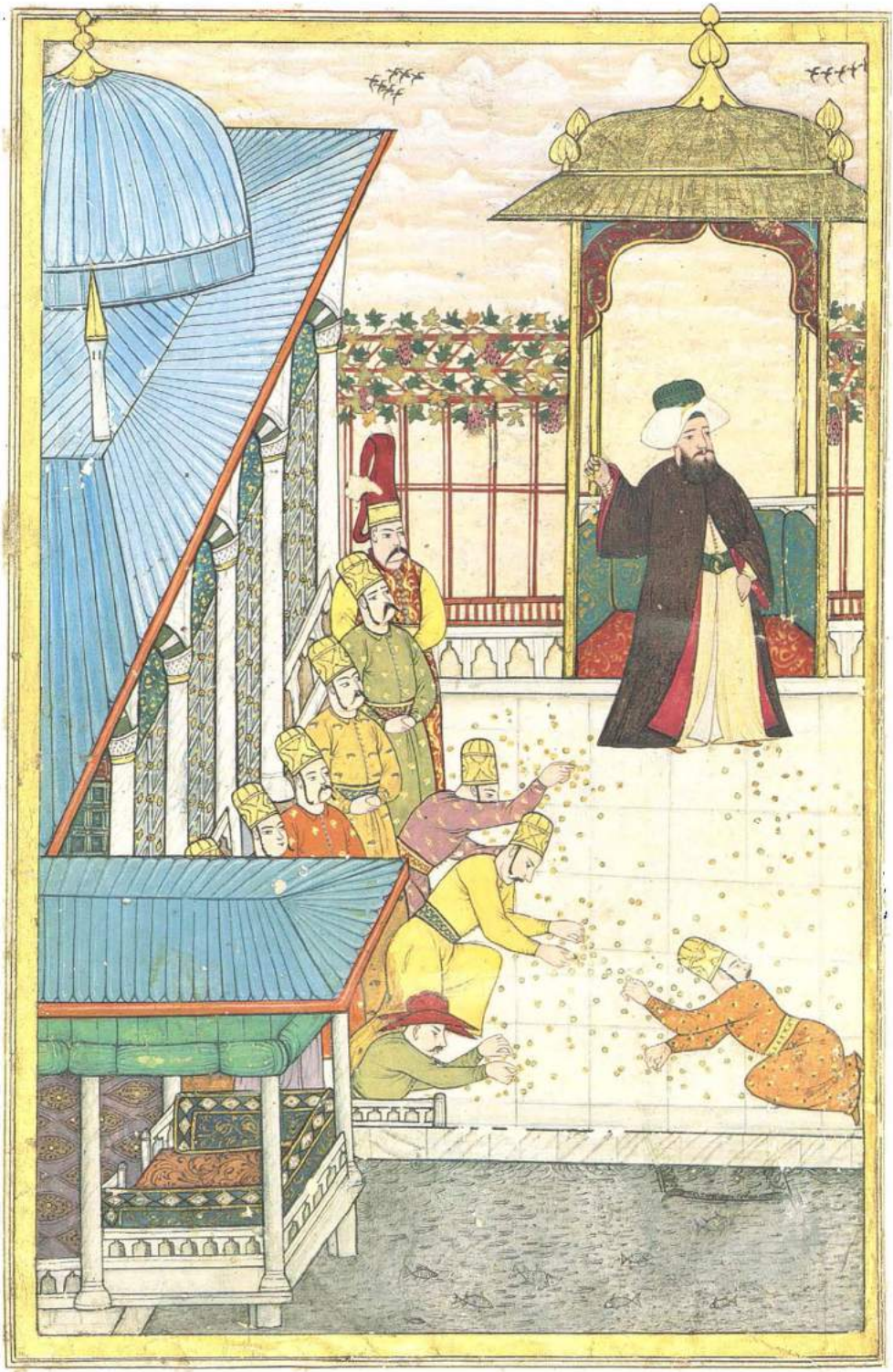

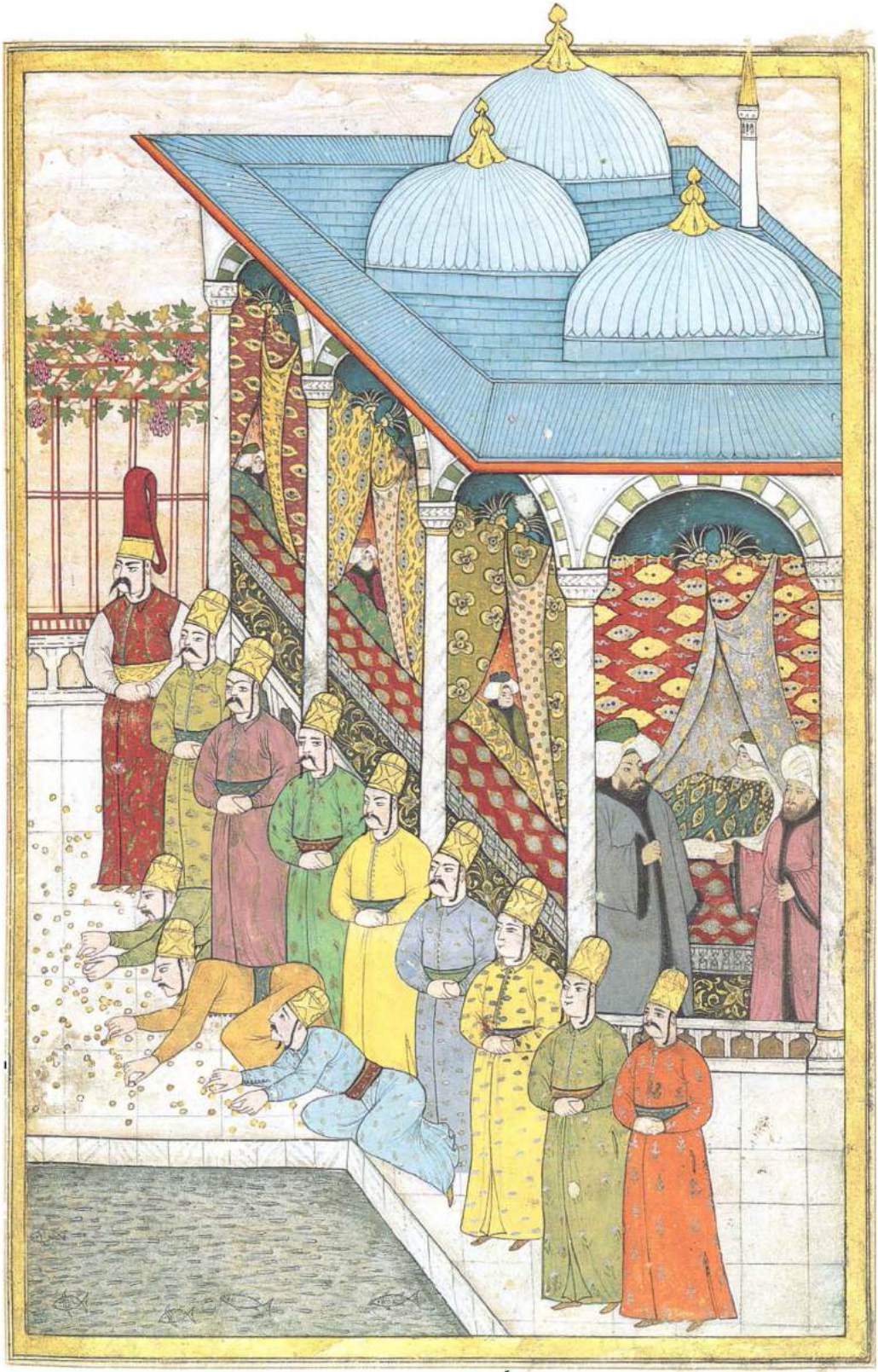

ÇEVİRİYAZILI METİN

ÇEVİRİYAZILI METİN ALFABESİ ÜZERİNE

Eski metinlerin ilmî sayılan yayımlarında genel olarak özel işaretli bir alfabe kullanılagelmiştir. Bu uygulama esas itibariyle harf aktarımı (transliteration) esasına dayanır ve metnin yazılmış bulunduğu alfabenin işaretlerini tanıtmayı amaçlar. Ancak çeviriyazının asıl amacı kullanılan yazı sisteminin grafik imkanları, bunun yanı sıra benimsenmiş imla uygulamaları ile bir metnin morfolojik tahlilini yapmak ve onu anlamca açıklamaya çalışmaktır. Asıl olan metnin doğru okunmuş, yani anlaşılmış olması ve doğru anlaşılmasını sağlayacak bir düzenlemeyle sunulmuş bulunmasıdır. Böyle olunca metnin kaleme alındığı farklı alfabe hakkında bilgi sahibi olmayanlar için özel işaretlerin bir değeri bulunmaz ve dolayısıyla bunların kullanılmamış olması çeviriyazılı metin için eksik ve kusur sayılmaz. Bu eserin tıpkıbasımı daha önce yapılmıştır; isteyenler ona bakarak okumanın sıhhatini, dolayısıyla metnin ne derecede anlaşılmış olduğunu kontrol edebilirler; ama bunun çok önemli bir şartı vardır, o da Vehbî'nin, sultan düğününün ihtişamını sergileyebilmek için kullandığı olabildiğince sanatlı ve alabildiğince süslü dilinin kelimelerini bir bir değerlendirerek onları kendi anlam alanları içine yerleştirebilmek, kısaca metni anlayabilme çabasını göstermektir. Bizim yaptığımız da öncelikle bu birincil şartı yerine getirmek olmuştur.

Metnin fonolojik yorumu, XVIII. yüzyıl Türkçesi üzerindeki araştırmalarımızın genel sonuçlarını yansıtır. Bununla birlikte bu yorum dilciliğin özel konuları açısından tartışmaya açıktır. Kullanılan birkaç işaret şunlardır:

^ : Ünlü uzunluğunu gösterir. Eski nesir dilinde, en az şiir dilinde olduğu kadar önemi bulunan bir ses unsurudur.

‘ : Eski alfabede "ayın" denilen sesin işareti olarak belli yerlerde ve durumlarda kullanılmıştır.

’ : Eski alfabenin "hemze" adlı işareti yerine gerekli görülen durumlarda kullanılmıştır.

ķ : Çoklukla uzun ünlüden önce [*ķâbil, ķâim, ķânûn, maķâm, ķîr* "zift", *naķîb, tedķîķ, terakķî* gibi], kimi kelimelerde de uzun ünlüden sonra [*reſîķ, tevſîķ* gibi] kalın okunan k için kullanılmıştır. Bu 'noktalı k'ye yer verilmekle, bir yandan kelimenin doğru telaffuz edilmesini sağlamak [krş. *zîķ-dîk, tedķîķ-teşkîk, tazyîķ-tahrîk*], öte yandan kimi kelimelerin [ķânûn "yasa"- kânûn "ateşlik, ateş ocağı" gibi] aslında sesteş olmadıklarını belirtmek gibi iki amaç gözetilmiştir.

ġ : 'Kalın g' yerine aynı amaçlarla kullanılmıştır [ġâşiye, iştiġâl, ġül "gulyabani", meşġûl, tergîb, sağîr gibi; krş. dergâh, gû, güy, rîg "kum"].

[BAŞLANGIÇ]

[1b] Hamd ana ki nüh sipihr-i manzûr
Sun' ile yapıldı sûr-der-sûr

Ol dâver-i mülk-i lâ-yezâlî
Razzâk-ı esâfil ü eâlî

Kim emrine oldu ser-nihâde
Niçe şeh ü niçe şâh-zâde

İhsânı ziyâfet-i amîme
Mebzûl çü ni'met-i velîme

Bast-ı niam etmede kemâhî
Ol rûzî-bahş-ı murg u mâhî

Bir vakf ribâtıdır bu dünyâ
Konup göçen oldu gark-ı âlâ

Mihmangededir bu âlem-i hâk
Hân-sâlârı hıdîv-i "levlâk"

Ol şâh-ı serîr-i "lî maallâh"
Kim bendesidir niçe şehenşâh

Beş vaktteki ezân iḳâmet
Oldu ana pencgâne nevbet

Kim sünnetini ederse icrâ
Sünnet düğünüdür ana ukbâ

Ol şâha edip hediyye takdîm
Saçıverelim leâl-i teslîm

Yâ Rabbi aleyhi salli ve'l-âl
Ve'l-itreti mâ tele'lee'l-âl

❁

Ey mutrıb-ı şevk sal terâne
Kıl sâzına kilki tâziyâne

Kâğıtta nişân-ı târ-ı mıstar
Santûrda zîr ü bemme benzer

Kollu dividi getir miyâna
Kıl hâmeni tîr ol kemâna

Âheng-i nevâ-yı pür sürûr et
Söylet kalemin nefîr-i sûr et

Eyle bana nây-ı kilki dem-sâz
Tâ kim bir ağızdan edip âġâz

Vassâf olalım şeh-i cihâna
Raks ettirelim geri beyâna

Sultân-ı zamâne Hân Ahmed
Muhyî-i şerîat-i Muhammed

Dâdâr-ı zamân halîfetu'llâh
Kim çarh ana nüh-hazîne hargâh

Ol zıll-ı Hudâ şeh-i keremver
Yok misli çü sâye-i Peyem-ber

Ḳânûnunu uydurup usûle
Peyrev işi sünnet-i Rasûl'e

Cem-mertebe şehriyâr-ı mansûr
[2a] Kim oldu zamânı mevsim-i sûr

Kim gördü zamânı gibi eyyâm
Her bir günü halkın oldu bayram

Bir pâdişehin zamânı böyle
Râhatgede oldu muydu söyle

Vaktiyle çıkıp kula mevâcib
Bezl etmede âleme revâtib

Ol etti ayâr-ı mülkü tenḳîh
Vaktinde olundu sikke tashîh

Ahvâl-i cihâna var vuḳûfu
Anlanmaz iken çü hatt-ı kûfî

Dîn yoluna eyleyip meġâzî
Nâmın kılıcıyla etti Ġâzî

Râhatte zamâne sâyesinde
Âsûde cihân himâyesinde

Sulh ile cihânı etti mesrûr
Kendi dahı sonra eyledi sûr

Ta'mîm-i safâ garaz cihâna
Sûr oldu arada bir bahâne

Şehzâdelerini sünnet etti
İn'âm ile şükr-i ni'met etti

Çün müstaid oldular hıtâna
Sûr eyledi şâh-zâdegâna

Oldukta be-ittifâk-ı tedbîr
Menzilgeh-i sûr Sâha-i tîr

Oldu o fezâ-misâl gülşen
Çâdır çiçeği ile müzeyyen

Ok gibi yeleklenip hevâya
Doğruldu halâyık ol fezâya

Halk aktı ana misâl-i enhâr
Oldu meydân çü bahr-ı zehhâr

Âdem deryâsı oldu sahrâ
Her hayme birer cezîre gûyâ

Hurşîd ile Meh değil nümâyân
Sînî dizilir şebân u rûzân

Bir gûne ziyâfet etti halka
Kim süfre çekildi şânı u şarka

Meydânda pîş-gûy felekler
Hizmette zülüflüdür melekler

Şems ile kamer değil nazarda
Tablayla durur pilâv ve zerde

Saḳḳâlık edip sehâb-ı mümtır
Kırbayla ziyâfete su taşır

Ben edemem ol sımâtı takrîr
İdrâkini eyle çâşnî-gîr

Nâr-ı şafaka tutup verir tef
Mihr ü mehi Zühre eylemiş def

Çarh etti amûd-ı subhı ber-ser
Üstünde güneş sebûya benzer

Sanman ki olurdu geh savâık
Sektirme top attı ra'd-ı bânk

Ra'd ile sipihr eyler efgân
Kûs-ı şehe sanki oldu kazġân

Bu berk midir k'olur sebük-tâz
Cân-bâz mı yohsa hatve-perdâz

Meh mi reg-i ebr-i âsümânda
Gerdûne mi yohsa nîsmânda

Gerdûnda kamer mi cilve-peymâ
Kalyon mu yürür havâda âyâ

Serv üzre göründü mâh-ı nevvâr
Bâlâ-yı sütûnda miġzelî-vâr

Seyyâre-feşân olup fişekler
Çün berḳ-ı cehân idi tüfekler

Oynardı kılıçla berḳ-ı çâlâk
Birbiri içinde çenber eflâk

Ebr ile edip reşâşe-pâşî
Çarh oldu meğer tulumcu başı

Kala yürüyüp nezâket ile
Kal'-ı cebel oldu himmet ile

[2b] Meydân olup arsa-i kıyâmet
Dağlar mı yürür nedir bu hâlet

Ol sûrgeh içre nahl-ı sûrî
San Tûr'da gül-nihâl nûn

Üstündeki jâledâr u dil-cû
Gül maşrabadır çil akçe memlû

Cündîler ederdi germ-tâzî
Mânend-i şühüb cirîd-bâzî

Atlı yaya etti arz-ı cevlân
Hayyâl-i hayâle kaldı meydân

Anlar da çıkıp birer ikişer
Hâmeydi edhem-i muzammer

Her nev-heves etti arz-ı cünbüş
Düştü yola leng ü lûk ü dah çüş

Ağaçtan at idi kilk-i bârîk
Oğlancık oyuncağı değil lîk

Târîh deyip Derî vü Tâzî
Zu'munca ederdi meşk-i bâzî

Meydânı tehî sanıp atıldı
Keç tîr gibi ayakta kaldı

Hâmeyle olurdu rahş-rânî
Tiryâkî koşusu sanma anı

Vehbî ile Râşid-i sebük-tâz
Etti kasabât-ı sebki ihrâz

Meydânı bir iki kimse aldı
Gaynlan sâye gibi kaldı

Rûz âhır olup bu hâlet ile
Şeb geldi nehâr sûretiyle

Çün mihr-i vücûd-ı şâh-ı fîrûz
Tahtı Hamel eyledi şebi rûz

Meşaller olup çü mihr-i enver
Oldu gece gündüze berâber

Kandîllerin eşi'asından
Şeb oldu misâl-i subh-ı rûşen

Gece yem-i nûr edip telâtum
Etti karayı nezâreden güm

Çıkmasa seher güneş bürûza
Mehtâb-ı fişek bes idi rûza

Cûş etti tenûr-ı âb-ı âteş
Çâdır fişeği habâb-ı âteş

Pîrâmenine şerâre düştü
Eflâkin etekleri tutuştu

Püskürme fişekte oldu mahsûs
Sad reng misâl-i dümm-i tâvûs

Oldukça havâyî âsümân-rev
Pertâbı verirdi Kavs'a pertev

İndikçe zemîne nâgehânî
Olurdu kazâ-yı âsümânî

Kıldıkça fişek dolâbı devrân
Delv-i feleği ederdi hayrân

Döndükçe garb tâb verdi
Bostân-ı safâya âb verdi

Gerdende olup felâhan-âsâ
Çarh-ı feleğe taş attı gûyâ

Her şu'le-i delv püll-i cevvâl
Olmuştu dolâb-ı îde timsâl

Çün ok fişeği zuhûr ederdi
Behrâm-ı sipihri kör ederdi

Ejder fişeğiyle oldu her şeb
Sandûk-ı fişek çü Burc-ı Akreb

Âteş saçar idi ejder ağzı
Fıskıyyeler idi ejder ağzı

Çün koç fişeği ederdi natha
Eylerdi Hamel çü sevr sayha

Kestâne fişekleri husûsâ
Kızmış duramaz yerinde aslâ

Sıçrar çabalar misâl-i duhter
Kestânesi çatlamışa benzer

Reşk edip ana neheng-i bahrî
[3a] Kıt kıt boğulur fişeng-i bahrî

Humbâra hod etti halkı mebhût
Hâvanda tutuştu sanki bârût

Hâvanlar olup çü havz-ı ser-şâr
Fıskıyyedir anda cûş-ı envâr

Gurre mi şeb-i siyehte dâir
Çektirme midir karada sâir

El-hâsıl olup garîb seyrân
Bu sûru görenler oldu hayrân

Bî-minnet-i câm u sâḳî vü mey
Mest eyledi kâinâtı hey hey

Îd üstüne îd olup cihâna
Şekker-çeş-i şükrdür zamâne

Kavs-i kuzahı n'ola edip çeng
Nâhîd nevâya etse âheng

Bir böyle düğün görülmemiştir
Hiç böyle safâ sürülmemiştir

Gör tâli-i pâdişâh-ı dehri
Âzîn-bend etti kûy u şehri

Dehre sereyân edip sürûru
Ber-vefk-ı murâd oldu sûru

Esbâb-ı tarab tamâm mevcûd
Bî-çâre gam ancak oldu nâbûd

Allâh mübârek ede sûrun
Günden güne artıra sürûrun

Etsin keremiyle Hayy-ı bî-çûn
Şehzâdelerinin ömrün efzûn

A'vânına Hak nasîr olsun
Yardımcısına zahîr olsun

Kim anın olursa hayr-hâhı
Kıl mazhar-ı hayr yâ İlâhî

Dâmâd-ı mükerremin husûsâ
Kıl sâye-i devletinde ber-câ

Zîrâ o vücûd-ı nâzenînin
Ol Sadr-ı keremver-i güzînin

Vasf-ı keremi zebâna sığmaz
Deryâdır o nâvdâna sığmaz

Hâlis kuludur şeh-i cihânın
Kadrin bilelim efendi anın

Sadrü'l-vüzerâ vekîl-i mutlak
Hem-nâm-ı Halîl-i Hazret-i Hak

Zâtı bize mâye-i safâdır
San âyet-i rahmet-i Hudâ'dır

İhlâsı cibillî lutfu hılkî
İhsânı ile kul etti halkı

Sıdk ile duâ-yı hayn her gâh
Dünyâya farîza oldu bi'llâh

Yâ Rabbi be-hakk-ı şer'-i ḳâim
Kıl mesned-i devletinde dâim

Vehbî yetişir suhan-dırâzî
Itnâbdan eyle ihtirâzı

Dedikse sözün safâ-yı cândır
Kim dedi sana bizi usandır

Nazmın tutalım ki ıkd-ı gevher
Nesrinle de kıl nisâr-ı cevher

Düş râh-ı meâle iz azıtma
Yolsuzluk edip yabana gitme

Çün nesr ile oldu bundan akdem
Fermân-ı Cenâb-ı Sadr-ı a'zâm

Kıl nesr-i ferâid-i maânî
Vasf eyle vaḳâyi'-i hıtânı

Sad şevk ile ol fesâne-pervâz
Eyle o menâkıba ser-âġâz

"Hak dôst" deyip misâl-i abdâl
Bu vech ile eyle bast-ı akvâl

Çırpıp elinin birin birine
Bir kıt'a oku gazel yerine

Kıt'a
Bu ni'metin edelim şükrün anlayıp kadnn
[3b] Halîfe-i Samedî Pâdişâh-ı devrânın

Ki oldu her günümüz şevk ile düğün bayram
Zamân-ı emn ü amânında ol Cihânbân'ın

Cihân efendilerinin görüp mürüvvetini
Gözü açıldı yüzü güldü halk-ı dünyânın

Komadı gerd-i keder zerre denli dillerde
Safâ-yı seyri bu sûr-ı sürûr-bahşânın

Bu sûru görmedin ise yazık sana gâfil
İşit beyân edeyim bâri vasfını anın

[GİRİŞ]

Vaktâ ki ol hudâvend-i cihân, râhat-cûy-ı cihâniyân, âb-rûy-ı Âl-i Osmân; mefhar-ı mülûk-i ma'delet-âyîn, pâdişâh-ı rûy-ı zemîn; İskender-i sâhib-serîr, sâhib-kırân-ı âlemgîr; muhyî-i sünnet-i Ahmediyye, medâr-ı kıyâm-ı şerîat-ı Mustafaviyye; halîfetu'llâhi alâ halîkatin fî aktâri'l-arzı bi't-tûli ve'l-arz; hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, semiyyü seyyidi's-sekaleyn; es-sultân ibni's-sultân ibni's-sultân; Ebu'n-nasr ve'l-meġâzî, es-Sultân Ahmed Hân el-Ġâzî; ibnü's-Sultân Mehemmed Hân ibnü's-Sultân İbrâhîm Hân, *–Eyyeda'llâhu devletehu ilâ âhıri'z-zamân–* Hazretleri'nin hengâm-ı cülûs-ı meymenet-me'nûslanndan beri mıskala-i tebâşîr-ı sabîhatü'l-îd-i sa'd ü ikbâlleri âyîne-i eyyâmdan zulmet-zidây-ı ekdâr-ı idbâr olup pertev-i şimşîr-i zafer-cevherleri zulmet-sarây-ı cihânı âlem-i nûr ve demdeme-i kûs-ı celâlet-i dâfiu 'l-büûslan mâtemgede-i kulûb-i kâinâtı sarây-ı sûr etmeğin halk-ı cihân himâ-yı himâyetinde âsûde ve fitne-i devrân sâye-i bîd-i seyf-i hadîdinde gunûde olmağın havâtır-ı nâs şevâhid-i zevk u safâya me'nûs u meşġûf ve tıbâ'-ı şevk-istînâs esbâb-ı tarab-ı gam-fersâya me'lûf olmuş idi. Zamân-ı devlet ve ahd-i saâdetlerinde şân u şevket ve ikbâl ü celâletlerin isâbet-i aynü'l-kemâlden sıyânet için ber-muktezâ-yı hikmet-i hafiyye-i İlâhiyye hevl-engîz-i havâtır-ı erbâb-ı harb u sitîz olan Nemçe istidrâcından mâadâ ukde-i hâtır nâ-peydâ idi. Ol şûr u şürûr dahı zamân-ı kalîlde sûr u sürûra mütebeddil ve humâr-ı humûr-ı harb u kifâh neş'e-i râhat-bahş-ı sulh u salâha mütehavvil olup menşûr-ı meserret tecdîd ve kalem-rev-i safâ vü ferhat ibâd-ı Müslimîn'e inâyât-ı aliyye-i Sultân-ı memâlik-i ezeliyye kıbelinden mâlikâne vü te'yîd kılınıp âlem hayât-ı tâze ve şevk-ı cedîd buldu; husûsâ,

Li-münşiihî

Halkı İstanbul'un ol mertebe mesrûr oldu
Sûrunun dâiresi dâire-i sûr oldu.

Pes imdi "Ravza-i zâtü'n-nazra-i saltanattan bâlâ-keşîde-i feyz-nümâ-yı izz ü alâ ve çâr-bâğ-ı sülâle-i hilâfetten ser-nümâ-yı ekmâm-ı *şeceretün aslühâ sâbitün ve fer'uhâ fi's-semâ*' olan ağsân-ı gül-nihâl-i izz ü ikbâlin münbit-i ezhâr-ı kemâl ve müsmir-i berg ü bâr-ı istikmâl olmaları içün felâhat-nâme-i ahkâm-ı dîn-i Ahmedî üzere birer şâhı ser-bürîde-i kârd-i bâğbân-ı şerîat kılınmağa bundan dil-küşâ-ter eyyâm-ı bahâr-ı i'tidâl olmaz, ya'nî ecell-i mevâhib-i Rabbü'l-maşrıkayn ve semere-i nahl-ı peyvendî-i izdivâc-ı ebeveyn olan şâh-zâdegân-ı cüvân-bahtın sünnet-i seniyye-i İbrâhîmiyye ile istinân ve ser-i engüşt-i râha-i İslâmları reng-i pezîrefte-i hınnâ-yı hıtân kılınmasına bundan a'lâ [4a] za-

mân-ı ferâgat intihâz-ı fırsat olunmaz" deyi tahdîs-i ni'met ve ta'mîm-i zıyâfet-i meserret ve tertîb-i velîme-i sûr-ı hümâyûna retîme-bend-i niyyet olmuşlar idi. Binâberîn anâsır-ı ecsâm-ı şevket ve erkân-ı mebânî-i rasîsü'l-eyvân-ı devlet ve ta'vîz-i çar-kul-i bâzû-yı sa-âdet ve tiryâk-ı ürbüâ-yı mu'tedilü't-terkîb-i hikmet-hâne-i kudret olan şeh-zâdegân-ı vâ-lâ-tebârük –ki her birinin vücûd-ı hümâyûnu rûh-ı ḳâleb-i rub'-ı meskûndur; *"Ḥafazahu-mu'llâhu Taâlâ"*–

Li-münşiihî
Nice şeh-zâde her biri anın
Nûrudur çeşm-i şâh-ı devrânın
Bâve-i nahl-i ırk-ı sultânî
Sâye-perverd-i zıll-ı Yezdânî
Evvelin şâh-zâdegân-ı güzîn
Dürretü't-tâc-ı nesl-i dâver-i dîn
Nâm-ı zî-şânı kim Süleyman'dır
Şâh-ı evreng-i izzet ü şândır
Nûr-ı şevket ruhunda lâmi'dir
Ufuk-ı bahta bedr-i sâtı'dır
Şimdiden eylemiş Hudâ anı
Lâbis-i efser-i Süleymânî
Hân Mehemmed'dir anlara sânî
Biriciktir ki yoktur akrânı
Pâdişeh-zâde-i mükerremdir
Zâtı ikbâl ü bahta tev'emdir
Zât-ı pâkinde bir necâbet var
Tıynetinde hamîr-i şevket var
Benzemez ana bir saâdetmend
Ola Hân Mustafâ meğer mânend
Çeşm-i bînâ-yı şevket ü şândır
Kurretü'l-ayn-ı şâh-ı devrândır
Eylemiş anı Ḥayy-ı bî-endâd
Meymenetle saâdete hem-zâd
Çârümîn şâh-zâdegân-ı kirâm
Ki ana Bâyezîd olmuş nâm

Oldu zâtında nâmı gibi celî
Sırr-ı Sultân Bâyezîd-i Velî
Dahı bir tıfl-ı şîr-hâredir ol
Hele görsen ne mâh-pâredir ol
Cümlesini muammer ede Hudâ
Pâdişâh'a bağışlaya Mevlâ
An karîbi'z-zamân ede ihsân
Bir kaçın dahı Hazret-i Mennân

İşbu sene selâse ve isneyn ve miete ve elf mâh-ı Zi'l-ka'detü'l-mübârekesi müntasıfında yerâa -i dîvânî-rakam-ı racûliyyetleri tırâşîde-i kizlik-i şeñat ve muhâtab-ı kerîme-i *"Nün ve'l-kalemi ve mâ yesturûn" –Aleyhi't-tahiyye–* nin sünnet-i seniyyesi üzere hıtânlanna mübâşeret olunup, sevâlif-i ezminede bu gûne sûr-ı pür-sürûr-ı encümen-pîrây vuķû u zuhûr oldukta etrâf-ı memâlik-i İslâmiyye ve aktâr-ı bilâd-ı Osmâniyye'de alem-efrâz-ı hükûmet olan şürefâ vü hânân ve vüzerâ-yı izâm u mîr-ı mîrân ve sâir a'yân-ı devlet ve müteayyinân-ı defterdârân u ummâlân-ı kalem-rev-i saltanat îfâ-yı hak-güzârî-i şükr-i ni'met ve icrâ-yı merâsim-i tehniyet etmeleri bâbında fermân-ı şerîf-i âlî-şân ile irsâl-i berîd-i beşâret ve îsâl-i nüvîd-i meserret olunmak kavânîn-i kadîme-i devlet-i müstedîmeden olmağın her kelâmı mâ fi'z-zamîr-i husrevâneyi nâtık bir fermân-ı mütehattimü'l-iz'ân ve cünbiş-i aklâmı şîve-i i'lâm-ı irâde-i hümâyûna mutâbık nahl-i sûrî-i nûr-efşâna nişân olan; sofra-keş-i ziyâfet-hâne-i cûd u kerem, [4b] veliyyü'n-niam-ı Halîliyyü'l-bezl-i âlem; fermân-fermâ-yı memâlik-i İslâm vekîl-i mutlak-ı Pâdişâh-ı enâm; câmiu'ş-şümül-i esbâb-ı intizâm, imâme-i sübha-i Süreyyâ-nizâm-i vüzerâ-yı izâm; dest-ârây-ı destûrî, sadru's-sudûr-ı ma'nevî vü sûrî, dâmâd-ı şehriyârî, mahrem-i harem-sarây-ı esrâr-ı cihan-dârî; vezîr-i a'zam, düstûr-ı efham; müşîr ü müsteşâr, kâm-bahş u kâm-cûy u kâmgâr; nâzım-ı menâzımu'l-umûr, muslih-i mesâlihu'l-cumhûr

Nazm

Nesak-sâz-ı umûr-ı mülk ü millet
Amîdü'l-mülk-i sadr-ârây-ı devlet
Şeref-bahşende-i sadr-ı muallâ
Nizâm-ı âlem İbrâhîm Pâşâ

Hazretleri taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden hâlâ Devlet-i Aliyye'de mesned-ârây-ı riyâset ve tenhâ-nişîn-i halvetgâh-ı mahremiyyet; ser-defter-i erbâb-ı berâat, Utârid-i âsümân-ı Dîvân-ı saltanat; ashâb-ı kemâlin ercümendi, Reîsü'l-küttâb Mehemmed Efendi'nin ka-

lem-i nâdire-senc-i anberîn-rakamı ile mazmûn-ı mezkûrda mekâtîb-i bedîatü'l-esâlîb-i belâgat-ihtivâ tahrîr ü imlâ ve etrâf u eknâfa işâat-i peyâm-ı meserret-fermâ kılındı ve ol mektûb-ı dâfiu'l-kürûb vakt-ı iktizâda düstûru'l-amel-i erbâb-ı düvel olmağ içün bi-ibâretihi nakl olundu.

Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den vüzerâ-yı etrâfa gönderilen mektûb-ı bedîu'l-üslûb sûretidir.

"İnhâ-yı muhlisâne budur ki: a'zam-ı selâtîn-i izâm ve ekrem-i havâḳîn-i kirâm; şehriyâr-ı vâlâ-maḳâm ve şehenşâh-ı gerdûn-gulâm; şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, kerâmetlü efendimiz Pâdişâh-ı İslâm *–Eyyeda'llâhu Taâlâ ensârahu ve a'vânehu ilâ yevmi'l-kıyâm–* Hazretleri'nin atıyyât-ı behiyye-i Cenâb-ı feyyâz-ı müteal ve mevâhib-i seniyye-i Hazret-i vâhibü'l-âmâl olan sülâle-i tâcdârî ve selîl-i nebîl-i lâzimü't-tebcîl-i kâmgârîleri; neyyir-i âsümân-ı dîn, zîbende-i tâc u nigîn; şeh-zâde-i şevket-nişân, Sultân Süleymân-ı zamân ve lâyık-ı tâc u dâverî, serv-i riyâz-ı serverî; nîk-hısâl ü ercümend, Şehzâde Sultân Mehemmed ve zîver-i taht u saltanat, revnak-ı mülk ü memleket; mâh-ı semâ-yı ıstıfâ, Şehzâde Sultân Mustafâ ve nev-res nihâl-i saltanat, rahşân hilâl-i izz ü baht; bâzû-yı ikbâl-i saîd, Şehzâde Sultân Bâyezîd Efendilerimiz *–Tavvela'llâhu umrahüm ve edâme bi-devâmi saltanatihî ebîhîm izzihim–* Hazretleri'nin âbyârî vü perveriş-i inâyet ü ifzâl-i Hudâvend-i lâyezâl ile revnak-efzâ-yı hadîka-i izz ü ikbâl ve zînet-bahşâ-yı ravza-i saâdet ü iclâl olan nihâl-i huceste-fâl-i vücûd-ı saîdleri ictinâ-yı hıtân-ı meymenet-iştimâle ḳâbil ü müstaid olmağla icrâ-yı merâsim-i İslâm ve iḳâmet-i sünnet-i seniyye-i Hazret-i Seyyidü'l-enâm – *Aleyhi efdalü's-salât ve ekmelü's-selâm–* içün bi-tevfîki'llâhi'l-meliki'l-latîf işbu sâl-i meymenet-redîf fasl-ı harîf ü mevsim-i latîfinde tertîb-i levâzım-ı sûr-ı hıtâna mübâşeret ü kıyâm olunup ve bu gûne sûr-ı fâyizü's-sürûr vuḳûunda vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve ümerâ-yı zevi'l-ihtirâm ve sâir a'yân-ı devlet-i ebed-peymân icrâ-yı merâsim-i tehniyet ile îfâ-yı şükr-i [5a] ni'met kavânîn-i kadîme-i hasene-i devlet ve kavâid-i müstedîme-i müstahsene-i saltanattan olduğuna binâ'en bu sûr-ı mûcibü'l-hubûru i'lân u işâat içün mektûb tahrîr ü irsâl olunmuştur. İnşâallâhu'l-vedûd, lede'l-vürûd, bi-fazli'llâhi Taâlâ, gıbta-fermâ-yı ıkd-ı Süreyyâ her biri kurretü'l-ayn-ı nizâm-ı dünyâ ve bâis-i itmi'nân-ı kulûb-ı a'lâ vü ednâ olan şeh-zâdegân-ı çehârgâne-i bülend-âşiyânenin akd-ı sûr-ı vâhidde intizâm-ı hıtân-ı meymenet-zamânlan havass u avâma neşât-efzâ ve mahz-ı ni'met-i uzmâ ve ayn-ı inâyet-i kübrâ olduğu zâhir ü hüveydâ olmağın îfâ-yı şükr-güzârî-i ni'met ve icrâ-yı merâsim-i tehniyete mübâderet buyurmalan me'mûldür" deyi taraf taraf mektûb-ı emr-üslûblar gönderilip ve bu velvele-i haber-i sürûr ile her şehrin dâire-i hisân dâire-i râmişgerân-ı sûra döndürülüp kâffe-i enâm hissemend-i nevâle-i safâ ve ta'mîm-i

niam-ı ferhat ile el-hamd-hân-ı sofra-i duâ vü senâ kılındı.

Ve içlerinden hudâvendgâr-ı sâbık; cennet-mekân, Firdevs-âşiyân, merhûm ve mağfûr Sultan Mustafâ Hân *–Tevecceha'llâhu bi-tâci'l-gufrân fi erâiki'l-cinân–* Hazretleri'nin dürre-i efser-i ismet, yetîme-i kılâde-i iffet kerîme-i mükerremeleri Emetullâh Sultân Hazretleri'ni şeb-çerâğ-ı dûdmân-ı ibtihâcı ve âfitâb-ı maşnık-ı izdivâcı kılmak musammem-i tab'-ı hümâyûn-ı şehriyâr-ı cihân-küşâ olan Vezîr-i mükerrem Sır Kulu Osman Pâşâ Hazretleri ve yine râbıta-i müsâheret-i pâdişâhî ile müfâhir ü mübâhî vezîr ibnü'l-vezîr Rakka Vâlîsi Kara Mustafa Pâşâ-zâde Alî Pâşâ-yı rûşen-zamîr ve yine pâdişâh-ı rahmet-penâh-ı müşârün-ileyh *–Emtara'llâhu sûhube gufrânehû aleyh–* Hazretleri'nin vâsıtatü'l-ıkd-ı sülâle-i tâhireleri Nu'mân Pâşâ halîlesi Âyişe Sultân Hazretleri'ni şakâyık-ı nu'mâniyye gibi pîrâye-i üşkûfe-dân-ı kifâeti kılmak melhûz-ı şehriyâr-ı âlî-tebâr olan Maraş Vâlîsi silâhdâr-ı sâbık İbrâhîm Pâşâ ve Donanmâ-yı nusret-ihtivâ-yı Sultânî ile Vidin Kal'ası ta'mîrine me'mûr olan Vezîr-i kâr-güzâr-ı sâf-zamîr Kapudân Süleymân Pâşâ Hazretleri şeref-i da'vet ile mümtâz ve mektûb-ı ta'zîm-üslûb-ı Âsaf-ı âlî-câh-ı câlibü'l-kulûb birle şâyeste-i tahsîs-i mürâsele-i ikrâm u i'zâz olunup tâziyâne-zen-i haylü'l-berîd-i müsâraat olmalan içün Sadr-ı âlî ağalan sefîr-i zebîr-i da'vet kılındılar.

❖

Ba'dehû müdâreke-i levâzım-ı sûr ehemm-i umûr olmağın sene-i mezbûre Ramazân-ı şerîfinin yirmi birinci Cumartesi günü istikâmet ile ma'rûf ve umûr-ı hâriciyyede sıfat-ı rüşd ü sedâd ile mevsûf Matbah Emîni Halîl Efendi sûr-ı hümâyûn emâneti ile hil'at-pûş-ı şerefmendî kılınıp ol günden tehyie-i levâzım ve ta'biye-i edevât-ı sûra âzim oldular.

Evvelâ gül-nihâlân-ı çâr-bâğ-ı saltanat, ya'nî şeh-zâdegân-ı cüvân-baht-ı âlî-himmet hazretlerinin her biri içün birer şeker bağçesi ve nahl-ı sûrî yapılmak bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağın Hadîka-i Hâssa-i Sultâniyye'de Hastalar Odalan ittisâlinde bir mahal ta'yîn olunup mühendis neccârlar ve üstâd nahlkârlar otuz kadar âhengerân ile ta'biye-i âlât-ı çûpîn ü âhenîne mübâderet [5b] ve üzerlerine hayme-pîrây-ı nezâret olan defterdâr-ı sâbık Mehemmed Pâşâ kethudâsı Mehemmed Ağa ma'rifeti ile ameleye ta'yîn-i ücret ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Çehâr-şenbe günü mübâşeret olunup ba'de't-tekmîl Sarây-ı Atîk'a nakline azîmet ve şeh-zâdegân-ı âlî-hazret dahı alay gecesi anda beytûtet ve ertesi mükemmel alay ile Sarây-ı Cedîd'e getirilmek niyyet olunmuş iken bu sûrette olan külfet ü usret ve zahmet ü su'ûbet mülâhazası niyyet-i mezkûreyi tebdîl ve azîmet-i ûlâyı vech-i âhara tahvîl eyleyip nahılların ve şeker bağçelerinin edevât ü âlâtı ve levâzım u mühimmâtı şimdiden Sarây-ı Atîk'a nakl olunup, Sultan Bâyezîd havlısı cânibinde olan sâhasına haymeler kurulup bâ-fermân-ı hümâyûn mâh-ı şevvâl'in dokuzuncu Selâsâ günü masla-

hat-ı nakl ü tahvîl tekmîlinden sonra üslûb-ı matlûb üzere me'mûr olduklan hizmete mübâşeret ve teşmîr-i sâid-i himmet eylediler.

Bu esnâda Sûr Emîni tarafından mu'tâd-ı kadîm üzere levâzım-ı zıyâfet-i sûr mübâyaası için sû be-sû âdemler ta'yîn olunup İznikmîd kazâsından on bin ağaç sînî ve Tekfûr Dağı ve Şehir Köyü ve İnecik ve Hudâvendgâr Sancağı'nda Küçük ve Yenice ve Taraklı ve Göl Pazarı kazâlarından bin ördek ve sekiz bin tavuk ve iki bin mikdân Mısır tavuğu ve üç bin decâce ve iki bin kebûter tehyie olundu. Ve şeker vazı için yüz aded mevlid tablası ve etrâf-ı sûrgâhta mâhiyyeler tertîbi için on beş bin şîşe kandîl ve on bin kandîl kutulan ve on bin şerbet kavanozları alâ vechi't-ta'cîl tahsîl olundu ve Hânendebaşı Burnaz Hasan Çelebî ma'rifetiyle cem' olunan hoş-terâne muganni vü hânende ve müntehab mutrib ü sâzendelerden seksen mikdân birbirine dem-sâz râmişgerân-ı dil-keş-âvâz tâze şarkı ve nev-îcâd besteler ile meşk-ı söz u sâz etmek için Hâs Bağçe'de Yalı Köşkü dervâzesi dâhilinde bir mahall-i muayyende her gün bast-ı dâire-i encümen ve tarh-ı nişîmen kılındı. Ve kol kol çengîlere elbise-i zer-kâr ihsân olunup niçe zor-bâz ve resen-bâz ve lu'bet-sâz etrâftan sûz-ı bâzâr-ı hünerleri olan hengâm-ı sûrda bulunmak hevesiyle gelip kimine ta'yînât verildi ve ba'zısı münâsib hâlleri olan ricâl-i devlete ta'yîn ve sûr için müheyyâ ettirildi. Ve meydân-ı sûrda temâşâyiyân ve lu'bet-bâzâna ta'yîn-i hudûd u sinor için mu'tâd üzere me'mûr olan kapu kethudâlan ve muhzır ağa neferâtı temâşâyiyân-ı sûrgâha havâle-i dûr-bâş-ı ta'cîz ü teşdîd ve sademât-ı sîne-kûb ile men' ü tatrîd etmeksizin meydân-ı sûru haddi tecâvüz ile tazyîḳ eyleyen reh-nişînândan yağlı tulumlar ile sûret-i suhre-bâzîde lede'l-ıktizâ tahliye-i tarîḳ için şübânân-ı turfa-heykel-i ney-enbân der-bagal şeklinde yüz yirmi nefer tulumcu nâmına eşhâs-ı udhûke-suver âmâde ettirilip meşînden kisvet ve şeb-külâh ve şalvâr ve sâir levâzım-ı şetâret-medârlan Sûr Emîni ma'rifetiyle ihzâr ve her birine ta'yîn-i revâtib-i mu'tâde ettirildi ve ḳânûn-ı kadîm üzere sadaḳât-ı ser-i şeh-zâdegân olmağ için evlâd-ı fukarâdan şeref-cûy-ı hıtân olan beş bin kadar sıbyâna kisveler fermân buyurulmağın [6a] Emîn-i Sûr tarafından mülâhazadan ziyâde libâslar tedârük ü âmâde kılındı.

❁

Mâh-ı şevvâl'in yirmi beşinci Penc-şenbih günü,

Li-müellifihî

Ki Sarây-ı Atîḳ'a şâh-ı cihân
Oldu şeh-zâdegânı ile revân
Ḳâmeti bir dıraht-ı nûr oldu
Aksi gûyâ ki nahl-i sûr oldu

İhtizâz etti nahl-i Tûr-âsâ
Oldu şeh-zâdegânı meyve ana
Hâsılı Pâdişâh-ı dâd-penâh
Dahı üç şâh-zâde-i Cem-câh

Sarây-ı Atîḳ sâhasında zînet-bahşâ olan nahl-ı sûn ve şeker bahçelerini temâşâ içün ba'de'z-zuhr sarây-ı mezkûr sâhasının dîbâc-ı çemenzâr-ı sebz-gûnunu pây-endâz-ı rahş-ı sabâhü'l-hayr-ı pîşânî-i azm-i hümâyûn ettikte erîke-pirây-ı gufrân merhûm Sultan Bâyezid Hân-ı Velî ibâdetgâhı civârında kasr-ı nev-tarh-ı dil-keş-zemîn dervâzesinde inan-keş-i karâr ve saf-beste-i yemîn ü yesâr olan bendegânı tevcîh-i nigeh-kûşe-i bende-nevâz-ı mülûkâne ile nâil-i iksîr-i i'tibâr olup ol gevher-i şehvâr-ı kulzüm-i saltanat kasr-ı mezkûr-da fass-ı nigîndân-ı şeh-nişîn ve etrâfında şeh-zâdegân-ı âlî-hazret mesâbe-i gül-nakş-ı nigîn olduklannda revnak-bahş-ı tarab-sarây-ı sûr olacak ba'zı lu'betyân manzûr-ı Pâdişâh-ı mansûr olup bu esnâda sâha-i sarây çerâgâh-ı âhû-yı nigâh-ı şeh-zâdegân olmağın temâşâ-yı nahlistân-ı sûrîye ârzû-yı hâtırlan olduğunu zebân-ı kûşe-i ebrû ile lâlâlanna beyân ve anlar dahı lisânü'l-hâl-i âdâb ü ibtihâl birle,

Nazm

Şüd ferş-i dîbâ ez sebze sahrâ
Ersilhü ma'nâ yerta' ve yel'ab

meâliyle istîzândan sonra ol tâze nihâlân-ı gülşen-i ikbâlin her biri dûş-ı rehvâr ve âġûş-ı lâlâ vü perestâra rağbet etmeyip piyâdece semt-i nahlistâna doğru hırâmân olup,

Nazm

Nâzân nâzân giderdi her şâh
Bir hüsn ile kim tebârekallâh

şeker hadîkalannın gûnâgûn meyve-i şîrînini çîde-i enâmil-i müjgân ve çeşîde-i efvâh-ı ecfân buyurdukları zâika-i temâşâlanna bir halâvet verdi ki,

Beyt

İn letâfet nîst hergiz mîve-i Firdevs-râ
Mîtevan-horden be-leb sîb-i zenahdân-ı tu-râ

terânesiyle tûtî-i şîrîn-maḳâl-i lisânların kand-rîz-i terennüm eylediler ve her nahl-ı tûbâgûn-ı sidre-nümûnun ağsân-ı *"melteffetü's-sâku bi's-sâk"* -ı her dem-bahârînin üşkûfe-i rengîni bû-kerde-i şemmü'l-arânîn-i pesend ü tahsîn olması meşâm-ı şevklerine bir gûne lahlaha-sây-ı inbisât u ferhat oldu ki,

Beyt

Bakıp bir gül-büne bir de bu nahl-ı pâki seyr etse
Gülün her bergi bir hâr ola çeşm-i bâğbân üzre

neşîdesiyle andelîb-i nâtıkalann senc-i tekellüm kıldılar. Nakḳâşân-ı Mânî-nigâr-ı mâşitakânn arûs-ı minassa-nişîn-i nahl-ı sûrîye verdikleri zînet ü her heft nazar-ı nezâket-şinâslanna hoş görünmeğin iki def'a mâşiyen âmed ü reft eylediler. Anların bu cilve-i safâlan tab'-ı hümâyûna dahı şevk-bahş olup, biri nahl vasfında gül-feşân-ı dâmen-i takrîr oldukça âhar şeker hadîkalan beyânında kand-rîz-i hüsn-i ta'bîr olduğu mezâk-ı Hudâvendgârî'ye usâre-i sükker-i mükerrerden şîrin-ter gelip, hâtır-hâhlanna temşiyet ve şeh-zâdegânına piyâde mürâfakat edip yemîn ü yesârlannda Dârü's-saâde Ağası Hazretleri ve Silâhdar Ağa bagal-gîr olarak ol şeh-beyt-i kasîde-i şevketin mısra'-ı mevzûn-hırâm-ı lṣâmetlerin ma'nâ-yı übbehet ü iclâl ile tazmîn eylediler, bu hâl ile bi'z-zât Şehriyâr-ı melâiksimât Hazretleri dahı nahl temâşâsına hatve-senc-i iltifât oldular;

Beyt

Gidip şeh-zâdelerle seyr-i nahle şâh-ı devrânım
Yerinden iki üç goncayla koptu verd-i handânım

[6b Minyatür] [7a Minyatür]

[7b] nahıllan ve şeker bağçelerini nazar-ı mû-şikâf-ı tedḳîḳ ile temâşâ ve şeref-i kudûm-ı şevket-rüsûmları ile gülzâr-ı Bihişt'e gıbta-bahşâ buyurduklarından sonra teberrüken tenâvül-i şeker ile damâğ-âlây-ı istiğnâ oldular. Ba'dehû sarây-ı mezbûrda irtifâ'-ı mevki' ciheti ile cânib-i bahra mezîd işrâf u nezâreti olduğundan 'Yalı Köşkü' telḳîb olunan kasr-ı muallâda tenâvül-i taâm içün ferman-fermâ olmaları ile şeh-zâdegân-ı sütûde-i kirdârlanna Sûr Emîni Efendi ile lâlâlan pîşvâ olup Teberdârlar Odaları ittisâlinde olan bağçenin meydâna açılan kapusundan duhûl ve kırk aded nahl-ı sûr ile mesâbe-i nahlistân-ı Tûr olan mevki'-i pür-nûru seyr ettiler ve teberdârâna mahsûs 'Orta Koğuş' ta'bîr olunur cây gâhlannı temâşâ ederek ve kara kullukçu ve süngerci hizmetinde bulunanların muâfiyetlerine fermân-fermâ olarak mahall-i mezbûr dervâzesinden sürûş-ı Burâk-süvâr gibi râkib-i rahş-ı berk-reftâr Aş-püzân ve Helvâcıyan Odaları pîşgâhından Yalı Köşkü'ne güzâr edip gittiler.

Şehriyâr-ı âlî-maḳâm Hazretleri ba'de tenâvülü't-taâm yine meydânda olan kasr sâhasından râkib-i gerdûne-i gerdûn-nazîr olup bedr-i münîr-i felek-mesîr gibi bürcü'ş-şeref-i aslîleri olan Sarây-ı Cedîd'e teveccüh buyurdular ve yümn-i ikbâl ile karârgâhlarına pîrâ-

ye-bahş-ı ârâm oldular.

Bu maḳâle-i rengîn-edâ-yı ibret-ihtivâ Pâdişâh-ı kadr-dân Hazretleri'nin hayr-hâh-ı devleti Sadr-ı a'zam-ı hâlisü't-taviyyeti Cenâbı'na sıdk-ı ubûdiyyeti muḳâbelesinde olan inâyeti ve mîr-i necîbinin şeh-zâdegân-ı âlî-hazreti ile sünneti beyânındadır.

Li-münşiihî
Muhyî-i sünnet muînü'd-dîn imâmü'l-Müslimîn
Pâdişâh-ı bahr ü ber şâhenşeh-i rûy-ı zemîn

Hazretleri'nin dâimâ şiâr-ı re'fet-kirdân lutf ve kerem ve bezl-i cûd u niam olup husûsâ hayr-hâhân-ı Devlet-i aliyye'ye semere-i şecere-i sıdk u hulûs olan iltifât-ı mahsûslan hemvâre şeref-bahş-ı imtiyâz olmağın ol Husrev-i kadr-dân-ı hizmet-şinâs u bende-nevâz hâlâ vekîl-i saltanat ve emînü'l-mülk-i yemîn-i devlet Sadr-ı a'zam Hazretleri'ni –ki kadîmden âb-ü-dâne-i lutf u keremi ile perverde tâir-i haremidir– bidâye-i hâlinden nihâye-i merâtib-i âmâle vusûlüne değin nazar-ı inâyeti ile terbiyet ü te'dîb ve hıdemât-ı dîn ü devlete tahsîl-i bidâa-i isti'dâd-ı küllî edince terġîb ü terhîb ü tehyîb ederek her kangı hizmet-i celîlesinde istihdâm buyurdu ise meşkûru'l-mesâî ve kangı vedîa-i esrâr-ı saltanata mahzen-i mutalsam-ı mahremiyyet kıldı ise merâsim-i sıdk u ihlâsı mürâî bulup mehekk-i tecribe vü imtihâna sûde olan ibrîz-i ḳâbiliyyeti dârü'l-ayâr-ı temyîzde sikke-i i'tibâra şâyân olduğunu bilip yevmen fe-yevmen izz ü ikbâline terakḳî ve mertebe-i câh ü celâlin gittikçe mürtefî' ü müterakḳî ederek sadr-ı sadârette alem-efrâz-ı imtiyâz ve şeref-i müsâheret ü mahremiyyet ile cümleden mümtâz kıldığı gibi, ḳâide-i hüsn-i mükâfât-ı [8a] sadâkatkârî ancak sâhibi hakkında cârî olmayup, belki a'ḳâb u ensâbına dahı sârî olduğunu işâret ve cümle sedene-i südde-i devletini bu ma'nâya irşâd u hidâyet kasdına Vezîr-i müşârun ileyh *–Edâma'llâhu nazarahu aleyh–* Hazretlerini bir vezîr fâiz olmadığı saâdeti hâiz etmek murâd etmeğin sadr-ı müşârün ileyhin şem'-i necâbet-lema'-ı harem-sarây-ı sülâle-i tâhiresi olan mîr-i celîlü'l-kadn Mehemmed Beğ'i dahı şeh-zâdegân-ı âlî-şânı ile pîrâye-bahş-ı encümen-i sûr-ı hıtân olunmasını fermân ve kendüyi şeref-i gûnâgûna erzân gördüğünden mâadâ selîl-i celîline dahı, *"İnne hâze'ş-şibl min zâke'l-esed"* deyip bu şeref-i mahsûs ile müstesad olmağa şâyan gördü.

"Fa'tebirû yâ üli'l-elbâb",

Li-münşiihî
Gördü mü bir kimse bu vakte gelince dehrde
Bir vezîrin oğlunun şehzâdelerle sünnetin.

Binâ'en aleyh anlar içün dahı zeyl-i cerîdede tafsîl olunacağı minvâl üzere iki aded mülûkî nahl-i bâlâ ve bir şeker hadîkası ibdâsına fermân-ı hümâyûnlan şeref-bahş-ı sudûr olmuş idi. Ve Sadr-ı müşârun ileyh Hazretleri dahı taallümgâh-ı terbiyet-i pâdişâhîden tehzîb-i nüsha-i ahlâk ettiği vech üzere sâir hıdemât-ı dîn ü devlete me'mûr ve muallimân-ı kârgâh-ı umûr olan erkân u sudûra ta'lîm-i sebak-ı sıdk u sedâd ve sadâkatkârân-ı hıdemât-ı dîne üstâdından gördüğü gibi ders-âmûz-ı debistân-ı isti'dâd ve netîce-nümâ-yı mukaddemât-ı hulûs u reşâd olmağın nüsha-i ahlâkı mühezzeb, sıdk u ubûdiyyeti mücerreb; hayr-hâh-ı devlet ve devam-cûy-ı saltanat, hâlâ Dergâh-ı âlî –*Dâme maḥfûzan bi'l-ma'âlî*– Yeni çerileri Ağası izzetlü Mehemmed Ağa kullan hakkında bu şîve-i imtiyâzı icrâ ve "İsmâîl" nâmında deh-sâle bir ferzend-i necîb-i ercümendin mîr-i mükerremlerine redîf-i matıyye-i zînet ve maan icrâ-yı sünnet etmek şerefine sezâ ve bu vech ile avâtıf-ı aliyye-i Husrevânîden müsâade istid'â ve anın içün dahı iki nahl-ı ser-bülend-i hoş-nümâ îcâd u inşâ olunmuş idi.

❁

Mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci günü mîr-i müşârün ileyh dahı anlar ile Sarây-ı Atîḳ'-te kendilere mahsûs nahl ve hadîkalan temâşâya şerefmend-i ruhsat ve Emîn-i Sûr haymesinde mütevessid-i visâde-i istirâhat oldular.

Bu maḳâle Kethudây-ı Sadr-ı a'zamî Hazretleri'nin tahsîs-i mahall-i mevkib-i sûr içün azîmet-i meydân-ı mezbûr eyleyip müdâreke-i esbâb-ı sürûra mübâşeretleri beyânındadır.

Mâh-ı Şevvâl'in yedinci günü –ki yevm-i Sebt'tir– Kethudây-ı Âsaf-ı âlî-vaḳâr Hazret-i dâmâd-ı Sadr-ı kâmgâr Hâssa Çadır Mehter Başısı ile mevkib-i sûr-ı sultânî olan Okmeydanı'na varıp otağ-ı hümâyûn-ı cihân-bânî ve hıyâm-ı dâire-i hâḳânî vaz' olunmağa çesbân bir mahal ta'yînî içün etrâf-ı sâhaya kûşe-i kemân-ı ebruvânından hadenk-endâz-ı nigâh-ı tahmîn olup perde-nişînân-ı harem-sarây-ı şehinşâhîye temâşâgâh olmak tasmîmi ile mevâzı'-ı harebesi ta'mîr olunmak fermân buyurulan Atıcılar Tekyesi'nin mesâha-i menâzil ü mevâkı' ü sâhası husûsuna mübâderet olundu. Lâkin muhadderât-ı tütuk-nişîmen-i ismet hadîka-i Sâhil-sarây-ı Tersâne'de mânend-i zamîr-i istitâre nağme gibi perdede karâra karâr vermeleri ile re'y-i evvel fesh olunup vech-i âtî üzere ziyâfet-i âmme günü tekye-i mezbûre nisvâna tahsîs olundu.

Ve yevm-i mezbûrda ḳânûn-ı kadîm üzere her sınıf ashâb-ı hirfete muayyen olan hedâyâ-yı mu'tâdenin defter-i teşrîfât ve sicillât-ı kudâttan bâ-fermân-ı hümâyûn birer sûreti [8b] ihrâc olunup rikâb-ı şevket-penâhîye arz olundukta merâhim-i aliyye-i husrevânîden

ta'yîn-i ecnâs-ı hedâyâ kaydı terkîn ve kıllet ü kesret ve hasâset ü nefâseti hüsn-i rızâlarına rehîn kılındı.

Ve bu eyyâmda tedârük-i mehâmm-ı sâire-i sûra dikkat ü ihtimâm olunup Matbah-ı âmire'de mevcûd bulunan zurûf-ı taâm tehyi'e vü ihzâr ve erkân-ı devlet ve esnâf-ı hirfetin mahfûz-ı kilâr-ı iddihârları olan avânî-i nühâsiyye, kıdr-ı cedîdü'r-resâs tencere ve sînî ve sahan ve kazġân maḳûlesi sûr-ı hümâyûn içün tamġâ-zede-i ifrâz u ihtisâs kılınıp sâir levâzım dahı bi't-tamâm tehyi'e vü istihzâr olundu.

Ve alay günü nahl-ı hümâyûn-ı meserret-karîn ve hadâyık-ı mûmîn ü sükkerîn mürûruna mâni' olacak büyût u dekâkînin bâm u şeh-nişînleri hedm olunmak iḳtizâ etmeğin yine ta'mîr-i mehdûm ve iâde-i ma'dûm iḳtizâsında ne miḳdâr meblağ sarfı ile kemâkân ḳâbil-i umrân olursa taraf-ı mülûkâneden vâbeste-i uhde-i zamân olmak üzere keşf içün ketebe vü mi'mârân ta'yîni fermân buyuruldu. Ve Bâb-ı Hümâyûn-ı şevket-sarây-ı hâḳânî üzerinde olan kâr-gîr odalar tenhâ-nişînân-ı serâ-perde-i ismet, ya'nî hûr-ı Bihişt-i harem-sarây-ı saltanat cenablarına –ki *"maksûrâtün fi'l-ḫıyâm lem yatmishünne insün kablehüm ve lâ cân"* kitâbe-i eyvân-ı iffet-hâne-i evsâf-ı şânlandır– alay temâşâsı içün yek-rûze makar ve mesîre vü manzar ta'yîn buyurulmağın iktizâ eden ta'mîrâtına ve ferş ü bisât ve sâir mühimmâtına mübâşeret olundu.

Bu sibâk üzere her gün levâzım-ı sûr-ı hümâyûn ihzârına sa'y ü ihtimâm olunarak cümlesi lüzûmundan ziyâde tekmîl ü itmâm kılındı.

Bu maḳâle-i şevk-engîz yine kethüdâ-yı müşarun ileyh hazretlerinin Okmeydanı'na varıp cemî'-i rüesâ-yı devlet ile her dûde-i mes'ûdeye ta'yîn-i madrıb-ı hıyâm ve tebyîn-i mevkib ü maḳâm buyurdukların tavzîh ü i'lâm eyler.

Mâh-ı Zi'l-ka'detü'l-mübâreke'nin beşinci Pazar günü yine Kethüdâ-yı bülend-ikbâl-i Âsafî Hazretleri ve Baş Defterdâr el-Hâc İbrâhîm Efendi ve Baş Bakı Kulu Ahmed Ağa ve Sur Emîni Halil Efendi ve Dergâh-ı âlî Yeniçeri Ağası Mehemmed Ağa ve Topçubaşı İbrâhîm Ağa ve Sipah Ağası Mehemmed Bey ve Silâhdar Ağası Niğdeli Ali Ağa ve Cebecibaşı Sebzî Mehemmed Efendi ve Hâssa Mehterbaşısı Abdullâh Ağa ile Okmeydanı'na varıp mevkib-i sûr-ı Hudâvendgâr'ı ve dâire-i Âsaf-ı bülend-i'tibârı ve madrab-ı hıyâm-ı vüzerâyı meâlî-kirdârı ve ocak halkının ve hâcegân-ı Dîvân'ın mevâkı'-ı hıyâm-ı karârlarını yegân yegân tahmîn ve nişan-zede-i evtâd-ı râsiha-i tasmîm ü ta'yîn eylediler.

Bu maḳâle mu'temedü'd-devle ve vekîlü's-saltana Sadr-ı a'zam Hazretleri dahı bi'z-zât takrîr-i tahmîn-i sâlifü's-sıfât içün Okmeydanı'na azîmetleri beyânındadır.

Mâh-ı mezbûrun altıncı Pazar ertesi günü işrâf-ı mevkib-i Pâdişâh'ı ve mahall-i kasr-ı

adâlet-penâhı alâ mâhiye müşâhede vü muâyene ile takrîr-i sevâbık-ı tahmîn ve te'sîs-i mebâni-i ta'yîn içün Hazret-i Sadru's-sudûr ve Defterdâr Efendi ve Emîn-i Sûr meydân-ı mezbûru cevlângâh-ı rahş-ı ikbâl buyurup ve yevm-i sâbıkta mevcûd olan erkân-ı devlet bi-esrihim ol gün dahı hâzır ve mevkıf-ı selâmda nigâh-kûşe-i iltifât-ı Âsafî'ye muntazır olmalan ile teşrîflerinde kadd-i hamîdelerini kemân-ı tâk-ı ta'zîm ü iclâl eylediler.

Evvelâ Dûde-i Bektâşiyân'dan on bir aded bölük odaları çorbacısı ve neferâtı ile dâire-i hümâyûna ta'yîn olunup, bir oda Atıcılar Tekyesi'nde ve bir oda Kâğıdhâne'de su getirmeğe me'mûr olan sakḳâyân üzerinde ve bir oda Ḳâsım Pâşâ'da ve bir oda Hasköy'de Pîrî Pâşâ'da kulluğa me'mûr olup bir oda Yeniçeri Ağası otağı dâiresine ve bir oda Matbah-ı Âmire'ye ve bir oda sıbyân-ı hıtan hıyâmına ve bir oda Kilâr-ı Âmire'ye ve bir oda sakḳâ başılık hizmetine ve yirmi sekizinci bölük –ki Muhzır Ağa odasıdır– dâire-i Âsafî'ye ta'yîn ve herkesin hizmeti tavzîh ü tebyîn olunup, [9a] dâire-i hümâyûnun ber-vech-i âtî alem-efrâz-ı sâha-i i'tilâ olmasında kemâl-i ihtimâm ve herkese tafsîl-i câî üzere tahsîs-i maḳâm ve tansîs-i madnıb-ı hıyâm buyurduklarından sonra kanâbir-i sûr-ı hıtân olan udhûke-likâyân tulumcuyânın bir miḳdâr-ı çâşnî bâzî-i şetâret-bahşâların temâşâ ve hidmet-i sûrgâha ol günden tâziyâne-zen-i huyûl-i iḳdâm olan yeniçeri saḳḳâların ve sâir mübâşirân-ı hizmet-i sûru bahşiş-i mevfûr ile mesrûr u kâm-revâ buyurduklarında tertîb-i menâzım-ı sûr ahsen-i üslûb üzere karâr-dâde-i ârâ-yı cumhûr olup fâtiha-hân-ı duâ vü senâ olmaları ile herkes mekânlarına avdet ve Sadr-ı âlî-kadr-ı âsümân-menzilet dahı devlet-serâlarına ric'at buyurdular.

Bu maḳâle otağ-ı hümâyûn ve sâir hıyâm-ı âsümân-gûn yerli yerince ber-efrâşte-i sâha-i sûr olduğu beyânındadır.

Mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Hamîs günü ale's-sabâh hayme-i zerrîn-tınâb-ı âfîtâb-ı rahşân ber-efrâşte-i meydân-ı âsümân olduğu vakt-ı sa'd-ilḳtirânda Okmeydanı'nda merbût-ı evtâd-ı ta'yîn olmağın Defterdâr Efendi ve Emîn-i Sûr ve Hâssa Çâdır Mehterbaşısı cây-gîr-i mahall-i me'mûr olup otağ-ı hurşîd-otâka-i müzerkeş-sütûn ve hıyâm-ı dâire-i hümâyûnu mevâzıına nihâde ve cümle levâzımını hâzır u âmâde eylediler ve Kethudâ-yı şeref-intimâ-yı Âsafî Hazretleri'nin kudûm-ı izzet-rüsûmlarına müntazıran sütûn-ı hayme gibi pâ-ber-cây-ı istiḳrâr olup durdular. Ağa-yı müşârün ileyh Hazretleri mukaddemâ nâmzed-i mîâd-ı celîl-i Cihândârî olduğu üzere hudâvendgâr-ı sâbık Sultan Mustafâ Hân –*Elbesehu'llâhu huleli'l-ġufrân fî serîri'l-cinân*– Hazretleri'nin kerîme-i iffet-efserleri müşarün ileyhâ Emetullâh Sultan Hazretleri'ni hâlâ Musul vâlîsi olup sûr-ı hümâyûna med'û olan Osman Pâşâ Hazretleri'ne tezvîc ile gevher-keş-i ıkd-ı akd-i nikâh olmak maslahatı içün Sarây-ı Cedîd-i Sultânî'ye gitmişler idi. Taraf-ı vezîr-i müşârun ileyhten vekâleten itmâm-ı

maslahat-ı akd-i saîd buyurduklarından sonra anlar dahı Okmeydanı'nı teşrîf eyleyip Defterdar Efendi ve Emîn-i Sûr Efendi ve Mehterbaşı Ağa evvelâ duâ vü senâ ile otağ-ı hümâyûnu iḳâme ve on aded kurbân kesip besmele ile nasb-ı diâme eylediler. Ba'dehû sâyebân-ı sadr-ı vâlâ-maḳâmda dahı yedi kurbân zebh olunup pîrâye-i sâha-i ihtişâm ettiler.

Ve tertîb-i devâir-i mevkib-i sûr-ı hümâyûnda bu vetîre üzere tanzîm-i hıyâm-ı âsümân-gûn kıldılar ki otağ-ı hümâyûn dâiresi meydân-ı mezkûrda kıblegâh-ı sufûf-ı niyâz ve secde-cây-ı merdân-ı tîr-endâz olan musallâyı muhît u dâir [9b] ve ol mınassa-i arûs-ı ibâdet olan çemen-suffa-i dil-nişîni nişestgâh-ı lu'betiyân olmaktan sıyânet kasdına perde-i nâmûsiyye tahtında mânend-i zamîr-i müstetir kılınıp otağ-ı pâdişâhî gûyâ sipihr-i esîr ve mihrâb-ı namâzgâh derûnunda Burc-ı Kavs'a nazîr kılındı. Ve Kâğıdhâne semti vechegâh-ı otağ-ı sipihr-iştibâh olup cânib-i İstanbul –ki mihrâb-ı câmi'-i saltanattır– imâmü'l-İslâm, kuvvetü'z-zahr-ı enâm hazretlerinin semt-i verâlannda âsûde-nişîn-i ferâğ olması münâsib görüldü. Ve musallâ kurbunda vâkı' dıraht-ı sâyedâr-ı minâre-sîmâ sâyegâhında olan çemen-suffa-i mezbûre üzerinde kasr-ı adâlete muttasıl ve rif'at ü resm ü sûrette ana müşâkil bir kasr-ı temâşâ ibdâ vü inşâsına fermân buyurulmağ ile ber-vech-i matlûb iki günde sûret-yâb-ı ahsen-i üslûb oldu ve arz ağalarının çadırları civâr-ı dâire-i hümâyûna kurulup otağ-ı hümâyûn ile Atıcılar Tekyesi beyninde mihmânân-ı ziyâfetgede-i sûr-ı sultânî içün üç direkli, iki direkli obalar ve ana muttasıl kahve vü şerbet ve gülâb u buhûr hidmetine me'mûr olanların çadırları tertîb olunmak tasvîb olundu.

Dâire-i hümâyûn bu vech ile muhât-ı pergâr-ı istikrâr kılındıktan sonra vefk-ı bâzû-yı celâlet, hırzu'l-amân-ı yemîn-i devlet, Cenâb-ı Sadr-ı saîdü'l-menkabetin otağ u sâyebanlan ve sâir hıyâm-ı dâire-i âsüman-âsitânlan muşamma'lı hamâil gibi taraf-ı yemîn-i Hazret-i Emîrü'l-mü'minîn'de madrûb-ı sâha-i temkîn kılındı. Ve anların dahı sağ cânibinde kethüdâ-yı muhterem ve dâmâd-ı mükerremleri tev'em-i cûd u himmet ve hem-zâd-ı lutf u re'fet; şeyh-meniş, civanmerd-i pîrâne-tecribe vü hurde-verziş saâdetlü Mehemmed Ağa Hazretleri'nin sâyebân-ı izzet-âşiyânı ve hıyâm-ı huddâm-ı âsitânı kurulup anların dahı altında Defterdar Efendi ve Re'îs Efendi ve Çavuşbaşı Ağa ve tezkireci efendiler ve hâcegân-ı Dîvân efendiler ale't-tertîb dâhil-i idâd-ı ashâb-ı yemîn oldular. Ve otağ-ı hümâyûn muḳâbelesinde Kâğıd-hâne yolunun cânib-i yemîninde vâkı' bir püşte-i muallâ-yı ferahzâda vüzerâ-yı izâm hazarâtı içün ikişer direkli çergeler kurulup ve mevki'-i mezbûrun taraf-ı yesânnda "Ağalar Menzili" nâmı ile nişân-zede-i iştihâr olan bir mahall-i refî'de Yeniçeri Ağası ve sâir Ocak ağalan ve neferâtına tahsîs-i cây-ı karâr olunup "Ağalar Menzili" tesmiyesinin sırrı âşkâr oldu. Ve yine otağ-ı hümâyûn nazargâhında vüzerâ-yı ızâm dâiresînin [10a] yemînindeki püşte-i refîada Topçular Ocağı'na ta'yîn-i mekân ve otuz aded topı ra'd-âvâz vazı fermân olunup bir def'a ale's-seher ve bir def'a tulû'-ı hurşîd-i vücûd-ı

şehriyâr-ı heft-kişver ve bir def'a dahı ezân-ı asr gûş-güzer oldukta atılıp bu kâleb üzere beher yevm üçer kerre şenlikler etmek şartı ile Topçubaşı Ağa'ya ve Top Arabacıbaşısı'na emr-i âlî sâdır oldu. Ve yine otağ-ı şehriyârînin vechegâh-ı yesânnda "Cin Deresi" ta'bîr olunur mânende-i çâh-ı gayyâ bir bâdiye-i dehşet-nümânın taraf-ı a'lâsı olan yerde ziyâfet ü in'âm içün bismil-kerde-i tuyûr u ağnâm ve sâir en'âmın irâka olunacak dimâsına mesîl ü mecrâ olmak kasdı ile Kassâbbaşı Ağa'ya ve Matbah-ı Hümâyûn ve Masraf-ı Şehriyârî'-ye madnb-ı hıyâm olup mesârif-i yevmiyyeyi zabt u terkîme Başmuhâsebe tarafından mu-ayyen ü me'mûr Kâtib-i Sûr dahı bu sıraya çekilip Teşrîfâtî Efendi ile silk-i mezbûra tan-zîm olundu. Cümleye nezâret lüzûmu münâsebeti ile Emîn-i Sûr Efendi dahı ol mahalde nasb-ı hayme-i istikrâr ve ittisâlinde bir hâne tahliye olunup levâzım-ı matbah vazı içün ittihâz-ı kilâr olundu ve altmış kazgân küncâyişine mütehammil ü vâfî ocak taşlan getirilip ol etrâfı mevâkı'-ı âsâfî kıldılar. Ve hıyâm-ı sıbyân-ı hıtân Emîn-i Sûr civânında olup bir ta-raftan yüz elli nefer cerrâhlar haymeleri ve bir cânibinde tulumcuyân ve çengiyân çadırlan kurulmağla havf u recâ beyninde cilve-i mütelâşiyâne-i sıbyân

Beyt

Hun-geşte dilin rûgan-ı kandîl gibi
Bir cânibi âteş oldu bir cânibi âb

lâmiasına mazhar oldukları nümâyân oldu. Ve zikr olunan Cin Deresi'nin karşı tarafı tu-lumcuyân-ı ecinne-heykel dâiresi olmak münâsib iken etfâl-i sûhte-bâle reşâşe-pâş-ı tesli-yet olmalan kasdı ile âyîne-i nazargâhlanndan ayrılmak revâ görülmeyip mahall-i mezbû-re Sipâh ve Silâhdâr Ağalan'na madnb-ı hıyâm ve Yehûdî Mezâristânı ocakları neferâtına cây-ı ârâm ve mahall-i menâm ve mekân ü maḳâm olmak münâsib görüldü ve Kâğıdhâne yolunun cânib-i yesânnda bâîdce bir mahal kapucubaşı ağalara tahsîs ve hânende ve sâ-zendeler dâire-i hümâyûn ittisâlinde Bostancıbaşı Ağa civârında hayme-nişîn-i karâr ol-malan tansîs olundu. [10b Minyatür] [11a Minyatür]

[11b] Ve yevm-i mezbûrda Şehriyâr-ı azamet-güster Hazretleri şeh-zâdegân-ı hurşîd-peykerlerinden Sultan Süleymân ve Sultan Mehemmed ile Sarây-ı Atîḳ'te ke'l-evvel Mey-dan Köşkü'nü hem-pertev-i Burcu'l-Hamel buyurup küşt-gîrler temâşâsından sonra yine nahıllan temâşâ ve Yalı Köşkü'nde tenâvül-i taâm-ı işâ buyurdular.

Ertesi Cuma günü Nişâncı Pâşâ Hazretleri dahı ahşama karîb Sûr Emîni Efendi ile Sa-rây-ı Atîḳ'e azîmet ve nahl u hadîkalan teferrücden sonra yine devlet-sarâlanna ricat bu-yurdular.

❁

Mâh-ı mezbûrun on birinci günü –ki yevmü's-Sebt'tir– Defterdâr-ı Evvel Efendi ve Emîn-i Sûr meydân-ı mezbûrda tedḳîḳ-ı tekmile-i sûrda sarf-ı makdûr ederler iken tırâz-ı hayme-i temkîn, Âsaf-ı güzîn Hazretleri dahı gelip otağ-ı hümâyûna nüzûl ve işrâf-ı etrâfı nazar-ı daḳîka-bînleri ile meşmûl buyurdular. Ol vaktte işâreciyân kanâdîl vazı içün "gönder" ta'bîr olunur sınklan yerli yerine nişânde etmeğe meşgûl idiler. Zihn-i vakḳâdı nûr-ı mişkât-ı feyz-i İlâhî'den çerâğ-efrûz-ı istinâre olan Vezîr-i rûşen-zamîr mâhiyye kanâdîlinin otağ-ı pâdişâhîye kemâl-i kurbunu görüp Emîn-i Sûr Efendi'ye mütecâhilen "Mâ-hiye" diyü ta'riz gûne hitâb ve anlar dahı: "Vâkıâ gönderler yakın olmuş; adam göndereyim, tebîd etsinler" deyü te'diye-i cevâb ettikte: "Gönder, gönder; pek yakındır" kelime-i Nâbiga-pesend-i belîgasiyle tevriye-i lutf u itâb-ı mutâyebe-gûn işrâb buyurduklannda mâhiyye kandilleri bir mikdâr-ı muhille tebîd ve devre-i kanâdîl miyânesi bâzîçegâh-ı hüner-nümâyân-ı tarabgede-i sûru ta'yîn içün dâire-i pergâr-ı tahdîd kılınıp gûyâ kenâre-i nigîndân-ı şâhid-i safâ nakş-ı mînâ-kârî ile müzeyyen ü pür-zîb ve dibâce-i nüsha-i câmiu'l-hubûr kat kat zincirli altun cedvel ile tezhîb olundu.

Bundan mâadâ tehyie-i levâzım-ı meserret ve ta'biye-i merâsim-i neşât u ferhat ü zînet mevḳûf olduğu mesâî-i cemîlede bir daḳîka nâ-merî kalmadıktan sonra

Beyt li-münşiihî

Çerâğ-ı meclis-i devlet veliyy-i ni'met-i kül
Fürûğ-ı şem'-i saâdet semiyy-i cedd-i rusül

yine sarây-ı âlîlerine avdet buyurdular; lâkin Defterdâr Efendi ve sâir erkân-ı devletin müteayyinân u ercümendi Emîn-i Sûr Efendi'nin haymesinde ârâm ve tenâvül-i taâm ile halîfe kîsesinden ikrâm olunup ba'dehû anlar dahı İstanbul'a ricat eylediler.

Hulâsa müdâreke-i esbâb-ı sûrda kat'â kusûr olunmayıp

Nazm

Esbâb-ı ayş ü işret âmâde oldu ancak
Baht el verirse sohbet teşrîf-i yâra kaldı

nakş-ı müfâdı üzere encümen-i gül-zemîn-i cem'iyyet tırâz-ı bisât-ı zînet ile mutarrez olup min ba'd icrâ-yı sûr-nâme-i neşât şîrâze-i nazar-ı hümâyûn ile müşerrez olmak hengâm-ı sa'd-encâmı hulûl etmeğin mâh-ı mezbûrun on üçüncü İsneyn günü

Li-müellifihî

Nakl edip Tersâne'ye ol Husrev-i gerdûn-cenâb

Eyledi bir burcdan bir burca tahvîl âfitâb

bi'l-cümle Harem-i Hümâyûn ile Sâhil-sarây-ı Tersâne-i Âmire'ye sâye-endâz-ı iclâl oldular. Ve yevm-i mezbûrda yine Defterdâr Efendi ve a'yân-ı devlet [12a] meydân-ı mezkûrda hayme-nişîn-i cem'iyyet olup ol gün üzerine çil akçe memlû gümüş maşraba vazı içün meydâna otuz altı zirâ' bir sütûn halîde ve reh-güzâr-ı enzâr-ı şehriyârî'de îstâdegân-ı mevkıf-ı selâm gibi kad-keşîde kılındı.

Ve mukaddemâ dûde-i Topçuyâna yevmiyye üçer kerre şenlik içün fermân olunan otuz aded top-ı bârika-feşân geçirilip vüzerâ sâyebânı kurbunda Topçular dâiresinde vaz' olundu.

Ve ertesi Selâsâ günü ba'de'l-asr Sadr-ı a'zam Kethudâsı Mehemmed Ağa ve Vezîr-i mükerrem semâhatlu Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri ba'dehû sâhib-i devlet-i sâmî-rütbet, Sadr-ı a'zam-ı âlî-himmet; vekîl-i mutlak-ı hudâvendgârî vezîr-i Risto-tedbîr-i şehriyârî; destûr-ı sadâret-pîrâ, müşîr-i felek-ârâ Hazretleri otâk-ı zerrîn-nitaklarına hümâ-yı evc-âşiyân gibi konup bast-ı şeh-bâl-i zıll-ı zalîl-i izz ü ikbâl eylediler.

[BİRİNCİ GÜN]

Bu maḳâle-i sürûr-efzâ sûr-ı hümâyûn-ı safâ-bahşânın rûz-ı nuhustîn-i şevk-âyînin-de Husrev-i âlî-cah ve Pâdişâh-ı adâlet-destgâh-ı âsümân-bârgâh Hazretleri'nin tevec-cüh-i semt-i sûrgâh buyurdukları beyânındadır.

Ertesi gün –ki mâh-ı Zi'l-ka'detü'l-mübâreke'nin on beşinci Çehâr-şenbih günüdür– mevkib-i sûrda sâye-güster-i sâha-i sürûr olan otağ-ı hümâyûn-ı cihandârî beytü'ş-şeref-i hurşîd-i vücûd-ı şehriyârî kılınmak irâde ve maşrık-ı karârgâh-ı hümâyûnlarından âfitâb-ı cihân-ârâ ile maan tulû'ları karâr-dâde olmağın namâz-ı fecri pîşgâh-ı otağ-ı sultânîde edâ ve mübârek-bâd-ı kudûm-ı şevket-lüzûmları ile âġâze-i tekbîretü'l-iftitâh-ı hayr-ı duâ et-mek şerîtasiyle bir gün evvel mu'tâd üzere da'vet olunan kâffe-i eâzım u eâlî ve sudûr-ı ulemâ vü müderrisîn ü mevâlî ve ale'l- umûm erbâb-ı Dîvân-ı âlî merâtipleri muktezâsınca birbirlerine müteâkıb ü mütevâlî esvâb-ı dîvânîleri ile sâat on birde iken müsâfir otak-larında ictimâ' u karar ve Şeyhü'l-islâm *–Sellemehü's-selâm–* Hazretleri dahı örf-i mehâ-bet-nümâ ve ferve-i beyzâ ile kendülere mahsûs bir haymede dâmen-bûs-ı şehriyârî vaktına değin kûşe-gîr-i vakfegâh-ı intizâr olmuşlar idi.

Ol rûz-ı fîrûzun hem-reng-i Nevrûz olan sabîhatü'l-îd-i şevk-efrûzunda husrev-i zer-eser-i iklîm-i rûz semmûr-ı câme-hâb-ı şeb-i deycûrdan zuhûr u bürûz edip ablak-ı atlasîn-zîn-pûş-ı gerdûnu zîr-i rân ve otağ-ı nûrânî-sütûn-ı ufuk cânibine tevcîh-i inan eylediği hengâm-ı sa'd-encamda,

Nazm

Hurşîd-i saltanat o şehinşâh-ı garb u şark
K'eyler fürûğ-ı tal'atı dünyâyı nûra gark

azîmet-i cem'iyyetgâh-ı sûr içün süvâr-ı rehvâr olup,

Baht u devlet önünce gâşiye-dâr

ve cenâib-i necâib-i murassa'-raht-ı nâzük-reftâr ser-cünbân-ı yemîn ü yesâr-ı reh-güzâr olarak,

Beyt

Ol şeh-süvâr-ı arsa-i devlet ki rahşının
Dârâ tutar rikâbını Hüsrev inân verir

haşmet-i İskenderâne ve şevket-i Husrevâne ile teveccüh-i semt-i muhayyem buyurduklannda ol yek-süvâr-ı sâha-i iclâle Bostancıbaşı Ağa ve Dergâh-ı âlî Kapucular Kethudâsı izzetlü Mehemmed Ağa ve Mîrâhûr Ağalar Hazarâtı pîş-rev-i hademe-i izz ü ikbâl olup menzil-i maksûd olan Okmeydanı'na yâl ü bâl-i semend-i isti'câl ile yeleklenip tahrîk-i rikâb-ı şitâb kıldılar ve ol şâh-ı âlî-tebânn nat'-ı şatranc-ı vaḳânnda Hâs Âhur Halîfesi ve Hâsegî Ağa al dolama ve serâser kemer ile önce yürür piyâdeler olup yemîn ü yesârlannda solaklar hey'et-nümâ-yı sûret-i âğûş olan serġûşlan ile ruh çehresin gösterdiler.

Bu vech ile sufûf-ı hademe-i pâdişâhî tertîb ve Silâhdâr ve Rikâbdâr Ağalar ve sâir ağayân-ı Enderûn-ı Hümâyûn Cenâb-ı zıll-ı İlâhî Hazretleri'ni sâye-vâr ta'ḳîb ederek Dârü's-saâdeti's-seniyye Ağası saâdetlü Beşîr Ağa Hazretleri yedekçiyân ve teber-dârân ile kafâ-dâr olup otağ-ı hümâyûna nüzûl ve herkes kendilere mahsûs haymelerine müsûl eylediler.

Li-müellifihî

Otağına gelip pîrâye-i taht oldu şâhenşâh
Vücûdu oldu güyâ Sûre-i Mülk üzre Bismillâh

[12b Minyatür] [13a Minyatür] [13b Minyatür] [14a Minyatür]
[14b Minyatür] [15a Minyatür] [15b Minyatür] [16a Minyatür]

[16b] Bu esnâda defterdârân ve sâir hâcegân ve bi'l-cümle erkân-ı Dîvân ve Yeniçeri ve Cebeci ve Topçu ve Top Arabacısı Ocaklan zâbitleri dîvân-ı îd tertîbi üzere elbise-i mahsûsa-ı dîvâniyye ile dîvân otağı pişgâhında hasbe'l-mu'tâd ictimâ' u ihtişâd eyleyip sâat on ikiye geldikte vüzerâ-yı izâmdan Maraş Vâlîsi vezîr-i rûşen-zamîr-i muan'an-neseb Silâhdar Hüseyin Pâşâ-zâde İbrâhîm Pâşâ ve sıhr-ı mükerrem-terîn-i Sadr-ı a'zamî vüzerânın şerîf-i zû-nesebi ve şeref-i nesebi müstezâd-ı fazl-ı müktesebi olan vezîr-i mükerrem Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri kallâvî ve dîvân kürkü ile pîrâye-i silk-i cem'iyyet oldular.

Ba'dehû Âsaf-ı Hâtem-musnf-ı deryâ-kef Hazretleri kallâvî-i mutallâ ve beyâz üst kürkü ile dîvan bisatlı semend-i müşgîn-bâl-i izz ü ikbâle fass-ı hâtem-i zeyn olup kethudâ-yı sâmî-vakarlan Dîvân-ı Hümâyûn'a gider gibi mücevveze ve yeşil atlas kaftân ile sürûş-ı sebzîn-bâl-i Burâk-süvâr gibi redîf-i matıyye-i refrefî-bisât-ı temkîn ü vaḳâr oldular. Çavuşbaşı izzetlü Ebûbekir Ağa ve Sadr-ı a'zam Kapucular Kethüdâsı izzetlü Mustafa Ağa serâser üst ve mücevveze ile pîşgâhlannda yürüyüp otağ-ı hümâyûna karîb olduklarında dervâze-i otağın cânib-i yemîninde Yeniçeri Ocağı neferâtına zâbitleri ser-levha-i dîbâce-i cem'iyyet ve cânib-i yesânnda ebnâ-yı Sipâh u Silâhdâr'a ser-i sipâh ve muayyenleri

alem-efrâz-ı riyâset olup bu nizâm üzere saf-keşîde-i maḳâm-ı ubûdiyyet olmağla Sadr-ı Dârâ-ihtişâm kemer-beste-i vakfegâh-ı selâm olanlara kûşe-i ebrû-yı îmâ ile imâle-i nigâh-ı iltifât u ikrâm ve Selâm Ağası savt-ı bülend-i dil-pezîr [17a] ile lisânlarından hasbe'l-âde redd-i selâm ederek müsâfir otağında câlis ve sudûr-ı erkân-ı devlete sadr-ı meclis oldular.

Vâlide Kethudâlığı'ndan vezâretle alem-efrâz-ı imtiyâz olup ba'dehû pîrlik hasebi ile teḳâüd ihtiyâr eyleyen Hacı Mehemmed Pâşâ emekdâr-ı devlet olduğundan pîrliğine riâyet ve şerefmend-i da'vet kılınmış idi. Rûz-merre libâs ve destân ile huzûr-ı Âsafî'ye gelip Sadr-ı refîu'l-kadr-ı vesîu's-sadr Hazretleri *"Men tevâzaa rafaahu'llâh"* fermûdesine imtisâl ve pîr-i mezkûra kıyâm ile ta'zîm ü iclâl eylediler. Müşârun ileyh dahı silk-i vüzerâ-yı izâma insilâk ile vâsıtatü'l-ıkd-ı ashâb-ı i'tibâr olup hazarât-ı vüzerâ ve sudûr-ı ulemâ bu siyâkta halka-bend-i cem'iyyet oldular. [17b Minyatür] [18a Minyatür]

[18b] Bu maḳâle ale'l-umum erbâb-ı rüsûmun tebrîk-i sûr-ı saîd içün tertîb-i dîvân-ı îd üzere huzûr-ı hümâyûna duhûlüne ruhsat-yâb ve zemîn-bûsî-i şehriyârî ile kâmyâb olduklarıdır.

Li-müellifihî

Muktedâ-yı şehân-ı devrân kim
Dergehi oldu secde-cây-i celâl

Şem'-i mihrâb-ı saltanat ya'nî
Hân Ahmed o kıble-i ikbâl

beyaz dîbâya kaplu kapaniçe yakalı "melota" ta'bîr olunur ferve-i semmûr gerden-i kâfur-gûnlan üzere hâlet-nümâ-yı *"nûrun alâ nûr"* olup destâr-ı âdîleri hem-şekl-i hilâl-i âsümânî ve vücûd-ı hümâyûnlan hurşîd-i burc-ı evreng-i hâḳânî oldukta nevbet-i şâhâne alkış-ı serheng ile hem-âheng olup fürû'-ı şecere-i sülâle-i saltanat, netâyic-i mukaddemât-ı devlet, cevâhir-i asdâf-ı izzet ü şevket Sultan Süleymân ve Sultân Mehemmed ve Sultân Mustafâ nâm üç aded şeh-zâdegân-ı cüvan-bahtı yesâr-ı tahtta vefk-ı müselles gibi zîver-i sâid-i muḳârenet-i Sultânî olduklarında erbâb-ı Dîvân ve erkân-ı sudûra ruhsat-ı zemîn-bûsî şeref-sudûr bulup Naḳîbü'l-eşrâf, mahmûdu'l-evsâf Ak Mahmud Efendi-zâde Seyyid Mehemmed Zeyne'l-âbidin Efendi bereket-i şeref-i siyâdet ve şeref-i vekâlet-i Rasûl-i Rabb-i izzet ile cümleden mukaddem nâil-i dest-bûs-ı Hudâvendgâr-ı a'zam oldu. Ba'dehû dîvân-ı îd tertîbi üzere Sadr-ı âlî-cah ve vüzerâ-yı meâlî-destgâh ve Sadreyn-i mükerremeyn Hazretleri ve defterdârân ve hâcegân ve serân-ı bevvâbân, ba'dehû pîrâye-i erîke-i fetvâ ve revnak-dih-i mesned-i takvâ Şeyhü'l-islâm ve müfti'l-enâm *"Sellemehü's-*

selâm" saâdetlü, inâyetlü Abdullâh Efendi Hazretleri ve ḳâzî-askerler ma'zûlleri ve sâir mevâlî ve müderrisîn bi-merâtibihim resm ü râhı üzere hâk-bûsî-i dergâh-ı ismet-destgâh-ı Pâdişâhî ile müfâhir ü mübâhî oldular ve sâlifü'z-zikr el-Hac Mehemmed Pâşâ dahı beyne'l-vüzerâ nâil-i dest-bûs-ı Hâḳân-ı cihân-bân oldu; lâkin sâir vüzerâ gibi alkış olunmayıp tekellüfât-ı resmiyye-i vezâretten sâde şeref-i takbîl-i zeyl-i hümâyûn ile mashûbu's-saâde oldu.

Vech-i meşrûh üzere âyîn-i dâmen-bûsî icrâsından sonra Hazret-i Sâhib-i devlet ve vüzerâ-yı âlî-hazret ve sudûr-ı vâlâ-menzilet dîvân otağına avdet ve tahfîf-i esvâb-ı resmiyye ile bir mikdâr hiffet bulup kayd-ı 'örf ü izâfetten âsûde-nişîn-i istirâhat olmuşlar iken teberdârân-ı gîsûdâr-ı Sarây-ı Atîḳ kahve ve tatlu getirdiler ve taraf-ı eşref-i şehriyârî'den merâsim-i ikrâm u i'zâzı yerine yetirdiler.

❁

Bu esnâda îd-i şerîf dîvânı gibi Dergâh-ı âlî Yeniçerileri'ne meydânda bin kadar tabla pilâv ve zerde güsterde vü nihâde ve na'mâ-yı yagmâ-yı Bektâşiyân olmağ içün hâzır u âmâde kılınmağla saf-ı küleng gibi [19a] dizildiler ve üsküflü şeh-bâzlar kebk ü usfûra süzüldügü gibi şöyle süzüldüler ki ibḳâ-yı âlâyiş-i sıhâf ile kâse-şûyân-ı matbaha zahmet-i tathîr içün teşmîr-i sâk-ı hizmete hâcet komayacak mertebe germ-iştihâ-yı intihâb iken fuzâle-i mevâid-i ni'metlerinden niçe teng-çeşmân-ı hırs u âza ve sufûf-ı mûrân-ı nâ-çîze ve niçe devâbb u tuyûra ve tufeylân-ı mihmângede-i sûra mesâbe-i hân-ı ziyâfet oldu.

❁

Ba'dehû bu esnâda cündiyân-ı Âsafî piyâde cirid oynayıp ve topçu neferâtından otuz kadar şahs-ı udhûke-nümâ libâs-ı Acemâne ve şeb-külâh-ı Kalenderâne ile ellerinde debbûs-ı kâğıdîn birbirine hamle-i Rüstemâne ederek ikişer ikişer güzer ve bir sûret-i şütürmurgı san'atla cünbiş-nümâ-yı bâl ü per eyleyip zî-rûh gibi cilveler ettirdiler. Ve tekerlek üzerinde araba resminde ihtirâ ettikleri bir kasr-ı zer-kâr u pür-zîb ve içinde üç aded Acemâne-kıyâfet ve altı aded rakḳâs-hey'et, dâire der-kef dil-firîb sûretler ibdâ eylemişler ki ihfâ-yı âlet-i ihtiyâl ile arabayı içinden idâre edip hod-be-hod tekerlek dâir ve araba sâir oldukça rakḳâs-ı sâat gibi ol sûretler yemîn ü yesâra dest-efşân-ı cevlân olup kimi def-zenân ve kimi rakḳâs-ı bâzî-künân olurdu. Hak bu kim garîb san'at ve acîb sûret olup gerdûne-i mezbûreyi bir doğru yürür daḳîkalı sâata döndürmüşler idi.

Araba güzârişinden sonra on kadar eşhâs-ı turfa-liḳâ aynı ile birer at sûreti ibdâ ve ol şebhin içinde nîme-i bedenlerin ihfâ eyleyip ḳâleb-i mezkûru feres gibi tesrîc ü ilcâm ve rikâb u zîn-pûş ile aşkar-ı dîv-zâde cilve-fürûş-ı hırâm ve tarafeyne imâle-i zimâm ve ihâle-i hüsâm ederek araba etrâfını kal'a varoşunda asker-i ceng-cû gibi ihâta eden civânmerdân-

ı tâbende-rûya sell-i seyf-i tâbdâr ve birbiri ile mübâreze vü muhârebe sûretli teküpû birle piyâde iken atlu hey'etin izhâr eyleyerek mehter-hâne ve tabl u naḳâreleri ile güzerân ve velvele-endâz-ı dâire-i âsümân oldular. Eşhâs-ı mezbûrenin miyânlanndan aşağılan zîn-pûş ile mestûr olup kademleri kavâdim-i rahş gibi manzûr olmağın bir miḳdâr devrân-ı rahş-rân-ı meydân-ı nigâh olanlar fi'l-haḳîḳa merkûblan zî-rûh kıyâs eyleyip midilliler ile sıbyân olmak gümân ederler idi.

Bunlar dahı nat'-ı şatranc-ı şetârette bu tarîḳ üzere at sürerek ve nazargâh-ı Şâhî'de ferzâne cünbiş göstererek se-pâ üzerine mevzû kal'a resminde masnû bir kulle fişeğine ateş verdiklerinde şol mertebe şu'le-pâş ve şerer-nisâr oldu ki sâha-nişînân-ı temâşâyiyânı sipend-i âteş-dîde gibi bî-karâr u târümâr eyledi.

[19b] Bunlardan sonra sâbıḳâ vâlî-i Mısr-ı Ḳâhire Alî Pâşâ Hazretleri nâhiye-i Saîd'den bu sûr-ı saîd içün getirdip Devlet-i Aliyye'ye gönderdiği perverde-i âġûş-ı Ümmü'd-dünyâ ferzendân-ı mâder be-hutâdan Hâcî Şâhîn ve Hâcî Mehemmed nâm iki müş'abid-i sihr-sâz zor-bâzlar –ki temâşâlan efvâh-ı neffâsâtü'l-ukadı çeşm-i hayret gibi bâz eyler idi– ol gün meydâna getirilip şâgirdlerine meşk-ı nümûne-nümâyî-i mahâret ettirildi.

Ez-cümle gâh bir meş'alin nevk-i âhenînin miyân-ı ebruvânına vaz' edip cebînî üzere idâre ve çepürâst raks-ı bî-muhâbâ ve pîş ü pesine temâyül ü inhinâ ile nigâh-ı hayret-i huzzân tâir-i âteş-dîde gibi ser-geşte vü âvâre eyledi ve gâh 'Ûc bin el-Anak-ı mevhûmu'l-vücûda mesîl, fîl kadar saḳîl bir tüvânâ Arab'ı başı üzere alıp gergeden kuvvetin izhâr ve fark-ı Farkadân-fersâsında diâme gibi iḳâme eylediği bâr-ı girânı imâme yerine saymayıp raks u semâ u hırâm ve üftühîz ü kuûd u kıyâm ile enzâr-ı nüzzân hayret-şiâr eyledi.

Ve birbirinden teng-ter dört çenberi âb-ı cârîye memerr olan kemer gibi yek-dîgere muḳâbil ü muhâzî vaz' u tertîb eyleyip dûrdan pertâb ve her birinin içinden su gibi şitâb etti. Ve dâire-i kemer-bend-i miyânı kadar bir çenberi dahı ol dört çenbere zamîme eyleyip ve ellerine iki şimşîr-i uryân alıp

Mısrâ

Oynar ebrûlar iki şimşîr ile Hindû gibi

mantûkunca tîg kırâbına girer gibi geçip gitti ve bu vech üzere beş çenberden geçmek ile tavk-ı beşerden hâric iş etti.

Ba'dehû anlardan teng, yalmânı iç tarafında, Firengî şimşîrden tedvîr olunmuş bir çenberi dahı rüfeḳâsı ellerinde tutar iken pehlevân-ı mezbûr dûrdan pertâb edip rişte-i sûzen-

güzâr gibi dâire-i çenberden geçti.

Ve yevm-i mezbûrda san'atının bu mikdâr nümûnesin göstermekle iktifâ ve ne çenberden hallâc olduğunu müş'abidân-ı tarabgede-i sûra îmâ eyledi.

❁

Bu esnâda üstü pûşîdeli tablalar ile taâmlar çekilip,

Li-münşiihî

Çün kulzüm-i ni'met eyledi cûş
Sahn üzre habâba döndü serpûş

Deryâ idi sofra sahn kayık
Mikzâfları anın meâlık

Eylerler idi boğaz safâsı
Şerbetler arada leb kirâsı

dîvân-ı îd resmi üzere çaşnî-gîrân-ı Hâssa mücevveze ve üst kaftânlar ile bast-ı bisât-ını'-met [20a] eyleyip müsâfir otaklannda sofralar niam-ı gûnâgûn ile mevâid-i cennet gibi pîrâste ve sîmîn sînîler pîş-hân-ı âsümân gibi pîş-gîr-i şafak-gûn ile müzeyyen ü ârâste oldukta hân-sâlâr-ı ziyâfetgede-i ikbâl, Sadr-ı a'zam-ı amîmü'n-nevâl Hazretleri ferîde-i sadef-i süfre-i evvel olup ol gevher-i yek-dâne-i muhît-i câh u celâl tahsîs-i mâide-i iclâl ile tenhâ-nişîn-i mesned-i iḳbâl ve fass-ı nigîndân-ı istiḳlâl oldular. Süfre-i sâniyede Maraş Vâlîsi silâhdâr-ı sâbık İbrâhim Pâşâ ve dâmâd-ı Âsafî Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri Farkadân-ı âsümân gibi hem-zânû-yı ittisâl ve şeref-nümâ-yı kırânü's-sa'deyn-i izz ü ikbâl oldular. Ve süfre-i sâlisede Sadreyn Efendiler'e bast-ı mukaddemât-ı ibcâl-i münticü'l-âmâl olunup kıyâs-ı ıḳtirânîye misâl kıldılar. Ve süfre-i râbiada Şıkkı-ı Evvel ve Sânî ve Sâlis Defterdarlan Efendiler nevâle-çeş-i hân-ı tekrîm oldular.

Ve dâmâd-ı Sadr-ı a'zamî, Kethudâ-yı Âsafî Mehemmed Ağa Hazretleri dahı yevm-i mezbûrda Hazret-i Sadr-ı kerîme redîf-i ḳâfiye-i tekrîm buyurulup ma'zûm-ı velîme-i azîme-i Sultânî ve mihmân-ı ni'met-hâne-i Hâḳânî olmalan ile verâ-yı serâ-perde-i otakta çâr-bâliş-nişîn-i müttekâ-yı temkîn olmuşlar idi. Anlara dahı bir süfre-i elvân-niam tahsîs olunup tenhâ-nişîn-i mevki-i ihtisâs oldular.

Bu tertîb üzere süfreler mebsût ve eczâ-yı cerîde-i cem'iyyet şîrâze-i ahsen-i tertîb ile müşerrez ü mazbût oldukta çâşnî-gîrân üslûb-ı sâbık üzere hizmet-i taâmda pûyân ve teberdârân-ı gîsûdâr-ı Sarây-ı Atîḳ kahve vü şerbet ve gülâb u buhûr hizmetlerine me'mûr olmalan ile tekmîl-i hizmet ve icrâ-yı resm ü âdet eyleyip herkes devâm-ı devlet-i Pâdişâhî

ve tezâüf-i ni'met-i sürûr-ı Cenâb-ı şevket-penâhî duâsı ile teveccüh-i mihrâb-ı icâbet ve her biri karargâhlarına ric'at eylediler.

[20b Minyatür] [21a Minyatür] [21b Minyatür]
[22a Minyatür] [22b Minyatür] [23a Minyatür]

[23b] Ve yevm-i mezbûrda âdet-i kadîme-i devlet-i müstedîme üzere izhâr-ı şükr-i ni'met-i şâdî içün arz olunacak hediyyeler pây-endâz-ı Hudâvend-i mümtâz kılınması telhîs ve taraf-ı hümâyûndan dahı müsâade vü terhîs olmağın Kethudâ-yı Sadr-ı âlî ve Telhîsî Ağa ile evvelâ hediyye-i behiyye-i Âsafî irsâline mübâderet ve ba'dehû tertîb-i âtî üzere sevk-i metâyâ-yı hedâyâ-yı erkân-ı devlete mübâşeret olundu.

Der beyân-ı tuhaf-ı Âsaf-ı Hâtem-masraf be-rikâb-ı Şeh-i vâlâ-himem-i deryâ-kef

Evvelâ sâfî elmâs-ı tâbdâr-ı girân-bahâdan masnû' ve resmî matbû bir kuşak –ki gül-i sad-berg-i şebnem-zededen musaffâ ve âvîze-i tâk-ı sipihr olan gûy-ı billûr-ı kamer'den musaykal u mücellâ olup şa'şaa-i cihan-tâbı encümen-i sûru lücce-i nûr ve takvîm-i bahâsı sayrafî-i aklı tehî-sâz-ı kîse-i şuûr eyledi–,

Li-münşiihî

Ana nisbetle şeb-çerâğ-ı kamer
Mihr yanında şem'aya döner

Gören ol âb-ı sâfi cevherde
San Gümüş Suyu'dur kemerlerde

Ancak olur olur ise farazâ
Böyle bir tuhfe pâdişâha sezâ

ve elmâs ve yâḳût ile murassa' bir kıt'a çaprâst-ı musanna' –ki kılâde-i nuhûr-ı hûr olmağa sezâvâr olup cevheriyân-ı rûzgâr bir mislini dahı zîver-i bâzâr-ı i'tibâr etmek dâiyesiyle deryânın yakasına dikilseler "İtyân-ı nazîri hâric-i tavk-ı iktidârdır" deyi yakasın almaca cevâb verir ve imkânını da'vâ edenler ile yaka yakaya girer idi–

Li-münşiihî

Müntehab gevherlerin der-dest edip deryâ vü kân
Ettiler güyâ bu sûretle o Şâh'a armağan

ve bir mücevher kâse-i fagfûr

Mısrâ

–Ki letâfette nezâkette bir içim sudur;

aks-i pertev-i yâḳût-ı ahmerinden içinde olan âb la'l-i müzâb ve dâne dâne elmâs-ı mihr-tâb âb üzre mesâbe-i habâb görünür idi–

Li-müellifihî

Ey diyen âyîne-i âlem-nümâ câm-ı Cem'i
İçti mi bu kâseden Cem gördü mü bu âlemi

İçmeden âbın görürsün kim içinde mevc urur
Bâdede merkûz olan hâsıyyet-i def'-i gamı

ve bir mücevher kûze-i billûr-ı murassa'-kâr –ki kıymet-şiken-i efser-i fağfûr-ı nâmdâr olup hilâl-i âsümân kulpu ve sebîke-i âfitâb altun kapağı olmağa sezâvâr idi–

Li-müellifihî

Ne şeref var bu kûzede yâ Rab
K'ola şâh-ı cihânda leb ber-leb

Nice olmaz görüp o bardağı
Mihr ile mâh dâğ ber-dâğî

İçsin ol kûzeden musaffâ mâ
Ola Şâh-ı cihâna ayn-ı şifâ

ve âyîneli Hind işi bir musanna' cevâhir çekmecesi –ki nakş-ı hurde-kârîsi insânı çeşm-i âyîne gibi hayret-şiâr, belki temâşâ-yı hüsn-i resmi âdemi bütân-ı deyr-i Ferhâr gibi sûret-i dîvâr eder idi–

Li-münşiihî

Çekmemiş böyle bir nakş üstâd
Ne güzel çekmece hümâyûn-bâd

ve çıfıt işi mînâ-kâr on üç gözlü nâdîde bir pîş-tahta-i zer-nigâr –ki arûs-ı tütuk-pûş-ı mutallâ-izar gibi herkese açılmaz ve çeşm-i istignâ-yı mâlik-i dînâr gibi gözü altuna tok ve gönlü ganî olmağla [24a] hucürâtın lebrîz-i ibrîz etseler Pâdişâh-ı mekârim-destgâhtan gayra arz-ı recâ kılmaz. Çâr-sûy-ı büldân-ı rub'-ı meskûnda öyle bir musanna' çekmece nâdir ve cevher-şinâsân-ı bâzâr-ı i'tibâr takdîr-i kıymetinde âciz ü ḳâsırdır–

Li-müellifihî

O güne bir musanna' pîş-tahta
Sezâ olsa nihâde pîş-i tahta

Mübârek eyleye Bârî Taâlâ
Cenâb-ı Husrev-i fîrûz-bahta

ve üç yüz misḳâl mikdân bir şîşe ıtr-ı şâhî –ki bir şemmesi meşâm-ı âlemi ta'tîr ve dimâğ-ı hûrân-ı Bihişt'i teşvîr eder–

Beyt-i Arabiyye

Ve lev abakte fi'ş-şarkı enfâsu tîbihâ
Ve fi'l-garbi mezkûmun li-âdelehu'ş-şemmi

Li-münşiihî

Neşr etse bâd bûy-ı ahlâk-ı Pâdişâh'ı
Taktîr ederler idi sad şîşe ıtr-ı şâhî

ve hem-şekl-i kurs-ı bedr-i tamâm, iki yüz misḳâlden mütecâviz bir şemmâme anber-i hâm –ki hâl-i zekan-ı hûbân âteş-i reşki ile micmer-i gayrette sûzân ve kâkül-i müşkîn-mûyân zincîr-i halka-i dûd-ı hoş-bûyun görüp akl-ı âşık gibi perîşân olmağa şâyândır–

Li-müellifihî

Anber ne aceb eylese âfâkı muattar
Hâk-i kadem-i Hazret-i Hân Ahmed'e benzer

ve bir altun çekmece sâatı –ki daḳîka-dânân-ı meḳâzîr-âşinâ âciz-i takdîr-i kıymeti olup reşk-i hüsn-i ḳâlebi feleğin cân-gezâ-yı burc-ı akrebi idi; cânib-i yemîninde olan riştesi târ-ı tanbûr gibi çekildikçe nağme-i çâr-gâh-ı çâr-yeki çalmağa sâz-kâr ve rakḳâs-ı cilve-sâzı sâat başına çarh urup gûyâ çâr-pâre ile oynar ve rişte-i yesârîsi dahı târ-ı santûr gibi keşîde kılındıkça ceres-i ḳâfile-i leyl ü nehâr olan münebbihi kurulup sâatı hod-be-hod çalar–

Kıt'a

Çarh kim aylı günlü sâattir
Ne çalar lîk ana nisbet ile

Anı sâat sanırdım ammâ kim
Anladım baktığımda dikkat ile

Oturur bir kirîşi çok dilber

Pîş-tâhta başında nahvet ile

ve yeşil çuka kaplu cedîd siyâh dilkü –ki mû be-mû intihâb olunmuş, niçe ferve-fürûşlar hezârân post ıpratmak ile güc ile bulunmuş; dellâl ve miyâncı çubuklamadan yirmi bir kîse guruşa iştirâ kılınmış, fakat zağara ve girîbânı sekiz kîseye alınmış idi; hakḳâ ki hatt-ı siyeh-fâm-ı hûbân-ı dil-ârâmdan nâzük ü nerm ve târ-ı müjgân-ı benefşe-mûyân-ı gül-endâmdan bârîk ü germ, her mûyundan niçe Selmâ'ya ebrû, belki hezâr Leylâ-yı bâdiye-peymâya gîsû olur; fi'l-mesel utrunc-ı zerd-fâm-ı hurşîd'i âsîb-i berd ü şitâdan sıyânet içün perde-i siyeh-gûn-ı mûyunda nihân etseler semmûrda beyzâ gibi mestûr ve gûy-ı mâh-ı bedri tügme-i sîmîn-i girîbânı kılsalar künc-i târda beyâz çeşm-i perî gibi dîdelerden dûr ve şeb-i deycûrda kurs-ı âfîtab gibi nâ-manzûr olur idi–

Li-müellifihî

Oldu bu ferve Şeb-i Kadr kadar nûrânî
Görünür gerçi ki sûrette katı zulmânî

Zulmet içre gezen İskender'i seyr eylemeyen
Görsün içinde anın Pâdişeh-i devrânı

ve iki tahta pûstîn-i semmûr –ki [24b] leyle-i zulmâdan siyâh u târîk ve târ-ı müjgân-ı Selmâ'dan nâzük ü bârîk–

Li-müellifihî

Nümûne-i şeb-i deycûr u bî-bedel semmûr
K'odur yâ nûr-ı siyeh yâ sevâd-ı dîde-i hûr

Eğer olursa girîbân-ı ferve-i şâhî
Olurdu nûrun alâ nûr o gerden-i kâfur

ve bir tahta dahı vaşak –ki beyâzı kâfûr-ı huşk ve siyâhı rîze-i müşg; yâhod beyâzı nûr-ı cebîn, sevâdı merdüm-i ayn-ı Hûr-ı în; tahtası sîne-i sâf-ı hâldâr-ı hûbândan hûb ve sîm-i sevâd-kerde-i vesîmden mergûb idi– ve iki tahta dahı ḳâkum-ı müşgîn-düm –ki sîne-i germ ü nerm-i hûbân gibi beyâz u sâf ve sultânî varak-ı âbâdî misâli pâk ü şeffâf; cemâl-i şâhid-i subh-âsâ yüzü ak ve mânend-i âyîne-i âfîtâb tâbnâk ü berrâk; her düm-i rengîni nevki midâd-âlûde bir beyâz Cava zer kalemine mümâsil ve şem'a-i kâfûr-ı müşgîn-fitîl-i püf-kerdeye müşâkil, belki engüşt-i muhannâ-yı ârâyiş-i hacle-pîrâya muâdil idi–. Ve bunlardan mâadâ elvân çukalara kaplu nâfe ve boğaz ve cılkafa ve beyâz dilkü dört aded ferve-i girân-bahâ-yı dilcû ve her biri beşer donluk olmak üzere ikişer boğça Acemî ve İstanbulî dîbâ-yı zîbâ –ki nessâc-ı kazâ destgâh-ı semâda minvâl-i hilâl ve defe-i hurşîd ile kâ-

le-bâf-ı eyyâm u leyâl olalı ne böyle kumâş-ı nâzük-nigâr dokunmuş ve ne bir misli dahı peymûde-i endâze-i nigâh olduğu gûş-ı hûşa dokunmuştur; el-hak,

Li-müellifihî

Kâr-ı Vehbî nakş-ı i'câz ile bulur imtiyâz
Tûde olsa bender-i nazmın kumaşı bir yere

mazmûnu tamġâ-yı zeyl-i evsâfı olmağa mâ-sadak u elyak idi– ve kezâlik her biri beşer donluk ikişer boğça ağır telli ve sâde nev-zuhûr Hatâyî –ki nezâket ü letâfette gûyâ bir zer-efşân varak-ı Hatâyî olup hurde-kârî-i nakş u nigârı nakḳâşân-ı Çîn ü Hatâ'yı sûret-i deyr-i hayret eder– ve on donluk taraklı atlas –ki atlas-ı gerdûn yanında sandal olamaz– ve beş donluk elvân kaneviz –ki perde-i âl-gûn-ı şafak o revnak u ragbeti bulamaz– ve her biri yine beşer donluk olmak üzere mâlâmâl iki boğça çiçekli ve sâde elvân zî-kıymet şâl ve letâfet ü reng ve girânî-i kıymet ile mevsûf on donluk mâhûd çuka ve beş donluk sôf ve pîrâye-i mefârık-ı i'tibâr olmağa sezâvâr on tâka bendî ve köse destâr ve telli ve sâde on tâka Hindî alaca ve germsûd ve beşer aded alaca ve sâde kutnî-i zerrîn-târ u pûd ve sâir ecnâs-ı akmışa-i nâ-ma'dûd; ve mat'ûmat kısmından dahı birer debbe murabbâ-yı karanfül ve emlec ve aynü'n-nâs ve buna benzer niçe nefâyis-i bî-kıyâs; ve sarma ve bağa kundaklı sîm kaplama çifte bilezikli Hâcî Mustafâ ve Molla Mehemmed ve Nigbolulu Ahmed-nâm esâtize-i meşhûre kânı dört aded şest-hâne tüfeng ve bir aded tüfeng-i Macârî – ki her birinin gürûheleri isâbet-i hedefte nâvek-i kader ile hem-per ve tîr-i duâ-yı sadâkat-eser birle hem-ser olup [25a] sadâ-yı dehşet-fermâsından gûş-ı a'dâ ker ve atıldıkça "Düşman kulağına kurşun" derler idi; fi'l-mesel her biri âhen-dil âteşî-meşreb bir teng-mizâc levend-i tünd-hûya benzer idi ki

Li-müellifihî

Ağzına kurşun akıtmış gibi çıkmazdı sesi
Ağzın açtıkta velî çarha çıkardı nefesi

her vech ile hasmına karşılık verir hazîne sâhibi nâmlı bahâdır ve bir tabanca çakmak ile adûsunun hâne-i hayâtına kundak bırakmağa ḳâdir iken yine otuna dokunmayana boşuna atılmaz ve tehî yere her kavgaya katılmaz–; ve merkûb cinsinden dahı Rûmî ve Mısrî mükemmel donanmış iki re's rahş-ı safâ-bahş-ı bî-nazîr ve bir re's bâr-gîr –ki her birinin hilâl-i âsümân zîni ve kursa-i âfitâb rikâb-ı zerrîni olmağa şâyân idi; cilve-i reftâr ve cünbiş-i işve-medârları âhû-yı Tâtâr u Çîn'e ta'lîm-i hırâm ve nakḳâşân-ı Mâçîn'e sûret-nümâ-yı resm-i endâm olup murassa' zîn-pûş ile cilve-hîz-i meydân-ı tek ü tâz oldukça ve gerden-şikenlikler ile tahrîk-i kavâdim ü akdâm eyledikçe gûyâ eteklik ile oynar rakḳâs-ı

çâr-pâre-bâz ve çenberden geçen Arab-ı Mısrî'ye ta'ne-sâz u harf-endâz olurlar idi–.

Şiblü'l-esed şeh-zâde-i emced Sultân Süleymân Hazretleri'ne olan hediyye-i Âsafî beyânındadır.

Sedene-i südde-i Âsafî pîçîde-i teng-i âġûş eyledikleri tuhaf-ı sâlifü'l-evsâf –ki pîrâye-i ser-kûçe-i beyân kılınmış idi– hademe-i atebe-i şevket-medâr-ı Şehriyârî'ye zîver-i dûş kılınıp pây-endâz-ı cilvegâh-ı nigâh-ı kabûlleri olmak niyâzına rikâb-ı hümâyûnlarına tahsîs olunduktan sonra şehzâdegân-ı âlî-tebâr-ı Hudâvendgârî ve zîver-i mihâd-ı saltanat olan muhadderât-ı harem-sarây-ı Cihandârî'nin her birine ta'yîn ü tahsîs buyurdukları vech üzere evvelâ selîl-i celîl-i şehriyâr ve necl-i nebîl-i Hıdîv-i kâm-gâr; halef-i erşed, hudâvend-i es'ad, şehzâde-i âlî-tebar; saâdetlü, necâbetlü, asâletlü Sultan Süleymân-ı bülend-i'tibar Hazretleri içün arz u telhîs olunan kütüb-i girân-bahâdan biri tilâvet-i Kur'ân-ı kerîm'e terġîb kasdına murassau'l-cild ve musannau't-tezhîb İmâm Hâfız Mehemmed Efendi hattı ile bir Mushaf-ı şerîf ve şeyh hattı ile *Sûre-i En'âm*'ı hâvî bir mücelled-i latîf ve müellefât-ı Ahmed-i Bûnî'den hırz-ı cân-ı ârifân olmağa elyak u ahrâ nüsha-i Şemsü'l-Maârifî'l-kübrâ ve biri dahı Mukaddime-i Salât ve niçe vesâil-i taallüm-i mesâil olan resâil-i muhtelife-i münticü'l-füyûzat ve biri dahı cild ü tezhîb ü cedveli gâyetü'l-gâye eltaf ü ekmel, bahâsı bî-nihâye bir Kitâb-ı Hidâye ve biri dahı tab'-ı nâzük-i mülûkânelerine tasvîr-i mesâil-i ilmiyyeden fütûr u kelâl âriz olup hâtır-ı necâbet-me'âsirleri muhtâc-ı tervîh oldukça melâib ü melâhîye maksûr olmayıp yine tahsîl-i maârif sûretinde tenşît ü tefrîh olunmak kasdına kalem-i Bihzâd-gûn ile musavver bir murassa' u müzehheb Yûsuf u Zelîhâ *ve* Silsiletü'z-Zeheb [25b] idi. Bunlardan mâadâ siyâh âbnûs üzere elmâs u yâkût ile murassa' bir hancer –ki miyâne-i kevâkib-i dürriyyede hilâl-i âsümâna benzer– ve bir mükemmel dü-hâvî-i hünkârî raht-ı hammâm-ı zer-kâr –ki misli nâ-dîde ve hâv-ı rakîkine nisbet hâv-ı mahmil-i şafak sebze-i hâbîdedir– ve bir mükemmel esb-i tarîfî-nijâd –ki tasvîri acz-âver-i kalem-i Bihzâd idi–

Beyt li-münşiihî

Garaz arz-ı ubûdiyyettir anınçün hakîrâne
Getirdim tuhfe-i mûrânemi pîş-i Süleymân'a

mısdâkınca ma'rûz-ı nazargâh-ı mülûkâneleri kılındığı hılâlinde;

Yine taraf-ı Âsaf'tan şeh-zâde-i sânî hazretlerine olan tuhaf beyânındadır.

sâniyen gusn-ı şecere-i devlet ve semere-i devha-i şevket; saâdetlü, necâbetlü Sultan Mehemmed Hân Hazretleri içün

Li-münşiihî

Bâ-kâğıd-ı âbâdî ve bâ-cild-i mutallâ

Kûtâhiyevî hattı ile Mushaf-ı garrâ

ve Dede hattı ile bir Sûre-i En'âm –ki mislini tahrîrde âciz olur aklâm– ve bir cild murassa' u müzehheb nüsha-i Silsiletü'z-Zeheb ve musavver ü musanna' u murassa' hüsn-i hatt-ı nes-ta'lik ile lâ-nazîr bir kıt'a murakka' ve ashâb-ı kemâlin dil-pesendi bir bî-nazîr Dîvân-ı Kemâl-i Hocendî ve bir murassa' hançer-i zerrîn-niyâm ve bir mükemmel ü murassa' u müzerkeş raht-ı hammâm ve raht-ı zerrîn ü rikâb-ı sîmîn ile ârâste ve zer-dûz zîn-pûş u sîm zîn ile müzeyyen ü pîrâste "Midillü" ta'bîr olunur tevsene-i berk-licâm –ki gûyâ rakḳâs-peçe-i nâzük-sürîn-i şuh-endâm u turfa-hırâm idi–;

Cânib-i müşârun ileyhten şeh-zâde-i sâlis hazretlerine olan dest–âvîzlerdir.

ve sâlisen şehzâde-i muhît-i iclâl, dürre-i efser-i şevket ü celâl saâdetlü, arâfetlü Sultân Mustafâ Hân Hazretleri içün dahı Alî b. Abdullâh hattı ile bir Mushaf-ı latîf ve Ramazan Efendi kalemiyle nüvişte bir girân-kadr *Sûre-i* En'âm-ı şerîf ve Alî Rızâ hattı ile mektûb Sûret-nâme-i Şah Abbas nâm bir kitâb-ı mergûb ve bir musavver murakka'-ı bî-mümâsil ü müdânî ve bir garrâ Şeyh Sa'dî Dîvânı ve bir girân-kıymet murassa' elmâs sâat ve bir mükemmel raht-ı hammâm ve bir donanmış rahş –ki Kehkeşân-raht, Süreyyâ-sîne-bend, hurşîd-dırahş, zerrîn-rikâb ve sîmîn-ligâm ıdi–;

Şeh-zâde-i râbi' hazretlerine ithâf olunan hediyye-i Âsaf-ı sâlifü'l-evsaftır.

ve râbian nev-bâve-i nahl-ı şân u şevket, rûz-ı nev-rûz-ı baht u devlet; şeh-zâde-i saîd, Sultan Bâyezîd Hazretleri içün dahı Üsküdârî Hasan Efendi hattı ile bir Kelâm-ı kadîm ve Hâfız Ahmed kalemi ile bir En'âm-ı kerîm ve eser-i tab'-ı Murâd Hân-ı Ġâzî bir Dîvân-ı mümtâz ve bir cild Şerh-i nüsha-i Gülşen-i Râz ve bir murakka'-ı musavver ve bir murassa' elmâs sâat-ı pür-zîver ta'biye vü ihzâr ve müthaf-ı nazargâh-ı şeh-zâdegân-ı âlî-tebâr kılındıktan sonra,

Âfitâb-ı maşrık-ı hâḳânî ve sürâdık-nişînân-ı ismetgede-i sultânî hazretlerine dahı tahsîs-i hedâyâ kılındığıdır.

[26a] kurretü'l-ayn-ı Pâdişâh-ı cihân, ya'nî ismetlü Ümmü Gülsûm Sultan Hazretleri'ne bir top dîbâ-yı İstanbulî ve bir top telli nev-zuhûr Hatâyî ve bir top sâde Hatâyî; ve devletlü Başkadın Hazretleri'ne bir kıt'a elmâs sâat ve iki donluk İstanbulî dîbâ-yı zî-kıymet ve ikişer donluk sâde ve telli Hatâyî-i nev-zuhûr –ki tasvîr-i nuḳûşu uhde-i kalem-i ressâm-

dan dûrdur–; ve maşnk-ı âfitâb-ı sultânî ve menba'-ı çeşmesâr-ı hâḳânî şehzâde Sultân Süleymân Hân Hazretleri'nin vâlide-i mâcidelerine dahı ikişer donluk dîbâ-yı İstanbulî ve nev-zuhûr telli ve sâde Hatâyî; ve şehzâde Sultân Mehemmed Hân Hazretleri'nin mâder-i iffet-perverleri içün kezâlik iki donluk dîbâ ve ikişer donluk sâde ve telli Hatâyî; ve kezâlik Sultân Bâyezîd Hân Hazretleri'nin vâlide-i mâcideleri içün iki donluk dîbâ-yı İstanbulî ve sâde ve telli ikişer donluk Hatâyî istihzâr olunup cümlesi kethudâ-yı âlî-vaḳârlan ile Dârü's-saâdetü's-seniyye Ağası cânibine irsâl ve andan pâygâh-ı serîr-i şehriyârîye îsâl kılınıp fevka'l-me'mûl cümlesi telakḳî bi'l-kabûl olundu ve Dârü's-saâdeti's-seniyye Ağası mahrem-i harem-sarây-ı sultânî, emîn-i ismetgede-i hâḳânî saâdetlü Beşîr Ağa Hazretleri'ne bir kıt'a elmâs hançer dahı ihdâ olunup tayy-ı tûmâr-ı hedâyâ kılındı.

❖

Ezmine-i selâtîn-i mâziyede vâkı' olan sûr-ı hümâyûnlarda mersûm-ı yerâa-i vaḳâyi'-nüvîsân olduğu vech üzere pîrâye-i arsa-i beyân kılınan hedâyâ-yı vüzerâ-yı izâm yegân yegân peymûde-i endâze-i nigâh-ı im'ân kılınıp içlerinden hudâvendgâr-ı esbak cennet-mekan, enîke-pîrây-ı gufrân; vâlid-i mâcid-i Sultân-ı cihân, merhûm Sultân Mehemmed Hân -Bevve'ehu'l-llâhu fî sürüri'l-cinan- Hazretleri zamân-ı sa'd-iktirânında safâ-bahş-ı âlemiyân olan sûr-ı hıtân-ı husrev-i devrân -Ebbeda'llâhu devletehu ilâ âhıri'z-zamân-da mesned-ârây-ı vekâlet-i kübrâ bulunan merhûm Köprülü-zâde Ahmed Pâşâ -Zevvedehu'l-lâhu bi-rahmetihi fi'l-âhıreti men ceale'n-nehâri ma'âşâ- kendinden sonra tedâvül-i eyâdî-i ezmân ile mühr-i şerîf-i vezâret dest-hoş-ı râha-i liyâkati olacak ahlâfına sârî âdet olmasın deyi mülâhaza-i sıyânet kasdına binâ'en ferş-i sâha-i arz u ihdâ eylediği hedâyâsı cümle vüzerâ-yı sâlife hedâyâsından kem-mikdâr ve endek-bahâ olup bu âna dek mütevessid-i dest-i destûrî olan vüzerâdan sûr-ı Murâdiyyede vezîr bulunan Sinân Pâşâ cemî'-i vüzerâya bu husûsta galebe-nümâ olmağın "Ecnâs-ı hedâyâsı küncîde-i evrâk-ı defâtir olmayacak mertebe mütevâfir ü mütekâsirdir" deyi şöhret-yâb ve tüccâr-ı bendergâh-ı umûra sermâye-i bâzâr-ı istiğrâb olmuş iken hakk-ı kelâm budur ki hâlâ uğur-ı hümâyûnda cihân u cânı fedâ eyleyen yegâne-i vüzerâ, âsaf-ı bî-hemtâ hazretlerinin hezâr şerm ü haclet ile arz-ı nazargâh-ı şehriyâr kıldığı dest-âvîz-i celîlü'l-i'tibânnın nısfı mikdân dahı olmadığı tâcirân-ı bâzâr-ı âsâr olanlara ke'ş-şems fî râbiati'n-nehâr zâhir ü âşikâr ve inâyet-i aliyye-i hüsrevânîden iktisâb ü istihsâl buyurduklan bizâa-i devlet ü ikbâlden maksûd-ı mevdûdlan cem'-i mâl ve iddihâr-ı menâl olmayıp ancak şevketlü, kudretlü, mehâbetlü şehriyâr-ı âlem Efendimiz Hazretleri'ne mâl ü cân ile hizmet ve ihlâs ile izhâr-ı ubûdiyyet olduğu bedîdârdır. Fa'tebirû yâ üli'l-ebsâr. [26b Minyatür] [27a Minyatür]

[27b] **İbrâhîm Pâşâ ve Tevḳîî Mustafa Pâşâ ve Kethudâ-yı Âsafî ve Sadreyn Efendiler ve Defterdâr Efendi hediyyeleridir.**

Yevm-i mezbûrda Sadr-ı kerîmü'ş-şân-ı cevâhir-feşân Hazretleri herkesin bi-merâtibihim tuhfe-i nâçîz-i haḳîrânesi tab'-ı müşkil-pesend-i Pâdişâhî ve mizâc-i istiğnâ-meşreb-i Şehinşâhîye hoş görünüp zuhûr-ı emâret-i hüsn-i kabûl-i hümâyûn ile her biri memnûn olmalarını hâstgâr olmağın kendi ecnâs-ı mütenevvia-i hedâyâ-yı girân-mikdârları tâkat-şiken-i katâr-ı nehâr iken reh-yâb-ı bender-i kabûl olmağa tevessül için dest-âvîz-i nâçîzlerin redîf-i matıyye-i i'tibâr buyurdukları vüzerâ-yı izâm-ı âlî-rütbet ve sudûr-ı erkân-ı devletten ol vaktte Maraş Vâlîsi bulunup sûr-ı hümâyunda med'uvven pîrâye-i silk-i cem'iyyet olan Silâhdâr Hüseyin Pâşâ-zâde silâhdar-ı sâbık-ı şehriyâr-ı cihân-küşâ saâdetlü İbrâhim Pâşâ Hazretleri tarafından dahı beş donluk şâl-ı sûzen-kârî-i girân-bahâ ve on donluk dîbâhây-ı mütenevvia-i zîbâ ve on beş donluk elvân ve ecnâsı müteġâyire Hatâyîhâ-yı mukassabe-i fâhire ve beş donluk Hatâyî-i sâde ve beş donluk atlas-ı cilâ-dâde ve beş aded kutnî-i Hindî ve beş tâka destâr-ı bendî müstezâd-ı manzûme-i tuhaf-ı merḳûme kılındığı akabinde Devlet-i Aliyye'de Tevḳîî-i Dîvân-ı Âlî vüzerâ-yı izâmın ferd-i kâmil-i müstecmiu'l-kemâli; hüsn-i sûreti safvet-i serîre vü sîretine berâat-i istihlâl ve şeref-i neseb ü hasebi ve fazl-ı mevrûs ü müktesebi berât-ı ikbâl ü iclâline unvân-ı istîhâl ve sıhriyyet-i Âsafî ulüvv-i zât ve sümüvv-i sıfâtına dâll olan kâbiren an kâbir vezîr-i tugrâyî-meâsir; bende-i hâlis-i Cihân-bânî, hayr-hâh-ı Cenâb-ı Hâḳânî; ya'nî Tevḳîî Mustafa Pâşâ - Şâa bi'l-hayri zikruhu ve feşâ-Hazretleri taraf-ı eşreflerinden dahı hatt-ı kalem-i nâzük-mukat-ı Belgırâdî ile nüvişte bir Mushaf-ı şerîf-i bî-hemtâ –ki "Yehdi'l-cemîlü ile'l-cemîl" mazmûn-ı celîline lâyık u ahrâdır– ve nefâset-i hatt-ı müşgîn-nukatı sahâyif-i âfâkta mektûb u mersûm, nessâc-ı kavâid-i hoş-nüvîsân-ı kühen şeyh-zâde Hamdullâh merhûmun kalem-i anberîn-rakamı ile muharrer ü merḳûm bir mücelled-i münîf Sûre-i Kehf-i şerîf –ki kehfü'l-amân-ı cihân ve hırz-ı bâzû-yı zamân olan Hıdîv-i devrânın nazar-ı ragbetine ancak bu maḳûle tuhfe-i ma'nevî vü sûrî sezâdır; zîrâ nefâset-i sûriyesinden kat'-ı nazar sandûkatü'l-ferâid-i [28a] gencîne-i Mushaf ve cevâhir-i dü âlem-bahâ-yı kelâm-ı Hudâ ile memlû bir sadeftir ki telakḳî bi'l-kabûl olunması vâreste-i halecân-ı istiğnâdır– ve bir re's mükemmel raht ve bisât-ı zer-kâr ile ârâste ve rikâb-ı sîm ü zîn ve zîn-pûş-ı pür-tezyîn ile pîrâste bir rahş-ı sabâ-seyr –ki pîşânî-i nûrânîsine tebâşîr-i seher-i ikbâl sabâhü'l-hayr olsa revâdır- ve bir kıt'a elmâs kuşak –ki

Li-müellifihî

Sebk edince bu ḳâlebe anı
Zerger-i çarh çok yorulmuştur

Çehresinde kelef değil göricek
Şeb-çerâğ-ı kamer bozulmuştur

Böyle elmâs görmedik var ise
Âb-ı gevher donup buz olmuştur

kıt'asına mâ-sadak dense be-câdır–; bu tuhaf-ı çehârgâne –ki her biri nazm-ı rübâi-i rub'-ı meskûna birer mısra'-ı ber-ceste-i yegânedir- câize-i nakd-i kabûl ârzûsu ile otağ-ı dîvân pîşgâhında ma'raz-ı ubûdiyyete mevsûl kılındıktan sonra, Kethudâ-yı Sadr-ı a'zam ve dâmâd-ı muhterem-i Dârâ-hadem

Li-münşiihî
Bende-i nân-perver-i Şâh-ı cihân
Çâker-i dergâh-ı Hıdîv-i zamân

Âkıl ü kâr-âgeh ü cûd-âzmâ
Ya'nî saâdetlü Mehemmed Ağa

Hazretleri cenâb-ı necâbet-ıktisâblarından dahı bir şemse kuşak –ki sâfî elmâstan mesbûk-i ḳâleb-i îcâd olup gûyâ kûre-i zerger-i hurşîdden lemeân eylemiş bir âteş-i vakḳâd idi ki şuâ'-ı şem'-i zulmet-sûz-ı şebi tîre ve iltimâı dîde-i temâşâyiyânı hîre eyler idi; şöyle ki kasr-ı nüh-tâk-ı la'lîn-nitâk-ı eflâke şemse-i eyvân olsa ta'lîḳ-ı kandîl-i bedr-i enverden istiğnâ görünür ve şemse-i kitâb-ı Meşârıku'l-Envâr olan âfitâb-ı rahşâna bedel kılınsa pertev-i zıyâ-pâşından hatt-ı gubâr-ı müsveddât-ı şeb ayân okunur idi– ve andan mâadâ beş donluk dîbâ-yı Acemî –ki zerrîn-târ u pûd-ı nûr-ı nigehten bâfte– ve beş donluk dîbâ-yı zer-kâr-ı Rûmî -ki eşi'a-i zer-târ-ı mihr-i nevvârdan nesîc-yâfte– ve nev-zuhûr u girânkıymet ve bî-nazîr beşer donluk telli ve sâde Hatâyî-i dil-pezîr ve beş donluk elvân atlas – ki yeke-sâz-ı serâ-perde-i tâk-ı mukarnestir– dest-i iclâl-i huddâm-ı dergâh-ı ismet-iştimâl ile "El-abdü ve mâ yemlikühû kâne li-mevlâhu" mısdâkınca zemzeme-sâz olarak pây-endâz-ı Hudâvend-i bende-nevâz kılındığı hilâlinde, hâlen şeref-bahş-ı sadr-ı Rûm, menbau'l-fazl u ma'denü'l-ulûm; duâ-gûy-ı devlet ve hayr-hâh-ı saltanat; ismi müsemmâsına mutâbık, "velî" denmeğe lâyık Mîrzâ-zâde şeyh Mehemmed Efendi taraf-ı karînü'ş-şerefinden dahı teberrüken bir Mushaf-ı şerîf ve bir Tefsîr-i Beyzâvî ve bir Buhârî-*i* şerîf ve üçer donluk zincîr-bâf ve dîbâ ve puta-dârî ve altı tâka destâr ve beş donluk şâl-ı Keşmîrî ve beş aded kutnî-i enfes ve dört donluk Firengî atlas ve üç donluk sôf-ı hünkârî mesâbe-i berg-i sebz-i dervîşâne ma'rûz-ı atebe-i mülûkâne kılındığına müteâkiben, hâlâ mesnedzîb-i sadâret-i Anadolu, şecere-i siyâdetin fer'-i sâbitü'l-usûlü; hâiz-i izz-i mevrûs u mükteseb, fâiz-i şeref-i haseb ü neseb; afîfü'z-zât, şerîfü's-simât fazîletlü Paşmakçı-zâde es-

Seyyid Abdullâh Efendi kıbel-i ecellinden dahı [28b] Dede hattı ile bir Mushaf-ı ḳerîm-i cihân-bahâ ve cild-i vâhidde bir Buhârî-i şerif –ki bir misli dahı nâ-peydâ– ve bir Dürer-i Gurer –ki kıymeti dürre-i beyzâdan ġâlî ve kadrı gurre-i garrâdan âlî idi–; anlardan mâadâ altı tâka destâr-ı âlü'l-âl ve altı aded muhtelifetü'l-elvân Keşmîrî şâl ve üçer donluk dîbâ ve telli Hatâyî ve zincîr-bâf ve bir sîm endâm âyînesi –ki sîne-i berrâk-ı hûbân gibi nûrânî vü sâf– ve dört aded kutnî-i Hindî ve dört donluk sôf –ḳi her biri nefâset ü letâfet ile mevsûf idi– arza-i pâygâh-ı Hudâvend-i Süleyman-bârgâh kılındıktan sonra, hâfız-ı emvâl-i Sultânî ve emîn-i hazâyin-i hâḳânî hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'un bâlâ-nişîn ü ser-bülendi Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel el-Hâc İbrâhim Efendi tarafından dahı mu'tâd üzere donanmış bir semend-i sîmin-sîne-bend ve bir tahta semmûr-ı âlem-pesend ve altı donluk Rûmî dîbâ ve telli ve sâde altışar donluk Hatâyi-i zîbâ ve altışar donluk çiçekli katîfe ve atlas ve sâde hârâ ve altı kutnî-i Hindî ve altı destâr-ı bendî mevzûı mevki'-i redd ü kabûl kılındıktan sonra her birinin tuhfe-i nâçîz-i mûrâneleri izhâr-ı ubûdiyyete mebnî ve hulûs-ı taviyyet ile edâ-yı şükr-i ni'mete mübtenî nakd-ı kerem-i husrevânelerine selem vermek ve sayd-ı Anḳâ-yı himmet-i mülûkânelerine yem dökmek olduğu tab'-ı hümâyûnlarına ma'lûm olmağın râtibe-i hüsn-i kabûlden birini mahrûm buyurmayıp nîm nigâh-ı iltifâtlarına şâyân olduğunu i'lâm ve bu sûret ile dahı boylarınca ihsân u minnet buyurup taraflarından sefîr-i tuhfe-berendelerine ilbâs-ı hil'at kılındı.

Beyt

Etmez kerîme mâ-melekin arz eden zarar
Yerden sehâb şebnem alırsa matar verir

Leyle-i sâniye-i eyyâm-ı sûrda inâre-i meşâil-i sürûra bidâye olunduğu beyânındadır.

Savâık-ı medâfi'-i ra'd-âvâz-ı bârika-feşân hulûl-i vakt-ı asra nişân oldukta hübûr-ı rûzgâr-ı şedîd gül-nahl-ı ḳâmet-i sidre-hırâm-ı Hudâvendgârînin Tersâne Bağçesi semtine temâyül ü ihtizâzına bâdî olmağın ol Hümâ-yı evc-i şân ârzû-yı âşiyân kıldılar ve yevm-i mezbûrun gecesinde dahı ol çerâğ-ı dûdmân-ı Saltanat Hazretleri mînâ-hâne-i harem-sarây-ı saâdetlerinde mütevârî-i fânûs-ı istiğnâ oldular.

Meş'al-i nevvâr-ı mâhtâb sâha-fürûz-ı hıyâm-ı zalâm olduğu şeb-hengâmda şem'-i bezm-ârâ-yı Sadâret Hazretleri dest-ârâ-yı fânûs-ı muşamma'-pûş-ı bârgâh-ı vekâlet oldukları hâlde pîşgâh-ı otak-ı şevket-penâhîde beyne'l-işâeyn çadır fişeği iş'âl olunup bir zamân sâyebân-ı zerrîn-tınâb gibi ber-efrâşte-i sâha-i sûr ve kıbâb-ı hurşîd-tâbı habâb-ı kulzüm-i nûr oldu. Ve bir "fıskiyye fişeği" nâmında tennûr-ı âteş-i tûfan dahı fevvâre-feşân ve şerâre-rîzân olup kâkül-i zerd-gûn-ı perîşân-ı hûbân-ı [29a] perî-veşândan nişân verdi. Ve bir çarh-ı felek fişeği dahı ustura çarhı gibi devrân ve etrâfa nîm sâat mikdârı şe-

râre-feşân ve her birinin içinde niçe âsümânî fişekler tîr-i havâyî gibi eflâke perrân oldu.

Li-müellifihî

Fişek tîr-i havâyî gibi pertâb etti eflâke
Anın peykân-ı âteşnâki oldu encüm-i vakkâd

Ve bir hâvan fişeği dahı şu'le-i hırmenî olup mikyâl-i ta'bîre küncâyiş mertebesinden ber-ter dâne-rîz-i sünbüle-i şerer oldu.

Bu esnâda ağayân-ı Enderûn-ı Âsafî'den Ankad Ağa'nın îcâd ettiği bir sâyebân fişeği – ki huzûr-ı hümâyûnda ber-efrâşte-i sâha-i temâşâ olmağ içün müheyyâ idi– leyle-i mezkûrede mâhtâb-ı cemâl-i Şehriyârî mütegattî-i sehâb-ı ihticâb olmağla leyle-i âtiye içün pîçîde-i sandûka-i istihzâr olunmak irâde olunmuş iken fermân-ı âlî sudûr etmeksizin sehven tutuşturulup, eğerçi azîm şenliklere bâdî oldu, lâkin tarrâkası derdmendin başına kopup erkâm-ı en'âm-ı levh-i akdâmında aklâm-ı asâ ile darb içün ikdâm olundu.

İltihâb-ı nâire-i gazab-ı Âsafî'ye bâdî bu oldu ki, hod-fürûşluk eyleyip kâr-ı nâ-fermûdeye mübâşeret ile izâa-i bizâa-i mahâret ve böyle fodûlâne harekete cesâret birle hasâret ettiğinden mâadâ Tersâne tarafından ihtirâ' olunan ber-havâ kalyonların mühimmâtını vaz' içün ibdâ olunan tahta sofanın tahtında sudûr-ı fermâna intizâr ile mevzû'-ı se-pâ-yı istihzâr olan tûde tûde fişeklere bir havâyî fişeği isâbet etmekle cümlesi birden tutuşup sofayı mangal-ı nâra, belki külhân-ı âteş-bâra döndürüp bu kadar edevât-ı nâriyye ber-havâ olduğundan kat'-ı nazar soffa üzerinde ittihâz-ı encümen-i karâr eyleyen niçe kimselerin semender-i âteş-âşiyân gibi etekleri tutuştu ve kimi hammâme-i dûd-girifte gibi âteşe düştü. Ve kınâ azâbe'n-nâr. Lâkin bu kadar tarrâka-i savâik-bâr ile gûy-ı zemîn hâlet-nümâyı küre-i nâr olup intişâr-ı şerâre-i encüm-şümâr sipend-i âteş-dîde gibi halkı târ-ü-mâr etmiş iken kimse mâlen ve bedenen zarar-keşîde ve zahm-dîde olmayıp tahvîf ü tehrîb içün umde-i mahmûl olacak mertebe kânûn-fürûz-ı şevk u şâdî ve şevk u tarab-ı temâşâyiyâna bâdî ve bir sâat mikdân şenliği mütemâdî oldu. Husûsâ ol deryâ-yı âteşten sâhil-nişîn-i mefhûm-ı Selâmet der-kenâr olanlara bir mertebe meşal-efrûz-ı şadmânî oldu ki ta'bîri âteş-endâz-ı bârut-hâne-i havsala-i takrîr idi; fe-emmâ eczâ-yı müsvedde-i şeb olan evrâk-ı perîşân-ı şevk u tarab târ-ı nezâre-i Pâdişâhî ile şîrâze-bend-i nizâm olmamağla baîdü'l-işâda itfâ-yı meşâil-i temâşâ kılınıp bu mertebe ile iktifâ olundu.

[29b Minyatür] [30a Minyatür]

[İKİNCİ GÜN]

Eyyâm-ı sûr-ı pür-sürûrun ikinci gününde pertev-pâş-ı zuhûr olan vaḳâyi'-i fâyizü'l-hubûrdur.

[30b] Ertesi gün –ki mâh-ı mezbûrun on altıncı Penc-şenbih günüdür–

Li-münşiihî

Sepîde-dem ki şehenşâh-ı kişver-i hâver
Tırâz-ı taht-ı sipihr-i çehârümîn oldu

Sitâre-i şeb-i deycûru eyleyip çîde
Otaḳ-ı zer-alemi müşrif-i zemîn oldu

Safâ-yı sûr-ı hümâyûnu seyre geldi meğer
Ana eşi''a-i memdûde dûr-bîn oldu

hâne-i âyîne-i bahdiyârî olan evreng-i cihândârî gubâr-ı sürme-i çeşm-sûde-i çehre-sâyân-ı âsitânından züdûde-i mıskala-i miknese-gûn-ı şeh-bâl-i hümâ-yı ikbâl olup pûşîde-i zer-kâr-ı sündüsî-tırâz-ı sitebraki-nigâr ile nümâyende-i ahsen-i eşkâl olmuş idi; lâkin henûz şeb-çerâğ-ı vücûd-ı Hudâvendgârîden iktibâs-ı lem'a-yı ibtihâc etmemeğle otağ-ı Süreyyâ-otâka-i mülûkâne gûyâ fassı konmamış nigîndâna dönmüştü; binâen aleyh sâyebân-ı vekîl-i saltanat dervâzesi rüfte-i cârûb-ı müjgân-ı tulumcuyân kılınıp evvelâ ol ecinne sûretlü, u'cûbe hey'etlü eşhâs-ı şetâret-ihtisâs "curcuna" ta'bîr olunur bâzî-i suhre-sâzî ile bastı bûriyâ-yı inbisât ve dâire-i sâyebânı za'feranzâr-ı hande-i neşât eylediler. Ba'dehû kol kol çengîler ayağ usûlü ile raksân ve hem-dest-i yek-dîger niçe perî-veşân-ı perçem-perîşân –Ki meşk-i lerziş eyler mevc girdâb-ı sürîninden– hurde reftâr ile raks u cilveye şitâbân oldukça,

Nazm

Âğâzeleri karâr-fersâ
Hey heyler ederdi halkı rüsvâ

Şeyh eylese anlara nezâre
Eylerdi asâyı çâr pâre

Ruhsat bulup olsa idi nâzır
Şâl oyununa olurdu hâzır.

Bu vech ile anlar gerdiş-nümâ-yı cilve-i sürîn ü miyân ve kulûb-ı temâşâyiyân sevdâ-yı visâl ile rakḳâs-ı sâat gibi esîr-i hafeḳân olup bir iki sâat pîş-i otağ-ı Âsafî'de çeng ü çegâne safâsı mütemâdî ve velvele-i celâcil-i düfûf-ı rakḳâsan germiyyet-i dâire-nişînân-ı encümen-i sûra bâis ü bâdî oldu. [31a Minyatür]

[31b] Cenâb-ı Sadâret-me'âb Hıdîv-i sâyeban-tırâz-ı hilâfet Hazretleri'ne câ-nişîn-i vekâlet olmağ içün kasr-ı adâlet sâyegâhında olan otağ-ı temâşâda mesned-ârâ-yı saâdet oldular. Bu esnâda zor-bâzân-ı Mısriyye yine izhâr-ı nîrû-yı bâzû-yı mahâret etmek fermân olunup istihzârları içün engüşt-i işâret şâhîn-i Mısrî'ye peftere-i da'vet olmağın ol ayyâr-ı sehhâr rüfeḳâsı ile meydân-ı sûrda bast-ı perde-i kilîm-i şetâret etmeğe âġâz ettiği gibi miyân-ı temâşâyiyânda şûriş ve temâşâsına kemâl-i hâhiş kopup Arab henûz dûş-ı refîḳine râkib olmadın bunlar münâvebe ile birbirine kadem-nih-i rikâb-ı menâkib olurlar idi. Devâbb ü sütûr sırtında râhat ve arkasında huzûr etmek makdûru olmayanlar dahı bir meyve-fürûş-ı seped be-dûşu bulup semen-i sil'a-i ticâreti olacak kadar ücret ile sepedini istîcâr ve üstünü gâh dest-i îst ve gâh mevtî-i akdâm-ı karâr eyleyip

Mısrâ

Yine mi iş çıkarır hâce fesâd

deyi çâr-çeşm-i intizâr ve aşak-ı pîçân gibi sütûnlara sarılıp misâl-i sûret-i dîvâr hayret-şiâr oldular.

Ba'dehû zor-bâzân-ı sâlifü'l-beyân gâh bir çenberin derûn u bîrûnunu zümürrüd-gûn fincânlar ile murassa' kemere döndürüp ve gâh taraf-ı dâhilinde kârd-ı ser-tîzler halîde etmek ile nitâk-ı hânçerdâra nümûdâr eyleyip dûrdan şitâb ve tîr zih-gîrden güzâr eder gibi güzâr ü pertâb eyledi; ne fincânın birinden bir katre çekîde, ne kârd-ı ser-tîzlerden birisi vücûduna halîde oldu.

Ba'dehû bir şütürün senâmı üzerine vaz' olunan çenberin bir tarafından berk-ı hâtıf gibi perende ve taraf-ı âhannda rîh-i âsıf gibi çehende oldukta kemâl-i hayretinden ba'zı müş'abidân-ı meclis-i tarab "Ne şîr-i şütür, ne dîdâr-ı Arab" diyerek tayy-ı bisât-ı karâr ve haddin bilip "Deve kûçek yere bak" mesel-i meşhûrunu zebân-güzâr ederek firâr eylediler.

Ve pehlevân-ı mezkûr deh-sâle bir şâgirdini bir sütûn-ı mevzûnun zirve-i a'lâsına çıkarıp ve sütûnu başı üzerine alıp üstâdı zeminde raksân ve şâgirdi başı üzerinde bir kûze-i memlû ile bâzî-künân oldu ve cilve vü raksta üstâdına hem-ser gelip bardak yuvarlandı, kapağın buldu. Elhak ol kûdek-i hurde-sâlin cünbişi dahı sermâye-i istiğrâb ve müzekkir-i mesel-i "Zâke gurâb ve hâzâ gurâb ibnü'l-gurâb" oldu.

Ve pehlevânân-ı mezkûrânın biri başı üzerine bir kûze-i Mısrî ve anın üzerine bir hum-ı husrevânîyi alıp bu hâl ile refîkinin ser ü dûşunda raks u cilve ile temâşâyiyânı medhûş eyledi.

Pes ângâh İznikmîd'den gelen zor-bâzlann biri dahı bir şimşîr-i uryânı der-niyâm-ı dehân eyleyip başını yere mümâss etmedin ayağ üzerinden ber-havâ üç defa perende-bâz oldu ve "İcrâ-yı hüner ettim" deyi şevkinden [32a] taklalar kıldı.

Şîşe-bâzlar dahı bir sebû üzerinde çelîpâ şeklinde ahşâbdan çâr-kûşe bir âlet tasnîf ve birbiri üzerine yirmi aded şîşe-i şükûfeyi san'at ile tertîb ü tasnîf eyleyip ol şîşelerin üzerine dahı bir tabla nihâde ve ol tablaya dahı üç aded kebîr şişeleri îstâde eyledikten sonra sebûyu başına alıp bî-bîm ü bâk çüst-ü-çâlâk rakslar ile seng-endâz-ı şîşe-i idrâk olunduğundan mâadâ bir hum-ı husrevânîyi ser-i midakka-gûnu ile şikest eyledi.

Ve iki âdemin sâid-i müsâidlerini birbirine nahl-i peyvend gibi rabt u bend eyledikten sonra mâbeynlerine girip miyânlarından der-âġûş ve meydân-ı sûrda atlı karaca gibi fır fır döndürerek ikisini dahı bî-hûş eyledi.

Ve bundan mâadâ ol dahı niçe hâlet-fezâ bâzîçeler icrâ eyleyip, ez-cümle birbirine muhâzî iki haşeb-pârenin iki cânibinde yalmânı yukan ve tûlânî dört şimşîri hâlet-nümâ-yı cisr-i hadîd eyleyip üzerlerine kadem nihâde ve bî-muhâbâ vü hirâs be-pâ istâde olup üç şimşîr-i tâbdârın dahı nevk-i nîşter-nümûnun şikemine dayayıp yemîn ü yesâra temâyül-i bî-pervâ ve niçe cilve-i hayret-efzâdan sonra ayaklarını ber-havâ ve kılıçlara ittikâ ve zemîne inhinâ ve yegân yegân bıçaklan yerden ictinâ eyledi.

Ba'dehû destenbû kadar iki seng-pâreyi birer birer tôb-ı dest-bâz-ı sıbyân gibi havaya perrân edip gâh ser ü dûş ve gâh dest ü pây ve zahr u sadrında icâle eyledi ve dilediği gibi rübûde-i çevgân-ı a'zâ eyleyip galtîde-i câygâh-ı meydân eylemedi.

Ba'dehû bir çenber içinde nısfı mertebesine değin birbiri üzerinde fincânlar dizip su ile doldurdu ve lu'bet-bâzlıkta bir mertebe suyun buldurdu ki bir fincân üftân ve bir katre su rîzân olmadan çüst ü çâlâk ve bî-hemm ü bâk idâre eyleyerek şu'le-i cevvâleye döndürdü.

Bunlar tayy-ı âlât-ı bâzî ettikten sonra çengîler fasla ser-âġâz eyledikleri esnâda velvele-i kûs-ı şâhî ve gulgule-i nevbet-i pâdişâhî tanîn-endâz-ı kubbe-i âsümân ve top şenlikleri mübeşşir-i teşrîf-i Hudâvend-i zemîn ü zamân olmağın tâcdâr-ı kalem-rev-i sipihr –ki mihrdir– mütevârî-i hicâb-ı sehâb olup kasr-ı âsümân-âsitân-ı adâlet beytü'ş-şeref-i âfitâb-ı cihân-efrûz-ı saltanat oldu. [32b Minyatür] [33a Minyatür]

[33b] Yevm-i mezbûrda Şeyhü'l-islâm –Sellemehü's-selâm– Hazretleri ve sâir ulemâ-yı a'lâm ve sudûr-ı izam ve mevâlî-i fihâm ziyâfetgede-i veliyyü'n-niam-ı enâma da'vet ile

ikrâm olunmuşlar idi. Sâat-i sâdisede dîvân otağına ve ittisâlinde olan çergeye örf ve üstleri ile gelip merâtib-i sâmiyelerine göre zânû-nişîn-i meclis-i meâlî-rüsûm oldular. Ancak Cenâb-ı Fetvâ-penâh otağ-ı hümâyûn ittisâlinde olan hargâhta tenhâ-nişîn-i müttekâ-yı izzet olup lebs-i örf ve ferve-i beyzâ ile örf-i tarîḳa riâyet buyurdular. Bu esnâda Hazret-i Sâhib-i devlet kallâvî-i mutallâ ve ferâce-i ferve-i semmûr-i giran-bahâ ile cümleden mukaddem huzûr-ı hümâyûn-ı Şehriyârî'ye şerefmend-i müsûl ve ba'de bürhetün mine'z-zamân Müfti'l-enâm Hazretleri dahı pâygâh-ı Cihândâr-ı şevket-penâha mevsûl kılındıkta sadâret-i Rûm'dan ma'zûl efendiler hazarâtından dahı eben an ced a'lem ü efdal, eşref ü emced sudûr-ı mevâlînin ercümendi, ya'nî Dâmad-zâde, hafîdü'l-allâme Ebülhayr Ahmed Efendi ve âlim ü âmil, fâzıl u kâmil; hâlen şeref-bahş-ı sadr-ı Rûm, Mîrzâ-zâde şeyh Mehemmed Efendi ve imâme-i silk-i ashâb-ı imâme, Rûm İli pâyesiyle sâbıkan imâm-ı sultânî Hasan Efendi ve sâbıkan şeref-efzâ-yı sadâret-i Rûm, ma'denü'l-fezâili ve'l-ulûm Uşşâḳî-zâde es-Seyyid Abdullâh Efendi ve Rûm İli pâyesi ile sadr-ı Anadolu'dan ma'zûl reîs-i etıbbâ-yı şehriyârî ve manzûr-ı ayn-ı inâyet-i cihândârî Ömer Efendi ve hâlen pîrâye-bahş-ı sadr-ı Anadolu, şecere-i siyâdetin fer'-i sâbitü'l-usûlü Paşmakçı-zâde Seyyid Abdullâh Efendi ve sadâret-i Anadolu'dan ma'zûl hânedân-ı fazîletin ercümendi Çıvi-zâde Atâullâh Efendi ve matla'-ı ehille-i ilm ü kemâl ve masta'-ı kevâkib-i fazl u efzâl, sudûr-ı fîhâmın ser-efrâz u ser-bülendi Kevâkibî-zâde Veliyyüddîn Efendi ve İstanbul'dan ma'zûl Anadolu pâyesi ile şerefmend-i imtiyâz olan a'yân-ı ulemâ-yı vâcibü'l-i'zâzdan hâlen mesned-i neḳâbette alem-efrâz-ı saâdet olan mahdûm-ı muan'an-neseb ve hâiz-i fazl-ı mevrûs u mükteseb Ak Mahmud Efendi-zâde es-Seyyid Mehemmed Zeynelâbidin Efendi ve yine Anadolu pâyesi ile seccâde-pîrâ-yı mihrâb-ı ihtirâm olan İstanbul'dan ma'zûl sâbıkan imâm-ı sultânî Sâlih Efendi ve yine rütbe-i mezkûre ile câ-kerde-i nişestgâh-ı sudûr, sâbıkan hekimbaşı Mehemmed Efendi ve sefer-i râhat-eser-i sulh-encâm-ı hayr-ihtitâmda ḳâzî-i mevkib-i islâm olan mahdûm-ı hasîb-i meâlî-rüsûm, dûdmân-pîrâ-yı kemâl ve mesned-ârâ-yı fazl u efzâl Yahyâ Efendi-zâde Feyzullâh Efendi ve İstanbul'dan ma'zûl efendilerden Tosyavî Mustafâ Efendi ve sâbıkan imâm-ı sultânî el-Hâc Mehemmed Efendi ve Yahyâ-zâde Ahmed Efendi ve Sun'ullâh Efendi ve İstanbul pâyesi ile zîver-i müttekâ-yı ser-bülendî, mehâdîm-i kirâm-ı âlî-tebârın mümtâz ü ercümendi şeyhü'l-islâm-ı sâbık, kerâmetlü, fazîletlü Mirzâ Mustafâ Efendi Hazretleri'nin şu'be-i devha-i vücûd-ı mes'ûdu Sâlim Mehemmed Efendi ve hâlen bi'l-fiil İstanbul Ḳâzîsi Dürrî Mehemmed Efendi ve Mekke-i mükerreme ma'zûlü Şa'ban Efendi ve Mekke pâyesi ile sâbıkan Mısır ḳâzîsi Birâder-zâde Mustafa Efendi ve Mekke pâyesi ile sâbıkan İzmir ḳâzîsi şeyhü'l-islâm-ı sâbık saâdetlü İsmâil Efendi Hazretleri'nin vâsıtatü'l- ıkd-ı sülâle-i celîlesi, ecille-i mehâdîm-i fihâmın müntehab ü münteceb ü ercümendi İshâk Efendi ve Edirne ma'zûlü efendilerden Kebîrî-

zâde Abdurrahmân Efendi ve Seyyid Zeynelâbidîn Efendi ve Abdullâh Efendi ve Vardarî Şeyh-zâde [34a] Mehemmed Efendi ve Hekimbaşı-zâde Ebûbekir Efendi ve Edirne pâyesi olan efendilerden sâbıkan Şâm ḳâzîsi Kerîm-zâde Rifdî Mehemmed Efendi ve sâbıkan Haleb ḳâzîsi Altıparmak-zâde Abdülbâḳî Efendi ve sâbıkan Selânik ḳâzîsi Ağa-zâde Seyyid Mehemmed Efendi ve sâbıkan Haleb ḳâzîsi Yahyâ Efendi-zâde Abdullâh Efendi ve Burûsa ma'zûlü efendilerden Mektûbî Osman Efendi ve Çıracı-zâde Hasan Efendi ve Zülâlî Hasan Efendi ve Burûsa pâyesi olan efendilerden sâbıkan Mısır ḳâzîsi Bâbî-zâde Mehemmed Efendi ve sâbıkan Şam ḳâzîsi Evliyâ-zâde Alî Efendi ve Mısır'dan ma'zûl Kâmî Mehemmed Efendi ve Şâm-ı şerif ma'zûlü efendilerden Cezâyir Pâşâsı-zâde İbrâhîm Efendi ve Bolevî-zâde es-Seyyid Ahmed Efendi ve Çeşmisiyâh Mustafa Efendi ve Şâm pâyesi ile sâbıkan Galata ḳâzîsi Hoca-zâde Ömer Efendi ve Kudüs ma'zûlü efendilerden şeyhü'l-islâm Mehemmed Efendi dâmâdı Mustafâ Efendi ve Pîrî Mehemmed Efendi ve Abdullâh Efendi dâmâdı Mehemmed Efendi ve Kethudâ-zâde Mustafa Efendi ve Haleb ma'zûlü efendilerden Muabbir İsmâîl Efendi ve Osman-zâde Ahmed Efendi ve Selânik ma'zûlü efendilerden Hoca-zâde es-Seyyid Abdullâh Efendi ve Mestçi-zâde Abdullâh Efendi ve Zekî-zâde Mehemmed Sâlih Efendi ve Kethudâ Mustafa Efendi ve Râzî Abdüllatîf Efendi ve İzmir ma'zûlü efendilerden Gümrükçü-zâde Mustafâ Efendi ve Bolevî-zâde es-Seyyid Mehemmed Efendi ve Mîrzâ-zâde Nîlî Ahmed Efendi ve Galata ma'zûlü efendilerden Abdülvehhâb Efendi ve Müsevvid Ahmed Efendi ve Fâiz es-Seyyid Abdürrahîm Efendi bi-merâtibihim revâbıt-ı eczâ-yı nüsha-i cem'iyyet olup fetvâ emâneti ile hâlen Galata ḳâzîsi Sâcidî Alî Efendi hâtime-i risâle-i da'vet kılındı.

Bunlar üç direkli, şâldan dûhte otak-ı felek-timsâlde zânû-nişîn-i mevki'-i âdâb ve muntazır-ı dîdâr-ı Şehriyâr-ı gerdûn-cenâb iken Şeyhü'l-islâm Hazretleri dahı teşrîf eyleyip dîbâce-i risâle-i cem'iyyet ve bâlâ-nişîn-i sadr-ı saâdet olduklan akabında Pâdişâh-ı enâm –Ebbedehu'llâhu Taâlâ ilâ kıyâmi's-sâa ve sâati'l-kıyâm– Hazretleri'ne Düstûr-ı bâhirü's-siyâde ve Ağa-yı Dârü's-saâde yemîn ü yesârlannda bagal-gîr olarak pîşgâh-ı şevket-penâhlannda Kapucular Kethudâsı ve Çavuşbaşı Ağa selîmî ve asâ-yı sîmîn ve ferve-i dırâzâstîn ile ve Bostancıbaşı Ağa ve Mîrâhûr Ağalar kezâlik selîmî ve erkân kürkleri ile,

Li-münşiihî

Hezâr müjde ki ey taht devletin geliyor
Gider niḳâbı şeh-i mâh-tal'atin geliyor

Misâl-i ḳâleb-i bî-rûh idin tahassür ile
Bilip o cân-ı cihân renc-i hasretin geliyor

Meğer konup başına yine sâye salsa gerek

Açıp perîn o hümâ-yı saâdetin geliyor

Serînde zîver-i tâc-ı tefâhür olmağ içün
Ferîde-i sadef-i kadr ü kıymetin geliyor

Zamâne sûr ile mesrûr sen açılmaz idin
Senin de müjde ki vakt-i meserretin geliyor

Künâm-ı şîr gibi gayrı sana yaklaşamam
Ki yanına o şeh-i şîr-savletin geliyor

Recâm odur diyesin bahş-ı lutf ederken o Şâh
"Duâya hâzır ol ey Vehbî nevbetin geliyor"

peyâmınca kudûm-i Pâdişâh-ı saîdden nüvîd verdikte cümle ulemâ-yı enâm ta'zîm ü ikrâm ile kıyâm ve kad-hamîde-i mevkıf-ı selâm olup Pâdişâh-ı hümâ-sâye-i bülend-ikbâl âşiyân-sâz-ı evc-i taht-ı câh ü celâl oldukta ve secde-güzârî-i kıblegâh-ı âmâl ile merâsim-i terhîb ü istikbâl yerin buldukta alkış-ı serhengân-ı hoş-âheng ile pîrâye-bahş-ı müzerkeş-müttekâ-yı evreng olup cenâb-ı kırmu'l-kurûm, allâme-i Rûm, Şeyhü'l-islâm-ı fezâyil-rûsûm kutb-ı dâire-i ifâde ve Emîn-i Fetvâ, mezbûr Sâcidî Ali Efendi şamdân-ı buhûr gibi câlis-i seccâde-i mihrâb-ı istifâde olmağın "Kul in küntüm tühibbûna'llâhe fe't-tebi'ûnî yuhbibkümu'llâh" âyet-i kerîmesini tilâvet ve tefsîr-i ma'nâ-yı mahabbet ile tebyîn-i semere-i tebeiyyet eyledikçe mezkûr Ali Efendi ser-cünbân-ı te'yîd-i tahḳîḳ ve neam-gûyân-ı tasvîb ü tasdîḳ olur idi. [34b Minyatür] [35a Minyatür]

[35b] Bu vech ile beyân-ı ma'nâ-yı tahte'l-lafzı encâma ve fâtiha-i ders-i muhtasarı temmet-i hitâma resîde olup ol mahall-i kudsî-kadem-i huld-irtisâm duâ-yı devlet-i Pâdişâh-ı kerrûbî-şiyem ile miskiyyü'l-hitâm kılındıktan sonra cümlesi kavme-i yek-bâre ile meclisten kufûl ve müsâfir otaklarında müsûl eyleyip kayd-ı örfden âzâde-ser ve destâr-ı Horasânî ile âsâyiş-güzîn-i kûşe-i çadır oldular. Sadr-ı Dârâ-ihtişâm ve Şeyhü'l-islâm-ı âlî-maḳâm hey'et-i aslî ve libâs-ı âdîleri ile otağ-ı temâşâda merba'-nişîn-i çâr-bâliş-i istirâhat oldukları hengâm-ı sa'd-encâmda ma'nâ-yı lafz-ı hilâfet ve müfâd-ı ibâret-i saltanat olan Pâdişâh-ı sâmî-menzilet mazmûn-ı şeh-beyt-i kasr-ı adâlet olup sürâdiḳât-ı teh ber-teh-i serâ-perde-i câh u celâl

Mısrâ

Râyet-i zer-mehçe-i dîbâ gibi

efrâşte ve pîrâmen-i sâyebân-ı âsümân-âsitân-ı şevket ü ikbâl

Mısrâ

Dâmen-i müjgân-ı temâşâ gibi

çîde vü dâşte kılınmağın meydân-ı sûr-ı safâ-pîrâsteden ref'-i gubâr-ı ber-hâste içün maḳâm-ı hizmette îstâde ve rüft ü rûya âmâde olan tılumcuyân-ı udhûke-likâ ebr-i bârân gibi kırâbelerinden âb-efşân ve sâha-i dervâze-i kâh-ı adl-âbâd-ı hümâyûnu rüfte-i cârûb-ı müjgân ederek üftân ü hîzan her cânibe şitâbân olup şûre zemîn-i inbisâta illḳâ-yı tohm-ı hande-i çâk-i neşât ile sûrgâhı mezraa-i za'ferâna döndürdüler. Bu esnâda verâ-yı setâre-i otak-ı gerdûn-nitâktan cemâl-i âlem-efzûn-ı Hudâvendgâr zîr-i sehâbdan hurşîd-i rahşân-ı tâbdâr gibi nûr-pâş-ı celâl ü câh u vaḳâr oldukta, ya'nî

Li-müellifihî

Gelip ol revnak-ı evreng-i şevket izz ü devletle
Hümâ-veş sâye saldı halka ikbâl ü saâdetle

Adâlet kasrı tâb-ı âfitâb-ı câh ü satvetten
Esed Burcu'na döndü ol Hıdîv-i şîr-savletle

Oturdukça gören der Pâdişâh'ı şâh-zâdeyle
Ne farkı var bu kasrın aylı günlü kubbe sâatle

Ziyâfet eyledi dünyâya rûhânî vü cismânî
Edip fermân hüner-bâzâna ta'mîm-i meserretle

bu vech ile Pâdişâh-ı âlem-ârâ hurşîd-i felek-peymâ gibi nûr-pâş-ı sâha-ı gabrâ ve cilve-sâz-ı burc-ı izz ü alâ olup Sadr-ı âlî-kadn vezîr-i kâm-bahşâ dahı,

Li-münşiihi

Olur mihrin maḳâmı evc-i a'lâ
Geçer hoş sâyesinde mâh-ı garrâ

fehvâsınca sâyegâh-ı kasr-ı adâlet-penâh türâbında olan otağ-ı temâşâda çâr-bâliş-i izz ü ikbâlde müttekî-i visâde olduğu hâlde piyâde cirîdi fermân buyurduklannda kûs-ı İskender-râne ve tabl-ı pâdişâhâne sîne-i uşşak gibi kûfte-i muşt-ı deste-çûb olup güm güm öter ve kerrenây-ı mühîbü's-sadâ kâse-i dehân-ı mehterândan leb-rîz-i sahbâ-yı havâ olmağla kûk-i sûrnâya dönüp gırîv-i mestânesi eflâke yeter idi.

Havâdârî-i bedî' ü ḳâsım ile birbirine lâ an-şey'in muhâsım olup suffa-i kahve-hâneyi ma'rekegâh-ı yalâna döndürüp efsâne-şinevân-ı gayret-keş gibi lahana ve bamyaya ihti-

sâs-ı nisbet-i taalluk ile birbirinden tenâhî vü teferruk eyleyen cirîd-bâzân-ı piyâde taraf taraf çûp-ı sîne-kûb-ı cirîd ile mudârebeye âmâde olup serhengân-ı tîz-âheng na'ra-i hây hây-ı gayret-fermây ile her birinden rübâyende-i ârâm u direng oldukta iki cânib biribirine katılıp ve taraf taraf cirîd-i şihâb-şitâblar atılıp birbirini şest-i dest ile pest ve yek-dîgerin ney-i bâre-i üstühânlann çûp-ı huşk gibi şikest etmek içün hâlet-nümâ-yı hamle-i fîl-i mest olup, cirîdler minvâl-i nessâcân gibi atılıp, iki taraf çubuklu kumâş târ u pûdu gibi biribirine girişip katıldılar. Mudârebe-i cirîd muhârebe bi'l-hadîde müeddî olacak mertebeye vardıkta kiş kiş-i serhengân ile miyânlan tefrîḳ ve birbiri ile çöp kırışmadın faysal-ı da'vâ-yı galebe-i ehad-ı ferîkayn vakt-ı âhara ta'lîḳ olundu.

❁

[36a] Bu esnâda sadaḳât-ı Sultâniyye'den lâbis-i cilbâb-ı ihsân olan defterli sıbyân-ı hıtânın bir mikdân alay ile nazargâh-ı hümâyûndan kendilere mahsûs haymelerine güzerân olmak fermân buyurulmağın evvelâ tulumcuyân-ı u'cûbe-liḳâ hecme-i dehşet-nümâ ile müzâhame-i reh-nişînân-ı temâşâdan tevsî'-i meydân ve yek-dîgere sûret-i mülâabede havâle-i latme-i zıkk-ı menfûh ile birbirini tulum çıkararak şitâbân ve asesbaşı tâifesinden yüz kadar yeniçeri anlara pey-devân oldular. Anların akabinde Sûr-ı hümâyun Emîni sôf üst ve mücevveze ile piyâde-rev-i âheste-hırâm ve mürâât-ı merâsim-i zemîn-bûsî-i şehenşâh-ı rûy-ı zemîn ile secde-güzâr-ı kıblegâh-ı enâm oldu.

Pes ez-ân yüz elli kadar cerrâhân saf-beste-i tertîb ve müteayyinân-ı cerrâhân-ı hâssadan Evliyâ-zâde Hüseyin Çelebi ve Hamza-zâde el-Hâc İsmâîl anlara mesâbe-i fâ'-i ta'ḳîb olup, Cerrâhbaşı Nûh Efendi-zâde Süleymân Efendi

Mısrâ

Âdet budur âhırda gelir bezme ekâbir

kavlince Pâdişâh-ı Süleyman-bârgâh Hazretleri'nin tavk-ı ubûdiyyetleri ile gerden-zîb-i mübâhât ü müfâharet ve silsile-i sülâle-i Osmâniyân'a rabt-ı ribka-i hizmet etmeğin cümleden sonra geçip bin şevk ile nazargâh-ı hümâyûnda yüz yerde merâsim-i hâk-bûsî-i mülûkâneyi be-cây-âverde eyleyip tebahtür-i mütefâhirâne ve ihtizâz-ı mütekâbirâne ile "Li'l-lâhi'l-hamd! Hizmet-i sûr-ı Pâdişâh-ı mansûr beni akrânıma fâyık ve pederime mütefevvık eyledi" deyi

Beyt

Bin yıl da ömrü olsa kişinin ne kârı var
Nûh'un da bir müsâade-i rûzgârı var

zemzemesiyle,

Mısrâ

Ayağı yer mi basar zülfüne berdâr olanın

diyerek hurde-reftâr ile güzâr eyledi.

Ba'dehû mehter-hâne ile bir sürü bere-i şîr-hâre-misâl yüz otuz sekiz aded etfâl yürüyüp nümûne-nümâ-yı Firdevs-i berîn olan teferrücgâh-ı Pâdişâh-ı rûy-ı zemîn temâşâsı ile tenvîr-i bâsıra ve tefrîc-i tabîat-i fâtire ettiklerince tâvûs-ı mülemma'-per-i Bihiştî gibi cilve-rîz-i gül-zemîn-i meserret ve pîş-güzârları olan cerrâhân-ı Mirrîh-nigâhın hiddet-i sikkîn-i kîn etmelerini mülâhaza kıldıklarınca gûsfend-i kassâb-girifte gibi esîr-i ıztırâb u hayret olup A'râf-nişînân-ı mahşer hâletin göstererek elli birinci bölügün çorbacısı –ki "Ördekçi" nâmı ile per-cünbân-ı bâm-ı iştihârdır– odası neferâtından iki geçeli yeniçeri keçelisi ile etrâfların istîâb edip âheste âheste giderek alay gösterdiler. [36b Minyatür] [37a Minyatür]

[37b] Bu hâl ile hayme-i hıtâna vâsıl olduklarında bir kol çengî ve hayâl-bâzân haymelerinde şebân u rûzân şenlik etmek fermân buyrulmağla tâk-ı çeşm-i hayretlerine perde-i gaflet keşîde ve nûş-ı nîş der-kafâ-yı şehd-i hıtânî çeşîde oldu.

Âlây-ı sıbyânın nazargâh-ı Husrev-i amîmü'l-âlâ-yı mülk-ârâda matla'-ı nizâmı makta'-ı hitâma resîde oldukta tulumcuyân-ı udhûke-sîret beş on kadar etfâli garâyib-i eşkâl ile ecinne hey'etine koyup dâire-i sûrgâhı dâire-i teshîr-i azîmet-hânâna döndürdüler.

Ba'dehû Tersâne Emîni Abdullâh Efendi nezâreti ve Kapudân Süleymân Pâşâ Hazretleri'nin semere-i tenbîh-i ġâibâne vü hüsn-i himmeti ve Tersâne Kethudâsı Mûsâ Pâşâ'nın mübâşereti ile baştarda resminde otuz altı zirâ' ve on üç oturak üç fenerli bir çektirmeyi çektiri çektiri meydân-ı sûra getirip vüzerâ-yı izam dâiresi civârında bir mahalde lengerendâz-ı lîmân-ı istihzâr etmişler idi. İ'mâl-i meḳâzîf ü bâdbân ile karada yürüyüp sahrâyı hâlet-nümâ-yı deryâ etmek bâbında fermân-ı kazâ-cereyân-ı İskender-i bahr ü ber zuhûruna binâ'en,

Li-münşiihî

Yürür hükmüyle keştî sâhada gerdüne deryâda
Ne emr etse olur bahr ile ber fermânına münḳâd

fehvâsınca keştîbânân-ı sefîne-i meserret-defîne ummân-ı saltanat cânibine imâle-i sükkân-ı inkıyâd etmeleri ile kadırgalara mahsûs olan âyîn-i mu'tâd üzere tefhîm-i fermûde-i nâhudâ içün gûyâ lisânü'l-hâl olan dûr-şinîd-i Firengî-nevâ-yı turfa-sadâdan –ki "silistire"

ta'bîr olunur mizmâr-ı âhenînden ibârettir– gırîv-i âvâze-i "er-rahîl" hâlet-nümâ-yı sûr-ı İsrâfîl olup üsârâ-yı sefîne "ramza' dedikleri maḳâm-ı teng ü târ ve menâm-ı vahşet-medârlarından kavme-i nâgeh-zuhûr ile âsâr-ı ba's-i kubûr bedîdâr olarak her biri bir âlete teşebbüs edip gûyâ âhen-rübâ-yı karâr oldular.

Rübâî li-münşiihî

Ol keştî-i surh-gûn-ı la'lîn-bayrak
Kim fülk-i felek yanında sandal olamaz

Bir misli dahı velev bi-taglîti'l-his
Meşhûd-ı nigâh-ı çeşm-i ahvel olamaz

teşyî'-i rûzgâr-ı muvâfık-reftâr ile lîmân-ı karargâhtan hareket ve genc-i bâd-âver-i Pervîz gibi nazargâh-ı Husrev-i Süleymân-iktidârdan şenlik etmeğe azîmet eyleyip bâdbân-ı küşâdesi gül-berg-i sefîdden nümûne ve sahn-ı sahrâ nahl-ı ergavânî-reng-i sütûnu ile gülşengûne oldu.

Elhak amele-i Tersâne bir san'at-i sâhirâne eylemişler idi ki çektirmeyi bir kimseye çektirmeden ve taşradan bir ferdin iânetine muhtâc ettirmeden cerr-i eskâl içün ibdâ ettikleri âlet-i ihtiyâllerin derûn-ı keştîde ihfâ ve amelesi elleri ile tahrîk-i meḳâzîf ve ayakları ile san'atların icrâ eder ve nûhudâsı her ne semte imâle-i sükkân eder ise keştî dahı ol semte gider idi. Gâh yelken gâh kürek ile meşy ü hareketine râz ü nişîb ve baîd ü karîb yeksân olup fi'l-haḳîḳa deryâda sibâhat eder gibi bî-tekellüf seyâhat [38a] etmeğle âdem deryâsı olan sahrâ-yı sûru şinâgâh-ı temâşâ eyleyen kenâre-nişînân-ı reh-güzârın zevrakı şu'ûrları üftâde-i girdâb-ı hayret olup

Li-münşiihî

"Görünen keştî mi aks-i gurre-i garrâ mıdır
Hatt-ı ta'lîḳ ile âb üzre keşîde yâ mıdır"

"Satr-ı mevc üzre çekilmiş hil'at-i tahsîn mi yâ
Medd-i 'Bismi'llâhi mecrâhâ ve mürsâhâ' mıdır"

"Rûy-ı sahrâda perî midir şinâ edip gelen
Görünen mikzâflar mıdır per-i Anḳâ mıdır"

"Zühre'nin çengi yere düşmüş desem bu mertebe
Zühre'nin sâzı musanna' bu kadar zîbâ mıdır"

"Kasr-ı çarhın cüftü müdür Burc-ı Kavs'in aksi mi

Yâ kemân-ı Rüstemî bin nakşta peydâ mıdır"

"Bu eğer sahrâ ise ol keştî olmak n'ihtimâl
O eğer keştî ise yâ bu fezâ deryâ mıdır"

"Kullanan fülk olduğu sûrette sükkân yerine
Kûşe-i ebrû-yı fermân-ı Şeh-i dânâ mıdır"

"Ol Hıdîv-i bahr ü ber İskender-i rûşen-güher
Kim zamân-ı devleti zevk u safâ eyyâmıdır"

"Her ne fermân eylese te'yîd-i Hak tenfiz eder
Cem'-i zıddeyn ettiği teb'îd olur ma'nâ mıdır"

"Bahri ber etti Sikender berri bu bahr eyledi
Ana İskender denilse bir kuru da'vâ mıdır"

"Çeşm-i ibretle nigâh eyle bu fülkün seyrine
Var mı kizbim bak sözüm iğrâk mıdır itrâ mıdır"

"Vehbiyâ eyle duâ Hak ömr-i Nûh ihsân ede
Ahdi râhat rûzgârıdır safâ hengâmıdır"

terânesiyle birbirine hem-zebân-ı istiğrâb ve istikşâf-ı dekâyık-i âlât-ı tesyîri içün gavvâs-i endîşelerin deryâ-yı ka'r-ı nâ-yâb-ı hayrete salıp bî-hûde it'âbdan sonra silk-i kelâm-ı ta-accüb-nizâmlanna güher-keş-i *"İnne hâzâ le-şey'ün ucâb"* oldular.

Sefîne-i mezbûre alâ vetîre-i mezkûre murg-âb-ı bahrî gibi per-küşâ olup,

Li-müellifihî

Sahn-ı sahrâda suyun buldurdu
Yelkenin bâd-ı nefes doldurdu.

Etrâfında neferât-ı Dûde-i Tersâne'den peyker-i levendâne ile niçe cüvân-merdân-ı âteşîn-izâr kırmızı fes ve al destâr ile

Beyt

Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf
Gûyiyâ cenge gider nîze-güzârân saf saf

bârikasınca tüfeng ber-dûş ve şimşîr der-miyân saf-ârâ-yı kârzâr-ı hüsn ü ân olarak ve sefîne dahı medâfi' ü benâdık ile müdâfaa-i hamle-i peykâr sûretinde şenlikler ederek nazargâh-ı hümâyûna resîde ve sâhil-i dervâze-i otak-ı muallâ-revâkta bir mikdâr âremîde olup

Li-münşiihî

Fezâ deryâ-yı nûr oldu sefîne keştî-i âteş
Felek nüh bâdbân sath-ı zemîn bir lenger-i fûlâd

gâh çektirme bevânk-ı ra'd-âvâz ile sâika-bâr ve gâh etrâfında saf-beste-i mesâf-ı peykâr olan Tersâneliler tüfeng-i şihâb-kirdâr ile âteş-nisâr oldular.

Kemâl mertebe şenlik izhânndan sonra yine ricat-i sûy-ı makar ve dâmân-ı lîmân-ı âsâyişini girifte-i pençe-i lenger eyleyip Nûh zamânından kalma pîrân-ı rûzgâr-dîde görmediği hünerleri gösterdiler.

Telâtum-ı emvâc-ı safâdan deryâ-yı tabîat cûşân olmağın kadırga ricâli lisânlan üzere sefîne-i mezbûre vasfında i'mâl-i mikzâf-ı zebân kılınıp keştî-i hâme cevlânger-i lücce-i beyân olması bu mahalle çesbân görüldü.

Li-münşiihî

Bâreka'llâh zihî keştî-i nâ-dîde-nazîr
Çeşm-i bedden ede âsûde Hudâvend-i kadîr

Der gören tente ile hâb-ı safâya varmış
Bir beyâz sâdeli mahbûb-ı diyâr-ı İzmir

Kıçı yok keştî-i çarhın k'ola ana hem-pâ
Aklı başında olan hîç eder mi tanzîr

Bâdbân ile sütûnu dil-i zâra eyler
Serv-kad bir büt-i dâmen be-miyânı tezkîr

Kapudânı çalayor düdügü kim râm olmuş
Her ne emr eyler ise kendisine cemm-i gafîr

Kimi âlâtın ederler pusa kaşka puruva
"Ala kanı kalarima" dese çaştaktan mîr

Pusulayı şaşırıp kerteyi bozarsa eğer
Fonda bilsin denize kendiyi dümenci fakîr

"Livalanka" deseler hîç sadâ çıkmaz olur
Dense "avantı " olur sıyt-ı pala âlem-gîr

Ya o koğuşta olan topa ne dersin ki eder
Kemterîn güllesi sad hısn-ı hasîni tedmîr

Gâh tiryâkî vü bengî-veş olur kûşe-nişîn
Gezse gerdûne-i çûpinle gezer hem-çün pîr

Yuvalağın yutup otu yetişince ammâ
Zabt olunmaz niçe zincîr ile mânende-i şîr

Hâsılı vasfı o çektirme-i bî-hemtânın
Sûr-ı Sultân-ı cihân gibi olunmaz takrîr [38b Minyatür] [39a Minyatür]

[39b] Sefîne-i meserret-defîne mütevârî-i bürc-i lîmân olduktan sonra Topçular tarafından ibdâ' u ihtirâ' olunan kal'a-i devvâr resmi dahı ber-ḳâide varoş ve hendek ve tabya ve şaranpo ve çarh-ı felekler ile bir hısn-ı hasîn-i düşvâr-gîre tanzîr olunmuş idi. Rîsmânlar ile keşîde kılınıp gerdûne gibi tekerlek üzerinde tesyîr olundu. Cirm-i kal'a felek-i devvâr gibi bir tarafa gerdân ve iç kullesi çarh-ı sâat gibi taraf-ı âhara serîu'd-deverân olup kûh kadar cirm-i saḳîl ile şâh-ı gergedende fîl gibi bir mîl üzerinde îstâde ve içinde bu kadar edevât u âlât u ricâl nihâde iken amel-i yesîr ile kullelerin fânûs-ı hayâl misâli serîan idâre ederek cirm-i kal'ayı nişîb ü firâza tesyîr eylediler.

Ve bir fîl-i mühîb-i cesîm resminde peyker-i azîm tasvîr eylemişler ki gûyâ bir cebel-i râsih ve her sâkı bir amûd-ı şâmiha benzer idi; hibâl-i vesîka ile kal'ayı ol fîlin menâkibine rabt u bend edip, gûyâ kal'ayı fîl çeker ve fîl yürüdükçe kal'a dahı yürür gider idi. Kal'a-i mezbûrun burc u bârûsu bayrak-ı la'l-gûn ile ârâste ve suver-i rehvâr-nümûn üzere atlı hey'etinde asker ve sâir zîb ü zîver ile pîrâste

Nazm

Evc-i bürûc-ı kal'a-i gerdûn gibi bülend
Hısn-ı metîn-i çarh-ı felek gibi üstüvâr

ve top u tüfeng ve humbara vü fişeng ve sâir edevât-ı nâriyye-i âteş-bâr ile gûyâ kûre-i haddâd gibi küre-i nâr ve fi'l-hal̲ḳ̲a fethi haylîce düşvâr olup "tirenpete" ta'bîr olunur mizmâr-ı Firengî-nevâ bunda dahı der-kâr ve nevbet-hânelerinde "Alarga alarga" sadâsı firenkçîn usûlünde beste-i maḳâm-ı hisâr idi. Mermâ-yı sihâm-ı enzâr-ı Dârâ-yı rûzgârâ geldikte mânende-i kûh-ı Ḳâf sedd-i sedîd-i meydân-ı mesâf olup cây-gîr-i merkez-i sebât oldu. Mânend-i nûr-ı bâsıra etrâfını muhâsara eyleyen levendân-ı Tersâne-i Âmire merdân-ı meydân-ı kârzâr gibi âheng-i ceng ü peykâr eyleyip, ol şâhid-i âteşî-meşreb-i tâbende-izân kemer-vâr kuşatıp tügme-i düşvâr-inhilâl-i girîbân-ı derîçe-i üstüvânn nâhun-ı şimşîr-i tâbdâr ile küşâd içün dâmen-i dîvânına sarıldıkça derûn-ı kal'adan atılan top u tü-

fengin dûd-ı bârutı nikâb-ı çehre-i hisâr olup müşâhede-i dîdârı ile dahı kâmgâr olamadılar. Niçe kerre iş'âl-i nâire-i harb ü sitîz ile meydânı nümûdâr-ı arsa-i rüstâhîz ettikten sonra,

Mısrâ

Yeter hey seng-dil kâfir senin sende benim bende

havâsiyle âheng-i peykâra nağme-i karâr verilip şimşîr-i muhârebe der-niyâm ve kal'a-i mezbûre selâmet toplan ile izhâr-ı şadmânî ederek makâm-ı aslîsinde âsûde-nişîn-i sâha-i ârâm oldu. [40a Minyatürlü Sultan nüshasında boştur] [40b Minyatür] [41a Minyatür]

[41b] Bu makâle-i hoş-kumâş-ı harîr-edâ ulemâ-yı izâmın pîşgâh-ı hümâyûna a'rz-ı hedâyâ ettikleri beyânındadır.

Yevm-i sâbıkta Hazret-i Sadru's-sudûr-ı mülk-ârâ ve vüzerâ-yı izâm ve sâir erkân-ı Dîvân-ı Hümâyûn olan müteayyinân-ı kirâma arz-ı hedâyâ-yı mu'tâdede meslek-i mergûba pîşvâ ve ahsen-i üslûba reh-nümâ olduklan gibi işbu rûz-ı fîrûz-ı şevk-efrûzda reîsü'l-ulemâi'l-a'lam vâsıtatü'l-ıkd-ı ecille-i efâzıl-ı fihâm; hasenetü'z-zamân, allâmetü'd-devrân; müfti'l-âfâk, *ellezî tesaddere alâ sudûri'l-ulemâi vifâk;* şeyh-i meşâyihu'l-islâm fazîletlü, inâyetlü Abdullâh Efendi *-Sellemehu's-selâm-* Hazretleri dahı kendi ahzâb-ı fezâil-nisâb-ı maâlî-iktisâblanna muktedâ olmaları ile evvelâ taraf-ı sâmîlerinden bir münakkaş sûzenî-i Hind-kârî seccâde güsterde-i arsagâh-ı hedâyâ-yı mu'tâde kılınıp, kadn mâ-lâ-nihâye cild-i vâhidde bir *Hidâye* ve kezâlik pîrâye-i kütüb-hâne-i i'tibâr olmağa sezâvar bir nüsha-i *Minhü'l-Gıfâr* li't-teberrük ve arzu'l-ihlâs ser-i satr-ı cerîde-i ihtisâs kılındığından mâ-adâ, iki aded ferve-i kâkum-ı müşgîn-düm-i girân-bahâ ve iki top dîbâ-yı zîbâ ve beş aded şâl-ı Keşmîr ve üç donluk sôf-ı bî-nazîr ve dört aded kutnî-i Hindî ve iki tâka ser-âmed destâr-ı bendî zamîme-i ıkdü'l-ferâyid-i duâ-yı icâbet-bahâ ile "Kâna güher ve bâğa semer" mesâbesinde ma'rûz-ı atebe-i Cihândârî buyurulup, iki aded şâl ve bir kâkum-ı endek-misâl ve ikişer tâka Hindî alaca ve kutnî ve iki donluk sôf-ı mevvâc teberrük ü teyemmün kasdı ile şeh-zâdegân-ı zevi'l-ibtihâc cenâblanna tahsîs ve kethudâlan vesâtatı ile arz u telhîs buyurulup saâdetlü Dârü's-saâde Ağası Hazretleri'ne irsâl, ba'dehû rikâb-ı hümâyûna îsâl kılındığı akabında, şeyhü'l-islâm-ı esbak fazîletlü, kerâmetlü Mîrzâ Mustafâ Efendi Hazretleri taraf-ı eşreflerinden dahı bâ-hatt-ı Tîbî cild-i vâhidde celîletü'l-evsâf, nazîri nâ-yâb bir *Tefsîr-i Keşşâf* ve yine cild-i vâhidde hem-kadr-ı kurâza-i ibrîz olan hatt-ı kalem-i mübârek-rakam-ı 'İmtü'l-azîz' ile muharrer bir nüsha-i münîfe *Câmiu's-Sahîhayn* –ki sevâd-ı hurûf-ı i'câz-zurûfu a'yân-ı fuhûle mesâbe-i kurretü'l-ayn ve şemse-i cild-i mutallâsı dâğ-ı

derûn-ı kamereyndir– nazargâh-ı Pâdişâh-ı cihân-penâha vetîre-i sâbıka üzere mevsûl kılındıkta *"Vâfeka şennu tabak"* kelâmına mâ-sadak eski ma'den bir kem-yâb san fagfûr kâse ve tabak dahı kâse-i deryûze-i kabûl kılınmış idi.

Anlara müteâkıben sâbıkan yine pîrâye-i maḳâm-ı iftâ olan saâdetlü, fazîletlü Ebû-İshâk İsmâil Efendi Hazretleri cânib-i sütûde-menâkıblarından dahı mâü'l-hayât-ı sutûr-ı pür-nûru âb-rûy-ı nessâhân-ı Rûm Su Yolcu-zâde merhûmun çekîde-i lûle-i kalem-i anberîn-rakamı olan dü cihân-bahâ bir *Mushaf-ı* şerîf-i bî-hemtâ ve Dervîş Hasan-ı Edirnevî kalem-i anber-sirişte*s*i ile nüvişte cild-i vâhidde bir *Tefsîr-i Beyzâvî* –ki nefâset-i hat ve tekellüf-i cild ü tezhîb ve hüsn-i kıt'a vü nemat ve celâlet-i kitâbet-i bî-galatı hâvî idi– ârâyiş-i mahfaza-i hüsn-i kabûl kılınmak recâsı ile arz olundukta ni'met-hâne-i inâyet-i Pâdişâhî'den sîr-mi'de-i sofra-i ihsânları olduğunu iş'âr içün bir süfrelik olmak üzere on aded vasatiyyü'l- kıt'a Fagfûrî tabak dahı [42a] dest-i çînî-keşân-ı Matbah-ı Hâḳânî'ye vusûl ile pezîrefte-i hüsn-i revnak-ı kabûl kılınıp yevm-i mezbûrda meşâyihu'l-İslâmiyye hazarâtından üç zât-ı amîmetü'l-berekâtın –ki

Beyt

Selâsetün teşerrefe'd-dünyâ bi-behçetihâ
Şemsü'd-duhâ ve Ebû-İshâk ve'l-kamer

mazmûnu zerre-i mihr-i cihân-tâb-ı evsâf-ı zât u sıfâtlarındır– hediyye-i müteberrikeleri arsa-i nazargâh-i Pâdişâh-ı dehr-ârâ ve ed'iye-i hayriyyeleri resîde-i mele'-i a'lâ kılınıp mübârekî-i sûr-ı hümâyûna tefe''ül olundu.

Hazarât-ı meşâyıh-ı İslâmiyye hedâyâsı arzından sonra sudûr-ı eâlî ve sâir mevâlînin her biri hediyye vermek mu'tâd-ı kadîm iken ma'zûllerden ancak şeref-i kabûle Sadreyn ma'zûlleri mevsûl kılınıp sâir mevâlî ma'zûllerinin esâmi-i sâmîleri defter-i hedâyâdan terḳîn kılınmak fermân buyrulmağın cümleden mukaddem sâbıkan iki def'a şeref-efzâ-yı sadâret-i Rûm olan mecmau 'l-fezâili ve'l-ulûm; mahdûm-ı enâm, ferîde-i sadef-i eyyâm; fuhûl-i sudûr-ı kirâmın mümtâz ü ser-bülendi, fazîletlü hafîdü'l-allâme Dâmad-zâde Ebülhayr Ahmed Efendi Hazretleri taraf-ı eşreflerinden dahı âyâtı Muhammed-i Semerkandî kalemi ile musattar ve vücûhâtı hüsn-i hatt-ı neshî ve tefsîrâtı kalem-i anberîn-rakam-ı Hazret-i Ömer-i Nesefî ile muharrer bir *Mushaf-ı* şerîf-i nâ-dîde-nazîr –ki

Li-müellifihî

Kilk-i takdîr mislin etmedi sebt
Levh-i îcâdı zîr-i meşk edeli–

ser-levha-i defter-i tuhaf-ı nâdire kılındıktan sonra, Cevrî hattı ile cild-i vâhidde bir *Mesne-*

vî-i şerîf-i bî-nazîr ve Funduk-zâde hattı ile bir *Şerh-i Siyer*-i kebîr ve Şa'ban-zâde merhûmun eser-i kalem-i sıhhat-âyîni Okçu-zâde'nin *Şerh-i Âyât-ı Erbaîn*'i nihâde-i mahfaza-i i'zâz ve ma'rûz-ı nazargâh-ı Hudâvend-i mümtâz kılınıp, sâir ecnâs-ı akmışa-i girân-bahâdan dahı beş aded kutnî ve üç tâka telli germsûd-ı Hindî ve üç donluk şâl ve dört aded sôf ve beş tâka destâr-ı hünkârî vü bendî ve üç aded kemer-bend ve bir şâl-ı buhûr-ı dilpesend ve üç top İstanbulî zincîr-bâf-ı zer-târ ve üç donluk Firengî atlas-ı tâbdâr inzimâmı ile tarîka-i meslûke üzere pây-endâz-ı şehriyâr-ı bende-nevâz ve tamġâ-zede-i imtiyâz kılındı.

Ba'dehû sâbıkan şeref-efzâ-yı sadr-ı Rûm olup ilm ü fazl ü afâfi müstağnî-i evsâf olan fazîletlü Uşşâḳî-zâde es-Seyyid Abdullâh Efendi Hazretleri kıbelinden Dervîş Alî hattı ile bir *Muṣḥaf-ı* şerîf-i garrâ ve sultânü'l-müfessirîn, bürhânü'l-müctehidîn Hazret-i İbni Abbâs "*Raḍıye anhümâ Rabbü'n-nâs*" Hazretleri'nin te'lîf-i celîlleri olan *Tefsîr-i* şerîf –ki Pâdişâha sezâ bir kıt'a-i endek-yâb u bisyar-bahâ idi– ve yine cild-i vâhidde nefâset-i hatt u tezhîb ve celâlet-i sıhhat ü tehzîbi müştemil bir *Kitâb-ı Hidâye* –ki dîbâce-i esâmi'l-kütüb-i hedâyâ olmağa ahrâ idi– ber-dâşte-i ma'raz-ı ihdâ kılınıp, bunlardan mâadâ altışar aded dahı a'lâ vü zîbâ ve müstesnâ kutnî ve şâl ve destâr ve dîbâ ve üçer donluk sôf ve Firengî atlas ve telli hârâ resm-i ma'hûd üzere ma'rûz-ı atebe-i Cihândâr-ı cihân-bahşâ kılındı.

Pes ân-gâh yine sadâret-i Rûm rütbesiyle hâlen Re'îsü'l-etıbbâ-yı Hâssa, fâzıl-ı Felâtûn-isti'dâd ve kâmil-i Ristû-nihâd fazîletlü 'Ömer Efendi Hazretleri taraf-ı pür-şereflerinden dahı *vâhidün ke'l-elf* [42b] mazmûnuna mâ-sadak u ahrâ cild-i vâhidde bir kıt'a *Ḳânûnu't-Tıbb*-ı İbni Sînâ arz u ihdâ olunup, ba'dehû sâbıkan Anadolu ḳâzî–askerliği ile mismâr-zen-i derîçe-i i'tisâf ve fârisü'l-hayl-i mizmâr-ı hilm ü afâf olan Çivi-zâde Mehemmed Atâullâh Efendi tarafından dahı bir *Muṣḥaf-ı* şerîf ve bir *Hidâye* teberrüken defter-i ihdâya pîrâye kılınmağla eser-i eslâfa iktifâ olunup, mu'tâd üzere beş aded Keşmîrî ve üçer aded Bervecî alaca ve pûta-dârî ve iki sôf ve üç atlas ve altı destâr-ı bendî ve beş kutnî ve zer-bâf-ı Hindî mevzû'-ı pâygâh-ı Hudâvendî kılındı.

Anlardan sonra sâbıkan kevkebe-bahş-ı sadâret-i Anadolu, sudûr-ı ulemânın yegâne-i fuhûlü fazîletlü Kevâkibî-zâde Veliyyüddîn Efendi Hazretleri'nden dahı âbâdî kâğıd üzere hüsn-i hatt-ı bî-galat ile mektûb, müzehheb ü mücedvel kıt'ası merġûb bir *Muṣḥaf*-ı şerîf-i bî-hemtâ ve Dervîş Abdî hattı ile cild-i vâhidde bir *Mesnevî*-i giran-bahâ ve kezâlik bî-nazîr ü müdânî bir *Kitâb-ı Kuhistânî* ve beş tâka destâr-ı âlü'l-âl ve üç aded kemer-bend ve üç donluk Keşmîri şâl ve üçer donluk zincîr-bâf ve dîbâ ve pûta-dârî ve sôf-ı safvet-nümâ ve üçer donluk telli Hatâyî ve münakkaş badlı ferş-i şeh-râh-ı enzâr-ı Pâdişâh-ı re'fet-destgâh kılınup, ba'dehû hâlen şeref-efzâ-yı mesned-i neḳâbet, şecere-i sâbitü'l-asl-ı hadîka-i siyâdet, devha-i kerîmü'l-münbit-i asâlet fazîletlü Ak Mahmûd Efendi-zâde es-Seyyid

Mehemmed Zeynelâbidîn Efendi Hazretleri'nin taraf-ı şerîflerinden dahı bir *Mushaf-ı* şerîf-i nefâset-rüsûm ve bir kıt'a *Mevâhibü'l-Ledünniyye* ve bir *Kuhistânî* ve cild-i vâhidde *Kitâb-ı İhyâu'l-Ulûm* ve dört tâka kutnî-i müşgîn-târ u pûd ve dört top dîbâ-yı Rûmî ve bir top telli germsûd ve iki donluk Keşmîrî şâl ve iki aded münakkaş kemer-bend ve üç donluk hünkârî sôf-ı mevvâc-ı dil-pesend ihdâ olunduğu akabinde sâbıkan sefer-i sulh-encâmda ḳâzî-i mevkib-i İslâm olup hâlen sadâret-i Anadolu rütbesiyle pîrâye-i silk-i sudûr olan mahdûm-ı enâm, nuhbe-i kirâm fazîletlü Yahyâ Efendi-zâde Feyzullâh Efendi Hazretleri tarafından Nefesî-zâde hattı ile bir *Mushaf*-ı pür-pîrâye ve nefâset-i hatt u tezhîbi hâvî cild-i vâhidde birer kıt'a *Kuhistânî* ve *Hidâye* ve her biri dörder donluk Rûmî ve Rahîmî çiçekli dîbâ-yı zîbâ ve beş tâka destâr-ı hünkârî-i mutallâ ve Keşmîrî ve kemer-bend ve beş donluk şâl ve beş tâka kutnî-i âlü'l-âl ve dört donluk Savâyî alaca ve beş donluk sôf ma'rûz-ı atebe-i celâlet-mevsûf kılındıktan sonra, hâlen İstanbul ḳâzîsı, kevkev-i dürr-i âsümân-ı fazîletmendî Dürrî Mehemmed Efendi Hazretleri tarafından dahı resm-i mu'tâd üzere bir *Mushaf*-ı şerîf ve bir *Şerhu'l-Meşârık* ve ikişer top zincîr-bâf ve badlı ve pûtadârî ve sôf ve üç donluk Keşmîrî şâl ve beş tâka destâr ve kutnî ve atlas –ki her biri letâfet ü nefâset ile mevsûf idi– ve Edirne Ḳâzîsi Muîd Ahmed Efendi'den bir *Mushaf*-ı şerîf ve bir *Muhtâr-ı Sıhâh* ve birer top münakkaş katîfe-i zîbâ ve Acemî dîbâ ve dört donluk atlas ve yedişer aded kutnî ve sâde Hatâyî ve Burûsa Ḳâzîsı İshâk-zâde Nur Mehemmed Efendi dâîlerinden bir kıt'a *Sahîhü'l-Buhârî* ve iki tâka şâl-ı buhûr ve iki top zer-bâft ve ikişer tâka kutnî-i Hindî ve dîbâ-yı Rûmî ve hâlen İzmir Ḳâzîsı Feḳâhetlü Kırîmî Mehemmed Efendi'den bir *Mushaf*-ı şerîf-i bülend- i'tibâr ve bir kıt'a *Tatarhâniyye*-i girân-mikdâr ve beş tâka hünkârî destâr ve beş donluk dîbâ-yı Rûmî ve beş aded kutnî ve beş aded mukaddem harîr kuşak ve beş donluk Firengî atlas ve beş top kemhâ âdemisi yediyle arz u ihdâ kılındığı hilâlinde Mısır Ḳâzîsı [43a] Ebe-zâde Efendi dâmâdı Hâmid Efendi tarafından bâ-hatt-ı Yâḳût bir *Mushaf*-ı şerîf ve cümleye fâyık bir *Zeyl-i şaḳâyık* ve on aded destâr-ı mütenevvia ve on aded çatan alaca ve beş aded sâde kutnî ve beş tâka alaca kutnî ve dört tâka Mehterhânî ve dörder tâka kemer-bend ve donluk şâl ve dört telli badlı gelip; Selânik Ḳâzîsi Şikârî-zâde cânibinden dahı bir *Mushaf*-ı şerîf ve beş kutnî ve dört donluk atlas ve üç top kemhâ ve üç hünkârî destâr ve üç top dîbâ ve üç top Firengî hârâ ve Galata Ḳâzîsı Emînü'l-fetvâ Sâcidî Ali Efendi'den bir *Mushaf*-ı şerîf-i giran-bahâ ve bir *Sahîh-i Müslim*-i adîmü'l-misl ü yektâ ve Sâlih-zâde hatt-ı sahîhi ile mektûb Çarperdi nüshası *Keşşâf* ve bir münakkaş hâşiyedâr şâl-ı bî-misâl ve iki aded kemer-bend şâl ve iki destâr-ı hünkârî ve iki alaca kutnî ve iki sâde kutnî ve bir top dîbâ-yı zîbâ-yı zer-târ ve beş top germsûd-ı Hindî *"İnne'l-hedâyâ alâ mikdâri mehdîhâ"* fehvâsı üzere ihdâ olunup, ba'd ez-în Filibe Ḳâzîsı Hasan Pâşâ imâmı Ahmed Efendi'den dahı züyûf akçe ile harîfâneye karışıp edeblerle

bir *Mülteḳâ ve* ikişer donluk atlas ve hârâ ve iki donluk sandal-ı mutallâ ihdâ olundu.

Deydene-i müstahsene-i Devlet-i Aliyye üzere cümle mevâlînin ma'zûl ü mansûblan hediyye-i nâ-çîzâneleri ile atebe-i mülûkâneye arz-ı berg-i sebz-i dervîşâne etmek mu'tâd iken Cenâb-ı Husrev-i hâl-şinâs-ı merhamet-istînâs, hâlen mansıb tasarruf eyleyen ma'zûl efendiler kullannın hediyyelerini ancak kâlâ-yı icâbet-tamġâ-yı duâya tahsîs ve fakat Sadreyn ma'zûlleri hazarâtının hediyyeleri hâiz-i nakdîne-i kabûl kılınmak terhîs buyurulmuş idi. Binâ'en alâ-zâlik mevâlî-i izâmdan Âsitâne-i Aliyye'de ve civânnda hâlen mansıb zabt edenler ve menâsıb-ı bâîdede olanlann âdemleri bulunup, tedârük-i hediyye-i mu'tâdede müsâraat eyleyenlerin hediyyeleri silk-i hedâyâ-yı sudûra islâk olunup yevm-i mezbûrda pâygâh-ı cihân-penâha vâsıl olmağla şeref-i hüsn-i kabûle nâil oldular.

Anlardan mâadâ mansıbda olan efendilerin ceste ceste âdemleri ile hitâm-ı sûra değin hediyyeleri tevârüd edip, lâkin hüsn-i kabûlden bî-vâye gerd-i kesâd-âlûde-i şeh-râh-ı nazargâh-ı hümâyûnda tûde kılındı. Fe-emmâ mevâlî-i izâmın her vech-ile mümtâz u ercümendi, perverde-i inâyet-i şehriyârî, sâbıkan Haleb ḳâzîsı, himmet-bülend fazîletlü Osman-zâde Ahmed Efendi yevm-i mezbûrda evsâf-ı sûr-ı hümâyûnu nâtık kurta-i mesâmi'-i huddâm-ı Pâdişâhî olmağa lâyık bir kaç târîh-i garrâ ve bî-bedel kasîde-i müstesnâ arz u ihdâ eyledikte, "Haklṣâ ki ikrâma sezâ ve niam-ı hezârgûn-ı şehriyârî'den pâyine bir pâyeli mansıb revâdır" deyi Âsaf-ı kadr-şinâs-ı ahâlî-nevâz kıbelinden inâyetgûne merâmı istiksâ olundukta bir kıt'a-i bedîhî ile murâdını edâ ve câize-i şi'r yerine tuhfe-i nâçîz-i mûrânesi pîşgâh-ı şehinşâh-ı Süleyman-bârgâha sezâ görülmesiyle akrânından şerefmend-i imtiyâz olmasını niyâz u recâ ve bu husûsa kasr-ı müddeâ ve hasr-ı münâ etmeğin,

Li-müellifihî

Aceb mi öndül alsam Pâdişâhım esb-i Mısrîyem
Sıtabl-ı re'fetinde perveriş buldum yemim kesme

Edip şerm ile küstâhâne takdîm-i ubûdiyyet
Rikâb-ı devlete arz eyledim sûriyye bir kesme

kıt'asıyla me'mûlünün karîn-i kabûl olması içün taraf-ı Âsafî'den telhîs ve cânib-i hilâfetpenâhtan dahı matlûbuna müsâadeye terhîs olunmağın mübâhât ü tefâhür ve ibtihâc ü tebahtür eyleyerek esb-i Mısrî'ye zîn-pûş olmağa sezâ dîbâ-yı girân-bahâ-yı Acemî üzere işlenme zer-kâr ve girân-mikdâr bir kesme arzına ictisâr ile kâmgâr u nâmdâr olup nâil-i mansıb-ı Mısr olmuş kadar kat'-ı pâye-i i'tibâr eyledi.

Tarîka-i meslûke-i eslâf-ı mülûk üzere merâsim-i hedâyâ itmâm ü tekmîl ve ashâbı şeref-i kabûle erzânî görülmeğle tebcîl olunup sâyebân-ı temâşâda beşâşet-engîz-i meclis-i Sadr-ı cihân-bahşâ olan esbâb-ı şevk u safâya dîde-küşâ iken nâ-gâh sadâ-yı ezân ve gül-

bâng-i medâfi'-i bârika-feşân hulûl-i vakt-i asn îzân içün iki bürhân olmağın i'lâ-yı kelimetu'llâhta menâre gibi alem-efrâz-ı imtiyâz olan

Li-müellifihî

Sâye-i pâdişâh-ı bî-enbâz
Ya'nî Hân Ahmed-i kerem-perdâz

Cümle şâhân-ı dehre ġâlibdir
Beş vakitte duâsı vâcibdir

edâ-yı namâz içün şevket ü saâdet ile Sâhil-sarây-ı Tersâne'ye teveccüh-sâz oldular.

❁

Bu esnâda müsâfir otağında mevâid-i amîmü'l-fevâid-i ziyâfetgede-i sultânî müretteb ü hâzır ve süfre-keşân-ı ni'met-hâne-i hâḳânî bast-ı simât-ı taâm içün teşrîf-i Hazret-i Sadr-ı a'zamî'ye muntazır olmalan ile vezîr-i a'zam ve şeyhü'l-islâm ve sudûr-ı kirâm efendiler otağ-ı mezbûra tevcîh-i inân-ı azîmet ve sâat dokuzda tenâvûl-i taâma mübâşeret buyurdular.

Süfre-i ûlâda Sadr-ı âlî ve Müfti'l-enâm hem-zânû-yı mevki'-i ihtişâm ve kudât-ı asâkirin mansûb u ma'zûl ve pâye-dârânından sekiz aded efendiler resm-i tarîḳleri muktezâsınca câlis-i mihrâb-ı ihtirâm oldular. Ve süfre-i sâniyede Defterdâr Efendi sadr-ı meclis ve dokuz nefer mevâli-i izâm bi-merâtibihim maan câlis oldular. Ve süfre-i sâlisede ve râbiada onar aded efendiler dahı birbirlerine müvânis ü mücâlis oldular.

Ve çerge-i sâniyede dahı dört süfre kurulup huzûr-ı hümâyûna duhûl şerefinden mahrûm kalan mahrecden dûn olan pes-pâye molla efendiler onar, on ikişer zânû-nişîn-i yekdîger olup tevâbi' ü huddâmlan süḳâta-çîn-i mevâid-i ikrâmları oldular.

Taâmdan mukaddem sakḳâyân-ı sîm mücevveze ile legen ibrîḳ verip ve çâşnî-gîrân serâser ve üst kaftânı ile hıdemât-ı taâmı tertîb ü tensîḳ eyleyip esnâ-yı taâmda kahve vü şerbet ve ba'dehû gülâb u buhûr hizmeti vâbeste-i uhde-i teberdârân-ı gîsûdâr-ı Sarây-ı Atîḳ olmağın cümlesine ikrâm u i'zâz u hürmette ḳânûn-ı kadîme riâyet olundu.

Ba'dehû herkes karargâhlanna rîc'at ve Sadr-ı a'zam Hazretleri dahı otağ-ı âlîlerine azîmet buyurup ashâb-ı meclis eczâ-yı güsiste-şîrâze gibi perîşân oldu ve yine râbıtabend-i nizâm olmaları sahîfe-i ḳabile-i yevm-i âtîye kaldı. [43b Minyatür] [44a Minyatür]

[44b] Bu **maḳâle-i şevk-efrûz leyle-i sâniyede berren pertev-pâş-ı bürûz olan fişek şenlikleri beyânındadır.**

Yevm-i mezbûr ahşamı –ki leyletü'l-Cum'a'dır– fişek şenliği fennân buyurulmağın evvelâ dervâze-i sâyebân-ı âl-gûn-ı âsümânda kanâdîl-i nücûm şa''âle-i kudret-i İlâhî ile sûzân ve fişeng-i zemîn-fürûz-ı mâhtâb fetîle-i ḳîr-gûn-ı şeb-i târ ile ke-mâhiye fürûzân oldukta pîrâmen-ı otak-ı hümâyûnda her akkâm-ı meş'al be-dûş nağme-i arebâne-i *"Allâhu yensuru's-sultân"* ile miyân-ı ḳâfile-i şâmiyânda hudâ-hânân-ı katâr-ı şeb-revân hâletin izhâr ederek yer yer meşâil-i lem'a-feşân ile gûy-ı zemîni küre-i nârdan nişân ve şebângâhı vakt-ı subha hande-zenân eylediler. Bir taraftan dahı işâreciyân kanâdîl-i kevâkib-nümûn le sâha-i gabrâyı mâ-sadak-ı kerîme-i *"ve lekad zeyyenne's-semâe'd-dünyâ"* ve mesâbîh-i nûr-pâş-ı gûnâgûn birle rûy-ı sahrâyı hem-hâlet-i Tûr-ı Sînâ eyleyip,

Li-müellifihî

Zemîne nisbet ile oldu âsümân tîre
Eşi''a mihr ü mehin etti dîdesin hîre

vâkıâ dervâze-i nigîn gibi dâire-i sûru bir mertebe nakş-ı mînâ-kârî ile tarsî' ü tezyîn eylediler ki dâiren mâ-dâr sâha-i sûrgâhta cevâhir-i tâbdâr gibi keşîde-i silk-i zuhûr olan ıkdü'l-cümân-ı eşi''a vü nûru görenler, sivâr-ı zerrîn-i şâhid-i sîmîn-sâid-i sûr ve halhâl-i pây-ı arûs-ı sürûr olmağ içün kılâde-i murassa'-kâr-ı nuhûr-ı hûn Bihiştiyân saçı verip arza-i dergâh-ı Pâdişâh-ı mansûr eyledi kıyâs ettiler. Câ be-câ mevzûn sütûnlann kimini kanâdîl-i sebz-gûn ile serv-i mevzûn ve kimini mînâ-yı surh-reng ile ergavân-gûn eyleyip her dürlü eşcâr-ı pür-berg ü bânn birer misâli âşikâr ve her gûne esmâr u ezhânn nakş u rengi bedîdâr olmağın ol ravza-i pür-nevr nûr kandilli bağçe sûretinde manzûr oldu.

Li-münşühî

Nakş-ı kandîl ile her gece olurdu âşikâr
Gâh lâle gâh gül-nâr u gehî serv ü çenâr

Eyledi halkın çerâgân-ı ümîdin tâbdâr
Nârı İbrâhîm'e gülzâr eyleyen Perverdigâr.

Bu hâlet üzere tehyi'e-i esbâb-ı sürûr olunca ve tertîb-i kanâdîl ü meşâil nizâmın bulunca ve âteş-i intizâr-ı şehriyâr ile fetîle-sûz-ı dâğ-ı derûn olan kanâdîl-i lâle-gûnun dîde-i bürîdeleri fürûğ-ı şeb-çerâğ-ı nazar-ı Cihânbânî şa'şaasından çeşm-i baht-ı cihâniyan gibi nûr ile dolunca otağ-ı fesîhatü'l-ahşâ-yı Düstûr-ı cihân-bahşâda ile'l-ışâ rakḳâsân-ı hâtır-küşâ cilve-rîz-i âġûş-ı temâşâ oldular.

Baîd-i ışâda şevketlü, kudretlü, mehâbetlü çeşm ü çerâğ-ı saltanat, mâhtâb-ı cihân-efrûz-ı ma'delet Hazretleri yine otağ-ı hümâyûna teşrîf buyurup kasr-ı adâleti câygâh etmeleri ile Cenâb-ı Sadâret-me'âb dahı îḳâd-ı şem'-i cemâl ile seyr otağını burc-ı kamer gibi

pür-nûr u tâb eyledikte kanâdîl-i rahşendeler temâşâ-yı cemâl-i şehriyâr-ı cihân-küşâya göz nûru sarf edip bin hasret ile izhâr-ı sûz u güdâz ve kestâne fişekleri ol reşk ile çatlayıp her biri pîşgâh-ı Pâdişâhî'de takla-bâzlık ile hüner-sâzlık kasdına üftân-ü-hîzân meydâna atılmağa âğâz eylediler.

İbtidâ Dûde-i Topçuyân'dan çerâğ-efrûz-ı nûr ve fetîle-sûz-ı bürûz u zuhûr olan bin iki yüz kadar günâgûn fişekle meşhûn "dahme-i Efrâsiyâb" nâmında bir külhan-ı gülşen-nümûn getirilip tılısm olmak üzere bâlâsında âşiyân-sâz ve küngüresinde küşâyende-per-i pervâz olan laklak hey'etinde mevzû fişengin minḳâr-ı dırâzı kendisine bârût-ı âteş-zede ile atse-rîz-i iltihâb ve tarrâka-hîz-i sûz u tâb oldukta kıyâmetler koparıp ölüyü güldürdü ve lâl-i dem-besteyi söyletip muk'ad-ı meflûcü'l-a'zâyı yerinden kaldırdı ve laklak-ı mezbûrun hey'et-i şu'le-i manzûru semender-i âteş-nişîn hâletin buldurdu.

Ba'dehû alemi nahl-i hurmâ hey'etinde kendi hayme-i ber-efrâşte sûretinde [45a] sekiz yüz kadar fişeng-i günâgûn ile müzeyyen ü meşhûn "akabe" nâmında bir kânûn-ı dûzâh-nümûn dahı dahme-i mezkûreyi ta'ḳîb etti ki pîrâmen-i haymede meşale fürûzân olur gibi dâmeni şerâre-i fetîle-i şu'le-pâştan sûzân oldukta gûyâ sahrâ-yı sûrda bir hayme-i nûr kurulup ve gîsû-yı zerd-fâm-ı pür-pîç ü tâb-ı hûbân gibi tınâb-ı zerrîn-tân kıvrılıp, belki tâb-ı âfitâb-ı şu'leden mûy-i âteş-dîde gibi kavrulup amûd-ı şu'le-i bâlâ-keşîde-i fişeng-i havâyî sütûn-ı hayme gibi resîde-i fülke-i mâh-ı tâbân ve mehçe-i a'lâmı tâvûs-ı mülemma'-per-i bâm-nişînden nişân verdi.

Ve "çarh-ı felek" nâmında üç aded gerdende fişek dahı felâhân-vâr her gerdişinde seng-endâz-ı felek-i devvâr olup,

Li-müellifihî

Olmuş idi her şu'le-i bâlâ-rûy gûyâ
Üşkûfe-i çarh-ı felek-i târem-i vâlâ

ve otuz aded tabancalı fişekleri dahı çarh-ı feleğe reşkinden şöyle çatladı ki safka-i pençe-i dehşet-fermâsından kazġân-ı kûs gibi sîne-i eflâk inledi ve tüfeng-i dirhemdâr gibi şol mertebe patladı ki sadâ-yı tabanca-i haşyet-nümâsından nişangâh-ı teber-endâzân olan hedef-i ceres der-kafâ gibi def-i sîmîn-celâcil-i âsümânın kulağı çınladı.

Ve "hâvan fişeği" nâmında üç aded tennûr-ı tûfân-hîz-i âteş dahı dîk-i seher-âsâ galeyân ve cem'iyyet-i temâşâyiyânı birbirine katıp akl-ı âşık-ı meshûr gibi perîşân eyledi.

Ve hey'et-i matbûası hem-reng-i gül-nâr ve her şerâresi nâr dânesinden nümûdâr çihil aded fişeng-i enâr ve on dâne püskürme dahı atılıp şu'le-nisâr oldukta niçe hâb-zedegân-ı afyûn-giriftenin yüzlerine âb-ı âteş püskürüp ve na'ra-i "hây hây" ile halkı geriye tüskürüp âteş-bâzlıkta mahâret izhâr eyledi.

Ve yüz aded âsümânî dahı yegân yegân semt-i eflâke âh-ı sûznâk-i âşık gibi revân ve hey'et-i mahrûtî-i mercân-gûnu bu beyt-i pür-sûzu inşâd içün gûyâ bir zebân oldu.

Li-müellifihî

Fişek tîr-i havâyî gibi pertâb etti âfâka
Anın peykân-ı âteşnâki oldu encüm-i vakkâd

Bunlardan sonra yedi başlı ejder hey'etinde ve fişekten sâhte bir peykere âteş verilip tahrîk-i havâ ile her cânibe hareket ve gâh gâh savlet ü sür'at ederek dehenlerin açıp ve zebânı ile zebânî-i dûzah gibi zebâneler saçıp bir sâat mikdân şerâre-nisâr ve hüzzân tir-yâkiyân-ı mar-dîde gibi târ-ü-mâr ve dâire-i sûru nümûdâr-ı kal'a-i mâr eyledi.

Ba'dehû ağayân-ı Enderûn-ı Sadr-ı a'zamî'den "Ankad" nâmı ile per-küşâ-yı küngüre-i iştihâr olan ağa –ki fişeng-endâzlıkta şihâb-ı âsümânîye fâyık ve âteş-bâzlıkta Hindû-yân-ı âteş-pereste mütefevvik idi– niçe niçe nev-îcâd fişekler ile şu'le-efşân olup esed-i çarhı şîr-i âteş-dîde gibi hirâsân ve nezzâregiyânı

Mısrâ

Ne kadar yüksek uçar ise sezâdır Ankad

neşîdesiyle kendiye senâ-hân eyledi.

Bu vech üzere fişek şenliği sâat dörde değin mütemâdî ve bâdî-i germiyyet-i şevk u şâdî olduktan sonra mâhtâb-ı cihân-fürûz-ı şevket hâle-nişîn-i tahtgâh-ı istirâhat ve müşterî-i âsümân-ı devlet mütevârî-i sehâb-ı halvet olup herkes hâbgâhlanna ricat etmekle temâşâ vü sohbet erteye kaldı. [45b Minyatür] [46a Minyatür]

[ÜÇÜNCÜ GÜN]

[46b] **Eyyâm-ı sûrun üçüncü gününde olan vaḳâyi'-i lâzimü'l-ifşâ beyânında olan maḳâle-i dil-keş-meâl-i hâtır-küşâdır.**

Mâh-ı mezbûrun on yedinci yevm-i Cum'a'da ale's-sabâh esâs-ı ef'âl ü etvârı mutâbık-ı resm-i devlet ü iclâl ve mebânî-i kâr-bâr u kirdân muvâfık-ı hendese-i i'tidâl olan mi'mâr-ı hikmet-sarây-ı devlet, Âsaf-ı âlî-hazret İstanbul'da Sarây-ı Cedîd-i hâlḳânî ve kendi devlet-sarâlarında bir gün evvel itmâmı ehemm-i mehâmm olan binâlara nezâret ve ta'yîn-i resm ü tebyîn-i hey'et ve sâir ba'zı maslahat içün İstanbul'a azîmet ve dahve-i kübrâda yine avdet buyurduklarında Bağçevânoğlu nâ-dîde bâzîler ile hadîka-pîrâ-yı neşât ve nev-bâve-nümâ-yı nahl-ı sûr u inbisât olup mazhar-ı ihsân ve hüşe-çîn-i kerem-i fîrâvân oldu.

Ba'dehû Edirne Kolu'na fermân buyurulmağın anlar dahı çegâne vü çeng ile nev-îcâd oyunlara âheng edip, lâkin fasıllar encâmın bulmadın ve henûz akçe devşirecek yere gelmedin Sâhib-i devlet-i sâmî-menzilet Hazretleri bu gece mebît-i hümâyûn-ı Cihân-dârî olan içeri obaya da'vet olunmağın maḳâmlarından kıyâm ve âheste âheste huzûr-ı hümâyûna tahrîk-i akdâm-ı melâik-hırâm buyurmaları ile dâmâd-ı muhteremleri vezîr-i mükerrem saâdetlü Nişâncı Mustafa Pâşâ Hazretleri ve Sadr-ı Anadolu Paşmakçı-zâde fazîletlü Seyyid Abdullâh Efendi Hazretleri ve sââdetlü, necâbetlü Mîr-i mükerrem-i Cenâb-ı Âsafî ve İzzetlü Defterdâr Efendi ve sâbıkan revnak-efrûz-ı mansıb-ı defterdârî olup hâlen defter emâneti ile pîrâye-i silk-i hâcegâh-ı Dîvân olan izzetlü el-Hâc Mustafâ Efendi Hazretleri me'mûren seyr otağında çengîler temâşâsına dâire-nişîn-i encümen-i i'tilâf olmuşlar idi. Bu esnâda nâm-ı nâmî vü ism-i sâmîleri tırâz-ı hutbe-i hilâfet ve revâc-bahş-ı sikke-i saltanat olan sâye-i Rabb-i izzet Hazretleri iḳâmet-i salât-ı Cum'a niyyetine cümleden mukaddem câmi'e hareket buyurmaları ile kümeyt-i tanîî-nijâd-ı azîmetleri musallî ve Vezîr-i a'zam'ı tâlî ve sâir erkân-ı meclis-i Âsafî dahı müteâkib ü mütevâlî yerlerinden kıyâm u nehzat ve ba'de's-salât yine maḳâmlanna avdet buyurup halîfe-i İlâhî sâid-i minber-i kasr-ı adâlet olduklarında yevm-i sâbıkta tavsîf olunduğu vetîre üzere bu gün dahı iki yüz seksen dört aded sıbyâna hıtân alayları tertîb ü tasfîf olunup, ancak Emîn-i Sûr kesret-i iştigâl sebebi ile ma'füvv ü ma'zûr oldu.

Li-münşiihî

Şeh-süvâr-ı fezâ-yı şevket ü şân
Rüstem-i asr u Kahramân-ı zamân

kubelinden taleb-kârî-i cirîd-bâzân-ı süvârî zuhûruna binâen cündiyân-ı Âsafî der-hâl tesrîc-i semend-i isti'câl edip nazargâh-ı Hıdîv-i felek-cenâbda mânend-i şihâb birbirine cirîd-i nîze-gûn pertâb ederek inân-tâb-ı şitâb olduklarında Kethudâ-yı Âsafî saâdetlü Mehemmed Ağa Hazretleri dahı hasbe'l-mu'tâd hengâm-ı cirîd-bâzîde karargâhlarında inân-keş-i ârâm ve iktizâ eden bahşiş ü in'âmda [47a] hem-dest-i Düstûr-ı be-nâm oldular. Süvâr oldukları rahş-ı rakķâsâne-cevelân-ı Mısrî ve cenâib-i necâib-i Burâķî-menâkıblanndan dahı iki aded rahş-ı Türkmânî nigâh-ı iltifât-ı mülûkâneye erzânî ve raht u bisâtlan ile girifte-i Istabl-ı Hâsu'l-hâs-ı Cihân-bânî kılınıp inân-ı zerrîn-tân dest-bûs-i Hudâvendgârî'ye vekîl ve çeşm-i rikâbı gubâr-ı pây-i tûtiyâ-âsây-ı şehriyârî birle tekhîl olunması ağa-yı müşârun ileyhe mücerred ikrâm u tebcîl olmağın ablak-ı atlasîn-zîn-pûş-ı felek zîr-rân-ı râbız-ı ikbâli olmuş kadar ayaklan yer basmaz ve gazâl-i müşkil-şikâr-ı âfitâbı fitrâk-ı müjgân-ı iftihânna asmaz oldu.

Anlar bu şeref-i i'tibâra nâil ve yine maķâmlanna vâsıl ve cirîdden istîfâ-yı temâşâ kılındığına ıttılâ'-ı Düstûrî hâsıl oldukta yine şu'bede-bâzân-ı meydân-ı sûra imâle-i ebrûyı rağbet sudûr eylemeğin eyyâm-ı sâbıkada olan şenlikleri görmeyen temâşâyiyâna irâet ve ta'mîm-i esbâb-ı meserret kasdı ile birer birer tekrîrden sonra niçe niçe nâ-dîde bâzîçe-i garîbe ve suver-i acîbe şuhûd-ı dîde-i sağîr ü kebîr oldu.

Ba'dehû resen-bâzlann şâgirdlerinden bir duhter-i heşt-sâle her uzvunu bir tarafa imâle ile eşkâl-i hayvânın ekserine müşâkil olarak hayret-efzâ parende-bâzlıklar eyledi. Ve üstâdı on zirâ' mikdân iki sırığın bâlâsına karîb mevziine mevtî-i kadem olacak mertebe şerek-i na'l kadar bir haşeb-pâre vaz' etmekle üzerine basıp ve sırığın ucunu der-bagal eyleyip kıyâm u pertâb ve batî vü serî' hırâm u şitâb ettikçe temâşâ-yı şevkine pîrân-ı fersûde-tâb etfâl-i ney-süvâr-ı heveskâra hem-rikâb oldu.

Ve bunlardan mâadâ dîde-i eyyâm temâşâsına me'lûf olduklan bâzîçeler bî-hadd ü bîkıyâs idi; lâkin anlan tafsîle tenezzül ile irtikâb-ı îcâb u itnâb olunmadı. [47b Minyatür] [48a Minyatür]

❁

[48b-49a Minyatürlü Sultan nüshasında boştur, dolayısıyla metin eksiktir]

Ve yevm-i mezbûrda etrâf-ı memâlik-i İslâmiyye'de râyet-cünbân-ı vezâret ve alemefrâz-ı câh u celâlet olan vüzerâ-yı izâmın eşher ü akdemi ve a'ref ü a'lemi hâlen Diyâr-ı bekr Vâlîsi Vezîr-i mükerrem saâdetlü Fâzıl Osmân Pâşâ Hazretleri taraf-ı sâmîlerinden Devlet-i Aliyye'de kapu kethudâlan Mihter Yûsuf Ağa ve Telhîsî-i Sadr-ı âlî Ağa yedi ile mükemmel donanmış bir esb-i müşgin-bâl-i sabâ-reftâr –ki

Zîn-pûşunun sipihr olup estâr-ı atlası

Lâyık ki Kehkeşân ola bir raht-ı Çerkesî

keşîde-i Istabl-ı Hâsu'l-hâs-ı hümâyûn kılınıp, her biri beşer donluk Rûmî ve Acemî dîbâ ve on altı donluk telli nev-zuhûr Hatâyîhâ-yı mütenevvia-i girân-bahâ ve on altı donluk kitresiz Rûmî ve Firengî atlas-ı âlü'l-âl ve sekiz aded Hindî kutnî-i bî-misâl ve sekiz tâka câ-kerde-i efser-i i'tibâr olmağa sezâvâr hünkârî ve bendî destâr ber-efrâşte-i nazargâh-ı şehriyâr-ı âlî-tebâr kılınıp, ba'dehû muhâfız-ı Ḳâhire-i Mısr vezîr-i mükerrem saâdetlü Receb Pâşâ Hazretleri sûy-ı dil-cûyundan bir mükemmel donanmış Mısrî rahş-ı sebük-tâz-ı nâzük-cevlân –ki raks ü cilvede müş'abid-i Mısrî'ye şîve-âmûz olmağa şâyân idi– ve dokuz tâka altın baş hünkârî destâr ve on sekiz tâka telli ve nev-zuhûr Hatâyî-i zer-târ ve dokuz donluk Hatâyî-i sâde ve dokuz donluk kutnî ve on sekiz donluk mütenevvi' atlas-ı cilâ-dâde ve dokuz donluk hünkârî sôf-ı gûnâgun ve nüh tâka Firengî kemhâ-yı hoş-reng-i âteş-nümûn ve dokuz aded beyâz şerbetî-i Hindî ve dokuz tâka dahı destâr-ı bendîye on sekiz aded mütenevvi' ve muhtelif mukaddem kuşak dahı ilâve ve ilhâk olunduktan sonra, hâlen Azak Muhâfızı saâdetlü İbrâhim Pâşâ Hazretleri tarafından dahı resm-i mu'tâd üzere bir raht-ı müzerkeş-rahş-ı sîmîn-rikâb merbût-ı Istabl-ı şehriyâr-ı mülk-rikâb kılınıp, her nevi beşer donluk Rûmî ve Acemî dîbâ ve telli Hatâyî ve atlas-ı girân-bahâ ve beşer tâka destâr-ı hünkârî ve kutnî-i Hind-kârî ferş-i hıyâbân-zâr-ı nazargâh-ı Şehriyârî kılındığına müteâkiben, Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem Osman Pâşâ Hazretleri tarafından dahı bir mükemmel donanmış semend-i sultân-pesend ve beş donluk Rûmî ve Acemî dîbâ-yı zer-kâr ve her biri beşer donluk sâde Hatâyî ve taraklı atlas ve kutnî ve destâr ve dokuz adedden üç süfrelik kebîr ve sagîr yaldızlı Bosna-kârî sahanlar –ki her biri nâzük-resm ü bî-nazîr idi– ve üç aded kebîr sînî ve iki aded yaldızlı nühâs kâse ve tas ağayân-ı müşârün ileyhimâ yedi ile ferş-i sâha-i kasr-ı hümâyûn-ı adâlet-esâs kılınıp alâmet-i hüsn-i kabûl olmağ içün her birine hil'at-i garrâ ilbâs olundu.

Beyt

Ne aceb tîz geçer zevk u sürûr eyyâmı
Ermedin nısf-ı nehârı erişir ahşâmı

veznince vakt-ı asr hulûl ettiği top şenliklerinden ma'lûm olmağın Pâdişâh-ı İslâm edâ-yı salât-ı vustâya kıyâm ve Sâhil-sarây-ı Tersâne'ye rahş-rân-ı hırâm oldular.

❁

Yevm-i mezbûrda müderrisîn-i kirâm ma'zûm-ı velîme-i Sultân-ı enâm olmağın hîn-i dest-bûsta birbirlerine hem-zebân-ı ta'rîf olmağ içün Sadreyn-i mükerremeyn Efendiler Hazretleri tekrîr-i da'vet ile taltîf olunup sudûr-ı ma'zûlînden tahsîs ba'de't-ta'mîm birle

mümtâz-ı mezîd-i tekrîm kılınmışlar idi. Binâen aleyh Sadreyn-i müşârun ileyhimâ Hazretleri ve iki yüz otuz sekiz aded müderrisîn efendiler hasbe'l-mu'tâd dârü'z-ziyâfe-i hâḳânî-de ictimâ' u ihtişâd ettiklerinde üç direkli, iki direkli vefâ etmeyip bir çerge dahı vaz' olundu ve cem'iyyetgâhlan tevsî' kılındı.

Çerge-i ûlâda altı süfre kurulup onar onar câlis ve baş süfrede Defterdâr Efendi sadr-ı meclis oldular. İkinci çergeye on iki süfre ve üçüncü çergeye iki süfre güsterde-i mevki'-i ikrâm olunup her birinde onar, on ikişer efendiler it'am ve sakḳâyân u çâşnî-gîrân u teberdârân ile merâsim-i i'zâzları ber-vech-i sâbık tekmîl ü itmâm ve bakıyye-i taâm pîş-nihâde-i hüddâm kılındı.

Bu cem'iyyette Sâhib-i devlet Hazretleri otağ-ı hümâyûn kenârındaki obayı ihtiyâr ve Vezîr-i mükerrem Silâhdar İbrâhim Pâşâ ve dâmâd-ı muhteremleri Nişâncı Mustafâ Pâşâ Hazretleri ve Sadreyn Efendiler hazarâtı ile anda pîrâye-i mesned-i temkîn ü vaḳâr olup ancak dört aded Süleymâniyye müderrisleri maan tenâvül-i taâm etmeleri içün tahsîs-i da'vet ile sâirlerinden mümtâz-ı mezîd-i i'tibâr buyurdular.

Ba'de tekmîli'r-rüsûm efendiler ale'l-umûm obaya da'vet ve 'örf ve üstleri ile takbîl-i eyâdî-i kerîme-i Hazret-i Sâhib-i devlet, ba'dehû herkes karargâhlarına ricat eylediler.

Bu gün risâle-i cem'iyyet bu vech üzere hâtime-pezîr-i ceffe'l-kalem-i temmet olup gecesi Tersâne'de Kapudâne kalyonunda deryâ şenliği seyrine azîmet olundu.

[49b] Bu maḳâle leyâlî-i sûr-ı hümâyûnun dördüncü gecesi –ki leyletü's-Seb'tir–Sâhil-sarây-ı Tersâne pîşgâhında tûfân-hîz-i tennûr-ı âteş olan deryâ şenliği beyânındadır.

Bahr-ı sefîd-i rûz-ı sâlis-i sûr-ı fîrûzda keştî-i âfitâb mütevâri-i lîmân-ı gurûb olduktan sonra deryâ-yı siyâh-ı şeb mevc-hîz-i şevk u tarab oldukta Pâdişâh-ı kulzüm-nevâl ve Şehriyâr-ı İskender-hisâl Hazretleri Sâhil-sarây-ı Tersâne dervâzesinde sâyebân-tırâz-ı gül-zemîn-i iclâl ve mesned-efrûz-ı bârgâh-ı âsümân-dergâh-ı baht u ikbâl olup Âsaf-ı deryâ-kef dahı Ayîneli Kavak pîşgâhına lenger-efken-i karâr olan Kapudâne kalyonunun çârtâk-ı zîbende-revâkın gevher-i şehvâr-ı vücûd-ı mes'ûdlarına mesâbe-i sadef buyurduklarında işâre-i bâhirü'l-beşâre-i ragbet-i Cihândârî işâreciyân-ı kandîl-efrûzun sirâc-ı vehhâc-ı iftihâr u ibtihâcların inâre eyleyip sudûr-ı fermân-ı vâcibü'l-i'timâra imtisâl ve iş'âl-i âteşgede-i şevk ederek san'atların izhâra iştiġâl etmeleri ile evvelâ Topçu Ocağı'ndan ibdâ' u ihtirâ' olunan sâl keştî-i âteş gibi miyân-ı deryâya sür sal eyleyip dâiren mâ-dâr kanâdîl-i rengâreng-i tâbdâr ile şeb-i târı hem-pertev-i nehâr ve enzâr-ı nüzzârı gark-ı girdâb-ı lücce-i envâr ederek şinâya âġâz ve derûnunda mehter-hâneler sîr-âheng ve rakḳâsân-ı âte-

şîn-izâr-ı bî-direng âġâze-i söz ü sâz ve her zebân-ı zebâne-i fişeng-i âsümânîyi şihâb-ı sâkıbe harf-endâz eylediler.

Sâl-ı mezkûrda yedi yüz kadar gûnâgûn fişekle müretteb vücûdu ancak unsur-ı nâr u havâdan mürekkeb Acemâne-hey'et bir peyker-i azîm-i pür-dehşet şahs-ı zî-rûh gibi hareket eyleyerek huzûr-ı hümâyûnda Hindû-yı âteş-bâz hâletin irâ'et ve niçe niçe levâmiu'l-büdûr-ı neşât u sürûr ile tenvîr-i şeb-hengâm-ı ferhat ve izhâr-ı esbâb-ı şetâret ile nigâh-ı temâşâyiyânı kebûter-i âteş-girifte gibi vakf-ı gerdiş-i hayret eyledi.

Ba'dehû sâl-ı âhar dahı cezîre-i deryâ-yı nazar olup kenâresi mesâbîh-i sebz-gûndan masnû' serv-i mevzûnlar ile gûyâ hıyâbânzâr ve müfessir-i kenîme-i *"cennâtü adnin tecrî min tahtihe'l-enhâr"* ve derûnu tertîb-i şümû'-ı nücûmdan matbû' gül-nâr-ı mişkâtü'l-envâr-ı kanâdîl-i nevvâr ile enâr bağçesine nümûdâr ve müzekkire-i âyât-ı *"yâ nâr"* olmuş idi. Husûsâ bârût-ı mürebbâ ve neft ile muabbâ içinde müheyyâ olan beş aded fânûs-ı şu'ledâr-ı devvâr ile Fener Bahçesi sâhiline nümûdâr olup her biri dokuz aded kadehi hâvî ve her kadehi üçer timsâl-i bedîu'l-eşkâli muhtevî kanâdîl-i fürûzândan üç kat fiskiyyeler ibdâ' ve her fetîle-i şerâre-pâşından bir fevvâre-i nûr ihtirâ' kılınmış idi ki her kadehi bir sûret-i hayret-bahş ile dâir ve her gören vâlih ü mütehayyir olur idi.

Anı ta'ḳîb ederek Topçubaşı Ağa tarafından dahı güzâr eyleyen sâl-ı dîgerde niçe kandîlli ukbeler ve niçe meşâil ü fener ve niçe eşkâl-i mühîbe-i [50a] hayret-âver ve suver-i garîbe-i pür-iber hîre-sâz-ı nazar olup içinde kol kol çengîler raks eyler idi. Her biri bî-aded şenlikler ile güzâr eyleyip nazargâh-ı Hudâvend-ı bahr ü berde dürlü dürlü san'atlar ve udhûke-fermâ hâletler ve nâ-dîde ve nâ-şinîde lu'betler gösterdiler. Bir tarafında tabancalı fişekler dirhemli tüfenkler gibi şerâre saçmağa başlayıp tarrâkası tabanca-zen-i dâire-i sipihr-i esîr ve humpara ve hâvanlar kûre-i şerâre-pâş-ı haddâda nazîr ve bir cânibde çarh-ı felekler mânend-i seng-i âsyâ cevvâl ü devvâr ve püskürmeler etrâfa ejder ağzı gibi âb-efşân-ı şerâr olup âsümânîler nûr-ı duâ gibi âlem-i bâlâya su'ûd u urûc ve bahrîler şinâver-i deryâ-yı neşât ve gavvâs-ı güher-çîn-i inbisât olmağın ka'r-ı bahra duhûl u hurûc ve mühr-i Süleymânilerin aks-i şua' u pertev-i iltimâı mânend-i ıkd-ı Süreyyâ tezyîn-i bıḳâ'-ı bürûc eyledi. Mâhtâb fişeklerinin şu'lesi hod pertev-i mehtâbı muzmahil ve nücûm-ı şu'letâbı şermende vü hacil elyeyip âlem gark-ı nûr ve şeb-i târ rûz-ı rûşen sûretinde manzûr oldu.

Ba'dehû Tersâneli tarafından dahı Kapudân Süleyman Pâşâ Hazretleri'nin şerefmend-i vekâleti, Tersâne Emîni Abdullâh Efendi himmeti ve Tersâne Kethüdâsı Mûsâ Pâşâ mübâşereti ile tezyîn ü tertîb olunan "sâl" nâmına serîr-i Süleymânî'ye nazîr bir kasr-ı âlî-tâk-ı deryâ-mesîr dahı tesyîr olundu ki bir semtinde dil-keş terânelerle mehter-hâneler tanîn-endâz-ı gûş-ı ins ü sürüş ve miyânesinde rakḳâsân-ı gazâlâne-cevlân şîve-i gûnâgûn ile cil-

ve-fürûş olup her kûşesinde bir dürlü âheng ve her cânibinde kanâdîl-i sitâre-gûn şeb-çerâğ-ı meclis-efrûz ile hem-seng idi. Taraf-ı pîşîninin bir cânibinde ber-ḳâide atlı karaca kurulup bürûc-ı felek gibi dâir ve üstünde sitâregân-ı seyyâre gibi dört aded meh-pâregân-ı çâr-ebrû cevvâl ü sâir olmuş idi. Ve bir cânibinde dahı sâha-i îdgâh gibi dôlâblar yapılıp her çeşmi bir âfitâb-ı merdüm-nümâ-yı Yüsuf-liḳâya cây-ı nişest olmağla keffe-i terâzü-yı mâh-ı Ken'ân'a, belki Burc-ı Mîzân'a rütbe-i tesâvî bulmuş oldu.

Li-münşiihî

Pül-i dôlâb döndü sûrgehte burc-ı mîzâna
Binip devr eyledikçe mihr-veş ol Yûsuf-ı sânî

Ve cânib-i pesîninin dahı bir yanında kemend-i bâlâ-rev-i berk-ı şitâb gibi bir salıncak ibdâ ve sûy-ı âharında "beşik" nâmında bir kasr-ı pâ der-havâ îcâd u inşâ kılınmış idi.

Li-müellifihî

Kurup salda salıncak aşk-bâzân ettiler dôlâb
Salındırmağ içün san'atla bir nahl-ı hırâmânı

Ba'dehû Gümrük Emîni Yeğen Mehemmed Ağa tertîb eylediği sâl dahı anı ta'ḳîb eyleyip ol dahı gûnâgûn zîb ü zîverle meşhûn olduğundan mâadâ sathı gibi sakfı dahı olmağın sakfının her tarafında iki aded kebş-i zerrîn-şâh makaralar ile zî-rûh gibi âmed ü reft edip aynı ile münâtaha sûretin irâet ve iki peyker-i mühîbü'l-heykel bayram cemâli hey'etinde tirşeden masnû' çehreler ile dîv-i pür-rîv sûretinde izhâr-ı lu'bet ve îrâs-ı şetâret ederek güzâr ve gûnâgûn fişekler ile şenlikler âşkâr edip giderek beşâşet-bahş-ı hâtır-ı nüzzâr ve nâil-i atiyye-i bî-şümâr-ı Âsaf-ı zer-nisâr oldular.

Ba'dehû Pâdişâh-ı Cem-azamet temâyül-i visâde-i hâb-ı râhat buyurmaları ile her kes karârgâhlarında istirâhate azîmet eyleyip

Mısrâ

Dağılın bî-çâreler çün kaldı dîvân erteye

zemzemesiyle hüzzâr u nüzzâr her biri bir semte târ-ü-mâr oldular.

[50b Minyatür] [51a Minyatür]

[DÖRDÜNCÜ GÜN]

Der-beyân-ı vaḳâyi'-i rûz-ı çehârüm

[51b] Mâh-ı mezbûrun on sekizinci ve sûr-ı hümâyûnun dördüncü günü –ki yevmü's-Sebt'tir– tulû'-ı âfitâbdan bir sâat mürûrunda demdeme-i nevbet-i husrevânî kühsâr-ı vâlâ-kemer-i âsümânı inletip ve tabanca-i mutrıbân-ı sûr-ı hâḳânî Zühre-i zehrânın def gibi kulağını çınlattığı hengâm-ı meserret-encâmda nâ-gâh mekîn-i mesned-i nigîn, Düstûr-ı nâm-âver-i Hâtem-âyîn Hazretleri otağ-ı temâşâda pîrâye-i müttekâ-yı vaḳâr u temkîn olmaları ile garâib-nümâyân-ı şu'bedegâh-ı sûr hâzır u âmâde ve tırâz-ı otak-ı sâha-tırâz-ı zerrîn-otâka çeşm-i temâşâ gibi küşâde olup yeniçeri keçelileri iki geçeli dâiren mâ-dâr meydânı ihâta vü istîâb ve Dergâh-ı âlî Kol Kethüdâsı Hasan Ağa ve Muhzır Ahmed Ağa ve "Çelebioğlu" şöhretiyle mükennî bi'n-naḳîz olan Başçavuş Ağa kemer-beste-i mevki'-i âdâb oldular ve ünâs ü zükûra ta'mîm-i neşât u sürûr içün temâşâ-yı sûrdan nisvân dahı rû-gerde-i dûr-bâş-ı hirmân olmayıp meydânı sûku'n-nisâya döndürdüler. Sabâh u mesâ cem'iyyet-i zükûr u nisâ,

Yok oyunu penbe ile âteşin

mısraının mefhûmunu halka insâ eyleyip gûyiyâ meydân-ı tîri arsa-i mahşere nazîr eylediler. Eyyâm-ı adâlet-i şehriyâr-ı enâm ve zamân-ı saltanat-ı Pâdişâh-ı İslâm'da *"Edâmehu'llâhu ilâ yevmi'l-kıyâm"* hulûs-ı ubûdiyyet-i zavâbit ü hükkâm ile gürg ü agnâm biribirinden emîn ve âhû vü dırgâm yek-dîğere hem-dem ü hem-nişîn olup,

Minnet Allâha zamânında eyâ şâh-ı cihân
Âlemin halkı zamânında bulup emn ü amân

Hâbgâh etti gazâlâna künâmın şîrân
Devr-i adlinde edip hürmet-i hakk-ı cîrân

veznince ne bir ferdden kendilere kelâm-ı serd ve ne bir cânibden havâle-i dûr-bâş-ı men' ü tard ve ne dâmen-i nâmûslarına leke vü gerd olacak hâlet zâhir olup, *"Meni'l-futaymeti fî sûki'l-gazzâlîn"*, ya'ni, "Bâzarcıkta Fâtımacığa kim derler?" ma'nâsı hâllerine mâ-sadak olduğunu bilip bî-vehm ü hirâs kimi zamîr-i te'nîs gibi otağ-ı hümâyûn dervâzesi tahtında müstetir ve kimi Zühre-i zehrâ burûc-ı âsümânda sâyir olduğu gibi pîrâmen-i bârgâh-ı hümâyûnda âvâre vü dâir oldular. Bu günden âhır-ı eyyâm-ı sûra değin vech-i mezkûr üzere nisvân u ricâl mahlût olduğu hâlde pîşgâh-ı hümâyûnda temâşâya ruhsat buldular ve diledikleri gibi acâyib ü garâyib temâşâ kıldılar. Lâkin garâyib-sencân-ı rûzgâr-dîde nazar-ı ib-

ret ü basar-ı basîretlerine göre bunların hâli çeşm-i hayret ile bakmağa lâyık, cümleye fâyık a'ceb-i havârık göründü ki niçe tevsen-i tünd-gâm-ı berk-hırâmı işâre-i ebrû-yı ligâm ile kendiye râm eden fürsânü'l-hayl-i meydân-ı şehâmet bir rahş-ı zebûn-ı nâ-tüvân ile bir mâdiyân-ı bî-dermânı bir tavîlede bî-kayd u inân îvâ vü iskâna ḳâdir değil iken meydân-ı sûrda semt semt niçe Yûsuf-veşân-ı mâh-peyker ve taraf taraf hezâr Zelîhâ-revişân-ı mihr-manzar mesâbe-i şîr ü şekker mahlût-ı yek-dîger oldular. Yine neyzenden gayrı biribirine kec-nigâh eder kimse görünmeyip ve mızrâb-ı tanbûr-ı nevâ-sâz-ı mutribândan mâadâ kimse kimsenin teline dokunmayıp leylen ve nehâran zükûr u zenân emn ü amân üzere istedikleri semte gâm-zenân olurlar idi. Bu hâric-i dâire-i tasavvur bir kerâmettir ki hasîsa-i Padişâh-ı bâhirü'l-adâlet olduğu bî-minnettir.

Beyt

Tâ key suhân ez suhan-ı rebâbîm
Mâ ber-ser kıssa-i hod âyîm

Tulumcuyân-ı fîl-sûret hortûm-ı kırâbe ile reşâşe-pâş-ı sâha-i sûr olup ve niçe evzâ'-ı şetâret-bahş ile [52a] birbirlerini hâke galtân ve mazmûn-ı mesel-i "Dendân-ı seg be-post-ı hınzîr"i nümâyân ederek teknîs-i meydân ve sûret-i mülâabede tenḳîs-ı temâşâyiyân ettiklerinde evvelâ hânendegân-ı bülbül-sürûd u tûtî-dem ve sâzendegân-ı hoş-terâne-i dilkeş-negam içün pîş-i temâşâgâh-ı Âsafî'de bast-ı ḳâlîçe-i da'vet olunmak ile cümlesi tertîb-i dâire-i cem'iyyet eyleyip sudûr-ı fermâna muntazır oldular.

Bu esnâda hâlen Rakka vâlîsi olup dâmâd-ı muhterem-i Âsafî Tevḳîî Pâşâ Hazretleri'nin hâl-i bülend-ikbâl-i sütûde-hâli olmak takrîbi ile taraf-ı eşref-i Sadr-ı ekreme irtibât-peyvend-i karâbeti olduğundan nâşî sûr-ı hümâyûna med'üvv olan vüzerâ-yı izamdan Rakka Vâlîsi saâdetlü Kara Mustafâ Pâşâ-zâde Alî Pâşâ Hazretleri yevm-i mezbûrda vâsıl olmaları ile taraf-ı eşref-i Âsafî'den cünbiş-i pençe-i fermân-ı da'vet sudûruna binâen saâdetlü Silâhdâr İbrâhim Pâşâ ve saâdetlü Vezîr-i mükerrem Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri refâkati ile otağ-ı Âsafî'ye gelip mürâât-ı merâsim-i âdâb ile şeref-i dâmen-bûsî-i Âsafî'den hâiz-i nisâb-ı nasîb ve mazhar-ı nevâziş-i terhîb ü tatyîb olduklarında hânendelere fermân olup birbirine hem-âheng ü dem-sâz mûsiḳî faslına ser-âġâz etmeleri ile istiftâh-ı zevk-ı sabâh u revâh ve nagamât-ı dil-küşâlarından iktisâb-ı râhatü'l-ervâh olundu. Nagamât u evsâf-ı hüsn-i savtı dâire-i tahrîrden bîrûn olan Hânendebaşı Hasan Çelebi

Beyt

Her nâlede bir nahl-i güle kondu safâdan
Her nağmede tebdîl-i maḳâm eyledi bülbül

terânesince bir iki sâat mütemâdî vü müteaddid fasıllar ile bâdî-i germiyyet-i şâdî olup kudûm-i vezîr-i müşârun ileyhi dehân-ı serâpây-ı mûsîḳâr ve zebân-ı evtâr-ı sâz-ı nağmekâr ile dahı terhîb ü tebrîk kasdına binâen bu eyyâmda dehân-ı enâmı kâse-i tanbûr gibi lebrîz-i sahbâ-yı nağam eyleyen bir şarkı ile karar verdi ki,

Hoş geldi, safâ geldi azîz mihmân geldi

fikraları ile beste-i zincîr-i terennüm olmuş idi. Hak bu ki eğer kasdî, eğer ittifâḳî tahsîn ü ihsâna şâyân bu dahı bir latîfe-i gaybiyye-i şevk-resân oldu.

Ba'dehû ayıcılar dahı kendilere mahsûs düfûf-ı bî-celâcil ile tahrîk-i selâsil ederek gelip, kimi:

Mısrâ

"Ayı gördüm talat-ı meymûnu geldi yâdıma"

na'rasiyle âġâz-ı bâzî, kimi dahı:

Beyt

"Borcum olsun kara kız çergeye gelmezse eğer
Yıkayın ormanı bir na'ra-i çengâne ile"

diyerek şeş-tâ-yı mağz-hırâşî birle suhre-sâzî eylediler.

Muhzır Ağa tâyifesinden "Çomar"-nâm kapu kethudâsı –ki

Beyt

Samsûn ana nisbet ile âhû-yı Hıtâ'dır
Seg ana nazar haylîce mahbûb-liḳâdır–

"Bundan a'lâ şikâr alacak gün olmaz" deyi kelb-i sayyâd gibi meydâna atılıp, ol gürg-i bârân-dîde Türk ters kürk ile anlara katılıp,

"Şimdi esnâ-yı sûr-ı a'zamdır
Ma'rifet arzın edecek demdir"

"Beni samsunlara sun ayı gibi
Türkü yırlat bir az havâyî gibi"

"Tursu ile müşâare edeyim"
Gidiyi malamat edip gideyim

"Ayularla güleşmeğe ḳâdir

Bir benim gibi gör boz er nâdir"

tekerlemesiyle meydânda cunbalak atmağa germ-âğâz ve hey'et-i dehşet-fermâsı müzekkir-i Mısrâ-ı

Mısrâ

Ayu hırs u tonuz be-hûk ü gürâz

olup ayı ile kelben kelbâ güleşti ve iki cân-âver birbirine şöyle girişti ki na'ra-i "hây hây"-ı haşyet-fermâları Ayyûk'a erişip erbâb-ı temâşâ maslûbu'ş-şu'ûr olacak mertebe kesb-i şetâret edip gülüştüler. Sâir ayıcılar dahı uryân olup ve ayıların a'nâkından selâsil ü etvâkı alıp yegân yegân pençe der-pençe kelle der-kelle hasmâne küşt-gîrlik ve bebrâne kavî dillik ü dilîrlik eylediler.

Ayıcılar ve ayılar ber-ḳâide küşt-gîrlerin cemî'-i lu'blarını icrâ ve âhirü'l-emr "Zor oyunu bozar" meseli üzere ayılar sâhiblerine galebe-nümâ oldular.

Pûzîne-bâzlar dahı

Beyt

"Ey felek sûr ber-tû meymûn-bâd
Şebek-i kasr-ı tû hümâyûn-bâd"

terânesiyle gelip, maymûnlar âdem-i âkil gibi niçe bâzîçe-i müşkil gösterip, keçileri rîşhând ile mashara edip çırakmâna çıkardılar ve her biri dâire-i dest-i ümmîdlerin kabza kabza nukra-i râyicü'l-vakt-ı ihsân ile doldurup, şevklerinden kıbtiyân dahı mânend-i sa'dân taklalar kılıp ba'dehû birbirine: "Oğlan sen bu yaylalarda yaylayamazsın" diyerek dağıldılar. [52b Minyatür] [53a Minyatür]

[53b] Bu miyânede zor-bâzân-ı Mısriyye yine hammâme-i Mısrî gibi meydânda cilveperdâz oldular ve sanâyi'-i nev-îcâd-ı nâ-dîdelerin vâbeste-i teşrîf-i şehriyâr-ı İskender-serîr eyleyip eyyâm-ı sâbıkada icrâ ettikleri bâzîçelerin görmeyenlere irâ'et içün birer birer tekrîr eylediler.

Bu esnâda nâ-gâh

Li-müellifihî

Râhat-efzâ-yı cihân fitne-zidây-ı devrân
Bâis-i emn ü amân zıll-ı zalîl-i Yezdân

Kuvvet-i bâzu-yı dîn sıhhat-ı cism-i temkîn

Ferah-ı kalb-i hazîn mâh-ı zemîn şâh-ı zamân

Şukka-efrâz-ı himem saf-şiken-i ehl-i kerem
Şâh-ı seyyâre-alem husrev-i Rüstem-destân

Şehriyâr-ı azamet-güster-i İskender-fer
Tâcdâr-ı haşemet-leşker-i Keyvân-derbân

Dürr-i şevket sadef-i kulzüm-i şâhenşâhî
Şeb-çerâğ-ı harem-i dûde-i Âl-i Osmân

Nuhbe-i ins ü melek mâ-hasal-ı devr-i felek
Ya'nî Sultân-ı selâtîn-i cihân Ahmed Hân

Hazretleri yine otağ-ı hümâyûnu müşerref ve kasr-ı adâlet gevher-i şehvâr-ı vücûd-ı mes'ûdlanna sadef oldukta top şenlikleri gûş-ı eflâki ker ve nevbet-i şâhâne kulle-i âsümâna tanîn-âver olup Arab-ı Mısrî dahı evvelâ âdâb-ı mülûk merâsimini riâyet ve puşt-ı dest-i dırâati nihâde-i zemîn-i ubûdiyyet ve yüz yerde hâk-bûs-ı atebe-i devletten sonra rüfeḳâsı ellerinde bir çenberi tutup kendi puşt üzere yatıp bir himâr-ı pây-besteyi der-kinâr ve ikisi birden çenberden güzâr eylediler.

Ba'dehû yine arkası üzere yatarken bâ-işâret-i fermân-fermâyî bî-zebân Hasan Ağa'yı dahı ale'l-gafle der-çenber eyleyip har-ı pâ-beste yerine bağladı ve hâh nâ-hâh anınla pîç ender-pîç perende-bâzlıklar ile çemberden ubûr eyledi.

Bu cilveleri tab'-ı Hümâyûna hoş gelmeğin bî-zeban Hasan Ağa'ya taraf-ı Âsafî'den bir kabza altun ihsân olundu.

Ve zor-bâzân-ı mezkûreden biri dahı dibi tablalı bir kargı mızrâkın nevk-i ser-tîzini başındaki arakıyyeye mümâss edip bî-havf u hirâs cilve-i bî-kıyâs eyledikten sonra mızrâkın ucunu miyân-ı ebruvânına vaz' edip yemîn ü yesâra temâyül ü ihtizâz ederek reftâr ederken dûşunu tahrîk ettikçe mızrâk fır fır şu'le-i cevvâle gibi döner ve Arab mızrâktan tefkîk-i nazar etmeyip meydânda cevelân eyler idi. Mızrâkın firlak gibi sürat-i deverânı görüldükçe nevk-i ser-tîzi sîh-i biryân gibi serâpây vücûduna güzâr etmemek nîze-i müjgân-ı temâşâyiyânı halîde-i sâha-i hayret etmeğle Sadr-ı a'zam-ı sâkıbü'l-ârâ nîze-i Arab'ı huzûruna getirip hem-nişînleri olan erkân-ı devlet-i hiddet-nazarla im'ân ü dikkat eylediklerinde bu abd-i faḳîr dahı câ-kerde-i saffu'n-niâl-i bârgâh-ı Âsafî bulunmağla: "Gel, sen de nazar-ı tedḳîḳ eyle, tahrîr edeceğin hârikada şübhen var ise tahḳîḳ eyle!" buyurmaları ile teşhîz-i nazar-ı im'ân ve nevk ü yalmânına mess-i benân ettiğimde alimallâh yalmânı şimşîr-i tâbdârdan tîz ve nevki sûzen-i müjgân-ı hûbândan bârîk ü nebtîz olup idâre sûretinde olan hiddet-i güzârişinden kat'-ı nazar [54a] cebîn-i insânı değil sipihr-i

nüh-tûy-ı eflâke nihâde olunsa şimşîr-i berk-misâl bir cânibinden bir cânibine güzer etmemek muhâl mertebesinde buldum.

Ve yine bir mızrâkın çamurluğu tarafına bir tabla geçirip etrâfına altı meş'al ve miyânına bir hum sitâde ve nevk-i sinânı başına nihâde eyleyip germ-cevlân-ı bâzî-künân oldu.

Ba'dehû hum yerine devâz-deh-sâle iki şâgirdini iclâs eyleyip anlar tabl çalar iken kendi batî vü serî' hırâm eyledi.

Gâh dahı şâgirdini bir sütûn-ı mevzûna mâr-ı pîçîde gibi sarıp ve boynuna bir tabl âvîze eyleyip ol tabl çalar, kendi sütûnun ucunu başına kaşına koyup istediği gibi oynar idi.

Ba'dehû fîl kadar bir Arab menâkibine râkib olup ayaklarını mezbûrun miyânına muhkem bend ü ilsâk ettikten sonra anın dahı dûşuna refîḳ-ı âharı süvâr ve tabl çalmağa sâzkâr oldu. Bu iki refîḳı zor-bâz-ı mezbûrun bâr-ı dûşu iken bir meş'alin dahı ucunu alnına dayayıp etrâfı geşt ü güzâr ve kuvvet-i bâzû-yı mahâretin izhâr eyledi.

Ve nîm zirâ' mikdârı bir tûlânî şam'dânı başı üzerine vâj-gûn koyup kadr-ı bâlâsı gûyiyâ üstüne maşraba konmuş sütûn-ı mevzûna dönmüş iken şam'dânın üzerine bir hum vaz' edip bu hâl ile refîḳinin dûşuna süvâr ve bu kadar haml-i saḳîl ile âheste vü çüst cilve-i hayret-nisâr eyledi.

Ve bir kûze-i leb-rîz-i Mısrî'yi başı üzerine koyup meydâna pertâb ve iki def'a sûrgâhın her cânibine şitâb etmek kendiye su içmek kadar gelmeyip kûze gözü kapağı üzere nihâde iken göz göre niçe görülmemiş raks u şîve ile cilve-rîz oldu ve gûyâ zamîme-i ecfânı olup bardak kapağın buldu.

Pes ân-gâh istirâhat içün arkası üzere zemîne yattı ve ayağı ile ol kûzeyi gözünden alıp her uzvunda bir mikdâr tahrîk ü icâleden sonra el yardımı olmadan yere bıraktı. Bu kadar cilve-i tîz ve üft-ü-hîz ile bir katre su rîzân olmayıp âlemi hayrân eyledi.

[54b Minyatür] [55a Minyatür]

❁

[55b] Bu esnâda İskender-i asr ve Husrev-i dehr –kim sâyesi dehre kuvvetü'z-zahr– otak-ı zerrîn-nitâkta ba'de edâi 's-salâti'z-zuhr pîrâye-i kürsî-i taht ve mütevessid-i müttekâ-yı ikbâl ü baht olduklarında sâhib-i seyf ü kalem, Hazret-i Sadr-ı a'zam mihmân-âmede-i ziyâfetgede-i şehriyârî olan Vezîr-i müşârun ileyh Alî Pâşâ Hazretleri ve icâbet-i emr-i vâcibü'l-i'timâr-ı da'vet ile müsâfir otaklarında akd-ı meclis-i rahmet eyleyen meşâyıh-ı kirâm efendilerden cevâmi'-i selâtin meşâyıhı olanlar huzûr-ı hümâyûna duhûle terhîs olunmak recâsını mübârek yerâa-i dilkeş-rakamları ile serîr-i şevket-masîre telhîs buyurduklarında Sadr-ı âlî-kadr Hazretleri hayr-hâh-ı Pâdişâh-ı İslâm olup dâimâ murâdı istic-

lâb-ı kulûb-ı enâm ve igtinâm-ı duâ-yı hayr-ı hâs u âm olduğu âyîne-i zamîr-i münîr-i Hudâvend-i İskender-serîr-i sâfî-serîreye pûşîde ve setîr olmamağla niyâzları karîn-i kabul ve mukaddemât-ı recâlan netîce-nümâ-yı husûl olduğu haberi vârid olmağın der-hâl Sadr-ı melek-hısâl Hazretleri pîşvâ ve Alî Pâşâ anlara pey-devân-ı iktifâ olup, ba'dehû sadru'l-efâzıl, âlim ü âmil, üstâd-ı kâmil Ayasofya şeyhi reîsü'l-meşâyıh Süleymân Efendi ve Sultân Ahmed Câmii şeyhi İspirî-zâde Efendi ve Süleymâniyye şeyhi Süleymân Efendi ve Sultân Bâyezîd Câmii şeyhi Abdülvehhâb Efendi ve Sultân Mehemmed şeyhi Arab-zâde Hacı Hasan Efendi ve şeh-zâde Câmii şeyhi ... Efendi ve Sultân Selîm şeyhi Yeni Bağçeli Çelebî Efendi-zâde Abdurrahmân Efendi ve Eyyûb şeyhi Alî Efendi ve Yeni Câmi' şeyhi Kurrâ Mehemmed Efendi resm ü râhları üzere otağ-ı hümâyûnda şerefmend-i dâmen-bûs-ı Cihân-dârî ve giryân giryân duâ-yı hayr ile dest-küşâ-yı dergâh-ı Bârî oldular. Ve Şehriyâr-ı kadr-dânın ulemâ ve sulehâya tevâzu' u ikrâm ve nevâziş ü ihtirâmın görenler dahı cân u dilden nâ'ra-i "Âmîn âmîn"i "Yâ Rab yâ Rabb"-i kudsiyân-ı Arş u Kürsî'ye hem-âheng kıldılar.Tekmil-i âdâb-ı ubûdiyyetten sonra tertîb-i mezkûr üzerine maḳâmlarına avdet eylediler.

❁

Sad *Bâreka'llâh* ol Vezîr-i hayr-endîş-i sadâkat-kîşe kim sayyâd-ı endîşe bir kemend ile niçe hümâ-yı müşkil-şikâr-ı kulûbu kullâb-ı teshîre bend eyleyip şol mikdâr külfet-i yek-deme ve hareket-i çend-kademe zahmetini irtikâb ile niçe dilleri kâm-yâb eyledi.

Ez-cümle Alî Pâşâ'yı müşârun ileyhin metâib-i seferiyyeden müteferri' avânz-ı bedeniyyesi İstanbul'a sûr-ı hümâyûnun üçüncü gününe dek vusûlüne inân-gîr-i te'hîr olmağın rûz-ı nuhustîn-i sûrda sâir vüzerâ ile şerefmend-i zemîn-bûs-ı şehriyârî olamadığından mahcûb ve Sadr-ı a'zam'a mashûb olmadıkça bir vezîrin münferiden huzûr-ı hümâyûna müsûlü hilâf-ı ḳânûn olduğuna binâ'en min ba'd müşâhede-i dîdâr-ı Cihândârî ile tenvîr-i bâsıra-i iftihâr edemeyeceği fikrinden nâşî kef-i efsûs ile sîne-kûp idi. Hâl bu minvâl üzere iken ol Destûr-ı melekiyyü's-simât bu tarîḳ ile kazâ-yı mâ-fât ve tahsîs-i ziyâret ile ihrâz-ı şeref-i iltifât ettirmesine illet-i müstakille oldu.

❁

Ve meşâyıh-ı kirâm efendiler melâib ü melâhî ile telezzüzden berî olmağın ziyâfet-i âmme-i sürûr u sûrdan ancak hisseleri ehass-ı lezâyiz-i nefsâniyye olan tenâvül-i taâma maksûr u mahsûr olmak görünür iken anların mâide-i ikrâmları gıdâ-yı cismânîye münhasır olup gıdâ-yı rûhânîden hâib ü hâsir olmalarını revâ görmemeğle meâlık-ı ecfân ile ruhsat-yâb-ı tenâvül-i ni'met-i dîdâr-ı Sultânî ve sükker-i hıtâb-ı müstetâbları birle lezzet-ceş-i halvâ-yı hâḳânî olmalarına sebebiyyetleri şekker-i şükr ü senâların mükerrer eyledi

ve bu mukaddemât-ı mesâî-i cemîleyi tertîbden kendi nefsleri içün bir netîce-i maksûd dahı melhûzlan olmayıp ancak [56a] veliyy-i ni'meti olan nuḳâve-i sülâle-i Osmânî ve nuhbe-i silsile-i dûdmân-ı hâḳânî; sermâye-i âsâyiş-i cihân, zıll-ı zalîl-i Hâlik-i müsteân hazretlerinin kemend-i câzibe-i re'fetlerine kulûb-ı nâsı gerden-beste-i teshîr ve duâ-yı devâm-ı devletlerin zamîme-i evrâd-ı bernâ vü pîr ve istidâme-i zamân-ı devletlerin zamîmei evrâd-ı bernâ vü pîr ve istidâme-i zamân-ı saltanatlann a'zam-ı emânî-i sağîr ü kebîr etmek fikrinde olmağla bu tedbîr-i isâbet-pezîr ile Cenâb-ı Hilâfet-destgâh Hazretleri'ni dahı bu kadar duâ-yı hayra mazhar ve haşre dek sebeb-i zikr-i bi'l-hayr olacak sevâb-ı cemîle masdar etmeğle sa'y-i meşkûr u nâil-i ücûr oldular.

❁

Hem-vâre Hak -*Sübhânehu ve Taâlâ*- hıdemât-ı dîn ü devlette nzâ-yı Bârî ve hâtır-hâh-ı Şehriyârî üzere umûr-ı hayriyyeye tevfîḳ ve her hâlde hidâyetine refîḳ eyleyip sâye-i inâyet-i Pâdişâh-ı şevket-penâhta Sadr-ı nîk-nâmı ve kâffe-i enâmı âsûde-nişîn ve devâm-ı saltanat-ı hudâvendî ile taht-ı şevket ü efser-i hilâfeti ilâ yevmi'l-kıyâm kâm-bîn eyleye.

Âmîn, âmin; lâ arzî bi-vâhidetin, hattâ azyefe ileyhâ elfe âminâ.

❁

Gelelim ba'd ez-în yine sadede.

Beyne's-salâteyn kasr-ı adâlet yine makarr-ı Sultânü'l-maşnkayn olup mu'tâd-ı sâbık üzere bu gün dahı iki yüz altmış iki aded sıbyân-ı hıtân reme-i hamâme gibi alay ile percünbân-ı semt-i âşiyân olduklanndan sonra gudve-i imrûzda mahâreti zuhûr u bürûz eyleyen şâhîn-i Mısrî ile şâgirdi Hâcî Mehemmed'e dest-i işâret peftere-i da'vet kılınıp izhâr-ı hünere me'mûr olmağla ta'lîmi üzere rüfeḳâsı ihzâr-ı edevât-ı lâzime eylediler ve nazargâh-ı Pâdişâh-ı cihân-küşâ ve pîşgâh-ı çâr-çeşmân-ı temâşâda Hâcı Şâhîn'in ayaklanna kayd-ı hadîd ve ellerine bend-i şedîd urulup çeşm ü dest ü pâ-beste bir zenbîl içine kodular ve zenbîli dîde-i şâhîn gibi dûhte-i sûzen-i dikkat eyleyip bir peştemâle pîçîde ve makaraya merbût rîsmân ile meydânda halîde olan kırk zirâ' mikdân tûlânî sütûna keşîde eylediler. Zenbîl-i muallak hey'et-i merbûtasiyle bâlâ-yı sütûna resîde oldukta içinde çeşm ü dest ü pâyında olan bendlerini yegân yegân güsiste ve cümlesini deste deste eyleyip nâ-gâh sernümâ-yı zuhûr ve kumrî-i serv-nişîn gibi pîçîde-i ser-i sütün oldu.

Hîn-i vaz'ında zenbîlin içi ba'zı âlât-ı ihtiyâl ihfâsı ihtimâli ile bir kaç defa aranmış iken yine bir tarîḳ ile nühüfte-i hem-yân-ı kitmân ettiği ibrîḳ u fincânı perde-i kilîm-i ayyârândan nümüne olan zenbîlinden izhâr ü i'lâm ve sütûn üzere iki fincân kahve içip, cür'asını alâ re'si'l-eşhâd zemîne rîzân etmeğin henüz teshîn olunmuş kahve-i matbûha olduğunu cümleye nümâyân eyleyip, ibrîḳ u fincânı ve kuyûd u peştemâl ü rîsmânı zemî-

ne atıp, kendi halka-i nâfın hâtem-i engüşt-i sütûn eyleyip mâhiyyeler mühr-i Süleymânî-si gibi zirve-i sütûnda âheste âheste şikemi üzere deverân ve nüzzân ser-geşte vü hayrân eyledi. Ba'dehû dest-i duâyı merfû'- ı dergâh-ı Kibriyâ kılıp,

Li-müellifihî

"Ebed-peyvend ede Allâh mülk-i Âl-i Osmânı
Kıla dâim serîr-i saltanatta Şâh-ı devrânı"

"Muammer eyleye şehzâdegâniyle Cenâb-ı Hak
Hümâyûn-baht Sultân Ahmed-i Cem-câh u zî-şânı"

zemzemesiyle duâ-yı devlet-i Pâdişâhî edâsından sonra minnet-keş-i makara ve rîsmân olmayıp sütûna misâl-i mâr pîçân ve şâhîn gibi süzülüp evcden hazîze nigûn-sâr olduğu hâlde perrân oldu.

Bu garîbe-i ucâb dehân-ı halkı hâtem-i benân-ı istiğrâb eyledikde huzûr-ı hümâyûnda kendiye vü şâgirdine ilbâs-ı hil'at kılınıp ba'dehû mazhar-ı ihsân-ı Hazret-i Sâhib-i devlet-i kesîrü'l-mürüvvet oldular. [56b Minyatür] [57a Minyatür]

Li-müellifihî

[57b] *Aceb şâhînlik etti Hâcî Şâhîn-nâm bir Mısrî*
Ne denli eylese bâlâda pervâz etmen istib'âd

Garâr içre kodular anı çeşm ü dest ü pâ-beste
Çekip san'atla bâlâ-yı sütûna ettiler is'âd

Dahı esnâ-yı rehde yek be-yek fekk eyleyip bendin
Sütûnda oynadı dem-beste kaldı bende vü âzâd

Çıkarken kahve tabh edip garâr içre çıkıp içti
Nigûn-sâr olup indi etmedi bir ferde istimdâd

Hâcî Şâhîn lâne-gîr-i istirâhat olmağla vakt-ı asra dek resen-bâzlar dahı hamâme-i Mısrî gibi "perende" nâmında ip üzere cunbalaklar atıp cilve-perdâz oldular. Hak bu ki anlar dahı îrâs-ı hayret edecek mertebe izhâr-ı mahâret eylediler.

Bu esnâda vüzerâ-yı izâmdan hıtta-ı Bağdâd-ı Bihişt-âbâd'da alem-efrâz-ı celâlet olan düstûr-ı şîr-savlet Vezîr-i mükerrem saâdetlü Hasan Pâşâ Hazretleri tarafından bir mükem-

mel donanmış rahş-ı Arabî-nijâd-ı sabâ-cevlân-ı âb-cünbiş-i âteşîn-inân –ki füshat-sarây-ı âlem-i hâk cilve-i tünd-i bî-bâkine bir teng meydân idi– sahîl-keşân-ı cilve-feşân-ı nazargâh-ı Husrev-i zî-şân olup, andan mâadâ cevzî ve bendî on beş tâka destâr ve bir incü sübha-i girân-mikdâr ve beş tâka zincîr-bâf-ı zer-târ ve beş vukıyye mâverdî ûd-ı bûyâ ve iki yüz misḳâl anber-i sârâ ve beş donluk çamur şâl ve dokuz tâka Hindî kutnî-i bî-misâl ve üçer donluk Rûmî ve Acemî dîbâ ve altışar donluk telli ve sâde Hatâyî-i girân-bahâ ve altışar donluk taraklı ve sâde Firengî atlas-ı cilâ-dâde kapu kethudâlan Mehemmed Emîn Ağa ve Telhîsî-i Sadr-ı âlî Ağa yedi ile ferş-i zemîn-i ubûdiyyet ve ma'rûz-ı atebe-i şevket kılınıp, Basra Vâlîsi saâdetlü Mustafa Pâşâ kıbelinden dahı bir donanmış rahş-ı hurşîddırahş ve on sekiz tâka destâr-ı bendî ve dokuz donluk sâde ve altı donluk taraklı kutnî-i Hindî ve altı donluk bî-nazîr mütenevviu'l-elvân şâl-ı Keşmîr ve altışar donluk a'lâ vü enfes sâde ve taraklı Firengî atlas ve üçer donluk Acemî ve Rûmî dîbâ ve altışar donluk telli ve sâde Hatâyî-i nev-zuhûr u zîbâ ve kezâlik emâret-i huccâc-ı zevi'l-ibtihâc inzımâmı ile Vâlî-i hıtta-i Şâm-ı şerîf-i cennet-meşâm vezîr-i mükerrem saâdetlü Osmân Pâşâ tarafından dahı müzerkeş raht u zîn-pûş-ı zer-kâr ile ârâste ve sîmîn rikâb u zîn ile pîrâste bir Arabî-nijâd, kehîlü'l-ayn bir rahş-ı pür-zîb ü zeyn keşîde-i Istabl-ı Hâsu'l-hâs-ı sultânî ve nûr-ı nazar-ı kabûl-i hâḳânî cebhe-i i'tibânna sabâhü'l-hayr-ı pîşânî olup, on sekiz aded hünkârî ser-âmed destâr-ı bendî ve on tâka kutnî-i Hindî ve altı donluk Rûmî ve Acemî dîbâ-yı zer-târ ve her biri altışar donluk sâde ve telli nev-zuhûr Hatâyî-i Hatâyî-nakş u nigâr ve altı donluk gûnâgûn Keşmîrî şâl ve altı kapu kolu hilâlîsi ve altışar donluk taraklı ve sâde Firengî atlas-ı âlü'l-âl; ba'dehû hem-çünân Vâlî-i Karamân şiblü'l-esed vezîr ibni vezîr Hasan Pâşâ-zâde saâdetlü Ahmed Pâşâ cânib-i sütûde-menâkıbından dahı mükemmel donanmış müşgîn-yâl ü âhû-süm, bârîk-miyân u nâzük-düm bir semend-i dilpesend cevlânger-i ma'raz-ı ihdâ ve dehân-ı rikâbı bûse-rübâ-yı pây-ı Cihân-dârî kılınmak recâ olunup revnak-şiken-i ıkd ı Süreyyâ bir incü sübha-i dil-cû-yı girân-bahâ ve on sekiz tâka hünkârî ve bendî ve hilâlî destâr-ı mutallâ ve altı tâka âlü'l-âl [58a] muhtelifetü'l-elvân Keşmîrî şâl ve dokuz tâka âlî vü ġâlî kutnî-i sâde ve on iki donluk muhtelifü'n-nakş ve'l-levn Firengî atlas-ı cilâ-dâde ve üçer donluk Rûmî ve Acemî dîbâ ve on iki donluk sâde ve telli Hatâyîhây-i zîbâ ağayân-ı mezbûrân ile atebe-i aliyye-i şâhenşâh-ı Süleymân-bârgâha mesâbe-i nısf-ı ricl-i cerâd tuhfe-i nâ-çîz-i mûrâne kılınıp icrâ-yı resm-i mu'tâd olundukta ba'de'l-asr mâide-sâlâr-ı ziyâfet-hâne-i tekrîm, semiyy-i Halîl-i İlâhî Sadr-ı kerîm Hazretleri müsâfir otağını teşrîf ve cümleyi tatyîb ü taltîf buyurdular.

Tetimme-i vaḳâyi'-i yevm-i mezbûr ve beyân-ı zıyâfet-i çehârüm-i şehriyâr-ı mansûr

Bu rûz-ı hâtır-küşâ-yı dil-fürûzda İstanbul ve Üsküdâr ve Eyyûb ve Galata ve Top-hâ-

ne'de vâki' selâtîn ü vüzerâ cevâmiinde bülbül-i ravzatü'l-mecâlis-i va'z u nasîhat ve gülbün-ârâ-yı kürsî-i meşîhat olan meşâyıh-ı fihâmdan otuz sekiz nefer ulemâ-yı kirâm ve eizze-i lâzimü'l-ihtirâm ve yüz otuz sekiz aded ma'lûmü'l-esâmî, zevi'l-hasebi's-sâmî, sâdât-i sahîhatü'l-ensâb ve eşrâf-ı maâlî-intisâb med'uvv-i velîme-i Sultân-ı Fârûḳî-ihtisâb olmağla re'îsleri Naḳîbü'l-eşrâf, mahmûdü'l-evsâf; zeynü's-sâdât, bâhirü's-saâdât Ak Mahmud Efendi-zâde es-Seyyid Mehemmed Zeynelâbidin Efendi Hazretleri dahı tekrîr-i da'vet ile Sadreyn Efendiler gibi sâir ecille-i sudûr-ı vâcibü'l-i'zâzdan şerefmend-i imtiyâz kılınıp tesbîh-i zümürrüd gibi munṭazam-ı silk-i cem'iyyet olan amâyim-i hadrâ ashâbına imâme maḳâmında câ-nişîn-i isti'lâ olmuş idi. Hasbe'l-âde çâşnî-gîrân u sakḳâyân ve sâir hademe-i Dîvân hidmet-i it'âmda pûyân olup üç direklide dört süfre-i elvân-niam güsterde vü âmâde oldu ve levâzim-i sâire bi'l-cümle hâzır u müheyyâ ve merâsim-i dîrîne kemâ yenbagî mer'î ve müeddâ kılındıkda baş süfrede Sadr-ı âlî Hazretleri ile Alî Pâşâ Hazretleri ve Naḳîbü'l-eşrâf ve Ayasofya şeyhi Süleymân Efendi ve Sultân Ahmed şeyhi İspirî-zâde Efendi ve Süleymâniyye ve Sultân Bâyezid şeyhleri ve süfre-i sâniyede Maraş Vâlisi İbrâhim Pâşâ ve Tevḳîî Mustafâ Pâşâ Hazretleri ile Sultân Mehemmed şeyhi ve Şeh-zâde ve Sultân Selîm ve Eyyûb-ı Ensârî ve Yenicâmi' şeyhleri hem-zânû-yı mevḳi'-i ihtirâm olup, bu iki süfre huzûr-ı hümâyûna giren meşâyıh-ı selâtîne maḥsûs iken celâlet-i neseb ve şeref-i mevrûs u müktesebine ikrâmen Kılıç Ali Pâşâ şeyhi vârisü'l-kerâmâti ve'l-mefâhir kâbiren an kâbir Himmet-zâde es-Seyyid Abdüssamed Efendi dahı anlann silkine islâk olunup manzûme-i cem'iyyet-i meşâyıh-ı selâtîn anlar ile müstezâd kılındı.Ve süfre-i sâlisede Defterdâr Efendi ile dokuz nefer meşâyıh-ı kirâm ve süfre-i râbiada on aded şüyûh-ı fihâm tenâvül-i taâm eylediler.

Ve iki direklide iki süfre ve dört simât döşenip sâdât-ı bâhirü's-saâdât ikrâm ve bakıyyeleri ile etbâ'-ı meşâyıh u sâdat it'âm olundular.

Şerbet ve buhûr ile rüsûm-ı âdiye itmâmından sonra herkes mekânlarına ricat ve Sâhib-i devlet Hazretleri dahı vüzerâ ile otağ-ı âlîlerine azîmet buyurdular.

❁

Taşradan gelen vüzerâ-yı kirâm-ı mesned-nişîn-i sadâret-i uzmâ ve pûşende-i teşrîf-i vekâlet-i kübrâ olanların takbîl-i dâmen-i [58b Minyatür] [59a Minyatür]

[59b] eymenleri ile müstes'ad olduklarında ilbâs-ı ferve olunmak deydene-i müstahsene-i Devlet-i Aliye'den olmağın kâm-bahş-ı esâfil ü eâlî, Hazret-i Sadr-ı âlî meclis-i sâmîlerinde nişângâh-ı sübha-i cem'iyyet olan vezîrân-i müşârun ileyhimâ, ya'nî Alî Pâşâ ve İbrâhim Pâşâ Hazretleri'ne resm-i mezbûru icrâ buyurduklarında dâmâd-ı muhteremleri

düstûr-ı celîlü'ş-şiyem Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri dahı ol meclis-i kerrûbî-hademde maan bulunmağın ikrâmen li-şânihî anlara dahı bir semmûr-ı girân-mikdâr iksâ ve cümleye boylannca ihsân ü i'tâ buyurdular.

❁

Bu esnâda *"Hel cezâü'l-ihsânü ille'l-ihsân"* mefhûm-ı celîli der-hâl nümâyân olup sûr-ı hümâyûn-ı eslâf-ı selâtînde misli sebk etmiş resm ü âyîn değil iken Hazret-i Pâdişâh-ı bende-nevâz dâmâd-ı kerem-mu'tâdın vüzerâ-yı eslâftan mümtâz etmek kasdı ile ikrâm ü i'zâz buyurup Mîrâhûr-ı Evvel izzetlü Hasan Ağa ile bir Mısrî-nijâd rahş-ı sabâ-reftâr irsâl buyurmuşlar ki her târ-ı müşgîn-yâlinde bir sevdâ-yı Çîn ü Hatâ âvîzan ve sahâbü'l-hayr-ı pîşânîsi pertev-i subh-ı pesîne hânde-zenân idi. Hakḳâ ki zincîr-i Kehkeşân, kılâde-i raht-ı âlem-pesendi ve ıkdü'l-cevâhir-i Süreyyâ mücevher-i sîne-bendi olup nücûm-ı âsümân gül-mîh-i na'l-i tâbânı olmağa lâyık ve rikâb-ı sîmîni keffe-i mîzân-ı Yûsuf-senc dense sâdık idi.

Kethüdâ-yı Sadr-ı a'zam, ya'nî Ağa-yı ekrem ve Kapucular Kethüdâsı ve sâir ağayân u serhengân ve sedene-i südde-i Âsaf-ı Dârâ-unvân kemer-beste-i mevkif-i selâm olup tekmîl-i merâsim-i iclâl ve Sadr-ı bülend-ikbâl Hazretleri dahı beş on hatve yerden istikbâl ettikte ol rahş-ı şâhâne-reftâr gâh yemîn ü yesâra zebân-ı çeşm ile selâm verir gibi cünbiş-i pâdişâhâne ve nigâh-ı gazâlâne ve gâh arûs-ı tâze-dâmâd-ı nev-âyende gibi gunc u delâl-i dilberâne ederek ve gâh teşne-i rağbet-i Âsafî ile ser-germ-i neşât olup sahîl-i mestâne çekerek Hâs Âhûr Halîfesi inân-keş-i ta'zîm olup yederek getirdiklerinde Mîrâhûr Ağa yeden bi-yedin teslîm-i zimâm ve teblîğ-i peyâm-ı şâh-ı Dârâ-gulâm eylediği gibi evvelâ leb-i ta'zîm ü tebcîl ile inân ü rikâb ü zînin takbîl ve sâniyen şekl-i hilâl-i zînin vücûd-ı âlî-kadrlan ile şekl-i bedr-i [60a] müstenîre mesîl eyleyip sâha-i dervâze-i otakta bir kaç kerre cevelân, ba'dehû merbût-ı ser-tavîle-i ıstabl-ı izz ü şân buyurdular.

Pes ân-gâh Mîrâhûr Ağa'ya bir semmûr-ı fâhır iksâ ve Hâs Âhûr Halîfesi'ne bin guruş i'tâ ve ana ve sâir huddâm-ı Istabl-ı Hümâyûn'dan yiğirmi altı nefere hil'at ilbâs ve gûnâgûn in'âm-ı bî-kıyâs ile edâ-yı şükr ü sipâs buyurdular.

❁

Yevm-i mezbûr ahşamı âfitâb-ı saltanat ve mâh-ı ufuk-ı devlet ve kevâkib-i âsümân-ı haşmet burc-ı hâkîden burc-ı âbîye tahvîl eylediler, ya'nî Hudâvendgâr-ı zemîn ü zamân ve Sadr-ı a'zam-ı âlî-şân ve vüzerâ vü erkân-ı Dîvân leyle-i sâbıka gibi yine Sâhil-sarây-ı Tersâne'de temâşâgâh-ı mahsûslanna azîmet ve deryâ şenliği temâşâsına ragbet buyurdular. [60b Minyatür] [61a Minyatür]

Eyyâm-ı sûrun beşinci Ehad gecesi tarrâka-endâz-ı hisâr-ı âsümân olan fişek şenlikleri beyânındadır.

[61b] *Şeb ki arûs-ı tütük-i nüh-kıbâb*
Çehre-i pür-nûruna çekti niḳâb

Oldu tırâzende-i hargâh-ı mâh
Perde-i zenbûrî-i şâm-ı siyâh

Salmağ içün mâh-ı nev âfâka lem'
Ol gece dîvâra yapıştırdı şem'

Leyle-i îd idi o gece meğer
Geydi cihân nûr ile bayrâmîler

Yevm-i mezbûr gecesi ba'de salâti'l-mağrib vârisü'l-hilâfe-i Sultân-ı Bathâ vü Yesrib, ya'nî

Li-müellifihî

Hıdîv-i cûd-perver şehriyâr-ı ma'delet-güster
Şehenşâh-ı Ferîdûn-fer serîr-ârâ-yı hâḳânî

Tırâz-ı saltanat zînet-fezâ-yı mesned-i şevket
Gül-i bâğ-ı hilâfet efser-efrûz-ı cihânbânî

Semiyy-i Fahr-ı âlem kutb-ı a'zam gavs-i îsî-dem
Medâr-ı râhat-ı hayrü'l-ümem İskender-i sânî

Cihân-ı ma'delet iklîm-i himmet âlem-i devlet
Muhît-i mehmedet kim vasfının yok hadd ü pâyânı

Hudâvend-i semâhat-pîşe dırgâm-ı vegâ-bîşe
Adâlet-kîş ü lutf-endîşe cûd u mekrümet kânı

Cenâb-ı Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı Ġâzî kim
Odur pîrâye-i evreng ü dîhîm-i Süleymânî

"Edâma'llâhu sürûri's-serîri bi-vücûdihî ve serîrü serâiri'l-enâmi bi-devâmi mülkihi ve fazlihi ve cûdihi" Hazretleri yine resm-i sâlif üzere Tersâne-i âmire Sâhil-sarây-ı hümâyûnunun sâha-i dervâze-i şevket-makrûnunda hümâ-yı ikbâl gibi bast-ı cenâh-ı ihtişâm eyleyen sâyebân-ı celâlet-irtisâmı gevher-i şeh-vâr-ı cemâl-i tâbdârlan ile İncili Köşk'e nümûdâr ve üç aded şeh-zâdegân-ı bahtiyâr-ı âlî-tebârlannı dahı vefk-ı mes'ûd-ı müselles gi-

bi pîrâye-i yemîn ü yesâr buyurup lü'lü'-i lâlâ-yı muhît-i devlet ve destûr-ı dest-ârâ-yı sadâret, ya'nî

Li-münşiihî

Şifâ-yı sadr-ı devlet nüsha-i terkîb-i emniyyet
Yemîn-i mülk emîn-i saltanat dâmâd-ı hâḳâni

Mükerrem Sadr-ı a'zam mahrem-i şâhenşeh-i âlem
Ki bahr ü berde cârîdir Sikender gibi fermânı

Semâhat-kîş ü hayr-endîş İbrâhîm Pâşâ kim
Bi-hakkı Ka'be lâyık şânına ikrâm-ı Sultânî

"Fesseha'llâhu fî müddeti saâdetihî ve fesseha ahkâmi adâ devletihî" Hazretleri dahı karargâh-ı hümâyûn civânında vâki' sâhil-suffa-i temâşâyı teşrîf buyurmağla matla'-ı dîvân-ı şevkete bahr-i müteḳâribde hüsn-i matla' revnakın verip ve pîrâye-i silk-i encümen-i cem'iyyet olan vüzerâ-yı izâmdan Rakka Vâlîsi saâdetlü Alî Pâşâ ve Maraş Vâlîsi silâhdâr-ı sâbık saâdetlü İbrâhim Pâşâ Hazretleri gûyâ şeh-beyt-i şevket-i şâhenşâh-ı izzet-celîse mesâbe-i mesâri'-i tahmîs ve sâir müteayyinân-ı erkân-ı devlet ol manzûme-i haşmete müstezâd-ı selîs oldular.

Nâgâh Bostancıbaşı Seyyid Mehemmed Ağa sefâreti ile mâlik-i bahr ü ber ve Melikü'l-mülûk-i İskender-fer Hazretleri kibel-i hümâyûnundan sudûr-ı emr-i mütehattimü'l-iz'âna binâen şenliğe âmâde olan şevk-efrûzân-ı şebistân-ı sûra taraf-ı eşref-i Âsafî'den dahı izhâr-ı esbâb-ı sürûr fermân buyurulmağın, evvelâ Dergâh-ı Âlî Cebecileri Ocağı'ndan kanâdîl [62a] ü meşâil ile müzeyyen sâl üzerinde bir fişek bağçesi tarh olunup kandîl-i rengâreng ile meşhûn on aded serv-i sebz-gûn-ı mevzûn –ki Nesr-i tâir-i sipihr-âşiyân zirve-i şâhsânnda kumrî-i mülemma'-tavk-ı rengin-bâl gibi nümâyân ve hıyâban-tırâz-ı cinân olan tûbâ-yı vâj-gûn ağsân-ı temâşâ-yı şevk-bahşâsına ser-efkende vü hayrân idi– her biri şâtır-ı mevzûn-ḳâmet-i zerrîn-kemer ve peyk-i dâmen be-miyân-ı muşamma'-efser gibi çeşm ü çerâğ-ı Saltanat nazargâhında peyen îstâde ve hidmet-i fermûdeye kemer-beste vü âmâde oldular. Ve her serv miyânında neft yağı ile muabbâ bârût-ı mürebbâdan masnû' fişekler ile birer fânûs-ı devvâr ibdâ olunup şu'le-i cevvâle-i envân dîde-i nüzzân pervâne-i çerâğ-dîde gibi vakf-ı gerdiş-i enzâr ederek âheste âheste her cânibe döner gider idi.

Ve bağçe-i mezkûrenin der ü dîvân niçe gül-nahl-ı gonçe-nümûn-ı kanâdîl-i gûnâgûn ile ârâste ve mühr-i Süleymânî ve mâhtâbe fişekleri birle pîrâste kılınıp târem-i hûşe-nümâsı "çarh-ı felek" nâmında olan fişek çiçekleri ile tezyîn ve sathı altı aded çanak ve bir fıskiyye ve on iki kabak fişekleri ile gıbta-bahş-ı ravza-i huld-ı berîn kılınmış idi. Ve ol ha-

dîkatü'l-envâr-ı âteş-bahânn mahsûlü olmak üzere şu'le-i neft ü bârûttan dört tabla esmâr-ı gûnâgûn ve ezhâr-ı letâfet-meşhûn dizilmiş idi ki gûyâ her biri gülzâr-ı Bihişt'ten henûz çîde ter ü tâze meyve-i nev-resîde ve üşkûfe-i reng-i nâ-perîde görünüp bir sâat mikdân mütemâdî ve gülşen-tırâz-ı şevk u şâdî olduktan sonra havâyî fişekleri üçer beşer şûr-engîz-i cem'iyyetgâh-ı melek ü beşer ve yüz elli kadar bahrî fişek dahı rûy-i deryâda gavvâs-ı şinâver gibi dalup çıkup yüzer gezer iken zikr olunan fıskiyye ve çanak ve meyve ve tabak ve mühr-i Süleymânî ve kabakların her birinde idrâc olunan yüzer, yüz ellişer havâyîler bir taraftan tîr-i havâyî gibi âsümâna revân ve bir cânibden tablalarda olan meyveler resîde-i hazân olup birden âteş verildikte bir tarrâka-i velvele-engîz-i gam-sûz ve bir sâika-i [62b] berk-efrûz-ı şevk-endûz koptu ki cûşiş-i edevât-ı nâriyye-i zebâne-keşten deryâ tennûr-ı tûfân-ı âteş olup keştî-i nüh-bâdbân-ı âsümân garka-i emvâc-ı nûr ve her bir sâl âteşdân-ı buhûr-ı şevk u sürûr oldu.

Tophâne-i Âmire cânibinden dahı hâlen Topçubaşı olan izzetlü İbrâhîm Ağa mübâşereti ile tesyîr olunan sâl üzerinde eczâ-yı nâriyyeden mürekkeb ve dört yüz kadar envâ'-ı fişekle müzeyyen ü müretteb bir hayme-i âsümân-gûn-ı bî-sütûn –ki harîr-i zer-târ-ı şu'leden bâfte olan tınâb-ı pür-tâbı gîsû-yı mutallâ-yı şâhid-i mihr-i nevvârdan hoş nümûn idi– çetr-i habâb-ı pür-havâ gibi bir zamân san'atle ber-efrâşte-i sahrâ-yı deryâ olup câ be-câ derûnunda cehân olan âsümâniler,

"Isterse söyünsün feleğin meş'al-i mâhı
Dünyâya yeter sînemizin şu'le-i âhı"

zemzemesiyle harf-endâz-ı bedr-i âsümân olarak bir sâat mikdân kubbe-i bârut-hâne hey'etinde nümâyân ve şam'dân-ı sîmin-i mâh-ı tâbân gibi fürûzân ve etrâfında kırkar fişekle meşhûn üç aded mühr-i Süleymânî âvîzân olup niçe zamân hıyâbân-fürûz-ı şâdmânî ve hâlet-nümâ-yı bîd-i sultânî oldu. İki tarafında dört yüz kadar fişeng-i gûnâgûn ile iki aded serv-i mevzûn resm olunmağla ol hayme-i nûr iki menâre miyânında kubbe-i câmi' sûretinde manzûr oldu. Ve bunlardan mâadâ sâde ve çüfte otuz beş bahrî ve yüz aded âsümânî ve on beş humpara ve üç hâvan ve dört çarh-ı felek ve bunun gibi nice bârikapâş musanna' ve müşa'şa' fişekler ile izâha-i zalâm-ı leyâl ve izâle-i tîregî-i şâm-ı meserret-iştimâl içün icrâ-yı merasim-i mahâret ve izhâr-ı levâzım-ı şetâret ile tenvîr-i müddeâ-yı kemâl eylediler.

Yine dûde-i mezkûreden ağa-yı mûmâ ileyhin mübâşeret ü ma'rifeti ile ihtirâ' olunan bir sâl [63a] dahı kanâdîl-i bûkalemûn-nakş-ı gûnâgûn ile ârâste ve zer ü zîver ve dîbâ âvîzeler ile pârâste olup içinde bir kol çengî nâ-dîde bâzîçe-i hande-fermâlar ile tabançazen-i dâire-i zevk u safâ ve rakkâsân-ı sîm-âb-endâm rübâyende-i ârâm-ı erbâb-ı temâşâ

olarak nazargâh-ı Şehriyârî'den güzâr ve envâ'-ı şetâret ü şevḳa medâr oldular.

Anın akabinde Gümrük Emîni Yeğen Mehemmed Ağa tarafından dahı sû be-sû fişekler ile memlû bir sâl dahı pîşgâh-ı şevket-penâhîye îsâl olunup miyânesinde yine bir sâyebângûn fişek ve cevânib-i erbaasında birer çarh-ı felek, her kûşesinde sâzendeler nevâzende-i ḳânûn-ı şetâret ve her cânibinde hânendeler sâzende-i âheng-i meserret, her semtinde sadâ-yı tanbûr u çeng ve her tarafında bir gûne âheng olarak güzerân ve Zühre-i âsümânı raksân u dest-efşân eylediler.

Ba'dehû yine bir sâl üzerinde ahşâbdan bir mükemmel kal'a sûreti olup burc u bârûlarında râyet-efrâz-ı söz ü sâz olanlar na'ra-i "Allah Allah" ile velvele-endâz-ı hisâr-ı eflâk olarak ve medâfi' ü benâdık yerine gûnâgûn fişekler ile âteşler saçarak, nevbet-hânelerinde tabl u surnâlar sîr-âheng ve neferâtı edevât-ı nâriyye ile sûret-nümâ-yı peykâr u ceng olup kal'aya âteş verildikte şöyle bir gulgule-i hevl-engîz-i şûriş-nümâ-yı rüstâhîz oldu ki dûd-ı bârût âsümâna suûd edip şu'lesi Nesr-i tâir'in benzin uçurup esed-i çarhı hirâsân ü gürîzân eyledi.

Ve yine ... tarafından dahı niçe meşâil-i pür-sûz ve kanâdîl-i şeb-efrûz ile pür-zeyn ü zîb bir sâl-ı dil-firîb zuhûr ve hezâr-gûne cem'iyyet-i şevk u tarab ile mürûr eyleyip, ez cümle içinde bir sûret-i dîv-i mühîb ve bir heykel-i acîb ü garîb var idi ki ġûl-i beyâbân ana nisbetle bir perî-peyker cüvân ve çehre-i zebâniyân ana nazar hûrâ-yı cinân olup seyrân edenleri medhûş u hayrân eyler idi. Ve tâkında rîsmân-beste dört aded kebş-i zerrînşâh timsâli aynı ile zî-rûh gibi münâtaha-i yek-dîger içün amed ü refte der-kâr ve şâh derşâh musâdemeleri Hamel ü Sevr-i çarhı hayret-şiâr ettikçe şubân-ı postîn-pûş hey'etinde bir sûret-i pür-dehşet gâhî anları tahsîs ü terġîb ve birbirlerine teb'îd ü takrîb içün şahs-ı zinde gibi sath-ı sâldan tâk-ı sakfa tafra-sâz-ı suûd olup, lâkin âlet-i is'âdı olan makara vü rîsmân ve amele vü resen-keşân mütevârî-i perde-i kitmân olup sûret-i zâhirde nâ-mer'î ve nâ-mevcûd idi.

Ana nazîr dahı niçe suver-i hâtır-firîb-i dil-pezîr hayret-bahş-ı sağîr ü kebîr olarak güzâşte-i memerr-i enzâr-ı Şehriyâr-ı felek-serîr oldukta iki yüz bahrî ve iki yüz havâyî fişeklere âteş verilip,

Li-müellifihî

Pîrâmenîne şerâre düştü
Eflâkin etekleri tutuştu.

El-hâsıl ol sâl-ı safâ-iştimâlin dahı hâvî olduğu esbâb-ı şevk u tarab ve âlât-ı şûr u şeğab hâric-i dâire-i ta'bîr ve sâmân-sûz-ı havsala-i takrîr idi.

Bu vech üzere nısfü'l-leyle değin iktibâs-ı envâr-ı neşât ve izâa-i mişkât-ı inbisât olup

çerâğ-ı merdüm-i dîde-i Cihânbânî temâyül-i şeker-hâb-ile mütevârî-i fânûs-ı müjgân-ı müşg-nâb olmak vakti gelmeğin şümû'-ı encümengâh-ı şevk u safâ püf-kerde-i enfâs-ı nesîmü's-sabâ olup çâr-şebler güsterde ve sürâdiḳât-ı sâyebân-ı cem'iyyet ber-çîde ve herkes hâbgâhlarında âremîde oldular. [63b Minyatür] [64a Minyatür]

[BEŞİNCİ GÜN]

[64b] Bu sutûr-ı müfîzü's-sürûr rûz-ı pençüm-i sûrda olan garâyib-i esbâb-ı hubûr beyânındadır.

Eyyâm-ı sûrun beşinci Ehad günü, ale's-seher ki İskender-i cihân-seyr-i âfitâb Zengistân-i eḳâlim-i mağrib-zemîni geşt ü güzâr ve evreng-i çehâr-pâye-i maşnkta nasb-ı livâ-yı envâr etmeğle sükkân-ı âlem-i bâlâ tehyie-sâz-ı esbâb-ı safâ ve ferrâş-ı sabâ sâha-rûb-ı mevkib-i mele'-i a'lâ olup raḳḳâs-ı felek al eteklik ile devr usûlünde gerdiş-i şevḳa âġâz ve mutrib-i sâz-nevâz-ı Nâhîd verâ-yı deff-i pür-tef-i hurşîd'de çehre-i nûr-behresin nihân edip,

Li-müellifihî

Sabâhî dil-küşâ çün hânde-i hûr
Ki şâdî mest bûd endûh mahmûr

zemzemesiyle terâne-sâz oldukta pîr-i gerdûn afyûn-ı müernık-ı nücûm ile tağaddî ve rindân-ı sabûhî-kâr gibi tahsîl-i neş'e-i seherî ile tekâpûy-ı sâha-i inbisâta şürû' u tesaddî eyledi ve ayyâr-ı sipihr-i şu'bede-kâr zîr-i perde-i kilîm-i sehâbdan gâh itâre-i kebûter-i mülemma'-per-i berk-ı tâbdâr ve gâh zeyl-i hırka-i âl-gûn-tırâz-ı ufuktan isâle-i fevvâre-i envâr eyleyip kemân-ı Rüstem'i senâm-ı üştûr-i âsümânda çenber ve perende-bâz-ı berk-i cihân-ı pehlevân-ı çenber-güzâr-ı Mısrî'den nişân-âver oldu, nâgâh Sadr-ı âlî-kadr Hazretleri Rakka Vâlîsi saâdetlü Alî Pâşâ ve silâh-dâr-ı sâbık İbrâhîm Pâşâ ve saâdetlü Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri ile hem-nişîn-i sâyebân-ı temâşâ olmaları ile tulumcuyân-ı fîl-sûret hortûm-ı kırâbe ile âb-efşân-ı meydân-ı sûr ve otağ-ı Âsafî pîşgâhında raḳḳâsân u tâsbâzan ve sâir müşabidân u lu'bet-sâzân ber-minvâl-i sâbık tertîb-i sâz-ı destgâh-ı şevk u sürûr olup kabîl-i zuhra değin cilve-i gûnâgûn-ı şevk-efzâya şitâb ve encümen-i cem'iyyete mâye-i âb ü tâb oldular.

Bu esnâda kasr-ı âsümân-pâye-i adâlet yine burcu'ş-şeref-i âfitâb-ı saltanat olmağla bir taraftan velvele-i kûs-i şâhâne gulgule-endâz-ı kal'a-i nüh-bârû-yı âsümân ve bir cânibden tarrâka-i medâfî'-i âteş-feşân-ı ejder-nişâne zelzele-efken-i zemîn ü zamân olup çık çık-ı çehâr-pâre-i raḳḳâsân hem-âheng-i sadâ-yı zincîr-i çevgân-ı serhengân iken zor-bâzlar bâzû-şiken-i tâkat-ı beşeriyye olacak mertebe arz-ı neberd ve pençe-i Gerşasb-ı âhendesti şikest edecek kadar pehlevânlıklar gösterip izhâr-ı kuvvet-i bâzû eylediler. Cânbâzlar dahı,

Beyt

"Resen-bâzân-ı aşkın kıl hazer feryâd u âhından
Ki anlar hep dem-i hengâme-i gamda Hudâ derler"

zemzemesiyle mızrâb-ı târ-ı santûr gibi hengâme-germ-i kâr-hâne-i zevk olup resenden resene hatve-perdâz-ı şevk oldular.

Bunlar icrâ-yı mahârette verziş ve meydân-ı tîrde âzmâyiş gösterirler iken bir kûdek-i [65a] hurde-sâl-i bektâşî-peyker bir tennûre-i dervîşâneyi der-ber eyleyip perde-i hayâl-i zıl gibi suver-i gûnâgûn-ı sihr-nümûna masdar etmeğ ile hem-reng-i pîrâhen-i hayâl-i fener eyledi. Ez-cümle kendi cilve vü raks ile şitâbân-ı çâr cânib-i meydân iken zîr-i hırka-i çetr-nümûnundan yiğirmi kadar mukavvâ vü nühâs sıhâf u tâs çıkarıp her biri nevâle-i gûnâgûn ile meşhûn ve gûyâ meydânı mıstaba-i ziyâfet-hâne-i sûr-ı hümâyûn eyledi. Ve ceyb ü hem-yânından niçe kebûter-i zindeyi perrân etmeğ ile Nesr-i tâir-i sipihr-âşiyânı hayrân edip dûr-şinîd sûretinde menâre kadar bir âlet-i mahrûtî-hey'eti zîr-i hırkada ihfâ ve ba'de zamânin yine izhâr u ibdâ ettiğinden kat'-ı nazar nişestgâhından ber-hâste vü perrân olup zîr-i dâmânından ber-ḳâide bir fiskiyye nümâyân ve otuz kadar fevvâresinden âb-ı cârî rîzân olmağla tarâvet-bahş-ı gül-çemen-i şadî ve nezâret-i ravzatü's-safâ-yı temâşâya bâis ü bâdî olduğu akabında pehlevânân-ı sâlifü'l-beyân Hâcî Mehemmed ve Hâcî Şâhîn kebûter-i Mısrî gibi perende-bâzlık ve cilve-sâzlık ederek yevm-i sâbıkta icrâ ettiği bâzîçelerini tekrârdan sonra rüfeḳâsından birine halka-i la'net gibi belâ-yı ser ettiği çenberden geçip mevc-i pür-tâbı baştan aşmağla cümleye mâ-fevk ve mazhar-ı mesel-i "Celâ Amr mine't-tavk" oldu.

Ve dört aded kahve döğecek demür tokmağı biribirine ilsâk ve bir sîh-i sûzen-misâle rabt u ilhâk eyleyip nevk-i ser-tîzini be-sân-ı müjgân halîde-i kûşe-i âmâk eyledi.

Ba'dehû biribirine mülâsık dört bâr-gîrin zînlerini birer çenber ile halka-i fitrâk gibi tezyîn eyleyip birer pertâb ile dört çenberin dahı içinden şitâb ettikten sonra dört nefer refîḳini mânend-i kemer-i ham-şikeste-kad olduklan hâlde der pey-i yek-dîger ve verâlanna bir çenber vaz' edip dest ü pâ-beste iken yerinden ceste ve mânende-i bark-ı cehende bir perende ile dördünün dahı üzerlerinden pertâb ve verâlannda olan çenberi dahı güzâr u şitâb eylediğinden mâadâ şâgirdini dahı dûşuna beste eyleyip yine hâlet-i mezkûre ile dördünün dahı üzerlerinden tafra-künân çenberden güzerân olup ne çenberden hallâc olduğu nümâyân oldu. [65b Minyatür] [66a Minyatür]

[66b] Mısrîler evc-i pervâz-gâh-ı neşâttan hafz-ı cenâh-ı inbisât ettiklerinde tiryâkîler zümresinden dahı,

Mısrâ

Bir alay cânı cebinde zuafâ-yı devrân

bâ-fennân-ı mütehattimü'l-iz'ân nazar-i şehriyâr-ı âlî-şânda yek-dîğer hem-inân dörder dörder mürâfaka ve üftân ü hîzân birbiri ile müsâbakadan sonra huzûr-ı hümâyûnda encümen-sâz olup pîşgâh-ı Hüsrev-i Süleymân-bârgâhta Süleymâniyye kahveleri hükmünü icrâya murahhas oldular. Kimi,

Kıta

"Mâye-i mâide-i cândır berş
Cân-bahâ dense de erzândır berş"

"Kemterîn neş'esin idrâk edene
Âb-ı hayvân ile yeksândır berş"

terennümü ile nağamât-ı şevk-engîz; kimi,

Li-müellifihî

"Şîve-i kahve-fürûşâ nazar et ey Vehbî
Bize bön deyi verir kahveyi âb-âlûde"

neşîdesin

Mısrâ

"Sâkıyâ la'lin ile kahveyi zemzemle de sun"

mısrâıyla müstezâd edip, tütün fikriyle âh-ı şerâre-hîz edip, içlerinden biri:

Beyt

"Çıkmak istersen eğer Arş üstüne
İki fincân kahve iç berş üstüne"

dedikçe, bir dahı hâb-ı kûknârî ile ser-nihâdelikte hem-ser-i haşhâş iken şu'le-i bârût-i duhân-ı âlûde gibi zebâne-nümâ-yı zebân olup:

Beyt

"Ehl-i irfân arasında bir ziyâfet büsbütün
İki fincân kahve ile bir lûle keskin tütün"

nağmesin nefîr-i bînî-i zenbûr-sarîr ile icrâ ettikçe hem-nişînî dahı harâret-i neş'e-i afyûn ile nâhun-ı dest-i cereb-peyvesti vakf-ı hırâş iken:

Beyt

"Ḳâdir mi pençeleşmeğe ben gibi nâ-tüvân
Endûh ile fakat güleşir kara pehlevân"

deyi inşâd-ı nazm-ı neşât-âmîz eder iken nâ-gâh taraf-ı eşref-i Âsafî'den Silâh-dâr-ı hod-nümâ, ya'nî Boşnak Selîm Ağa yedi ile üzerlerine dâmen dâmen şükûfe-i bâdâm gibi çil paralar nisâr ve etrâflan sîm ü zerrîn ile ârâste bir gülzâra dönüp her biri decâce-i dâne-çîn-âsâ iltiḳât-ı nukreye havâle-i minḳâr-ı tama'-ı eşbaî eyler iken hâsegî ağalar kestâne fişeklerine âteş ve her birini usfûr-ı şâhîn-dîde-veş perîşân u müşevveş eyleyip na'ra-i "hây hây"-i hande-fermâlan tab'-ı hümâyûn-ı Şehriyârî'ye hoş gelmeğle tahdîd-i seyf-i keyf etmeleri içün âb-ı baḳâdan şîrîn-ter ağır kahveler ile ağırlanıp, ol dîvâr-ı kahve-hâne-de musavver hayyât-ı bî-hayât gibi pîçîde-endâm-ı efsürdegî olan bengîler gıdâlann zehir-lenip ve hâsegîler nûş-ı nîş der-kafâ-yı gül-bâ şeker ile damâğ-ı ârzûlanna sûret-i tatyîbde halâvet-bahş-ı fitîb oldukları esnâda,

Mısrâ

Belâ-yı derdmendân ez-der ü dîvâr mi-âyed

tıbkınca yine fişekler tarrâka-efken-i hevl-engîz olup cây-ı gürîzlerinden

Li-müellifihî

Bir niçe hirs ile pûzîne vü mâr u kej-düm
Eyledi her birinin nakd-ı safâsın yine güm.

[67a] Ba'dehû yine direm-nisârî-i dest-i Âsafî Gümüş Suyu gibi harâretlerini müntafî eyleyip içlerinden biri *Şehnâme*-hân ve lisân-ı fasîhi ile destân-serâ-yı *Heft-hân* olup es-nâ-yı nakl-i menâklb-i *Rüstem ü Sâm*'da havâle-i deste-çûp-ı sandalî-kûb ile sûret-nümâ-yı yalmân-ı samsâm u hüsâm oldukça tiryâkiyân-ı nîm-cânın kimi na'ra-i mevhûme-i dehşet-fermâsından bî-hûş u sersâm ve kimi sâye-i cünbiş-i asâyı şimşîr-i cehân ve muşt-ı *Şehnâme*-hân-ı destân-serâyı gürz-i Kahramân sanıp sayha-i "hây hây" ile gürîzan ve âb-ı cevher-i inbisâtlan olan kahveleri üzerlerine rîzân ve keyfleri destârlan gibi perişân ve meblağ u hokkalan meydanda galtân olup hâlet-nümâ-yı bâzîçe-i gûy u çevgân olur iken afyûn-fürûş sûretinde bir şahs-ı mârî,

Mısrâ

"Bende bulunur zehr-i gamın tiryâki"

nağmesini ismâ' ettiği gibi bî-çâreler zevk u safâlarından semâ' edip sandûka-i mârı afyûn kutusu kıyâs etmeleri ile istişrâ-yı gıdâ içün şahs-ı mezkûr ile istînâs edip,

Mısrâ

"Açtırma ehl-i keyfe kutunun kapağını"

diyerek bezle-güzâr ve benân-ı ârzûların kilîd-i kufl-küşâ-yı sandûk-ı mâr eylediklerinde âb-ı hayât sandıkları semm-i helâhil ve pâd-zehr-i mârî hayâl ettikleri semm-i ḳâtil olduğunu görüp her birinin aklı zâil ve sükkân-ı mâristân zümresine dâhil oldular.

Niçe zamândan sonra bir mikdâr cem'iyyet-i esbâb-ı perîşân-ı şuûr ve atiyye zuhûru ile tahsîl-i dest-mâye-i neşât u sürûr ettiklerinde mâr-bâz-ı mezkûr hayyât-ı sâlibü'l-hayâta engüşt-i nedâmet gibi minḳâr u benân u zebânın gezîde etmeğle na'ra-i tiryâkiyânı burc-ı akrebe resîde eyleyip tekrâr şol mertebe şûr u şeğab ve sûr u taraba bâis oldu ki,

Mısrâ

Hadîs-i dûr u dırâz-ı yılan hikâyesidir.

Tiryâkî oyunu tamâmında Bağğevânoğlu ve Edirne Kolu germ-sâz-ı dâire-i cem'iyyet ve bâzîçe-i gûnâgûn ile âheng-i neşâta mübâderet eyleyip bu gün dahı hasbe'l-âde iki yüz yiğirmi sekiz aded sıbyân âlây ile pîşgâh-ı otağ-ı hümâyûndan güzerân ve kendilere mahsûs haymelerde envâ'-ı şâdmânî ile damâğ-âlâ-yı şehd-i hıtân oldular.

Sâbıkan vezîr-i a'zam olup hâlen Kandiye Muhâfızı olan saâdetlü destûr-ı ekrem Mehemmed Pâşâ Hazretleri taraf-ı pür-şerefinden mükemmel donanmış bir esb-i sabâ-seyr-i tâvûsî-cevelân keşîde-i Istabl-ı Hâsu'l-hâs-ı hudâygân-ı cihân kılınıp, her biri ikişer donluk Acemî ve Rûmî dîbâ ve dörder donluk telli ve sâde nev-zuhûr Hatâyîhâ-yı zîbâ ve taraklı ve sâde sekiz donluk atlas-ı girân-bahâ ve dört donluk Firengî âlü'l-âl kemhâ ve dört tâka ser-âmed destâr-ı bendî ve dört aded bî-nazîr kutni-i Hindî; ve kezâlik hâlen Hotin Muhâfızı vezîr-i mükerrem saâdetlü Abdî Pâşâ Hazretleri cânibinden bir mükemmel semend-i âlem-pesend-i bâd-pâ ve ve beş tâka destâr-ı mutallâ ve beş aded kutnî ve iki donluk Acemî ve üç donluk Rûmî dîbâ ve beşer donluk sâde ve mutallâ Hatâyî-i zîbâ ve beş donluk Firengî atlas-ı mücellâ; ve hem-çünân hâlen Kapudân Süleyman Pâşâ Hazretleri kıbelinden bir donanmış rahş-ı müzerkeş-raht-ı bî-nazîr ve bir kıt'a mücevher ü murassa' şimşîr ve her biri onar donluk Acemî ve Rûmî dîbâ-yı zer-târ ve altışar donluk mutallâ ve sâde Hatâyî-i nev-zuhûr-ı dil-keş-nigâr ve taraklı ve sâde altışar donluk Firengî atlas-ı cilâ-dâde; ve hâlen bender-i Cidde Vâlîsi el-Hâc İbrâhim Pâşâ tarafından dahı mükemmel at muḳâbili girân-mikdâr bir kıt'a cevher-i tâbdâr ve yiğirmi tâka destâr ve dokuz kutnî ve

üçer donluk Acemî ve Rûmî dîbâ-yı zer-kâr ve altışar donluk telli ve sâde nev-zuhûr Hatâyi-i nâzük-târ ve altışar donluk taraklı ve sâde atlas-ı cilâ-dâde kapu kethüdâlan Mehemmed Emîn Ağa yedi ile resm-i sâbık üzere ferş-i pâygâh-ı pâdişâh-ı Süleymân-bârgâh kılınıp ana ve Telhîsî-i Sadr-ı âlî Ağa'ya hil'at-i mu'tâde yine ke-mâkân iâde buyuruldu.

Tetimme-i vaḳâyi'-i yevm-i mezbûr

İşbu rûz-ı fîrûzda cevâmi'-i selâtîn ü vüzerâ eimme vü hutabâsı dârü'z-ziyâfe-i Şehenşâhî'ye ma'zûm olmağın üç direklide niam-ı Pâdişâhî'ye ta'biye-i mi'de-i ârzû ve tilâvet-i *Sûre-i Mâide* vü *Kevser* ile muntazır-ı istimâ'-ı kerîme-i "*Külû ve'ş-rebû*" olmalan ile vaktı asr hulûlünde üç direklide üç aded mevâid-i amîmetü'l-fevâid güsterde vü mebsût ve çerge-i sâniyede dört simât kurulup eyâdî-i iştihâlan keffe-i mîzân gibi der-kâr-ı su'ûd u hübût oldu.

Üç direklide ferş olunan baş süfrede Defterdâr Efendi dokuz nefer efendilere sadr-ı meclis ve mâadâ süfrelere onar kimse câlis oldular.

Esnâ-yı taâmda teberdâr-ı gîsûdâr-ı Sarây-ı Atîḳ ve sakḳâyân-ı sîm-ibrîḳ alâ vechi'l-iclâli ve't-ta'zîm su yerine şerbet-i şîrîn-güvâr ile memlû kâseler sunup ve çâşnî-gîrân mücevveze ve üst kaftânı ile pervâne gibi hidmetlerine dönüp merâsim-i it'âm nihâyet ü itmâm ve zebân-ı gülâbdan nağme-i "kum kum" ile işrâb-ı emr-i kıyâm eyledikte her biri ber-mûceb-i kerîme-i "Fe-izâ taimtüm fe'n-teşirû" mevâtın ü mesâkinlerine rucû' içün dervâze-i hıyâma kıyâm u gulû eylediler. İçlerinden selâtîn hitâbet ü imâmeti ile sâid-i minber-i ihtizâz ve kûşe-gîr-i mihrâb-ı imtiyâz olanlar obada dâmen-bûsî-i Âsafî şerefi ile mümtâz oldular.

Ba'dehû Sadr-ı a'zam Hazretleri vüzerâ-yı mûmâ ileyhim ile kendi otaklannda tenâvül-i taâm buyurdular. [67b Minyatür] [68a Minyatür] [68b Minyatür] [69a Minyatür]

[69b] **Bu sahîfe-i âteşîn-edâ sûr-ı hümâyûnun altıncı isneyn gecesi olan germiyyet ü safâ beyânındadır.**

Nazm

Şebân-geh ki şâhenşeh-i bâhter
Çerâgân ile kasrına verdi fer

Olup şem'-i mihre ufuk şam'dân
Güm oldu inip yana yana hemân

Cenâb-ı şehriyâr-ı mâlik-rikâb ve Hazret-i şeh-süvâr-ı hurşîd-rikâb beyne'l-işâayn otağ-ı hümâyûnda bedr-i sâtı' gibi ufuk-ı serâ-perde-i şevketten tâli' ü lâmi' olup sâlisü'l-kamereyn oldukta Hazret-i Düstûr-ı sadâret-penâh dahı vüzerâ-yı müşârün ileyhim hazarâtı ile dâire-i pâdişâhîde olan bârgâhı teşrîf buyurdular. Derhâl otağ-ı hümâyûn pîşgâhı dâiren mâ-dâr meşâil-i nevvâr ile pîrâmen-i cebel-i Tûr-ı pür-nûrdan nümûdâr ve eşkâl-i mesâbîh-i şu''âl ezhâr-ı rengâreng-i şuâ'dan bir gülşen-i âteş-bahâr sûretinde bedîdâr olup bir taraftan sâz u söz ve bir cânibden serhengân-ı şevk-âmûz püskürme fişekleri ile âteşdân-ı neşâta fetîle-fürûz oldular.

Bu esnâda evvelâ Dûde-i Cebeciyân'dan ibdâ' olunan fişekten masnû' bir hayme-i devvâr-ı nev-ihtirâ' çadır çiçeği gibi pîrâye-i gül-çemen-i sâha-i sûr ve hayâl-i fener gibi döndükçe icâle-i suver-i gûnâgûn-ı nâr u nûr eyleyip, ba'dehû bir şahsın bâr-ı gerden-i iltizâmı olan tahta külâhın her cânibine zeng renginde niçe fişeng âvîzân ve pîrâye-i dûş-ı ihtişâmı kılınan hil'at-i siyâhın bitânesine penbe yerine bârût âgende-i pinhân olunup eksiği tutulmuş nân-fürûş gibi teşhîr ve kafâsından niçe tulumcu ve çavuş havâle-i tâziyâne-i ta'zîr ederek câmesine âteş verdiklerinde şahs-ı mezkûr tünd-hîz ü germ-pûy gürîz oldukça cünbiş-i ezyâli dâmen-zen-i nâire-i sâmân-sûzı olmağın başındaki tahta küleh nârencî imâme ve pûşiş-i bedeni olan tette vü bettesi bir âteşî-reng câme olup kendi fütâde-i dâmengâh-ı halka-der-halka-i dûd olan kebûtere ve lâne-gîr-i miyâne-i âteş olan semendere dönüp,

Li-müellifihî

Döndükçe döndü şu'le-i cevvâleye hemân
Oldu zebâne sanki dehânındaki zebân

Âsâr-ı hıfz-ı Şâh-ı cihân-bânı gör velî
Âteşten olmadı ten-i uryânına ziyân.

Şahs-ı mezkûr bu tarîk ile yanıp yakılarak izhâr-ı sûz u güdâz ve na'ra-i "Amân, amân" ile zebâne-nümâ-yı zebân-ı niyâz oldukça bir taraftan tulumcuyan âteşlerini itfâ içün kırâbelerle üzerlerine sular isâle ve bir taraftan çavuşlar yine eteklerini tutuşturmak içün püskürme fişekleri havâle eyleyip bî-çâre sepend-i âteş-dîde gibi âvâre olmağın,

Li-müellifihî

Hun-geşte dilin rûgan-ı kandîl gibi
Bir cânibi âteş oldu bir cânibi âb

bârika-i mefhûmu üzere mânende-i berk-ı mümtır etrâf-ı meydâna germ-şitâb ve meclis-i sûra mâye-i âb ü tâb olduktan sonra iki çadır fişeği dahı ârâyiş-i mevkib-i sûr ve cezîre-i

deryâ-yı nûr kılınıp bir taraftan püskürme ile âteş-zen olduklarında der-hâl cemî'-i eczâ-yı nâriyyesi birden iltihâb [70a] ve sûret-nümâ-yı hayme-i birîşim-tınâb olan hey'et-i mecmûası bârût ile muabbâ neft-i mürebbâdan çerâğ-efrûz-ı bürûz olmağın bir sâat mikdârı pertev-şiken-i sâyebân-ı mâhtâb olduktan sonra bârut-hâne-i berk-üftâde gibi bir tarrâka-i azîme peydâ ve niçe havâyî fişekleri birden âsümân-peymâ olup hey'et-i mahsûsesi hemşekl-i nahl-i hurmâ ve fişek kandîlleri ile reşk-efrûz-ı mesâbîh-i Süreyyâ oldu.

Pes ez-ân bir şâdırvân fişeği nümâyân olup revnak-ı âteş-i seyyâli âb-ı çeşme-i hurşîdi hâke rîzân eyledi. Fi'l-hakîka aynı ile şu'le-i beyzâ-yı neft-i mürebbâdan şâdırvan sûreti peydâ ve derûnunda gûyâ ruhâm-ı sâftan bir kâse hüveydâ olup kenârlarında lûleler gibi tasfîf ve âteş-i âb-gûndan te'lîf olunan fişeklere pençe-i şa''âle ile gûşmâl-i iştiâl verildikte şerâreler katarât-ı mâ gibi cûşân ve her biri fevvâre-i serîu'l-cereyân gibi âteş-efşân olurdu.

Ve bir bustân dôlâbı resminde yapılmış garîb ü acîb fişek dahı iş'âl olunup sütürre çarhı gibi fır fır dâir ve şerâreleri sitâre-i seyyâre gibi cevvâl ü sâir oldukça

Li-müellifihî

Dôlâb-sıfat edince devrân
Delv-i feleği ederdi hayrân

Döndükçe garîb tâb verdi
Bustân-ı safâya âb verdi

Ve "dahme" nâmında bir fişek –ki

Li-câmiihî

Dahme kim gevher-i şerer kânı
Her bir ahger çü la'l-i rümmânî

Eyledikçe cevâhir-eşfânî
Genc-i bâd-âvere olur sânî

mefhûmuna müteka̲rib ü müdânîdir– Hindû-yı fişek-sâz-ı âteş-bâz feth ü teshîrine azîmet ve miftâh-ı fetîle-i bârût-sûde ile küşâyişine mübâderet ettiği gibi dînâr-ı ka̲l-şüde-i nâr gencîne-i Pervîz gibi havâya hurûş ve hey'et-i mahrûtî-i şuâ'-ı fevk-ı Husrev-i şeb-dîz-süvâr-ı mâha ithâf-ı serġûş eyledi.

Ba'dehû bir kal'a fişeği dahı getirilip etrâfı çarh-ı felek fişeğiyle meşhûn ve iki tuç hâvan ile sadme-zen-i hısn-ı nüh-bârû-yı gerdûn kılınıp etrâfında parmaklık gibi saf-zede olan yüz elli aded havâyî fişeklere evvelâ birer birer âteş verildi. Bu esnâda püskürme fi-

şekli telli çavuşlar başı cığalı ġâzîler yürüyüş ettiği gibi yürüyüp kal'a cengi ne gûne olduğu ve kal'adan püskürme ile askeri tüskürme nice olacağı re'yü'l-ayn görüldü.

Cebeci Ocağı itfâ-yı nâire-i fişek-bâzî ettikleri akabında Topçubaşı Ağa tarafından dahı bin aded fişekle revnak-yâb bir dahme-i düşvâr-küşâd-ı Efrâsiyâb ve iki aded çarh-ı felek ve yiğirmi humbara ve yiğirmi tabanca ve iki yüz kestâne ve yüz âsümânî fişek atılıp şu'lesi zulmet-sûz-ı şeb-i deycûr ve pertevi resîde-i menzil-i hûr oldukça müzekkir-i kelâm-ı *"nûrun alâ nûr"* olduğu gibi dûd-ı ḳîr-gûnu dahı bâha-i mînâ-sarây-ı hadrâyı hem-reng-i sâha-i gabrâ ve bârût-ı siyâhı vesme-i ebrû-yı leyle-i kamrâ olup [70b] tarrâka-i hevl-engîzi hâlet-nümâ-yı Tâmme-i Kübrâ oldu.

Andan sonra Tersâne sâhilinde dahı şenlik âmâde olmağın esnâ-yı işâda ol cânibe dahı isrâ'-ı tevsen-i azîmet buyurulmağ ile pîş-gâh-ı kasr-ı hümâyûnda resm-i sâbık üzere Tophâne Ocağı'ndan bir sâl gûnâgûn fişekler ve envâ'-ı âlât-ı zîver ile mâlâmâl olup her biri iş'âl olunduktan sonra Tersâne-i Âmire tarafından dahı miyâne-i keştîde mesâbe-i sütûn iki mâhtâb ve bir serv-i mevzûnu hâvî ve beş çarh-ı felek ve kırk aded örtdek ve on aded çömlek ve beş fıskiyye ve beş aded mühr-i Süleymânî ve niçe bahrî ve püskürme ve tulumba ve hâvan ve âsümânî fişeklerini muhtevî bir sâl dahı yürüyüp edevât-ı nâriyyesi yegân yegân sâika-bâr u âteş-efşân olup, ve Gümrük Emîni Ağa tarafından dahı bir sâl envâ'-ı zîb ü zînet ile pîrâste ve âvîze-i gûnâgûn ve kanâdîl-i envâ'-ı zîb ü zînet ile pîrâste ve âvîze-i gûnâgûn ve kanâdîl-i bûkalemûn-reng-i hoş-nümûn ile ârâste olup her birinde çengiyân u raḳṣâsân ve perende-bâzân-ı çâpük-cevlân ve resen-bâzân u lu'betiyân izhâr-ı mahâret ve îrâs-ı şetâret ederek dervâze-i kasr-ı Pâdişâhî pîşgâhından güzâr ve fişeng-i hezâr-gûn ile deryâyı şu'lezâr eylediler.

İstîfâ-yı hazz-ı Pâdişâhî'den sonra yine şenlik ederek sâllar lîmân-i karârgâhlanna imâle-i sükkân-ı azîmet ve herkes makarr u menâmlanna ricat ve azm-i hâbgâh-ı istirâhat eyleyip,

Mısrâ

Dediler: "Ey şeh-i devrân yine hidmet bâḳî".

[ALTINCI GÜN]

Vaḳâyi'-i yevmü'l-isneyn

Mâh-ı mezbûrun yiğirminci İsneyn günü fülke-i sâyebân-ı âsümân, ya'nî gûy-ı mihr-i dırahşân kumrî-i âteşîn-bâl-i serv-âşiyân gibi pîrâye-i zirve-i amûdu's-subh-ı nûr-efşân olup ve sâyebân-ı zerrîn-mehçe-i sipihr-i berîn tahtgâh-ı mülemma'-perde-i husrev-i hâver-zemîn oldukta bedr-i ufuk-ı iclâl Sadr-ı a'zam-ı kerîmü'l-hısâl Hazretleri talîatü'l-ceyş-i subh-ı celâl olup otak-ı hurşîd-otâka-i Hudâvendgârî ittisâlinde temâşâ-yı hüner-bâzân-ı şu'betgede-i sûr içün kendilere mahsûs sâyebân-ı zerrîn-tınâb u sîmîn-evtâda hümâ-yı âsümân-âşiyân misâli sâye-endâz-ı izz ü ikbâl ve müttekî-i visâde-i istiḳlâl olduklannda eâzım-ı vüzerâ-yı kirâmdan dahı Rakka Vâlîsi Alî Pâşâ ve Egriboz Muhâfızı Silâh-dâr İbrâhîm Pâşâ ve dâmâd-ı Âsafî Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri vefk-ı müselles gibi yemîn-i Sadr-ı a'zamî'de ihrâm-ı ihtirâm üzere câlis ve efâhım-ı ulemâ-yı izâmdan cümleye fâyık sadr-ı Rûm-ı sâbık Dâmâd-zâde Ahmed Efendi ve sadâret-i Rûm rütbesiyle sâbıkan Anadolu ḳâzî-askeri ve hâlen Re'îs-i Etıbbâ-yı cihân-dârî Ömer Efendi ve Haleb'den ma'zûl mevâlî-i kirâmın mümtâz ü ercümendi Osmân-zâde Ahmed Efendi münâdim ü mücâlis ve Re'îsü'l-küttâb Mehemmed Efendi ve Çavuşbaşı [71a] Ebû-bekir Ağa ve Tezkire-i Evvel İbrâhîm Efendi ve Tezkire-i Sânî es-Seyyid Hâşim Efendi ve sâir müteayyinân-ı erkân ve ba'zı hademe-i Dîvân ve muharrir-i vaḳâyi'-i sûr-ı hıtân olan bu nâçîz-ter-i bendegân dâhil-i meclis olup gâh kâin, gâh ḳâid edâ-yı hidmet-i lâzimeleri ile mütekayyıd iken şeyhü'l-islâm-ı asr, nâdiretü'd-dehr fazîletlü Abdullâh Efendi Hazretleri dahı teşrîf eyleyip taraf-ı yesâr-ı Âsafî'de visâde-i nişîn-i i'tibâr olduklan esnâda dervâze-i sâyebân dâmân-ı serv gibi çîde ve çâr-şeb-i pister-i hâb pîçîde olup evvelâ ziyâfetgede-i amîmü'n-nevâl-i hâḳânîde tebdîlü'ş-şekl li-ecli'l-ekl eyleyen tulumcuyân-ı u'cûbe-heyâkil sakḳâyân-ı kırâbe ber-dûşa müşâkil olduklan hâlde mu'tâd üzere temâşâyiyân ve lu'tbetiyâna ta'yîn-i hudûd u sinûr ve tahliye-i meydân-ı sûr eyledikleri gibi,

Beyt li-câmihî

Naḳâre sanma "düm düm" deyi bî-hûde sadâ eyler
Devâm-ı devletin ister şehenşâh'a duâ eyler

veznince der-akab dübelek-i çengiyân lisânü'l-hâl-i zahme ile duâ-yı devlet-i Pâdişâhî'ye germ-âġâzî ve mûsiḳâr-ı râmiş-gerân serâpâ dehân olup gelû-yı âteşîn-dem-i nây ü surnâya dem-sâzî eylediler.

Ve bir kol çengî dest-efşân-ı meydân-ı sûr ve velvele-i def-i pür-tefleri gulgule-endâz-ı

dâire-i encümen-i sürûr olup niçe rakḳâs-peçegân-ı gazâlâne-cevlân

Mısrâ

-Ki meşk-ı lerziş eyler mevc girdâb-ı sürîninden-

bir mertebe zevk-bahş-ı meclis-i şevk oldular ki,

Li-müellifihî

Kılma lağziş ele ra'şe dile lerze gelir
Hançer-i çeşmini levh-i dile tasvîr etsem.

Bunlar nev-îcâd bâzîçelerden kazzâz ve Acem oyunlan ile sâha-i sûra bast-ı bisât-ı inbisât ve sûrgâhı za'ferânzâr-ı hânde-i neşât eylemişler idi.

Resen-bâzân dahı na'leyn-i çûpîn ile,

Mısrâ

Mûydan ince kılıçtan keskin

Cisr-i Sırât'tan nümûne olan rîsmân üzere mızrâb-ı târ-ı santûr gibi hatve-perdâz ve her bir sâkına bi't-tûli ve'l-arz birer şimşîr-i ser-tîz ilsâk edip menzile bî-bâk ü bî-pervâ âmed ü reft ile hünerler arz eder iken Dûde-i Topçuyân'ı nümûdâr-ı kal'a-i mâr eyleyen ejder-i âteşîn-demden nişân otuz aded tôp-ı ra'd-âvâz-ı bârika-feşânı [71b] birden tarrâka-efken-i dehşet-engîz ve sûr-ı sûn nümûdâr-ı kârzâr-ı harb ü sitîz eyledikleri mübeşşir-i kudûm-ı şâdî-lüzûm-ı Hıdîv-i ma'delet-rüsûm olmağın alkış-ı serhengân-ı tîz-âheng ile merâsim-i terhîb ü istikbâl mürââtından sonra ḳâleb-i kasr-ı adâlet beden-i rûh-ı saltanat olduğu hengâm-ı hayât-bahş-ı sa'd-encâm –ki kabîl-i vakt-ı zuhrdur– taraf-ı hümâyûn-ı Husrev-i bende-nevâzdan Kethüdâ-yı Teberdârân Hüseyin Ağa ve Kahvecibaşı el-Hâc İsmâîl Ağa ve sâir müteayyinân-ı teberdârân-ı Sarây-ı Atîḳ vesâtat-ı hidmetleri ile hüzzâr-ı otağ-ı temâşâ olan havâss-ı mihmânân-ı ziyâfet-gede-i şehriyâr-ı amîmü'l-âlâya tatlu kahve gelip, hattâ bu bende-i ser-efgendenin leb-i hamyâzesi dahı sûret-nümâ-yı âġûş-ı istikbâl olduğu hiss olunmağla bâ-fermân-ı âlî bir fincân kahve ile mahsûdü'l-ehâlî olmak müyesser oldu.

Li-münşiihî

Şimdi dönsün ko ağır kahve ile fincânlar
Îdde yine gelür rıtl-ı girâna devrân.

Bu esnâda rakḳâsân ve resen-bâzânın temâşâsına otağ-ı hümâyûn dervâzeleri küşâde ve mıskala-i nûr-ı nazar-ı şehriyâr-ı bahr ü ber ile şimşîr-i iftihârlan tâb-dâde olmağın git-

tikçe keskin olup mahâretlerin ziyâde eylediler. Hattâ resen-bâza best ü küşâd-ı müjgân-ı temâşâ-yı şehenşâhî gûyâ bâl-i pervâz olup "şâhîn uçurması" ta'bîr olunur bâzî-i mu'tenâlanna âğâz ve perçemini rîsmâna bend edip evc-i müntehâ-yı menzilden hazîz-i mübtedâ-yı kârgâhına değin süzülüp hâlet-nümâ-yı cünbiş-i şeh-bâl-i şehbâz oldu.

Ve iki şimşîr-i âteşîn-yalmânı mîzâna bedel der-dest edip mîzân elinde iken terâzû ile yürüyen yâdigâr-ı u'cûbe-kisvet menzil ile kılıç kaftân götüren berîd-i beşâret gibi rîsmân üzere hatve-senc-i müsâraat olup ve iki kâr-hâne sütûnu miyânında "ecel beşiği" ta'bîr olunan habl-i süst-peyvend üzerinde bî-meded-i mîzân püşt üzere yatıp gâh eli ile tutup, gâh ayağından asılıp, rîsmânı tedrîc ile havâlandınp şol kadar hiddetle salındı ki temâşâsından âsûde-nişînân-ı mihâd-ı arz [72a] olan etfâl-i mevâlîd-i selâsenin benizleri çalındı. Ve şol mertebe bî-bâk arkası üzere yatıp âsâyiş eyledi ki seyr edenler, "Ecel beşiği kendiye râhat döşeği oldu" kıyâs eyleyip, hakkâ ki cânı ile oynayıp cânbâzlık ma'nâsını halka beyân eyledi.

Li-müellifihî

Senin yerin değil ey dil bu kâr-hâne-i aşk
Ki tîg-i cân ile oynar bunun resen-bâzı.

Rakkâsân ve resen-bâzan tayy-ı bisât ve bahşış-ı Vekîl-i Saltanat ile anlar dahı tahsîl-i sermâye-i neşât eyledikleri hılâlde sıbyân-ı hıtân mürûru fermân olunmağın mu'tâd üzere atıyye-i Pâdişâhîden kisve-i gûnâgûn ile lâbis-i cilbâb-ı iftihâr olan iki yüz yetmiş yedi aded sıbyân-ı hıtân mâder ü hâherleri ile güzerân ve rûzân u şebân bir kol çengî ve sâir lu'bet-bâzân haymelerinde şenlik etmeğ ile damâğ-âlây-ı şehd-i hıtân oldular.

[72b Minyatür] [73a Minyatür]

[73b] Yevm-i mezbûrda erbâb-ı hirfetten ancak ... sınıf ashâbı velîme-i sultâniyyeye da'vet ve Dârü'l-hilâfe-i Osmâniyye'de sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn vuḳûunda âdet olan ordu âlâyı resmi üzere her hirfet icrâ-yı san'at ve li-ecli't-teberrük mürâât-ı ḳânûn-ı kadîm edip hediyye-i mûrânelerin serîr-i Hâḳân-ı Süleymân-masîre arz etmeğe şeref-yâb-ı ruhsat olmağın zuhûr-ı izn-i hümâyûn-ı Hudâvendgâr'a çeşm der-râh-ı intizâr olan hiref-i mezkûre Kâğıd-hâne yolundan gelip yeniçeri ağası sâyebânı pîşgâhında cem' olup resm ü râhlan muktezâsınca âlâylann tertîb ve birbirin ta'ḳîb ederek otağ-ı hümâyûnun cânib-i yesânndan güzâr ve ol mevki'-i âlîde ne san'atlan var ise izhâr edip dervâze-i teferrücgâh-ı Sadr-ı a'zamî'ye geldikte kethüdâlan rehvârlanndan nüzûl ve makarr-ı Âsafî'ye "*Sühben ale'l-vechi lâ meşyen ale'l-kademi*" merâsim-i âdâb ile müsûl eyleyip Çavuşbaşı Ağa ve

Kapucular Kethüdâsı Ağa mücevveze ve erkân kürkü ile pîşgâh-ı Destûrî'de kemer-beste-i maḳâm-ı hidmet olmaları ile hedâyâ-yı erbâb-ı hirfeti evvelâ nazargâh-ı Âsafî'de ber-dâşte-i dest-i edeb ve ma'rûz-ı atebe-i hümâyûn-ı Cihân-dârî kılınmasına izn-i âlîlerini taleb eylediklerinde arz edecekleri hediyyelerine nazar-ı nakḳâd-ı Âsaf-ı Alî Şîr-isti'dâd emâret-i kabûl olup şeref-i izne makrûn olduktan sonra maḳâm-ı Sadr-ı sipihr-ihtişâmın taraf-ı yemîninde kemer-beste-i vakfegâh-ı hidmet olan neferât-ı Dûde-i Bevvâbîn hediyyelerin dest-i edeb-peyvest ile ellerinden alıp Ser-bevvâbîn-i şehriyârî Mehemmed Ağa sof ferrâce ve selîmî ve Pîşkeşçi Ağa mürâfakati ile hediyyeleri ḳâimelerini evvelâ arza-i pâygâh-ı hümâyûn, sâniyen şeref-i izn-i ihdâya makrûn oldukta Sûr Emîni Efendi mücevveze ve Kapucular Kethüdâsı Ağa selîmî ile her sınıfın yegân yegân kethüdâları huzûr-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnda ihrâz-ı şeref-i zemîn-bûsî-i Cihân-bânî ile şerefmend ve içlerinden bâzergânbaşı ve bezâstân kethüdâsı ve kuyumcubaşı hil'at-pûş-i i'tibâr ve sâirleri mazhar-ı in'âm-ı Hudâvendgâr olup anlar itmâm-ı merâsim-i mu'tâde edince her sınıfın mehter-hânesi germ-âġâz ve lu'bet-bâzları hüner-perdâz ve rakḳâsları dest-efşân u cilve-sâz olmak şerâyıtı mürâât olunarak sudûr-ı işâret-i mürûr ile her hirfet ashâbı tertîb-i cummâze-i mübâderet ve hirfet-i Safîyyullâh ricâlini pîş-âheng-i katâr-ı müsâraat eylediler.

Evvelâ tâife-i bezrgerân, ya'nî "*Utlubu'r-rızka fî habâya'l-arzı*" mezraa-i meâlinden hirmen hirmen dâne-çîn-i sünbüle-i âmâl olmak ârzûsu ile tohm-efken-i kiştzâr-ı endîşe olan dihḳâniyân-ı zirâat-pîşe,

Beyt

Çüfte-endâz-ı püşt-i gâv-i zemîn

[74a] *Şâh-der-şâh sevr-i çarh-ı berîn*

iki aded fâkıu'l-levn ve dahmü'l-cesed bakara-i mutallâ-şâh-ı zerd-fâma sâik u ḳâid olup havâle-i gâv-şeng-i ikdâm ettikçe zûr-ı gâv-mîş ve pençe-i âhenîn-pîş ile zemîni zîr ü zeber ve yemîn ü yesâra ilḳâ-yı büzûr-ı beşâşet ederek ittihâz-ı meksebde iktifâ-yı eser-i Hazret-i Ebü'l-beşer eyleyip,

Mısrâ

Kime ekmek gerek ise ana lâzım ekmek

zemzemesiyle güzâr eyledi.

Pes ez-ân iki sevr-i kehîlü'l-ayn-ı gazâlâne-tavrın âvîze-i menâkib-i mütehammiletü'l-metâibleri kılınan gerdûne-i gerdûn-nümûn içre libâs-ı âdemiyârîe ile cilveger, mihr-i sipihre benzer bir tıfl-ı zühre-cebîn-i melek-beşere tilâvet-i *Sûre-i Bakara* ve kırâ'et-i âyet-i "*Ve lâ tekrabâ hâzihi'ş-şecereti*"ye iştiġâl ile zânû-nişîn-i âdâb olup

Mısrâ

Burc-ı Sevr'e eyledi tahvîl gûyâ âfitâb.

Vâkıâ pertev-i hüsn-i cemâli iktibâs-ı envâr-ı *Kur'âniyye* ile bir yüzden dahı mütele'li' olmağ ile rakam-keş-i sahîfe-i eser, ya'nî abd-i kemterin hem-seng-i kıt'a-i elmâs bu kıt'a-i güm-kerdesin tezekküre bâis oldu:

Li-müellifihî

Âfet-i hirmen-i sâmânımız olsa ne aceb
Rûstâyî-peçenin hüsn-i cihân-sûzuna bak

Hâsılı görseler ol dilber-i gendüm-gûnu
Gül-i ter derler idi şerm ile burçak burçak.

El-hâsıl hirfet-i mezkûre ashâbı pîşgâh-ı nüḳâve-i sülâle-i Âdem, Şehriyâr-ı a'zam huzûrunda icrâ-yı san'at-ı hirâset sûretinde "*Ed-dünyâ mezraatü'l-âhireti*" haber-i sütûde-eserinin mahsûlünü erbâb-ı tabsıraya lisân-ı hâl ile ifâde vü inhâ ve "*Men zera'a hasade*" mefhûmunu benî-âdeme işâret ü îmâ eyleyip hediyye-i mûrânelerin arza-i pâygâh-ı Pâdişah-ı Süleymân-serîr kıldıklanndan sonra

Mısrâ

Selâm-ı rüstâyî bî-garaz nîst

fehvâsınca bu bahâne ile arz-ı hâl ve murâdlannca makziyyü'l-âmâl olup,

Mısrâ

"Ey nüh felek zi-hûşe-i sun'-i tû dânei"

zemzemesiyle hudâ-hân -ı katâr-ı duâ ve müteveccih-i mihrâb-ı mele'-i a'lâ oldular ve kethüdâ-yı hirfetleri ve on aded pîrân-ı san'atlan simât-ı inâyet-i Hâḳânî'den sîr-mi'de-i elvân-niam-ı lutf u kerem olup ziyâfetgede-i Bihiştî-işrâf-ı Sultânî'de âdem gibi yer buldular.

Sâniyen **tâife-i** tahhânîn Ekinci tâifesine ikinci zümre-i âsiyâbiyân bir gerdûne üzere ibdâ' ettikleri şekl-i müstedîr tâhûnede bîhte-i pervîzen-i tedḳîḳleri olan fikr-i daḳîḳleri muktezâsınca [74b] idâre-i çarh-ı lu'bet-bâzî içün rehvâr-ı kudretlerin it'âb ve çeşm-i temâşâyiyânı gırbâl-i âsyâ gibi vakf-ı gerdiş-i ıztırâb edip, içlerinden

Li-müellifihî

Görmedim ben ol büt-i tahhân gibi sengîn-dili
Âsiyâ-yı dehrde gendim bilelden hâsılı

beytine mâ-sadak niçe dilber-i gendüm-gûn-ı nâzenîn idâre-i âsiyâ-yı sürîn ettikçe niçe ser-geşte vü dil-şikeste

Li-münşiihî

Oldu dil bir âsiyâbî dilberine mübtelâ

Taş basarsam n'ola bağrıma misâl-i âsiyâ

zemzemesini devr usûlüyle maḳâm-ı rehâvîde beste ve hirfet-i mezkûre ashâbı icrâ-yı san'at eyleyerek hediyye-i nâçîzlerin şikeste vü beste huzûr-ı şehriyâr-ı Sikender-serîr-i Kahramânî-nişeste arz eyleyip bu esnâda tehiyye ettikleri şu'bede vü lu'betler çeşm-i temâşâyiyânı vakf-ı gerdiş-i hayret eder iken içlerinden niçesi,

Mısrâ

"Herkesin bir derdi vardır âsiyâbînin de âb"

diyerek arz-ı hâle şitâb ve hurûş-ı seyl-âb-ı atâ-yı Hudâvendgârî ile âsiyâb-ı ümmîdlerin cûy-ı murâd üzere idâre edip kâm-yâb oldular,

Mısrâ

"Murâdım üzre döndürdüm bu çarh-ı keç-revi şimdi"

terânesiyle âġâze-i hamd ü senâ kıldılar.

Zikr olunan ashâb-ı hirfet tevâfuk-ı bidâa-i sınâat münâsebeti ile birbirine mültehik ve yek-dîğer ile umûr-ı dâd usitâdlannda be-hem-beste vü müttefik olmağla ber-mûcib-i defter-i müfredât sekiz çüft bâliş-i zer-târ-ı Burûsî-kâr ve bir sîm gülâbdân u buhûrdan ve bir sîm saġîr tebsi-i sevâd-kâr kethüdâlan yedinden ber-dâşte-i dest-i i'tizâr kılınıp şeyh-i tarîkatleri pîr-i rûşen-zamîr duâ-yı devlet-i Hâḳânî ile dest-küşâ-yı dergâh-ı Samedânî ve kemâl-i şevk u hulûsundan ichâr-ı savt ile muzâri' kılıp hüzzâra dâne-rîz-i te'sîr olmağın,

Mısrâ

Gûyiyâ oldu duâ hirmeni Ok meydânı.

Vâkıâ saġîr ü kebîr ve bernâ vü pîr an samîmi'l-kalb devâm-cû-yı devlet-i Şehriyâr-ı Sikender-nazîr olduklanndan nâşî fıkarât-ı duâ vakfegâhlannda na'ra-i "Âmîn, âmîn" kımme-i kubbe-i eflâki pür-tanîn eylemiştir.

Bunlar edâ-yı merâsim-i ubûdiyyet ve izhâr-ı meserret ettiklerine müteâkiben sâlisen şirzime-i habbâzîn [75a] hirfet-i mezkûreye "yamak" nâmı ile pey-rev ü ilhâk olan nân-fürûşân dahı nân ü nemeki ile perverde olduklan Pâdişâh-ı mün'imin meclis-i hâssu'l-hâss-ı azîzü'l-menâl-i saâdet-ihtisâslannda şenlik etmek hevesiyle bir şahs-ı har-süvâr-ı

vâj-gûn-nişesti muhtesib hey'etinde kola bindirip, bâlâ-yı istîhâline hasîrdan câme ve fark-ı isti'dâdına rîsmândan bâfte imâme geydirip ve gerdûne üzere perdâhte destgâh-ı sâhteden gûyâ bir nân-fürûşun eksiğini tutmağla indirip halka-i la'net gibi başına tahta küleh geçirdiler. Bundan mâadâ niçe niçe şu'bede vü lu'bet irâetiyle izhâr-ı meserret ve bir kaç nerm-ten dilber-i nâzük-bedenin âteş-i ruhsâre-i tabnâki ile iş'âl-i tennûr-ı derûn-ı erbâb-ı hasret eyleyip,

Beyt li-münşiihî

Furun gi'bi ne aceb nâr-ı aşka yansak biz
Görünce ol büt-i habbâzı aldık etmeğimiz

terânesiyle herkes muşt-zen-i hamîr-i mâye-i aşk olup sînelerin kûfte-i darabât-ı şevk eylediler.

Ve zikr olunan etmekçi tâifeleri birer vukiyye iki sîm şam'dân ve yüz yiğirmi dirhem iki mikrâz ve her biri dörder yüz kırk beşer dirhem iki sîm tebsi ve yüz doksan dirhem gülâbdân u buhurdân hediyyelerini arza-i huzûr-ı hümâyun kıldılar ve câize-i hüsn-i kabûl-i Hüsrevânîden vâyedâr-ı nisâb-ı nasîb oldular. [75b Minyatür] [76a Minyatür]

[76b] Ba'dehû tâife-i kassâbîn pîşgâhlannda bir reme-i bere vü gûsfendi talîa-i âlây-ı dil-pesend eyleyip şâhların nakş u nigâr-ı zer-kâr ile tozlu kemâna ve her birini ta'lîḳ-ı otâka-i hurşîd-i eşi''a-i zerrîn-târ ile Hamel-i âsümâna döndürüp, bir sürü bere-i yek-sâlenin kimini sîm hançer ü zerrîn kemer ile ârâste ve câme-i zer-beft-i pür-zîver ile sıbyân-ı hitân gibi pîrâste eyleyip her biri koyunda besleyecek bir tıfl-ı şûh-endâm-ı hûnî-nigâha döndü ki,

Mısrâ

Hançerinden kan tamar ağzında ammâ bûy-ı şîr

ve kimini dahı rikâb u zîn ve dîbâ zîn-pûş ile Burâk-ı Huld-ı berîn gibi bir mertebe tezyîn eylediler ki ta'tîm-i dahâyâ ile Sırât-ı Mahşer'de rükûb içün tehyie-i matâyâ eyleyenlerin şevk u safâdan şimdiden ayaklan yere basmaz olup, şubânân-ı pûstîn-kabânın her biri ters kürk ile hey'et-nümâ-yı gürg olup ney-enbân-ı mühîbü's-sadâlan reme-i ağnâmın hem-âheng-i sadâ-yı hâlet-fermâlan oldukça zamân-ı adâlet-i Pâdişâhîde kurd ile koyun birbirinin pâ-dâşı, belki süd karındaşı olduğunu iş'âr eyledi.

Ve içlerinden bir niçe kehîlü'l-ayn-ı müessir-nigâh dîde-dûz-ı cânib-i şeh-zâdegân-ı âlî-câh olup gûyâ lisân-ı hâl ile:

Li-müellifihî

Ben bir nigâh-ı şefkate lâyık değil miyim
Kurbânın olduğum sana âşık değil miyim

mefhûmunu söyler ve çeşm-i bismil gibi hayrân hayrân nigâh-ı hasret eyler idiği meşhûd olmağın bir kaçı iltifât-ı Hüsrev-i merhamet-şiâr ile nâzende-hırâm-ı çerâgâh-i imtiyâz u iftihâr oldular.

Bunların akabında saf-keşîde niçe cüvân-merdân-ı ber-güzîde libâs-ı levendâne ve cilve-i mestâne ve peyker-i bektâşiyâne ile

Mısrâ

Bak ol yeşil mukaddeme ol kırmızı fese

mısrâın inşâd ederek güzâr ve içlerinden bir cüvân-ı hûnî âvîhte-i a'nâk-ı sütûr olan taht-ı revân üzerinde tertîb-i dükkân ve niçe kurbâniyân-ı kınnâre-i hasretin laht-ı ciğerlerin âvîze-i çengâl-i müjgân eyleyip sâtûr-ı sîne-şigâf-ı gamzesini sûde-i fesân-ı istiğnâ ve nakd-ı cân der-kef müşteriyân-ı visâline

Mısrâ

Gâh gerden gâh pehlû gösterip

der-kâr-ı bey' ü şirâ olarak

Li-müellifihî

Ahsente tîz-destî-i kassâb-ı çeşmine
Sâtûru zahmını dil-i mezbûh duymadı.

Kassâbân-ı ganem bu vech ile tertîb-i âlây-ı dil-küşâ ve arz-ı esbâb-ı zevk u safâ eylediklerinden sonra kethüdâları vesâtatı ile üç yüz altmış sekiz dirhem bir sîm legen ve iki yüz otuz üç dirhem sîm ibrîḳ ve yüz dirhem bir sîm maşraba ve yüz otuz altı dirhem sîm buhûrdân ve altmış yedi dirhem gülâbdân ve bin üç yüz altı dirhem bir sîm sînî ber-vetîre-i mu'tâde zemîn-i dırâata nihâde kıldıklarından sonra, kassâbân-ı ağnâma mülhak sığır kassâbları dahı öküz boynuzu âlây bağlayıp yemîn ü yesâra bel bel bakar niçe gâv-mîşân-ı mühîbü'l-manzarı gâv-şeng-i ikdâm ile tîz-kâm ve zîn ü rikâb ile hem-şekl-i tevsen-i aşkar-endâm eyleyip meserret-bahş-ı nüzzâr oldukları akabında piyâde vü süvâr mevzûnkadân-ı dil-keş-reftân yemîn ü yesâr-ı reh-güzâr hıyâbanzâra döndürdüler. Ve Ûc bin el-Anak-ı [77a] mevhûmu'l-vücûdun timsâl-i şuhûdîsi bir âdem-i yâbânî tasvîri ile tedhîş-i temâşâyiyân eylediler ki tennûre-i dervîşân gibi bir pûşîde-i rengâreng-i hayme-gûn içinde şeyh-i yâbân-ı mezkûrun ḳâmeti gûyâ bir sütûn idi. Üzerinde zî-rûha benzer bir tasvîr-i

mâde vü ner ve timsâl-i zen ü şevher ve niçe u'cûbe-suver ve mutallâ-câme ve şeb-külâh ber-ser kukla kıyâfetli sıbyân ile bâzîçeler gösterip pûşîdeyi perde-i hayâl-bâzdan hoş-nümâ-ter eylediler. Ve âyîn-i mu'tâd üzere dest-âvîz-i nâ-çîz eyleyip iki yüz seksen üç dirhem bir sîm gülâbdân u buhurdân ve seksen bir dirhem bir şam'dân ve dört yüz yedi dirhem leğen ve ibrîḳ ve yüz yiğirmi üç dirhem bir âb-dest ibrîḳı bin otuz yedi dirhem bir sînî-i sîmîn üzere mevzû' ve dergâh-ı Süleymân-bârgâh-ı Pâdişâhî'ye merfû' kıldılar.

Avâtıf-ı aliyye-i Pâdişâhî'den hıref-i mezkûre kethüdâları mazhar-ı in'âm oldukları ve defter-i müfredât üzere hediyyelerin ma'rûz-ı atebe-i Pâdişâh-ı heft-kişver kıldıkları esnâda zümre-i aş-pezân u kebâbiyân dahı dünbâle-i dü nerm-pehlûyân-ı kassâbân olup dil-berân-ı âteşîn-ruhsân ciğer-i uşşâk-ı giryân ü nâlânı sîḫ-i müjgânında biryân ederek güzerân oldukta germ-iştihâyân-ı ni'met-i vuslat

Mısrâ

"Hiç olmazsa söğüş bârî çıkar hissemize"

terânesiyle

Li-müellifihî

"Kebâb-ı nâzük-i dil âteş-i hemvâr mî-hâhed
Ber-efken ez-izâr-ı hod niḳâb âheste âheste"

diyerek âheng-i niyâz-ı pür-sûz u güdâz eyledikçe anlar dahı germî-i bâzâr-ı nâzlarına bâis olacak muâmele-i müşterî-nevâz ile piyâza başlayarak nukl-i meclis-i nakl olmağa sezâ pîrâye-bahş-ı süfre-i elvân-niam-ı bezmgâh-ı sûr-ı safâ oldular ve mu'tâd üzere yüz elli dirhem bir sîm maşraba ve yüz elli dirhem bir sîm kahve ibrîḳı ve mecmûu yedi yüz dirhem iki leğen ve iki ibrîḳ hediyyelerin dest-dâde-i hademe-i bârgâh-ı hümâyûn eylediler.

Ba'dehû hirfet-i sellâhân erbâbı dahı ter-destî-i sınâatları ile devâbb-ı müzbûhayı tahrîk-i minfaha-i şifâh birle sûret-nümâ-yı istisḳâ-yı daky eyleyip temyîz-i kışr u lübb ile cülûd-ı en'âmı safahât-ı nüsha-i teşrîhe döndürüp arz-ı tetabbüb eylediler.

Tâife-i debbâğîn Ve debbâğân-ı çîre-dest dahı dest-kârî-i hirfetlerin icrâ ve her biri mükemmel mehter-hâne ve rakḳâsân-ı çâpük-cevlân âğâz-ı lu'bet ü terâne ve niçe heyâkil-i acîbe ile şâdî-bahş-ı meclis-i sûr-ı şâhâne olup zikr olunan iki hırfet ashâbı beş yüz dirhem bir sîm legen ibrîḳ ve bin dirhem bir sînî ve iki yüz yetmiş beş dirhem sîm şam'dân ve yiğirmi üç aded muhtelifetü'l-elvân sahtiyân arz-ı atebe-i mülûkâne eyleyip icrâ-yı resm ü âyîn eylediler. [77b Minyatür] [78a Minyatür]

Ba'dehû tâife-i şemmâîn [78b] metâli'-i cem'iyyetlerinde mûmdan nerm ve şem'den germ bir âlây şu'le-rûyân-ı kâfûr-gerden-i tâbende-izânın şam'dân-ı kef-i sîmînlerinde tâbân birer şem'-i kâfûrî mânend-i nahl-i sûrî hâlet-nümâ-yı *"nûrun alâ nûr"* eyleyip ravza-i zâtü'n-nazra-i manzara-i Hüdâvend-i âlî-hazrede ol lâle-izârân-ı gül-ruhsâr çerâgân-ı gülşen pertevin izhâr eylediler. Ve sandûka-i taht-ı revânı fânûs-ı çerâğ-ı hüsn ü ân eyleyen bir nâzende-i fürûzende-cemâlin şemine pervâne ve hidmetine mum olup, îḳâd ettikleri şümû'-ı tâbân ol bedr-i münîrin etrâfını mevâḳıu'n-nücûma döndürdüler. Cüvân-ı sandûka-nişîn çîre-destî-i nezâket ile ber-ḳâide icrâ-yı san'at ve şevâhid-i zevk u safâyı mum ile sûra da'vet eyleyerek güzâr ve sâir neferât-ı hirfetleri

Li-müellifihî

"Ol şem'im olup encümen-efrûz-ı raḳîbân
Dil sûz-ı fırâk ile bu şeb aldı fitili"

zemzemesiyle ana kafâdâr olup mükemmel mehter-hâne vü rakḳâsân ve heyâkil-i udhûke-pîrâ ve lu'betiyân-ı hande-fermâ ile şevk-engîz-i havâtır-ı nezzâregiyan ve neşât-efzâ-yı derûn-ı temâşâyiyân oldular ve niçe şumû'-ı mutallâ ve buhûr-ı bûyâ ile müzeyyen, mecmûu üç vukıyye bir sîm şam'dan ve mikrâz ihdâsı ile râtibe-i hüsn-i kabûl-i i'tiyâz eylediler.

Tâife-i berberân

Beyt

Âbr-ûy-ı dûde-i Selmân-ı Pâk
Çeşmi satl-ı berber-âsâ girye-nâk

bir pîr-i rîş-sefîd kendilere pîşvâ ve pîrân-ı san'atlarını anın isrine iktifâ ettirip huzûr-ı hümâyünda

Mısrâ

Baş açıp hayr-ı duâdan sonra

gerdûne üzere îcâd ettikleri âb-gîne dükkânı sûret-nümâ-yı mînâ-yı perî eyleyip, içinde

Beyt

San'atı ol nigâh-ı fitne-hurâş
Tîg-i Mirrîh'ten etmişti tırâş

[79a] mazmûnu nigâşte-i şimşîr-i ebruvân ve süveydâ-yı derûn-ı ser-bürehnegân-ı aşk u cünûn üstüre-i gamzesinin seng-i fesânı olan bir ser-âmed cüvân,

Li-müellifihî

Ser-tıraşım sığayup nâz ile sîmîn bileğin
Müşterîsiyle gelip bir yere verdi dileğin

tıbkınca târ-ı firâk-bürîde-i mikrâz âğûş-ı teânuk u telâḳî ettikçe engüşt-i hayretin şâne-i gîsûy-hâlet eyleyen reh-nişînân-ı kûçe-i mihnet

Beyt li-müellifihî

"Ol berbere uşşâk tıraş olmağa üştü
Gör sen de gönül kayd-ı serin iş başa düştü"

neşîdesiyle dem-sâz-ı râmişgerân-ı nağme-perdâz oldular. Ve mu'tâd üzere beş yüz dirhem bir sîm leğen ve iki yüz dirhem bir satl-ı sîmîn ve iki yüz dirhem bir tebsi ve bir sırmalı güğez boğça ve bir münakkaş u zer-târ berber pîşkîri Emîn-i Sûr ve kethudâları yedi ile südde-i kasr-ı adâlete ithâf eyleyip muḳâbelesinde nâil-i eltâf u a'tâf-ı şehriyâr-ı İskender-evsâf oldular ve mükemmel mehter-hâneler ve niçe mühîb sûretler ve dürlü dürlü lu'betler arz ederek âlây gösterdiler. [79b Minyatür] [80a Minyatür]

Tâife-i serrâcân [80b] Pes ez-ân tâife-i serrâcân nat'-ı şatranc-ı sürûr olan meydân-ı sûrda piyâde ve atluların tertîb ve sûret-i fîl üzerinde ihdâs ettikleri kasr-ı pür-zîb içinde bir tıfl-ı necîb san'at göstererek açmazdan bir şâhâne mansûbe-i garîb gösterdi ve kethüdâ-yı sâhte-vaḳârları bir eşheb-i sîmîn-zîn-i mutallâ-rikâba süvâr ve tirşe vü kâğıddan masnû' şeb-külâh ve teber ü gürz ü şeşper ile otuz kadar etfâl-i mühîbü'l-manzar şâtır-ı zerrîn-kemer ve peyk-i murassa'-efser maḳâmında güzer eyleyip kendilere kafâdâr olan heyâkil-i dîvden gürîz ile "kuskuna kuvvet, kamçıya bereket" deyi kaçıp giderek ve içlerinde gülçehre bir cüvân dahı taht-ı revân üzere pîrâye-i dükkân olup aks-endâzî-i kâkül-i müşgînmûy ile edâyim-i zemîne nakş-ı zer-dûz-ı melâhat resm ederek geçtikçe cünbiş-i kümeyt-i işvesin görenler,

Li-münşiihî

Cevlân-ı rahşını gör o serrâc-ı âfetin
N'ola kolanı gevşese ehl-i muhabbetin

mazmûnuna dâir niçe sözler söylediler,

Li-müellifihî

Ol meh-i serrâca mihr-i âlem-ârâ benzemez

Benzerem derse eğer hüsnüyle hâşâ benzemez

maḳâlini edâ eylediler.

Pes ez-ân kelle-pezân gerdûne üzere bir kânûn-ı sûzan fürûzân eyleyip bir dilber-i siyeh-çerde sâk-ı sîmînini teşmîr-kerde-i icrâ-yı destkâr-ı san'at ve gürisne-dilân-ı hasreti

Mısrâ

Temâm-ı lezzet-i âlem miyân-ı pâçe-i ûst

çaştgâhından sîr-çeşm-i suhtû-yı vuslat eyledikleri nezzâregiyân-ı reh-nişînin dehân-ı hayretlerini kelle-i gûsfend-i bismil-kerde gibi vakf-ı hande-i dendân-nümâ-yı beşâşet eylediler.

Ve bir gerdûne üzere bir cüvân-ı tâze-rû ve bir duhter-i nâzük-hû raks ederek güzâr ve bu esnâda hasbe'l-âde altı yüz dirhem bir sîm leğen ve ibrîḳ ve yüz elli dirhem bir sîm şam'dân ve beş yüz dirhem sîm-i sâftan masnû' bir kemer-i raht ve yüz beş dirhem sîm gülâbdân ve yüz dirhem iki aded şükûfe bardağı ve beş yüz dirhem bir tebsi hediyyelerin mevzû'-ı pîş-gâh-ı devlet-destgâh-ı Şehriyâr-ı İskender-vaḳâr eylediler.

Tâife-i bedestân-ı atîḳ u cedîd Dîbâce-i risâle-i cem'iyyetleri olan sutûr-ı sunûf-ı süvârîlerin tezhîb-kerde-i libâs-ı kalem-kârî-i îd eyleyip bir fîl sûreti üzere mesâbe-i fass-ı nigîn bir kubbe-i kasr-ı dil-nişîn ibdâ' ve kûşe-i müttekâ-yı müzerkeş-visâdesinde libâs-ı Acemâne ile bir püser-i hûb-liḳâ ve altı aded mashara vü mukallid A'câm sûretinde rakḳâsân-ı hâtır-küşâ ihtirâ' eylemişler idi. Ve dellâlân-ı kâle ber-dûş ecnâs-ı akmışa ile şûr-engîz-i bâzargâh-ı sürûş olup verâlannda bir taht-ı revân-ı mînâ-kân zer ü zîverle ârâste ve nevâdir-i cevâhir-i zevâhir ile pîrâste kılmışlar idi. Şîrâze-bend-i cem'iyyetleri olan kethüdâlan destâr-ı perîşânî ile huzûr-ı Sadr-ı a'zamîde lâbis-i hil'at-i kâmrânî olup nâil-i şeref-i [81a] zemîn-bûsî-i Husrevâne oldu ve vetîre-i meslûke üzere on üç aded zümürrüd vasatiyyü'l-kıt'a ve hurda elmâslar ile pîrâste iki paftalı murassa' u musanna' bir mücevher kuşak ve iki aded şeş-hâne fağfûrî kâse ve hoş-âb tabağı ve üçer donluk atlas ve Hatâyî ve üç donluk mâhûd çuka hediyyelerini arza-i nazargâh-ı i'tibâr-ı Şehriyârî eyleyip esnâf-ı sâlifetü'l-evsâfın kethüdâlan ve on aded ihtiyârlan müsâfir çergesinde simât-ı pâdişâhîden nevâle-çeş-i ni'met-i inbisât oldu.

Tetimme-i vaḳâyi'-i yevm-i mezbûr

Yevm-i mezbûrda ordu alayından bu mikdâr ile iktifâ olunup meydân-ı sûrda halîde kılınan otuz altı zirâ' sütûn-ı mevzûn üzerine çil akçe ile memlû bir sîm maşraba vaz' olunmak bâbında irâde-i aliyye-i hümâyûn sudûr ve der-hâl yüz otuz guruşluk çil akçe ile

dolu yüz on dirhem gümüşten masnû' bi maşraba âverde-i huzûr-ı Cenâb-ı Sadru's-sudûr oldu. Lâkin bâlâ-yı sütûn-ı ser der-semâya el ermek değil kemend-i endîşe nâ-resâ olmağın nâ-çâr iskele kurulmak karâr-dâde ve anın dahı üç günden mukaddem husûlü hâric-i uhde-i iktidâr-ı amele vü neccâr olduğu ifade ve zarûrî ta'biye-i edevât-ı şurû' için Tersâne üsârâsı âmâde olunmuş iken te'yîd-i İlâhî münfiz-i fermân-ı pâdişâhî olup içlerinden ser der-ağlâl ve pây der-zincîr giriftâr-ı gull-i züll bir derdmend esîr: "Eger bu teşne-leb-i bâdiye-i züll ü hevân olan abd-i nâ-tüvâna lûle-i kalem-i inâyet-rakam-ı Âsaf-ı merâhim-şiyem reşha-pâş-ı merhamet olup ıtkıma bâdî ve sahîfe-i arz-ı hâlime rakam-keş-i hatt-ı âzâdî olursa iskele tekellüfü olmadın ve habl-i hayl ü âlât-ı amele teşebbüse hâcet kalmadın

Li-müellifihî

Su içmek gibi gelmez eylemek fermânını icrâ;

miyân-bendim olan kemerimi kemend ve bu gün maşrabayı bâlâ-yı sütûna bend edip hem bu dil-mürde-i belâ kayd-ı esrden rehâ ile hayât-ı tâze bulur ve hem nutk-ı hümâyûn rûh bulmuş olur" dediği Tersâne Emîni vesâtatı ile kar'-ı sem'-i Âsafî etmeğin esîr-i mezbûr ihzâr olunup bu müddeâ-yı düşvâr tekrâr tercümânlar takrîri ile lisânından kuruta-i mesâmi'-i hüzzâr oldukta Vezîr-i atûf u şefîk ıtkın da'vâsın isbâta ta'lîk ve vesîka-i halâsın tenmîk-ı fermânî ile va'd-i karînü'l-incâzın tevsîk buyurduklannda der-hâl miyân-bendi olan iki tiftik zünnânnı fekk edip birini kendiyi zabt edecek mertedebe miyânından sütûna rabt ve birini dahı dest-i kudreti yetiştiği mahalden bend ve sütünu bu vech ile der-kemend edip, sâid-i saht-gîrinin birini bâlâdaki zünnâra ve birini sütûna sanp var kuvvetin bâzûya getirip, kendiyi ol mahalle is'âd ü irkâ ve tahtındaki kemendi yine fekk ve bâlâya rabt ve ana teşebbüs ile isti'lâ ederek sütûnu miyân-ı şâhid-i mevzûn gibi der-kinâr ve aşak-ı pîçân dîvâra ve efî eşcâra sarmaşup [81b] çıktığı gibi refte refte bâlâsına çıkıp hayret-bahş-ı nüzzâr oldu. Mukaddem âmâde ve ceyb-i kitmânına nihâde eylediği rîsmân-ı bârîkin bir tarafını zirve-i sütûndan zemîne atıp ve bir cânibini eli ile muhkem tutup bün-nişînân-ı sütûn maşrabayı rîsmâna âvîzan ve nûr-ı duâ gibi zemînden âsümâna revân eylediler. Maşraba destine resîde oldukta leb-i ta'zîm ile bûsîde ve kumrî-i serv-nişîn gibi peyvend-i sütûn-ı hâlîde eyleyip yine vetîre-i sâbıka ile zemîne nâzil ve iki sâatte murâdına vâsıl oldu.

Li-müellifihî

Miyân-ı sûrgâha bir sütûn gars oldu bâ-fermân
Fezâ-yı gülşene döndürdü kad çektikte çün şimşâd
Çil akçayla dolu üstüne sîmîn maşraba kondu
Gümüş Suyu'n terâzûya çıkardı sanki bir üstâd

müeddâsınca edâ-yı hidmet ile da'vâsın isbât ve tecdîd-i berât-ı hayât eyleyip huzûr-ı Sadr-ı kerîmde bir kabza altın inzımâmı ile hücceti yedine teslîm ve min ba'd kayd-ı esr-den âzâd olunduğu kendiye tefhîm olundukta bilâ tevakkuf incâz-ı va'd ü îfâ-yı ahd olun-ması ile âyîne-i hâtırından gerd-i keder ve gubâr-ı elem zâil olduğu gibi mıskala-i şevket-i İslâmiyye mir'ât-ı kalbinden dahı jengâr-ı kasvet-i küfr ü inkân safvet-i tasdîḳ u ikrâra tebdîl eyleyip müşâhede-i cemâl-i hidâyet ile nâil-i tevfîḳ-ı Rabb-i cemîl olmağın hod be-hod ref'-i sebbâbe-i işâret ve lisân-ı tercümân ile istid'â-yı telḳîn-i kelime-i şehâdet eyledi. Kanâriye-i Firengî gibi dem-keş-i küfr ü dalâl olan tâir-i la'în-minḳâr zebân-ı ḳâl ü hâli tûtî-i şîrîn-maḳâl misâli nağme-senc-i kelime-i "*Lâ-ilâhe illa'llâh*" ve şekker-çeş-i fıkra-i celîle-i "*Muhammedün rasûlu'llâh*" oldu.

El-hamdü li'llâhi'llezi hedânâ ve hedâhu alâ dîni'l-islâmi ve cealenâ min ümmeti Muhammedin aleyhi efdali't-tehâyâ ve's-selâm.

Mühtedî-i mezbûr arakıyye-i tersâyiyânesin zemîne efkende ve ser-i devletmendin şi-âr-ı İslâmiyân olan mutallâ destâr ile zîbende eyledikte gûyâ sürûrundan takyesini endâh-te-i evc-i tâk-ı âsümân ve küngüre-i tâc-ı ibtihâcın resîde-i fark-ı Farkadân eylediği man-zûr-ı Düstûrî olup bu ni'met-i celîle-i pür-meymenetin sadaka-i şükrânesi içün dîn-i Ah-medî aşkına doksan akçe yevmiyye ile bir kalyon reîsliği ihsân ve anlara mahsûs bir kat libâs-ı girân-bahâ ilbâsı fermân buyurup, boyunca lutf-ı firâvândan sonra icrâ-yı sünnet-i Muhammediyye içün hayme-i hitâna revân olup sâir sıbyân-ı Müslimîn ile maslahat-ı hatn tamâmında seyr-i esbâb-ı sürûr ve ilbâs-ı esvâb-ı hubûr etmeğin anda dahı bir gûne külâh-endâz-ı şevk-ı nâ-mahsûr oldu.

Yevm-i mezbûrda "*it'âmün fî yevmin zâ mesgabeh, yetîmen zâ makrebeh, ev miskî-nen zâ metrebeh*" kerîmesine mazhar olan şehriyâr-ı felek-mertebe nâil-i sevâb-ı "*fekkü rakabe*" olmak dahı müyesser oldu.

Bundan akdem miyân-ı meydânda Tersâneli tarafından birbiri hizâsında ahşâbdan iki suffa kurulup Tersâne lîmânına tanzîr ve birinden birine hibâl-i vesîḳalar bağlanıp üzerin-den kadden on zirâ' mükemmel esliha vü âlât [82a] ve cebehâne vü mühimmât ile bâd-bân-küşâ kalyonlar tesyîr olunmak üzere âmâde vü müheyyâ ve nâhudâlan müterassıd-ı işâret-i Hazret-i fermân-fermâ idi. Ol vaktte imâle-i sükkân-ı ruhsat zuhûru ile kalyonlarda ceng bayraklan açılıp biribirini merdâne meydân-ı kârzâra da'vet içün gûyâ dest-cünbân-ı işâret oldular ve haber toplan atılıp yek-dîğere lehîb-i mühîb-i bevânk-ı medâfi' ü benâdık birle sâika-bâr-ı dehşet olarak sadâ-yı haşyet-fermâ-yı kerre-nây-ı Firengî-edâ ile ceng-i harbîye âgâz kıldılar. Biribirine muḳâbele kasdı ile yürüyüp, lunbarlann dehân-ı ejder gibi açıp ve ağzından şerâreler saçıp muḳâteleye başladılar ve sefîne-i âteş gibi biribirine çatıp edevât-ı nâriyye ile askerlerin haşladılar. Bir cânibden bir cânibe şinâver-i deryâ-yı havâ

olup gelip gittiler ve seren sırıkların mîzân-ı resen-bâza döndürüp rîsmân üzre bî-pervâ cevlân ile cânbâz sıfatın icrâ ettiler. Resen üzre deryâda sibâhat eder gibi seyr ü devr ü seyâhat etmeleri gerdiş-i çeşm-i temâşâyiyânı fülk-i girdâb-üftâde gibi garka-i emvâc-ı hayret eyleyip cengden sonra lîmânlarına ricat eylediler.

Li-müellifihî

İp üzre ber-havâ kalyonlar etti çün resen-bâzân
Niçe bâzîçedir kim hayrette kaldı bende vü âzâd

Bu esnâda yine câ be-câ cânbâz ve perendebâzlar ve sâzlar izhâr-ı meserrette bî-direng ve mehter-hâneler sîr-âheng eylediler.

Cânbâzlar tayy-ı bisât eyleyip yerlerine Bagçevânoğlu KMolu gelip tarh-endâz-ı hadâyık-ı inbisât u neşât oldular.

Anların akabında otağ-ı hümâyûn pîşgâhında bast-ı ferş-i çemen-gûn olunup yüz kadar güzîde hânende ve müntehab sâzendeler biribirine dem-sâz ü hem-âvâz olarak mûsikî faslına âgâz eylediler. Ve hânendebaşılık ile sâzende-i ḳânûn-ı iftihâr olan Hasan Çelebî tutî-i la'lîn-minḳâr gibi şîrîn-sadâlık ve şekker-hâlık eyleyip maḳâm-ı râstta kıyâm ve hânendegâna ta'yîn-i usûl u telḳîn-i maḳâm ederek sadâ-yı dil-keş-nevâların resîde-i evc-i âsümân ve nağme-i Acemânelerin velvele-endâz-ı memleket-i Irâk u Isfahân eylediler. Ve bu faḳîrin bâ-fernân sûr-ı hümâyûn vasfını mütezammın inşâd ettiği şarkıyı Ser-hânendegân Hasan Çelebi me'mûren maḳâm-ı beyâtîde beste etmeğin ol meclis-i âlîde sadâ-yı dâvûdî ile makta'-ı manzûme-i sürûd eylemeleri ile bu mahalle tahrîri fermân buyurulmağın nây-ı kalem terâne-rîz-i rakam olmak çesbân görüldü.

Li-münşiihî

Yine âlem şeref-i sûr ile mesrûr oldu
Gülelim oynayalım sûr-ı hümâyûndur bu

Sûrunun dâiresi dâire-i sûr oldu
Gülelim oynayalım sûr-ı hümâyûndur bu

Pür olup kaşı kemânlar ile Okmeydânı
Kirişi çok başı pek hûblar almış anı

Biz de raksa getirip tıfl-ı dil-i handânı
Gülelim oynayalım sûr-ı hümâyûndur bu

Devletinde şeh-i Cem-kevkebe Ahmed Hân'ın
Bahtı açıldı yüzü güldü bütün dünyânın

Verelim hükmünü bu sûr-ı sürûr-efzânın
Gülelim oynayalım sûr-ı hümâyûndur bu

Mutribâ sâzını al nağmeni şehnâz eyle
[82b] *Sâkıyâ bâde getir va'dini incâz eyle*

Vehbiyâ tâzece şarḳîlara âğâz eyle
Gülelim oynayalım sûr-ı hümâyûndur bu

terânesiyle hânendeler nağme-i karâr verdikleri akabında Mısır'dan gelen Hâcî şâhin-nâm müş'abid-i sâlifü'z-zikr-i sihr-âyînin kendi ve refīḳi Hâcı Mehemmed-nâm bir müteharrik-endâm siyeh-çerde Arab dil-beri arz-ı hünerverî eyleyip eyyâm-ı sâbıkada icrâ ettikleri sanâyii icrâdan sonra bir Arab'ın ketfeynini pâye-i süllem gibi mavtî-i kadem ve depesine çıkıp püşte-i ser-i sevdâ-zedesine kubbelerde alem misâli meşhûd-ı âlem olduğundan mâ-adâ refīḳinin başında bir ayağ üzre kıyâm ve pây-ı dîğerini eli ile ağzına mümâss edip itli-sâm eyledi ve püşt-i zemînde olmayacak mertebe raks u perendeleri icrâ ve pây-ı pergâr-sîmâlan pâdâşının merkez-i hâkku'l-vasat-ı ser ü dûşunda iken arkasına doğru eğilip başı zemîne mâlîde ve miyân-ı akdâm-ı refīḳine resîde olup cevlân ettikçe bâzîçe-i gûy u çev-gân hey'eti nümâyân oldu.

Ba'dehû başına bir niçe kûze-i memlû ve biribiri üzerine hum u sebû koyup bî-taab cevlân ve bâzî-i gûnâgûn ile cihânı hayrân eyledi.

Ve iki zirâ' mikdân bir mîl-i âhenîn ve üstünde çâr-kûşe bir şekl-i çelîpâ-yı çûpîn, her kûşesinde bir kûze-i memlû-yı Mısrî ile mühr-i Süleymân'a dönüp mesâbe-i efser zîb-i ser ve bu hâl ile refīḳinin başı üzerinde bâtî vü serî' cilveler eyleyip, bir kûzesi üftân ve bir katresi rîzân olmadın pîş ü pesine eğilip kef-i desti zemîne mâlîde ve yine dûş-ı refīḳine çıkıp kad-keşîde olur idi.

Li-münşiihî

Alıp başına dûşuna sebûlar kûzeler humlar
Hezârân gûne lu'bet-bâzlıklar eyledi îcâd.

Ve dört şimşîri tûlânî be-hem-beste ve birinin nevk-i ser-tîzini şimşîr-i âharın kab-zasına peyveste eyleyip tîğ-ı çârümînin üçünü miyân-ı ebruvânına ilsâk ve ol cüvân-ı çâr-ebrû iki kat revnak bağlayıp âheste vü çâpük reftâr ile kendin bir gûne şöhre-i âfâk eyledi ki sû be-sû çâr-çeşm-i temâşâ olan erbâb-ı ârzû,

Mısrâ

"Çâr-ebrû gördük ammâ heşt-ebrû görmedik"

deyi çâr-darb abdâllar gibi ser-fürû-sâz-ı teslîm ve "Eyvallâh"-gû oldular.

Ve ol çâr şimşîr-i be-hem-peyvesti kemer-bend-i miyân-ı hûbân olacak kadar yalmânı iç tarafında bir dâire-i zîḳ, gâh bu çenberi zemînden iki zirâ' bâlâ bir rîsmâna ta'lîḳ eyleyip bî-meded-i refîḳ dûrdan pertâb ve zihgîrden tîr geçer gibi güzâr ü şitâb ederdi ve gâh refîḳinin başında iken cânib-i zahnna eğilip zemîndeki çenberden geçerdi.

Ve kendi başı üzerine bir tüvânâ Arab'ı diâme gibi iḳâme edip kendi dahı şâgirdinin başında mesâbe-i imâme olup zîrdeki Arab bu kadar haml-i saḳîl ile gezer ve kendi kûh-ı Elbürz kadar bâr-ı girânı var iken şâgirdinin başında raks u cilve ile temâyül-i cânibeyn eyler idi.

Ve sâye-vâr kendiye kafâ-dâr olan refîḳinin başına bir çenberi halka-i la'net gibi geçirip kemer-bend-misâl miyânına indirdi ve kendi dahı yine âhar refîḳinin başına binip arkası cânibine eğilip ayaklan pây-ı pergâr gibi zîrinde olan Arab'ın merkez-i ser-i bî-mağzından ayrılmadın [83a] zemîndeki refîḳinin miyân-bendi olan çenberin nîme-i hâliyesinden geçip ikisi birden rahm-ı mâderden tev'emân gibi bir çenberden çıktılar ve çarh-ı şu'bede-kâra ne çenberden hallâc olduğunu bildirdiler.

Ve bir sütûnun üzerine her birinin miyânesi birer zirâ' üç aded fülke-i hayme gibi tablalar geçirip üç şerefeli menâreye mümâsil ve her tablanın üzerinde dörder beşer kûze-i Mısrî'yi kandîl-i menâra müşâkil eyleyip cümlesini ser ü dûş u engüşt ü püştünde gezdirip mâhiyye-bâzî eyledi.

Ve iki tîğ-ı tâbdân refîḳinin başı üzerinde serğuş gibi yalmânı yukaru nihâde ve âġûş gibi küşâde eyleyip ve ana muttasıl şimşîrlere muḳâbil iki çenberi birbiri verâsında refîḳ-i âharının başı üzerinde pül gibi âmâde ettirip bunlar ḳâid ü ḳâim oldukları hâlde kemerden su cereyân eder gibi şimşîrlerin üzerinden çenberlerin içinden güzerân oldu ve görenler hayrette kaldı.

Li-münşiihî

Çenber kemer-i Mısrî'ye çesbân ol bel ince
Çenber kemerince kemeri ince belince

Bunlardan mâadâ gâh bir fincân-ı vâjgûn ve gâh bir şîşe-i ser-nigûnu başına koyup üzerine bir hum-ı memlû vaz' edip çep ürâst cilveler etti ve "*Kec dâr ü me-rîz*" meselini icrâ eyledi.

Ve dört kimsenin dûşu üzerinde tahta-pârelerden bir suffa ibdâ' ve bir nâ-dîde bâzîçe encümeni ihtirâ' edip üzerine çıktı ve başı üzerine bir kûze-i memlû alıp gâh oturdu, gâh yattı, gâh vajgûn perendeler attı ve bu hâl üzere kûzeyi cümle a'zâsı üzre icâle etti.

Ve çâr-pâ-esâs bünyân-ı suffa olan sâlifü'z-zikr dört kimsenin başlan üzere çâr şimşîri

yalmânı yukarı tutturup ve başını kılıçlann üzerine koyup gâh ağzına ve gâh gülûsuna mümâss eyledi ve kılıçlann üzerinde nigûn-sâr olup bir zamân nahl-i tûbâ gibi vâjgûn oldu. Ba'dehû kılıçlan bırağıp kendiye hem-ser bir şâgirdinin başına başını vaz' edip ve ayaklannı havâya kaldınp mîzân-ı resen-bâz gibi yemîn ü yesâra tahrîk ederek pâ zi-sergerde karâr ve şâgirdi meydânı geşt ü güzâr ettikçe üstâdı şâgirdinin başı üzerinde nigûnsâr olduğu hâlde,

Mısrâ

Dürlü dürlü gûne gûne başı aşagı ser-nigûn

bâzîçeler izhâr eyleyip meydân-ı sûru araladı. [83b Minyatür] [84a Minyatür]

Beyân-ı ziyâfet-i sâdise [84b] Ve yevm-i mezbûrda de'b-i kadîm üzere sipâh u silâhdâr ve dört bölük ağalan ve sipâh u silâhdâr kâtibleri ve muḳâbele-i süvârî ve hulefâları ve ocak-ı mezbûrun zâbitân u çavuşânı velîme-i Sultâniyyeye da'vet ile tekrîm olunmağın esvâb-ı dîvânîleri ile ordulanndan râkiben müsâfir otağına nüzûl ve ağalan imtiyâzen ani'l-gayr lebâce-i rûz-merre ile meclis-i Âsafî'ye müsûl eyleyip, ba'de'l-asr hasbe'l-âde çaşnîgîrân libâs-ı dîvânîleri ile nakl-i taâm u evânî ettikleri meşhûd oldukta vekîl-i saltanat, Hazret-i Sâhib-i devlet maḳâm-ı âlîlerin tebdîl ve Şeyhü'l-islâm Efendi ve Alî Pâşâ ve İbrâhîm Pâşâ ve Nişancı Pâşâ ve Defterdâr Efendi otağ-ı ziyâfete kadem-zen-i tebcîl oldular.

Ol çeşm-i çerâğ-ı dûdmân-ı devlet şem'-i mihrâb gibi pertev-bahş-ı mesned-i saâdet oldukta cümlesi edâ-yı merâsim-i dâmen-bûsî ile mürâât-ı şerâyıt-ı âdâb ve resm ü râhlan muktezâsınca pervâne-vâr girdâgird ihâta vü istîâb ile kuûda ruhsat-yâb oldular.

Ol mevki'-i meâlî-eserde dört süfre-i elvân-niam pîş-hân-ı âl-gûn-pîşgîr-i âsümân gibi güsterde kılınıp süfre-i ûlâda hân-sâlar-ı ziyâfetgede-i ikbâl olan Sadr-ı amîmü'n-nevâl Hazretleri ve Cenâb-ı Şeyhü'l-islâm-ı bâhirü'l-ifzâl ve Vâlî-i Rakka vezîr-i sütûde-hısâl libâs-ı yevmiyyeleri ile ve Sipâh u Silâhdâr Ağalan ve Muḳâbele-i Süvârî Efendi destâr-ı âdîleri ile halka-bend-i cem'iyyet ve cümlesine gevher-i âlem-bahâ-yı vücûd-ı Âsafî imâme-i sübha-i lü'lü-i nişângâh-ı izzet oldu. Süfre-i sâniyede Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ ve Tevḳîî Mustafa Pâşâ ve dört aşagı bölük ağalan ve sipâh u silâhdâr ketdüdâ vü kâtibleri ve süfre-i sâlisede Defterdâr Efendi ve aşağı bölük kethüdâ vü kâtibleri, [85a] ve süfre-i râbiada muḳâbele halîfeleri hem-zânû-yı dâire-i hân-ı ihtirâm oldular.

Ve çerge-i sâniyede ocak-ı mezkûrların çavuşânı ve sâirlerine bast-ı simât-ı en'âm ve halli hallerince ikrâm olunup, ba'de't-taâm üslûb-ı sâbık üzere kahve ve şerbet ve buhûr ile tekmîl-i merâsim-i mîzbânîden sonra resm ü râhlannca esvâb-ı dîvânîleri ile tekrîr-i dâ-

men-bûs-ı Hazret-i Sâhib-i devlet ve her biri mekânlanna ric'at eylediklerinde Pâdişâh-ı bahr ü ber Hazretleri Tersâne Bağçesi'ne ve Sadr-ı a'zam Hazretleri Kâğıd-hâne yolunun cânib-i yemîninde vâkı' püşte üzerine vaz' olunan sâyebânlannda ahşama dek cirîd oynatıp ba'de salâti'l-mağnb deryâ şenliği seyri içün "üç anbarlı"-nâm Kapudâne kalyonunda serîr-ârâ-yı izz ü iclâl oldular. [85b Minyatür] [86a Minyatür]

❁

[86b] Yevm-i mezbûrda Rûm İli Vâlîsi vezîr-i mükerrem Abdullâh Pâşâ Hazretleri tarafından müzerkeş bisât u âlât ile donanmış bir re's at ve altışar tâka destâr-ı bendî ve kutnî-i Hindî ve Acemî ve Rûmî ve üçer donluk dîbâ ve nev-zuhûr sâde ve telli altışar donluk Hatâyî-i girân-bahâ ve nesîc-i kârgâh-ı hoş-rengî altı donluk atlas-ı Firengî; ve kezâlik Sayda Beğlerbeğisi Kara Mustafa Pâşâ tarafından at bedeli bir kıt'a cevher-i girânkıymet-i bî-nazir ve dörder aded destâr-ı bendî ve kutnî-i Hindî ve şâl-ı Keşmîr ve Acemî ve Rûmî ikişer donluk dibâ ve sâde vü mutallâ dörder donluk Hatâyî-i zibâ; ve hem-çünân şehr-i Zûr Beğlerbeğisi Abdurrahmân Pâşâ kıbelinden yine adîl-i rahş-ı mükemmel bir kıt'a cevher-i zî-kıymet-i bî-bedel ve ikişer donluk Rûmî ve Acemî dîbâ-yı zer-târ ve dörder donluk sâde vü mutallâ Hatâyî-i nâzük-nigâr ve dörder tâka destâr-ı hünkârî ve kutnî-i bînazîr ve dört donluk şâl-ı Keşmîr kapu kethudâlan Mehemmed Emîn Ağa yedi ile ma'rûz-ı atebe-i ulyâ kılınıp ana ve Telhîsî-i Sadr-ı âlî Ağa'ya iâde-i hil'at-i zîbâ kılındı.

Ba'dehû Ebnâ-yı Sipâhiyân Ağası, sâbıkan mîrâhûr-ı şehriyârî ve perverde-i inâyet-i Cihândârî izzetlü Mehemmed Bey tarafından üç donluk dîbâhâ-yı latîfe ve üç donluk telli katîfe ve altı donluk nev-zuhûr u dil-keş-nigâr Hatâyî-i âlü'l-âl-i zer-târ ve üç donluk sâde Hatâyî-i tâbdâr; ve Ağa-yı Zümre-i Silâhdârân olan Nigdeli Alî Ağa tarafından kezâlik üç donluk dîbâ-yı Acem ve çiçekli telli üç donluk katîfe-i mu'lem ve altı donluk Hatâyî-i mutallâ ve üç donluk sâde Hatâyî-i hoş-nümâ mebsût-ı pâygâh-ı Hudâvend-i serîr-ârâ kılınıp; Muḳâbele-i Süvârî Mehemmed Efendi tarafından dahı hasbe'l-âde beş tâka destâr-ı hünkârî ve beş donluk pûta-dârî ve beş donluk muhtelifü'l-elvân şâl-ı Keşmîr ve beş donluk nev-zuhûr telli Hatâyî-i bî-nazîr ve beş tâka kutnî-i dil-pezîr ferş-i şâh-râh-ı nigâh-ı Hudâvend-i felek-serîr kılınıp bu gün bu mikdâr ile tayy-ı rûz-nâme-i inbisât olunup istihrâc-ı ahkâm-ı neşât tulû'-ı kevâkib-i lâmiatü'l-envâr ve şutû'-ı meşâbîh-i sitâre-şümâra mevkûf olmağın inân-ı azîmet gece şenliği seyri içün semt-i Sâhil-sarây-ı Tersâne'ye masrûf kılındı.

❁

Mâh-ı mezbûrun yiğirmi birinci günü ve sûr-ı meymenet-mevfûrun yedinci selâse gecesi arûs-ı perde-nişîn-i hurşîd'in âvîzân-ı dîvâr-ı sipihr-i berîn olan mükhüle-i sîmîni -ki

nîme-i kurs-ı mâh-ı şeb-tâbdır- taklîb-i dest-i kudret ile ser-nigûn görünüp kühl-i miskî-fâm-ı zalâm bisât-ı sefîd-i rûza rîzân olmağın sevâd-ı çeşm-i gazâlârı gibi siyâhı nümûn olduğu şeb-hengâmda Sâhil-sarây-ı Tersâne-i Âmire dervâzesinde ber-efrâşte-i çemenistân-ı arûsân olan sâyebân-ı Sidre-âsitân [87a] yine bisât-ı sitebrak-nigâr-ı sündüsî-tırâz ile ârâste ve esbâb-ı câh u şevket ile minassa-i ribâtü'l-hicâl-i Bihişt-i berîn gibi müzeyyen ü pîrâste kılınıp,

Li-münşiihî

Tahtına oturdu yine Dârâ-yı zamâne
Kondu leb-i deryâda o Anḳâ-yı zamâne

Cân-bahş-ı ten-i memleket âsâyiş-i âlem
Îsi gibi ihyâ-kün-i mevtâ-yı zamâne

Dürr-i sadef-i nüh felek ârâyiş-i âlem
Haytü'l-halef-i Âdem ü Havvâ-yı zamâne

Ol mâlik-i bahr ü berr ü İskender-i devrân
Deryâ-sipeh ol şâh-ı berâyâ-yı zamâne

Hâḳân-ı beşer-sûret-i hurşîd-i sabâhat
Dâdâr-ı melek-sîret ü sîmâ-yı zamâne

Dırgâm-ı kavî-pençe-i âcâm-ı şecâat
Hûşeng-i cihân ma'reke-pîrâ-yı zamâne

Meydân-ı bezimde alem-efrâz-ı semâhat
Sahrâ-yı rezimde sipeh-ârâ-yı zamâne

Şâhenşeh-i Cem-kevkebe Hân Ahmed-i Ġâzî
Pîrâye-i evreng-i muallâ-yı zamâne

Hazretleri satvet ü iclâl ve saâdet ü ikbâl ile zîver-i mesned-i şevket ve revnak-ı taht-ı azamet olup şeh-zâdegân-ı âlî-tebâr meymene vü meysere zevk u safâ-yı bî-şümâr ile pîrâye-i yemîn ü yesâr-ı şehriyâr-ı bülend-i'tibâr oldular. Ve çâkerân-ı âsitân-ı saltanat ve hademe-i Cevzâ-kemer-i atebe-i devlet ve peykân-ı hurşîd-efser-i mâh-sûret Keh-keşân gibi kemer-beste-i maḳâm-ı ubûdiyyet ve Süreyyâ gibi müctemiu'ş-şeml-i silk-i hizmet olup ve lûle-i kûs-i şâhî evc-i âsümâna ve gulgule-i nevbet-i pâdişâhî Burc-ı Keyvân'a erişti ve serhengân-ı şetâret-âyîn-i udhûke-uslûb yek-dîğere tabanca-zen ü leked-kûb olarak tenşît-ı kulûb içün püskürme fişekleri ile biribirine girişti. Bu esnâda kol kol çengîler

bâzîçe-i gûnâgûn ile destgâh-ı neşât kurdular ve itâre-i kebûter-i uḳûl-i erbâb-ı nazar içün tahrîk-i kefçe-i sürîn etmeğe dest urdular.

Mevlḳi'-i mezbûr ittisâlinde Âyîneli Kavak sâhilinde temâşâgâh-ı şebâne olmağ içün ihdâs olunan nişîmen-suffa-i safâ-bahşâya dahı ḳâlîçe-i müşgîn-târlar mefrûş ve şeh-nişîn-i çârümîn-i tabaka-i sipihre nâz-fürûş kılınıp,

Li-münşiihî

Sadrü'l-vüzerâ memleket-ârâ-yı zamâne
Şîrâze-i cem'iyyet-i eczâ-yı zamâne

Düstûrü'l-amel hüccet-i âsâyiş-i âlem
Bî-ceng ü cedel muslih-i gavgâ-yı zamâne

Hem-nâm-ı Halîlu'llâh o mifzâl-i kerem-ver
Dâmâd-ı şehenşâh-ı felek-cây-ı zamâne

ya'nî âb-ı gevher-i nigîn-i devlet, revnak-efzâ-yı mühr-i vekâlet, pîrâye-i sadr-ı sadâret; devletlü, saâdetlü Sâhib-i devlet, deryâ-bidâat ü kulzüm-himmet Hazretleri kûşe-nişîn-i mesnedgâh-ı haşmet olmalan ile Rakka Vâlisi saâdetlü Vezîr-i mükerrem Alî Pâşâ ve Âsaf-ı tugrâyî-me'âsir saâdetlü Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri yemîn ü yesâr-ı Âsaf-ı hümâ-himmette cenâh-ı tâir-i sohbet oldular ve Maraş Vâlîsi saâdetlü İbrâhim Pâşâ Hazretleri bu gece me'zûnen dürretü't-tâc-i ibtihâc ve minassa-pîrâ-yı izdivâclan olan ismetlü, iffetlü Sultân Hazretleri'nin [87b] sâhil-serâlannda âsûde-nişîn-i haclegâh-ı istirâhat olmağın bu cem'iyyette bulunmadılar. İzzetlü Çavuşbaşı Ağa ve izzetlü Tezkireci Efendiler ve Muhzır Ağa ve Kapucular Kethüdâsı Ağa ve Telhîsî Ağa ve ba'zı ağayân-ı Enderûn u bîrûn suffa-i mezbûrede pîrâmen-i gird-i nişestgâh-ı Sadr-ı âlî-câh olup gâh pervâne-i şem'-i hidmet, gâh kûşe-gîrân-ı istirâhat olurlar idi.

Mevki'-i mezbûrun etrâfına perdeler çekilip ancak hademe-i hâssu'l-has-ı dâire-i âsafî içün tahsîs olunmuş idi ve çavuşân ve sâir hademe-i Dîvân ve muhzır ağa tâifeleri perdeden bîrûn dâiren mâ-dâr âmâde-i hidmet-i sûr-ı hümâyûn idiler.

Dâire-i âsafî civârında vâkı' iskele üzerinde bir suffa-i safâ dahı ârâste kılınıp Kethüdâ-yı bülend-ikbâl-i Âsafî saâdetlü Mehemmed Ağa Hazretleri için tahsîs ve izzetlü Defterdâr Efendi ve izzetlü Re'îs Efendi Hazretleri dahı huzûr-ı Âsafî'de olmadıkları zamân anlar ile hem-nişîn olup sâir hâcegân-ı Dîvân ve müteayyinân-ı erkân gâh anlar ile hem-nişîn-ı suffa-i safâ ve gâh civarlarında bast-ı ihrâm-ı ârâm eyleyip halka-i dîdeleri asdâf-ı gevher-i temâşâ oldu.

El-hâsıl bu siyâk üzere sudûr-ı devlet tertîb-i menâzım-ı meserret eyleyip herkes mev-

zi'-i mahsûsunda hâtem-i mahzar-ı cem'iyyet oldular. Ve Okmeydanı'nda nişân taşı gibi îstâde ve dervâze-i sâyebân-ı hümâyûnda şenlik seyrine âmâde olanlar dahi semt-i deryâdan âsümânîler havâyî ok gibi perrân olduğunu ayân görücek hadeng-âsâ yeleklenip atıldılar ve Âyîneli Kavak İskelesi'nde mevc-i deryâ gibi erbâb-ı temâşâ biribirine katıldılar.

Ve deryâda be-hem peyvest olan seyirci kayıklarından gûyâ nehr-i Tuna üzerinde tunbazdan köprü kuruldu ve kayıktan kayığa basıp bir cânibe ubûr olunacak mertebe kesret görüldü.

Bu esnâda Bostancıbaşı Ağa sefâreti ile şenliğe mübâşeret bâbında fermân-ı hümâyun sudûr etmeğ ile taraf-ı Âsaf-ı deryâ-keften engüşt-i işâret zuhûr ettikte evvelâ Tophâne tarafından ibdâ' olunan sâl-ı garîbü't-timsâl emre imtisâl içün keşîde-i nazargâh-ı Hudâvend-i İskender-ikbâl kılınıp izhâr-ı san'at-ı cerr-i esḳâl eylediler. İçinde kanâdîl-i zümürrüd-reng ile ârâste bir sütûn-ı mülâmma'-gûn ki gûyâ riyâz-ı âlem-i nûrda bir serv-i mevzûn ve cebel-i Tûr'da ser-zede-i zuhûr olmuş bir nahl-i âteş-bahâr-ı ergavân-nümûn idi. Tâ zirve-i a'lâsında bir kaç yüz kandîlden fânûs-ı hayâl gibi bir günbed-i devvâr bedîdâr idi ki şeb-i târ sûret-nümâ-yı şâhid-i nehâr eyleyen her kandîl-i nevvân bir âyîne-i tâbdâra nümûdâr olup ol mevkie Âyineli Kavak tesmiyesinin sırrı âşikâr oldu. Niçe zamân amûd-ı subh gibi tenvîr-i şeb-i [88a] deycûr ve şem'a-i kâfûrî ile müzeyyen nahl-ı sûrî gibi izâ'e-i şebistân-ı sürûr eyledikten sonra câ be-câ âsümânî fişekler perrân ve her biri Burc-ı Tîr'i nişân eyleyip ok yılanı gibi atıldıkça ve zebân-ı zebânesinden zehr-âbe-i şerâre saçıldıkça Burc-ı Kavs ü Akreb'i nümûdâr-ı sandûk-ı mâr etmeğin seyr edenler bu beyti zebân-güzâr eylediler:

Li-münşiihî

Dûd-ı siyehle bak şu havâyî fişeklere
Ejder çekildi ebr ile gûyû feleklere.

Sâl-ı mezkûrun içinde atlı karaca ve üç aded bayram dôlâbı ve salıncak ve etrâf-ı erbaasında çarh-ı felekler ve niçe u'cûbe lu'betler ve bayram cemâli sûretinde niçe heyâkil-i garîbe ve suver-i acîbe ve rakḳâsân-ı gazâlâne-hırâm ve sâzendegân-ı Zühre-endâm ve mutribân-ı dilkeş-terâne ve çengiyân-ı müşa'şa'-çegâne ile her kûşesinde hûy u hâ ve her semtinde bir gûne safâ olup etrâfında meşâil-i sûzân, içinde şümû'-ı tâbân dîde-i mihri hîre ve şeb-i târîki subh-ı bahâra nazîre eyledi. Hakḳâ ki üstâd-ı çîre-dest bahr-i serî'de elfâzı âbdâr, maânîsi âteşîn bir nazm-ı murassa'dan saḳîl usûlünde bir nakş-ı bedî' beste eylemiş ki âlemi raksân u dest-efşân ve nakş-bendân-ı kârgâh-ı nezâketi dem-beste vü hayrân eyledi.

Ba'dehû sâl-ı âharda Cebeciler Ocağı'ndan ihtirâ' olunan "çadır fişeği" ta'bîr olunur bir

kubbe-i âteşîn ve akabe-i şu'le-âgîn ilâve-i kımme-i eflâk olup içinde dört yüz kadar kandîlli havâyî ve fireng ve badaloşka ve kestâne fişekleri bârut-hâne-i berk-üftâde gibi âteşdâde olup havâyîler âsümâna suûd ettikte hûşe-i Süreyyâ gibi zînet-fezâ-yı kameriyye-i târem-i semâ olup ve zemîne hübût eyledikte mânend-i unḳûd-ı hurmâ ve hâlet-nümâ-yı nahl-i tûbâ oldu. Ve kat kat içinden çarh-ı felek ve sâir niçe musanna' fişekler ve şu'le-i neft-i mürebbâdan dürlü dürlü çiçekler zuhûr edip bir buçuk sâat mikdân zıyâ vü şuâ' ve istinâre vü iltimâı Tersâne ve Eyyüb ve Hasköy ve İstanbul ve Ḳâsım Pâşâ'nın cevânib-i bahriyyesini pertev-i çerâğ ve nûr-ı mehtâbdan müstagnî eyledi. Her nısf sâat mikdân müddette bir kerre "akabe" ta'bîr olunur tennûr-ı nûr cûşân u hurûşân olup beş yüz kadar kandîl fevvâre-i fiskiyye-i âteş gibi eflâke pertâb eder ve etrâfa salkım saçak dağılıp gûyâ ki deryâya âsümândan nûr inerdi.

Bu vech ile üç defa mânend-i bîd-i sultânî ârâyiş-i hadîka-i şâdmânî olduktan sonra bir hâvan püskürmesi dahı kûre-i mînâ-kâr gibi lem'a-feşân u şerâre-nisâr ve rub' sâat mikdân pâydâr olup şerâre-i bî-şümân zamîme-i encüm-i tâbdâr oldu. Ve bu esnâda [88b] birer beşer havâyî ve kestâne ve bahrî fişekler aslâ munkatı' olmayıp iltihâb-ı edevât-ı nâriyye-i berk-tâbdan nâşî gûyâ cemâl-i Leylâ-yı leyle-i zulmâdan perde-i zulmet açılıp, karşu tarafta olan kayıklarda âdemler seçilip,

Mısrâ

Reşk-i subh eyledi envârı şeb-i deycûru.

Her âsümânî fişekten yiğirmişer kandîl-i sûzân tâk-ı mele'-i a'lâya âvîzân olduğu ma'dûd ve her birinin pertev-i mehtâb kadar ziyâsı meşhûd oldu.

Tersâne tarafından dahı sâl üzerinde bir akabe gelip kıç tarafında bir mühîb dîv peykeri ve cânib-i âhannda bir niçe sûret-i perî olup ḳâleb-i dîv içre ihfâ ettikleri âlet-i nefh ile dîvin gûyâ dehânı derîçe-i gâr gibi açılıp vakt vakt sadâ-yı haşyet-fermâ vü dehşet-efzâsı perde-şikâf-ı sımâh-ı hüzzâr ve perî peykerlerinin hüsn-i sûret ü cilve-i nahvetleri dâire-i tavsîften hâric teshîr-sâz-ı kulûb-ı nüzzâr olur idi.Ve bâlâ-yı akabede sütûn üzerinde meşâil-i pür-envâr ve yeşil kandîllerden birer serv-i sebz âşikâr ve niçe mühr-i Süleymânîler tâbdâr ve günâgûn âvîze-i zîb ü zînet bî-şümâr idi.

Ve Tersâneli tarafından "Akabe" nâmına bir sâl dahı gelip anın dahı içinde burc-ı âsümânî gibi on iki pelleyi hâvî bir dôlâb var idi ki her bir gözünde bir merdüm-i perî-liḳâ döndükçe döner ve çeşm-i erbâb-ı temâşâyiyânı vakf-ı gerdiş-i hayret eder idi. Ve bir atlı karaca fır fır devrân ve üzerinde altı nefer âdem cevlân edip yiğirmi zirâ' kadar mürtefî' bir salıncak dahı kemend-endâz-ı küngüre-i âsümân olduğundan gayn ber-ḳâide cânbâz kârhânesi gibi rîsmânlar kurulup, dört beş resen-bâz icrâ-yı san'at ederek cilve-sâz olup sâl-ı

mezkûrun etrâfını altun varaklı askılar ile pür-zîver, dâiren mâ-dâr zerrîn kemerler ve dîbâ-yı zîbâ ve akmışa-ı girân-bahâ ile âvîzeler ve kanâdîl-i bî-şümâr-ı Süreyyâ-eser ile hîre-sâz-ı nazar etmişler idi. Cevânib-i erbaasında yedi sekiz kalyon filandırası âvîzân ve şeh-bâl-i mülemmâ'-gûn-ı tâvûs-ı felek gibi hırâmân olup, içinde beş yüz kadar âdem mevcûd ve âlât-ı tarab ve esbâb-ı şevk u şeğab ve heyâkil-i garîbe ve suver-i acîbe nâma'dûd idi. Câ be-câ meşâil-i nûr-bahş tâbân ve rakķâs-peçegân-ı hurşîd-dırahş-ı nâzükcevlân dest-efşân ve sürîn-cünbân [89a] olup Bâğçevânoğlu Kolu hadîka-i sultâniyye-i sûr-ı pür-hubûrda bir resme tarh-endâz-ı şükûfezâr-ı neşât u sürûr oldu ki takrîri hâric-i dâire-i ta'bîrdir.

Câ be-câ mehter-hâneler hod sîr-âheng ve perende-bâzlar bî-ârâm u direng ve çâr-pâre-zenler şûh u şeng ve takla-endâzlar sûret-nümâ-yı har-çeng olup, el-hâsıl bu gûne izhâr-ı şâdmânî vü sürûr ve bir mertebe cem'iyyet-i esbâb-ı hubûr var idi ki temâşâsı insânı hayrân ve Zühre-i zehrâyı zenne kıyâfeti ile raksân eder idi.

Bu hâlet ile nazargâh-ı Şehriyârî'de izhâr-ı mahâret ü ifâza-i şetâret ve sıġâr u kibâr ve karîb ü baîd ta'mîm-i safâ vü meserret ederek güzâr ettikleri akabında yine Dûde-i mezkûreden tûlü yüz zirâ' ve arzı elli zirâ' bir sâl-ı âhar dahı rûy-ı deryâda nümûne-i genc-i bâdâver olup tûlü onar ve arzı beşer kemer-i pür-zîb-i ü zîverle ihâta olunmuş ve her kemer kavs-i kuzah gibi âvîze-i rengâreng ile müzeyyen kılınmış, gûyâ sâl-ı mezkûr sipihr-i esîr ve kandîller kevâkib-i müstenîr ve mühr-i Süleymânîler unķûd-ı Süreyyâ'ya nazîr idi. İçinde niçe şümû'-ı tâbân ve meşâil-i sûzân ve kanâdil-i fürûzân çeşm-i karîr-i âlemiyândan nişân verip Halîl Kolu dürlü dürlü bâzîçe-i hande-fermâya germ-âġâz ve mendîl-i Acemâne ile kol başılan sâir çengîlerden ser-firâz-ı imtiyâz oldu. Ve ol ferzend-i şeytân-pesend niçe püser-i Şîrâzî-kıyâfet ve dil-ber-i Keşmîrî-liķâ-yı Kandehârî-sûreti der-pey-i yek-dîger tertîb ü tasfîf ve her birini şikâr-ı fitrâk-beste gibi kendiye redîf edip Acem oyunu ile çegâne-nevâz u na'ra-sâz olarak ve her raks oğlanı âhû-yı Deşt-i Kıpçak gibi gerdiş-i gazâlâne ile gerden kırarak ve bunlardan gayrı zî-rûh hayâl olunur bir timsâl-i gazâl ve bir peyker-i duhter-i âhû-misâl anlar ile maan cilveler kılarak rûy-ı deryâda perî gibi sibâhat ve temâşâyiyâna feyz-i envâ'-ı meserret eyledi.

Ve yine bir sâl dahı cânib-i Tersâne'den mahall-i temâşâya îsâl olunup anda dahı hezârân ârâyiş ü zîver ve etrâfında kandîller ve çarh-ı felekler ve kenârelerinde araba gibi tekerlekler; dâiren mâ-dâr her tarafında her birinin mâ-beyni onar zirâ' on kemer olup âvîze-i gûnâgûn ve akmışa-i rengâreng-i zer-ender-zer ile mıntakatü'l-burûca benzer, belki bâr-ı reşk ü hased Cevzâ-yı sipihrin tâkatin tâk edip kaddını büker idi. Ve sâl-ı mezkûrun miyânesinde on beş bin kadar kanâdîl-i zulmet-sûz ve mesâbîh-i zeberced-gûn-ı şevk-efrûzdan yeşil minâre gibi bir mevzûn diâme-i şu'le-sîmâ iķâme olunmuş idi ki At Mey-

danı'nda halîde olan taşın sûreti hem-ḳâmeti ve meydân-ı sûr-ı Ahmed Hânî'nin mesâbe-i nahl-i sûru medâr-ı zîneti olup bu sûret ile beş altı sâat seyr ü temâşâdan sonra yine sâllar mahalline keşîde ve herkes hâbgâh-ı ferâğlarında âremîde olup sohbet erteye kaldı.

[89b Minyatür] [90a Minyatür]

[YEDİNCİ GÜN]

[90b] Mâh-ı mezbûrun yiğirmi birinci ve sûr-ı hümâyûnun yedinci günü ale's-sabâh ki husrev-i zerrîn-efser-i âfitâb kenâre-i deryâyı ahdar-ı felekte iḳâme-i amûdu's-subh ile efrâşte-i dest-i kudret olan sâyebân-ı zerrîn-tınâbdan ser-nümâ-yı zuhûr ve şa'şaa-i elmâs-ı efser-i hudâyî-zîverinden cihân garka-i lücce-i envâr olup sâye-i safâ-mâyesi bisât-ı müzerkeş-târ-ı nişîmen-i sûr-ı şehriyâr-ı mansûr oldukta

Li-münşiihî

Âfitâb-ı sipihr-i rûy-ı zemîn
Şâh-ı şâhân-ı ma'delet-âyîn

Âlemin pâdişâh-ı mümtâzı
Ya'nî Sultân Ahmed-i Ġâzî

–Azzama'llâhu kadrihi'l-a'lâ halleda'llâhu mülkehû ebedâ– Hazretleri Âyîneli Kavak sâyesinde, ya'nî Tersâne Bağçesi'nin pîrâmen-i havme-i saâdet-vâyesinde perde-i âyîne-i şevket ü celâl ve şeh-bâl-i hümâ-yı baht u ikbâl olan sâyebân-ı sidre-misâlde erîke-pîrâ-yı iclâl olup yemîn ü yesânnda şeh-zâdegân-ı âlî-tebâr hazarâtı satr-ı ser-nâme gibi bâlâ-nişîn-i mesned-i izzet ve Cenâb-ı şevket-penâh Hazretleri lafz-ı "Sultânım" gibi miyânelerinde ser-efrâz-ı sadr-ı a'lâ-yı imtiyâz oldular ve ağayân-ı Enderûn-ı sultânî ve sedene-i südde-i hâḳânî zîr-i pâygâh-ı taht-ı şevket-destgâhta saf der-saf sutûr-ı pesîn-i mektûb sûretin buldular.

Beyt

Her gürûhun pîş-i saffi gayrdan hürmetlidir
Satr-ı evvel nâmede izzetlidir, rif'atlidir.

Bu esnâda Harem-i Hümâyûn-ı Cihân-dârî dahı Kafesli Köşk'te mânend-i zamîr-i müstetir verâ-yı perde-i hafâdan nâzır ve dîde-i şibâk-i menâzırdan temâşâ-yı garâyib-i melâib-i sûr u sürûra muntazır olup pîşgâh-ı hümâyûnda serhengân sîr-âheng-i ceres-i ḳâfile-i neşât ve horûs-ı bâmdâd-ı zevk u inbisât olup bir yerden mutribân-ı nağme-serâ âġâz-ı nevâ-sâzî ve perde perde nefes-dırâzî etmek ile,

Yine çıktı hüseynî perdesine nağme-i şâdî
Maḳâmında ola dâim kim olduysa buna bâdî.

Temâşâgâh-ı hümâyûn cânibinde esbâb-ı izz û haşmet ahsen-i üslûb üzere tertîb ve

kenâre-i dîvân-ı şevket ve havâşî-i şeh-nâme-i saltanat envâ'-ı zer ü zîverle tezhîb kılındıkta devletlü Sadr-ı a'zam-ı bâzilü'l-himem Hazretleri dahı saâdetlü Nişâncı Pâşâ Hazretleri ile kapudânâ-yı hümâyûnda fass-ı nigîndân-ı suffa-i safâ ve tehyie-i levâzım-ı sürûr içün fermân-fermâ olmaları ile sâir vüzerâ dahı kalyonlarda zevk-yâb-ı temâşâ oldular.

❁

Berren ve bahren rakkâsân u mehterhâneler velvele-endâz-ı zemîn ü âsümân olup tarafeynde kesret-i sâhil-nişînân ve kayıklarla deryâda telâtum-ı emvâc-ı temâşâyiyândan rûy-ı arz ve leb-i deryâ [91a] nâ-peydâ ve bir başka âdem deryâsı hüveydâ oldu ve niçe kimseler

Her zamân gerdişte bu bâzîçe-i takdîr ile
Âlet-i şatranç-veş bir hâneden bir hâneye

müeddâsınca piyâdeden piyâdeye tafarât ve kayıktan kayığa tahrîk-i hatavât ile bir cânibden bir cânibe âmed ü refte müknet buldu.

Yevm-i mezbûrda tulû'-ı tabâşîr-i subhtan sutû'-ı dahve-i kübrâya değin beri cânibde temâşâsı muntazır-ı erbâb-ı nazar olan âlât-ı sanâyi' izhâr olununca meydân-ı sûrda ba'zı müteayyinân-ı sudûr-ı erkân bünyân-ı sürûr olup ke'l-evvel dürlü dürlü bâzîçeler der-kâr ve ekser-i erbâb-ı temâşâ mübeşşir-i kudûm-i Şehriyârî olan top şenliklerine gûş-dâr-ı intizâr olmağla bahren olan temâşâdan mahrûm ve içlerinden ba'zı nem-rübâyendegân-ı sehâb-ı ferâset olanlar sâyebân-ı temâşânın henûz makdem-i Âsafî'ye dîde-küşâ olmaması, ya'nî bu vakte dek Cenâb-ı Âsaf-ı deryâ-dil sâyeban semtine mâil olmadığı mücerred havâda emâret-i bârân olup câ be-câ perde-i sehâb niḳâb-ı ruhsâre-i âfitâb olmağla çeşm-i âsümân inbîḳ-ı gül-âb gibi katre rîzân olduğundan neş'et etmeyip elbette bundan elzem bir emr-i ehemme meşġûl olmalarına mahmûldür" deyi cânib-i bahre şitâb ve sanâyi'-i âtiyeyi seyr ile kâm-yâb olup meydâna avdette temâşâ-yı berrî ile ḳâni' olanlar nakl-i mâcerâ ettiklerinde

Bâzî-i sipihri derk müşkil
Sen bir katını bilirsin ey dil

diyerek biribirlerine gördükleri temâşâya hasret ve adem-i refâkatlerine engüşt-hây-ı nedâmet eylediler.

❁

Gelelim ba'd ez-în yine sadede.

Eğerçi yevm-i mezbûrda olan garâyib-i umûr nâ-mahsûr idi, lâkin cümleden biri mi'mâr-ı sâbık İbrâhîm'in ihtirâ'-ı tab'-ı mühendis-kân ile bir taraftan Âyîneli Kavak İskelesi sâhilinde çenâr ağacına, ba'dehû iskeleye karîb bir şakya sütûnuna, andan Delibalta kalyonuna, ba'dehû Fener İskelesi'nde karaya iki kat "alat" ta'bîr olunur habl-i metîn rabt olunup ol rîsmânların birinin üzerinde ber-ḳâide kırmızı çuka pûşîdeli yeşil tekerlekli kula bârgîrli "talika" ta'bîr olunur bir gerdûne ibdâ' olunup içinde ferrâceli, yaşmaklı, âyîne yelpâzeli tasvîr-i nîm-ruh, çehre-i nîm-nümûdesi mihr-i gerdûna mümâsil bir nigâr-ı tâbendesûret erbâb-ı temâşâya arz-ı tal'at eyleyerek ve tesyîr-i rehvâr-ı şevk içün bâr-gîr üzere koçaşı tâziyâne-zen-i şevk urarak, kûçe vü bâzarda nişîb ü firâza mürûr ettiği gibi dingil dingil oynayarak ve şaykanın serenleri ve alat u resenleri [91b] üstünde cânbâz gibi pîş ü pes reftâr ü bâzî ve izhâr-ı sihr-sâzî ederek ser-i menzile vâsıl ve kalyona dâhil olduktan sonra san'at ile şâgird-i resen-bâz gibi pes pes ric'at ve maḳâm-ı aslîsi olan iskeleye avdet eyleyip halka-i çeşm-i nüzzân çarh-ı gerdûne gibi vakf-ı gerdiş-i ferâfer-i ıztırâb u hayret eyledi.

Bu aralıkta Sadr-ı Anadolu Paşmakçı-zâde es-Seyyid Abdullâh Efendi Hazretleri dahı Kapudâne kalyonu'na gelip zânû be-zemîn-i nişestgâh-ı Âsafî oldular.

Araba seyrinden sonra huzûr-ı hümâyunda Bagçevânoğlu ve Halîl Kolları birer fasl edip ba'dehû araba oynayan biribirine mülâsık u muttasıl iplerin birinin üç mevziine tahmînen üçer dörder zirâ' "Rûm İli" ta'bîr olunur kerâsteden masnû' imâd-ı hayme gibi perdâhte vü matbû' üç aded sütûn-ı mevzûnun sülüs-i kaddi olan mahalden alat küncâyişi kadar sakb olunup, ol meşḳûb sırıklann her birinden alatı geçirip gereği gibi istihkâm verildikten sonra her birinin taraf-ı esfelîsi ucuna hacı yatmaz gibi tahammülü kadar kurşun şâḳûllar âvîzân ve ol sırıkların sülüsânı zîr-i rîsmânda dünbâle-cünbân ve sülüsü mikdârı bâlâ-yı rîsmânda tîr-i zih-zede-i kemân gibi nümâyân olup sınğın rîsmâna güzâşte ve rabt u ilsâkı olduğu mahalde fülke-i hayme gibi bir tabla muhkem bend ile zabt u ilhâk olunmuş ve rakḳâsân-ı işve-perdâz ber-havâ pervâza kadem-cây olmağ içün kalyon çanaklığına mümâsil bir tarh-ı hâs ibdâ kılınmış idi kl, rakḳâs-peçegân-ı nâzük-cevlân bâlâda olan sülüs-i sütûnu kemend-i saht-peyvendler ile bellerine bağlayıp hançer gibi zîb-i miyân ve etekliği altında pinhân ve tabla-i nihân-geşteyi mavtî-i akdâm u hayyiz-i cevlân etmeleri ile sırıklar dâire-i sakb-ı tabla müsâid olduğu kadar yemîn ü yesâra temâyül eyledikçe rakḳâslar dahı bi'l-iltizâm ol cânibde merbût olduğu sırık ile cevlân u hırâm ederler ve çep ü râst reftârlannda vâhime-i üft ü hîzinden emîn olmağla çüst ü çâlâk, bî-vehm ü bâk yemîn ü yesâra mütemâyil ve şekl-i resen-bâz-ı rîsmân-perdâza mütemâsil ve raks u cilvede Zühre-i zehrâ-yı âsümân-pîrâya muâdil oldular. Sırıklar geçtiği alatlardan mâadâ tablaların iki cânibinden birer rîsmân dahı beste ve tablalar sırıklara peyveste olmağ ile ta-

rafeynin kangısından ol rîsmân bucurgadlar ile çekilir ise ol tablayı ol semte çeker ve hareketleri sırıklara merbût u mevḳûf olan rakḳâslar dahı ol semte yedilir, gider idi. Kebîr alat yanında ol rîsmân nâ-peydâ olmağ ile kebîr alat hareket etmeksizin rakḳâslar gâh vicâhen ve gâh kıçın kıçın revişlerin seyrân edenler mücerred sırıklara bel baglayıp, [92a] hod-behod yürür gezer zann edip, sırıkla tabla rîsmân-ı dîğer ile nihânî çekildiğini derk etmeyip bu hâletle ip üstünde raks u cilvelerine hayrân olurlar idi. Bu reftâr ile gâh kalyon cânibine gâh kara tarafına âmed ü reft ederek nazargâh-ı Şehriyârî'ye vâsıl ve temâşâ-yı cilve vü rakslarından istîfâ-yı tab'-ı hümâyûna ıttılâ'lan hâsıl oldukta rakḳâslar câme-i şevk u neşâtı tecdîd etmek içün libâs-ı hâsların usûl ile tecrîd edip hübût u suḳûttan amânlarına zamân u derek olan direklerden bendlerini fekk ettiler ve pîşgâh-ı Şehriyârî'de karaya yanm mil mikdârı mahalden kendilerini deryâya ilḳâ ve ol mâh-liḳâlar mâhîler gibi nazargâh-ı mâlik-i bahr ü berde şinâ ile ke-mâhiye mahâretlerini icrâ eylediler.

Gerdûne-i mezbûre ve rakḳâsân-ı mezkûre rîsmân üzere germ-tâzî ve arz-ı işve vü bâzî ettikte altında kayıklar ile def-zenân u raks-künân olan çengîler dahı deryâya atılıp hezâr gûne takla vü perendeler ile zümre-i har-çenge katıldılar ve yoğurtçular dahı süt gibi deryâyı görüp gemi çanaklıklarından atıldılar.

Bunlar mazhar-ı ihsân-ı İskender-i devrân olduklarını görüp bir resen-bâz

Senin yerin değil ey dil bu kâr-hâne-i aşk
Ki tîğ-ı cân ile oynar bunun resen-bâzı

mantûkıyla zemzeme-perdâz olarak Fener İskelesi tarafında olan kalyonlardan kurulan rîsmâna çıkıp evvel emrden ḳâide-i ihtiyâta riâyeten terâzû ile yürüyüp nîme-i menzile resîde oldukta bî-bâk ü nâ-tersân, ne terâzû ve ne mîzân iki şimşîr ile resen üzre raksân ve niçe bâzîçe-i nâ-dîde ile germ-cevlân olduktan sonra arkası üzere ip üstüne yatıp eliyle tuttu ve yattığı ipe muttasıl olan rîsmân-ı âhara dahı ayagını attı, bu tarîḳ üzere

Resen-bâzân-ı aşkın kıl hazer âh u figânından
Ki anlar hep dem-i hengâme-i gamda Hudâ derler

terânesiyle mütefâhirâne atıp ip üstüne yattı ve ol boğazı ipli iki eli iki ayağı ile sa'y edip karaya karîb mahalle dek san'atle denizde sibâhat eder gibi yürüdü gitti. Ve çünkü bu hâletle huzûr-ı hümâyûna karîb mahalle kadar yetti, hemân kendiyi denize ilḳâ etti ve şâyeste-i ihsân-ı Şehriyârî olup karada dahı menzil almağla matlebi olan Gümülcine Gümrüğü'nden yevmiyye altı akçe vazîfe ile kâmrân olup işi bitti.

[92b Minyatür] [93a Minyatür]

[93b] Cânib-i deryâda bu vech üzere şenlikler kemâlin bulup ve erbâb-ı temâşâ sîr-çeşm-i seyr-i bahrî olup nevbet-i şâdî meydân-ı tîre ve temâşâ-yı berrî teşrîf-i Hüdâvend-i felek-serîre mevḳûf ve nakdîne-i himmet-i Âsafî sahrâyı deryâya döndürmek irâdesine masrûf olmağın tekmîl-i esbâb-ı sürûr ve tezyîl-i mukaddemât-ı hubûr içün sadr-ârâ-yı mesned-i düstûrî, sadru's-sudûr-ı ma'nevî vü sûrî hazretleri Kapudânede bir mikdâr tevakkuf ve kemer-beste-i ubûdiyyetleri olan bendegân-ı dergâhına muâmele bi't-taltîf buyurdukları esnâda bu kullan dahı

Beyt

Kalem der-kef ü mahbere der-miyân
Gezerken huzûrunda hidmet-künân

tevcîh-i nigâh-ı iltifât ve nutk-ı cân-bahşları ile bu nîm-mürde-i ekdâr-ı rûzgâra feyz-i hayât eyleyip, "Vehbiyâ! Meşhûdun olan umûr-ı garîbe ve ahvâl-i acîbeyi bir hoşça zabt u itḳân ve manzûr-ı çeşm-i im'ân ettin mi ve gereği gibi levh-i hâtırına tasvîr edip vuḳûu üzere resm-i sahîfe-i beyân eyledin mi?" buyurduklarında bu abd-i haḳîr dahı: "Müşâhede ettiğim vaḳâyi'-i rûzân u şebâneden ketb ü tahrîr ettiğim bir kâr-ı hatîr değil, belki bir emr-i nâ-çîz-i haḳîr kalmamıştır" deyi kemâl-i takayyüdümü takrîr ettiğimde: "Dün gece bârgîrin mutlaku'l-inân firâr ve girîbân u dâmenin havâyî fişeklerden sûhte-i isâbet-i şirâr ve kendin bî-refîḳ u hizmetkâr, hengâm-ı perîşânî-i cem'iyyet-i hüzzâr ve âvân-ı tefrika-i temâşâyiyân u nüzzâr ve zamân-ı nîme-i şeb-i târda fenersiz kalıp bî-ihtiyâr perîşan-sâz-ı şu'ûr u efkâr olduğunu dahı zamîme-i vaḳâyi'-i leyliyye ettin mi?' deyi istifsâr buyurduklarında püşt-i dest-i hayret bir zamân sedd-i râh-ı nutk olup, "Allah Allah! Bu ne hâtır-âgâh ve ne küşâde-çeşm-i intibâh olur ki, eser-i baht-ı siyâh ile miyâne-i şeb-i târda giriftâr olduğum âlâm u ekdârımdan "Sad hayf ki kimse haberdâr olmadı ve ahvâlimi arza-i dergâh-ı Âsaf-ı bende-penâh eylesem ancak san'at-i sâsâniyye ile cerr ü suâle mahmûl olup, i'timâd olunmazsa istişhâda sâlih kimse görüp bilmedi" deyi mütekeddir ve ol vakkte Muhzır Ağa olan Ahmed Ağa'nın redîf-i matiyye-i kerem ü atiyyesi olmağla vâsıl-ı semt-i selâmet olduğuma hâmid ü şâkir ve ertesi bâr-gîrimi karagöz eşeği gibi bâr-ı raht u bisâttan ârî bulduğumu mahz-ı bahtiyârî bilip müteşekkir ve ancak bisât-ı gâret-zededen bir gadâre-i müsteâreyi tazmîn fikri ile mütefekkir iken serâpây ahvâl-i şebâne ne vech ile aks-endâz-ı âyîne-i zamîr-i münîr-i âsafâneleri oldu deyi cevâba ḳâdir olamayıp takrîr-i su'âl-i kerem-iştimâl sudûrunda leb-cünbân-ı tahḳîḳ ve neam-gûyân-ı ikrâr u tasdîḳ olup hezâr şerm ü hacâlet ve acz ü istikânet ile dest ber-sîne [94a] ser-fürû-kerde-i sekîne olup, lisân-ı hâlim bu gün piyâde kaldığımı nâtık ve ba'de'l-yevm istiâre-i rehvâra muhtâc olduğumu reftâr u güftâr ü kırdârım musaddık olduğunu görüp bir at ihsânı ile telâfî-i mâ-fât

ve tecdîd-i berât-i iltifât etmeleri mahsûs oldukta kethüdâ-yı âlî-kadr u sâmî-menziletleri seyr-i deryâya nâzır olmak takrîbi ile kalyonda meclis-i Âsafî'de hâzır bulunup kahr yüzünden lutfa ser-âġâz ve bu bende-i efkendelerin süvâr-ı semend-i i'zâz etmek kasdı ile bu kullarına rûy-i itâbdan tevcîh-i veche-i hitâb edip, "Yâdigâr! Çünki senin süvâr olduğun rehvânn zîr-rân-ı inkıyâd olmaktan ihtiyâr-ı râh-ı gürîz ü firâr eyledi, niçün bize iş'âr etmedin ki seni râkib-i semend-i saâdetmend-i âlem-pesend etmek ile fârisü'l-hayl-i meydân-ı iftihâr ve hâkten ref' edip bülend-kadr u i'tibâr edeydim ve firâr eden bâr-gîr-i keşîde-zihârına bedel âhû-yı müşgîn-mûy gibi bir esb-i dil-keş-yâl ü bâl vereydim; belki mükemmel bisât u rahtı müştemil bir rahş-ı hurşîd-dırahş ile dahı manzûme-i kerem-i veliyyü'n-niamı müstezâd kılaydım" buyurduklarında bu abd-i dem-beste-i hâtır-şikeste dahı: "Efendim! Hâlen ben bu ser-güzeştim olan fürû-mândeliğim mesmû'-ı evliyâ-yı niam olduğuna şermnâk ü hazîn iken efendilerimden sebk-i hidmetimden mukaddem, ya'nî na't-ı şatranc-ı ubûdiyyette şâh-ı âlem-penâha lâyık bir ferzâne-tavr ile sevk-i semend-i fîl-ten-i liyâkat ü isti'dâd etmedin ve hakkımda bir kimse piyâde sürmedin ruh-sây-ı âsitân-ı devletleri olduğum şeref yetişmez iken nice

Beyt

Pâ zi-ser kerde yüzüm sürüyerek yerlere ben
Nice gelmem kapuna gün gibi ey mâh-beden

deyi cevâb verdiğim tab'-ı Âsaf-ı deryâ-kefe hoş gelip bu kullarına bir raht u bisâtı hâtır-hâhım üzere mükemmel rahş-ı dil-pesend-i bî-bedel ihsânına lisân-ı âlîlerinden sudûr-ı fermân kümeyt-i kadrimi meydân-ı müfâharette germ-cevlân ettiği emr-i âlîlerine imtisâlen bu mahalle tahrîre çesbân görüldü.

Bu maḳâle-i çendîn sutûr ziyâfet-i sûr-ı meymenet-mahsûru tavsîf ve bast olunan mevâid-i amîmü'l-fevâid-i cihân-dârı ve tertîb-i pür-zîb-i mihmângede-i eltâf-ı şehriyârı ve vâkı' olan esbâb-ı şevk u zevk u meserret-i bi-şümârı ta'rîf beyânındadır.

Mâh-ı mezbûrun yiğirmi birinci günü Âyîneli Kavak'ta olan seyr ü temâşâ tay-kerde-i fermân-ı şehenşâh-ı cihân-küşâ olup mir'ât-ı mevc-engîz-i cevherdâr başında kavak yeli esen seyircilerin çeşm-i temâşâsından perde-i nüh-pülle-i pûşîde-i ruhsâr oldukta

Beyt

Hazret-i şehriyâr-ı rûy-i zemîn
Şeh-i şâhenşehân-ı adl-âyîn

[94b] sâat-i sâdisede reşk-i sipihr-i heftümîn olan Okmeydanı'ndaki kasr-ı adâlette sadr-ni-

şîn olmağla mu'tâd üzere şenlik topları atılıp nevbet-hâneler çalındı ve müjde-i kudûm-i hünkârî ile zebân-ı kerre-nây-ı mühîbü's-sadâdan gûş-ı halka âvâzeler salındı.

Yevm-i mezbûrda Dergâh-ı âlî Yeniçeri Ağası ve sâir ocak ağaları hazarâtı ve dûde-i mezbûrenin odabaşıları ve vekîl-i harc ve aşçı ve sâir neferâtı velîme-i sultânîye da'vet ve cümlesi mu'tâd oldukları taâm-ı dîvân ile mahsûsan it'âna niyyet olunmağın meydân-ı sûrun etrâfı ve pîşgâh-ı hümâyûnun enhâ vü eknâfı bîgâne duhûlüne sedd olacak mertebesi hâric hîta-i terhîs ve ocak-ı mezkûr halkının küncâyişine vâfî olacak kadar yere kazıklar kakılıp ve ol kazıklara muhkem rîsmânlar takılıp tahliye-i meydân kılınmış ve derûn-ı dâire zümre-i yeniçeriyâna tahsîs olunmuş idi. Bu esnâda Yeniçeri Ağası Mehemmed Ağa meydân-ı sûrda madrab-ı hıyâm-ı huddâmı olan ağalar menzili dâiresinden Dîvân-ı Hümâyun tertîbi üzere ber-resm-i kadîm kisve-i mahsûs ve âlây-ı marsûsu ile ziyâfet otağına nüzûl ve sâir ocak ağaları ile mevki'-i ikrâm ve mahall-i i'zâz ü ihtirâma müsûl edip mu'tâd üzere otağ-ı mezbûrda kendiler içün âmâde vü hâzır kılınan hân-ı na'mâ-yı pâdişâhî tenâvülü ni'metine muntazır iken Cenâb-ı Âsaf-ı Halîlî-şîme-i mihmân-nevâz bir gûne dahı kasd-ı i'zâz eyleyip Ağa-yı müşârun ileyh Hazretleri'ni ve İstanbul Ağası'nı ve Yeniçeri Efendisi'ni ve Kol Kethüdâsı'nı ve Segbânbaşı Ağa'yı mahsûsça üstleri ve sarıkları ile sâyebân-ı temâşâya da'vet ve melâib-i garâyib-i sûru seyr için sîr-çeşm-i ni'met-i ferhat olmağa ruhsat buyurdular. Anlar dahı emre imtisâl ve dâmen-bûs-ı Sadr-ı bülend-ikbâlden sonra ihrâm-nişîn-i mevki'-i iclâl oldukları hılâlde cânbâz menzil-i rîsmânına çıkmak bâbında fermân-ı hümâyun sudûr edip, lâkin çâr-mîh rîsmânları henûz teşdîd ü tevsîḳ olunmayıp ve olunması dahı tedârük-i azîme muhtâc olmağın "Bu gün bir vech ile mümkin değildir" deyi cevâb verilmiş iken Sadr-ı bülend-kadr u himmet izhâr-ı kemâl-i gayret edip nutk-ı hümâyûn-ı Pâdişâh-ı îsî-menkabet rûh bulmak içün hâsegî ağaları ta'yîn ve "bucurgad" ta'bîr olunur âlet ile tevsîḳ ü teşdîdi mümkindir" deyi re'y-i rezîn ve fikr-i metîn eylediklerinde derhâl hâsegîler tenfîz-i emr-i pâdişâhî içün hıbâl-ı çâr-mîhı ihkâm ü teşdîd içün çâr cihetten takayyüd-i ekîd ve zûr-dest-i ihlâs-peyvestleri murâd üzere her bir habl-i metîni merâbıt-ı istihkâma takyîd etmeleri ile [95a] taraf-ı İlâhî'den kelâm-ı pâdişâhî tenfîz ve evâmir-i şehenşâhî tahkîm ü te'yîd olunduğu meşhûd-ı karîb ü baîd oldu.

Fi'l-vâkı' bu emr-i düşvâr müstahîlü'z-zuhûr olduğu karar-dâde-i ashâb-ı kâr idi, zîrâ ki yeniçeri mürûru içün meydân-ı sûrun bir mikdân tahliye olunmuş ve hücûm-ı temâşâyiyân-ı ne-dâniste-rüsûmu sedd için kazıklar ve kazıklara rabt olunacak âlât u edevât ta'biye kılınmış idi ve cânbâzın şecere-i saht-bîh gibi olan resen-i çâr-mîhlarını ihkâm ukde-i te'hîre salınmış idi. Böyle iken cânbâzlar menzil-i san'ate vâsıl ve maḳâsıd u metâliblerine nâil olacak çâr-mîhları ân-ı vâhidde muhkem ve merâtib-i hibâl-i âmâlleri müstahkem

olup otağ-ı hümâyûn muḳâbilinde yeniçeri ordusuna doğru altı yüz adım mikdân rîsmânlar keşîde ve der-akab resenbâzlar ankebût-ı rişte-perdâzlar gibi ser-menzil-i san'atlanna resîde oldular.

Ve Cebeciler tarafından dahı heft-ser bir ejder-i musavver getirilip bir câdû-yı hum-süvâr sûreti ol ejdere ḳâide vü inân-keş ve ejderin her başında bir dehân, fıskiyyelerde ejder ağzı gibi fevvâre-feşân gösterilmiş idi. Ol şekl-i mühîb temâşâyiyânı tiryâkî-i mâr-dîde gibi tahvîf ü terhîb ile irâ'et-i şekl-i acîb ü resm-i garîb ve Topçular tarafından dahı envâ'-ı âteş-bâzlıklar ile meşhûn bir kal'a-i devvâr-ı âsümân-gûn anı ta'ḳîb eyleyip bir fîl sûreti kal'ayı hortûmuna beste olan rîsmân ile gûyâ çeker ve kal'a dahı fîlin ardınca revâne olup çekilir gider ve önündeki ejder yedi başındaki ağızlarından fişeng-i şerer-feşân ile fi'l-mesel püskürme atar ve çarh-ı felek gibi önüne gelene âteşler saçar idi. Ve ka'la-i mezbûre dervâzesinde tirşeden masnû' tersnâk çehreler ve hevlnâk sûretler ve midilli sûretli atlar ve üzerlerinde mukavvâdan yapılmış heyâkil-i acîbe ve suver-i garîbe var idi ki cümlesinin libâslannda fişekler muabbâ olmağla bir az cünbiş-i udhûke-nümâdan sonra at sûretleri fitîl-i sûzân ile yemîn ü yesâra şitâbdan ve mânend-i na'l-i Burâk-ı berk-ı germ-cevlân etrâfa şu'le-feşân olup ve râkiblerinin dahi libâslan penbe-i nev-zuhûr-ı siyeh-reng-i bârût ile âgende olmağın ta'sîr-i âteş-i şerer-gîrden tutuşup ve birine isâbet eden şerâre-i eşerri âharın dahı dâmânına erişip

Mısrâ

Yok oyunu penbe ile âteşin

zemzemesiyle her biri kestâne fişeği gibi tafra-künân ve mânend-i berk-ı cehân birden bire germ-tâz ve yerden yere hatve-perdâz oldukça gûyâ kabâ-yı nârencî ile cilve-zenân rakḳâs-peçegâna dönüp âteşlerinden birbiri ile piyâde vü süvâr ağaçtan kılıçlar ile peykâr şeklin gösterdiler ve matrak oyununda izhâr-ı mahâret eylediler.

[95b] Ve kal'a-i mezkûre i'mâl-i edevât-ı nâire ile hâlet-nümâ-yı kal'a-i Revân ve hisâr-ı nüh-bârû-yı âsümândan nişân olduğunu nümâyân ettikten sonra fîl sûretinden bendleri güsiste ve ol bâr-ı girân kaydından vâreste eyleyip üzerindeki taht ve taht içindeki fîlbân sûretinde bir ferzend-i dil-saht ile hod be-hod ruhsat-ı cevlân verilmeğle nat'-ı zemîn-i meydân ol fîl-i saḳîlin cünbiş-i mestâne vü cevlânından edîm-i şartanca nişân oldu. Ve kal'a-i mezkûre dahı geh Cebel-i Ehrâm'dan nişân bir kûh-pâre-i girân, geh miyân-ı meydânda bir sedd-i sedîd ve bir gencîne-i bisyâr-kufl ü bî-kilîd gibi mesâf-ı düşmene karşu durdu ve hirmen-i kârzârda sarsar-ı peykâr ile dâne-i mühre-i tüfeng ü topu esti savurdu.

Kal'a-i mezkûre fethi içün müvâcehe-i Şehriyâr-ı kal'a-küşânın cânib-i yemîninde saf-beste-i mesâf-ı mudârebe ve âmâde-i müsâyefe vü muhârebe olan topçular askeri kemer-i gayreti mânend-i şimşîr kuşanıp ve seyl-âb-ı bend-güsiste gibi kal'aya doğru boşandılar. Bunlar birbiri ile ceng ü peykâr ve âheng-i kârzâr ettikleri esnâda pîşgâh-ı sâyebânda çen-gîler dâireler ve rakķâslar çâr-pâreler ile âheng-i sâz ve iş'âl-i nâire-i harb ü kıtâl içün ker-re-nây-ı âteşîn-sadâ ceng-i harbîye âġâz eylediler ve bu esnâda rîsmân üzere îcâd olunan kalyon-ı kûh-bünyâdlar dahı yevm-i sâbık üzere birbiri ile tôp u tüfeng atmağa âheng ve bâ-yek-dîğer âġâz-ı peykâr u ceng edip dûd-ı bârût rûz-ı sefîdi şeb-i siyâha hem-reng ve na'ra-i tôp-ı âlem-âşûblan sadme-i tezelzül-efken ile kûtvâl-i düvâzde-burc-ı sipihri bî-ârâm u direng ettiler ve bir müddet harb u darbdan sonra tabl-ı âsâyiş çalınmağla lîmân-ı amânlanna ilticâ edip gittiler.

Ve Topçular dâiresinde merbût olan çektiri dahı gâh küreklerin çektiri çektiri mahall-i istikrârından lenger-rübâ-yı ârâm ve sâhil-i deryâ-yı şevket olan pîrâmen-i sâyebân-ı hümâyûn cânibine bâdbân-küşâ-yı ikdâm olup ol dahı tôp u tüfeng ve i'mâl-i edevât-ı peykâr ü ceng ederek muhâsır u mahsûr, ya'nî cânib-i kal'a-i mezkûr ve taraf-ı asker-i mevfûrdan kangı cânibe cânibdârî-i murâd-ı hümâyûn-ı şehriyârî ise ol semte müsteidd-i imdâd idiğini lisân-ı medâfi'-i haber-resân ile ifâde vü îrâd edip hâlince arz-ı hidmet ve edeble maķâmına avdet eyledi.

❁

Bu rûz-ı fîrûz-ı düşmen-sûz-ı meserret-bürûzda umûmen Yeniçeri Ocağı neferâtına heftede iki gün tenâvülleri âdet olan simât-ı ni'metten meziyyet şartı ile ikrâma niyyet ve kendilere tahsîs-i da'vet ve terhîs-i tena''um-ı ziyâfet olunmağın ağaçtan se-pâlar [96a] üzerinde şâhlan altun varaklar ile mutallâ vü mütehallâ ve her biri zînet-nümâ-yı nîme-i tılâ-yı destâr-ı hilâlî iki yüz aded kebş-i biryân şâh der-şâh arza-i meydân ve şikem-i âlûde-hikemlerinde birer ikişer zinde hamâme-i perende pinhân u meknûn ve yine boynuzlan elvân boya ile sûret-nümâ-yı nakş-ı bûkalemûn üç yüz aded matbûh koyunların miyâne-i şâhlanna birer lîmûn vaz' olunmağla nahlistân-ı turuncdan hoş-gûn kılındı. Ve yine ber-resm-i me'lûf-i câri dört bin beş yüz mikdân tabla pilâv ve zerde pîş-hân-ı meydâna güs-terde ve her tablada her biri yarımşar vukıyye ikişer nân-ı hâs ile anlar için nihâde-i süf-re-i ihtisâs olundu. Ve yiğirmi aded "mancana" ta'bîr olunur kebîr fuçular ile bedel-i râh-ı râhatü'l-ervâh gevher-i şeb-tâb-ı kamerden sâf ve cevher-i emvâc-ı cedvel-i sîmîn-i subh-dan şeffâf mâ-i karâh âmâde-i ebnâ-i sebîl olmağla devlet-i Pâdişâhî'de vech-i şer'î üzere yeme içme zevkine tarîķ-ı ruhsat bulunduğu esnâda ağa-yı müşârün ileyh tarafından Ke-merler Suyu'ndan sâf, berrâk u şeffâf elmâs-ı girân-kadr u bahâdan masnû' bir kıt'a mat-bû' kuşak ve ikişer tahta semmûr ve vaşak ve bir re's mükemmel donanmış rahş-ı bî-na-

zîr-i gazâle-sîmâ-yı bâd-peymâ ihdâ vü ithâf ve bunlardan mâadâ her biri dörder donluk Acemî dîbâ ve nev-zuhûr telli Hatâyî-i girân-bahâ ve yine nev'-i âhar ve nakş-ı dîger Hatâyî-i zer-târ u sâde-kâr ve çuka-i rengâreng-i mâhûd ve taraklı atlas-ı hoş-nümûd min haysi'l-mecmû' yiğirmi dört donluk akmışa-i sâlifü'l-evsâf dahı silk-i hedâyâya irdâf kılınıp ber-resm-i mu'tâd arza-i nazargâh-ı Şehriyâr-ı Kisrâ-dâd ve revâc-yafte-i mezâdgâh-ı hüsn-i kabûl-ı Hudâvend-i mekârim-nihâd oldu.

Ve Yeniçeri Efendisi Osman Efendi cânibinden dahı her bir nev'i beşer aded destâr-ı hünkârî ve telli Sûsî ve mutallâ puta-dârî ve kutnî-i Hindî ve şâl-ı Keşmîrî, cem'an yiğirmi beş tâka cins-i tuhaf pây-endâz-ı Hıdîv-i deryâ-kef kılındığı hılâlde mâide-sâlâr-ı velîme-i saltanat ve vekîl-i mutlak-ı şehriyâr-ı Keykâvus-ni'met, ya'nî Hazret-i Sâhib-i devlet huzûr-ı hümâyûn-ı Hudâvendgâr-ı şevket-makrûna da'vet ve Yeniçeri Ağası müşârün ileyh kullan dahı şerefmend-i mürâfakat ve ni'met-i dîdâr-ı Şehriyârî ile bir gûne ziyâfet dahı buyurulmağın ziyâfete hüzzâr ve ni'mete nüzzâr olanlar sedd-i dehân-ı güft ü gû ve teşhîz-ı dendân-ı ârzû ve tehiyye-i mi'de-i iştihâ-yı lokma-ı cû ettikleri meşhûd-ı çeşm-i ibret-bîn-i Hudâvendgâr-ı Halîl-hû oldukta sudûr-ı izn-i hümâyûn ile Dergâh-ı Âlî kapucuları kethüdâlığı ile mümtâz-ı ekâbir ü eâlî olan mekârim-i ahlâk [96b] ile ma'rûf, merâhim ü eşfak-mevsûf, sâbıkan Cığal-zâde kethüdâsı izzetlü Mehemmed Ağa Hazretleri lisân-ı hâl ile "es-salâ"-gûyân, büyük dîvânda olageldiği ḳânûn u tertîb ve bendegân-ı atebe-i hümâyûnu ḳâide-i tatyîb üzere asâ-yı sîm ve üst ve mücevveze-i celâlet-vesîm ile yürüyüp Kapucular Pîşkeşçisi dahı keçesin geyip, kafâsına sâye-vâr uyup fer ü haşmet-i azîm ile yeniçeri neferâtını selâmlayıp "Na'mâ-yı şehenşâhî yağmâdır, alan alsın" zemzemesiyle tenâvül-i taâma izn-i âm olduğunu i'lân u i'lâm eyledikte cümlesi birden kal'a fethine yürüyüş eder gibi yürüyüp gubâr-ı ber-hâsteden *"Zemîn şeş şüd ü âsümân geşt heşt* " mazmûnu bedîdâr oldu; ya'nî kuşluk taâmı niyyetine zümre-i mezbûre küleng-i na'ra-zenân gibi pey derpey-i yek-dîger saf be-saf dizilip ve her biri bir yana hücûm ile birer sînî-i biryâna üsküflü şâhîn gibi süzülüp ve tabla-i na'mâya havâle-i pençe-i yağmâ eyleyip sâtûr-ı sîne-şikâf-ı meâlık ile reme-i ağnâm u gele-i en'âm-ı in'âmın yüreklerin delip, *"Küllü's-sayd fi cevfi'l-karâr"* zemzemesiyle ciğerlerin delmege büzülmüş iken dürüldüklerinde her bir tablayı burc u mekân ve lâne vü âşiyân eyleyen birer kebûter-i tîz-cevlân aralarından perrân ve kayd u bendden gürîzân esîrân-ı zindân gibi lisân-ı hâl-i kalb ü cenân ile "elamân" gûyân

"Çevir başına âzâd et benim devletli sultânım"

nağmesiyle pâygâh-ı pâdişâh-ı İskender-câha per-cünbân-ı ilticâ ve küngüre-i tâk-ı kasr-ı adâletlerinde lâne-gîrân-ı emn ü amân olmalarını recâ eylediler.

❁

Yeniçeriler dil-sîr-i ni'met-i cihân-gîr-i adâlet-serîr olduklanndan sonra vetîre-i sâbıka üzere tulumcular çüst ü çâlâk hortûm-ı fîlden nümûdâr olan kırâbe-i katre-bâr ile meydânı tathîr ü ârî ve reşâşe-pâşî-i suhre vü meserret birle icrâ-yı resm-i me'lûf u cârî eyleyip akablannca Berberler Kethüdâsı ve şeyhleri ve yiğitbaşılan ve cerrâhlann müteayyinân u duâcılan pîşgâh-ı şehriyâr-ı âlî-câh-ı vâlâ-tebârdan güzâr ve Cerrahbaşı Nûh Efendi-zâde Efendi dahı anlara kafâdâr ve mehter-hâneleri dahı

Korkaram kûyünde bir gün kan olur

terânesiyle sâz-kâr oldular.

❁

Ve bu gün dahı iki yüz elli iki aded sıbyân-ı hitân ördekçi çorbacı neferâtı arasından geçip alay gösterdiler ve şenlik içün üç yerde çengîler kol kol âheng edip hayâl-bâzlar da çadırda perdeler kurdular.

❁

Yevm-i mezbûrda sâat-i âşirde aşçıbaşı ve çâşnî-gîrân mücevveze ve dîvân kaftânları ile ve tablalar ile süfre-keşân yürüdüler ve müsâfir çergelerine taâm götürdüler.

Bâlâda mezkûr olduğu üzere izzetlü Yeniçeri Ağası Mehemmed Ağa ve sâir hem-zânû-yı mürâfakatlan olan hizebrân-ı bîşezâr-ı vegâlar oba-i [97a] sadr-ı min'âmda esnâ-yı tenâvül-i taâmda Devletlü Sadr-ı a'zam Hazretleri vefk-i yemîn-i câh ü celâl, ya'nî sağ cânibin sadrında vişâhu's-sadr-ı izz ü iclâl olup, ba'dehû Rakka Vâlîsi saâdetlü Alî Pâşâ ve saâdetlü Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri, ba'dehû İstanbul ağası süfre-nişîn-i ibcâl ve cânib-i yesârda Devletlü İbrâhim Pâşâ Hazretleri, ba'dehû Yeniçeri Ağası mahmûdü'l-hısâl Mehemmed Ağa Hazretleri, ba'dehû Segbânbaşı el-Hâc Mustafa Ağa ve ba'dehû Kol Kethüdâsı Hasan Ağa yek-dîger ile hem-zânû-yı ikbâl tenâvül-i taâm ve ihrâz-ı envâ'-ı i'zâz u ikrâm oldular.

Üç direkli çadırda dahı iki süfre vaz' olunup birine Defterdâr Efendi ser-meclis ve birine dahı izzetlü Çavuşbaşı Ebûbekir Ağa sadr-ı meclis-i melâik-mûnis olup, meclis-i Âsâfî'den bakıyye ve "ocak ağalan" nâmı ile ser-fîrâz-ı imtiyâz olan kirâm-ı nakıyye tenâvül-i taâm ile ikrâm olunup ve sâir çorbacılar dahı keşîde kılınan yiğirmi simât ile merâtib-i sâmiyelerine göre ikrâm u ihtirâm kılındılar.

Ve ba'de't-taâm meclis-i Âsafî'de tenâvül-i velîme-i cihân-dârîde birbirine hem-zânû olan ağayân-ı sâlifü'z-zikr-i nîk-hû muntazır-ı ma'nâ-yı kerîme-i *"Feizâ taimtüm fe'n-teşirû"* olduklarında Vekîl-i mutlak veliyyü'n-niam-ı Dârâ-hadem Hazretleri hengâm-ı ve-

dâ'da mihmânân-ı ni'met-hâne-i cihân-dârî olan Ocak halkını şîve-i bende-nevâz-ı mücâmele ve hüsn-i müvâade vü muâmele ile taltîf kasdına sâyebân-ı izzet-âşiyânlarını teşrîf buyurup ḳânûn-ı kadîm üzere kallâvîlerin zîb-i ser ve ser-cümle erbâb-ı Dîvân'a ta'lîm-i haşmet ü fer etmeğle yeniçeri zâbiti Ağa-yı mûmâ ileyh *–Esbaaa'llâhu sübhânehu ni'metehu aleyh–* Hazretleri dahı mücevveze ve üst kaftânı ve sâir Ocak halkı esvâb-ı dîvânileri ile şeref-yâb-ı dâmen-bûs-ı Sadr-ı cihân-bânî oldular.

❁

Bu esnâda yine kal'a-i sâlifü'l-beyân ser-sefîne-i ıstavl-ı sultânî gibi lenger-endâz-ı lîmân-ı meydân olup içindeki asker sell-i seyf-i ser-feşân ve mühre-endâzî-i tüfeng-i ejdernişân ile ceng-cûyân olup kal'a fethi içün sell-i şimşîr-i dâr ü gîr eyleyen topçu neferâtının nısfı yemîn-i kal'adan iki yaylım kurşun atıp birden hücûm ve nısf-ı âharı dahı cânib-i yesârından yürüyüş edip i'mâl-i edevât-ı muhârebet-rüsûm ettiklerinde kal'adan dahı toplar ve tüfengler atılıp ve püskürme ile geri püskürülüp ve el humbarası yerine batlıcân ve gülle-i tôp-ı miskete bedel elmâ-yı Sinobî ile kal'ayı muhâsara edenler geri tüskürülüp birbirine katıldılar. Tarafeynden galebe-i mutlaka zuhûr etmemeğle mârru'l-beyân çektirme imdâda gelip, ol dahı kal'ayı toplamağa başlayıp ve içinde olan askerini âteş-i peykâr ile haşladılar. Bu esnâda topçular tekrâr yürüyüş edip kal'adan çıkan dal kılıçlar topçular ile müsâyefe eylediler; lâkin iç kal'a tâb-âver-i muhâtefe vü muhâyefe olmamağla kal'a-i masnûanın kulle-i matbûası fânûs-ı hayâl gibi bir sâat mikdârı dâir ve seyr edenlerin çeşm-i ferâfer-ı temâşâsı hâir oldu. Âkıbet hamle-i râbiada topçular el humbarası ve çarh-ı feleğe bakmayıp kal'ayı feth ü teshîr ve içindeki askerlerin der-zincîr ve kullesinde ezân okuyup ichâr-ı âvâz-ı tekbîr ve zâbitlerin esîr edip âverde-i şehriyâr-ı serîr eylediler.

Ve tenâvül-i taâm u merâsim-i ikrâm itmâm olunup ve ikindi nevbeti çalındıkta her kişi kendi maḳâm u menâmına azîmet ve gece şenliği seyri içün tehyi'e-i nişîmengâh-ı istirâhat etmeğe sürat ettiler ve herkes yerlerine dağılıp gittiler. [97b Minyatür] [98a Minyatür]

[98b] **Bu sahîfe-i âteşîn-ta'bîr sûr-ı hümâyûnun leyle-i sâminesinde olan fişek şenliklerinin fürûğ-ı mehtâb-nazîr ve eflâk-sûz-ı âlem-gîri tavsîf ü takrîr ve ta'rîf ü tahrîr beyânındadır.**

Bir şebân-geh ki nâib-i menâb-ı hüsrev-i hâver, kâr-fermâ-yı mülk-i bâhter; melikü'ş-şâm, kişver-küşâ-yı zalâm, Nûreddîn-i nâm-âver, ya'nî kamer-i hurşîd-fer evtâd-ı nücûm u tınâb-ı şihâb ile meydân-ı zengistâna darb-ı hıyâm-ı envâr ve nasb-ı sâyebân-ı ebr-i sâika-bâr ve bast-ı bisât-ı pertev-i mehtâb-ı nevvâr eylediği hengâm-ı safâ-şiârda meydân-ı sûrun etrâfı mâhiyyeler ile tezyîn olunup cânib-i yemîninde yeşil kandîllerden yapılmış bir

serv-i sebzîn ve ana müteâkib kanâdîl-i elvân-nümâdan bir ibrîḳ-ı murassa'-nigâr-ı nâzük-terîn ve anın dahı akabında bir kasr-ı dil-nişîn ve bir kubbe-i hadrâ-yı berîn ve topçular dâiresinde bir bal yemez tôp-ı kal'a-kûp-ı âhenîn ve bir top arabası üslûbunda mesâbîh-i zümürrüd-gûndan bir sûret-i merġûb u güzîn ibdâ' u ihtirâı ile zemîn-i sûrgâhı mesâbe-i fass-ı nigîn eylediler ve kasr-ı adâlet-medâr-ı şehriyârî pîşgâhında iki menâre-i servsîmâyî bir câmi'-i zîbende-nakş-ı vâlâ îcâd u ibdâ etmişler idi ki,

O vâlâ câmii der seyr edenler
Tââlâ şâhuhû Allâhu ekber

beytinin matlau'l-envâr-ı mefâdının mazharı ve câmi'-i mihr ü mâh-ı semâvâtın hem-seri olup savâmi'-i levâmi'-i burûcu nâr-ı reşk ile tâbdâr ve şuâ'-ı fîşeng-i âsümânîsi cevâmi'-i eflâke menâr olmak mertebelerinden nümûdâr oldu.

Ve meydân-ı sûrun taraf-ı yesârîsinde câmi'-i mezkûra muttasıl mahfil-i âsümân ile berâber nüh-pâye bir minber ve câmi'-i mezkûr dervâzesi havlısında bir serv-i zebercedgûn-ı sâye-güster ve anın akabında yeniçeri ağası ordusunda sütûn-ı mevzûnu fülke-i mâha peyveste düvâzde-hazîne-i nûrdan bir çadır kurulup bir mertebe tertîb-i esbâb-ı zînet ve tekmîl-i levâzım-ı meserret olundu ki fürûğ-ı kanâdîl-i tâbende çeşm-i nücûmı gerdiş-i hayret ile mânend-i murg-ı âteş-fîgende eyledikten sonra kûs-ı husrevâne ve nevbet-i pâdişâhâne ra'd-ı âsümâna dehşet-âver olup gûş-ı Kerrûbiyân'ı ker ettikte şehriyâr-ı adl-âyîn ile vakt-ı işâda kasr-ı adâlet lafzan ve ma'nen şeh-nişîn ve Sadr-ı a'zam Hazretleri dahı ol sidre-i saltanat ve hurşîd-i ma'deletin sâyesinde mekîn ve sâir vûzerâ dahı zîr-i cenâh-ı hümâ-yı saltanatta sâye-nişîn olduklan esnâda şâhenşâh-ı bende-nevâz tarafından "Fişek şenliklerine âġâz olunsun" bâbında fermân-ı hümâyûn sudûr ve câ be-câ âsâr-ı sâtıu'l-envâr-ı şetâret-i nâriyye zuhûr eyledi.

Leyle-i mezkûrede pertev-endâz-ı sutû' olan garâyib-i melâib-i nâriyyeden biri bu idi ki bârût-ı siyâh ile meşhûn siyeh-i hayme-i Leylî gibi bir nûr-ı [99a] siyâh ile enbaşte bir çetr-i ḳîr-gûn meydâna efrâşte kılınıp içinde niçe kestâne fişeği şeb-pere-i çâpük-per ve hezârân püskürme fişekleri mehter-i çadır gibi hidmet-güster oldu.

Biri dahı ağayân-ı enderûn-ı Âsafî'den "Kilârî Ankad"-nâm bir hünermend-i be-nâmın –ki

Mısrâ
Ne kadar yükser uçar ise revâdır Ankad

mısrâına mâ-sadak ve iltifât-ı Destûrîye elyaktır–. Bir mükemmel sâyebân dahı ibdâ' ve niçe niçe nuḳûş-ı garîbe ihtirâ' etmiş ki gûyâ yer yer harîr-i şu'leden cilvegâh-ı şâhid-i sûr-

ı hümâyûn olmağ içün bir hayme-i nüh-hazîne-i âsümân-gûn meydâna kuruldu ve dört sütûn-ı bâlâ ve her sütûnun zirve-i a'lâsında sebîke-i ibrîz-i şu'leden bir alem-i zerrîn hüveydâ olup her tınâbı bir şihâb ve her tôpu bir âfitâb, her kûşesi bir hazîne-i nâr ve her çûp-ı şebîke-i revzenleri birer nahl-ı gül-nâr olmağın âteş-i reşki eflâkin eteklerin ve nücûmun fişeklerin tutuşturmuş ve tîr-i havâyî gibi âsümânîleri nesr-i tâirin râhatın uçurmuştur.

Ve se-pâlar üzere nihâde, Ankad Ağa'nın dest-sâz-ı îcâdı niçe kebîr ve nâ-dîde, bülend âsümânî fişekler –ki dûr-bîn-i medd-i nigâh mertebe-i urûc u su'ûdunda nâ-resîde ve kebûter-i tîz-per-i âh-ı şeb-gâh nîme-i râh-ı hübûtunda vâmende olup âlem-i bâlâda tûfân-ı şu'le zuhûruna bâdî ve bir sâat kadar şenliği mütemâdî oldu.

Ve dâiren mâ-dâr beyâz şu'leli neft-i mürebbâ ve bârût-ı fahm-âgîn ile muabbâ ezhâr-ı bahâra revnak-şiken envâ'-ı şükûfe-i nâriyye ile müzeyyen Acem çârbâğlanndan bir kıt'a-i garrâ ve maḳâm-ı Acem'de beste murabba'lardan bir mısra'-ı zîbâ sûretinde bir nakş-ı cedîd hüveydâ olup her şükûfesinin resmi erbâb-ı temâşâya nîreng-i füsûn ve her çemen-i sebz-gûnunun nîze-i sengi reh-peymâyân-ı gülşen-i safâya âbile-i pây-ı gül-gûn oldu ve şükûfezâr-ı edevât-ı nâriyye-i pür-envân nakş-ı bûkalemûn sûretin buldu.

Ve Topçular Ocağı'ndan pertev-nümâ-yı zuhûr olan bin yüz aded gûnâgûn fişeng-i şu'le-nümûndan bünyâd olunmuş bir kasr-ı pür-zîver ve etrâfı yüz âsümânî ve otuz bahrî ve iki çarh-ı felek nâmında fişeng-i ziyâ-güster ve otuz tabancalı ve iki hâvan ve iki bin kestâne ve delüce ve "badloşka" ismi ile pür-zîb ü fer olan fişeklerden îcâd olunmuş bir nüh-hazîne çadır ber-efrâşte-i meydân-ı sûr oldu ki şeb-i tîre pertev-i mehtâb-ı envârlan ile âfitâb-ı rûz-ı rûşen gibi çeşm-i erbâb-ı temâşâyı hîre eyledi.

Ve Cebeciler Ocağı'ndan dahı "şâdırvân fişeği" nâmında bir fevvâre-i nûr şirâr-pâş-ı zuhûr olup ve iki hayme-i dahme-gûn ve yüz âsümâne ve iki çarh-ı felek ve iki hâvan-ı sipihr-nümûn gelip şu'lesi nûrun alâ nûr olduğu meşhûd u manzûr oldu. Gümrükçü Yeğen Mehemmed Ağa tarafından dahı bir çadır fişeği [99b] kurulup ve yüz elli havâyî-i mâhî-sîmâ hût-ı âsümâna gönderilip ve yüz bahrî fişeği ile mâhiyân-ı deryâya haber verilip ve âftâbe-i kalender-i şu'le vü âzer olan yiğirmi mâhtâba âteş verilip ve yüz püskürme ile çavuşların yüzüne âb-ı âteş püskürülüp huzûr-ı hümâyûnda bir mertebe şenlik görüldü ki ne çeşm-i kamer nazîrin görmüş, ne hüsrev-i hâver mâhiyye-bâzî-i nücûm ile böyle zevk u safâ sürmüştür. Püskürme ile çavuşlan pîrâmen-i sâyebân-ı hümâyûn-ı şevket-dâmenden tüskürmeleri tab'-ı Şehriyârî'ye bir resme hoş gelmiştir ki bu esnâda Sûr Emîni Halîl Efendi'nin damâğ-âlây-ı şehd-âlây-ı şehenşâhî olduğunu iş'âr içün gönderdiği beş on tabla gûnâgûn şeker mânend-i menâkıb-ı mükerrer ol kadar şîrîn-ter gelmemiştir.

Cebeciler tarafından ibdâ' olunan bir tahta küleh çün bâr-ı güneh bir şahs-ı rû-siyehin

başına halka-i la'net gibi geçirilip ve gûnâgûn fişekten yapılmış bir nemedîn hil'at ḳâmet-i liyâkatına geydirilip huzûr-ı şehriyârî'den güzâr eder iken tırâz-ı dâmen-i hil'atine fitîle-i şema-i rakḳâsân-ı şu'le-i cevlân ile âteş verildikte bir tarrâka-i azîme bedîdâr olup ol şahs-ı bed-kirdâr âteş-bâz-ı şu'le-reftâr gibi mânend-i şerâre-i cehân her cânibe germ-cevlân olarak semend-i âteş-âşiyâna nümûdâr ve seyr eden erbâb-ı enzâr meşġûl-i kerîme-i *"Ve kınâ Rabbenâ azâbe'n-nâr"* olmuşlardır.

Bunun akabında Tersâne-i Âmire tarafından dahı şem'-i mezkûrun rûz-ı şevk-endûz-ı fîrûzunda âb-feşân-ı yemîn ü yesâr olan fîl-i u'cûbe-kirdâra mesîl bir fîl-i âteş-nisâr dahı gelip ve fîl-i mezkûr-ı nâdirü'l-adîlin arkasında bir kasr ibdâ' ve içinde üç aded fîlbân sûretinde Hindî-i âteş-perest ihtirâ' olunup hortûm-ı fîlde mâhtâb ve çiçekli ve sâir gûnâgûn fişekli âlât-ı nâriyye ta'biye kılınıp bir mikdâr cevlân u reftârdan sonra hortûmunu âb-efşân-ı şirâr ve püskürme fişeği kadar şenlik nisâr eyleyip bir tarrâka-i azîme izhâr eyledi ki hüzzâr ü nüzzân âteş-perest gibi lemeân-ı nârdan haşyet-i bisyâr ile ser-fürû-kerde ve secde-güzâr eyledi.

Ba'dehû bir fişek dahı aynı ile bir kebîr bustân kuyusu dôlâbı gibi serîan deverân ve delvleri su yerine şerâre-feşân olarak koğalan fişekler ile mel'ân beş on defa isrâ'-ı cevlân eyleyip her devrinde bir tarrâka-i azîme koparıp âlemi hayrân ve misli nâ-dîde olduğundan cihânı yek-zebân eylemiştir. Bunlardan [100a] mâadâ kanâdîl-i gûnâgûndan bir serv-i zerrin-bâlâ ve bir nahl-ı sefîd-reng-i sîm-sîmâ ve fişek-i elvân-nümûndan çâder-i bâlâ-sütûn-ı vâlâ ve anların akabında bir akabe-i sa'bü 's-senâyâ îcâd u ibdâ' etmişler idi ki her biri muhayyir-i uḳûl ü ârâ ve neşât-bahş u hevl-engîz ü hayret-efzâ idi.

Ve bunlardan gayn sağîr üç mâhtâbe ve dört aded çarh-ı felek ve bir mühr-i Süleymânî ve kırk ördek ve yüz elli âsümânî ve on iki çömlek ve kar topu hey'etli ve kış gecelerinde gûy-i çevgân-ı benân olan halvâ topu kıyâfetli yiğirmi otuz fişek yek be-yek atılıp mülhak-ı nücûm-ı felek olduğu nümâyan ve *"ke'l-kameri fî leyleti'l-zulmâ"* zâhir ü ayân oldu.

Ve yine Gümrükçü Ağa tarafından bir fişeng-i hamâil-resm-i nev-zuhûr-ı tâbdâr cedvel-keş-i evrâk-ı siyeh-reng-i şeb-i târ oldu ki çehâr pergâr-ı devvâr-ı hemvâr-reftân hâvî ve her biri muhâzîsine muḳâbil cünbiş-i mütesâvî ile rub' sâat mikdân bir resme icrâ-yı mühendis-kârî ile mi'mâr-ı endîşeyi endâze-peymâ-yı tefekkür ve merdüm-i çeşm-i temâşâyiyânı nokta-i pergâr-ı tahayyür eyledi ve her devresi tamâmında niçe âsümânî fişekler taksîm-i havâyî sûretin irâet ile çeşm-i pergâr-ı devr-i pür-kârân-ı zekâ vü fıtnatı gazâl-i vahşet-kâr gibi girifte-i zincîr-i hayret kıldı.

Ba'dehû on iki aded yoğurt çanağı içinde fişekler ihfâ ve üzerinde mânend-i zebed-i deryâ zübdeler ibdâ' olunup tulumcular cânbâzların yoğurtçularına tenâvül içün ruhsat-

nümâ olmaları ile her biri birini kapıp ve bir tenhâya sapıp kaymakların tenâvüle başladıklan gibi içindeki fişekler tutuşup ellerin haşladı ve her biri bu âteş ile her ne cânibe gürîzân oldu ise halk anlan harf-endâzî-i redd ü hızlân ile taşladı. Cümlesi yoğurt çanaklarını rübûde-i dest-i intihâb ettiklerinde "Kaymak kaymak" deyi cilve-fürûşluk ederken bu kârdan sûd etmeyip süd dökmüş kediye ve da'vâ-yı iffet ederken baskın verip yoğurtlamış gidiye döndüler.

Bu esnâda bir kimse reh-nümâ-yı hâbgâh-ı huzûr olmağ içün zûr-bâzlann pîrâye-i deste-çûpu olan birbiri içinde mevzû' hacer-i mesḳûb gibi bir ağaç üzerinde meş'al hey'etinde bir fişeği idâre ve beş on kandîl birden reme-i kebûter gibi itâre etti ve bundan sonra Hazret-i şevket-penâh ve Cenâb-ı Âsaf-ı me'âlî-destgâh tayy-ı bisât-ı inbisât eyleyip habgâhlanna gitti.

[100b Minyatür] [101a Minyatür]

[SEKİZİNCİ GÜN]

[101b] Mâh-ı Zi'l -ka'de'nin yiğirmi ikinci ve sûr-ı hümâyûnun erbiâ günü sultân-ı serâ-perde-nişîn-i subh –ki mihr-i dehr-efrûzdur– hâbgâh-ı mağnbdan cilve-cây-ı rûşen-fezâ-yı maşrıkta ser-nümâ-yı zuhûr u bürûz olmağ içün râkib-i eşheb-i rûz oldukta sehâb-ı âsümân tulumcuyân-ı kırâbe-keş-i çâpük-cevlân gibi katre-pâşî-i bârân-ı bahâr ile zemîn ü zamândan gerd-şûy-ı gubâr olup havâ-yı sünbülî letâfet-nümâ-yı sünbül-deste-i jâle-dâr olduğu vakt-i safâ-şiârda

Li-münşiihî

Sulanıp yine râh-ı zevk u safâ
Gerd-i endûh oldu nâ-peydâ

Çemen-i şevk tâzelendi aceb
Açtı çâder çiçeklerin yine hep

Şu'belendi yine maḳâm-ı safâ
Mutrib-i Zühre tuttu özge havâ

Oldu sâz-ı sürûr sîr-âheng
Komadı kimsede karâr u direng

Yek be-yek ber-tarîḳa-i âdî
Hâzır oldu levâzım-ı şâdî

Girdi bir şekle dahı sûrgede
Girelim biz dahı yine sadede

Yevm-i mezbûrda netâyic-i sûr u safânın şekl-i evvel üzere suğrâ vü kübrâsı kurulmak içün vakt-i teşrîf-i Hudâvendgârî'ye dek hademe-i melâib-i sûra tehyie-i hıdemât-ı lâzime içün bir iki sâat meydân verilmek kasdına merd-i meydân-ı sehâ, âb-rûy-ı dîn ü dünyâ; yek-süvâr-ı arsa-i himmet, hâiz-i kasabâtü's-sebk-i ferâset ü fürûsiyyet; vekîl-i saltanat, Hazret-i Sâhib-i devlet *–Azzama'llâhu şânehu'l-esnâ, rafaallâhu kadrehu'l-esmâ–* karşı cânibde bir püşte-i refîa üzre vaz'-ı sâyebân ve erkân-ı bünyân-ı devlet olan vüzerâ-yı âlîşân-ı sâmî-hazret mürâfakatı ile biniş fermân buyurup saâdet-i teşrîfî ile ol mahall-i refî' ve ol mevki'-i menîin kadrını a'lâ, belki tîğ-ı iftihârın peyveste-i kemer-i kûh-ı âsümân buyurdukları *kinnâr 'alâ 'anem* zâhir ü hüveydâ olup tenâvül-i taâm-ı çâştgâhî vaktine değin ol mahalde karâr ve zamân-ı karârların lâzime-i şecâat ve hasene-i erbâb-ı şehâmetten

olan meşk-ı tüfeng-endâzî ve idmân-ı merâsim-i muhârib ü meġâzî ile imrâr buyurup yiğirmi otuz kadar sebû-yı dûrâdûr-nihâdeyi yekâyek mühre-i sitâre-devr-i tüfekle şikest ve bir vech ile icrâ-yı mahâret-i şast ve izhâr-i zûr-ı bâzû vü dest buyurdular ki çeşm-i a'dâyı nişâne-i nüşâbe-i reşk ü bîm ve lisân-ı duâ-resân-ı ahibbâyı belki dehân-ı kudsiyân-ı mele'-i a'lâyı na'ra-zen-i *"Sâneka'llâhü'l-'Azîm"* buyurup mehere-i mühre-endâzân dest-nihâde-i zemîn-i teslîm ü istihsân oldular ve bu abd-i bî-nişânın bu kıt'a-i müsellemü'l-fehvâsını tezekkür ü îrâd kıldılar.

Kıt'a li-müellifihî

Bülend-menziletâ bir nişâne diktin kim
Gören tüfeng yetişmek ana muhâl sanır

[102a] *Sebûyu şöyle şikest etti şast-ı destin kim*
Sipihre sıçradı kulpu gören hilâl sanır

Bu hâlet ile bir kaç sâat bast-i ihrâm-ı iķâmet ve ba'de't-tağaddî sâyebân-ı temâşâya avdet ve mahall-i mahsûslanna imâle-i licâm-ı ric'at ve şeyhü'l-islâm-ı âlî-maķâm-ı sâmî-hazret ve vüzerâ-yı izâm-ı maâlî-menkabet ile mücâleset buyurup sâat-i hâmisede mukaddemât-ı şevk u taraba mübâşeret ve nevbetler çalınıp şenliğe mübâderet kılındı.

Bu esnâda,

Li-müellifihî

Hüsrev-i rûy-i zemîn pâdişeh-i adl-âyîn
Revnak-ı devlet ü dîn muhyî-i şer' ü sünnet

Ya'nî Sultân-ı selâtîn-ı cihân Ahmed Hân
Ki vücûdiyle cihân dâr-ı amân u râhat

Kendi bir ni'met-i Hak ni'meti halka mebzûl
Ana ıtlâk olunur işte veliyy-i ni'met

Eyledi himmeti mâtemgede-i âlemi sûr
Ahdidir vakt-i telâfi-i zamân-ı mihnet

Gürlesin güm güm ötüp kûs-ı mehâbet-me'nûs
Tôplar eylesin âheng-i nehîb-i savlet

Çâr-pâreyle edip raks-künân istikbâl
Atılıp Zühre felekten gelip etsin hidmet

Baht u ikbâl selâmına dizilsin zîrâ

Geliyor Hazret-i Hâḳân-ı Sikender-azamet

zemzemesi kerre-nây-ı mühîbü's-sadâdan işnîde ve gülbâng-i sîr-âheng-i serhengân ile müjde-i hümâyûn gûş-i temâşâyiyâna resîde oldukta âdet-i sâbıka üzere ber-havâ kalyonlar yerlerinden hareket ve birbiri ile harb ü darba mübâşeret ve seyrine me'lûf u mu'tâd olmayan tiryâkiyân-ı nev-âmede-i cebânet-mevsûflar tarafına yelle-i yuf mesâbesinde olan kuru sıkılar ile paf puf edip anlar dahı bir emr-i mahûf olmak vâhimesi ile feryâd-künân ve "el-amân"-gûyân istihâre-i Pâdişâh-ı âtûf eyledikleri bâis-i vüfûr-ı şetâret olduktan sonra ayular oyunu ile dahı tiryâkîlere bir oyun çıkarmak fermân olunmağın otuz kadar muallem hırs gencîde-i havsala-i rakk u tırs olmayacak mertebe bâzîçeler gösterip meydânda cevlân eyledikte temâşâyiyândan niçe gürg-i bârân-dîde "Ayuya dalanmaktan çalıya dolanmak yeğdir" terânesiyle miyâne-i cem'iyyetten kenâr-ı selâmete gürîzân oldular, ammâ kalyon cengi havfından bî-huzûr olan mağlûbân-ı keyf-pür-fütûr henûz bu hâleti derkten meslûbu'ş-şu'ûr iken nâ-gâh bir kaç samsûn dahı getirilip samsûnların hırıltısı ve seyircilerin hırıltısı ve tiryâkiyân-ı nîm-cânın horultusunu bastırıp bir mikdâr müḳâlebe vü müvâsebe ile ayuların pençe-i kîni ser-tîz oldukta samsûnlar mahallerine iâde ve anların yerlerine ayucular ayular ile güreşmek irâde kılınmağın fermân-ı Kahramân-ı şîr-gîr ile her biri güsiste-zincîr ayuculara hücûma ruhsat ve ahz-ı intiḳâma müsâade vü fursat buldukların hiss etmişler iken [102b] pehlevânlık resmine riâyet ve ellere karşu pençelerin sûret-nümâ-yı dest-i da'vet eylediler. Ayucular dahı maḳâm-ı istignâdan kopup ayulara teklîf-i hamle ile merdâneliklerin izhâr ve her biri zebân-ı târ-çeste-i kıbtî-kâr ile

Mısrâ

Tû dest me-râ be-pây mî-âyî

diyerek çengâne Fârsîsi bir mısrâ ile sebâtlarını iş'âr eylediklerinde ayular na'raların âvâze-i cüş'eye dem-sâz ve şirvânî yayla türküsüne hem-âğâz edip hamle-i yek-pâre ile anlara eriştiler ve küşt-gîrler gibi birbirine giriştiler. Ve küştgîrlerin hamle-bâzîlerin icrâ vü izhârda daḳîka fevt etmeyip ayuculara galebelerin âşkâr eylediler ve seyr eden pehlevânlara "El arkası yerde" dedirtip icrâ-yı hünerden sonra yine giriftâr-ı gull-i züll olacakların hiss etmeleriyle her semte gürîzân ve her tarafa şitâbân olup niçe hirâsân cânları nâlân u perîşân ettikleri dahı bir başka seyrân oldu.

Ba'dehû "Zünnûnoğlu" nâm küşt-gîr-i dilîr "Keskinoğlu" nâmı ile şehîr bir pehlevân-ı bî-nazîr ile güreşip ve Üsküdarlı Kara Osman "Çuka-dâr Abdî"-nâm pehlevân ile elleşip birbirine ġâlib ve zûru âharın kuvvetini sâlib olamayıp, lâkin bu kez güreşten ferâğat ve baş başa mudârebeye mübâderet edip âkıbet Keskinoğlu ve Kara Osman tâkat getiremeyip

düştüler ve halk başına üştüler. Bu zed ü berd-i hevl-engîzden tersnâk, belki resîde-i rütbe-i helâk olan mübtelâyân-ı berş ü tiryâkin yüzlerine reşâşe-pâş-ı tesliyet olmağ içün tulumcuyân yemîn ü yesâra kırâbelerinden reşha-feşân olup peygâm-ı emn ü amân ile müjde-res-i cân oldular.

Ba'dehû ber-mu'tâd-ı cârî sudûr-ı fermân-ı Cihân-dârî ile tulumcuyânı ta'ḳîb ederek cerrâhân ve iki yüz kırk dokuz aded sıbyân-ı hıtân ale't-tertib nazargâh-ı Şehriyârî'den güzâr ve dârü'l-karârlan olan kannâre-i müstehîlü'l-fırârda kârd-ı hattân-ı bî-amâna intizâr ile mânende-i bere-i şîr-hâr meşġûl-i nâle vü zâr iken nazargâh-ı hümâyûnda germâheng-i fasl-bâzî olan Edirne Kolu misâl-i şehd-i hitân kafâlanndan gönderilip Edirne halvâsı kadar lezzet-bahş oldular.

Ve bu esnâda Sâhib-i devlet-i kesîrü'l-mürüvvet Hazretleri'ne Sûr Emîni tarafından gûnâgûn bir tabla şeker gelmeğle oba kenânnda pâ-ber-câ-yı kıyâm olan ağalara dest-i kerem-peyveste-i zer-efşânlan şeker-nisâr olup şîrîn-kârî-i nevâziş ile her birini hulvü'l-mezâk-ı ümmîd ü hâhiş eyledikten sonra fuzâle-i hân-ı ihsânlann hisse-i ġâib-i sıbyân olmağ içün ifrâz ve bu vech ile dahı etfâle kand-ı mükerrer-i keremleri ile halâvet-bahş-ı zâika-i ikrâm u.i:zâz oldular. Etfâle bu iltifâtlann görüp çengîler dahı bir mertebe şenlikler ile raksân [103a] u sürîn-cünbân oldular ki perde-i hitân perde-i hayâl-bâza nümûnedâr olmağla giryân olanlan dahı şâdkâm u handân dağıldıklanna peşîmân ve nâil-i vüfûr-ı kerem ü ihsân oldular.

Bu esnâda huzûr-ı hümâyûnda âdet-i me'lûfe üzere bir çektiri çektiri çektiri meydâna getirilip ba'dehû yelken açtı ve top u tüfekle etrâfa âteşler saçtı ve sağ cânibden gelip semt-i yesârdan güzâr etti ve san'atın izhâr edip lîmân-ı amânı olan cây gâh-ı karânna yelken kürek gitti.

Nazm

Nâgehân tâs-bâz nâmında iki Hindû gelip
Birbirine râzdân u mahrem-i esrâr olup

Zîr-i dâmenden çıkardı olur iken germ-pû
Gâh mankallarla âteş gâh destilerle su

Mühre-i encüm-şümârı etti destinde nihân
Çeşm-i mihr-âsâ görüp hayrette kaldı ins ü cân

mantûkunca şol kadar icrâ-yı san'at ve izhâr-ı mahâret eyledi ki tahrîri müşkil ve takrîri nâ-ḳâbil olup reşk-i cilve-i bî-bâkinden şu'bede-bâz-ı eflâk tîğ-ı gayretle sîne-çâk olduğuna bu beyt şâhid-i erbâb-ı idrâk olur.

Beyt

Hokka-bâz-ı çarh ahşam üstü seyrân eyledi
Mühre-i mihri o da göz göre pinhân eyledi

❁

Bugün havâ sünbülî olmağla hem-zânû-yı mücâleset-i Sadru's-sudûr-ı benâm olan vüzerâ-yı izâm ve vükelâ-yı fihâm hazarâtı otağ-ı temâşâya ferve-i ḳâkum ile gelmişler idi. Ba'de'z-zuhr germiyyet-i havâ tebdîl-i libâs iktizâ etmeğin Sadr-ı a'zam Hazretleri sôf ferrâce geyip ve pâşâlar ferve ile bulunup germî-i havâdan müteessir oldukları melhûz-ı Hazret-i Âsaf-ı Bermekî-me'âsir olmağla her birisine birer sôf ferrâce ilbâs ve dâmâd-ı muhteremleri saâdetlü Tevḳîî Mustafa Pâşâ Hazretleri'ne kendi bâlâ-yı celâletlerinde olan sôfu hal' ve lebs ile mümtâz edip cümlesine boylarınca ihsân-ı bî-hadd ü kıyâs buyurdular.

❁

Bu esnâda Bagçevânoğlu Kolu niçe nev-nihâlân-ı çemen-i hüsn ü ân olan rakḳâs-peçegân-ı tâze-zuhûrlar ile tezyîn-i hadîka-i sûr ve tertîb-i üşkûfezâr-ı sürûr eylediği hengâm-ı safâ-fercâmda esnâf âlâyı cemî'-i sürûr âlâtı ile ale't-tertîb alatı saf-beste-i yemîn ü yesâr-ı şâh-râh-ı enzâr-ı şehriyâr-ı şevket-şiâr olup cümleden evvel iki geçeli yeniçeri keçelileri ile çadırcılar hirfeti âlâyların kurup her biri bir kesimde niçe meh-pâre-tal'atı önlerince işe sürüp mehterleri ve şâir-i suhanverleri

Nazm

"Âyîne gibi sâf gerek safha-i sîne
Gün gibi ziyâ-güster ola rûy-ı zemîne"

"Uşşâk edemez ol kad-i mevzünu der-âġûş
Açılmayıcak hayme gibi niçe hazîne"

terânesiyle çalıp çağırıp, sütûn-ı hayme gibi niçeleri râh-ı temâşâda yaya îstâde, çok kimse rûy-i niyâzı tırâz-ı sâyebân gibi hâke fütâde ve her biri hakkında seyr edenler bu beyt-i garrâyı îrâd u iâde eylediler:

Li-müellifihî

Bulunmaz mevkib-i hûbânı gezsen hayme-der-hayme
[103b] *O mevzûn ḳâmete benzer bu nîlî çâder altında.*

Rakḳâsân-ı nâzük-cevlânları habâb-ı cûy-i billûr-ı sâk-ı pür-nûrları olan eteklikleri nü-

mûne-nümâ-yı tırâz-ı sâyebân ettiklerinde evtâd-ı kerâmet-i'tiyâd geçinen sâlikân-i râh-ı reşâd kemend-i gîsûlanna gerden-bend olup kazığa urulmuş gibi yollarda durdular ve niçe bî-perde vü nâmûs ipsizler, türüşe ümmîdi ile masharalık ederek tirşeden masnû' çehreler ile tınâb-âsâ birbirine girdiler.

Ve pîş-nihâd-ı otağ-ı hümâyûn etmek içün ber-ḳâide taşrası yeşil ve al atlas u harîr ve içi İstanbul dîbâsı ile bitâne-gîr, dört aded top ve dört münakkaş sütûn-ı serv-üslûbu hâvî bir sâyebân-ı birîşim-târ-ı zerrîn-alem-i bî-nazîri hediyyeleri olmak üzere el üstünde ber-efrâşte olduğu hâlde meydâna getirdiler ve tâvûs-ı hezâr-nakş-ı bâl-küşâ gibi arsa-i sûra yetirdiler ve üstâdân-ı nazm-âşinâ-yı Hayyâm-nihâdın yerine

Li-ḳâilihî

O şeh ki bârgeh-i himmeti recâ deridir
Şuâ'-ı mihr-i saâdet tınâb-ı çâderidir

beytini nigâşte-i serâ-perde-i her heft-girde ettirmeleri ile cilvegâh-ı kabûle ergirdiler. Ve içlerinden bir mahbûb-ı siyeh-çerdeyi Leylî-i hayme-nişîn gibi derûn-ı sâyebâna iclâs edip mehterlerinin ceres-i ḳâfile-i neşât olan sadâ-yı acîbe-nidâlanna uyup huzûr-ı hümâyûna varınca nişîb ü firâza kondurup göçürdüler.

Hakkâ ki âlâylarına aceb sûret ve hirfetlerine turfa zînet ve sûrgâha bir şetâret verdiler ki tahrîri müşkil ve takrîri nâ-ḳâbil idi. Husûsâ eşkâl-i gûnâgûn-ı dehşet-nümâ ve suver-i garîbe-i hayret-efzâ ibdâ vü ibdâ' edip niçe mühîb hey'etlü, dîv sûretlü, pîr ü bernâ kıyâfetlü, tersnâk tirşe çehrelerden masnû' niçe timsâl-i nâ-matbû' ihtirâ' etmişler idi ki ellerinde mukavvâdan gürz ü debbûs ve dûşlannda kabâ-yı ma'kûs olup ve derûn-ı câme-i pûştînlerinde fişek-i âteş-feşânlar ihfâ olunmağla sûret-nümâ-yı fânûs olmuş idi. Huzûr-ı Şehriyârî'de ser ü dûşlannda olan fişeklere âteş verilip ve suver-i pîrâne-hey'etin sâhte sakallan sûzân ve esvâb ü küsâlan mesâbe-i hâşâk şu'le-sitân kılınıp ve eşkâl-i sıbyân sûretinin hâllerine göre îcâd ettikleri taht-ı revân kadar saġîr çadırları dahı şu'le-gîr-i âteş-i şerer-feşân olmağ ile bir mertebe şenlik nümâyân oldu ki zebân-ı zebâne-nişân âciz-i tavsîf ü beyândır.

Bunlar hediyye-i meşrûhalann el üzere tutturup arza-i dergâh ve hâllerine göre nâil-i ihsân-ı Pâdişâh-ı gerdûn-bârgâh oldular.

Ba'dehû tâife-i haffâfân yamaklan olan zümre-i kefş-gerân ile âlâyların tertîb edip ayak ayak ve birbirinin ökçesin basarak yürüdüler [104a] ve içlerinden kenâr çizme kasd edenler ile muşt muşta gelip iki ayakların bir pabuca kodular. Ve taht-ı revân gibi menâkib-i merâkib-i çehâr-pâda bir dükkân îcâd u ibdâ ve derûnunda bedende cân gibi na'l der-âteş-i teshîri olmağa lâyık bir perî-liḳâyı der-kâr-ı bey' ü şirâ eylediler. Ve bir gerdûne üze-

re destgâh-ı kefş-dûzân vaz' olunup anda dahı bir cüvân-ı sîm-sâid-i bî-hemtâ san'atın icrâ sûretinde zahm-ı sîne-i uşşâkı edîm-âsâ refû-sâz-ı şifâ ve nezâketle pâ-zedegân-ı kûçe-i muhabbetten kimine iltifât ile âgûş-küşâ ve ba'zılarına san'atle muşt-nümâ olurdu. Ve mâh-rûyân-ı haffâfân –kl her biri kefş-i hilâli bâm-ı âsümâna atmış ve niçe bürehne-pây-ı kûçe-i hayreti ayak haffâfı etmiş idi–

Li-câmi'ihî

Görünce mest ü sergerdân-ı aşkın ol büt-i haffâf
Arak-rîz olduğu gül gibi nâzük-terliğindendir.

El-hâsıl pâ ber-cây-ı maḳâm-ı temâşâ olan bî-ser ü pâlar başlarına üşüp, ya'nî gerek alçak gerek ulu ayak öpmek fikri ile pîş-i pâyine düşüp, nigâh-ı çeşm-i tâtârlarından kirişme-i iltifât hiss edenler mestâne na'ra-zenân olup,

Beyt

Kidelek meykedeye min külesen mîr kimi
İçedek mest olalak şöyle ki çak şîr kimi

beytini îrâd ile zâr u nâlân olurlar idi.

Bunlardan mâadâ kâğıttan masnû' "cemâl" nâmı ile bir duhter-i tâbende-cemâl ve perî-peyker bî-misâl timsâl getirdiler ve ḳâleb-i bî-cân iken zî-rûhtan ziyâde ve rakḳâslardan efzûn şîveler ettirdiler ki her gören hayrân ve işiten müştâk-ı seyrân oldu.

Li-müellifihî

Duhter idi lîk pek âfet idi
Haylîce merdâne-kıyâfet idi

Zenne deyi sanma hemân turt murt
Paşmağı bin kadına verirdi zurt

Husûsâ mutallâ tirşeden bir oba ibdâ ve kar topu gibi mendîl-i Acemâne kadar penbeden bir alem-i sîm-gûn peydâ ve bârût-ı murabbâ ile ta'biye olunan obayı yakacak fişekleri ol alemin içinde ihfâ edip derûnunda bir harîf-i nâ-zarîf sütûn-ı hayme gibi ḳâim masharalık hidmetine müdâvim iken obanın alemini iş'âl ile şahs-ı merḳûmun başında âteşler yanıp etekleri tutuştu ve ol dûzah-âşiyân semender-i âteş-nişînden nişân verip sipend-i şu'le-dîde gibi cehân ve her sûya gürîzân olup sıbyân-ı erbâb-ı hirfet tirşeden gürz ü debbûs ile döğe döğe ve kendi dahı nefsine levm edip hod-be-hod söğe söğe kangı cânibe şitâbân oldu ise fişek tarrâkasından birbirine girip, girîv ü hûy âsümâna erip niçe şevk ü tarab ve hengâme-i acebden sonra tulumcular âteşin itfâ niyyetine tulumlar ile her cânibden

şol mertebe âb-efşân oldular ki,

Li-müellifihî

Hûn-geşte dilin rûgan-ı kandîl gibi
Bir cânibi âteş oldu bir cânibi âb.

Bunlar buna benzer niçe [104b] zîb ü zîver ve suhre vü şetâretler ile âlâylann resîde-i hitâm ve incü ve zümürrüd ile murassa' bir iki cüft mûze-i musanna' ve yine incü işleme zer-târ murassa' çerkesî fılar ve üç yüz dirhem yaldızlı bir sîm tebsi; ve yamaklanndan dahı yüz kırk dirhem mikdân sağîr tabsi hediyye-i mu'tâdelerin teslîm-i pâygâh-ı Sultân-ı enâm eyleyip mazhar-ı avâtıf-ı şehriyârî ve nâil-i ihsân-ı cihân-dârî oldular. İçlerinden bir pîr-i rûşen-zamîr hulûs-ı kalb ile dest-küşâ-yı du'â-yı zâhirü't-te'sîr olduktan sonra dârû'z-ziyâfe-i pâdişâhîde câ-nişîn-i saffü'n-niâl oldular.

Bunlann akabında bakkalların ashâb-ı hirfeti gerdûne üzre bir dükkân îcâd ve san'atlanna göre levâzım-ı dükkânlan her ne ise i'dâd edip içinde bir işve-senc-i nâz-fürûş harîdârân-ı nevâle-i visâlleri ile der-kâr-ı dâd ü sitâd etmişler idi ki gâh piste-i dehânına hande-i leb-i şîrîn ile şeker katar ve gâh terâzû-yı Yûsuf-senc-i nigâh-ı dil-firîbâne ile endek-i mâyegân-ı sabr u sâmânı alır satar ve etrâfında al destâr ber-ser ü peştemâl-i birîşîm-kâr ber-dûş ve bir bâdâm-çeşm ü piste-dehen, şeker-leb ü şîrîn-suhan yemîn ü yesârda levendâne reftâr ile şâhîn-i terâzû gibi her tarafa imâle-i cenâh-ı nigâh ile dîde-dûz-ı harîdâr olup

"Bal bal " diyerek geçti niçe dilber-i bakkâl
Baldır deyi gel pâyına düş sâkına bak kal

–ki her biri şûr-efken-i bâzâr-ı hüsn ü cemâl ve ser-mâye-bahş-ı erbâb-ı maḳâl olup biri memerr-i nazardan güzâr ettikte sâye-vâr erbâb-ı enzânn gözleri ardınca gider ve zarûrî bu şi'r-i şîrîn-güvân kand-ı mükerrer gibi hod be-hod tekrâr ederler idi–.

Li-ḳâilihî

Nice ferâğ olunur lezzet-i visâlinden
Ki la'li şerbete benzer Girit balından

Gevâre-i asele benzedi halâvet ile
Gönül ol şehd-fürûşun lebi hayâlinden

Başında her dil-i âşüftenin yanar âteş
Serindeki o levendâne âl şâlından

Sürîni gürzdür âvîze eylemiş püşte
Eder Tehemten'i lerzende yâl ü bâlinden

Nebât şîşesine döndü hâmem ey Vehbî
Senâ-yı vaṣf-ı leb-i sükkerîn-maḳâlinden

Biri memerr-i nazardan ġâib olmadın biri dahı der-hâl tevârüd edip müstakbeli mâzîsine ġâlib ve nazar-ı halkı mıknâtîs-ı muhabbeti kendiye câzib olduğu pîrâye-i dükkân olan cüvân-ı sâlifü'l-beyân-ı sîm-sâidin bâzâr-ı nahvetin nev'an kâsid etmek göründükçe mümeyyizân-ı kışr u lübb olan daḳîka-dânân-ı hüsn ü ân dehân-ı çeşm ü zebân-ı müjgân ile dâd-ü-dihiş-i nâz u niyâza ser-âġâz edip sâbûn gibi ezildikte anın dahı çeşm-i mesti hüreyre-i bâdâm gibi süzülmeğe başladıkta,

Beyt

Ağır ol eksiğin olmasın eyâ nûr-ı basar
Seni hiç gayr ile tartar mı terâzû-yı nazar

beyt-i mevzûnunun mazmûn-ı belâgat-meşhûnu ile ruhsat-ı muhtesib gibi girânî-i şi'r-i nâz ve revâc-ı [105a] kâlâ-yı imtiyâzına sebeb olup şîve-i gûnâgûn ile cilve-perdâz olarak güzâr ettikten sonra hirfet-i mezkûrenin tulum ile tenâsüb-i san'atları olmağın sûr-ı hümûyûna mahsûs tulumculara taklîd pîş ü pes-i neferâtlarında yiğirmi otuz kadar tulumcuları ve gûnâgûn heyâkil-i garîbe ve tesâvîr-i acîbeleri olduğundan mâadâ yamakları olan yaş yemişçiler dahı anlara mülâhik ve âlâyları âlâylarına mülâsık olmağın içlerinden bir hâmdest bakḳâlların dilberleri ile şeftâlû bâzârına girip "dön gel" deyi çağırıp, ol dahı,

Mısrâ

"Sana şeftâlû gerekse bana cânım kayısı"

deyi bağırdıkta sîb-i Sînôb'ı gülle-i tôp-ı misket gibi birbirine atıp ve muşmulayı mühre-i tüfek i'dâdına katıp,

Li-müellifihî

Tabla ile çâr-sûda satarmış Memiş yemiş
Ammâ ki sattığı yemiş eyvâ yetişmemiş

beytinin mazharı bir manav dilberi içün, "Alma yârin elmasını, yersin odun yarmasını" diyerek ve iki hirfet bir güzele dostluk sûretinde bâ-yek-dîğer der-kâr-ı ceng olup, gâh tabancalı ve tüfek ve gâh dürlü dürlü musanna' fişekler ile cümleye ġâlib şenlikler edip icrâyı merâsim-i şâdmânîde arz-ı mahâret ve birer vukiyye iki aded sîm şam'dân-ı bâlâ ve iki vukiyye bir sîm sînî-i girân-bahâ ve beş donluk dîbâ-yı İstanbulî ve Firengî ve beş donluk

kumâş-ı serengî ve kırk tabla huşk ü ter meyve-i gûnâgûn ve şükûfeler pîş-keş-i südde-i devlet ve berdâşte-i ma'raz-ı ubûdiyyet kılınup duâcılan dest-i duâyı keffe-i mîzân gibi küşâde-i dergâh-ı Kirdgâr ve derâhim-i niyâzlann tamġâ-zede-i revâc ü i'tibâr ettiklerinden sonra âlâyları hitâmında sûr-ı hümâyûn tulumcuları mesfûrlann kendilere taklîd ettiklerine şişip kabarıp nâ-gâh hamle-i yek-bâre-i cângâh ve na'ra-i nâ-gehân-zuhûr-ı "Allah Allah" ile üzerlerine hücûm-ı düşmenâne ve havâle-i gürz-i Rüstemâne edip neberd ü darba ve ceng ü harba giriştiler. Etrâftan ceng-i harbî âvâzesine bedel sayha-i *"Sellata'llâhu'l-kelbi ale'l-hinzîr"* ile bir gûne zed ü bürd ve dâr u gîr eylediler ki cümle şenliklerinden ziyâde safâ-bahşâ vü zevk-efzâ-yı erbâb-ı temâşâ olup herkes hayretle dehân-küşâ oldular.

Ba'dehû kavukçular ser-âmed dilberlerin karşu taraftaki ma'hûd depede çekip çevirip bir ahsen ḳâlebe ifrâġ ve güzâşte-i sûzen-i nigâh olan târ-ı müjgânlann ser-i uşşâka fetîle-i dâġ edip niçe mümtâz ü ser-firâz dilberleri –ki vücûd-ı insânîde olan urûk u asaba îrâs-ı ra'şe-i ıztırâb edecek mertebe cünbiş gösterip halkın başın sevdâya uğrattılar ve püşt-i dest-i hayreti ser-pûş-ı kâse-i dehân eden zümre-i nisvânı baştan çıkarıp idlâl ettiler–

Li-müellifihî

Bir ḳâlıba kodu beni kavukçu dilberi
Kim başıma belâ sanıram tâc u efseri

Mihr felekte baş açık abdâlı olmasa
[105b] *Geşt eylemezdi şehri* /105b/ *benim gibi serseri.*

Bunlar âlâyların tekmîlden sonra yamakları olan takyeciler dahı anlan tezyîl ile hezâr şîve ederek geçip ve uşşâk-ı ser-bürehne-i bî-tâc ü destâra takyeler biçip çeşm-i rûşenlerine dünyâyı târ ve fezâ-yı vesîi başlarına dar ve takye başların sıktıkta bu evzâ'-ı mağrûrânelerine sermestî-i sürûr-ı sûru sermâye-i i'tizâr ettiler.

Li-müellifihî

Bir takyeci cüvânına ser-dâdeyem ki ben
Mevc-i cefâsı baştan aşıp hurûş eder

Cevr ile teng edip başına çarh-ı atlası
Uşşâk-ı ser-bürehnesine kelle-pûş eder

Bu iki hirfet erbâbının her biri başlu başlarına araba üzere kendilere mahsûs dükkânlar kurup işlerin başa yetirdiler ve mehterhâne ve rakḳâsân ve niçe udhûke-pîşegân ve suhreendîşegân ile icrâ-yı resm ü âyîn-i şetâret edip kavukçular tarafından dört donluk katîfe ve kırk zirâ' dîbâ; ve takyeciler kıbelinden dahı yiğirmi zirâ' münakkaş dimi dîbâsı hediyyelerin ma'raz-ı kabûle yetirdiler.

Hirfet-i mezkûre zeylinde yorgancılar sınıfı gerdûne üzerinde îcâd ettikleri dükkânların hezâr zîb ü fer ile pîrâste ve lihâf-ı zer-târ ve akmışa-i pür-nakş ü nigâr ile şöyle ârâste etmişler idi ki tavsîf-i zîb ü zînet-i bisyân ne hadd-i zebân, ne kalem kân olup zîver yüzünden cümleye fâyık ve şenlik cihetinden sâir erbâb-ı hirfeti basması muhakkak idi.

Evvelâ,

Mısrâ

Ciğer-kûşem bağırdaktan bilir resm-i der-âğûşu

mısrâının mâ-sadak-ı meâli bir niçe nâ-resîde etfâl-i melâik-hısâli ser-levha-i dîbâce-i zînet ve rûy-kâr-ı kâlâ-yı hirfet eyleyip, ba'dehû nerm-ten penbe-beden cüvânlan levendâne kıyâfet ve Rüstemâne hey'et ile âlâya döşenip bast-ı bisât-ı sürûr ve bu tarîk üzere peyder-pey iki cânibden âheste âheste mürûr ile gunûde-i pister-i ferâğ olan erbâb-ı huzûru hâb-ı râhattan dûr ve pîçîde-i lihâf-ı tû-ber-tû-yı âsâyiş olan ten-perverân-ı pür-pehlûyu hiç olmazsa çârşeb çârşeb âfiyetten mehcûr eyleyip,

Li-müellifihî

Geçti sıcağım âh o yorgancı dilbere
Dem-i serdî-i havâ ile düştüm döşeklere

zemzemesiyle şeb tâ-be-seher hüseynî perdesinde figân u nâlede nâ-sabûr eylediler.

Bunlar niçe şu'bede-kâr u lu'bet-sâz ve fişeng-i âsümân-pervâz ve rakkâsân-ı çâpük-bâz ve çengiyân-ı işve-perdâzlar ile esnâf-ı sâlifeden mümtâz olup şeref-i nazar-ı hümâyûnu ihrâz ve beş yüz seksen dirhem bir gümüş legen ibrîk ve iki yüz on beş dirhem gümüş tebsi ve yüz elli beş dirhem bir kapaklı tâs-ı sîm ve Firengî atlas ve bürüncük üzerine işleme dört aded girân-bahâ yorganları hediyye-i sûriyyeleri olmak üzere kabzına me'mûr olanlara teslîm edip dârü'z-ziyâfe-i sultânîde [106a] mâide-nişîn-i i'zâz u tekrîm oldular.

Pes ez-ân ehâlî-i Bedestân-ı Cedîd şeh-râh-ı nazar-ı Pâdişâhîde esnâf-ı zînet ü zîver ve ecnâs-ı revnak u fer ile bedîd olup ale'l-fevr gerdûne-i gâv-mîş üstünde sâhte dôlâb u dükkânların nümûne-i Burc-ı Sevr ettiler ve kumâş-ı Tebrîz'e tamgâ-zen-i reşk olacak kâle-i gül-rîzlerin etrâf-ı dükkânlarına salkım saçak bâm-âvîz edip içinde bir tâze cüvân endâze-i sîmîn-benânı ile kâle-peymâ-yı hüsn ü ân olarak kumâş-ı cemâlin kûçe-gerdân-ı hayâle donluk donluk gösterip âşıkına arz-ı kâlâ ederek gittiler ve tüccâr-ı bâzâr-ı i'tibâr olan talebkârân-ı dîbâ-yı zîbâ-yı dîdârdan,

Li-müellifihî

Harîdâr-ı kumâş-ı vaslı oldum nakd-ı cânımla
Metâ'-ı râzımı dellâla verdim ben lisânımla

mazmûnunu işittiler.

Hirfet-i mezkûre ashâbı bu tarîḳ üzere âlâyların tertîb ve kenâre-i sutûr-ı sufûf-ı neferâtın pûşendegân-ı dîbâ vü şîb ve zer-beft kabâyân-ı dil-firîb ile tezyîn ü tezhîb edip dört top ağır atma telli bürüncük ve yüz seksen iki dirhem üç surâhî ve dört yüz beş dirhem bir sîm tebsi ve üç top münakkaş dimi dibâsı ve şîb hediyyelerin pây-endâz-ı Hudâvendgâr-ı necîb eylediklerinden sonra duâcıları icrâ-yı âyîn-i duâ ve kethüdâları teşrîf-i kabûl ile boyunca ihsâna sezâ ve ziyâfet-hâne-i pâdişâhîde dil-sîr-i niam-ı i'tibâr u i'tilâ oldular.

Ve esîr bâzârının tüccâr-ı füccârı hirfet-i mezkûreye yamak ve zînet-pezîr-i şeref-i iltihâk olmaları ile önlerine niçe gılmân-ı Müşterî-dîdâr ve suver-i cevârî-i Zühre-nümûn u işve-kirdâr zîver-i bâzâr-ı iftihâr ederek âlây-ı sahrâ-pîrâya düzülüp ve uşşâk-ı vuslat-müştâkları pençik esîri gibi reh-güzâra dizildikte ol Yûsuf-tal'atân-ı bî-bahâ harîdârân-ı visâllerine,

Mısrâ

Alır göz ile bak kölesi olduğum güzel

terânesiyle arz-ı liḳâ [106b] edip gerden-şiken-i nahvet olarak her biri bu beyti okuyup ıkdi güsiste-târ-ı gevher gibi çözüldüler

Beyt

Esîrin oldu dil derdmend-i nâlânım
Kapunda ben de gulâmım efendi sultânım

ve hediyyeleri olmak üzere bir çâker-i nâ-resîde-i tâbende-rû ve bir duhter-i bâzâr ne-dîde-i âhû-çeşm-i müşkîn-mûyu Hıdîv-i bende-perver-i çâker-nevâza ihdâ ile ubûdiyyetlerin izhâr u ibdâ eylediler.

Pes ân-gâh örf-i beled üzere bi-hasebi'l-merâtib anlara muâkib hallâclar dahı tertîb-i âlây ve önlerince şâirân-ı suhan-sâz-ı kemânçe-perdâzları

Beyt li-münşiihî

O mehin kaşına benzetme hilâli gözün aç
Rüstem'in kavsi ile bir mi kemân-ı hallâc

zemzemesiyle sîr-âheng-i hûy u hây olarak neferât-ı hirfetleri dûş-ı merâkibde îcâd-ı dükkân ve içinde fass-ı elmâs-ı nigîndân gibi bir dilber-i pâkîze-gevheri penbe-fürûş-ı kûçe-i hüsn ü ân eyleyip ve yanınca bir sîne-germ ü dil-nerm âşık-ı cân-sûz müşterî şeklinde alış veriş ederek güzerân ve niçe penbeden arslan yapıp temâşâyiyâna seyrân ettirdiler. Ve içlerinden biri germiyyet-i bâzâr hengâmında arslan şeklinde olan sâlifü'l-beyân fişeklere

âteş verip ve mehterleri dahı

Mısrâ

Yok oyunu penbe ile âteşin

mazmûnu ile na'ra-zenân olarak memerr-i enzâr-ı şehriyârî'den güzâr ve sepîde-i ruhsâre-i san'atlan ve tebâşîr-i sabîhatü'l-îd-i revâc-ı hirfetleri olan penbe ile memlû Fireng-pesend bir çüft âlî ve gâyet ġâlî bâlîn-i zer-kân hediyye-i sûriyyeleri olmak üzere ferş-i zemîn-i i'-tizâr ettiklerinde suhan-sencân-ı erbâb-ı temâşâ bu çend ebyât-ı nâzükâneyi inşâd eyledi-ler:

Li-münşiihî

Geldi hallâclar da âlâya
Penbe gibi atıldı ortaya

İçlerinden bir âfet-i mümtâz
[107a] *Oldu pîrâye-i dükânçe-i nâz*

Hey ne âfet ki vüsat-i kahrı
Ser-i Mansûr'a dar eder şehri

Penbe-i germi vaz' edince refe
Düştü dil sûz-ı gamla tâb ü tefe

Gamzesi tîr ebruvânı kemân
Zahm-ı uşşâka penbe-dûz-ı nişân

Nûra benzer o sîne-i berrâk
Penbeden nerm ü germ ü berften ak

Nâza dâir hezâr işleri var
Sâat-âsâ niçe kirişleri var

Hayli tokmakçısı da var gözün aç
Gör ne çenberden olduğun hallâc

Bu gün ordu âlâyından bu mikdâr ile iktifâ ve hedâyâ-yı meşrûhalan alâ vechi'l-mu'-tâd Dergâh-ı Âlî Kapucular Kethudâsı izzetlü Mehemmed Ağa Hazretleri vesâtatı ile resîde-i ma'raz-ı kabûl olduktan sonra vakt-i taâmda ikrâm olunmağ içün müsâfir çergelerinden üçüncü çergeye şeref-yâb-ı müsûl olup vakt-ı taâma dek anlar dahı seyr ü temâşâya meşġûl oldular. [107b Minyatür] [108a Minyatür]

[108b] Der-beyân-ı meâl-i heştüm-i rûz

Yine bast oldu süfre süfre ni'am
Bezl edip Pâdişâh in'âmın

Kurulup câ-be-câ simât-ı kerem
Böyle oldu ziyâfet-i sâmin

İşbu rûz-ı keder-sûzda ziyâfet-i amîme-i sultânî ve dârü'n-niam-ı velîme-i hâḳânîye Dergâh-ı Âlî *–Dâme maḥfûzen bi'l-meâlî–* Kapucular Kethüdâsı izzetlü Mehemmed Ağa dûde-i şeref-âlûdelerinde mülâzim-i dervâze-i intimâ olan neferâtı ile ve alem-efrâz-ı haşmet-i devlet olan Mîr-i alem Ağa ve Dergâh-ı Âlî kapucıbaşı ağalan ile ve Çâşnî-gîrbaşı ve sâir çâşnî-gîrân-ı matbah-ı şehriyârî ile ve izzetlü Çavuşbaşı Ebûbekir Ağa cümle çavuşân-ı Dîvân-ı cihândârî ile ve Küçük Rûznâmeci Efendi küttâb ve hulefâsı ve Müteferrikabaşı sâir müteferrikagân-ı Dîvân-ı hudâvendgârî ile med'û olmağın cümlesi müsâfir obalannda halka-bend-i cem'iyyet ve birbiri ile hem-zânû-yı mücâleset olmalan ile vakt-i asr hulûlünde salḳḳâyân-ı sîm ve çâşnîgîrân-ı Sarây-ı Atîḳ mücevveze ve legen ibrîḳ ile huzûr-ı hümâyûndan güzâr ve müsâfir çergelerinde levâzım-i mihmân-nevâzî olan esbâb-ı ikrâm u i'zâzı ihzâr ettiklerinde sâyebân-ı temâşâdan Sâhib-i devlet-i sipihr-menzilet Hazretleri müsâfir otağını teşrîf buyurup mihmânân-ı ni'met-hâne-i hüsrevâneyi taltîf kasdı ile kendiler ve allâme-i enâm Şeyhü'l-islâm *–Sellemehü's-selâmü'l-meliki'l-ekber–* ve vüzerâ-yı izâm-ı sütûde-siyer hazarâtı destâr-ı rûz-merreleri ve sâir mevcûd olan erbâb-ı Dîvân dahı mücevveze kaydından âzâde-ser olup destâr u libâs-ı âdîleri ile oturmalanna fermân buyurdular.

Çerge-i ûlâda dört süfre taâm bast olunup, evvelki süfrede Sadr-ı a'zam Hazretleri sadr-ı meclis ve Şeyhü'l-islâm-ı âlî-maḳâm [109a] dahı cânib-i yemînlerinde mücâlis ve cânib-i yesârlannda Rakka Vâlîsi vezîr-i mükerrem Alî Pâşâ ve Çavuşbaşı Ağa ve Kapucular Kethüdâsı ve Mîr-i Alem ve Başkapucubaşı Ağalar câlis oldular. Ve ikinci süfrede cânib-i yemînde Maraş Mutasarrıfı Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ ve cânib-i yesârda saâdetlü Nişâncı Mustafa Pâşâ Hazretleri ve kapucubaşılardan beş nefer ağalar hem-nişîn olup, üçüncü süfrede dahı Defterdâr Efendi ve Küçük Rûz-nâmeci ve dokuz nefer kapucubaşı ağalar birbirine muvânis ü karîn oldular. Ve süfre-i râbiada yedi nefer kapucubaşılar ve Çâşnîgîrbaşı ve Çavuşlar Kâtibi ve Çavuş Emîni oturup bu süfrelerin bakiyyeleri vüzerânın ve sâir ağayânın hidmetkârlanna bast olundu.

Ve çerge-i sâniyede müteferrikagân içün on süfre taâm döşenip ve üçüncü çergede sekiz süfre taâm bast olunup ve her süfrede on ikişer sahân taâm verilip esnâf âlâyı erbâbının kethüdâlanna ve onar nefer pîrân-ı hirfetlerinin her birine i'zâz ü hürmet ve cüm-

lesine zülüflüyân u teberdârân-ı Sarây-ı Atîḳ'i me'mûr-ı hidmet ettiler. Herkes alâ kaderi merâtibihim ikrâm ü tebcîl ve levâzım-ı ziyâfet kemâ-yenbagî tetmîm ü tekmîl olunup ve gülâb u buhûr verilip ve bisât-ı ârâm tayy olunup dürüldükte evvelâ vüzerâ-yı izâm hazarâtı ve sâniyen ağayân-ı kirâm ve a'yân-ı fihâm ale't-tertîb ve'n-nizâm takbîl-i ezyâl-i Sadr-ı a'zam ve bûs-ı enâmil-i Şeyhü'l-islâm-ı aliyyü'ş-şiyem eyleyip vedâ' ettiler ve her biri seyr ü temâşâ-yı şebân-gâhî içün karârgâh-ı istirâhatlanna avdet edip gittiler.

Ba'dehû Sâhib-i devlet-i bülend-menzilet dahı otağ-ı âsümân-menziletlerini teşrîf buyurdular ve saâdetle mesned-i izz ü ikbâllerinde bezl-i zer ü gevher ederek çâr-bâliş-i câh ü celâllerine oturdular.

Der beyân-ı hediyye-i vüzerâ

Yevm-i mezbûrda vüzerâ-yı izâmdan Musul Vâlîsi vezîr-i mükerrem Osman Pâşâ tarafından [109b] bir mükemmel donanmış esb-i sabâ-reftâr ve beş donluk Acemî ve Rûmî dîbâ-yı zer-târ ve beşer donluk nev-zuhûr telli Hatâyî ve kitresiz atlas ve elvân-ı mütenevvia kutnî-i Hindî ve ser-âmed hünkârî destâr; ve Haleb Vâlîsi Ârifî Ahmed Pâşâ cânibinden kezâlik mükemmel donanmış bir esb-i çâpük-pâ ve üçer donluk Acemî ve Rûmî dîbâ ve altışar top nev-zuhûr telli ve sâde Hatâyî-i girân-bahâ ve yine altışar donluk Firengî atlas-ı âlî ve kutni-i ġâlî ve ber-resm-i cârî altı tâka destâr-ı hünkârî; ve Aydın Muhassılı Mîr-mîrân Abdullâh Pâşâ kıbelinden mükemmel donanmış esb-i bî-hemtâ ve üçer donluk Rûmî ve Acemî dîbâ ve her biri altışar donluk nev-zuhûr telli ve sâde Hatâyî-i zîbâ ve altı tâka Firengî atlas ve her biri altışar tâka kutni-i Hindî ve destâr-ı mutallâ; ve Hüdâvendigâr Sancağı Mutasarnfı Dervîş Mehmed Pâşâ tarafından kezâlik donanmış bir rahş-ı hoş-sîmâ ve üçer donluk Acemî dîbâ ve nev-zuhûr telli Hatâyî-i enfes ve üç tâka taraklı atlas hediyeleri hasbe'l-âde kapu kethüdâlan Kıbleli-zâde izzetlü Mehemmed Beğ Efendi yediyle ma'rûz-ı atebe-i devlet ve kendiye pîşvâ-yı ma'raz-ı ihdâ olan Telhîsi-i Sadr-ı âlî Ağa'ya ilbâs-ı hil'at kılındı. Ve Çavuşbaşı izzetlü Ebûbekir Ağa tarafından beş tâka elvân Keşmîrî şal ve zer-dûz u hoş-kumâş beş donluk evreng-şâhî-i âlü'l-âl ve beş donluk telli Hatâyî-i nev-zuhûr ve beş tâka destâr-ı hünkârî ve bendî ve beş aded câlisî ve Abdullâh Hânî kutnî-i Hindî; ve Kethüdâ-yı Bevvâbîn-i şehriyârî ağayân-ı rikâb-ı hümâyûnun müsellemü'l-etvâr bülend-i'tibân mahmûdü'l-hısâl, memdûhu'l-fiâl izzetlü Mehemmed Ağa kıbelinden beş donluk telli nev-zuhûr Hatâyî-i âlî ve beş tâka telli elvân Bervec boğası-yı ġâlî ve beş donluk bî-nazîr şâl ve yine ol mikdâr elvân kutnî-i adîmü'l-misâl ve beş tâka mutallâ vü zer-kâr hünkârî ser-âmed destâr; ve kapucubaşı ağalardan Sır Kâtibi Osman Ağa'nın tarafından ikişer donluk dîbâ ve atlas-ı [110a] zîbâ ve bir donluk katîfe-i gül-gûn-hâbe-i girân-bahâ ve Miftâh Ağası İbrâhîm Ağa'dan kezâlik ikişer donluk atlas u dîbâ ve bir donluk katîfe-i zîbâ; ve Büyük Bahrî Ağa cânibinden ve Destârî Mustafa Ağa ve Dervîş Mehem-

med Ağa ve şinâver-i güher-âver-i kulzüm-i maârif Ömer Efendi-zâde Küçük Bahrî Ağa'-dan ve Süleyman Pâşâ kethüdâsı Ahmed Ağa'dan ve Mehmed Pâşâ kethüdâsı Arnavud Mehemmed Ağa'dan ve Abdî Pâşâ-zâde Ali Beğ'den ve Gül Ahmed Ağa'dan ve Arz-ı Rûmî dîger Ahmed Ağa'dan ve sâbıkan bostancıbaşı Mustafa Ağa'dan ve Selânikî Ahmed Ağa'dan ve Kilâr Kethüdâsı Ali Ağa'dan, her birisinden ikişer donluk dîbâ-yı zer-târ ve atlas-ı tâb-dâr ve katîfe-i hoş-nigâr akmışa-i girân-mikdâr hediyye-i mu'tâde-i sûriyyelerin ma'rûz-ı atebe-i devlet-medâr-ı Pâdişâh-ı âlî-tebâr ve mefrûş-ı râh-ı i'tizâr eyleyip sâlifü'l-evsâf Kethüdâ-yı Bevvâbîn-i Hidîv-i şevket-ittisâf vesâtatı ile karîn-i kabûl olup her biri nâil-i me'mûl ve sâyebân-ı ziyâfet olan müsâfir çergelerine bi-merâtibihim şeref-mend-i müsûl oldular. Ba'dehû tayy-ı tûmâr-ı hedâyâ kılınıp vâsıta-i arz olan Ağa-yı mûmâ-ileyh-i âlî-şân ve Telhîsi-i Sadr-ı celîlü'l-kadr-ı felek-unvâna ilbâs-ı hil'at-i ikrâm ve boylarınca ihsân kılındı. [110b Minyatür] [111a(Minyatür]

[111b] Leyâlî-i sûrun... Hamîs gecesi bahren olan şenlikler beyânındadır.

Yevm-i mezbûr ahşamı -ki mâh-ı merḳûmun yiğirmi hamîs gecesidir- akkâm-ı felek serâ-perde-i sefîd-i rûzu tay-kerde ve leylî-i hayme-nişîn-i kamerin ferş-i reh-güzeri olmak içün kilîm-i siyeh-gûn-ı şeb-i târı güsterde kılıp kûs-ı şâhî yerine kazġân-ı âsümân güm güm öttü ve berk-ı cihân-efrûz meş'al-i zulmet-sûz-ı bârgâh-ı pâdişâhîye bedel iltihâb ü bürûz etti. Sultân-ı evreng-nişîn-i mağnb-zemîn cûş-ı emtâr-ı gevher-pâş-ı deryâ-hurûştan reh-güzârına mâ'î su dîbâsı döşetti. Ol şeb-hengâm-ı neşât-encâmda Sâhil-sarây-ı Tersâne civârında ihdâs olunan nişîmen-i ma'hûdda leyle-i sâbıkada meşhûd olan akabe ve sâllar kemâ-kân fürûzân ve leylen fe-leylen terakḳîleri nümâyân olup taraf-ı vicâhîsine hüsn-i hatt-ı neshî ile "Mübârek bâd" tahrîr, şükûfe-i gûnâgûn ile bustân-ı serây-ı hâssaya nazîr; lâlezâr-ı tâbdârdan nümûne, ravza-i zâtü'n-nazra-i nârencden hoş-gûne; şu'le-i bârût-ı mürebbâdan nâr bağçesi resminde bedîdâr bir hadîka-i pür-berg ü bâr-ı âteş-bahâr getirdiler ki fişekleri dahı bâlâ-ter ve taraf-ı bahr ü bere zebân-endûz-ı zebâne vü şerer oldu ve reh-peymâyân-ı âlem-i bâlâ-yı leyle-i zulmâda müstağnî-i çerâğ ve bî-minnet-i sürâğ kıldı.

Ve leyâlî-i sâbıkadan ziyâde bir sâlda çâr-kûşe varoşu ve şaranpolu ve bedeni rasîs ü muhkem ve medâhil ü mehârici niçe handak ve çarh-ı felek fişekleri ile mekr-i düşmenden îmen ü eslem, metîn ü müstahkem bir kal'a-i devvâr bedîdâr olup havâyî-i bî-şümâr ve sâir fişeng-i âteş-bârları ile niçe şenlikler izhâr ve şeb-i siyâhı rûz-ı rûşenden ziyâde nevvâr u tâbdâr eyledikten sonra kal'a-i mezkûrenin bârût-hânesine âteş verilip burc u bârûları tutuşturuldukta şol kadar şenlik ve ortalığa rûşenlik vermiştir ki, bir şerâresin tahrîr havsala-sûz-ı hâme-i âteşîn-ta'bîrdir.

Leyle-i mezbûrede Sadr-ı a'zam-ı deryâ-semâhatın bezl ettiği zer ü sîmin mikdârı ıkd-ı hanâsır-ı aklâm ile şümâr olunmak hâric-i hadd-i iktidâr olup âteş-bâzân ve levendâna ve sâir erbâb-ı hâcâta ve rakḳâsân u mehterâna ve pîş-i nigâh-ı âtıfetlerinden olan mih-terân u kih-terâna dâmen-i isti'dâdları alacak mikdârı zer-pâşlıklar ile hakḳâ ki 'pâşâ' lafzının ma'nasını halka i'lân u ifşâ buyurdular.

Sermâye-bahş-ı ma'den ü kân olan ceyb ü bagallerini bezl ü atâ için ta'biye buyurdukları altundan ifrâğ u tahliyeden [112a] sonra yanlarında olup kendilere takarrüb-i hidmet ile girân-bidâa-i mufâheret olan huddâm-ı kirâmlarının dahı ceyb ü hem-yânların tehî edecek mertebe bezl-i nakdîne-i cûd ve her fırkaya tertîb-i râtibe-i ihsândan sonra sâl içine birer ikişer zer-i tâbdâr îsâr u nisâr ile kerem-i nâ-ma'dûd buyurdular.

Ba'dehû niçe niçe tetimmât-ı edevât-ı şâdî sâat dörde dek müstemirr ü mütemâdî olup huzûr-ı hümâyûnda rakḳâslar gûnâgûn bâzîler ile feyz-i neşât ve mehter-hâne-i Âsafî bu faḳîrin bâ-fermân-ı âlî sûr-ı hümâyûn için inşâd ettiği şarkı ile sâde naḳâreler çalıp ifâza-i inbisât ederek fiillerin kavllerine tatbîḳ ve esbâb-ı sürûr u sûru alâ mâ-yenbagî tanzîm ü tensîḳ eylediler.

Ba'dehû

Mısrâ

Savulun bî-çâreler çün kaldı dîvân erteye

neşîdesi ile çık çık-ı rakḳâs kiş kiş-i serhengâna hem-âheng olarak halkı tâziyâne-i şevk ile semt-i sûrgâha sevk eylediler.

Bahren ve berren iş'âl olunan nâire-i bâzîçe-i gûnâgûnun ser der-havâ olan lehîb-i gam-sûzu âsümâna suûd ve uyûn-ı nücûmu dûd-âlûd edip eflâkin etekleri tutuşacak mertebe zebâne-keş ve küre-i zemherîr kûre-i âteş olmağın itfâsı için sakḳâ-i kader kırâbe-i sehâbdan isâle-i emtâr ile hıyâm-ı mevkib-i sûru habâb-ı bahr-ı zehhâra döndürdü; lâkin bu tûfân-ı keder-şûy gubâr-ı çehre-i zemîni bi'l-külliyye şüste etmeğin bu dahı bir başka âb ü tâb verip temâşâyiyân suyun buldurdu. Kerre-nây-ı ra'd-ı âsümânîden bu kıt'a-i hoşterâne zemzemesi gûş-ı hûşa şevk-bahş oldu:

Kıta li-münşiihî

Ey kef-i himmeti ebr-i matar-ı nîsânî
Sanma bî-hûde bu şeb rîziş eden bârânı

Halka sen bezl edicek maide-i mekremetin
Şevk ile etti felek dehre gülâb-efşânî

[112b Minyatür] [113a Minyatür]

[DOKUZUNCU GÜN]

[1 13b] Mâh-ı mezbûrun yiğirmi ... ve sûr-ı hümâyûnun ... günü sâyebân-ı zerrîn-alem-i âsümândan sürâdiḳât-ı miskî-fâm-ı zalâm pençe-i hurşîd ile ber-çîde ve gunûde-i nihâd-ı arz olan mevâlîd-i selâse ser ber-âverde-i lihâf-ı menâm olmak içün gülâbdân-ı sehâbdan rüy-ı zemîne mâ'ü'l-verd-i bârân-ı bahârî pâşîde olduğu hengâm-ı tarab-fercâmda

Li-münşiihî

Yine germ oldu dilâ bezm-i safâ vü şâdî
Serd olundu yine hengâme be-resm-i âdî

Kurulup fass-ı nigîn gibi bisât-ı işret
Kaldı mey-hânelerin şimdi cihânda adı

Şöyle bir şevk u tarab oldu ki lâyıktır eğer
Kıssa-hânlar anı nakl eylese nâdî nâdî

geh bu rûz-ı meserret-bürûzda melâhî vü melâib sâir eyyâma ġâlib olmak üzere bir perde-de tehiyye-i esbâb-ı sürûra âġâz ve ta'biye-i çeng ü çegâne ve söz ü sâz eylediler, geh mutribler def-i pür-tâb ü tefe tabanca-zen-i te'dîb olup santûrun kulağını burdular ve ke-mâl-i ihtimâm içün mızrâb-ı zebânlan ile tâziyâne-zen-i terġîb ü terhîb olup birbirine gûş-mâl verdiler.

Hânende ve sâzendeler bu vech üzere pîşgâh-ı sâyebân-ı temâşâda tertîb-i dâire-i cem'iyyet edip gâh bahs-i tercîh-i ney ü mûsîḳâr ve gâh nizâ'-ı ihtiyâr-ı nakş u kârda ni-gâh-ı neyzenâne ve nağme-i şûr-efken-i muâraza-i muhâlifâne ile mûsîḳâr gibi her ağızda bir sadâ peydâ olup birbirinin teline dokundular ve gâh usûl-i sûfiyâne ile maḳâm-ı teslîm ü rızâda âheng-sâz-ı ülfet ve ser-cünbân-ı mutâvaat olup bâ-yek-dîger dem-sâz ve ağız birliği ile hem-dem ü hem-âġâz olarak kendilere düzen verip fermâna terakkub ile edeble-rin takındılar.

Bir taraftan sâzendegân-ı nağme-perdâz

Mısrâ

Alıp yine eline mutribâ çegânelerin

zemzemesiyle benân-ı sâz-nevâzların tîr-i kemân-ı kemânçe vü çeng ü ûd ettikçe hânen-deler dahı bir cânibde,

Mısrâ

Ciğerde oynasa hey heylerin terânelerin

nağmesiyle terennümât-ı dil-güdâzların gû gû-yı kumrî ve çih çih-i bülbül-i çemen-tırâza hem-âheng-i sürûd etmeğe başladığı esnâda –ki mızrâb-ı sâz-ı evḳât ve çâr-pâre-i rakḳâs-ı eyyâm-ı serîu'l-harekât olan akreb-i sâat maḳâm-ı çârgâhta fasla ser-âğâz eylemiş, ya'nî sâat henûz dörde gelmiş idi– nâ-gâh kûs-ı hüsrevâne zemzemesi tôp-ı ra'd-âşûblar demdemesi ile hem-âheng ve selâma dizilen erkân-ı Dîvân saf-der-saf sûret-nümâ-yı reme-i küleng oldukta,

Li-müellifihî

Hudâvend-i muazzam şehriyâr-ı vâcibü't-ta'zîm
Tırâz-ı saltanat zînet-fezâ-yı efser ü dîhîm

[114a] *Ebü'n-nasr-ı meğâzî-pîşe* /114a/ *dırgâm-ı vegâ-bîşe*
Mekârim-kîş ü lutf-endîşe şâhenşâh-ı heft iklîm

Huceste-rây o hâḳân-ı hümâyûn-fâl-i mülk-ârâ
Ki yanında anılmaz Bîdpây u Rây Dâbişlîm

Cihân-bân-ı mükerrem Hazret-i Hân Ahmed-i sâlis
Fürûğ-ı dîde-i Sultân Mehemmed Hân u İbrâhîm

–Eyyedehu'llâhu'l-meliki'l-'azîzi'l-'allâm ma'a evlâdihi'l-kirâm ve a'ḳâbihi'l-fihâm fî sereri'ş-şevketi ve'l-ihtişâm ve enâmi'l-nâmi fî zılli ma'deletihi ke'l-hüsâmi fi'n-niyâm– Hazretleri otağ-ı hümâyûnu teşrîf ve der-akab vezîr-i a'zam ve dâmâd-ı muhteremin şeref-i da'vet ile tekrîm ü taltîf buyurduklarında gulâm-ı âsitân-ı devlet-pâsbânları olan hânendegân-ı sâlifü'l-beyân huzûr-ı hümâyûn-ı celâlet-haşem-i Baykara-hademde hâce önünde tıfl-ı debistân gibi zânû-nişîn-i edeb ve dest-zen-i dâire-i şevk u tarab olup,

Li-münşiihî

Hayr-makdem yine ey şâh-ı cihân hoş geldin
Muntazırdır sana çeşm-i nigerân hoş geldin

Îd-i ikbâl ki der kadrine mâh-ı Şevvâl
Ham edip kaddini ta'zîm-künân hoş geldin

Akl-ı kül meclis-i endîşede tedbîrine der
Söz senindir buyur ey nâdire-dân hoş geldin

Mülk-i dehre niçe şeh geldi hoş-âmed bilmem
Lîk sen cümleden ey şâh-ı şehân hoş geldin

Basalı tahta kadem renc ü keder gitdi gider
Makdemin oldu bize şevk-resân hoş geldin

Sende bu azm ki var derler ahâlîsi bütün
Kangı mülke edesin atf-ı inân hoş geldin

Sen dur ey şâh-ı güzîn bir kulun irsâl etsen
Tâc ü tahtın vere şâh-ı Hemedân hoş geldin

Taraf-ı Hak'tan inen mâide-i rahmetsin
Ey veliyyü'n-niam-ı âlemiyân hoş geldin

Öyle mihmângededir mıstaba-i sûrun kim
Oldu derbânlarına vird-i zebân hoş geldin

Öyle bir dâr-ı şifâdır der-i cûdun ki denir
Ana nâ-hoş gidene müjde-künân hoş geldin

Buldu teşrîfin ile halk hayât-ı tâze
Cân-ı âlem misin ey rûh-ı revân hoş geldin

Âlemin güldü yüzü Vehbi'nin açıldı gözü
Mutribin oldu sözü raks-künân hoş geldin

Dâimâ devlet ile azm-i temâşâ ederek
Baht ü ikbâl desin na'ra-zenân hoş geldin

neşîdesi ile mûsikî faslına âğâz ve mânend-i halka-i zincîr birbirine peyveste nağme-i fâhte gibi devr-i revân usûlünde müselsel besteler ile birbirlerine dem-sâz ve havâsına düşürüp Hamza-i sâhib-kırân gibi meydân-ârây-ı imtiyâz oldular.

Li-câmiihî

Hânendebaşı olup nevâ-sâz
Taksîm-i neşâta etti âğâz

Ruhsârına çekti perde-i şerm
Aldı defîn etti nağme-i germ

Tûtî gibi eyledi bir âvâz

Rahmetli Hasan fakîr Burnaz

Dâğ açtı sadâsı tâ ciğerde
Nây eylemedi eser bu perde

Bülbül işidince etti çih çih
Taklîd ile râğımen li-enfih

Olmadı anınla lîk akrân
Oldu ne kuş olduğu nümâyân

[114b] *Ol besteye eyledikte âğâz*
Sâzendeler ana oldu demsâz

Tanbûrlar oldu sîr-âheng
Âhengine etti ser-fürû çeng

Ney sûz-ı dilinden âh ederdi
Neyzen ana kec nigâh ederdi

Nây eyledi âh-ı âteş-âlûd
Anber gibi yandı reşk ile ûd

Döğdü göğüs ol kadar nakâre
Her zahmesi oldu çâr pâre

mazmûnu şu'be-i âvâz ederek âğâzelerini resîde-i perde-i karâr ve sâzendeler dahı tamâm mertebe hünerlerin perde perde i'lân u izhâr ettiklerinden sonra rakkâs peçegânı dest ber-dest ayak usûlü ile Bâğçevânoğlu ve Halîl ve Edirne Kolu gelip ve ale'l-umûm leşker-i hümûm ve gumûma pây der-pâ üç koldan ceng-i harbî ile hamle kılıp germiyyet-i neşât ile birbirine girişip kanları kaynadılar ve nâ-dîde vü nâ-şinîde oyunlar oynadılar.

Çengîlerin sağ tarafında küşt-gîrler güreş tutmağ içün birbirleri ile pençeleştiler ve pîrân-ı pehlevânândan biri:

Beyt

"Oldum yine küşt-gîr-i meydân-ı suhan
Allah onara be-aşk-ı Ahmed salavât"

diyerek içlerinden ba'zıları ayılar samsûnlar ile güreştikleri gibi güreştiler ve baş başa urup

Li-münşiihî

Ne pehlevânları zûr-ı ecel salar hâke

Cihânda püştü tutalım ki yere değmez imiş

nevâsıyle bâ-yek-dîger giriştiler. Ve sol cânibinde hokka-bâzlar dahı,

Li-müellifihî

Her kirpiği gûyâ ki zebân eyledi çeşmin
Esrâr-ı dilim halka ayân eyledi çeşmin

Ayyâr-ı füsûn-gerdir alıp göz göre gönlüm
Teh-perde kilîminde nihân eyledi çeşmin

edâsiyle mühre-bâzî ve şu'bede-sâzî edip çengîlerin ardında resen-bâz dahı rîsmân-bârîk san'atında çâbük-bâzî ederek

Geçirir nâm-ı Hudâ ile sırâtı vâiz
Rîsmân üzre eden cilve resen-bâz gibi

zemzemesiyle hatve-perdâz ve yevm-i sâbıkta kebûter-i muallak-pervâz gibi evc-i havâda pervâz ettiğini bu gün dahı izhâr u ibrâz edip

Beyt

Menzil almağla cümleden mümtâz
Nâil-i lutf-ı şâh-ı bende-nevâz

oldu ve çengîlerin önünde matrak-bâzân u gürzgerân meydân-ı hünerde arz-ı cevlân ile zor-ı bâzûlann i'lân edip bâzîçe-i gûy u çevgândan ziyâde feyz-âver-i temâşâ kıldı.

Bunlar huzûr-ı şehriyârî'de icrâ-yı hünerden sonra meydân-ı sûrda bast-ı âlât-ı meserret edip âmme-i erbâb-ı seyre zevk-bahşâ oldular ve matrak-bâzlar dahı berk u şihâb kadar zemîn ü zamân ve arz u âsümânda şöhret buldular. Bu esnâda Sadr-ı [115a] a'zam Hazretleri huzûr-ı hümâyûndan avdet ve sâyebân-ı temâşâya ric'at eyledikleri hengâm-ı meserrette vetîre-i sâbıka üzere bu gün dahı iki yüz on dokuz aded sıbyân-ı hıtân elbise-i cedîdeden ağızlanna sünnet balı çalınıp yâl ü bâl ile bal ballanarak hayme-i hitâna güzerân ve sünnet-i seniyye-i Ahmediyye icrâsıyla tekmîl-i şeâir-i İslâm ve tetmîm-i muhassenât-ı îmân eylediler.

Bu esnâda ber-havâ kalyonlar yine ke'l-evvel mahallerinden lenger-rübâ-yı karâr ve birbiri ile kemâ-kân âheng-i rezm ü peykâr edip niçe şenlikler izhârından sonra dönüp maḳâmlannda karâr ve çektirme dahı yerinden kopup, uçurması tahrîk-i meḳâzîf-i âl-gûn ile murg-âbe-i bahrî gibi sâhil-i deryâ-yı saltanata dek uçup, ya'nî pîrâmen-i kasr-ı adâlette mayna edip kondular. Çektirmenin bu hareketi Şehriyâr-ı Sikender-iştihânn bahr-ı zehhâr-ı kerem-i bî-şümârını cûşân etmek ile kapudânının arz-ı hâline müsâade ile murâdını

ihsân ve cümle neferâtına bezl-i bahşiş-i firâvân buyurup ruhsat-dâde-i ric'at oldukta lî-mân-ı âsâyişine vanp kol kanat saldı ve âşiyâne-i ferâgatinde lenger-endâz-ı râhat oldu.

Bunların âmed ü reftleri resîde-i encâm ve neferâtı ruhsat-yâfte-i ârâm oldular.

[115b Minyatür] [116a Minyatür]

[116b] Ba'dehû ordu âlâyı mürûruna izn-i hümâyûn sudûr etmeğin yegân yegân pîş-gâh-ı nazar-ı şehriyârî'den güzâr ve pîrâye-i destgâh-ı hirfetleri olan mahâretlerini izhâr ettiler.

Evvelâ tâife-i neccârân

Dülgerler hirfeti bu gün ordu âlâyına esâs-efken-i nizâm u cem'iyyet ve tarh-endâz-ı bünyân-ı meserret olup tabîat-ı mi'mâriyye-i üstâdân-ı mühendis-kâr ile gerdûne-i gâveyn üzere Burc-ı Sevr'e nümûne niçe atlas-ı şafak-reng ile ârâste bir kasr-ı dil-nişîn îcâd ve bi-sât-ı perend ü sereng ile pîrâste bir şeh-nişîn-i güzîn bünyâd etmişler idi ki şâḳûl-i nazar-i im'ân ile havâsın terâzûya alsalar şemîm-i sünbülzâr-ı İrem'le müsâvî gelir ve dîvâr-ı hemvânn mîzân-ı nigâh-ı iz'ân ile çırpıya ursalar tâk-ı bülend-revâk-ı sipihr-i heftümîn ile çüft olmazsa dahı bârî bâm-ı bülend-eyvân-ı kâh-ı Havernak'a hem-kadd-i a'lâ olur idi. Matbûî-i tarh u üslûbu pesendîde-i tab'-ı hümâyûn olmağın karîn-i kabûl-i şehriyârî olup içerüye alındı.

Müteayyinân-ı üstâdân-ı kâr-güzârândan süvârîleri âlâyların tertîb ve piyâdeleri âlât-ı neccâriyyeleri ile icrâ-yı san'at ederek anlan ta'ḳîb edip içlerinden levend yapulu niçe dil-berân-ı hûb-manzar nigâh-ı işvegerleri ile hâne-harâbân-ı aşka erre-i müjgân-ı çeşm-i ilti-fâtı tahrîk edip tarfetü'l-aynda niçe işler keser ve reng ü âl ve gunc u delâl ile sâde-dillere hurde nakşlar geçip sûret-i dîvâr-ı hayret edip giderler. Anlar dahi

Nazm

"Vaslını kıl dil-i vîrâna habîbim mi'mâr
Ede ma'mûr seni sirr-i Habîb-i Neccâr

Ey perî dâire-i da'vete gel lutf eyle
Mâh-ı nevsen dahı pergâr gibi çizme kenâr"

terânesiyle niyâz-ı vasl ettiklerinde,

Li-münşiihî

Bu çapa uymadı bâzâr çîn-i cebheyi yar

Misâl-i mevce-i sûhân dil-hırâş oldu

Nigehler eyledi dest-erre gibi âmed şüd
Döküldü arada göz yaşı çok telâş oldu.

Neferât-ı hirfet-i mezbûre sûret-i nâz u niyâzda cünbiş ü ihtizâz gösterdiler ve niçe taş döken ırgad-ı Ferhâd-pîşe ve evgâd-ı dest der-tîşe suver-i muhtelife-i suhre-üslûb ve heyâkil-i acîbe-i dâfiu'l-kürûb ile "Zır zop zır zop" diyerek hop hop sıçrayıp, gâh düşüp gâh kalkıp, gâh birbiri ile güreştiler ve delüce fişeği gibi oyuna girişip tutuştular. Ba'dehû mehterhâneleri dahı dehân-ı surnâdan zebân-ı havâyî-edâ ile

Li-ḳâilihî

"Kasr-ı çâr-erkân-ı cismim zevk ile pâyende kıl
Sâde-nakş ol mâsivâdan mâle meftûn olma hiç

Yâra çatmış kâm alıp câmın çekip içmiş raḳîb
[117a] *Zevrak-ı sahbâ ile sen de yürü,* /117a/ *çat al, çek iç"*

neşîdesi ile âheste âheste güzer ettiler ve niçe fişekler ve garîb suver-i şetâret-âver ve hezârân acâyib-i beşâşet-eserler gösterip, şâirleri çöğür çalarak

Beyt

"İş ya burgû-yı müjen ya çekic-i gemzendir
Yapu-yı dilde şamâtâ-yı keser bilmezler"

na'rasıyla hây u hûy ile gelip gittiler. Ve kethüdâları ve üstâdân-ı san'atları beşer donluk telli ve sâde Hatâyî-i girân-bahâyı hediyye-i sûriyyeleri olmak üzere dest-i dırâat u niyâz ile sâha-i kasr-ı adâlet ve bâha-i şeh-nişîn-i şevkete pây-endâz ve hâllerine göre in'âm-ı Hudâvendgârî'yi ihrâz ettiler.

Bunlar

Li-münşiihî

"Kasr-ı derûnum etmiş iken cilve-cây-ı dôst
Basmadı gitti hâneme bir kerre pây dôst"

na'rasıyla semt-i sâyebân-ı ziyâfete bast-ı zirâ'-ı akdâm ve vakt-i taâma değin temâşâ-yı hirfet-i sâire içün anlar dahı kûşe-gîr-i âsâyiş ü ârâm oldukları hengâmda zümre-i zer-gerân-ı sîm-endâm ya'nî kuyumcular dahı âlâyların bir ḳâlebe koyum deyi silk-i incü gibi dizilip ve san'atlarını kollarına altun bilezik bilen kıymet-şinâsân gevher-i ma'rifet-cevherlerini izhâr içün kol kol düzüldüler. Evvelâ pîşgâh-ı âlâylarında gerdûne üzere mesâbe-i

hâne-i nigîn bir dükkân-ı dil-pesend-i güzîn îcâd u inşâ ve fassı konmamış foyalı taş evi gibi rengîn boyalı çökertme tavanlı bir kasr-ı mîinâ-kâr-ı dil-nişîn peydâ ve hûşe-i pervîn gibi niçe ıkd-ı güher ve kurs-ı şems ü kamer misâli sebîke sebîke sîm ü zer ile şol kadar zîb ü zîver ibdâ' eylemişler idi ki meydân-ı sûru kesâd-âver-i çâr-sû-yı zerger edip mihekk-sûde-i çeşm-i temâşâ olan ayâr-ı hirfet-i zînet-medârların tamġâ-zede-i tahsîn-i erbâb-ı nazar eylediler.

Süvârları ablak-ı müzerkeş-zîn ve rikâb-ı sîmîn ve raht-ı zerrîn ile âlây gösterip ve piyâdeleri tîg u hançer ve teber ü şeş-per ve murassa' kemer ile izhâr-ı zîver ü arz-ı cevher ve san'atların dükkânlarında icrâ ettikleri resm üzere işleyerek güzer ettiler ve çöğürcüleri bu kıt'a ile çalup çağırarak gittiler:

Li-münşiihî

Bir kuyumcu dilberine mübtelâ oldum ki ben
Dâstân olurdu hâlim söylesem icmâl ile

Nâr-ı kahrı pûta-i hicrânda ḳâl etti beni
Ḳâle gelmez ḳâleb-i ta'bîre sığmaz hâl ile

Hırfet-i mezbûre ahâlîsi elmâs u yâḳût ve zümürrüd ü incüden yapılmış musanna' resm-i hâs üzere rîhte-i ḳâleb-i îcâd olunmuş murassa' bir mirveha-i zî-kıymet ve elmâs u yâḳût ile pür-zînet mücevher çalar sâat ve iki bin üç yüz dirhem bî-nazîr bir sîm sîni-i kebîr ve bin dirhem bir gümüş şam'dân ve iki aded gül-gîr, ya'nî mikrâz-ı sevâd-gîr, [117b] ve bin dirhem gümüşten bir ibrîḳ ve leğen ve bir vukiyye mikdârı iki sîm kâse-i sevâd-kârî ve beş yüz dirhem sîm-i sâftan iki aded kebîr maşraba-i nâ-dîde-i bî-nazîr ve iki vukiyye askılı bir ibrîḳ-ı sîm ve bir vukiyye kadar sîm buhurdân u gülâbdân-ı vesîm hediyyelerin Kapucular Kethüdâsı Ağa Hazretleri ve kethüdâ-yı hirfetleri ma'rifetleri ile saâdetlü Dârü's-saâde Ağası Hazretleri tarafına îsâl ü teslîm ve şehenşâh-ı kerîm tarafından nâil-i ihsân-ı amîm oldukları akabında, Vasf-ı zîb-i âlây-ı kazzâzân karşu yakada dinelip duran öksüzce şâgirdlerin maḳâm-ı hidmette ḳâim ve ibrîşîm teli gibi mülâyim beşer beşer hâric-i tavk-ı beşer hezâr zîb ü zîver ile âlây içün takım takım düzdüler ve niçe yağdan delk kakma dilberleri düğme gibi rîşte-i bârîk-i râh-ı yemîn ü yesâra dizdiler. Ve süvârları dolu dizgin meydâna çıkmak içün atlarına kolan çekip iddiâ-yı cünbiş-i merdâne ettiklerinde

Li-münşiihî

"Tutalım sûr-ı hümâyûnda edersin bâzî
Hiç yakışsın mı a cânım deveye kazzâzî"

deyi halkın ta'rîzlerini işitip, arak-rîz-i şerm olup kızdılar ve nakş-endâzân-ı hayâlin nesîc-

i deffe-i zebânı olan bu beyti mecmûa-i sînelerine yazdılar:

Li-muharririhî

Çözünce düğmesin gül yüzlü yârin
Kesildi iliği uşşâk-ı zârın.

Bunlar sûr-ı hümâyûn için tedârük ettikleri bir kıt'a mücevher ön kuşak ve bir mücevher sırmalı hazîne kolanı ve bir kıt'a mücevher incü takımlı çep-râst ve beş aded som hazîne dizgini ve beş hazîne tapkuru hediyyelerin rikâb-ı hümâyûna arz edip kethüdâlan ve üstâd-ı san'atlan kerem-i Hudâvendgârî'yi ihrâz ettiklerinden sonra tenâsüb-i hirfet ve teşarük-i san'at ve teḳârüb-i cihet-i maîşet a'zam-ı esbâb-ı cem'iyyet olmağın kazzâzlardan sonra

Mısrâ

"Gitti kazzâz, geldi bezzâz"

terânesiyle zümre-i tâife-i bezzâzân yamakları ile gelip meydân-ı sûr-ı hümâyûn-ı şâhenşâh-ı İskender-câhın her gubâr-ı miskî-ayân anber-i misḳâlî ile hem-seng olan hâk-i râhında bast-ı pây-endâz-ı niyâz etmek için karşu depede top top cem' olup ve endâze-i kıyâstan bîrûn elbise-i gûnâgûn ile âlây kurup astâr-ı ka'be-i şevket ü câh olan tırâz-ı sâyebân-ı Şehriyâr-ı âlem-penâh vicâhında hirfetleri akmışa-i rengâreng ile tebahtür ü ihtizâz ederek pey der-pey âheste âheste hirâm ve kâlâ-yı zemînî peymûde-i zirâ'-ı kâm edip elbise-i gûnâgûn ve akmışa-i rengâreng ile seyr edenleri hayrân u deng ettiler.

Anlara tebeiyyet ile zeyl-i âlâylarında yürüyen boğasıcı ve astârcı ve sâir yamakları pîş ü peslerinde şâirlerine donluk donluk öndül kumaşların pîrâye-i dûş eyleyip anlar dahı çöğürün deste-çûpunu balta sapı gibi göğsüne dayayıp [118a] içlerinden Karadenizli san benizli bir beze miskîni za'fından olan mülâyemeti müşâhedesiyle şâhid-i bâzâr sanıp

Li-müellifihî

"Bir boğasıcı dilberi sevdim
Ki güneş görse müşterîsi olur

Bir miyâncı raḳîbi var ammâ
Ki kişi öldürüp boğası gelür"

deyi çalıp çağırıp müşterî-i visâli olduğunu açığa boyadı.

Bezzâzlar bâfte-i kârgâh-ı sûr olan metâ'-ı hoş-kumâş-ı âlây-ı müfîzü's-sürûrlarını tamġâ-zede-i hitâm eylediklerinde pîrân-ı san'atlan maḳâm-ı duâya kıyâm ve duâ-yı devlet-i imâm-ı İslâm ile merâsim-i ubûdiyyeti itmâm eyleyip in'âm ü ihsân-ı bî-şümâra fâiz

ve dest-mâye-i iftihâra hâiz oldular ve mu'tâd-ı kadîm üzere hediyyeleri olan zer-dûz katîfe üstüne işlenme bir boğça içinde bir zer-dûz şâl ve iki top telli badlı ve dört destâr-ı hünkârî ve üç top kenârlı bez ve üç çekme boyama ve iki Mîrzâyî boğası ve kılâbdânlı atlas boğça ve sırmalı nişân makraması hediyyelerin resm-i sâbık üzere ma'rûz-ı dergâh-ı Hüdâvend-i enâm eyleyip müsâfir çergelerinde ârâm ile muntazır-ı vakt-i taâm oldular.

Ba'dehû taife-i aş-pezân ocaklarına hîzüm-zen-i iltihâk olan yamakları ile bast-ı simât-ı inbisât ve tertîb-i süfre-i elvân-niam-ı şevk u neşât edip *"Bin aşçı bir başçı"* meseline ittibâan mâide-sâlâr ve âdâb gözleme kaydında olmayıp yemîn ü yesârdan telezzüz-i nevâl-i cemâl içün dest-dırâz-ı nigâh-ı küstâhî olan gürisne-çeşmân-ı temâşâya,

Li-münşiihî

"Her bir güzelin mâide-i vaslına sunman
Her gördüğünüz ağzınızın kaşığı sanman"

deyi tatlı tatlı nasîhat ettiler, cem'iyyetgâh-ı neferâtları olmak içün pişmiş kotarılmış pîrân-ı san'atlarını önlerine kattılar ve pilâv zerde şevkiyle tulumcu kıyâfetine girip tebdîlü'ş-şekl li ecli'l-ekl eden ve tuz gibi her aşa giren aç gözlü mashara ibne-i hânları dahı mizâh sûretinde döğe döğe keşkek ettiler. Ba'dehû yemîn ü yesâra sıhâf-ı taâm gibi niçe pâlûde-ten ü bâdâm-çeşm ve piste-dehen dilberân-ı nâzük-endâmı keşîde-i edîm-i intizâm eyleyip mihmânân-ı ziyâfet-gede-i sûra niam-ı gûnâgûn-ı esbâb-ı sürûr ile ziyâfet-i âm eylediler ve kefçe-i dest-i duâ ile ni'met-i medh ü senâyı âmîhte ve eşk-i dırâatı gül-âb gibi hoş-âb-ı duâ-yı müstecâb-ı rîhte kıldılar. Ve yedi yüz dirhem bir ibrîḳ ve leğen ve yüz elli dirhem bir sîm maşraba-i harâret-şiken ve yine ol mikdâr bir ibrîḳ-ı kahve-i Yemen hediyyelerin vetîre-i mu'tâde üzere nazargâh-ı hümâyûna firistâde etmek ârzûsıyla Telhîsî-i Destûr-ı mekârim-âde ve Kapucular Kethudâsı Ağa-yı bâhirü's-siyâde yedinden pîş-nihâde-i Hazret-i Ağa-yı Dârü's-saâde eyleyip muktezâ-yı san'atları üzere merâsim-i ubûdiyyeti tekmîl [118b] ve kethüdâ-yı hirfet ve pîrân-ı san'atları ihrâz-ı in'âm-ı Hüdâvend-i celîl ettiklerinde, pes zi-îşân gürûh-ı hayyâtân ya'nî derzîler âlâyı kendilere 'yamak' nâmı ile hem-pâ olan çakşırcı tâifesinden niçe gözü ser-mest dil-berân-ı evbâş ile meh-rûyân-ı nâzük-endâmlarını âheste âheste hırâm ederek ayakdaş edip miḳrâz-ı hatavât ile kat'-ı rişte-i tarîḳ ve araba üstünde sâhte destgâh-ı perdâhtelerinde kumâş-ı nev-zuhûr-ı gûnâgûn ile arsa-i sûru kesâd-âver-i Bedestân-ı Atîḳ eylediler ve üstâdân-ı kârları bir top kumâş-ı zer-târı kesip biçip, yırtıp diklp hâriku'l-âde mahâret-i san'atların icrâ vü ifâde ederek tırâz-ı destgâh-ı hırfetleri olan şâgirdân-ı hûb-endâmlarından

Li-münşiihî

İbrişim târı gibi ince beli

Târ-ı zülf-i siyâhı sırma teli

niçe bâlâ-ḳâmetân-ı gülgûn-kabâ, pey der-pey pây der-pâ sâha-i temâşâda hırâm-ı nâza ve endâzeden bîrûn tebahtür ü ihtizâza başlayıp, rub' sâat mikdârı bast-ı reftâr ve zülf-i girih-gîrlerin şerîd-i girîbân-ı zer-târ edip pîş ü pîşe tüğme gibi dizilen erbâb-ı temâşânın ḳâmet-i niyâzlarına hil'at-dûz-ı nâz olarak güzâr ettiler.

Li-münşiihî

O mû-miyân büt-i hayyâtı halk bellediler
Metâın örseleyip destgâhın ellediler

Visâlin eylediler çok kesip biçip tahmîn
Gönüllerince velî çıkmayup teğelleldiler.

Hakḳâ ki hayyât-ı çâbük-dest-i sun'-ı elvân-zuhûr atlas-ı eflâki nâr-ı şafakla ütüleyip ve tebâşîr-i subh-ı pür-nûr libâs-ı rûz-merre-i şâhid-i sûr olan kumâş-ı sefîd-gûn-ı düvâz-de-endâze-i nehârı nişân-zede-i haytu'ş-şuâ'-ı hûr eyleyeli kârgâh-ı meserrette böyle bir perend-i âlem-pesend-i neşât dokunmamış ve bu nakş üzere bir kâlâ-yı cihân-bahâ-yı safâ vü inbisât zîb-i bâzâr-ı rûzgâr olduğu gûş-ı hûşa dokunmamıştır.

Kıt'a

Bir kesimle yürüdü derziler
Ki temâşâ eden olup hayrân

Çeşm-i sûzen gibi gözün dikti
Ağzın açtı makas gibi yârân.

Hayyâtlar bu üslûb üzere âlâylarına hitâm ve sâir esnâfa endâm gösterip üç yüz yetmiş beş dirhem bir mathara-i sîm ve bir vukiyye gümüş şam'dân ve mikrâz-ı sîm ve yüz elli iki dirhem sîm kahve ibrîḳı ve iki yüz seksen yedi dirhem sîm gülâbdân u buhûrdân; ve çakşırcılar yüz otuz iki buçuk dirhem bir sîm gülâbdân ve iki yûz on dirhem buhûrdân ve yüz elli dört dirhem bir şam'dân hediyyelerin dest-gâh-ı şevket olan pîşgâh-ı kasr-ı adâlete îsâl ve kethüdâları ve pîrân-ı san'at-güsterleri ve sâir nümâyende-i esbâb-ı şetâret olanları in'âm-ı Pâdişâh ile nâil-i dil-hâh olup müsâfir çergelerine gittiler.

Ve anlardan sonra, yek be-yek tâife-i na'lgerân [119a] kadem-zen-i meydân olup zîb ü zînetleri haffâfların kefş-i şöhretin endâhte-i bâm-ı nisyân ettiler ve gerdûne üzere ibdâ' ettikleri dükkân üzerinde san'atların işleyerek güzer ve niçe âhen-dil ü saht-cânlar kollarına na'ller kesip ve tîrler geçip a'sâb-ı sâid ü bâzûların mesâbe-i zih-i kemân gösterdiler. Ve ba'dehû nişân-ı na'lçe-i pâyı mehçe-i a'lâm-ı şâhân-ı cihân olan Hüsrev-i devrân pây-

gâhında tarîḳ-ı mu'tâde üzere mehter-hâne ve sâir melâib-i mudhikânelerin izhâr ve mecmûu iki vukiyye mikdârı sîmden masnû' bir şam'dân ve bir kahve ibrîḳı ve tebsi ve dört çüft na'lçe ve mismâr-ı zer-nişân dest-âvîz-i nâçîzlerin arza ictisâr ve ığtinâm-ı in'âm-ı bî-şümâr-ı şehriyâr ile kâmgâr olup müsâfir çergesi saffü'n-niâlinde kûşe-gîr-i karâr oldular.

Beyt

Kıldı nişân-ı na'lçe-i pâyine nazar
Mıhlandı kaldı reh-güzerinde fütâdeler.

Âmeden-i hirfet-i kazġâniyân

Bunların verâsında nâ-gehân bakırcılar âlâyı bir kerr ü fer ve debdebe-i dîğer ile zuhûr edip bakırdan masnû' mücellâ vü musaykal ber-ḳâide burc u bârûsu mükemmel bir kal'a îcâd ve etrâfında piyâde vü süvâr Tulumbacı Ocağı neferâtı gibi bakırdan hôd ve siper geyimli vâfir asker i'dâd edip bir taraftan mehter-hâneler çalınıp asker kal'aya sarılmada ve bir cânibde araba üzerinde ibdâ ettikleri dükkânlarında san'atları icrâ olunup ber-ḳâide alış veriş olmada ve kazġân-ı kûs gibi bakırlar kürece kürece döğülmede idi. Asker kal'a müstahfızları ile muḳâbele ve muhârebe sûretinde azîm şenlikler izhâr, husûsâ zor-bâzlarının temâşâsı cihânı hayret-şiâr eyledi.

Ez-cümle içlerinden biri üç şimşîr-i cilâ-dâdeyi yalmânı yukarı zemîne nihâde ve ellerin yere ve arkasın şimşîre mümâss edip bî-câme vü libâs ve bî-kayd-ı bîm ü hirâs dest ü pâyine dayanıp püşt üzere yattı. Bu hâlette iken şikemi üzerinden on kadar âdem idâresine ḳâdir olamayacak bir seng-i âsiyâbı imrâr ve ba'dehû otuz kadar bıçak ve hançeri bir bir bâlâdan nâfına efkende ettiler, birisi eser kılmadı ve celîd-i dîvâr-zede gibi zemîne sıçrayıp nebtîzin birisinin nevk-i ser-tîzi şikem ü nâfına halîde vü hun-rîz olmadı.

Ve bir kantâr miḳdârı bakır küreçesini on nefer âdem şikemi üstünde ağır çekiçler ile kûfte-i midakka-i dikkat ettiler, ne püştüne yerdeki şimşîr-i mümâstan zarar ve ne bu kadar darabât u sademâttan dâire-i mutnıba fiske kadar eser etti.

Zûr-bâzlar bu vech ile hüner-sâz ve mehter-hâneler velvele-endâz ve neferât-ı hirfetleri dükkânlarında icrâ edecekleri cümle san'atları ile [119b] mâşiyen kâr-sâz olduklarından sonra çöğürcüler dahı zîr ü bem-i sâzlarına

Beyt

"Altun adını etme bakır sûk-ı vefâda
Bir kulp takarlar sana kazġâncı-zâde"

na'rasıyla âheng verip bülendî-i âvâzları küleng-i nâle-zen-i âsümân-pervâza dem-sâz geçip gidip mecmûu yedi vukiyye üç sîm sînî-i zer-nişân ve üç kebîr maşraba ve bir buhûr-

dân ve gülâbdân hediyyelerin ber-resm-i âdî mahalline teslîm ve merâsim-i ubûdiyyeti kemâ-yenbaġî tekmîl ve tekrîm ile kethüdâları ve müteayyinân-ı hirfetleri in'âm-ı mu'tâde ile hâiz-i rehîne-i âmâl ve hüner-nümâyân-ı bâhirü'l-imtiyâzları bahşiş-i mevfûr ile hoşhâl olup mıstaba-i in'âm ve çâder-i taâma gittiler.

Bast-ı kâlâ-yı vasf-ı tüccârân

Cümlenin encâmında tırâz-ı kâlâ-yı zevk u safâyı tamġâ-zede-i hitâm eden bâzergânlar âlâyı rûz-ı bâzâr-ı sevdâgerân-ı neşât olan meydân-ı sûrda bast-ı bisât-ı sürür eyleyip şerefmend-i İslâm olanları mânend-i tâc ü destâr pîrâye-i mefârık-ı iştihâr ve ser-âmed-i zümre-i erbâb-ı kâr ve Yehûd u Nasârâ vü A'câm-ı füccâr dâmen-i câme gibi zeyl-i gürûh-ı tüccâr oldular. Ve bir taht-ı revânı ecnâs-ı tefârîḳ-ı emtia-i zer-târ ve envâ'-ı akmışa-i rengâreng-i nâzük-nigâr ile pür-zîb ü zeyn eyleyip sâha-i mevkib-i sûru bendergâh-ı Ahmed-âbâd'a nümûdâr ve bir dilber-i işve-fürûşu taht-ı revân içinde arz-ı kâlâ ederek dâd ü sitâd-ı nâz u niyâza der-kâr kıldılar.

Nazm

Bir hâce-i hüsn ki oldu hâlâ
Ol hirfete rûy-ı kâr-ı kâlâ

Seyr eyleyen anı tîz-bâzâr
Cân nakdı ile olur harîdâr

Bokçayla açıp metâ'-ı râzı
Külçeyle satar kumaş-ı nâzı

Sermâye-i sabrı gâret etti
Gönlümü alup ticâret etti

Bunlar mehter-hâne ve çeng ü çegâne ve sâz u terâne ve zîb ü zînet-i bî-bahâne ve niçe eâcîb-i zamâne ve edâhîḳ-ı nâzikâne ile güzâr ettiler ve bâzergânlara mülhak olan Acem Ermenîleri mukavvâdan bir kal'a-i ahkem ü akvâyı şehriyâr-ı kal'a-küşâ *–Eyyeda'l-lâhu ve kavvâ–* Hazretleri'nin pîş-i câygâh-ı temâşâlarına getirip ve içinde dîv heybetlü Acem sûretlü ġûl-i beyâbânî kıyâfetlü bir sûret-i siyeh-pûş göstermişler idi ki perîşânî-i gîsû vü rîş ile siyeh-câme keşîş gibi yemîn ü yesâra taklîb-i evrâk-ı İncîl-i nezâre ve temâşâyı dâire-i sûrgâh içün pergâr-ı nigâhını etrâfa idâre ederek ol dahı metn-i metîn-i zemînde bir resm-i nev-zuhûr tarh ve sudûr-ı ashâb-ı temâşâyı bir güne şerh eyledi ki evsâf-ı sûrnâme-i hümâyûnu hâşiyelendirip sâir izhâr-ı sûrda germ-da'vâ olanları tezyîf ü cerh eyledi.

Ba'dehû müsülmânân-ı tüccâr her bir nevi onar donluk olmak üzere on donluk Venedik'in dîbâ-yı enfesi, ol kadar Filorintin atlası ve Mardin'in dört aded mak'ad-ı zer-tân ve Hind'in dört tâka [120a] telli zincîr-bâf pûta-dân ve kârgâh-ı Hind'in ihtirâ'-ı hâsı Bervec ve Mirzâyî iki top boğası ve bunlardan mâadâ beş tâka destâr-ı mutallâ ve iki donluk çiçekli şâl-ı girân-bahâ ve bin dirhemden masnû' sîm-i nâb bir kebîr tas-ı hoş-âb ve bin dirhem gümüşten bir ibrîḳ ve leğen ve pây-i taht-ı hümâyûna ihdâya ahrâ vü elyak eski ma'den beş kâse ve bir süfrelik on tabak tehyie vü ihzâr ve hediyye-i sûrîleri olmak üzere ma'rûz-ı atebe-i şehriyâr eylediklerinden sonra, Yehûdîler dahı Firengî ve Rûmî on donluk dîbâ ve yiğirmi donluk nev-zuhûr İstanbulî ve Firengî elvân Hatâyi-i mutallâ ve on donluk İstanbulî Hatâyî-i sâde ve on donluk Firengî atlas-ı cilâ-dâde ve on donluk hârâ-yı girân-bahâ-yı reng-âmîz dergâh-ı adâlet-destgâh-ı Pâdişâh-ı Süleyman-bargâhta dest-âvîz edip hediyye-i nâçîz-i mûrânelerin arza ictisâr eylediklerinde Bâzergânbaşı Hüseyn Ağa mücevveze ile huzûr-ı Âsafî'de iltibâs-ı hil'at-i kabûl ile nâil-i me'mûl olduktan sonra izzetlü Kapucular Kethüdâsı Ağa delâleti ile huzûr-ı hümâyûna dâhil ve şeref-i dâmen-bûs-ı şehriyârî'ye nâil olup Sûr Emîni yedi ile mazhar-ı ihsân ü ikrâm ve müteayyinân-ı hırfeti, belki cemîî müfredât-ı yekûn-ı cem'iyyeti hâric-i havsala-i aklâm ü erḳâm olacak mertebe nâil-i kâm oldular.

Bu esnâda ordu âlâyı resîde-i hitâm ve karîn-i encâm ve erbâb-ı temâşâ dahı meyl-sâz-ı cây gâh-ı ârâm olup vakt-ı asr hulûl etmeğ ile şehriyâr-ı Dârâ-haşem şeh-zâdegân-ı muhteremleri ve hademe-i mükerremleri hazarâtı ile sâhil-sarây-ı saâdetlerine azîmet buyurdular. [120b Minyatür] [121a Minyatür]

[121b] Der beyân-ı ziyâfet-i tâsi'

Yevm-i mezbûrda Bostancıbaşı ve ocağı halkı ve Mîrâhûr-ı Evvel-i şehriyârî ve Küçük Mîrâhûr ve Arpa Emîni ve sâir zâbitân-ı İstabl-ı Âmire ve neferât-ı encüm-şümârı ve silâhşûrân-ı hünkârî ve Çakırcıbaşı ve Atmacacıbaşı ve Şâhîncibaşı ve sâir zümre-i şikârî peftere-i dest-i da'vet ile ma'zûm-ı velîme-i cihân-dârî olmaları ile Bostancıbaşı Ağa selîmî ve nîm-tene kürk geyip ve sâir bostânî ustaları "kalafat" ta'bîr olunur kalensüve ile başlarına uyup ve Hâsegî Ağa ve Odabaşı ve Suffa Bekçisi ve Kayık Kapıcı ve Baş Hâsegî ve Koz Bekçisi ve Baş Yazıcı külâh-ı zerd ve serâser kemer ile kıyâfetlerin ḳânûnları üzere üslûb-ı mergûba koyup ve bölükbaşılar ve yeşilciler sâha-i sebz-gûn-ı sûrda meydân baklası gibi yayılıp ve alçak ustalar maḳâmlarında istâde olup niam-ı gûnâgûna iştîhâ-yı germ ile sohbete kaynaştılar ve hamlacılar sâhil-i deryâ-yı ni'met olan pîrâmen-i sâyebân-ı cem'iyyete hamle-i yek-bâre ile bir baştan yanaştılar. Ve elli kadar hâsegî ve iki yüzden mütecâviz

bostancı neferâtı kırmızı bıratalar ile ziyâfet çadırların bustân-ı sarây-ı hâssadan nümûne ve lâlezâr-ı riyâz-ı sultânîye hem-gûne eylediler ve Mîrâhûrân-ı hâssa-i hâḳânî ve Şâhincibaşı ve Çakırcıbaşı ve Atmacacıbaşı üsküflü doğan gibi mücevveze ber-ser serâser kürkler ile âşiyângâh-ı ni'mete konup serâser bast-ı cenâh-ı irtiyâh ettiler. Ve sâir Istabl-ı Âmire huddâmı kezâlik mücevveze ve erkân ferveleri ve Âhûr Halîfesi ve Hazînedârı beyâz külâhları ve silâhşûr ağalar sarıkları ile gelip üç aded iki direkli müsâfir çergelerinde cem'iyyet ve tekmîl-i merâsim-i kahve vü şerbet kılındıktan bir kaç sâat sonra vakt-i asrda taâm hâzır ve çeşm-i ârzû-yı hüzzâr ni'mete muntazır olmağın Hazret-i Sâhib-i devlet vüzerâ-yı izâm-ı sâmî-menzilet ile üç direkli müsâfir çergelerini teşrîf ve herkese destâr-ı âdîleri ile yemek yemek fermân buyurup bu resm ile cümleyi bir gûne dahı tatyîb u taltîf buyurdular.

Çergelerde tertîb-i pür-zîb üzere süfreler mebsût-ı zemîn ve çâşnî-gîrân ü zülüflüyân icrâ-yı resm ü âyîn eylediklerinde süfre-i ûlâda Kara Mustafa Pâşâ-zâde Alî Pâşâ ve Mîrâhûr-ı Evvel Hasan Ağa ve Mîrâhûr-ı Sânî ve Şâhîncibaşı ve Çakırcıbaşı ve Atmacacıbaşı Ağalar dahı anlara müvânis ü müdânî oldular ve süfre-i sâniyede Maraş Vâlîsi İbrâhîm Pâşâ ve saâdetlü [122a] Nişâncı Mustafa Pâşâ Hazretleri ve Defterdâr Efendi ve Arpa Emîni ve Başsilâhşûr Ağa ve bir silâhşûr ağa ile dahı mücâleset kıldılar. Ve süfre-i sâlisede Âhûr Kethüdâsı ve Arpa Rûz-nâmecisi ve Kâtib-i Sarrâcân ve sekiz nefer silâhşûrân ve ustâyân-ı bustâniyân yana yan oturup ve süfre-i râbiada Hâs Âhûr Halîfesi ve Hazînedâr ser-sadr-i mâide-i i'tibâr olup ve "Kaşıkçı" nâmı ile mil'aka-zen-i sıhâf-ı iştihâr ve a'yân-ı hademe-i âhûr zümresine gül-rûy-ı sepedgâr olan muhtâr-ı sıtabl-ı ser-bülendî, ya'nî Kara Mustafâ Efendi ve ağayân-ı rahtvân ve Ser-arabacıyân ve Halîfe-i Serrâcân ve iki nefer ocak ihtiyârı pîr-i nâ-tüvân merbût-ı pây-bend-i cem'iyyet ve pâ-beste-i tavîle-i ünsiyyet oldular. Bakıyye-i süfre-i ûlâ Sadr-ı a'zam-ı bâzilü'l-âlâ Hazretleri'nin verâlarında sâye-nişîn-i hımâ-yı himâyetleri olan hâsegî ağalar ve sâir serâserlilere ve bakiyye-i süfre-i sâniye Çavuşbaşı Ağa'ya ve sâir süfrelerin bakiyyeleri olan at'ıme-i nakiyye müsâfirlerin etbâ' u eşyâ' ve hidmetkâr u gâşiye-dârlarına atiyye kılındı.

Çerge-i sânî ve sâliste her bir süfresi tamâm on ikişer sıhâf-ı elvân-niam olmak üzere yiğirmi üç süfrelik taâm ile simâtlar bast olunup ve bostancı neferâtının nısfına çergelerde ve nısfına hâric-i çergede kilîmler güsterde ve tablalarda pilâv ve zerde âverde kılındı.

Ve ba'de't-taâm kahve ve şerbet ve buhûr ile merâsim-i ikrâm tekmîl olunup tertîbleri üzere dâmen-i Âsaf-ı amîmü'l-in'âmı yegân yegân telsîm ü takbîl eylediklerinden sonra herkes mekânlarına ric'at ve Sâhib-i devlet Hazretleri dahı otağ-ı mahsûslarına avdet ve ba'dehû vüzerâ otaklarının verâsında Piyâle Pâşâ üstünde bir püştede sâyebân kurdurup ve tüfeng-endâzlık bahânesiyle kerem-perdâzlığa mübâderet buyurdular.

[122b Minyatür] [123a Minyatür]

❁

[123b] Yevm-i mezbûrda Sivâs Mutasarrıfı Mîr-mîrân Mehemmed Pâşâ tarafından her biri altışar aded sîm maşraba ve sîm kahve tebsisi ve gümüş surâhî ve kezâlik her nevi altışar tâka Firengî dîbâ ve Hatâyî-i mutallâ ve taraklı atlas-ı hoş-nümâ ve çiçekli katîfe ve kutni-i Hindî ve destâr-ı bendî; ve Koca İli Sancağı Mutasarrıfı Mîrmîrân Halîl Pâşâ kıbelinden dahı her biri dörder donluk dîbâ-yı Rûmî ve telli ve sâde Hatâyî-i zer-kâr ve dörder tâka kutnî ve destâr-ı hünkârî ma'rûz-ı atebe-i cihân-dârî kılınıp; Bostancıbaşı Seyyid Mehemmed Ağa'dan bir tahta pôst-ı semmûr ve dörder donluk dîbâ ve atlas ve hârâ ve sâde ve telli Hatâyî-i nev-zuhûr; ve Mîr-âhûr-ı Evvel Hasan Ağa'dan her nev'i üçer donluk Acemî dîbâ ve telli ve sâde Hatâyî ve çuka-i mâhûd ve atlas-ı mücellâ; ve Mîrâhur-ı Sânî Ahmed Ağa'dan üçer donluk katîfe ve üçer donluk telli Hatâyî ve bir donluk Acem serâseri nâmına akmışa-i latîfe; ve Arpa Emîni Süleymân Efendi'den beş donluk nev-zuhûr telli Hatâyî-i ra'nâ ve beş tâka mutallâ "düdemi" ta'bîr olunur çiçekli kumâş-ı vâlâ ve beş tâka elvân Keşmîrî şâl ve beş kutnî ve beş destâr-ı âlü'l-âl; ve Çakırcıbaşı Rüstem Ağa'dan bir donluk dîbâ ve ikişer tâka kutnî ve atlas ve bir donluk kemhâ ve ikişer donluk telli ve sâde Hatâyî-i girân-bahâ; ve Atmacacıbaşı cânibinden bir donluk telli ve bir donluk sâde Hatâyî-i zîbâ ve iki donluk mevcli hârâ; ve Şâhîncibaşı Ağa'dan bir donluk dîbâ ve üç donluk telli Hatâyî ve bir donluk çekme ve atlas-ı vâlâ hediyye-i sûriyyeleri olmak üzere berresm-i kadîm atebe-i hümâyûna îsâl içün Telhîsî Ağa ile saâdetlü Ağa-yı Dârü's-saâde Hazretleri taraf-ı şerîflerine Kapucular Kethüdâsı Ağa yedinden teslîm ve ilbâs-ı hil'at ile tekrîm olundular.

❁

Yevm-i mezbûr ahşamı yeke-süvâr-ı meydân-ı âsümân hâne-i zîn-i ufuktan nüzûl, ya'nî âfîtâb-ı cihân-tâb nihân-hâne-i gurûba müsûl ü kufûl edip mütevârî-i serâ-perde-i üfûl olduğu hengâmda bedr-i âsümân-efrûz-ı sadâret ve fass-ı cihân-bahâ-yı nigîndân-ı ikbâl ü saâdet, ya'nî Hazret-i sâmî-rütbet-i Sâhib-i devlet binişten imâle-i licâm-ı azîmet ve kendi otağ-ı Cevzâ-nitâklanna insırâf-ı avdet buyurup edâ-yı farîza-i salâta müsâraatten sonra fekk-i hitâm-ı kîse-i atâ ve niçe suhan-fürûşân-ı kûçe-i ma'nâya bi-hasebi'l-merâtib cevâyiz ü revâtib i'tâ, hattâ bu faḳîr-i hîç-sermâye-i kem-vâye dahı dest-i kerem-peyvestleri ile a'dâd-ı uḳûd-ı enâmil-i müfîzü [124a] 'l-cûdları kadar zer-i meskûk-i kâmilü'l-ayâr-ı ihsânı ile bahş-ı bidâa-i i'tibâr buyurdukları esnâda Baltacılar Kethüdâsı Ağa ile hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn şeref-bahş-ı vürûd u sudûr ve gevher-pâş-ı sürûr-ı nâ-mahsûr olmağın kavme-i ta'zîm ü iclâl ve vesbe-i nâgeh-zuhûr-ı istiḳbâl hılâlinde ol temîme-i gerden-i saâdetin ıkdü'l-ferîde-i bend-pûşişinde nâhun-ı müjgân ile küşâd ve sevâd-ı hurûf-ı

müşkîn-midâdın sürme-i çeşm-i fuâd buyurup mazmûn-ı celâlet-meşhûnu havâda emâret-i bârân zuhûrundan nâşî bu gece mâhtâb-ı vücûd-ı hümâyûnlan mütevâtir-i sehâb-ı cilbâb-ı âsâyiş-i hâb olmak istisvâb buyurulup izâe-i meclis-i temâşâya lem'a-i bedr-i devletleri olan Sadr-ı celîlü'l-kadrlann tevkîl ve vekâlet-nâme-i mutlakalann tahsîs ba'de't-ta'mîm ile dahı tekrîm ü tebcîl mutazammın olduğunu izhâr ve mefâd-ı hatt-ı şerîf-i cihânmünkâdı kemâl-i sürûr u ibtihâc u iftihâr ile işâa vü ichâr ve merâsim-i senâ-güzârî-i şükrâneyi riâyet içün sefîr-i şevket-semîre ihsân-ı bî-şümârdan sonra der-hâl hudâ-hânân-ı katâr-ı şevk olan hânendegân-ı hoş-elhân ve derâ-yı mahmil-i safâ vü zevk olan sâzendegân-ı şâdî-resânı ihzâr fermân buyurdular. Binâberîn otağ-ı Âsafî pîşgâhında erbâb-ı mûsikî dâire-i cem'iyyetlerin tertîb ve fasl fasl nagamât-ı sâmia-nevâz ile birbirine hem-dem ü hem-sâz olarak meclisi reşk-âver-i gül-bün-i ayş edip def gibi sîne pür-tef ve dil-germân-ı söz ü sâz olanlan teşvîk u tatrîb eyleyip anlar kârların itmâm ve âğâzlann resîde-i encâm eylediklerinde çengîler dahı kol kol na'ra-i "dôst dôst"-ı âşıkâne ve sadâ-yı "hây hây"-ı mestâne ile ta'kîb ve bunlar dahı gûne gûne bâzî-i acîb izhârında idi; lâkin havâ mütegayyir olmağın fişek şenliği takdîm olunmak cesbân görülüp hânende vü sâzende ve çengiyân ü bâzendeye ruhsat-ı ârâm verildiğinde ibtidâ Kilârî-i Cihândârî Ankad Ağa'nın murg-ı dest-âmûz gibi eli emeği niçe musanna' havâyî fişeği inâre ve hamâme-i âteş-per-i cevlânger gibi evc-i mele'-i a'lâya itâre olunup sâniyen Cebeci Ocağı ve ale't-tertîb Topçu ve Tersâne-i Âmire Ocaklan tarafından ve Gümrükçü Yeğen Mehemmed Ağa kıbelinden tehyie olunan fişekleri peyâpey iş'âlde isti'câl olunup taraf taraf gûnâgûn fişekler atılıp havâyîler şühüb-i âsümânîye katıldı. Husûsâ araba tekerleği şeklinde bir müdevver çarhî fişeği inâre olınup yiğirmi otuz kerre hod be-hod devrân ve ol şu'le-i cevvâleden aralık aralık bir tarrâkalı fişek lemeân ve andan dahı beş on deste fişeğe birden [124b] âteş sereyân edip her birinin tüfeng kadar sadâsı ve çarhî fişeğin gerdişinden devr usûlünde dôlâb nağmesiyle bir kâr-ı revnak-bahş safâsı nümâyân oldu. Rub' sâat bu üslûb üzere mütemâdî olup encâmında içinden

Mısrâ

Ejder-âsâ nefes aldıkça şererler saçılır

bir tarrâkalı fişek dahı perrân ve andan niçe fişekler tâbân u cehân olup kimi havâda ve kimi zemînde cilve-i mestâne ederek bir gûne şetâret ve bir mertebe beşâşet verdi ki ta'bîri havsala-sûz-ı takrîrdir.

Se-pâlar üzere atılan havâyîlerin hod nahl-i hurmâdan hoş-nümâ dörder beşer şu'besi olup her biri kâkül-i perîşân-ı hûbân-ı sehî-bâlâ gibi çehre-pîrâ-yı şâhid-i safâ ve gîsû-yı âşüfte-mûy-ı izâr-ı Azrâ gibi revnak-bahş-ı leyle-i zulmâ olduğundan mâadâ iki fişeng-i

nev-zuhûr dahı nûr-pâş-ı meydân-ı sûr oldu ki bir âdem her birini eline alıp pest ü bâlâya icâle ve yemîn ü yesâra imâle ettikçe fesân-sûde-i hiddet-i nazar edenler iki şimşîr-i tâbdâr-ı saykal-dâdeden kat'â farkı olmadığı kat'iyyü'z-zuhûr olup leyâlî-i sâbıkada meşhûd-ı dîde-i ibret-bîn olan garâyib-i âteş-bâzî bu gece ta'biye kılınan acâyib-i nâriyyeye nisbet mesâbe-i berk-ı germ-şitâb idiği bî-şekk ü irtiyâb idi. Lâkin gittikçe nümûne-nümâ-yı sihr-i Hârût olan eşkâl-i garîbe şu'le-i bârût sereyânından kânûn-ı gerdûn iştiâl ü iltihâb ve nâyire-i edevât-ı sâyireden âteş-i şafak germiyyet ü tâb bulmağın inbîk-ı felek katre-çekân ve Hüdâvendgâr-ı ilhâm-şiârın gonçe-dehân-ı rengîn-beyânları gülâb-feşân-ı nutk-ı kerâmet-nişân olduğu vech üzere mukaddemât-ı bârân ayân ve âsâr-ı güftâr-ı şehriyârî nümâyân olup Topçular ihtirâı olan serv-i nev-zuhûru gereği gibi inâre ve çarh-ı felekten nümûdâr olan çarhî fişekleri idâreye imkân olmamağın vakt-ı işâdan sonra atılan fişeklerde leyâlî-i pîşînedeki kadar germiyyet ü tâb-ı temâşâ olmadığından Sadr-ı sipihr-âsitân bedr-i hâle-nişîn gibi burc-ârâ-yı kûşe-i sâyebân olup sâat-ı hâmise gâyetine dek yine mûsikî fasılları ile tarh-ı meclis-i Baykara-pesend olunmasını fermân buyurdular. Bu esnâda evtâr-ı kemânçe-i eflâk olan reg-i ebr-i bahârın nağme-rîz-i emtâr olması te'sîr-i sadâ-yı bem ü zîr-i çeng-i sîr-âhenge medâr ve hâlet-fezâ-yı nevâ-yı ney ü mûsîkâr olmağla fart-ı safâdan mütevessid-i müttekâ-yı ikbâl olup halkı geh temâşâ eder, gâh uyurdular. Ve miyân-ı sâyebânda bî-zebânân-ı şehriyârî dillerle ta'bîr olunmayacak mertebe bizle-güzârî ve serhengân-ı enderûn-ı [125a] Âsafî meydân-ı takrîre sığmayacak kadar suhre-sâzî ve rakkâspeçegân-ı şûh-endâmın niçe ser-bülend ü mümtâzı âğûş-ı tahrîre nâ-küncîde olmadan bâlâ arz-ı cilve vü bâzî eylediler. Husûsâ bî-zebân Hasan Ağa sütûn-ı mevzûn-ı sâyebânı bâfermân-ı âlî miyân-ı şâhid-i mevzûn-hırâm gibi der-kinâr ve sarılıp bâlâsına çıkmakta kendiyi hey'et-nümâ-yı mâr ve bir kabza dînâr ile kâmgâr ve müşârun bi'l-benân-ı i'tibâr eyledi.

Meclis-i mezbûrda Kara Mustafâ Pâşâ-zâde saâdetlü Alî Pâşâ ve saâdetlü Nişâncı Mustafa Pâşâ Hazretleri dahı hâzır olup ve vakâyi'-nüvîs-i devlet, ber-güzîde-i dâniş ü ma'rifet haysiyyetlü Râşid Mehemmed Efendi ve atebe-i devlet-i aliyyenin bu bende-i ser-fikende-i müstmendine tekerrür-i fermân-ı vâcibü'l-imtisâl-i Âsafî birle zânû-nişîn-i mevki'-i edeb ve çeşm-i gûş-ı âheng-i şevk u tarab olmak şerefîn ihrâz müyesser olduğundan mâadâ betahsîs Râşid Efendi'nin ve bu abd-i hakîrin şarkıları ve güfteleri ile olan besteleri okunmak fermân-ı vâcibü'l-iz'ân-ı Âsafî ile tansîs olunup bu vech ile dahı sermâye-bahş-ı ibtihâc u ihsân ve ser-i endîşemize gevher-pâş-ı tahsîn ü istihsân oldular.

[125b Minyatür] [126a Minyatür]

[ONUNCU GÜN]

[126b] **Bu maḳâle-i âbdâr-ı selâset-şiâr rûz-ı dehüm-i sûr-ı hümâyûnda güher-rîz-i zuhûr olan sahb-ı mevâid-i mebzûlü'l-fevâid-i sultânî vasfında reşâşe-i müfîzü'l-beşâşe-i fevvâre-i kalem-i gevher-bârdır.**

İşbu rûz-ı fîrûz-ı amîmü'l-inbisâtın sabîhatü'l-îd-i neşâtında hidmet-i ref'-i gubâr-ı zemîn içün âb-ı rûy-ı sipihr-i berîn rîhte-i pây-i sâye-i Hâliku'l-mâi ve't-tîn olup ve fürret-i matar-ı vâbil ve kesret-i bârân-ı nâzilden hatîb-i murassa'-şimşîr-i câmi'-i sipihr –ki mihrdir– bârânı sehâbetü's-sayf ile tağattî ve vazîfe-i muayyene-i rûz-merresini edâ içün zîr-i bâm-ı felekte âheste âheste tahattî ederek minber-i devvârda pâye-i sâât-ı nehâriyyenin derece-i pencümine kadem-zen-i su'ûd olunca ser-nümâ-yı zuhûr u bürûz olmamağla hurşîd-i âsümân-ı Saltanat Hazretleri dahı burcu'ş-şeref-i evreng-i zer-dûzlarından taşra nümâyende-i tal'at-i fîrûz olmayıp vakt-i namâz-ı Cum'a'ya terakkub u intizâr ile sadr-ârâ-yı harem-sarây-ı şevket-medâr olmuşlar idi. Ol vakte dek sâha-i sûr teşrîf-i hüdâvendgârîden dûr olmağın ve bu vech ile sürûr u safâdan mehcûr olup hurûş-ı lücce-i hadrâ sahrâ-yı sûr-gâhı deryâ-yı bün-nâyâb ve her çetr-i temâşâyı keştî-i girdâb-üftâde gibi gark-âb-ı ıztırâb etmeğin ne tulumculardan bir şetâret ve ne esbâb-ı tarabdan bir bâis-i beşâşet olur hâlet zuhûr edip bu gün ordu âlâyına me'mûr olan balmumcuyân ve attârân ve okçu ve yaycı ve kalaycı ve kılıççı ve kürekçi ve kâğıtçı ve kuyumcu esnâfının ricâli kahve çadırlarını cây-ı emân edip kûşe kûşe gürîzân ve şenlikleri mahrûm-ı nazar-ı cihân-dârî olur fikri ile nâlân u giryân olup girye vü figanlarından bir gûne dahı ra'd ü bârân nümâyân olmuş idi. Nâ-gâh edâ-yı namâz içün sâye-i Rabb-i mücîb câmi'-i şerîfe azîmet vakti karîb olmağın te'sîr-i küşâyiş-i baht-ı şehriyâr-ı âlem-gîr tâli'-i havâya dahı te'sîr eyleyip havâ küşâde ve zemîn gerd-i kederden şüste vü sâde mir'ât-ı cilâ-dâdeye dönüp fer ü şevket ve vaḳâr u azamet ile hurşîd-i cihân-ârâ gibi matla'-ı karârgâh-ı hümâyûnlarından tâli' ve âlây-ı celâlet-ihtivâ ile azîmet-i câmi' edip edâ-yı farîza-i salât ve tekmîl-i merâsim-i tâât u ibâdâttan sonra sâat-ı sâbia hulûlünde semt-i sûrgâha atf-ı inân-ı azîmet buyurduklarında mu'tâd-ı me'lûfe üzere na'ra-i tôp-ı mühîbü'l-üslûb delâlet-i zuhûr-ı esbâb-ı şâdmânî ve işâret-i nevbet-i şâhâne vü kûs-ı hüsrevâne ichâr-ı gülbâng-i beşâret etmeğin

Li-müellifihî

Gördüler pâdişeh-i zî-şânı
Âlemin geldi yerine cânı

Başladı zevk u safâya herkes

Neyler etti tarab u şevke nefes

Çekilen zahmet-i bârân gûyâ
[127a] *Âlem-i âb kadar verdi safâ*

Halk edip zevk u sürûra âheng
Şevk ile göklere atıldı fişeng

Demidir ayş ü dem etsin neyler
Çıksın eflâke yine hey heyler

Vaktidir mutrib-i kilk-i gûyâ
Ede bu perdeden âğâz-ı nevâ

ki Hüdâvend-i Cem-çâker-i İskender-fer kasr-ı mevridü'n-nasr-ı adâleti makar buyurduklannda ke'l-evvel tulumcular mukaddemetü'l-ceyş-i şevk ve çengîler rehber-i mehâfil-i zevk olup eyyâm-ı sâbıkada meşhûd u manzûr olan mel'abeler sad mertebe ziyâde revnak-fezâ-yı meydân-ı sûr olduktan sonra ordu âlâyı güzânna yine izn-i hümâyûn sudûr etmeğle, evvelâ tâife-i tîrgerân Okmeydanı kendi menzilleri olmağla âlây göstermege yeleklenip tîr-i rûy-ı tîr-keşleri olan zîb ü zînet-i dil-keşlerin der-pîş ederek arz-ı hüsn-i nümâyişe pîşrev-i âzmâyiş ve akablannca kemângerân dahı yek-süvâr-ı arsa-i saltanat, ya'nî şâhenşâh-ı felek-menziletin sâha-i kasr-ı adâletini nişân-gâh-ı âmâl ve âmâc-ı tîr-i havâyî-i hâhiş ettiler ve azîmü'l-cism bir kartal-ı küşâde-bâl tasvîr ü timsâli ile derûn u bîrûnu münakkaş ve üslûbu dil-keş Usta İbrâhîm işi iki aded kemân-ı mutallâ-zih-i bî-nazîr ve güçken kanadından masnû' iki deste tîr hediyyelerin arza-i meydân-ı kabûl-i şehriyâr-ı felek-masîr etmeğle beyne'l-akrân Tozkoparan menzili alıp meydân-ı mübâhâtta taş diktiler. Okun atmış, yayın yasmış pîrân-ı san'atlan kad-ı ta'zîmi kemân-âsâ hamîde ve devâm-ı devlet-i Pâdişâhî içün tîr-i bâlâ-rev-i duâ-yı felekü'l-eflâk-i icâbete resîde eyleyip ve bir kabza dînâr ile kâmgâr olup gittiler. Ve kulaklan kirişte olan dilberân-ı nâzük-nigehleri tîr-i gamzelerine urulan ve hedef gibi peykân-ı müjgânlanna sîne geren âşıklanndan,

Li-münşiihî

Ebruvân idmân-ı nâz eyler kemân-keşler gibi
Tîr-i müjgân ile pürdür çeşmi tirkeşler gibi

beytini işittiler.

Bunların verâsında bal mumcuların nice tâbende-izâr-ı âteşîn-ruhsân çerâgân-ı lâlezâr gibi saf-beste-i tertîb olup pervânegân-ı şem'-i cemâllerine zebân-ı nigâh-ı sâmân-sûz-ı dil-firîb ile

Mısrâ

"Yaklaşma bana âteş-i aşkımla yanarsın"

dedikçe anlar dahı

Mısrâ

"Hattın gelicek sen de beni mumla ararsın"

diyerek nâz u niyâz ve söz ü sâz ile îkâd-ı şümû'-ı meserret ve çöğürcüler mıdrâb-zen-i sâz-ı şevk olup,

Beyt

"Gelicek hatt-ı ruhu sen de gidersin araya
Hâl-i anber hele bal mumu yapıştır buraya"

terânesiyle çerâğ-efrûz-ı şetâret ve niçe mudhik-sûret, u'cûbe-hey'et cemâller fânûs-ı hayâl gibi fır fır devrân ve haşv-ı libâslan olan fişeklere âteş verildikçe etekleri tutuşup kestâne fişeği gibi kendilerin yerden yere galtân eylediler.

Üstâdân-ı san'at ve müteayyinân-ı hirfetleri atlı ve piyâde zîb ü zînetleri ile âlây gösterip içlerinden bir pîr-i rûşen-zamîr dest-i duâyı miḳrâz-ı [127b] şem'-i icâbet ve lisân-ı sıdk u ihlâs ile âyet-i nûr tilâvet ederek her biri üçer vukiyye sekiz aded siyâh ve beşer vukiyye dört dâne beyâz şem'-i kâfûr hediyyelerin pây-i taht-ı Sultân-ı şevket-efrûza ihdâ edip zuhûr-ı lem'a-i kabûl ile izâe-i mişkât-ı mübâhat eylediler.

Hırfet-i mûmâ ileyhin kafâsında kâğıdçılar sufûf-ı âlây-ı hoş-tertîblerin sutûr-ı sahîfe-i zemîn eyleyip mutallâ varaktan bayraklar ve kâğıttan gürz ü teber ve hôd siperler ile ceyş-i ceng-âver sûretinde etfâl-i hoş-âyende-seyri mukaddimetü'l-cennet-i şevk ederek güzer ve evrâk-ı dü-reng-i leyl ü nehâra küncâyiş mertebesinden ber-ter izhâr-ı zîb ü zîver eylediler ve hitâm-ı cem'iyyetlerinde pîrân-ı hirfetleri devâm-ı devlet-i pâdişâh-ı adâlet-destgâha duâ ve ma'raz-ı hümâyûna mu'tâd-ı kadîm üzere kapağı mücevher bir sîm devât-ı mükemmel-âlât ve bir mikrâz-ı zer-nişân ve iki deste Semerkandî kâğıd ile bir zer-kâr mekesrân hediyyelerin teberrüken nihâde-i mevki'-i redd ü kabûl ve bu kıt'a ile arz-ı merâm ve ifâde-i mes'ûl-i tayy-ı tûmâr-ı karâr ve müsâfir çergesi cânibine güzâr eylediler.

Kıta

Bu nev devât-ı musanna' ki buldu nakş-ı zuhûr
Hediyye niyyetine dest-i ehl-i hirfetten

Dehân-ı hokkada gûyâ lisân olup kalemi

Eder kabûl-i recâ bârgâh-ı şevketten.

Bunların sahâyif-i cilâ-dâde-i cem'iyyetlerine aklâm-ı ikdâm ile temmet-i hitâm çekildikte tüccâr-ı Mısr-ı Ḳâhire'den **attârân ve kahve-fürûşân ve kettâniyân** mülhaḳât-ı sâiresiyle piyâde vü süvâr tertîb-i âlây-ı zînet-medâr ve bir bâr-gîr üzerinde ihtirâ' ettikleri dükânçe-i muhtasarî ve kârgâh-ı seferîlerinde ber-ḳâide dâd ü sitâd ile der-kâr ve her gûne metâ'ların arza-dâşt-ı bâzâr-ı enzâr eyleyip araba üstünde îcâd ettikleri furunu bir taraftan iş'âl ve tabh-ı bünn ile iştiġâl ve bir cânibden ihdâs eyledikleri kârgâh-ı rasîste midakka-kûb-ı ihtimâm olup kahve tahmîs ederek tesyîr ve temâşâ eyleyen erbâb-ı nazara

Nazm

Meşâm-ı câna verip tabh-ı kahve bûy-ı nefîs
Aceb mi ehl-i sühan etseler gazel tahmîs

beytini tezkîr eylediler.

Kezâlik meh-peykerân-ı kettâniyân dahı müşteriyân-ı cemâlleri ile alış verişe der-kâr ve ülfet-i mâh u kettân temâşâyiyânı hayret-disâr eyleyip,

Beyt

Kettân gibi fersûde olursam da olaydım
Tek ol meh-i sîmîn-tene pîrâhen olaydım

nazmını hâtırlara ihtâr eyleyerek güzâr eyleyip arz-ı zîb ü zînet ve temâşâsı bâis-i hayret olacak melâib ü acâyib-i meserret-menâkıb irâet eyleyip ez-cümle tûlü sekiz zirâ' ve arz u kaddi üçer zirâ' metâ'lan ile mâlâmâl bir kalyonu yüz kadar gemici neferleri akındıda kayık çeker gibi meydân-ı sûra tesyîr ile icrâ-yı san'at-ı cerr-i eşḳâl eylediler. İçinde levendât u âlâtı mükemmel ü âmâde ve atlastan [128a] bayrak u bâdbânlan küşâde terenbetesin çalarak ve tôp u tüfek atarak ve gûnâgûn binden efzûn tarrâka-hîz fişekler ile halkı birbirine katarak sâhil-i deryâ-yı şevket olan pîrâmen-i kasr-ı adâlete geldikte ıstavl-ı sultânî gibi azîm şenlik ile izhâr-ı şâdmânî ve içinde olan sükkânı duâ-yı devlet-i hâḳânî ile edâ-yı hidmet-i şükrâne-i niam-ı cihân-bânî hılâlinde taraf-ı hümâyûndan kalyon dâhil-i haveme-i otağ-ı hümâyûna çektirmeleri fermân buyurulmağın içinden âdemleri ihrâc olunup hâsegîler huzûr-ı şehriyâr-ı gerdûn-serîre tesyîr eylediler. şeh-zâdegân-ı âlî-tebâr hazarâtının bir müddet Burc-ı Âbî-i hurşîd-i cihân-tâb-ı nazar-ı saâdetleri olduktan sonra yine taşra çıkarılıp teslîm eylediler.

Yarımşar vukiyye iki maşraba ve bir vukiyye iki sîm tebsi ve bir vukiyye ûd-ı Mâverdî-i enfes ve iki tabak bahûr-ı mülebbes ve dörder tabak karanfül ü cevz-i bevvâ ve cevz-i Hindî ve sakız ve darçın ve za'ferân ve miskî sabun ve dört şîşe nebât ve on beş şîşe âb-ı

bahûr ve altı şîşe âb-ı şükûfe ve yedi kâse tîn-i mahtûm ve üç tabla hurmâ ve altı tabak ağız miski ve on beş tabak bâdem şekeri ve dört tabak aḳîde ve yedi aded Ka'be bardağı hediyyelerin ma'rûz-ı bârgâh-ı şevket-destgâh-ı Hüsrev-i Süleyman-câh eyledikleri esnâda anlar hayme-i ziyâfete azîmet ve akablarından zümre-i cevheriyân-ı zerger niçe zîb ü zîver ile âlây-ı zînet-güster gösterdiler. Bir taht-ı revânın derûnunu envâ'-ı cevâhir ile ârâste ve mücevher serġûşlar ile pîrâste ve bîrûnunu nakş-ı mînâ-kâr ile tezyîn ve içinde bir dürr-i semîni mesâbe-i fass-ı nigîn oturdup gerdûneyi taş evinden nümûdâr, belki hemseng-i sadef-i gevher-bâr eylemişler. Dürlü dürlü şenlikler ile güzerân ve kuyumcubaşı mücevveze ve semmûr erkân kürkü ve on kadar bıratalı yedekçi ile arz-ı unvân ederek huzûr-ı Âsafîye vâsıl ve iltibâs-ı hil'at şerefine nâil olduktan sonra huzûr-ı hümâyûna dahı dâhil ve Sûr Emîni Efendi ile berâber zemîn-bûs-ı Pâdişâh-ı âdil olup elmâs u yâkut ve zümürrüd ü incü ile murassa' bir yel-pâze-i nâzük-resm-i musanna' ve kezâlik elmâslı mücevher-i zî-kıymet kalkan çalar sâat ve iki bin üç yüz dirhem bir sîm kebîr tebsi ve dokuz yüz doksan bir dirhem iki sîm şam'dân ve miḳrâz ve dokuz yüz seksen beş dirhem bir sîm leğen ve ibrîḳ ve yedi yüz seksen dirhem iki sîm kâse ve beş yüz dirhem iki sîm maşraba ve sekiz yüz sekiz dirhem Fireng işi kebîr askı ve kahve ibrîḳı ve üç yüz seksen dirhem bir sîm buhûrdân u gülâbdân hediyyelerin atebe-i hümâyûn-ı Şehriyâr-ı kerîme teslîm ile merâsim-i ubûdiyyeti tekmîl ü tetmîm eylediler.

Ba'dehû tâife-i seyyâfîn [128b] ya'nî kılıççılar cevher-i şimşîr-i âbdâr gibi mevc-nümâyı zuhûr olup sâde-rûyları hançer-i müjgân ve tîġ-ı gamze-i hun-feşân ile ciğer-şigâf-ı nazarbâzân olarak ve sâir hirfetleri erbâbı cümleden keskin çıkmak hevesi ile tîġ-ı himmetlerin miyân-bend-i gayret edip hezâr zîb ü zînet ve niçe bâzî vü lu'bet ile san'atların icrâ ederek

Li-müellifihî

"Kılıcı keskin ola Pâdişeh-i devrânın
Görmeye âyine-i tabı anın küdûret"

zemzemesiyle edâ-yı duâ-yı Pâdişâh-ı mansûrdan sonra süyûf-ı Sultân Gavrî'den tûti burnu, balık dişi kabzalı, kemer-bendi ser-nişân bir şimşîr-i berk-lemeân ve iki tahta gılâflı temür-i Şâm ithâf ve yamakları olan bıçakçılar tarafından dahı dört aded yaldızlı tırnak bıçağı ve dört balık dişi kabzalı, altun pervâzeli İstanbul temürü mercân depelü kalem-tıraş ve iki bıçak irdâf olunup merâsim-i lâzime-i mu'tâdeyi edâ edip geçtikleri akabında kalaycıların şîve-kârân-ı sürîn-cünbânı

Beyt

Ol kalaycı dilberi gerdişler eyler nâzdan

Âşık-ı âvâreye kuyruk salar açmazdan

meâlince güzerân olup çadır şeklinde bir nemed-i resâs-sûde içinde yaban adamı sûretinde bir cemâl ihtirâ' etmişler idi ki başı üzere dört kukla raks-künân ve etrâf-ı pûşişinde fişekler bârika-feşân iken göbeği üstünde tenekeden bir fıskıyye olup fevvârelerinden su cereyân ve ictimâ'-ı âb u âteş hüzzârı hayrân edip ve etrâfında kalaylı tirşelerden masnû' eşkâl-i muhtelife ile etfâl gâh fişekler atıp tarrâka-engîz ve gâh nişâdırsız kalaylar çekip hande-hîz oldular ve iki yüz otuz dokuz dirhem bir sîm buhûrdân ve gülâbdân hediyyelerin teslîm edip hidmet-i me'mûreyi tetmîm ettiler.

Ba'dehû Bit Bâzârı oturakçıları libâs-ı müsteâr ile sâhte-vaḳâr ve kehle-i nerdübânı destâr ucu gösterip der-kâr-ı harîd ü fürûht-ı bâzâr-ı iftihâr oldular. Bunların hediyye vermesi mu'tâd değil iken pâygâh-ı saltanata bir cüft incülü çizme ve fılâr ihdâsiyle kat'-ı pâye-i i'tibâr eylediler.

Bunlardan sonra ferve-fürûşân cülûdundan ferve ittihâz u ıstınâ' olunacak hayvânâtı zî-rûh gibi tasvîr ve azîm şenlikler eylediler ki ta'bîri hâric-i takrîrdir. Niçe tesâvîr-i acîbe ve heyâkil-i garîbe ve eşkâl-i muhtelife-i udhûke-fermâ ve suver-i mühîbe ile ney-enbân çalarak güzâr ve iki tahta vaşak nâfesi ve on üç tahta ḳâkum ve iki dâne bacaklı semmûr hediyyelerin pây-endâz-ı hıdîv-i bende-nevâz eyledikleri hılâlde âyîneciler sûret-nümâ-yı şâdî [129a] olup bir vech ile çehre-i şâhid-i sürûr u safâya ârâyiş ü pîrâye verdiler ki hakk-ı ta'bîri tûtîyi lâl ve temâşâsı insânı sûret-i dîvâr-ı hayret ü hayâl eder idi.

Li-münşiihî

"Mir'âta kıl bir kez nazar gör kendini cânâ nesin
Yüz Yûsuf'u hayrân eder bir misli yok cânânesin"

zemzemesiyle yegân yegân mürûr ve ahsen-i vech üzere bir âlây gösterdiler ki bir misli dahı nâ-manzûr idi.

Bunların seyr ü temâşâsı hâhişi ile vakf-ı gerdiş olan dâire-i çeşm-i nüzzâr şâhid-i dilkeş-hirâm-ı neşâta nümûdâr halhâl-i murassa'-nigâr olup bu gün ordu âlâyı karîn-i hitâm ve şenlikleri resîde-i encâm oldu. Esnâf-ı mezkûrenin her biri tedârük ettikleri hediyyeleri Kethüdâ-yı Bevvâbîn-i Şehriyârî vesâtatı ile teslîm olundukça Ser-çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî ve Hâsegî Ağa ve Koz Bekçisi Ağa ve Emîn-i Sûr Halîl Efendi ve her san'atın kethüdâları huzûr-ı hümâyûnda edâ-yı merâsim-i zemîn-bûsîden sonra Emîn-i Sûr yedi ile her kethüdâya atiyye-i hüsrevâne ve ihsân-ı mülûkâne i'tâ ve ziyâfet çadırlarında itâm ü isḳâ olundular. [129b Minyatür] [130a Minyatür]

[130b] Bu esnâda resen-bâzlar üslûb-ı sâbık üzere niçe niçe bâzî ve sâir şu'bede-bâzân-ı suhre-sâz eyyâm-i güzeşteden ziyâde vü ber-ter hezâr san'atlar ile arz-ı hüner eyledikleri hılâlde Yeniçeri Ağası Mehemmed Ağa Hazretleri kasd-ı ziyâret ve ba'zı temşiyyet-i umûr-ı devlete dâir mevâdda istîzân içün sâyebân-ı temâşâya gelip huzûr-ı Âsafî'de zânû-nişîn-i encümen-i cem'iyyet ve tekrîmen li-şânihi bu gün dahı dâhil-i silk-i erbâb-ı ziyâfet oldu.

Ağa-yı mûmâ ileyhin kudûmü cânbâz ve sâir lu'bet-sâzlann tayy-ı bisât ettikleri vakt-ı hâlîye tesâdüf etmeğin be-tahsîs anlar içün bast-ı simât-ı mâ-hazar-ı neşât u inbisât fermân buyurulmağın perende-bâzlar hamâme-i muallak-endâzlar gibi arz-ı cilveye âgâz ve sâir günlerden mümtâz hünerler gösterip şâyân-ı in'âm-ı Âsaf-ı küşâde-kef-i bende-nevâz olup şevk u safâdan bir gûne dahı taklalar kılıp çâpük-bâz oldu.

Ve bir âteş-bâz dahı "Çiğner tükürür, yoldaştan kalmazız" diyerek kızmış temürleri mebla'-ı mercân gibi der-dehân ve mâlîde-zebân edip ahger pâreleri dâne-i enâr-âsâ tenâvül ü mad' ile murg-ı âteş-hâr sûretin nümâyân eyledi.

Ve bir zor-bâz dahı zemîne iki şimşîri nihâde ve keskin cânibine püşt-dâde olduğu hâlde sadnna bir değirmen taşı vaz' ve cânbâz kâr-hânesine âvîzân olan bir çeki taşını on nefer âdem makara ile iki zirâ' mikdân ref' edip şiddet ile darb ederek taşın üzerinde vâfir kiremit pârelerini hurd u hursân eyledikleri halkı hayrân ve her zed ü bürdde şahs-ı merkûm mürd olur diyü seyrân edenleri hirâsân eyledi.

Bunlar dahı icrâ-yı mahâretten ferâgat eylediklerinde mu'tâd-ı sâbık üzere cerrâhlar âlâylann tertîb ve iki yüz altmış yedi aded sıbyân-ı hitân anlan ta'kîb ederek çadırlarına ba'de'l-vusûl icrâ-yı sünnet-i Rasûl eylediklerinde gündüzünde çengîler gecesinde hayâlbâzlar şenlik içün mevsûl kılındılar.

Bu gûne hayret-efzâ garâyib-i bî-gâyet ve acâyib-i bî-nihâyet meşhûd-ı dîde-i temâşâ oldu ki her birinin tafsîli değil, belki icmâli mûris-i melâl ve mûcib-i kelâl olup, lâkin müş'abidân-ı Mısriyye'nin her gün rûz-ı pîşînden ziyâde mahâreti zuhûr eyleyip, husûsâ cümleden biri bu rûz-ı fîrûz-ı keder-sûzda irâet ettiği san'at-ı sihr-nümûndur ki meydân-ı sûra biri san ve biri jengârî iki senbîl nihâde ve bukağı vü resenler âmâde ettirip ve miyân-ı meydân-ı sûra bir çadır kurdular ve Mısrîlerin ellerin ardına muhkem bend edip ayaklarına bukagılar urdular. Ve çeşm ü dest ü pâ beste Hâcî Şâhîn san [131a] senbîle ve Hâcî Mehemmed'i jengârî zenbîle koyup, zenbîlleri muhkem rabt u bend ile dahı iktifâ etmeyip dûhte-i çul-dûz-ı dikkat eyledikten sonra ikisini bir çadır içine koyup taşrasında bir kaç çavuş ve hademeden dört beş sâhib-i basîret ü hûşu yeksân eylediler. Bunlar perde-i kilîm-i ayyâr-ı füsûn-kârdan nümûdâr olan çadır içinde rub' sâat mikdân karâr etmedin ref'-i hayme içün nidâ ve senbîllerin rabt u bendine ba'de'n-nazar feth ü fekki içün ichâr-ı sadâ

eylediklerinde üzerlerinden ref'-i hıyâm ve zenbîllere dikkat-i tâm ile imrâr-ı nazar-ı im'ân-ı hâs u âmdan sonra nice dûhte ettiler ise kat'â bir tânna halel târî ve mahall-i rabt u bendlerine emâret-i fekk ihtimâli sârî olmadığını müşâhede edip bendlerine küşâd verdiklerinde her birinin elleri ve gözleri serhengân-ı bî-direngin dest-i saht-çengîleriyle beste ve ayakları bukağı ile be-hem-peyveste iken bendden sâde, kayddan âzâde Hâcî şâhîn vaz' olunan zenbîlden Hâcî Mehemmed ve Hâcî Mehemmed ser der-kemîn olduğu zenbîlden Hâci şâhîn çıkıp bîrûn-ı haymede çeşm ü gûş olan niçe gürg-i bârân-dîde tulumcu ve çavuşlardan biri derûn-ı haymeden sadâ-yı pâ işitmedin ve kat'â hareket ihsâs etmedin hem kendi kayd-benlerin ve hem zenbîli fekk edip tebdîl-i mekân ve yine zenbilleri taşrasından kemâ-kân dûhte ettikleri nümâyân olup bu hâlet-i sihr-i sûret-i Hârût-pesend dehân-ı nefâsâti'l-ukadı dest-i hayretle bend etmiştir.

[131b Minyatür] [132a Minyatür]

[132b] Destûr-ı kadr-dân-ı Hâtem-semâhat Hazretleri bunların bu gûne izhâr-ı san'at ve icrâ-yı mahâret ve erbâb-ı temâşâya îrâs-ı hayret ettiklerine bakıp ve dest ü pâlarından elden destyârî ve pâ-dâşlarından mededkârî olmaksızın mazîḳ-ı habs-i rûzeden rehâ-yâfte şeytân gibi kayd-ı hadîd ve bend-i şedîdlerin güsiste ettiklerin görüp bi'l-âhıre zincîr-i dînâr ve silsiletü'z-zeheb-i ihsân-ı bî-şümâr ile zebân-ı müfâheret-feşân-ı kerem-cûyânların beste ve kabza kabza altun ihsânı kayd-ı ihtiyâctan vâreste edip sekiz nefer ayak-dâşlarını daha in'âm-ı firâvân ile mesrûr u handân buyurduklarından sonra huzûr-ı maâlî-mahsûrlarına müsûle ruhsat-yâb ve ilbâs-ı hil'at-ı istihsân ile kat kat boylannca ihsân-ı bî-hisâb buyurdular.

Bu gün hakḳâ ki süfre-keş-i mihmân-hâne-i neşât u hubûr kable't-taâm fevâkih-i gûnâgûn ile memlû bir mâide-i sürûr bast eyledi ki tedâvül-i enâmil-i müjgân ile zâika-i çeşm-i ibret tenâvül eyledikçe lezzetine doyulmayıp vakt-ı taâm hulûl etmiş iken kimsede taḳâzâ-yı iştihâ duyulmadı.

Beyt

Hayme-i şu'bede kîlâr-ı meserret oldu
Çıktı ta'yîn-i safâ âleme zenbil zenbil.

Bunların senbîl-i füsûnundan çıkan hurmâ-yı dârû-âlûde-i kâr-ı nâ-nümûdeleri hûş-ı hüzzân rübûde-i hayret ve erbâb-ı enzân temâşâ-yı dîğerden çeşm-beste-i rağbet etmek ile sâir melâib ü garâibden ferâgat olunup herkes şîrâze-kesel-i eczâ-yı cem'iyyet ve "Bu ukde-i düşvârü'l-hallâl ne gûne nâhun-ı ihtiyâl ile küşâd bulur" deyi benân-ı hayreti miftâh-ı

kilîd-i endîşe vü hayret eylediler.

Bu mâide-i amîmü'l-fâide-i âsâr ziyâfet-i hâcegân-ı bülend-i i'tibâr içün mebsût-ı mıstaba-i tahrîr ve keşîde-i pîş-keş-i takrîr kılınmıştır.

İşbu rûz-ı saîdü'l-bürûzda izzetlü Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel el-Hâc İbrâhîm Efendi ve izzetlü Re'îsü'l-küttâb-ı Utârid-mahal Mehemmed Efendi ve sâbıkan şıkk-ı evvel defterdân ve hâlen Emîn-i Defter-i Cihândârî izzetlü el-Hâc Mustafâ Efendi ve sâir hâcegân-ı Dîvân ve müteayyinân-ı küttâb ü hulefâ vü kîse-dârân med'uvv-i velîme-i şehriyârî ve hânde-i ziyâfet-hâne-i hüdâvendgârî olmağın ale'l-umûm hâcegân- aklâm-ı maâlî-rûsûm efendiler ve tezkireci efendiler ve Mektûbî Efendi ve Top-hâne Nâzın ve Beğlikçi Efendi ve Mektûbî Halîfesi ve Re'îs Kîse-dârı ve Tahvîl Kîse-dân ve Rûz-nâmçe-i Evvel ve Başmuhâsebe ve Mâlikâne halîfeleri ser-cümle mücevveze ve libâs-ı dîvânîleri ile ale't-tertîb üç direkli baş çergede ve sâir hulefâ vü kîse-dârân çerge-i sâniyede [133a] hengâm-ı taâma dek mekîn olup esâmî-i sâmîleri tastîr ve bâlâ-yı sahîfeye tasdîr olunan müteayyinân-ı lâzimü't-tevkîrleri temâşâ-yı melâib-i sûriyye esnâsında seyr otağında sadr-ârâ-yı mesned-i nigîn ve vüzerâ-yı celâlet-âyîn hazarâtına hem-nişîn olup çerge-i ûlâ vü sâniyede olan mihmânân-ı velîme-i azîme-i hâkânîyyenin a'lâ vü ednâ ve pest ü bâlâsına teber-dârân-ı Sarây-ı Atîk-ı sultânî tatlı ve kahve verip tekmîl-i merâsim-i mizbânî eyledikleri hılâlde devletlü Sadr-ı ekrem ve vekîl-i mutlak-ı Cihân-dâr-ı a'zam hazarâtı üç direkli sâyebân-ı ziyâfeti erkân kürkü ve destâr-ı âdîleri ile teşrîf ve bürûdet-i havâdan nâşî cümleyi destâr geymek müsâadesiyle taltîf buyurduklanndan sonra hulûl-i vakt-ı asn bâng-i tekbîr-i ezân ve duhûl-i zamân-ı taâmı nevbet-i şâhâne-i şâdî-nişân ve zebâne-i hayr-resân-ı tôp-ı bârika-feşân i'lân u îzân etmeğin taâm gelmek fermân buyurulup kemâ-kân çâşnî-gîrân u teber-dâran ve sakkâyan hidmet-i mu'tâdelerine şitâbân ve edâ-yı lâzime-i zimmetlerine ber-zede-i dâmân oldular.

"Baş çerge" ta'bîr olunan üç direkli sâyebân-ı pür-zîverde dört süfre güsterde kılınıp baş süfrede mâide-sâlâr-ı kerem veliyyü'n-niam, Vezîr-i a'zam Hazretleri sadr-ı meclis ve Rakka Vâlisi Alî Pâşâ Hazretleri ve Defterdar Efendi ve Re'îs Efendi ve Defter Emîni Efendi ve Baş Muhâsebeci Hüseyin Efendi ve Tersâne Emîni Abdullâh Efendi ve Anadolu Muhâsebecisi Velî Efendi'yi kendilere mücâlis buyurdular.Ve süfre-i sâniyede Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ ve saâdetlü Nişâncı Mustafâ Pâşâ ve Haremeyn Muhâsebecisi Alî Efendi ve Cizye Muhâsebecisi ... Efendi ve Mevkûfâtî Mehemmed Efendi ve Mâliye Tezkirecisi Boz İbrâhîm Efendi ve Matbah Emîni Halîl Efendi ve Tezkire-i Evvel İbrâhîm Efendi ve Mektûbî-i Âsafî İsmâîl Efendi ve Tophâne Nâzın Kıbleli-zâde Mehemmed Beğ Efendi bi-merâtibihimi's-sâmiye hem-zânû-yı mücâleset olup tenâvül-i niam-ı vâfiye eylediler. Celîlü'z-zâti

ve'l-haseb, Hâşimiyyü'l-ismi ve'n-neseb Tezkire-i Sânî Efendi bir mikdâr nâ-hoş-mizâc olmağın süfreye oturmayıp kenâr-gîr-i hayme-i i'tizâr oldu. Ve kezâlik Rûz-nâmçe-i Evvel Hüseyin Pâşâ-zâde Mehemmed Beğ Efendi'nin mizâcında inkisâr sebebi ile kımıldayacak hâli olmamağın bu ziyâfet-i pür-meymenetten hissemend-i ni'met-i müsâferet olamadı. Ve süfre-i sâlisede Piyâde Mulḳâbelecisi ... Efendi ve Küçük Rûz-nâmeci ... Efendi ve Şehr Emîni Sâmî Mustafâ Efendi ve Âsitâne Gümrüğü Emîni Yeğen Mehemmed Ağa ve Büyük ve Küçük Kal'a Tezkirecileri ve Hâslar [133b] Hâcesi Hasan Efendi ve Burusa ve Avlonya Hâceleri halka-bend-i cem'iyyet ve süfre-i râbiada Mektûbî Halîfesi Nûh Efendi ve Dîvân Kîsedân ve Rûz-nâmçe-i Evvel Halîfesi ve Baş Muhâsebe ve Mâlikâne Halîfeleri hem-nişîn-i muḳârenet oldular. Kassâbbaşı Osman Ağa ve Mehemmed Emîn Ağa reme-i erbâb-ı da'vete dâhil iken esnâ-yı taâmda müsâfir sürüsüne girmeyip süfreye oturmadılar; ancak vakt-i vedâ'da sâir med'û olanlar ile maan dâmen-bûs-ı Âsafî'de bulundular.

Ve çerge-i sâniyede sâir hulefâ vü kîsedârân içün ... süfrelik taâm döşenip ve çerge-i ûlâda olan baş süfrenin bakıyyesi Çavuşbaşı Ağa ve Kapucular Kethüdâsı Ağa ve Bostânî Odabaşısı ve Teşrîfâtî ve Çavuşlar Kâtibi ve Emîni'ne ve sâir süfrenin bakiyyeleri çavuşân ve hizmetkârâna verilip cümlesi hallü hâlince ikrâm ve fuzâle-i hânlarından sahrâ-nişînân dahı hissemend-i taâm kılındı.

Vetîre-i me'lûfe üzere tekmîl-i merâsim-i ziyâfet ve tetmîm-i levâzim-i mürüvvetten sonra evvelâ vüzerâ-yı izâm, ba'dehû hâcegân-ı maâlî-irtisâm ve sâir hulefâ vü kîse-dârân-ı aklâm maḳâm-ı vedâa kıyâm ve cümlesi resm-i me'lûf-ı kadîm üzere dâmen-kûşe-i sadr-ı kerîm ile iltisâm ve isbât-ı maḳâm u ihrâz-ı nâm u kâm edip herkes mesrûr u şâd-kâm azm-i hıyâm ve teveccüh-i câygâh-ı âsâyiş ü ârâm eylediler.

Bu nev-kumâş-ı ḳârgâh-ı i'câz atebe-i halîfe-i Pâdişâh-ı bî-enbâz Hazretleri'ne pâyendâz kılınan ecnâs-ı hedâyâ beyânında nesîc-i defe-i nakş-endâz-ı hâme-i hoş-nigâr-ı belâğat-tırâzdır.

Yevm-i mezbûrda mu'tâd-ı dîrîn ve ḳânûn-ı pîşîn üzere şehriyâr-ı kâffe-i berâyâya liecli't-teberrük arz-ı hedâyâ izn-i hümâyûn sudûr ve Dergâh-ı Âlî Kapucular Kethüdâsı Hazretleri'nin semt-i muhayyemgâh-ı Âsaf-ı semâhat-penâha teveccühlerinden emâret-i hüsn-i kabûl zuhûr etmeğin evvelâ vüzerâdan İnebahtı Muhâfızı vezîr-i rûşen-zamîr sa-âdetlü Mustafâ Pâşâ Hazretleri'nden üç donluk Acemî ve üç donluk Rûmî dîbâ ve üç donluk telli ve üç donluk sâde Hatâyî ve üç donluk hârâ ve üç donluk mâhûd çuka ve üç donluk atlas ve üç tâka şâl-ı girân-bahâ ve iki hünkârî destâr ve iki ser-âmed gulâm-ı Çerkesî-nijâd-ı hoş-reftâr hediyye-i sûriyyeleri kapu kethüdâsı, Emîn-i Sûr Halîl Efendi vesâtatı ve Telhîsî Ağa muḳâreneti ile teslîm-i rikâb-ı hümâyûn; ve kezâlik Iğnboz Muhâfızı vezîr-i

mükerrem Osman Pâşâ kıbelinden yine müşârun ileyhimâ yed-i sefâretleri ile mükemmel bisât ile ârâste ve zîn-pûş-ı girân-mikdâr-ı zer-nigâr ile pîrâste bir rahş-ı sabâhü'l-hayr-pîşânî merbût-ı Istabl-ı Hâḳânî kılındığından mâadâ üçer donluk Acemî ve İstanbulî dîbâ-yı [134a] zer-kâr ve her biri beşer donluk nev-zuhûr telli ve sâde üç bâbet Hatâyî-i giran-mikdâr ve beş donluk atlas-ı Firengî-i tâbdâr ma'rûz-ı nazargâh-ı Hüsrev-i Süleyman-iktidâr kılınıp Halîl Efendi ve Telhîsî Ağa avâtıf-ı celîle-i şehriyârîden emâret-i hüsn-i kabûl olan hil'at ilbâsı ile mühdâ vü rasûl-i nâil-i mes'ûl olup kâmgâr oldular.

Pes ân-gâh saâdetlü Re'îsü'l-küttâb Mehemmed Efendi teberrüken ferş-i memerr-i nazar-ı Pâdişâh-ı bende-perver olmak içün âdet-i kadîme-i Devlet-i Osmâniyye üzere tedârük eylediği beş top İstanbulî dîbâ-yı zer-târ-ı şükûfe-dâr ve beşer donluk sâde ve mutallâ nev-zuhûr Hatâyî-i nâzük-nigâr ve beş tâka âlü'l-âl münakkaş şâl-ı bî-misâl ve kezâlik beşer tâka mutallâ destâr-ı bendî ve sâde câlisî kutnî-i Hindî ve beşer top atlas-ı mücellâ ve Firengî elvân hârâ hediyyeleri; ve hem-çünân saâdetlü Emîn-i Defter-i Hâḳânî, bende-i hayr-hâh-ı atebe-i Sultânî el-Hâc Mustafâ Efendi cânib-i sütûde-menâḳibinden dahı hasbe'l-'âde her biri beşer donluk Hatâyî-i mutallâ ve sâde ve beş top atlas-ı cilâ-dâde ve beş tâka mutallâ hünkârî destâr ve beşer top İstanbulî ve Acemî dîbâ-yı zer-târ ve beş tâka kutni-i bî-nazîr ve münakkaş ve sâde beş aded şâl-ı bî-misâl-i Keşmîr dest-âvîz-i nâçîzleri; ve Rûz-nâmçe-i Evvel Mehemmed Beğ Efendi'nin dahı her bir nev'i dörder top dîbâ ve nev-zuhûr Hatâyî-i sâde vü mutallâ ve taraklı atlas ve elvan hârâ; ve Muhâsebe-i Evvel Hüseyin Efendi'nin dahı beş tâka destâr-ı hünkârî ve beş top telli pûta-dârî ve beş tâka şâl-ı Keşmir ve beşer top telli Sûsî ve kutni-i dil-pezîr; ve Emîn-i Gümrük-i Âsitâne Yeğen Mehemmed Ağa bu gün sübha-i dest-i i'tibâr olan silkü'l-le'âl-i kibâra iltihâk edip bir elmaslı murassa' ön kuşak ve her biri dörder donluk İstanbul serâseri ve Acem dîbâsı ve her cinsi beşer top Fireng'in meşhûr ve nev-zuhûr telli Hatâyî ve atlas-ı nev'ânev' ü rengâreng ve hârâsı ve Londrine çuka ve sâir buna benzer niçe akmışa-i bî-kıyâsı nihâde-i ma'raz-ı ubûdiyyet kılınıp; Matbah Emîni Halîl Efendi'den dahı beş donluk şâl-ı Keşmîr ve beşer tâka İstanbulî dîbâ ve Sûsî-i mutallâ-yı bî-nazîr ve beşer tâka kutni-i Hindî ve destâr-ı bendî; ve Emîn-i Tersâne-i Âmire Abdullâh Efendi'nin tehiyye eylediği hediyye-i behiyye –ki beş donluk elvân şâl-ı Keşmir ve her biri beşer top İstanbulî dîbâ ve telli Sûsi-i girânbahâ ve beşer tâka kutni-i Hindî ve destâr-ı bendî-i bî-nazîr idi– cümlesi Telhîsî-i Sadr-ı a'zam vesâtatı ile devletlü Dârü's-saâde Ağası Hazretleri cânibine defter ile irsâl ve her biri ma'rûz-ı Hudâvend-i hümâyûn-ikbâl kılınıp Telhîsî Ağa'ya ve hediyye ashâbının birer âdemlerine ilbâs-ı hil'at-ı kabûl ile iclâl kılındı.

Ba'dehû şevketlü Pâdşâh-ı gerdûn-bârgâh Hazretleri Sâhil-sarây-ı Tersâne'ye atf-ı inân-ı azîmet ve Sadr-ı a'zam-ı âlî-câh dahı kendi otaklarında müttekî-i visâde-i vekâlet

ve deryâda gece [134b] şenliği içün ısdâr-ı evâmir-i ihtimâma mübâderet buyurdular.

Vasf-ı zevk u safâ-yı şeb-hengâm

Yevm-i mezbûr ahşamı kabîl-i ışâda deryâ şenliği içün Cebe-hâne ve Top-hâne ve Tersâne tarafından ihtirâ' u icâde kılınan niçe gûnâgûn nev-zuhûr fişekler ve Gümrükçü Ağa tarafından leyâlî-i sâbıkada şenlik eden sâl-ı garîbü't-timsâl çeng ü çegâne ve envâ'-ı melâib-i mudhikâne-i dil-cûy-ı keder-şûy ile yine nazargâh-ı hümâyûnda edegeldikleri şenlikleri iâde, belki evvelkiden ziyâde kanâdîl-i zümürrüd-gûndan niçe serv-i nûr ve temâsîl-i nev-zuhûr izhân ile rûy-ı âbı tâb-dâde kıldılar.

Sâat-ı hâmise-i leyliyye hulûlüne değin Hudâvendgâr-ı deryâ-nisâr sâhil-i Tersâne-i Âmire pîrâmeninde sipihr-i nüh-kabâdan nümûdâr olan sâyebân-ı sidre-sütûnda filizât-ı gül-nahl-ı saltanat ve fürûğ-ı şecere-i şevket-i semere-i hilâfet, ya'nî şeh-zâdegân-ı âlî-hazret ile tevessüd-i evreng-i vaḳâr edip ol câ-nişîn-i hurşîd-i nevvâr bürcü'ş-şeref-i sâyebân-ı temâşâda envâr-ı cibâh-ı mihr-iştibâhlan ile şeb-i tân mahsûd-ı nehâr buyurdular. Ve Sadr-ı a'zam Hazretleri dahı sâye-i sidre-i saltanatta îcâd olunan suffa-i safâ-bünyâdda vüzerâ-yı izâm hazarâtı ile tarh-ı encümen-i cem'iyyet ve fürûşân-ı kûçe-i şâdmânîye germiyyet-i bâzâr-ı meserret içün bahş-ı bidâa-i rağbet buyurup bir mertebe neşât u şevk ve bir gûne safâ vü zevk olmuştur ki ta'bîri kilk-i hoş-takrîri şuâle-i kandîle adîl ve nokta-i hurûf-ı nûrâniyyeyi şerâre-i nâra mesîl etmeğin bir lem'asını tavsîf ve bir şemasını ta'rîf ile iktifâ ve bu kıt'a-i âbdâr-ı âteşîn-edâ-yı sihr-âsâr ile kânûn-ı şu'le-fürûz-ı mübâlağayı itfâ evlâ görüldü:

Kıt'a

Gördün ey pîr-i felek çok sûr ile cem'iyyeti
Söyle bir mecliste seyr ettin mi bu germiyyeti

Mislini ta'rîfte ben deng ü lâl oldum hele
Var ise yoktur musavvirlerde hayret sûreti

Hâk-i sahrâsında bu sûrun muhammerdir meğer
Lâlenin rengi gülün bûyu meyin keyfiyyeti

[ON BİRİNCİ GÜN]

Bu sahâyif-i pür-letâyif-i âbdâr ebr-i matîr-i kerem ve sehâb-ı gevher-rîz-i cûd u atâ şehriyâr-ı min'âm-ı semâhat-şiâr Hazretleri'nin ziyâfet-i yâz-dehüm-i sûr-ı hümâyûn-ı meymenet-âsârı beyânında tarâvet-bahş-ı çemenistân-ı güftâr olan râviye-i rivâyet ü ahbârdır.

Mâh-ı mezbûrun yiğirmi beşinci ve sûr-ı hümâyûnun on birinci günü,

Mesnevî li-müsevvidihî

Subh-dem kim taşup bu kulzüm-i nûr
Girdi lîmân-ı ebre keştî-i hûr

Gerçi dünyâyı gark-ı nûr etti
Lîk tûfân gibi zuhûr etti

Ebr yelken amûd-ı subh kürek
Döndü keştî çanaklığına felek

Teng geldi taşınca ebr-i matîr
Nâvdân-ı amûd-ı subh-ı münîr

Cûş edip heft lücce-i eflâk
Etti akındı meyl-i cânib-i hâk

[135a] *Gerçi ebrin hurûş-ı bârânı*
Suladı reh-güzer-i Sultân'ı

Lîk gittikçe eyledi tuğyân
Etti sahrâ-yı bahr-ı bî-pâyân

Sûrgâh oldu mevc-zen-i deryâ
Halk ederler içinde meşk-ı şinâ

Ak deniz etti karayı eyyâm
Döndü Suda cezîresine hıyâm

Yâ zemîn keşti-i girân oldu
Haymeler ana bâdbân oldu

Oldu her sâyebân-ı sidre-serîr

Sadef-i dürr-i şâh-vâra nazîr

Cûş-ı bârân olunca bahr-nümûn
Demirin aldı ipteki kalyon

Çektiri yelkenini doldurdu
Karadayken suyunu buldurdu

Hadden aştı eğerçi cûş-ı matar
Verdi ammâ tarâvet-i dîger

Hân Murâd-ı sivüm zamânında
Dem-i cem'iyyet-i hitânında

Ne safâ k'oldu medhine lâyık
Bunda vasf etsem ola beş artık

Her ne olduysa anda nakle sezâ
Bunda da oldu yek be-yek illâ

Sûr-gâh içre niçe bin ırgad
Eylemişlerdi bir havuz îcâd

Felek etti bu hidmeti de edâ
Sâha-i sûru eyledi deryâ

Ne tekellüf ne zahmet-i îcâd
Oldu icrâ o da be-vefk-ı murâd

İşbu rûz-ı keder-şûy-ı gam-sûzun gecesinde tâ be-seher bârân-ı şedîdü'l-cereyân munkatı' olmayıp nücûm-ı âsümânın her biri fevvâre-i âb-efşân-ı havzdan nişan-dâde ve refte refte insikâb-ı seyl-engîzi ziyâde olmuş idi. Ale's-sabâh dahı âsiyâb-ı nüh-çarh-ı âsümânı gerdân eyleyen lücce-i kudret mecârî-i sehâbdan hurûşân ve nâvdân-ı amûdu's-subhdan rîzân olarak gittikçe tuğyân ve dâmen-i zemînden gerd-i vak'a-i tûfânı şüste-i sâbûn-ı nisyân edecek mertebeler nümâyân ve küre-i zemîni keştî-i Nûh'tan nişân eyleyip sahrâlar deryâ ve her zebân-ı mevci müfessir-i âyet-i *"tağa'l-mâ'"* ve müzekkir-i mazmûn-ı *"Beleğa's-seyli'r-ribâ"* olmağın hurşîd-i vücûd-ı şehriyârî beytü'ş-şeref-i harem-sarây-ı muhteremlerinde dem-güzârî ve verâ-yı sehâb-ı sürâdık-ı azametlerinde tevârî buyurdular. Ve Sadr-ı a'zam Hazretleri dahı otak-ı zerrîn-nitâk-ı nede'l-ercâlarında ehass-ı bendegân-ı saâdetmendleri ile tertîb-i meclis-i Baykara-pesend buyurup gâh pençe-gîrâ-yı fermânlarını havâle-i girîbân-ı gerden-keşân ve gâh sahh-ı benefşe-nümûnların pîrâye-i çemenistân-ı

ihsân ve gâh idâre-i evrâk-ı mecâmî'-i eş'âr ve gâh tasaffuh-ı kütüb-i tevârîh ü âsâr, geh bâzî-i şatranc-ı endîşe-medâr ile meşk-ı levâzım-ı seyf ü kalem ve tertîb-i bezm ü rezme dâir eğlenceler ile ayş ü dem eyleyip herkes çadırlarında kûşe-gîr-i ferâgat olmak bâbında ferman-dih-i ruhsat olmuşlar idi. Bu esnâda ne melâib ü melâhîye rağbet ve ne müdâreke-i esbâb-ı neşâta mübâşeret olunup herkes birbirinin ahvâlini temâşâ ile kanâat ettiler. Âlây göstermek içün [135b] tehiyye-i zîb ü zînet ve izhâr-ı kâlâ-yı meserret kasdiyle ta'biye-i esnâf-ı âlât-ı şetâret eden ashâb-ı hırfetin kesret-i gil ü halâb ile lagziş-i ıztırâb ve şiddet-i bürûdet ü hecme-i seyl-âbdan ne pây-ı pergâr-sîmâlarında dâire-i sûrdan taşra kenâr çizip çâr-sûy-ı kasabada bir bâm-ı dükkâna ilticâ içün harekete kudret ve ne dest-i nâ-gîrâlarında yârâ-yı icrâ-yı san'at ve ne çadırlarında karâra miknetleri kalıp ser ü pâ-bürehne şinâver-i cûybâr-ı hayret ve tekellüfler ile "cemâl" nâmına yaptıkları udhûke sûretlerle hem-hâlet olarak kederleri beşâşet ve hayretleri şetârete mübeddel olup

Beyt

Vehbiyâ ter-dâmen olmaktan kaçınmaz ehl-i aşk
Eylemez üftâde-i deryâ hazer yağmurdan

na'rasiyle hûy u hâya âheng ve niçe gürg-i bâran-dîde su içinde perendelerle sûret-nümâ-yı har-çeng oldular.

Li-münşiihî

Olan harîs-i temâşâ cemâl-i sûretine
Bakar bakar da güler kendinin kıyâfetine

El-hâsıl bu gün ta'tîl-i udde-i tarab u sürûra bâdî olacak mertebe şiddet-i riyâh ve bârân-ı mütemâdî olup sahîfe-i zemîn bârân-zede olmağla müsveddât-ı şebistân-ı hayâl beyâza çıkmayıp sutûr-ı âlây-ı tekellüf-iltivâ-yı esnâf-ı hirfetten istinbât-ı ma'nâ-yı neşât u safâ olamayacağı müteayyin ve çekilen tekellüfât-ı sûriyyeleri sağdıç emeğine döneceği mütebeyyin iken yine pertev-i âsâr-ı baht-ı hümâyûn lâmi' olup çehre-i şeref-behre-i hurşîd-i zer-niḳâb sehâbdan tâli' ve girye-i çeşm-i deryâ-bâr-ı âsümân munkatı' olmağın envâr-ı lâmia-i ferec ba'de'ş-şidde şânık ve top şenlikleri ni'me'l-bedel-i ra'd-ı bânık oldu. Herkes be-tecfîf-i siyâb ve tanzîf-i esvâb ve tevsî'-i mecârî-i âb ile meydân-ı sûrdan cânib-i deryâya imâle-i licâm-ı seyl-âb ederek vakt-ı zuhrda revnak-ı tâze zuhûr ve yine germiyyet-i bâzâr-ı sûr içün izhâr-ı kâlâ-yı sürûra emr-i âlî sudûr edip çadırlarda söz ü sâz ve şevk u taraba âġâz ile her hayme bir perde-i hayâl-bâza döndü. Silsile-i matar-ı vâbile bir iki sâat fâsıla gelip mıskala-i mihr ile mir'ât-ı zemîn cilâ-dâde ve sûret-nümâ-yı şâdî olmağa rûy-ı ruhsat görüldüğü esnâda,

Beyt

Yine her yüzden olup çehre-i maksûd ayân
Sûk-ı âyîne-gerân-ı sûra döndü cihân

nâgehân Sadr-ı hurşîd-kadr-ı rûşen-zamîr lem'a-i cemâl-i nûrânîleri ile sâyebân-ı temâşâyı tenvîr ve çeşm-i ârzû-yı erbâb-ı âmâli karîr buyurup Rakka Vâlîsi Alî Pâşâ ve dâmâd-ı âlî-nijâdları muvakka' min ındillâh saâdetlü Mustafâ Pâşâ Hazretleri ve ba'zı müteayyinân-ı erkân-ı devlet mücâlesetleri ile tarh-ı bünyân-ı muâşeret ve tarsîs-i erkân-ı sûr-ı sarây ve duâ-yı istidâme-i devlet-i [136a] şehriyâr-ı İskender-azamet ve bezl-i sadaḳât-ı şükr-i ni'-met ve küşâd-ı dahme-i mürüvvet ve bezl-i nakdîne-i himmet buyurmaları ile eczâ-yı perî-şan-şüde-i neşât u ferhat yine pezîrefte-i şîrâze-i cem'iyyet oldu. Hademe-i sûrun çektikle-ri meşakkat ber-mûcib-i *"el-katratü tedüllü ale'l-gadir"* her târ u pûd-ı câmeleri bir mevc-i ebr-i matîr ve her mûyları bir çeşmesâra nazîr olduğundan ma'lûm ve vücûd-ı gil-âlûd-ı bed-nümûd u vesah-endûdlarındaki çirk-i küdûret germ-âbe-i mükâfatta şüste-i âb-ı ihsân olmadıkça dâhil-i hükm-i nezâfet olmayacağı meczûm-ı Âsaf-ı mekârim-rüsûm olmağla hidmet-i sûra me'mûr olan birinci ve beşinci ve altıncı ve solaklar odalarının ve sâir nev-bet nevbet dâmen be-miyân-ı hidmet olan ortalardan yiğirmi iki aded yeniçeri ortalarının ve muhzır ağa tâifesînîn ser-cümle-i neferâtı küleng-i saf-der-saf gibi yegân yegân güzâ-rende-i pîş-i nazar-ı Âsaf kılınıp her ortanın odabaşılarına ikişer altun ve bayrakdârlarına ve vekîl-i harclarına ve aşçılarına birer altun ve sâir neferâtının her birine ikişer zolata ih-sân buyurulup, neferâtından ba'zısı endâhte-i pîş-i nazarları olan zer-i müferrih-peykeri rübûde-i pençe-i hasret etmeğe şiddet-i tehâlük ve müsâraattan lağzîde-pâ ve fütâde-i gil ü halâb olup bir kat rüsvâ olduklarında şerm ü hacâletlerine bedel tekrâr birer altun ihsânı ile terakḳî-bahş-ı atıyye vü kerem olmalariyle herkesin ayağı dolaşıp düşecek yer aramağa başladılar.

Ba'dehû tulumbacıların duâcılarına ve müteayyinlerine kezâlik birer altun ve sâir nefe-râtlarının her birine ikişer zolata ve asesbaşı ve subaşı tâifelerine ve kapu kethüdâlarına ve falakacılara ve bostânî hâsegîlerine ve nevbette olan çavuşâna birer altun ve kol çavuş-larına ve orta yazıcılarına ikişer altun in'âmı ile kerem-i âm buyurup Muhzır Ağa'ya ve kul çavuşlarından Başçavuş Ağa'ya bir kabza dînâr ve Yeniçerilerden çorbacı ağalara ve Ases Başı'ya ve yazıcılardan Başyazıcı Efendi'ye ve Dîvan çavuşlarından Kulağuz Çavuş'a keffe-i mîzân-ı insâf olan dest-i kerem-peyvesteleri ile herkesin hem-yân-ı isti'dâdı kadar kabza kabza bî-aded altun ihsân buyurup tahsîs ba'de't-ta'mîm ile tekrîm buyurdular. Ve her ne kadar üserâ vü pây-zenler var ise birer ikişer zolata bezl olunup her dûde ve her gürûh-ı ma'dûde ve her fırka-i mevcûdeden zincîr-i dînâr ile beste-i ribka-i isti'bâd olun-madık bir bende vü âzâd kalmamış iken yine talḳâzâ-yı tab'-ı cûd-iktizâlarına fütûr gelme-

yip kâffe-i temâşâyiyânı hissedâr-ı bahş-ı bî-şümâr etmek içün kabza kabza çil para ve sülüs ve rub' ve zolatayı dest-i deryâ-bârları ile miyân-ı meydânda [136b] mefârık-ı âlemiyâna nisâr ve sağîr ü kebîri ve bay u fakîri nâil-i cûd-ı bî-şümâr buyurup,

Beyt

Keremi oldu cihânın sebeb-i sâmânı
Zolata hirmeni oldu bu gün Okmeydânı

hakkâ ki Okmeydânı'nda taş diktikleri meşhûr-ı sığâr u kibâr oldu.

Ve nisâr-ı dirhem ü dînâr ile cûşiş-i emtâr u bezl-i ebr-i güher-bârı unutturdukları esnâda herkes zebân-ı sitâyiş ü senâ ile midhat-güzâr-ı cûd u atâları olup zât-ı semâhat-semîrlerin Ma'n ü Hâtem'e tanzîr eylediklerinde bu fakîr vücûd-ı nebîhlerin bu teşbîhten tenzîh ile kabîl-i sûrda ma'rûz-ı nazar-ı âlîleri ettiğim kasîde-i îdiyye ebyâtından

Beyt

Teşbîh ederlerse sana himmet-i Ma'n'ı
Vallâhi ve billâhi ve tallâhi yalandır

beytini kırâ'et ettiğimde beyt-i mezkûr kasîde-i ma'hûdeyi tezkîr etmeğin bi't-tamâm okunması fermân ve ba'de'l-itmâm iâde-i ihsân ü istihsân buyurduklarında ebyâtı makâma münâsib ü cesbân görülüp "Bu mahalle tamâmiyle yazılsın" deyi emr-i âlîleri sudûr etmeğin o mecliste tağyîr-i ta'bîr ve tebdîl-i yesîr ile îdiyye iken sûriyyeye tahvîl ve bu gün sebt-i cerîde-i eyyâm buyurdukları neşr-i keremleri bu manzûm-ı ma'ziret-mefhûm ile takrîz ü tezyîl olundu.

Kasîde li-münşiihî

El-minnetü li'llâh ki dem-i sûr-ı hitândır
Mahsûd-ı Bihişt olduğu âlem bu zamandır

Bin îd görüldü niçe nevrûza eriştik
Biz böyle safâ görmedik Allâh'a ayandır

Sûr-ı feleği dâire-i sûr sanırlar
Nâhîd o kadar perde-birûn nağme-künândır

Bî-gerd-i keder rûy-ı zemîn var ise muğber
Âyîne-i ruhsâr-ı hat-âlûd-ı bütândır

Bu sûrgehin sâhasına çarh-ı pür-encüm
Fevvâre-i sîmîn ile bir şâdırevândır

Her mehce-i a'lâm-ı otâğ-ı Şeh-i devrân
Gûyâ ki hilâl-i meh-i îd-i Ramazan'dır

Yâ hançer-i Behrâm-ı felektir ki çekilmiş
Gam kasdına kim ehl-i dile düşmen-i cândır

Urmuş gama gamgam gibi bir tîğ-ı ciğer-dûz
Pîrâmen-i gerdûnda şafak sanma ki kandır

Ehl-i dile ettiklerinin buldu cezâsın
Mecrûh yatır zahmı kavî derdi yamandır

Yok nâm u nişânı bu ferah-cây-ı safâda
Peygûle-i târîk-i mezellette nihândır

Meydân-ı ziyâfetgede-i sûrda ammâ
Sad şevk u safâ hidmete dâmen be-miyândır

Bin meclis-i şâhâne-i şevk oldu müretteb
Kim mislini tasvîrde kalem acz-künândır

Bu sûrgehin her yeri bir bezm-i safâdır
Kim rûh-ı Cem ol bezme tufeyl-i ser-i hândır

Sâḳîsi melek bezmi felek sâgarı hurşîd
Ser-meclisi ikbâl-i Hüdâvend-i cihândır

Zâhirde sebeb şenlik ise feyz-ı sürûra
Ma'nâda hemân şevk-ı dil-i Şâh-ı zamandır

Şevk u kederi şahın olur halka mü'essir
Sultân beden-i memlekete rûh-ı revândır

Ol pâdişehi hıfz ede Allâh kederden
Bu hayr-ı duâ dehre celiyyü's-sereyândır

Bir böyle cihân-bân-ı kerîm ola husûsâ
Kim hem şeh-i âlemdir o hem şâh-ı cihândır

Ummân-ı kerem kim sadef-i sâhil-i cûdu
Şûriş-fiken-i çâr-sû-yı cevheriyândır

Şevketle alem-şukka ber-efrâz-ı keremdir

[137a] *Râyet-keş-i dîn saf-şiken-i nâm-verândır*

Sultân-ı güzîn Hazret-i Hân Ahmed-i âdil
Şâhenşeh-i efser-dih-i iklîm-sitândır

Bu cûd u atâ hep eser-i lutfudur anın
Ceyb-i keremi bezl olunan gevhere kândır

Ser-çeşme-i ihsân odur ammâ ana lûle
Engüşt-i kef-i Âsaf-ı dînâr-feşândır

Seyr eylediğin cûd vekâletledir andan
Meh muktebis-i mihr idiği günden ayândır

Her âsafa olmaz bu şeref lîk mukadder
Bu mevhib-i Hazret-i Şâh-ı dü cihândır

Ol sadr-ı atâ-güster o destûr-ı kerem-ver
Kim mu'temidü'l-mülk-i Süleymân-ı zamândır

Destûr-ı harem-perver-i şâhenşeh-i ekrem
Dâmâd-ı nazar-kerde-i mümtâz-ı şehândır

Bir sübha gibidir vüzerâ oldur imâme
Sâhib-mie yektâ güher-i kulzüm-i şandır

Bezl-i zer ü gevher eder ol rütbe ki desti
Yâ pençe-i hurşîd ya hod kulzüm ü kândır

Yok yok galat ettim kef-i zer-pâşına el-hak
Hurşîd demek sebk-i lisân habt-ı zebândır

Zîrâ güneşi'n mâ-meleki bir avuç altun
Anı dahı bezl eylese iflâsı ayândır

Bahre nice teşbîh edeyim eylediğim dem
Gayretle sehâbı görürem girye-künandır

Zîrâ ne kadar gevhere mâlik ise cümle
Ceyb-i sadef ü kîse-i ka'rında nihândır

Her dem yine sâillik eder yalı önünde
Destinde kayık kâse-i deryûzegerândır

Kıt kıt boğulur çîn-i cebînin gören âdem
Gûyâ keremi başdan aşar vasfı girândır

Tanzîr ede düşmüş kalemim tab'ını kâna
Hâlâ o hacâletle gözü la'l-çekândır

Kândan ne çıkar tîşe-i zûr olmasa der-kâr
Kân hod be-hod ihsânı çıkar kâmverândır

Bir taş döğen ırgâda olur olsa da nef'i
Ana kerem ıtlâkı hatâdır hezeyândır

Ey mâide-i rahmet-i Bârî ki nevâlin
Vakf-ı dehen-i bay u gedâ pîr ü cüvândır

Kuttân-ı berâyâya değil midhat-i zâtın
Sükkân-ı semâvâta dahı vird-i zebândır

Tahkîk-ı suhan ben dediğim gibidir ammâ
Netsin kalemim âciz-i tavsîf ü beyândır

Etsin kime tanzîr ile ta'rîf-i senânı
Var ise ayân eyle hele bana nihândır

Hâtem der isen parmağına almazam anı
Ol kavmi miyânında müşârün bi-benândır

Sâir küremâ-yı Arab u Rûm u Acem'de
Ma'lûm-ı tevârîh-şinâsân-ı cihândır

Hep muhtemil-i sıdk u kezîb bir haber anlar
Ammâ ki senin mekremetin halka ayândır

Tercîh ederlerse sana himmet-i Ma'n'ı
Vallâhi ve billâhi ve tallâhi yalandır

Öztüm şu kadar k'olmayıcak fâyık-ı memdûh
Ma'zûrî-i şâir-şiyem-i nükteverândır

Nûru sımadı olduğu mişkâta müşebbeh
Mâ-dûna da teşbîh cevâzına nişândır

Kâdir değilim hâsıl efendim seni vasfa

Ma'ḳûlü bu 'özr ile hemân tayy-i lisândır

Vehbî yeter itnâb-ı mümil vakti değildir
Nazm isterdilerse sana kim dedi usandır

Fahriyyeye de başlar isen zeyl-i suhanda
Efsâne-i nazmın eseri hâb-ı girândır

Hâmen biliriz lûlesidir maksem-i şi'rin
Eş'âr-ı selîsin su gibi dehre revândır

Rûh-ı suhanın dilde yer eyler nitekim cân
İnsânın urûkuna celiyyü's-sereyândır

Nefî 'yi tetebbu'la bu yek-rûze kasîden
Ehl-i suhana bend-i zebân mühr-i dehândır

[137b] *Sen arz-ı mübâhata ne hâcet ki efendin*
Kadr-ı suhanı fehm edici nâdire-dândır

Hatm et suhanı ḳâfiye-veş tengdir evḳât
El aç ki duâ eyleyecek vakt ü zamândır

İhsânı gibi ömrünü efzûn ede Allâh
Kim devleti sermâye-i 'ömr-i güzerândır

Hem-vâre kederlerden emîn eyleye Mevlâ
Kim zâtı cihâna sebeb-i emn ü emândır

Her bir gününü sûr u sürûr eyleye Bârî
Eyyâm-ı şerîfi dem-i âsâyiş-i cândır

❁

Ka'betü'l-âmâl atebe-i cihân-dârînin mîzâb-ı zerrîn-miyânesinde olan dest-i gevher-bâr-ı Vekîl-i mutlak-ı Şehriyârî'den seyl-âb-ı in'âm-ı âm rûy-ı zemîne cârî ve tarâvet-i reşehât-ı şâdmânî herkesin çemenistân-ı âmâline sârî olup âlem neşât-ı tâze ve şevk-ı bî-endâze bulduğu zamân-ı safâ-resânda –ki mevlevî-i âsümân külâh-ı şemsi hatt-ı istivâya karîn etmişti– hurşîd-i matla'-ı hilâfet, sâye-i Rabb-ı izzet; şevketlü, mehâbetlü, salâbetlü; revnak-efrûz-ı tâc ü taht, Pâdişâh-ı rûşen-sitâre-i küşâde-baht Hazretleri nümûne-i Burc-ı Hamel olan kasr-ı mevridü'n-nasr-ı adâlette tal'at-nümâ-yı zuhûr u bürûz olmağın bu rûz-ı fîrûzu erbâb-ı temâşâya hem-reng-i nevrûz buyurup perde-i otağ-ı âsümân-işrâkları bü-

küşâde olduğu gibi çehre-i inşirâh rû-nümûde olup

Li-münşiihî

Buldu âlem şevk-ı bî-endâze bir yüzden dahı
Mutrib-i dehr eyledi âğâze bir yüzden dahı

Döndü safvetle havâ âlem-nümâ âyîneye
Dehre yüz gösterdi şevk-ı tâze bir yüzden dahı.

El-hâsıl evrâk-ı perîşân-ı mecmûa-i sûr u tarab şîrâze-beste-i nizâm ve ke'l-evvel râbıta-pezîr-i intizâm olup âyîn-i pîşîn üzere ordu âlâyı güzânna fermân buyuruldukta evvelâ sınf-ı sîmîn-tenân, sırma-keşân mûy-ı zengî gibi salkım saçak perîşân iken kutâs-ı zer-târ-ı Süreyyâ-misâl müctemiu'ş-şeml ü bâhirü'l-lemeân oldular. Kârgâh-ı san'atlarından nişân bir taht-ı revânı zer ü zîverle şöyle tezyîn etmişler idi ki arûs-ı müretteb-cihâz-ı sürûra sandûk-ı cevher ve kürçe-i nîm-kâre-i sûra kafes-i zerger olup gûyâ mehâzin-i zemîn-i maâdin-i sîm ü zer ve künûz-ı defîn izhâr ve meydân-ı sûru arsa-i kıyâmetten nümûdâr eyledi. İçinde bir cüvân-ı sîmîn-sâk icrâ-yı san'atına teşmîr-i sâk ve izhâr-ı mahârete şedd-i nitâk ederek bir hadde işve-fürûş-ı bâzâr oldu ki, hurde-kârân-ı nezâket ve mû-şikârân-ı hayâl ü dikkat

Beyt

Haddeden tel gibi çektin kendine târ-ı dili
Ey cüvân-ı sîm-keş sad âferîn üstâdına

mıskala-i edâsiyle cilâ-bahş-ı tılâ-yı âlâyları oldular. Kethüdâlan zîb-i müsteâr ve libâs-ı zer-târ ve mantarî destâr ile zemin-bûs-ı hüdâvendgâr olup mehterhâneleri sîr-âheng ve sıbyân-ı şeb-küleh-pûşân [138a] ve sâir medâhîk-i hande-fürûşânı arsa-i meydânı mezraa-i za'ferâna hem-hâsıyyet ü hem-reng eylediler. Piyâde ve atlıları saf der-saf güzâşte-i nazargâh-ı Âsaf olduklarında içlerinden bir kimse başında bir mînâ-yı kebîr-i leb-rîz ile raks u cilve vü şevk-engîzden sonra şîşedeki beş altı vukiyye suyu nûş ve şîşeyi sükker-i nebât gibi ekl edip temâşâyiyânı hayrân u medhûş eyledi.

Bu vech ile hırfet-i mezkûre ashâbı tekmîl-i hidmet ettikleri akabında kethüdâlan medâr-ı zînet-i cem'iyyetleri olan taht-ı revân-ı girân-kıymetlerini pây-i serîr-i Hüsrev-i fîrûzbahta arz u ihdâ ile pây-i taht-ı memâlik-i Îrân olan Revan Kal'ası dâhil-i mülk-i Âl-i Osmân olmasına ittihâz-ı fâl ettiler ve hediyyeleri şeref-i kabûle erzânî olduktan sonra sâye-bân-ı ziyâfetgede-i sultânîde tenâvül-i taâma gittiler.

Taht-ı revân-ı sâlifü'l-beyân kırmızı çuka ile mefrûş ve içinde penbe ile memlû sâde Hatâyî bir minder ve anın üstünde dahı İstanbulî dîbâ bir mak'ad-ı dil-keş-i rengîn-nuḳûş

olup derûnu dört aded dîbâ yastık ile ârâste ve bîrûnu beyâz sırmadan tel kafes örümü şebîkeler ile pîrâste ve cevânib-i erbaasında câm yerine yiğirmi dört âyîne vaz' olunmuş ve her biri otuz dirhem altun sırmadan otuz beş aded kutâs-ı mihr-iltibâs âvîze kılınmış idi. Efsârı sırmadan, zîn-pûşu jengârî dîbâdan, semeri bükme kılâbdandan iki re's ester-i zînetgüster-i ber-güzîde ile dervâze-i kasr-ı adâlete keşîde eylediler.

Ba'dehû, na'l-bendân hirfeti âlây gösterip pâk geyimli süvârîleri yek mîh üzere cevlân eder esb-i sebük-inâna râkib ve piyâdeleri,

Mısrâ

Billâhi bu vâdîde benim oynamaz atım

diyerek ayak ayak yürüyüp at depmesinden mütehâşî ve hârib olmak sûretinde kimi sürçüp, kimi düşüp birbiri ile tepişerek masharalık yolundan ihsâna tâlib oldular ve kimi pehlevânlar gibi birbiri ile güreştiler ve sulha savaşa, zâtında tünde yavaşa bakmayıp tulumculara giriştiler.

İçlerinden biri bir kebîr desti içine bir ağaç dikip üzerine gemi çanaklığı gibi bir tabla ve tablaya on kadar memlû şîşe ve şîşelerin üzerlerine dahı bir kebîr tabla vaz' edip tablanın üzerine şâgirdini iclâs ettikten sonra sebûyu başı üzerine alıp şîşeler münkesir ve su müteḳâtır olmadın şâgirdi tabla üzere kendi bu kadar bâr-ı girân altında yemîn ü yesâra temâyül ü şitâb ile raks ve cilve-i bî-kıyâs eyleyip halkı hayrân u ser-gerdân eyledi. Lâkin bundan gayrı nakle şâyeste bir emr-i garîb-i uhdûke-fermây meşhûd olmayıp ve âmâde ettikleri melâib ü acâyib var ise de icrâsına miknet bulmayup âlâyları şiddet-i bârâna musâdif olmağla bundan ziyâde hüner-nümâlığa sa'y etseler dahı darb-ı hadîd-i bârid gibi bir fikr-i fâsid olmağın âlâyları örs-i kâris olup başlarına mıh ve dişlerine zırnîh nâ-şâyeste iken yine sâyebân önünde [138b] mıhlanıp kimi âkıbet-i ihsâna çakıldılar, kimi mahrûm olup sînelerine na'l yakıldılar. Hulâsa imkânı mertebesince izhâr-ı şetâret ve tekmîl-i hidmet ettiklerinden sonra bir vukiyye mikdârı dört aded na'l-i sîmîn-i kâmilü'l-ayâr ve yüz dirhem kadar sîmden yiğirmi dört dâne mismâr ve bir sîm tebsi ve sîm tâs-ı tamġâdâr bergüzârların arz u ihdâ ile nâil-i hüsn-i mükâfât-ı bî-şümâr olup sâyebân-ı ziyâfette câ-yâfte-i saffü'n-niâl-i meclis-i i'tibâr u iftihâr oldukları akabında sandalcılar endâze-i kâm-ı ihtimâm ile kâle-peymâ-yı râh-ı safâ vü neşât olarak ve mikrâz-ı hatavât-ı akdâm-ı ikdâmları birle câme-i cesbân-ı bâlâ-yı vakt ü zamân olacak kumâş-ı zevk u inbisât kat' ederek âlây gösterdiler.

Li-münşiihî

Ettiler o denli arz-ı kâlâ
Sandal olamaz yanında dîbâ

Ejder gibi üç başlı, akreb gibi kuyruklu, geyik gibi boynuzlu, insân ile hayvân beyninde vâsıta âdem-i yabânî ve ekrâd-ı Efgânî gibi nice mudhik sûretler ve buna benzer mühîb cemâller ve u'cûbe kıyâfetler ile şetâretler gösterip mehter-hânelerin çalarak güzâr ve bir fagfûrî gülâbdân ve buhurdân ve iki sîm maşraba ve bir sîm surâhî ve bir sîm saġîr tebsi hediyyelerin arz ettiklerinden sonra bunlan ta'ḳîb ederek serâserciler dahı âlâyların tertîb eylediler ve neferâtı serâser akmışa-i pür-zer ü zîver ile güzâr ve bir öküz arabası üzerinde destgâh kurup izhâr-ı hüner ve araba önünde yedek çekilen bir öküz üzerine arabada icrâ-yı san'at eden şahsın biri sıçrayıp süvâr ve niçe dürlü melâib der-kâr oldu.

Ba'dehû bir top zer-bâf ve iki aded çekme bürüncük ve ikí aded sandal çekmesi hediyyelerin atebe-i Sultânîye teslîm ve hidmet-i lâzimelerin tekmîl ü tetmîm eylediklerinde semerciler dahı anlara redîf-i matiyye-i cem'iyyet olup bir Arab-ı zişt-sûret başında bir tabla ile raks ederek arz-ı şetâret ve biri saġîr ve ikisi kebîr sunkur kuşu tasvîri ile irâ'et-i sûret-i mahâret eyledikten sonra yüz dirhem bir sîm semer ve yüz doksan dirhem bir sîm maşraba ve her biri doksanar dirhem üç dâne saġîr sîm kahve tebsisi hediyyelerin verip

Mısrâ

"Bu haml-i girân bizlere aslâ keder olmaz
Meşhûr meseldir ki semer bâr-ı har olmaz"

diyerek azîmet-i hayme-i ziyâfet eylediler.

Pes ez-ân mûy-tâblar on iki nefer emred-i bî-mû, sıbyân-ı sâde-rû, şeb-külâh ber-ser, çuldan kerrâkeler ile destgâhlan üzere risman-bâf olarak icrâ-yı san'at ve bahş-ı şetâret ile cul-dûz-ı semend-i neşât oldular ve atlu ve piyâde âlâyları nizâm üzere yürüyüp izhâr-ı esbâb-ı şâdmânîde emsâllerin çulladılar.

Li-müellifihî

Mû-miyân dil-ber olup ekseri muy-tâbların
Kılca kaldı yüreği âşık-ı bî-tâbların

Hulâsa bî-ḳâl ü ḳîl hidmet-i lâzimelerin ser-i mû taksîr etmeksizin tekmîlden sonra yedi yüz dirhem bir kemer-raht ve beş yüz dirhem bir cüft rikâb-ı sîm hediyyeleri Istabl-ı Âmire hüddâmına teslîm olunup kethüdâ-yı hırfet ve müteayyinân-ı san'atlan hâiz-i câize-i kabûl ve nâil-i me'mûl ü mes'ûl oldular ve hargâh-ı ziyâfette çullama taâmını safâlandılar.

Ba'dehû şa'r u şaîr münâsebeti ile mûtâblann akabince arpacılar yürüyüp [139a] mikyâl-i kıyâstan efzûn şenlikler ile tohm-efken-i mezârî'-i sürûr oldular ve iki yüz on dirhem bir sîm tepsi ve altı yüz yiğirmi dirhem bir kemer-raht ve üç yüz otuz dirhem bir gülâbdân

ve buhurdân hediyyelerin teslîm ile tetmîm-i hıdmet-i sûr ve pîşgâh-ı hümâyûndan hayme-i ziyâfete mürûr eylediler.

❁

Ve bu rûz-ı meserret-bürûzda Ağa-yı Cebeciyân-ı Dergâh-ı Âlî Sebzî Seyyid Mehemmed Ağa ve ocakları kethüdâsı ve sâir zâbitân u neferâtı ve Topçubaşı İbrâhîm Ağa ve Topçular Kethüdâsı ve bi'l-cümle zâbitân u neferâtı ve Top Arabacıbaşısı Hüseyin Ağa ve kethüdâsı ve bi'l-cümle zâbitân u neferâtı ve topçu ve cebeci ocakları kâtibleri ve Tersâne Kethüdâsı Mûsâ Pâşâ ve Âsitâne'de mevcûd bulunan ümerâ'-i deryâ ve kapudânân ve küttâb-ı Tersâne ve zâbitan ve çavuşân ve mülâzimân ve murâbitân ve sâir neferât ve âmme-i mü'telifân u muhâlitân med'uvv-i ziyâfet-i Hâḳân-ı cihân-bân olmaları ile her ocak rü'esâsı esvâb-ı dîvânîleri ile neferâtına rûy-kâr-ı kâlâ-yı cem'iyyet ve dîbâce-i nüsha-i câmiu'l-hubûr-ı fer ü haşmet olup âlây âlây müsâfir çergelerine cem' ü ihtişâd ve Cebeci Başı, ba'dehû Tersâne Kethüdâsı, ba'dehû Topçubaşı, ba'dehû yedi nefer çektiri pâşâsı destâr-ı âdîleri ile ve üç nefer Tersâne kâtibleri ale't-tertîbi'l-mu'tâd ziyâfetgede-i sultânî olan üç direklide visâde-i mübâhâta ittikâ ve mesânid-i i'tibâr ü iftihâra istinâd ü ilticâ eyleyip ve cebeci ve topçu ve top arabacısı çorbacılan çerge-i sâniyede ve Tersâne kapudânları ve sâir küttâb ü a'yânları çerge-i sâlisede iclâs ve alâ merâtibihim ikrâm-ı bî-kıyâs olundular ve Topçu ve Cebecibaşı ve Tersâne Kethüdâsı ordu âlâyı seyrinde sâyebân-ı Sadr-ı a'zamî'de bulundular.

Ve yevmi-i mezbûrda dergâh-ı âtıfet-penah-ı zıll-ı İlâh –ki unvân-ı berât-ı medâyih-i mehâmid ü ihsânı mazmûnu,

Mısrâ

Gebr ü tersâ vazîfe-hâr-ı dârı

ve müstezâd-ı manzûme-i evsâf-ı şân-ı celâlet-unvânı

Mısrâ

Tû ki bâ-düşmenân nazar-dârî

dir– izhâr-ı şevket ve i'lâm-ı vüfûr-ı kudret ve bezl-i ni'met kasdına binâen dârü'l-mevâidi amîmü'l-fevâidlerin Françe pâdişâhının ve Moskov çarının Devlet-i Aliyye'de bulunan kapu kethüdâları ile ilçileri dahı da'vet olunmağın Cenâb-ı Vekîl-i mutlak veliyyü'n-niam-ı bâzilü'l-kerem; devletlü, saâdetlü Sadr-ı a'zam obasının sağ cânibinde kethüdâ-yı sâmî-maḳâm u âlî-şânlan saâdetlü Mehemmed Ağa Hazretleri çâder-i sidre-sütûnları yanında olan zuḳâkın öte cânibinde on iki hazîne bir çetr-i marsûs anlar içün mahsûs kılınıp ḳâideleri üzere dört beş iskemle nihâde vü mevzû' ve beş altı çavuş ta'yîn olunup pîş-i nazar-

lanndan perde-i haylûlet-i temâşâyiyân merfû' oldu. Hakkâ mihmân-nüvazlıkta bir şîve-i nâzükâne ihtirâ' olundu ki ta'yîn-i maḳâm ve tahsîs-i taâm ile hem anlar karîn-i imtiyâz olup rehîn-i minnet hem mesâbe-i nûr u zulmet birbiri ile tezâdd u mübâyenet üzere olan miyâne-i ehl-i küfr ü İslâm dûr-bâş-ı mazmûn-ı kerîme-i *"fe'mtâzü'l-yevme eyyühe'l-mücrimûn"* ile muhâlata-i yek-dîğerden nezâket ile sıyânet kılındı.

Me'lûf olduklan zuhr hengâmında murâdlan üzere bast-ı pîşkün-i taâm olunup it'âm u isḳâ ile hissemend-i feyz-i âm oldular ve icrâ-yı âdet-i me'lûfeleri ile zevk-yâb olup nizâm-ı şevket-i devlet ve bu mertebe bast-ı mevâid-i meserrete hayrân kaldılar.

Ordu âlâyı karîn-i encâm ve bu gün âmâde-i icrâ-yı sünnet-i hitân olan iki yüz otuz üç aded sıbyan âlâyı dahı resîde-i makta'-ı hitâm olduğu gibi yine bârân-ı şedîd nâzil ve icrâ-yı hünerbâzâna mâni' ü hâil olmağın Hazret-i şevket-penâh Sâhil-sarây-ı Tersâne'ye ricat ve Cenâb-ı Vekîl-i saltanat dahı otak-ı izzet-nitâklanna azîmet buyurdular.

[139b Minyatür] [140a Minyatür]

❁

[140b] Vakt-i asr hulûlünde vetîre-i sâbıka üzere üç süfre taâm bast olunup mâide-sâlâr-ı mürüvvet, Hazret-i Sâhib-i devlet otak-ı Cevzâ-nitaklannda mütevessid-i erîke-i istirâhat olmalan ile süfre-i ûlâda Rakka Vâlîsi Alî Pâşâ ve Nişancı Pâşâ Hazretleri hem-nişîn-i mesned-i vekâlet olup Defterdar Efendi ve Cebecibaşı Ağa ve Tersâne Kethüdâsı Mûsâ Pâşâ ve Topçubaşı Ağa ve üç nefer çektiri pâşâlan tenâvül-i taâma mübâşeret ve telezzüz-i ni'met-i mücâleset eylediler. Süfre-i sâniyede yedi nefer çektiri pâşâlan deryâ-yı ni'met-i pâdişâhîde fülk-i meşhûn-ı sıhâf-ı gûnâgunda i'mâl-i meḳâzîf ü melâık eyleyip ve cebeci kâtibleri ve Top Arabacısıbaşı dahı anlara mülhak oldular. Süfre-i sâlisede dört nefer cebeciler kethüdâlan ve Topçular Kâtibi ve Kethüdâsı ve Top Arabacısı Kethüdâsı ve Dökücübaşı ve iki nefer Tersâne kâtibleri oturup, çerge-i sâniyede cebeciler ve topçular ve top arabacılar çorbacılan ve çerge-i sâlisede Tersâne kapudânlan ve çavuşân ve veznedârân ve kâtibleri oturdular.

Çergelerin ikisinde dahı yiğirmi süfrelik taâm verilip ve âmme-i neferâta otağ-ı hümâyûn pîşgâhında tablalar ile yer yer pilâv ve zerde güsterde kılınıp cümlesi it'âm ve tekmîl-i merâsim-i ikrâmdan sonra ibtidâ Tersâne Kethüdâsı Mûsâ Pâşâ selîmî ve erkân kürkü ile cümleye re'îs olup, ba'dehû çektiri pâşâlan destâr-ı âdî ve libâs-ı rûz-merreleri ile, ba'dehû Cebecibaşı üst ve mücevveze ile ve Cebeciler Kâtibi mücevveze ve sôf muvahhidî kürk ile ve dört nefer kethüdâlan perîşânî ve ferve-i erkânîleri ve çorbacılan mantarî ve sâir âyîn-i dîvânîleri ile bi-merâtibihim saf-beste-i tertîb ve Topçubaşı atlas üst ve mücevveze ve sâir zâbitân ve küttâb ü müteayyinân dahı libâs-ı mahsûslan ile anlara pey-sipür-i ta'ḳîb olup

otak-ı Âsafî'ye müsûle me'zûn ve ruhsat-ı dâmen-bûsî-i devlet-me'nuslan ile şeref-makrûn oldular.

Ammâ sâlifü'z-zikr ilçiler ba'de't-taâm saâdetlü Kethüdâ Beğ Hazretleri dâiresinde olan hayme-i mahsûsalannda temâşâ-yı garâyib-i sûriyye içün çeşm-küşâ-yı intizâr eylediler; lâkin kesret-i bârândan nâşî bir vech ile tertîb-i esbâb-ı melâibe miknet ü iktidâr ve techîz-i levâzım-ı edâhîk ü u'cûbeye müsâade-i rûzigâr olmayıp bürûdet-i havâ germiyyet-i meclisi tebrîd ve riyâh-ı şedîde evrâk-ı hazân gibi eczâ-yı mecmûa-i neşâtı tefrîḳ u tebdîl etmiş iken ağa-yı müşârün ileyh hazretlerinin evtâr-ı ḳânûn-ı himmet olan şîryân-ı gayreti hareket edip, düşmenân-ı dôst-nümâya nümâyiş ve ferş-i fersûde-i zemîn ve bisât-ı vesah-âlûde-i zamâna kumâş-ı Fireng-pesend kadar ârâyiş verip Hânendebaşı Hasan Çelebî'ye cünbiş-i mızrâb-ı ebrû-yı işâret göstermeleriyle sâzendegân u hânendegân hayme-i mezbûrede der-hâl tertîb-i cem'iyyet eyleyip usûl-i firengçîn ile maḳâm-ı rehâvîde niçe fasıllara âğâz ve nagamât-ı âteşîn-i rikkat-engîzleri ile [141a] hande-rîz kılıp ḳâsiye-i gürûh-ı mezbûreye âteş-endâz oldular. Ba'dehû Bâğçevânoğlu ve Halîl Kollan nevbet be-nevbet dürlü dürlü bâzî-i Karamân ile neşât-bahş-ı nüzzâr ve hâtır-küşâ-yı hüzzâr olduklarından mâadâ zor-bâzân-ı Mısriyye dahı dervâze-i hayme-i mezküreye ihzâr olunup eyyâm-ı sâlifeden efzûn, dâire-i takrîrden bîrûn arz-ı hüner ile şöyle sebeb-i şetâret ve bâdî-i beşâşet oldular ki ilçiler dest-bâz-ı i'tiyâdları olan asâ-yı efrencîlerin engüşt-i dehân-ı hayret eyleyip bu mertebe medâhîk-i müfîzü's-sürûrda diyârları menşe'-i zuhûr iken "İle'l-ân böyle umür-ı garîbe-i hayret-bahşâ temâşâ etmedik" deyi insâf ve âfitâbe-i tahsîn ü teslîmi nihâde-i bagal-i i'tirâf eylediler.

El-hak yevm-i mezbûrda gil ü duhl ve tilel ü belelden püşt-i zemîn üzere sebît-i kadem nâ-meysûr ve bürûdetten tahrîk-i dest ü pâ nâ-makdûr iken eyyâm-ı sâireden ziyâde ızhâr-ı esbâb-ı meserret olduğu mücerred ağa-yı müşârün ileyh hazretlerinin himmetlerinden neş'et etmeğin bu bâbda dahı ne mertebe tekmîl-i nâmûs-ı saltanat ve muhâlifân-ı dîn olan adâvet-sîretân-ı dost-sûrete ne gûne ızhâr-ı kudret ve icrâ-yı gayret ettiği meşhûd-ı cihân ve mecmaun aleyh-i temâşâyiyan olup herkes "Ahsente"-hân oldular.

Zevk u şevkten istîfâ ve seyr ü temâşâdan istiğnâ gelip lisân-ı tercümân ile insırâfa istîzân ettiklerinde ricâl-i dîn ü devlet vedâ' etmiş ve Âsaf-ı dûr-endîş-i kûh-temkîn-i girânhaşmet şiddet-i bârân bahânesiyle berây-ı istirâhat Beşiktaş'ta sâhil-sarây-ı saâdetlerine gitmiş bulunmaları ile ağa-yı müşârün ileyh hazretleri ile tevdîe kanâat ve makarr u maḳâmlarına insırâf u ricat eylediler.

Bu sütûr-ı müteselsil-mehâr-ı sutûr yevm-i mezbûrda ihvâ'-i sâid-i şâhid-i sûr olan hedâyâ-yı mu'tâde nakli içün tahrîk-i tâziyâne-i yerâa ile münsâk-ı sâha-i pehnâ-yı berâa kılınmıştır.

Erkân-ı mebânî-i rasîsü'l-bünyân-ı sûr-ı hümâyûn-ı meymenet-mevfûr olan sudûr-ı vüzerâ-yı maâlî-mahsûrdan Rakka Vâlisi Kara Mustafâ Pâşâ-zâde saâdetlü Alî Pâşâ Hazretleri tertîb-i hedâyâ-yı sûrda emsâlleri gibi mu'tâd-ı kadîm üzere çend tâka ecnâs-ı akmışa ithâfına kanâat etmeyip arz-ı ihtisâs u ubûdiyyet kasdı ile Âsitâne'ye kudûmlerinden sonra mahsûsan bir tuhfe-i matbûa tedârüküne bezl-i nakdîne-i himmet edip mesbûk-i ḳâleb-i îcâd ettiği elmâs çâp-râst-ı musanna'-ı vaḳṣâd bu müddete dek cenîn-i meşîmenişîn-i kârgâh-ı üstâd olup tekmîl-i a'zâ-yı nizâm edince çend rûz tevakkuf iktizâ etmesi hediyyelerinin bu vakte değin te'hîrine bâdî olmağın bu gün taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden pençe-i âfitâb gibi elmâs-ı müşa'şa'dan masnû' bir kıt'a çâp-râst-ı musanna' ve beş donluk Rûmî dîbâ ve telli ve sâde beşer donluk nev-zuhûr Hatâyi-i girân-bahâ ve beş donluk Firengî atlas ve yine ol mikdar Firengî hârâ ve beşer tâka destâr-ı bendî [141b] ve kutnî-i Hindî Mehemmed Efendi'nin kapu kethüdâlığı ve Telhîsî Ağa vesâtatı ile ithâf ü ihdâ ve ikisine dahı mübeşşir-i kabûl-i şehriyârî-i âlî-tebâr olan hil'at-i zer-târ-ı bülend-i'tibâr ilbâs ü iksâ kılındı.

Ve kezâlik Bender Muhâfızı Tezkireci İbrâhîm Pâşâ tarafından dahı bir re's rahş-ı zerrîn-raht-ı müzerkeş-bisât-ı nâzük-reftâr ve iki donluk Acemî ve üç donluk İstanbulî dîbâ-yı zer-târ ve her biri beşer donluk telli ve sâde Hatâyi-i dilkeş-nigâr ve beş tâka kutnî-i câlisî ve beşer aded destâr-ı bendî ve beş donluk atlas-ı Firengî Süleyman Efendi kapu kethüdâlığı ve Telhîsî Ağa delâleti ile ale'r-resmi'l-mu'tâd ma'raz-ı mülûkâneye pîş-nihâd kılınıp kezâlik hil'at-i fâhir iltibâsı ile mübâhî vü müfâhır oldular.

Ve Cebecibaşı izzetlü Sebzî Mehemmed Ağa tarafından dahı beş donluk Rûmî dîbâ ve beşer donluk telli ve sâde Hatâyî ve beş donluk Firengî taraklı atlas-ı âlü'l-âl ve her biri beşer aded kutnî ve destâr ve Keşmîrî şâl; ve hem-çünân Topçubaşı İbrâhîm Ağa kıbelinden üç top Keşmîrî şâl-ı kem-yâb ve hârâ-yı mutallâ-yı âteş-tâb ve üç top câlisî Hind kutnîsi ve üçer donluk Firengî atlas-ı cilâ-dâde ve katîfe-i sâde ve ser-âmed ü giran-bahâ dört aded destâr-ı mutallâ; ve anın akabınca Top Arabacıbaşısı Hüseyin Ağa'nın üçer donluk Rûmî dîbâ ve telli hatâyi-i zîbâ ve üçer tâka destâr-ı bendî ve kutni-i Hindî dest-âvîz-i nâçîzleri ancak Telhîsî Ağa yediyle ma'rûz-ı atebe-i cihân-dârî kılınıp hediyyeleri şeref-i kabûle makrûn ve her biri hâiz-i câize-i iltifât ve fâiz-i müfâharet ü mübâhât olup mesrûr u memnûn oldular.

Ricâl-i devletin ḳâide-i mu'tâd üzere hediyyeleri tamam ve âmed ü reft-i tuhfe-resânlan resîde-i mevkıf-ı hitâm olduklan encâmında Françe kıralının Devlet-i Aliyye'de kapu kethüdâlığı hidmeti ile hoş-nişîn-i sandalî-i sefâret olan ilçileri cânibinden tedârük olunan altmış zirâ' dîbâ ve altmış arşun Hatâyi-i mutallâ ve altmış endâze sâde Hatâyi-i tâze-zuhûr-ı nev-peydâ ve her biri otuz zirâ' Firengî hârâ ve çuka-i mâhûd ve bir dâne musanna'

tüfeng-i sîm-endûd; ve kezâlik Moskov çan cânibinden Âsitâne-i saâdette muḳîm olan ilçi-si tehiyye vü ihzâr ettiği bir sevb sırt semmûr ve bir cılkafa ve bir top nâfe ve iki ḳâkum hediyyeleri tercümânlan vesâtatı ve Telhîsî Ağa delâleti ile ma'rûz-ı atebe-i cihân-dârî kılınıp Telhîsî Ağa ile tercümanlanna ilbâs-ı hil'at-ı kâmrânî kılındı ve meydân-ı sûrdan bi-sât-ı inbisat tayy olundu.

Yevm-i mezbûrda kesret-i bârân halka göz açtırmayıp çendân evvelkiler gibi zevk u temâşâ bedîdâr olmadığından kat'-ı nazar gecesinde dahı incâm-ı matar ve sevm-i sarsar-dan nâşî Cebeci ve Topçu Ocaklan'ndan ve Gümrük Emîni ve Tersâne-i Amire'den tedârük olunan envâ' fişekler gece şenliği içün âmâde ettirilmişken ictimâ'-ı âb u âteş gibi her biri-ni iş'âl ü icâle püf-kerde-i bâd-ı istihâle olmağın *"Mâ lâ yüdrik* [142a] *külleh lâ yütrek kül-leh"* mazmûnu riâyet ve bir mikdâr edevât-ı nâriyye izâatı ile kanâat olunup herkes müte-vârî-i künc-i ârâm ve mânend-i sadef ka'r-nişîn-i deryâ-yı hıyâm oldular.

[ON İKİNCİ GÜN]

Bu hurûf-ı maânî-zurûf mâh-ı mezbûrun yiğirmi altıncı ve sûr-ı hümâyûn-ı saâdet-meşhûn u meymenet-makrûnun on ikinci rûz-ı fîrûzunda olan ziyâfet-i amîmü'l-bereket vasfına masrûftur.

Bu rûz-ı şeref-bürûz –ki rûz-ı bâzâr-ı hünermendân-ı şevk-efrûzdur– sevdâger-i yerâa-i emtia-i Ahmed-âbâd zevk u safâyı bendergâh-ı Hindûsitân-ı mahbereden teng-beste-i tavsîf ü ta'rîf edip bu sûrette arza-i bâzâr-ı berâ'a eylerler ki hatîb-i câmi'-i nüh-kubbe-i âsümân –ki mihr-i münîr-i rahşân ve âfîtâb-ı müstedîr-i dırahşandır– minber-i si-pâye-i eyyâm-ı şehr-i mezbûrdan kademe-i düvâzdehüme suûd ettiği yevm-i ma'hûdda Üsküdâr ve Galata ve Eyyûb ve Ḳâsım Pâşâ ve sâir havâlî vü etrâf u ahşâda mesâcid ü cevâmi' ve hânḳâh u savâmi' eimme vü hutabâsı ve muallimân-ı mekteb ü hulefâsı ve meşâyıh u sûfiyân, dervîşân ve fukarâsı ziyâfet-i hümâyûn-ı neşât-bahşâda sâyebân-ı seyr ü temâşâda mevcûd bulunmaları üzere da'vet ve anlar dahı fermân-ber-i icâbet ve alâ merâtibihim her biri câ-nişîn-i mevḳı'-i i'zâz ü hürmet olup gül be-şeker-i ihtirâm ile şîrîn-kâm ve mükerrer mükerrer kahâvî-i safâ-fehâvî ile ikrâm olunduktan sonra câmi'-i me'âlî vü mekârim, kıble-i eâlî vü ekârim; imâm-ı müslimîn, muktedâ-yı mü'minîn; pâdşâh-ı rûy-ı zemîn, halîfetullâhi ala halîkati fi'l-âlemîn; şehriyâr-ı Dârâ-haşem, hüdâvend-gâr-ı Cem-hadem; ebü'n-nasrı ve'l-meğâzî, Şehenşâh-ı Ġâzî Hazretleri otak-ı Cevzâ-nitâk-ı hümâyûna sâye-efken-i iclâl ü şevket ve bâsıt-ı cenâh-ı temkîn ü haşmet ve Şeyhü'l-islâm-ı sâmî-maḳâm, müfti'l-enâm; allâmetü'z-zamân, fehhâmetü'l-eyyâm Hazretleri dahı şeref-sudûr-ı da'vet-i Pâdişâh-ı İslâm ile mütena'im-i nevâle-i ikrâm olup sadr-ı a'zam ve bedr-i efham; devletlü, saâdetlü sadru's-sudûr, Âsaf-ı Ristû-şu'ûr Hazretleri obasında bâlâ-nişîn-i mesânid-i vüzerâ ve imâme-i sübha-i kübrâ olduklannda tarîḳ-ı meslûk üzere sadâ-yı kûs u kerre-nây ve âvâze-i hûy u hây tanîn-endâz-ı sımâh-ı gedâ vü bay olup sıbyân-ı hıtân tertîb-i âlây etmeleri fermân buyurulup iki yüz altmış üç nefer şehirli sıbyân ve yetmiş yedi nefer etfâl-i bûstâniyân küleng-i na'ra-zenân gibi na'ra-i "Allâh Allâh" ile saf saf reh-güzâr-ı sâyebân-ı Âsaf'tan hayme-i mahsûsalarına bâl-cünbân ve dehen-âlây-ı şehd-i hitân oldular.

Ve bu rûz-ı neşat-endâzda Âsitâne'de iḳâmete me'mûr olan Üngürüs ve Felemenk balyosları dahı

Beyt

Şâhenşeh-i nîk ü kerem ü ni'meti vâfir
Yok kimseye red gelsin ana müslim ü kâfir

tıbkınca fuzâle-hâr-ı hân-ı ziyâfet-i Hüdâvend-i Hâtem-semâhat olmağa kemâl mertebe arz-ı rağbet etmeleriyle sûr-ı hümâyûna da'vet olmuş bulunmağın kendilerden mukaddem [142b] hediyyeleri âid ve akabınca kendiler dahı vârid olup ahlâfı oldukları eslâf-ı eclâflarına yevm-i sâbıkta tahsîs olunan hayme-i temâşâdan seyr-i acâib-i sûriyyeye terhîs ve tedârük ettikleri hediyye-i mu'tâdelerini yevm-i sâbıkta zikri sebk eden Moskov ve Françe ilçilerine kıyâsen Telhîsî Ağa ve kapu kethüdâları ile rikâb-ı hümâyûna arz ve telhîs olunduktan sonra şiddet-i bârân u emtâr eyyâm-ı sâirede hayret-efzâ-yı nüzzâr olan melâib ü garâyib ve sanâyi'-i acâibe perde-keş-i haylûlet-i izhâr olmağın derûn-ı haymede kol kol çengîler ve cânbâzlar ve sâir lu'bet-bâzlar arz-ı mahâret ü hüner eylediler.

Ba'dehû bu aralıkta tûfân-ı matardan bir mikdâr amânlık ve ortalık limânlık oldukça lenger-efken-i sâhil-i sahrâ olan ma'hûd kadırgayı çektiri çektiri getirdiler ve yelken kürek nişîb ü firâza sâir ve top u tüfeng ile şenlik ettiğini temâşâ edenler vâlih ü hâyir olduğu zâhir olduktan sonra yine karargâhına götürdüler.

Bu esnâda nazargâh-ı hümâyûnda meşk-bâzî-i cilîde sudûr-ı fermân-ı Şehriyâr-ı mecîde binâ'en Kethüdâ-yı girân-temkîn ü âlî-tebâr-ı Sadru's-sudûr-ı bülend-i'tibâr mübâşereti ile niçe fîl-ten süvârî vü piyâde cündiyân-ı sadr-ı a'zamî bir mertebe icrâ-yı mahâret ve nat'-ı şatranc-ı mülâabede Tozkoparâne ve himmet-i şâhâne ile at oynattılar ki mansûbebâzân-ı endîşeyi hayrân u mat ve açmazdan seyr edenlere telâfî mâ-fât eylediler.

Bunların zed ü berd ü üft ü hîzleri tab'-ı hümâyûna hoş gelip ve esnâ-yı hitâmında Kethüdâ Beğ Hazretleri'nin âmâde ettiği donanmış iki esb-i Mısrî-i sabâ-reftâr rikâb-ı hümâyûna arz olunup bu münâsebetle kâtibü'l-hurûfun bu kıt'a-i meşhûru –ki

Kıt'a

Ey şehsüvâr-ı arsa-i ikbâl destime
Bir kez inân-ı tevsene-i iltifâtı ver

Arz eyledim rikâbına rahtı ile bir at
Makbûlün olmaz ise eğer rahtım atıver

neşîd-i nazîdidir– lisân-ı suhandânân-ı nüdemâ ile mezkûr olmağın Pâdişâh-ı nükte-şinâs bu kıt'a-i nezâket-esâsta olan ma'nâ-yı baîd fehmlerine karîb olduğunu ifhâm ve maksûdu Kethüdâ Beğ Hazretleri bendelerini tatyîb idiğini halka i'lân içün ihdâ olunan hayl-i sahîl kabûl olduktan sonra

Mısrâ

Hâcet-i meşşâta nîst rûy-i dil-ârâm-râ

fehvâsınca rahş-ı mezkûrun raht u bisâtını iâde ve nigâh-ı rağbetlerin nuhbe-i ciyâd-ı sâfî-

nât olan sâbıku'z-zikr ata kasr ve şeref-i kabûllerin ana hasr ettiklerini zebân-ı sefîr ile ifâde buyurdukları Ağa-yı mûmâ ileyh Hazretlerine bir mertebe bahş-ı behcet ü sürûr ve feyz-i ferhat ü hubûr etmiştir ki

Mısrâ

Ayağı yer mi basar rahş-ı murâda binenin

mü'eddâsınca ḳâbil-i ta'bîr ve cilveger-i meydân-ı takrîr değildir.

❁

Gelelim ba'd ez-în yine sadede.

İlçiyân-ı mesfûrânın ikrâmları izhâr-ı haşmet-i Devlet-i İslâmiyye içün fermûde-i pâdişâh-ı enâm olmağın mu'tadları üzere vakt-ı tegazzileri olan hengâm-ı zuhrda it'âmlarına tesaddî [143a] olunup resm-i me'lûf u tarz-ı ma'rûfları muktezâsınca Kethüdâ-yı Sadr-ı âlî-tebâr Hazretleri'nin otak-ı Cevzâ-nitâk-ı zer-nigârları kenârında bir hayme-i jengâr-gûn-ı zer-nigârda iskemleler vaz' olundu ve sıhâf-ı zerrîn ü sîmîn ile mezâklarına muvâfık envâ'-ı atime-i nefîse bast olunup cümlesi dil-sîr-i ni'met-i ikrâm kılındı.

Mesfûrlara irâet-i servet ve bast-ı mevâid-i mekremet ile nâmûs-ı saltanat tekmîl olunmağ içün it'âmlarına ta'cîl ve bu bahâne ile cümleden evvel havâle-i mekes-rân-ı tard-ı ma'nevî kılınıp ale't-tafsîli's-sâbık seyr ü temâşâya dahı dil-sîr olmaları ile tayy-ı ḳâlîçe-i siklet ve ref'-i gubâr-ı kesâfet kılmalarına izn ü ruhsat verilip tasfiye-i meydân-ı ziyâfet kılındı. Vakt-ı asrda ziyâfet-i ümmet-i Hatmü'l-mürselîn hâtime-i müsâfirîn kılınmağla

Mısrâ

Âdet budur âhırda gelir bezme ekâbir

mazmûnunca riâyet olundu.

Müsâfireten Edirne Mevlevî-hânesi şeyhi; kerâmet-penâh, irşâd-destgâh; nâil-i hilâfet-i ser-bülendî, Mevlânâ Enîs Efendi ve Beşiktaş tekyesinde şeyh-i fukarâ'-i mevlevî ve şeref-i hılâfetle Mevlânâ *–Kaddesa'llâhu sırrahü'l-esnâ–* Hazretleri'ne veled-i ma'nevî olan Memiş Efendi ve ba'zı selâtîn cevâmiinin meşâyıh ü eimme vü hutabâsından meşâhîr ü fuzalâ vü sulehâsı içün üç direkli verâsında bir çetr-i sündüsî-libâs tahsîs ve atime-i nefîse ile ikrâm olunmaları taraf-ı Âsafîden tansîs olunmağın anlar vech-i meşrûh üzere it'âm ve sâirlerinden mümtâz olmak ile ikrâm olunduktan sonra sâlifü'z-zikr efendilere yiğirmi süfrelik taâm mebsût ve her biri ale'r-resmi'l-me'lûf it'âm ü ikrâm olunduğu merâsim-i sâlife-ye kıyâsen ma'rûf olduğundan mâadâ teşrîfât defterinde muharrer ü mazbûttur.

❁

Yevm-i mezburda Hânya Muhâfızı Vezir Esad Pâşâ tarafından bir post vaşak ve iki ḳâkum-ı beyâz u berrâk ve beş donluk zer-dûz şâl ve Acemî ve Rûmî beş donluk dîbâ-yı zîbâ-yı adîmü'l-misâl ve beş donluk telli Hatâyî-i zîbâ ve üç donluk atlas ve iki hârâ ve beş tâka kutni-i Hindî ve beş aded destâr-ı bendî; ve Kal'a Muhâfızı Mîrzâ Mehemmed Pâşâ cânibinden her biri üçer donluk atlas ve Hatâyî-i mutallâ ve dîbâ ve katîfe-i şükûfedâr ve kutnî ve destâr-ı girân-bahâ; ve Mora Muhassılı Mîrmîrân Ahmed Pâşâ tarafından mu'tâd-ı sâlifü's-sıfât üzere ihdâ olunacak at muḳâbelesinde bir kıt'a murassa' elmaslı hançer ve her biri beşer donluk telli Hatâyî ve dîbâ ve Firengî atlas-ı zîbâ ve kutni-i Hindî ve destâr-ı mutallâ hediyyeleri arz-ı rikâb-ı hümâyun kılındı.

❁

Ammâ bu gün bi-emri'llâhi Taâlâ vakt vakt nâzil olan matar-ı vâbilden gereği gibi zîr-i perde-i kilîm-i hafâda nühüfte vü âmâde olan melâib ü garâib ve sanâyi'-i acâib icrâsı bir vech ile ḳabil olmamağla Cenâb-ı şevket-me'âb Hazretleri Tersâne Bağçesi'ne insırâf u avdet ve *"Mâ-lâ yüdrik külleh ve lâ yütrek* [143b] *külleh"* mazmûnu üzere mümkin olan temâşâ-yı esbâb-ı sürûr ile kanâat buyurup lâkin yevm-i mezbûr ahşamı havâda safvet ve zemîn ü zamânda letâfet zuhûru âyîne-i eflâk sûret-nümâ-yı şâhid-i şevk u şetâret olmasına emâret-i beşâret olmağın yine şevket ü ikbâl ve azamet ü iclâl ile otağ-ı hümâyûnlanna pertev-endâz-ı haşmet ü celâl olup ol şeb-i pür-tarabda bir mertebe fişek şenliği olmuştur ve meydân-ı sûr bir gûne pür-nûr olup cebel-i Tûr şeklin bulmuştur ki kem-ter zebânesin takrîr sûzende-i lisân-ı kalem-i âteşîn-ta'bîrdir.

Mısrâ

Çâre hâmûşîst şi'rî-râ ki nâr-ı tahsîn güzeşt

lâmiasınca ta'rîf ü tavsîfi karîn-i istihâle olmağın muḳâyese ile lisân-ı hâle havâle kılınması evlâ görülmüştür.

[ON ÜÇÜNCÜ GÜN]

Der beyân u ta'rîf-i ziyâfet-i sîzdehüm-i cihânbânî ve tavsîf-i envâ'-ı meserret ü şâdmânî

Mâh-ı mezbûrun yiğirmi yedinci sûr-ı hümâyûn-ı meserret-mevfûrun on üçüncü isneyn günü Âsitâne'de ma'zûl mîrmîrân ve sancak beğleri ve hâcegân-ı Dîvân ve mülâzemette bulunan Anadolu ve Rûm İli kudâtı efendiler velîme-i sultânîye da'vet şerefî ile nâil-i câh-ı mübâhât u mufâharet olup vakt-ı mu'tâdda hayme-i ziyâfete ictimâ' ü ihtişâd eylediklerinde vekîl-i mutlak-ı hüdâvendgârî, nesak-sâz-ı umûr-ı cihândârî Âsaf-ı a'zam ve sadru's-sudûr-ı muazzam Hazretleri otak-ı temâşâya şeref-bahşâ ve dest-i kerem-peyvestleri ebr-i matîr-i gevher-pâş-ı etrâf ü ahşâ oldukları akîbinde Hurşîd-i âsümân-taht u âfitâb-ı cihân-tâb-ı câh u şevket ü baht Hazretleri dahı teşrîf-i mesned-i saâdet ve visâhü's-sadr-i kasr-ı adâlet olduklarında âlây-ı sıbyân mürûru fermân buyurulup câ be-câ çeng ü çegâne ve âheng ü terâne ve sadâ-yı mehter-hâne ile şenlikler esnâsında bu gün âmâde-i hıtân olan dört yüz kırk aded etfâl-i müslimîn şeh-râh-ı nazar-ı Pâdişâh-ı rûy-ı zemînden tertîb-i âlây-ı sâbık üzere birbirine mülâsık u mülâhık, âheste âheste güzâr ve hıyâm-ı mahsûsalarında icrâ-yı sünnet-i Ahmedî ve izhâr-ı şiâr-ı dîn-i Muhammedî eyleyip sikkîn-i kîn-i cerrâhân-ı nâ-şefkat-âyînin irâka ettikleri dimâ'-ı etfâl hayme-i jengâr-gûn-ı kınnâre-misallerine tırâz-ı âl olmuştur.

Bu esnâda muhît-i avâlim-i iḳbâl ü şevket, kulzüm-i bî-kerân-ı celâl ü satvet, Şehriyâr-ı İskender-haşmet Hazretleri emvâc-ı lücce-i hilâfet, şeh-zâdegân-ı âlî hazretleri ile deryâ şenliği temâşâsı içün Âyineli Kavak'ta sûret-nümâ-yı sipihr-i heft-tıbâk olan otak-ı Süreyyâ-nitâk-ı âlî-taklann teşrîf-i kudûma erzânî ve Vezîr-i a'zam Hazretleri dahı Kapudâne kalyonunda mesned-nişîn-i kâmrânî ve tertîb-i esbâb-ı şâdmânî buyurmaları ile sâllar üstünde îcâd olunan kal'a-i çûpîn ile kancabaşlar ve sâl-ı âharda saf-zede ve âmâde-i pürhâş olan levendât yoldaşları cenge mübâşeret ve kal'ayı dâiren mâ-dâr muhasara ile fethi içün ceng ü müşâcereye mübâderet [144a] ederek defeât ile teshîrine hücûm u ihtimâm ve kal'adan püskürmeler ile müdâfaada ber-ḳâide sa'y-i tâm olunup fi'l-haḳîka bâzargâh-ı mülâabede akd-i şirket-i mudârebe eyleyen muhâsır u mahsûr câniblerinden âsâr-ı gayret-i câhiliyye zuhûru sûret-i bâzîde olan rezm ü peykârların müeddî-i muhârebe olacak mertebelere bâdî olmağın kal'ayı teslîmden imtinâ' ü ibâ etmeleri ile taraf-ı Hazret-i Âsaf'tan teslîme me'mûr ve zarûrî hafz-ı livâ-yı istîmâna mecbûr oluncaya değin haylî zamân ceng-i mütemâdî olup bir mertebe sûret-i cengden zevk u safâ vü âheng olmuştur ki ḳâbil-i ta'bîr ve küncâyiş-pezîr-i havsala-i takrîr değildir.

Bu gün deryâ şenliğinde vüzerâ-yı izam ve Kethüdâ Beğ Hazretleri mevcûd olmayıp meydân-ı sûrda vekâlet-i Hazret-i Sâhib-i devlet ile ta'tîl-i esbâb-ı meserret olunmamak içün me'mûr olmaları ile sâyebân-ı temâşâda hem-zânû-yı mücâleset olmuşlar ve ke'l-evvel envâ'-ı melâib ü bâzî icrâsında ihtimâm kılmışlar idi. Deryâ şenliği karîn-i itmâm ve kal'a cengleri resîde-i encâm oldukta yine âb ü tâb-ı saltanat Burc-ı Âbî'den tahvîl-i vechе-i azîmet ve sâha-i sûrda pertev-endâz-ı kasr-ı adâlet ve sâhib-i devlet hazretleri dahı otak-ı temâşâya avdet buyurup sûr-ı hümâyunlarda mu'tâd olduğu üzere etvâr-ı mahsûsaların temâşâ kasdı ile bir âlây cânı cebinde zuafâ-yı devrân tiryâkiyân-ı nîm-cân içün cây-ı safâ vü emân ve ma'nen tâbût-ı mürdegân mesâbesinde inşâ vü ibdâ' ve on iki zirâ' bir mîl-i âhenîn üzere ihtirâ' ettikleri bir kasr-ı çûpîn-vâr meydân-ı sûr ve nazargâh-ı Şehriyâr-ı mansûrda üstüvâr kılınıp dârü'n-nedve-i cem'iyyetleri ve mevki'-i mahsûs-ı ziyâfetleri olmak üzere ta'zîm ü tevḳîr ile hâsegî ağalar bagal-gîrleri olup kasr-ı mezbûra is'âd ettiklerinden sonra ibrâz-ı nâr-ı fesâd eyleyip her taraftan ta'biye olunan fişeklere birden âteş verdiklerinde bî-çârelerin hâlleri müşevveş olup kimi kıssa-hânlık, kimi suhandânlık arzı sadedinde iken sayha-i hay hay-ı sûznâk ile girîbân-çâk olarak bir kaçı bâlâ-yı kasrdan üftâde ve ba'zısı bu hâlet-i sâmân-sûzdan resîde-i rütbe-i helâk olup lâkin encâm-ı kârlarında maksem-i miyâh-ı âmâl olan dest-i kerem-peyvest-i şehriyârî'den seyelân eden altun suyu ile âteşleri itfâ ve lûle-i benân u pençe-i fermân-ı Sadr-ı a'zam-ı amîmü'l-ihsândan cereyân eden reşehât-ı vezâyif ü sılât birle ihmâd-ı nâire-i sîne-sûz-ı cevr ü cefâ olunmağla şîve-i lutf u kahr ve te'sîr-i pâd-zehr ü zehr müşâhede olunup tiryâkiyân-ı sâlifü'l-beyânın her biri zebân-ı zebâne-feşânları ile kendi dâstânların gû be-gû hikâyet ve sû be-sû nakl ü rivâyet ederek şöhre-i şehr ve niçe zaman darb-ı mesel-i lisân-ı dehr oldular.

❁

Seyr ü temâşâdan istiğnâ gelip ve vakt-ı asr hulûl ettikte med'uvv-i velîme-i cihân-dârî olan pâşâyân ve mîr-mîran [144b] ve hâcegân-ı dîvân destâr-ı âdî ve libâs-ı rûz-merreleri ile üç direkli sâyebânda ve kudât-ı Anadolu çerge-i sâniyede ve kudât-ı Rûm çerge-i sâlisede alâ merâtibihim mu'tâd-ı sâbık-ı ma'rûf ve resm-i kadîm-i me'lûf üzere ikrâm ve hüddâmlarına dahı tabla tabla pilâv ve zerde güsterde kılınıp it'âm olundular.

Ba'dehû kudât efendiler mülâzemet-i âsitâne-i ziyâfetten infisâle me'zûn olup ma'zûl pâşâlar ve mîr-livâlar ve hâcegân-ı Dîvan ma'zûlleri otak-ı Âsafî'ye ruhsat-yâb-ı duhûl ve şeref-i takbîl-i dâmen-i eymenleri birle nâil-i me'mûl oldular ve herkes mekânlarına ricat kıldılar.

❁

Bu gün Venedik elçisi ve yeni balyos ve Nemçe kapu kethüdâsı da da'vet olunup sefî-

ne-i Nûh'tan nişân olan meydân-ı sûr anların dahı huzûru ile isâbet-i aynü'l-kemâlden sıyânet içün mazhar-ı kerîme-i *"Fe-eradtü en e'îbehâ"* kılınıp Cenâb-ı Kethüdâ-yı Âsafî kenâresinde emsâlleri tazyîf ü it'âm olundukları hıyâmda anlar gibi ikrâm ve lezâyiz-i temâşâ-yı havârık-ı âde ile şîrîn-kâm kılındılar ve hediyyeleri Telhîsî Ağa vesâtatı ve tercümanlar sefâreti ile Hazret-i Ağa-yı Dârü's-saâde'ye irsâl ve emsâl-i sâlifeleri gibi tercümânlar iltibâs-ı hil'at-i kabûl ile mesrûru'l-bâl oldular.

Esnâ-yı taâmda zor-bâzân-ı Mısriyye eyyâm-ı sâlifede icrâ ettiği sanâyi'-i hâriku'l-âdeti belki dahı niçe niçe garâyib-i mahâret ve acâyib-i bî-nihâyet-i bâisü'ş-şetâreti izhâr ile cümlesin sûret-i dîvâr-ı hayret eylediler ve Cenâb-ı Hüsrev-i şevket-nisâb Tersâne Sâhil-sarâyı'na inan-tâb-ı şitâb olup şebâne deryâ şenliği tedârükü bahânesiyle Hazret-i Âsaf-ı Ristû-tedbîr dahı karargâh-ı temâşâdan tayy-ı bisât-ı ârâm ve karârgâhlarına doğru nâzân nâzân hırâm ve yevm-i mezbûr ahşamı üç anbarlıda tehiyye-i esbâb-ı şâdmânî ve ta'biye-i levâzım-ı şâdmânî ve mâhtan mâhîye dek kuttân-ı berr ü bahrı garka-i emvâc-ı ihsân ü in'âm eylediler.

❁

Leyle-i mezbûrede olan fişek şenliği leyâlî-i sâbıkada olanın mecmûuna muhâzî, belki bârût-hâne-i nüh-kubbe-i eflâkte nühüfte mehâzin-i kudret olan bevârık-ı savâika müvâzî olur idi. Binâ'en aleyh zebâne-i harf-i ta'bîr zebân-sûz-ı kalem-i harîrî tahrîr kılındı.

Der beyân-ı hediyye-i vüzerâ

Vân vâlisi Alî Pâşâ tarafından ve Adana Beğlerbeği Rişvân-zâde Seyyid Mehemmed Pâşâ kıbelinden ve Haleb Muhassılı Osman Efendi ve Diyâr-ı Bekr Voyvodası cânibinden tedârük olunan hedâyâ-yı sûr ma'rûz-ı atebe-i şehriyâr-ı mansûr kılınıp ancak pâşâların kapu kethüdâsına ve Telhîsî Ağa'ya ilbâs-ı hil'at ve sâirlerine in'âm ü ihsân ile bahş-ı sermâye-i mufâheret kılındı.

[ON DÖRDÜNCÜ GÜN]

Der beyân-ı çehâr-dehüm

Mâh-ı mezbûrun yiğirmi sekizinci ve sûr-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûn-ı şevket-mahsûrun on dördüncü rûy-ı keder-şûy-ı mihnet-sûz –ki yevm-i Sülâsâ'dır– dârü'l-hilâfetü'l-kübrâ ve kürsî-i memâlik-i Devlet-i ulyâ Kostantîniyyetü'l-mahmiyye –*Sâneha'llâhu an tetarruk* [145a] *'l-beliyye ve haffehâ bi'l-meserrâti'l-amîmeti'l-mevâliyye*– sükkânı ve havâlîsinde vâkı' Eyyûb ve Galata ve Ḳâsım Pâşâ ve Üsküdar ehâlî vü kuttânının sağîr ü kebîr ve ahrâr u abîd ü emâ ve ricâl ü nisâsına umûmen i'lân-ı nidâ-yı da'vet ve îzân-ı ta'mîm-i ni'met ve bast-ı mevâid-i ziyâfet olunup arsa-i meydân fezâ-yı mahşerden nişân ve beş on tabla pilâv ve zerde sû be-sû güsterde kılınmağın dahve-i kübrâdan hulûl-i vakt-ı asra değin bu siyâk üzere celîl ü haḳîr ve bemâ vü pîr niam-ı Pâdişâhî'ye sîr olup bir taraftan dahı niçe esbâb-ı şâdmânî ile zevk-yâb-ı gıdâ-yı rûhânî vü cismânî ve hissemend-i sürûr-ı sûr-ı sultânî ve rabtü'l-lisân-ı duâ vü senâ-yı hâḳânî oldular.

Hakḳâ ki bir mertebe cem'iyyet ve bir güne bast-ı mevâid-i ni'met kılındı ki kurs-ı raġîf-i hûrşîd-i dırahşân ve mil'aka-i şîr-mâhî-i mâh-ı tâbân ile pîraste olan simât-ı âsümâna âteş-i şafakta Sevr ü Cedy ü Hamel biryân olup zamîme-i hân olsa bir tablasına adîl ve bir süfresine mesîl olamaz idi. şeḳâşık-ı sıhâf u maâlıktan bir tarrâka peydâ ve teḳâbül-i sufûf-ı dendân-ı germ-iştihâyândan bir boğaz cengi hüveydâ oldu ki muḳîm ü müsâfir ve müslim ü kâfir vâyemend-i gunm-i vâfir olup eyyâm-ı mülûk-i sâlifede vuḳûu mesmû' u meşhûd olmayan böyle ziyâfet-i amîmü'l-berekete vâlih ü hayrân oldular.

Li-münşiihî

Döşendi mâideler dest-i bî-kerân üzre
Çekildi ni'met-i şâdî cihâniyân üzre

Edîm-i süfre zemîn pîşkîr-i âl şafak
Hilâl kıt'a-i nândır kenâr-ı hân üzre

Yahod ki mil'aka şîr-mâhı oldu hilâl
Ki vaz' olundu ser-i hân-ı âsümân üzre

Cihânı eyledi müstağrak-ı nevâl ol şâh
Duâ-yı devleti farz oldu ins ü cân üzre

Pilâv ü zerdeye bak tablalarda kim gûyâ

Dizildi sîm ile zerrîn şükûfedân üzre

Pilâvın üstüne mızrâk dikti âş-pezân
Amûd-ı subh kıyâs etme âsümân üzre

Ezân-ı zuhr zamânında oldu bâ-fermân
Salâ-yı ni'met-i şeh merdüm ü zenân üzre

Veliyy-i ni'met-i dehrin Hudâ ede memdûh
Zılâl-i mekrümetin ser-be-ser cihân üzre

Muammer eyleye devletle şâh-zâdelerin
Zamân-ı ma'deletinde serîr-i şân üzre

Cenâh-ı âtıfetin dâim ede Hak mebsût
Vezîr-i a'zamı düstûr-ı kâmrân üzre

Bu rûz-ı amîmü's-sürûrda ünâs ü zükûr ve vuhûş u tuyûr ve nezdîk ü dûrdan bir ferd tenâvül-i niam-ı sultânîden mahrûm kalmayıp, hattâ ezmine-i selâtîn-i sâlifenin birinde adîli mesbûk ve misli manzûr olmayan niçe şîve-i mihmân-nüvâzî zuhûr edip, ez-cümle tahsîsen ba'de't-ta'mîm tavâyif-i nisvâna dahı bast-ı süfre-i imtiyâz u tekrîm kılınmak fermân buyurulmağın beş altı bin kadar pilâv ü zerde ve sâir ni'met-i güsterde ihzâr u ta'biye ve her biri zamîr-i te'nîs gibi perde-nişîn-i istitâr olmaları içün Atıcılar Tekyesi anlara mahsûs tahliye [145b] olunduğu kendilere i'lân u işâa olundukta fevcâfevc anda cem'iyyet ve bu salâ-yı âm ile tenâvül-i ni'met ve kendilere mahsûs ta'bîrât u ibâret ile izhâr-ı şükr ü senâ vü mahmedet eylediler. Tekye-i mezbûre Avret Hisân'ndan nümûdâr olup Silâhdâr-ı Âsafî orta zâbitân u neferâtı ile müstahfız ta'yîn olundu ve cümle nisvân kendi hânelerindeki gibi meymene vü meysere tenâvül-i taâm ve fekk-i lisâm ve râhat u ârâm kol kol pâdâşlan ile hırâm ve izhâr-ı şevk u garâm etmeğe murahhas kılındı.

❁

Bu esnâda Cenâb-ı hilâfet-me'âb-ı şehriyârî ve Hazret-i Sadr-efrûz-ı kâmrânî deryâ şenliği temâşâsı içün Âyineli Kavak sâhilinde mesned-ârâ-yı müttekâ-yı iclâl ve rûh-ı ḳâleb-i sâyebân-ı izz ü ikbâl iken Sadr-ı a'zam Hazretleri sâha-i pehnâ-yı sûra icâle-i kümeyt-i sürûr etmeğe me'mûr olmağın semt-i meydâna atf-ı inân ve haşmet ü saâdet ile kûşe-i zîb-i sâyebân-ı sidre-âsitân oldukta bir taraftan zükûr u ünâsın tenâvül-i at'ime-i gûnâgûna hücûm u gülû ve bir cânibden tulumcuyân u serhengânın hây u hûlann temâşâ ve sâzende vû bâzendeye dest-i zer-pâşlann mâye-bahşâ ederek icrâ-yı merâsim-i vekâlet-i Şehriyâr-ı kişver-küşâ buyurdular.

❁

Bu gün Devlet-i Aliyye'nin kadîmü'l-eyyâmdan berü ribka der-gerden-i itâati ve dîrîne hizmet-güzâr-ı âzmûde-sadâkati Dobravenedik balyosu eyyâm-ı sâirede cây-ı ârâm-ı emsâlleri olan hıyâmlarda sandalî-nişîn-i iftihâr ve temâşâ-yı garâib-i sûr ve esbâb-ı şevket-i şehriyâr-ı mansûra hayret-şiâr oldular.

Bu miyânede yüz seksen aded sıbyân-ı hıtân vetîre-i sâbıka üzere elbise-i cedîde ve nizâm-ı âlây-ı pesendîde ile ve çeng ü çegâne ve âheng ü terâne ve zîb ü zînet-i bî-nihâye birle nazargâh-ı düstûrîye resîde ve reme-i küleng-i hoş-âheng gibi saf-keşîde olup şekker-çeş-i ihsân-ı dest-i Destûr-ı gevher-efşân olduklarından sonra Cerrâhbaşı ve sâir müteayyinân-ı cerrâhân mürâât-ı âdâb-ı zemîn-bûsî ile güzâr ve hayme-i mahsûsalarında tekmîl-i şiâr-ı İslâm eyledikleri akabında vakt-ı taâm hulûl etmeğin çâşnî-gîrân u sakḳâyân-ı sîm dâmen be-miyân nakl-ı sıhâfa meşgûl ve bu esnâda sâlifü'z-zikr balyosun ber-mûcib-i defter hediyye-i nâ-çîz-i haḳîrâneleri hasbe'l-mu'tâd mesâbe-i nısf-ı ricl-i cerâd pây-endâz-ı şâhenşâh-ı Süleymân-bârgâh-ı Kisrâ-dâd kılmağ içün Telhîsî Ağa vesâtatı ile Dârü's-saâde Ağası Hazretleri'ne irsâl olunup anlar dahı hediyyeleri ihrâz-ı şeref-i kabûl etmeğle nâil-i me'mûl oldular ve emsâllerinde cârî olan merâsim-i mihmân-nüvâzî bunlar hakkında dahı icrâ ve at'ime-i gûnâgûn ve eşribe-i lezzet-i meşhûn ile it'âm u isḳâ kılındılar.

Ba'dehû mihmân-sâlâr-ı sûr-ı pâdişâhî, revnak-bahş-ı mesned-i sadâret-penâhî Hazret-i Sadr-ı a'zam u bedr-i efḥam sâir vüzerâ-yı ızâm ve pâşâyân-ı bülend-ihtişâm ile kendi otak-ı [146a] Süreyyâ-nizâmlarına hırâm ve med'uvv-ı velîme-i şehenşâh-ı enâm olan havâss u avâm ḳânûn-ı kadîm ve resm-i müstedîm üzere alâ merâtibihim hıyâm-ı mahsûsalarında envâ'-ı niam ile it'âm ve gül be-şeker ü şerbet ile şîrîn-mezâk-ı ikrâm olup merâsim-i mîzbânî tekmîl ü itmâm olundu ve ba'de't-taâm ahşam şenliğine nizâm vermeğe ikdâm ü ihtimâm kılındı.

Bu nağamât-ı dil-küşâ mızrâb-ı santûr-ı sutûr-ı sûr-nâme olan ney-pâre-i nâzük-terâne-i hâme yevm-i mezbûrda vakt-i revâh ve hengâm-ı sabâhtan baîd-i zuhra dek rûy-i deryâda her heft-kerde-i meşşâta-i sürür ve mergûle-tırâz-ı şâhid-i sûr olan gül-gûne-i şetâret ü hubûr beyânındadır.

Ale's-seher ki şehriyâr-ı bahr ü ber, Sultân-ı İskender-zafer, Pâdişâh-ı dâdger, şâhenşeh-i deryâ-nevâl Hazretleri Tersâne Bağçesi'nde leb-i deryâda güsterde olan otağ-ı pürzîb ü zîverde dürr-i semîn-i sadef-i vaḳâr u temkîn ve Sadr-ı a'zam-ı maâlî-karîn dahı Tersâne gözünde efrâşte kılınan sâyebân-ı safâ-dâştede merdüm-i çeşm-i cihân-bîn gibi perde-nişîn oldukta taraf taraf çeng ü çegâne ve sâz ü terâne ile sû be-sû arz-ı sanâyi' ü garâyib ve irâ'et-i bedâyi' ü acâyib ve kû be-kû erbâb-ı mahâret icrâ-yı muhteraât-ı melâib ü

şetâret eyleyip rûy-ı deryâ kesret-i merâkibden misâl-i mihr-i gârib verây-ı perde-i ihticâda nâ-peydâ vü ġâib oldu ve birbirine peyveste zevânk u sefâyin arsa-i kıyâmette bükşûde-i tılısm-ı ihtifâ olan defâyin-i mâlâmâl hâletin buldu.

Yevm-i mezbûrda manzûr olan garâyib-i umûrdan biri mi'mâr-ı sâbık İbrâhîm Efendi'-nin girifte-i çengâl-i şebîke-i hayâl ü endîşesi ve muhtera'-i hâs u dest-pîşesi olan timsâh sûreti idi ki basma yemeni pûşîdesi kemâ-hiye nakş-ı mâhîye muâdil, cüssesinin tûl ü arzı üç çifte bir piyâdeye mümâsil olup gâhî fekk-i a'lâsını tahrîk eyledikçe vâkıf-ı keyfiyyeti olanları dahı "Acabâ fi'l-haḳîka timsah mıdır?" deyi teşkîk ederdi. Ka'r-ı deryâdan ser-nümâ-yı zuhûr ve sibâhat ederek âheste âheste sâhil-res-i karargâh-ı Pâdişâh u Destûr olup nîm-sâat mikdân şinâh u hareket ve halka-i çeşm-i nüzzân şebîke-i dâm-ı hayret eyleyip ka'r-ı deryâya daldı ve balık battıya çekip güm oldu. Çendân bu mertebe san'at halka îcâb-ı i'câb u hayret edemeyip, Âsaf-ı müşkil-pesend-i Bermekî-evsâf, mi'mâr-ı mezkûrun da'vâ-yı zûn ta'mîḳ-i nazara şâyeste olmadığından deryâ-yı sefîd-i cebhe-i saîdi mevc-engîz-i çîn-i istinkâf olmağın, rakḳâsân-ı sîm-âb-sürîn, şâyeste-i nigâh-ı iltifât etmeleriyle, dest ber-dest ve pây der-pây arz-ı cilve-i mübâhât ve ke-ennehû telâfî-i mâ-fât eylediler. Bu hâlet bir sâat kadar müddete bâliğ oldukta [146b] sâlifü'z-zikr mâhî yine hod-nümâ-yende-i nazargâh-ı Pâdişâhî olup nâ-gâh tahrîk-i şefe-i ulyâ ve izhâr-ı mâhiyyet-i hayret-efzâ eyledi ve dâmen-i deryâya zevrak-âsâ havâle-i pençe-i lenger eyleyip ağzından beş nefer şahs-ı garîb-i şevk-efrûz ve şikeminden bir kânûn-ı fürûzende-i pür-sûz bürûz eyledi. Meğer pûşîdesin balık resminde ibdâ ettiği kayık zîrine kalafatlar ile ihkâm ve hâkk-ı vasat-ı pûşîdeyi iḳâme-i diâme ile hem-sûret-i hıyâm eylemiş ve vakt-ı iḳtizâda iğrâk u îlâc ve hengâm-ı ârâda rûy-ı bahra ihrâc içün bucurgadlarda merbût âlât-ı cerr-i eskâl müheyyâ kılmış imiş. İbtidâ-yı zuhûrunda tedârükünü itmâma mütekayyıd ve ba'dehû zîr-i deryâda esbâb-ı hünerin âmâde eyleyip vakt-ı izhâra müterassıd imiş. Pûşîdelerinde iç tarafı kalafatlı uçlan sudan bâlâca sûrûhlann menfez-i enfâs olmağ içün beş on kadar neypâreyi san'atla ilsâk ve nümûdâr-ı müjgân u perde-i ahdâk eyleyip içinde iş görmüş, gûyâ deryâda matbah kaynadıp pilâv ve zerde pişirmiş gibi tabla tabla ser ü dûşlanna alıp dehân-ı mâhîden yegân yegân zâhir ve bu kân derk içün taammuk-ı deryâ-yı endîşe eyleyen temâşâyiyânı mütehayyir eylediler.

Bunlar mahâretlerin ichâr ve gavvâs-ı deryâ-yı hayâl oldulann ızhâr eyleyip Âsaf-ı deryâ-kef dahı bahr-ı zehhâr-ı dest-i gevher-bânnı mevc-engîz-i ihsân ve her birini tâb-kerden-i gark-ı minen-i bî-imtinân eyledikte kalem-i belâğat-mevsûf-ı münşi'ü'l-hurûf bu kıt'a-i karîz ile nazm-ı keremlerin takrîz eyledi.

Li-müellifihî

Ey Sadr-ı kerem-ver-i yegâne

Kim lutfunu bî-şümâr edersin

Bu dest-i güher-feşân ile sen
Deryâyı da şermsâr edersin

Deryâda semek değil efendim
Hût-ı feleği şikâr edersin

Hak ömrünü Nûh'a bâliğ etsin
K'ehl-i dile i'tibâr edersin

Vehbî kuluna hemîşe lutfun
Sermâye-i iftihâr edersin

Bu lutf ile anı refte refte
Müstağnî-i rûzgâr edersin

Bu emr-i garîb halkı velehân ve mâhtan mâhîye de temâşâyiyânı hayrân eyledikte âfitâb-ı saltanat Burc-ı Hûttan tahvîl ve Sâhil-sarây-ı âmirelerine teveccüh ile mekân-ı arş-âşiyanların tebdîl ve meydân-ı sûrda tertîb-i menâzım-ı umûra tahsîsan ba'de't-ta'mîm Sadr-ı âlî-kadrların tevkîl edip Hazret-i şevket-penâh harem-sarây-ı saâdetlerine azîmet ve Destûr-ı gerdûn-bârgâh sâyebân-ı berrîye ricat ve bâlâda tafsîl olunduğu üzere tensîḳ-ı merâsim-i ziyâfete mübâderet buyurdular.

Anadolu Vâlîsi vezîr-i mükerrem Alî Pâşâ tarafından mükemmel bisât ü raht ile ârâste ve zîn-pûş-ı girân-mikdâr-ı zerrîn-nuḳûş ile pîrâste bir re's rahş-ı ferah-bahş keşîde-i sıtabl-ı ubûdiyyet kılınıp ve bir kürece destâr ve bir tahta vaşak ve her biri dokuz donluk olmak üzere Rûmî ve Acemî ve Hindî on iki cins Hatâyî ve dîbâ ve kutnî ve sôf ve atlas ve hârâ ve harîr [147a] kuşak redîf-i matiyye-i hediyye kılınıp; Kuds-ı şerîf Beğlerbeği İbrâhîm Pâşâ tarafından dahı dört donluk Acemî, beş donluk Rûmî dîbâ ve her biri onar donluk sâde ve mutallâ Hatâyî-i zîbâ ve beş donluk taraklı atlas-ı girân-bahâ; ve kezâlik Sakız Muhâfızı Hasan Pâşâ cânibinden sakız-kârî bir hoş-nakş-ı zer-târ perde-i dîvâr ve bir dâne ser-âmedî cevzî destâr ve iki aded hoş-kumâş, dil-keş-nigâr, mutallâ seccâde ve her biri ikişer donluk Acemî dîbâ ve nev-zuhûr girân-kıymet Hatâyî-i mutallâ ve Firengî atlas-ı cilâ-dâde ve üç tâka beyaz kutnî-i Hindî ve iki aded destâr-ı bendî ve ikisi sâde ve biri uçarı üç sûzen-kârî ve zer-dûz küngüreli âlü'l-âl turuncu şâl; ve hem-çünân ümerâ'-i deryâdan Mutasarnf-ı Livâ'-i Rodos Süleyman Pâşâ'dan emsâlinde cârî resm-i kadîm-i mütefennen ve ḳânûn-ı kadîm-i muayyen üzere her biri dörder donluk Hatâyî-i mutallâ ve atlas-ı tâb-

dâr ve üç aded yaldızlı leğen ve ibrîḳ ve iki kebîr yaldızlı fener; ve hâkezâ Midilli Sancağı Mutasarrıfı olan ümerâ'-i deryâdan Dervîş Pâşâ-zâde İsmâil Pâşâ tarafından beş top dîbâ-yı zîbâ ve üç donluk Hatâyî-i zer-târ ve üç donluk Firengî atlas ve üç tâka hünkârî destâr tuhfe-i nâ-çîz-i kem-mikdârlan ferş-i memerr-i enzâr-ı şehriyâr-ı âlî-tebâr olmağ içün Telhîsî Ağa vesâtatı ve kapu kethüdâlan sefâreti ile saâdetlü Ağa-yı Dârü's-saâde Hazretleri'-ne vusûl ve ihrâz-ı şeref-i kabûl ile tamġâ-zede-i zeyl-i i'tibâr olup ashâb-ı lâbis-i cilbâb-ı iftihâr ve Telhîsî Ağa ve kapu kethüdâları nazargâh-ı hümâyûnda hil'at-pûş-i mecd ü fihâr oldular.

Şâm-ı şerîf Ḳâzîsı fazîletlü Kûtâhiyyeli Ahmed Efendi'nin nazar-ı kabûle lâyık, emsâline ġâlib ü fâyık her bir nevi ikişer donluk telli düdemî ve İstanbulî çekme ve çiçekli dîbâ ve Hatâyî-i mutallâ ve kemer-bend-i âlü'l-âl ve bî-nazîr buhûrî şâl ve yine her biri dörder tâka Bervecî alaca ve kutnî-i Hindî ve Firengî atlas ve destâr-ı bendî hediyyesi; ve İzmir Ḳâzîsı fazîletlü Kırîmî Mehemmed Efendi'nin azli gâyet karîb ve müdâreke-i hediyye halefine takrîb olunurken,

Beyt

"Etmez kerîme mâ-melekin sarf eden zarar
Yerden sehâb şebnem alırsa matar verir"

diyerek, "Nâmım dâhil-i cerîde-i bendegân-ı adîdeden olmak ne şereftir" deyi tefâhür ederek tedârük ettiği bir *Mushaf*-ı şerîf-i bî-hemtâ ser-sahîfe-i defter-i hedâyâsı olup, "Emsâline galebe kasdı ile hilâf-ı resm-i kadîm ve muġâyir-i muayyenât-ı mu'tâde hem-rütbelerinden ziyâde zamm-ı hedâyâ sû'-i edebdir" deyi nihâd-ı hadd-sinâs-ı edeb-i'tiyâdı defter-i hedâyâda teksîr-i sevâda nzâ-dâde olmamağla âdemîsi ile alâ cenâhi'l-isti'câl irsâl eylediği beşer donluk dîbâ ve Firengî atlas ve âlü'l-'âl kemhâ ve beş aded mukaddem harîr kuşak ve destâr-ı bendî ve kutnî-i Hindî; ve Bağdâd-ı Bihişt-âbâd Defterdân Ömer Beğ [147b] âmâde vü irsâl ettiği her biri dörder tâka destâr-ı hilâlî ve şâl ve telli Hatâyî ve kutnî-i âlü'l-âl; ve Basra Defterdârı tedârük ü âmâde ettiği her bir nevi beşer aded şâl ve destâr ve zincîr-bâf ve puta-dârî ve kutnî-i Sîsî ve atlas-ı tâbdâr tuhfe-i nâçîzâne hedâyâ-yı haḳîrâneleri teslîm-i rikâb-ı ma'delet-masîr-i şehriyâr-ı felek-serîr kılınıp âdemleri nâil-i ihsân-ı bî-şümâr ve kendileri cerîde-i sûr-ı pür-sürûrda isimleri mektûb ve mevcûd bendegân-ı ma'dûd-ı Pâdişâh-ı amîmü'l-cûddan olup bu tarîḳ ile nâmları zebân-güzâr olduğundan şâdkâm u kâmgâr ve lâbis-i hil'at-i şeref-tırâz-ı iftihâr oldular.

Devlet-i Aliyye'nin kadîmî âfitâbe der-bagal-i ubûdiyyeti ve ser-beste-i tavk-ı inkıyâd u itâatı olan Dobravenedik tarafından cizyelerin teslîm ve merâsim-i ubûdiyyetlerin tetmîm içün bundan akdem Âsitâne-i şevket-âşiyâneye ilçilik ile gelip henûz mihmân-ı dârü'n-ni-

am-ı Devlet-i Aliyye'de bulunan beğleri bâlâda tafsîl olunduğu üzere sâir ilçiler silkine idhâl ile nâil-i âmâl ve tarden li'l-bâb ve bu velîme-i azîmeye da'vet ile şeref-yâb kılınmağla

Beyt

"Umarım bakmaz kusûruma Süleymân-ı zamân
Tuhfesi karıncanın çün kendi mikdârıncadır"

zemzeme-i ma'zeretiyle iki top kırmızı katîfe ve on donluk telli Hatâyî ve on sekiz donluk Filorencî atlas ve on iki aded yaldızlı sîm tas ve on iki aded zer-sûde ve mutallâ her biri saḳîlü'l-haml-i sehî-bâlâ şem'-i asel-i menâre-sîmâ ihdâsına ruhsat-yâb ve şâyeste-i kabûl olmağla mâye-i fahr u mübâhât iktisâb eyledi. Telhîsî Ağa'ya ve bir tercümânına sâir emsâline olduğu gibi ilbâs-ı hil'at ve bahş-ı sermâye-i meserret kılındı.

Tayy-ı tûmâr-ı hedâyâdan sonra hıyâm-ı zayfân ve dervâze-i sâyebân ve dâire-i meydân müzâhame-i temâşâyiyândan tahliye ve gece şenliğine âmâde olan edevât-ı nâriyye i'mâli içün mühimmât ü levâzım ta'biyesine mübâderet olundu.

Yevm-i mezbûr ahşamı –ki müsveddât-ı leyâlî-i eyyâm-ı sûra temmet-i hıtâm keşîde, ya'nî gece şenliği bu şeb-i pür-tarabda encâma resîde olmuştur– san'at-fürûşân-ı âteş-bâzî zebân-ı fişeng-i âsümânî ile

Mısrâ

"Metâ'-ı şeb-pesendim subha lâyık ülkerim yoktur"

diyerek terâne-sâzî etmeğe başlayıp ahşam bâzân kumâş-ı rengâreng-i envâ'-ı fişeng bir mertebe revâc-germ buldu ki sû der-sû itâre-i kebûter-i havâyî ile bendergâh-ı âlem-i bâlâda sevdâgerân-ı kâlâ-yı temâşâya haberler revân oldu:

Li-münşiihî

Ta'yîn olup şihâb-ı fişek iştirâsına
Kestâneler satılmada âteş bahâsına

Evvelâ Cebehâne tarafından ta'biye olunan fişeklere taraf taraf âteşler verilip sâha-i sûrda şu'le-i sürûr-ı âsümân-ı bârût sûret-nümâ-yı sihr-i [148a] Hârût olup gâh âteşten kulleler peydâ, gâh şu'leden sefîneler hüveydâ, gâh sâyebân-ı zerrîn-tınâblar efrâhte, gâh hadâyık-ı âteş-bahârlar perdâhte, geh sehâb-ı dûd-ı bârûttan bârân-ı şerâreler rîzân, gâh şu'le-i cevvâleden âsiyâlar gerdân, gâh püskürmelerden fevvâre-vâr katarât-ı şerâre rîhte, gâh çader fişeklerinde mühr-i Süleymânîler âvîhte, gâh dôlâblar gerdân, gâh dahmeler nü-

mâyân, gâh mâhtâbîler sûzân, gâh âfitâblar dırahşân, gâh hayâl fenerlerde suver-i gûnâgûn peydâ, gâh fânûs-ı mînâ-kârîlerde nakş-ı bûkalemûn eşi''a-i gûnâgûn hüveydâ, gâh çarh-ı felekler dâir, gâh şihâblar sâir, gâh havâyîler tîr ü terkeş, gâh bahrîler gûta-hôr-ı deryâ-âteş, gâh badloşkalar ra'd-ı âsümân gibi gürler, patlar, gâh kestâneler kızmış, duramaz âteşinden çatlar; el-hâsıl bir mertebe fişek şenliği peydâ ve bir gûne sanâyi'-i âteş-bâzî icrâ kılındı ki temâşâsı dîde-i idrâki hîrenâk ve tarrâkası perde-i sımâh-ı eflâki çâk eyledi.

Kezâlik Gümrük Emîni Yeğen Mehemmed Ağa tarafından ve Tersâne ve Top-hâne Ocakları tarafından biri birine ġâlib yek dîgere müteâkıb ihzâr olunan edevât-ı nâriyye vü nûriyye ve âlât-ı melâib ü garâyib-i sûriyye bir kaç sâat bilâ-fâsıla mütemâdî olup bir mertebe pertev-pâş-ı şevk u şâdî olmuştur ki leyâlî-i sâbıkanın mecmûunda meşhûd olan sanâyi'-i nâ-dîdeye fâyık ve her sâbıkını lâhık-ı sâbık olup hakk-ı ta'bîr ile tavsîfîni tahḳîḳ bir vech ile tasdîḳ olunmayacak mertebeler zuhûr bulmuş iken nâ-gehân niçe kerre sâlifü'l-beyân çektirme lenger-bâr-ı karâr olup deryâ-yı âteş olan meydân-ı sûra imâle-i sükkân ve tahrîk-i mikzâf-ı cevlân edip şu'leden bayrak, âteşten sancaklar açarak ve dehân-ı medâfi'-i ejder-nişânından şerâreler saçarak reh-güzârında saf-beste-i meydân-ı peykâr olan yalın kılıçlı levendân-ı şu'le-harekâtı bile şîr-i âteş-dîde gibi kaçarak yemîn ü yesâra şol kadar âteş-nisâr ve pîş ü pes-i reh-güzârına ol mertebe şerâre-bâr oldu ve dürlü dürlü i'mâl-i edevât-ı nâriyye kıldı ki miyân-ı şu'le vü duhânda semender-i âteş-âşiyândan nişân ve tûfân-ı hurûşân-ı nîrânda âteş gemisi olduğu nümâyân olduğu esnâda bî-çâre tiryâkiyân-ı nîm-can –ki her biri mûy-ı âteş-dîde gibi vakf-ı pîç ü tâb-ı ıztırâb ve ciğerleri sîh-ı bîm ü hirâsta kebâb iken tennûr-ı biryân mesâbesinde olan kasr-ı gerdânları gerdûne gibi tekerlekler üzere mevzû' ve her cânibinde gûnâgûn fişekler ile perdâhte vü masnû' olmağın keşân keşân pîşgâh-ı otağ-ı hümâyûna getirilmesi fermân buyurulup âkıbet-i kâr mülâhazasıyle nemedîn kabâdan cevşen-pûş-ı muhâfaza olan gürg-i bâran-dîde bir kaç serheng ve bî-zebânlardan engüşt-nümâ-yı zümre-i [148b] kallâşân-ı evbâş üç dört nefer zebandân-ı bed-âheng tiryâkiyân-ı efsürde-dilâna münâdemet ve tahsîl-i neş'ede mürâfakat sûretinde suffa-i bî-safâlarına bindirilip sûretâ hây u hû ve dakk-ı çeng ü güft ü gû ederken nedîmleri olan nedâmetler nişestgâh u müttekâlarında ve yemîn ü yesâr ve pest ü bâlâlarında ihfâ olan fişeklere âteş ilḳâ etmeleriyle birden tarrâka-hîz ve def'aten sâika-i kazâ bârika-engîz oldukta nümûne-i dûzah olan suffa-i pür-berzahları gerdişe âġâz ettikçe bîçâreler dahı şu'le-i cevvâle gibi firâfır gerdân ve zebân-ı zebâne-feşânları şerâre-pâş-ı âh u figân ve na'ra-zenân-ı "amân amân" olup bir taraftan üzerlerine şerâreler bârân ve bir cânibden tulumcular tulumbalar ile âb-feşân olarak bir keyfiyyete girdiler ki tafsîli havsalasûz-ı varaktır. Bunların pîç ü tâb u halecân u ıztırâbları dahı bir keyfiyyet ile bahş-ı şetâret

etmiştir ki sadâ-yı kahkah-ı hande-i hüzzârdan feryâdları nâ-şinîde ve bunların temâşâsı gayrı temâşâdan sedd-i derîçe-i dîde etmiştir.

Anlar dahı eğerçi bir mikdâr azâb-ı dûzaha giriftâr oldular, lâkin sonra müşâhede-i cennet-i dîdâr-ı Hüsrev-i kerem-şiâr ile kâmgâr olup harâretleri itfâ ve şerbet-i dînâr u habb-ı zeheb ile hummâ-yı muhrika-i iflâsa tahsîl-i ilâc-ı bür'ü's-sâa-i gınâ eyleyip iktisâb-ı devâ' vü şifâ kıldılar, ya'nî kabza kabza atiyyelere nâil olup her birinin ârzûmend olduğu matlabları hâsıl olmağın sûret-i zehrde pâd-zehr ile def'-i sümûmât-ı derd ü kahrlarına bâis olan şehriyâr-ı kâm-bahş-ı merhamet-şiârın duâ-yı devletleri ile şekker-sây-ı damâğ-ı dırâat oldular.

Bu vech ile gece şenliği pezîrâ-yi hitâm ve resîde-i encâm olup Hazret-i şehriyâr-ı bîdâr-baht Tersâne Hadîka-sarâyında mütevessid-i müttekâ-yı taht olup Sadr-ı a'zam Hazretleri otaklarına ricat ve herkes çadırlarına nevme-i râhat içün avdet eylediler.

[ON BEŞİNCİ GÜN]

Mâh-ı mezbûrun yiğirmi dokuzuncu ve eyyâm-ı sûr-ı meymenet-mevfûrun on beşinci Erbiâ günü, ya'nî cerîde-i eyyâm-ı ziyâfet hâtime-i hitâma resîde ve erkân-ı cem'iyyete râdde-i yekûn-ı temmet keşîde kılındığı rûz-ı şevk-efrûzda –ki esb-i keşîde-zihâr-ı mâh-ı mehâk müsâbaka-i rahş-ı hurşîd-i rahşân içün ser be-hemyân-ı mekmen-i meydân-ı âfâk olmuş idi ve ablak-ı sabâhü'l-hayr-ı pîşâni-i âfitâb-ı nevvâr kerîme-i *"le'ş-şemsü yenbaġî lehâ en tüdrike'l-kamere vele'l-leylü sâbıku'n-nehâr"* tâziyâne-i müfâdı ile inân-tâb-ı sür'at ü şitâb ve ihrâz-ı kasabü's-sebk-ı kemâl-i fürûğ u tâb etmeğin âvîze-i sereng-i âlreng-i şafak ile başka zînet ve özge hâlet bulmuş idi– sâbıku'l-hayl-i mizmâr-ı kahramânî ve şeh-süvâr-ı arsa-i sâhib-kırânî, râyız-ı eşheb-i ikbâl ü saâdet ve rahş-rân-ı fezâ-yı pehnâ-yı şân ü şevket, Pâdişâh-ı [149a] adâlet-penâh ve tâcdâr-ı âsümân-tahtgâh *–Eyyedehu'llâhu ve ebḳâhu–* Hazretleri,

Beyt

Ya'nî o şeh-süvâr-ı fezâ-yı şükûh kim
Dârâ tutar rikâbını Hüsrev inân verir

fer ü satvet-i firâvân ve haşmet ü şevket-i bî-pâyân ile sâha-i sûrgâha imâle-i licâm-ı burâk-ı melâik-hırâm buyurup nakş-ı zer-kân nümûne-nümâ-yı nigâr-hâne-i Çîn ve her pûd u tân hâlet-bahş-ı nezâket-i istabrak-ı illiyyîn olan şâl-ı bî-misâlden masnû' u matbû' "oba" ta'bîr olunur serâ-perde-i saâdetlerin be-cây-ı kasr-ı adâlet şâyeste-i şeref-i nüzûl-i müfîzü'l-meymenet buyurmuşlar ve ittisâlinde şeh-beyt-i şevkete mısra'-ı tazmîn gibi fass-ı nigîn-i mesned-i temkîn, Sadru's-sudûr-ı mekârim-âyin Cenabları içün dahı mahsûs bir oba-yı bî-hemtâ kurmuşlar idi. Anlar dahı ale's-seher kenâre-i meydân-ı sûrda püşte üzerinde efrâşte sâyebânlarında hidmet-i sûra me'mûr olan yeniçerilere tüfeng attırıp bahâne ile çorbacılara dörder beşer, yazıcılara ve çavuşlara üçer dörder ve oda başılara ikişer üçer ve bayrak-dâr ve vekîl-i harc ve aşçılara birer ikişer ve âmme-i neferâtının her birine birer altun in'âm ve tulumcuyân ve sâir udhûke-fürûşân ve belki ekser-i temâşâyiyâna dest-i kerem-peyvestleri nisâr-ı dirhem ü dînâr-ı bî-şümâr ile in'âmdan sonra oba-yı mezkûreye gelip tahsîs-i maḳâm ile kurb-ı şehriyârî'den bir gûne dahı iktisâb-ı şeref-i cerr-i cevârî buyurdukları esnâda nâ-gehân oba-yı hümâyûn sürâdiḳât-ı tû ber-tû-yı zînet-meşhûnu çeşm-i baht-ı cihâniyan gibi küşâde ve fürûğ-ı cemâl-i bâ-kemâl-i Hüdâvend-i hümâyûn-fâl zîr-i sehâbdan lem'a-pâş-ı bürûz olan mihr-i dehr-efrûz gibi enzâr-ı hüzzâra tâbdâde oldukta ağayân-ı enderûn-ı hümâyûna atlı cilîdi fermân buyurulmağın tabl u surnâ

vü kerre-nâlara âheng verilip bir taraftan na'ra-i serhengân ve bir taraftan musâdeme-i hande-fennâ-yı tulumcuyân ve müsâbaka-i fürsân u mülâabe-i cündiyân ve mudârebe-i cilîd-bâzân bir mertebe germâgerm oldu ki meydân-ı tavsîfte bâzendegân-ı cilîd-i âbnûsî-kaleme at oynatmak hâric-i dâire-i imkân idi.

Bu esnâda Hazret-i Sâhib-devlet enderûn-ı hümâyûna da'vet ve Şehriyâr-ı Ferîdûn-çâker ile temâşâ-yı cilîde şerefmend-i ruhsat olmaları ile hılâl-i temâşâda cündiyân-ı çâpük-tek ü tâz birbirinin ser-dûş u sürîn ü zînin nişân-gâh-ı cilîd-i tîr-te'sîr ettiği karîn-i istihsân olduğun hûy u hây-ı serhengân ve tulumcuyândan teferrüs ettiği gibi atından inip zemîn-bûs-ı Şehriyârî ile edâ-yı secde-güzârî ve vekâlet-i mutlaka-i Âsafî ile halîfe kîsesinden ihrâz-ı nisâb-ı nasîb ü kâmgârîden sonra yine ka'de-i ûlâdan kıyâma âġâz ve hasmını tahiyyâta oturdunca zed ü berd ü üft ü hîz ile kesb-i bidâa-i imtiyâz eylediklerinde sidre-i saltanat ve devha-i saâdet-ağsân-ı şevket hazretleri hübûb-ı nesîm-i nâzük-şemîm-i neşât ile mevki'-i maâlî-rüsûmuna bast-ı zıll-ı zalîl-i inbisât eyleyip [149b] yemîn ü yesânnda ârâyiş-i gülzâr-ı her dem bahâr-ı mecd ü fihâr olan şeh-zâdegân-ı sâmî-tebâr-ı âlî-vaḳâr-ı bülend-i'tibârları nahl-peyvendî-i dıraht-ı vücûd-ı küşâde-bahtları olmağla, gâh gül gibi handân, gâh bülbül-i dil-keş-sürûd gibi gülbün-i ayş u safâda nevâ-senc-i duâ-yı devlet-i pâdişâh-ı cihân olup, gâh şemâl-i ikbâl ile temâyül-i ihtizâz, gâh tebahtür ü tefâhür ile iclâl ile bir yerden bir yere arz u hırâm-ı nâz eyledikleri meşhûd-ı Âsaf-ı sâdık-nihâd u cem'iyyet-âlûd oldukta be-cây-ı hande girye-i nihânî-i sürûr ile kûşe-i dest-mâl-i çeşmân-ı basîret-iktihâlin sadef-i lü'lü'-i âbdâr ve bu ni'metin şükrânesi içün âmâc-ı tîr-i nigâhı olanlara sarf-ı zer-i bî-şümâr eylediler.

Bu rûz-ı fîrûzda şehriyâr-ı Yûsuf-cemâl Hazretleri bendegân-ı niam-perverde-i adâletin sîr-çeşm-i ni'met-i dîdâr etmeğin bu vech ile bir yüzden dahı âmme-i erbâb-ı temâşâya bast-ı gıdâ-yı rûhânî eyleyip bir gizli ziyâfet ettiği, havâle-i mil'aka-i-i nazar eyleyenler ni'met-i hayâttan 'azz-ı basar ârzû etse dahı giyâh-ı merâkıd u meşâhidleri lisân-ı hâl olup ilâ-yevmi'l-kıyâme,

Mısrâ

"Can damağında dahı şimdi o lezzet bâḳî"

zemzemesiyle gûyâ olacağı bî-reyb ü mirâ oldu.

Beyt

Ey dil-i uşşak be-dâm-ı tûi sayd
Mâ be-tû meşgûl u tû bâ-Amr u Zeyd

Bâzî-i cilîdden istîfâ hâsıl ve edâhim-i akreb-i sâat merâhil-i düvâzde-menâzil-i sâât-ı

nehâriyyeden yedinci menzile vâsıl oldukta merâsim-i mu'tâde-i sûriyyeden olan müsâbaka-i huyûl dahı icrâ olunmak irâde-i aliyye-i şehriyâr-ı evreng-ârâ olmağın ibtidâ-yı eyyâm-ı sûrda tedârükü me'mûr olan koşu atlarını terbiye vü tazmîr ve vaktinde alâ merâtibihim sevk u tesyîrine Kilâr Emîni Mısırlı Mustafâ Ağa ta'yîn olmağın devletlü, inâyetlü Sadr-ı a'zam ve saâdetlü Vezîr-i mükerrem Tevḳîî Mustafa Pâşâ ve saâdetlü Kethüdâ Beğ Hazretleri ve sâir ricâl-i devlet ve ümenâ vü hâcegân-ı Dîvân-ı sâmî-rütbet ve ocak ricâlinden sâhib-i taayyün ü meknet taraflarından tedârük ü ihzâr olunan koşu atları –ki mecmûu altmış altı aded, her biri burâk-ı berkten çâpük-ter rahş-ı sebük-seyr– muzammer-i gil ü vehalden tathîr olunmuş bir sâat mikdârı mesâfe mahalden altışar altışar hem-inân-ı yek-dîger nazargâh-ı şehriyârî olan mevḳıf-ı temyîze sevk u tesyîr olunup sebbâku'l-gâyât olan atlara Sûr Emîni tarafından sâhibinin hâl ü şânına nisbet, mütefâvitü'l-kıymet kimine dîbâ ve kimine Hatâyî-i mutallâ âvîzeler zîver-i gerden-i mübâhat kılınıp üzerlerine süvâr olanlara ale's-seviyye onar guruş ihsân ü i'tâ ile zahmetlerine mükâfat kılındı.

Ve bu gün dahı resm-i ma'rûf ve mu'tâd-ı me'lûf üzere âmâde-i hıtân olan ... aded sıbyân âlây gösterüp hayme-i mahsûsalarında azîm şenlikler ile şerefmend-i ihrâz-ı sünnet-i seniyye-i İbrâhîmiyye ve mazhar-ı eltâf-ı aliyye-i sultâniyye oldular.

Bu esnâda taraf taraf âheng ü terâne, çeng ü çegâne, garâyib-i melâib, medâhik ü acâyib, hokka-bâzlar, perende-endâzlar, [150a] cânbâzlar, söz ü sâzlar, kal'a cenglerinde top u tüfengler ve bu gün hâtime-i eyyâm-ı sûr olmağla havâya gidecek havâyî fişengler ve sâir dürlü dürlü şenlikler eyyâm-ı sâirede olanların zı'fı olup lâkin tafsîli îrâs-ı melâl edecek mertebelere resîde olmağla itnâb-ı tınâb-ı suhandan ictinâb olunup tayy-ı hıtâm-ı kelâm ihtiyâr olundu.

❁

Yevm-i mezbûrda İbrâhim Hân-zâde İsmâ'îl Bey ve sâbıkan kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup merhûm Amuca-zâde Hüseyin Pâşâ mühürdârlığı ile nâm-âver-i iştihâr u iftihâr olan Hasan Ağa ve bi'l-cümle selâtîn-i ismet-âyîn hazarât-ı mestûrü'z-zât kethüdâlar ve evḳâf-ı mülûk ve selâtîn mütevellîleri ve vüzerâ-yı izâm ve mîrmîran-ı vâcibü'l-ihtirâm kapu kethüdâları med'uvv-i ziyâfetgede-i hâḳânî olup üç direklide cem' olmağın vakt-ı asr hulûlü karîb oldukta bast-ı taâm ile ikrâm-ı mihmânân fermân buyurulmağın mu'tâd-ı me'lûf ve resm-i ma'rûf üzere evvelâ tatlı kahve merâsimi be-cây-âverde, sâniyen iki süfre at'ime-i gûnâgûn güsterde kılınıp, süfre-i ûlâda izzetlü Defterdâr Efendi ve İbrâhîm Hân-zâde mîr-i müşârün ileyh ve mûmâ ileyh Hasan Ağa ve Süleymâniyye Mütevellîsi Osman Ağa ve Ayasofiyye-i kebîre Mütevellîsi ... Ağa ve şehzâde Mütevellîsi ... Ağa ve beş nefer sultân kethüdâları ve kapu kethüdâları ağalar akd-i encümen-i cem'iyyet ve tenâvül-i ni'met-i

Pâdişâh-ı âlî-hazret eylediler.Ve süfre-i sâniyede dahı on nefer bakıyye-i kethüdâyân-ı selâtîn ve mîrmîran kapu kethüdâlan it'âm olunup çâşnî-gîrân u sakḳâyân sîm mücevveze ve esvâb-ı dîvânîleri ile hidmet-i lâzimelerini tetmîm ve zülüflüyân ü teberdârân kahve vü şerbet ve gülâb ü buhûr ile icrâ-yı merâsim-i tekrîm eylediklerinden sonra Sadr-ı a'zam Hazretleri huzûr-ı hümâyûnda bulunmalan ile şeref-i dâmen-bûsu ihrâzı mümkin olmayıp hayme-i ziyâfetten doğru mekânlanna gittiler ve devletlü Sadr-ı a'zam-ı bâzilü'n-niam ve amîmü'l-kerem Hazretleri hâtime-i mecmûa-i sûru aklâm-ı enâmil-i mekârim-şimâlleri ile tezhîb, ya'nî Enderûn-ı Hümâyûn ağalannı, belki umûmen pest ü bâlâlannı takrîrden bîrûn kabza kabza altun ile ikrâm u tatyîb edip celîl ü haḳîr ve saġîr ü kebîri ni'met-i ihsâna sîr ettikten sonra kendi otak-ı mahsûsalannı teşrîf edip anda tenâvül-i taâm buyurdular.

❁

Ve mezbûr İbrâhim Hân-zâde İsmâ'îl Beğ tarafından tedârük olunan yüz yiğirmi beş mecâlis-i musavvereyi müştemil bir cild *Siyer-i Nebî –Aleyhi's-selâm–* ve her biri beşer donluk Acemî dîbâ ve Hatâyî-i nev-zuhûr-ı mutallâ ve atlas-ı Firengî-i hoş-nümâ ve beş aded destâr-ı bendî ve beş tâka kutnî-i Hindî hediyye-i nâ-çîzânesi ma'rûz-ı atebe-i mülûkâne kılınmıştır.

Yevm-i mezbûrda Eflak Voyvodası Nikola Beğ tarafından iki aded sîm leğen ibrîḳ ve üç sîm şam'dân ve dört sîm hoş-âb tâsı maa kapak ve kebîr ü saġîr altı aded sîm maşraba ve beş kahve ibrîḳi ve iki aded sîm tebsî ve her nev'i onar donluk dîbâ-yı Rûmî ve dîbâ-yı Acemî ve telli Hatâyî ve telli hârâ ve sâde [150b] çiçekli Hatâyî ve telli atlas ve sâde beyâz atlas ve sermâî ve san atlas ve kırmızı atlas ve yeşil atlas ve Hindî kutnî ve destâr-ı bendî; ve kezâlik Boğdan Voyvodası tarafından bin seksen altı târîhinde verilen hedâyâ-yı mütenevviaya bedel olmak üzere tedârük eylediği şark elmâslı bir kıt'a çeleng; ve kezâlik İstanbul'da Rûm Patrîki 'Ermiyâ' nâm râhib kıbelinden bir kıt'a mücevher kuşak ve iki donluk dîbâ-yı Acemî ve sekiz donluk atlas-ı Firengî ve sekiz donluk kemhâ ubûdiyyet-i nâ-çizleri kapu kethüdâlan vesâtatı ile pây-endâz-ı hâk-i acz ü niyâz kılınıp kapu kethüdâlanna ilbâs-ı hil'at-ı imtiyâz kılındı.

Bu maḳâle-i nâzük-edâ hâtime-i eyyâm-ı sûrda maşraba-i meşreb-i berâadan teraşşuh eden aynü'l-mâ'-i ma'nâdır.

Âhırîn-i meclis-i ziyâfet-gede-i sûr-ı pür-sürûr-ı dil-cûda şeḳâşık-ı sıhâf u maâlıktan istimâ'-ı *"Külû ve'ş-rebû"* edenler ba'de'l-istîfâ gülâbdân-ı kalem-i dil-keş-edâ sû be-sû reşş-i gülâb-ı hitâb-ı *"Fe-izâ taimtüm fe'n-teşîrû"* ettiği hengâmda, mukaddemâ, gûyâ ta'yîn-i hudûd-ı eyyâm-ı sûra alâmet içün iḳâme olunan diâme-i nusb-sîmâ ve sütûn-ı

hayme-i zeberced-gûn-ı felek-sîmâ gibi ber-dâşte-i miyâne-i fezâ olan amûd-ı bâlâ –ki üzerinde alem-i menâre gibi mevzû', sîm-i hâlisten mesbûk ü masnû'; mâlikine sermâye-i devlet, hasreti ile hâlikine diyet olmağa vâfî çil para ile memlû maşraba-i sîmîn on iki gün kumrî-i serv-nişîn ve nesr-i tâir-i sipihr-i berîn gibi çengâl-i uḳâb-ı intihâbdan emîn olup, ne bir sayyâdın dâm-ı teshîrine girmiş ve ne bir şehbâz-ı bülend-pervâz-ı hümâ-şikânn çengâl-i pençe-i istîsâlinden kendiye bir gezend irmiş; niçeler Gümüş Suyu'nu terâzûda görmemiş iken maşraba ile âmâde görmek ile teşneliğinden küşâde-sâz-ı dehân-ı hayret olup kalmış ve zebân-ı zebâne-feşânı ile,

Li-müellifihî

"Uçardım bulsam ammâ neyleyim bâl ü perim yoktur"

zemzemesiyle kemend-endâz-ı nigâh-ı tahassür olup hayrete dalmış idi; mâr-ı pîçân gibi sarmaşanlar ve bir iki kademe tırmaşanlar şaşınlayıp ef'î-i tiryâk-horde gibi hâke pest ü nîm-mürde olur, fişeng-i âsümânî gibi bâlâsına su'ûd sevdâsına düşen tîr-i havâyî-misâl kendiyi zîr-i pâyında üftâde bulur, Gümüş Suyu ârzûsunda iken her çeşmesâr-ı bün-i mûy u uruk-ı rûyında gark-ı lücce-i ıztırâb olup bahrî fişeği gibi kat kat boğulur, dahı gayret-i câhiliyye ederse soluğu fezâ-yı ademde alur idi–; hulâsa ol maşraba-i mâlâmâl-i sa'bü'l-menâl,

Li-münşiihî

El ermez dâma girmez ol hümâ-yı evc-i istignâ

mısdâkına mazhar olup kemend-i himmet ile şikân muhâl ve tîz-âb-ı dâne-i tüfeng-i âhen-güzâr ile zahmdâr edip düşürmeden gayn tarîḳ ile dest-res müstahîlü'l-ihtimâl idiği müttefekun aleyh-i âlem olmuş iken çünki irâde-i aliyye-i Cihân-dârî ve niyyet-i seniyye-i şehriyârî ibtidâ-yı vaz'ında bir teşne-leb-i bâdiye-i ihtiyâcın sûret-i bâzîde def'-i atş-ı ciğer-sûz-ı fakr u fâkasına sebeb olmak kasdı ile cârî olmuş idi,

Li-müellifihî

[151a] *Ol şeh ki* /151a/ *sözü subh gibi sâdıktır*
Îsâ gibi bulmaz mı nefes ettiği rûh

tevfîḳ-ı Sübhânî te'yîd-i kelâm-ı Sultânî ve tenfîz-i emr-i hâḳânî edip nâ-gâh bir cüvan-merd-i çâpük-pâ vü şâhîn-nigâh evvelâ derûnî evc-i illiyyîne itâre-i teveccüh ü acz ü niyâz, sâniyen şehbâz-ı sıdk-ı azîmet ve cenâh-ı sa'y ü himmet ile bâlâ-yı sütûna niyyet-i pervâz eyleyip kemend-i gayreti miyân-ı sa'y ü himmete bend edip ibtidâ maşrabayı bâlâ-yı sütûna vaz' eden esîrin tarz-ı sâlifü't-takrîri gibi miyân-bendi olan iki kemendi sütûna

rabt u fek ve hall ü bend ederek ba'de'l-asr urûca âġâz ve bir sâat mikdârı vaktte nîme-i sütûna kemend-endâz olmuş iken zîr-i sütûndan bir tâtâr-ı sebük-reftâr bî-meded-i kemend ü mesed sütûnu der-âġûş ve ef'î dîvâra tâk-i engûr eşcâra sarılır gibi sarılıp kulaç kulaç su'ûd ve i'tilâsı hüzzârı hayrân u medhûş ve mesâbe-i ankebût hurûc-ı bî-pervâsı nüzzârı dem-beste vü mebhût eyledi. Nısf-ı sütûn mertebesine resîde olup,

Mısrâ

"Savulsun bana seng-i râh olanlar reh-güzârımdan"

zemzemesi şinîde oldukta birbirlerine esnâ-yı müzâhamede muâhaze vü mükâlemeleri giderek müntic-i terâzî vü müsâleme olup evvel sânîye reh-dâde-i teslîm ü rızâ ve akd ü şirket-i inân edip ve *"Nısfun lî ve lek"* mazmûnu ile sakk-i musâlahaya nüvîsende-i imzâ oldukta cüvân-ı mezkûr himmet-i merdân ile az zamanda tayy-i mekân ve maşraba-i mel'ân ile def'-i harâret-i fakr u hazlân ve yine

Mısrâ

Pes pes sefer çü tıfl-ı resen-tâb mî-küned

tıbkınca rec'-i kahkarâ ile pâ-nihâde-i zemîn ve şöhret-dâde-i zamân oldukta ikisi dahı âverde-i huzûr-ı Âsaf-ı kerîm ve miyânelerinde muâhedeleri üzere maşrabada olan nukarât-ı sîm ale's-seviyye taksîm, *"Kem terekü'l-evvel li'l-âhır"* mısdâkınca ve *"El-fazlü li'l-mütekaddim"* mantûkunca lâhik iken sâbık olan cüvân-ı tâtâra maşraba ser-ber-i atiyye-i sîm kılınıp tehiyye vü tertîb olunan mukaddemât-ı esbâb-ı temâşâdan bu dahı tevlîd-i netîceden aḳîm olmadı. Belki bu emr-i garîb ve kâr-ı acîb cümleden ziyâde kulûb-ı nâsı tatrîb eyleyip ârzûmend olacak bir emr-i nâ-nümûde kalmadı.

❁

Bu esnâda herkes mekânına ric'at ve tayy-ı hıyâm-i cem'iyyet fermân buyurulup Sadr-ı a'zam-ı mebzûlü'l-kerem, Gays-semâhat, Leys-hamâset, Hârûn-vizâret, Süleyman-emâret, Ma'nî-re'fet, Hâtemî-sehâvet, Kerrûbî-haslet, Hümâ-himmet; ma'din-i mehâsin, mecma'-ı ehâsin, münim ü muhsin, miḳdâm ü müttakın; vekîl-i mutlak-ı cihân-dârî ve dâmâd-ı a'zam-ı şehriyârî; âb-rûy-ı mecâmi'-i uzmâ, râtibe-bahş-ı şuarâ vü ulemâ; kadr-dân-ı hidmet, mertebe-bahş-ı erbâb-ı ḳâbiliyet; sâhib-i devlet, kesîrü'l-mürüvvet Hazretleri otak-ı Cevzâ-tâklarında hademe-i sûrdan tekmîl-i emr-i me'mûr eyleyen bendegân-ı meşkûrü'l-mesâînin merâtib-i hidmet ü rütbetlerine göre bezl-i kerem ve sarf-ı nakdîne-i himem etmeğe mürâî olduktan sonra Kul Kethüdâsı [151b] Hasan Ağa'ya ve Tersâne Emîni Abdullâh Efendi'ye ve Sûr Emîni Halîl Efendi'ye ve Aşçıbaşı'ya ve Aşçılar Kâtibi'ne ve Aşçılar Kethüdâsı'na ve Vekîl-i harc-ı Şehriyârî'ye ve dört nefer bölük başılarına ve Cebeci-

ler Çavuşu'na ve Topçular Çavuşu'na ve baş muhâsebeden fakat ketb-i îrâd ü masrafa me'mûr kâtib-i Sûr-nâme olan şahs-ı vaḳûra dahı hâllü hâllerince ilbâs-ı hil'at ve boylannca herkese ihsân u mürüvvet buyurup, ancak sevâd-ı dîde-i hâb-ı râhat ne-dîdesin midâd-ı mahbere-i isti'dâd eden sûriyye-i hümâyun kâtibi Vehbî kullannın eğerçi ceyb ü hem-yân-ı âmâlin nakdîne-i keremleri ile mâlâmâl buyurdular, lâkin ilbâs-ı hil'at-ı müfâharet ve iksâ-yı ferve-i istihsân ü himmet tekmîl-i tebyîz-i Sûr-nâme-i hümâyûna tevḳîf olunmuş idi. Hem-vâre kûşe-i ezyâl-i iḳbâli bûse-gâh-ı şifâh-i âmâl ve dâimâ sadr-ı saâdette nevâzişkâr-ı erbâb-ı istihḳâḳ u istîhâl olup evḳât-ı hayâtı sûr u sürûr ve feth ü zafer ü hubûr ile güzâr ve menâkıb-ı atâyâ vü mekârimi zîver-i sahâyif-i rûzgâr ve hıyâm-ı devleti sâha-i ikbâlde ber-karâr ola. *Âmîn, lâ arzî bi-vâhidetin hattâ azyef ileyhâ elfe âmîn.*

❁

Çünki bu rûz-ı hayr-encâmda ziyâfet merâsimi tamâm ve eyyâm-ı cem'iyyet resîde-i hıtâm ve lâzime-i dârü'l-velîme-i hâḳânî karîn-i tekmîl ü itmâm ve herkes fekk-i evtâd-ı hıyâm ve tayy-ı esbâb-ı ârâm ve mekân u maḳâmlanna insırâfa izn-i âmm oldu, ibtidâ dâire-i hümâyûn ve sâniyen hıyâm ve sâyebân-ı sadr-ı kerem-makrûn ve bi'l-cümle vüzerâ vü ümenâ ve hâcegân ve sâir a'yân u erkân ve esnâf-ı hirfetân ve gürûh-ı şu'bede-bâzân ve topçuyân ve cebeciyân bi-esrihim mahallerine ricate me'zûn oldular.

Ve şevketlü ve azametlü ve kudretlü Âfitâb-ı saltanat Hazretleri burcu'ş-şeref-i aslîleri olan Sarây-ı Cedîde-i Âmire'ye nakl ü tahvil ve maḳâm-ı cem'iyyet tebdîl kılındı. Ve şehzâdegân-ı cüvân-bahtân efendilerimiz sarây-ı hümâyûnda tekmîl-i şiâr-ı sünnet-i hıtân etmeleri istisvâb olundu. Bu vech ile Enderûn-ı Sarây-ı Cedîd-i hümâyûnda dahı günden güne müterakḳî vü efzûn dâire-i takrîrden bîrûn şenlikler olunup mâh-ı Zi'l-hicce'nin gurresi Cum'a günü defter-i hıtâna kayd olunan sıbyânın tekmîl-i şiâr-ı İslâmîleri içün Bâb-ı Hümâyûn dâhilinde Cebe-hâne pîşgâhında Sûr Emîni ve Cerrahbaşı ve sâir cerrâhîn içün başka başka çadırlar kurulup, yine mehter-hâneler ve çengîler ta'yîn olunup ertesi Sebt günü elli yedi nefer ve Ehad günü yüz yiğirmi aded ve İsneyn günü yüz on altı ve Selâsâ günü iki yüz on nefer şehir sıbyânı ve yiğirmi dokuz aded etfâl-i bustânî mu'tâd üzere Sûr Emini dâiresinde kisvelerin geyip, âlâyların düzüp, mehter-hânelere âlây verip huzûr-ı hümâyûndan geçer gibi hayme-i hıtân önünden yürüyüp Hâs Âhûr dervâzesinden ve Orta Kapu önünden ve Fodla Furunu ve Hastalar ve Gulâmân-ı Enderûn-ı Hümâyûn nazargâhlanndan güzâr [152a] ve yine Bâb-ı Hümâyûn dâhilinde karâr ve tekmîl-i şiâr-ı İslâm ile celîlü'l-i'tibâr oldular ve meydân-ı sûrdan ziyâde icrâ-yı rüsûm-ı şâdmânî ile çekildikleri nîş-i âzâra bedel nûş-i şehd-âbe-i zevk u safâ ile sürûr-ı bâl buldular. "*Metteana'llâhu bi-müşâhedetin emsâlihi.*"

Şehr-i Zi'l-hicce'nin altıncı günü yedi iḳlîm şehinin düğünü içün üşkûfehây-ı rengâreng ile pür-zer ü zîver ve kanâdîl-i zeberced-gûn ile meşhûn u münevver; zîr-i serâ-perde-i çetr-i hafâda, Sarây-ı Atîḳ sâhasında müheyyâ vü âmâde olan nihâl-i ergavânî-i menâre-sîmâlar gibi nahl-i sûrî-i ser-keşîde-bâlâlar hezâr zîb ü zînet ve âlây-ı vâlây ve şehzâdegân-ı fîrûz-bahtân-ı amîmü'l-âlây ile Sarây-ı Cedîd-i Hümâyûn'a nakl olunmak fermân buyurulmağın ale's-seher erbâb-ı devlet ve erkân-ı saltanat esvâb-ı dîvânî ve ferve-i erkânî ve ulemâ-yı a'lâm ve sudûr-ı kirâm ve mevâlî-i izâm örf ve üstleri ile lücce-i mevcâmevc gibi fevcâfevc Sarây-ı Atîḳ'e gelip ve kendilere mahsûs çergelerde merâtib-i sâmiyelerine göre zânû-nişîn-i meclis-i meâlî-karîn olup *"ke-ennehû bünyânün marsûs"* oldular ve Dergâh-ı Âlî *-Dâme maḥfûzan bi'l-maâî-* kapucubaşılan dahı bi-esrihim selîmî ve nîm-tene kürk ve şalvâr ve Çerkesî filâr ve raht-ı dîvân ve sâir merâsim-i haşmet-medâr ile geldiler. Kezâlik ağayân-ı sipâh ve silâhdârân ve hâcegân-ı Dîvân dahı arz-ı unvân eylediler. Ve sultân kethudâlan olan ağayânın a'yânı ve Emîn-i Defter-i Hâḳânî ve Re'îsü'l-küttab-ı Dîvân-ı Sultânî ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel, Salis ve Sânî Hazarâtı alâ merâtibihim kalensüve-i selîmî ber-ser ve ferve-i erkânî der-ber, katîfe şalvâr ve Çerkesî filar ile karargâh-ı mahsûslannda câ-nişîn ve Ağa-yı Yeniçeriyân-ı dergâh-ı cihân-penâh âlâylarda lâbis olduğu siyâb-ı haşmet-medâr ile Sarây-ı Âtîḳ kapusu önünde mekîn olup vüzerâ-yı izâm hazarâtı kallâvîler ve muvahhidî kürkler ve katîfe şalvâr ve Çerkesî filâr ve dîvân rahtı ve abâyîler ve şâtırân-ı gaddâre ber-dest zerrîn-kemer ve çuka-dârân-ı encüm-şümâr-ı Mirrîh-peyker tüfeng ber-dûş, âhen-pûş müsellâh u müretteb tüfengciler ve sâir levâzım-ı şân-ı vezâret olan takımlan ile sâyebân-ı mahsûslanna sâye-endâz ve der-akab Hazret-i Şeyhü'l-islâm-ı fetvâ-penâh dahı kendiler içün tehiyye buyurulan hayme-i felekiştibâha teşrîf-sâz olup kudûm-i mevâlî-rüsûm-ı Âsafî'ye muntazırlar iken sâat üç buçuğa karîb oldukta Hazret-i Âsaf-ı cihân-bân kırmızı çukaya kaplı muvahhidî yenlü ve kapanıça yakalı ferve-i semmûr-ı girân-bahâ ve kallâvî-i mutallâ-yı zînet-efzâ ile ser-levha-i mecmûa-i âlây-ı vâlâ olup yemîninde beyâz serġûş ile Muhzır Ağa ve yesânnda san külâh ile Bostânî Odabaşısı, önünce şâtırân-ı zerrîn-kemer dâmen be-miyân, mülûkâne haşmet-i firâvân ve vasfında kalem şikeste, [152b] zebân ḳâsır olacak mertebe esbâb-ı satvet ü izz ü şân ile çeşm-i nüzzân hîre-i hayret ve akl-ı hüzzân perîşân-ı dehşet ederek maḳâm-ı âlîlerine revnak-bahş-ı nüzûl olduklarında Şeyhü'l-islâm-ı âlî-maḳâm ve vüzerâ-yı izâm hazarâtın huzûr-ı âlîlerine da'vet ve itmâm-ı lâzime-i ikrâm u ziyâfetten sonra hazret-i şâh-zâdegân-ı cüvân-bahtân oğrun kapudan meydânda olan kasr-ı maḳâmu'n-nasr nigâh der dîde-i hûbân gibi şeref-bahş-i kudûm-i pinhân olup bir mikdâr meks ü ârâm, akabinde âlây yürümek fermân olundu; ammâ çünki zikr olunan nahlhâ-yı zîbâdan ba'zının kadlan ziyâde bâlâ ve gıbta-fermâ-yı serv-i ra'nâ vâkı' olmuş idi, binâberân Sultân Bâyezîd mey-

dânına küşâde olan kapudan ihrâclan ḳâbil olamayacağı ayân ve kezâlik güzergâhta mâni'-i mürûr ebniye-i kesîre vuḳûu dahı zâhir ü nümâyân olmağın câmi' tarafına meftûh bâb-ı devlet-meâba kanb mahalden nahıllann ihrâcı mümkin olacak mertebe fürce açılıp Vezneciler başında vâkı' Miskçiler kapusunun dahı kemerleri ve Sarây-ı Cedîde-i Âmire'ye vannca sâir ebniye-i mâniatü'l-mürûrun hedmi içün kelâm-ı dürer-nizâm-ı

Mısrâ

Ilâc-ı vâkıa pîş ez-vuḳû' bâyed kerd

mazmûnıyla amel olunmuş idi. Fi'l-hâl fürce-i mezbûreden nahıllar ihrâc ve çeşm-i temâşâyiyân nûr-bahş-ı ibtihâc kılındı. Ve yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî-i felek-ihtişâm Sarây-ı Âtîḳ kapusundan der-i Sarây-ı Cedîd'e vannca saf-beste-i selâm olup Cebecibaşı dahı nîm-tene kürk ve katîfe şalvâr ve Çerkesî filâr ile dîvân rahtlı semend-i dil-pesende süvâr ve ocak zâbitleri ve neferâtı dîvân esbâbı ile Lâleli Çeşme karşısında karâr ve Topçubaşı ve Top Arabacıbaşı zâbitân ve neferâtlan ile cebeciyânın âlâyları nihâyetinde selâma kıyâm ve âlâyların tekmîl ü itmâmdan sonra Sarây-ı Atîḳ demür kapusundan âlây-ı şehriyârî âheste âheste cünbiş ü hırâm gösterip devlet ü ikbâl ve fer ü iclâl ile şeh-zâdegân-ı cüvân-bahtân hazarâtı dahı süvâr-ı esb-i âsümân-nişân olmalarıyla

Mısrâ

Devlet tutar rikâbını izzet inân verir

mefhûmu müşâhede vü ayân oldukta Cenâb-ı Âsaf-ı bî-misâl der-hâl piyâde istikbâl ve icrâ-yı merâsim-i zemîn-bûsîde isti'câl edicek çâvûşân-ı zerrîn-çevgânân âdâb-ı mülûk üzere alkışlayıp, ba'dehû Sadr-ı A'zam-ı Dârâ-haşem şükûh u fer birle süvâr-ı semend-i kûh-peyker olup haşmet ü vaḳâr ile ileri yürüdükte bölük çorbacılan önünce piyâde ve orta kuşak serġûşlar ile şâtırân-ı zerrîn-kemerân ile berâber meşy edip ve sipâh u silâhdâr ağalan sarây kapusunu taşra çıkınca şeh-zâde-i cüvân-baht-ı kerîmü'ş-şân Sultân Süleymân Hân Hazretleri'nin rikâb-ı meymenet-meâbında revân ve ba'dehû râkib-i esb-i tünd-inân oldular.

Ve âlây-ı hümâyûnun ibtidâsı Miskçiler Kapusu'ndan Vezneciler içinden Eski Odalar önünden Sarrâc-hâne başında Horhor Çeşmesi'nden Ak Sarây'a çıktıktan sonra [153a] Dîvân yolu ile Lâleli Çeşme ve Darb-hâne-i Atîḳ ve Vâlide Hammâmı önünden mürûr etmedin şîr-i ġâbe-i saltanat, hizebr-i bîşe-i satvet ü salâbet; şevketli, azametli Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ve zıllullâhi Taâlâ fi'l-arazîn Hazretleri nûr-ı dîdeleri olan eşbâlü'l-esed şeh-zâdegân-ı cüvân-baht-ı es'ad-ı âlî-mesnedlerinin âlây nahıllann seyr içün Arslan-hâne kurbunda Nakḳâş-hâne'de ibdâ' u inşâ olunan kasr-ı bî-kusûr-ı dil-keş-nakş-ı temâşâyı şâ-

yeste-sâz-ı teşrîf-i kudûm-i iclâl ü şevket ve müterakkıb-ı âlây-ı pür-haşmet oldular.

Bir vakttan sonra mehter-hâne sadâsına mânend bir velvele-i garîbe ve bir gulgule-i acîbe zuhûr eyledi. Meğer tulumcuyân-ı şetâret-meşreb imiş ki ellerinde yağlı tulum ve başlarında şeb-külâh ve arkalarında meşînden heybeler ve aralarında Tulumcubaşı hasîr ipinden destâr ber-ser ve altında bir turfa-etvâr himâr ve önünce bir kaç har kemer-rahtlar ile yedek çekilip kafâsından tabl u surnâ vü defler çalınarak ve iki tarafa selâm vererek gûnâgûn garîb ü acîb hareketler ile âheng ederek geçtiler.

Ve bundan sonra Asesbaşı ve Subaşı ve zâbıtân-ı Ocak ile Ağa-yı Yeniçeriyân ve akablarınca zümre-i çavuşân, ba'dehû müderrisîn-i kirâm, ba'dehû kethüdâyân-ı sultânân, ba'dehû hâcegân-ı Dîvân, ba'dehû mevâlî-i izâm, ba'dehû Dergâh-ı Âlî kapucubaşıları geçtiklerinden sonra yüz elli neferden mütecâviz kafesî destârlı ve çuka ferrâceli cerrâhlar ve mantarî ile on iki nefer ser-bölük-i cerrâhân ve örf ve muvahhidî kürk ile bunların nihâyetlerinde Cerrâhbaşı Süleymân Efendi mücevveze ve ferrâce kürk ile, ba'dehû kırk nefer yeniçeriyânın ellerinde birer nahl-ı sagîr-i dil-küşâ ve akablarında iki aded nahl-ı bâlâ cilve-nümâ olup önlerince bir taraftan Emîn-i Sûr el-Hâc Emîn Efendi ber-resm-i sâbık-ı ma'rûf mücevveze ve ferve-i sôf ile ve bir taraftan Tersâne Kethüdası Mûsâ Pâşâ selîmî ve erkân kürkü ile râkiben ve isrlerince Nahl Ağası Mehemmed Ağa ve Mi'mâr Ağa mücevveze ve orta kuşak ve beyâz kutnî kaftân ve ellerinde çomak ile mâşiyen şubân-ı ağnâm gibi reme-i huddâma nesak-sâz-ı tertîb-i nizâm oldular ve tahliye-i tarîḳ içün ta'yîn buyurulan tulumcuyân u neccârân ba'zı mürûr-ı nahle mâni' olacak mahallerin âlât-ı hedmi ile dal fes Tersâneli kıyâfetinde ubûr eylediler.

Ve her nahl-ı kebîrin etrâf-ı erbaasında dörder kol yapılıp ve dörder alat bağlanıp ve ikişer donluk ağır telli Hatâyî-i girân-bahâ âvîhte kılınmış idi. Her kola onar kadar dal fes kırmızı nîm-teneli tüvânâ Tersâne dil-âverleri girip, nahıllara kulanlar takıp, birer tarafın nahılların kollarına beste ve birer tarafın hamâyılî kendi gerdenlerine peyveste edip ol mikdâr bâr-ı girân ile sûy-i maksûda revân olmaları esnâsında etrâf u eknâflarını girdâgird muhît olan gürûh-ı enbûh-ı deryâ-hurûş çektiri sefînelerinde kürekçiler ilḳâ-yı şevk u kuvvet ile imdâd u iânet içün çaldıkları "sipsi" ta'bîr olunur düdüklerin niçesine [153b] birden nefes-zen olmalarıyla,

Beyt

Nagamât eylemeğe başladı sanma anı sen
Ehl-i aşkın sanemâ âteşin üfler neyzen

mısdâkınca mezbûrların nâire-i tâkatların teş'îl ve emr-i asîrlerin bu vech ile teshîl eylediklerinden mâadâ havâtır-ı temâşâyiyâna bahş-ı safâ-yı mâ-lâ-yuhsâ ve zemzeme-fermâ-yı

turfa-sadâ ile kapudân u zâbıtân neferâtlarına tefhîm-i merâm ve tensîḳ-ı nizâm ederek hırâmân hırâmân güzâr ve seyr ü temâşâ edenleri vâlih ü hayrân u zâr eylediler.

Ba'dehû iki kıt'a şeker bağçeleri –ki her biri bir cihân-ı halâvet ve âlem-i lezzet olup ta'rîfî gelû-yı kalemi nümûne-i mi'sere-i kannâd ve tavsîfî dehân-ı devâtı şîşe-i kand-ı münlḳâd eder idi– hâki sükker-i gubâr-ı miskî-fâm ve çakıl taşları gûnâgûn şekker-i bâdâm, her tahta-i nâzük-tarh-ı dil-küşâsı şekkerden masnû' lâle vü nesrîn ve gül ü zerrîn ve sâir erhâm-ı ekmâm-ı dırahtân-ı bâğ u gülzârdan zâde-i mâde-i bahâr ve perverde-i âġûş-ı çemenzâr olan ne kadar üşkûfehây-ı pür-berg ü bâr ve ezhâr u esmâr ve dırahtân u eşcâr var ise cümlesi sûret-i aslîsi üzere hamîr-i mâye-i cüz'-i vücûdu olmağa münâsib ü mülâyim şekkerlerden masnû' bir sûrete rîhte-i ḳâleb-i matbû' kılınmış ve etrâfına şekker şerbetinden isâle-i enhâr u cûybâr ve câ be-câ riyâz-ı razrâz ile her biri şîrîn-terîn-i riyâz u gülzâr kılınıp kûşe be-kûşe her kasr-ı nâdirü'l-asrda âyîneden masnû' hayâl fenerler olup bir çarh ile dördü birden döner ve güneş urdukça mihr-i tâbdârdan ziyâde nûr-pâş u şu'le-nisâr olur idi. Anlara dahı nahl-i kebîrler gibi dörder kol yapılıp, yine Tersâne dil-berlerine tahmîl ve kendiler içün müheyyâ olan ikişer donluk ağır Hatâyî-i girân-mikdâr-ı cemîl kapudânlarının gerden-i iftihârlarına hamâyıl kılınıp fart-ı sürûr u neşâttan kemâl-i ihtizâz u temâyül birle anlar dahı ber-minvâl-i sâbık tanîn-endâz-ı gûş-ı Kerrûbiyân olarak mürûr ve akablarınca bunlara müşâbih ü mümâsil iki nahl-ı kebîr-i bî-muâdil dahı vech-i meşrûh üzere ubûr eyledikten sonra kırk nefer dal fes kırmızı nîm-teneli Tersâne dilâverlerinin ellerinde birer tabla şeker işleri vuhûş u tuyûr tasvîrleri ile geçicek sâye-i Rabb-i gafûr olan Pâdişâh-ı şekûru bu lutf-ı Hudâ'yı rü'yet ve bu şeref-i nâdirü'l-vuḳû' ile dahı mekremiyyet-i şîrîn-mezâk-ı şekker-i şükr-i Yezdân ve bu tavr-ı hoş-nümâ temâşâ eden pîr ü cüvânı engüşt-i hayret ber-dehân eylediği esnâda "Şıkk-ı Sânî ve Sâlis" ta'bîr olunur defterdârân ve akablarınca Re'îs Efendi ve Defter Emîni Efendi ve Defterdâr Efendi hazarâtı ve ba'dehum Sadreyn ma'zûlleri ve pâyelileri İstanbul'a varınca geçtikten sonra vüzerâ-yı izâm ve düstûrân-ı fihâmdan silâhdâr-ı sâbık İbrâhîm Pâşâ ile vezîr-i bî-nazîr ve âsaf-ı Aristû-tedbîr Tevḳîî Mustafâ Pâşâ ve vezîreyn-i mükerremeyn silâhdâr-ı sâbık Osmân Pâşâ Hazretleri ile Rakka Vâlîsi Alî Pâşâ Hazretleri yürüdüler.

Osmân Pâşâ Hazretleri eğerçi sûr-ı hümâyûna med'uvv olan vüzerâdan idi, lâkin ta'vîḳ-ı mevâni' ile Âsitâne-i saâdete vakti ile erişemeyip âlây-ı nahldan bir iki gün mukaddem ancak yetişmeğle anlar dahı revnak-efzâ-yı âlây-ı bî-hemtâ [154a] oldular.

Bundan sonra beyâz serġûşlu bölük çorbacıları ve şâtırân-ı zerrîn-kemerân ile bâ-devlet ü ikbâl ve bâ-haşmet ü iclâl nücûm içinde mâhtâb-ı rahşân gibi Sadr-ı a'zam-ı Dârâ-haşem Hazretleri tenvîr-i rûy-i cihân ve her cânibe kef-i güher-pâşların zer-efşân ederek yemîninde Muhzır Ağa ve yesârında Bostânîler Odabaşısı ve sâir etrâf u havâşîsi birle yürü-

yüp ba'dehû hademe-i Istabl-ı Âmire ve Hadîka-i Hâssa-i şehriyârî bostânîleri piyâde ve akablannca Bostânîbaşı Ağa ve Mîrâhûr Ağa birer esb-i sabâ-seyr-i sebük-pâda mürûr u ubûr esnâsında mücevher rahtlı ve mücevher kalkanlı, incü ve cevâhir işleme dîdekler ve kaplan postlan ile müzeyyen ü müretteb dokuz esb-i âsümân-peyker yedekler –ki her birini hademe-i Istabl-ı Hâssa'dan birer mücevezeli süvârîler çekerler– gurre-i subh-ı saâdet gibi hüveydâ ve hayret-efzâ-yı uḳûl-i pîr ü bernâ olarak geçtiklerinden sonra uzamâ'-i sâdât-ı kirâm-ı zevi'l-ihtirâmdan cem'-i kesîr ile Naḳîbü'l-eşrâf-ı celîlü'l-eltâf Hazretleri ve akablannca

Li-münşiihî

Yegâne-i gevher-i silkü'l-le'âl-i Âl-i Osmânî
Dürr-i yektâ-yı zîb-efzâ-yı iklîl-i Süleymânî

Şehenşâh-ı zamânın nûr-ı çeşmi pertev-i bahtı
Cihânın mâye-bahş-ı fahrı cism-i âlemin cânı

Nuhustîn mevce-i deryâ-yı âlây-ı saâdet kim
Kef-i dest-i güher-pâşı verir ser-mâye-i kânı

Serîr-ârâ-yı haşmet Hazret-i Sultân Süleymân kim
Odur şeh-zâdegânın âb-ı rûyı şevket ü şânı

Ol şâh u şâh-zâde-i âlî-baht bir rahş-ı mücevher-rahta süvâr olmuş idi ki her târ-ı mûy-ı müşgîn-bûy-i perçeminde bin diyâr-ı Çîn âvîzân ve her cünbiş-i safâ-bahşına hezâr gazâl-i nâzük-cevlân hayrân u ser-gerdân, sabâhu'l-hayr-ı pîşânîsi hande-zen-i subh-ı sânî ve gerdiş-i çeşm-i siyâh-ı âhû-enîsi gazâl-i mihri cünûn-ı reşk ile halka-i beste-i zincîr-i Kehkeşân etmek mertebesine müdânî; nakş-ı süm-i kadem-i hoş-reftân heykel-i hilâl-i tâbân, na'l-i sîmîn-i pây-i nezâket-kirdân nümûdâr-ı bedr-i âsümân; rahtına Süreyyâ sînebend, nahcîr-i ikbâl fitrâkine beste-i kemend; hâne-i zîni nigîndân-ı haşmet ü temkîn ü iclâl ve çeşm-i rikâbı bûsegâh-ı şifâh-ı erbâb-ı âmâl; zîn-pûş-ı rengîn-nuḳûşu atlas-ı âl-gûn-ı şafaktan hoş-reng ve cevâhir-i bisât-ı zer-kân elmâs-pâre-i mihr-i tâbdâra hem-seng idi. Fark-ı Farkadân hem-serlerine zîver-i efser olan serġûş-ı mücevherler –ki şekli şâhid-i ikbâl ü şevkete küşâde-âġûş ve takdîr-i kıymeti muhayyir-i sayrafî-i akl u hûş olup kapanıça yakalı ferve-i âlem-bahâ-yı mülûkâne ve sâir elbise-i girân-bahâ-yı hıdîvânelerine nigâh-endâz-ı temâşâ olanlar, düm-i dîdelerin gavvâs-ı deryâ-yı pür-gevher oldu sanıp kendilerin hayrân u medhûş bulmuş idi. El-hâsıl hezâr haşmet ü fer ve zîb ü zîver ile güzâr ve isrlerince şeş-pây-ı bahrîden nümûdâr, altı re's müşgîn-bâl ü muhannâ-düm bâre-i gazâlâne-süm ile çekilip tôp-ı zerrînleri âfitâb-ı rahşân ve gül-mîh-ı sîmînleri nücûm-ı tâbân bir

gerdûne-i gerdûn-nişân iki şeh-zâde-i cüvân-baht-ı âlî-nijâdın fass-ı elmâs-pâre-i vücûd-ı hümâyûnlarına mesâbe-i nigîndân olmağ ile içinde Farkadân-ı âsümân-ı şevket, [154b] çeşmân-ı şâhid-i baht u devlet Sultân Mehemmed ve Sultân Mustafâ *–Fâzen mine'l-gumeri kıstan ednâ ve dâmen fi erâiki's-saâdeti bi'z-zevkı ve's-safâ–* Hazretleri âyîn-i haşmet-i mülûkâne ve şevket-i pâdişâhâne ile hem-nişîn ve baht u devlet gibi birbirlerine karîn olup ser-i saâdet-efserlerine şeb-çerâğ-ı meh-tâbdan müşa'şa' elmâs-ı âbdâr ve ecnâs-ı cevâhir-i tâbdâr ile murassa' serġûşlar pîrâye-bahş-ı celâl ve mesâbe-i şeh-bâl-i Hümâ-yı ıkbâl olmuş ve sair elbise-i mülûkânelerinin takdîr-i kıymeti tahliye-i kîse-i deryâ vü kân edecek mertebeyi bulmuş idi. Saf der-saf reh-güzâr ve eşk-i sürûr ile râh-ı ubûrlarına rîgnisâr olan nüzzâra derîçe-i gerdûneden tevcîh-i nîm-nigâh-ı i'tibâr ve zebân-ı ebrû vü lisân-ı çeşm-i suhan-gûları ile selam-dâde-i yemîn ü yesâr oldukça na'ra-i *"Sânehüma'l-lâh"* gûş-ı Kerrûbiyân'ı pür-tanîn kılmış idi. Bu hâlet-i pür-behcet ile güzâr ve akablarında sarây-ı hümâyûnda mu'tâd olan resm-i ma'rûfları üzere kırmızı bükme üsküf ile üsküflü şâhîne nümûdâr Silâhdâr-ı şehriyârî ve Çukadâr-ı cihândârî ol nihâl-i izz ü ikbâllere sâyevâr kafâdâr olup tarafeyn-i reh-güzâra şükûfe-i bâdâm gibi çil pâralar nisâr ve dest-i nukre-pâşların mânend-i ebr-i bahâr katre-pâş-ı derâhim-i bî-şümâr eyleyerek nazargâh-ı Hudâvendgâr ve muḳâbele-i Şehriyâr-ı âlî-tebâra resîde olduklarında inân-ı rehvârların keşîde eyleyip misâl-i sekte-i hoş-âyende-i eş'âr bir mikdâr karâr eylediler.

Beyt

Îstâden be-vakt-i reftâreş
Hôş u mezûn çü sekte der-eş'âr

Bu esnada hemân şeh-zâde-i cüvân-baht Sultân Süleymân Hazretleri şecâatlü, azametlü Pâdşâh-ı cihân-penâh-ı İskender-iktidâr Hazretlerini kendiye dîde-küşâ-yı intizâr görücek âdâb-ı mülûkâne üzere at üzerinden üç kerre merâsim-i zemîn-bûsî-i şehriyârîyi edâ, akabında çavuşân-ı Dergâh-ı muallâ şeh-zâde-i cüvân-baht-ı bî-hemtâyı alkışladıklarında Hazret-i Zıllullâhi âlem Hümâ-yı âşiyâne-i vücûd-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnların bu gûne şevket ü azamet ve ferr ü iclâl ü haşmet ile seyr ü temâşâ ve ibtidâ'-i devlet-i ebed-peyvend-i Osmâniyândan bu âna gelince bu vech üzere sûr-ı hıtân ancak Hazret-i Hudâvendgâr-ı hilâfet-penâh ile eslâf-ı izâmdan dört hüsrev-i cihân-bâna müyesser olup bu eser-i ferhunde-fercâm-ı sa'd-encâm ila yevmi'l-haşri ve'l-kıyâm dillerde dâsitân ve asr-ı hümâyûnları re's-i târîh-i eyyâm olacağı bî-iştibâh idiğini mülâhaza buyurmağla bu ni'met-i celîleye hezâr hezâr şükr-i Yezdân ve dîde-i karîr-i saâdet-dîdelerinden bir iki katre eşk-i sürûr ile şeh-zâdegân-ı âlî-şânına cevâhir-feşân oldukları meşhûd-ı mukarrebân oldukta katarât-ı eşk-i şevk cûşân ve pîrâmen-i suffa-i safâları kenâre-i Bahr-ı Aden'den

nişân olup giryân giryân secde-güzâr-ı şükr-i Yezdân olmuşlar idi.

Şeh-zâde-i cüvân-baht-ı âlî-şân Sultân Süleymân Hazretleri dahı bu âlây-ı celîlü'l-unvân ve iki nûr-ı [155a] dîde-i cihân-bânî birâderân-ı Farkadân-iktirânı gerdûne-i gerdûn-nümûn-ı âsümân-nişân ile nazargâh-ı cihân-dârîden güzâr ve akablannca Dârü's-saâde Ağası Hazretleri ve Kapu Ağası ve Enderûn-ı Hümâyûn ağalan yürüyüp, ba'dehû mehter-hâne-i hâssa nağamât-ı şevk-efzâ ile velvele-ârây-ı zemîn ü zamân ve gulgule-endâz-ı sımâh-ı âsümâniyân olarak mürûr ve isrlerince Sipâh u Silâhdâr Ağalan dahı ubûr edip âlây-ı hümâyûn tamâm ve resîde-i semt-i hıtâm oldukta şehenşâh-ı Dârâ-gulâm-ı Rüstem-mesâf Hazretleri Nakḳâş-hâne'den süvâr-ı esb-i sabâ-reftâr olup Âhur Kapı'dan Has Oda tarafına tevcîh-i inân-i insıraf buyurdular. Ammâ Harem-i Hümâyûn cânibi dahı Bâb-ı Hümâyûn'un fevkında olan kâr-gîr odadan temâşâ-yı âlây-ı şevket-makrûn ederler iken şeh-zâdegan-ı cüvân-bahtânı böyle debdebe-i Süleymânî ve fer ü şevket ü unvân-ı hâḳânî ile seyr eylediklerinde mâlik-i kuvvet-i kudsiyye olan Hudâvendgâr-ı İskender-iktidânn bükâ buyurduklan yerde vâlide-i müşfikalannın hâlleri ne gûne olduğu âşikârdır.

Bu esnâda mukaddime-i âlây-ı saâdet-makrûn devlet ü ikbâl ile Bâb-ı Hümâyûn'dan geçip Orta Kapı cânibinde karâr ve sâha-i sarâyda iki kol olup selâma intizâr üzere iken nahl-i kebîrler dahı gelip, lâkin bî-tekellüf der-i Sarây-ı Âmire'den geçmek ḳâbil olmamağın Bâb-ı Hümâyûn hâricinde bir mevzi'-i münâsibe nihâde ve âlây tamâmından sonra Orta Kapu dâhilinde Mermerlik Kapusu önünde sitâde kılınıp, şeker bağçeleri dahı âlây tertîbi ile güzer ve Orta Kapu kurbunda yine sâlifü'z-zikr Mermerlik Dervâzesi'ne nihâde ve sütûn-ı mermer gibi nahl-ı saġîrler dahı peyen istâde kılındığı esnâda Şeyhü'l-islâm-ı Ebû-Hanîfe-maḳâm ve sudûr-ı kirâm ve mevâlî-i fihâm şeh-zâdegân-ı cüvân-bahtân hazarâtını Orta Kapu hâricinde selâmlâyıp izzet ile makânlanna avdet buyurdular. Ancak vüzerâ-yı izâm ve erbâb-ı Dîvân Orta Kapu'dan içerü girip şeh-zâdegân-ı cüvan-bahtân Arz Odası önüne şeref-resân olduklannda Hazret-i Âsaf-ı kerem-pîrâ merâsim-i zemîn-bûsî-i mülûkânelerin icrâ ve çavuşân-ı Dergâh-ı muallâ âdet-i me'lûfeleri üzere alkışlayıp ve duâ eylediklerinden sonra Cenâb-ı Âsaf-ı a'zam-ı Dârâ-unvân şeh-zâde-i Süleymân-azamet Sultân Süleymân Hazretleri'ni attan indirip yemîninde kendiler ve yesânnda Dârü's-saâde Ağası bagal-gîr olarak ve Sultân Mehemmed Hazretleri ile Sultân Mustafâ Hazretleri'ni dahı bâta'zîm ü tevḳîr sâir vüzerâyı izâm gerdûneden ihrâc ve her birinin koltuklanna girip ikişer vezîr-i bî-nazîr Has Oda'ya götürdüklerinden sonra cümle vüzerâ-yı izâm pâ-bûs-ı saâdet-me'nûs-ı şeh-zâdegân-ı cevân-bahtân ile müstes'ad olduklannda şevketlü, Azametlü Pâdişâh-ı İslâm Hazretleri'nin Nakḳâş-hâne'den devlet ü ikbâl ve şevket ü iclâl ile haber-i teşrîf-i hümâyûnlan vürûd etmeğin Kubbe Altı'na çıkıp içeride ancak Sadr-ı a'zam-ı amîmü'l-in'âm Hazretleri kaldı. Hazret-i şehenşâh-ı âlem dahı [155b] Has Oda'yı şeref-i makdem-i meserret-tev'emleri ile nümûne-i gülşen-i İrem buyurduklannda evvelâ Sadr-ı a'zam-ı

Âsaf-ı ekrem Hazretleri ve sâniyen şeh-zâdegân-ı cüvân-bahtânı hazarâtı şeref-i pâ-bûs-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile şeref-yâb olup huzûr-ı fâizü'n-nûr-ı şehriyârîde kıyâm, Pâdişâh-ı rûy-i zemîn Hazretleri dahı Âsaf-ı cihân-bâna ilbâs-ı ferve-i semmûr-ı girân-bahâ ile ikrâm buyurdular.

Ve şeref-i hıtân ile müşerref olacak şeh-zâdegân dört nefer zât-ı sütûde-sıfât-ı devlet-âyât-ı hurşîd-râyât idiği bundan akdem zikr ü beyân olunmuş idi; lâkin şeh-zâde Sultân Bâyezîd *–Sânehu'llâhü'l-azîzi'l-mecîd–* Hazretleri eğerçi sinnen asgar olup rükûb u nüzûle henûz kudret-yâb olmadıklarından birâderân-ı vâlâ-güherânı ile zîver-i âlây-ı hitân olmamışlar idi; ammâ huzûr-ı hümâyûnda bu esnâda anlar dahı mevcûd idiler.

Ba'dehû Hazret-i Sadru's-sudûr-ı âlî-cenâb sudûr-ı icâzet-i hümâyûn ile taşra çıkıp Dîvân-hâne'yi şeref-i kudûm-ı meymenet-lüzûmları ile şeref-yâb buyurduklarında sâir dîvânlarda olan de'b-i kadîm üzere vüzerâ-yı izâm ve erbâb-ı Dîvân selâma durup anlar dahı selâm-dâde-i ikrâm olduklarında Selâm Ağası savt-ı bülend ile selâm alıp, ba'dehû ferr ü ikbâl ile derûn-ı kubbeye dâhil ü câlis ve sadr-ı zîb-i eazz-ı mecâlis olduklarında bermûcib-i fermân-ı Âsafî hademe-i Şehenşâh-ı kerem-pişvâ üç mevzi'e bast-ı mevâid-i celîle-i bî-hemtâ edip süfre-i ûlâda Vezîr-i a'zam-ı Hâtem-kerem ve süfre-i sâniyede üz vezîr-i muhterem ü muhteşem ve süfre-i sâlisede deterdârân-ı kâmgârân efendiler hazarâtı karâr buyurdular.

Ol gün Sadr-ı a'zam-ı kerîmü'ş-şân-ı amîmü'-ihsân Hazretleri kendi taâmını Rûz-nâmçe-i Evvel ve Başmuhâsebe ve Mevḳûfât ve Mâliye ve Haremeyn kalemlerine ihsân edip mâ-adâsı Re'îs Efendi Hazretleri kalemine verildi.

Ve ba'de't-taâm Tersâne Kethüdâsı Mûsâ Pâşâ'ya ve on bir nefer kapudânlara ve Nahl Ağası Mehemmed Ağa'ya ve Mi'mâr Ağa'ya ve Tulumcubaşı'ya hil'atler ilbâs ile ikrâm ve nahılları ve şeker bağçelerini götüren Tersâne neferâtına ve dülger kalfalarına ve nahlîlere ve bağçecilere ve çiçek yapan Acem'e ve on dört nefer kapu kethudâlarına nuḳûd-ı firâvân ihsân u in'âm ve bu gün dahı Dîvân-ı Âlî yeniçerileri pilâv ve zerde ve sâir erbâb-ı Dîvân mu'tâd üzere dîvân taâmı ile it'âm olunduklarından sonra vüzerâ-yı ızâm ḳânûn üzere Dîvân-hâne'den cümleden akdem kalkıp süvâr ve hâric-i Bâb-ı Hümâyûn'da muntazır-ı selâm-ı Sadr-ı gerdûn-iktidâr oldular. Sâhib-i devlet-i azîmü'l-in'âm Hazretleri dahı Arz Kapusu'nu selâmladıktan sonra bâ-devlet ü ikbâl süvâr-ı esb-i iclâl ve Bâb-ı Hümâyûn'da müterakkıb-ı selâm olan vüzerâ-yı izâm hazarâtına dahı selâm-dâde-i izzet olup her biri maḳâm-ı âlîlerine avdet buyurdular.

Tertîb-i hıtân-ı şeh-zâdegân

Yevm-i mezbûrda devlet-i aliyye'de mevcûd olan beş nefer vüzerâ-yı izâm ve Şeyhü'l-

islâm-ı fetvâ-penâh-ı bülend-maḳâm ve Sadreyn-i [156a] kerîmeyn ve Naḳîbü'l-eşrâf-ı huceste-evsâf Efendi Hazretleri ve Ağa-yı Yeniçeriyân ve ser-segbânân ve Kol Kethudâsı ve Saksoncubaşı ve Defterdâr Efendi ve Sipâh ve Silâhdârân Ağaları ve Kethudâları ve Cebecibaşı ve Topçubaşı esvâb-ı dîvânîleri ile sâat yedi buçuğu tecâvüz ederek sarây-ı sadr-ı cihânbâna teşrîf eylediklerinden sonra ibtidâ Yeniçeri Ocağı'ndan mezkûrlar ile Ağayân-ı Sipâh u Silâhdârân azm-i sarây-ı hümâyûn edip Orta Kapu'nun iç tarafında Sipâh Ocağı'nın oturageldikleri yerde karâr ve Sadreyn ve Naḳîbü'l-eşrâf ve Defterdâr Efendi Hazarâtı dahı kapunun miyânesinde olan suffanın sağ tarafında kendilere makarr ihtiyâr ettiler.

Ba'dehû Bostancıbaşı ve Mîrâhûr-ı Evvel ve Sânî ve Kapucular Kethudâsı Ağayân-ı muhteremân dahı esvâb-ı dîvânîleri ile Sipâhîler Ağası karâr-dâde olduğu tûlânî suffada mekîn olup ve isrlerince vüzerâ-yı izâm hazarâtı dahı gelip Sadreyn oturdukları maḳâmı tezyîn buyurduklarından sonra Hazret-i Vezîr-i a'zam-ı Dârâ-haşem Salı günü geydiği beyâz kürk ve kallâvî ile dîvân rahtlı semend-i sabâ-reftâra süvâr ve kudûm-i meymenet-lüzûmlarına dîde-küşâ-yı intizâr olan Şeyhü'l-islâm ve vüzerâ-yı izâm oldukları maḳâma gelip bi'l-yümni ve's-su'ûd ku'ûd buyurdular.

Ba'dehû Enderûn-ı Hümâyûn'a gidilmek üzere izn-i şevket-makrûn sudûr etmeğle ibtidâ Sadreyn-i mükerremeyn, ba'dehû vüzerâ-yı izâm Arz Kapusu önünde vâkı' olan suffaya teşrîf buyurduklarından sonra Vezîr-i a'zam-ı Mesîhâ-dem Hazretleri ile Hazret-i Şeyhu'l-islâm-ı âlî-himem yerlerinden kıyâm ve doğru Enderûn-ı Hümâyûn tarafına teveccüh buyurduklarında vüzerâ-yı izâm ve Sadreyn-i mükerremeyn ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi ve Re'îs Efendi ve Çavuşbaşı Ağa maiyyetlerinde bulunup sâir ocak ağaları Arz Kapusu'nda oturup Segbânbaşı ve Kul Kethudâsı ve Saksoncubaşı mahall-i mezbûrda ḳâimen durdular. Sâhib-i devlet-i melek-haslet ve Şeyhü'l-islâm-ı bülend-maḳâm vüzerâ-yı izâm hazarâtı ve sâirleri Arz Odası kapusundan girecek vaktte mu'tâd üzere çizmelerin çıkarıp Arz Odası'na teşrîf-sâz olduklarında gül bâ-şeker-i mükerrer ile şîrîn-kâm ve kahâvî-i safâ-fehâvî ile ta'zîm ü ikrâm buyurulduklarından sonra Cenâb-ı şehenşâh-ı hilâfet-penâh Hırka-i şerîf Odası'nda bulunmağla bâ-izn-i hümâyûn huzûr-ı fâizü'n-nûr-ı şevket-makrûna vardıklarında vüzerâ-yı izâm âdâb-ı mülûk üzere bûs-ı zemîn ve Şeyhü'l-islâm-ı huceste-maḳâm âġâz-ı duâ-yı icâbet-karîn edip ba'de'l-itmâm Sâhib-i devlet Hazretleri'nden mâadâsı yine Arz Odası'na avdet ve anda ârâm u istirâhat buyuurdular. Ve bu meclis-te Sadr-ı âlî Hazretleri destâr-ı âdîleri ile idiler.

Ba'dehû sâat ona karîb oldukta Sünnet Odası'na varılıp mübâşeret-i hıtân-ı şeref-iktirân buyuruldukta evvela şeh-zâde-i cüvân-baht-ı âli-şân Sultân Süleymân Hazretleri'ni Cenab-ı Sadr-ı a'zam-ı Dârâ- [156b] hadem âġûşuna alıp ve Cerrâhbaşı Süleymân Efendi sünnet-i seniyye-i Seyyidü'l-enâm üzere emr-i hıtânların itmâm edip, sâniyen şeh-zâde-i

emced ü es'ad Sultân Muhammed Hazretleri'nin dahı vech-i meşrûh üzere dîğer odada emr-i hıtânlan tamâm oldukta Sünnet Odası'na nakl ve âmâde olan firâşına zîver-bahş olundu. Sâlisen şeh-zâde-i Hümâ-hemtâ Sultân Mustafâ Hazretleri'ni dahı yine ber-vech-i muharrer âhar odada sünnet edip birâderân-ı vâlâ-güherânı yanlanna götürdüler. Lâkin şeh-zâde-i saîd, Sultân Bâyezîd Hazretleri henûz tıfl olmağla ba'de'l-hıtân dâyası Harem-i Hümâyûn'a götürdü.

Ve emr-i hıtân-ı şeref-resân semt-i hitâm olup Sadr-ı âlî-i Dârâ-ihtişâm Hazretleri yine Arz Odası'na avdet buyurduklannda musâhibân-ı şehriyârîden biri hitân tepsisini Arz Odası'na getirmeğle ibtidâ Vezîr-i a'zam ve dâmâd-ı ekrem Hazretleri tepsiye beş yüz altun ve sâir vüzerâ yüzer altun ve Hazret-i Şeyhü'l-islâm ve Sadreyn dahı birer mikdâr altun bıraktıklanndan sonra Hazret-i Şehriyâr-ı bülend-iktidâr-ı deryâ-nevâl Arz Odası'na sâye-endâz-ı iclâl oldukta Vezîr-i a'zam Hazretleri'ne serâsere kaplı semmûr kürk ve Hazret-i Şeyhü'l-islâm *–Sellemehü's-selâm–*'a beyâz çukaya kaplı ferrâce kürk ve Musul Vâlîsi Osmân Pâşâ ve Rakka Vâlîsi Alî Pâşâ ve silâh-dâr-ı sâbık İbrâhîm Pâşâ ve Kapudân-ı deryâ Vezîr Süleymân Pâşâ ve Nişâncı Mustafâ Pâşâ Hazretleri'ne dahı serâsere kaplı semmûr kürkler ve kezâlik Sadreyn-i mükerremeyn ve Naḳîbü'l-eşrâf ve Hekimbaşı Ömer Efendi ve hâce-i şeh-zâdegân, imâm-ı evvel-i şehriyârî ... Efendi Hazretleri'ne ve Cerrâhbaşı Efendi'ye çukaya kaplı semmûr kürkler ilbâs olunup, ba'dehû Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi ve Re'îs Efendi ve Bostâncıbaşı Ağa ve Çavuşbaşı Ağa ve Segbânbaşı Ağa ve Kul Kethudâsı ve Segsoncubaşı ve Mîrâhûr-ı Evvel ve Kapucular Kethudâsı ve Mîrâhûr-ı Sânî ve Sipâh ve Silâhdâr Ağalan ve Cebecibaşı ve Topçubaşı'ya Arz Kapusu miyânında hil'atler geydirildikte her biri ikinci kapudan içerüde âdâb u âyîn üzere bûs-ı zemîn edip çıktılar. Ba'dehû vüzerâ-yı izâm taşra gelip Arz Kapusu'na muttasıl kapucu başılann oturduklan suffada alâ merâtibihim zânû-nişîn-i nâdî-i ihtirâm oldular.

Bu esnâda Şeyhü'l-islâm *–Sellemehü's-selâm–* Hazretleri çıkıp saâdet-hânelerine azîmet ve Sadr-ı a'zam-ı Hâtem-kerem Hazretleri dahı vüzerâ-yı izâm oturduklan maḳâma sâye-endâz-ı haşmet olduklannda ibtidâ Emîn-i Sûr-ı hümâyûn Halîl Efendi'ye, ba'dehû Çâşnî-gîrbaşı Ağa'ya, ba'dehû Başbakıkulu Ağa'ya, ba'dehû Teşrîfâtçı Efendi'ye ve Sipâh ve Silâh-dâr Ağalanna ve Hazînedârbaşı Ağa'ya ilbâs-ı hil'at olunduktan sonra vüzerâ-yı izâm izz ü ihtirâm ile çıkıp Orta Kapu'nun hâricinde atıyye-i hümâyûn olan sâde dîvân rahtı ve sîm zincîr ve abâyî ile müzeyyen atlara süvâr olup doğru saâdet-hâneleri cânibine güzâr buyurdular.

Hazret-i Sadr-ı âlî ve ümmîdgâh-ı esâfil ü eâlî kef-i güher-pâşlanndan yemîn ü yesânna zer-nisâr olarak Orta Kapu'nun iç tarafında [157a] olan parmaklık tarafına vardıkta mahall-i mezbûrda kendiler için âmâde vü müheyyâ atıyye-i şehenşâh-ı kerem-pîrâ olan

cevâhir rahtlı ve incü kesmeli esb-i âlem-bahâya süvâr olmak esnâsında üç kerre bus-ı ebrû-yı zîn ü çeşm-i rikâb edip, ba'dehû Rüstem-âsâ salâbet-i Kahramânî ile râkib-i semend-i âlem-pesend-i iḳbâl ve sarây-ı âlîlerine revnak-bahş-ı ferr ü iclâl oldular.

Ve bu rûz-ı fîrûzda vüzerâ vü ulemâ ve ba'zı ricâl-i devlet Emîn-i Sûr tarafından tabla ile şekerler ihdâsıyla şîrîn-kâm ve sûr-ı hümâyûn itmâm ve resîde-i şeref-i hitâm buyuruldu.

[157b Minyatür] [158a Minyatür]

[158b Minyatür] [159a Minyatür]

[159b Minyatür] [160a Minyatür]

[160b Minyatür] [161a Minyatür]

[161b Minyatür] [162a Minyatür]

[162b Minyatür] [163a Minyatür]

[163b Minyatür] [164a Minyatür]

[164b Minyatür] [165a Minyatür]

[165b Minyatür] [166a Minyatür]

[166b Minyatür] [167a Minyatür]

[167b Minyatür] [168a Minyatür]

[168b Minyatür] [169a Minyatür]

[169b Minyatür] [170a Minyatür]

[170b Minyatür] [171a Minyatür]

[171b Minyatür] [172a Minyatür]

[172b Minyatür] [173a Minyatür]

[173b Minyatür] [174a Minyatür]

[174b Minyatür] [175a Minyatür]

EKLER

MİNYATÜRLERLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

[6b-7a] Sultan'ın nahılları ve şeker bahçelerini görmek üzere şehzadeleriyle birlikte Eski Saray'a gelmesi ve bahçede gezinmesi

On beş gün on beş gece sürecek olan sünnet düğünü şenlikleri için hazırlığa 27 Temmuz Cumartesi günü Mutfak Emini Halil Efendi'nin düğün emini olarak görevlendirilmesiyle başlanmış, ilk olarak da şehzadeler için nahıllar ve şeker bahçelerinin yapımına girişilmişti. Kısa zamanda hazırlanıp tamamlanmaları üzerine, düğünün başlamasından 20 gün önce, bunları görmek için şehzadelerle birlikte Eski Saray'a gelen Sultan, saray bahçesinin Bayezid Camisi'ne yakın bir yerinde yeni yapılmış olan kasrın ana giriş kapısında kendisini karşılayanları iltifatkâr bakışlarıyla selamlayarak kasra girer ve yanında şehzadeleriyle şahnişine yerleşir. Ardından nahılları yakından görmeyi arzulayan şehzadelerin bahçeye çıkıp gezinmeleri üzerine, kendisi de yakından görmeyi ve oğullarıyla birlikte yürümeyi arzular. İşte iki sayfaya yerleştirilmiş bu tablo Sultan'ı şehzadeleri ve maiyetiyle birlikte saray bahçesindeki nahılları seyrederken canlandırmaktadır.

7a 6b

[6b] Geri planda söz konusu şahnişinli köşk, köşkün hemen önünde Sultan ve sağ yanında, biraz gerisinde üç şehzadesi görülür. Sultan'ın sağında Darüssaade Ağası, solunda Silâhdar Ağa yer almıştır. Sol yanında hususi maiyeti olan Has Oda ağaları ve diğer hizmetliler bulunmaktadır. Ön planda avlu duvarının yanısıra mükemmel koşum takımlı ve altın işlemeli eğer örtüsüyle Sultan'ın atı görülür. Dizginini beyaz keçe külahlı iki Has Ahır hademesi tutmaktadır. Onların önündeki, elinde asasıyla Kapıcılar Kethüdası'dır. En önde elinde buhurdan bulunan, seraser kuşaklı ve sarı külahlı Bostancılar Kethüdası ya da Bostancıbaşı Hasekileri Ağası olmalıdır.

[7a] Duvarlarla çevrelenmiş avluda nahıllar ve şeker bahçeleri resimlenmiştir. Avlu kapısının sol yanında başlarında sorguçlu yaldız başlık, çapraz askılı kılıçları ve ellerinde mızraklarla peykler; sağ yanında özel üst giyimleri ve süpürge sorguçlu üsküfleriyle solaklar durmakta, aralarında iki kapıcı görülmektedir.

[10b-11a] Şenlik ve eğlenceler için hazırlanan Okmeydanı'nın genel görünümü

İki levha ile bütünleştirilmiş bu tabloda, eğlence ve gösterilerin yapılacağı, toplu şölenlerin verileceği Okmeydanı'nda otağ-ı hümayun ile başta sadrazam otağı olmak üzere diğer devlet erkânı ve saray görevlileri için kurulan otağ ve çadırlar; gece gösterilerinde meydanı aydınlatmak amacıyla hazırlanan mahya kandilleri, bir yarışma için üzerine içi çil akça dolu bir maşrapa konulacak uzun direk, ip cambazları için gerilmiş ipler, karada yol alan çektiri, tekerlekli araba üzerinde yapılmış yürür köşk ve direkler arasına gerilmiş paralel urganlar üzerinde gidip gelerek savaş gösterisi yapacak olan kalyonlar resmedilmiştir.

11a 10b

[10b] En geride görülen Atıcılar Tekkesi'dir. Okçuların namazgâhı olan çayıra yerleştirilmiş sultan dairesi kumaş perdelerle çevrelenmiş olup, önü Kâğıthane'ye bakmaktadır. Girişin hemen önünde sultanın, önü sayvanlı saltanat otağı yer almakta; geriye doğru ise şaldan dikilmiş, üç direkli, "baş çerge" de denilen divan otağı ile bunun üst yanında yine şölen için kullanılan iki direkli oba görülmektedir. Bunların gerisindeki tek ve iki direkli küçük çadırlar şölen sırasında konuklara kahve, şerbet, gülsuyu ve buhur ikram eden hizmetlilerle diğer görevlilerin çadırlarıdır. Önde, girişin hemen yanı başında, Sultan'ın gösterileri izlemesi için yapılmış seyir köşkü yer almaktadır. Otağ önünde gösteri ve oyunlar için ayrılmış geniş bir boşluk bulunmaktadır ki, Levnî bu boşluğun sağ yanına mahya kandilleri asılı direkleri, ip cambazlarının iplerini, araba üzerine kurulmuş yürür köşkü, karada yol alan çektiriyi ve

direkler arasına gerilmiş halatlar arasında gidip gelen kalyonları yerleştirmiştir. Levhanın en altırda, sultan dairesinin karşısında görülen çadırlar, Kâğıthane yolunun sağ yanında yüksekçe bir tepede kurulmuş olan vezir çadırlarıdır. Vehbî'nin kaydettiğine göre, bu çadırların yanında "Ağalar Menzili" diye anılan yüksekçe bir yerde yeniçeri ağası ve diğer Ocak ağaları ile neferleri için kurulmuş çadırlar yer almıştır.

[11a] Süslü perdelerle çevrelenmiş olan sayvanlı otağ sadrazam otağıdır. Sultan dairesinin sağ yanına yerleştirilmiş olan bu otağın sağında sadrazam kethüdası Mehmet Ağa'nın otağı ile hizmetinde bulunanların çadırları yer almakta, bunların da sağ yanında defterdar, reisülküttâb, çavuşbaşı, tezkireciler ve Divan hâcegânının çadırları sıralanmış bulunmaktadır. Önde sol köşede bir tepe üzerinde görülen çadırlar Topçular Ocağı için kurulmuş çadırlardır, buraya günde üçer kez atılmak üzere otuz top yerleştirilmiştir. Ayrıca kompozisyon figürleri arasında bu ocak tarafından gösteriler için hazırlanmış döner kale görülmektedir. Çadırların önündeki boş alanda görülen direk tırmanma gösterisi için dikilmiştir. Gece gösterileri sırasında meydanı aydınlatmak için sıralanmış olan mahya kandilleri asılı direkler gösteri alanının iki yanına karşılıklı olarak yerleştirilmiştir.

[12b-13a] BİRİNCİ GÜN: Sadrazam İbrahim Paşa'nın karşılanışı

13a 12b

[12b] En geride Atıcılar Tekkesi, onun önünde sultan dairesi görülür. Daire girişi önünde, başlarında örfleri ve üstlerinde "muvahhidî" denilen kürkleriyle görevden ayrılmış [mazul] kazaskerler ve kazasker payeli kadılar sıralanmıştır. Vehbî'nin verdiği bilgiye göre, aynı sırada onların yanında Divan hacegânı yer almış olmalıdır. Arkalarında elleri değnekli kapıcılar vardır. Başında selimî, üzerinde seraser kaftan bulunan başdefterdar olmalıdır. Bu sıraya baş olmuş, diğerleri gibi, o da Sadrazam'ı karşılamak için beklemektedir.

[13a] "üst bölümünde, kendi çadırları önünde başında kocaman örfü ve üzerinde beyaz kürküyle Şeyhülislam Abdullah Efendi ve "kallâvî" denilen başlıklarıyla üç vezir yer almıştır. Alt bölümde alayın önünde gitmekte olan atlılar, Sadrazam Kapıcıları kethüdası Mustafa Ağa ile Çavuşbaşı Ebubekir Ağa'dır. Onları Kaftan Ağası izlemektedir. Onların hemen ardında, sırma kuşaklı, kırmızı dolama kaftanlı, beli hançerli, eli mızraklı peykler sağlı sollu yürümektedir. Sadrazam İbrahim Paşa, sağında yürümekte olan Muhzır Ağa'nın gösterişli süpürge sorgucunun gölgesinde, koruma çemberine alınmış olarak, inciler ve kıymetli taşlarla süslü koşum takımlarıyla donanmış soylu bir at üzerinde kendisini karşılayanlara doğru gelmektedir. Başında mutallâ kallâvî [kallâvî-i mutallâ], üzerinde "üst" de denilen beyaz kürk vardır.

Bu karşılama sahnesi, İbrahim Paşa'nın düğünün başlamasından bir gün önceki gelişiyle ilgili ise, Vehbî'nin anlattıklarıyla uyuşmaz; çünkü Vehbî böyle bir karşılamadan söz etmemiş, yalnızca 17 Eylül günü ikindiden sonra, kethüdası Mehmet Ağa ve damadı Tevkiî Mustafa Paşa'nın ardından Okmeydanı'na gelip kendi otağına yerleştiğini kaydetmiştir. Aslında onun anlattıklarına bakılırsa, Sadrazam İbrahim Paşa'nın bu şekilde alayla gelişi ve saltanat dairesi önünde karşılanışı Sultan'ın Okmeydanı'na varışından hemen sonra gerçekleşen ayrı bir merasimdir. Onun naklettiğine göre, Sultan düğünün ilk günü gelmiş, otağ önünde merasimle karşılandıktan sonra daire içindeki saltanat otağına yerleşmiş, hemen ardından da yeni bir merasim için herkes yerlerine geçmiştir. Bu kez Sadrazam kendi otağından ayrılıp alayla gelecek ve karşılanacaktır. Saat tam güneşin doğma vakti olan 12'ye yaklaştığında defterdarlar ve hâcegân, diğer Divan mensupları ile Yeniçeri, Cebeci, Topçu ve Top Arabacısı Ocakları kumandanları, bayram merasimlerinde olduğu gibi özel giyimleriyle teşrifata uygun biçimde sıralanırlar. Bu arada Maraş Valisi İbrahim Paşa ile Tevkiî Mustafa Paşa da kallâvî ve merasim kürkleriyle toplananlar arasında yerlerini alırlar. Vehbî, Şeyhülislam ile ulemanın bu sırada nerede olduklarını belirtmez. Bu konuya Levnî açıklık getirecektir. Tabloda görüleceği gibi, Şeyhülislam ve üç vezir Sadrazam'ı, gelişi sırasında kendi çadırları önüne çıkarak selamlamış, ulema ise Sultan'ın gelişinde olduğu gibi otağ girişinde dua etmek için beklemiştir. Ancak Levnî, Vehbî'nin alayın önünde yer aldığını bildirdiği kethüda Mehmet Ağa'yı minyatüre dahil etmemiş; öte yandan bu sırada teşrifata uygun olarak yerlerinde sıralanmış olarak beklemekte olan askeri erkânı ise, Sadrazam'ın emekli vezir Mehmet Paşa'yı kabul ettiği sahnenin karşısına yerleştirmiştir [bkz. 18a]. Görüldüğü gibi, Vehbî'nin satırları ile Levnî'nin minyatürleri örtüşmemektedir.

[13b-14a] Sultan Ahmet'in Okmeydanı'na alayla gelişi: alayın başı

Şenliğin başladığı 18 Eylül Çarşamba günü alayla gelecek olan Sultan'ı karşılamak ve tebrik merasiminde bulunmak üzere bir gün önceden davet olunan bütün devlet büyükleri, ulema sınıfının büyükleri, müderrisler, kadılar ve Divan mensupları Okmeydanı'na gelmişlerdi. Aynı gün ikindiden sonra kethüdası Mehmet Ağa ve damadı Tevkiî Mustafa Paşa'nın ardından Sadrazam İbrahim Paşa da Okmeydanı'na gelmiş ve otağına yerleşmişti. Sultan güneşin doğuşu sırasında meydana varacak, tahtına oturduğu anda o da âdeta güneş gibi doğacaktı. Bu yüzden sabah namazını saltanat otağının önünde kılmak ve gelişi sırasında "Mübarek olsun" diyerek duada bulunmak üzere, bütün devlet büyükleri, ulemanın önde gelenleri, müderrisler ve şehir kadıları ile bütün divan mensupları ezanî saatle 11'de, yani güneşin doğuşundan bir saat evvel gelip divanlık giyimleriyle misafir çadırlarında toplanmışlardı. Bu arada Şeyhülislam da heybetli örfü ve beyaz üst kürküyle kendisine tahsis edilen çadıra gelip beklemeye başlamıştı. Bu sırada çoktan yola çıkmış bulunan Sultan büyük bir alayla Okmeydanı yolundaydı. İşte altı levhalık üç tablo bu ihtişamlı gelişi çizgi ve renk diliyle canlandırmaktadır.

14a 13b

[13b] Bu levhada alayın başı görülüyor. Önde giden atlı Kapı Ağası'dır [Babüssaade Ağası]. İki yanda ellerinde çevgân bulunan çavuş ağalar nezaretinde belleri hançerli kul çavuşları bulunmaktadır. Arkası sıra gelmekte olan dört atlı ak ağalardır. Vehbî bunlardan söz etmez.

[14a] Bu levhanın ön kısmında, başlarında tel sorguçlu mücevveze, ellerinde gümüş değnek bulunan dört atlı divan çavuşlarıdır. Onların ardından at üzerinde başlarında kırmızı barata ile Bostancılar Ocağı ağaları gelmektedir. Yanlarında kırmızı baratalı, elleri değnekli yaya bostancılar vardır. Vehbî bunlardan da söz etmez.

[14b-15a] Sultan Ahmet'in Okmeydanı'na alayla gelişi: alayın ortası

15a 14b

[14b] En önde at üzerinde beyaz keçe külahlı iki Has Ahır görevlisi görülür. Onların hemen ardında çok değerli koşum takımları ve eyer örtüleriyle yedek saray atları resimlenmiştir. Atların iki yanında süpürge sorguçlu solaklar, süslü giyimleri ve yaldızlı başlıklarıyla peykler ve onların hemen arkasında, iki yanda, başlarında siyah sorguçlu üsküfleriyle atlı solakbaşılar yer almıştır. Vehbî bu sahneyi de tasvir etmemiştir.

[15a] İki yanda sıralanmış, omuzlarında yay bulunan solaklar ve peykânlı peykler arasında işlemeli eyer örtüleri ve kıymetli koşum takımlarıyla tam donanımlı yedek atlar görülür. En geriden gelen iki atlı, başlarında mücevveze ve üstlerinde seraser kaftanlarıyla Mirahur Ağalar'dır.

[15b-16a] Sultan Ahmet'in Okmeydanı'na alayla gelişi: alayın sonu

Levnî alayın sonunu kendi içinde üç bölüklü bir kompozisyon hâlinde resmetmiştir.

16a 15b

[15b] Bu levhaya iki sıralı solaklar ve peyklerin arasında Sultan Ahmet'in bulunduğu ilk bölük yerleştirilmiştir. Önde, başlarında mücevveze ve üstlerinde seraser kaftanlarıyla Kapıcılar Kethüdası Mehmet Ağa ve Bostancıbaşı Ağa at üstünde gelmektedir. Sultan'ın atının önündeki üç yayadan ortadaki beyaz keçe başlıklısı Has aAhır Halifesi, onun sağındaki ve solundaki sarı külahlı ve seraser kuşaklılar ise Bostancı Odabaşısı ve Haseki Ağa'dır. Dördü sağında, dördü de solunda olmak üzere Sultan'a gölge gibi yanaşmış olan sorguçlu ve kırmızı dolamalı sekiz görevli yakın korumaları olan rikâb solaklarıdır.

[16a] Bu levhaya iki bölük yerleştirilmiştir. İlk bölükte sultanın kılıcını taşıyan Silâhdar Ağa ile Rikâbdar Ağa yer almıştır. Başlarında bükme [zülüflü] üsküf vardır. Önlerinde Enderun ağaları, yanlarında kırmızı baratalı bostancılar bulunmaktadır. Onların ardından ikinci bir bölük olarak, sarı külahlı bostancı hasekileri arasında Darüssaâde Ağası Beşir Ağa gelmektedir.

[17b-18a] Valide kethüdalığından emekli vezir Mehmet Paşa'nın Sadrazam tarafından kabulü

Vehbî'nin ayrıntılı olarak naklettiğine göre, Sadrazam düğünün ilk günü kendi otağından saltanat otağına alayla gelmiştir (bkz. 12b-13a). Bu sırada Yeniçeri Ocağı neferleri ile sSipah ve Silâhdar Bölükleri mensupları otağ kapısı dışında başlarında ağaları bulunduğu hâlde sıralanmış, kendisini karşılamak üzere beklemektedir. Onları selamlayan İbrahim Paşa ulemanın yaptığı dua ve karşılama merasiminin tamamlanması üzerine atından iner, üç direkli divan otağına geçip oturur ve ardından düğüne davet edilmiş olan valide kethüdalığından emekli vezir rütbeli Mehmet Paşa'yı kabul kabul eder. Levnî bu iki ayrı sahneyi bir tablo kompozisyonu hâlinde resimlemiştir.

18a 17b

[17b] "Baş çerge" ve "misafir otağı" da denilen üç direkli divan çadırında Sadrazam

İbrahim Paşa'nın emekli vezir Mehmet Paşa'yı kabulü tasvir edilmiştir. Bu kabulde Mehmet Paşa'nın başında günlük sarığı, üstünde her zamanki kıyafeti bulunmaktadır. Solda başlarında kallâvî ve üstlerinde seraser kaftanlarıyla üç vezir görülür. Otağ dairesi kapısının iç yanında, başında selimî ve elinde gümüş değnekle Kapıcılar Kethüdası Ağa durmaktadır. Yanındaki eli değnekli Çavuşbaşı Ağa olmalıdır. Kapının dış yanında tüylü mücevvezeleriyle beş Divan çavuşu vardır.

[18a] Misafir çadırı dışında rütbelerine göre sıralanmış olarak, merasim kıyafetleri içinde Yeniçeri Ocağı, Sipah ve Silâhdar Bölükleri, Cebeci, Topçu ve Arabacı Ocakları ağaları ve bu ocakların diğer ağaları görülmektedir. Orta sıranın başındaki, selimî ve seraser kaftanıyla Yeniçeri Ağası'dır. Ardında Ocak zabitleri de denilen diğer Ocak ağaları sıralanmıştır. Başında kavuk bulunan Yeniçeri Efendisi, onun arkasındaki siyah tel sorguçlu İstanbul Ağası'dır. Alt sıranın başındaki selimî ve seraser kaftanlı iki şahıs Sipah ve Silâhdar Bölükleri Ağaları'dır. Üçüncü sıradaki Subaşı Ağa'dır; onun ardında diğer ağalar durmaktadır. Üst sırada başları mücevvezeli olanlar Cebecibaşı, Topçubaşı ve Arabacıbaşı Ağaları ile bu ocakların ileri gelenleridirler.

[20b-21a] Kabul merasimi: Divan-ı Hümayun mensupları ve Ocak ağalarının Sultan tarafından kabulü

Sadrazam İbrahim Paşa'nın bu suretle sultan dairesine gelip devlet ileri gelenlerinin başında yerini almasından ve Mehmet Paşa'yı kabulünden sonra, Sultan, üzerinde beyaz dibaya kaplı kapaniçe yakalı, "malota" denilen samur kürkü ve başında her zaman giydiği sorguçlu başlığı olduğu hâlde ihtişamlı saltanat çadırında tahta geçip oturur ve kabul merasimi başlar.

21a 20b

[20b] Sultan resmin tam ortasında yer alır. Solunda üç şehzadesi bulunmakta, sağ

yanında başında mutallâ kallâvîsiyle Sadrazam İbrahim Paşa durmaktadır. Sadrazam'ın arkasında Bâbüssaâde ve Dârüssaâde Ağaları ile emirlerindeki hizmetliler; şehzadelerin arkasında ise başlarında bükme üsküfleriyle Silâhdar ve Rikâbdar Ağalar görülür. Otağın girişinin iki yanında başlarında selimî, ellerinde gümüş değnek bulunan kapıcıbaşılar yer almış, girişten itibaren saltanat otağının ağzına kadar iki sıra hâlinde başlarında sırma işlemeli başlıkları, üstlerinde çiçekli kumaş kaftanlar ve altın yaldızlı kemerlerle "iç oğlanları" da denilen Enderun ağaları sıralanmıştır. Sultan'ın önündeki yeşil sarıklı zat huzura ilk olarak giren Nakibüleşraf Seyyid Mehmet Zeynelabidin Efendi'dir.

[21a] Çadırın dışında sultanın huzuruna girmeyi bekleyen yüksek rütbeli devlet görevlileri beş sıra hâlinde gösterilmiştir. En üst sıranın başında örfü ve beyaz kürküyle Şeyhülislam yer almaktadır, onun arkasında ulema sıralanmıştır. İkinci sırada görülenler, başta üç vezir ile Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri ve üç büyük defterdardır. Üçüncü sırada başlarında Yeniçeri Ağası bulunan Ocak ağaları sıralanmıştır. Dördüncü sırada yer alanlar Sipah ve Silâhdar Bölükleri Ağaları ile bu bölüklerin diğer ağalarıdır. Beşinci sıradakiler da diğer askeri erkândır. Bu levhanın kompozisyonuna en altta altıncı bir sıra olarak keçe börklü yeniçeriler eklenmiştir.

[21b-22a] İlk gösteriler ve yeniçerilere verilen pilav ve zerde ziyafeti

22a 21b

[21b] Kabul merasiminden sonra Sultan'ın önünde yapılan ilk gösteriler resimlenmiştir. Sultan, iki yanını Enderun ağaları çevrelemiş hâlde otağının önünde oturmakta; Sadrazam ise otağ dışında, girişin hemen sağ yanına kurulmuş seyir çadırında yer almış bulunmaktadır. Levhanın ortasında ellerindeki su dolu tulumları ve tuhaf giyimleriyle seyir yerinin düzenini sağlamakla görevli iki tulumcu görülüyor. Sol

yanda Mısır Valisi Ali Paşa'nın İstanbul'a gönderdiği Hacı Şahin ve Hacı Mehmet adlarındaki zorbazların gösterisi resmedilmiştir. Resmin alt yanında görülen topçu neferleridir. Bunlar üstlerine Acem kıyafetleri giymişler, başlarına da Kalender takkelerine benzer başlıklar geçirmişlerdir. Ellerinde bulunan kâğıttan topuzlarla birbirine hamle ederek gülünç hareketler yaparlar. Önlerinde görülen bir devekuşu kuklasıdır. Bu kukla mekanik bir düzenle kendi kendine hareket etmekte, kolunu kanadını oynatmaktadır. Arkalarında ise araba biçiminde süslü bir köşk görülmektedir, içinde kuklalar bulunan bu tekerlekli köşk de gizli bir mekanik düzenle hareket ettirilmektedir. Tekerlekler dönüp araba yürüdükçe içindeki kuklaların elleri de sağa sola doğru hareket ediyor ve bu durumda sanki kimi tef çalıyor, kimi de oynuyordu.

[22a] Vehbî'nin benzetmesiyle yeniçerilerin turna katarı gibi dizilip, meydana dizilen bin tabla kadar pilav ve zerdeye, yine Vehbî'nin benzetmesiyle tepeli doğanların keklik ve kanaryaya süzülüşü gibi süzülmeleri tasvir edilmiştir.

[22b-23a] İlk şölen: Devletin en üst rütbeli yöneticilerine verilen yemek

Dört çadırda kurulmuş dört ayrı sofrada oturan erkâna mücevveze ve seraser kaftanlar giymiş Has Oda çaşnigirleri kapaklı sahanlar içinde yemek taşımış, Eski Saray'ın zülüflü teberdarları kahve, şerbet, gülsuyu ve buhur ikram etmiştir.

23a 22b

[22b] Levhanın üst tarafında Sadrazam İbrahim Paşa kendisi için hazırlanan özel sofrada tek başına oturmuş yemek yemektedir. İki direkli ikinci çadırdaki sofrada üç kişi görülür. Vehbî'nin nakline göre, bu sofrada Maraş Valisi İbrahim Paşa ile Sadrazam İbrahim Paşa'nın damadı Tevkiî Mustafa Paşa birlikte oturmuş ve yemek yemişlerdir.

Levnî'nin resme dahil ettiği üçüncü şahsın Sadrazam'ın diğer damadı ve kethüdası

olan Mehmet Ağa olduğu anlaşılmaktadır. Oysa Vehbî, Mehmet Ağa'nın da bu ilk günkü sultan sofrasına davet edildiğini, bunun Sadrazam'ın değerini daha da yüceltme maksadıyla yapıldığını; ancak otağ perdesi ardında kendisi için hazırlanmış bir özel sofrada tek başına ağırlandığını yazar.

[23a] Levhanın üst yanında tek direkli misafir çadırında donatılmış üçüncü bir sofrada Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri birlikte oturmuş yemek yemektedirler. Alt yandaki dördüncü sofrada yemek yiyen üç kişi ise Birinci, İkinci ve Üçüncü Defterdarlar'dır.

[26b-27a] Sadrazam'ın hediyelerinin Sultan'a sunulması

Bu tabloda Sadrazam İbrahim Paşa'nın Sultan, şehzadeler ve Sultan'ın eşleri için hazırladığı hediyelerin sunulmasıresmedilmiştir. Hediyelerin her biri Telhisçi Ağa eliyle Darüssaâde Ağası Beşir Ağa'ya gönderilmiş ve onun aracılığıyla Sultan katına ulaştırılmıştır.

27a 26b

[26b] Saltanat otağı önünde, sol yanına dizilmiş üç şehzadesiyle birlikte oturmakta olan Sultan görülür. Arkasında Silâhdar Ağa ve Rikâbdar Ağa durmakta, iki yanında diğer Has oOda ağaları bulunmaktadır. Sadrazam yanındaki görevlilerle birlikte otağ girişinin hemen yanındaki seyir çadırında yerini almıştır. Darüsaâde Ağası ile arkasından üç sıra hâlinde gelen zülüflü baltacılar ve öteki hademeler ellerinde taşıdıkları hediyelerle Sultan'ın önüne varmışlardır. Kompozisyonun sağ alt yanında iki tulumcu birbiriyle şakalaşır hâlde tasvir edilmiştir.

[27a] En üstte iki direkli iki erkân çadırı bulunmakta, önünde başında selimî kavuk bulunan Telhisçi Ağa hediyeleri Darüssaâde Ağası'na ulaştıracak olanlara teslim etmektedir. Telhisçi Ağa'nın arkasında ve sağ yanında teslim edilecek çeşit çeşit hediyeler, bunları taşıyanlarla birlikte gösterilmiştir. Ön planda sırma işlemeli eyer örtü-

leri ve çok değerli koşum takımlarıyla tam donanımlı iki at ve ikinci şehzade Mehmet'e sunulan midilli görülmektedir.

[29b-30a] İlk günün gecesinde Okmeydanı'nda yapılan fişek gösterileri

30a 29b

[29b] Darüssaâde Ağası Beşir Ağa ve iki şehzadesi arasında Sultan, önünde tutuşturulmuş olan çadır fişeğini seyretmektedir. Otağ girişinin iki yanında sırma işlemeli tas başlıklarıyla Enderunlular dizilmiştir. Onların önünde Bostancılar Hasekisi Ağa yer almıştır. Sağ alt köşede, otağ perdesi dışında üç kapıcı ile bir tulumcuya yer verilmiştir. Levhanın soluna, Sadrazam otağ girişinin yanı başındaki çadırında oturmuş gösteriyi izler durumda yerleştirilmiştir.

[Levnî'nin bu tasviri Vehbî'nin anlattıklarıyla uyuşmaz; çünkü onun nakline göre, Sultan ikindi vaktinde rüzgârın şiddetlenmesi üzerine şenliğin bu ilk gününün gecesini, bir önceki gece olduğu gibi Tersane Bahçesi'ndeki Aynalıkavak Köşkü'nde geçirmek istemiş ve Okmeydanı'ndan erkenden ayrılmıştır. Bunun üzerine Sadrazam İbrahim Paşa'nın vekil olarak Sultan'ın yerini almasıyla, akşamla yatsı arasında saltanat otağı önünde çadır fişeği tutuşturulmuş ve ardından diğer fişeklere ateş verilerek gece şenliği yapılmıştır.]

[30a] Otağ önündeki seyir alanında tutuşturulan fıskiye fişeği ve havan fişekleri ile keçeli yeniçeriler ve kırmızılı baratalı bostancıların ardında gösteriyi izlemekte olan halk görülüyor. Üst tarafta, direkler arasına gerilmiş urganlar üzerinde havada yürüyen kalyonlara, bu arada birbirleriyle ve bostancılarla şakalaşan tulumculara yer verilmiştir.

[31a] İKİNCİ GÜN: Sazendelerin çaldıkları müzik eşliğinde Sadrazam'ın önünde oynayan çengiler

31a

Bu tek levha hâlindeki minyatürde, ikinci günün sabahında, Sultan'ın Okmeydanı'na henüz gelmediği saatlerde, Sadrazam İbrahim Paşa'nın kendi otağı önünde müzik eşliğinde oynayan çengileri seyredişi tasvir edilmiştir. Sağ yanında kethüdası Mehmet Ağa oturmaktadır. Ön planda zurna, tef ve nakarayla icra edilen müzik eşliğinde oynayan çengiler bulunmaktadır. Sahneye iki yanda birkaç özel hizmetli de dahil edilmiştir. En altta acayip kılıklı tulumcular gülünç hareketlerle "curcuna" denilen oyunu sergilemektedir.

[32b-33a] Mısırlı oyuncuların yaptıkları gösteriler

Sadrazam daha sonra Sultan'a vekâlet etmek üzere saltanat otağı yanındaki seyir çadırına geçer ve gösterileri başlatır. Oyun alanına Mısırlı göstericiler gelirler, çeşit çeşit ve inanılması güç oyunlar sergilerler.

33a 32b

[32b] Sultan, ardında Darüssaade Ağası, önünde Haseki Ağa ve iki yanda diğer maiyet görevlileri olduğu hâlde otağında oturmuş olarak gösterileri izlemekte; Sadrazam da yanı başındaki seyir çadırında bulunmaktadır. Önde çıraklarının bir devenin

hörgücü üzerinde tuttukları, iç tarafına sivri uçlu bıçaklar dizilmiş çemberden geçmeye hazırlanan Mısırlı Hacı Şahin görülmektedir. Görüntü bir tulumcu, iki bostancı neferi ve birkaç görevliyle tamamlanmıştır.

[Levnî'nin bu tasviri Vehbî'nin anlattıklarıyla uyuşmaz; çünkü biraz önce de belirttiğimiz gibi, Sultan'ın gecikmesi üzerine, İbrahim Paşa kendi otağı önündeki çengileri bir iki saat seyrettikten sonra saltanat otağı yanındaki seyir çadırına geçerek Sultan'a vekâlet etmek suretiyle oyunları başlatmış ve Mısırlı Hacı Şahin'in bu gösterisi dahil bütün gösteriler onun önünde sergilenmiştir.]

[33a] Çeşitli gösteriler resmedilmiştir. Bunlar arasında en geniş yeri kaplayan, Mısırlıların küp gösterisidir. Arkadaşının omuzlarına çıkmış bir göstericinin başındaki bir testi üzerinde kocaman bir küp bulunmaktadır. Diğer gösterileri yapan şişebazlardır (şişelerle gösteri yapanlar). Bunlardan biri, kollarında üst üste dizilmiş vazolar ve bu vazoların üzerine konulmuş bir tabla üstündeki üç büyük şişe bulunan hac biçimindeki çatılmış bir aleti başında taşımakta ve oynaya kırıta yürümektedir. Bir diğer gösterici yalmanı yukarıda kılıçlar üzerine çıplak ayakla basmaktadır. Nihayet ön planda iki gösteri daha resimlenmiştir ki, bunlardan birinde bir gösterici aralarına girdiği (Vehbî'nin nakline göre bileklerinden birbirine sıkıca bağlanmış) iki kişiyi beli çevresinde döndürmekte, diğeri ise içine su dolu fincanlar dizilmiş bir çemberi çevirmektedir. Levhanın üst kısmındaki, adamları ve hizmetlileriyle birlikte gösterileri seyretmekte olan Sadrazam Kethüdası Mehmet Ağa'dır.

[34b-35a] Ulema sınıfı ileri gelenlerinin Sultan tarafından kabulü

Bu tablo, başlarında Şeyhülislam bulunan ulemanın şaldan dikilmiş üç direkli divan otağında Sultan tarafından kabulünü ve bir Kur'an ayetinin okunarak Şeyhülislam tarafından tefsir edilmesini göstermektedir.

35a 34b

[34b] Sultan Ahmet tahtında oturmaktadır. Solunda üç şehzadesi, yanında ve çevresinde özel hizmetkârları ve muhafızları bulunmaktadır. Sultan'ın önünde karşılıklı duranlar örfü ve beyaz kürküyle Şeyhülislam Abdullah Efendi ve Fetva Emini Galata kadısı Sâcidî Efendi'dir. Onların altında oturmuş olanlar ise, başlarında örfleri ve üstlerinde muvahhidî denilen kürkleriyle ulema sınıfının ileri gelenleridir.

[35a] İlk göze çarpan, başında kallâvîsi ve üzerinde samur kürk feracesiyle Sultan'ın sağında oturmakta olan Sadrazam'dır. Onun sağında başlarında örfleri ve üstlerinde muvahhidî kürkleriyle sıralanmış olanlar ise, görevden ayrılmış ve halen görevde bulunan Rumeli ve Anadolu kazaskerleri ile payeli ve payesiz vilayet kadılarıdır. Bunların arasında "Anadolu kazaskerliği" payesini taşıyan Nakibüleşraf Seyyid Mehmet Zeynelabidin Efendi de bulunmaktadır. Bu tabloyu başlarında selimî ve mücevveze, üstlerinde seraser kaftan ve ellerinde gümüş asâlarla ayakta durmakta olan, önde Çavuşbaşı ve Kapıcılar Kethüdası, arkalarında selimî kavuklu Başkapıcıbaşı, mücevveze kavuklu bir kapıcıbaşı ile Sultan'ın sağ ve sol yanına sıralanmış Enderunlular tamamlamaktadır.

[36b-37a] Cirit oyunu ve sünnet çocuklarının alayla geçişi

Bu tabloda Sultan'ın önünde oynanan cirit oyunu ve sünnet çocuklarının alayla geçişi tasvir edilmiştir.

37a 36b

[36b] Sultan maiyetiyle birlikte otağında oturmakta ve oynanan yaya ciridini seyretmektedir. Ön plandaki bir grup ciritçi karşı sayfadaki gruba cirit savurmaktadır. Bu levhada Haseki Ağa ile birkaç bostancı da yer alır.

[37a] Üzerinde gümüş maşrapa bulunan uzun direğin böldüğü resmin sağ üst yanında Sadrazam, sultan dairesini çevreleyen perdenin dışındaki seyir çadırında otur-

makta ve Sultan gibi cirit oyununu seyretmektedir. Önde görülenler karşı sayfadaki gruba cirit savuran ciritçilerdir. Direğin hemen dibinde iki tulumcu görülmektedir. Direğin böldüğü resmin solunda ise aynı gün yapılan sünnet alayı bulunmaktadır. Alayın önündeki şahıs Düğün Emini Halil Efendi'dir. Başlarında ağa bulunan görevli yeniçeriler tarafından çevrelenmiş olan sünnet çocuklarının önünde ise hassa cerrahlarının ileri gelenlerinden Hüseyin Çelebi ve Hacı İsmail ile Cerrahbaşı Süleyman Efendi bulunmaktadır. Üst tarafta çocuklara yürüyüş sırasında eşlik eden mehterhane yer almıştır. Nihayet en arka planda seyircilere yer verilmiştir ki, bunlar arasında çok sayıda kadın dikkat çekmektedir.

[38b-39a] Karada yürütülen çektirme ve tersanelilerin gösterisi

Bu tabloda Tersanelilerin icadı olan baştarda biçimindeki çektirinin meydana getirilmesi ve Sultan'ın önünde yaptığı gösteri tasvir edilmiştir.

39a 38b

[38b] Otağ girişinin sağ yanında inşa edilmiş olan seyir kasrı görülüyor. Sultan yanında iki Enderun ağasıyla gösteriyi buradan seyretmektedir. Sadrazam otağ dışındaki seyir çadırında yerini almıştır. Levhanın sol alt köşesinde birbiriyle oynaşıp dalaşan tulumcular görülmektedir.

[39a] Yaklaşık 20 metre boyundaki, gizli bir mekanik düzenle hareket ettirilen çektirinin Sultan'ın önünden geçişi resimlenmiştir. İki yanında levent kılığında, başlarında kırmızı fes ve al sarıklar, omuzlarında tüfekler bulunan Tersane Ocağı neferleri yürümektedir. Çektiri, içindeki tayfaların elleriyle kürekleri oynatması ve ayaklarıyla düzeneği ustaca kullanmalarıyla reislerinin emirleri istikametinde, gerçekten denizde gider gibi bir o yana, bir bu yana yönelebilmektedir.

[40b-41a] Topçuların hazırladıkları karada yürütülen döner kale ve kaleyi çeken fil

Bu tablo Topçular Ocağı tarafında yapılan ve büyük bir yapma file bağlanmış olan döner kalenin geçişini canlandırmaktadır.

41a 40b

[40b] Resmin sağ yanına Sultan ve Sadrazam yerleştirilmiştir. Sultan'ın solunda şehzadeleri yer almakta, çevresinde özel görevlileri ve hizmetlileri bulunmaktadır. Sadrazam İbrahim Paşa'nın yanında ayakta durmakta olan kethüdası Mehmet Ağa'dır. Ön planda Enderun Seferli Koğuşu'na mensup iki cüceye yer verilmiştir.

[41a] File bağlanmış döner kaleyle geçişi sırasında yapılan gösteri resimlenmiştir. Bu kale varoş, hendek, tabya ve şarampolleriyle gerçek bir kale görünümündedir; savunma araçlarıyla donatılmıştır; topları, tüfekleri, humbara ve fişekleri ve ateş saçan yanıcı alet edevatı vardır. Aslında urganlarla çekilerek araba gibi tekerlekler üzerinde yürümektedir; aynı zamanda iri bir yapma filin gövdesine bağlanmış olduğundan, sanki önünde giden bu fil tarafından çekilmektedir. Bir mil üzerine yerleştirilmiştir; bedeni bir yana dönerken iç kulesi hızla öte yana dönmektedir. Kale Sultan'ın önüne geldiğinde duraklar, bu sırada Tersane leventleri saldırıya geçerek kaleyi kuşatır ve kapısına yüklenerek fethine girişir. Bunun üzerine kaledekiler de mazgallardan toplarla ve ellerindeki tüfeklerle ateş ederek savunma yaparlar.

[43b-44a] Kazaskerlere ve kadılara verilen ziyafet

Bu tablo ulema sınıfının ileri gelenlerine büyük misafir otağında hazırlanan sofralarda verilen ziyafeti canlandırmaktadır.

[43b] Bu levhada iki sofra bulunmaktadır. Kompozisyonun üst yanındaki birinci sofraya başkanlık eden Sadrazam'dır. Solunda başında örfü ve üzerinde beyaz kürküyle Şeyhülislam, sağında ise yeşil örfüyle Rumeli Kazaskeri yer almıştır. Diğerleri ise gö-

44a 43b

revinden ayrılmış ve halen görevde olan paye sahibi kazaskerlerdir. Ön plandaki üçüncü sofrada on kadı oturup yemek yemiştir.

[44a] Bu levhaya da iki sofra İki sofra yerleştirilmiştir. Bunlardan geride bulunanı, çadırın iç kısmında birinci sofranın sağ yanında kurulmuş olan ikinci sofradır. Bu sofranın başı Defterdar'dır. Dokuz yüksek dereceli kadıyla birlikte oturmaktadır. Öndeki dördüncü sofrada on kadı oturmuş yemek yemektedir. Bu ziyafette başka bir çadırda hazırlanmış dört sofrada payeleri düşük kadılar da yemek yemişlerdir; ancak Levnî bunu minyatüre dahil etmemiştir.

[45b-46a] Düğünün ikinci gününün gecesinde Okmeydanı'nda yapılan fişek gösterileri

46a 45b

[45b] Sultan seyir köşkünde oturmakta, gösterileri seyretmektedir. Sadrazam her zamanki yerindedir; yanı başında, biraz geride bulunan küçükçe bir çadırda ise Kethüdası Mehmet Ağa oturmaktadır. Haseki ağa ve Çavuşbaşı Ağa ile her zaman ya-

nında yer alan birkaç görevli, nihayet birkaç bostancı ve bir tulumcu figürü kompozisyonu zenginleştirmektedir.

[46a] Tabloyu tamamlayan ikinci levhada Levnî, Sultan'ın önünde yapılan fişek gösterileriniresimlemiştir. Bunlardan en önemlisi "Efrâsiyâb'ın türbesi" adı verilen, içi bin iki yüz kadar rengârenk fişekle dolu ateş ocağıdır. Çatısının tepesinde uçmaya hazır kanat açmış leylek görünümünde bir fişek bulunmaktadır. Gagası barutla tutuşturulduğunda "lak, lak" diye sesler çıkararak yanmaya başlamış, bu sırada hâsıl olan gülünç görüntü ortalığı şenlendirmiştir. Bunun yanında görülen çadır biçimindeki fişek "akabe" adlı ateş ocağıdır. Vehbî'nin tasvirine göre, sekiz yüz kadar rengarenk fişekle süslenip donatılmıştır. Eteğinden tutuşturulduğunda bir ışık çadırına dönmüş, içinden fırlayan havaî fişekler göğe yükselmiştir. Nihayet resmin önünde yedi başlı ejder görünümündeki fişeğe yer verilmiştir. Ateşlenen bu fişek havanın sağladığı hareketlenmeyle bir o yana, bir bu yana yönelmiş, bu arada atılıp hızlanarak ağızlarını açıp alevden oluşan dillerini uzatmış ve seyircilere korkulu anlar yaşatmıştır.

[47b-48a] ÜÇÜNCÜ GÜN: Cambaz çırağı bir kız çocuğunun gösterisi, sazende ve rakkaslar, ip cambazı

48a 47b

[47b] Sultan ile Sadrazam ve kethüdası çevrelerinde aynı kimseler bulunduğu hâlde oturmuş, gösterileri seyretmektedirler. Sultan'ın önünde elleri üzerinde görülen gösterici, ip cambazlarının çıraklarından sekiz yaşlarında bir kız çocuğudur. Vehbî'nin anlattığına göre, her uzvunu bir yana eğip bükerek kendini pek çok hayvana benzetmek suretiyle inanılmaz hareketler yapmış, şaşkınlık verici perendeler atmıştır.

[48a] Levnî tablonun bu levhasında aynı gün yapılan diğer gösterileri resmetmiştir.

Vehbî'nin nakline göre, Sultan bunlardan öğleden önce yapılanları seyretmemiştir. Bunlar Bahçıvanoğlu ve Edirne Kolları'nın çalgıcılar eşliğinde sergilediği oyunlardır. Resmin önünde görülen işte bu oyun ekiplerinden biridir. Kompozisyonda öne çıkarılan figür ip cambazlarıdır. Bunlardan biri elindeki denge sırığıyla ip üzerinde yürümekte, diğeri dört buçuk beş metre uzunluğundaki iki sırığın üst kısmına yerleştirdiği tablacıklara basmak suretiyle bu sırıkları bacak gibi kullanarak yürümektedir. Aynı gün cuma namazından sonra geçen sünnet alayı ile atlı cirit gösterisine Levnî yer vermemiş, Sadrazam'ın işaretiyle tekrarlanan diğer gösteriler de resme dahil edilmemiştir.

[50b-51a] Aynalıkavak Sarayı önünde gece eğlencesi: sallar ve sallarda yapılan gösteriler

Sultan bu gösterileri sarayın ana giriş kapısı önündeki rıhtıma kurulan otağında, Sadrazam ise Aynalıkavak İskelesi önünde demirlemiş bulunan Kapudane kalyonunda, revakları süslü çardakta oturarak seyretmiştir. Vehbî'nin geçiş sırasına göre tasvir ettiği salları Levnî aynı sırayı ve aynı nitelikleri gözeterek resimlememiştir. Onun resminde şunlar yer almaktadır.

51a 50b

[50b] Bu levhada Tersane Sarayı rıhtımındaki otağında oturmakta olan Sultan görülüyor. Çevresinde görevli ve hizmetlilerle hizmete hazır hâlde durmaktadır. Önünde seyir hâlinde iki sal vardır. Sağda yarısı görülen sal, Vehbî'nin nakline göre en son geçen saldır, Gümrük Emini Yeğen Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Diğer sallardan farklı olarak bu sal tavanlıdır ve tavanında makaralarla hareket ettirilerek toslaştırılan iki koç bulunmaktadır. Bunun önündeki tavansız salın arka kısmında fişekten yapılmış, Vehbî'nin deyişiyle, ateş ve hava karışımından vücut bulmuş, Acem

kılıklı, ürküntü verici iki dev kukla bulunmaktadır. Bunlar canlı gibi hareket ederek ateşle oynayan Hindu görüntüsü sergilemişlerdir. Kuklaların önünde ateşlenmiş havan fişekleri yanmaktadır. Bu salda ayrıca çok büyük bir dolap fişeği bulunmakta, bir kolla döndürülen bu dolabın her yanından fişekler saçılmaktadır. Bu arada kompozisyona, tutuşturulmuş fişeklerin havaya doğru fırlayışı da eklenmiştir.

[51a] İki sal görülmektedir. Öndeki tavansız salda fişekten yapılmış büyük bir selvi yer almıştır. Ayrıca iki çarkıfelek, püskürme, havan, bahrî ve havaî fişek figürlerine yer verilmiştir. Vehbî'nin anlattıklarındaki eksiklere rağmen bu sal Topçubaşı Ağa tarafından hazırlatılan sal olmalıdır. Ortada yer alan iki katlı gösterişli salın alt katında sazendeler çalmakta, çengiler oynamaktadır. Üst katta havaî fişeklerin tutuşturulması resimlenmiştir. Vehbî Tersane Ocağı tarafından yapılıp donatıldığını belirttiği bu salı "yüksek kubbeli bir köşk" olarak niteler. Resmin en gerisinde kayıklar arasında revakları süslü çardağıyla bir saltanat kayığı görülmektedir. Bu figürü kafesli köşk ile iskeleye açılan kapı ve duvarların görüntüsü tamamlar.

[52b-53a] DÖRDÜNCÜ GÜN: Düğünün dördüncü günündeki gösteriler: hanende ve sazendeler, ayıcı ve maymuncular, Mısırlı göstericiler

Vehbî'nin naklettiğine göre, bu tabloda yer alan oyun ve gösterileri Sultan seyretmemiştir; Levnî ise bütün oyunları Sultan önünde yapılmış gibi göstermektedir.

53a 52b

[52b] Sultan, yanıbaşında iki şehzadesi ve maiyetiyle saltanat otağında oturmakta ve gösterileri seyretmektedir. Sadrazam da seyir çadırında oturmuştur. Vehbî'nin naklıne göre, Sadrazam şenliğin bu dördüncü gününde, uzun ve zorlu bir yolculuktan sonra İstanbul'a ancak şenliğin üçüncü günü ulaşabilen Rakka Valisi Ali Paşa'yı, damadı Tevkiî Mustafa Paşa ve Silâhdar İbrahim Paşa ile birlikte otağında kabul etmiş-

tir. Sadrazam'ın ardında kendi çadırında oturmakta olan Kethüda Mehmet Ağa görülür. Bu levhada sağ alt köşede gösterileri Sadrazam'ın çok yakınında seyretmekte olan kadınlara yer verilmiştir. Önlerinde yeniçeriler bulunmaktadır.

[53a] Aynı gün yapılan eğlence, oyun ve gösteriler resmedilmiştir. Vehbî'nin anlattığına göre, Sadrazam'ın Rakka Valisi Ali Paşa'yı kabulü ardından ses ve saz sanatçıları musiki faslına başlamışlar ve Hanendebaşı Burnaz Hasan Çelebi'nin yönetimindeki musikişinaslar iki saat kadar süren uzun bir musiki ziyafeti vermişlerdi. İşte soldaki levhada Sultan'ın görüp dinlemediği bu musiki faslı ön plana çıkarılmıştır. Ellerinde tef bulunan hanendeler; ney, tambur, kemençe ve miskal [musikar] çalan sazendelerle birlikte yarım daire oluşturacak biçimde dizilmişlerdir. Önlerinde, omuzunda çevgânıyla Çavuş Ağa bulunmaktadır. Resmin alt yanında ayıcıların gösterisi sırasında taklalar atarak meydana atılan, "Çomar" lakaplı muhzır ağa neferinin ayıyla güreşmesi resmedilmiştir. Onun hemen yanına bir maymunun keçiye binip gezmesi çizilmiştir. Levnî Sultan'ın gelişinden önceki son gösteriler olan Mısırlı zorbazların yeni gösterilerini kompozisyonun sol kenarına yerleştirmiştir. Bu arada sol üst boşluğa maymunculardan birinin bir sırığa bindirdiği keçiyle yaptığı gösteri yerleştirilmiş, sağ alt köşede tulumculara, sol üst köşede ise yanlarında iki yeniçeri bulunan iki ocak ağasına yer verilmiştir.

[54b-55a] Mısırlı Hacı Şahin ve arkadaşlarının başka gösterileri

Bu tabloda şenliğin dördüncü günü Sultan'ın otağına gelmesinden sonra yapılan gösterilere yer verilmiştir.

55a 54b

[54b] Gösterileri seyretmekte olan Sultan ve bir şehzadesi ile Sadrazam ve kethüdası, maiyetleriyle resimlenmiştir. Mısırlı zorbazlar bu sırada gösterilerine devam etmek-

tedirler. Resmin alt yanında Mısırlı zorbazın sırtüstü yatmışken ayakları bağlı bir eşeği kucaklayarak arkadaşlarının tuttukları çemberden geçiş sahnesi tasvir edilmiştir.

[55a] Bu levha Mısırlıların diğer gösterilerine ayrılmıştır. En altta Mısırlının Sultan'ın işaretiyle ansızın Dilsiz Hasan Ağa'yı kucaklayıp bağlayarak takla ata ata çemberden geçişi resmedilmiştir. Diğer gösterilerden bir kısmının mahiyeti açıkça anlaşılmaktadır. Bunlar arasında resmin üst kısmında yer alan bir gösteri hayretle izlenmiştir: Mısırlı dibi tablalı bir mızrağın keskin ucunu başındaki takkeye dayayıp kırıta salına gezindikten sonra, mızrağın ucunu iki kaşının ortasına koymuş, sonra da eğile büküle yürümüştü. Omuzunu hareket ettirdikçe mızrak süratle fır fır dönüyor, kendisi de bu durumda meydanda dolanıyordu. Levnî bu levhanın sol yanını seyircilere ayırmıştır. Burada çok sayıda kadına yer verilmesi dikkat çekicidir. Levnî'nin, üzerinde çil maşrapa bulunan direğe tırmanan birini tasvir ettiği gösteriden Vehbî söz etmememiştir.

[56b-57a] İstanbul'da bulunan sultan camileri şeyhlerinin [vaizlerinin] sultan tarafından kabulü, Mısırlı Hacı Şahin'in zembille direğe çekilmesi, alayla geçen sünnet çocukları ve ip cambazları

Şenliğin dördüncü günü Sultan, otağında öğle namazını kıldıktan sonra tahtına oturur; bu sırada Sadrazam, yolculuk boyunca karşılaştığı engeller ve güçlükler yüzünden İstanbul'a düğünün ancak üçüncü günü ulaşabilen damadı Tevkiî Mustafa Paşa'nın dayısı, Rakka Valisi Ali Paşa ile bugünkü ziyafete davetli sultan camileri şeyhlerinin huzura kabulüne izin buyurulması dileğinde bulunur. Dileğinin kabul edildiği haberinin ulaşması üzerine kendisi öne düşer, ardından Ali Paşa yürür, onları da Vehbî'nin sırasıyla bir bir saydığı şeyhler takip eder. Bu kabulün ardından, öğle ile ikindi arasında, Sultan'ın otağında yerini almasıyla yeni gösteriler yapılır ve sünnet çocukları alayla geçer.

[56b] Sultan camileri şeyhlerinin Sultan Ahmet tarafından kabulü resimlenmiştir. Sultan tahtında oturmaktadır ve üç şehzadesi sol yanında sıralanmıştır. Sadrazam mutallâ kallâvîsi ve beyaz üst kürküyle sağ yanında durmakta, arkasında iki yanında Silâhdar ve Rikâbdar Ağalar ve onların da sol yanında Darüssaâde Ağası ile iki siyahî ağa yer almıştır. Öndeki boşluğu iki yandan sınırlayan diğer Enderun ağalarının alt yanında şeyhler bulunmaktadır. Herkes kollarını kaldırmış ve ellerini dua için açmış durumdadır.

57a 56b

[57a] Mısırlı Hacı Şahin'in öğle ile ikindi arasında yaptığı gösteri ile sünnet çocuklarının Sultan'ın önünden alayla geçişleri ve ip cambazlarının gösterileri resimlenmiştir. Resimde direğin tepesinde zembil içinde görünen Hacı Şahin'in gösterisini Vehbî şöyle anlatır: Gözü, elleri ve ayakları bağlı vaziyette bir zembile konur; zembil bir peştemala sarılır ve makaraya bağlı iple, meydana dikilmiş olan on sekiz ila yirmi metre uzunluğundaki direğe çekilir. Zembil ipin ucunda sallana sallana tepeye ulaştığında Hacı Şahin bütün bağlarını çözmüş olarak ortaya çıkar ve direğin tepesine oturduktan sonra zembile gizlemiş olduğu bir kahve ibriği ile fincanı eline alır ve iki fincan kahve içer. Fincanın dibinde bıraktığı bir yudumluk kahveyi yere dökerek sıcak olduğunu gösterdikten sonra zembili, peştemalı, bağları ve kahve ile ibriği yere atar, ardından göbeği üzerinde direk tepesinde döner ve nihayet seyircilerin şaşkın ve korkulu bakışları arasında direğe yılan gibi sarılarak, şahin gibi süzülüp başaşağı durumda yere ulaşır. İp cambazlarının gösterileri arasında en önemlisi ip üzerinde "perende" denilen taklalar atmaktır ki, Levnî bu hareketli gösteriyi ayak bilekleriyle ipe tutunmuş olarak dönmekte olan cambazı baş aşağı bir durumda göstermek suretiyle tasvir edebilmiştir. Bu sahneye sünnet çocuklarının, başlarında cerrahlar bulunduğu hâlde geçişleri eklenmiştir.

[58b-59a] Sultan ve vezir camileri şeyhlerine verilen ziyafet

Şenliğin dördüncü gününde yemeğe davet edilen sultan ve vezir camileri şeyhleri ile seyyid ve şeriflere üç büyük misafir otağında verilen ziyafetin çizgi ve renkle anlatımıdır.

[58b] Resmin üst yanında birinci sofra görülüyor. Bu sofraya Sadrazam Hazretleri başkanlık etmiştir. Sağ yanında Nakîbüleşrâf Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi, sol yanında ise Rakka Valisi Ali Paşa oturmuşlardır. Onlarla birlikte oturanlar ise Aya-

59a 58b

sofya, Sultan Ahmed, Süleymaniye ve Sultan Bayezid camileri şeyhleridir. Alttaki sofra üçüncü sofradır. Bu sofrada Defterdar Efendi ile dokuz şeyh birlikte yemek yemişlerdir.

[59a] Bu levhada ikinci ve dördüncü sofralar resimlenmiştir. Üst yandaki ikinci sofraya başkanlık eden iki şahıs Maraş Valisi İbrahim Paşa ile Tevkiî Mustafa Paşa'dır. Onlarla birlikte Fatih Sultan Mehmed, Şehzade, Selim, Eyüp ve Yenicami şeyhleri yemek yemişlerdir (Vehbî'nin kaydına göre bu ikinci sofraya, Sultan Camii şeyhi olmamakla birlikte, Kılıç Ali Paşa Camii şeyhi Himmetzade Seyyid Abdüssamed Efendi de katılmıştır). Nihayet alt yandaki dördüncü sofrada on şeyh ağırlanmıştır.

[60b-61a] Sultan'ın hediye olarak gönderdiği atın Sadrazam tarafından karşılanması

Sultan düğünün dördüncü günü hizmet ve sadakatini ödüllendirmek için Sadrazam'ına bir at gönderir. Bu tabloda resimlenen işte bu hediye atın kabul sahnesidir. Vehbî'nin anlattığına göre, ziyafetin ardından vezirlerle kendi otağına çekilen Sadrazam, taşradan gelen Rakka Valisi Ali Paşa ile Maraş valisi İbrahim Paşa'ya etek öpme merasimi sırasında devlet geleneğine uygun olarak kürk giydirir. Bu arada damadı Tevkiî Mustafa Paşa'ya da çok kıymetli bir samur kürk giydirmeyi ihmal etmez. Eski sultanlar zamanındaki düğünlerle uygulanmış bir kural ve töre değilken, Vehbî'nin kaydına göre, Sultan damadı olan Sadrazam'ına Birinci Mirahur Hasan Ağa'yla hediye olarak bir at gönderir. Resimde çizgi diliyle canlandırıldığı üzere, Sultan'dan gelen at Sadrazam tarafından merasimle karşılanıp teslim alınmıştır.

[60b] Kendi otağı önünde, gelen atı karşılamak üzere kalkmış olan Sadrazam ve maiyeti görülmektedir. Soldaki levhada önde görülen seyrek sakallı zat Sadrazam kethüdası Mehmet Ağa'dır. Kapıcılar Kethüdası ile diğer ağalar, çavuşlar ve kapı halkı da bu sırada selam duruşuna geçmişlerdir. İbrahim Paşa beş on adım ilerleyerek atı karşılar.

61a 60b

[61a] Sultan'ın hediyesi olan at ve onu getirenler tasvir edilmiştir. Önde birinci mirahur ağa vardır. Atı dizginini çekerek Has Ahır halifesi yedmektedir. At siyah yeleli bir Mısır atıdır ve son derece kıymetli bir koşum takımı ve eyer örtüsüyle donanmıştır. Kıymetli taşlarla işlenmiş göğüs askısı [sînebend] ve gümüş üzengileriyle göz kamaştıran bu at, Vehbî'nin benzetmesiyle genç eşli bir gelin gibi dilberce kırıta kırıta yürümekte, iki yanında başları baratalı bostancılar gelmektedir. Sadrazam'ın yanına vardıklarında dizgini Mirahur Hasan Ağa alır ve kendi eliyle Sadrazam'a teslim eder. Levnî sağ alt köşeye bir çiçek ve üst boşluğa ağaçlar yerleştirerek minyatürü zenginleştirmiştir.

[63b-64a] Aynalıkavak Sarayı önünde gece gösterileri: sallar ve sallarda yapılan eğlence ve oyunlar

Bu tabloda şenliğin dördüncü günü gecesinde Haliç'teki Tersane Sarayı sahilinde Sultan'ın önünden geçmekte olan sallar ve yapılan fişek gösterileri görülür.

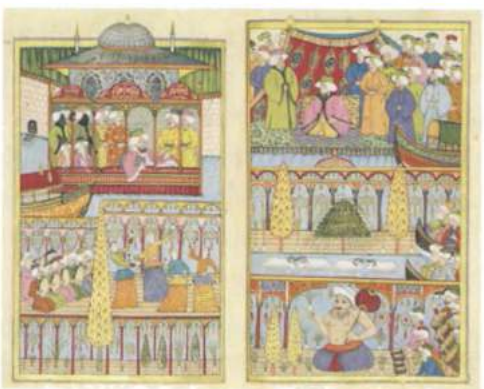

64a 63b

[63b] Resmin üst bölümünde, sarayın sahile açılan büyük kapısı önüne kurulmuş olan gösterişli otağ içinde Sadrazam görülmektedir. Vehbî'nin kaydettiğine göre, Sadrazam'ın yanında Rakka Valisi Ali Paşa, Maraş Valisi İbrahim Paşa ve Tevkiî Mustafa Paşa bulunmaktadır. Ortada ve altta iki sal görülmektedir. Ortadaki sal, Vehbî'nin ikinci sırada söz ettiği, Tophane Ocağı tarafından hazırlanmış olan saldır. İçinde yanıcı maddelerden yapılmış, dört yüz kadar değişik türde fişekle süslenip düzülmüş çadır biçiminde büyük bir ateş ocağı, dört yüz kadar fişekle yapılmış iki büyük selvi bulunmaktadır. Etrafını çevreleyen kemerlerde "mührüsüleymanî" denilen altı köşeli fişekler asılıdır. Ayrıca içinde çok sayıda bahrî, âsümânî, humbara, havan, çarkıfelek ve daha başka fişekler bulunmaktadır. Salın geçişi sırasında bütün bu yanıcı maddeler ve fişeklere ateş verilmiş, olağanüstü görüntüler ortaya çıkmıştır. Öndeki sal Vehbî'nin altıncı sal olarak andığı ve tanıttığı saldır. İçinde korkunç bir şeytan kuklası bulunmaktadır. Tavanlı olan bu salın çatısında dört koç vardır, bir düzenekle ileri geri gidip gelmekte ve toslaşmaktadırlar. Salın ön kısmında fişekten yapılmış iki selvi ile arka kısmında davul ve nakaralarla mehter takımı minyatüre katılmıştır.

[64a] Levhanın üst yanında, deniz kıyısındaki seyir balkonunda Sultan oturmaktadır. Bu balkon Sadrazam'ın seyir otağına yakındır. Altta görülen sal Vehbî'nin uzun uzun tasvir ettiği, Cebeciler Ocağı tarafından hazırlanmış olan saldır. Üzerinde fişekler ve yanıcı maddelerle bir çiçek bahçesi düzenlenmişti. Bahçenin kapısı ve duvarları kandillerle süslenmiş, mührüsüleymanîler ve maytap fişekleriyle bezenmişti. Levnî bu salın içine sazendeler ve çengi figürleri yerleştirmiştir. Halbuki içinde sazendelerin çalıp çengilerin oynadığı sal, Vehbî'nin nakline göre, yine Tophane tarafından yapılmış olup üçüncü sırada geçen saldır.

[65b-66a] BEŞİNCİ GÜN: Sihirbaz gencin gösterisi, Mısırlı Hacı Şahin ve arkadaşlarının oyunları, ip cambazı ve çengiler

[65b] Daire girişindeki süslü saltanat otağında maiyetiyle birlikte oturan Sultan, girişin hemen dışındaki otağında ise Ali Paşa, İbrahim Paşa ve Mustafa Paşa'yla birlikte oturan Sadrazam, onun ardında da Kethüda Mehmet Ağa oyun ve gösterileri seyretmektedirler. Resmin sağ alt yanına, üzerinde derviş tennuresi bulunan Bektaşi kılıklı gencin gösterisi eklenmiştir. Bu gencin önünde hırkasının altından çıkardığı içi yemek ve türlü yiyeceklerle dolu mukavva ve bakır sahanlar; borazan şeklinde çok uzun konik bir alet, oturduktan sonra aniden kalkıp fırlayarak etekleri altından meydana çıkardığı fıskiye görülmektedir.

66a 65b

[66a] Bu levhanın üst yanında ellerinde tef, tanbur ve miskal [musikar] bulunan çalgıcıların müziği eşliğinde oynayan rakkaslar görülmektedir. Ortada ip cambazları daha önce tasvir edilmiş gösterilerini yapmaktadır. Alt kısımda Mısırlı zorbazların sergilediği gösterilerden yalnızca birine yer verilmiştir. Bu gösteride Hacı Şahin yerinden bir ok gibi fırlayarak, birbirine bitişik duran dört beygirin eyerlerine yerleştirdiği çemberlerden geçip gitmiştir. Resimde Hacı Şahin fırlamaya hazır bir görünüşle tasvir edilmiştir.

[67b-68a] Tiryakilerin ayılar ve yılancıyla gerçekleştirdikleri gösteri

68a 67b

[67b] Sultan ve Sadrazam, yanlarında bulunanlarla birlikte gösterileri seyretmektedirler. Kompozisyon içine ellerinde tef bulunan çalgıcılar ve oyun kolları yerleştirilmiştir. Kol başı olduğu anlaşılan bir şahıs öne eğilerek Sadrazam'ı selamlamaktadır.

[68a] Tiryakilerin gösterilerine geniş yer verilmiştir. Vehbî'nin anlattığına göre, bunlar önce ikişer ikişer eşleşip yarışırlar, sonra Süleymaniye kahvelerinin hâlini canlan-

dırırlar. Bu sırada Sadrazam, Boşnak Selim Ağa eliyle ortalığa çil paralar saçar. Yere saçılmış gümüş paraları toplamaya çalışan tiryakiler bu arada haseki ağaların kestane fişeklerini ateşlemesiyle neye uğradıklarını şaşırırlar ve bağıra çağıra darmadağın olurlar. Bu durum Sultan'ın çok hoşuna gider ve sakinleşmeleri için kahve ikram edilir. Tam bu sırada fişekler yine korku salıcı seslerle patlamaya başlar, üstelik bu arada bir sürü ayı ve maymun üzerlerine atılır ve yeniden telaşla kaçışmalarına sebep olur. Sadrazam'ın yeniden akça saçmasıyla toparlanıp gösterilerine devam etmekte iken afyon satıcısı kılığında bir yılancı meydana çıkar. Bunun üzerine afyoncular afyon sattığını sandıkları bu şahsın başına üşüşürler ve sandığının kapağını açarlar. Sandık yılanlarla doludur. Bunu gören afyoncular korku içinde yeniden kaçışıp dağılırlar. Nice zaman sonra akılları başlarına gelir ve verilen bahşişlerle gönülleri hoş edilip sakinleştirilirler. Ancak hemen ardından yılancı yılanları eline alıp yaptığı çeşitli hareketlerle tiryakileri yeniden ürkütür, böylece bir kez daha çığlık çığlığa kaçışırlar. Vehbî'nin anlattıklarıyla özetlediğimiz bu gösteriyi Levnî oldukça ayrıntılı bir biçimde tasvir etmiştir. Resmin üst kısmında, diğer günlerde olduğu gibi, bugün de Sultan'ın önünden alayla geçen sünnet çocukları görülmektedir.

[68b-69a] Sultan ve vezir camileri imam ve hatiplerine verilen ziyafet

Konuklar, önceki günlerdeki gibi, bu ziyafette de özenle hazırlanmış sofralarda ağırlanmışlardır.

69a 68b

[68b] Birinci ve üçüncü sofralar görülüyor. Birinci sofrada Defterdar Efendi dokuz hocaya baş olmuştur. Üçüncü sofrada oturanlar hoca efendilerdir.

[69a] İkinci ve dördüncü sofralarda onar hoca efendi oturmaktadır.

[72b-73a] ALTINCI GÜN: Sazendelerin çaldığı müzik eşliğinde oynayan çengiler, ip cambazının tehlikeli gösterisi

Vehbî'nin anlattığına göre, Sadrazam İbrahim Paşa şenliğin altıncı günü sabah erkenden sultan dairesinin bitişiğinde kendisi için kurulmuş olan gösterişli seyir otağına gelip oturur. Yanında Rakka Valisi Ali Paşa, Eğriboz Muhafızı silâhdar İbrahim Paşa ve damadı Tevkiî Mustafa Paşa bulunmaktadır. Onlara eski Rumeli kazaskeri Ahmet Efendi, Rumeli kazaskerliği payesiyle eski Anadolu kazaskeri, halen hekimbaşı olan Ömer Efendi, Halep kadılığından ayrılmış Osmanzâde Ahmet Efendi sohbet arkadaşı olarak katılmış, bu arada Reisülküttâb Mehmet Efendi, Çavuşbaşı Ebubekir Ağa, Büyük Tezkireci İbrahim Efendi, Küçük Tezkireci Haşim Efendi de aralarında yer almıştır. Ayrıca otağda diğer devlet ileri gelenleri ve divan hademeleri bulunmaktadır. Vehbî'nin kendisi de bu meclise dahil olmuştur. Bir süre sonra Şeyhülislam Abdullah Efendi de gelir ve Sadrazam'ın sağına oturur. İşte tam bu sırada saltanat otağının perdesi dürülür ve tulumcular omuzlarındaki su dolu tulumlardan su saçarak meydanı boşaltırlar. Hemen ardından eğlence ve gösteriler başlar. Bu tabloda bu eğlence ve gösteriler resmedilmiştir.

73a 72b

[72b] Sultan gösterişli saltanat otağında oturmaktadır. Sol yanında bir şehzadesi görülür. Maiyeti ve hizmetinde bulunanlarla birlikte ihtişamlı bir görünüş sergiler. Sadrazam da oldukça kalabalık misafirleriyle birlikte otağ dairesi bitişiğindeki seyir otağındadır. Resmin alt yanına çengilerin müzik eşliğinde oynamakta olduğu oyunları anlatan çizimler yerleştirilmiştir.

[73a] Birbiri ardı sıra sergilenen gösteriler ve sünnet çocuklarının alayla geçişi resmedilmiştir. Çengilerin henüz meydanda bulundukları sırada ip cambazları da ipe çıkmış gösteri yapmaktadır. İşte bu sırada bir tepe üzerine kurulmuş olan Topçular

dairesinde bulunan otuz top birden gök gürültüsünü andıran bir sesle gümbürder. Bu, Sultan'ın gelişinin müjdecisidir. Levnî bu sahneyi kompozisyonda sol üst köşeye yerleştirmiştir. Burada toplar daha önce gösteri için meydana getirilmiş olan döner kale mazgallarında görülmektedir. Oyun ve gösterilerine devam etmekte olan rakkasları ve ip cambazlarını Sultan da seyre koyulur. Sultan'ın kendisine baktığını gören ip cambazı "şahin uçurması" adlı çok tehlikeli bir gösteriye girişir. Perçemini ipe bağlar, sırtüstü uzandığı ip üzerinde elinde denge sırığıyla kanat açmış bir doğan gibi süzülerek yere doğru uçarcasına iner. Levnî'nin çizgi ve renkle aktardığı işte bu gösteridir.

[75b-76a] Meslek sınıflarının alayla geçişi: ekinciler, değirmenciler, ekmekçiler

Şenliğin altıncı günü esnaf alaylarının geçmeye başladığı gündür. İki sayfalık bu tabloda ekinciler, değirmenciler ve ekmekçiler sınıfının alayla geçişi resmedilmiştir. Her gün bir bölüğü geçecek olan esnafın geçişi sırasında takip ettiği yol, uymak zorunda olduğu yol yordam ve hediyelerini sunuş şekli ile geçiş sırasında mesleklerini icra edişleri ve bu arada yaptıkları gösteri ve oyunlar Vehbî tarafından bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Levnî'nin ise bütün bu ayrıntıları çizgi ve renkle aktarabilmesi elbette mümkün değildi.

76a 75b

[75b] Sultan seyir köşkünde, yanında bir şehzadesi ve iki hizmetliyle görülmektedir. Sadrazam kendi seyir otağında oturmakta, solunda biraz önde olmak üzere, başlarında mücevveze, üstlerinde erkân kürküyle Çavuşbaşı Ağa ve Kapıcılar Kethüdası Ağa hizmete hazır durmaktadırlar. Resimde canlandırılan sahneyi çadırında oturmakta olan Kethüda Mehmet Ağa ve diğer görevli ve hizmetliler tamamlar.

[76a] Bu levhanın kompozisyonuna ekinciler, değirmenciler ve ekmekçiler yerleştirilmiştir. Sırasıyla ve kendi alaylarıyla geçen bu üç sınıf meslek erbabı sağ alt köşe-

den başlayıp kıvrımlı bir geliş yolu izleyerek sonu sol üst köşede bitecek şekilde yerleştirilmiştir. Ekinciler alayının önünde sabana koşulmuş, sarı renkte, iri gövdeli, boynuzları yaldızlı iki sığır bulunur. Arkadan bir deve gelmektedir. Üstünde, elindeki kitaba bakan bir çocuk görülür. Vehbî'ye göre çocuğun elindeki kitap Kur'an'dır ve Bakara suresini okumaktadır. Ancak Vehbî çocuğun deve üzerinde değil, iki öküzün üzerine yerleştirilmiş kubbeli bir araba içinde olduğunu söyler. Resmin üst kısmında eşek üzerinde garip kıyafetli biri görülür. Vehbî'nin anlattığına göre bu kişi bir muhtesiptir. Üzerine hasırdan yapılma elbise giydirilmiş, başına ipten örülmüş bir sarık geçirilmiştir. Bu arada bir tezgâh üzerinde ekmek satan biri, eksiğinin yakalanması üzerine tezgâhtan indirilir ve başına tahta külah geçirilir. Levnî'nin resmettiği işte bu gösteridir. Alayın en sonunda bir at üzerine yerleştirilmiş tezgâh üzerindeki ocakta ekmek pişiren genç görülür.

[77b-78a] Alaylarıyla geçen meslek sınıfları

Bu tabloda yer alan meslek sınıfları koyun ve sığır kasapları, aşçılar ve kebapçılar ve tabaklardır [debbağlar].

78a 77b

[77b] Üstte alayların geçişini seyretmekte olan Sultan ve Sadrazam görülür. Sultan seyir köşkünde değil de saltanat otağında oturur durumda gösterilmiştir. Oysa Vehbî böyle bir değişiklikten söz etmez. Altta, önlerinde süslerle donanmış koyun ve koçlar görülen kasaplar geçmektedir. İki yanda, üstlerinde koyun derisinden yapılma ters kürk bulunan çobanlar vardır, kaval ve boynuz boru çalmaktadırlar. Geride dört kollu bir tahtırevan üzerinde, elinde satır bulunan bir kasap çırağı mesleğini icra ederken görülür.

[78a] Üç meslek sınıfı alayla geçmektedir. Önde sığır kasapları görülür. Alayın

önünde boynuzları yaldızlanmış, eyerli ve koşumlu öküzler gitmektedir. Bunlar ürküntü verici, çok büyük bir ihtiyar yaban adamı yapmışlardı, üzerinde derviş tennuresi gibi geniş etekli, çadırı andırır rengârenk bir örtü vardı. Vehbî'nin başka niteliklerinden de söz ettiği bu yaban adamı görünüşlü ihtiyar adamı, Levnî'nin çizgi diliyle aktardığ gibi biri erkek, diğeri kadın olmak üzere iki yüzlüdür ve elinde bir çocuk kuklası bulunmaktadır. Sığır kasaplarının ardından gelenler aşçılar ve kebapçılardır. Bir genç, dört kişinin askılarla taşıdığı bir tezgâh üzerindeki ocakta kebap pişirmektedir. Kebapçıların peşi sıra tabaklar gelir. Bunların mehterhaneleri, hanendeleri ve oyuncuları vardır. Minyatürde saçaklı bir köşk biçiminde yapılmış, tavanında işlenmiş postlar asılı tezgâhta satış yapan bir genç görülmektedir.

[79b-80a] Bu tabloda da alayla geçen meslek sınıflarına yer verilmiştir.

80a 79b

[79b] Sultan yanında bir şehzadesiyle birlikte yine seyir köşkünde esnafın alayla geçişini seyretmektedir. Sadrazam ve kethüdası da hemen hemen aynı durumda resmedilmiştir. Tek fark başlarında mücevveze ve üstlerinde erkân kürküyle Sadrazam'ın yanı başında durmakta olan Çavuşbaşı ve Kapıcılar Kethüdası ağalardan birinin meslek kethüdasının sunduğu şamdanı Sadrazam'a göstermek üzere almakta oluşuyla resme katılan harekettir. Ön planda iki tulumcu ve onların ardınca ellerinde mumlar bulunan gençlerle alayın başı görülmektedir.

[80a] Mumcular alayının devamı görülür. Aralarında ellerinde topuzlar bulunan gülünç görünüşlü irili ufaklı kuklalar, rakkaslar vardır. Alayın sonunda altı kişinin taşımakta olduğu kubbeli saçaklı bir tahtırevan içinde mumculuk sanatını icra eden bir genç bulunur. Mumcuların ardından berberler alayı gelmektedir. Önde mehterleriyer almıştır. Diğer meslek alaylarında olduğu gibi mesleğin yaşlıları ve ustaları

topluluğun önünde yer almışlardır. En geride, bir araba üzerine oturtulmuş dükkânda genç bir berber müşterisini tıraş etmektedir. Tavana asılmış havlular, musluklu su kabı ve müşterinin elindeki leğenle bu figür son derece canlıdır.

[83b-84a] Mısırlı oyuncuların gösterileri, gümüş para dolu maşrapanın direk üzerine yerleştirilmesi

Bu tablo şenlik alanına dikilmiş olan uzun direk üzerine içi çil akça dolu gümüş maşrapanın konulmasını, ayrıca çeşitli oyunlar ve gösterileri canlandırmaktadır.

84a 83b

[83b] Sultan, Sadrazam ve kethüdası gösterileri seyretmektedir. Önlerinde Mısırlı zorbazların yaptıkları çeşitli ustaca oyunlar ve sihirbazca hünerlerden birkaçı resmedilmiştir.

[84a] Mısırlı Hacı Şahin ve arkadaşı Hacı Mehmet'in başka oyunları görülür. Solda, direk üzerinde görülen bir tersane esiridir. On sekiz ila yirmi metre uzunluğundaki bu direğin üzerine daha sonraki yarışma için konulması gereken içi çil akça dolu gümüş maşrapayı, iki tiftik kemeri direğe bağlaya çöze iki saatte tırmanarak direğin tepesine ulaşan bu esir koymuştur. Levnî direğin tepesine ulaşan esiri, aşağıya saldığı ipe bağlanan maşrapayı çeker durumda tasvir etmiştir. Yeniçerilerin ardında gösterileri seyretmekte olan kadınlar görülür.

[85b-86a] Kapıkulu Süvari Ocakları ağaları ve rütbeli mensuplarına verilen ziyafet

Kapıkulu Süvari Ocakları ağaları, Sipah ve Silâhdar Bölükleri kâtipleri, Süvari Mukabelecisi ve halifeleri ile bu ocağın diğer ileri gelenleri ve çavuşlarına verilen ziyafetin resimlendiği bir tablodur. Davetlilerin divan giyimleriyle katıldıkları bu ziyafette ağalar Sadrazam tarafından günlük üstlükleriyle kabul ayrıcalığına layık görülmüş-

lerdir. Levnî'nin çizgi diliyle tasvir ettiği bu ziyafet için üç direkli misafir otağında dört sofra hazırlanmış, iki direkli diğer çadırda da ocak çavuşları için sofralar kurulmuştur. Tabloda üç direkli misafir otağındaki dört sofraya yer verilmiştir.

86a 85b

[85b] Birinci sofrada başköşede Sadrazam oturmaktadır. Sağında Şeyhülislam, solunda Rakka Valisi Ali Paşa yer almıştır. Diğerleri Sipah ve Silâhdar Ağalar ile Süvari Mukabelecisi'dir. Üçüncü sofraya Defterdar Efendi başkanlık etmiş, aşağı bölük [beşinci ve altıncı bölükler] kethüda ve kâtipleri yanında yer almışlardır.

[86a] İkinci sofraya Silâhdar İbrahim Ağa ile Tevkiî Mustafa Paşa oturmuş, dört aşağı bölük ağası ile sipah ve silâhdar kethüda ve kâtipleriyle birlikte yemek yemişlerdir. Nihayet alttaki dördüncü sofraya mukabele halifeleri oturmuşlardır.

[89b-90a] Aynalıkavak Sarayı önlerinde sallarda yapılan gece gösterileri

Bir önceki gecede olduğu gibi, bu gece de Haliç'te gece gösterileri yapılır. Özenle yapılmış ve büyük bir ustalıkla süslenip donatılmış kocaman sallarda çeşitli eğlenceler, oyunlar ve gösteriler sergilenir. Vehbî'nin sözlü anlatımı ile Levnî'nin cizgi diliyle anlatımı, geçen salların ayrıntıları ve sayıları açısından çoğu kez bire bir uyuşmaz.

[89b] Levhanın üst yanında İbrahim Paşa görülmektedir. Vehbî'nin anlattığına göre, Sadrazam bu gösteriyi Aynalıkavak İskelesi yanındaki otağda oturarak seyretmiştir. Levhanın alt yanında iki sal görülür. Resmin kompozisyonunda ortaya yerleştirilmiş olan sal, Tersaneliler tarafından düzülmüş olan ve Vehbî'nin üçüncü sırada tasvir ettiği üstü çatılı saldır. Damında boynuzları yaldızlı dört koç bulunmakta, bunlar gizli bir düzenekle gidip gelerek canlıymış gibi birbiriyle tokuşmaktadır. Alttaki salda rakkaslar sazendelerin çaldığı müzik eşliğinde oynamaktadır. Bu sal Vehbî'nin uzun tasvirlerle anlattığı dördüncü sırada geçen saldır, içinde oynamakta olan da Bahçıva-

noğlu Kolu'dur. Yine Vehbî'nin bu salla ilgili olarak yazdıklarına bakılırsa, karşı sayfadaki levhanın alt kısmında görülen atlı karaca ve salıncak da bu salda bulunmaktadır. Nitekim sağda görülen ip cambazının da aynı salda bulunduğunu söyler. Bu durumda Levnî bu salı iki sayfaya iki parça hâlinde yerleştirmiş olmaktadır.

90a 89b

[90a] Aynalıkavak Kasrı önünde kurulmuş seyir sofrasında Sultan, yanında iki şehzadesi ve hizmetlileriyle birlikte salları seyretmektedir. Sultan'ın hemen önündeki sal, Vehbî'nin geçiş sırasına göre beşinci olarak tanıttığı saldır. Boyu 50, eni 25 metre kadar olan bu büyük salın etrafı süslü kemerlerle çevrilidir. Kemerlere rengârenk altı köşeli askılar [mühürsüleymanîler] asılmıştır. İçinde yanan mumlar, meşaleler ve kandillerle ışıl ışıl parlamaktadır. Sal Sultan'ın önüden geçerken Halil Kolu türlü oyunlar oynamıştır. Bunlar arasında Acem oyununu oynayan çocukların kıyafetleri de Acem kıyafetleri idi; kimi Şirazlı, kimi Kandeharlı, kimi de Keşmirliye benziyordu. Vehbî'nin naklettiğine göre, bu arada canlı sanılan bir yapma ceylan ile ceylanı andırır güzellikte bir kız kuklası da onlarla birlikte kırıta kırıta oynamıştı. Salın sol yanında Halil Kolu'nun çalgıcı takımı görülür.

[92b-93a] YEDİNCİ GÜN: Bu tabloda düğünün yedinci gününde Aynalıkavak Sarayı önünde denizde gerçekleştirilen gündüz gösterileri resmedilmiştir.

Yedinci gün, şenlik boyunca yapılan gösteriler içinde en göz alıcı ve ilgi çekici gösterilerin yapıldığı gündür. Ayrıca gündüz gösterileri iki ayrı mekânda yapılmıştır. İlk gösterilerin yeri Haliç'te Aynalıkavak Sahilsarayı'nın önleridir. Denizde yapılan şaşırtıcı gösterileri Okmeydanı'nda karada yapılan gösteriler izlemiştir. Bu gösterileri Harem mensupları da kafesli köşkün pencerelerinden seyretmişlerdir. Görüldüğü gibi, Levnî iki levhalık bu minyatürde kenarlara yerleştirdiği ayrıntılı ve çok canlı figür-

lerle bir çerçeve oluşturmuş, yerleştireceği az sayıda figür için ortada büyük bir boşluk bırakarak âdeta herkesin rahatlıkla görebileceği geniş bir sahne hazırlamıştır. Bu kompozisyon çok ilgi çekici ve aynı zamanda ustalıkla hazırlanmış hayret verici gösterileri ön plana çıkarma düşüncesine dayanıyor olmalıdır.

93a 92b

[92b] Levhanın sağ üst kısımda, Kapudane kalyonu ve gösterileri buradan izleyen Sadrazam görülüyor. Yanında damadı Tevkîî Mustafa Paşa bulunmaktadır. Daha sonra gelen Anadolu Kazaskeri Seyyid Abdullah Efendi de onların yanındadır. Vehbî'nin nakline göre, diğer vezirler de bu sırada kalyonlarda oturmaktadırlar. Sağ alt köşede görülen "şayka" denilen donanma gemisidir. Sadrazam'ın oturmakta olduğu kalyonun ardında Tersane gözleri ve sol üst köşede sarayın giriş kapısı ile duvarın iç kısmında saray binaları görülür. Bu kompozisyonun ortasında "talika" denilen kırmızı çuha kaplı, yeşil tekerlekli bir araba yer almıştır. Bu araba eski mimar İbrahim'in bir buluşudur. İçinde feraceli, yaşmaklı, ayna yelpazeli bir yapma kadın oturmakta; araba, üzerindeki koçaşın [sürücüsünün] kamçıyla dehlediği bir at tarafından çekilmektedir. Tekerlekleri paralel iki ip üzerinde dönen bu araba iskeleden hareket eder, şaykaya varır, oradan Delibalta kalyonuna ulaşır; sonra geri geri gelmek suretiyle yeniden iskeleye döner. Bunun için Aynalıkavak İskelesi kıyısındaki çınar ağacına, oradan iskeleye yakın şayka direğine, oradan Delibalta kalyonuna, oradan da Fener İskelesi'nde karada bir yere iki sıra halat çekilmiş ve sıkıca bağlanmıştır. Arabanın üst kısmında iki rakkas görülmektedir. Bunlar, karşı sayfadakilerle birlikte sahilden çekilip Delibalta kalyonunun serenine bağlanmış halatlar üzerinde oynamaktadır. Bunun nasıl olduğunu Vehbî bütün ayrıntılarıyla anlatmıştır.

[93a] Sultan Ahmet Aynalıkavak Sarayı'nın önünde, Tersane Bahçesi'nin eteklerinde kurulmuş olan seyir balkonunda şehzadeleriyle oturmuş gösterileri izlemektedir. Bu resmin sol alt yanında Delibalta kalyonu görülmektedir. Yanında, içinde rakkasların

oynadığı ve mehterhanelerin çaldığı büyük kayıklar vardır. Ortada ip üzerinde iki rakkasfigürüne yer verilmiştir.

[97b-98a] Döner kalenin gösterisi, topçuların kaleye hücumu ve Tersanelilerin karada yürüyen çektiriyle yardıma gelmesi

Aynalıkavak önlerindeki gösterilerden sonra, devlet erkânı başta olmak üzere, herkes Okmeydanı'na dönmüş, bu arada yeni gösteriler için hazırlık yapılmıştır. Derken Sultan'ın gelişini müjdeleyen şenlik topları atılır ve tiz sesli kerrenaylar çalınır ve ardından gösteriler başlar.

98a 97b

[97b] Otağında gösterileri seyretmekte olan Sultan, Sadrazam ve Kethüda Ağa'nın önünde çalgıcı grubunun ezgilerine ayak uydurup oynayan çengiler görülmektedir.

[98a] Daha önce de gösteri için meydana getirilmiş olan döner kale sahneye çıkmış, ve toplarını ateşlemiştir. İçinde bulunanlar da tüfek atmaktadırlar. Resmin sağında bir dizi hâlinde duranlar topçu neferleridir. Bunlar Sultan adına kaleyi ele geçirmek için, Vehbî'nin benzetmesiyle, bendi yıkılmış su gibi kaleye boşanırlar. Ellerindeki tüfekleri ateşleyerek savaşa girişip yaka paça dövüşürler. Bu arada Topçular dairesinde bulunan çektiri de gelerek savaşa katılır.

[100b-101a] Okmeydanı'nda gerçekleştirilen fişek gösterisi

Yıldızların ve ayın aydınlattığı gecede şenlik alanının etrafı mahyalarla süslenmiş; bu arada yeşil kandillerden bir selvi, renk renk kandillerden göz alıcı bir ibrik, yeşil kubbeli bir köşk, iki minareli bir cami ve Vehbî'nin bir bir sayıp ayrıntısını verdiği daha bir sürü yanıcı maddeden imal edilmiş ve içleri fişeklerle dolu çeşitli düzme biçimlerle düğün alanına eşsiz bir görünüm kazandırılmıştı. Bunların her birine ateş

verilir, yanmaya başladıklarında saçtıkları renkli ışıklarla ortaya inanılmaz görüntüler çıkar. Levnî, Vehbî'nin uzun uzun tasvir ettiği bu fişeklerin ve bunlarla yapılan gösterilerin yalnızca bir kısmını kompozisyona dahil etmiştir.

101a 100b

[100b] Bu levhada Sultan ve Sadrazam'ın seyrettiği işte bu ateşten yapılmış türlü biçimlerdeki fişekler görülmektedir. Altta bir çadır fişeği, lüle ağızlarından alevler fışkıran şadırvan fişeği, yeşil kandillerden düzülmüş büyük selvi ve arkasında ağızlarından alev saçılan ibrikler yer alır.

[101a] Resmin üst yanında yeşil kubbeli köşk, onun yanında içinden püskürme ve kestane fişekleri savrulan bir çadır fişeği görülmektedir. Bunların hemen yanında kaftanı ve başlığı tutuşmuş biri vardır, boynuna geçirilmiş tabla da yanmaktadır. Vehbî'nin anlattığına göre, bu gösteriyi Cebeciler Ocağı hazırlamıştır. Bir adamın üzerine çeşit çeşit fişeklerden yapılmış bir aba kaftan, başına da bir tahta külah giydirilmiştir. Sultan'ın önünden geçerken kaftanın eteği tutuşturulur ve adam kıvılcım gibi oraya buraya sıçramaya başlar. Attta sağda görülen fil ise Tersaneliler tarafından yapılmıştır. Üzerine yerleştirilmiş köşk içinde fil sürücüsü kılığında üç kişi oturmaktadır. Hortumunda maytap, çiçekli ve daha başka çeşit çeşit fişekler bulunmaktadır. Meydanda bir süre gezinir ve sonra hortumundan kıvılcımlar saçarak ortalığı şenlendirir. Filin ardında görülen bostan kuyusu dolabı biçiminde düzenlenmiş bir fişektir. Hızla dönmekte ve kovaları su yerine kıvılcım saçmaktadır.

[107b-108a] SEKİZİNCİ GÜN: Meslek sınıflarının alayla geçişi

Eğlence ve gösterilerin bir kısmının araç ve oyuncuları [havada giden kalyonlar, tiryakiler ve ayıcılar gibi] önceki günlerdekilerle aynıdır; ancak yapılan gösteriler oldukça farklıdır. Buna rağmen Levnî tarafından resimlenmemiştir. Bugün birçok

meslek sınıfı da alayla geçmiştir: çadırcılar, kavaflar, kunduracılar, bakkallar, yemişçiler, kavukçular, takkeciler, yorgancılar, Yeni Bedesten esnafı, esir pazarı tüccarları, hallaçlar. Levnî bunlardan bir kısmını resme dahil etmemiştir.

108a 107b

[107b] Sultan ve Sadrazam altıncı günün esnaf alayı resimlemelerinde görüldüğü gibi, geçen esnafı seyretmektedir. Sadrazam'ın yanında yine Çavuşbaşı ve Kapıcılar Kethüdası durmakta, kendi kethüdası arkasında oturmaktadır. Önlerinden alayla geçmekte olan çadırcılar esnafıdır. Ellerinde, içine kara yağız bir delikanlı oturttukları bir çadır bulunmaktadır. Sultan'a hediye etmek üzere hazırladıkları, saltanat otağına benzer, çok kıymetli bu çadırın dışı yeşil ve al renkli atlas ipektendir, içi İstanbul dibasıyla astarlanmıştır. Dört topu [çadır direğinin tepesine konulan yuvarlak] ve nakışlı, selvi gibi uzun dört direği bulunan ibrişim telli, altın alevli, eşi benzeri görülmemiş bu çadır, Vehbî'ye göre el üstünde taşınarak meydana getirilmiştir. Sol alt köşedeki tahtırevan kavaflar alayına aittir. Bunlar merkeplerin taşıdığı bu tahtırevanda dükkân kurmuşlardı ve içindeki kavaf çırağı alışveriş sahnesini canlandırmakta idi.

[108a] Levhanın sağ alt köşesinden sağ üst köşesine doğru kıvrımlı bir şekilde yerleştirilmiş meslek sınıfları alayları görülür. En öndekiler, kavafların hemen ardında yer almış kunduracılardır. İki öküzün çektiği araba üzerine yapılmış dükkân içine bir genci alışveriş için oturtmuşlardır. Bunlar ayrıca kâğıttan, "cemal" adı verilen peri yüzlü, eşsiz güzellikte bir kız kuklası yapmışlardı. Arabanın önünde görülen bu kız kuklasıdır. Onları izleyen bakkallar, yemişçiler, kavukçular, yorgancılar, Yeni Bedesten esnafı ve esir pazarı tüccarlarıdır. Her birinin alayında, içinde alışveriş için oturttukları bir genç bulunan, dükkânlarını andırır süslü ve gösterişli, kubbeli tezgâhlar; mehterhane ve çalgı takımları ile kuklalar, kucaklarında hediyelerini taşıyan adamlar görülmektedir.

[110b-111a] Bu tabloda başta valiler, beylerbeyileri olmak üzere yüksek dereceli idareci sınıf mensupları tarafından Sultan'a sunulan atlar ve hediyeler resmedilmiştir. Hediye sunanlar Musul valisi vezir Osman Paşa, Halep valisi Arifî Ahmet Paşa, Aydın Muhassılı beylerbeyi Abdullah Paşa ile Hüdavendigâr Sancağı Mutasarrıfı Derviş Mehmet Paşa'dır. Hediyeler daha öncekilerde olduğu gibi Kapıcılar Kethüdası'na teslim edilmiştir.

111a 110b

[110b] Resmin üst yanında Sultan, Sadrazam ve Kethüda Ağa'nın her zamanki yerlerinde oturmakta oluşları görüntüsüne yer verilmiştir. Sultan'ın sol yanında iki şehzadesi görülmektedir. Sadrazam'ın sol yanında başlarında mücevvezeyle Çavuşbaşı Ağa ve Saray Kapıcılar Kethüdası durmaktadır. Haseki Ağa da her zamanki yerindedir. Levhanın alt yanında fevkalade güzel ve kıymetli koşum takımı, eyer örtüsü ve askısıyla soylu bir at resimlenmiştir. Atın ardı sıra görülenler diğer hediye bohçalarını kucaklamış hizmetlilerdir.

[111a] Önde atlar, arkalarında sunulan hediyeleri kucaklarında taşıyan görevliler levhaya *S* biçiminde yerleştirilmiştir. Üst bölümde birkaç tulumcuya yer verilmiştir.

[112b-113a] Haliç'te gece gösterileri

[112b] Sadrazam her zamanki yerinde maiyetiyle birlikte oturmakta, gösterileri seyretmektedir. Önündeki sal altı köşeli yıldız biçiminde askılar, fişek ve yanıcı maddelerden yapılmış selvi ağaçlarıyla süslüdür. İçinde çalınan müzik eşliğinde oyunlar oynanmaktadır.

[113a] Sultan iki şehzadesiyle sallardaki gösterileri seyretmektedir. Önde görülen sal önceki gecelerde geçen sallardan farklı bir saldır. Üzerinde, giriş ve çıkışları hendekli ve çarkıfelek fişekleriyle düşmana karşı emniyete alınmış bir döner kale vardır.

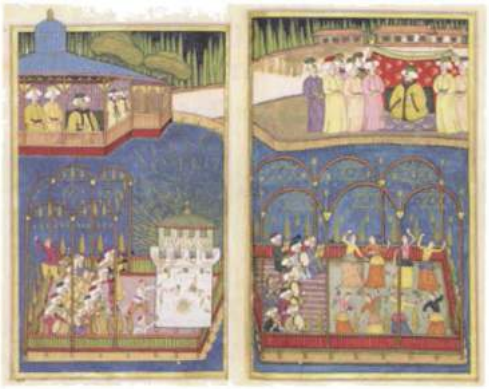

113a 112b

Vehbî'nin anlattığına göre, önce havaî ve diğer fişekleri ateşlenir, ardından baruthanesine ateş verilir, burçları ve duvarları tutuşturulur. Salın içinde bir mehter takımı görülmektedir.

[115b-116a] DOKUZUNCU GÜN: Bir kısım eğlence ve gösteriler

Bugünkü gösteriler Hanendebaşı Burnaz Hasan Çelebi'nin yönetimindeki ses ve saz ustalarının çalıp söyledikleri şarkılar, güreşçilerin kıyasıya kapışıp yaptıkları güreşler, ip cambazlarının ve hokkabazların gösterileridir.

116a 115b

[115b] Sultan ve Sadrazam'ın önünde görülen topluluk hanende ve sazendelerden oluşmaktadır. Ön planda ip cambazı görülür.

[116a] Güreşen pehlivanlar ile davul, zurna, nakara ve kerrenaylarla onları kızıştıran mehter takımı yer almıştır. Altta başında sivri külahıyla sihirbaz ve sünnet çocukları görülmektedir.

[120b-121a] Alayla geçen meslek sınıfları

Levnî'nin resimlediği meslek erbabı alayları gerek sayı, gerek geçiş sırası, gerekse nitelikleri bakımından Vehbî'nin yazdıklarına göre oldukça farklı ve eksiktir.

121a 120b

[120b] Sultan, arkasında iki şehzadesi ve çevresinde görevli ve hizmetkârlarıyla yerini almıştır. Sadrazam ve Kethüda Ağa da yerlerindedir. Ortada eli çevgânlı bir çavuş ağa ve Haseki Ağa görülür. Levhanın alt yanında bakırcıların bir gösterisi resimlenmiştir. Vehbî'nin naklettiği bu gösteri sırasında içlerinden biri çıplak vaziyette sırtüstü kılıçların üzerine yatar. On kişi midesinin üstüne konulan yaklaşık 60 kg ağırlığındaki bakır külçesini ağır çekiçlerle döverler. Bunların arkasında kale şeklinde bir yapı görülür; bu, bakırdan yaptıkları büyük boyda bir kaledir.

[121a] Önden geriye doğru kıvrım yaparak gelmekte olan alaylar resmedilmiştir. Önde iki öküzün çektiği bir araba yer alır. Üzerinde bir çocuk elinde çekiçle mesleğini icra etmektedir. Önünde görülen ve saçaklarına asılmış olan kaplar göz önüne alındığında arabanın bakırcılara ait olduğu söylenebilir; ne var ki bunların kuyumcu işi olan altın ve gümüş kaplar olma ihtimali daha güçlüdür. Nitekim Vehbî'ye göre, kuyumcuların hazırladığı inci dizileri, külçe külçe altın ve gümüşle süslenmiş, içinde mineli bir köşk bulunan çok güzel ve değerli araba alaylarının önünde gitmekte idi. Bu arabanın arkasından gelenlerin taşıdıkları hediyeler arasında Vehbî'nin sözünü ettiği yelpazenin görülmesi önlerindeki arabanın onlara ait olduğunu söylemek için kuvvetli bir delil sayılabilir. Minyatür ile metin arasındaki asıl önemli uyumsuzluk, Vehbî'ye göre iki öküzün çektiği arabanın, dülgerlerin yaptığı ve Sultan'ın çok beğenerek içeri aldığı, üzerinde şahnişinli köşk bulunan araba olmasıdır. Kuyumcuların ardından terziler, onların da ardından iplikçiler alayı görülür. Bunların hazırladığı arabalarda da mesleklerini icra eden gençler bulunmakta, kethüda ve yaşlıları

alayın önünde yürümektedir. Aralarında hediyelerini taşıyanlar ve çalgıcı grupları bulunur.

[122b-123a] Bostancılar Ocağı ve Has Ahır ağaları ile bu ocakların ileri gelenlerine ve "avcılar" denilen Enderun görevlilerine verilen ziyafet

123a 122b

[122b] Levhanın üst yanındaki sofra üç direkli misafir çadırında kurulan birinci sofradır. Vehbî'nin verdiği bilgilerle, bu sofrada Rakka Valisi Ali Paşa başköşede oturmuş, Birinci ve İkinci Mirahur Ağalar yanında yer almış; Şahincibaşı, Çakırcıbaşı ve Atmacacıbaşı Ağalar da onlarla birlikte oturmuşlardır. Vehbî Sadrazam'ın birinci sofrada oturduğunu kaydetmez, ancak yedi şahıs görülmektedir. Ayrıca Bostancıbaşı'dan söz etmediğine göre, Sadrazam ya Bostancıbaşı ile birlikte ayrı bir sofrada yemek yemiştir ya da misafirlerle sofraya oturmamıştır; bu durumda birinci sofradaki yedinci şahıs Bostancıbaşı'dır. Altta yine üç direklideki ikinci sofra görülür. Vehbî'nin nakline göre bu sofraya Maraş Valisi İbrahim Paşa ile Tevkiî Mustafa Paşa ve Defterdar Efendi oturmuş; Arpa Emini ve Başsilâhşor Ağa ile bir silâhşor ağa da onlarla birlikte yemek yemiştir.

[123a] İki direklide kurulan iki sofra görülmektedir. Başlıklarına ve kıyafetlerine bakılırsa, bu sofralarda oturanlar Bostancı Ocağının ve Has Ahır'ın küçük rütbelileridir. Vehbî'ye göre üçüncü sofrada oturanlar Ahır Kethüdası, Arpa Ruznamecisi, Saraçlar Kâtibi ve sekiz silâhşor ile bostan ustalarıdır. Yine Vehbî'ye göre, dördüncü sofrada oturanlar ise Has Ahır Halifesi ve Hazinedarı ile Has Ahır Kethüdası, rahtvan ağaları, Arabacıbaşı, Saraçlar Halifesi ve iki ocak ihtiyarıdır.

[125b-126a] Sallarda yapılan fişek gösterisi

Bu tabloda Levnî'nın çizgi diliyle aktardıkları Haliç'te, Aynalıkavak önlerinde denizde yapılan fişek gösterileridir; ne var ki Vehbî dokuzuncu günün gecesindeki bu gösterilerin Okmeydanı'nda gerçekleşmiş olduğunu anlatır. Onun satırlarıyla aktardığı bilgilere göre, Sultan o gece Sadrazam'ına bir not göndererek, havada yağmur emaresi belirdiğinden gösterileri seyretmeyeceğini, kendisini vekil tayin ettiğini bildirir. Sadrazam bunun üzerine kendi otağı önünde eğlence ve gösterileri başlatır. İlkin sazende ve hanendeler toplanır ve musiki faslı icra edilir. Arkasından fişek gösterileri başlar. Ardı ardına yakılan çeşitli fişeklerle yatsıya kadar büyük bir ilgiyle izlenen fişek gösterisine, ilginin azalması üzerine son verilir.

126a 125b

[125b] Sadrazam misafirleriyle birlikte görülür. Resmin alt yanına yerleştirilmiş olan salda mehter takımı çalmakta, ateşlenen fişekler göğe savrulmaktadır. Üzerinde yanıcı maddelerle hazırlanmış, içinde fişekler bulunan büyük bir selvi biçimi vardır. Vehbî'ye göre bu selvi Topçular Ocağı tarafından hazırlanmış, ancak havanın bozuk olması sebebiyle yakılmaya fırsat bulunamamıştır.

[126a] Levhanın üst yanında Sultan iki şehzadesiyle görülüyor. Levnî resmin alt yanına iki sal yerleştirmiştir. Birinde hanende ve sazendelerden oluşan musiki heyeti bulunmaktadır. En altta görülen salda yuvarlak bir çark fişeğinden fırlayan fişekler etrafa saçılmaktadır. Vehbî'nin verdiği bilgiye göre, Okmeydanı'nda Sadrazam'ın otağı önünde yakılan bu fişek yirmi otuz kere kendi kendine dönmüş ve meydana gelen hareketli alevden ara ara bir tarrakalı fişek parlamıştır.

[129b-130a] ONUNCU GÜN: Alaylarıyla geçen meslek sınıfları

[129b] Sultan yanında iki şehzadesiyle birlikte önünden gösterişli alaylarla geçen esnafı seyretmektedir. Sadrazam Kethüda Ağa ile birlikte aynı yerde oturmakta, sunulan hediyeleri alıp Sadrazam'a göstermekle görevli olan Kapıcılar Kethüdası Ağa ve

130a 129b

Çavuşbaşı Ağa da, başlarında mücevveze ve üstlerinde erkân kürkleriyle sol yanında ayakta durmaktadırlar. Altta kuyumcu mücevherciler alayının başı resmedilmiştir.

[130a] Sağ alt köşede görülenler, ellerinde hediye taşıyanlar kuyumcu mücevherciler alayı mensuplarıdır. Kuyumcubaşı başında mücevveze ve üzerinde kürküyle atlı olarak, yanında baratalı yedekçilerle birlikte alanın sonundadır. Onları balmumcuların alayı izlemektedir. Balmumcuların ardından gelenler bitpazarı oturakçıları [bitpazarında dükkânı olanlar], kalaycılar [müstakil bir alay hâlinde görülmüyorlarsa da, Vehbî'nin verdiği bilgilere göre, bunlar, üzerinde çadır biçiminde kalaylanmış bir örtü bulunan dev görünüşlü bir insan yapmışlardı. Bu kuklanın başında bulunan dört küçük kukla raks ediyor, örtüsünün etrafında fişekler şimşek gibi çakarken göbeği üstündeki bir teneke fıskiyenin lülelerinden su saçılıyordu], aktarlar, kahve satıcıları ve nihayet en sonda ketencilerdir. Sol üst köşede kahveciler alayındaki arabada kahve kavurarak mesleğini icra eden bir genç görülür. Onun yanında görülen, ketencilerin hazırladığı kalyondur. Boyu dört metre, eni bir buçuk metre kadar olan bu kalyonun içi mallarla doludur. Yüz kadar gemici neferi tarafından mekanik bir düzen kullanılarak, yelkenleri açık durumda sürülüp getirilmiş bu kalyonu Sultan çok beğenmiş ve yakından incelemek için daire içine çektirmiştir.

[131b-132a] Mehter müziği eşliğinde Mısırlıların zembil gösterisi

Düğünün onuncu günü birçok oyuncu gösteri yapmıştır. Levnî bunlardan yalnızca Mısırlı Hacı Şahin ve arkadaşı Hacı Mehmet'in zembil gösterisini resmetmiştir. Vehbî'nin bütün ayrıntısıyla naklettiği bu gösteride Mısırlılar elleri kolları bağlı vaziyette ayrı renklerde zembillere sokulmuş, zembiller sıkıca bağlanmış, sonra ikisi bir çadıra konmuş, çadırın dışına da birkaç çavuşla aklı başında dört beş hademe bırakılmıştır. On beş dakika sonra içeriden seslendiklerinde çadır kaldırılır ve zembillerin

konulduğu durumda olduğu görülür. Zembiller açıldığında görülür ki, ikisinin de elleri ve ayaklarındaki bağlar çözüktür. Daha da şaşırtıcı olanı Hacı Şahin'in konduğu zembilde Hacı Mehmet, Hacı Mehmet'in konulduğunda ise Hacı Şahin bulunmaktadır.

132a 131b

[131b] Mısırlı oyuncular zembil içinde elleri bağlanır bir görünümde resmedilmiştir. Sultan, arkasında yer alan bir şehzadesiyle gösteriyi izlemektedir.

[132a] Mehter takımı çalmakta, gösteri alanını çevreleyen yeniçerilerle onların ardındaki seyirciler gösteriyi dikkatle izlemektedirler.

[139b-140a] Bu tabloda alayla geçen meslek sınıfları resmedilmiştir.

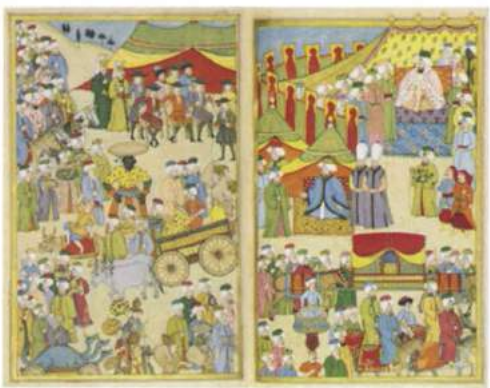

140a 139b

[139b] Yanında iki şehzadesiyle Sultan, Sadrazam ve kethüdası yanlarındaki görevli ve hizmetlilerle birlikte geçen alayları seyretmektedirler. Sultan'ın önünde görülmekte olanlar sırmakeşlerdir. Bunlar iş yerlerinin bir benzerini bir tahtırevan şeklinde düzmüşler ve olağanüstü bir şekilde süsleyip donatarak mücevher sandığına dön-

dürmüşlerdi. Resmin önünde yer alanlar nalbantlardır. Kethüdaları ve ustaları süslü atlarla önde gitmektedir. Arkalarında görülen şahıs, Vehbî'nin naklettiğine göre, bir testi üzerine koyduğu tablaya on kadar dolu şişe yerleştirip bunların üzerine de bir büyük tabla koyduktan sonra bu tablanın üzerine yamağını oturtmuş, bu durumda testiyi başına almış ve kıvrak bir şekilde raks etmiştir.

[140a] Döne kıvrıla alaylarıyla gelmekte olarak meslek sınıfları sırasıyla şunlardır: sandalcılar [sandal denilen kumaşı satanlar], seraserciler, semerciler, mutaflar. Resmin üst yanında şölen için davet edilmiş olan Fransa ve Rusya'nın elçileri görülmektedir.

[157b-173a] Eski Saray bahçesindeki nahıllar ve şeker bahçelerinin ihtişamlı bir alayla Yeni Saray'a nakledilmesi, düğün alayı

Hazırlıklarına 27 Temmuz 1720 Cumartesi günü başlanılan sünnet düğünü 18 Eylül Çarşamba günü Sultan Ahmet'in şenlik ve şölen yeri olarak seçilen Okmeydanı'na muhteşem bir alayla gelişiyle başlamış, karada ve denizde düzenlenen ziyafetler ve yüzlerce şehirli ve köylü çocuğun sünnet edilmeleriyle on beş gün boyunca geceli gündüzlü devam etmiş, nihayet son gün cirit oyunu, at koşusu, ziyafet ve direk üzerine daha önce konulmuş olan içi çil akça dolu gümüş maşrapaya sahip olmak için direğe tırmanma yarışmasından sonra şenlik tamamlanmış ve Okmeydanı'ndaki bütün otağ ve çadırlar kaldırılarak 2 Ekim Çarşamba akşamı şehre dönülmüştü. Bu arada Yeni Saray'da hazırlıklar yapılmış ve 4-8 Ekim tarihleri arasında düzenlenen eğlenceler ve yapılan gösterilerle birlikte 532 çocuk sünnet edilmişti. Nihayet sıra Eski Saray'da bulunan nahılların ve şeker bahçelerinin Yeni Saray'a nakline gelmişti. Bu, muhteşem düğünün gerçekten göz kamaştırıcı son gösterisi olarak düşünülmüştü. Veznecilerden geçerek Horhor Çeşmesi'nden Aksaray'a inip, oradan Topkapı Sarayı'na ulaşan Divanyolu'nu izleyecek bir düğün alayıyla nahılların ve şeker bahçelerinin taşınması gerçekten de çok ihtişamlı bir devlet gösterisi olarak düzenlenmişti. Vehbî'nin olayın ihtişamına yaraşır ihtişamlı bir dil ve üslûpla dillendirdiği bu gösteri Levnî tarafından da olağanüstü bir çizgi ve renk diliyle tasvir edilmiştir. Birbirine eklendiğinde göz kamaştırıcı bir büyük tablo oluşturan bu alayı, Levnî karşılıklı sayfalar hâlinde düzenlenmiş otuz iki levhalık bir kompozisyon hâlinde resmetmiştir.

[157b-158a] Düğün alayı: Önde yer alan atlı Ocak ağaları eşliğinde Yeniçeri Ağası'nın geçişi

158a 157b

[157b] Levhanın üst yanında, sol levhaya da yayılmış olarak tulumcular; altta yasakçı yeniçerilerin koruması altında en önde Subaşı ve Asesbaşı Ağalar; hemen arkasında başında sarığıyla Yeniçeri Efendisi, onun sağında Sekbanbaşı Ağa ve solunda siyah tüyden ibaret sorgucuyla İstanbul Ağası görülmektedir.

[158a] Başları sorguçlu üç Ocak ağası, onların arkasında başında mücevveze ve üzerinde seraser kaftanla Yeniçeri Ağası bulunmaktadır. Ağa'nın önünde "seraser kuşaklılar" denilen özel hizmetlilerinden Çuhadar ve Kaftancı gitmekte, iki yanında farklı sorguçlarıyla ağa bölükbaşıları yer almaktadır. İki yanda yeniçeriler sıralanmıştır.

[158b-159a] Düğün alayı: hâcegân ve kadılar

159a 158b

[158b] Sorguçlu mücevvezeleriyle en önde bir sıra hâlinde Divan çavuşları; onların arkasından grup hâlinde, başlarında örfleri ve "muvahhidî" denilen kürkleriyle müderrisler gelmektedir.

[159a] Başlarında selimîlerle sultan kethüdaları en önde gitmekte, onları mücevveze-

li hâcegân izlemekte, en geriden de ulemaya has başlıklarıyla kadılar gelmektedir.

[159b-160a] Düğün alayının devamı

160a 159b

[159b] Üstlerinde seraser kaplı kürk, başlarında mücevvezeyle kapıcıbaşı ağalar görülür. Onların ardından görülenler kafesî sarıklı, çuha feraceli cerrahlardır.

[160a] Önde, mantarî denilen sarıklarıyla on iki cerrah bölükbaşı öndeki cerrahları takip etmektedirler. Onların ardından at üstünde gelen, başında örf ve üzerinde "muvahhidî" denilen kürkle Cerrahbaşı Süleyman Efendi'dir. Onun ardından gelenler ellerinde birer küçük nahıl bulunan yeniçerilerdir. Bunlar aslında nahılların önünde yürümektedirler.

[160b-161a] Düğün alayının devamı

161a 160b

[160b] Görülen iki atlıdan biri Sür Emini Hacı Halil Efendi, diğeri ise Tersane Kethüdası Musa Paşa'dır. Her ikisi de çuhaya kaplı kürk giymişlerdir. Onların arkasın-

dan yaya olarak gelmekte olanlar Nahıl Ağası Mehmet Ağa ve Mimar Ağa'dır. Başlarında mücevveze, üstlerinde beyaz kutnî [pamuk] dolama kaftan, bellerinde orta kuşak denilen kuşak vardır ve ellerinde çomak bulunmaktadır. Vehbî'ye göre bunlar, arkalarından gelen Tersaneli kılığındaki, ellerinde bir yerleri yıkmak için gerekli alet edevat bulunan dülgerlerin düzenli bir şekilde geçmesini sağlamışlardır.

[161b] İki nahıl görülüyor. Dört kollu bu nahıllar, her kolunda onar olmak üzere, kırmızı fesli kırk Tersane yiğidi tarafından taşınmaktadır.

[161b-162a] Düğün alayının devamı

162a 161b

[161b] Görülen iki şeker bahçesidir. Bunları da dal [yana devrik] kırmızı fesli Tersane yiğitleri taşımaktadır.

[162a] Yine Tersanelilerin taşıdığı başka iki nahıl yer almıştır.

[162b-163a] Düğün alayının devamı

163a 162b

[162b] İki şeker bahçesi daha görülür. Bunlar da Tersane neferleri tarafından taşınmaktadır.

[163a] Bu levhada Tersane yiğitlerinin başlarındaki tepsiler içinde taşıdıkları şekerden yapılma kuşlar, yırtıcı hayvanlar resmedilmiştir.

[163b-164a] Düğün alayının devamı

164a 163b

[163b] Başlarında mücevveze ve üstlerinde renkli kumaş kaplı kürkleriyle İkinci ve Üçüncü Defterdar Efendiler görülmektedir. Onların ardındaki atlı ikili Reisülküttâb ve Defter Emini Efendiler'dir; başlarında mücevveze, üstlerinde aynı renkte merasim kürkleri vardır.

[164a] Atlı olarak tek başına gelmekte olan Defterdar Efendi'dir. Onun ardında görülen örf başlıklı iki atlı iki görevden ayrılmış [mazul] kazaskerdir.

[164b-165a] Düğün alayının devamı

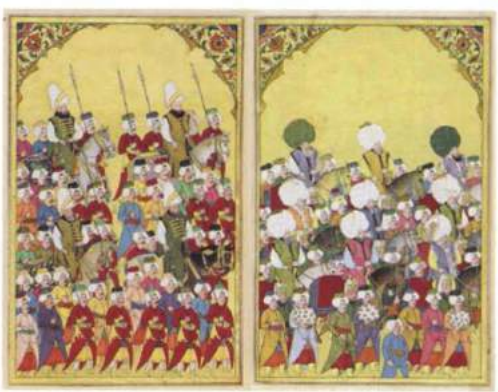

165a 164b

[164b] Bu levhada dokuz kazasker görülmektedir. Bunlar görevden ayrılmış, halen görevli veya payeli kazaskerlerdir. Yeşil sarıklılar Rumeli kazaskerleridirler.

[165a] Bu levhada da dört büyük vezir resmedilmiştir. Bunlar eski silâhdar İbrahim Paşa, Tevkiî Mustafa Paşa, eski silâhdar Osman Paşa ile Rakka Valisi Ali Paşa'dır. Başlarında mutallâ sarık, üstlerinde "kapaniçe" denilen, son derecede kıymetli, önü çaprazlı kürkler bulunmaktadır. İki yanda süslü kırmızı dolamalarıyla şatırlar yer almıştır.

[165b-166a] Düğün alayının devamı

166a 165b

[165b] Bu levhada beyaz sorguçlu bölük çorbacıları ile bellerinde kemer, ellerinde mızraklar bulunan kırmızı elbiseli, kemerli şatırların oluşturduğu iki sıra arasında Sadrazam alayının başı görülüyor. Önde yan yana iki ve arkada tek olmak üzere mücevvezeli ve erkân kürklü üç ağa yer almıştır.

[166a] Bu levhada başında kallâvî sarığı ve üstünde son derecede değerli, kırmızı çuhaya kaplı, kapaniçe yakalı kürküyle Sadrazam İbrahim Paşa görülür. Solunda kocaman örfü ve beyaz çuhaya kaplı kürküyle Şeyhülislam Abdullah Efendi yer almıştır. Sağ yanında, başında beyaz sorgucuyla Muhzır Ağa, solunda sarı külahıyla Bostancı Odabaşısı bulunmaktadır.

[166b-167a] Düğün alayının devamı

[166b] Başlarında beyaz baratalarla Has Ahır hademeleri ve ellerinde çomaklar, sarı renkli konik başlıklarıyla Has Bahçe bostancıları görülmektedir. Onların arkasında selimî başlıklı ve seraser kaftanlı iki ağa atlı olarak gelmektedir.

167a 166b

[167a] Bostancılar ve Has Ahır hademeleri arasında Bostancıbaşı Ağa ve Mirahur Ağa, başlarında selimî ve serasere kaplı kürkleriyle atlı olarak gelmektedir.

[167b-168a] Düğün alayının devamı

168a 167b

[167b] En başta, başında yeşil renkli kocaman örfüyle Nakibüleşraf Zeynelabidin Efendi görülmektedir. Ardından yeşil sarıklı seyyidler gelmekte, onları da yanlarında birer yedek at bulunan dört atlı izlemektedir. Mücevvezeli atlılar Has Ahır hademeleridir ve yedek atları yedmektedirler. Bu atlar son derecede kıymetli koşum takımları, eyer örtüleri, tepelikler ve askılarla süslenmiş soylu atlardır. İki yanda görülenler sorguçlu bölük çorbacılarıdır.

[168a] Mücevvezeli dört atlının yedmekte olduğu dört yedek at daha görülmektedir. Bunlar da olağanüstü güzellikte ve çok kıymetli takımlar ve süslerle donatılmışlardır. Bunların sağrılarında kaplan postları bulunmaktadır. Levnî'nin bu minyatürü, atların çevresindeki peykler ve diğer görevlilerin giyimleriyle de renk uyumu içinde

çok göz alıcıdır. Vehbî, Zeynelabidin Efendi'nin başı olduğu seyyidlerle birlikte yedek atların ardında, şehzadelerin önünde yürüdüğünü yazmaktadır. Levnî ise onları atların önünde yürür göstermektedir.

[168b-169a] Düğün alayının devamı

169a 168b

[168b] Levhanın üst yanında Sultan Ahmet görülmektedir. Vehbî'nin anlattığına göre Sultan, alayın Eski Saray'dan hareket etmesinden hemen sonra Topkapı Sarayı'ndan ayrılmış, şehzadelerinin geçişini seyretmek üzere Nakkaşhane'ye geçmiş, burada yapılmış olan seyir köşküne yerleşmişti. İşte büyük alayın son bölüğü şimdi buraya ulaşmıştır ve Sultan şehzadelerini seyretmektedir. Levnî bu levhanın kompozisyonuna yedek atların dokuzuncusunu yerleştirmiştir.

[169a] Yakın koruma çemberi içinde, koca sorguçların arasına âdeta gizlenmiş bir hâlde en büyük şehzade Süleyman görülüyor. Vehbî'nin olanca söz maharetiyle tasvir ettiği emsalsiz ve çok kıymetli koşum takımıyla mükemmel donanımlı bir ata binmiştir. Etrafındaki saray görevlilerinin giyimleri de son derece göz alıcıdır. Atının önünde Bostancı Odabaşısı, Has Ahır halifesi ve Peykbaşı yaya olarak yürümektedir. Sorguçlu rikâb solakları ve parlak renkli peykler çevreye âdeta ihtişam saçmaktadır.

[169b-170a] Düğün alayının devamı

[169b] İki küçük şehzadenin oturdukları arabayı çeken altı at görülür. Kuyrukları örgülü, kıymetli eyer örtüsü ve koşum takımlarıyla donanmış bu beyaz atlardan ikisi üzerine mücevvezeli Has Ahır hademeleri binmiştir. İki yanda başlarında kırmızı baratayla atlı seyis ağaları vardır.

170a 169b

[170a] Küçük şehzadelerin bindikleri araba görülür. Şehzadeler kapaniçe yakalı kürkler giymişler, çok değerli taşlarla işlenmiş sorguçlar takmışlardır. Arabanın çevresi yakın koruma sağlayan görevlilerce abluka altına alınmış gibidir Göz alıcı kıyafetleriyle kırmızı bükme üsküflü Silâhdar ve Çuhadar Ağalar donanmış atlar üzerinde arabanın hemen ardındadırlar.

[170b-171a] Düğün alayının devamı

171a 170b

[170b] Sarayın iki önemli siması, Dârüssaâde ve Bâbüssaâde Ağaları, başlarında mücevveze ve üstlerinde merasim kürkleriyle mükemmel donanımlı atlar üzerinde görülür. İki yanlarında bostancı hasekileri ve bostancı odabaşıları yürümektedir, arkalarından dört atlı Enderun ağası gelmektedir.

[171a] Beş atlı Enderun ağası daha baratalı seyisler arasında gösterilmiştir.

[171b-172a] Düğün alayının devamı

172a 171b

[171b] En önde, selimî kavuklu ve seraser kaftanlı iki atlı görülüyor. Vehbî bunların kim oldukları konusuna açıklık getirmemiştir. Onların ardında mücevvezeli iki atlı vardır ki, bunlar daha alt dereceli iki saray mensubudur. Onların ardı sıra gelmekte olan saray mehterhanesi takımıdır. Alt sıradaki zurnacılar arasında görülen mantarî kavuklu şahıs Zurnacıbaşı'dır. İkinci sırada nakaracılar yer almaktadır.

[172a] Ön sırayı tablzenler [davulcular] tutar. Onların ardında zilciler, onların da arkasında nefirciler [borucular] bulunmaktadır. Resmin sol üst yanında üç deveye yüklü "kös" denilen büyük davulları çalan kösçüler görülür.

[172b-173a] Düğün alayının sonu

173a 172b

[172b] Önde Sipah ve Silâhdar Ağaları yer alır. Başlarında selimî başlık vardır ve mükemmel donanımlı atlara binmişlerdir. Onları atlı olarak kendilerine bağlı bölüklerin ağaları izlemektedir.

[173a] Altı bölük ağası ile birkaç yaya görevli görülür.

[173b-174a] Sünnet merasimi

Vehbî'nin anlattıklarına göre, sabahın erken saatlerinde Eski Saray'dan yola çıkan büyük devlet alayı birkaç saat sonra Yeni Saray'a varmış, burada yapılan karşılama merasimlerinden sonra devlet erkânı Kubbealtı'nda yemek yemiş, bu arada yeniçerilere pilav ve zerde verilmiştir. Ardından büyük topluluk dağılır. İkindi vaktinden yaklaşık iki saat önce beş vezir ile Şeyhülislam, Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri, Nakibüleşraf, Yeniçeri Ağası, Sekbanbaşı, Kul Kethüdası, Seksoncubaşı, Defterdar Efendi, Sipah ve Silâhdar Ağaları ve Kethüdaları, Cebecibaşı ve Topçubaşı divanlık giyimleriyle yeniden sarayda toplanırlar ve Orta Kapı'nın içindeki sofada yerlerini alarak Sadrazam'ın gelmesini beklerler. Bu sırada Sadrazam beyaz üst kürkü ve başında sırma işleme şeritli "kallâvî" denilen başlığıyla divan donanımlı atına binmiş olarak çıkagelir ve karşılanarak vezirlerin bulundukları yerde başköşeye geçerek oturur. Ardından Enderun'a geçilmesi için ferman çıkar ve saray teşrifatı usullerine göre erkân belli bir sıra içinde Arz Odası önünde toplanırlar. Sadrazam, Şeyhülislam ve vezirlerle Arz Odası'na geçer. Burada yapılan reçel ve kahve ikramından sonra Sadrazam, Şeyhülislam ve beş vezir Hırka-i Şerif odasındaki Sultan Ahmet tarafından kabul edilir. Burada yapılan selamlama merasimi ve duadan sonra İbrahim Paşa Sultan'ın yanında kalır, diğerleri arz odasına geri dönerler. İkindi ile akşam arasında, eski ezanî saatle saat 10'a yaklaştığında Sünnet Odası'na gidilir ve sünnet başlar. İşte bu iki minyatür sünnetle ilgilidir.

174a 173b

[173b] Üç şehzade Sünnet Odası'na götürülmektedir. Önde görülen Darüssaâde Ağası'dır. Arkasından sağ koluna Sadrazam, sol koluna bir vezir [muhtemelen Tevkiî Mustafa Paşa] girmiş olduğu hâlde Şehzade Süleyman gelmektedir. Onu diğer kardeşleri izler, onların da iki koluna iki vezir girmişlerdir. Solda görülen Sultan III. Ahmet'in yaptırdığı Enderun Kütüphanesi'dir. Daha geride "Ağalar Camisi" denilen

cami ve haremin üçüncü avluya [Enderun avlusuna] açılan kapısı görülmektedir.
[174a] Sultan şehzadeleriyle sofa köşkünde oturmuş olarak görülür. Sofa köşkü dördüncü avluda Hırka-i Saadet'in revakları önündeki havuzun kenarındadır. Sol yanında Hırka-i Saadet dairesinin revaklarına bitişik, "Sünnet Odası" denilen daire bulunur. Bu minyatürde şehzadeler sünnetten önce babalarının elini öpmektedirler. Vehbî bundan söz etmez. Sadrazam Sultan'ın önünde saygıyla eğilmiştir. Üç vezir ve Darüssaâde Ağası ile Sipah ve Silâhdar Ağaları saygılı bir şekilde durmaktadırlar. Süslü giyimleriyle Enderunlular da sahnede yer almışlardır. Bu son merasimden sonra şehzadeler Sünnet Odası'na götürülecek ve Cerrahbaşı Süleyman Efendi tarafından sünnet edileceklerdir. Vehbî'nin anlatımına göre, şehzadeler büyük düğün alayının yapıldığı gün sünnet edilmişlerdir. Alayın Eski Saray'dan çıkış saati [sabah 10 suları] ile sünnet için yeniden toplanılan saat [14 suları] ve sünnetin yapıldığı saat [16 suları] göz önüne alındığında bu bilgilerin doğru olduğu anlaşılır. Ayrıca Levnî'nin son minyatürde en küçük şehzadeyi sünnet yatağında göstermesi, babası Sultan Ahmet'in duyduğu sevinçle altın saçtığı ânın sünnetten hemen sonrası olduğunu ispatlar; çünkü öyle anlaşılıyor ki, küçük şehzade hemen sonra tayasının kucağında Harem'e götürülmüştür.

[174b-175a] Sünnetin ardından Sultan'ın altın saçışı

Vehbî'nin anlattığı üzere, sünnetten sonra Sadrazam vezirler, Şeyhülislam ve Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri ile birlikte Arz Odası'na geçer. Bu arada bir sultan musahibi töre gereğince sünnet tepsisini getirir. Sadrazam beş yüz altın, Şeyhülislam ve Kazaskerler de birer miktar altın bırakırlar. Ardından Sultan Ahmet de Arz Odası'na gelir ve başta Sadrazam olmak üzere devlet erkânı ile bazı saray ileri gelenlerine kıymetli kaftanlar giydirilir. Bu merasim Arz Odası dışında, iki kapı ortasında devam eder. Daha sonra vezirler dışarı çıkıp kapı dışında, kapıcıbaşıların oturdukları sofada yan yana otururlar. Şeyhülislam'ın ayrılmasından sonra Sadrazam da gelir, vezirlerin yanına oturur. Burada Düğün Emini Halil Efendi'ye, Çaşnigirbaşı Ağa'ya, Başbakıkulu Ağa'ya, Teşrifatçı Efendiye, Sipah ve Silâhdar Ağaları'na ve Hazinedarbaşı'na kaftanlar giydirilir. Ardından vezirler veda edip Orta Kapı dışında, Sultan tarafından bağışlanmış sade divan koşumlu atlara binerek saraydan ayrılırlar, konaklarına giderler. Onların ardından Sadrazam İbrahim Paşa kalkar, Orta Kapı'ya yönelir. Bu sırada kendi eliyle sağına soluna altın dağıtır. Kapının iç tarafındaki parmaklık yanına vardığında kendisi için hazırlanmış mücevher koşumlu, son derece değerli ata biner ve kendi sarayına gitmek üzere saraydan ayrılır. Levnî, Vehbî'nin anlattığı bu bitiş sah-

nesini değil, sünnetten hemen sonra Sultan'ın Sünnet Odası önünde altın saçtığı anı resmetmiştir.

175a 174b

[174b] Dört şehzade özel olarak hazırlanmış odada görülür. Burası taşlığın bir yanında, Sünnet Odası'nın tam karşısında bulunan Bağdat Köşkü'dür. Her biri sorguçlu sayvanlar içindeki döşeklerde yatmaktadır. Sadrazam kapı önünde Cerrahbaşı ile konuşur durumda resmedilmiştir. Oda önünde bir öbek Enderunlu ile Silâhdar Ağa saf tutmuştur. Birkaç Enderunlu Sultan'ın saçtığı altınları kapışmaktadır.

[175a] Sultan altın saçar durumda resmedilmiştir. Önünde durduğu köşk, Bağdat Köşkü ile Sünnet Odası arasında, Boğaz'a ve Haliç'e bakan noktadaki altın yaldızlı bronzdan yapılmış "İtfaiye Kameriyesi" denilen köşktür. Sultan'ın sağ yanında Sipah ğası bir grup Enderunlu ile saf tutmuştur; bunlardan bir kısmı da saçılan altınları kapışmaktadır. Önde, bir önceki tabloda Sultan'ın oturur göründüğü, havuz kenarındaki köşk görülmektedir.

ÖZEL ADLAR VE TERİMLERLE İLGİLİ NOTLAR

Âbâdî kâğıt: Eskiden kullanılan bir kâğıt türü. Aharlanarak yüzeyi pürüzsüz ve parlak bir duruma getirilir, sağlamlığı yüzünden de değerli eserleri yazmakta kullanılırdı.

Abâyî: Eyer altına konan keçe, haşa.

Abdal: Saç, sakal, bıyık ve kaşlarını kazıtan, köy köy ve şehir şehir dolaşıp dilenerek geçinen, "kalender" denilen dervişlerdir.

Adn: Kur'an'da cennet kelimesine anlamca eş kelimeler olarak geçen sekiz kelimeden biri. Bunlar *heşt behişt* [sekiz cennet] olarak geçer. Adn'ın nebiler, sıdDıklar ve şehitlerin gireceği çok gösterişli, güzel ve olağanüstü bezekli bir cennet olduğu hakkında hadisler vardır (*bkz.* Firdevs).

Ağırşak: Çadır kurulduktan sonra direklerin tepesine geçirilen, ortası delik ve çoğunlukla yarım küre biçimindeki tahta ağırlık.

Akabe: Dağların tepesinde, iki yanı uçurum, dar ve tehlikeli geçit, boğaz.

Ali Şir: XV. yüzyılda Horasan bölgesinde hüküm süren Türk hükümdarı Sultan Hüseyin Baykara'nın veziri ve musahibi, *Nevâî* mahlasıyla şöhret bulmuş şair ve devlet adamı.

Ankâ [Zümrüdüanka]: Kaf Dağı'nda yaşadığına inanılan kuş. Boynu pek uzun olduğundan bu isimle anılmıştır. Hazreti Musa zamanında ortaya çıktığı, onun ölümünden sonra Necid ve Hicaz taraflarına göçtüğü, çocuklara saldırmaya başlayınca zamanın peygamberinin duasıyla neslinin tükendiği rivayet edilmiştir. Pek yükseklere çıkar, bir yere konmaz bir kuşmuş. Otuz kuşun renginde veya büyüklüğünde olduğundan Farsçada *Sîmurg* ya da *Sîreng* de denmiştir. Edebiyatta, pek yükseklerde uçtuğu için yükseklik ilişkisiyle ayrıca varlığı şüpheli, zihinde var edilmiş bir kuş olduğundan varlığı kesin bilinmeyen nesne ve kavramlarla ilişkilendirilir. Tasavvufta *insan-ı kâmil*'e de [kutup] Ankâ denmiştir. *Şahnâme*'de bu kuşun meşhur İranlı kahraman Rüstem'in babası Zâl'in dadılığını yaptığı zikredilir.

Arakıyye: Yün veya tiftikten dövülerek üretilen, en çok da dervişlerin giydiği ince keçe külah.

Arş: "Tavan" anlamındadır. Eski felsefede bütün varlığı kuşatan yer, küllî mekân; başka bir görüşe göre de *felek-i a'zam*'dır [göğün dokuzuncu katı]. *Nefs-i küllî* de [varlığın kuşatıcı ruhu] denilmiştir. Madde âleminin ilk tabakası da sayılmıştır. Mutasavvıflar Arş'a, Kur'an'da da geçen bir ifadeyle, *imâm-i mübîn* [apaçık önder] derler. Bütün feleklerin üstünde, onları kuşatıp kaplayan en yüksek yer olarak tasavvur olunmuştur.

Arşın: İki türlü kullanılan uzunluk ölçüsü birimi. Kumaşlar için çarşı arşını yaklaşık 68 santimetrelik, mimarlık işlerinde yer ölçüsü olarak kullanılan mimar arşını yaklaşık 75,8 santimetredir. *Zirâ* da denir.

Âsümânî: "Gökle ilgili" ve "gök renginde" anlamlarındaki bu kelime aynı zamanda bir fişek türüdür.

Atlas: Eski ipekli dokumalardan; genellikle düz renkte, sert, parlak, dayanıklı bir kumaştır.

İnce ve kalın olmak üzere iki çeşidi, saf ipekle dokunmuşları yanı sıra pamukla veya yünle karışık dokunmuşları, sırma veya simle nakışlı cinsleri de vardır.

Atlas aynı zamanda, eski gökbilimcilere göre, göğün en üstteki dokuzuncu katına verilen addır (*bkz.* Dokuz kat gök).

Atlı Karaca: Bugün "atlı karınca" denilen, dönen bir mile bağlı çember üzerindeki kollarında karacalar asılı, çocuklar için yapılmış eğlence aleti.

Ayyûk: Ülker [Süreyya] takımyıldızının yakınındaki kırmızı renkli, küçük ve parlak bir yıldız; edebiyatta daha çok "göğün pek yüksek yeri" anlamında kullanılır.

Azrâ: Doğu hikâyeciliğinin önemli konularından birinin kadın kahramanı. Bu ünlü aşk hikâyesinin erkek kahramanının adı ise *Vâmık*'tır.

Bağırdak: Beşikte yatan bebeğin göğsü üzerinden geçirilip kundağa sarılarak bağlanan enlice bez, kundak kuşağı.

Behzad: Fars asıllı meşhur nakkaş.

Boğası: Pamuktan yapılan beyaz renkli ve sağlam bir dokuma.

Burak: Miraç gecesi Hazreti Muhammet'in binmiş olduğu binek. Katırdan küçük, merkepten büyücek bir hayvan olarak tanıtılmıştır. Bu adla anılmasının sebebi, aktarıldığına göre, saçtığı ışık ve parlaklığı ya da şimşek gibi yol alışıdır.

Burç: Sabit yıldız kümelerinin bulunduğu sekizinci kat göğe eskiler *felekül-bürüc* [burçlar göğü] adını vermişlerdir. İşte bu gökteki yıldız kümelerinin şekillerine göre verilmiş on iki adı vardır ki bunlara on iki burç denir: 1.*Hamel* [Koç], 2. *Sevr* [Boğa], 3. *Cevza* [İkizler], 4. *Seretân* [Yengeç], 5. *Esed* [Arslan], 6. *Sümbüle* [Başak], 7. *Mîzan* [Terazi], 8. Akrep, 9. *Kavs* [Yay], 10. *Cedy* [Oğlak], 11. *Delv* [Kova], 12. *Hût* [Balık]. Gezegenler ise dünya merkezli eski astronomi inancına göre dokuz katlı olan göğün katlarında yer almışlardır. Bu katlar dünyadan uzaklıklarına göre birden dokuza doğru sıralanmıştır. İç içe surlar biçiminde tasavvur edilen bu düzende her gezegenin yeri de bir sur [burç] diye anılır.

Câm-ı Cem: Doğu hikâyecilerine göre Pişdâdiyân sülalesi hükümdarlarının dördüncüsü olan Cem'in bütün dünyayı gösteren kadehi ya da aynası. "Yüzük" anlamındaki *hâtem* ve "yel" anlamındaki *bâd*'la birlikte anılırsa Süleyman Peygamber, *sed* ve *ayna* ile birlikte anıldığında İskender, kadeh anlamındaki *câm* ile birlikte ise Fars hükümdarı Cemşîd kastedilmiş olur. Söylendiğine göre şarap onun zamanında yapılmış ve kadehi de o icat etmiştir. İran mitolojisine göre yedi yüz ya da bin yıl yaşamış olan Cem edebiyatta kadehiyle şöhret bulmuştur ki, bu kadehe *câm-i cihân-nümâ* [cihanı gösteren kadeh/ayna], *câm-i gîtî-nümâ* [cihanı gösteren kadeh/ayna] da derler. Tasavvufta ise *Câm-i Cem* gönüldür.

Caraskal [cerr-i eskâl] : Ağır şeyleri yukarı çekme, ağırlık kaldırma yolu yordamı. Bu iş için kullanılan düzeneğe de *caraskal* denir.

Cava altın kalemi: Eskiden hattatların çok ince çizgi çizmek ve pek küçük yazı yazmak için kullandıkları kalemlere Cava'dan geldiği için *Câvî kalemi* ya da *Cava kalemi* denilirdi. Pirinç

tanesi üzerine *İhlas Suresi*, ceviz kabuğu içine yerleştirilip gemilerin sancak direklerine sancakla birlikte çekilen Kur'an'lar da bu kalemlerle yazılmıştır.

Cedvel: "Altın suyuyla çekilmiş kenar çizgileri" anlamında bir süsleme terimidir.

Cem: Farsçada "yüce hükümdar" anlamında olup *Cemşîd* adıyla da anılan Fars hükümdarıdır. Fars mitolojisine göre yedi yüz ya da bin yıl yaşamış olan Cem, Pişdâdiyân sülalesi hükümdarlarının dördüncüsü sayılır. Tanrılık iddiasında bulunmuş, sonunda Hindistan'a kaçmıştır. Gerçekte bir Hind mabududur. *Câm-ı Cem* adlı kadehiyle şöhret bulmuştur.

Cemal: Bayram günlerinde eğlence ve gösteri yerlerinde sergilenen acayip kılıklı kukla.

Cevza: İkizler burcu. Birbirine yapışık gibi duran iki yıldızdır. Bu iki yıldız daima beraber görünmeleri, birbirlerinden ayrılmamalarından dolayı bu adla adlandırılmışlardır.

Cığa: Uzun kanat teli.

Cılkafa: Kurt postunun ense kısmından yapılan kürk.

Cilcil: Deflerin kasnaklarına geçirilmiş, sallandığında ses veren ikiz pirinç halkalar.

Çağana: Çalparadan büyücek bir tür çarpmalı müzik aleti, küçük def. Edebiyat metinlerinde *çeng*'le birlikte *çeng ü çağana* olarak kullanılır.

Çalpara: Çengilerin parmaklarına taktıkları dört parçalı zil.

Çamurluk: Mızrağın ucunun aksi yöndeki tarafı.

Çapraz: Kemer üzerine takılan silâhlık.

Çârbâğ: Isfahan şehri civarındaki meşhur hükümdar bahçesi.

Çeng: Dikine tutulan ve parmakla çalınan bir telli çalgı. 24 teli vardır ve çalınması oldukça güçtür. Türkçesi ıklık'tır, kopuz kelimesiyle de karşılanmıştır.

Çeng-i harbî: Harp da denilen müzik aleti.

Çevgân: Güy u çevgân da denilen cirit oyununda topu çekmeye ve yönlendirmeye yarayan ucu eğri sopa (*bkz.* Güy u çevgân).

Çıfıt işi: "Yahudi usta elinden çıkma" anlamındadır.

Çil akça: Yeni baskıdan çıkmış, tam ayarlı maden para. *Çil para* da denilirdi.

Dahme-i Efrâsiyâb: Efrâsiyâb'ın türbesi. Turan ülkesinin en büyük hükümdarlarından olan Efrâsiyâb'ın İranlılarla yaptığı savaşlar *Şahnâme*'de uzun uzun anlatılır. Nevzer'i yenerek İran'ı baştanbaşa ele geçirmiş ve Pişdâdiyân sülalesinin saltanatına son vermiştir. Keyâniyân sülalesinden gelen ilk hükümdar zamanında da İranlılarla uzun savaşlar yapmış, sonunda Keyhüsrev tarafından yenilerek öldürülmüştür. Yirmi altı kadar krallığın topraklarını ele geçirerek imparatorluk sınırlarını alabildiğine genişlettiği söylenir. Efrâsiyâb bir rivayete göre Türk imparatorlarından Mete'dir.

Dârâ: İran'ın Keyâniyân sülalesinin dokuzuncu ve son hükümdarı. *Darius*'un Arapçalaştırılmış biçimidir. Farsçada *Dârâb* ve *Dârâv* biçimleri de vardır. On dört yıl hükümdarlık etmiş ve Makedonyalı İskender tarafından yenilerek öldürülmüştür. Ölüm günü tarih çağları

hesabı için bir başlangıç tarihidir. Sâsânilerin atası sayılır. İskender'in Dârâ'yı parayla satın aldığı iki saray görevlisine öldürttüğü de söylenir.

Defe: Dokumacıların mekik attıktan sonra ipi sıkıştırmak için kullandıkları tarak.

Destar: Başlık üzerine sarılan ince bez, sarık bezi, tülbent.

Devr usulü: Türk musikisinde bir usul.

Devr-i revan: Türk musikisinde bir usul.

Dîbâ: Tek renkli olabildiği gibi genellikle türlü renklerde iri desenlerle dokunmuş, desenlerin arasına gümüş veya altın teller de atılan kalın, ipekli bir kumaş. Üretildiği yerlere ve renklere göre isimler alırdı.

Dinar: Eskinin çeyrek lirası değerinde olan bir çeşit altın para.

Dirhem: Yaklaşık 3,20 gramlık ağırlık ölçüsü; okkanın 1/400'ü.

Divânî: İslam yazılarından biri. Padişah buyruklarında, ferman ve menşurlarda bir emredici ve karşı çıkılamaz güç yansıması olarak geliştirilmiş özel şekillerle nitelik kazanan bu yazının en çarpıcı ve ayırıcı özelliği çizgilerin eğri oluşudur. Kuyruklu [*keşideli*] harflerin kuyruklarının upuzun çekilmesi, kimi şekillerin boyun eğmiş bir görüntüyle büzülerek kendi üzerine kıvrılması, *mim* harfi gibi kuyruğu dikine inen harflerde uçların keskinleştirilmesi, *elif* harfindeki gibi dik çizgilerin eğriltilip sola doğru yatıklaştırılması ve bunlara *zülfe* denilen eğri çizgiciklerin eklenmesi diğer özellikleri arasındadır.

Divit: Mürekkeplik ve kalemlik olmak üzere iki bölümü olan kapaklı alet. Sahibinin varlık derecesine göre tenekeden, tunçtan, gümüşten ve altından yapılırdı. Mürekkep konulan hokkası geniş ve büyücek olup kalem konulan sap kısmı dar uzundu. Hokka kimi divitlerde iki gözlüydü. Kimi divitler ise iki ya da üç hokkalıydı. Sap uzunluğu 25 santimetre kadardı.

Dokuz kat gök: Dokuz felek de denir. Eskilere göre varlığın merkezi dünyadır, etrafında da gökler vardır. Bunlar iç içe surlar [burçlar] gibi birbirini kuşatır, sayıları dokuzdur. İlk yedi katta yedi gezegen [*seb'a-i seyyare*] vardır. Burçların bulunduğu sekizinci kata burçlar feleği [*felek-i bürûc*] denilir. Dokuzuncu kat gökte ise bir şey yoktur, buna da atlas göğü [*felek-i atlas*] ya da yalnızca atlas denir. Bu gökler Tanrı'nın yaratıcı kudretinin yansımaları olan *akl-ı küll* ve *nefs-i küll*'ün birleşmesinden meydana gelmiştir.

Düdemî: Aslı *dû-dâmî* olup, çiçek motifli bir tür kumaştır.

Endaze: Yaklaşık 65 santimetrelik uzunluk ölçüsü birimi.

Erkân kürkü: Merasimlerde giyilen bir tür kürk.

Eyer yuvası: Eyerin iki kaşı arasındaki oturulacak yer; oturak; *hane* de denir.

Farkadan: Küçük Ayı yıldız kümesi içinde birbirine yakın iki küçük parlak yıldız. Göğün Burçlar Kuşağı olan yedinci katında bulunduğu için edebiyatta hemen her zaman yükseklik bakımından karşılaştırma ilgisiyle kullanılmıştır.

Fener gömleği: Işık vurdukça arkasındaki şekiller, üzerine hayal görüntüleri gibi yansıyan, şeffaf kumaştan yapılmış fener mahfazası.

Ferhâr: Türkistan'da Hatâ ile Kaşgar arasında bir şehir. Kadınlarının güzelliği ve tapınağıyla meşhurdur. Rivayete göre bu tapınağın duvarları resimlerle süslüymüş, içinde de 70 güzel kız bulunurmuş. Bu sayı değişmez, kızlardan biri ayrıldığında hemen yerine başka bir güzel kız alınırmış. Edebiyatta daha çok tapınağın, hayretle gözleri açılmış bir hâlde duvarda donup kalmış insanlar gibi görüntü veren resimleri münasebetiyle anılmıştır.

Ferîdun: Eski İran hükümdarlarından meşhur Cemşîd'in sülalesindendir. *Şahnâme*'ye göre Arap asıllı bir İran hükümdarı olan *Dahhâk*, Cemşîd'in elinden İran'ı almış, kendisini firara mecbur etmişti. *Dahhâk* çok zalim biriymiş, iki omzunda birer ejder bulunur, bunlara her gün iki kişinin beyinlerini yedirirmiş. Nihayet iki çocuğunu da bu şekilde kaybeden demirci Gâve'nin öncülük ettiği isyanda öldürülmüş, tahta adaletiyle meşhur Ferîdun getirilmiştir.

Fırlak: Ortasındaki iki deliğe geçirilen iplik iki yana çekildikçe fırıl fırıl dönen bir oyuncak.

Filar: Saray mensuplarının giydiği ökçesi hafif bir tür ayakkabı. Sırmalı ve incili olanları da vardı.

Firdevs: Sekiz cennetten biri. Diğerleri: Huld, Me'vâ, Naîm, Âliye, Adn, Dârüsselâm ve Hayevân'dır. İslam inancına göre bu cennetlerin her birinde çiçek ve meyve bahçeleri, akarsular, havuzlar vardır ve inananların ve iyi işler yapanların derecelerine göre oturacakları köşkler bulunmaktadır.

Firenkçin usulü: Türk musikisinde bir usul.

Flandra: Harp gemilerinin ve çeşitli bey gemilerinin grandi direklerine çekilen ensiz ve uzun şerit sancaklar.

Gaddare: Kısa bir tür kılıç.

Gâşiye: Sırma işlemeli eyer örtüsü.

Genc-i bâd-âver: Yelin taşıdığı hazine (*bkz.* Hüsrev).

Germsud: Bir tür ipek kumaş.

Gerşâsb: Şahnâme'de geçen cesur savaş erlerinden biri. Meşhur Zaloğlu Rüstem'in büyük atasıdır.

Gökyüzü atlası: Eski astronomiye göre dokuz kat olduğu varsayılan göklerin en üst katı.

Gubar hattı: Toz kadar küçük harflerle yazılan yazı.

Güy u çevgân: Ucu eğri bir sopa ve topla oynanan bir oyun; cirit (*bkz.* Çevgân).

Güçken: Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

Gülmıh: Geniş ve iri başı gül biçiminde olan büyük çivi.

Habib-i Neccar: Mesleğinden ötürü Neccar [Dülger] lâkabıyla anılan meşhur mutasavvıf.

Halilullah: Cömertliğiyle ün salmış Hazreti İbrahim'in lakabı'dır ve "Allah'ın dostu" anlamına gelir. Kur'an'da *"Allah İbrahim'i dost edinmiştir"* diye buyurulur ve Halil sıfatıyla anılması da bu yüzdendir.

Hallac-ı Mansur: Meşhur mutasavvıf. Asıl adı Ebul-Mugîs el-Huseyn b. Mansur el-Beyzâvî'dir. Tasavvuf tarihinde *Enel-Hak* [Ben Hakkım] sözüyle meşhur olmuş, söylediği bu söz yüzünden öldürülmüştür.

Hamaylı: Boyna asılan, üzerinde koruyucu olduğuna inanılan dualar yazılı, üçgen biçiminde katlanmış ve muşambalı bezle sarılmış kâğıt, muska.

Hamel: Koç Burcu. Bu burcu oluşturan yıldız kümesinin şekli kuzuya benzediği için Arapça "kuzu" anlamındaki hamel denilmiştir.

Hârût: Kur'an'da adı geçen bir melek. Arkadaşı olan *Mârût* ile birlikte insanlara sihir öğreten, karı ile koca arasını açacak bilgileri aktaran melek olarak anlır. 2. surenin 102. ayetinde bu melekler hakkında şöyle buyurulur: "Onlar Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurup söylediklerine uydular; çünkü insanlara sihir, Babil'de iki meleğe, Hârût ile Mârût'a indirileni öğretiyorlardı. Halbuki bu iki melek 'Biz ancak imtihan vasıtasıyız; sakın küfre sapma!' demedikçe hiç kimseye bilgi vermezlerdi".

Hatâ: Doğu Asya'da yeri ve sınırları kesin olarak bilinmeyen bir bölge. Bütün Kuzey Çin'i, Mançurya'yı, Moğolistan'ı ve Türkistan'ın doğusunu içine alıp, batıda Tibet sınırından Sarı Deniz'e kadar uzanır. Aslında X. yüzyılda bu bölgeyi ele geçiren bir Moğol kabilesinin adıdır. Nakkaşlar ve nâfe denilen misk keçileriyle ünlüdür.

Hatâyî [kâğıt]: Eskiden kullanılan bir kâğıt. Hatâ[y] bölgesinde yapıldığı için bu ad verilmiştir. Dayanıklı ve dokularının ince oluşuyla aranan ve değerli eserlerin yazılmasında tercih edilen bir kâğıttı. Ham olarak gelir, aharlanıp mührelendikten sonra kullanılırdı.

Hâtem: Arapların Tay kabilesine mensup olduğundan "Tâyî" sözüyle anılan, cömertliğiyle meşhur bir kişi.

Hayal fener: Üzeri resimli döner fanus; üzerindeki resimlerin alevden yayılan ışığın önünden geçerken hayali şekiller gibi göze yansıdığı fener.

Hilâlî: "Hilal biçiminde, hilali andıran" demektir, aynı zamanda da çözgüsü ham ipek, atkısı pamuk ipliği olan buruşuk görünüşlü bir tür ince kumaştır. Metinde kızartılmış koçların boynuzlarına altın yaldız ve varaklarla yapılmış süslerin hilâlî sarığın yarı düzgün süsüne benzetilmesi gözde bir sarık türü olduğunu düşündürtmektedir. Dardağan [*perîşânî*], silme, burma gibi türleri bulunan sarık tipleri yanında hilâlî diye nitelendirilen bir sarık tipini kaynaklarda bulamadık. Sarığın kavuk, börk, külah, fes ve benzeri başlıklar üzerine sarılan tülbent, şal, ağbânî gibi ince dokumalar olduğu göz önüne alındığında hilâlîyi de bir tür dokuma anlamıyla kullanılmış saymamız, dolayısıyla hilâlî sarığı bu kumaşla sarılmış sarık olarak anlamamız gerekmektedir.

Hindu: "Hintli, Hindistanlı" demektir. Edebiyatta yaygın olarak gece kelimesiyle birlikte geçer, bu durumda "siyah, siyahlık"la ilişkilidir ve "Rûm, Rûmî" kelimelerinin ilişkilendirildiği "beyaz, beyazlık" kavramlarının zıddı olmak üzere kullanılır. Bununla birlikte siyahlık-beyazlık zıtlığında siyahlık için daha çok Habeş, Zengî ve Zengibar kullanılmıştır; çünkü siyah ve siyahlığı asıl temsil eden bunlardır. Hintlilerin siyahla ilgileri MÖ 2000 yılından başlayarak bir göç dalgası hâlinde Sind havzasında Pencap bölgesine yerleşen ve daha sonra

bu bölgeyi bütünüyle ele geçiren Aryaların kurduğu sınıf esasına dayanan yönetim sisteminde yerlilerin "siyahlar" olarak anılmasıdır. Bunlar köle olarak çalışırlar ve parya denilen en alt sınıfı oluştururlardı. Böylece dar anlamıyla Aryalardan önceki yerli Hint halkı için kullanılan Hindu kelimesinin siyah[lık]la ilgisi ten rengi ve ırk özelliğinden çok söz ettiğimiz bu sınıf düzenine dayanır. Hindular aynı zamanda, Osmanlı saraylarında olduğu gibi, eski çağlarda Doğu'da ve Roma'da, ortaçağlarda Abbasoğulları ve Memluk saraylarında da hizmet, koruma ve gözetim hizmetlerinde kullanılmışlardır. Bu bakımdan edebiyatta "koruyucu, gözetici, bekçi" gibi ilgilerle de anılmıştır. Yazarın Hindu-ateş ilgilendirmesi Hindulardan bir bölüğün ateşe tapan Zerdüşt mezhebini benimsemiş olmalarına dayanmaktadır.

Hüşeng: İran'ın ilk hükümdar sülalesi olan Pişdâdîlerin ikinci hükümdarı. Aynı zamanda "akıl, basiret" demektir ve edebiyatta bu yönden ilişkilendirilmiştir.

Hut: Balık Burcu.

Hüsrev: İran'ın Sâsânî sülalesinden *Âdil* lakabıyla meşhur Nûşirevan'ın torunu, Hürmüz'ün oğludur. *Hüsrev ü Şirin* ya da *Ferhad ü Şirin* hikâyesinin kahramanı olan Hüsrev budur. Kimi eserlerde *Perviz* ya da *Hüsrev-i Perviz* diye anılır. *Şîrîn*'le Ermen'de buluşması sonrasında orada düzenlediği çalgılı içkili eğlence meclisleri ilişkisiyle "bezm," adil bir hükümdar oluşu yüzünden "adil hükümdar,' güçlü ve başarılı bir şah olması sebebiyle "güç," "büyüklük" gibi anlamlar ve kavramlarla ilişkilendirilerek kullanılır. *Genc-i bâd-âver* [yelin taşıdığı hazine] adlı hazinesiyle de anılır.

İbrahim Halil bkz. Halilullah.

İmame: Üzeri sarıklı büyük başlık. Çoklukla *fes, arakıyye* ve *taç* denilen başlık türleri üzerine sarılan sarığa denilirdi. İlmiye sınıfının giydiği bu sarığı hafızlar, şeyhler ve yaşlıca kimseler sararlardı. Ulemanın sarığı beyaz olur, buna karşılık şeyhlerin bir kısmı beyaz yanında yeşil, siyah ve kırmızı sarık da sararlardı. Halk tabakasından olanların sarık tipine *âbânî* denirdi.

İskender bkz. Zülkarneyn.

İstebrak: Sırma tellerle bezek bezek işlenmiş kalın bir cins ipek kumaş.

Kaba kuşluk: Öğleden hemen önceki saatler. Eskiden iki öğün yemek yenirdi, bunlardan ilki öğleden önceki saatlerdeydi ve bu yüzden adı *kuşluk yemeği* idi.

Ka'de-i ûlâ: Namazda ikinci rekâtten sonraki oturuş.

Kahraman: İran'ın Pişdâdiyân sülalesi hükümdarlarından Tahmurs'un oğlu, "Kahraman-ı kâtil" lakabıyla anılan şöhretli bir savaşçı. Maceraları pek çok İranlı şair tarafından konu edilmiştir.

Kalender: Kalenderî tarikatı mensuplarına denir. Bu tarikat varlığın tekliği [*vahdet-i vücûd*] görüşüne aşırı bağlı bir Şiî-Batınî tarikattır. Bunlar yalnızca farzları yerine getirip sünnetlerden kaçarlar, nafile ibadetler yapmazlar, başlarına on iki dilimli keçe külah giyip saç, sakal, bıyık ve kaşlarını usturaya vurarak, ellerinde bayraklarla köy köy, şehir şehir dolaşır, davul

ve boru çalar, dilencilik ederek geçinirlerdi. Giyim, kuşam, yol yordam gibi şeylere hiç önem vermedikleri için, bu tür davranışları ve böyle yaşayışlarıyla dilimizde "hiçbir şeye aldırmayan, her şeyi hoş karşılayan" kimselere de kalender denegelmiştir.

Kallâvî: Sadrazamlarla vezirlerin törenlerde ve toplantılarda giydiği bir başlık türü. Alt yanı geniş olup 40 santimetre uzunluğundaydı. Üzerine ince bir Hint tülbenti sarılır, ayrıca sağdan sola çaprazlama dört parmak kalınlığında sırma kuşak da çekilirdi. Bunlara *kallâvî-i mutallâ* denirdi.

Kamet: Farz namazlardan önce cami içinde okunan ezan. Minarede okunan ezandan farkı ek olarak haydi namaza kalkın [kad kâmetis-salât] uyarısının bulunmasıdır.

Kantar: Dönemlere ve bölgelere göre değişiklik gösteren yaklaşık 56,44 kilogramlık ağırlık ölçüsü birimi.

Kapaniçe: Padişahların giydikleri seraser kaplı kürk. Kollu ve kolsuzu olup, siyah tilki derisinden yapılırdı. Önünde sırma, elmas ve diğer değerli taşlarla bezeli kaytanlar vardı. Omuz kısmı genişti ve dışarı taşardı. Değişik ve çok değerli olanları vardır.

Kapaniçe yaka: Samur kürkün siyah tilki kürkünden yapılmış yakasıdır.

Kapı halkı: Doğrudan sadrazama bağlı olup çeşitli hizmetlerini görenler için kullanılmış bir tabir.

Kâr: Türk musikisinde bir beste türü.

Kemhâ: Havsız kadife gibi kalın ve ağır, ipekli kumaş. Önceleri kaftanlık sonradan döşemelik kumaş olarak kullanıldı. Tek renk veya altın ve gümüş tellerle nakışlı olmak üzere çok çeşidi vardır. En güzel ve değerlileri İstanbul ve Bursa'da dokunurdu; Avrupadan gelenlere *Firengi kemhâ* denir.

Kenar çizmek: İşi savsaklamak, kaytarmak, işten kaçmak.

Kerges: Türkçede *kerkenez* denilen, kartalgillerden, uzun kuyruklu, insana kolay alışabilen bir doğan türü.

Kerges takımyıldızı: Arapça'da *nesr* denilen kerges kuşu edebiyatta *nesr-i tâir* [uçucu nesr] olarak geçtiğinde kanat açmış bir kerkenez gibi görünen bir takımyıldızıdır ve yine olağan duruşlu kerkeneze benzetilen bir yıldız kümesi olan *nesr-i vâki* ile birlikte yükseklerde yuva kurmuş yırtıcı kuşlara benzemeleri yönünden yükseklikçe karşılaştırma ilgisiyle anılır.

Kerrake: Dar bir üst giysisi.

Kerrenay: Tunç ya da gümüş bir boru biçiminde bir üflemeli çalgı. Mehterhanelerde ve Mevlevi tekkelerinde çalınırdı. Tok bir sesi vardı.

Kerrûbî: Arapça bir kelimedir ve "yakın olan, yakınında bulunan" demektir. Çoklusu olan *kerrûbiyyûn* [Kerrûbîler] "meleklerin uluları" anlamına gelir. Kimilerine göre bunlar *melâike-i mukarrebîn* [Tanrı katına yakın melekler] denilen Cebrail, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil'dir.

Keykâvûs: İran'ın Keyâniyan sülalesinden bir hükümdar. Keykubad'ın oğlu, bir rivayete göre de torunudur. Anlatıldığına göre savaşçı ve macera düşkünü bir hükümdardı. Güçlü bir

ordusu vardı, hangi hükümdar üzerine yürürse yürüsün her zaman galip gelirdi. Edebiyatta maceraları; güç, ululuk ve cömertliğiyle anılır.

Keyvan: Sözlük anlamı "yüce padişah" olup yedinci gökteki gezegendir. *Zühal* diye de geçer. Göğü diğerlerinden büyük ve yüksek olduğundan yükseklik ve büyüklük sembolü olarak anılır. Minyatürlerde çoklukla elinde bir insan başı, sol eliyle de bir insanın elini tutmuş ihtiyar bir kimse şeklinde tasvir edilmiştir. Edebiyatta *râhib-i pîr* [ihtiyar rahip] diye de geçer. Koruyucu, bekçi, gözetici gibi niteliklerle anılır. Mizacı soğuk ve kuru olduğu için *nahs-i ekber* [büyük uğursuzluk] yıldızıdır.

Kırba: Deriden yapılmış su kabı.

Kisrâ: Eski İran sülalelerinden Sâsânî hükümdarlarının Arapça'daki karşılığı. Aralarında en şöhretlisi, yazarın metinde kastettiği *Nûşirevan*'dı. Fetihleri kadar adaletiyle de tanınmıştır. *Tâk-ı Kisrâ* adlı sarayında ucuna zincir bağlı bir çan astırdığı ve adaletine başvuranların bu çanı çalarak kendisine duyurduğu rivayet edilmiştir. Hazreti Muhammet onun zamanında doğmuştur.

Kitre: "Geven" ya da "yabani ejder dikeni" denilen bitkiden elde edilen beyaz renkli, sakız kıvamında bir maddedir, dokumacılıkta pamuk ipliğini çirişlemekte kullanılırdı.

Koçaş: Eskiden atlı arabaların sürücülerine verilen isim.

Kôse destar: Baş vurduğumuz kaynaklarda bir tür kumaş adı olarak yer almadığı gibi, *köse* kelimesinin bilinen anlamları arasında da bir kumaş niteliği olarak seçilebilecek bir anlam bulunmamaktadır. Yer aldığı bağlam içindeki "sık" anlamı da bulunan *bendî* kelimesi bu bağlamda kelimeye "seyrek" anlamı vermemizi gerekli kılmaktadır. Buna göre *köse destar* sarık bezinin seyrek dokunmuş bir türü olmalıdır.

Kûfî yazı: İslam yazılarının en eskilerinden biridir. İlkin Küfe şehrinde ortaya çıktığı için bu adla anıldığı rivayet edilmiş, ancak benzer bir yazının İslamiyetten önce kullanıldığı daha sonra ortaya çıkan buluntularla anlaşılmıştır. Noktasız olan bu yazıyı okumak son derecede güçtü; bu yüzden 123/740 yılında Haccâc bin Yûsuf'un emriyle Küfe'de kimi harflerine nokta katılarak yeniden düzenlenmiş ve bu tarihten sonra bu adla anılmış olduğu bilinmektedir. Bu son biçimiyle IV/X. yüzyıla kadar kullanılmış, sonra yerini daha kolay ve çabuk yazılabilen nesih yazısı almıştır. Bu yazı sonraları Arap sanatında bir süsleme aracı olmuş; camiler, medreseler, saraylar, hanlar, evler, türbeler gibi mimarlık yapılarında; kap kacak, cilt ve silah süslemelerinde kullanılmıştır. Fars ve Türk sanatlarında da süsleme amaçlı kullanılmış olan bu yazının en belirgin özelliği çizgilerinin eğriliğidir. Birkaç türü olup, kimisinde çizgiler tamamen düzdür. Hemen bütün türlerinin ortak özelliği ise bu yazı türüyle yapılan kompozisyonların son derecede güç okunabilmesidir. Edebiyatta bu özelliğiyle ilişkilendirilir.

Kutnî: Adını pamuk anlamına gelen *kutun*'dan alır; eskiden pamuk ipliği karışık atlas taklidi bir ipekli kumaş da kutnu adını taşırdı. Ustalıkla kullanılan kırmızı, siyah, beyaz ve krem beyazların yanında hakim olan sarı renk, kumaşa eski altın röfleler kazandırır, kutnudan kadın giysileri dikilir, kürkler astarlanır, ayrıca minder ve yatak yüzleri yapılır, döşemelik

ve perdelik olarak kullanılırdı.

Kürsî: Türkçedeki söylenişiyle *kürsü:* İskemle gibi üzerine oturulacak yüksekçe nesne, camilerde "vaizlerin çıkıp oturdukları, çevreye hâkim bir yere yerleştirilmiş yüksek yapı" anlamlarına gelir; ayrıca "yüksek makam, yüce mevki, güç ve saltanat" anlamlarında da kullanılmıştır. Kur'an'da **"Onun kürsüsü gökleri ve yeri kucaklamıştır, o kadar geniştir. Bunların koruyuculuğunda zahmete düşmez. O pek yüce, pek büyüktür"** [KUR'AN, BAKARA 2:255] buyurulmaktadır. Burada Tanrı'nın sınırsız büyüklüğünü temsil eden kürsü, gerçek bir cisim gibi kabul edilmiş ve hakkında bu yüzden ihtilafa düşülmüştür. Rivayetlere göre, yedi kat gök ile yüce arş arasında büyük bir makamdır. Eski filozofların dilinde ona *Felek-i Sevâbit* [sekizinci gök: durağan yıldızlar göğü] ya da *Felekül-Bürüc* [Burçlar Göğü] denilir.

Mâhûd: Kaynaklarda yer almayan bu kelimenin bir tür çuhanın adı olduğu anlaşılıyor.

Ma'n: Hâtem gibi bu kişi de eski Arap kabileleri arasında cömertliğiyle meşhurdur.

Mani: Manihaizm mezhebinin kurucusu olan meşhur Fars asıllı nakkaş. Peygamberlik iddiasında bulunmuş ve sanatını mucize gibi göstererek halkı kendisine uymaya çağırmıştır. Sâsânîler hükümdarlarından *Erdeştr-i Bâbegân* hileye başvurup, ona ve çevresindekilere ilgi göstermek yoluyla ortaya çıkmalarını sağlamış, sonra da din adamlarını toplayarak onların önünde sapkınlığını ispatlamıştır. Tövbe etmesi istenmiş, kabul etmeyince de derisi yüzülmüş ve içi saman doldurulmak suretiyle asılmıştır. Daha sonra kendisine uyanlar da yok edilmiş, böylece mezhebi tamamen ortadan kaldırılmıştır. Erjenk adlı bir resim albümü olduğu nakledilir.

Mantarî: Kimi aşağı rütbeli görevlilerin giydikleri, mantara benzer bir tür kavuk.

Mazul: Görevden alınmış ya da ayrılmış.

Mehçe: Küçük hilal anlamında olup, kubbe ve minarelerin tepesine, sancak, tuğ vb'nin ucuna takılır.

Mehterhane bkz. *Nevbet* ve *Şah kösü.*

Merdan: Manevi mertebe sahipleri.

Merih: Arapçada *Mirrîh* denilen bu gezegenin eskiden dokuz katlı olduğuna inanılan gökteki yeri beşinci kattır. Bu yıldıza Yunanlılar *Ares*, Romalılar *Mars*, İranlılar *Behrâm* derler. Kızıl kan renginde olduğu için mizacı son derecede hararetli [kızgın, sert], kuru ve bu mizaca bağlı olarak da hayırsız sayılmıştır. Renginden ötürü *Mirrîh-i ahmer* de denilir. Bir elinde kılıç ya da mızrak, öteki elinde kesik bir baş tutan kırmızı parmaklı bir delikanlı şeklinde tasvir edilmiştir. Edebiyatta savaş, hançer, kılıç, kan ve ölümle anılır.

Mezun olmak: İzinli sayılmak.

Mıskala: Cilalama aleti. Daha çok kuyumcular tarafından altın, gümüş gibi madenleri parlatmak için kullanılırdı.

Mıstar: Kâğıt üzerinde satır çizgileri oluşturmak için kullanılan alet.

Micmer: İçinde tütsü yakılan, bakır ya da bronzdan yapılmış küçük şamdan biçimindeki alet;

"buhurdan" da denilir.

Mihr ü mâh [*Mihrimah*]: Kanunî Sultan Süleyman'ın Mihrimah Sultan adlı kızının İstanbul Edirnekapı semtinde yaptırdığı cami. *Mihr* "güneş," *mâh* "ay"; dolayısıyla *mihr ü mâh* "ay ve güneş" demektir.

Minassa: Yüksekçe yer, set demektir; ancak özel olarak "gelinin güveye ilk kez göründüğünde durduğu, gelin odasında hazırlanmış süslerle bezeli yüksekçe yer" anlamındadır.

Minval: Eski dokuma tezgâhlarındaki dokunmuş bezin üzerine sarıldığı ağaç.

Mirza Hüseyin Baykara [ö. 1507]: Timur sülalesinden, bütün Horasan bölgesini ele geçirip Herat tahtına oturmuş Türk hükümdar. Divan sahibi bir şair olan Baykara zamanının şöhretli âlim, şair ve sanatçılarını çevresine toplamıştı. Doğu Türkçesinin büyük şairi Ali Şir Nevâi arkadaşı ve nedimiydi. Sohbet ve eğlence meclisleriyle şöhret bulmuştur.

Muhtesip: At üzerinde dolaşarak esnafın kullandığı ölçü ve tartıları muayene eden, hileli satış yapanları cezalandıran görevli.

Mukaddem: Leventlerin feslerinin üzerine sardıkları sırma saçaklı yemeni.

Murakka: Hattatların yazı çalışmaları [meşk] mecmuası. Ayrı ayrı kâğıtlar üzerinde yapılmış bu çalışmalar sonra bir araya getirilir, örnek olarak kullanılmak üzere ciltlenip saklanırdı.

Murassâ: Kıymetli taşlarla bezeli.

Murassâ nazım: Her beytinin iki mısraındaki kelimeler aynı sırada ve karşılıklı olarak vezin ve kafiye bakımından birbirine uygun düşen şiire verilen ad.

Musikar: Yan yana dizilmiş farklı uzunlukta kamış düdüklerden ibaret ağız çalgısı.

Muvahhidî kürk: Ulema sınıfından olanların giydikleri bir tür kürk.

Mücevveze: Eskiden giyilen bir kavuk türü. Başa geçen kısmı yukarısına göre daha dar, tepesinde kırmızı renkli çıkıntısı vardır. 32-33 santimetre uzunluğunda olup çevresine tülbent sarılırdı. Padişah başta olmak üzere yüksek rütbeli devlet adamları tarafından törenlerde giyilirdi.

Mührüsüleymanî: Süleyman Peygamber'in altı köşeli yıldız biçimindeki mührüne benzeyen fişek.

Mülâzimlikten ayrılmak: "(Medreseyi bitirip de kadı ve müderris olmak için adı deftere kaydedilerek *mülâzim* adını alan ve yönetim merkezi olan İstanbul'da bekleyen bir kadı ve müderris adayı) sırası geldiğinde görev alıp taşraya çıkmak" anlamındadır.

Müstezad: Çoğu kez her mısraına onunla kafiyeli, "ziyade" denilen küçük bir parça eklenmiş şiir.

Müşteri: Eskilerce dokuz katlı göğün altıncı katında bulunduğuna inanılan yıldızdır. Yunanlılar Zeus, Romalılar Jüpiter derler. Canlılık kaynağı, cömertlik tanrısıdır. Edebiyatta bolluk, cömertlik ve kutlulukla anılır. Bu gezegene mensup olanlar zarif, yüksek mertebeli ve talihli olurlar; güzel konuşurlar, iyi huyludurlar. Gökyüzü kadısı [*kâdı-i sipihr*] diye de adlandırılmıştır. "En büyük uğurluluk" anlamındaki *sa'd-i ekber* adıyla da geçer.

Nâbiga: İslamiyetten önce yaşamış muallaka şairlerinden biri. Kendisi gibi bir muallaka şairi olan İmrülkays'e tercih edilmiştir. 515-520 yılları arasında doğmuştur. Adı Ziyâd bin Muâviye, künyesi Ebü Ümeyye'dir. Divanı ve birkaç parça mensur yazısı kalmıştır. Güçlü bir şair ve secili nesir yazarı olarak tanınmıştır, edebiyatta bu yönüyle ilişkilendirilir.

Nahıl: Arapça olup "hurma ağacı" anlamındadır; ancak düğünler için hazırlanan, gövde, dal ve yaprakları balmumundan yapılmış, üzerinde çiçek, meyve, insan ve hayvan cisimleri ve biçimleri bulunan; değerli taşlar, sırma, kılaptan ve yaldızlı kâğıtlarla süslü yapma ağaca da bu ad verilmiştir. Halkça söylenişi nakıl'dır. Önceleri hurma ağacı biçiminde yapılırken sonraları selvi gibi düzenlenmiştir. İskeletleri demir ve ağaçtan çatılır, her yanına çengeller takılırdı. Saray düğünleri için hazırlananlardan bazıları, bu sünnet düğünü için hazırlananlar gibi, ancak birkaç yüz kişinin taşıyabileceği derecede büyük, ağır ve gösterişli olurdu.

Nak[k]are: Vurmalı bir çalgı. Biçimce küçük bir davula, bir trampete benzeyen bu çalgıya *kudüm* de denilir. Çift olanı da vardır ki, buna çifte nakkare ya da halkça söyleyişiyle *çifte nâra* da denirdi.

Nesr-i tâir: Kanat açmış kerkenez demektir; aynı zamanda da bir takımyıldızının adıdır; bkz. *Kerges*.

Nevbet: Askeri mızıka takımı. Başlıca çalgı aletleri zurna, nakkare, nefir, zil, davul ve köstür. Belirli yerlerde ve belirli vakitlerde çalarlardı. Olağan olarak sarayda her gün bir kez, ikindi üzeri çalmaları kanundu; ayrıca padişahların tahta çıkışlarında, kılıç alaylarında, zafer haberi geldiğinde, arife divanlarında ve düğünlerde çalarlardı. *Nevbet çalmak* mızıka takımının belirli zamanlarda gerçekleştirdiği eylem için kullanılan bir fiildi.

Nimtene: "Gömlek gibi bedenin yalnızca üst kısmını örtecek biçimde, yarım". anlamındadır; bir tür kürk *nimtene kürk* olarak adlandırılmıştır.

Okka: Şehir ve kasabalara göre değişmekle birlikte en yaygını, yaklaşık 1282 gram olan ağırlık ölçüsü birimi.

Örf: Şeyhülislam ve kazaskerler gibi ulema sınıfının önemli kişilerinin resmî günlerde giydikleri ve üzerine tülbent sarılan büyük kavuk.

Perend: Değerli ipekli bir kumaş.

Perîşânî: Başlık üzerine belli bir biçimde ve intizamlı olarak değil, gelişigüzel dolanmış anlamında olup aynı zamanda kimi aşağı rütbeli görevlilerin giydikleri bir cins kavuğa verilen isimdir.

Perviz bkz. Hüsrev.

Peşkeşçi: Unvanı *pişkeşçi-i şehriyârî* olan, padişah adına gelen hediyeleri almakla görevli memur. "Dergâh-ı Âli" ya da "Orta Kapı Kapıcıları" denilen kapıcıların başıydı. Aynı zamanda teşekkür etmek amacıyla padişahın eteğini öpmek üzere saraya gelenlerin önüne düşüp merasim ve teşrifat usullerini gösterirdi.

Rüstem: Keykubad zamanından Keyhüsrev'in hükümdarlığı sonuna kadar kahramanlığı ve ba-

şarılarıyla şöhret kazanmış bir kumandan ve devlet adamı. *Zaloğlu Rüstem* diye de anılır. Sicistan taraflarının hakimiydi. Yemen hükümdarına esir düşen Keykâvûs'u kurtardığı ve bu hizmetine karşı bir ödül olmak üzere Keykâvûs'un kendisini bendelikten affedip Sicistan ve Zâbilistan'ı arpalık olarak verdiği ve buraların Keykâvûs'tan sonra da uzun süre elinde kaldığı rivayet edilir. Bu efsane kahramanının sekiz yüz yıl yaşadığı da aktarılmıştır.

Saba: Gündoğusundan esen hafif ve yumuşak yel; *bâd-ı saba* diye de geçer.

Sabah direği: Güneşin doğuşu sırasında ufuktan bir direk gibi göğe uzanan ışık demetini tasvir için kullanılmıştır.

Sakîl usulü: Türk musikisinde bir usul.

Sâm: İran hükümdarlarından Ferîdun zamanında yaşamış büyük bir savaş eri. Babası Neriman da ünlü bir savaşçıydı. Yine meşhur bir savaşçı olan Rüstem'in dedesidir. Cesareti, güç ve kuvvetiyle anılır.

Samson: İri bir cins av köpeğidir. Eskiden 196 ortadan oluşan yeniçeri ocağında 71. ortanın adı "Samsoncu" idi, başlarına da "Samsoncubaşı" denilirdi. Bunlar sultanların av köpeklerini yetiştirirler ve bakarlardı.

Selman-ı pâk: Berberlerin pir saydıkları bu kişi "tertemiz" anlamındaki *pâk* lakabı yanında, Fars asıllı olduğu için *Farsî* lakabıyla da anılır. Hazreti Muhammet'in peygamberliğini tanıyarak Müslüman olmuş ve yıllarca hizmetinde bulunmuştur.

Serâser: Çok değerli bir kumaş. Üzerindeki sarı çınar yaprağı, kollu nar gibi nakışlar altın ve gümüş telle ya da ipek ipliğiyle işlenirdi. Yüksek rütbeli devlet adamlarına giydirilen kürkler bu kumaşla astarlanır ve bu kürklere *seresere kaplı kürk* denirdi. Ayrıca yeniçeri ağasının hizmetinde bulunan ocaklılar bellerine bu kumaştan yapılma kuşaklar sardıkları için bunlara da *serâser kuşaklılar* denmekteydi.

Sereng: Adını renk sayısından alan (*se* 'üç') üç renkli değerli ipekli bir kumaş.

Sert' bahri [*bahr-i sert'*]: "Müfteilün, müfteilün fâilün" biçimindeki aruz kalıbı.

Sevr: Boğa Burcu. Bu burç aralığında yıldızlar öküz şeklini aldığı için boğa, "öküz" anlamına gelen Arapça *sevr* adı verilmiştir.

Sidre ağacı: "Arabistan kirazı" denilen, Trabzon hurmasına benzer bir meyvesi olan ağaç. Uzun boyu ve büyük dallarının kapladığı alana yayılan koyu gölgesiyle meşhurdur. Kur'an'da da geçer. Miraç gecesi Hazreti Peygamber Sidre'ye kadar Cebrail ile birlikte gitmiş, Cebrail'in "bir adım daha atarsam yanarım" demesi üzerine yalnız ilerlemiş, dönüşte Cebrail'i orada, bir daha gerçek kılığıyla görmüştür. Kimilerine göre bu ayetteki Sidre, "sınır, sınırbaşı"nı temsil etmektedir ki, bütün yaratıkların bilgisi ancak oraya kadar varabilir. Burası *arş-ı a'lâ*'nın [yüce arş] altındadır. Ondan ileriye ne bir melek, ne bir yaratılmış yaklaşabilir. İlerisi bilinmezlik [gayb] âlemidir. Tanrı'dan başka kimsenin bilgisi orayla ilgili olamaz. Kur'an'daki anlamıyla *Kürsü* [Kürsî] Tanrı'nın sınırsız büyüklüğünü temsil ettiği gibi, *Sidre* de ulu varlık ağacının timsali olarak yorumlanmıştır.

Sikke: Değeri devletin resmi damgasıyla güven altına alınan madeni para. Doğrudan "para" an-

lamı yanında "para üzerine basılan damga" anlamında da kullanılmıştır. Bu ikinci anlamda "sikke-i padişahî ile meskûk [damgalanmış]" örneğindeki gibi, ilk anlamda ise *sikke-i hasene, sikke-i efrenciyye* gibi kullanılırdı.

Sinebend: Atın göğsüne asılan işlemeli askı veya askılık.

Sôfiyâne: Mehter musikisinde bir usuldür, bugün *sofyan* denilmektedir.

Sof üst: Sadrazam ve yüksek rütbeli devlet adamlarının giydikleri dört kollu sırma işleme kaplı samur kürk; bkz. *Üst kürkü.*

Sultânî Sôğüt: İri gövdeli ve geniş gölgeli bir tür söğüte verilen ad.

Suriyye: Düğün kasidesi.

Sûzenkârî [Süzenî]: Adını iğne anlamına gelen *sûzen*'den alan ve kasnağa gerilip iğneyle işlenen bir tür işleme. İğne işi.

Süleyman: İsrailoğulları peygamberlerinden Davut Peygamber'in oğludur. Babası gibi hem padişah, hem peygamberdi. Büyüklük ve güçlülük bakımından eşsizdi. Görünür görünmez bütün varlıklar gücüne boyun eğmiş, emrine girmişti. Edebiyatta özellikle bu yönüyle karşılaştırma ilgisi kurularak anılır. Ayrıca her hayvanın dilinden anlaması, meşhur yüzüğünün kaybolması, karıncalarla görüşmesi ve karıncaların beyinden aldığı hediye, Hüdhüd kuşunun getirdiği haber üzerine Saba melikesi Belkıs'la olan macerası gibi kıssa motifleriyle kendisinden söz edilir. Minyatürlerde bütün hayvanların çevresinde toplandığı bir meclis içinde bunlara hükmedici bir güç olarak tasvir edilmiştir. Metinde büyüklük, güçlülük ve gösteriş ilgisiyle anılmıştır.

Sündüs: Bir cins bezekli ipek kumaş.

Süreyya: Ülker. Boğa takımyıldızı sınırları içinde bulunan, yedi parlak yıldızı ve etrafındaki gaz katmanı ile güzel görünüm veren yıldız kümesi. Farsçası *Pervin*'dir.

Süveydâ: "Siyah noktacık" anlamındadır. "Kalb gözü" de denilir. Eskilerce basiret, yani idrak yeri sayılır. Ayrıca yedi tabakası bulunduğu kabul edilen kalbin, duyguların en yoğun ve derinden yaşandığı en içteki tabakasıdır.

Şahbeyit: Bir manzumenin en güzel, en beğenilen beyti. Kasidede övülen kimsenin adının geçtiği beyittir.

Şah kösü [kös-i şâhî]: "Büyük kös" anlamındadır. *Kös* eskiden mızıka takımı [bando] olan mehterhanelerdeki musiki aletleri arasında yer alan büyük davuldur. Kösün kapalı olan alt yanı 70-80 santimetre, deri gerilmiş üst yanı ise 1,5 metre çapında olup yüksekliği ise 1,3 metreydi. Büyük ve ağır olduğundan seyir hâlinde at ya da deve üzerinde taşınırdı. Mehterhanenin padişahlara mahsus olup sarayda bulunanı *Mehterhâne-i Sultânî, Mehterhâne-i Hâkânî, Mehterhâne-i Hümayun* ve *Mehterhâne-i Şâhî* adlarıyla anılırdı. Bunun yanında sadrazam ve vezir konaklarında da mehterhaneler bulunur ve bunlar belli zamanlarda belli amaçlarla nevbet çalarlardı. Olağan olarak ikindi ve yatsı namazları kılındıktan sonra çalınan nevbetler akşam yemeği ve uyku vaktinin işaretiydi.

Şahnişin [şâh-nişîn]: Asıl anlamı "şahın oturduğu (yer)"dir; diğer anlamı ise "eski evlerde otur-

ma odalarının öne doğru uzanan üç yanı pencereli çıkıntısı, cumba"dır.

Şebçerağ: "Gece kandili" anlamındadır. Eski İran'ın asılsız inançlarından birine göre geceleri ışık kaynağı gibi ortalığı aydınlatan bir taş. *Gâv-i bahrî* [deniz öküzü] denilen hayvan geceleri otlamak için karaya çıktığında yanında getirdiği şebçerağı otlayacağı yere koyar, onun saçtığı aydınlıkta otlarmış. Edebiyatta elmas, yakut, lal gibi ışık vurdukça parıltı saçan kıymetli taşlar yanında gece, yani karanlıkta parıldayan taş olarak geçer.

Şebdîz: "Gece renkli", yani "siyah" anlamında olup Fars hükümdarı Hüsrev'in ünlü atının adıdır.

Şehnâmehân: "Şehnâmeci, *Şehnâme* okuyan" demektir ve bir meslek erbabının adıdır.

Şehrâh [*şâhrâh*]: İki yanı ağaçlı geniş yol, ana cadde, bulvar.

Şeker bahçesi: Sahici bir bahçe gibi düzenlenmiş, içinde şekerden yapılma ağaç, çiçek, meyve, hayvan biçimleri; köşkler, havuzlar ve akarsular bulunan şekerleme bahçesi.

Şemse: "Güneş kursu" anlamındadır. Daha çok kitap ciltlerinin üzerine altın yaldızla yapılan ve güneşe benzeyen süs için kullanılır. Yuvarlaklığı ve sırmayla işlenir oluşu sebebiyle kumaş ve giysi üzerindeki süslere de bu ad verilmiştir: cepken şemsesi, ferace şemsesi gibi.

Şerbetî: Bir tür keten kumaş.

Şeşhane: İçi altı köşeli ve namlusu yivli tüfek.

Şeştâ: Altı deliği bulunan bir tür düdük, zurna.

Şıkk-ı evvel: Önceleri yalnızca Rumeli'nin mali işlerinden sorumlu iken daha sonra bütün maliye teşkilatından sorumlu olan başdefterdar, Tanzimattan sonra maliye nazırı; *şıkk-ı sani:* küçük defterdar, başdefterdarın yardımcısı; *şıkk-ı salis:* maliye teşkilatında üst düzey bir görevli.

Tahmis: Bir gazelin her beytine üç mısra katılarak meydana getirilen manzume.

Tahta: Tulum olarak çıkarılmış hayvan derisinin yarısı.

Temmet: "Bitti" demektir. Eskiden kitapların sonuna kaydedilen ve çoklukla yazanın adını, kitabın aylı günlü olarak bitiş tarihini içine alan Arapça telif ve istinsah bilgileri temmet diye başlardı.

Tennûre: Özellikle Mevlevi dervişlerinin giydikleri uzun ve bol elbise.

Tersane gözü: Tersanelerde içine gemi çekilen, önü denize açık derin girinti, bölme anlamındadır.

Tespih nişanı: Doksan dokuz taneli bir tespihi otuz üç taneli üç parçaya bölen yassı iki parçadan her biri.

Tîr: Utarit, Merkür. Edebiyatta *Debîr-i felek, Münşi-i çarh* da denilen bu gezegenin yeri eskilere göre göğün ikinci katıdır. Yazarın bu gezegeni burçla ilişkilendirmesi dokuz kat tasavvur edilen göğü iç içe surlara benzetmesinden ve her bir gezegenin yerini bir sur [burç] gibi tasvir etmesindendir. Nitekim eserinin ilk beytinde *Hamd ana ki nûh-sipihr-i manzûr – Sun' ile yapıldı sûr der-sûr* [Şu görünen dokuz kat göğü iç içe surlar biçiminde var eden Tanrı'ya

şükürler olsun] diyerek böyle bir tasvir yapmıştı.

Tirşe: Yazı yazmak, resim yapmak için özel olarak hazırlanan ince deri, parşömen.

Tozkoparan: Menzil sahibi meşhur bir okçu; İstanbul'un bir semti onun adını taşımaktadır.

Tuba ağacı: Cennette bulunduğuna inanılan kökü yukarıda, dalları yerde ağaç.

Ûc [Avc]: Hazreti Nuh zamanında yaşadığı rivayet edilen kişi. Boyu o kadar uzunmuş ki, Tufan sırasında kabaran su ancak ayak bileklerine kadar yükseldiği için ölmemiş. Bir rivayete göre boğulmamasının sebebi Nuh'a gemi yapması için kereste getirmesiymiş.

Utarit: Eskilere göre yeri dokuz katlı göğün ikinci katı olan gezegen. Bu yıldız özellikle güzel ve etkileyici söz söyleme, güzel yazma, sanat ve ayrıca bozgunculuk ilahı sayılırdı. Edebiyatta yazı, kalem ve defter gibi kelimelerle birlikte bu nitelikleriyle anılır. Latince adı Merkür, Farsça adı *Debîr*'dir [Kâtip].

Ülker bkz. Süreyya.

Üsküf: "Tepelik" anlamındadır. Başında kabarık bir tüy bölüğü bulunan kuşlar için kullanılan bu kelime, daha çok eski başlıklardan birine ad olmuştur. Boru biçiminde olup bir endazeden uzuncaydı. Başa giyildiğinde yarısı arkaya sarkan yeniçeri börküne benzemekle birlikte bunun üst yanı ve başa geçen alt yanının kenarları sırmalıydı. Kapı kulu piyadeleri ile bunların rütbelileri giyerdi. Kırmızı kadifeden olanını silâhdarlar giyerlerdi ki, iki yanında zülüf denilen uzun örgüler bulunurdu.

Üst kürkü: Eskiden sadrazamların ve yüksek rütbeli devlet görevlilerinin giydikleri dört kollu sırma işleme kaplı samur kürke verilen ad. Yalnızca *üst* de denirdi. Sadrazamların giydikleri ile diğerlerininki arasında fark bulunurdu. Görev verilen kişiye giydirilen bu kürk görevden alınma ya da ayrılma sırasında geri alınırdı.

Üzengi gözü: Halka biçimindeki üzenginin içine ayak sokulan iç boşluğu.

Vasıta: Bir inci gerdanlığın ortasında yer alan en iri inci.

Vişah: Süs olarak boyundan koltuk altına doğru çapraz bağlanan, üzeri kıymetli taşlarla bezenmiş enlice kuşak.

Yedi ülke [ekâlîm-i seb'a]: Eskilerce dünyanın, üstünde insan yaşayabilen dörtte birinin –ki bu da *rub'-ı meskûn* diye anılır– ayrıldığı yedi bölge için kullanılmıştır. Buna göre *yedi ülkeli*,"dünya hakimi, bütün dünyaya hükmeden" anlamındadır.

Yusuf: Hazreti Yakup'un oğlu. Kur'an'da *Ahsenü'l-kasas* [Kıssaların en güzeli] olarak yer alan kıssa birçok yazara ilham vermiş, pek çok Yusuf kıssası yazılmıştır. Edebiyatta bu kıssanın birçok motifi kullanılmış; güzellik, kıskançlık, aşk, ihanet, sadakat, dürüstlük gibi ilgilendirmelerle Yusuf'a çok yer verilmiştir.

Zeliha: Yakup Peygamber'in çok sevdiği oğlu Yusuf'u esir pazarından satın alıp evinde büyüten Ken'ân [Mısır] ülkesinin vezirinin karısı. Kendisi de çok güzel olan bu kadın evinde büyüyüp alımlı ve güzel bir delikanlı olan Yusuf'a âşık olmuş, onu elde etmek istemişti. Bu hikâyeye edebiyatta birçok motifiyle yer verilmiştir.

Zengistan [Zenciler Ülkesi]: Bugünkü Sudan'dır. Melik Nureddin'in babasının lâkabı Zengî idi. Yazar bir yandan bu ilgiyi, öte yandan bu ülke insanlarının siyah tenli olmalarını göz önünde bulundurmak suretiyle, *Zengistan* kelimesinin "siyah tenliler ülkesi" anlamı ile gece, daha doğrusu gecenin siyahlığı arasındaki ilgiyi göstermek istemiştir.

Zerduz: "Sırma ve altın telle işlenmiş" anlamında bir sıfattır.

Zerefşan: Üzerine altın tozu serpiştirilmiş" anlamında bir sıfattır; ancak "üzerinde böyle bir işlem gerçekleştirilmiş kağıt" anlamında isim olarak da kullanılır.

Zihgir: Okçuların başparmaklarına geçirdikleri kemik yüksük.

Zirâ bkz. Arşın.

Zolata: Polonya parasına benzeyen bir osmanlı gümüş parası.

Zorbaz: Güce dayanan oyunlar sergileyen gösteri ustası.

Zühre: Dokuz katlı gökyüzünün üçüncü katında oturduğuna inanılan gezegen. Eski Yunanlar bu yıldıza *Afrodit*, Romalılar *Venüs*, Farslar *Nâhîd* derler. Türkçede adı *Çolpan* ve *Çobanyıldızı*'dır. Doğu minyatürlerinde iki eliyle bir kopuz tutmuş kadın şeklinde tasvir edilmiştir. Edebiyatta çeng, saz, musiki ve eğlenceyle, bazen de aşk ve güzellikle birlikte anılır.

Zülüflü: Baltacı denilen saray görevlilerinden zülüflü olanlar için kullanılırdı. Zülüf, yüzün iki yanından sarkan saç bölüklerine [örgülerine] denir. Baltacıların bir kısmı çevreyi görmeyecek biçimde kalkık yakalı dolama ve iki yanından sarkan örgüler olan başlık giyer, bu yüzden de bunlara *zülüflü baltacılar* denilirdi. Enderun'da ayak işlerini görür, kethüdaları ile diğer ağa ve kıdemlileri çaşnigirlikle çıkarlardı. Silâhdar ağanın emrinde olup hizmetini görenler yanında hazine, kiler ve seferli kethüdaları ile çuhadar ve rikâbdar ağaların da baltacıları vardı. Has Oda'da kahvecibaşıların pişirdikleri kahveleri ağalara vermek için orada da baltacılar bulunmaktaydı. Bayramlarda Babüssaade önüne konulan tahtı getirmek ve kaldırmak da bunların işiydi. Harem dairesinde çıkan yangını söndürmek gibi daha başka işleri de görürler, geceleri sarayda kalırlardı. En büyük amirleri silâhdar ağaydı.

Zülkarneyn: Bu kelime Kur'an'da anlatılılanlardan çıkarılan anlamıyla, "doğuyu ve batıyı eline geçirmiş büyük cihangir" demektir. Peygamber, aynı zamanda da hükümdardır. Kur'an'da önce batıya, sonra doğuya, güneşin doğduğu yere gittiği, oralarda vahşi bir hâlde yaşayan insanlarla karşılaştığı, nihayet başka bir yol tutarak iki dağ arasına geldiği, oralarda insanların Yecüc ve Mecüc saldırılarından korunmak üzere bir sed yapmasını istemeleri üzerine, onların da yardımıyla demirden bir sed yaptığı nakledilir. Ölümsüzlük suyunu [*âb-ı hayat*] bulmak için Hızır'la birlikte karanlıklar ülkesine [*zulumât*] seyahat ettiği rivayet edilmiştir.

DİZİN

Abdi Paşa (vezir, Hotin muhafızı), 190
Abdi, (Çuhadar, pehlivan), 275
Abdullah Ağa (Hassa Mehterbaşısı), 41, 42
Abdullah Efendi, Hocazâde Seyyid (Selanik kadılığından emekli), 104
Abdullah Efendi, Mestçizâde (Selanik kadılığından emekli), 104
Abdullah Efendi, Uşşâkîzâde Seyyid, 101, 125
Abdullah Hânî, 291
Abdullah Paşa, (vezir, Rumeli Valisi), 233
Abdullah Paşa, Mîrmîrân (Aydın Muhassılı), 291
Abdullah, Ali Oğlu (hattat), 83
Abdurrahman Efendi, Kebîrîzâde (Edirne kadılığından emekli), 104
Abdurrahman Efendi, Yenibahçeli Çelebi Efendizâde (Sultan Selim Camisi şeyhi), 159
Abdurrahman Paşa (Şehr-i Zur Beylerbeyi), 233
Abdülbâkî Efendi, Altıparmakzâde (Halep Kadısı), 104
Abdüllatif Efendi, Râzî (Yenişehir kadılığından emekli), 104
Abdülvehhâb Efendi (Galata kadılığından emekli), 104
Abdülvehhâb Efendi (Sultan Bayezid Camisi şeyhi), 159
Abdürrahîm Efendi, Fâiz Seyyid, 104
Abdüssamet Efendi, Himmetzâde Seyyid, 169
Acem Ermenileri, 315
Acem giysileri, 222
Acem mendili, 280
Acem oyunları, 201, 244
Acem(ler), 145, 226, 315, 409
Acemî dîbâ, 89, 127, 129, 140, 141, 165, 168, 233, 258, 291, 321, 346, 384, 393
Âdem, Hz., 206, 207, 236
Aden Denizi, 407
Adn Cenneti, 145
Afgan Kürtleri, 359
Ağalar Menzili, 44, 254
Ahırkapı, 407
Ahmet Ağa (İkinci Mirahur), 321
Ahmet Ağa (Süleyman Paşa'nın kethüdası), 292
Ahmet Ağa, Başbakıkulu, 41
Ahmet Ağa, Erzurumlu, 292
Ahmet Ağa, Gül, 292
Ahmet Ağa, Muhzır, 150, 252
Ahmet Ağa, Selanikli, 292
Ahmet Efendi (Hasan Paşa İmamı, Filibe Kadısı), 127
Ahmet Efendi, Bolevîzâde Seyyid (Şam kadılığından emekli), 104
Ahmet Efendi, Damatzâde Ebülhayr, 101, 125, 200
Ahmet Efendi, Kütahyalı (Şam Kadısı), 384
Ahmet Efendi, Mirzazâde Nîlî (İzmir kadılığından emekli), 104
Ahmet Efendi, Muîd (Edirne Kadısı), 127
Ahmet Efendi, Müsevvid (Galata kadılığından emekli), 104

Ahmet Efendi, Osmanzâde (Halep kadılığından emekli), 104, 128, 200
Ahmet Efendi, Yahyâzâde (İstanbul kadılığından emekli), 101
Ahmet Han, Sultan III., 9, 12, 18, 25, 62, 78, 129, 155, 164, 176, 226, 236, 244, 245, 273, 300, 354, 369
Ahmet Paşa (Mora Muhassılı beylerbeyi), 373
Ahmet Paşa, Ârifî (Halep Valisi), 291
Ahmet Paşa, Hasan Paşazâde (vezir, Karaman Valisi), 168
Ahmet Paşa, Köprülüzâde, 85
Ahmet, Hafız (hattat), 83
Ahmet, Niğbolulu (tüfek ustası), 80
Ahmetâbâd, 369
Ahmetâbâd İskelesi, 315
Ahmet-i Bûnî, 82
Ak Mahmud Efendi (Şeyhülislam), 63, 101, 126, 169
Akrep Burcu, 21, 78, 189, 239
Aksaray, 401
Ali Ağa (Kiler Kethüdası), 292
Ali Ağa, Niğdeli (Silâhdar Ağası), 41
Ali Ağa, Niğdeli (Silâhdarlar Ağası), 233
Ali Efendi (Eyüp şeyhi), 159
Ali Efendi (Haremeyn Muhasebecisi), 344
Ali Efendi, Evliyâzâde (eski Şam Kadısı), 104
Ali Paşa (Anadolu Valisi), 383
Ali Paşa (eski Mısır Valisi), 67
Ali Paşa (Van Valisi), 377
Ali Paşa, Kara Mustafa Paşazâde (vezir, Rakka Valisi), 13, 30, 152, 159, 162, 170, 177, 183, 200, 237, 260, 290, 317, 328, 341, 351, 362, 366, 404, 411
Ali Rıza (hattat), 83
Ali Şir, 206
Ali, Derviş (hattat), 125
Anka kuşu, 91
Ankad Ağa (Sadrazam İbrahim Paşa'nın iç ağalarından), 92, 135, 266, 324
Arap, 97, 155, 158, 227, 228, 360
Arap atasözü, 185
Arap atı, 20, 165, 168
Arap, Mısırlı, 155
Arapça, 7, 16, 20
Aristo, 50, 125, 369, 377, 404
Arslan Burcu, 106, 135, 182
Arş, 162, 188, 383
Arz Kapısı, 409, 410, 412
Arz Odası, 408, 410, 411
Aslanhane, 401
Aşçılar Odaları, 35
Atıcılar Tekkesi, 39, 42, 44, 379
atlı karaca, 99, 146, 239, 241
Atmeydanı, 244
Avrat Hisarı, 379
Avrupalılar, 363
Avusturya, 25, 376
Ayasofya, 159, 169, 393
Aynalıkavak, 144, 239, 245, 254, 374
Aynalıkavak İskelesi, 238, 247
Aynalıkavak sahili, 237, 380
Ayşe Sultan (Numan Paşa'nın kızı), 30
Azrâ, 325

Bab-ı Hümayun, 40, 398, 407, 409
Bağdat, 165, 385
Bahçıvanoğlu Kolu, 138, 190, 226, 247, 277, 302, 363
Balık Burcu, 383
Balyos (Venedik Elçisi), 370, 376, 380
Baruthane, 179
Basra, 168, 385
Başkadın, 84

Bathâ, 176
Bayatî makamı, 226
Bayezid Camisi, 31, 159, 169
Bayezid, Şehzade Sultan, 27, 29, 83, 84, 408, 411
Baykara, Sultan, 301, 328, 349
Bedesten, Eski, 222, 312
Bedesten, Yeni, 222, 285
Behrâm, 353
Behzad (nakkaş), 82
Bektaşiler, 63, 184, 211
Bektaşiler Ocağı, 42
Belgradlı (hattat), 88
Bender, 367
Bermekîler, 277, 382
Beşiktaş, 366
Beşiktaş Tekkesi, 372
Beşir Ağa (Darüssaâde Ağası), 54, 84
Beyzâvî Tefsiri, 90
Bîdpây (Hint hükümdarı), 300
Bizans, 356
Boğdan, 393
Bosna, 141
Buhârî, 90
Burak, 35, 55, 139, 210, 256, 389, 392
Burçlar Kuşağı, 146, 151, 244, 349, 397
Bursa, 104, 127, 209, 344

Câmiu's-Sahîhayn, 124
Cava (kalem), 79
Cem, Sultan, 18, 33, 147, 164, 226, 236, 330, 354
Cevrî (hattat), 125
Cevza *Bkz.* İkizler Burcu
Cidde, 190
Cin Deresi, 45

Çarperdi, 127
Çerkes, 140, 280, 345
Çin, 77, 80, 81, 170, 359, 389, 405
Çin kâsesi, 76
Çin porseleni, 124
Çobanyıldızı, 19

Dâbişlîm (Hint hükümdarı), 300
Dârâ (İran hükümdarı), 54, 55, 89, 106, 120, 171, 236, 261, 316, 369, 389, 401, 404, 407, 408, 410, 411
Darphane, Eski, 401
Dede (hattat), 82, 90
Delibalta kalyonu, 247
Dergâh-ı Âli, 39, 41, 54, 150, 259, 287, 336, 345, 361, 399, 400, 402
Dergâh-ı Muallâ, 406
Devlet donanması, 31, 333
Dimi (bir tür pamuklu kumaş), 284, 285
Divan (Gazi Murad Han), 83
Divanhane, 408, 409
Divan-ı Âli, 51, 63, 409
Divan-ı Hümayun, 28, 55, 90, 121
Divanyolu, 401
Diyarbakır, 140, 377
Dobravenedik, 380, 385
Düğün Emini, 32, 35, 41, 42, 45, 48, 49, 110, 139, 206, 276, 316, 334, 392, 398, 412
Dürer-i Gurer, 90

Ebü Hanîfe, 408
Ebubekir Ağa (Çavuşbaşı), 55, 200, 261, 287, 291
Edirne, 104, 124, 127, 275
Edirne Kolu, 138, 190, 275, 302
Edirne Mevlevihanesi, 372
Eflak, 393
Eflâtun, 125

Efrâsiyâb, 198
Eğriboz, 200
Ehram dağı, 257
Elbürz dağı, 228
Emetullah Sultan (Sultan II. Mustafa Han'ın kızı), 30, 43
Enderun Gulamları, 398
Enderun-ı Hümayun, 54, 393, 407, 410
Enis Efendi, Mevlânâ (Edirne Mevlevihanesi şeyhi), 372
Ermiya (Rum patriği), 393
Erzurum, 292
Esat Paşa (vezir, Hanya Muhafızı), 373
Eski Odalar, 401
Eski Saray, 31, 33, 39, 45, 48, 63, 69, 130, 191, 202, 290, 341, 399, 400
Eynecik, 32
Eyüp, 169, 240, 369, 378
Eyüp Camisi, 159, 169

Fağfur (Çin hükümdarı), 77
Farsça, 7, 16, 20, 275
Fazıl Osman Paşa (Diyarbakır Valisi), 140
Felemenk, 370
Fener Bahçesi, 145
Fener İskelesi, 247
Ferhad, 305
Ferhâr tapınağı, 77
Ferîdun, 176, 390
Ferkadan, 67, 68, 224, 405, 407
Feyzullah Efendi, Yahya Efendizâde (Anadolu Kazaskeri), 101, 126
Filibe, 127
Filorintin, 316
Firdevs (cennet), 30, 34, 111
Firenk, 67, 114, 120, 224, 225, 239, 286, 334, 346
Firenkçîn, 120, 363
Floransa, 385
Fodla Fırını, 398
Fransa, 361, 368
Fundukzâde (hattat), 125

Galata, 104, 127, 169, 369, 378
Gavrî (Sultan), 334
gayya kuyusu, 45
Gerşâsb, 184
Girit, 281
Gölpazarı, 32
Gümülcine, 249
Gümüş Suyu, 189, 394

Habib-i Neccar (mutasavvıf), 305
Hacı İsmail, Hamzazâde (Hassa cerrahı), 110
Hacı Mehmet (Mısırlı zorbaz), 67, 164, 184, 227, 337
Hacı Mustafa (tüfek ustası), 80
Hacı Şahin (Mısırlı zorbaz), 67, 68, 97, 164, 165, 184, 185, 227, 337
Hadika-i Hassa (bkz. Has Bahçe), 404
Halep, 104, 128, 200, 291, 377
Halil Efendi, Hacı (Düğün Emini), 31, 41, 267, 336, 344, 345, 396, 402, 412
Halil Kolu, 244, 363
Halil Paşa (beylerbeyi, Kocaili Sancağı Mutasarrıfı), 320
Hamdullah, Şeyhzâde (hattat), 88
Hamel *Bkz.* Koç Burcu
Hâmid Efendi (Ebezâde Efendi damadı, Mısır Kadısı), 127
Hamza, Hz., 301
Hanya, 373
Harem, 38, 81
Haremeyn, 344, 409
Harem-i Hümayun, 245, 407, 411

Harun, Hz., 396
Harut (insanlara sihir öğreten meleklerden biri), 325, 340, 386
Has Ahır, 139, 140, 190, 345, 360
Has Ahır Halifesi, 54, 171, 317
Has Ahır Kapısı, 398
Has Ahır Kethüdası, 320
Has Bahçe, 31, 32
Has Oda, 68, 407, 408
Hasan Ağa (Birinci Mirahur), 170, 317, 321
Hasan Ağa (Kul Kethüdası), 12, 150, 261, 396
Hasan Ağa (merhum Amucazâde Hüseyin Paşa'nın mühürdarı), 392
Hasan Ağa, Dilsiz, 155, 328
Hasan Çelebi, Burnaz (Hanendebaşı), 32, 152, 226, 363
Hasan Efendi (eski sultan imamı), 101
Hasan Efendi (Haslar Hâcesi), 344
Hasan Efendi, Çıracızâde (Bursa kadılığından emekli), 104
Hasan Efendi, Hacı Arabzâde (Sultan Mehmet Camisi şeyhi), 159
Hasan Efendi, Üsküdarlı (hattat), 83
Hasan Efendi, Zülâlî (Bursa kadılığından emekli), 104
Hasan Paşa (Bağdat Veziri), 165
Hasan Paşa (Sakız Muhafızı), 383
Hasan, Edirneli (Derviş), 124
Hasköy, 42, 240
Hastalar Gulamları, 398
Hastalar Odaları, 31
Haşim Efendi (İkinci Tezkireci), 200
Hatâ (ülke), 80, 153, 170
Hâtem (cömertliğiyle ünlü bir Arap), 55, 76, 150, 340, 352, 355, 370, 396, 409, 412
Havernak Köşkü, 304
Havva, Hz., 236
Hayyam, 278
Hazinedar, 317
Hazinedarbaşı, 412
Hefthân Destanı, 189
Helvacılar Odaları, 35
Hemedan, 301
Hırka-i Şerif Odası, 410
Hidâye, 121, 126
Hindî, 258, 383
Hindistan, 369
Hindu, 67, 145, 198, 276
Hindu(lar), 135
Hint, 77, 121, 141, 268, 316, 384
Horasanî, 106
Horhor Çeşmesi, 401
Hotin, 190
Hûşeng, 236
Hut *Bkz.* Balık Burcu
Hüdavendigâr Sancağı, 32, 291
Hüma kuşu, 50, 91, 96, 105, 106, 162, 200, 237, 245, 263, 394, 395, 396, 406
Hüseyin Ağa (Bezirgânbaşı), 316
Hüseyin Ağa (Teberdarlar Kethüdası), 202
Hüseyin Ağa (Top Arabacıbaşısı), 361, 367
Hüseyin Çelebi, Evliyâzâde (Hassa cerrahlarından), 110
Hüseyin Efendi (Başmuhasebeci), 341, 346
Hüseyin Paşa (eski silâhdar), 55, 88
Hüseyin Paşa, Amucazâde, 392
Hüseynî, 246, 284
Hüsrev, 54, 159, 313, 389

İbrahim Efendi, Hacı (Başdefterdar), 41, 90, 341
İbrahim Paşa (Azak Muhafızı), 141

İbrahim Paşa (Bender Muhafızı, tezkireci), 367
İbrahim Paşa (Eğriboz Muhafızı, silâhdar), 200
İbrahim Paşa (Kudüs Beylerbeyi), 383
İbrahim Paşa (Maraş Valisi, eski silâhdar), 30, 68, 144, 152, 169, 177, 183, 237, 290, 317, 344, 404, 411
İbrahim Paşa (Sadrazam), 12, 13, 28, 50, 66, 85, 88, 237, 260
İbrahim Paşa (Topçubaşı), 367
İbrahim Paşa, Hacı (Cidde Valisi), 190
İbrahim, Hz., 23, 131, 168, 237
İbrahim, Sultan (Sultan III. Ahmet'in dedesi), 300
İhyâu'l-ulûm, 126
İkizler Burcu, 244, 362, 369, 372
İmtü'l-azîz (Aziz Nimet, hattat), 121
İncili Köşk, 176
İsa, Hz., 236, 255, 395
İskender (Büyük), 25, 54, 79, 107, 111, 115, 144, 154, 155, 159, 176, 177, 183, 208, 209, 218, 236, 238, 259, 274, 304, 310, 330, 351, 381, 406, 407
İsmail Ağa, Hacı (Kahvecibaşı), 202
İsmail Efendi, Muabbir (Halep kadılığından emekli), 104
İstanbul, 43, 49, 67, 101, 127, 128, 138, 140, 162, 169, 203, 240, 255, 260, 278, 282, 334, 344, 346, 361, 367, 368, 370, 374, 385, 393, 404
İzmir, 116

Kâbe, 177, 333
Kadir Gecesi, 79
Kaf dağı, 120
Kafesli Köşk, 245
Kâğıthane, 42, 43, 44, 45, 203, 232
Kahire, 332
Kahraman, 139, 189, 208, 274, 412
Kamer Burcu, 131
Kandehar, 244
Kandiye, 190
Kânûnu't-Tıb (İbni Sînâ), 126
Kapudane kalyonu, 144, 246, 247, 252, 374
Kara Osman, Üsküdarlı (pehlivan), 275
Karaman, 168
Karaman oyunu, 363
Kartal takımyıldızı, 394
Kasımpaşa, 42, 240, 369, 378
Kemâl-i Hocendî Divanı, 83
Kemerler Suyu, 258
Kerges takımyıldızı, 179, 184
Kerrûbî (melek), 396
Keşmir, 121
Keşmîrî, 90, 126, 291
Keşşâf (Çarperdi), 127
Keykâvûs, 258
Keyvan (Satürn), 155, 237
Kılıç Ali Paşa Camisi, 169
Kıpçak Çölü, 244
Kırım, 384
Kilâr-ı Âmire, 42
Kisrâ (İran hükümdarı), 258
Kitâb-ı Hidâye (Ahmet-i Bûnî), 82, 125
Kitâb-ı Kuhistânî, 126
Kocaili Sancağı, 320
Koç Burcu, 21, 357, 378
Kova Burcu, 21, 197, 333, 375
Kubbealtı (bkz. Divanhane), 408, 409
Kudüs, 104, 383
Kur'ân-ı Kerîm, 40, 81, 83, 207
Küçük (Hüdavendigâr Sancağında bir kaza), 32
Kürsî, 162

Kütahyalı (hattat), 82

Laleli Çeşme, 400, 401
Leylâ, 79, 240, 263, 278, 292
Londrine, 346

Ma'n (cömertliğiyle ünlü bir Arap), 352, 356, 396
Macar, 80, 370
Maçin, 81
Mânî (Manihaizmin kurucusu, ressam), 34
Mansur (Hallac-ı Mansur), 286
Maraş, 30, 55, 68, 88, 169, 177, 183, 237, 290, 317
Mardin, 316
Masraf-ı Şehriyârî, 45
Matbah-ı Âmire, 40, 42
Matbah-ı Hümayun, 45
Medine, 25, 176
Mehmet Ağa (Cıgalzâde Kethüdası), 259
Mehmet Ağa (eski defterdar Mehmet Paşa'nın kethüdası), 31
Mehmet Ağa (Kapıcılar Kethüdası), 54, 287, 291
Mehmet Ağa (Nahıl Ağası), 402, 409
Mehmet Ağa (Sadrazam İbrahim Paşa'nın kethüdası), 44, 50, 69, 139, 238, 362
Mehmet Ağa (Saray Kapıcıbaşısı), 206
Mehmet Ağa (Yeniçeri Ağası), 39, 41, 254, 260, 261, 336
Mehmet Ağa, Arnavud (Mehmet Paşa'nın kethüdası), 292
Mehmet Ağa, Sebzî Seyyid (Cebeciler Ağası), 361, 367
Mehmet Ağa, Seyyid (Bostancıbaşı), 177, 320
Mehmet Ağa, Yeğen (Gümrük Emini), 147, 199, 267, 324, 344, 346, 386
Mehmet Atâullah Efendi, Çivizâde, 126
Mehmet Bey (Sadrazam İbrahim Paşa'nın oğlu), 38
Mehmet Bey (Sipahiler Ağası), 41, 233
Mehmet Bey, Hüseyin Paşazâde (Birinci Ruznamçeci), 344, 346
Mehmet Bey, Kıblelizâde (Hüdavendigâr Sancağı Mutasarrıfı Derviş Mehmet Paşa'nın kapı kethüdası), 291
Mehmet Bey, Kıblelizâde (Tophane Nazırı), 344
Mehmet Dürrî Efendi (İstanbul Kadısı), 101, 127
Mehmet Efendi (Abdullah Efendi'nin damadı, Kudüs kadılığından emekli), 104
Mehmet Efendi (eski hekimbaşı), 101
Mehmet Efendi (Mevkufatçı), 344
Mehmet Efendi (Rakka Valisi Ali Paşa'nın kapı kethüdası), 367
Mehmet Efendi (Reisülküttâb), 28, 200, 341, 345
Mehmet Efendi (Süvari Mukabelecisi), 233
Mehmet Efendi, Ağazâde Seyyid (eski Selanik kadısı), 104
Mehmet Efendi, Bâbîzâde (eski Mısır Kadısı), 104
Mehmet Efendi, Bolevîzâde Seyyid (İzmir kadılığından emekli), 104
Mehmet Efendi, Hacı (eski sultan imamı), 101
Mehmet Efendi, Hafız (imam, hattat), 82
Mehmet Efendi, Kâmî (Mısır kadılığından emekli), 104
Mehmet Efendi, Kerimzâde Rifdî (Edirne payeli eski Şam kadısı), 104
Mehmet Efendi, Kırımlı (İzmir kadısı),

127, 384
Mehmet Efendi, Kurra (Yenicami şeyhi), 159
Mehmet Efendi, Pîrî (Kudüs kadılığından emekli), 104
Mehmet Efendi, Sebzî (Cebecibaşı), 41
Mehmet Efendi, Sofu Seyyid (Yenişehir kadılığından emekli), 104
Mehmet Efendi, Şeyh Mirzazâde (Rumeli Kazaskeri), 90, 101
Mehmet efendi, Şeyhülislam (Kudüs kadılığından emekli), 104
Mehmet Efendi, Şeyhzâde (Vardarlı, Edirne kadılığından emekli), 104
Mehmet Emin Ağa (Bağdat Valisi Hasan Paşa'nın kapı kethüdası), 165
Mehmet Emin Ağa (Cidde Valisi Hacı İbrahim Paşa'nın kapı kethüdası), 190
Mehmet Emin Ağa (Kasapbaşı), 344
Mehmet Emin Ağa (Şehr-i Zur Beylerbeyi Abdurrahman Paşa'nın kapı kethüdası), 233
Mehmet Han, Şehzade, 27
Mehmet Paşa (eski defterdar), 31
Mehmet Paşa, (beylerbeyi, Sivas Mutasarrıfı), 320
Mehmet Paşa, (vezir, Kandiye Muhafızı), 190
Mehmet Paşa, Derviş (Hüdavendigâr Sancağı Mutasarrıfı), 291
Mehmet Paşa, Hacı (valide kethüdalığından vezaret rütbesiyle emekli), 62, 63
Mehmet Paşa, Mirza (Hanya Kalesi Muhafızı), 373
Mehmet Paşa, Rişvanzâde Seyyid (Adana Beylerbeyi), 377
Mehmet Salih Efendi, Zekîzâde (Selanik kadılığından emekli), 104
Mehmet Zeynelabidin Efendi, Seyyid (Nakîbüleşraf), 63, 101, 126
Mehmet, Sultan (Sultan III. Ahmet'in babası), 84, 300
Mehmet, Şehzade Sultan, 29, 45, 62, 82, 84, 405, 408
Mekke, 25, 101, 176
Memiş Efendi (Beşiktaş Mevlevi Tekkesi şeyhi), 372
Merih (yıldız), 111, 218, 399
Mermerlik Kapısı, 407, 408
Mesnevi, 125, 126
Meşârıku'l-Envâr, 89
Mevâhibü'l-ledünniyye, 126
Meydan Köşkü, 45
Mısır, 67, 81, 97, 101, 104, 127, 129, 140, 154, 158, 164, 165, 183, 185, 227, 228, 229, 337, 366, 377, 391
Mısır atı, 128, 129, 140, 170, 371
Mısır güvercini, 154, 165, 184
Mısır tavuğu, 32
Midilli, 384
Mihr ü Mâh Camisi, 263
Minhü'l-Gaffâr, 121
Miskçiler Kapısı, 400, 401
Molla Mehmet (tüfek ustası), 80
Moskof, 361, 368, 370
Muhammet, Hz., 17, 18, 25, 26, 27, 29, 35, 105, 176, 224, 225, 302, 303, 372
Muhammet, Semerkantlı (hattat), 125
Muhtâr-ı Sıhâh, 127
Mukaddime-i Salât, 82
Murad Han, Gazi (Sultan III. Murad), 83, 85, 348
Musa Paşa (Tersane Kethüdası), 111, 146, 361, 362, 363, 402, 409
Mushaf, 83, 88, 90, 124, 125, 126, 127
Mushaf-ı Şerif, 82, 384

Mustafa Ağa (Destar Ağası), 292
Mustafa Ağa (eski bostancıbaşı), 292
Mustafa Ağa (Sadrazam Kapıcıları Kethüdası), 55
Mustafa Ağa, Hacı (Sekbanbaşı), 261
Mustafa Ağa, Mısırlı (Gedikliler Emini), 391
Mustafa efendi (Şeyhülislam Mehmet efendi damadı, Kudüs kadılığından emekli), 104
Mustafa Efendi, Birâderzâde (Mekke payesiyle eski Mısır Kadısı), 101
Mustafa Efendi, Çeşmisiyah (Şam kadılığından emekli), 104
Mustafa Efendi, Gümrükçü Hüseyin Paşazâde (İzmir kadılığından emekli), 104
Mustafa Efendi, Hacı (Defter Emini), 341, 346
Mustafa Efendi, Hacı (Divan hâcegânından), 138
Mustafa Efendi, Kara (Has Ahır Halifesi), 320
Mustafa Efendi, Kethudâzâde (Kudüs kadılığından emekli), 104
Mustafa Efendi, kethüda (Yenişehir kadılığından emekli), 104
Mustafa Efendi, Mirza (eski şeyhülislam, İstanbul payesiyle emekli kadı), 101, 121
Mustafa Efendi, Tosyalı (İstanbul kadılığından emekli), 101
Mustafa Han, Sultan (II. Mustafa), 30, 43
Mustafa Han, Şehzade, 27
Mustafa Paşa (Basra Valisi), 168
Mustafa Paşa (Rakka Valisi Ali Paşa'nın damadı), 351
Mustafa Paşa (vezir, İnebahtı Muhafızı), 345
Mustafa Paşa, Kara (Sayda Beylerbeyi), 233
Mustafa Paşa, Nişancı (vezir, Sadrazam İbrahim Paşa'nın damadı), 138, 144, 290, 317, 328, 411
Mustafa Paşa, Tevkiî (vezir, Sadrazam damadı), 50, 55, 68, 85, 88, 152, 169, 170, 177, 183, 200, 232, 237, 260, 277, 391, 404
Mustafa, Şehzade Sultan, 29, 62, 83, 405, 408, 411
Musul, 43, 291, 411
Mültekâ, 127
Müşteri (yıldız), 135, 285

Nâbiga (muallaka şairi), 48
Nakkaşhane, 401, 408
Nef'î (kaside şairi), 356
Nefesîzâde (hattat), 126
Nemçe (bkz. Avusturya), 376
Nesef, 125
Niğbolu, 80
Niğde, 41
Nikola Bey (Eflak voyvodası), 393
Nuh Tufanı, 349
Nuh, Hz., 115, 116, 349, 376, 383
Numan Paşa (II. Mustafa'nın damadı), 30
Nur Mehmet Efendi, İshâkzâde (Bursa Kadısı), 127
Nureddin (Şam ve Halep Atabeyi), 262

Oğlak Burcu, 182, 378
Okçuzâde (yazar), 125
Okmeydanı, 19, 39, 41, 42, 43, 48, 49, 51, 54, 150, 184, 209, 226, 238, 249, 254, 330, 352, 370, 378, 385
Orta Kapı, 398, 407, 408, 410, 412
Osman Ağa (Kasapbaşı), 344

Osman Ağa (Sır Kâtibi, kapıcıbaşı ağalarından), 292
Osman Ağa (Süleymaniye Mütevellisi), 393
Osman Efendi (Halep Muhassılı), 377
Osman Efendi (Yeniçeri Efendisi), 258
Osman Efendi, Mektûbî (Bursa kadılığından emekli), 104
Osman Paşa (vezir, Bosna Muhafızı), 141
Osman Paşa (vezir, eski silâhdar), 404
Osman Paşa (vezir, Iğrıboz Muhafızı), 345
Osman Paşa (vezir, Musul Valisi), 43, 291, 411
Osman Paşa (vezir, Şam Valisi), 168
Osmanoğulları, 25, 155, 163, 164, 404, 406

Öküz Burcu (Bkz. Sevr), 182, 207, 304, 378
Ömer Bey (Bağdat Defterdarı), 385
Ömer Efendi (Hekimbaşı, Halep kadılığından emekli), 200
Ömer Efendi (Hekimbaşı, 'Rumeli' payesiyle Anadolu kazaskerliğinden emekli), 101
Ömer Efendi (Reisülettıbbâ), 126
Ömer Efendi, Hocazâde (eski Galata kadısı), 104
Ömer, Hz., 169
Ömer, Neseflî (hattat), 125
ördekçi (yeniçeri çorbacısının lakabı), 111, 260

Perviz (Hükümdar), 114, 198
Pîrîpaşa (semt), 42
Piyale Paşa (semt), 320
Rakka, 13, 30, 152, 177, 183, 200, 232, 237, 260, 290, 341, 351, 362, 366, 404, 411
Ramazan Efendi (hattat), 83
Raşit (vakanivûs), 21
Raşit Mehmet Efendi (Devlet Vakanüvisi), 328
Rây (Hint hükümdarı), 300
Recep Paşa (vezir, Mısır Muhafızı), 140
Revan Kalesi, 256, 358
Rodos Sancağı, 384
Rumeli, 63, 68, 85, 90, 100, 101, 124, 125, 141, 200, 233, 247, 374, 376, 409, 410, 411
Rüstem, 66, 115, 139, 154, 183, 189, 281, 283, 284, 286, 407, 412
Rüstem Ağa (Çakırcıbaşı), 321

Sâcidî Ali Efendi (Fetva Emini, Galata Kadısı), 104, 105, 127
Sahib-i Devlet (bkz. Sadrazam İbrahim Paşa), 50
Sahîh-i Buhârî, 90
Sahîh-i Müslim, 127
Sahîhu'l-Buhârî, 127
Saîd Kazası, 67
Sakız Adası, 383
Salih Efendi (eski sultan imamı), 101
Sâlihzâde (hattat), 127
Salim Mehmet Efendi (Mirza Mustafa Efendi'nin oğlu), 101
Saltanat Vekili, 35, 96, 203, 232, 357, 396
Sâm (savaşçı), 189
Samanuğrusu (Samanyolu), 83, 140, 170, 237, 405
Sami Mustafa Efendi (Şehremini), 344
Saraçhanebaşı, 401
Saray-ı Âmire, 407
Sayda, 233
Selanik, 104, 127, 292
Selim Ağa, Boşnak (Silâhdar), 188

Selma, 79
Selman-ı pâk (sahabe), 215
Semerkant, 125
Sevr (Boğa Burcu), 285
Silsiletü'z-Zeheb, 82, 83
Sinan Paşa (veziriazam), 85
Sinop, 261, 282
Sivas, 320
Siyer-i Nebi, 393
Sultan Bayezid (II. Bayezid), 27
Sultan Bayezid Camisi, 33
Sultan Bayezid Meydanı, 400
Sultan Mehmet Camisi, 159, 169
Sultan Selim Camisi, 159, 169
Sultanahmet Camisi, 159, 169
Sun'ullah Efendi (eski sultan imamı), 101
Süret-nâme-i Şâh Abbâs, 83
Suyolcuzâde (hattat), 124
Süleyman Efendi (Arpa Emini), 321
Süleyman Efendi (Ayasofya şeyhi), 159, 169
Süleyman Efendi (Bender Muhafızı, tezkireci İbrahim Paşa'nın kapı kethüdası), 367
Süleyman Efendi (Cerrahbaşı), 402, 411
Süleyman Efendi (Süleymaniye Camisi şeyhi), 159
Süleyman Efendi, Nuh Efendizâde (Cerrahbaşı), 110, 260
Süleyman Paşa (Rodos Sancağı Mutasarrıfı), 384
Süleyman Paşa (vezir, kaptan), 31, 111, 146, 190, 411
Süleyman, Hz., 110, 114, 146, 164, 178, 191, 203, 207, 214, 227, 386, 396, 404, 407
Süleyman, Şehzade Sultan, 27, 29, 45, 62, 81. 84, 401, 405, 406, 407, 408, 411
Süleymaniye Camisi, 159, 169, 393
Süreyya takımyıldızı, 83, 96, 146, 168, 170, 197, 239, 241, 244, 374, 405

Şaban Efendi (Mekke kadılığından emekli), 101
Şabanzâde (hattat), 125
Şah (Sultan III. Ahmet), 21, 33, 54, 76, 105, 110, 115, 131, 185, 196, 253, 254, 303, 379, 389
Şahlarşahı, 55, 85, 176, 201, 259, 263, 267, 355, 408, 409, 410, 412
Şam, 104, 130, 168, 262, 334, 384
Şarköy, 32
Şebdîz (Hüsrev'in atı), 198
Şehr-i Zur, 233
Şehzade Camisi, 159, 169, 393
Şemsü'l-Ma'ârif, 82
Şerh-i Âyât-ı Erba'în, 125
Şerh-i Gülşen-i Râz, 83
Şerh-i Siyer-i Kebir, 125
Şerhu'l-Meşârık, 127
Şeyh (bkz. Şeyhzâde Hamdullah), 82
Şeyh Sa'dî Divanı, 83
şıkk-ı evvel, 68, 90, 341, 399
şıkk-ı salis, 69, 399, 404
şıkk-ı sani, 68, 399, 403
Şikârîzâde (Selanik kadısı), 127
Şiraz, 244
Şirvan, 275

Taraklı, 32
Tatar, 81
Tatarhâniyye, 127
Teberdarlar Odaları, 35
Tebriz, 285
Tefsir (İbni Abbas Tefsiri), 125
Tefsîr-i Beyzâvî, 124

Tefsîr-i Keşşâf, 121
Tekirdağ, 32
Terazi Burcu, 147
Tersane, 49, 92, 111, 114, 144, 146, 198, 223, 225, 240, 244, 341, 346, 361, 362, 363, 381, 396, 402, 403, 409
Tersane Bahçesi, 91, 232, 245, 373, 381, 388
Tersane Limanı, 225
Tersane Ocağı, 116, 241, 386
Tersane Sahilsarayı, 39, 129, 141, 144, 171, 233, 236, 292, 316, 346, 362, 377, 383
Tersane-i Âmire, 120, 198, 268, 346, 347, 368
Tersane-i Âmire Ocakları, 324
Türk, 153
Türkmen, 139

Utarit, 28

Ümmü Gülsüm, Sultan (III. Ahmet'in eşi), 84
Üsküdar, 83, 169, 275, 369, 378

Valide Hamamı, 401
Van, 377
Vardar, 104
Veliyyüddîn Efendi, Kevâkibîzâde (Anadolu kazaskerliğinden emekli), 101, 126
Venedik, 316, 376
Vezneciler, 401
Veznecilerbaşı, 400
Vidin, 31

Yahudi, 315, 316
Yahudi Mezarlığı, 45
Yâkût (hattat), 127
Yalı Köşkü, 32, 35, 45
Yay Burcu, 21, 43, 115, 239
Yemen, 312
Yeni Saray, 31, 35, 43, 138, 397, 398, 399, 400
Yenibahçe, 159

Zeliha (Mısır vezirinin karısı), 151
Zemzem, 188
Zengistan, 262
Zeyl-i Şakâyık, 127
Zühre, 22, 115, 150, 151, 179, 183, 207, 239, 241, 248, 272, 274, 285, 353
Zünnunoğlu (pehlivan), 275